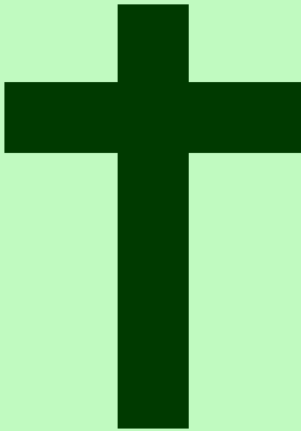

Dios Chani

New Testament in Chácobo (BL:cao:Chácobo)

Dios Chani

New Testament in Chácobo (BL:cao:Chácobo)

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chácobo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Chácobo [cao], Bolivia

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chácobo

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
137aab31-418b-5455-a1a5-99b889cb7cfc

Contents

San Mateo	1
San Marcos	69
San Lucas	112
San Juan	183
Los Hechos	234
Romanos	298
1 Corintios	325
2 Corintios	352
Gálatas	371
Efesios	381
Filipenses	391
Colosenses	398
1 Tesalonicenses	404
2 Tesalonicenses	409
1 Timoteo	412
2 Timoteo	419
Tito	424
Filemón	427
Hebreos	429
Santiago	451
1 San Pedro	458
2 San Pedro	465
1 San Juan	469
2 San Juan	475
3 San Juan	476
San Judas	477
Apocalipsis	479

El Santo Evangelio Según San Mateo

*Jesu naborëquëbo
Lucas 3.23-38*

¹ Jabi chama David yamabo, Abraham yamabo, tihi caba चाहितaxocobo Jesucristo iniquë. Jabi Jesucristo naborëquëbo janë bo tëquë tsi xo naa.

² Abraham baquë Isaac iniquë.

Isaac baquë Jacob iniquë.

Jatsi doce ca baquë bo Jacob yamabá jayanicuë. Jacob jariapari baquë Judá iniquë.

³ Jatsi dos ca baquë bo, naa Fares, Zara, tihi cabo Judá jayanicuë. Jato jahëhua, Tamar ini quiha.

Jatsi Fares baquë Esrom iniquë.

Esrom baquë Aram iniquë.

⁴ Aram baquë Aminadab iniquë.

Aminadab baquë Naasón iniquë.

Naasón baquë Salmón iniquë.

⁵ Salmón baquë Booz iniquë. Jasca, jahuë jahëhua Rahab ini quiha.

Jatsi Booz baquë Obed iniquë. Jasca, jahuë jahëhua Rut ini quiha.

Jatsi Obed baquë Isaí iniquë.

⁶ Isaí baquë David iniquë, naa chama-chamaria inish cato.

David baquë Salomón iniquë. Urías i-ipaonish ca ahui jahuë jahëhua ini quiha.

⁷ Salomón baquë Roboam iniquë.

Roboam baquë Abías iniquë.

Abías baquë Asa iniquë.

⁸ Asa baquë Josafat iniquë.

Josafat baquë Joram iniquë.

Joram baquë Uzías iniquë.

⁹ Uzías baquë Jotam iniquë.

Jotam baquë Acaz iniquë.

Acaz baquë Ezequías iniquë.

¹⁰ Ezequías baquë Manasés iniquë.

Manasés baquë Amón iniquë.

Amón baquë Josías iniquë.

¹¹ Jeconías, jahuë noma bo, tihi cabo Josías saihuanicuë. Naatíyá tsi Babilonia mai qui Israel ca nohiria bohacanicuë.

¹² Jaquirëquë Salatiel Jeconías saihuanicuë.

Jatsi Salatiel baquë Zorobabel iniquë.

¹³ Zorobabel baquë Abiud iniquë.

Abiud baquë Eliaquim iniquë.

Eliaquim baquë Azor iniquë.

¹⁴ Azor baquë Sadoc iniquë.

Sadoc baquë Aquim iniquë.

Aquim baquë Eliud iniquë.

¹⁵ Eliud baquë Eleazar iniquë.

Eleazar baquë Matán iniquë.

Matán baquë Jacob iniquë.

¹⁶ Jacob baquë José iniquë, naa María bënë. Jabi Jesu, naa Cristo icanai ca María comaniquë.

¹⁷ Jabi Abraham bësotiyá quirëquë catorce ca naborëquëbo iniquë. Jatsi chama David yamabo bësotiquë. Jaquirëquë catorce ca naborëquëbo huëtsa bo iniquë. Jatsi Babilonia mai qui Israël cabo bohacanicuë. Jaquirëquë catorce ca naborëquëbo huëtsa bo iniquë. Jatsi Jesu coniquë.

Jesu conina
Lucas 2.1-7

¹⁸ Nêca tsi quiha Jesucristo conina ra. Jabi bënë bipaima jahuë jahëhua María iniquë. Jahuë bënë ti ca José ini quiha. Jama, bënë binox pari tsi quiha María tohoyanicuë Espiritu Santó no.

¹⁹ Jatsi quiha José, naa jahuë bënë ti cató María bicasyamaniquë, joni shinajaxëni ca ja ini quëshpi na. Jasca, nohiria bësoso xo tsi bëro tsi María ja niacasyamani quiha, bërabihuacasyamaquí na.

²⁰ Jaha tsi jahuë ahui ti ca niahai ca ja shina-shinanicuë. Shinajano tsi quiha ja qui jisiquinicuë Iboha ángel, ja namahai cató no. Jisiquihax José qui ja chananicuë:

—Jisa José, David yamaba chahitaxocobá. Mi ahui ti ca María biti raquëyamahuë. Espiritu Santó tsi ja tohoyamëquë.

²¹ Baquë comaxëhi quiha. Ja coquë tsi Jesu ja janëhacaxëti xo, jato jocha quima nohiria bo ja xabahamaxëhai quëshpi na.

²² Nêcapi-jayamëquë Iboha Chani jatihuacacano iquish na, naa jahuë Chani yoanish cató quënëninina.

²³ Jabi ja quënëni ca tsi xo naa:

“Tohoyaxëhi quiha yoxajahini.

Tohoyaxo tsi baquë comaxëhi quiha.

Comaxo tsi Emanuel ja janëhacaxëti xo”

—nêca tsi quiha José qui ángel nêcaniquë. Noba joí tsi “No bëta xo Dios” ii quiha jahuë janë.

²⁴ Bësoso tsi quiha María José biniquë jahuë ahui iti, naa ángel yoani jascaria. Bixo tsi jahuë xobo qui ja bënëquë racati.

²⁵ Jabi jahuë ahui ja ja jobonayamani quiha jariapari jahuë baquë conox pari no. Baquë coquë tsi quiha Jesu José janënicuë.

2

Joni tiisi bo jonina Jesu jisxëna

¹ Belén tsi quiha Jesu coniquë, naa jodioba maí no. Toa mai rey Herodés yonani quiha. Toatiyá tsi quiha Jerusalén qui tres ca tiisi ca joni bo cahënicuë. Nêama, naa oriente ax ja bëcani quiha.

² Cahëhax,

—¿Jahuënia ni jodioba chama-chamaria, naa cobëna cato? Jahuë huishti no jisyamëquë noba maí xo na. Ja iqui tsi ja qui arahi no joquë ra —i nohiria qui naa tres ca tiisi ca joni bo niquë.

³ Jatsi quiha shina-huëjënatsi chama Herodes niquë nicahax na. Shina-huëjënicuë Jerusalén ca nohiria ri.

⁴ Jatsi jodioba arati iboba chama bo, Dios papi cahëxëni cabo, tihi cabo Herodés quënënicuë. Quënaxo tsi jato ja nicaniquë:

—¿Jahuënia tsi coxëhi ni mato Cristo, naa mato Xabahamati Ibo ra? — iquiina.

⁵ Jatsi quiha ja quëbicaniquë:

—Jodioba maí tsi, naa Belén yacatá tsi ja coti xo. Tocani quiha Dios Chani yoanish cato, naa ja quënëni cató no:

⁶ “Jisa Belén ca nohiria bá.

Jodioba maí tsi huëstima tsi xo toa mato oquë ca yaca huëtsa bo.

Jama, oquëhuahacaxëhi quiha mato yaca ri.

Belén tsi coxëhi quiha chama-chamaria.

Noho Israél ca nohiria bo ó bëscoxëhi quiha”

ii quiha ja quënënina —i Herodes qui jaca niquë.

⁷ Jatsi quiha johax ca tiisicanaibo qui chani Herodés raaniquë ja qui ja bëcano iquish na. Jamë jato bëta ja chanicasni quiha. Ja bëcaquë tsi quiha Herodés jato nicaniquë:

—¿Jënino tsi ma jisni ca huishti jisiquini? —iquiina.

⁸ Jatsi quiha Belén qui Herodés jato raaniquë.

—Toa baquë mërahi bocata. Tsayahax jahari ma bëcano ëa yoaxëna. Ja qui cacasquia ëa ri ja qui araxëna —i jato qui ja niquë.

⁹ Jatsi quiha Belén qui bocatsi quiha tiisi jaya ca joni bo niquë, Herodes nicahax na. Ja bocaquë tsi quiha jisiquitëquëniquë huishtima, naa jato maí tsi jisiquinish ca huishti jascaria cato. Jisiquixo tsi quiha Belén qui jato ja mëpiniquë. Jatsi Baquë Jesu ini ca iti qui cahëhax huishti niiniquë.

¹⁰ Jatsi ja rani-ranicaniquë, huishti jisi na.

¹¹ Ranihax José xobo qui ja jicocaniquë. Jicoxo baquë ico ca María ja jiscaniquë. Jatsi ja mënicaniquë. Mënihax ja qui ja aracaniquë. Jaquirëquë quiha jato sota bo ja pëcacaniquë, ja bëcane ca jahuë bo ja qui axëna.

¹² Jaquirëquë ja namacanaí cató tsi quiha Diós jato yobaniquë:

—Jahari Herodes qui boyamacahuë —iquiina.

Jaha tsi bahi huëtsa quiha jato país qui ja bocaniquë jahari.

Egipto mai qui José, María jabanina Jesu ya

¹³ Tiisi ca joni bo bocaquë tsi quiha José qui ángel jisiquiniquë ja namahai cató no.

—Joihuë. Baquë pistia, jahuë jahëhua María, tihi cabo bihuë. Egipto mai qui jabatsicana. Toaparicahuë. Mato ë yoano tsi jënimaxëhi quiha ma bacahaina. Mi baquë mërapaima xo Herodes pë, axëna —nëa tsi quiha José qui ángel nëcaniquë.

¹⁴ Jatsi quiha José joiniquë. Joixo Baquë, jahuë jahëhua, tihi cabo ja boniquë Egipto mai qui. Baquichá ja jisbayacani quiha.

¹⁵ Toá tsi naama tsi quiha ja chitëcaniquë. Jatsi Herodes rësoquë tsi ja bacacaniquë. Nëca tsi Dios Chani yoanish cató quënëni ca jatihuahacani quiha, “Egipto quima noho Baquë ë quënaquë” i Ibo Dios ni quëshpi na.

Herodés soldado bo raanina xocobo ati

¹⁶ Jabi tiisi jaya ca joni bá Herodes paraniquë, quinia huëtsa jato mai qui ja bacacani quëshpi na. Jatsi ja paracanaí ca cahëhax Herodes caxarianiquë. Caxaxo tsi jahuë soldado bo ja raaniquë jatiroha ca Belén ca baquë bo ati. Jasca, Belén tahë ca yaca bo qui jato ja raani quiha, toá ca baquë bo ati. Jatiroha ca baquë bo quiha, naa dos años nama cabo ja ani quiha. Jabi ja tocaniquë shinaxo na, siri tsi jahari jato mai qui tiisi jaya cabo bocani nori iqui na.

¹⁷ Jato ja quëyoquë tsi quiha Jeremías, naa Dios Chani yoanish cató yoani ca jatihuahacani quiha. Ja yoani tsi xo naa:

¹⁸ “Anomaria iqui quiha Ramá ca pacotsa.

Cohuëria xo ja ara-aracanaina ra.

Toá tsi jato xocobo quëshpi tsi arahi quiha yoxa bo.

Ranihuatimaxëni tsi xo toa jahuë nohiria, jato baquë bo acacani iqui na”
tíhi tsi ii quiha ja quënënina.

¹⁹ Jatsi Herodes rësoniquë. Ja rësoquë tsi quiha José qui Ibobá ángel jisiquiniquë ja namahai cató no.

²⁰ Jisiquihax,

—Joihuë. Baquë pistia, jahuë jahëhua, tíhi cabo jahari Israel mai qui bohuë. Rësoyoniquë Baquë pistia acascanish cabo ra —i José qui ángel niquë.

²¹ Jatsi quiha José joiniquë. Jesu pistia, jahuë jahëhua, tíhi cabo bihax Israel mai qui ja bacaniquë.

²² Bacaxo tsi quiha Herodes yamaba baquë Arquelaó yonahai ca ja nicaniquë. Jahuë jahëpa ja ratini quiha yonaxëna. Nicahax tsi quiha José raquë-raquëniquë. Toa mai qui ja cácsyamani quiha racaxëna. Jatsi quiha ángel yobatëquëniquë ja namahai cató no, Galilea mai qui ja cano.

²³ Cahëhax Nazaret icanai ca yaca qui ja caniquë racahi na. Toa xo tsi jahuë xobo ja aniquë. Tocapijani quiha, Dios Chani yonish cató chani jatihuaxëna, naa “Nazareno ja quënahacaxëti xo” i ja ni quëshpi na.

3

Jesu quinia Juán rohahuanina

Marcos 1.1-8; Lucas 3.1-9, 15-17; Juan 1.19-28

¹ Nazarét tsi Jesu racano tsi quiha nohiria ashimanish ca Juan jisiquiniquë jodioba maí no. Xabacha xo tsi quiha Dios Chani ja yoaniquë:

² —Mato jocha quima Dios quiri bësocana. Joti basima tsi xo Diós otoghaina ra —i nohiria bo qui Juan niquë.

³ Jabi nëca tsi quiha Juan yoati tsi Dios Chani yoanish ca Isaiás quënëni quiha:

“Xabacha xo tsi quënaçhi quiha joni.

Quënahi tsi ‘Rohahuahacatsicana lbo johai quëshpi na’ ixëhi quiha.

Jasca, ‘Bahi mëstë ca acana ja bax coti’ ixëhi quiha”

nëa tsi quiha ja quënëni ca niquë Juan yoati na.

⁴ Camello raní tsi quiha Juan sahuëti acacanicuë. Bichi cinturón ja chinëxëniquë. Chapo bo, bina bata, tíhi cabo ja piniquë.

⁵ Jasca, jodioba maí ca nohiria tëquë Juan qui bocanicuë jahuë chani nicaxëna. Bocani quiha Jerusalén ca nohiria ri. Bocani quiha ani Jordán tapai ca nohiria.

⁶ Jasca, jato jocha ja bërohuacaquë tsi quiha ani Jordán xo tsi jato ja ashimaniquë.

⁷ Jatsi Juan qui huëstima ca jodioba chama bo bocanicuë ashimahacaxëna. Jato jisi tsi jato Juán raahaniquë:

—Jisa, rono ba baquë bá. ¿Tsohuë mato yobaha, Dios johai ca copi quima paxaxëna?

⁸ Jocha pi quima bësoquí tsi mato jabi paxa ca pari noqui jismacahuë.

⁹ Quiniacaxëcahuë. “Dios xocobo yoi bo xo noa” i ma casmitsa, Abraham yamaba chahitaxocobo ma nori iqui na. Mahitsa tsi xo toa ra. Jaha pi quëëqui tsi naa maxax bo jahuë xocobo yoi manëmati mëtsa xo Dios, jahuë-na bo iti.

¹⁰ Jaboqui tsi nohiria copihí quiha Dios ra. Bimi jia ca pi jihuí saihuayamano tsi rërahi quiha ibo. Rëraxo tsi chihi qui niaxëhi quiha. Jabi tocaxëqui Dios ri jabi jia ca saihuayamahai ca qui.

¹¹ Jaboqui mato jocha quima pi ma casono tsi mato ashimaxëquia jënë no. Jama, ë cho joxëhi quiha ëa oquë cato ra. Jahuë yonati iti mëtsama xo ëa ra, ëa oquëria ca ja nori iqui na. Espiritu Santo, chihi, tihí cabá tsi mato ashimaxëhi quiha ra joquí na.

¹² Nohiria yoi cabo quima jahuë xocobo yoi bo aquëxëhi quiha Dios, naa ibobá jahuë trigo bëro aquëhai jascaria. Aquëxo jahuë nëpo niahi quiha. Jasca, jahuë xobó tsi jahuë xocobo yoi bo ó bësoxëhi quiha Dios; jama nocatimaxëni ca chihi qui niahacaxëti xo toa nohiria yoi bo, naa nëpo niahacahai jascaria –i Juan niquë.

Juán Jesu ashimanina

Marcos 1.9-11; Lucas 3.21-22

¹³ Jatsi ani Jordán qui Jesu niquë Galilea mai ax na. Johax tsi quiha Juan qui ja caniquë ashimahacaxëna.

¹⁴ Jama, Juán Jesu ashimacasyamani quiha.

–¿E qui johai pa? Jishopë, acasyama xo ëa ra. Ea pi mi ashimaxëti xo ra –i Juan niquë.

¹⁵ Jatsi Jesú quëbiniquë:

–Jaboqui ëa mi ashimano. Nëca ca quiniá tsi jaha Dios quëëhai ca jati-huaxëqui noa –i Jesu niquë Juan qui.

Jatsi Juán Jesu ashimaniquë.

¹⁶ Ashima-hacahax tsi quiha jënë quima Jesu tsëquëniquë. Tsëquëjano tsi quiha japëquëniquë naipa. Jatsi nai ax Dios Shina ja qui botëhai ca, naa boto jascaria, Jesú jisniquë.

¹⁷ Jatsi naipá ca joi chaniniquë:

–Noho Baquë tsi xo naa ra. Noiquia. Ja qui raniquia –iquiina.

4

Jesu tanamahacanina

Marcos 1.12-13; Lucas 4.1-13

¹ Jatsi quiha xaba qui Espiritu Santó Jesu mëpiniquë, Satanás tanamano iquish na.

² Cuarenta bari no tsi quiha ja piyamaniquë. Paxnatsijaniquë.

³ Jatsi ja qui Satanás joniquë, jochati tanamaxëna.

–Dios Baquë pi iqui tsi maxax bo qui chanihuë, mapari ja manëcano –i ja qui Satanás niquë.

⁴ Jatsi Jesú quëbiniquë:

–“Mapari roha tsi bësoyamaxëhi quiha joni; jama Dios Chaní nori” ii quiha Quënëhacanish cabo –i Jesu niquë.

⁵ Jatsi Jerusalén qui Satanás boniquë. Boxo tsi quiha Dios arati xobo cacha, naa jahuë quëpë tsi Jesu ja nimaniquë.

⁶ Nimahax Satanás chaniniquë:

–Dios Baquë pi iquí tsi mai quiri mimë niahuë. “Jahuë ángel bo raaxëhi quiha Dios, mi noho ja bësocano” ii quiha Quënëhacanish cabo. Jasca, “Jato mëquënë tsi mia bëcaxëceni quiha, maxaxá tsi mi tahë bo tëquëyamano iquish na” ii quiha –nëa tsi Jesu qui Satanás nëcaniquë.

⁷ Jatsi Jesú quëbiniquë:

–Jama xo. “Ibo Dios tanamayamahuë” ii quiha Quënëhacanish cabo ra –iquiina.

⁸ Jatsi quiha maca tëtëca qui Satanás Jesu boniquë maí ca país bo, jato oquë, tihí cabo ja qui jismaxëna.

⁹ Jismahax tsi quiha Jesu qui ja chaniniquë:

—Ea bësojó pi mi mënino tsi, ë qui pi mi arano tsi, naa jahuë bo tëquë mi qui axëquia ra —iquiina.

¹⁰ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Cata, Satanás. “Ibo Dios roha qui aracana. Ja roha nicacana” ii quiha Quënhacanish cabo ra —iquiina.

¹¹ Jatsi Jesu Satanás jibyaniquë. Ja caquë tsi quiha ángel bo bëcaniquë Jesu mëbixëna.

Galilea xo tsi jahuë yonoco Jesú chitahëhuanina

Marcos 1.14-15; Lucas 4.14-15

¹² Naatiyá tsi quiha preso qui Juan nanëhacaniquë rë. Nicaniquë Jesu. Nicahax tsi quiha jodioba mai Jesú jibyaniquë. Jibaya tsi Galilea mai qui ja bacaniquë, naa jahuë Nazarét ca xobo qui.

¹³ Jama, Nazarét ja chitëyamani quiha. Riquihax Capernaum yaca qui ja cani quiha racaxëna, naa ia Galilea tapai cato. Zabolón, Neftalí, tihi ca mai bo basima quiha.

¹⁴ Tocajaquë tsi Isaiás quënëni ca jatihuahacani quiha. Jabi Isaiás quënëni ca tsi xo naa:

¹⁵ “Jisa Zabolón ca nohiria bá;

Jisa Neftalí ca nohiria bá, naa ia quinia cabo, naa ani Jordán rabëquëx ca nohiria bá.

Jisa mato Galileá ca carayanabá.

¹⁶ Huëa-huëaria nori ca jixëqui tsëmo ó ca bësohai ca nohiria bo ra.

Rësopaoti basima ca nohiria bo qui huahuaxëhi quiha Huëa nori cato ra”

ii quiha ja quënëniina.

¹⁷ Jquirëquë Dios Chani yoatí Jesú chitahëhuaniquë:

—Mato jocha quima Dios quiri bësocahuë. Jaboqui otocatsi quiha chama-chamaria Dios rá —i nohiria bo qui ja niquë.

Joni bo Jesú quënanina jahuë rabëti bo iti

Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11

¹⁸ Ia Galilea quënipama tsi quiha dos ca joni bo Jesú jisniquë, naa Simón, naa Pedro quënahacanish cato, jahuë noma Andrés. Jisi tsi jato ja quënaniquë. Jabi jato sani biti nishi bo niahi ja icani quiha, sani bicanaibo ja icani quëshpi na.

¹⁹ —Nëri bëcahuë. Ea ma banahuano. Joni bo bicanaibo mato manëmaxëquia —i jato qui Jesu niquë.

²⁰ Jatsi bamaxoma tsi quiha jato sani biti nishi bo, jato jahëpa, tihi cabo ja jibëriacanicuë Jesu banahuaxëna.

²¹ Riquicayá tsi quiha ori tsi dos ca joni huëtsa bo Jesú jisniquë, naa Zebedeo baquë Jacobo, Jacobo noma Juan. Notí tsi jato jahëp ya ja icani quiha, jato sani biti nishi bo rohahuahi na. Jatsi Jesú jato quënaniquë.

²² Jatsi bamaxoma tsi quiha jato nishi bo, jato jahëpa, tihi cabo ja jibëriacanicuë Jesu banahuaxëna.

Galilea mai xo tsi Dios Chani Jesú yoanina

Lucas 6.17-19

²³ Jatsi quiha Galilea mai tëquë tsi Jesu coniquë, Dios Chani yoahi na. Jodioba catiti xobo xo tsi ja tiisimabonani quiha. “Nohiria bo otocatsi quiha Dios ra” i ja ni quiha Chani jia ca yoahi na. Jasca, iquicanaibo, isicanaibo, tihi cabo ja jënimahuabonanicuë, Dios Chani yoacquí na.

²⁴ Jatsi ja ani iqui tsi chani pacananiquë ja yoati na. Siria maí tēquë tsi toa chani pacanani quiha. Jatsi iquicanaibo, isicanaibo, yoshi jaya cabo, yoyo jaya cabo, mohitimaxëni cabo, tihí cabo Jesu qui nohiria bá bēniquë jēnimahuacacano. Jatsi jato ja jēnimahuaniquë ra.

²⁵ Jatsa, nohiria miscó Jesu banahuaniquë ra. Galileá ca nohiria, Diez Yacatá ca nohiria, Jerusalén ca nohiria, jodioba maí ca nohiria, ani Jordán rabēquëx ca nohiria, tihí ca nohiríá banahuani quiha ra.

5

Jesú yobanina

¹ Nohiria misco jisi tsi maca चाहितaxëni Jesu tēmahinaniquë. Tēmahinahax tsi quiha ja tsahoniquë. Jatsi jahuë rabētiria bo ja qui quētsoniquë jahuë chani nicaxëna.

² Jatsi jato tiisimati ja chitahēhuaniquë. Ja nēcaniquë:

Shoma ca nohiria

Lucas 6.20-23

³—Shoma tsi xo toa Dios jabi ja nariscanai ca cahëxëni cabo.

Jató-na xo Dios. Jato otoxëhi quiha.

⁴ Shoma tsi xo toa cohuë cabo.

Jato bēpasimaxëhi quiha Dios ra.

⁵ Shoma tsi xo toa shinapēnicanaibo.

Naa maí tēquë ibohuacaxëcani quiha.

⁶ Shoma tsi xo toa Dios mēstē ó quēēcanaibo.

Jato ranihuaxëhi quiha Dios.

⁷ Shoma tsi xo toa nohiria huëtsa bo mēbicanaibo.

Jato mēbixëhi quiha Dios.

⁸ Shoma tsi xo toa shinajiaxëni jaya cabo.

Dios jiscaxëcani quiha.

⁹ Shoma tsi xo toa iquinacasyamacanaibo.

Dios baquë bo quēnahacacaxëcani quiha.

¹⁰ Shoma tsi xo toa tēnēmahacacanaibo jia ca ja acanai quëshpi na.

Jató-na xo Dios. Jato otoxëhi quiha.

¹¹ Shoma xo mato, ëa iqui tsi nohiria bá mato ocahuaquë no, mato ja yosicaquë no, mato ja quiahuacaquë no.

¹² Rani-ranicana, anomaria ca copi mato bax janahacaxëhai quëshpi na. Jabi toca tsi mato rēquë ca Dios Chani yoanish cabo tēnēmahacani quiha jato ri.

Chopara, huëana, tihí cabo jascaria xo chahahuacanaibo

Marcos 9.50; Lucas 14.34-35

¹³ Chopara jascaria xo mato, maí ca nohiria bo oquëhuati. Jabi jahuë tēë bēnopihí tsi anoma xo toa chopara ra. ¿Jēnahuariaxo ja tēēhuahacatēquëna ra? (Jascaria, mato jabi jia ca pi ma bēnono tsi ¿jēnahuariaxo raca maí ca nohiria bá ëa cahëna?) Chopara yoi ca jascaria ma niahacaxëti xo pē, mahitsa ma nori quëshpi na.

¹⁴ Huëa jascaria xo mato, maí ca nohiria bo huëahuati. Jabi jonētimaxëni tsi xo tēmachí ca yacata. Baquichá tsi bēroria tsi xo jahuë pēxë bo.

¹⁵ Jascaria, mato pēxë tsamaxo tsi caca namá janayamaqui mato. Jama, mana, naa jahuë iti ó janaqui mato, xobó ca nohiria bo tēquë bax huahuati.

¹⁶ Jasca, nohiria bo bēsojó tsi huahuapaima xo mato jabi jia cabo, ma acai ca ja jiscano iquish na. Jisí tsi mato mana ca Jahëpa oquëhuacaxëcani quiha.

Jatihuahacaxēhi quiha Quēñēhacanish cabo

¹⁷ ‘¿Quēñēhacanish cabo niahi ē joni pa? Iyamaquia ra. Quēñēhacanish cabo jatihuahi ē joquē ra, niahi mari.

¹⁸ Mato parayamaquia ra. Niahacapistariayamaxēhi quiha Quēñēhacanish cabo ó ca huēsti ca yoba pistia ra. Jatihuahacaxēhi quiha jahué yoba tēquē.

¹⁹ Quēñēhacanish cabo ó ca yoba iriama ca pi nicayamahi tsi oquēyamaxēhi quiha toa nohiria ra, Dios otohai cató no. Jasca, “Mahitsa tsi xo toa yoba” i pi nohiria huētsa qui ja no tsi chama-chamaria Dios qui yoixēhi quiha ja ocahaina. Mana tsi iriamaxēhi quiha toa ocagai cato ra. Jama, Quēñēhacanish cabo ó ca yoba bo pi nicahi tsi huētsa bo pi nicati tiisimahi tsi, oquē-ouēriaxēhi quiha toa nohiria ra, Diós otohai cató no.

²⁰ Japi mato parayamaquia. Dios Chani cahēxēni cabo, fariseobo, tihī cabo pi mato mēstē huinoyamano tsi Diós otohai ca qui jicopistiyamariaxēqui mato ra.

Caxahaina

Lucas 12.57-59

²¹ “ ‘Joni bo ayamahuē. Namēhacaxēti xo tsohuēcara ca joni huētsa acax cato” i mato naborēquēbo qui Moisés yoba ni quiha.

²² Jama, mato qui ē yoahai ca tsi xo naa ra: Copihacaxēti xo tsohuēcara ca jabē xatē qui caxahai cato ra. Jabē xatē pi pasomaha chanihi tsi chama, naa juez qui ja bēhacaxēti xo copihacati. Jabí tēñētiya qui niahacati basima tsi xo toa tsohuēcara ca jabē xatē qui “Yoyoxēni xo mia pē” iquī cato.

²³⁻²⁴ Japi mabē xatē bo ya rabēnaparicana, Dios qui arahi bocanox pari. Jama, Dios xobo xo pi mato qui caxa ca xatē shinaquí tsi Dios qui ma acatsai ca jahué janaparicahuē. Jariapari mato qui caxa ca xatē qui bocata. Mabē xatē ya ma rabēnaparino ra, Dios qui aranox pari. Rabēnahax jahari Dios xobo qui bocata araxēna, ma bēha ca jahué ja qui axēna.

²⁵ ‘Tsohuēcara pi mato pasomaha-no tsi mēri tsi ja bēta rabēnacana. Bamayamacana. Tocacana, gobierno chama bo qui mato ja mēayamano, copihacati. Tocapijano tsi preso qui ma niahacamitsa ra.

²⁶ Toá quima ma tsēquēnox pari tsi toá cuenta pari jatihuaxēqui mato iquia.

Anoma ca jocha

²⁷ “ ‘Bēñē jaya ca yoxa biyamacahuē” mato rēquēyamabo yoahacani quiha. Jabi toa yoba ma nicaquē ra.

²⁸ Jama, jahué bēro yoí pi bēñē jaya ca yoxa tsayahi tsi ja bēta jochahi quiha bicatsai ca nohiria jahué shina ó no. Ja bēta jobonahai jascaria tsi xo toa ja acaina.

²⁹ Jabi mato oquē ca bēro pi mato jochamano tsi toa bēro tsēcacahuē. Niacahuē. ¿Oquēyamayamahi ni mato bēro pistia bēnohaina, tēñētiya qui mato yora tēquē niahacayamano iquish na?

³⁰ Mato oquē ca mēquēñē pi mato jochamano tsi toa mēquē mēxtēquēcahuē. Mēxtēquēxo tsi niacahuē. ¿Oquēyamayamahi ni mato mēquē bēnohaina, tēñētiya qui mato yora tēquē niahacayamano iquish na?

Ahui niahaina

Mateo 19.9; Marcos 10.11-12; Lucas 16.18

³¹ ‘Jasca, “Ahui pi niaquí tsi ja qui niati papi bēñē ati xo” ¿i mato naborēquēbo qui Moisés yamayamani?

³² Jama, ē yoahai ca tsi xo naa: Anoma tsi xo bēñē jahué ahui niahaina iquia ra. Mahitsa pi jahué ahui, naa joni huētsa ya jobonayamahai ca ahui

niaquí tsi jahuë ahui jochamahi quiha pë, bënë huëtsa ja biquë no. Jascaria, jochaxëhi quiha jahuë ahui bichi ca joní ri.

Parayamahai ca chani

³³ Jabi mato naborëquëbo yoahacani ca yoba bo ma nicaniquë iquia. “Dios bax toa axëquia ra” i pi ma no tsi mato chani jatihuacana. “Anoma tsi xo toa ma ayamahaina tocaquí na” ii quiha Dios yoba ra.

³⁴ Jatsi, ë yoahai ca tsi xo naa: Oquë tsi xo toa ma bëpahaina. Jasca, Dios bësojo xo tsi jurar-ayamacana, “Axëquia ra” i nohiria qui ma quë no. Jasca, “Naipá tsi parayamaquia, axëquia ra” i nohiria qui yamacana, ma quëbiquë no. Díos yonahai iti tsi xo toa ra.

³⁵ Jascaria, “Noba maí tsi parayamaquia; axëquia ra” iyamacana, ma quëbiquë no, Ibo Dios mai ja nori igui na. Jasca, “Jerusalén tsi parayamaquia” iyamacana, noba chama-chamaria yaca ja nori quëshpi na.

³⁶ Jasca, “Noho mapó tsi parayamaquia” iyamacana. ¿Jënahuariaxo mato boo chëquë ma joxohuana?

³⁷ Jama, “Axëquia, ayamaquia” tihi roha ca icana, ma quëbiquë no. Jahuëcara huëtsa pi ma yoano tsi Yoshi quima tsi xo toa ma yoahaina ra.

Jahari nohiria copihaina

Lucas 6.29-30

³⁸ Jabi mato naborëquëbo yoahacani ca yoba ma nicaniquë iquia. “Nohiria huëtsa bëro quëshpi tsi jahuë bëro yoi copihacaxëti xo; jasca, nohiria huëtsa xëta quëshpi tsi jahuë xëta yoi copihacaxëti xo” i mato yoba ni quiha.

³⁹ Jama, ë yoahai ca tsi xo naa: Yoixëni ca joní pi mato yosino tsi jahari iquinayamacana iquia. Tsohuëcaracá pi mato tapaishano tsi caxayamacana. Ja qui mato tamo huëtsa acana tapaishacati.

⁴⁰ Jasca, mato camisa pi biriacasquí tsi mato sacó ri ja bino.

⁴¹ Jasca, huësti kilómetro pi soldado bá jato sota bo mato papimano tsi kilómetro huëtsa jato bax ma bocano jato mëbixëna.

⁴² Jasca, tsohuëcaracá pi mato jahuëcara bënariano tsi ja qui acahuë. Tsohuëcaracá pi mato jahuëcara tanacasno tsi ja qui prestahuahacahuë. Tihi tsi xo toa noho yoba ra.

Noqui pasomaha cabo no noihaina

Lucas 6.27-28, 32-36

⁴³ Jabi mato naborëquëbo yoahacani ca yoba ma nicaniquë iquia, naa “Mato rabëti bo noicahuë; jama, mato pasomaha cabo qui caxacahuë” iquiina.

⁴⁴ Jama, mato qui ë acai ca yoba tsi xo naa: Mato pasomaha cabo noicahuë iquia. Jasca, mato yosicanaibo bax bëhoxcana ra.

⁴⁵ Tocapiquí tsi mato naipá ca Jahëpa baquë bo ma nori ca jismaxëqui mato ra. Jatiroha cabo mëbihi quiha Dios. ¿Jiaxëni cabo, yoixëni cabo tëquë, tihi cabo qui huahuayamayamahi ni jahuë bari ra? Jasca, jia ca acanaibo, anoma ca acanaibo, naa jatiroha cabo qui oi paquëmahi quiha.

⁴⁶ Mato rabëti bo roha pi noihi tsi ¿jënahuariahax nohiria huëtsa ma oquëna? Tocapimano tsi ¿mato copixëhi ni Dios pa?

⁴⁷ Jasca, mato rabëti bo roha pi mëbihi tsi ¿nohiria huëtsa oquë ni mato pa? Iyamaquí mato ra. Tocacani quiha Dios cahëyamacanaibo ri.

⁴⁸ Jatsi quësotimaxëni ca jabi ma jayati xo, naa mato naipá ca Jahëpá-na jascaria. Tihi tsi xo toa noho yoba ra.

6

Nohiria ma mēbiquē no

¹ ‘Quiniacaxēcahuē. Nohiria bēsojo xo tsi mato yonoco jia bo ma ayamati xo iquia. Tocapimano tsi mato copiyamaxēhi quiha mato naipá ca Jahēpa.

² Japi noitiria ca nohiria pi mēbiquí tsi no bēpati xo. “Jia tsi xo toa ē acaina ra” iyamacana nohiria bo qui, naa fariseobo jascaria. Anoma quiha. Jabi nohiria bo bēsojo xo tsi tocacani quiha pē, nohiria bá jato oquēhuano iquish na. Jatsi shina-bēnoyamacana. Copihacacahi quiha, nohiria bá jato oquēhuaquē no. Mana ca copi biyamacaxēcani quiha ra.

³ Jama, noitiria ca nohiria pi mēbiquí tsi no bēpaxēti xo, mato rabētiria bá ma acai ca cahēyamano iquish na.

⁴ Jonē tsi mato yonoco jia bo ma ano. Jatsi, mato copixēhi quiha Dios ra, jatroha ca jahuē bo jisi na.

*Dios qui bēhoxhaina**Lucas 11.2-4*

⁵ ‘Dios qui bēhoxhi tsi paraxēni ca fariseobo jascayamacana. Nohiria bo bēsojó, naa jodioba catiti xobo bo, bahi bo, tihi cabá tsi Dios qui bēhoxcascani quiha pē, nohiria bá jato jisno iquish na. Jato copi ja bicaquē iquia. Mana ca copi biyamacaxēcani quiha.

⁶ Jama, bēhoxhi tsi mato naquētē qui mamē jicocahuē. Jicohax caiti japacahuē, nohiria bá mato jisyamano iquish na. Toá tsi Dios qui bēhoxcana, mamē no. Jonē pi bēhoxmano tsi mato copixēhi quiha, ma acai ca jonē ca jahuē bo jisquí na.

⁷ Jasca, Dios qui bēhoxhi tsi mahitsa ca chani iroha-irohayamacana. Tocacani quiha Dios cahēyamacanaibo. Jato chani tētēca iqui tsi Diós jato nicahai ca quēscahuacani quiha.

⁸ Jabi jaha ma quēēhai ca cahēhi quiha mato Jahēpa, ma bēnanox pari no.

⁹ Japi nēca tsi bēhoxcana:

“Oquēhuahacaxēti xo mi janē,
noba naipá ca Jahēpá” icana.

¹⁰ “Nohiria bo mi ototsano.

Mai xo tsi mi shina mi ano,
naipa xo mi acai jascaria.

¹¹ Jatiroha ca bari oriquiti noqui ana.

¹² Noba jocha mi shina-bēnono,
noquí pasomaha jochacanaiba jocha no shina-bēnohai jascaria.

¹³ Jochati no tanamahacayamano.

Yoixēni cato chamá quima noqui mi tsēcano” tihi tsi nēcacana bēhoxhi na.

¹⁴ ‘Huētsa ba jocha pi ma shina-bēnono tsi mato jocha ri shina-bēnoxēhi quiha Dios ri.

¹⁵ Jama, huētsa ba jocha pi ma shina-bēnoyamano tsi mato jocha shina-bēnoyamaxēhi quiha Dios ri.

Samahai ca jabi Jesu chaninina

¹⁶ ‘Samaquí tsi bēmana cohuēria cabo jayamacana, naa paraxēni ca fariseobo jascaria. Bēcohuēhuacani quiha pē, nohiria bá ja samacanaí jisno iquish na. Shina-bēnoyamacana; jato copi ja bicaquē ra. Mana ca copi biyamacaxēcani quiha.

¹⁷ Jama, samahí tsi bēchococahuē. Bohuēxicahuē.

¹⁸ Tocapimano tsi ma samahai ca cahëyamacaxëcani quiha nohiria ra. Cahëxëhi quiha mato Jahëpa roha, jatiroha ca jonë ca jahuë bo cahëquí na. Mato copixëhi quiha.

*Mana ca copi
Lucas 12.33-34*

¹⁹ Naa mai xo tsi copixëni ca jahuë bo catiayamacana mato bax na. Naamayamacaxëcani quiha naa mai ca jahuë bo ra. Mëri tsi quëyohacacahi quiha, naa raiti jotoró pihai jascaria. Jascaria, ja yomahacacamitsa.

²⁰ Jama, naipá ca jahuë bo ma catiapaima xo. Toá tsi naamacaxëcani quiha. Quëyohacatimaxëni xo toá cabo. Jasca, yama tsi xo toa mana ca yomaxëni cato.

²¹ Japi mai ca jahuë bo pi ó quëërohaquí tsi Dios noiyoiyamaqui mato iquia. Jama, mana ca jahuë bo pi ó quëëquí tsi Dios noiyoiqui mato ra.

*Shina jia ca no jayati xo
Lucas 11.34-36*

²² Jabi lamparina jascaria xo mato shinana. Mato quinia qui huahuahi quiha mato shinana, jënima ja iquë no. Jaha tsi jabi jia ca jayaxëqui mato.

²³ Jama, shina yoi pi jayahi tsi tsëmo ó tsi bohoxëqui mato rë. Jabi mato shina jia ca pi tsëmonano tsi anomaria tsi xo toa tsëmo ra. Tsëmo-tsëmoría tsi xo rë.

*Dios – Parata
Lucas 16.13*

²⁴ Dos ca chama bo jayatimaxëni tsi xo nohiria ra. Huësti chama qui caxaxëhi quiha; chama huëtisa noijahuanori. Huësti chama bax yonocoriaxëhi quiha; chama huëtisa chahahua-yamajahuanori. Japi, ¿jënahuariahax Dios bax ma yonocona, parata noihi na? Dos ca ibo jayatimaxëni xo mato ra –i jato qui Jesu niquë.

*Jahuë baquë bo ó bësöhi quiha Dios
Lucas 12.22-31*

²⁵ Jabi jahuë rabëti bo Jesú yoani tsi xo naa:

–Oriquiti yoati tsi shina-huëjëyamacana. Jasca, mato yora sahuëhai ca sahuëti bo shina-huëjëyamacana. ¿Jabi oriquiti oquë ma ni ma bësöhaina? Jasca, ¿sahuëti oquë ma ni mato yora?

²⁶ Naipá ca isa bo tsayacahuë; bëro banayamacani quiha ra. Bëro tësayamacani quiha. Jasca, yama tsi xo toa jato xobo qui nanëhaca ca bimi ra; jama, jari jënima jaca nori. Jato pimahi quiha mato naipá ca Jahëpa ra. ¿Japa? ¿Isa bo oquë ma ni mato ri ra?

²⁷ Jasca, ¿jënahuariaxo raca ja bësöhai ca año bo joní huinomana, ja shina-huëjëhai cató no ra? Jatsi shina-huëjëyamacana ma bësöhai yoati na.

²⁸ ¿Jëniriahax sahuëti bo shina-huëjëcanai ra? Huasi joa jiaxëni cabo qui tsayacahuë. Yonocoyamacani quiha ra. Jasca, sahuëti bo ayamacani quiha ra.

²⁹ Jama, rico inish ca Salomón yamaba sahuëti oquë-oquëria tsi xo naa joa bo sahuëcanaina iquia.

³⁰ Jabi Dios tsi xo toa naa joa bo sahuëmahaina, naa naamayamahai ca joa bo ra. Tocapiquí tsi ¿tonia mato sahuëmayamayamaxëhi ni Dios ra? Iriama tsi xo toa ma chitimihaina rë.

³¹ Japi shina-huëjëyamacana. “¿Jahuë pixëhi ni noa rë?” iyamacana. “¿Jënë axëhi ni noa ra?” iyamacana. Jasca, “¿Jahuë sahuëxëhi ni noa rë?” iyamacana.

³² Piti, jënë, sahuëti, tihì cabo shina-huëjècànì quiha Dios cahëyamacanaibo. Jaha quëëriacànì quiha. Jama, mato otohì quiha mato Jahëpa, ma narisyamano iquish na.

³³ Jatsi mato Chama-chamaria pari shinacana. Jaha ja quëëhai ca jabi jia ca ó quëëcana. Tocapimano tsi naa jahuë huëtsa bo tèquë mato qui axëhi quiha.

³⁴ Japi, shina-huëjèyamacana huëaquë yoati na. Huëaquë tsi tobixëhi quiha noqui yosihai ca jahuë huëtsa bo tonia. Japi jaboqui tsi huëaquë ca noqui yosihai ca jahuë bo yoati no shina-huëjènyamano.

7

Ranimisyamacana

Lucas 6.37-38, 41-42

¹ Ranimisyamacana, Diós mato raniyamano iquish na.

² Ranipimahuano tsi nohiria ma ranihai jascaria ca quiniá tsi mato ranixëhi quiha Dios ri. Jasca, nohiria pi ma shomahuanó tsi jascaria ca quiniá tsi mato shomahuaxëhi quiha Dios. Toa tsi xo toa Dios medida ra.

³ Jama, anoma ca mabë xatë bá acai tsayacasqui mato pë, ja qui quësocasquí na. Mato qui bëroria tsi xo toa mabë xatë jocha; bërroma mató-na nori. ¿Jocha yama ni mato pa?

⁴ ¿Jëniriahax raca “Mia mëbixëquia, yoi ca mi ayamano iquish na, ëbë xatë bá” i ma na, oquë ca yoi ca ma aquë no?

⁵ Jariapari tsi toa yoi ca ma acai ca niaparicahuë, quiaxëni cabá. Niahax tsi mabë xatë mëbiti mëtsaxëqui mato ra.

Dios Chani nicacasyamacanaibo

⁶ Dios Chani ayamacana nicacasyamacanaibo qui. Quiniacaxëcahuë. Ina jascaria tsi mato qui ja tsamicamitsa mato axëna. Jasca, Dios copixëni ca Chani jato qui ayamacana. Aapimahuano tsi yahua jascaria tsi ja yoshihua-camitsa. Yoshihuahax mato quiri ja bësocamitsa mato axëna.

Bëhoxcana

Lucas 11.9-13; 6.31

⁷ Dios qui bëhoxquí tsi bënacana; mato qui acacaxëhi quiha. Jasca, mëracana. Mëraqú tsi bixëqui mato ra. Jasca, quënacana; mato bax japëchacaxëhi quiha jahuë caiti.

⁸ Bënahai ca qui acacaxëhi quiha. Bixëhi quiha mërahai cato. Jasca, japëchacaxëhi quiha jahuë caiti, tsohuëcara ca quënahai ca bax na.

⁹ ¿Mato baquë qui maxax acaxëcanai pa, mapari ja bënaquë no?

¹⁰ Jasca ¿rono ja qui acaxëcanai pa, sani mato qui ja bënaquë no, piti? Ayamaquí mato ra.

¹¹ Mato xocobo qui jahuë jia bo ati cahëxëni xo mato, jochacanaibo ma iquë ri. ¿Jabi toca ma ni mato naipá ca Jahëpa ri? ¿Bënacanaibo qui jahuë oquë ca jahuë bo ayamayamaxëhi ni? Axëqui ra.

¹² Jabi mato qui jia tsi xo nohiríá mato mëbihaina. Japi mato qui jia ca quiniá tsi nohiria ma mëbiti xo mato ri. Toca tsi noqui yobahi quiha Dios Chani ra.

Caiti natsëo cato

Lucas 13.24

¹³ Caiti natsëo nacocahuë. Chahitaxëni tsi xo toa tënëtiya qui mëpihai ca caiti ra. Huëstima cabo tsi xo toa ja qui jicocanaibo rë.

¹⁴ Jama, natsëo ca tsi xo toa bëso-bësopaoti mëpihai ca caiti ra. Bëronoma xo toa quiniá. Ichariama tsi xo toa ja qui jicocanaibo rë.

*Mahitsa ca chani jaya cabo**Lucas 6.43-44*

15 Mahitsa ca chani yoacanaibo quiniacaxëcahuë. Jia tsi mato qui bëceni quiha, caxatimaxëni ca oveja jascaria; jama, cama jascaria jaca nori.

16 Jato yoi ca jabi jisquí tsi jato cahëxëqui mato ra. Jabi bimi jia ca saihuatimaxëni tsi xo isnëpa ra. Jascaria tsi, jabi jia ca saihuatimaxëni tsi xo toa jabi yoi ca nohiria ri.

17 Jabi bimi jia ca saihuahi quiha jihui jia cato. Bimi yoi ca saihuahi quiha jihui yoi cato.

18 Jascaria tsi, jabi jia ca roha saihuahi quiha joni shinajiaxëni cato. ¿Jënahuariaxo raca jabi jia ca joni shina yoi ca jaya cató saihuana?

19 Japi bimi jia ca pi jihuí saihuayamano tsi toa rërahi quiha ibo. Rëraxo tsi chihí qui niahi quiha.

20 Jabi toca tsi mahitsa ca chani yoacanaibo cahëxëqui mato pë. Jato yoi ca jabi bá tsi cahëhacacaxëceni quiha.

*Diós otoiha ca qui jicoyamaxëhi quiha jatiroha cabo**Lucas 13.25-27*

21 Jabi Diós otoiha ca qui jicoyamaxëhi quiha jatiroha ca “Ibo, Ibo” ëa quënahai cato. Noho naipá ca Jahëpa yoba nicahai ca roha tsi xo toa ja qui jicohaina.

22 Toa copiti barí tsi ë qui bëcaxëceni quiha huëstima ca mahitsa ca chahahuacanaibo. Toa barí tsi “Huëtsa bo qui mi chani no yoaniquë, Ibobá” icaxëceni quiha pë. Jasca, “Mi janë tsi yoshi bo no tsëcaniquë, Ibobá” icaxëceni quiha pë. Jasca, “Mi janë tsi huëstima ca jisti bo no aniquë ra” icaxëceni quiha huëtsa bo.

23 Jama, bëroria tsi jato quëbixëquia, “Mato cahëpistiayamariaquia. Ea basicahuë, anoma ca acanaibá” iquiina.

*Dios xobo bo**Lucas 6.47-49; Marcos 1.22*

24 Jabi tiisi tsi xo toa tsohuëcara ca noho yoba chahahuahai cato, nicaxo na. Maxax cacha ca xobo rohahuahai ca joni iquiria xo.

25 Poxoyamahi quiha ja aca ca xobo ra. Johi quiha oi-oiria. Baihi quiha jënë. Xotoriahi quiha yoshini. Jahuë xobo pasomaha choshahi quiha. Jama, poxoyamahi quiha jahuë xobo, maxax cacha ja rohahuahacani iqui na.

26 Jasca, tobi toa yoyoxëni ca joni ri. Noho yoba chahahuayamahi quiha, nicaxo na. Mashënë cacha xobo acai ca joni jascaria xo.

27 Jatsi johi quiha oi-oiria. Baihi quiha jënë. Xotoriahi quiha yoshini. Xobo pasomaha choshahi quiha rë. Jatsi poxohi quiha. Anomaria tsi xo toa ja poxohaina ra —tihi tsi Jesú yoaniquë tiisimahi na.

28 Ja chanihai ca Jesú jatihuaquë tsi quiha quëtsonish ca nohiria ratëniquë ja tiisimahai ca qui.

29 Jasca, chama jaya ca joni jascaria tsi jato ja tiisimani quiha, jodioba yoba cahëxëni cabo jasca ja nomari.

8*Leproso ca joni Jesú jënimahuanina**Marcos 1.40-45; Lucas 5.12-16*

1 Jabi maca ax Jesu rënichiquë tsi quiha huëstima ca nohiria banahuaniquë.

² Jatsi ja qui joni què noitiria ca joni, naa leproso bichi jaya cato. Bono-huaxèni ca joni ja ini quiha. Basimahax Jesu bèsojó tsi quiha ja mèniniquè. Mènihax,

—Aapicatsai tsi èa jènimahuati mètsa xo mia ra, Ibobá —i Jesu qui ja niquè.

³ Jatsi quiha Jesú joni motsaniquè jahuè mèquènè no. Motsahax ja qui ja chaniniquè:

—Mia jènimahuacasquia ra. Jènima xo mia ra —iquiina.

Jatsi quiha jahuè bono tapoyotapiniquè ra. Jènima jahuè bichi ini quiha.

⁴ Jatsi Jesú joni yobaniquè:

—Jènipimiha ca huètsa bó qui yoayamahuè. Bamaxoma tsi arati ibo qui pari mimè jismata. Moisés yoani ca ja qui ahuè tèpas-hacati, mi bahuèhai quèshpi na. Tocapimino tsi jènima mi nori ca cahècaxècani quiha nohiria —nèa tsi quiha Jesu nècaniquè.

*Romanoba capitán yonati Jesú jènimahuanina
Lucas 7.1-10*

⁵ Jaquirèquè quiha Capernaúm ca yaca qui Jesu jiconiquè. Ja jicoquè tsi quiha ja qui caniquè romanoba capitán. Caxo tsi quiha Jesu ja bènarianiquè:

⁶ —Noitiria tsi xo noho yonati. Xobó raca quiha. Anoma quiha. Mohiti-maxèni xo rè —i Jesu qui capitán niquè.

⁷ Jatsi,

—Mi baquè jènimahuahi caxèquia ra —i Jesu niquè ja qui.

⁸ Jatsi quiha capitán quèbiniquè:

—Noho xobo qui mi jicoyamano, taitá, anoma ca è nori quèshpi na. Jama, nèa ax rohari pi mi chanino tsi jènimaxèhi quiha noho yonati ra.

⁹ Jabi èa oquè ca chama bo nicati cahèquia ra, èa ja yobacaquè no. Jasca, èa nicahi quiha noho soldado bo ri. Jabi huèsti soldado qui “Cata” i pi è no tsi caqui ra. “Johuè” i pi huètsa qui è no tsi johi quiha. “Tocahuè” i pi noho yonati qui è no tsi ahi quiha —nèa tsi quiha Jesu qui capitán nècaniquè.

¹⁰ Jatsi Jesu ratèniquè, capitán quèbihaca nicahax na. Jesu qui jia ini quiha ja chanihaina ra. Jatsi banahuacanaibo qui Jesu chaniniquè:

—Mato parayamaquia. Anomaria tsi xo naa carayana chitimihaina ra. Jodiobá mai tèquè ó yama tsi xo nèca ca jodio chitimihai ca jasca cato rè.

¹¹ Jaroja ca barí tsi bècaxècani quiha carayanabo jatiroha ca mai iti ax na. Abraham, Isaac, Jacob, tihi cabo ya tsi tsahocaxècani quiha jato ri, Diós othohai cato xo tsi pixèna.

¹² Jama, tsèmo qui niahacacaxècani quiha mato Israël cabo, naa Diós othohai ca qui jicoti iquish cabo. Toatsixèhi quiha araconahaina, tènèhaina ra —nèa tsi quiha Jesu nècaniquè nohiria bo qui.

¹³ Jatsi quiha capitán qui Jesu chaniniquè:

—Cata. Mi chitimihai iqui tsi jènimaxèhi quiha mi yonati —i capitán qui ja niquè.

Jabi toa horá tsi jahuè yonati jènimahua-tapihacani quiha.

*Pedro raisi Jesú jènimahuanina
Marcos 1.29-31; Lucas 4.38-39*

¹⁴ Jatsi quiha Pedro xobo qui Jesu caniquè. Toa xo tsi quiha jahuè raisi ja jisniquè, naa jahuè ahuiní jahèhua. Iquihi quiha. Oxati raca ja ini quiha jahuè huao iqui na.

¹⁵ Jatsi jahuè mèquè Jesú motsaniquè. Janacatapiniquè jahuè iquini ra. Joixo tsi Jesu oriquirei ja taaniquè pa.

*Huëstima ca iquicanaibo Jesú jënimahuanina**Marcos 1.32-34; Lucas 4.40-41*

¹⁶ Bari caquë tsi quiha Jesu qui nohiria bëcaniquë. Ja qui yoshi jaya ca nohiria ja bëcani quiha ja jënimahuano. Jatsi jahuë chaní roha tsi jato yoshi bo ja tsëcani quiha. Iquicanaibo tëquë ja jënimahuani quiha.

¹⁷ Nëca tsi Isaiás yamába yoani ca jatihuahacani quiha, naa “Noqui iquicanaibo jënimahuahi quiha. Noqui noitiria cabo mëbihi quiha” iquiina.

*Jesu banahuacascanaibo**Lucas 9.57-62*

¹⁸ Ja qui nohiria huëstima ca quëtsohai ca jisi tsi quiha jahuë rabëti bo ja yobaniquë, ia rabëquëx ca qui ja bocano.

¹⁹ Toá tsi quiha yoba cahëxëni ca joni Jesu qui joniquë. Johax,
—Mia banahuacasquia, ëa ri ra. Jahuëcara qui mi cahai cató tsi mia banahuaxëquia ëa ri —i Jesu qui ja niquë.

²⁰ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Jato quini bo jaya xo bocacamano, racati. Jasca, jato naha jaya xo isa bo ri. Jama, racati xobo yama ca ëa xo naa, naa nai ax johax cato —iquiina.

²¹ Jatsi Jesu banahuahai ca joni huëtisa chaniniquë:

—Mia banahuacasquia, Ibobá. Jama, jariapari noho jahëpa ë maihuati xo. Rësopaimaria xo ra —i Jesu qui ja niquë.

²² Jatsi quiha,

—Jaboqui ëa mi banahuano ra. Dios cahëyamacanaibá jato nabo maihuano —i ja qui Jesu niquë.

*Yoshini, choca, tihí cabo Jesú janacamanina**Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25*

²³ Jatsi noti qui Jesu jiconiquë. Jicoxo jahuë rabëti bo yaxo ia shitatsi-jahuaniquë.

²⁴ Jatsi quiha xotoriatsi yoshi niquë ra. Anomaria choca ini quiha.

²⁵ Jatsi Jesu bësomahi ja bocaniquë. Bësomahax,

—Noqui mëbihuë, Ibobá. Jëtëquëqui noa ra —i Jesu qui jaca niquë.

²⁶ Jatsi quiha,

—¿Jëniriahax raquëcanai pa? Iriama tsi xo ë qui ma chitimihaina rë —i jato qui ja niquë.

Jatsi quiha Jesu joiniquë. Jaihax yoshini, ia, tihí cabo qui ja chaniniquë, ja janacacano. Jatsi ia, yoshini, tihí cabo janacaniquë ra. Pasi ja ini quiha.

²⁷ Jatsi ratëniquë joni bo.

—¿Jahuë joni ni naa sa? Ja qui nicahi quiha yoshini pa. Jasca, ja qui nicahi quiha ia ri ra —i jaca ni quiha Jesu yoatí na.

*Dos ca yoshi jayanish ca joni bo Jesú jënimahuanina**Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39*

²⁸ Ia shitahax tsi quiha Gadara icanai ca mai qui Jesu cahëniquë. Toá tsi quiha dos ca noítí ca joni bo iniquë, naa yoshi jaya cabo. Nohiria maihuahacanicah ca quini quima ax ja bëcaniquë, Jesu bëchaxëna. Jabi jato yoshi iqui tsi caxaxëni naa dos ca joni bo ini quiha. Ja iqui tsi toá tsi jato bahí tsi nohiria bohoyamani quiha, raquëhi na.

²⁹ Jatsi Jesu qui quënatsi quiha jahuacanicuë:

—¿Jënixo tsi noqui huënahuahai, Dios Baquë? ¿Noqui copihí mi joha rë? Jari noqui tënëtiya xaba ma xo naa ra. Tonia jari rëquë quiha —i Jesu qui jaca niquë.

³⁰ Jabi basima tsi quiha yahua jinaya pihí ini quiha.

³¹ Jatsi Jesu bēnariatsi yoshi bá huaniquē toa yahua jinaya qui ja raahacano.

—Naa joni bo pi jēnimahuacasquí tsi toá ca yahua jinaya qui noqui raahuē —iriatsi-jacanicuē.

³² Jatsi,

—Bocata —i jato qui Jesu niquē.

Tsēquēyoquē yoshi bo ra. Tsēquēhax tsi quíha yahua jinaya qui ja jico-canicuē. Jatsi jabatapitsi quíha yahua tirixēni niquē. Maca ax rēnichihax ia qui ja paquēyocanicuē, jabahi na. Ja nēachiyocanicuē ra.

³³ Jatsi yahua jinaya obēso cabo yaca qui jabayonicuē, tsayahax na. Toa xo tsi quíha ja jiscani ca ja yoanicuē.

³⁴ Jatsi quíha toa yacatá ca nohiria bēyocanicuē, Jesu ini ca qui. Jesu bēchaxo tsi quíha ja bēnariacanicuē, jato mai ax ja riquino.

9

Mohitamaxēni ca joni Jesú jēnimahuanina

Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26

¹ Jatsi noti qui Jesu jicoha ca tsi ia ja shitanicuē. Shitahax tsi quíha jahuē yaca yoi qui ja caniquē.

² Yaca qui ja cahēcaquē tsi quíha ja qui toá ca nohiria bá mohiyama ca joni bēnicuē, jahuē oxatí no. Jabi Jesu qui ja chitimiriacani quíha. Ja chitimicanai jisi tsi quíha mohitamaxēni ca qui Jesu chaniniquē:

—Chamahuē baquē. Masahacaquē mi jocha ra —iquiina.

³ Jatsi shinatsi quíha yoba cahēxēni cabá huaniquē. “Dios pasomaha chanihi quíha naa joni ra” i jamē jaca ni quíha.

⁴ Jama, ja shinacani ca jahuē bo Jesú cahēnicuē. Cahēhax jato qui ja nēcaniquē:

⁵ —¿Jēnica ni toa, bēroria ca yoati? “Masahacaquē mi jocha” ¿iti ni? “Niina. Cohuē” ¿iti ni?

⁶ Jasca, nohiria ba jocha masati chama ē jaya ca ma cahēno ra —i jato qui Jesu niquē.

Jatsi mohitamaxēni ca joni qui ja chaniniquē:

—Niina. Mi oxati bihuē. Mi xobo qui cata —iquiina.

⁷ Jatsi niitapiniquē joni. Niihax tsí quíha jahuē xobo qui ja caniquē.

⁸ Ratēyoniquē nohiria, Jesú ani ca jisish na. Jatsi Dios oquēhuatsijahuacanicuē, Jesu qui jahuē chama-chamaria Diós ani iqui na.

Mateo Jesú quēnanina

Marcos 2.13-17; Lucas 5.27-32

⁹ Riquiquiria tsi quíha gobierno xobo pistiá ca tsahohai ca joni, naa Mateo icanai ca Jesú jisniquē. Nohiria bo quima gobierno bax parata bichi Mateo ini quíha. Impuesto quíha. Jatsi,

—E bēta mi jono ra —i Mateo qui Jesu niquē.

Jatsi Mateo joiniquē. Joixo tsi quíha Jesu ja banahuaniquē.

¹⁰ Jabi Mateo xobo xo tsi Jesu, jahuē rabēti bo, tihí cabá pihí iniquē. Ja picano tsi quíha huēstima ca gobierno bax parata bicanaibo, jochahuaxēni cabo, tihí cabo bēcaniquē, Jesu, jahuē rabēti bo, tihí cabo yaxēna.

¹¹ Jatsi Jesu ya naa jochahuaxēni cabo iquí ca fariseobá jisniquē. Jisí tsi Jesu rabēti bo qui ja chanicanicuē:

—¿Jēnriaxo gobierno parata bicanaibo, jochahuaxēni cabo, tihí cabo ya xo tsi pihí ni mato maestro pa? —iquiina.

¹² Jatsi Jesú quēbiniquē, jato nicaquí na:

—Doctor quēnayamaqui jēnima cabo ra. Jama doctor quēnahai ca tsi xo toa iquicanaibo.

¹³ Boca huē. Dios Chani cahēyamaqui mato ra. “Jaha ē quēēhai ca tsi xo toa ēa nohiríá noihaina, ja tēpascanaí ca jahuē bo nomari” ii quíha Dios ra. Toa ma jabiti xo. Tsayacahuē. Mēstēxēni ca jaca nori ca quēscahuacanaibo quēnahi ē joyamaniquē, jochahuaxēni cabo nori, Dios quiri ja bēsocano iquish na — nēca tsi jodioba chama bo qui Jesu nēcaniquē.

Samati jabi yoati Jesu ja nicacanina
Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39

¹⁴ Jatsi ashimanish ca Juan yamabá-na banahuacanaibo Jesu qui bēcaniquē. Bēxo tsi quíha ja nicacaniquē:

—Huēstima tsi xo no samahaina ra. Jasca, samariacani quíha fariseobo ri. Jama, mi rabēti bo tsi xo toa samayamahaina pē. ¿Jēnihax samayamacahi ni? —i Jesu qui jaca niquē.

¹⁵ Jatsi Jesú jato quēbiniquē:

—Joní ahui yano tsi ¿cohuē ni bēcanish ca rabēti bo? Iyamacani quíha. Ahui yahax ca joni jato bētano tsi ranicani quíha ra. Jascaria tsi jaboqui samayamahi quíha noho rabēti bo ri, jato bēta ē nori ca iqui na. Jama, tsəquēxēhi quíha bari huētsa, jato químa ē mēbihacaxēquē no. Toatíyá tsi samacaxēcani quíha noho rabēti bo ri, cohuēhi na.

¹⁶ Jasca, quēsi paxá tsi raiti siri pishpayamahi quíha nohiria. Anoma quíha. Jabi quēsi paxá pi ja pishpacano tsi pērēsixēhi quíha raiti siri. Pērēsihi quíha quēsi paxa ri, jaha bēquiyamajahai iqui na. (Jascaria, mato arati quinia siri jaha bēquiyamahi quíha noho tiisi paxa cato. Jamēri ca xo.)

¹⁷ Jasca, mato bichi ca sota sirixēni qui jēnēria paxa ca rēhuiyamaqui mato. Anoma quíha. Ma rēhuipino tsi bichi ca sota poshaxēhi jēnēria paxa cato. Jatsi japaquēxēhi quíha jēnē rē. Yoshihuahacaxēhi quíha sota ri. Jama bichi ca sota paxa ca qui jēnēria paxa ca rēhuihacaxēti xo. (Jascaria, anoma tsi xo arati quinia sirí tsi noho tiisi paxa ca tiisimahaina ra. Arati quinia huētsá tsi ja tiisimahacaxēti xo. Mato arati jabi siri jaha bēquiyamahi quíha noho tiisi paxa) —nēa tsi quíha Jesu nēcaniquē jato qui.

Jairo jahini jēnimahuahacanina, Jesu sahuēti motsanish ca yoxa
Marcos 5.21-43; Lucas 8.40-56

¹⁸ Nohiria bo qui Jesu chanino tsi quíha ja qui jodioba chama joniquē. Johax Jesu bēsojó ja mēniniquē.

—Rēsoyaquē noho jahi rē. Johuē. Mi mēquēnē tsi noho jahi mi motsano. Mi pi jono tsi bēsoxēqui tia —nēa tsi quíha johax ca chama nēcaniquē.

¹⁹ Jatsi Jesu, jahuē rabēti bo, tihi cabo joiniquē, ja bēta caxēna.

²⁰ Jabi ja bocano tsi quíha Jesu cho noitiria ca yoxa basimaniquē, Jesu motsaxēna. Doce año bo no tsi ja jimihacai ini quíha.

²¹ Jatsi yoxa shinaniquē. Shinahax, “Jahuē sahuēti pi motsahi tsi jēnimaxēquia tia” i jamē ja niquē.

²² Jatsi Jesu bopinaniquē. Bopinaxo tsi quíha yoxa ja jisniquē. Jisi tsi,

—Chamahuē, noho jahiní. Mí chitimihai ca iqui tsi mi jēnimahuahacaquē ra —i ja qui Jesu niquē.

Jēnimatapiniquē yoxa ra.

²³ Jatsi chama xobo qui jicohax tsi quíha música acanaibo Jesú jisniquē. Jahuē jahi maihuapaimaria ja icani quíha. Anomaria ja aracanai ca pacotsa ini quíha. Jatsi jato jisi tsi quíha,

24 —Bocahuë. Rësoyamaquë jahi pistia. Oxahi quiha —i nohiria bo qui Jesu niquë.

Jatsi nohiria bá osaniquë, nicahax na.

25 Jatsi quiha cacha nohiria Jesú raaniquë. Raahax naquëtë qui ja jiconiquë. Jatsi jahi pistia mëquë ja biniquë. Joitapiniquë jahuë jahi ra.

26 Jatsi Jesú ani ca nicayoniquë toa mai ca nohiria tëquë.

Dos ca bëco ca joni Jesú jënimahuanina

27 Jato xobo Jesu jisbayaquë tsi quiha banahuatsi dos ca bëco cabá huaniquë. Banahuapama tsi ja quënacaniquë.

—Noqui shinahuë ra, David yamaba Baquë —iquiina.

28 Xobo qui Jesu jicoquë tsi quiha ja jicocaniquë jato ri. Jatsi Jesú jato nicaniquë:

—¿Mato jënimahuati mëtsa ni ëa ra? ¿Jahuë shinacana? —iquiina.

Jatsi,

—Ati mëtsa xo mia, Ibobá —i jaca niquë.

29 Jatsi jato bëro bo Jesú motsaniquë. Motsapama tsi,

—Ma chitimihai iqui tsi ocapixëhi quiha ra —i jato qui ja niquë.

30 Jatsi quiha ja taistëquëcaniquë. Jënima jato bëro ini quiha. Jatsi Jesú jato yoba-yobaniquë:

—Mato ë jënimahuaha ca yoayamacahuë —iquiina.

31 Jama, jisbaya tsi quiha Jesú ani yoati ja yoabonacaniquë toa mai tëquë xo na.

Chanitimaxëni ca joni Jesú jënimahuanina

32 Bëco inish ca joni bo bocaquë tsi quiha Jesu qui chanitimaxëni ca joni nohiria bá bëniquë. Joni jaro quiha.

33 Jahuë yoshi Jesú tsëcaquë tsi chanitapitsi quiha joni niquë. Jatsi ratëyoniquë nohiria tëquë.

—Anomaria tsi xo naa joni acaina ra. Noqui xërëquë ca nëca ca jahuë bo no jisyama-pistiarianiquë ra —i nohiria bo ni quiha Jesu yoati na.

34 Jama,

—Yoshini chamá tsi yoshi bo tsëcahi quiha naa joni pë. Yoshi tsi xo toa ja qui chama acaina ra —i jodioba chama bo niquë pë.

Nohiria bo Jesú noinina

35 Jabi yaca pistia bo, yaca-yacaria bo, tihí cabo qui Jesu shishoniquë, jato catiti xobo xo tsi tiisimahaina. “Nohiria bo otocatsi quiha Dios ra” i ja niquë Chani jia ca yoabonahi na. Jasca, noitiria cabo, iquicanaibo, tihí cabo ja jënimahuaniquë.

36 Jasca, nohiria huëstima ca tsayapama tsi quiha Jesu cohuënaniquë, noitiria ja icani iqui na, naa jahabëso yama ca oveja jascaria. Ja shina-huëjënacana ca ja cahëni quiha.

37 Jatsi quiha jahuë rabëti bo qui ja chaniniquë:

—Huëstima ca tsi xo toa tësahacati cato ra; jama, ichariama ca tësacanaibo nori.

38 Japi tësati Ibo qui bëhoxcana ra, yonati bo ja raano iquish na, tësati —nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë.

10

*Jahuë doce ca rabëti bo Jesú binina jahuë Chani ja yoacano
Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16*

¹ Jatsi jahuë doce ca rabëti bo Jesú quënaniquë. Quënaxo tsi quiha jato qui chama ja aniquë nohiria quima yoshi bo tsëcati. Jasca, chama jato qui ja aniquë iquicanaibo, isicanaibo, noitiria cabo, tihi cabo jënimahuati.

² Jabi doce ca joni bo quiha Jesú biniquë raaxëna. Jato janë bo tsi xo naa: Jariapari tsi xo Simón, naa Pedro quënahacanih cato. Jaquirëquë, Simón noma Andrés. Jaquirëquë, Zebedeo baquë Jacobo. Jaquirëquë, Jacobo noma Juan.

³ Jaquirëquë Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo, naa gobierno bax impuesto binish cato. Jaquirëquë Alfeo baquë Jacobo, Tadeo,

⁴ Simón, naa gobierno pasomaha inish cato. Jatsi Judas Iscariote, naa soldado bo qui Jesu mëanish cato.

Jahuë rabëti bo Jesú raanina Dios Chani yoati

Marcos 6.7-13; Lucas 9.1-6

⁵ Naa doce ca rabëti bo Jesú raaniquë Dios Chani ja yoacano. Raaquí tsi quiha jato ja yobaniquë. Ja nëcaniquë:

–Carayanaba mai, samaria caba yaca bo, tihi cabo qui boyamacana Dios Chani yoati.

⁶ Jama, Israël ca nohiria bo qui roha bocahuë. Bënohax ca oveja bo jascaria ca xo ra.

⁷ Capama tsi “Basima tsi xo Diós otohaina ra” itsicana.

⁸ Jasca, iquicanaibo jënimahuacana. Bësoyama cabo bësomacana. Leproso bo bahuëcana. Yoshi bo tsëcacana. Jabi copixoma tsi noho chama ma bichi iqui tsi parata biyamacana nohiria mëbiqui na.

⁹ Caquí tsi parata boyamacana.

¹⁰ Jasca, rabë sahuëti, zapato bo, coti jihui, tihi cabo boyamacana. Jabi mato orihuaxëhi quiha mëbihacahax cabo.

¹¹ Jabi yaca-yacaria, yaca pistia, tihi cabo qui cahëxo tsi toa xo tsi shinaji-axëni ca joni mëracana. Mërahax jahuë xobo roha tsi chitëcana. Xobo huëtsa qui boyamacana.

¹² Jahuë xobo qui jicoquí tsi jia tsi jato joihuacana.

¹³ Jia pi toá ca nohiria bá mato joihuano tsi jato bax bëhoxcana, Diós jato shomahuano iquish na. Jama, mato pi ja joihuayamano tsi jato shomahuayamacana.

¹⁴ Jasca pi xobó ca nohiria bá mato joihuacas-yamano tsi jato jisbayacana. Jasca pi yacatá ca nohiria bá mato qui nicacasyamano tsi jato jisbayacana. Jisbaya tsi mato tahë ca cospo toj-tojhacahuë jato jocha jismaxëna. Toca tsi jato qui Dios caxa ma jismaxëti xo.

¹⁵ Mato parayamaquia iquia. Anomariaxëhi quiha toa nohiria bá tënëhaina ra nohiria bo copiti barí no. Sodomá ca racanish ca nohiria bo oquë ixëti quiha. Gomorrá ca racanish ca nohiria bo oquëxëhi quiha ja tënëcanaina iquia.

Johai ca tënëhaina

Marcos 13.9-13

¹⁶ Jaha bësocapa. Caxaxëneria ca lobo jascaria ca nohiria bo qui mato raaquia. Jato xërëquë ca oveja jascaria ixëqui mato. Japi quiniacaxëcahuë, naa rono ma quiniagai jascaria. Jato xërëquëpama tsi ishima ca boto jascariacana.

¹⁷ Jasca, mato pasomaha ca nohiria bo qui quiniacaxëcahuë. Chama bo qui mato mëacaxëcane quiha quësoxëna. Jasca, jato arati xobó tsi rashacaxëqui mato ra.

18 Ea tahë^{xo} tsi prefecto bo, chama-chamaria bo, tihi cabo qui mato bëcaxëcani quiha, naa mato jimibo. Jatsi xaba jayaxëqui mato ra, jato qui chaniti ëa yoati na. Jatsi Dios Chani nicacaxëcani quiha carayanabo ri.

19 Jabi chama bo qui mato jimibá pi mato mëano tsi ma yoati ca yoaxëti ca yoati tsi shina-huëjënayamacana. Toa xaba tsëquëno tsi mato qui acacaxëhi quiha ma yoaxëti cato.

20 Toatiyá tsi ma chanino tsi ma yoaxëti ca mato jismaxëhi quiha Espiritu Santo. Chaniyamayoixëqui mato, Espiritu Santo ja nori.

21 Toatiyá tsi jabë xatë yoi mëaxëhi quiha huëtsa, namëhacati. Jahuë baquë pasomahaxëhi quiha jahëpa ri. Jasca, jato nabo qui caxacaxëcani quiha xocobo ri. Caxaquí tsi chama bo qui jato nabo mëacaxëcani quiha rë, ja namëhacacano.

22 Ea tahëhax tsi mato qui caxayocaxëcani quiha nohiria tëquë. Jama, xabahamahacaxëhi quiha jatiroha ca jahuë rëso qui tënë-tënëcanaibo.

23 Jatsi huësti ca yacatá ca nohiria bá pi mato tënëmano tsi yaca huëtsa qui jabacana. Jabi baxaxëquia ra, jodioba maí ca yacata tëquë noho Chani ma yoanox pari no.

24 Jabi jahuë maestro oquë ma xo jahuë alumno bo. Jasca, jahuë chama oquë ma xo yonati.

25 Jabi jato maestro pi nohiria bá tënëmano tsi tënëmahacaxëhi quiha jahuë alumno bo ri iquia. ¿Jabi mato maestro ma ni ëa ra? “Satanás” pi ëa nohiria bá quënano tsi oquë ca yoixëni ca janë mato quënacaxëcani quiha ra.

26 Japi mato roacanaibo qui raquëyamacana. Bërohuahacaxëhi quiha noho Chani ra. Nicaxëhi quiha nohiria bo ra.

27 Jaboqui mato qui baxëxquia quiniahi na. Jama, huëaquë tsi mato ë yoaha ca yoacaxëcahuë huënënë xo na, raquëxoma.

28 Jasca, mato acasanaibo qui raquëyamacana. Mato yora bo roha ati mëtsa ca xo, mato shina ati mëtsa jaca nomari. Jama, Dios qui nohiria raquëxëti xo. Ja tsi xo toa tënëtiya qui nohiria raati ibo-iboria, naa yora, shinana, tihi cabo quëyoti mëtsa cato.

29 Jabi mato ó bësöhi quiha Dios ra. Jatiroha ca cahëhi quiha. Huësti ca copiriama ca chorobo pi mai qui paquëno tsi ¿cahëyama-yamahi ni mato Jahëpa ra?

30 Jasca, mato boo tëquë cahëhi quiha ra. Ja tocacayocani quiha.

31 Japi raquëyamacana. Dios qui copixëni xo mato ra; naa huëstima ca chorobo oquë quiha.

32 Nohiria bo bësöj pi “Cristó-na xo ëa” i nohiria no tsi noho naipá ca Jahëpa bësöj tsi “Nohó-na xo toa” ixëquia ëa ri.

33 Jama, nohiria bo bësöj pi ëa pasomaha nohiria chanino tsi noho naipá ca Jahëpa qui “Nohó-na ma xo toa” ixëquia ëa ri.

Jesu iqui tsi oquëxnahacaxëhi quiha nohiria

Lucas 12.51-53; 14.26-27

34 ¿Jahuë qui tsi mai qui ë joni? ¿Jia tsi nohiria racanabëquimahi ë joni pa? Tocati ë joyamaniquë. Nohiria oquëxnamahi ë joquë ra, jia tsi jato racanabëquimahi nomari. Oquëxnamahai ca saipi jascaria tsi xo toa ë bëhai ca chani ra.

35 Joquë ëa ra, jahuë jahëpa pasomaha baquë janaxëna, jahuë jahëhua pasomaha jahi janaxëna. (Joquë ëa ra, jahuë raisi pasomaha raisi janaxëna.)

36 Ea tahëhax tsi mato qui caxa-caxariaxëhi quiha mato xobó ca yoi bo ra.

³⁷ ‘Ea oquë pi jahuë jahëpa, jahuë jahëhua, tihi cabo noihi tsi nohó-natimaxëni ca xo toa nohiria ra. Jasca, jahuë baquë bo, jahuë jahi bo, tihi cabo pi oquë tsi noihi tsi nohó-natimaxëni ca xo ra.

³⁸ Mato cruz yoi pi iyamahi tsi ëa pi banahuayamahi tsi noho rabëti iti mëtsama xo mato iquia.

³⁹ Jabi jahuë shina bënnoxëhi quiha jahuë shina xabahamacatsai cato. Jasca, jahuë shina bëboxëhi quiha ëa iqui tsi jahuë shina bënohai cato.

Premio bo Diós noqui acaina

Marcos 9.41

⁴⁰ ‘Jabi ëa yoi joihuahi quiha mato joihuahai cato. Jasca, ëa pi joihuaquí Dios yoi, naa ëa raanish ca joihuahi quiha.

⁴¹ Dios Chani bëhai ca ma joihuano tsi jia tsi mato copixëhi quiha Dios, Dios Chani bëhai ca ja nori iqui na. Jato copi jascaria ca bixëqui mato iquia. Jasca pi shina jiaxëni cabo joihuahi tsi jia tsi copihacaxëqui mato ra. Jato copi jascaria copihacaxëqui mato ri.

⁴² Ea tahëxo tsi noho rabëti bo pistia roha tsi ma mëbino tsi mato copixëhi quiha Dios iquia —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

11

Jahuë rabëti bo Jesu qui Juán raanina

Lucas 7.18-35

¹ Jatsi quiha Jesú jisbayaniquë jahuë doce ca rabëti bo yobaxo na. Jisbaya tsi quiha toa maí ca yaca bo xo tsi ja tiisimaniquë. Dios Chani ja yoaniquë.

² Jabi toatiyá tsi quiha presó Juan yamabo iniquë. Preso xo tsi Cristó acai ca jahuë bo ja nicaniquë. Nicaxo tsi quiha jahuë rabëti bo huësti huësti ca Jesu qui ja raaniquë, Xabahamati Ibo Jesu iqui ca nicaxëna.

³ Jatsi Jesu ja nicacanicuë:

—“Joxëti xo Xabahamati Ibo” i noquii quiha Juan ra. ¿Toa ni mia sa? ¿Joni huëtsa ó pasoxëhi ni noa sa? —i Jesu qui jaca niquë.

⁴ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Jahari bocata. Ma tsayahana, ma nicahana, tihi cabo Juan yoacata.

⁵ Taiscani quiha bëco cabo. Tapicani quiha huico choni jaya cabo. Jënimahuahacahi quiha leproso cabo, naa bonohuaxëni cabo. Pasohi quiha pasoyamacanaibo. Bësotëquëcani quiha bësoyama cabo. Xabahamati Chani nicacani quiha noitiria cabo.

⁶ Rani-ranicani quiha ëa chahahuacanaibo ra. Tihi ca tsi yoata —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

⁷ Nicahax tsi quiha jahari Juan qui ja bocanicuë. Jaquirëquë nohiria bo qui Jesu chaniniquë Juan yoati na.

—¿Jahuë ó ma pasoni jisxëna, xabachá ca Juan qui boquí na? ¿Cahëtimaxëni ca chamayama ca joni ó ma pasoni pa?

⁸ ¿Jahuë jisi ma bocani? ¿Copixëni ca raiti sahuë ca joni jisti ó ma pasoni pa? Toca tsi ja iyamani quiha. Jabi xobo-xoboriá tsi racacani quiha copixëni ca sahuëti jaya cabo.

⁹ ¿Japa? ¿Jahuë ó ma pasoni jisxëna? Ea yoacahuë. ¿Dios Chani yoati ibo ó ma pasoni pa? Mato parayamaquia. Dios Chani yoati ibo oquë ca ma jisyamëquë ra.

¹⁰ Jabi Juan yoati tsi Dios chaniniquë Quënëhacanish cabo ó no. Nëcahi quiha:

“Mia bëbo noho Chani bohái ca raaxëquia. Jariapari mi quinia rohahuaxëhi quiha”

i Dios ni quiha.

¹¹ ‘Mato parayamaquia ra. Yama tsi xo nohiria xëřëquë tsi Juan oquë ca bësohax cato ra. Jama, Juan oquë ca tsi xo toa Diós otohai cato ó ca iriama cato ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë Juan yoati na.

¹² ‘Jabi jahuë yonoco ati Juan chitahëhuaquë rohari tsi jahuë chani qui caxa xo huëstima cabo. Jaboqui jasca pi xo rë. Ibo Diós nohiria bo otohai ca quinia quëyocascani quiha pë. Anomaria tsi xo toa ja acanaina.

¹³ Jabi siri tsi Dios Chani yoahi Juan jonox pari no tsi Quënëhacanish cabá chani-chanipaoniquë Ibo johai ca yoati na.

¹⁴ ‘Joxëhi quiha Elías” i jaca paoni quiha. Jabi Juan tsi xo toa joxëhai ca Elías iquia. ¿Ja quënëcani ca chahahuacanai?

¹⁵ Nicati pi mëtsaquí tsi nicacahuë.

¹⁶ ‘¿Jënixëhi ni ëa pë, naa jaboqui bësocani ca nohiria yoati na? Plazá ca chotëxëni ca xocobo jascaria ca xo rë. I-iquí tsi nëca tsi quënacauqi:

¹⁷ “Mato bax pi bisto no ino tsi pabëcasyama xo mato pë. Jasca, mato bax pi no nahuarino tsi aracasyama xo mato pë” iquiina. Jabi naa chotëxëni ca xocobo jascaria tsi xo naa nohiria bo ra.

¹⁸ Jabi Juan joquë tsi mato qui yoi quiha jahuë jabi iniquë pë. Johax ja samaniquë. Jënë ja ariayamaniquë. Tocajaquë tsi “Yoyoxëni tsi xo naa joni ra” iyoniquë nohiria tëquëta.

¹⁹ Jatsi ë joquë, naa Nohiria Baquë ë nori cato. Ea ti tsi xo oriquihaina. Jasca ëa ti tsi xo toa jënë acaina. Tocahëno tsi ë qui yosacaqui pë. “Oriquitinaxëni, pahëxëni ca tsi xo toa” icaqui. “Tsayacapa, impuesto bicanaibo, jochacanaibo, tihi cabo ya rabënahi quiha pë” ii quiha jatiroha cabo ëa yoati na. Jabi mato qui yoi tsi xo noho jabi, ë acaina, tihi cabo. Jasca, mato qui yoi ini quiha Juan jabi jaa ri pë. Jama, tiisiyoi-canaibo qui jia tsi xo noba jabi bo, no acaina ra —nëa tsi nohiria bo qui Jesu nëcaniquë.

Nicamixëni ca yaca bo

Lucas 10.13-15

²⁰ Jatsi yaca bo, naa ja ani ca jisti bo jishnish cabo raahatsi quiha Jesú huaniquë. Jato ja raahani quiha jato jocha quima Dios quiri ja bësoyamacani iqui na.

²¹ Ja nëcaniquë:

—Noitirixëhi quiha mato Corazín cabá. Noitirixëhi quiha mato ri Bet-saidá cabá. Mato yaca bo xo tsi huëstima ca jisti bo acani quiha; mahitsa rë. Jabi jochahuaxëni ca Tiro y Sidón yaca bo xo pi jasca ca jisti bo acacarohano tsi naama tsi jato jocha quima Dios quiri ja bësokuë acani quiha. Bamaxoma tsi moro ja sahuëquë acani quiha cohuëquí na. Jasca, chihish mishpó tsi ja tsahokuë acani quiha jato cohuë jismaxëna.

²² Jabi copiti barí tsi anomariaxëhi quiha mato copi ra; naa Tiro, Sidón, tihi cabo yacatá ca jochahuaxëni ca nohiria oquë nori.

²³ ¿Japa mato Capernaum yacatá cabá? ¿Nai qui bocascani pa? ¡Maj! Tënëtiya qui botëxëqui mato ra. Mato yacata ax tsi huëstima ca jisti bo acaniquë ra; mahitsa rë. Jabi jochahuaxëni ca Sodoma xo pi jasca ca jisti bo acacarohano tsi ja chahahuakuë acaniquë ra. Jato yaca potas-hacayamaquë ani quiha ra.

²⁴ Japi shinacahuë. Copiti barí tsi anomariaxëhi quiha mato copi ra. Jochahuaxëni ca Sodoma oquë ixëti quiha —nëa tsi Jesu nëcaniquë toa yaca bo yoati na.

“E qui bęcana joixėna” i Jesu nina

Lucas 10.21-22

²⁵ Naatiyá tsi bėhoxpama tsi Jesu nęcaniquė:

—Mi qui “Gracias” iquia noho Jahėpá, cahėyamacanaibo qui mi chani jia ca mi jismaha quėshpi na. Maí ca tiisi jaya cabo, cahėxėni cabo, tihi cabo cahėmayamaqui mia ra. Jato joma quiha. Ja quėshpi tsi “Gracias” iquia ra.

²⁶ Jabija, tocahi tsi raniquí mia, noho Jahėpá —i Jahėpa quiina.

²⁷ Jatsi,

—Chama ě qui noho Jahėpá aniquė ra jahuė bo tėquė yonati. Jabi yama tsi xo toa ěa, naa Dios Baquė-baquėria ca cahėyoihai cato. Noho Jahėpa roha tsi xo toa ěa cahėyoihai cato iquia. Jasca, yama tsi xo toa Jahėpa Dios cahėxėni cato. Jahėpa Dios cahėxėni ca roha ca ěa xo naa, naa jahuė baquė. Jasca, Jahėpa Dios cahėcani quiha chahahuacanaibo ri. Jato qui noho Jahėpa jisiquimaquia, ja cahėcano iquish na.

²⁸ E qui bėyocana mato joicanaibá. E qui bęcana, ihuė ca jabi papicanaibá. Mato joimaxėquia ra.

²⁹ Ihuė yama tsi xo toa mato qui ě acatsai ca yugo, naa noho yoba. Bicana. Mato ě tiisimano. Ea ti tsi xo ishima. Ea ti tsi xo caxayama. Noho yugo pi bichi tsi joixėqui mato ra.

³⁰ Bėro tsi xo noho yugo papihaina. Ihuė yama tsi xo toa mato qui ě acai ca yoba ra —i nohiria bo qui Jesu niquė.

12

Joiti bari yoati na

Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5

¹ Jaquirėquė trigo huai tsi nacohi quiha Jesu iniquė jahuė rabėti bo ya. Joiti bari ja ini quiha. Jabi paxnaquí tsi quiha jahuė rabėti bá trigo bimi risaniquė piti.

² Jatsi ja acani ca jodiobo chama bá jisniquė, naa fariseobo icanish cabo. Jisi tsi Jesu qui ja quėsocaniquė:

—Tsayapa. Joiti barí tsi anoma ca acani quiha mi rabėti bo ra. Yonococani quiha pė —iquiina.

³ Jatsi Jesú jato quėbiniquė:

—¿Quėnėhacanish cabo ó ca noba David yamabá ani ca ma tsayayamayamani, naa jahuė joni bo ya paxnaquí na?

⁴ Dios xobo ja jiconi quiha ra jahuė joni bo ya, arati ibo ba mapari bixėna. Toa xo tsi Dios qui aquėquėmani ca mapari ja pini quiha. Jasca, pini quiha jahuė joni bo ri. Roa toa ja acani ini quiha. Pinoma quiha. Arati ibo ba piti ja ini quiha.

⁵ Jasca, ¿Moisés quėnėni ca ma tsayayamayamani? Jatiroha ca joiti barí tsi yonocohi quiha arati ibo bo ra. Jėnima tsi xo toa joiti barí tsi ja yonococanaina ra. Yonocojacano tsi jato qui quėsoyamaqui mato pė.

⁶ Jama, ě qui tsi xo toa ma quėsocanaina rė. Jaha quiniacaxėcahuė. Mato xėrėquė tsi xo toa mato arati xobo, mato yoba, tihi cabo oquė cato iquia.

⁷ Quėnėhacanish cabo pi cahėrohahi tsi ě qui, naa anoma ca ayamahai ca qui ma quėsoyamaquė aquė ra. “E qui oquė-ouėria tsi xo toa ěa ma noihaina ra, naa ě qui ma acai ca jaca nomari” i Dios ni quiha.

⁸ Jasca, joiti bari ibo-iboria ca ěa xo naa ra, naa Nohiria Baquė ě nori cato —nėa tsi jodiobo chama bo qui Jesu nęcaniquė.

*Mëquë choni ca jaya ca joni**Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11*

⁹Jodiobo chama bo Jesú jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha jodioba catiti xobo qui ja jiconiquë.

¹⁰Jabi toá tsi quiha mëquë choni jayanish ca joni ini quiha. Toá tsi ini quiha Jesu qui quësocascanaí ca joni bo ri. Jatsi Jesu ja nicacanicuë:

—¿Jënima ni joiti barí tsi jënimahuahaina? ¿Noba yoba pasomaha ma ni? —
iquiina, ja qui quësocatsi na.

¹¹Jatsi nëca tsi Jesú jato quëbiniquë:

—Joiti barí pi maiquini qui mato oveja huësti ca paquërohano tsi ¿ma tsëcayamaquë ana?

¹²¿Jabi oveja oquë ma ni nohiria ra? Japi jënima tsi xo joiti barí tsi jia ca acaina iquia —i jato qui Jesu niquë.

¹³Jatsi noitiria ca joni qui Jesu chaniniquë:

—Mi mëquë yoi mëtahuë —iquiina.

Jatsi jahuë mëquë yoi ja mëtaniquë. Jënimatapiniquë jahuë mëquënë ra; jahuë mëquë huëtsa jascaria iquiina.

¹⁴Jatsi jodiobo chama bá jisbayaniquë caxahi na. Joiti barí tsi ja jënimahuani igui tsi Jesu ja namëcascani quiha. Jabi toca tsi quiha ja shina-shinacanicuë pë, namëti quinia mërahi na.

Isaiás yamabá quënëniina Jesu yoati na

¹⁵Jabi ja namëcascanaí ca Jesú nicaniquë. Nicaxo ja jisbayaniquë. Jatsi huëstima ca nohiríá banahuaniquë. Jatsi bëcanish ca iquicanaibo tëquë ja jënimahuanicuë.

¹⁶Jënimahuaxo tsi quiha jato ja yobanicuë tsohuë ca ja igui ca yoayamati.

¹⁷Jabi ja ani cató tsi quiha Isaiás yamabá quënëni ca jatihuahacani quiha. Jabi nëca tsi quiha Dios chaniniquë jahuë Baquë yoati na.

¹⁸“Noho yonati tsi xo naa ra.

E biniquë noho yonoco ja ano.

E noihai ca tsi xo naa.

Ja qui raniquia.

Noho shina ja qui axëquia.

Jatiroha ca nohiria bo ó bësoxëhi quiha.

¹⁹Jasca, johax iquinayamaxëhi quiha.

Joi mërayamaxëhi quiha.

Jahuë joi choshayamaxëhi quiha.

²⁰Noitiria cabo roayamaxëhi quiha.

Jaha pasocanaibo ranihuaxëhi quiha.

Ja pasomaha cabo bëboxëhi quiha, Dios mëstëxëni ca yoba nohiria bá cahëno iquish na.

²¹Jasca, ja qui chitimicaxëceni quiha maí ca nohiria bo tëquë”

i Dios ni quiha ja quënëni cató no.

*Yoshi bëboti chama Jesú jayahaina**Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23*

²²Jatsi Jesu qui noiti ca joni nohiria bá bënicuë ja jënimahuahacano. Bëco ca joni quiha. Jasca, jaro ja ini quiha, yoshi ja jayani igui na. Jabi naa joni Jesú jënimahuanicuë. Jaquirequë chaniti mëtsa joni iniquë. Jasca, ja taisniquë ra.

²³Jatsi ratëyoniquë nohiria tsayahax na.

—¿Johai ca Xabahamati Ibo, naa David yamaba चाहितaxocobo ma ni naa joni sa? —i jaca niquë ja ani ca tsayahax na.

²⁴ Toca tsi nohiria chanicanai ca nicaxo fariseobá quëbiniquë, naa jodioba chama bo:

—Ja qui Satanás chama aquë ra. Ja tsi xo toa yoshi tsëcati chama jaya xo ra —iquiina.

²⁵ Jama, ja shinacanai ca Jesú cahëniquë. Cahëhax chama bo qui ja chaniniquë:

—Quëyohacaxëhi quiha país ca nohiria bo, ja nianacaquë no. Jasca, quëyohacaxëhi quiha xobó ca nohiria bo, yacatá ca nohiria bo, ja iquinacaquë no. Yonocobëquinatimaxëni ca xo.

²⁶ Jasca, Satanás-na maxo pasomaha pi Satanás maxo huëtša iquinano tsi çjënahuariahax jahuë chama naamana?

²⁷ Jasca, ¿Satanás chamá tsi jahuë yoshi bo natsëcahi ni ëa pa? Jabi Satanás ëa mëbipino tsi çtsohuë ni toa mato banahuacanaibo qui chama acax cato, yoshi bo natsëcati? Jabi yoshi bo natsëceni quiha mato banahuacanaibo ri. Mato banahuacanaibá acai cató tsi noqui bëro xo janyama ca ma shinahaina ra.

²⁸ Yoshi bo natsëcati chama ë qui acax ca tsi xo Dios Shinana. Ja tsi xo toa ëa mëbihaina. Jaha tsi ë acai cató tsi bëroria tsi xo toa mato qui Diós yonati chama jaya cato ra. Joquë Cristo, naa nohiria bo Xabahamati İbo iquia ra.

²⁹ Çjënahuariahax raca joni chamaxëni cato xobo qui joni jicono yomaxëna? ÇJariaparí tsi chamaxëni ca joni nëxayamayamaxëhi ni? Nëxaxo jahuë jahuë bo yomati mëtsa xo. Jascaria, jahuë yoshi bo niahacanox pari no tsi nëxahacaxëti xo Satanás ri.

³⁰ Jabi ëa pasomaha yoi tsi xo toa ë bëtama cato. Jasca, Dios yonoco yoshihuahi quiha ëa mëbiyamahai cato.

³¹ Jasca, jatiroha ca jocha, jatiroha ca chani yoi cato, tihi cabo masaxëhi quiha Dios. Jama, Espíritu Santo pasomaha pi nohiria chanino tsi jahuë jocha masayamaxëhi quiha Dios.

³² Jabi ëa pasomaha pi nohiria chanino tsi iriama tsi xo toa. Jahuë jocha masaxëhi quiha Dios. Jama, Espíritu Santo pasomaha pi nohiria chanino tsi jahuë jocha masayamaxëhi quiha Dios. Masahaca-timaxëni ca jocha tsi xo toa ra.

Jahuë bimi iqui tsi jihui cahëqui noa Lucas 6.43-45

³³ Jabi jahuë bimi iqui tsi jihui cahëqui noa. Jahuë bimi tsayaqui noa. Jatsi bimi jia ca saihuahi quiha jihui jia cato. Jama, jihui yoi tsi xo toa pinoma ca bimi saihuahaina. Yoi quiha.

³⁴ Jisa rono ba xocobá. Çjënahuariahax jia ca ma chanina, yoixëni cabo imaquë no. Yoixëni ca jahuë bo pi nohiria bá shinano tsi anomaxëhi quiha toa ja chanicanai ri.

³⁵ Jascaria, jahuë chani jia cató tsi bërohuahacaxëhi quiha shina jia cato. Jasca, yoi ca saihuahi quiha joni yoixëni cato, naa jihui jascaria. Jahuë jabi quiha.

³⁶ Jabi huëstima tsi xo mahitsa ca chani rë. Jasca, jaroha ca barí tsi copihacaxëti quiha nohiria jato chani yoi ca tëquë quëshpi na iquia.

³⁷ Toa barí tsi mato chaní tsi copihacaxëqui mato. Jatsi paquëmahacaxëhi quiha chani jia ca chanihai cato. Jama, tënëmahacaxëhi quiha chani yoi ca chanihai cato ra —nëa tsi chama bo qui Jesu nëcaniquë.

Jisti nohiria bá jiscasnina Marcos 8.11-12; Lucas 11.29-32

³⁸ Jatsi Moisés yoba cahëxëni cabo, fariseobo, naa jodioba chama bo, tihì cabo chaniniquë Jesu qui. Ja nëcacaniquë:

—Jisti mi ano, maestró. Jisti jiscasqui noa —iquiina, jahuë chama jiscastsi na.

³⁹ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Anomaria tsi xo jaboqui bësocanaibo rë. Jisti ó quëëmìsxënìria tsi xo naa Dios qui chitimiyamacanaibo ra. Jatsi Jonás jisti roha jato qui acacaxëhi quiha.

⁴⁰ Jabi tres barihani, tres baquicha, tihì cabo tsi Jonás raaniquë sani chahita jatoquë no. Jascaria tsi tres barihani, tres baquicha, tihì cabo raaxëquia ëa ri mai xará no.

⁴¹ Jatsi quiniacaxëcahuë. Copiti bari-baririá tsi niixëhi quiha Ninivé ca nohiria bo mato qui quësoxëna. Jato qui Dios Chani Jonás yoaquë tsi quiha jato jocha quima Dios quiri ja bësocani quiha, nicahax na. Jama, jaboqui nëá xo Jonás yamabo oquë cato. Jaha chahahuacas-yamaqui mato pë. Ja tsi xo toa mato qui quësoxëceni quiha Ninivé ca nohiria bo ra.

⁴² Jasca, copiti bari-baririá tsi mato qui quësoxëhi quiha yoxa chama ri, naa Saba mai ax jonish cato. ¿Nëama ax ja joyamayamani Salomón yamaba tiisi nicaxëna? Jama, jaboqui nëá xo Salomón yamabo oquë cato. Ja qui nicasyamaqui mato pë. Ja tsi xo toa mato qui quësoxëhi quiha toa yoxa chama ri —nëa tsi chama bo qui Jesu nëcaniquë.

Bacahai ca yoshini

Lucas 11.24-26

⁴³ —Jabi joni quima tsëquëhax tsi quiha xabachá tsi co-cohi quiha yoshini, iti huëtsa mërahi na. Joicatsi quiha. Mahitsa mërähax,

⁴⁴ “E jisbëriani ca xobo qui jahari caquia ra” i jamë i quiha. Jatsi quiha jahari cahi quiha. Cahax jahuë iti siri jisi quiha. Jaboqui jënima quiha, bahuëhaca xobo jascaria.

⁴⁵ Jatsi cahi quiha jabë yoshi bo mërahi na. Mëraxo tsi siete ca yoshi oquë ca bëhi quiha ja bëtati. Jatsi pë ja bëta joni qui jicocani quiha yoshi huëtsa bo ri, racaxëna. Japi noiti-noitiria xo toa joni ra. Ja iqui tsi jaboqui oquë tsi xo toa joni yoyo rë. Jabi naa joni jascariaxëhi quiha jaboqui bësocanai ca yoixëni cabo ri. Oquëriaxëhi quiha ma noitihaina ra —nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë toá ca nohiria bo qui.

Jesu jahëhua, jahuë xatë bo

Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21

⁴⁶ Jari nohiria bo qui chanihi quiha Jesu iniquë, jahuë jahëhua, jabë xatë bo, tihì cabo xobo qui cahëquë no. Cahëhax tsi quiha xobo cacha ja niicaniquë. Niihax,

—Jesu ya chancasqui noa —i jaca ni quiha.

⁴⁷ Jatsi,

—Cacha tsi xo mi jahëhua, mibë xatë bo. Toá tsi niicani quiha. Mi bëta chanicascani quiha ra —i huësti ca nohiria niquë Jesu qui.

⁴⁸ Jatsi quiha,

—¿Tsohuë ni toa noho jahëhua yoi ra? ¿Tsohuë ni toa ëbë xatë yoi bo ra? —i nohiria bo qui Jesu niquë.

⁴⁹ Jatsi quiha jahuë rabëti bo qui ja mëtoniquë.

—Tsayapa. Nëá xo noho jahëhua yoi. Nëá xo ëbë xatë bo.

⁵⁰ Jabi noho noma yoi, noho yoxa ca yoi, noho jahëhua yoi tsi xo toa noho naipá ca Jahëpa ó quëëhai ca acai cato ra —i jato qui Jesu niquë.

13

*Bëro sayanish cato**Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8*

¹Toa bari roha tsi quiha xobo Jesú jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha ia qui ja caniquë. Caxo tsi quiha toa xo tsi nohiria ja tiisimaniquë tsahoxo na.

²Jatsi quiha ja qui nohiria quëtsoniquë. Anomaria ca nohiria ini quiha. Huëstima ca iqui tsi noti qui Jesu jiconiquë. Jatsi noti xo jato ja tiisimani quiha, tsahoxo na. Mai quëmapó tsi mani ini quiha nohiria tëxë.

³Jatsi huëstima ca jahuë bo jato ja yoaniquë chaniquí na. Bëroria ca chani quiha. Ja nëcaniquë:

—Bëro sayahi huësti ca joni caniquë.

⁴Jahuë huai sayajahuano tsi huësti huësti ca bëro bahi tapai xapaquëniquë. Jahá ca bëro isa bá pini quiha joxo na.

⁵Jatsi bëro huëtsa maxax mai qui xapaquëniquë, naa iriama ca mai cató no. Toá tsi quiha bëro shinahatapiniquë, oti yama pi mai ini iqui na.

⁶Bari tsëquëquë tsi quiha ja mëshahaca-caniquë. Tapo mishni quiha. Ja iqui tsi ja chonicaniquë rë.

⁷Jatsi huësti huësti ca bëro masa xërëquë xapaquëniquë rë. Bëro ya tsi quiha shinahabëquiniquë masara. Jatsi banahaca cá jocohai ca ja mapaniquë rë.

⁸Jama, bëro huëtsa quiha mai jiaxëni ca qui xapaquëniquë. Bimi ja saihuacaniquë. Cien ca bëro huësti ca maxó saihuacaniquë. Maxo huëtsa setenta. Maxo huëtsa treinta —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

⁹Jatsi,

—Ea nicaxëti xo jatiroha cabo ra —i Jesu niquë nohiria bo qui.

*Jonë ca chani yoati na**Marcos 4.10-12; Lucas 8.9-10*

¹⁰Jatsi Jesu qui jahuë rabëti bo bëcaniquë.

—¿Jënixo tsi toca ca chani noqui yoahai sa? Mi chani cahëyamaqui noa rë —i jaca niquë.

¹¹Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Mato qui acacanicuë Dios jonë ca tiisi ra, naa Diós othai ca jahuë bo yoati na. Jama, naa chani cahëyamahi quiha nohiria tëxë. Jato qui jonë quiha.

¹²Japi jia pi ë qui ma nicano tsi anixëhi quiha ma bichi ca tiisi. Cahëyoixëqui mato ra. Jama, naa ma bichi ca tiisi pistia ca bënnoxëqui mato, nicariayama-piquí na.

¹³Ja tsi xo toa nëca ca chani nohiria bo qui chaniquia, nicaxo ja cahëyamacano.

¹⁴Toca tsi jatihuahacaxëhi quiha Isaías yamabá quënënina jato yoati na. Jabi ja yoani ca tsi xo naa:

“Cahëyamapistiariacaxëcani quiha, nicaxo na.

Jasca, tsaya-tsayapama tsi jabija ca jisyamacaxëcani quiha.

¹⁵Quëstoria tsi xo naa nohiria ba shinana.

Nicacasyamacani quiha pë.

Bëpëquëyamacani quiha ra.

Ja tsi xo toa jabija ca jisyamacaxëcani quiha rë.

Ja tsi xo toa nicayoiyamacaxëcani quiha rë.

¿Jënahuariahax ë qui ri ja bësocana, jënimahuahacaxëna?”

i Isaías yamabo ni quiha jato yoati na.

¹⁶Jama, shoma xo mato ra. Tsaya-tsayapama tsi jabija ca jisqui mato ra. Jasca jia tsi jabija ca jahuë bo nicahi quiha mato pahoqui.

¹⁷ Jatsi ma shina-bënyomano ra. Jabi ëa ma jisquë. Jasca, noho chani ma nicaquë. Jabi ma jisi ca jisti bo, naa ë acai ca jisti bo ó quëëni quiha huëstima ca Dios Chani yoanish cabo jisxëna. Jasca, ma nicaaha ca chani nicati ó ja quëëcani quiha, nicati mëtsama jaca nori –nëa tsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

Ja yoaha ca chani Jesú bërohuania

Marcos 4.13-20; Lucas 8.11-15

¹⁸ –Ea nicacana. Jaboqui yoaha ca chani bërohuaxëquia, naa bëro sayanish ca chani yoati na. Ma cahëyoino.

¹⁹ Toa bahi tapai ca bëro jascaria tsi xo toa Ibo Dios Chani cahëyamacanaibo, nicaxo na. Ja nicacano tsi quiha johi quiha Satanás. Joxo tsi quiha jato shina ó banaha ca Chani mëbihi quiha rë.

²⁰ Jasca, maxax qui sayaha ca bëro jascaria tsi xo nohiria huëtsa. Ranixo tsi Dios Chani biriacani quiha, nicaxo na.

²¹ Jama, naamayamahi quiha ja chahahuacanaina rë, tapo yama ca jascaria jaca nori iqui na. Dios Chani pi iqui tsi tënëhi tsi jahari bësotapi-cani quiha pë.

²² Jatsi masa xërëquë sayaha ca bëro jascaria tsi xo nohiria huëtsa. Dios Chani nicacani quiha jato ri; jama, Dios quima jato ninihi quiha maí ca jahuë bo, naa jaha ja quëëcanaina. Maí ca jahuë bo shinacani quiha pë. Jatsi Dios Chani, naa sayaha ca bëro tsihaqui quiha parata ó ja quëëcanaina ra. Jasca, tsihaqui quiha jato ranihuahai ca jahuë bo rë. Ja quëshpi tsi jato shina ó tsi anitimaxëni tsi xo Dios Chani ra.

²³ Jama, mai jiaxëni cato ó ca sayahaca ca bëro jascaria tsi xo nohiria huëtsa, naa Dios Chani nicacanaibo. Nicaxo tsi Dios Chani cahëcani quiha ra. Dios bax saihuacani quiha. Huësti ca maxo tsi xo cien ca saihuahaina. Maxo huëtsa tsi xo setenta ca saihuahaina. Maxo huëtsa tsi xo treinta ra –nëa tsi Jesu nëcaniquë, jahuë chani bërohuahi na.

Trigo bimi naxërëquë ca masara chani

²⁴ Jatsi chani huëtsa jahuë rabëti bo qui Jesú aniquë, naa Diós nohiria copixëhai yoati na. Ja nëcaniquë:

–Bëro jia ca jahuë huaí tsi joní sayahai ca jascaria tsi xo Diós otohaina.

²⁵ Jama, ibo oxano tsi baquichá johi quiha ibo qui caxahai cato. Joxo tsi bëro yoi sayahi quiha iboba huaí no pë. Masara ca bëro quiha. Jahuë trigo naxërëquë tsi quiha toa bëro sayahi quiha pë. Sayahax jabahi quiha.

²⁶ Jatsi quiha shinahaniquë trigo. Bimijaquë tsi quiha jisiquiniquë masa ri.

²⁷ Jatsi quiha huaí ibo qui yonati bo bëcaniquë. Johax, “Bëro jia ca roha no bananiquë huaí no pë, taitá. ¿Jahuëniyahax masa joha sa?” i jaca ni quiha.

²⁸ Jatsi ibo nëcaniquë: “Tonia masa bëro bananiquë pë ë qui caxahai cato” iquiina. Jatsi, “¿Masa mëxaxëhi ni noa ra?” i ibo qui yonati bo niquë.

²⁹ “Ayamacana. Masa pi mëxaquí tsi noho trigo ri ma mëxamitsa rë.

³⁰ Jariapari ja shinahabëquicano. Jatsi tësatiyá tsi ‘Masa pari mëxacana’ ixëquia yonati bo qui. Mëxaxo tsi nëxacana mëshati. Jaquirëquë noho trigo xobo qui bëcahuë, tësaxo na” i noho yonati bo qui xëquia –nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Mostaza bëro chani

Marcos 4.30-32; Lucas 13.18-19

³¹ Jatsi chani huëtsa Jesú yoaniquë:

—Huai tsi bëro mishni quiha, naa mostaza bëro joní bananina. Toa bëro jascaria tsi anixëhi quiha Diós nohiria bo otohaina.

³² Mishni-mishniria tsi xo naa bëro ra. Jama, shinahaquí tsi pistiama tsi xo jahuë jihui ra. Banahaca ca jochai ca huëtsa bo oquë quiha. Shinahacax jihui manëhi quiha. Jatsi jahuë mëshi bo ó tsi paihi quiha isa bo ra —i Jesu niquë tiisimahi na.

Levadura chani
Lucas 13.20-21

³³ Jaquirëquë chani huëtsa Jesu yoaniquë:

—Harina somo ca ya yoxá tèohacai ca levadura jascaria tsi xo Diós otohaina. Tres medidá tsi levadura tèohaqui yoxa, harina tèquë shapohuaxëna —i Jesu niquë.

Ejemplo bá tsi Jesu chaninina
Marcos 4.33-34

³⁴ Nohiria bo qui chanipama tsi nëca ca chani bá roha tsi Jesu chaniniquë. Ejemplo bo yama tsi ja chaniyamani quiha.

³⁵ Jabi ejemplo bá tsi ja chani-chaniniquë, Dios Chani yoanish cató quënëni ca jatihuaxëna. Jabi Jesu yoati ja yoani tsi xo naa:

“Chani bo, naa ejemplo bá tsi nohiria bo qui chanixëhi quiha. Chanihax jonë ca jahuë bo bërohuaxëhi quiha, naa mai nëhohuacanitiya rohari ca jahuë bo” iquiina.

Masara chani Jesú bërohuana, naa trigo naxërëquë ó tsi bëro yoi bananina

³⁶ Jatsi toa nohiria huëstima ca Jesú jibayaniquë. Jibayá tsi quiha xobo qui ja jiconiquë. Jatsi jahuë doce ca rabëti bo ja qui bëcaniquë.

—¿Jënihi ni naa trigo huai ca masara chani sa? Noqui yoahuë —i ja qui jaca niquë.

³⁷ Jatsi quiha toa chani Jesú bërohuaniquë:

—Ea ti tsi xo toa bëro jia ca banahai cato, naa Nohiria Baquë ë nori cato.

³⁸ Jatsi nohiria bo jascaria tsi xo huai. Jatsi, Dios baquë bo tsi xo toa bëro jia cabo. Jato otoxëhi quiha Dios. Jatsi, Satanás baquë bo tsi xo toa bëro yoi bo.

³⁹ Jatsi ë qui caxahai ca, naa bëro yoi sayanish ca tsi xo Satanás. Jatsi tésatiyá tsi xo toa xaba rëso, naa jaroha ca bari. Jatsi tésacanaibo tsi xo ángel bo.

⁴⁰ Mëshahacati ca mëxahacahai ca masa jascariaxëhi quiha jaroha ca barí no, ë joxëquë no.

⁴¹ Noho ángel bo raaxëquia. E othai cato ó ca jochamacanaibo, yoixëni ca nohiria bo, tihí cabo aquëquëmacaxëceni quiha.

⁴² Aquëquëmaxo tsi tënëtiyá jato niacaxëceni quiha, naa chihi qui masa niahai jascaria. Toá tsi araconacaxëceni quiha ra. Jatsi, “Erama. Jishopë” icaxëceni quiha tënëhi na.

⁴³ Jama, bari huahuahai jascariaxëhi quiha Dios nohiria bo. Jahëpa Dios ya icaxëceni quiha, ja othai cató no —i Jesu niquë.

Jonë ca parata copixëni ca ejemplo

⁴⁴ —Huai maihuaha ca jahuë copixëni cabo jascaria tsi xo Diós otohaina —i Jesu niquë—. Jabi huai maihuani ca jahuëmishni bo joní bërohuaniquë. Bërohuaxo tsi quiha toa jahuë bo maihuatëquëhi quiha, nohiria bá cahëyamano iquish na. Jatsi rani tsi jahuë jahuë bo tèquë iniahi quiha, parata bixëna. Toa huai copicatsi quiha. Iniaxo tsi quiha huai copihí quiha,

maihuahacani ca jahuë copixënrira cabo bixëna —nëa tsi Jesu nëcaniquë Diós otohái ca yoati na.

Perla copixëni ca ejemplo

45 —Copixëni ca perla bo mërahai ca comerciante jascaria tsi xo Diós otohaina —i Jesu niqüë—. Jabi copixëni ca perla bo mërahi cahí quiha joni.

46 Huësti ca perla copixëni ca jisi quiha. Jiaria ca perla quiha. Jisi tsi jahari jahuë xobo qui cahí quiha jahuë jahuë bo tēquë iniaxëna. Parata bicatsi quiha, toa perla copixëni ca copixëna. Parata bixo copihí quiha —nëa tsi Jesu nëcaniquë Diós otohái ca yoati na.

Sani bití nishi ejemplo

47 —Sani bití nishi jascaria tsi xo Diós otohaina —i Jesu niqüë—. Jabi ia qui jahuë nishi niahi quiha ibo. Niaxo tsi huëstima ca sani jamëri cabo bichi quiha.

48 Jahuë nishi rëamëno tsi mai quëmapo qui nishi xërëhi quiha. Jatsi tsahohi quiha ibo jahuë sani topixëna. Jahuë caca qui sani jia ca nanëhi quiha. Jama, sani yoi ca niahi quiha.

49 Jabi tocaxëhi quiha xaba rësó no. Bocaxë-cani quiha ángel bo jochahuaxëni cabo cati axëna. Mëstëxëni ca xërëquë ó ca yoi cabo aquëquëmacaxëceni quiha.

50 Aquëquëmaxo tsi horno chihí qui jato niacaxëceni quiha. Toá tsi xo huëstima ca ara-aracanaina ra. Toá tsí “Erama. Jishopë” icaxëceni quiha tēnëhi na —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

51 Jatsi jahuë rabëti bo Jesús nicaniquë:

—¿Naa ë yoaha ca jahuë bo tēquë cahëcanai? —iquiina.

Jatsi,

—Jaahuë. Cahëqui noa ra —i jaca niqüë.

52 Jatsi Jesús jato yoaniquë:

—Rabë ca copixëni ca jahuë bo jaya xo jodioba yoba tiisimacanaibo, naa ëa banahuacanaibo. Jariapari ca copixëni ca jahuë tsi xo toa Dios Chani yoanish cabá quënënina. Yoahacaxëti quiha toa chani siri ra. Jasca tobi xo ë yoahai ca chani. Yoahacaxëti quiha naa chani paxa ca ri. Tihi cabo jayacani quiha yoati —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Jahuë yaca Nazaret qui Jesu shishonina

Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30

53 Jabi naa ejemplo bo yoaxo tsi quiha Jesús jisbayaniquë.

54 Jisbaya tsi quiha jahari jahuë yaca qui ja caniquë. Toa xo tsi jato catiti xobo xo tsi ja tiisimaniquë. Ratëniquë jahuë chani nicanish cabo.

—¿Jahuëniá ca naa tiisi ja bini sa? ¿Jënahuarixo raca naa jisti bo aqui ni pa? —i nohiria bo niqüë—.

55 ¿Carpintero José baquë ma ni naa ra? Jahuë jahëhua María, jahuë noma bo, naa Jacobo, José, Simón, Judas, tihi cabo cahëqui noa ra.

56 ¿Nëa tsi racayamayamahi ni jahuë poi maxco bo ri? ¿Jahuëniá ca naa tiisi ja jabini pa? —i jaca niqüë Jesu yoati na.

57 Jatsi pë Jesu pasomaha ja bësocaniquë. Jato qui yoi ja ini quiha. Jatsi Jesús jato yoaniquë:

—Mai huëtsá ca Dios Chani yoati ibo pi chanino tsi ja qui nicayoicani quiha toá ca nohiria ra. Jama, jahuë maí ca nohiria bo qui ja chanipino tsi ja qui nicayamahi quiha jahuë yacatá cabo, jahuë xobó cabo ri. Jato qui yoi quiha jahuë chani rë —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë yacatá ca nohiria bo yoati na.

⁵⁸ Japi jahuë yacata xo tsi jisti huëstima cabo ja ayamani quiha rë, ja qui ja chitimiyamacani iqui na.

14

Ashimati ibo Juan nanina

Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9

¹ Toatiyá tsi quiha chama-chamaria Herodés nicaniquë Jesu yoati na. Nichahax,

² —Ashimati ibo Juan yamabo tsi xo toa ra. Tonia ja bësotëquëyamëquë iquia ra. Ja tsi xo toa jisti bo ati mëtsa xo toa joni tia —i Herodes niquë jahuë yonati bo qui.

³ Jabi siri tsi soldado bo Herodés raani quiha Juan qui tsamiti. Tsamixo tsi quiha preso qui ja nanëni quiha, Herodías, naa jahuë noma Felipe ahui tahëxo na.

⁴ Jasca, pasiyamani quiha Juan.

—Anoma tsi xo toa mi noma ahui bichiina, mi ahui iti —i ja qui Juan paoni quiha.

⁵ Ja iqui tsi Herodés Juan acasniquë. Jama, jodiobo qui ja raquëni quiha “Dios Chani yoati ibo-iboria xo Juan” i nohiria bo ni quëshpi na.

⁶ Jatsi Herodes coni bari tsëquëquë tsi quiha Herodías jahi pabëniquë quëtsoyani ca nohiria bësojó no. Chama Herodes qui jiaria quiha ja pabëhaina.

⁷ Rani tsi quiha jahi pistia qui Herodes nëcaniquë:

—Mia parayamaquia. Jahuëcara ca, naa jaha mi quëëhai ca mi qui axëquia ra —iquiina.

⁸ Jatsi quiha jahuë jahëhua ya pari ja chaniniquë, jahuë yoba nicaxëna. Nichahax,

—Ashimati ibo Juan mapo ë qui ahüë ra, ratá no —i chama Herodes qui ja niquë pë.

⁹ Jatsi quiha Herodes cohuëniquë nichahax na. Jama, nohiria bo bësojó “Mia parayamaquia ra” i ja ni iqui tsi jahuë yonati bo ja raaniquë Juan mapo biti.

¹⁰ Jatsi quiha Juan mapo ja tëquëësacaniquë rë preso xo na.

¹¹ Tëquëësaxo tsi jahari jahuë mapo ja bëcaniquë ratá no. Xotaco qui ja acani quiha. Jatsi jahuë jahëhua qui ja boniquë.

¹² Jaquirëquë quiha Juan yora jahuë rabëti bá biniquë maihuaxëna. Maihuahax Jesu qui ja bocaniquë yoaxëna.

Cinco mil ca nohiria Jesú pimanina

Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; Juan 6.1-14

¹³ Juan namëni nichahax Jesú jisbayaniquë noti no. Jisbaya tsi quiha nohiria yama ca iti qui ja caniquë jamë icatsi na. Cohuë ja ini quiha. Jama, ja cahai ca yoati tsi nohiria bá nicaniquë rë. Nicaxo tsi quiha jato yaca bo ja jisbayacaniquë Jesu banahuaxëna. Mai tsi ja bocani quiha.

¹⁴ Jatsi noti ax tëmahinaxo tsi quiha toá ca mani ca nohiria bo Jesú jisniquë. Manahi ja icani quiha. Jato noiquí tsi quiha jato anomaria cabo ja jënimahuaniquë.

¹⁵ Jatsi yata tsi quiha ja qui jahuë rabëti bo bëcaniquë. Bëcanax,

—Caquë bari ra. Yama tsi xo xobo bo nëá no rë. Nohiria bo jahari raahuë, yaca bo xo tsi piti ja copicano iquish na —i Jesu qui jaca niquë.

¹⁶ Jatsi,

—Ja boyamacati xo. ¿Japa mato tsa ni? Jato pimacana —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë.

¹⁷ Jatsi ja quëbicaniquë:

—Cinco ca mapari bo, dos ca sanino, tihi roha jaya xo noa ra piti —iquiina.

¹⁸ Jatsi,

—E qui acahuë —i Jesu niquë.

¹⁹ Jatsi nohiria Jesú tsahomayoniquë huasí no. Tsahomaxo tsi quiha cinco ca mapari bo, dos ca sanino, tihi cabo Jesú biniquë. Bichi tsi quiha mana qui tsayapama tsi “Gracias” i Dios qui ja niquë piti quëshpi na. Jatsi mapari ja tēxēnamaniquë. Tēxēnamaxo tsi quiha jahuë rabēti bo qui ja mēaniquë nohiria bo qui taati.

²⁰ Jatsi piniquë nohiria tēquë. Ja sēyacaniquë. Jaquirēquë pihama ca quësi bo ja catiicaniquë. Doce ca caca quiha ja rēacani quiha.

²¹ Jabi cinco mil ca joni bo ini quiha, naa mapari picanai bo. Tocahacayamani quiha yoxa bo, xocobo, tihi cabo ra.

Jēnē cacha Jesu conina

Marcos 6.45-52; Juan 6.16-21

²² Jatsi noti qui jahuë rabēti bo Jesú jicomaniquë, ja bēbo ia ja shitacano iquish na. Jasca, nohiria tēquë jahari jato xobo qui ja raaniquë.

²³ Raahax tsi quiha maca bo qui ja caniquë jamē no. Toá tsi ja bēhoxcasni quiha. Cahax toá tsi jamē ja iniquë.

²⁴ Jasca, toá ja no tsi quiha quēmapo basi, naa ia nēpax tsi quiha jahuë rabēti bo iniquë notí no. Toá tsi quiha chocá jato noti niahi iniquë rē, yoshi xotohai ca bēchá ja icani quëshpi na.

²⁵ Jabi patiari quēonox pari no tsi jato qui Jesu caniquë. Jēnē tsi ja coniquiha.

²⁶ Jatsi jēnē tsi ja cohai jisi tsi ja raquēcaniquë, bērocamaqui quēscahuahi na.

—Bērocamaqui rē —iria tsi jaca niquë, raquēhi na.

²⁷ Jatsi jato qui Jesú chanitapiniquë:

—Chamacana. Ea yoi xo naa. Raquēyamacana —iquiina.

²⁸ Jatsi Pedro chaniniquë:

—Mia pi yoi no tsi ēa quēnahuë, Ibobá. Jēnē tsi mi qui ē jono ra —iquiina.

²⁹ Jatsi,

—Johuë —i Pedro qui Jesu niquë.

Jatsi noti Pedro huajaniquë. Jēnē tsi tapitsi quiha ja niquë ra Jesu qui.

³⁰ Capama tsi quiha yoshi xotoriahai ca ja tsaya-tsayaniquë. Tsayahax ja raquēniquë. Jatsi jētēquētsijaniquë ra. Jatsi ja quēnaniquë:

—Ea mēbihuë, Ibobá —iquiina.

³¹ Jatsi quiha jahuë mēquë Jesú bitapiniquë mēbixēna. Mēbihax,

—Iriamā tsi xo ē qui mi chitimihaina rē. ¿Jēnihax tsi ē qui mi chitimiy-oiyamaha? —i ja qui Jesu niquë.

³² Jaquirēquë noti qui ja jicocaniquë. Janacatapini quiha yoshi xotohaina ra.

³³ Jatsi Jesu bēsojó tsi noti ca joni bo mēniniquë. Mēnihax,

—Dios Baquë yoi xo mia ra —i jaca niquë.

Gesarét ca iquicanaibo Jesú jēnimahuanina

Marcos 6.53-56

³⁴ Jatsi quiha ia ja shitacaniquë, naa Jesu, jahuë rabēti bo. Shitaxo tsi quiha Gesaret mai qui ja rērcaniquë.

³⁵ Toá ca nohiria bá Jesu cahētapini quiha. Cahēxo tsi quiha bamaxoma tsi chani ja raacaniquë toá ca mai ca nohiria bo qui. Jatsi iquicanaibo, anoma cabo, tihi cabo ja qui bēcaniquë jēnimahuahacaxēna.

³⁶ Jasca, jahuë sahuēti quēpē ja motsacascani quiha,

—¿Motsapi? —iquiina.

Jatsi jënimahuahacaniquë jahuë sahuëti motsanish cabo tëquë ra.

15

Nohiria jochamahai gato

Marcos 7.1-23

¹ Jatsi jodioba chama bo, yoba tiisimacanaibo, tihi cabo bëcaniquë Jerusalén ax na. Ja bëcana ca tsi Jesu ja nicacaniquë:

² —¿Jënixo tsi noba rëquëyamaba jabi bo ayamacahi ni mi rabëti bo ra? Mëchocoyamacani quiha pë, oriquinox pari —i Jesu qui jaca niquë.

³ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—¿Jënixo tsi Dios yoba nicayamacanai ra mato ri? Dios yoba mato qui oquë tsi xo mato jabi bo pë.

⁴ Jabi “Mato jahëpa bo, mato jahëhua bo, tihi cabo noicana” i Dios ni quiha. Jasca, “Namëhacati xo toa jahuë jahëpa jahuë jahëhua ranihai gato” i Dios ni quiha.

⁵ Jama, mato qui jënima tsi xo mato noitiria ca nabo mëbiyamahaina rë. Mato nabo qui nëcaqui mato pë: “Jishopë. Mato mëbitimaxëni xo noa rë, Dios qui mato parata no aquitaha quëshpi na” i mato nabo qui quiha mato ra. Jabi tocaqui mato pë, jato mëbicasyamahi na.

⁶ Jatsi mato nabo mëbiyamaqui mato pë. Mato qui jënima tsi xo toca ca ma chanihaina rë. Anoma quiha. Toca tsi Dios yoba chahahuayamaqui mato ra, mato jabi bo banahuacatsi na.

⁷ Jatsi quiamisxëni xo mato iquia. Mato yoati tsi chaniquí tsi Isaías yamabá parayamani quiha ra.

⁸ “‘Chaniquí tsi jia tsi ëa ocahuacani quiha naa nohiria, jama, ëa basi jato shina nori’ i Dios ni quiha.

⁹ Jasca, ‘Mahitsa ë qui aracani quiha. “Dios yoba tsi xo naa” icani quiha pë, tiisimahi na, jato mahitsa ca yoba nori’ ii quiha Dios”

nëa tsi quiha Isaías yamabo nëcaniquë mato yoati na —i jodioba chama bo qui Jesu niquë quëbihi na.

¹⁰ Jaquirëquë Jesú nohiria bo quënaniquë. Quënahax,

—Ëa nicacana. Ma cahëno ra.

¹¹ Nohiria jochamayamahi quiha ja pihaina ra. Jama, nohiria jochamahai ca tsi xo toa yoi ca ja chanihaina, yoi ca ja shinahaina. Tihi tsi xo toa ja jochamahaina —i jato qui Jesu niquë.

¹² Jatsi quiha jahuë rabëti bo ja qui bëcaniquë. Bëhax tsi,

—Bëcanish ca chama bo mi caxahuaquë pë. Jato qui yoi quiha mi yoahana —i Jesu qui jaca niquë.

¹³ Jatsi quiha Jesú jato quëbiniquë:

—Dios yoba ma xo toa ja tiisimacana ra; nohiria yoba yoi roha nori. Naamayamaxëhi quiha toa ra. Quëyohacaxëhi quiha ja tiisimacana.

¹⁴ Jatsi jato qui shina-huëjëyamacana. Bëco ca rëquënititi ibo bo ca xo ra. Bëco ca joní pí bëco ca nohiria mëpino tsi naporoquini qui paguëcaxëcane quiha jato tëquëta ra. Jabi toca tsi ca xo —i Jesu niquë jodioba chama bo yoati na.

¹⁵ Jatsi Pedro chaniniquë:

—No joma mi yoaha ca chani rë. Mi chani bërohuahuë —iquiina.

¹⁶ Jatsi Jesú chaniniquë:

—¿Cahëyamahi ni mato ri pa?

¹⁷ Mato poco ax paquëhi quiha ma pihaina.

18 Jama, nohiria shina yoi ca quima ax johi quiha yoixëni ca chanihaina. Ja tsi xo toa nohiria jochamahaina ra.

19 Jasca, nohiria shina ax johi quiha yoi ca shinahai ri. Yoi ca pi shinaquí tsi anoma ca axëhi quiha ra. Shina yoi iqui tsi tobi xo ati ibo bo. Tobi quiha joni huëtsa ahui bichiina. Tobi quiha anoma ca chotahaina, quiahaina, ranimis-haina.

20 Nohiria jochamahai ca tsi xo toa bo iquia ra. Jama, mëchocoxoma pi no pino tsi no jochahai ca quëscahuacani quiha pë. Jama, nohiria yoihuayamahi quiha toa mëchocoyamahaina ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo qui.

Carayana ca yoxa Jesu qui canina

Marcos 7.24-30

21 Toa ax riquihax tsi quiha basima ca Tiro, Sidón mai qui Jesu caniquë.

22 Jabi toá ca racanish ca yoxa Jesu qui joniquë. Carayana ja ini quiha; naa cananeabo icanai cato. Johax,

—Ea shinahuë, Ibobá, chama David yamaba chahitaxocobá. Noitiria tsi xo noho jahini rë. Yoshi jaya xo ra. Tënëmahi quiha; anoma quiha —i Jesu qui ja niquë.

23 Quëbiyamaniquë Jesu nicaxo na. Jatsi quiha ja qui jahuë rabëti bo bëcaniquë. Bëhax,

—Naa yoxa raahuë. Jari noqui banahuahi quiha pë. Anoma xo ja pacots-huahaina ra —i Jesu qui jaca niquë.

24 Jatsi quiha yoxa qui Jesú chaniniquë:

—Israél ca nohiria qui roha ë raahacanicuë mëbiti, bënohai ca oveja bo jascaria jaca nori iqui na —iquiina.

25 Ja yoani ca nicahax tsi quiha ja bësojó tsi carayana yoxa mënininiquë johax na. Bënapama tsi,

—Ea mëbihuë ra, Ibobá —i ja qui yoxa niquë.

26 Jatsi quiha yoxa qui Jesu chanitëquënicuë:

—Noba jabi pasomaha tsi xo carayanabo mëbihaina ra; naa noba mapari ina bo qui niahai jascaria nori —iquiina.

27 Jatsi quiha yoxá Jesu quëbiniquë:

—Jabija, Taitá. Yoiria ca carayana ca roha ca ëa xo naa ra, jama, ¿jato chama mesa quima ax paquëhax ca quëxë mishni bo piyamayamahi ni ina bo ra? Jatsi ëa shinahuë ra —i Jesu qui ja niquë.

28 Japi Jesú quëbiniquë:

—Jiaria tsi xo toa ë qui mi chitimihaina, yoxá. Mi bax acacaxëhi quiha jaha mi quëhaina iquia —iquiina.

Jatsi jënimaritsiniquë jahuë jahini ra.

Huëstima ca noitiria cabo Jesú jënimahuanina

29 Toanahax riquicaya tsi quiha ia Galilea tsi Jesú quëñibonanicuë. Quëñihax maca ja tëmahananicuë. Jatsi ja tsahoniquë.

30 Jatsi ja qui bëcaniquë nohiria misco. Ja qui huico yoi bo, bëco cabo, yora choni jaya cabo, pasoyamacanaibo, iquicanaibo, tihi cabo quiha ja bëcaniquë. Bëxo tsi quiha Jesu tahë tsi jato ja janacanicuë ja jënimahuano. Jatsi quiha Jesú jato jënimahuanicuë. Chanitsi jaro cabo ni quiha. Jënimahuahacani quiha yora yoi jaya cabo. Tapini quiha huico yoi cabo. Taisni quiha bëco cabo ra.

31 Jisi tsi nohiria bo ratënicuë. Jatsi Israél ca Dios nohiria bá ocahuaniquë raniquí na.

*Cuatro mil ca nohiria Jesú pimanina**Marcos 8.1-10*

³² Jatsi quiha jahuë rabëti bo Jesú quënaniquë.

—Noitiria tsi xo naa nohiria bo rë. Tres bari no tsi ë bëta-jacaquë. Yama tsi xo ja picanaina rë. Paxnacani quiha ra. Toca tsi jato xobo qui raacasyamaxo ëa ra, ja rësocana-camitsa iqui na —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo qui.

³³ Jatsi,

—¿Jënahuariaxo raca jato bax mapari no bina ra? Xobo yama ca iti tsi xo naa ra —i ja qui jahuë rabëti bo niquë.

³⁴ Jatsi quiha,

—¿Jahuë tihi ca mapari jaya ni mato? —i jato qui Jesu niquë.

Jatsi,

—Siete ca mapari, rabë roha ca sani mishni bo, tihi roha jaya xo noa rë —i jaca niquë.

³⁵ Jatsi mai tsi quiha Jesú nohiria bo tsahomaniquë.

³⁶ Tsahomaxo tsi quiha siete ca mapari bo, sani mishni bo, tihi cabo Jesú biniquë. Bichi tsi quiha “Gracias” i Dios qui ja niquë, piti quëshpi na. Jaquirëquë mapari, sani bo, tihi cabo ja tëxënamaniquë. Tëxënamaxo tsi quiha jahuë rabëti bo qui ja aniquë nohiria qui ja mëacano. Jatsi nohiria huëstima ca qui ja mëacanicuë piti.

³⁷ Piniquë nohiria tëquë. Ja sëyayocanicuë. Ja picaquë tsi quiha pihama ca quësi mishni bo ja topiyocanicuë. Jatsi siete ca caca ja rëacanicuë pa.

³⁸ Jabi cuatro mil ca joni bo pimahacani quiha. Tocahama ini quiha yoxa bo, xocobo ri.

³⁹ Jaquirëquë jato xobo qui jahari Jesú raanicuë. Raahax noti qui ja jiconiquë. Jicohax Magdala ícanai ca mai qui Jesu caniquë.

16*Mana ca jisti jodioba chama bá jiscasnina**Marcos 8.11-13; Lucas 12.54-56*

¹ Jatsi jodioba chama bo Jesu qui bëcaniquë tanamaxëna. Joi ja mërascasani quiha ja qui quësocatsi na. Ja iqui tsi,

—Jisti no bax mi ano ra. Jisti pi mi ano tsi mia chahahuaxëqui noa ra —i ja qui jaca niquë tanamaxëna.

² Jatsi nëca tsi Jesú jato quëbiniquë:

—Naipá ca jisti bo cahëxëni xo mato ra. “Jiasharihi quiha” ii quiha mato, yata tsi xabaria ca nai jisi na.

³ Jasca, “Jopaima xo oi ra” iqui mato baquishmari tsi tsëmoria ca xabaria ca nai jisi na. Jabi nai tsaya-tsayaquí tsi oi johai ca, yota johai ca, tihi cabo cahëriaquí mato ra; jama, mato xërëquë ó ca jënipihai ca cahëyamaquí mato iquia.

⁴ Anomaria tsi xo naa jaboqui bësocanaibo ra. Dios cahëtimaxëni ca xo ra. “No bax mana ca jisti mi ano” ii quiha mato. Ayamaxëquia ra, ë qui ma chitimiyamahai iqui na. Jama, huësti ca jisti roha mato qui acacaxëhi quiha, Dios chama jaya ca ë nori ca ma cahëno iquish na. Tres bari no tsi mai xara ixëquia. Jaquirëquë tsëquëxëquia Jonás yamabo tsëquëni jascaria —nëa tsi Jesu nëcaniquë jodioba chama bo qui.

Jatsi jato ja jisbayanicuë.

*Jodioba chama bo qui jahuë rabëti bo Jesú quiniamanina**Marcos 8.14-21*

⁵ Jatsi quiha ia rabëquëx ca qui ja shitacanicuë. Shitahax,

—Jishopë. Mapari piti no shina-bënoquë rë —i jahuë rabëti bo niquë.

⁶ Jatsi quiha,

—Jodioba chama bo qui quiniacaxëcahuë; mapari levadura jascaria ca xo pë —i jato qui Jesu niquë.

⁷ Jatsi jato xërequë tsi chaninatsijacanicuë:

—Toca tsi chanihi quiha pë, mapari no shina-bënoha iqui na —iquiina.

⁸ Jabi ja chaninacanai ca Jesú cahëniquë. Cahëhax ja nëcaniquë:

—¿Jënihax joi i-icanai rë, naa ma shina-bënoha ca mapari yoati na? Iriama tsi xo ë qui ma chitimihaina rë.

⁹ ¿Jari cahëyamahi ni mato pa? Shinaparicahuë. ¿Cinco ca mapari tsi cinco mil ca joni bo ë pimayamahitaha? Jaquirëquë, ¿doce ca caca ma rëayamahita?

¹⁰ Jasca, ¿siete ca mapari tsi cuatro mil ca joni bo ë piyamayamëta? Jaquirëquë, ¿siete ca caca ma rëayamayamëta?

¹¹ ¿Jënihax ë yoahai ca cahëyoiyamacanai sa? Mapari yoi yoati chaniyamaquia. Jodioba chama bo qui quiniacaxëcahuë iquia; mapari levadura jascaria ca jaca nori —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

¹² Jatsi jodioba yoiria ca yoba qui ja quiniacaxëti nori ca ja cahëcaniquë; mapari levadura yoati ja chaniyamaha nori.

“Dios Baquë xo mia” i Pedro nina

Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21

¹³ Jatsi quiha Cesareá ca Filipino yaca qui Jesu cahëniquë. Cahëxo tsi quiha jahuë rabëti bo ja nicaniquë:

—¿Tsohuë ni ëa? ¿Jënihi ni nohiria bo ëa yoati na? —iquiina.

¹⁴ Jatsi quiha jahuë rabëti bá quëbiniquë:

—“Ashimanish ca Juan yamabo pë rë xo mia” ii quiha huësti huësti ca nohiria. Jasca, “Elías yamabo xo mia” ii quiha nohiria huëtsa. Jasca, “Tonia Jeremías yamabo; ¿Dios Chani yonish ca huëtsa ma ni?” ii quiha huëtsa bo —i Jesu qui jaca niquë.

¹⁵ Jatsi jato Jesú nicaniquë:

—¿Japa mato tsa ni? ¿Tsohuë ni ëa yoi? —iquiina.

¹⁶ Jatsi,

—Dios raahacanish ca Xabahamati Ibo xo mia ra; Bësohai ca Dios Baquë mi nori —i Pedro niquë.

¹⁷ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Shoma xo mia Simón, Jonás baquë. Jabija tsi xo toa mi yoahana. Dios baquë ë nori ca mia cahëmaquë noho naipá ca Jahëpa. Nohiria bá yoahai ma xo toa mi shinahaina ra.

¹⁸ Mi yoaha iqui tsi nicaparihuë. Maxa-maxaria xo mia Pedró. Jabi tochahi quiha mi janë. Mia cacha noho iglesia axëquia. Bëbohacatimaxëni ixëhi quiha ra, naa toa ë qui chitimicaxëcanaibo. Jato bëboyamaxëhi quiha Satanás chama ra.

¹⁹ Jasca, mi qui mana ca chama axëquia, chitimicaxëcanaibo rëquëniniti. Jato yobaxëqui mia ra. Toatiyá tsi, “Jënima tsi xo toa jabi ma acaina” i pi mi no tsi jënimaxëhi quiha ja acanaina mana ca Dios qui. Jasca, “Anoma tsi xo toa acaina” i pi jato qui mi no tsi tocaxëhi quiha Dios ri. Tocaxëti quiha mi yoba —nëa tsi Pedro qui Jesu nëcaniquë.

²⁰ Jatsi jahuë rabëti bo Jesú yobanicuë, nohiria bo Xabahamati Ibo-iboria iqui ca ja yoayamacano.

Ja rësoxëhai yoati tsi Jesu chaninina

Marcos 8.31; 9.1; Lucas 9.22-27

²¹ Jaquirèquë quiha bëroria tsi jahuë rabèti bo qui chaniti Jesú chitahèhuaniquë. Ja nëcaniquë:

—Jerusalén qui ë cati xo. Toa xo tsi ëa tènëmacaxëcani quiha yosibo, arati ibo-iboria bo, Dios yoba tiisamcanaibo. Ea namëcaxëcani quiha ra. Jama, tres bari quirèquë bësotëquëxëquia —i jato qui Jesu niquë.

²² Nicaxo tsi quiha Pedró Jesu aquëquëmaniquë, jamë ca ja qui chanixëna. Jatsi Jesu raahatsijahuaniquë.

—Dios qui yoi tsi xo toa mi yoahana ra. Anoma quiha. Mi rësoyamano iquia —i ja qui Pedro niquë.

²³ Jatsi Pedro quiri bësohax tsi,

—Cata, Satanás. Jochati ëa tanamaqui mia pë. Diós shinahai ca jasca ma xo toa mi shinahaina ra, joni shinahai jasca nori —i ja qui Jesu niquë.

²⁴ Jatsi quiha jahuë rabèti bo Jesú yobaniquë:

—Ea banahuapicasquí tsi ma acatsai ca ma shinayamaxëti xo. Mato cruz ma iacano. Iaxo ëa mã banahuano.

²⁵ Jabi xabahamahacayamaxëhi quiha toa jahuë noma jabi ó quëëmíxëni cato. Jama, xabahamahacaxëhi quiha ëa iquí tsi jahuë noma jabi chihohuahai cato. Bëbo-bëboríaxëhi quiha ra.

²⁶ Jabi jatiroha ca maí ca jahuë bo nohiriá bëbomitsa; jama, tënëtiya pi qui caquí tsi ¿jahuë raca ja bëbona? Noitiria ca tsi xo toa. Tocapíquí tsi ¿jënahuariaxo joní ana, bësotëquëxëna?

²⁷ Jatsi quiniacaxëcahuë. Noho Jahépá oquë tsi joxëquia ra, noho ángel bo ya. Joxo tsi toa barí tsi jatiroha ca nohiria copixëquia ja acani quëshpi na.

²⁸ Mato parayamaquia. Ma rësonox pari no tsi noho oquë, noho chama, tihi cabo jíxëqui mato huësti huësti cabo, rey jascaria tsi ë joxëquë no —i Jesu niquë jahuë rabèti bo yobahi na.

17

Jahuë oquë Jesú jismanina

Marcos 9.2-13; Lucas 9.28-36

¹ Seis bari quirèquë quiha Pedro, Jacobo, Juan, tihi cabo maca qui Jesú boniquë jato bëta jamëxëna.

² Bohax tsi quiha jahuë jaria rarínaniquë jato bësojó no. Bari jascaria jahuë bëmana huahuani quiha. Jasca, joxonariani quiha jahuë sahuëti, huëa jascaria.

³ Jatsi quiha toá tsi jisiquiniquë Moisés yamabo, Elías yamabo. Tihi quiha. Jesu ya chanihi quiha ja ícaniquë.

⁴ Jatsi quiha Jesu qui Pedró chaniniquë:

—Noqui jiaría tsi xo nëa no iquiina. Nëa xo tsi tres ca tapas axëquia ra. Huësti mí-na, huësti Moisés yamabá-na, huësti Elías yamabá-na ra. ¿Mi qui jia ní? —nëa tsi quiha Pedro nëcaniquë.

⁵ Chanijano tsi quiha bajrahai ca tsëmó jato mapaniquë. Jatsi tsëmo xërèquë ó ca joi ja nicacaniquë:

—Noho Baquë tsi xo naa ra. Noiquia ra. E qui jia tsi xo toa ja acaina ra. Nicacana ra —i joi niquë jato qui.

⁶ Jatsi quiha jahuë rabèti bo raquënikuë joi nicahax na. Mai qui ja paquëcaniquë jato bëmana mai quiri.

⁷ Jatsi jato qui Jesu caniquë. Caxo tsi jato ja motsaniquë.

—Joicana. Raquëyamacana —i jato qui ja niquë.

⁸ Jatsi bëpëquëquí tsi quiha Jesu roha ja jiscaniquë. Jamëpístia ja ini quiha.

⁹ Jaquirèquë macaná rënichipama tsi jahuë rabèti bo Jesú yobaniquë:

—Bëpacana. Ma jisi ca jahuë bo nohiria bo jari yoayamacana. Jariapari ë bësotëquëxëti xo ra, naa Nohiria Baquë ë nori cato —i jato qui ja niquë.

¹⁰ Jatsi quiha jahuë rabëti bá nicaniquë:

—Xabahamati Ibo jonox pari no tsi joxëti quiha Elías ii quiha noba yoba tiisimacanaibo ra. ¿Jënihi ni? —i Jesu qui jaca niquë.

¹¹ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Jabija tsi xo toa ja yoacanaina ra. Jariapari joxëti xo Elías, jatiroha ca rohahuaxëna.

¹² Jama, joniquë Elías iquia ra. Ja joquë tsi nohiria bá cahëyamaniquë rë. Jasca, ja yosicaniquë pë. Jascaria tsi ëa, naa Nohiria Baquë ca tënëmamaxëceni quiha —i jato qui ja niquë.

¹³ Jatsi nohiria ashimanish ca Juan yamabo yoati tsi Jesu chanilha nori ca jahuë rabëti bá cahëniquë.

Yoyo jaya ca baquë Jesú jënimahuanina
Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43

¹⁴ Nohiria misco qui ja cahëcaquë tsi quiha Jesu qui joni joniquë. Johax tsi Jesu bësojó tsi ja mëniniquë.

¹⁵ —Noho baquë shinahuë, Ibobá. Yoyo jaya xo rë. Anomaria tsi xo jahuë pahë. Huëstima tsi chihì, jënë, tihì cabo qui paquëhi quiha rë.

¹⁶ Mi rabëti bo qui noho baquë ë bëquë, ja jënimahuacano. Atimaxëni ca xo rë —nëa tsi Jesu qui joni nëcaniquë.

¹⁷ Jatsi Jesu chaniniquë:

—Chahahuatimaxëneria ca yosaxëni ca nohiria xo mato ra. ¿Jahuë tihì tsi mato qui yosaxëhi ni ëa rë? Jahuë baquë nëri bëcana ra —i Jesu niquë.

¹⁸ Jatsi quiha baquë ó ca yoshi Jesú raahaniquë. Raahajahuacquë tsi quiha baquë quìma yoshi tsëquëniquë. Jënimatapiniquë baquë.

¹⁹ Jaquirëquë Jesu jahuë rabëti bá nicaniquë jamë ja iquë no:

—¿Jënixo tsi jahuë yoshi tsëcanoma no iquì rë? —i ja qui jaca niquë.

²⁰⁻²¹ Jatsi Jesu nëcaniquë:

—E qui ma chitimiyamayoicanai iqui na. Mato parayamaquia. Aniyamahi quiha ë qui ma chitümihaina rë. Jabi banahacanox pari tsi quiha mishni-mishniria tsi xo mostaza bëro. Jama, ani-aniriahi quiha toa jochai cato. Chahitaxëni manëhi quiha. Jabi mostaza jochai ca jascaria pi ë qui ma chitimihai ca anino tsí anomariaxëhi quiha ma acaina ra. Jatsi, “Toa tsi cata” i pi naa maca qui ma no tsi caxëhi quiha ra —nëa tsi Jesu jato qui nëcaniquë.

Ja nahai yoati tsi Jesu chanitëquëninina
Marcos 9.30-32; Lucas 9.43-45

²² Jaquirëquë bari huëtás tsi jahuë rabëti bo catiquë tsi quiha jato qui Jesu nëcaniquë.

—Nohiria caxaxëneria cabo qui ë mëahacaxëti xo. Jatsi ëa, naa Nohiria Baquë nori ca acaxëceni quiha ra. Jama, tres bari quirëquë bësotëquëxëquia ra —i ja niquë.

²³ Jatsi jahuë rabëti bo cohuënaniquë nicahax na.

Arati xobo qui impuesto Jesú copinina

²⁴ Jabi Capernaum mai qui ja cahëcaquë tsi quiha Pedro qui impuesto bicanaibo bëcaniquë jato arati xobo ax na.

—¿Arati xobo qui impuesto copiyamahi ni mato chama sa? —i Pedro qui jaca niquë.

²⁵ Jatsi,

—¿Ocamani? —i jato qui Pedro niquë.

Jatsi quiha xobo qui Pedro jiconiquë Jesu yoaxëna. Jama, ja chaninox pari no tsi Jesu ja qui chaniniquë:

—¿Jahuë shinahai, Simón? ¿Tsohuë quima parata bichi ni maí ca chama bo? ¿Jabë nohiria bo quima ni? ¿Carayanabo quima ni? —i ja niquë.

²⁶ Jatsi,

—Carayanabo tsi xo toa impuesto acaina ra. Jato jabi quiha —i Pedro niquë.

—Jabija tsi xo toa mi yoahana. Jatsi jato qui parata no ayamati xo pa, Diós-na bo no nori iqui na; carayanabo no nomari.

²⁷ Maj. Jato no caxahuayamano. Parata ó pasocani quiha. Japi ia qui cata. Toa xo tsi huëti nishi niahuë. Jariapari ca sani bichi tsi japëcahuë. Toá ca parata copixëni ca jisxëqui mia. Bihuë. Impuesto bicanaibo qui toa parata ahuë. Mi impuesto, noho impuesto, tihi cabo mi copino —nëa tsi Pedro qui Jesu nëcaniquë.

18

¿Tsohuë ni toa oquë-oquëria cato?

Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48

¹ Toatiyá tsi Jesu qui bëxo tsi jahuë rabëti bá nicaniquë:

—¿Tsohuë ni toa Diós otohái cató ca oquë cato? —iquiina.

² Jatsi quiha baquë pistia Jesús quënaniquë ja qui ja jono. Quëntaxo tsi quiha jato xërëquë tsi baquë pistia ja niimaniquë.

³ Niimahax ja nëcaniquë:

—Mato parayamaquia ra. Xocobo jascaria ma manëti xo ra, Diós otohái ca qui jicocatsi na. Xocobo jascaria pi Dios quiri bësoyamahi tsi jicopistiyamari-axëqui mato iquia.

⁴ Naa xocobo jascaria ma manëti xo. Iriama ca pi ma manëno tsi mato oquëhuaxëhi quiha Diós ja otohái cato xo na.

⁵ Jasca, noho janë tahëxo pi nëca ca baquë joihuaquí tsi ëa ri joihuaquí mato ra —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë—.

Jocha qui paquëhaina

Marcos 9.42-48; Lucas 17.1-2

⁶ Jabi jia tsi ë qui chitimicani quiha naa xocobo ra. Japi noitirixëhi quiha ë quima nëca cabo bësomahai cato iquia. Anomariaxëhi quiha jahuë copi ra. Nëmi ca ia qui tsi tërotamë ca rënëti maxax ya ja niahacaxëti xo iquia. Jama, oquë-oquëria ca copi bixëhi quiha toa joni ra.

⁷ Jabi noitiria tsi xo nohiria tëquë. Dios quima casoti tanamahacacaxëceni quiha ra, jochati. Jama, noiti-noitiria tsi xo toa nohiria ë quima casomahai cato. Anomariaxëhi quiha jahuë copi ra.

⁸ Mato mëquënë pi mato jochamano tsi mërëësicahuë. Jasca, mato tahë pi mato jochamano tsi jorëësicahuë. Nëama niacahuë. Oquë tsi xo toa mërëxto jorëxto tsi nai qui cahaina. Noitiria tsi xo toa tënëtiya qui niahacahaina mëquë, tahë, tihi cabo ya.

⁹ Jasca, mato bëró pi mato jochamano tsi bëtsëquëcahuë. Nëama niacahuë. Oquë tsi xo toa huësti ca bëro ya nai qui cahaina. Noitiria tsi xo toa tënëtiya qui rabë ca bëro ya niahacahaina.

Bënonish ca oveja

Lucas 15.3-7

¹⁰ Quiniacaxëcahuë. “Anoma tsi xo naa xocobo mishni bo” iyamacana ra. Tobo xo jato ángel bo ra, naa noho Jahëpa bësojó roha mani cabo.

¹¹ Jabi mai qui ë joniquë bëno cabo xabahamaxëna.

12 ‘¿Jahuë shinacanaí? ¿Jënahuaxëhi ni oveja ibo, naa cien ca oveja jaya cato? Huësti ca oveja pi bënono tsi ¿noventa y nueve cabo jisbayamayamaxëhi ni ibo, jahuë oveja huësti ca mëraxëna? Bënohax ca oveja mëraxëhi quiha ra.

13 Bichi tsi rani-ranihi quiha. Naa huësti ca oveja tahëhax tsi anomaria tsi xo toa ja ranihaina. Naa huësti ca oveja quëshpi tsi ranihi quiha; naa noventa y nueve cabo quëshpi oquë ja nori.

14 Jascaria tsi huësti ca xocobo mishni bënocasyama xo mato naipá ca Jahëpa ri.

Nobë jochahai ca xatë

Lucas 17.3

15 ‘Mato pasomaha pi mabë xatë jochano tsi jamë tsi ja qui bocata, yoi ca ja aca ca jismaxëna. Mato pi ja nicano tsi jia tsi mato bëta rabënaxëhi quiha.

16 Jama, mato qui pi ja nicayamano tsi huësti huësti ca xatë huëtisa bo ja qui cati xo, ja qui ma quësocanaí ca nicaxëna. Japi oquë tsi xo toa huësti huësti ca xatë huëtisa jayahaina, ja nicacano jato ri. Jabija pi no tsi ja qui quësocaxëceni quiha jato ri.

17 Jama, mato qui pi ja nicayamano tsi iglesiá ca nohiria qui yoacahuë. Ja qui ja quësocano jato ri ra. Jabi iglesiá ca nohiria qui pi jari ja nicayamano tsi ja bëta rabënyamacana. Ja bëta chaniyamacana, Dios cahëtimaxëniria ca jochahuaxëniria ja nori iqui na ra.

Dios xocobo yobahaina

18 ‘Mato parayamaquia. Chama mato qui axëquia nohiria bo yobati. Dios qui jia tsi xo toa mai xo tsi ma yobahaina. Yobahi tsi “Jënima tsi xo toa acaina” i nohiria bo qui ma mitsa. Tocapimano tsi Dios qui jiaxëhi quiha ja acanaina. Jasca, “Anoma tsi xo toa acaina” i pi mano tsi Dios qui anomaxëhi quiha ja acanaina.

19 ‘Mato parayamaquia. Dios qui jia tsi xo dos ca xatë bo bëhoxhaina, jaharisi shinabëquipihi na. Nicaxo tsi jato bax axëhi quiha noho naipá ca Jahëpa ra.

20 Jabi dos, tres roha pi ë qui aracascanai bo catino tsi jato bëta xo ëa ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo qui.

Shina-bënotimaxëni ca yonati

21 Joxo tsi quiha Pedró Jesu nicaniquë:

—Ea pasomaha pi ëbë xatë jochano tsi ¿jahuë tihi tsi ja aca ca shina-bënoxëhi ni ëa sa? ¿Siete ni? —i Jesu qui ja niquë.

22 Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Siete roha iyamaquia. Ichariama tsi xo toa. Jama, huëstima tsi ma shina-bënoxëti xo ra, naa sententa veces siete.

23 Jabi noba naipá ca chama-chamaria Dios qui jia tsi xo toa noqui pasomaha ca jocha shina-bënohaina. Tobi chani quiha, rey yoati na. Nicacana: Jahuë yonati ba cuenta bo réy tsaya-tsayacasni quiha, jahuë parata ó quëëquí na.

24 Jatsi quiha cuenta chahitaxëni ca jayanish ca yonati rey qui ja bëcaniquë. Millones naa yonati cuenta ini quiha.

25 Copihacatimaxëni jahuë cuenta quiha. Jatsi quiha “Naa joni, jahuë ahuini, jahuë xocobo, jahuë jahuëmishni bo tëquë, tihi cabo iniacana jahuë cuenta quëyoti” i rey niquë.

26 Jatsi rey bësojó tsi yonati mëniniquë cohuëhi na. Rey ja bënariani quiha, “Ea shinahuë, taitá. Huënyamahuë. Mi parata tëquë mia copixëquia ra” iquiina.

²⁷ Jatsi quiha jahuë yonati réy noiniquë. Noixo tsi quiha jahuë cuenta ja quëyoniquë ra. Toa joni réy paquëmani quiha. Cuenta yama ja tsëquëni quiha.

²⁸ Jatsi yonati jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha ja bêta yonocobëquihai ca yonati ja bêchaniquë. Jahuë rabëti quiha. Jabi jaha ca cuenta pistia toa rabëti jayani quiha. Ichariama pesos quiha. Jama, bêchahax tsi quiha toa yonati, naa jahuë rabëti qui ja tsaminiquë. Tsamixo tsi quiha tëmosti ja chitahëhuaniquë pë. “Tobi mi cuenta ra. Noho parata bicasquia ra” jahuë rabëti qui toa joni ni quiha.

²⁹ Jatsi ja bêta yonocobëquinish ca yonati mëniniquë ja bêsojó no. Ja bënarianiquë jaa ri. “Ea shinahuë ra. Huënyamahuë. Mi parata tëquë mi qui ayoxëquia ra” iquiina.

³⁰ Jama, ja qui ja nicayamani quiha. Noixoma tsi quiha preso qui jahuë rabëti ja nanëniniquë pë. Tsëquënoma ja ini quiha. Jariapari jahuë cuenta copiti nori ja ini quiha.

³¹ Jatsi quiha toa joni acani ca rey yonati huëtsa bá jisniquë. Jisi tsi quiha ja cohüënaniquë. Jatsi jato rey qui ja bocaniquë yoi ca toa joni aca ca yoaxëna.

³² Jatsi paquëmahacanish ca yonati quiha jahari réy quënaniquë. Quënahax, “Yoixëni ca yonati xo mia ra. Mi cuenta chahitaxëni ca ë quëyohitaquë ra, ‘Ea shinahuë’ i ë qui mi itaha iqui na.

³³ Jascaria tsi mi bêta yonocobëquinhai cato cuenta mi quëyoti nori iquë ra, naa mi cuenta ë quëyohitaha jascaria” nëa tsi quiha ja qui rey nëcaniquë.

³⁴ Jatsi toa joni qui rey caxa-caxaniquë. Preso qui toa joni ja raaniquë. Tsëquënoma quiha toa joni iniquë ra, jahuë cuenta ja copinox pari.

³⁵ Japi mabë xatë bo pi ma noiyamano tsi mato qui tocaxëhi quiha mato naipá ca Jahëpa ri —nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë.

19

Jesú tiisimanina ahui niahai yoati na

Marcos 10.1-12; Lucas 16.18

¹ Naa jahuë bo yoaxo tsi quiha Galilea mai Jesú jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha jodioba mai, naa ani Jordán rabëquëx ca qui ja caniquë.

² Jasca, huëstima ca nohiria banahuaniquë. Jatsi jato Jesú jënimahuaniquë ra.

³ Jatsi quiha ja qui jodioba chama bo huësti huësti ca bêcaniquë tanamaxëna. Ja qui quësocascanaibo ja icani quiha. Nicahi tsi,

—¿Anoma ni joni jahuë ahui niahaina? —i Jesu qui jaca niquë.

⁴ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—¿Quënëhacanish cabo ó ca ma jisyamani? Jariapari tsi bënë, ahui, tihí cabo Díos bahahuaniquë racanabëquiti.

⁵ Ja tsi xo toa jahuë jahëpa, jahuë jahëhua, tihí cabo jisbayati xo bënë, jahuë ahui ya racaxëna. (Jasca, jahuë nabo jisbayati xo ahui ri bënë ya racaxëna.) Toca tsi huëstinacani quiha rabë cato.

⁶ Jaquirëquë rabë ma ca xo; jama, huësti ca jaca nori. Jabi Díos racabëquimaha ca no bëquëxyamano ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

⁷ Jatsi fariseobo chaniniquë:

—Majia. Jabi jahuë ahui pi joni niacaso tsi “Ahui niati papi ja qui bënë ati xo” ¿i Moisés yamabo yamayamani? —i jaca niquë.

⁸ Jatsi jato qui Jesu nëcaniquë:

—Jabija. Moisés yamabo qui jënima ahui niahai ini quiha rë. Jabi tocajani quiha, tiisimahacatimaxëneria ca mato jimibo ini iqui na. Jama, toca tsi ja

iyamapaoni quiha jariapari no, naa bënë, ahuini, tihi cabo Díos nēhohuaniquē no.

⁹ Mato parayamaquia. Ahui jia ca, naa joni mētsaxēniriama ca ahui pi niahi tsi jochahi quiha toa joni, ahui paxa ca ja biquē no —i Jesu niquē.

¹⁰ Jatsi,

—Jishopē. Tocapino tsi oquē tsi xo ahui biyamahaina ra —i jahuē rabēti bo niquē.

¹¹ Jatsi Jesu quēbiniquē:

—Jabi naa yoba bicasyama xo jatiroha ca joni bo. Jama, bichi quiha Dios qui jia cabo ra.

¹² Jabi tobi huēsti huēsti ahui bicasyamacanai ca joni bo. Huēsti huēsti ca tsi xo jobo yama cato, toca tsi ja coní iqui na. Jasca, ahui binoma xo joni huētsa bo, jato jobo niahacani nori iqui na. Jasca, joni huētsa bo tsi xo ahui bicasyamahaina, mana ca Dios yonoco ja acascanai iqui na. Jabi naa ē tiisimaha ca yoba biti xo nicati mētsa cato —nēa tsi Jesu nēcaniquē.

Xocobo mishni bo Jesú shomahuanina

Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17

¹³ Jabi Jesu qui xocobo mishni bo nohiria bá bēniquē, jato ja shomahuano, jato bax ja bēhoxno iquish na. Jama, xocobo bēhai ca nohiria raahati chitahēhuatsi jahuē rabēti bá huaniquē pē.

¹⁴ Jatsi Jesu jato raahaniquē:

—Jato chitiyamacana. E qui xocobo bēcana ra. Jato bicatsi quiha mana ca Jahēpa ra —iquiina.

¹⁵ Jatsi quiha xocobo Jesu shomahuaniquē, jahuē mēquē jato ó tsi janaquí na. Shomahuaxo ja jisbayaniquē.

Jesu ya shinapayo chaninina

Marcos 10.17-31; Lucas 18.18-30

¹⁶ Jatsi shinapayo Jesu jisi caniquē. Caxo tsi quiha ja nicaniquē:

—¿Jahuē jia ca axēhi ni ēa, maestro jiaxēni cató, bēso-bēsopaoxēna? —iquiina.

Jatsi Jesu nēcaniquē:

—“¿Jia ca ati ni?” i mi a pa. Huēsti roha tsi xo toa jiaxēni cato ra. Dios yoba mi nicati xo, nai qui cacasquí na —i ja qui Jesu niquē.

¹⁷ Jatsi,

—¿Jēni ca yoba nicaxēhi ni ēa pa? —i shinapayo niquē.

¹⁸ Nēca tsi Jesu quēbiniquē:

—Joni ayamahuē. Joni huētsa ahui biyamahuē. Yomayamahuē. Quiayamahuē.

¹⁹ Mi ipa, mi ihua, tihi cabo noi huē. Jasca, mi tapai ca nohiria noi huē, naa mimē mi noi hai jascaria. Tihi tsi mi ati xo ra —nēa tsi ja qui Jesu nēcaniquē.

²⁰ Jatsi shinapayó quēbiniquē:

—Toa yoba bo tēquē nicaquia ra, xocobo xo na. ¿Jahuē naris-hi ni ēa ati ra? —iquiina.

²¹ Jatsi Jesu nēcaniquē:

—¿Méstēxēni ca joni manēcatsi ni mia pa? Cata. Mi jahuēmishni bo iniaparihuē. Parata bixo tsi noitiria cabo qui ahui. Tocapimino tsi mi qui acacaxēhi quiha naipá ca jahuē bo ra. Jato qui acax tsi jahari johuē. Ea mi banahuano ra —i ja qui Jesu niquē.

²² Jatsi cohuēnarianiquē shinapayo cato nichax na, rico-ricoria ja ini iqui na.

²³ Jatsi jahuē rabēti bo qui Jesu nēcaniquē:

—Bēronoma tsi xo rico ca joni Díos otoi hai ca qui jicohaina ra.

²⁴ Jahuë chama yoí tsi Diós otohái ca qui jicotimaxëni xo rico ca nohiria ra iquiá –iquiina.

²⁵ Jatsi ratëniquë Jesu rabëti bo, ja yoani ca nicahax na. Ratëhax,
–Tocapino tsi yama tsi xo toa xabahamahacati mëtsa cato rë –i jaca niquë.

²⁶ Jatsi Jesú jato bëisniquë.

–Jamë xabahamatimaxëni tsi xo nohiria ra. Jama, jatiroha ca ahi quiha Dios ra. Xabahamati Ibo tsi xo toa –i jato qui ja niquë.

²⁷ Jatsi,

–Tsayapa. Jatiroha ca no jisbërianiquë mia banahuaxëna. ¿Jahuë noqui copixëhi ni Dios ra? –i Jesu qui Pedro niquë.

²⁸ Jatsi Jesu nëcaniquë:

–Jabi jatiroha ca paxahuahacano tsi noho trono jiaxëni tsi tsahoxëquia nohiria bo ó bësoxëna, naa Nohiria Baquë ë nori cato. Toa xabacá tsi doce ca trono bo ó tsi tsahoxëqui mato ri, naa ëa banahuacanaibá. Israel ca doce ca maxo bo ó bësoxëqui mato ra.

²⁹ Jasca, ëa iqui pi jahuë xobo, jahuë ahuini, jahuë xatë bo, jahuë jahëpa, jahuë jahëhua tñhi cabo jisbëriaquí tsi cien veces huino jahari bixëqui mato. Jasca, bëso-bësoपाखëqui mato ra.

³⁰ Jabi toa barí tsi jarësoxëhi quiha huëstima ca jaboqui jariapari cabo, naa rico cabo, chama bo. Jasca, rëquëxëhi quiha huëstima ca jaboqui jacho cabo, naa noitiria cabo, yonati bo –i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë.

20

Jesú tiisimanina

¹ Jabi noba naipá ca chama-chamaria Dios qui jia tsi xo jacho cabo rëquë iquiina –i Jesu niquë–. Tobi chani quiha huai ibo yoati na. Nicacana. Baquishmarí tsi joni bo bichi quiha naa huai ibo caniquë, jahuë huai tsi yonocomaxëna.

² Huësti ca parata quiha, naa bari yonoco sueldo mato qui axëquia ra, mato yonoco quëshpi na” i joni bo qui ibo niquë. Jatsi quiha jahuë huai qui jato ja raaniquë yonocoti. Jato qui jia ini quiha ibobá copihaina.

³ Jatsi quiha mënata bari no tsi yacatá ca plaza qui ibo catëquëniquë joni huëtsa bo mërahi na. Toá tsi niilai ca bamahai ca joni bo ja jisniquë.

⁴ “¿Japa mato tsa ni? Noho huai qui bocata. Jia tsi mato copixëquia ra” i ibo niquë joni bo qui. Jatsi ja bocaniquë yonocoxëna jato ri.

⁵ Jatsi matoroco bari tsi quiha catëquëniquë ibo, joni bo mëraxëna, ja bax ja yonococano. Jatsi a las tres tsi quiha ja catëquëniquë pa, joni huëtsa bo mëraxëna.

⁶ Jatsi quiha yata, a las cinco quiha, joni bo mërahi ibo caniquë. Bohohai ca joni bo ja jisni quiha. “¿Jëniriahax tsi nëbi bama-bamacanai ra?” i jato qui ja niquë.

⁷ “Yama tsi xo toa noqui yonoco amahaina rë” i jaca ni quiha. Jatsi, “Noho huai qui bocata. Jari tobi yonoco ra” i jato qui ibo niquë.

⁸ Bari caquë tsi quiha ibobá jahuë empleado quënaniquë. Quënahax, “Joni bo quënahuë. Jato copicasquia ra. Jacho ca maxo pari tsi copiti mi chitahëhuano” i jahuë empleado qui ibo niquë.

⁹ Jatsi a las cinco chitahëhuanish ca joni bo pari bëcaniquë. Huësti ca parata, naa bari tëtëca sueldo jato qui ja aniquë.

¹⁰ Jatsi huino ca copi bití ó pasoniquë jariapari ca yonocoti chitahëhuanish cabo. Ja bëcaquë tsi quiha huësti rohá ca parata, naa bari sueldo ja copihacacaniquë jato ri.

11 Jato parata bichi tsi ibo ja ranicaniquë. Jato qui yoi quiha.

12 “Huësti hora roha ja yonococaquë pë, naa noqui cho bëcanax cabo. Noqui tsi xo toa bari tètëca yonocohaina rë. Anomaria bari huao quiha. Jama, huësti ca parata roha noqui mi aquë pë, naa jato qui mi aca jascaria” i ibo qui jaca niquë.

13 Jatsi jato ó ca huësti ca qui ibo chaniniquë: “Huashiyamahai ca ëa xo naa ra. ¿Mato qui jia ma ni huësti ca parata bichiina, naa bari tètëca yonoco quëshpi na? ‘Jënima’ i ë qui ma quë ra.

14 Japi mato parata bicahuë. Bocata. Mi qui ë aca ca jaharisi ca naa mato cho bëcanax ca joni bo qui acasquia.

15 ¿Noho parata ma ni naa ë acaina? Tonia ë qui caxaqui mato rë, mato cho ca jaroha ca maxo qui ë huashiyamaha iqui na” nëa tsi jato qui ibo nëcaniquë.

16 Ja tsi xo toa rëquëxëhi quiha jacho cabo. Jasca, jachoxëhi quiha jariapari cabo —nëa tsi Jesu jahuë rabëti bo qui nëcaniquë.

Jesú chaninina ja nahai yoati na

Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-34

17 Jabi Jerusalén qui capama tsi quiha jahuë doce ca rabëti bo Jesú catianiquë jamë tsi jato qui chanixëna. Chanipama tsi quiha,

18 —Jerusalén qui caqui noa ra —i jato qui ja niquë—. Toa xo tsi arati iboba chama bo, yoba tiisimacanaibo, tihí cabo qui mëhaacaxëquia rë. “Ja namëhacaxëti xo” icaxëcani quiha rë.

19 Jatsi pë carayanabo qui ëa mëacaxëcani quiha mahuahacati, rashahacati, namëhacati. Jama, tres bari quirëquë bësotëquëxëquia ra —i jato qui Jesu niquë.

Jacobo Juan jahëhuá baanina

Marcos 10.35-45

20 Jatsi Jesu qui Juan jahëhua joniquë, naa Zebedeo baquë ba jahëhua. Johax tsi quiha Jesu bësojo tsi ja mëniniquë. Mënixo tsi quiha ja nicaniquë, jahuëcara ca jia ca jahuë baquë bo bax Jesú ano iquish na.

21 Jatsi,

—¿Jahuë ó quëëhai? —i ja qui Jesu niquë.

Jatsi quiha,

—Noho baquë bo shinahuë. Mana xo yonaquí tsi mia tapái tsi noho baquë bo mi tsahomano ra, huësti ca mi mënëcayá no, huëtisa mëxojó no —i Jesu qui jahëhua niquë.

22 Jatsi,

—Mi baahai ca cahëyamaqui mia ra —i ja qui Jesu niquë.

Jatsi jahuë baquë bo, naa Jacobo, Juan, tihí cabo qui Jesu chaniniquë:

—¿Tënëti mëtsaxëhi ni mato, naa ë tënëmahacapaimaria jascaria? —iquiina.

—Jaahuë. Tënëti mëtsa xo noa ra —i jaca niquë.

23 Jatsi,

—Jabija. Tënëxëqui mato ra. Jama, noho mënëcayá ca tsahoti, noho mëxojó ca tsahoti, tihí cabo mato qui ati mëtsama xo ëa ra. Toa tsahoti bo bicaxëcani quiha noho Jahëpa qui jia cabo ra. Jato bax ja rohahuhacani quiha —i Jesu niquë.

24 Jatsi Jacobo, Juan, tihí cabo qui caxaniquë diez ca rabëti huëtisa bo, jaha ja quëëcanai ca nicañax na.

25 Japi Jesú jato quënaniquë yobaxëna.

—Nohiria yonamixëneria tsi xo país ca chama bo ra. Ja yona-yonamiscanai ca cahëqui mato. Jasca, jato empleado bo tsi xo yonamixëneria, jato ri.

²⁶ Anoma quiha. Jabi ma tocamano. Jama, mato yonati manëxëti xo toa oquë ca manëcatsai cato ra.

²⁷ Jasca, mato mëbihai ca yonati manëxëti xo toa mato rëquënicatsai cato,

²⁸ naa mato ë mëbihai ca jascaria. Jabi mai qui ë joyamaniquë, ëa nohiria bá mëbino; jama, nohiria mëbiti nori. Jabi ëmë aquia nohiria bo bax nati, jocha quima huëstima ca nohiria paquëmaxëna –i Jesu niquë.

Dos ca bëco cabo Jesú jënimahuanina

Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43

²⁹ Jericó ax Jesu, jahuë rabëti bo, tihi cabo riquino tsi quiha huëstima ca nohiria banahuaniquë.

³⁰ Jabi tobi ini quiha bahi tsi rabë ca bëco ca joni bo. Tsaho ja icani quiha. Jabi Jesu tarabihai nori ca nicaquí tsi quënati ja chitahëhuacaniquë.

–Noqui shinahuë, David yamaba Baquë –iriatsi jaca niquë.

³¹ Jatsi,

–Pasicahuë. Pasicahuë ra –i jato qui nohiria bo niquë.

Jama, oquë tsi quënati ja chitahëhuacaniquë.

–Noqui shinahuë ra, David yamaba Baquë –iria-iriatsi jaca niquë.

³² Jatsi Jesu niiniquë.

–¿Jahuë ó quëëcanai? ¿Jënhuaxëhi ni ëa mato bax na ra? –i jato qui Jesu niquë.

³³ Jatsi,

–Taiscasqui noa ra, Ibobá –i jaca niquë.

³⁴ Jatsi quiha Jesú jato noiniquë. Noixo tsi quiha jato bëro ja motsaniquë. Jatsi taisriatsijacaniquë. Jatsi Jesu ja banahuacaniquë jato ri.

21

Jerusalén qui Jesu jiconina

Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; Juan 12.12-19

¹ Jabi yaca Betfagé, yaca Betania, tihi cabo qui cahëpama tsi quiha rëquë jahuë rabëti bo dos ca Jesú raaniquë. Jerusalén basima ja icani quiha. Raahax,

² –Mato bësojó ca yaca qui jicocana. Jicoxo tsi nëxë ca burro jisxëqui mato. Ja bëta nii xo jahuë baquë. Jato mëriscana. Mërisxo tsi ë qui jato bëcana.

³ Jasca, “¿Jënixo tsi jato mëriscana?” i pi tsohuëcara no tsi “Bicatsi quiha Ibo” icana. Jatsi jahuë burro bo raatapixëhi quiha ibo ra –nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

⁴ Jabi tocapijani quiha Quënhëhacanish cabo jatihuahacano iquish na. Jabi nëca tsi Dios Chani yoanish cabá quëneniquë:

⁵ “Sión yacatá ca nohiria qui chanicana:

‘Tsayacahuë. Mato qui johi quiha mato Rey ra.

Ishima chamayama tsi xo.

Burró tsaho johi quiha.

Nohiria carga bëhai ca chaxpá tsi johi quiha pa’ ”
nëa tsi ja quëneni ca nëcani quiha.

⁶ Jatsi jahuë rabëti bo bocaniquë burro baquë mëraxëna, Jesú yoani jascaria.

⁷ Bichi tsi quiha burro, jahuë baquë, tihi cabo jahari ja bëcaniquë. Bëxo tsi quiha jato sahuëti bo ja capohüëcaniquë. Jatsi burro cacha Jesu tsahoniquë.

⁸ Jasca, huëstima ca nohiria jato sahuëti bo poohabonaniquë bahí no, burro rëquë. Jasca, nohiria huëtsa bá mëshi bo quëësaniquë bahí tsi poohaxëna.

9 Jatsi quēnati rēquē bocanaibo, banahuacanaibo, tihi cabá chitahēhuaniquē:

—Chama David yamabá चाहितaxocobo joihuacana ra. Shomahuahaca ca tsi xo naa Iboha janē tsi johai cato ra.

Naipá cabá ocahuano ra —nēa tsi nohiria bo nēcāniquē.

10 Jerusalén qui Jesu jicoquē tsi quiha nohiria quētšocāniquē.

—¿Tsohuē ni naa johaina sa? —i quiha jaca niquē.

11 Jatsi,

—Galileá ca Nazarét ca Jesu tsi xo naa ra. Dios Chani yoati ibo xo ra —i nohiria bo niquē quēbīhi na.

Jodioba arati xoboria qui Jesu jiconina

Marcos 11.15-19; Lucas 19.45-48; Juan 2.13-22

12 Arati xobo qui Jesu jiconiquē. Jicoxo tsi quiha toá ca iniacanaibo cacha ja raaniquē. Raaquí tsi quiha parata rarinamacanaiba mesa bo ja narabaniquē. Jasca, boto iniacanaiba tsahoti bo ja pacanamāniquē. Jatsi,

13 —Bēhoxti xobo quēnahacaxēti xo noho xobo ra; jama, yomacanaibo iti noho xobo manēmaqui mato pē —i jato qui Jesu niquē.

14 Jabi arati xobó tsi quiha bēco cabo, tapiyamacanaibo, tihi cabo iniquē. Jesu qui ja bēcāni quiha jēnimahuahacaxēna. Jatsi jato ja jēnimahuaniquē ra.

15 Jatsi quiha Jesu qui arati ibo bo, yoba tiisimacanaibo, tihi cabo caxāniquē, jiaría ca Jesú ani nori jisi na. Jasca, arati xobó tsi ranihai ca xocobo quēnahi ini quiha, “Anomaria tsi xo David yamaba चाहितaxocobo ra” iquiina. Jatsi Jesu qui jodioba chama bo caxāniquē toa chani nicahax na.

16 Caxaxo tsi quiha Jesu ja raahacāniquē:

—¿Xocobá quēnahai ca nicayamahai? Anoma quiha —iquiina.

Jatsi Jesú quēbiniquē:

—Jato nicaquia ra. Tonia mato ri tsi xo toa Dios Chani cahēyamācanaina ra. “Xocobo mishni bo, xoma acai ca baquē bo, tihi cabo tiisimaqui mia Diós, jia tsi ja ocahua-ocahuariacano iquish na” ii quiha Quēnehacanish cabo —nēa tsi jodioba chama bo qui ja nēcāniquē.

17 Jatsi Jesú jato jisbāyaniquē. Yaca ax riquihax Betania qui ja caniquē baquicha raaxēna.

Bimiyamahai ca higuera jihui Jesú yoshihuanina

Marcos 11.12-14, 20-26

18 Huēaquē baquishmarí tsi quiha jahari yaca qui Jesu caniquē. Capama tsi quiha ja paxnāniquē.

19 Jatsi higuera jihui ja jisniquē. Paxnahi tsi bahi tapaí ca higuera jihui qui ja caniquē bimi mēraxēna. Mēquēya ja ini quiha. Pēhi roha quiha. Jatsi quiha higuera jihui qui Jesu chaniniquē:

—Bimítēquēpistiayamariaxēqui mia ra —iquiina.

Jatsi janotāpiniquē higuera jihui ra.

20 Jatsi ratēniquē jahuē rabēti bo ocāpijani ca jisi na. Ratēhax,

—¿Jēnahuarihax jihui janotāpiha sa? —i jaca niquē.

21 Jatsi Jesú jato quēbiniquē:

—Mato parayamaquia. Dios qui pi chitimiyoiqué tsi higuera jihui qui ē aca ca oquē ca axēqui mato ra. Chitimiyoipimano tsi mato nicaxēhi quiha naa macana ra, “Tsēquēhuē. Ia qui niahacahuē” i ja qui ma quē no.

22 Chitimiyoiqué tsi ma bēnahai ca bixēqui mato, ma bēhoxquē no —nēa tsi Jesu nēcāniquē.

*Jesu qui yoba cahëxëni cabo caxanina**Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8*

²³ Jatsi jahuë arati xoboria qui Jesu caniquë. Toa xo tsi tiisimajahuano tsi quiha ja qui bëcaniquë arati ibo-iboria bo, nohiria yosibo. Bëhax,
 —Arati xobo quima iniacanaibo mi niahitaquë pë. ¿Tsohuë mi qui chama ani tocati ra? —i ja qui jaca niquë.

²⁴ Quëbihi tsi,

—Mato nicapariquia ëa ri. Ea pi ma quëbino tsi toa ë qui toca ca ati chama anish ca mato yoaxëquia.

²⁵ ¿Tsohuë Juan yamabo qui chama ani, nohiria bo ashimati? ¿Dios ni? ¿Joni ni? —i jato qui ja niquë.

²⁶ Jatsi ja chaninaparicaniquë:

—“Dios” i pi no no tsi “¿jënixo tsi Juan yamabo ma chahahuayamani?” i noqui xëhi quiha pë. Jama, “Joni quima jahuë chama Juan yamabá biniquë” i pi no no tsi noqui caxaxëhi quiha nohiria bo rë. Jatsi, noqui acaxëcani quiha ra, “Dios Chani yoati ibo xo Juan” i jacanaí quëshpi na —nëa tsi ja nëcacaniquë.

²⁷ Japi,

—Cahëyamaqui noa ra —i Jesu qui jaca niquë.

Jatsi,

—E qui toca ca ati chama anish ca mato yoayamaxëquia ëa ri —i jato qui Jesu niquë.

Jesu chaninina dos ca baquë yoati na

²⁸ Jatsi jodioba chama bo qui chani Jesús yoaniquë:

—¿Jahuë shinacanaí, naa chani yoati na? Jabi dos ca baquë quiha joní jayaniquë. Jariapari ca baquë qui jahëpa caniquë chanixëna. Cahax, “Jisa baquë, huai yonocohi cata” i quiha ja qui jahëpa niquë.

²⁹ Jatsi quiha “Jishopë, cayamaquia ra” i baquë ni quiha. Jama, yata ja caniquë ra yonocohi na, shina paxa ca bichish na.

³⁰ Jatsi quiha jahuë noma qui jahëpa caniquë jasca ca nicaxëna. “Caquia ra” i jahuë noma ni quiha; jama, ja cayamaniquë pë.

³¹ Mato nicaquia. ¿Jëni ca baquë ni toa jahuë jahëpa jaha quëëni ca anish cato? —i jato qui Jesu niquë jato nicahi na.

Jatsi,

—Rëquëmë quiha —i jaca niquë.

Jatsi Jesús jato yoaniquë.

—Mato parayamaquia ra. Mato rëquë Diós otoiha ca qui jicocaxëcani quiha yoixëni ca impuesto bicanaibo, joni mëtsaxëneria cabo ri.

³² Jabi joxo tsi quiha quinia jia ca Juan yamabá mato jismaniquë. Jahuë chani ma chahahuayamaniquë rë. Jama, impuesto bicanaibo, joni mëtsaxëneria cabo, tihí cabá tsi xo toa jahuë chani nicahaina ra. Ja chahahuacanaí nori ca jisí tsi mato quinia yoi ca ma casoyamaniquë. Juan yamaba chani ma chahahuayamaniquë rë, (naa noma baquë jascaria) —nëa tsi jodioba chama bo qui Jesu nëcacaniquë.

*Dios Baquë jodiobá niahaina**Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19*

³³ —Chani huëtsa nicacano —i jodioba chama bo qui Jesu niquë—. Huai quiha joní aniquë. Axo tsi quiha toa xo tsi uva icanaí ca bimi ja bananiquë. Jaquirëquë tëamë ca panë ja aniquë. Jatsi quiha maxaxá ca trapichi ja aniquë, jënëria ati. Axo tsi quiha jaha bësoti xobo ja aniquë, naa torre icanaí cato. Jatsi joni huëtsa bo qui jahuë huai ibobá aquëniquë bimi xatë quëshpi na. Aquëhax tsi quiha jahari jahuë xobo qui ibo caniquë.

34 Tēsatiya tsēquēquē tsi quiha jahuē huai obēsocanaibo qui jahuē yonati bo ibobá raaniquē jahuē bimi xatē ja bicano.

35 Jama, ja cahēcaquē tsi quiha jahuē yonati bo qui ja tsamicaniquē. Huēsti ca yonati ja rashacani quiha. Huētsa ja acani quiha. Huētsa qui maxax bo ja niacani quiha axēna.

36 Jatsi maxo huētsa ibobá raaniquē, naa jahuē yonati bo. Jasca tsi toa maxo ri ja yosicaniquē pē.

37 Jarohari tsi jahuē baquē yoi quiha ibobá raaniquē, “Noho baquē qui nicacaxēcani quiha” iquiina.

38 Jama, jahuē baquē jisi tsi “Iboba baquē tsi xo naa ra, naa huai bixēti ca ibo. ¿Canomani? Jahuē baquē no ano ra. Jahuē bixēti ca mai no bino” i yonococanaibo ni quiha.

39 Jatsi baquē qui ja tsamicaniquē. Huai cacha niaxo tsi ja acaniquē pē.

40 ‘Jabi joxo tsi quiha ¿jñehuaxēhi ni huai ibo toa yonococanaibo qui? —i jato qui Jesu niquē.

41 Jatsi jodioba chamabá quēbiniquē:

—Caxaquí tsi toa yoixēni ca joni bo quēyoxēhi quiha ibo ra. Jatsi bimi xatē quēshpi tsi yonococanaibo huētsa bo qui jahuē huai aquēxēhi quiha, ja bax ja yonococano —i jaca niquē.

42 Jatsi Jesú jato yoaniquē:

—¿Quēnhacanish cabo ó ca ma jisyamani naa yoati na?

“Oquēnaxēhi quiha yosibá niaha ca Maxaxa ra.

Oquē-oguēria ca manēxēhi quiha ra.

Diós aca ca tsi xo naa ra.

Noqui jia quiha” ii quiha.

43 ‘Ja tsi xo toa jaboqui tsi mato shomahuacasyamaxo Dios ra. Jaboqui nohiria huētsa, naa ja bax yonococascanaibo shomahuaxēhi quiha.

44 Noitixēhi quiha naa Maxax icanai ca chahahuayamacanaibo tēquē. Toa Maxax icanai cató tsi quēyohacacaxēcani quiha ra. Mai mishpo jascaria tsi jato timaxēhi quiha ra —nēa tsi Jesu nēcániquē.

45 Jesu chani nicaxo tsi jato yoati tsi ja chanini nori jodioba chama bá cahēniquē.

46 Jatsi Jesu qui ja tsamicascaniquē. Jama, nohiria bo qui ja raquēcani quiha, “Diós Chani yoati Ibo xo Jesu” i nohiria bo ni quēshpi na.

22

Fiesta-fiesta ti chani

Lucas 14.15-24

1 Jatsi quiha jodioba chama bo qui chani, naa cuentos Jesú yoaniquē Diós otohái yoati na. Ja nēcániquē:

2 —Naipá ca chama-chamaria Dios qui jia tsi xo toa jahuē joi bichiina. Jabi tobi quiha rey iniquē. Jahuē baquē bax fiesta-fiestaria ja shomahuaniquē; naa jahuē baquē ahui yahai ca fiesta quiha.

3 Jatsi jahuē yonati bo ja raaniquē joi amahacanish cabo quēnaxēna. Jama, ja bēcasyamacani quiha.

4 Jatsi yonati huētsa bo jato qui réy raaniquē. “‘Tsayacahuē. Oriqiti ibobá rohahaquē ra mato bax na. Jahuē toro bo, jahuē vaca mishni bo, naa xēnihuaxēni cabo ja aquē ra piti. Shomahuahacaquē oriqiti ra. Jahuē baquē ahui yahai ca fiesta qui bēcahuē’ i joi amahacanish cabo qui huē” i jahuē yonati bo qui rey niquē.

⁵ Jama, ja bocasyamacani quiha. Jahuë huai qui huësti ca caniquë yonocoxëna. Huëtsa jahuë tienda qui caniquë jahuë jahuë bo iniaxëna.

⁶ Jasca, nohiria huëtsa bá toa rey yonati bo qui tsaminiquë rë. Jato ja yosicaniquë. Yosixo tsi quiha jato ja aniquë pë.

⁷ Jatsi quiha toa nohiria bo qui caxaniquë rey ra. Caxaxo tsi jahuë soldado bo ja raaniquë jahuë yonati bo anish cabo axëna. Axo tsi quiha jato yaca bo ja mëshacanicuë.

⁸ Jatsi jahuë yonati bo réy quënaniquë. Quënahax jato qui ja chanitëquënicuë: “Rohahuahacaquë fiesta ra. No oriquino ra. Jama, toa joi amahacanish cabo jicomayamacana. Anoma ca xo.

⁹ Jama, bahi rëso qui bocata. Toá ca noitiria cabo qui joi amacana, noho fiesta qui ja bëcano” i jahuë yonati bo qui rey ni quiha.

¹⁰ Jatsi quiha bahi rëso qui jahuë yonati bo bocanicuë. Nohiria jisi tsi jato ja catiacanicuë fiesta qui bëxëna. Nohiria jiaxëni cabo, nohiria jiaayama cabo, tihí cabo ja bëcaniquë. Ja bëcaquë tsi quiha nohiria rëamë tsi fiesta xobo iniquë ra.

¹¹ Jatsi fiesta xobo qui rey jiconiquë joi amahacanish cabo jisxëna. Jabi toá tsi huësti ca sahuëti jiaayama ca sahuëhai ca joni ini quiha. Toa joni réy jisnicuë.

¹² Jisi tsi “Yama tsi xo mi fiesta sahuëti pë. ¿Jënahuarahax raca mi jicoha pa?” i joni qui rey niquë. Jatsi pasihi joni ini quiha, raquëhi na. Chaniamahi quiha.

¹³ Jatsi réy jahuë yonati bo yobanicuë: “Jahuë mëquënë, jahuë tahë, tihí cabo nëxacahuë. Cacha tsëmo qui naa joni niacahuë. Toá tsi araxëhi quiha. Toá tsi tënëxëhi quiha” i rey niquë.

¹⁴ Jatsi quiniacaxëcahuë. Huëstima tsi xo toa joi amahacanish cabo. Jama, ichariamá tsi xo toa Diós bichiina —nëa tsi Jesu nëcaniquë jodiobá chama bo qui.

*Gobierno qui impuesto bo acaina
Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26*

¹⁵ Jatsi quiha jodioba chama bá jisbayaniquë shinacatsi na. Jesu ja parascascani quiha. Jabi yoi ca Jesu ja chanimacascani quiha ja qui quësocasquí na.

¹⁶ Japi jató-na banahuacanaibo, Rey Herodés-na banahuacanaibo, tihí cabo ja raacanicuë Jesu nicati. Ja nëcanicuë:

—Mía ri tsi xo toa parayamahaina, maestró. Paraxoma tsi Dios quinia tiisimaqui mia ra. Tiisimaquí tsi nohiria shinahai ca chahahuayamaqui mia. Mí qui jaharisi tsi xo nohiria tëquë.

¹⁷ Japi mi shinahai ca noqui mi yoano. ¿Romanoba chama-chamaria qui impuesto bo no ati ni, naa noqui jodiobo? —nëa tsi Jesu qui jodioba chamabo nëcanicuë tanamaxëna.

¹⁸ Jabi ja shinacanai ca yoi nori ca Jesú cahënicuë. Japi,

—¿Jënixo tsi nëca tsi ëa tanamacanai pë, paramisxëni cabá?

¹⁹ Gobierno impuesto copihacati ca parata ëa jismacahuë —i jato qui Jesu niquë.

Jatsi parata ja qui ja bëcaniquë.

²⁰ —¿Tsohuë bëmana jaria ni naa ra? ¿Tsohuë ni naa quënë ibo? —i jato qui Jesu niquë.

—Romanoba chama-chamaria janë quiha —i jaca niquë.

²¹ Jatsi Jesu quëbiniquë:

—Japi romanoba chama-chamaria qui jahuë jahuë bo tëquë acana. Jasca, Dios qui jahuë jahuë yoi bo acana —i jato qui Jesu niquë.

²² Jesú yoani ca nicahax ja ratëcaniquë. Ratëxo ja jisbayacanicuë. Ja bëta ja chanicasyamacani quiha.

Bësotëquëxëhi quiha rësonish cabo
Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40

²³ Jaquirëquë jaxaba rohari tsi quiha chama huëtsa bo, naa saduceobo icanai cabo Jesu qui bëcaniquë jato ri. (“Yama tsi xo nohiria bësotëquëhaina” icanish cabo tsi xo naa.) Bëxo tsi Jesu ja nicacanicuë:

²⁴ —“Baquë bo yama pi joni rësono tsi jahuë ahui bixëti xo jahuë noma. Bixo tsi jahuë rëquëmë bax xocobo ja saihuaxëti xo” i Moisés yamabo ni quiha, Maestró.

²⁵ Jabi seis ca noma bo quiha jayapaoniquë joni, naa nëá ca racapaonish cato. Xocobo yama tsi naa joni rësoniquë rë.

²⁶ Jatsi quiha jahuë xachacató jahuë ahui biniquë. Xocobo saihuahaxma tsi ja rësoniquë jaa ri. Jaquirëquë quiha jahuë noma huëtsá jahuë ahui biniquë. Xocobo saihuahaxma tsi ja rësoniquë jaa ri. Toca tsi jahuë noma bo tëquëtá aniquë. Ja rësoyocanicuë. Huësti ca xocobo ja saihuayamacani quiha.

²⁷ Jarohapa tsi rësoniquë yoxa ri.

²⁸ Jabi nohiria bo bësotëquëno tsi çtsohuë ahui ni naa yoxa sa? Siete ca bënë ja jayaniquë bësoquí na pa —nëa tsi Jesu qui ja nëcanicuë tanamaxëna.

²⁹ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Janyama xo mato ra. Quënëhacanish cabo, Dios chama, tihí cabo cahëyamaqui mato tia.

³⁰ Bësotëquëxo ahui bo, bënë bo, tihí cabo biyamaxëhi quiha nohiria bo, naipá ca ángel bo jascaria iquiina.

³¹ ¿Quënëhacanish cabo ó ca Diós mato yoani ca ma jisyamani pa, naa nohiria bësotëquëhai yoati na?

³² “Abraham, Isaac, Jacob, tihí caba Dios ca ëa xo naa ra” i Dios ni quiha. “Abraham yamabo, Isaac yamabo, Jacob yamabo” i ja yamani quiha ra, bësocanaiba Dios ja nori iqui na —i saduceobo qui Jesu niquë.

³³ Jatsi nohiria tëquë ratënicuë Jesú tiisimahai ca nicahax na.

Oquë-oquëria ca yoba
Marcos 12.28-34; Lucas 10.25-28

³⁴ Jabi Jesú quëbini iqui tsi saduceobo bërabiniquë. Jaquirëquë Jesu qui fariseobo, naa chama huëtsa bo bëcaniquë nicahax na.

³⁵ Jabi jato maxo huësti, naa yoba cahëxëni cató Jesu nicaniquë tanamaxëna.

³⁶ —¿Jëni ca ni toa Dios yoba oquë-oquëria cato, maestró? —i Jesu qui ja niquë.

³⁷ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—“Mato joiti tëquë, mato shina tëquë, tihí cabá tsi mato Ibo Dios ma noiti xo” ii quiha.

³⁸ Oquë-oquëria ca yoba tsi xo naa ra.

³⁹ Jasca, jaquirëquë ca yoba tsi xo naa: “Nohiria huëtsa bo noicahuë, mamë ma noihai jascaria” ii quiha.

⁴⁰ Naa dos ca yoba qui chitimihí quiha Quënëhacanish cabo tëquë —nëa tsi ja qui Jesu nëcanicuë.

David yamaba Ibo
Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44

⁴¹ Jari fariseobo manicano tsi quiha Jesú jato nicaniquë:

⁴² —¿Jahuë shinacanai, johai ca Xabahamati Ibo yoati na? ¿Tsohuë chahitaxocobo ni toa? —iquiina.

Jatsi quiha,

—David yamaba chahitaxocobo quiha —i jaca niquë.

⁴³ Jatsi Jesú nicaniquë:

—Dios shina rëamëquí tsi ¿jahuë chahitaxocobo “Ibo” David yamabá quënayamayamani? ¿Jënihax “Ibo” i ja ni, jahuë chahitaxocobo yoati tsi chanihi na?

⁴⁴ “ Noho mënëcayá tsi tsahotsina, jariapari mia pasomaha cabo ë bëbono, jato mi yonano iquish na’ i noho Ibo qui Ibo Dios ni quiha” nëa tsi David yamabo nëcani quiha ra.

⁴⁵ “Noho Ibo” jahuë Xabahamati Ibo ja quënaniquë ra. “Ibo” pi jahuë chahitaxocobo no tsi ¿jënahuahax jahuë chahitaxocobo ii ni Cristo ra? —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë nicahi na.

⁴⁶ Jatsi fariseobo pasiniquë. Quëbitima-xëni ja icani quiha. Jaquirëquë jodioba chama bá Jesu nicatëquëpistiayamarianiquë tanamaxëna.

23

Fariseobo, yoba cahëxëni cabo, tihì cabo pasomaha Jesu chaninina
Marcos 12.38-40; Lucas 11.43, 46; 20.45-46

¹ Jatsi mani ca nohiria, jahuë rabëti bo, tihì cabo qui Jesu chaniniquë:

² —Jabi nohiria bax Moisés yoba bërohuahi quiha fariseobo, yoba cahëxëni cabo. Jato yonoco quiha.

³ Japi mato ja yoacanai ca yoba tëquë ma chahahuati xo. Jato nicacana. Jama, jato jabi banahuayamacana ra. Anoma quiha. Ja yoacanai ca yoba yoi ayamacani quiha pë.

⁴ Nicatimaxëni ca yoba bo nohiria qui acani quiha pë ati, jama ja yoacanai ca yoba nicacanaibo jaca nomari.

⁵ Jato jabi quiha pë. Jatiroha ca acani quiha pë, nohiria bá jato tsayano iquish na. Papi mishni bo, naa Dios Chani jaya ca papi sahuëcani quiha pë. Toa papi banëxëcani quiha nohiria jismaxëna. Jato jabi quiha. Jasca, nohiria ba sahuëti bo huino xo jato sahuëti bo pë, nohiria oquë jaca nori quëscahuahi na.

⁶ Nohiria bo oriquino tsi oquë ca tsahoti bo bicascani quiha pë. Jato catiti xobó ca rëquë ca tsahoti bá tsi tsahocascani quiha pë.

⁷ Jasca, bahi xo tsi joihuahacacascani quiha. Jato qui jia quiha “Maestro” quënahacahaina.

⁸ Jama, “Maestro” ma quënahacayamaxëti xo iquia, huësti roha ca maestro ma jaya ca iqui na.

⁹ Jasca, mai xo tsi “Jahëpa-jahëparia” joni quënayamacana. Huësti roha ca tsi xo toa mato Jahëpa-jahëparia, naa mato naipá ca Jahëpa.

¹⁰ “Maestro-maestroria” ma quënahacayamati xo, mato huësti ca Maestro-maestroria roha ca Cristo nori iqui na.

¹¹ Mato yonati iti quiha mato ó ca oquë cato.

¹² Jabi rabihuahacaxëhi quiha jamë oquëhuahai cato. Jama, oquëhuahacaxëhi quiha yonati jascaria ca manëhai cato ra.

¹³ Noitiria tsi xo mato, yoba tiisimacanaibá, fariseobá. Paramixëni xo mato ra. Ma tiisimahi iqui tsi Diós otohái ca qui jicotimaxëni xo nohiria

bo rë. Jasca, jicocasyama xo mato ri. Jabi nohiria pi chahahuacaso tsi jato chitiaqui mato pë.

14 'Noitiria xo mato, yoba tiisimacanaibá, fariseobá. Paramisxëni xo mato ra. Imanish ca yoxa bo paraqui mato pë, jato jahuë bo bixëna. Paraqui tsi jato xobo bo mëbiqui mato pë. Mëbihax Dios qui chani tètëca bëhoxqui mato nohiria bo paraxëna. Quësohacaxëqui mato ra. Oquëxëhi quiha mato copi ri ra.

15 'Noiti xo mato yoba tiisimacanaibá, fariseobá. Paramisxëni xo mato ra. Nëama bocaqui mato pë, nohiria mërähi na, jato jabi bo rarinamaxëna. Jato jabi bo rarinamaxo tsi mato oquë tsi jato rohahuaqui mato, tënëtiya qui ja bocano, naa ma bocanai jascaria.

16 'Noitiria xo mato, mato bëco ca rëquëninicanaibá. Anoma tsi xo toa ma tiisimahaina ra. "Arati xobó tsi axëquia" i nohiria quii tsi jatihuahacayamaxëti ca ma yoaha ca nori ca quëscahuacani mato pë. Tocaqui mato pë, juraraqui na. (Jatsi ma yoaha ca iqui tsi ma axëhai nori ca quëscahuacani quiha nohiria rë.) Jama, "Arati xobó ca oro ca jahuë bá tsi axëquia" i jato quii tsi "Jatihuahacayoixëti xo no yoahaina" iqui mato pa.

17 Jisna. Cahëtimaxëniria ca bëcoxëniria ca xo mato ra. ¿Jënahuariahax arati xobó ca oro ca jahuë bo oquë ina? ¿Oquë ma ni Dios arati xobo ra? Dios roha tsi xo toa oro ca jahuë bo oquëhuati ibo cato ra.

18 Jascaria tsi "Altár tsi axëquia ra" i nohiria quii tsi jatihuahacayamaxëti ca ma yoaha ca nori ca quëscahuacani mato pë. (Jatsi ma yoaha ca iqui tsi ma axëhai nori ca quëscahuacani quiha nohiria rë.) Jama, "Altar ó ca janahaca jahuë bá tsi axëquia ra" i jato quii tsi "Jatihuahacayoixëti xo no yoahaina" iqui mato pa.

19 Jisna. Bëcoria xo mato ra. ¿Jënahuariahax altar ó ca Dios qui ma janaha ca oquë ina? ¿Oquë ma ni Dios altar? Dios altar tsi xo toa ma janaha ca oquëhuahaina ra.

20 Jishopë. "Altár tsi axëquia ra" iqui mato pë, nohiria bo paracatsi na. Jama, "Altár tsi axëquia ra" imahai ca tsi xo toa "Altar ó ca janahaca cató tsi axëquia ra" imahai ca jascaria. Jaharisi ca xo.

21 Jasca, "Arati xobó tsi axëquia ra" iqui mato pë, nohiria bo paracatsi na. Jama, "Arati xobó tsi axëquia ra" ipii tsi "Jaha ca bësohai ca Dios janë tsi axëquia ra" iyoiqui mato ra. Jaharisi tsi xo toa dos ca yoahaina ra.

22 Jasca, "Naipá tsi axëquia" iqui mato pë, nohiria bo paraxëna. Jama, "Naipá tsi axëquia" ipii tsi "Naipá ca tronó ca tsaho ca Dios janë tsi axëquia" iyoiqui mato ra. Jaharisi tsi xo toa dos ca yoahaina.

23 'Noitiria xo mato, yoba cahëxëni cabá, fariseobá. Paramisxëni xo mato ra. Jabi ma tësaha ca yochi bo, naa mato menta, anís, comino, tihí cabo quima décima ca Dios qui aqui mato, mato yoba nicariaxëna. Tocaqui tsi Dios oquë-oquëria ca yoba nicayamaqui mato pë. ¿Japa? ¿Mabë xatë bo mëbicanai? ¿Noiyoicanai? ¿Dios chahahuayoicanai? Toca tsi ma ati nori iquë, mato yoba huëtä bo niaxoma.

24 Bëco ca rëquënititi ibo bo xo mato pë. Iriama ca yoba bo nica-nicapama tsi Dios oquë-oquëria ca yoba bo mataraqui mato pë.

25 'Noitiria xo mato, yoba cahëxëni cabá, fariseobá. Paramisxëni xo mato ra. Mëchocoha tsi xo mato mëquë bo. Mëchocoxo piquí tsi mato jabi bo nicariaqui mato; mahitsa quiha. Jahuëmishni bo ó quëëmishëniria xo mato ra. Yoixëni ca xo mato shinana.

26 Jariapari tsi mato shina bahuëcana, bëcoria ca fariseobá. Mato shina pi bahuëhacano tsi jiaxëhi quiha mato jabi ri.

²⁷ ‘Noitiria xo mato, yoba cahëxëni cabá, fariseobá. Paramisxëni xo mato. Joxohuahaca ca maihuati xobo bo jascaria xo mato ra. Jiaria tsi xo toa xobo cacha cato; jama, jaxara tsi nohiria xao bo, pisiria ca jahuë bo, tihi cabo jaca nori.

²⁸ Toca xo mato ri. Nohiria bo qui jia jisiria xo mato jabi bo; jama, quiamisxëni ca jochahuaxëniria ca mato shina nori.

²⁹ ‘Noitiria xo mato, yoba cahëxëni cabá, fariseobá. Paramisxëni xo mato. Jiaria ca maihuati xobo bo aqui mato, mato Dios Chani yoanish cabo bax na. Toca tsi jato oquëhua-casqui mato pë.

³⁰ Tsayacahuë. Mato naaborëquëbá Dios Chani yoanish cabo aniquë pë. Jama, “Toatiyá pi bësorohaquí tsi jato ayamaquë no aniquë ra” iqui mato pë jaboqui.

³¹ Jabija. Jato ati iboba chahitaxocobo ma nori ca jismaqui mato ra, toca tsi ma chaniquë no.

³² Ma acatsai ca acahuë. Mato naborëquëbá chitahëhuani ca yonoco jatihuacana iquia ra. ¿Jaboqui ëa acasyamacanai?

³³ ‘Rono bá, rono ba xocobá. Tënëtiya qui raahacaxëqui mato iquia. ¿Jënahuarihax toa copi ma paxana?

³⁴ Ja tsi xo toa Dios Chani yoacanaibo, yosibo, yoba cahëxëni cabo, tihi cabo mato qui raaxëquia Dios Chani nicamaxëna. Jatsi jato xatë axëqui mato. Jato xatë cruzó tsi tooxaxëqui mato. Huëtsa bo rashaxëqui mato pë mato catiti xobo xo na. Huëtsa bo chibaxëqui mato, yaca huëtsa, yaca huëtsa jato mërabonaquí na. Tihi tsi axëqui mato pë.

³⁵ Jaha tsi mato qui japahacaxëhi quiha Dios copi ra, jatiroha ca acacanish cabo quëshpi na. Jariapari Abel acacanicuë. Jaquirëquë huëstima ca Dios Chani yoanish ca huëtsa bo acacani quiha. Jarohapa tsi Zacarías, naa Berequias baquë acacanicuë. Jabi altar, arati xobo naxërëquë xo tsi Zacarías ja tēpasanicuë. Tocanoma tsi xo toa acacanish cabo ra, naa Abel tēpas-hacanitija rohari.

³⁶ Mato parayamaquia. Copihacaxëti xo jaboqui ca bësocanaibo, jatiroha ca acacanish cabo quëshpi na iquia ra.

Jerusalén ca nohiria Jesú noinina

Lucas 13.34-35

³⁷ ‘Jisa Jerusalén, Jerusalén ca nohiría. Jisa, Dios Chani yoanish cabo ati ibobá. Jisa, Diós raani ca Chani bëcanaibo acanaibá. ¡Erama! Mato otocasquia ra, naa jahuë pëhi namá jahuë xocobo patiarí otohaj jascaria. Jama, ëa biyamaqui mato rë.

³⁸ Iquë ra. Diós mato niabëriaquë rë. Quëyohacaxëqui mato ra.

³⁹ Jasca, ëa jistëquëyamarixëqui mato, “Shoma tsi xo Iboba janë tsi johai cato” i ma xëquë rohari —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

24

“Quëyohacaxëhi quiha jodioba arati xobo” i Jesu nina

Marcos 13.1-2; Lucas 21.5-6

¹ Jabi jodioba arati xobo Jesú jisbayaniquë. Jisbayajahuano tsi quiha ja qui jahuë rabëti bo bëcaniquë jato arati xobo bo tsayamaxëna.

² Tsayapama tsi jato qui Jesú chaniniquë:

—Jia tsi xo naa ma tsayacanaina. Mato parayamaquia. Potas-hacaxëhi quiha naa arati xobo bo tēquë ra. Matsami matsami niyamaxëhi quiha jahuë maxax bo; huësti ca yama nomari —i Jesu niquë.

*Xaba rēso jisti bo**Marcos 13.3-23; Lucas 21.7-24; 17.22-24*

³ Maca Olivo Ya icanai cató tsi Jesu tsahono tsi quiha ja qui jahuë rabëti bo bëcaniquë. Jahuë rabëti bo roha quiha.

—¿Jënino tsi ocapixëhi ni naa mi yoahaina ra? Noqui yoahuë. ¿Jënahuariaxo tsi cahëxëhi ni noa, naa mi bacahaina, xaba rëso, tihì cabo tsëquëxëquë no? —i Jesu qui jaca niquë.

⁴ Jatsi Jesu nëcaniquë:

—Quiniacaxëcahuë, ma parahacayamano. Joxëhi quiha huëstima ca noho janë tsi chanicanaibo.

⁵ Joxo tsi huëstima ca nohiria paracaxëcane quiha rë, “Cristo xo noa” iquiina.

⁶ Jasca, país bo nianahaina, país ca xërëquë ca nohiria iquinahaina, tihì cabo nicaxëqui mato ra. Nicahi tsi raquëyamacana. Ocapixëhi quiha ra; jama, jari xaba rëso ja nomari.

⁷ País huëtza pasomaha nianaxëhi quiha país huëtza. Chama huëtza pasomaha iquinaxëhi quiha chama huëtza. Jasca, toatiyá tsi oriqiti biniaxëhi quiha nohiria bo rë. Jasca, yajoriaxëhi quiha mai. Toca tsi ja ixëti quiha jamëri ca iti bá no.

⁸ Jama, jariapari ca nohiria bá tënëhai ca chitahë roha tsi xo naa ra. Oquënoxëhi quiha ra.

⁹ Jatsi mato qui tsamicaxëcane quiha. Chama bo qui mato mëacaxëcane quiha acacati. Ea iqui tsi mato qui caxaxëqui jatiroha ca país ca nohiria.

¹⁰ Toatiyá tsi Dios quima bësocaxëcane quiha huëstima ca nohiria. Jabë xatë bo pasomaha chanicaxëcane quiha rë. Jabë xatë bo qui caxacaxëcane quiha.

¹¹ Jatsi jisiquixëhi quiha huëstima ca mahitsa ca Dios Chani yoacanaibo. Jisiquiqui tsi huëstima ca nohiria paracaxëcane quiha.

¹² Toatiyá tsi pacanaxëhi quiha jochahaina. Janacaxëhi quiha nohiria bá noihaina;

¹³ jama, jahuë rëso qui tënëcanaibo xabahamahacaxëti nori.

¹⁴ Jasca, jatiroha ca maí ca nohiria qui yoahacaxëti xo Dios Chani, naa ja othai yoati na. Jabija ca Chani nicaxëhi quiha nohiria bo tëquë. Jaquirëquë tsëquëxëhi quiha jahuë rëso.

¹⁵ Toatiyá tsi Dios arati xobo, naa iti-itiriá tsi niixëhi quiha quëyomixëni ca yoiria cato, naa Daniel yamabá yoani jascaria. Jabi naa quënëni ca tsayahai cató cahëno ra.

¹⁶ Naa quëyomixëni ca yoiria ca jisi tsi maca bo qui jabaxëti xo jodioba maí cabo.

¹⁷ Jahuë xobo qui jicoyamaxëti xo xobo cacha ca nohiria jahuë jahuë bo bixëna. Ja bamayamano.

¹⁸ Jasca, jahuë sahuëti biti bacayamaxëti xo huaí ca yonocohai cato. Ja bamayamano.

¹⁹ Toatiyá tsi noitixëhi quiha tohoya ca yoxa bo, baquë pistia ico cabo.

²⁰ Dios qui bëhoxcana, matsitiyá tsi joiti barí tsi ma jabayamano.

²¹ Jabi mai nëhohuahacanituya rohari tsi huëstima ini quiha nohiria bá tënëhaina. Jama oquë-oquëriaxëhi quiha naatiyá ca ja tënëcaxëcanaina iquia.

²² Jama, toa tënëti xaba pi Diós namahuayama-rohano tsi yama ca nohiria xabahamahacahai quë aquë. Ja biní ca nohiria bo bax toa xaba namahuaxëhi quiha.

²³ Jatsi “Nëá xo noqui Xabahamati Ibo, tsayapa. Toá xo ra” i pi tsohuëcara no tsi jato chahahuayamacana.

²⁴ Toatiyá tsi jisiquixëhi quiha mahitsa ca Cristo bo. Jisiquixëhi quiha mahitsa ca Dios Chani yoacanaibo. Jisiquixo tsi jisti bo acaxëcani quiha pë, Diós bini ca nohiria bo paraxëna.

²⁵ Nicacahuë. Jaboqui mato yobapariquia, ocapijanox pari no.

²⁶ Jasca, “Xabachá xo Cristo” i nohiria no tsi boyamacahuë. “Nëá xo, jonë quiha” i jaca no tsi jato chahahuayamacahuë.

²⁷ Bajrahai ca canapa nai shitahai ca jascariaxëhi quiha Nohiria Baquë johaina. Mëri tsi ixëhi quiha ë johaina ra.

²⁸ Jabi yohina pi rësono tsi catitapicani quiha poico bo. Jahuë pisi quiha. Jascaria tsi, jocha oquë-oquëriano tsi joxëhi quiha Nohiria Baquë jahuë ángel bo ya.

Nohiria Baquë johaina

Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-33; 17.26-30, 34-36

²⁹ Anomariaxëhi quiha toa tënëtiya ra. Jaquirëquë tsëmonaxëhi quiha bari. Nai ax paquëxëhi quiha naipá ca huishti bo. Yajohacaxëhi quiha naipá ca jahuë bo.

³⁰ Jatsi naipá tsi jisiquixëquia, naa Nohiria Baquë ë nori cato. Jatsi araxëhi quiha maí ca nohiria bo tëquë. Jatsi tsëmó tsi ë johai ca jiscaxëcani quiha. Noho chama, noho oquë, tihi cabo jiscaxëcani quiha ë joquë no.

³¹ Jasca, xoohacaxëhi quiha trompeta joi pistiamá no. Jatsi jatiroha ca quinia, naa norte, sur, este, oeste, tihi cabo qui noho ángel bo raaxëquia. Noho nohiria, naa ë bini cabo catiacaxëcani quiha.

³² Jabi higuera jihui jisti tsayano. Ja botoxpino tsi basima xo oitiya. Toa cahëqui mato.

³³ Jascaria, ë yoaha ca jahuë bo chitahëno tsi basima tsi xo toa ë johaina. Joti basima xo ëa.

³⁴ Mato parayamaquia. Jabi naatiyá ca bësocanaibo rësonox pari no tsi ocapixëhi quiha ë yoahana.

³⁵ Huinocaxëhi quiha naipa, mai, tihi cabo; jama, huinocapistiyamariaxëhi quiha noho Chani ra.

³⁶ Jabi yama tsi xo toa ë johai ca bari hora cahëhaina. Cahëyamahi quiha naipá ca ángel bo. Cahëyamaquia ëa ri, naa Dios Baquë ë nori cato. Toa bari cahëhi quiha Jahëpa Dios roha.

³⁷ Jabi ë jono tsi ë noho pasoyamacaxëcani quiha nohiria rë, naa Noé tiyá jascaria.

³⁸ Toatiyá tsi Dios shinayamaquí tsi jënë ó ja pasoyamacaniquë. Raquëxoma tsi ja picani quiha. Jënë aii ja icani quiha. Ahui yahai ja icani quiha. Ja tocacanicuë noti चाहिताखेंni ca qui Noé jiconox pari no.

³⁹ Jënë baihai ca ó ja pasoyamacani quiha. Jarohapa tsi jënë tsi ja quëyohacacanicuë ra.

⁴⁰ Toatiyá tsi yonocobëquih i xëhi quiha dos ca joni bo huai xo na. Mëbihacaxëhi quiha huëstita. Jisbëriahacaxëhi quiha huëtsa.

⁴¹ Tobixëhi quiha dos ca yoxa bá xëqui timabëquinahaina. Mëbihacaxëhi quiha huëstita. Jisbëriahacaxëhi quiha huëtsa.

⁴² Japi jaha bësocahuë, mato ibo johai ca bari ma cahëyamahai quëshpi na.

⁴³ Yomaxëni ca johai ca hora pi cahërohahi tsi xobo ibo oxayamaquë aquë ra. Yomaxëni ca qui ja tsamiquë aquë ra.

⁴⁴ Japi shomahuahacacana, ë noho ma pasomayamahai ca barí tsi ë joxëhai quëshpi na.

*Yoi ca yonati**Lucas 12.41-48*

⁴⁵ ¿Tsohuë ni toa empleado jiaxëni cato, naa chahahuahacati cato? ¿Tsohuë bixëhi ni chama, jahuë yonati bo ototi, jato orihuati? ¿Jahuë yonati jiaxëni ca biyamayamaxëhi ni?

⁴⁶ Ja qui jahuë chamá aca ca yonoco pi aii tsi ranixëhi quiha toa empleado, jahuë chama joxëquë no. Ja acai ca jixxëhi quiha jahuë chama ra.

⁴⁷ Jatsi jahuë empleado jia ca qui oquë ca yonoco axëhi quiha, naa jahuë jahuë bo tëquë ototi.

⁴⁸ Jama, yonati yoi ca iipihi tsi “Bamaxëhi quiha noho chama” jamë ixëhi quiha.

⁴⁹ Jatsi jahuë chama yonati bo rashati chitahëhuaxëhi quiha pë. Pahëcanaibo ya oriqiti chitahëhuaxëhi quiha. Jënë aii quiha rë.

⁵⁰ Jatsi bacaxëhi quiha jahuë chama, naa jaha ja pasoyamahai ca barí no.

⁵¹ Bacaxo tsi raquëria ca nicamixxëni cabá copi toa empleado yoi ca qui axëhi quiha. Toá tsi ara-araxëhi quiha toa empleado nicamixxëni cato.

25*Diez ca yoxajahi bo chani*

¹ Jabi tsëquëxëhi quiha Diós otoiha ca bari ra. (Jaha bësocana.) Toa barí tsi nëcaxëhi quiha nohiria, naa chani jascaria. Jabi tobi quiha diez ca yoxajahi bo iniquë. Baquichá tsi quiha jato lamparina bo ja tsamacaniquë, ahui yahi johai ca joni bëchaxëna.

² Jabi cinco ca yoyoxëni ca yoxajahi bo ya ini quiha, cinco ca tiisi jaya ca huëtsa cabo ri.

³ Jabi yoyoxëni cabá jato lamparina bo boniquë aceite yama. Aceite ja shina-bënocani quiha.

⁴ Jama, tiisi cabá aceite boniquë jato lamparina boquí na.

⁵ Jatsi quiha ahui yahai ca bamaniquë. Manahi tsi yoxajahi ba bëro coshinaniquë. Jatsi oxatsijacani quiha.

⁶ Jatsi baquichá tsi quiha tsohuëcara ca quënahai ca joi ja nicacanicuë, naa “Jaboqui cahëhi quiha ahui yahai cato ra. Bëchahi bëcahuë” iquiina.

⁷ Jatsi quiha joiniquë yoxajahi bo. Joixo tsi jato lamparina bo ja shomahuacanicuë.

⁸ Jatsi quiha “Aceite pistia noqui ahüë. Nocupaima tsi xo noba lamparina bo rë” i tiisi cabo qui yoyoxëni cabo niquë.

⁹ Jatsi quiha, “¿Jënahuariaxo mato qui no ana? No narismitsa. Oquë tsi xo tienda qui ma bocanaina copixëna” i jato qui tiisi ca yoxajahi bo ni quiha.

¹⁰ Jatsi quiha yoyoxëni ca yoxajahi bo bocaniquë aceite copixëna. Ja copicano tsi quiha ahui yahai ca cahënicuë. Jatsi quiha ja bëta fiesta qui rohahuahacanish ca yoxajahi bo jiconiquë. Ja jicoyocaquë tsi quiha caiti japahacanicuë.

¹¹ Jaquirëquë ja cho tsi quiha fiesta qui cahëcaniquë yoxajahi bo huëtsa bo. Cahëxo tsi quiha ja quënacanicuë: “Japëcahuë, taitá. Noqui jicomahuë ra” iquiina.

¹² Jatsi quiha, “Mato cahëyamaquia ra” i jato qui ahui yahai ca ni quiha.

¹³ Japi jaha bësocahuë, ë johai ca bari ma cahëyamahai quëshpi na —nëa tsi Jesu nëcaniquë chani yoahi na—.

*Parata bichish ca yonati chani**Lucas 19.11-27*

14 ‘Jabi Diós otohái ca tsèquèno tsi copihacaxèhi quiha nohiria bo. Naa chani nicacahuè. Tobi quiha chama iniquè. Nèama país huètsa qui ja cacasni quiha. Jabi canox pari tsi quiha jahuè yonati bo ja quènaniquè. Quènaxo tsi quiha jahuè parata jato qui ja prestahuahaniquè ja bax anihuati.

15 Huèsti ca yonati qui cinco mil ca pesos ja aniquè. Yonati huètsa qui dos mil ca pesos ja aniquè. Huètsa qui un mil ca pesos ja aniquè. Jabi oquè ca tiisi jaya ca yonati qui huino ca parata ja ani quiha. Tiisiriama ca qui nama ca ja ani quiha. Parata axo tsi quiha ja jisbayaniquè.

16 Jabi bamayamaniquè toa cinco mil ca pesos bichish ca yonati. Ja iniahai cató tsi quiha toa parata ja anihuahaniquè. Toca tsi quiha cinco mil ca pesos ganancia ja aniquè ra jahuè chama bax na.

17 Jabi tocaniquè dos mil ca pesos jaya ca ri. Dos mil ca pesos ganancia ja ani quiha jahuè chama bax na.

18 Jama, un mil ca pesos bichish ca caniquè jahuè parata ya. Caxo tsi quiha maiquiní tsi jahuè chama parata ja maihuaniquè.

19 ‘Naama tsi quiha, naa xèni huètsá tsi quiha jato chama bacaniquè. Bacaxo tsi quiha jato qui ja prestahuahani ca parata ja bènániquè.

20 Jatsi quiha jariapari ca yonati, naa cinco mil ca pesos binish ca joniquè. Joxo tsi quiha jahuè chama qui jahuè cinco mil ca pesos jahari ja mèaniquè. Chamá-na quiha. Jatsi quiha chama qui cinco mil ca pesos huètsa ja mèaniquè. Jahuè ganancia quiha. “Cinco mil ca pesos è qui mi aniquè, taitá. Tsayahuè. Nèá xo cinco mil ca pesos huino, naa ganancia mi bax è acana ra” i jahuè chama qui ja niquè.

21 Jatsi quiha chama chaniniquè: “Jia tsi xo toa mi acana ra, yonati jiaxèni cató. Jia tsi noho parata pistia mi otoquè ra, negocio acaina. Ja iqui tsi oquè ca yonoco mi qui axèquia ati. Noho xobo qui jicohuè. No raninabèquinano ra” i jahuè yonati qui chama niquè.

22 Jatsi quiha dos mil ca pesos binish ca yonati joniquè. Johax, “Dos mil ca pesos è qui mi aniquè. Tsayapa. Nèá xo dos mil ca pesos huino quiha, naa ganancia mi bax è acana ra” i jahuè chama qui ja ni quiha.

23 Jatsi quiha ja qui jahuè chama nècaniquè: “Jia tsi xo toa parata pistia tsi negocio mi acana ra. Ja iqui tsi oquè ca yonoco mi qui axèquia ototi. Noho xobo qui jicohuè. No ranibèquinano ra” i ja qui chama ni quiha.

24 Jatsi quiha un mil ca pesos binish ca yonati joniquè. Johax, “Noiyamahai ca joni mi iqui ca è nicaniquè, naa nohiria huètsa bá banaha ca sayaha ca tihi cabo tèsahaina.

25 Japi è raquè-raquèniquè. Raquèhi tsi mi parata è maihuaniquè bènoyama-xèna. Tsayapa, nèá xo mi parata ra. Mí-na quiha” i chama qui ja niquè.

26 Jatsi quiha chama chaniniquè: “Yoixèni ca chiquixènia ca yonati xo mia ra. Noiyamahai ca joni è iqui ca mi cahèniquè. Jabija, noho yonati bá banaha ca sayaha ca, tihi cabo tèsahai ca èa xo naa.

27 ¿Jèniario tsi banco qui noho parata mi ayamani pa, ganancia bixèna? Jatsi joxo tsi noho parata yoi, jahuè banco ganancia, tihi cabo è biquè aquè ra” i toa yonati qui ja ni quiha.

28 Jatsi quiha toá ca mani cabo qui chama chaniniquè: “Jahuè mil ca pesos mèbica huè. Toa cinco mil ca jaya ca yonati qui acahuè.

29 Jabi huino ca copi bicaxècani quiha jaya cabo, naa Dios bax yonococanaibo. Biniyamacaxècani quiha. Jama, jahuè pistia roha ca bènoxèhi quiha yonocoyamahai cató.

30 Japi cacha tsèmo qui naa chiquixèni ca yonati niacahuè. Toá tsi araxèhi quiha tènèhi na” i chama ni quiha —nèa tsi Jesu nècaniquè naa chani

yoahi na—.

Jaroha ca copi

³¹ ‘Jabi anomariaxēhi quiha toa barí tsi è joxēhaina. Noho ángel bo ya tsi joxēquia, naa Nohiria Baquē è nori cato. Johax noho trono-tronorí tsi tsahoxēquia.

³² Jatsi èa tēamē tsi caticaxēcani quiha maí ca nohiria bo tēquē. Jatsi nohiria bèquēxnamaxēquia, naa chibo quima jahuē oveja obēso cató tsēcchai ca jascaria.

³³ Jahuē mēnēcayá tsi oveja bo janahi quiha, chibo jahuē mēxojó no.

³⁴ Jabi tocaxēquia èa ri, naa chama-chamaria è nori cato. Tocahax noho mēnēcayá ca nohiria bo qui chaniparixēquia: “Bēcahuē, noho Jahēpá shomahuani ca ma bino ra. Naama tsi quiha ja rohahuahacani quiha, naa mai nēhohuahacani tiya rohari.

³⁵ E paxnato tsi èa ma pimaniquē ra. E tēshinaquē tsi jēnē èa ma amaniquē ra. E co-coquē tsi mato xobo qui èa ma jicomaniquē.

³⁶ Sahuēti è narisquē tsi èa ma shomahuaniquē. Preso qui è nanēhacaquē tsi è qui ma shishoniquē” nēa tsi jato qui nēcaxēquia.

³⁷ Jatsi, “¿Jēnino tsi mia no pimani pa, Ibobá, naa mi paxnaquē no? ¿Jēnino tsi mia jēnē no amani sa, naa mi tēshinaquē no?”

³⁸ ¿Co-cohi tsi no bēta mi chitēni pa? ¿Jēnino tsi mia no joihuani pa? ¿Jēnino tsi sahuēti mi qui no ani, naa tsocono mi iquē no?”

³⁹ Mi iquiquē tsi preso xara mi iquē tsi ¿jēnino tsi mi qui no shishoni pa?” Tihí tsi i è qui xēhi quiha mēstēhuahacahax cabo, quēbihi na.

⁴⁰ Jatsi, “Nēa xo tsi èbē xatē iriama cabo shomahuaquí tsi è bax ma tocaquē ra” ixēquia.

⁴¹ Jaquirēquē mēxojó ca nohiria bo qui chanixēquia: “Tori bocahuē. Yoshihuahacati xo mato ra. I-ipaohai ca chihi, naa Yoshini, jahuē ángel yoixēni bo, tihí cabo bax rohahuahacani ca chihi qui bocata.

⁴² Paxnahēquē tsi èa ma pimayamaniquē pē. E tēshinaquē tsi è qui jēnē ma ayamaniquē pē.

⁴³ E co-coquē tsi mato xobo qui èa ma jicomayamaniquē pē. Sahuēti è narisquē tsi èa ma mēbiyamaniquē pē” nēa tsi jato qui nēcaxēquia ra.

⁴⁴ Jatsi èa quēbicaxēcani quiha: “¿Jēnino tsi mi iquini pa? ¿Jēnino tsi mia no mēbiyamani pa, naa preso qui mi nanēhacaquē no? Cahēyamaqui noa ra” tihí tsi i è qui caxēcani quiha pē.

⁴⁵ Jatsi, “Parayamaquia. Ebē xatē iriama cabo pi mēbicasyamaquí tsi èa yoi ma mēbicasyamaniquē pē” i jato qui xēquia ra.

⁴⁶ Jatsi raahacacaxēcani quiha naabo. Tēnē-tēnēpaocaxēcani quiha. Jama, bēso-bēsopaocaxēcani quiha mēstēhuahacahax cabo ra —nēa tsi Jesu nēcaniquē.

26

Jesu qui ja tsamicascanina

Marcos 14.1-2; Lucas 22.1-2; Juan 11.45-53

¹ Nohiria bo tiisimahax tsi quiha jahuē rabēti bo qui Jesu chaniniquē:

² —Dos bari tsi chitahēxēhi quiha pascua fiesta. Toatiyá tsi chama bo qui mēahacaxēquia rē. Cruzó tsi èa namēcaxēcani quiha —iquiina.

³ Toatiyá tsi quiha Caifás xobo-xoboria tsi jodioba chama bo catiniquē. Toá mani ini quiha arati iboba chama bo, jodioba yosibo.

⁴ Toá tsi ja chaninacani quiha Jesu yoati na. Parahax tsi ja qui ja tsamicascani quiha namēxēna.

5 —No quiniati xo ra. Anoma tsi xo fiesta no tsi ja qui no tsamihaina ra. Caxaxëhi quiha nohiria bo tia —i jaca niquë.

Perojomé tsi Jesu tahë ashimahacanina

Marcos 14.3-9; Juan 12.1-8

6 Jabi yaca Betaniá tsi Jesu iniquë, naa bonohuaxëni ca Simón xobó no.

7 Toá ja no tsi quiha ja qui yoxa joniquë alabastro icanai ca botella ya. Perojome rêamë ja ini quiha. Joxo tsi quiha naa copixëni ca perojome jahuë mapo qui ja japaniquë, ja oriquiquë no.

8 Jatsi yoxa qui jahuë rabëti bo caxaniquë ja aca ca jisi na.

9 —¿Jëniriauxo tsi toa perojome mi yoshihuaha rê? Copixëni quiha. Huëstima ca parata quëshpi tsi naa perojome iniahacati nori iquë rê noitiria cabo qui ati —i jaca niquë.

10 Jabi ja chanicani nori ca Jesús cahëni quiha. Cahëhax,

—¿Jënixo tsi naa yoxa yosicanai pë? Jiaría tsi xo toa ë bax ja acana ra.

11 Mato bêtarihahi quiha noitiria cabo; jama, ëa ti tsi xo toa mato bëta naamayamahaina.

12 Noho yora qui perojome ja japahai cató tsi ëa ja rohahuaquë maihuahacati.

13 Ja aca ca nicaxëhi quiha maí ca nohiria bo tëquë, naa Dios Chani yoahacahai cató no. Jatsi naa yoxa shinaxëhi quiha nohiria bo, nicaxo na —i Jesu niquë.

Chama bo qui Jesu Judás mëacasnina

Marcos 14.10-11; Lucas 22.3-6

14 Jatsi arati ibobá chama bo qui Judas caniquë, naa Iscariote yaca ax jonish cato. Jesu doce ca rabëti bo ó ca huësti ca ja ini quiha. Cahax,

15 —¿Jahuë tihí ca parata ë qui acaxëcanai Jesu quëshpi na? Mato qui mëaxëquia —i jato qui Judas niquë pë.

Jatsi Judas qui treinta ca parata copixëni ca quiha ja acaniquë.

16 Bixo tsi quiha jato qui Jesu mëati xaba jia ca mërati ja chitahëhuaniquë.

Pascua fiesta

Marcos 14.12-25; Lucas 22.7-23; Juan 13.21-30; 1 Corintios 11.23-26

17 Jabi pascua fiesta bari bo tsëquëquë tsi quiha naa jariapari ca barí tsi levadura yama ca mapari jodiobá piniquë. Jato jabi quiha. Jatsi toa barí tsi quiha Jesu qui jahuë rabëti bo bëcaniquë.

—¿Jahuëniá xo tsi pascua oriquiti rohahuaaxëhi ni noa sa, pixëna? —i jaca niquë.

18 —Tobi yacatá ca joni quiha. Ja qui bocata. “Basima tsi xo noho xabaca” ii quiha Maestro” i ja qui cana. “Mi xobo xo tsi jahuë rabëti bo yaxo tsi pascua oriquiti picatsi quiha” i ja qui cana —i jato qui Jesu niquë.

19 Jatsi jahuë rabëti bo bocaniquë Jesús yoani ca axëna. Toa xo tsi quiha pascua oriquiti ja rohahuaacaniquë.

20 Yata tsi naa bari caquë tsi quiha jahuë doce ca rabëti bo ya Jesu iniquë.

21 Oriquipama tsi,

—Parayamaquia. Jodiobá chama bo qui ëa mëaxëhi quiha mato ó ca huësti cato rê —i jato qui ja niquë.

22 Jatsi quiha ja cohuënacanicuë.

—¿Tsohuë cara ni toa sa? ¿Ea ti ma ni? —i jaca niquë.

23 Jatsi quiha Jesús quëbiniquë:

—E bëtaxo tsi jahuë mapari pitëxti qui nacomabëquihai ca tsi xo toa ëa mëaxëhai cato ra.

24 Rēsōxēquia Quēnēhacanish cabá yoani jascaria, naa Nohiria Baquē ē nori cato; jama, noiti-noitixēhi quiha toa jodioba chama bo qui ēa mēaxēhai ca joni ra. Ja qui oquē ja iquē aquē ja coyamarohapiquē no —i Jesu niquē.

25 Jatsi,

—Ea yoati tsi chanihi ni mia pa? —i Judas niquē, naa Jesu mēanish cato.

—Jaahuē —i Jesu niquē.

26 Jatsi oriquipama tsi quiha mapari Jesú biniquē. Bixo tsi “Gracias” i Dios qui ja niquē ja quēshpi na. Bēquēx-xo tsi jato qui mapari ja aniquē piti.

—Bicahuē. Picahuē. Noho yora tsi xo naa —i jato qui ja niquē.

27 Jatsi copá ca jēnē ja biniquē. Bichi tsi “Gracias” i ja niquē. Jatsi jēnē jato qui ja aniquē.

—Bicahuē. Ayocana —i Jesu niquē—.

28 Noho jimi tsi xo naa. Dios xabahamati quinia jisti quiha. Huēstima cabo bax japahacahi quiha noho jimi ra, jato jocha masati.

29 Jabi nēa xo tsi naa uva bimi jēnē atēquēpistiayamariaxēquia, mato bēta xo tsi quinia paxá tsi ē atēquēxēquē rohari mana xo na, naa noho Jahēpá othai cato xo na —nēa tsi Jesu nēcāniquē.

Jochati tanamahacaxēqui mato

Marcos 14.26-31; Lucas 22.31-34; Juan 13.36-38

30 Quēquēhax tsi quiha Maca Olivo Ya qui ja bocaniquē.

31 Jatsi quiha jato qui Jesú chaniniquē:

—Naa baquichá tsi ēa pasomaha bēsōyoxēqui mato rē. Tocaxēti quiha, “Oveja obēso ca tēpasmāxēquia. Pacanamahacaxēhi quiha jahuē oveja” i Quēnēhacanish cato ó tsi Dios ni quēshpi na.

32 Jama, bēsotēquēhax mato bēbo Galilea qui caxēquia —i jahuē rabēti bo qui Jesu niquē.

33 Jatsi quiha Pedró quēbiniquē:

—Mi quima tēxē bo bēsomitsa. Jama, mi quima casopistiayamariahai ca ēa xo naa ra —iquiina.

34 Jatsi Pedro qui Jesu chaniniquē:

—Mía parayamaquia. Naa baquichá tsi patiari bēnē quēonox pari no tsi tres tsi “Jesu cahēyamaquia” ixēqui mia rē —iquiina.

35 Jatsi quiha,

—Mi bēta pi rēsorohahi tsi mi quima casopistiayamariaxēquia ra —i Pedro niquē.

Jatsi toca tsi quiha chaniniquē jahuē rabēti huētsa bo ri.

Getsemani tsi Jesu bēhoxnina

Marcos 14.32-42; Lucas 22.39-46

36 Jatsi Getsemani icanai ca qui Jesu caniquē jahuē rabēti bo ya. Cahax,

—Nēbí tsahocana. Toa tsi caapariquia bēhox-xēna —i jato qui ja niquē.

37 Jatsi Pedro, Zebedeo dos ca baquē, naa Jacobo, Juan, tihi roha cabo ja boniquē. Jatsi Jesu cohuēnāniquē. Raquētsijāniquē.

38 Jatsi quiha,

—Cohuēria ca ēa xo naa. Rēsoti basima xo ēa rē. E bēta chitēcana. E bēta bēsocana ra —i jato qui ja niquē.

39 Jatsi ori pistia cahax Jesu mēniquē, jahuē bēmana mai quiri. Bēhoxtsijāniquē:

—Mi qui pi jia no tsi ē quima naa johai ca tēnētiya mēbihuē, noho Jahēpá. Tēnēcasyama xo ēa ra. Jama, jaha ē quēēhai ca mi ayamano; jama, mi shina roha ati nori ra —i Jesu niquē bēhoxhi na.

40 Bêhoxhax jahuë rabëti bo qui ja joniquë. Joxo tsi ja oxacanaï ca ja jisniquë. Jatsi,

—¿Huësti hora roha ë bêta bësoti mëtsama ni mato rë?

41 Bësocana. Bêhoxcana, jochati ma tanamahacayamano ra. Jabija, mato shina tsi xo toa bêhoxcatsaina; jama, mato yora tsi xo chamayama —i Pedro qui Jesu niquë.

42 Jatsi Jesu catëquëniquë bêhox-xëna.

—Ea shinahuë, noho Jahëpá. Mi qui pi jia no tsi naa tënëtiya mi mëbino. Jama, jaha ë quëehai ca mi ayamano, mi shina ati nori —i ja niquë.

43 Bêhoxhax ja jotëquëniquë. Oxa ja icani ja jisniquë. Coshiria jato bëro ini quiha.

44 Jisbaya tsi ja bêhoxtëquëniquë, jasca ya yoahaina.

45 Jatsi jahuë rabëti bo qui ja bacaniquë.

—¿Jari oxacanaï rë? ¿Jari joicanaï rë? Tsëquëquë ë tënëti hora ra. Jochahuaxëni cabo qui mëahacapaimaria xo ëa, naa Nohiria Baquë ë nori cato.

46 Joicana. ¿Canomani? Nëa johi quiha ëa mëacatsai ca joni rë —i Jesu niquë.

Jesu qui soldado bo tsaminina

Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; Juan 18.2-11

47 Jabi jari ja chanino tsi Judas joniquë, naa doce ca ó ca huësti cato. Ja bêta bëcaniquë nohiria misco. Saipi bo, jihui bo, tihi cabo jayacani quiha. Ja raahacani quiha Jesu qui tsamiti. Arati ibo bo, yosibo, tihi cabá jato raani quiha.

48 Jatsi nohiria misco qui jisti Judás aniquë.

—Ma bicatsai ca joni tatsoxëquia. Toa joni qui tsamicahuë —i jato qui Judas, naa Jesu mëanish ca niquë pë.

49 Japi cahëhax Jesu qui Judas catapiniquë. Cahax,

—¿Jënimani mia, maestró? —i Jesu qui ja niquë, joihuahi na.

Joihuaxo tsi quiha Jesu ja tatsoniquë pë.

50 Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Mi acatsai ca ahue pë, noho rabëti —iquiina.

Jatsi Jesu qui tsamihi ja bëcaniquë. Ja achajahuacaniquë.

51 Jatsi quiha Jesu rabëti huësti cató jahuë saipi tsëcaniquë. Tsëcaxo tsi quiha arati ibo-iboria yonati ja paxtianiquë Jesu paxamacatsi na.

52 Jatsi,

—Jahuë iti qui mi saipi jahari raahuë ra —i ja qui Jesu niquë—. Saipi tsi acacaxëhi quiha saipi iquinacascanaïbo ra.

53 ¿Jëniarahai? ¿Dios quënati mëtsa ca ë nori cahëyamahai? Dios ë quënarohano tsi huëstima ca ángel bo, naa doce ca ángel ejército ja raatapiquë aquë ra.

54 Jama, ángel bo ja raarohano tsi ¿jënahuariaxo Quënëhacanish cabo jati-huahacana? “Jochacanaïbo qui ja mëahacati xo” ¿iyamacahi ni? —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo qui.

55 Jatsi bëcanish ca nohiria misco qui Jesú chaniniquë:

—¿Saipi bo, tëpasti jihui bo, tihi cabo jaya ni mato pa? ¿Yomaxëni ca bichii jascaria ëa bichi bëcanaï pa? Jatiroha ca bari mato bêta ë i-ïpaoyamëquë arati xobó no. Toa xo tsi ë tiisimaquë tsi ë qui ma tsamiyamayamëquë.

56 Jama, ocapijaquë naa tëquëta, Dios Chani yonish cabá quënëni ca jatihuahacano iquish na —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

Jatsi jahuë rabëti bá Jesu jisbërianiquë. Jisbëria tsi ja jabacaniquë.

Jodioba chama bo bësojó Jesu niinina

Marcos 14.53-65; Lucas 22.54-55, 63-71; Juan 18.12-14, 19-24

⁵⁷ Jesu qui tsamixo tsi arati ibo ba chama Caifás qui Jesu ja bocaniquë copihacati. Toá tsi mani ini quiha yoba cahëxëni cabo, jodioba yosibo.

⁵⁸ Jasca, basi quiha Pedró banahuaniquë raquëquí na. Chama xobo huënë qui cahëhax toá tsi ja tooniquë. Jatsi huënë qui jicohax xobo obëso cabo ya Pedro tsahoniquë tsayahëna.

⁵⁹ Jabi arati ibo bo, nohiria yosibo, tihí cabá Jesu namëcasni quiha. Ja tsi xo toa Jesu pasomaha ca joi ja mëracaniquë. Yama a ra.

⁶⁰ Jama, tobi huëstima ca quiahuacanaibo ini quiha ja qui quësocatsi na. Jarohapa tsi dos ca quiaxëni ca joni niiniquë ja qui quësoxëna.

⁶¹ –“Dios arati xobo potasti mëtsa xo ëa ra” i ja ni quiha. “Jaquirëquë quiha tres barí tsi naa xobo nimatëquëxëquia” i ja ni quiha –i jaca niquë Jesu qui quësocatsi na.

⁶² Jatsi arati ibo ba chama joiniquë Jesu qui chanixëna.

–¿Jënihai, naa jahuë bo yoati na? Mía pasomaha chanicani quiha ra. ¿Jato quëbicasyamahai? –i Jesu qui ja niquë.

⁶³ Quëbiyamaniquë Jesu. Jatsi arati ibo ba chama chanitëquëniquë.

–Bësohai ca Dios janë tsi mi chanino ra. Mi parayamano. ¿Dios Baquë, naa johai ca Xabahamati Ibo ni mia ra? Noqui yoahuë ra –i Jesu qui ja niquë.

⁶⁴ Jatsi,

–Ja tsi xo ëa ra. Jaboqui tsi chamaxëni ca Dios mënëcayá ca Nohiria Baquë tsaho ca jisxëqui mia. Naipá ca tsëmó tsi ja johai ca jisxëqui mia –i ja qui Jesu niquë.

⁶⁵ Jatsi arati ibo ba chamá jahuë sahuëti jaraxaniquë caxaquí na. Jatsi,

–Dios pasomaha ja chaniquë ra. Anoma quiha. ¿Jënirixaxo ja qui quësocanaibo huëtsa bo no nicacasna? Nëa roha xo tsi jahuë yoixëni ca chani no nicaquë ra.

⁶⁶ ¿Jabija ni? –nëa tsi Caifás nëcaniquë.

Jatsi,

–Yoixëni tsi xo toa ja chanihana ra. Namëhacati xo ra –i jaca niquë.

⁶⁷ Jatsi quiha Jesu bëmana qui coshotsi-jahuacaniquë pë. Ja bëtoxacaniquë pë. Ja bëpaishacaniquë rë.

⁶⁸ –Jisa, Xabahamati Ibobá. ¿Tsohuë mia aca? Noqui yoahuë ra –i jaca niquë tochahi na.

Jesu quima Pedro bësonina

Marcos 14.66-72; Lucas 22.56-62; Juan 18.15-18, 25-27

⁶⁹ Toatiyá tsi xobo cacha, naa huënëné tsi tsaho Pedro iniquë. Toa tsaho ja no tsi ja qui xotaco joniquë. Yonati ja ini quiha. Jatsi ja qui yonati chaniniquë, naa xotaco cato.

–Jesu ya mi iquë, mia ri –i Pedro qui ja niquë.

⁷⁰ Jama,

–Jesu cahëyamahai ca ëa xo naa ra. E joma mi chanihaina –i Pedro niquë ja qui jato bësojo ax na.

⁷¹ Jatsi caiti qui Pedro caniquë, naa huënëné cato. Toa xo tsi quiha xotaco yonati huëtsá Pedro jisniquë. Jatsi,

–Jesu ya toa joni iquë ra –i toa yonati niquë toá ca manicanaibo qui.

⁷² Jatsi caxahax Pedro ocaniquë:

–Parayamaquia. Toa Jesu cahëyamahai ca ëa xo naa ra –iquina.

⁷³ Jaquirëquë, yata pistia no tsi quiha toá ca niilai ca joni bo Pedro qui bëcaniquë.

–Tonia Jesu rabëti huësti ca xo mia ra. Jamëri xo mi joi, mi chanihaina ra –i Pedro qui jaca niquë.

⁷⁴ Jatsi Pedro ocatèquëniquë pè:

—Jabija ca pi ë chaniyamarohano tsi ëa Diós copino ra. Parayamaquia. Toa joni cahëyamaquia ra —i jato qui ja niquë rë.

Tocajaquë tsi quiha patiari quëo-quëoniquë.

⁷⁵ Jatsi Jesú yoaha ca Pedró shinaniquë, naa “Patiari quëonox pari no tsi ‘Jesu cahëyamaquia’ ixëqui mia” i ja qui Jesu ni quëshpi na. Jatsi cacha Pedro caniquë. Cahax ja ara-araniquë rabihì na.

27

Pilato qui Jesu ja bocanina

Marcos 15.1; Lucas 23.1-2; Juan 18.28-32

¹ Huëaquë tsi arati ibo ba chama bo, nohiria yosibo, tihi cabo chaninanicuë Jesu namëti yoati na. Jesu ja namëcascani quiha.

² Jatsi quiha Jesu ja nëxacaniquë. Nëxaxo tsi quiha romanoba chama, naa Pilato icanaì ca qui Jesu ja bocanicuë ja copihacano iquish na. Boxo tsi ja qui ja mëacanicuë ja namëhacano.

Judas rësonina

³ Jabi Jesu ja namëcascani nori ca jisi tsi Judas rabiniquë, naa jato qui mëanish cato. Rabiniquë tsi quiha jahari jodioba chama bo qui jahuë treinta ca parata copixëni ca ja bënicuë. Jaha ja quëëyamani quiha.

⁴ —Jishopë. Jochaquë ëa ra. Shinajiaxëni ca ë mëaquë rë, ja namëcano —i jato qui Judas niquë.

Jatsi,

—Noba shina ri ma xo; mi shina nori —i ja qui jodioba chama bo niquë.

⁵ Jatsi napata qui toa parata ja nianiquë arati xobo xo na. Niabëria tsi jamë tsi ja namëhi caniquë, jamë tënëxëhax na.

⁶ Jatsi arati ibo ba chama bá ja niani ca parata topiniquë. Topihax, —Anoma tsi xo naa parata ra. Namëti copiti parata quiha. Noba yoba pasomaha tsi xo noba caja qui naa parata yoi nanëhaina. Binoma quiha —i jaca niquë.

⁷ Chaninahax Campo del Alfarero mai ja copicaniquë carayanabo mai-huati.

⁸ Ja tsi xo toa “Mai Jimi Ya” toa mai quënahacani quiha.

⁹ Jabi tocapijaquë tsi Dios Chani yoanish ca Jeremías yamabá yoani ca jatihuahacani quiha, naa “Treinta ca parata copixëni ca ja bicanicuë. Joni copi ja ini quiha. Toa precio jodiobá copipaoni quiha joni quëshpi na.

¹⁰ Bixo tsi alfarero mai ja copicaniquë, ëa Ibobá yoani jascaria” nëá tsi quiha ja quënëni ca nina.

Pilato bësojó Jesu niinina

Marcos 15.2-5; Lucas 23.3-5; Juan 18.33-38

¹¹ Romanoba chama bësojó Jesu nimahacanicuë ja copihacano. Jatsi, —¿Jodioba rey, naa chama-chamaria ni mia ra? —i Jesu qui romanoba chama niquë nicahi na.

Jatsi,

—Jaahuë —i Jesu niquë.

¹² Jama, arati ibo bo, nohiria yosibo, tihi cabo ja qui quësoquë tsi Jesú quëbiyamaniquë.

¹³ Jatsi Pilató nicaniquë:

—Huëstima ca tsi xo toa mi qui ja quësocanaina ra. ¿Jato nicayamahai? —iquiina.

14 Quëbiyamaniquë Jesu. Japi Pilato ratëniquë. Shinati ja cahëyamani quiha.

Nati Jesu copihacanina

Marcos 15.6-20; Lucas 23.13-25; Juan 18.38; 19.16

15 Jabi jatiroha ca fiesta no tsi huësti ca presó ca joni quiha romanoba chamá paquëmapaoniquë nohiria bo qui. Jahuë jabi quiha. Nohiria qui jia ca joni iqui ca ja paquëmapaoni quiha.

16 Jasca, toatiyá tsi ati ibo quiha, naa Barrabás icanai ca preso xara iniquë. Toa joni quiha nohiria tëquëtá cahëniquë.

17 Japi nohiria misco catiquë tsi quiha Pilató jato nicaniquë:

—¿Jënica joni mato bax paquëmaxëhi ni ëa ra? ¿Barrabás ni? ¿Jesu ni, naa Cristo imahaina? —i jato qui ja niquë.

18 Jabi Jesu qui yosaxëni quiha toa jodiobo iniquë. Ja tsi xo toa Pilato qui ja mëacani quiha ja namëno. Jabi ja qui ja yosacanaí ca Pilató cahëni quiha.

19 Jatsi quiha nohiria copiti tsahotí ja tsahono tsi jahuë ahuiní ja qui chani raaniquë. “Toa shinajiaxëni ca joni namëyamahuë. E nama-namashinaquë ja yoati na ra” i ja niquë bënë qui.

20 Jama nohiria misco qui arati ibo bo, nohiria yosibo, tihi cabo chaniniquë namëcatsi na. Chanihax,

—Barrabás bënëcana ra. “Nati xo Jesu” icana —nëa tsi nohiria bo qui ja nëcacaniquë.

21 Jatsi Pilato chanitëquëniquë:

—Nëbi dos ca joni bo. ¿Jënica mato qui paquëmaxëhi ni ëa ra? —iquiina.

Jatsi,

—Barrabás —i jaca niquë.

22 Jatsi,

—¿Jënahuauxëhi ni ëa ra Jesu qui, naa Cristo imahaina? —i Pilato niquë.

Jatsi,

—Cruzó tsi tooxahuë —i nohiria tëquë niquë.

23 —¿Jëni ni ra? ¿Jahuë yoi ca ja ani pa? —i Pilato niquë jato nicahi na.

Jatsi jato joi ja choshacanicuë pë:

—Cruzó tsi ja tooxahacati xo ra —iquiina.

24 Jatsi Pilato yosananicuë. Mahitsa jato qui ja chanini quiha. Caxaxëneria quiha toa nohiria iniquë; iquinacaspaimaria jaca nori. Jatsi jënëpaxa Pilató bënënicuë jato bësojo xo tsi mëchocohaxëna. Mëchocohapama tsi,

—Ja rësopino tsi noho shinari ma xo ra, mato shina nori —i nohiria qui Pilato niquë.

25 Jatsi quiha nohiria tëquëtá quëbiniquë:

—Noqui, noba xocobo, tihi cabo copihacano ra, ja rësohai quëshpi na —iquiina.

26 Jatsi quiha jato qui Barrabás Pilató paquëmaniquë. Jaquirëquë Jesu ja rashanicuë rispichí no. Rashaxo tsi quiha soldado bo qui ja mëanicuë cruzó tsi ja tooxacano.

27 Jatsi soldado bá Jesu biniquë. Bixo tsi quiha Pilato xobo-xoboria qui ja jicomacanicuë. Jatsi Jesu qui quëtsotsi soldado bo tëquë niquë.

28 Quëtsoxo tsi jahuë sahuëti ja tsobocanicuë. Tsoboxo tsi quiha sahuëti shini, naa chama sahuëti ja sahuëmacanicuë.

29 Jatsi chaha ja quëcocanicuë moxa ya. Jahuë mapo ó tsi moxachaha janaxo tsi quiha jahuë mënëcaya ca mëquë ó tsi bastón ja janacanicuë. Rey chama-chamaria jisiria ja ini quiha. Jatsi ja bësojó ja mënicanaca tsi ja mahucanicuë.

—¡Viva, viva, jodioba chama-chamariá! —iquiina.

³⁰ Jatsi ja qui ja coshocaniquë. Jahuë mëquë ca bastón bichi tsi ja matoohaniquë pë.

³¹ Mahuaxo tsi quiha jahuë sahuëti shini ja tsononiquë. Jahuë sahuëti yoi sahuëmaxo tsi quiha tori Jesu ja bocaniquë cruzó tsi tooxaxëna.

Cruzó tsi Jesu tooxahacarina

Marcos 15.21-32; Lucas 23.26-43; Juan 19.17-27

³² Riquipama tsi mai huëtsa ca joni ja bëchcaniquë, naa Cirene ax jonish cato. Simón jahuë janë ini quiha. Ja qui tsamixo tsi quiha Jesu cruz ja qui ja janacaniquë ja iano.

³³ Toca tsi Gólgota, naa Mapo Xao Ya qui ja cahëcaniquë.

³⁴ Toa xo tsi vino, naa tiahui ya roihacanish ca jënë Jesu qui ja amaniquë ati. Jama, ja xëhayamaniquë tanaxo na. Moca quiha.

³⁵ Jatsi cruzó tsi Jesu ja tooxacaniquë. Tooxaxo tsi quiha jahuë sahuëti bo ja oquëxnamacanicuë i-ihai cató no.

³⁶ Jaquirëquë ja tsahocanicuë toa xo tsi jaha bësoxëna.

³⁷ Jatsi jahuë mapo maxcacha chani ja janacanicuë, naa ja qui ja quësocanina, “Jesu tsi xo naa, jodioba chama-chamaria” iquiina.

³⁸ Jasca, ja bëta dos ca yomaxëni ca joni bo ja tooxacaniquë, huësti jahuë mënëcayá no, huësti jahuë mëxojó no.

³⁹ Jasca,

—Jë, jë —i tarabicanish cabo niquë bëquëhi na.

Jesu ja mahuacanicuë jato ri:

⁴⁰ —Mimë xabahamahuë arati xobo potascatsai cató. ¿Tres barí tsi toa xobo nimati mëtsa ni mia pa? Dios Baquë pi iqui tsi cruz ax botëhuë ra —nëa tsi nohiria bo nëcaniquë.

⁴¹ Jascaria tsi mahuacanicuë arati ibo bo, yoba tiisimacanaibo, jodioba yosibo, tihí cabo ri:

—Huëtsa bo ja xabahamaquë; jama, jamë xabahamati mëtsa ja nomari —i jaca niquë—.

⁴² ¿Noba Israel rey, naa noba chama-chamaria ni naa joni pa? Jaboqui cruz ax ja botëno ra. Tocapino tsi chahahuaxëqui noa ra.

⁴³ ¿Dios qui chitimihí ni naa joni pa? Díos jahuë Baquë mëbino ra noipiquí na. “Dios Baquë xo ëa” ¿i ja yamayamani? —nëa tsi jodioba chama bo nëcaniquë.

⁴⁴ Jasca, ja bëta tooxahacanish ca yomaxëni cabá Jesu mahuaniquë jato ri.

Jesu nanina

Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; Juan 19.28-30

⁴⁵ Matoroco barí tsi quiha tsëmonanicuë toa mai. Naama tsi quiha ja tsëmonina. Tres hora bo quiha.

⁴⁶ Jatsi a las tres tsi quiha joi pistiamá tsi Jesú quënaniquë:

—Elí. Elí. ¿Lama sabactani? naa “¿Jënixo tsi ëa mi jisbëriaha rë, noho Díos, noho Díos?” —i ja niquë.

⁴⁷ Tocajaquë tsi quiha,

—Eliás, naa Dios Chani yoanish ca quënahi quiha tonia —i jaca niquë, naa toá ca niicanaibo.

⁴⁸ Nicahax tsi quiha huësti ca joni jabaniquë tatë bixëna. Bixo tsi quiha vinagre jënë nopi ca qui ja moosanicuë. Moosaxo tsi tahua rëbiquirihaxo tsi Jesu ja amaniquë.

⁴⁹ Jama,

—Huënyamaxëhuë. Elías jomitsa mëbixëna. No tsayaparino —i ja qui tëxë bo niquë.

⁵⁰ Jatsi Jesu quënatëquëniquë. Quënahax ja naniquë.

⁵¹ Ja naquë tsi quiha arati xobó ca rotamë ca quëbëti raiti jaxcahacaniquë. Mana ax napata quiri ja jaxcahacani quiha. Jasca, yajoniquë mai. Mapëxëniquë macaná ca maxax bo.

⁵² Japëquëniquë rësonish caba maiquini bo ra. Toá ca Dios qui chitiminish ca rësonish ca huëstima cabo bësomahacani quiha.

⁵³ Jatsi, jato maiquini ax ja tsëquëcaniquë. Jatsi Jesu bësotëquëquë tsi quiha Jerusalén qui ja jicocaniquë jato ri. Toa xo tsi huëstima ca nohiria jato jisniquë.

⁵⁴ Jabi mai yajoquë tsi quiha soldado bá capitán, Jesu obëso cabo, tihí cabo raquëniquë ocapijani ca jisi na. Jisi tsi,

—Jabija xo ra. Dios Baquë yoi ja iquë ra —i jaca niquë raquëhi na.

⁵⁵ Jasca, basima xo tsi huëstima ca yoxa bá tsayahi iniquë. Galilea ax Jesu ja banahuacani quiha mëbixëna.

⁵⁶ Toa mani ini quiha María Magdalena, Jacobo José jahëhua María, Juan Jacobo jahëhua, naa Zebedeo baquë bo.

Jesu maihuahacarina

Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; Juan 19.38-42

⁵⁷ Bari caquë tsi quiha Arimatea yacata ax rico ca joni joniquë, naa José icanai cato. Jesu banahuanish ca ja ini quiha jaa ri.

⁵⁸ Cahëhax Pilato jisi ja caniquë. Caxo tsi quiha Jesu yora ja bënaniquë maihuati. Jatsi chani Pilató raaniquë, José qui Jesu yora ja acano.

⁵⁹ Jahuë yora bichi tsi quiha sabana paxa cató tsi ja yaboniquë.

⁶⁰ Jaquirëquë jahuë maiquini qui jahuë yora ja nanëniquë. Huëyohaca ca quini paxa ca ja ini quiha. Nanëxo tsi quiha maxax चाहितaxëni caiti qui ja taraniquë. Taraxo tsi quiha ja jisbayaniquë.

⁶¹ Jabi toá tsi maiquini bësójó María Magdalena, María huëtsa, tihí cabo tsaho ini quiha.

Maiquini bësójó ca ó bësohai ca soldado bo

⁶² Huëaquë tsi, naa jodioba joiti barí tsi quiha arati ibo bo, fariseobo, tihí cabo Pilato jisi bocaniquë. Bohax,

⁶³ —Quiaxëni toa joni iquë ra bësohi na, taitá —i Pilato qui jaca niquë—. “Tres barí tsi bësotëquëxëquia” i ja ni quiha ra.

⁶⁴ Japi soldado bo jahuë maiquini qui mi raano jaha ja bësocano. Huinocaxëti quiha tres bari. Mi tocapiyamano tsi jahuë yora yomahi jahuë rabëti bo jomitsa ra. Yomahax “Ja bësotëquëquë ra” icaxëcani quiha pë. Jatsi Jesu quiahai ca oquëxëhi quiha ja quiacanaina ra —nëa tsi Pilató qui ja nëcacaniquë pë, naa jodioba chama bo.

⁶⁵ Jatsi,

—Soldado bo bihuë. Jia tsi jahuë maiquini ó bësocana —i jato qui Pilato niquë.

⁶⁶ Jatsi ja bocaniquë. Maiquiní ca maxax ja rohahuacaniquë, bahama ja tarahacayamano iquish na. Jaquirëquë soldado bo ja nimacaniquë jaha ja bësocano.

¹ Jodioba joiti bari huinocaquë tsi quiha baquishmari tsi, naa domingó tsi María Magdalena, María huëtsa, tihi cabo bocaniquë Jesu mai jisi na.

² Jatsi mai yajo-yajoniquë, nai ax ángel botëni quëshpi na. Botëxo tsi quiha bahama maxax ja taraniquë. Tori tarahax maxax cacha ja tsahoniquë.

³ Canapa bajra-bajrahai jascaria tsi quiha jahuë jaria ini quiha. Joxoria quiha jahuë sahuëti ini quiha, naa nievé jascaria.

⁴ Jatsi raquë-raquëniquë jaha bësohai ca soldado bo jisish na. Ja rëso-tapicaniquë raquëhi na.

⁵ Jatsi quiha yoxa bo qui ángel chaniniquë:

—Raquëyamacana. Jesu, naa tooxahacahitahax ca ma mërakai ca cahëquia.

⁶ Yama xo ra. Ja bësotëquëquë ra, ja yoani jascaria. Nëri bëcahuë. Ja janahacahitaha ca ma tsayano.

⁷ Mëri, jaboqui jahuë rabëti bo yoata. “Ja bësotëquëquë” i jato qui cana. “Mato bëbo Galilea qui cahi quiha. Toa xo tsi Jesu jisxëqui mato” i jato qui cana. Jabi mato ë yoaha ca ma shina-bënoyamano —i yoxa bo qui ángel niquë.

⁸ Jatsi maiquini jisbaya tsi quiha rani tsi jahari yoxa bo jabaniquë jato rabëti bo yoaxëna. Jasca ja raquëcani quiha.

⁹ Jisbayajahuacano tsi quiha jato bësojó Jesu jisiquitapiniquë. Jisiquixo tsi jato ja joihuaniquë. Jatsi quiha ja bësojó tsi ja mënicaniquë jahuë tahë acha. Ja qui aratsijacanicuë.

¹⁰ Jatsi quiha,

—Raquëyamacana. Ebë xatë bo qui ma chanino. “Galilea qui bocata. Toa xo tsi ëa jisxëcani quiha” icana —nëa tsi yoxa bo qui ja nëcaniquë.

Soldado bá yoanina

¹¹ Jabi jahari yoxa bo bohono tsi quiha maiquini ó bësohai ca soldado bo yaca qui cahënicuë jato ri. Ocapijani ca arati ibo bo qui ja yoacanicuë.

¹² Nicach arati ibo bo bocaniquë nohiria yosibo yoaxëna. Jënahuati ja cahëyamacani quiha.

¹³ Japi soldado bo qui ja chanicaniquë jato quiamaxëna.

—“Yomahacashinaquë jahuë yora” i nohiria bo qui cana. “Baquichá no oxano tsi jahuë yora jahuë rabëti bá yomashinaquë pë” icana.

¹⁴ Jatsi Pilató pi ma yoahai ca jahuëcara nicano tsi “Jabija” i ja qui xëqui noa. Ma raquëyamano —i soldado bo qui jodioba chama bo niquë.

¹⁵ Jatsi quiha soldado bo qui parata chama bá aniquë quiamaxëna. Jatsi soldado bo jisbayanicuë, ja yoahacacani ca yoaxëna. Jabi jodiobo xërequë tsi quiha toa quiahai ca chani pacananicuë pë. Toatiyá rohari no tsi jari chahahuahacahi quiha toa chani pë.

Jahuë rabëti bo Jesú raanina

Marcos 16.14-18; Lucas 24.36-49; Juan 20.19-23

¹⁶ Jaquirëquë Jesu once ca rabëti bo bocaniquë Galileá ca maca qui, naa Jesú yoaha ca qui.

¹⁷ Jesu jisi tsi ja bësojó tsi quiha ja mënicaniquë; jama, Jesu ja iqui ca huësti huësti cabá chahahuayamaniquë.

¹⁸ Basimahax tsi quiha jato qui Jesu chaniniquë:

—Naipá cabo, maí cabo, tihi cabo yonati chama tëquë ë qui acacanicuë.

¹⁹ Jatsi nohiria bo tëquë qui bocata. Ea banahuacanaibo jato amacana. Jahëpa, jahuë Baquë, Espíritu Santo, tihi cabá janë tsi jato ashimacana.

²⁰ Jasca, mato ë yoani ca jahuë bo tëquë jato tiisimacana. Mato bêtapaoxëquia ra, xaba rëso qui. Toa ma shina-bënoyamano —nëa tsi jahuë rabëti bo qui ja nëcaniquë.

EL Santo Evangelio Según San Marcos

Xaba xo tsi ashimati ibo Juán Dios Chani yoanina

Mateo 3.1-12; Lucas 3.1-9, 15-17; Juan 1.19-28

1 Jesucristo Chani jia ca tsi xo naa, naa Diós raani ca Baquë yoati na.

2 Jariapari tsi quiha jahuë Baquë yoati tsi Dios chaniniquë; naa Isaías yamabá quënëni cató no.

“Mia bëbo noho Chani bëhai ca raapariquia,
mi quinia rohahuati’ i jahuë Baquë qui Dios ni quiha.

3 Jasca xabachá racaxëhi quiha mia bëbo cahai cato.

Toa xo tsi quëanaxëhi quiha.

Quënahax, ‘Mamë rohahuacana,

Ibo johai quëshpi na’ ixëhi quiha nohiria bo qui.

‘Mato jabi mëstëhuacana, naa bahi mëstëhuahai jascaria’ ixëhi quiha”

nëa tsi Dios nëcane quiha Isaías yamabá quënëni cató no.

4 Jabi naa Chani bëhai ca ashimati ibo Juan ini quiha. Xabachá tsi quiha ja jisiquiniquë, Dios Chani yoahi na. Jatsi,

—Mato jocha quima Dios quiri bësocana. Bësoxo ma ashimahacati xo. Jatsi masahacaxëhi quiha mato jocha ra —i nohiria bo qui Juan niquë.

5 Jatsi quiha jodioba maí cabo, Jerusalén cabo, tihi ca nohiria bocaniquë, Juan chani nicascane na. Nicaxo tsi quiha jato jocha ja bërohuacanicuë. Jatsi quiha Juan yamabá jato ashimaniquë ani Jordán xo na.

6 Jabi camello rani tsi Juan sahuëti acacane quiha. Bichi cinturón ja chinëxëni quiha. Chapo bo, nihí ca bata, tihi cabo ja pini quiha.

7 Jabi Juán yoani ca chani tsi xo naa:

—E cho joxëhi quiha ëa oquëria cato. Jahuë yonati iti mëtsama xo ëa ra, ëa oquëria ca ja nori iqui na.

8 Jënë tsi mato ashimaquia; jama, Espíritu Santó tsi mato ashimaxëhi quiha naa johai cato —i Juan niquë.

Jesu ashimahacane — Jochati ja tanamahacane

Mateo 3.13; 4.11; Lucas 3.21-22; 4.1-13

9 Jaquirëquë toatiyá tsi Nazaret, naa Galileá ca yaca ax Jesu joniquë. Ja quë tsi quiha ani Jordán xo tsi Juán Jesu ashimaniquë.

10 Jatsi quiha jënë ax tsëquëpama tsi nai japëquëhai Jesú jisniquë. Jatsi ja qui Espíritu Santo botënicuë; boto botëhai jisiria iquiina.

11 Jatsi quiha naipá ca joi chaniniquë:

—Noho Baquë yoi xo mia. Mi qui raniquia —iquiina.

12 Jaquirëquë xaba qui Espíritu Santó Jesu raatapiniquë.

13 Cuarenta bari no tsi ja ini quiha xabachá no. Toá ja no tsi quiha Satanás tanamaniquë jochamaxëna. Jasca, toá tsi yohina bo ini quiha jato ri; jama, ángel bo bëcaniquë Jesu mëbixëna.

Cuatro ca joni bo Jesú quënanina

Mateo 4.12-22; Lucas 4.14-15; 5.1-11

14 Jabi preso qui Juan nanëhacaquë tsi quiha Galilea mai qui Jesu caniquë. Caxo tsi quiha Dios Chani jia ca ja yoanicuë.

15 Yoahax,

—Tsëquëquë xaba-xabatiya ra. Basima tsi xo Diós otohaina ra. Mato jocha quima casocana. Casoxo Dios Chani jia ca chahahuacana —i ja niquë.

¹⁶ Ia Galilea quënipama tsi quiha rabë ca joni Jesú jisniquë, naa Simón, jahuë noma Andrés. Sani bicanaibo ja icani quiha. Jabi jato nishi bo niahi ja icani quiha Jesu cahëquë no. Jatsi,

¹⁷ —E bëta bëcana. Joni bo biti mato tiisimaxëquia —i jato qui Jesu niquë.

¹⁸ Jatsi quiha jato nishi bo ja janatapicaniquë Jesu banahuaxëna.

¹⁹ Ori pistia caxo tsi quiha rabë ca joni huëtsa bo ja jisniquë, naa Zebedeo baquë Jacobo, Jacobo noma Juan. Jato notí tsaho ja icani quiha, jato nishi bo shomahuacanaina.

²⁰ Jato tsayapama tsi Jesú jato quënaniquë. Jatsi quiha jato jahëpa Zebedeo, jahuë yonati bo, tihí cabo ja jisbëriatapicaniquë. Jisbëria tsi quiha Jesu ja banahuacanicuë.

Yoshi jaya ca joni

Lucas 4.31-37

²¹ Jatsi Capernaum yaca qui ja cahëcaniquë, naa Jesu, jahuë rabëti bo ya. Jodioba joiti barí tsi quiha jato catiti xobo qui Jesu jiconiquë. Jicoxo tsi quiha tiisimatsijahuaniquë.

²² Jabi ja tiisimani ca quinia qui nohiria bo ratëniquë. Jato yoba tiisimati maestro bo quirima ja ini quiha, chama ya jato ja tiisimani nori quëshpi na.

²³ Jatsi quiha yoshi jayanish ca joni jiconiquë catiti xobo qui. Pistiama ca jói tsi ja quënaniquë:

²⁴ —Noqui yosiyamahuë, Nazarét ca Jesú. Tonia noqui quëyohi mi joquë pë. Mia cahëquia. Mia ri tsi xo toa Dios Baquë jiaxëni cato ra —i ja qui yoshi niquë.

²⁵ Tias Jesú yoshi raahanicuë:

—Pasihuë. Joni quima ax natsëquëhuë —iquiina.

²⁶ Jatsi pë yoshiní joni rasëbimanicuë. Rasëbimahax ja sai-sainiquë, natsëquëhi na.

²⁷ Jatsi quiha ratëyoniquë nohiria tsayahax na. Chaninatsijacanicuë:

—¿Jëniria ni sa? ¿Tiisimahai ca paxa ni naa sa? Jisí. Chama jaya xo naa joni ra. Jisí. Jahuë chani qui nicahi quiha yoshi bo ri pa —iquiina.

²⁸ Jatsi Galilea maí tsi chani pacanicuë Jesú ani yoati na.

Huëstima ca nohiria Jesú jënimahuanina

Mateo 8.14-15; Lucas 4.38-39

²⁹ Jaquirëquë catiti xobo jisbaya tsi quiha Simón, Andrés, tihí caba xobo qui ja bocanicuë. Bocanicuë Jacobo, Juan, jato ri.

³⁰ Jabi raca Simón raisi ini quiha. Ja iquini quiha. Xobo qui Jesu cahëquë tsi,

—Iquihi quiha —i Jesu qui jaca niquë.

³¹ Jatsi jisí Jesu caniquë. Caxo tsi quiha jahuë mëquë ja biniquë joimaxëna. Jatsi janacatapinicuë jahuë iquini ra. Joixo oriquiti taatsijahuaniquë pa.

Huëstima ca anomaria cabo Jesú jënimahuanina

Mateo 8.16-17; Lucas 4.40-41

³² Bari chixabano tsi quiha iquicanaibo, anomaria cabo, yoshi jaya cabo, tihí cabo nohiria bá bëniquë Jesu qui.

³³ Jasca, xobo bësojó tsi yacatá ca nohiria tëquë quëtsoniquë.

³⁴ Jatsi huëstima ca anomaria cabo ja jënimahuaniquë. Yoshi bo ja natsëcaniquë. Natsëcapama tsi yoshi bo ja pasimanicuë, ja chaniyamacano iquish na. Dios Baquë ja iqui ca ja cahëcani quiha.

*Galilea mai xo tsi Dios Chani Jesú yoanina**Lucas 4.42-44*

³⁵ Huëaquë, jari mitsëmono tsi Jesu joiniquë. Xobo jisbaya tsi quiha nohiria yama ca iti qui ja caniquë jamë no. Toá tsi ja bëhoxni quiha.

³⁶ Jatsi Jesu yopaxo tsi Simón, jahuë rabëti bo, tihi cabá mërahi bocaniquë.

³⁷ Jisi tsi,

—Mia mëracani quiha nohiria tëquë ra —i ja qui jaca niquë.

³⁸ Jama,

—Nëá ca yaca huëtsa bo qui no cati xo. Jato qui Dios Chani ë yoaxëti xo ra. Ja tsi xo toa ë raahacanicuë —i jato qui Jesu niquë.

³⁹ Jatsi Galilea mai tëquë xo tsi Dios Chani ja yoabonaniquë, jato catiti xobo xo na. Yoshi bo ja natsëcaniquë jaa ri.

*Leproso ca joni Jesú jënimahuanina**Mateo 8.1-4; Lucas 5.12-16*

⁴⁰ Jatsi lepra jaya ca joni Jesu qui joniquë jënimahuahacaxëna. Bonohuaxëni ca joni ja ini quiha. Mënihax,

—Mi aapicatsai tsi ëa jënimahuati mëtsa xo mia ra —i Jesu qui ja niquë.

⁴¹ Jatsi quiha Jesu cohuënaniquë tsayahax na. Noitiria ca joni ja ini quiha. Jatsi Jesú joni motsanicuë. Motsahax,

—Acasquia ra. Bahuëhacahuë —i ja qui Jesu niquë.

⁴² Jatsi tapotapinicuë jahuë bono bo. Jënima ja ini quiha.

⁴³ Jatsi jahuë xobo qui raanox pari tsi Jesú yobanicuë:

⁴⁴ —Quiniahuë. E aca ca yoayamahuë. Jama, jaboqui arati ibo qui caaparita, mia ja tsayano iquish na. Jatsi Moisés yobani ca ja qui ahuë tëpas-hacati, nohiria bo qui mi jënimahuahacaha jismaxëna —i ja qui Jesu niquë.

⁴⁵ Jama, caquí tsi quiha Jesú ja bax aca ca ja yoabonaniquë pë. Jatsi quiha chani pacanatapinicuë Jesu yoati na. Jaha tsi pë bëro tsi yaca qui jiconoma Jesu ini quiha, naa tihiria ca quëtsohai ca nohiria iqui na. Jaha tsi quiha yaca basi, naa xobo yama cató tsi quiha ja chitënicuë.

2*Mohitimaxëni ca joni Jesú jënimahuanina**Mateo 9.1-8; Lucas 5.17-26*

¹ Ichariama ca bari tsi quiha Jesu chitënicuë xobo yama cató no. Jaquirëquë Capernaum qui jahari ja joniquë jahuë xobo qui. Jatsi quiha jahari ja johai ca nohiria bá nicaniquë.

² Jaha tsi quiha jahuë xobo qui huëstima ca nohiria quëtsoniquë. Jahuë xobo ja réamëcani quiha. Jasca, caiti cacha xëa yama ini quiha niiti. Jatsi quiha jato qui Jesu chaniniquë, Dios Chani yoahi na.

³ Yoajahuano tsi quiha nohiria maxo xobo qui cahënicuë, mohitimaxëni ca joni bëhaina. Cuatro ca joni bá bëni quiha.

⁴ Xobo qui cahëhax Jesu qui basimanoma ja icanicuë rë, naa huëstima ca nohiria iqui na. Jaha tsi quiha xobo mapasti tsëcatsijahuacanicuë. Quinihuaxo tsi quiha noitiria ca joni ja botëmacanicuë, jahuë oxati no.

⁵ Jabi Jesu qui ja chitimiriacani quiha toa joni ja jënimahuano. Jabi ja chitimicanai ca jisi tsi mohitimaxëni ca joni qui Jesu chaniniquë:

—Masahacaquë mi jocha, noho baquë —iquiina.

⁶ Jabi toá tsi jodioba yoba tiisimacanaibo tsaho ini quiha. Jesú yoaha ca ja nicanicuë. Nicahax,

7 —¿Jënihax tsi toca tsi chanihi ni naa joni sa? Dios pasomaha chanihi quiha pë. Yama tsi xo jocha masati mëtsa cato ra; jaroha tsi xo Dios —i jamë jaca niquë.

8 Jabi ja shinacanaï ca Jesú cahëtapiniquë. Japi jato qui ja chaniniquë.

—¿Jënihax toca tsi shinacanaï rë, ëa yoati na?

9 ¿Jëni ca ni toa bëroria ca yoati, naa mohitimaxëni ca qui? “Masahacaquë mi jocha” ¿iti ni? “Niina. Cohuë” ¿iti ni?

10 Jabi jocha masati chama Nohiria Baquë jaya ca ma cahëno ra. Tsayacahuë —i jato qui Jesu niquë.

Jatsi mohitimaxëni ca joni qui Jesu chaniniquë:

11 —Joihuë. Mi oxati topihuë. Mi xobo qui cata —iquiina.

12 Jatsi joitapiniquë joni ra. Joixo tsi quiha jahuë oxati ja topiniquë. Jatsi quiha xobo ja huajaniquë jato bësojô no. Jaha tsi quiha ja ratëyocaniquë tsayahax na. Tsayaxo tsi Dios ocahuatsijahuacanicuë:

—Anomaria tsi xo naa no tsayahana ra —iquiina.

Mateo Jesú quënanina

Mateo 9.9-13; Lucas 5.27-32

13 Jatsi Galilea qui jahari Jesu catëquënicuë. Caxo tsi quiha ja qui quëtsohai ca nohiria tiisimatsijahuanicuë.

14 Ia quënipama tsi quiha gobierno bax nohiria quima parata biti ibo-iboria ca joni Jesú jisnicuë, naa Alfeo baquë Mateo. Jahuë oficina xara tsaho ja ini quiha. Jatsi,

—Ea banahuahuë —i ja qui Jesu niquë.

Jatsi quiha Mateo joiniquë. Joixo tsi Jesu ja banahuanicuë.

15 Jaquirëquë Mateo xobo qui Jesu caniquë oriquixëna. Jabi impuesto biti ibo-iboria bo, jochahuaxëni cabo, tihî cabo qui joi Mateó amani quiha Jesu ya oriquiti. Jabi Jesu ja banahuacascani quiha jato ri.

16 Jatsi quiha yosananicuë jodioba chama bo, naa jodioba yoba tiisimacanaïbo, jochahuaxëni cabo ya Jesu oriquihî tsayahax na. Jatsi jahuë rabëti bo qui ja chanicaniquë:

—¿Jënixo tsi impuesto biti ibo bo, jochahuaxëni cabo, tihî cabo ya oriquihî ni Jesu pë? —iquiina.

17 Jatsi quiha Jesú jato quëbiniquë nicaxo na:

—Doctor qui cayamahi quiha jënima cabo. Jama, doctor ó quëëhai ca tsi xo naa anoma cabo. Jasca, shinajiaxëni cabo quënahî ë joyamaniquë, jato jocha quima bësomati jochacanaïbo quënati nori —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

Samati jabi

Mateo 9.14-17; Lucas 5.33-39

18 Toatiyá tsi quiha ashimati ibo Juan banahuacanaïbo, fariseobo banahuacanaïbo, tihî cabo samahi iniquë. Japi huësti huësti ca nohiria Jesu qui bëcaniquë nicaxëna. Johax,

—¿Jënihax tsi samahi ni Juan banahuacanaïbo, fariseobo banahuacanaïbo? Mi rabëti bo tsi xo toa समयamacanaina pa —i ja qui jaca niquë.

19 Jatsi Jesú quëbiniquë:

—¿Joní ahui yano tsi samahi ni ahui bichish cato rabëti bo pa? Iyamacani quiha ra. Cohuëti xaba ma xo ra. Jabi ahui bichish ca jato bëtano tsi oriquicani quiha ra.

20 Jama, tobixëhi quiha bari huëtsa, naa ahui bichish ca mëbihacaxëhai ca bari. Toa barí tsi quiha samacaxëcani quiha jahuë rabëti bo cohuëhi na. (Jabi tocaxëhi quiha noho rabëti bo ri ë caquë no) —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

*Arati quinia siri jatihaina**Mateo 9.16-17; Lucas 5.36-39*

²¹ Jatsi quiha Jesu chaniniquë nohiria bo qui jahuë arati quinia paxa ca yoati na.

—Quësi paxá tsi quiha raiti siri pishpayamaha quiha nohiria. Anoma quiha. Jabi quësi paxá tsi ja pishpapicano tsi përesixëhi quiha raiti siri. Përesixëhi quiha quësi paxa ri, jaha bëquiyamahai iqui na. (Jascaria, mato arati quinia siri jaha bëquiyamaha quiha noho tiisi paxa cato. Jamëri xo.)

²² Jasca, jënë bichi ca sota sirixëni qui jëësihai ca jënë paxa ca rëhuiyamahi quiha nohiria. Rëhuijahuacano tsi poshixëhi quiha jënë bichi ca sota ra. Jatsi japaquëxëhi quiha jënë. Yoshihuahacaxëhi quiha sota ra. Jama, jënë bichi ca sota paxa ca qui jënëria paxa ca rëhuihacati xo. (Jascaria, anoma tsi xo toa arati quinia siri tsi noho tiisi paxa ca tiisimahaina ra. Arati quinia huëtsá tsi ja tiisimahacaxëti xo. Mato arati jabi siri jaha bëquiyamaha quiha noho tiisi paxa cato) —nëa tsi nohiria bo qui Jesu nëcaniquë.

*Joiti barí tsi Jesu rabëti bá trigo bimi risanina**Mateo 12.1-8; Lucas 6.1-5*

²³ Joiti barí tsi quiha harina trigo huai bo nacohi Jesu iniquë jahuë rabëti bo ya. Bohopama tsi quiha jahuë rabëti bá trigo bimi risaniquë piti.

²⁴ Jatsi quiha ja qui jodioba chama bo chaniniquë tsayahax na.

—Tsayapa. Anoma ca acani quiha mi rabëti bo ra. Anoma tsi xo toa joiti barí tsi yonocohaina ra —i ja qui jaca niquë.

²⁵ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—¿Quënëhacanish cabo ó tsi noba David yamabá ani ca ma tsayayamaya-mani, naa jahuë joni bo ya ja paxnaniquë no?

²⁶ Dios xobo qui ja jiconi quiha jahuë joni bo ya, arati ibo ba mapari bixëna. Jabi toatiyá tsi quiha arati ibo bo chama Abiatar i-ipaoni quiha. Jicoxo tsi quiha Dios qui aquëquëmani ca mapari David yamabá jini quiha, pixëna; naa pinoma ca mapari quiha. Jatsi quiha ja bëta inish ca joni bo qui toa roa ca mapari ja ani quiha piti —nëa tsi Jesu nëcaniquë jato qui.

²⁷ Jatsi,

—Joiti bari Diós ani quiha joni mëbixëna ra. Joni acacayamani quiha joiti barí bax na.

²⁸ Jatsi jënima tsi xo toa noho rabëti bá acaina, joiti bari Ibo-iboria ca ë nori iqui na —i jato qui Jesu niquë.

3*Mëquë choni jaya cato**Mateo 12.9-14; Lucas 6.6-11*

¹ Catiti xobo qui Jesu jicotëquëniquë. Toá tsi mëquë choni jayanish ca joni ini quiha.

² Jatsi quiha nohiria bá Jesu tsaya-tsayamishiquë ja qui quësocasquí na. Joiti barí tsi joni ja jënimahuaxëti ó ja pasocani quiha.

³ Jatsi mëquë choni jayanish ca joni qui Jesu chaniniquë:

—Niihuë. Nëri johuë —iquiina.

⁴ Jatsi nohiria bo Jesú nicaniquë:

—¿Yoi ni, jia ni joiti barí tsi jia ca acaina? ¿Naa joni mëbixëhi ni noa? ¿Mëbiyamaxëhi ni noa? ¿Xabahamaxëhi ni noa; quëyoxëhi ni noa? —i jato qui ja niquë.

Quëbiyamaniquë nohiria pë. Ja pasicaniquë.

⁵ Jatsi caxaxo tsi quiha Jesú jato béisniquë. Cahëtimaxëni ca nohiria ra. Jato shina yoi iqui tsi Jesu cohuënaniquë. Jatsi noitiria ca joni qui Jesu chaniniquë: —Mi mëquë yoi mëtahuë —iquiina.

Jatsi quiha joni jahuë mëquë mëtaniquë. Jënimahuahacani quiha jahuë mëquënë.

⁶ Jatsi bamaxoma tsi jodioba chama bá jisbayaniquë. Jisbaya tsi maxo huëtsa ya, naa Herodes yonati bo ya ja caticaniquë chaninaxëna, Jesu acasani na.

Ia quëmapó ca nohiria misco bo

⁷ Jatsi ia qui Jesu caniquë jahuë rabëti bo ya. Ja caquë tsi quiha banahuacanicuë Galileá ca nohiria misco ra.

⁸ Jisti bo Jesú acai ca nicahax bëcani quiha jodioba maí ca nohiria. Jasca, Jerusalén, Idumea, ani Jordán rabëquëxë, Tiro, Sidón mai, tihí cabo ax ja bëcani quiha Jesu jisxëna.

⁹ Jatsi quiha quëtsohai ca nohiria iqui tsi jahuë rabëti bo ja yobanicuë ja bax noti rohahuati. Nohiria quima paxati quiha.

¹⁰ Jabi huëstima ca ja jënimahuanicuë toa barí no. Ja tsi xo toa ja qui nohiria quëtsoni quiha Jesu motsaxëna.

¹¹ Jasca, ja bësojó tsi yoshi jaya ca nohiria mëni-mëniniquë, Jesu tsayahax na. Mënihax yoshi bá quënaniquë:
—Dios Baquë xo mia ra —iquiina.

¹² Jama, jato ja yobarianiquë tsohuë ja iqui ca yoayamati.

Doce ca rabëti bo Jesú binina

Mateo 10.1-4; Lucas 6.12-16

¹³ Nohiria bo jënimahuahax tsi tëmachi Jesu tëmahinanicuë. Tëmahinaxo tsi quiha ja bicasni ca joni bo ja quënaniquë ja bëtati. Jatsi ja qui ja bëcaniquë.

¹⁴ Doce ca joni bo ja bini quiha ja bëtati, raahacati, Dios Chani yoati.

¹⁵ Jasca, chama jato qui ja aniquë yoshi bo tsëcati.

¹⁶ Jabi doce ca ja bini ca tsi xo naa:

Simón, naa Pedro ja janëni cato,

¹⁷ Jacobo, naa Zebedeo baquë,

Jacobo noma Juan, (Boanerges ja quënahacacani quiha, “Tërëhai cato baquë bo” iquiina.)

¹⁸ Andrés,

Felipe,

Bartolomé,

Mateo,

Tomás,

Alfeo baquë Jacobo,

Tadeo,

gobierno pasomaha ca Simón,

¹⁹ Judas Iscariote, naa jodioba chama bo qui Jesu mëanish cato.

Tihí cabo Jesú biniquë ja bëtati.

Yoshi bëboti chama Jesú jayahaina

Mateo 12.22-32; Lucas 11.14-23; 12.10

Jaquirëquë xobo qui Jesu jiconiquë jahuë rabëti bo ya.

²⁰ Ja qui nohiria misco quëtsohtëquënicuë pa. Jabi nohiria iqui tsi pinoma quiha ja icanicuë rë.

²¹ Jatsi quiha Jesú nohiria jënimahuahai ca jahuë noma bo, jahuë jahëhua, tihî cabá nicaniquë. Nicaxo tsi quiha Jesu bichi ja bocaniquë, yoyo jayahai ca quëscajahuahi na.

²² Jasca, jahuë xobo qui cahëniquë Jerusalén ca maestro bo, naa Dios yoba cahëxëni cabo. Cahëhax tsi quiha ja nëcapaniquë:

—Jahuë ibo tsi xo Satanás ra. Yoshi bo ibo-iboria tsi xo toa Jesu mëbihai cato. Ja tsi xo toa yoshi tsëcati chama jaya xo ra —i jaca niquë pë, ja yoati na.

²³ Jatsi nohiria Jesú quënaniquë chani bo jato qui yoaxëna. Ja nëcani quiha: —¿Jënahuarixaxo raca Satanás Satanás natsëcana?

²⁴ Jabi iquinapihi tsi quëyohacaxëhi quiha país ca nohiria ra. Chama yama xo toca ca gobierno ra.

²⁵ Jasca, quëyohacaxëhi quiha xobó ca nohiria ra, ja iquinacaquë no. Yonocobëquitimaxëni ca xo rë.

²⁶ Japi jamë pasomaha iquinapihi tsi quëyohacaxëhi quiha Satanás chama. Tocapijano tsi basima xo jahuë rëso ra. Jabi tocayamahi quiha Satanás ra.

²⁷ ¿Jënahuariahax raca joni chamaxëni cato xobo qui joni jicona, jahuë jahuë bo yomaxëna? ¿Jariapari tsi quiha chamaxëni ca joni nëxayamayamaxëhi ni? Nëxaxo tsi jahuë jahuë bo yomahi quiha.

²⁸ Mato parayamaquia. Nohiria jocha tëquë masaxëhi quiha Dios ra. Masahacaxëhi quiha ëa pasomaha ca chani ri.

²⁹ Jama, Espiritu Santo pi nohiria ocahuano tsi jahuë jocha shina-bënoyamaxëhi quiha Dios. Quësohacapaoxëhi quiha toa nohiria ra —i Jesu niquë nohiria bo qui chanihi na.

³⁰ Jabi toca tsi quiha Jesu chaniniquë:
—Yoshi jaya —i jaca ni quëshpi na.

*Jesu jahëhua, jahuë noma bo
Mateo 12.46-50; Lucas 8.19-21*

³¹ Jatsi xobo qui jahuë jahëhua, jahuë noma bo, tihî cabo bëcaniquë. Xobo cacha nii ja icani quiha. Jatsi chani ja qui ja raacanicuë, cacha ja jono iquish na.

³² Jatsi,

—Cacha tsi xo mi ihua, mi noma bo. Mia mëracani quiha —i Jesu tëamë ca nohiria niquë.

³³ Jatsi Jesú jato nicaniquë:

—¿Tsohuë ni toa noho jahëhua yoi ra? ¿Tsohuë ni toa ëbë xatë yoi bo? —iquiina.

³⁴ Jatsi ja tëamë ca tsaho ca nohiria qui tsayahax,

—Nëá xo noho jahëhua yoi. Nëá xo ëbë xatë yoi bo.

³⁵ Ebë xatë, noho yoxa cato, noho jahëhua tihî ca tsi xo toa Dios shina acai cato iquia —iquiina.

4

*Bëro sayanish cato
Mateo 13.1-9; Lucas 8.4-8*

¹ Ia Galilea quëmapo xo tsi quiha nohiria bo tiisimati Jesú chitahëhuaniquë. Anomaria nohiria iniquë ra, naa ja qui quëtsocanaibo. Nohiria misco quiha. Ja tsi xo toa ianë ca noti qui Jesu jiconiquë nohiria quima paxaxëna. Jicohax tsi quiha ja tsahoniquë. Quëmapó tsi quiha nohiria tëquë mani ini quiha.

² Jatsi quiha huëstima ca jahuë bo jato ja yoanicuë chaniqui na. Bëroria ca jahuë chani ini quiha. Ja nëcanicuë:

³ —Bëro sayahi quiha huësti ca joni caniquë.

4 Jahuë huai sayajahuano tsi quiha huësti huësti ca bëro bahi tapai xapaquëniquë. Toá ca bëro isa bá piniquë joxo na.

5 Jasca, bëro huëtsa quiha maxax mai qui xapaquëniquë, naa iriama ca mai cató no. Toá tsi quiha bëro shinahatapiniquë, oti yama pi mai ini iqui na.

6 Bari tsëquëquë tsi quiha ja mëshahacaniquë. Tapo mishni quiha. Ja iqui tsi ja chonicaniquë rë.

7 Jatsi huësti huësti ca bëro masa xërëquë tsi xapaquëniquë rë. Bëro ya tsi shinahabëquiniquë masara pë. Banaha ca ja mapani quiha.

8 Jama, bëro huëtsa mai jiaxëni ca qui xapaquëniquë. Jocohax jia tsi quiha ja shinahaniquë. Huëstima ca bimi ja saihuacaniquë. Cien ca bëro huësti ca maxó saihuani quiha. Maxo huëtsa tsi quiha setenta. Maxo huëtsa ri treinta –nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë.

9 Jatsi,

–Ea nicaxëti xo jatiroha cabo ra –i Jesu niquë nohiria bo qui.

Jonë ca chani yoati na

Mateo 13.10-17; Lucas 8.9-10

10 Jamë pistia ja no tsi quiha jahuë rabëti bo, toá ca banahuacanaibo huëtsa bo, tihi cabá nicaniquë ja yoaha ca chani yoati na. Jato qui bëronoma ini quiha ja yoahana.

11 Jatsi jato ja quëbiniquë:

–Mato qui tiisi acacaniquë, Diós otohái ca yoati tsi jonë ca jahuë bo cahëti. Jama, naa jonë ca jahuë bo cahëyamahi quiha ëa pasomaha cabo. Nëca ca chaní tsi, naa ejemplo bá tsi nohiria qui chaniquia, nicaxo ja cahëyamacano iquish na.

12 Dios quiri ja bësoyamacano, jato jocha masahacayamano iquish na.

Bëro sayanish ca ejemplo Jesú bërohuania

Mateo 13.18-23; Lucas 8.11-15

13 Jatsi Jesú jato nicaniquë:

–¿E yoaha ca chani ma cahëyamaha pa? Cahëyamapiquí tsi çjënahuariaxo raca ë yoaxëhai ca ejemplo huëtsa bo ma cahëna?

14 Bëro sayahai ca tsi xo toa Dios Chani yoahai cato.

15 Huësti huësti ca nohiria tsi xo toa bahi tapai ca bëro jascaria. Dios Chani nicacani quiha. Ja nicacano tsi johi quiha Satanás, jato shina ó ca sayaha ca chani tsëcaxëna.

16 Nohiria huëtsa tsi xo toa maxax mai qui sayaha ca bëro jascaria. Ranixo tsi Dios Chani biriacani quiha nicaxo na.

17 Jama, jato shina ó tsi tapoyamahi quiha Dios Chani rë. Naamayamahi quiha ja chahahuacanaina rë. Dios Chani iqui tsi nohiria bá jato yosino tsi ja tënëmapihacacano tsi Dios quinia quima casotapicani quiha.

18 Jatsi nohiria huëtsa tsi xo toa masa xërëquë sayaha ca bëro jascaria. Dios Chani nicacani quiha jato ri;

19 jama, Dios quima jato ninihi quiha maí ca jahuë bo, naa jaha ja quëëcanaina. Maí ca jahuë bo shinacani quiha pë. Jatsi Dios Chani, naa sayaha ca bëro tsihaqui quiha parata ó ja quëëcanaina ra. Tsihaqui quiha toa jato ranihuahai ca jahuë bo rë. Ja quëshpi tsi jato shina ó tsi anitimaxëni tsi xo Dios Chani ra.

20 Jama, tobi quiha Dios Chani bicanaibo, nicaxo na. Mai jiaxëni cato ó ca sayaha ca bëro jascaria ca xo. Dios bax saihuacani quiha. Huësti ca maxo tsi xo cien ca saihuahaina. Maxo huëtsa tsi xo setenta ca saihuahaina. Maxo huëtsa tsi xo treinta ra –nëa tsi Jesu nëcaniquë, jahuë chani bërohuahi na.

*Lamparina ejemplo**Lucas 8.16-18*

²¹ Jatsi quiha jahuë chani Jesú rëtsaniquë:

—¿Paiti nama, oxati nama, tihi cabo nama jahuë lamparina janahi ni ibo pa, tsamaxo na? Tocayamahi quiha ibo ra. Jahuë ití tsi janahi quiha.

²² Jabi bërohuahacaxëhi quiha jaboqui jonë ca tëquë.

²³ Ea nicati xo jatiroha cabo ra —i Jesu niquë.

²⁴ Jaquirëquë ja nëcaniquë:

—Nicaquí tsi chahahuacana. Jia pi ma nicano tsi Dios Chani pi ma jabino tsi mato tiisi anihuaxëhi quiha Dios.

²⁵ Oquë ca tiisi bixëhi quiha tiisi jaya cabo; jama, jahuë tiisi pistia roha bënoxëhi quiha nicacasyamacanaibo ra —i Jesu niquë.

Shinahacai ca bëro ejemplo

²⁶ Jaquirëquë Jesu nëcaniquë:

—Chani mato qui yoacqua Diós otohái ca mato cahëmaxëna. Tobi quiha huai ibo. Jahuë bëro sayahi cahi quiha.

²⁷ Sayaxo jisbayahi quiha. Jatsi huinocahi quiha bari bo. Ibo yamano tsi jochi quiha toa ja sayahana. Jia tsi shinahahi quiha; jamë no.

²⁸ Jabi mai tsi xo toa bëro jocomahaina. Jariapari tsi xo jahuë joco. Jaquirëquë jahuë pëhi. Jarohari tsi xo jahuë bimi shini cato.

²⁹ Jahuë bëro shiniquë tsi tésaqui ibo ra. Tsëquëquë tésatiya —i Jesu niquë tiisimahi na.

*Mostaza bëro ejemplo**Mateo 13.31-32; Lucas 13.18-19*

³⁰ Jaquirëquë chani huëtsa Jesú yoaniquë:

—¿Jënahuariaxo Diós otohái ca mato cahëmaxëhi ni ëa sa? ¿Jëni ca ejemplo yoaxëhi ni ëa sa, mato cahëmati?

³¹ Jabi mostaza bëro chani mato yoaxëquia ra. Toca xo Diós otohaina ra. Jabi mishni-mishniria tsi xo toa banaha ca mostaza bëro.

³² Jama, shinahacax pistiama quiha. Tëtëcaria tsi xo jahuë mëshi bo. Planta huëtsa bo oquë quiha. Jasca, mëshi naxërëquë xo tsi jato naha acani quiha isa bo, tëbaquishí racaxëna —i jato qui Jesu niquë, tiisimahi na.

*Ejemplo bá tsi Jesu chaninina**Mateo 13.34-35*

³³ Nëca tsi quiha huëstima ca ejemplo bo Jesú yoaniquë, Dios Chani nohiria bo tiisimaquí na. Cahëti mëtsa pi ja icano tsi ja tocani quiha.

³⁴ Jabi ejemplo bo ja yoarohaniquë tiisimaquí na. Jahuë jabi quiha. Jama, jahuë rabëti bo roha yaquí tsi quiha jahuë chani bo ja bërohuapaoniquë.

*Yoshini, choca, tihi cabo Jesú janacamanina**Mateo 8.23-27; Lucas 8.22-25*

³⁵ Yata, bari caquë tsi quiha jahuë rabëti bo Jesú yobaniquë:

—¿Ia rabëquëx ca qui canomani? —iquiina.

³⁶ Jatsi Jesu tsaho ca noti qui jahuë rabëti bo jiconiquë. Jicoxo tsi quiha nohiria bo ja jisbayacaniquë. Jisbaya tsi quiha ia ja shitacanicuë. Jatsi jato noti ya noti huëtsa bo shitaniquë jato ri.

³⁷ Jatsi inanë tsi cosporiatsi yoshi niquë rë. Rëamëtsi quiha jato noti niquë choca iqui na. Jëtëquëpaimaria ja icani quiha.

³⁸ Jama, noti chipojó Jesu iniquë. Oxa quiha. Tëpasamëti raca. Jatsi jahuë rabëti bá Jesu bësomanicuë.

—Noqui shinahuë, Maestró. Rësopaima xo noa rë —i ja qui jaca niquë.

³⁹ Jatsi Jesu niiniquë. Niixo tsi quiha yoshi, choca, tihi cabo ja raahaniquë:
—Pasihuë. Janacahuë ra —iquiina.

Jatsi yoshi xotohai ca janacanicuë. Pasi roha ja ini quiha ra.

⁴⁰ Jatsi jahuë rabëti bo qui Jesu chaniniquë:

—¿Jëniriahax raquëcanai ra? ¿Jëniriahax ë qui ma chitimiyamaha? —iquiina.

⁴¹ Raquëhax,

—¿Tsohuë cara ni naa sa? Ja qui nicahi quiha yoshini, choca, tihi cabo ra —i jaca niquë.

5

Yoshi jayanish ca jënimahuahacanina

Mateo 8.28-34; Lucas 8.26-39

¹ Ia Galilea shitahax tsi quiha Gadara mai qui ja rërëcaniquë.

² Rërëhax noti ax Jesu botënicuë. Jatsi maihuati quini bo, naa cementerio icanai ca ax joni joni quë,

³ naa yoshi jaya cato. Toá tsi quiha ja racanicuë, rësonish caba maí no. Anomaria jahuë yoyo ini quiha. Nëxanoma quiha. Jasca, mëchichó nëxanoma ja ini quiha.

⁴ Jasca, huëstima tsi jahuë mëquënë, jahuë tahë, tihi cabo nëxahacanicuë; mahitsa. Mëchichó toa joni ja nëxacaquë tsi quiha mëri tsi ja tésanicuë. Jasca, jahuë tahë achati manë bo ja choshapaonicuë.

⁵ Jasca, barihani, baquicha, rësonish caba maí tsi quiha ja cocohi iniquë. Maca bo nacopama tsi ja sai-saini quiha. Quënoxëni ca maxa bá tsi quiha jamë ja quëëسانی quiha.

⁶ Jabi basi xo tsi Jesu jisi tsi quiha ja qui ja jabaniquë. Jabahax ja bësojó tsi quiha ja mëniniquë.

⁷ Jatsi joi pistiamá tsi quiha ja quënaniquë:

—Ea huënahuyamahué Jesús, mana ca Dios Baquë. Dios janë tsi ëa shinahuë. Ea tënëmayamahué ra iquia —iquiina.

⁸ Jabi toca tsi quiha ja chaniniquë Jesús yoaha iqui na,

—Naa joni quima natsëquëhuë ra —i ja qui ja ni quëshpi na.

⁹ Jatsi,

—¿Jahuë ni mi janë ra? —i quiha Jesu niquë.

—Seis Mil xo ëa —i ja niquë huëstima ca yoshi bo ja jayani quëshpi na.

¹⁰ Jatsi Jesu ja hënarianiquë, toa mai quima jato ja raayamano iquish na.

¹¹ Jabi toá tsi, basima quiha, huëstima ca yahua jinaya iniquë. Macana xo tsi pihi ja icani quiha.

¹² Jatsi yoshi bá bënanicuë:

—Toa yahua jinaya qui noqui raahuë. Jato qui no jicono ra —iquiina.

¹³ Jatsi,

—Bocata —i jato qui Jesu niquë.

Jatsi joni quima ax yoshi bo natsëquënicuë. Natsëquëhax tsi quiha yahua jinaya qui ja jicocanicuë. Jatsi jabatsi yahua tirixëni niquë. Dos mil ca yahua quiha. Maca ax rënichihax ia qui ja jabayocanicuë. Ja nëachiyocanicuë ianë no.

¹⁴ Jatsi yahua jinaya obëso cabo jabayocanicuë, ratëhi na. Yacatá ca nohiria, xabachá ca nohiria, tihi cabo yoahi ja bocani quiha. Jatsi nohiria bo bëcaniquë oca pi ja ni ca jisi na.

15 Jesu ini ca qui cahëxo yoshi jayapaonish ca joni ja jiscaniquë. Jaboqui tsaho ja ini quiha. Raiti sahuë quiha. Yoyo yama, jënima ja ini quiha. Tsayahax ja raquëcaniquë.

16 Jabi yoyoxëni ca joni jënimahuahacani ca quinia jishish cabá yoaniquë bëcanish cabo qui.

17 Jatsi Jesu bënatsi jahuacaniquë jato mai jisbayati.

18 Jatsi jahuë noti qui Jesu jiconiquë jisbayaxëna. Jicojano tsi quiha, —Mi bëta cacasquia ra —i yoshi jayapaonish ca niquë.

19 Jama, noti qui Jesú jicomayamaniquë. Jicomayamaxo tsi quiha ja qui ja chaniniquë:

—Jahari mi xobo, mi nabo, tihi cabo qui catá. Mi bax Ibobá acana, mia ja shomahuahana, tihi cabo jato mi yoano ra —iquiina.

20 Jatsi pë joni jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha Decápolis icanai ca yaca bo xo tsi Jesú ja bax ani ca ja yoabonaniquë. Ratëniquë jahuë chani nicanish cabo tëquë.

Jairo jahini, jimihai ca yoxa jënimahuahacarina

Mateo 9.18-26; Lucas 8.40-56

21 Jahari ia rabëquëx ca qui Jesu cahëquë tsi toá tsi quiha nohiria misco mani iniquë. Quëmapó nii ja icanai quiha.

22 Jatsi quiha ja qui joni joniquë, naa Jairo icanai cato. Jodioba catiti xobo chama quiha. Jesu jisi tsi quiha Jesu tahë tsi Jairo mëniniquë.

23 Mënihax ja bënarianiquë:

—Anoma xo noho jahini rë. Noho xobo qui johuë. Noho jahi mi motsano ra, ja jënimanano iquish na, ja rësoyamano —iquiina.

24 Jatsi Jairo ya Jesu caniquë. Banahuaniquë nohiria misco ri, ja qui quëtsocanaina.

25 Jabi nohiria xërëquë tsi quiha noitiria ca jimi acai ca yoxa ini quiha. Doce ca año no tsi quiha jimi ja ani quiha.

26 Jasca, huëstima ca doctor bo qui ja cani quiha jënimahuahacaxëna. Quëyohacani quiha jahuë parata; jama, jari jasca pi ja ini quiha rë. Oquënahi ja jimi acai ini quiha.

27 Jesu yoati tsi nicahi tsi nohiria xërëquë tsi Jesu cho ja basimaniquë. Basimaxo tsi quiha Jesu sahuëti ja motsaniquë.

28 Jabi jamë ja nëcani quiha: “Jahuë sahuëti roha pi motsahi tsi jënimaxëquia ra” iquiina.

29 Jatsi tocapijaniquë. Bismatapiniquë ja jimihaina ra.

30 Jarohari tsi quiha jahuë chama natsëquëha ca Jesú cahëtapiniquë. Nohiria naxërëquë bopinaxo tsi quiha ja nicaniquë:

—¿Tsohuë noho sahuëti motsaha? —iquiina.

31 Jatsi jahuë rabëti bá quëbiniquë:

—Tsayahuë. Anomaria tsi xo toa nohiria mia tijhacanaina. ¿Jëniarahax raca, “¿Tsohuë ëa motsaha?” i mi a pa? —iquiina.

32 Jama, motsahax ca jari Jesú mëraniquë, nohiria tsayaquí na.

33 Jatsi raquëtsi yoxa niquë. Ja jënimahuahacaha ca ja cahëni quiha. Japi mëmë tsi Jesu qui ja joniquë. Johax Jesu tahë tsi quiha ja mëniniquë. Ja jënimahuahacaha ca ja yoaniquë, parayamaquí na.

34 Jatsi Jesu ja qui chaniniquë:

—Mi jënimahuahacaquë cai, mi chitimihai ca iqui na. Bëpasi tsi cata. Jaboqui jënima xo mia —iquiina.

35 Jari Jesu ja qui chanino tsi quiha huësti huësti ca nohiria bëcaniquë Jairo xobo ax na, naa jodioba catiti xobo chama. Cahëhax,

—Rësoquë mi jahini rë. Maestro jari huënhuayamahuë. Iquë rë —i jahini jahëpa qui jaca niquë.

³⁶ Ja yoacana ca chahahuayamahi tsi jodioba catiti xobo chama qui Jesu chaniniquë:

—Raquëyamatsina. E qui roha mi chitimino ra —iquiina.

³⁷ Jatsi jahari nohiria bo Jesú raaniquë, jamë cacatsina. Pedro, Jacobo, Juan, Jacobo noma, tihi ca roha ja boniquë.

³⁸ Jairo xobo qui cahëxo tsi quiha pacots-huahai ca nohiria, naa araconanaibo, huini-huincanaibo, tihi cabo ja jisniquë.

³⁹ Xobo qui jicopama tsi quiha,

—¿Jënhuarihax raca nëca tsi araconanai? Anomaria xo ma pacots-huahaina ra. Rësoyamahi quiha naa baquë. Oxa roha —i nohiria bo qui Jesu niquë.

⁴⁰ Jatsi ja osacanicuë. Jatsi xobo cacha nohiria tëquë ja raaniquë. Raaxo tsi quiha jahëpa, jahëhua, ja bëta bëcanish cabo, tihi roha ca ja bënicuë jahi ini ca qui.

⁴¹ Jatsi jahini mëquë Jesú biniquë. Bichi tsi,

—Talita, cumi, naa joihuë caí, iquia —i jahi pistia qui Jesu niquë.

⁴² Jatsi joitapiniquë jahini. Tapiti mëtsa ja ini quiha ra. Jabi doce ca año ja jayani quiha naa xotaco. Jatsi ratënicuë nohiria tëquë tsayahax na.

⁴³ Jama, nohiria bo Jesú yobanicuë, ja aca ca ja yoayamacano Jasca, jato ja yobanicuë jahi pistia pimati.

6

Nazaret qui Jesu shishonina

Mateo 13.53-58; Lucas 4.16-30

¹ Jaquirëquë toa mai Jesú jisbayanicuë. Jisbaya tsi quiha jahari jahanahax ja coní yacata, naa Nazaret icanai ca qui ja bacanicuë jahuë rabëti bo ya.

² Joiti barí tsi quiha ja cahëcaniquë. Cahëxo tsi quiha jodioba catiti xobo xo tsi tiisimatsi quiha Jesú huaniquë. Jabi toá tsi quiha huëstima ca nohiria iniquë araxëna. Jesu chani nicahi tsi quiha ja ratëyocanicuë.

—¿Jahuënia ca naa tiisi ja biní sa? ¿Jënhuariaxo raca naa jisti bo aqui ni pa?

³ ¿Carpintero roha tsi xo naa ra? Maria baquë yoi tsi xo naa pë. Jahuë noma bo tsi xo Jacobo, José, Judás, Simón ra. ¿Néa tsi racayamayamahi ni jahuë yoxa cabo ri? ¿Jënhuarihax raca noqui ja oquëna? —néa tsi nohiria bo nëcaniquë Jesu yoati na.

Ja iqui tsi pë jahuë chani ja nicacasyama-canicuë rë.

⁴ Jatsi Jesú jato yoanicuë:

—Jabi Dios Chani yoati ibo qui nicahi quiha jatiroha ca nohiria ra. Jama, nicacasyamacanaibo tsi xo toa jahuë yacatá ca nohiria, jahuë jimi bo, jahuë xobó cabo pë. Tihi cabo tsi xo toa jahuë chani nicacasyamacanaibo —i jato qui ja niquë.

⁵ Jatsi toa xo tsi jisti bo ati mëtsama Jesu iniquë, ja qui ja chitimiyamacani iqui na. Huësti huësti ca iquicanaibo roha ja jënimahuani quiha, jato ó tsi jahuë mëquë tsi janaquí na.

⁶ Ratëni quiha Jesu, ja qui ja chitimicasyamacani iqui na. Jaquirëquë yaca huëtsa bo qui ja caniquë Dios Chani tiisimahi na.

Jahuë doce ca rabëti bo Jesú raanina Dios Chani yoati

Mateo 10.5-15; Lucas 9.1-6

⁷ Jaquirëquë jahuë doce ca rabëti bo ja qui Jesú catianiquë. Catiaxo tsi quiha rabë rabë tsi jato raatsijahuaniquë Dios Chani yoati. Jasca, chama jato qui ja aniquë yoshi bo tsëcati.

⁸ Jatsi jato ja yobaniquë:

—Mëquëya bocana. Coti jihui roha bocana. Sota, mapari, parata, tihì cabo boyamacana.

⁹ Jënima tsi xo chinela sahuëhaina; jama, rabë ca camisa bo ma sahuëyamano —nëa tsi Jesu nëcaniquë, jato yobahi na.

¹⁰ Nëca tsi ja rëtsaniquë:

—Yaca qui cahëhax mato qui joi amahai ca nohiria xobó tsi chitëcana. Shishohi tsi xobo huëtsa rarinayamacana.

¹¹ Yacatá ca nohirí pi mato joihuayamano tsi mato chani pi ja nicacasyamacano tsi jato bëta chitëyamacana. Jisbaya tsi mato tahë ca cospo tojtojhacahuë jato jocha jismaxëna. Toca tsi jato qui Dios caxa ma jismati xo —i jahuë rabëti bo qui ja niquë.

¹² Jatsi ja bocaniquë. Dios Chani ja yoabonacanicuë:

—Dios quiri mato quinia yoi ca quima bësocana ra —iquiina.

¹³ Jasca, yoshi huëstima ca ja tsëcacanicuë. Iquicanibho ó tsi xëni ja japacanicuë, jato ja jënimahuacuë no. Tihì tsi ja acanicuë, Dios Chani yoaquí na.

*Juan yamabo yoati Herodés nicanina
Mateo 14.1-12; Lucas 9.7-9*

¹⁴ Jabi Jesu yoati tsi chama Herodés nicaniquë, nëama Jesú ani ca chani pacananí quëshpi na. Nicahax tsi quiha,

—Tonia bësotëquë xo Juan yamabo ra. Ja tsi xo toa jisti ati chama jaya xo ra —i Herodes niquë Jesu yoati na.

¹⁵ Jasca,

—Dios Chani yoanish ca Elías yamabo tsi xo naa tonia —i nohiria huëtsa bo niquë.

Jama,

—Dios Chani yoati ibo-iboria tsi xo naa, naa noba Dios Chani yoanish cabo jascaria —i huëtsa bo niquë.

¹⁶ Nohiria bá yoahai ca nicahax tsi quiha chama Herodes nëcaniquë:

—Juan yamabo xo ra. Jahuë mapo ë tëquëësaniquë rë; jama, jaboqui bëso ja nori —iquiina.

¹⁷ Jabi siri tsi soldado bo chama Herodés raani quiha Juan qui tsamiti. Juan nëxati ibo chama Herodes ini quiha. Jabi ja bichi ca ahui Herodías iqui tsi quiha preso qui Juan nanëhacani quiha rë. Jabi jahuë noma Felipe ahui chama Herodés bini quiha rë, naa Herodías icanai cato.

¹⁸ Jabi jahuë noma ahui ja biquë tsi,

—Binoma tsi xo mi noma ahui ra. Anoma quiha —i ja qui Juan i-ipaoni quiha.

¹⁹ Ja tsi xo toa Juan qui jahuë ahui paxa ca Herodías caxa iniquë. Juan ja acasni quiha pë; jama, ati mëtsama ja ini quiha jahuë bënë Herodes iqui na.

²⁰ Shina jiaxëni ca mëstë ca joni Juan iqui ca chama Herodés cahëni quiha. Ja tsi xo toa Juan ja acasyamani quiha, raquëquí na. Japi Juan ó ja bësoniquë. Jasca, ja qui jia quiha Juan chanini ca ini quiha. Nicahax ja shina-huëjënapaoni quiha.

²¹ Jama, jahuë ahui qui tsëquëni quiha Juan namëti xabaca, naa jahuë bënë Herodes conì bari no. Toa barì tsi quiha jahuë nohiria chama bo, jahuë

capitán bo, Galileá ca yosibo, tihí cabo qui joi Herodés amaniquë, jahuë fiesta qui ja bëcano.

²² Ja oriquicano tsi quiha Herodías jahi jiconiquë jato bax pabëxëna. Jabi ja pabëhai ca qui raniquë Herodes, ja bëta oriquicanaibo. Ranihax xotaco qui Herodes chaniquë:

—¿Jahuë ó quëëhai? Ea nicamahuë. Jaha mi quëëhai ca mi qui axëquia ra —i ja qui ja niquë.

²³ Jatsi ja jurar-aniquë:

—Mía parayamaquia ra. Jahuëcara mi bënahai ca mi qui axëquia ra, naa ë yonahai ca bëquëx tana —iquiina.

²⁴ Jatsi xotaco caniquë jahuë jahëhua nicaxëna.

—¿Jahuë bënaxëhi ni ëa sa? —i jahuë jahëhua qui ja niquë.

Jatsi,

—Ashimati ibo Juan mapo bita —i ja qui ja niquë.

²⁵ Bamahaxma tsi chama Herodes qui jahari ja joniquë. Johax,

—Ashimati ibo Juan mapo ë qui ahüë, ratá no —i chama qui ja niquë rë.

²⁶ Jatsi Herodes cohuëniquë nicahax na. Jama, nohiria bësojó tsi “Mía parayamaquia” i ja ni iqui tsi jaha ja quëëhai ca xotaco qui ja aniquë.

²⁷ Jatsi soldado ja raaniquë Juan mapo biti.

²⁸ Jatsi preso qui soldado caniquë. Caxo jahuë mapo ja tëquëësaha ca tsi jahari ja bëniquë ratá no. Joxo xotaco qui ja aniquë. Jatsi jahëhua qui jahuë mapo ja aniquë.

²⁹ Jabi Herodés ani ca nicahax Juan banahuacanaibo bëcaniquë jahuë yora bixëna. Bixo tsi quiha ja maihuajahuacanicuë.

Cinco mil ca nohiria Jesú pimanina

Mateo 14.13-21; Lucas 9.10-17; Juan 6.1-14

³⁰ Jatsi Jesu rabëti bo bacanicuë, naa Dios Chani yoatí raahacanicuë cabo. Jesu ya catixo tsi quiha jatirohá ca ja acanina, ja tiisimacanicuë, tihí cabo tsi quiha Jesu ja yoacanicuë.

³¹ Jatsi Jesu cacasnicuë.

—¿Nohiria yama ca qui nomë canomani? Naa nohiria misco no jisbayano, no joi parino iquish na —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë.

Jabi huëstima ca nohiria ini quiha ja qui bëcanaina, bocanaina. Nohiria iqui tsi quiha piti xaba ja nariscanicuë. Jatsi ja yosanacani quiha.

³² Ja quëshpi tsi iti huëtisa qui ja bocanicuë notí no, jamëjacano iquish na.

³³ Jama ja bocanai ca huëstima cabá jisnicuë. Tsohuë cara ja icani ca ja cahëcana ca tsi rëquë ja jabanicuë ja rërecanai ca qui. Ja quëni bonacani quiha. Quëni hax Jesu bëbo ja cahëcani quiha. Jasca basima ca yaca bo ax ja jabacani quiha.

³⁴ Jatsi tëmahinapama tsi quiha naa nohiria misco Jesú jisnicuë. Jato ja noini quiha, jaha bësohamaca oveja jascaria ja icani quëshpi na. Japi huëstima ca jahuë bo jato tiisimatsi quiha Jesú huaniquë.

³⁵ Yata tsi quiha ja qui jahuë rabëti bo bëcaniquë yobaxëna.

—Caquë bari tia —i Jesu qui jaca niquë—.

³⁶ Basima ca yaca bo, huai bo, tihí cabo qui nohiria raatsana. Toa xo tsi jahuëcara ca ja copicano piti. Yama tsi xo piti nëa no —i jaca niquë.

³⁷ Jatsi Jesú nëca tsi jato quëbiniquë:

—¿Mato tsani? Jato pimaçana —iquiina. Jatsi ja chanicaniquë:

—¿Jënahuari axo raca thihiria ca mapari no copina, naa nohiria tëquë pi-maxëna? Copixëneria quiha —iquiina.

³⁸ Jatsi Jesú jato yoanicuë:

—¿Jahuë tihí ca mapari jayahi ni nohiria bo ra? Tsayata —iquiina.

Cahëhax,

—Cinco ca mapari, dos ca sanino, tihí cabo jayacani quiha —i Jesu qui jaca niquë.

³⁹ Jatsi nohiria bo Jesú tsahomaniquë huasí no.

⁴⁰ Maxo cincuenta, maxo cien, toca tsi jato ja tsahomani quiha.

⁴¹ Tsahomaxo tsi quiha cinco ca mapari, dos ca sanino, tihí cabo Jesú biniquë. Bichi tsi quiha mana nai qui tsayahax tsi “Gracias” i Dios qui ja niquë piti quëshpi na. Jatsi mapari bo ja tēxēnamaniquë. Tēxēnamaxo jahuë rabëti bo qui ja aniquë nohiria bo taati. Jaquirëquë sani ja tēxēnamaniquë nohiria bo taaxëna.

⁴² Piniquë nohiria tēquëta. Ja sēyayocaniquë.

⁴³ Jaquirëquë mapari quësi bo, sanino, naa pihama ca quëësi bo jahuë rabëti bá catianiquë. Doce ca caca rēahacaniquë ra.

⁴⁴ Jabi toá tsi cinco mil ca mapari picanai ca joni bo ini quiha ra.

Jënë cacha Jesu conina

Mateo 14.22-27; Juan 6.16-21

⁴⁵ Nohiria bo pimaxo tsi noti qui jahuë rabëti bo Jesú jicomaniquë, jabëbo Betsaida qui ja shitacano iquish na. Jasca, nohiria tēquë jahari jato xobo qui ja raaniquë.

⁴⁶ Jahuë rabëti bo raahax maca bo qui ja caniquë bëhox-xëna.

⁴⁷ Bari caquë tsi quiha ia nēpax tsi jari noti ini quiha; jamë pistia maí tsi Jesu iquiina.

⁴⁸ Jatsi noiyamaria tsi ja huasha-huashacanaí ca ja jisniquë, yoshi xotohai ca bëcha ja icanai quëshpi na. Jatsi patiari quëonox pari no tsi quiha jato qui Jesu caniquë, jënë cacha cohi na. Copama tsi jato ja tarabicasni quiha.

⁴⁹ Jatsi jënë tsi Jesu cohai ja jiscaniquë. Bërocamaqui ja iqui ja quëscahuajahuacaniquë. Jatsi ja sai i-icaniquë raquëhi na.

⁵⁰ Jabi ja jiscaniquë jato tēquëta. Jisi tsi ja ratēyocaniquë. Jatsi Jesu jato qui chanitapiniquë:

—Chamacana. Ea yoi xo naa. Raquëyamacana —iquiina.

⁵¹ Jatsi noti qui Jesu jicoquë tsi quiha pasiniquë yoshi xotohaina ra. Jatsi ratēyoniquë jahuë rabëti bo. Shinati ja cahëyamacani quiha.

⁵² Quëstoria ini quiha jato shinana. Jasca, mapari ja tēxēnamaquë tsi quiha tsohuë yoi ja iqui ca ja cahëyamayoicani quiha.

Genesarét ca iquicanaibo Jesú jënimahuanina

Mateo 14.34-36

⁵³ Jatsi ia ja shitacaniquë. Shitaxo tsi quiha Genesaret mai qui ja rērcaniquë. Toá tsi jato noti ja nēxacaniquë.

⁵⁴ Ja tēmahinacaquë tsi quiha nohiria bá Jesu cahëtapiniquë.

⁵⁵ Jatsi toa maí tsi pacanayocaniquë nohiria, iquicanaibo ja iqui ca qui bëxëna. Jato oxatí tsi anoma cabo ja qui ja bëceni quiha jënimahuahacati.

⁵⁶ Jasca, jatiroha ca Jesu cani ca qui, naa yaca bo, jihuëta bo, tihí cabo xo tsi jato anoma cabo ja janacaniquë bahí no. Jatsi Jesu ja bënëriacaniquë jënimahuahacati, jahuë sahuëti quëpë roha motsacatsi na. Jabi jënimahuahacani quiha jahuë sahuëti motsanish cabo tēquëta ra.

7

Nohiria jochamahai cato

Mateo 15.1-20

¹ Jatsi jodioba chama bo, jato yoba tiisimacanaibo, tihi cabo cahëniquë Jerusalén ax na, Jesu tsayacascani na.

² Jabi jahuë rabëti bo tsayapama tsi quiha chocohama ca mëquënë tsi ja picani ca ja jiscaniquë. Jodioba jabi, jato yoba, tihi cabo pasomaha ini quiha ja acanaina. Ja quëshpi tsi jodioba chama bo ranimisniquë.

³ Jabi jodioba yoba, naa jato naboyamaba yoba siri bo ja aria-ariacani quiha. Pincox pari tsi quiha ja mëchococani quiha. Jato jabi quiha.

⁴ Jasca, jato yoba iqui tsi mercadó ca copini ca jahuë bo ja chocohacani quiha pincox pari. Jato jabi quiha. Jasca, jato canico bo, jato olla bo, jato rato bo, tihi cabo ja chocohacani quiha. Jato naboyamabá ani ca yoba quiha.

⁵ Jatsi bëcanish ca jodioba chama bá Jesu nicaniquë:
—¿Jënixo tsi noba naboyamabá noqui ani ca yoba ayamahi ni mi rabëti bo? Mëchocoxoma tsi picani quiha pë. Anoma quiha —iquiina.

⁶ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:
—Quiaxëni xo mato ra. Parayamaniquë Isaías yamabo, mato yoati tsi ja quënëquë no:

“Jato janá tsi jia tsi ëa ocahuacani quiha naa nohiria; jama, ëa basi jato shina nori.

⁷ Mahitsa ë qui aracani quiha.
“Dios yoba tsi xo naa’ icani quiha,
jato mahitsa ca yoba nori”

nëa tsi quiha Isaías yamabo nëcani quiha Quënëhacanish cabo ó no.

⁸ Tsayacahuë. Dios yoba niaqui mato pë, mato joni bá tiisimahai ca yoba banahuaxëna —nëa tsi Jesu nëcaniquë jodioba chama bo qui.

⁹ Jatsi Jesú rëtsaniquë, chanihi na:
—Mato jabi bo, mato yoba bo, tihi cabo banahuquí tsi Dios yoba-yobaria niaqui mato pë.

¹⁰ Jabi Dios yoba Moisés yamabá mato qui aniquë: “Mato jahëpa, mato jahëhua noicana” iquiina. Jasca, “Namëhacati xo tsöhuëcara ca jahuë jahëpa, jahuë jahëhua, tihi cabo ocahuahai cato” i ja ni quiha.

¹¹ Jama, mato qui jënima tsi xo mato noitiria ca nabo nicayamahaina rë. “Jishopë. Mato mëbitimaxëni xo ëa rë, Dios qui noho parata ë aquitaha quëshpi na” iqui mato pë, jato mëbicasyamahi na.

¹² Jatsi mato nabo mëbiyamaqui mato rë. Mato qui jënima xo toca ca chanihaina pë. Jabi toca tsi Dios yoba niaqui mato ri, ma ani ca yoba ó bësocatsi na.

¹³ Jabi tobi huëstima ca toca ca mahitsa ca jabi bo ma acaina rë —nëa tsi Jesu nëcaniquë bëcanish ca jodioba chama bo qui.

Nohiria jochamahai ca jahuë bo

Mateo 15.10-20

¹⁴ Jatsi nohiria bo quënatëquëhax tsi quiha Jesu chaniniquë:

—Ea nicayocana. Ma cahëno ra.

¹⁵ Nohiria jochamayamahi quiha toa ja qui jicohaina. Jama, nohiria jochamahai ca tsi xo toa yoi ca ja shinahai ca ja chanihaina ra.

¹⁶ Jabi naa chani nicaxëti xo jatiroha cabo —i Jesu niquë.

¹⁷ Jatsi nohiria bo jisbëria tsi quiha xobo qui Jesu jiconiquë. Toa xo tsi jahuë rabëti bá nicaniquë ja yoaha ca chani yoati na. Jatsi Jesu chaniniquë:

¹⁸ —¿E yoaha ca cahëyamahi ni mato ri ra? ¿Jënahuariaxo raca ma pihai cató mato shina yoshihuana?

¹⁹ Shina qui cayamahi quiha piti ra, jahuë poco qui nori. Cahax jahuë poco ax huajahi quiha —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Jabi ja yoaha cató tsi jatiroha ca piti jënima iqui ca Jesú jismani quiha.

²⁰ Jatsi ja nëcaniquë:

—Nohiria jochamahai ca tsi xo toa ja shinahaina ra.

²¹ Ja xara, naa jahuë shina quima ax johi quiha ja shinahai ca yoi cato. Yoi ca shinaqui tsi anoma ca jahuë bo aqui quiha rë. Jahuë shina yoi iqui tsi yomahi quiha nohiria ra. Ja quëshpi tsi tobi toa joni acaina, joni huëtsa ahui bichiina,

²² yoi ca ó quëemis-haina. Jasca, jato yoi ca shinahai iqui tsi tobi quiha yoi ca acaina, paramis-haina, ranomis-haina, ranimis-haina, jamë shinamis-haina, yoyohaina.

²³ Jabi joni xara, naa jahuë shina quima ax johi quiha naa yoi ca tëquëta. Ja tsi xo toa nohiria bo jochamahai cato, ja picanai ca nomari —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Carayana ca yoxa Jesu qui canina

Mateo 15.21-28

²⁴ Toa ax riquicaya tsi quiha mai huëtsa, naa yaca Tiro y Sidón basima ca qui Jesu caniquë. Xobo qui jicoxo tsi quiha ja racahi iqui ca Jesú cahëmacasyamaniquë. Jama, mëri tsi quiha jahuë iti nohiria bá cahëniquë. Jonënoma ja ini quiha.

²⁵ Toatiyá tsi ja racani ca huësti ca yoxá nicaniquë, naa yoshi jaya ca jahi jayanish cato. Nicañax ja qui ja joniquë. Jatsi Jesu bësojó tsi quiha ja mënitapiniquë.

²⁶ Jabi carayana naa yoxa ini quiha, naa Sirofenicia maí conish cato. Mënixo tsi quiha Jesu ja bënarianiquë jahuë jahi ó ca yoshi natsëcati.

²⁷ Jatsi quiha Jesu ja qui chaniniquë:

—¿Jënahuariaxo mia ë mëbina? Jodiobo qui roha ë raahacani quiha shomahuati. Jato ë mëbipariti xo ra. Noba jabi pasomaha tsi xo toa carayanabo mëbihaina. Noba xocoba mapari ini bo qui niahai jascaria xo —i ja qui Jesu niquë.

²⁸ Jatsi yoxá quëbiniquë:

—Jabija, Taitá. Yoiria ca carayana roha ca ëa xo naa ra; jama, ¿jato chama quima ax paquëhax ca quëxë mishni bo piyamayamahi ni ina bo ra? Shomahuahacaqui ina bo ri ra —iquiina.

²⁹ Jatsi Jesu yoxa qui chanitëquëniquë:

—Jia tsi xo toa mi quëbihana. Ja iqui tsi mi jahi ë jënimahuaquë ra. Cata. Natsëquëquë mi jahi ó ca yoshini ra —iquiina.

³⁰ Jatsi jahari jahuë xobo qui yoxa caniquë. Jënima, oxati raca ja ini quiha, xobo qui ja cahëquë no. Yama jahuë yoshi ini quiha.

Jaro ca joni Jesú jënimahuanina

³¹ Tiro mai riquicaya tsi quiha Sidón mai Jesu naconiquë Ia Galilea qui caxëna. Decápolis icanai ca yaca bo ja tarabiniquë caquí na.

³² Toa xo tsi quiha patoxi ca jaro ca joni nohiria bá bëniquë ja qui. Bëxo tsi quiha Jesu ja bënariacaniquë, jahuë mëquë jaha ja janano.

³³ Japi nohiria misco quima Jesú joni boniquë, jamë pistia ja bëtati. Jatsi joni pahoqui quini tsi jahuë mëtsis Jesú pahostaniquë. Pahostaxo tsi quiha coshoxo tsi jahuë jana ja motsaniquë.

³⁴ Jaquirëquë nai qui tsayapama tsi quiha ja ëësiniquë. Jatsi,

—Papëquëhuë ra —i ja qui Jesu niquë.

³⁵ Jatsi nicatapiniquë joni. Bëro tsi quiha ja chaniniquë ra. Jënima quiha jahuë pahoqui, jahuë jana, tihi cabo iniquë.

³⁶ Jatsi nohiria bo qui Jesu chaniniquè:

—É aca ca yoayamatsacana —iquiina.

Jato ja pasimacasnì quiha; mahitsa. Jato ja pasima-pasimaquè tsi quiha oquè tsi ja ani ca ja pacanamacanicuè rè.

³⁷ Jatsi ratèyoniquè nohiria tèquè, ja ani ca nicahax na.

—Anomaria tsi xo toa ja acaina ra. Patoxi cabo pasomahi quiha ra. Jaro cabo chanimahi quiha pa —nèa tsi nohiria bo nècaniquè Jesu yoati na.

8

Cuatro mil ca nohiria Jesú pimanina

Mateo 15.32-39

¹ Jaquirèquè toatiyá tsi quiha nohiria misco catitèquènicuè, Jesu jiscatsi na. Jatsi jato piti ja quèyocaquè tsi quiha jahuè rabèti bo Jesú quènaniquè:

² —Noitiria tsi xo naa nohiria. Tres ca bari no tsi è bèta ja icaquè. Jaboqui yama tsi xo ja picanaina rè.

³ Paxnacanaì ca jato xobo qui jato è raapino tsi bahí tsi rèsocanacaxècane quiha tonia. Basi-basiria tsi xo toa huèsti huèsti ca bècanana —i jahuè rabèti bo qui Jesu niquè.

⁴ Jatsi jahuè rabèti bá quèbiniquè:

—¿Jènahuariaxo raca jato bax mapari bo no bina rè? Xobo yama ca iti tsi xo naa ra —iquiina.

⁵ Jatsi Jesú nicanicuè:

—¿Jahuè tihi ca mapari yani mato? —iquiina.

—Siete ca mapari roha —i jaca niquè.

⁶ Jatsi nohiria misco ca ja tsahomaniquè maí no. Mapari bichi tsi quiha “Gracias” i Dios qui ja niquè. Jatsi mapari ja tèxènamanicuè. Tèxènamaxo tsi quiha jahuè rabèti bo ja mèanicuè nohiria misco bo taati. Jatsi mapari nohiria bo qui ja mècaniquè.

⁷ Jasca, huèsti huèsti ca sani mishni ja jayacanicuè. Naa sani bixo tsi quiha “Gracias” i Dios qui Jesu niquè. Jatsi jahuè rabèti bo qui sani ja mèanicuè nohiria bo taati.

⁸ Piniquè nohiria tèquèta. Ja sèyayocanicuè. Jabi tobi cuatro mil ca nohiria ini quiha picanaina.

⁹ Ja picaquè tsi quiha pihama ca quèsi mishni bo ja topicanicuè. Jaquirèquè jato xobo qui nohiria bo ja raanicuè.

¹⁰ Raahax noti qui ja jiconiquè jahuè rabèti bo ya. Jicoxo ia ja shitacanicuè.

Jisti jodioba chama bá jiscasnina

Mateo 16.1-4

¹¹ Jatsi jodioba chama bo Jesu qui bècaniquè ja qui joi mèraxèna. Jesu tanamacasqui tsi quiha Jesu ja nicacanicuè:

—Mana ca jisti mi ano ra. Jisti pi mi ano tsi mia chahahuaxèqui noa ra —iquiina.

Jabi ja tocacanicuè ja qui quèsocastsi na pè.

¹² Jato qui yosanahi tsi quiha jato qui Jesu nècaniquè:

—Jistí-naxèni xo mato pè. Mato bax ayamaxèquia ra —iquiina.

¹³ Jato jisbaya tsi quiha noti qui ja jiconiquè. Jatsi ia ja shitanicuè rabèquèx ca qui.

Jodioba chama bo, chama Herodes, tihi cabo ó jahuè rabèti bo Jesú quiniamanina

Mateo 16.5-12

¹⁴ Ia shitapama tsi quiha,

—Jishopë. Mapari piti no shina-bënoquë rë —i Jesu qui jaca niquë.

Jabi huësti ca mapari roha ja jayacani quiha notí no.

¹⁵ Jatsi Jesú jato yobaniquë:

—Jodioba chama bo, Herodes, tihí cabo ó tsi quiniacaxëcahuë, mapari levadura jascaria jaca nori iqui na. Mëri tsi pacanahi quiha jato yoi cato ra —iquiina.

¹⁶ Jatsi jato xërëquë tsi chaninatsijacanicuë.

—¿Jënjaha sa? Toca tsi chanihí quiha pë, mapari no shina-bënoha iqui na, tonia —i jaca niquë.

¹⁷ Jabi mapari yoati tsi ja chaninacanaí ca Jesú cahëni quiha. Cahëhi tsi,

—¿Jënihax tsi joi i-icanai rë, naa ma shina-bënoha ca mapari yoati na? —i jato qui Jesu niquë—. Ma shina-bënoha ca mapari shinayamaquia ra. ¿Jari cahëyamacanaí? Quëstoria xo mato mapo rë.

¹⁸ ¿Bëro yama ni mato sa? Jatsi tsayacahuë. ¿Pahoqui jaya ni mato? Jatsi nicacahuë.

¹⁹ ¿Cinco mil ca nohiria jaboqui ë pimayamaha? Jasca, ¿cinco ca mapari roha tsi jato tëquë ë pimayamaha? Jaquirëquë ¿jahuë tihí ca caca ma rëaha, naa mapari pihama cató no? —i jato qui Jesu niquë.

Jatsi,

—Doce ca cacano —i jaca niquë.

²⁰ Jatsi,

—Jasca, siete ca mapari tsi cuatro mil ca nohiria ë pimahitaquë ra. Toatiyá tsi ¿jahuë tihí ca caca ma rëahitaha, pihama ca mapari no? —i Jesu niquë.

Jatsi jahuë rabëti bá quëbiniquë:

—Siete ca caca no rëahitaquë —iquiina.

²¹ Jatsi,

—¿Jari tsohuë ë nori ca cahëyamacanaí? ¿Jari ma pihai ca mapari shinahi ni mato ra? —iquiina.

Betsaidá ca bëco ca joni Jesú jënimahuanina

²² Betsaida yaca qui ja cahëcaquë tsi quiha bëco ca joni Jesu qui nohiria bëcaniquë. Bëxo tsi quiha Jesu ja bënariacanicuë, joni jënimahuati.

²³ Jatsi yaca cacha Jesú joni mëpiniquë. Mëpixo tsi quiha jahuë bëro qui Jesu coshohaniquë. Jatsi jahuë mëquë jahá janaxo Jesú nicaniquë:

—¿Jahuë tsayahai? —iquiina.

²⁴ Jatsi taisniquë joni. Tais-hax tsi quiha,

—Nohiria bo jisquia. Jama, ë qui bohohai ca jihui bo jisiria ca xo rë —i Jesu qui joni niquë.

²⁵ Jatsi joni bëro Jesú motsatëquënicuë. Ja bëpëquëquë tsi quiha jënima jahuë bëro iniquë. Bëroria quiha jatiroha ca ini quiha.

²⁶ Jatsi Jesú joni raanicuë jahuë xobo qui. Raahax,

—Yaca qui mi jicotëquëyamano. Mi bax ë aca ca nohiria bo mi yoayamano ra —i joni qui Jesu niquë.

—Xabahamati Ibo xo mia —i Pedro nina

Mateo 16.13-20; Lucas 9.18-21

²⁷ Jaquirëquë jahuë rabëti bo ya Jesu caniquë Cesareá ca Filipino mai ó ca yaca bo qui. Bahí copama tsi quiha jahuë rabëti bo Jesú nicaniquë:

—¿Tsohuë ni ëa? ¿Jënihi ni nohiria bo ëa yoati na? —iquiina.

²⁸ Jatsi jahuë rabëti bá quëbiniquë:

—“Ashimanish ca Juan yamabo përe xo mia” ii quiha huësti huësti ca nohiria. “Elías yamabo xo mia” ii quiha nohiria huëtsa bo. “Tonia Dios Chani yoanish ca xo mia” ii quiha tēxē bo —i Jesu qui jaca niquē.

²⁹ Jatsi Jesú jato nicaniquē:

—¿Jēnihi ni mato ēa yoati na? ¿Tsohuē ni ēa yoi? —iquiina.

Jatsi,

—Dios raahacanish ca Xabahamati Ibo xo mia ra —i ja qui Pedro niquē.

³⁰ Jatsi Jesú jato yobaniquē, Cristo, naa Xabahamati Ibo ja iqui ca yoayamati.

Ja rēsoxēhai yoati tsi Jesu chaninina

Mateo 16.21-28; Lucas 9.22-27

³¹ Jatsi ja rēsoxēhai yoati tsi chanitsi Jesu niquē:

—Tēnē-tēnēxēquia ra, naa Nohiria Baquē ē nori cato. Ea niacaxēcani quiha jodioba yosibo, jato arati ibo ba chama bo, jato yoba tiisimacanaibo rē. Ea namēcaxēcani quiha ra; jama, tres ca bari huinocaquē tsi bēsotēquēxēquia ra —nēa tsi jahuē rabēti bo qui Jesu nēcaniquē.

³² Jabi bēro tsi ja rēsoxēhai yoati tsi Jesu chaniniquē. Jatsi ori tsi Jesu Pedró boniquē jamē tsi ja qui chanixēna.

—Anoma tsi xo toca tsi mi chanihaina ra —i Jesu qui ja niquē, raahahi na.

³³ Jama, Jesu bopinaniquē. Bopinaxo tsi quiha Pedro ja raahaniquē, jahuē rabēti bo tsayaquí na.

—Ea basihuē, Satanás. Dios shinahai ca jasca ma xo toa mi shinahaina, nohiria bá shinahai jascaria nori —i Pedro qui ja niquē.

³⁴ Jatsi jahuē rabēti bo, nohiria misco, tihí cabo Jesú quēnaniquē yobati.

—Ea pi banahuacasquí tsi ma acatsai ca ma shinayamati xo. Jaquirēquē mato cruz iacana. Iaxo ēa banahuacahuē.

³⁵ Jabi xabahamahacayamaxēhi quiha jahuē noma jabi ó quēēmīsxēni cato. Jama, xabahamahacaxēhi quiha jahuē noma jabi chihohuahai cato, ēa, noho chani, tihí cabo quēshpi na.

³⁶ Jabi jatiroha ca maí ca jahuē bo nohiriá bēbomitsa; jama, tēnētiya qui caapiquí tsi ¿jahuē raca ja bēbona?

³⁷ Jabi jahuē shina pi bēnoquí tsi ¿jahuē raca Dios qui nohiriá ana ra, jahuē shina bitēquēxēna?

³⁸ Jabi anoma ca jochahuaxēni tsi xo naa jaboqui bēsocanaibo iquia. Jabi ēa, noho chani, tihí cabo qui naa nohiria bo rabino tsi jato qui rabixēquia ēa ri, xaba huētsá tsi ē joxēquē no. Toa barí tsi ángel bo ya tsi joxēquia ra, noho Jahēpa chamá no ra, naa Nohiria Baquē ē nori cato —nēa tsi nohiria bo qui Jesu nēcaniquē.

9

¹ Jatsi jahuē chani Jesú rētsaniquē:

—Mato parayamaquia. Chamá tsi joxēhi quiha Diós otohaina ra. Jasca, ja johai ca jīsxēqui mato huēsti huēsti cabo ra, ma rēsonox pari —i jato qui ja niquē.

Jesu jabitinina

Mateo 17.1-13; Lucas 9.28-36

² Jatsi seis bari quirēquē, Pedro, Jacobo, Juan, tihí cabo maca qui Jesú boniquē jato bētarohaxēna. Toá tsi quiha jahuē jaria jabitiniquē jato bēsojó no.

³ Joxonariani quiha jahuē sahuēti; huēa jascaria quiha. ¿Tsohuē raca toca tsi raiti joxohuana?

⁴ Jatsi Elías yamabo, Moisés yamabo, tihi cabo jisiquiniquë. Jesu ya chanihi ja icani quiha.

⁵ Jatsi Jesu qui Pedro chaniniquë:

—Noqui jia tsi xo nëá no iquiina. Nëa xo tsi tres ca tapas axëqui noa ra; huësti mi-na, huësti Moisés-na, huësti Elías yamabá-na —nëa tsi Pedro nëcaniquë.

⁶ Jabi jahuëcara chaniti Pedró cahëyamani quiha raquëquí na.

⁷ Jatsi tsëmo joniquë. Joxo tsi quiha jato ja mapaniquë. Jatsi tsëmó ca joi chaniniquë:

—Noho Baquë yoi tsi xo naa ra. Noiquia. E qui jia tsi xo toa ja acaina ra. Ja qui nicacana —i joi niquë.

⁸ Jatsi nëjo nëjo taistapipama tsi quiha yama ca ja jiscaniquë. Jesu roha jato bëta ini quiha.

⁹ Jatsi maca ax botëjacano tsi quiha jato Jesú yobaniquë:

—Ma jisi ca nohiria bo jari yoayamacana. Jariapari tsi rësohax bësotëquëxëquia ra, naa Nohiria Baquë ë nori cato. Jaquirëquë jënima tsi xo nohiria bo ma yoahaina ra —iquiina.

¹⁰ Jatsi ja bëpacaniquë. Jama, ja yoaha ca ja cahëyamacani quiha. Jaha tsi,

—¿Jënihax tsi “Bësotëquëxëquia” i ja a sa? —i jaca niquë chaninahi na.

¹¹ Cahëcasquí tsi quiha Jesu ja nicacaniquë:

—“Xabahamati Ibo jonox pari no tsi joxëhi quiha Elías chama jaya ca pari” ii quiha noba yoba tiisimacanaibo. ¿Jabija ni toa ja yoacanaina? —i Jesu qui jaca niquë.

¹² Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Jariapari joxëhi quiha Elías, naa Dios chama jaya cato. Joxo tsi jatiroha ca paxahuaxëhi quiha. Jabija tsi xo toa ja yoacanaina. Jama, “Tënëxëhi quiha Nohiria Baquë rí. Niaxëhi quiha nohiria bo rë” ¿i Dios Chani yoanish cabo mayamani?

¹³ Jabi joniquë Elías ra, naa Dios chama jaya cato. Ja joquë tsi ja qui nohiria bá yosiniquë rë, mato Quënëhacanish cabá yoani ca jascaria —nëa tsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

*Yoyo jaya ca baquë Jesú jënimahuanina
Mateo 17.14-21; Lucas 9.37-43*

¹⁴ Jatsi maca ax botëxo tsi quiha nohiria misco ja jiscaniquë. Jesu rabëti bo yaxo joi mërahi jodioba chama ini quiha. Jato tëamë tsi nohiria misco mani ini quiha.

¹⁵ Jatsi Jesu jisi tsi nohiria bo shina-risiquiniquë. Ja qui ja jabayocaniquë joihuaxëna.

¹⁶ Jatsi Jesú jahuë rabëti bo nicaniquë:

—¿Jënixo tsi joi mëracanaí? —iquiina.

¹⁷ Jatsi toá ca nohiria xërëquë ca joní quëbiniquë:

—Mi qui noho baquë ë bëquë ra, jënimahuahacati. Yoshi jaya xo rë. Jaro quiha.

¹⁸ Noho baquë qui tsamiquí tsi mai qui niahi quiha rë. Jatsi jabacoxhi quiha noho baquë. Xëta mayëquërëhi quiha. Jatsi huishta-huishtahi quiha ra. Anoma quiha. Jabi, “Noho baquë ó ca yoshi tsëcacahuë” i mi rabëti bo qui ë quë. Tsëcatimaxënicana rë —nëa tsi Jesu qui joni nëcaniquë.

¹⁹ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Chitimitimaxëni ca yosaxëni ca nohiria xo mato pë. ¿Jahuë tihi tsi mato tënëxëhi ni ëa ra? Mi baquë neri bëhuë —nëa tsi joni qui Jesu nëcaniquë.

²⁰ Jatsi Jesu qui jahuë baquë ja bëcaniquë. Jatsi pë Jesu jisi tsi quiha yoshiní baquë caxo amaniquë. Paquëniquë baquë. Maí tsi ja robi-robiniquë, ja bacoXHaina.

²¹ Jatsi pë Jesú jahuë jahëpa nicaniquë:

—¿Jahuë tihi nëca tsi ja ini?
—iquiina.

Jatsi jahuë jahëpa chaniniquë:

—Baquë pistia ax rohari.

²² Huëstima tsi chihi, jënë, tihi cabo qui yoshiní noho baquë niani quiha axëna. Japi noqui shinahuë ra. Noqui mëbihuë ra. Mia roha tsi xo toa ati chama jaya cató ra —i jahëpa niquë.

²³ Jatsi,

—“Ati chama jaya xo mia” ¿i mi a pa? Acacati xo jatiroha cato, Dios qui chitimihai ca bax na iquia —i jahëpa qui Jesu niquë.

²⁴ Jatsi quiha jahëpá quëbitapiniquë:

—Dios qui chitimiquia ra. Jama, ëa chamahuahuë ra, oquë tsi ë chitimino iquish na —iquiina.

²⁵ Jatsi ja qui quëtsohai ca nohiria misco anihai ca jisi tsi quiha baquë ó ca yoshi Jesú raahaniquë:

—Natsëquëhuë ra, yoshi jaro patoxi cató. Baquë qui jicotëquëpistiayamariaxëhuë iquia —nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë yoshi qui.

²⁶ Jatsi yoshiní jahuë baquë sai i-imaniquë. Caxo amahax tsi quiha ja natsëquëniquë ra. Jabi toa tsi pë chaparoha baquë ini quiha maí no. Ja rësoni nohiria bá quëscahuaniquë. Jaha tsi quiha,

—Naquë baquë ra —i jaca niquë.

²⁷ Jatsi pë Jesú jahuë mëquë achaniquë. Achaxo tsi quiha baquë ja joimaniquë. Niiniquë baquë ra. Jënima quiha ja iniquë ra.

²⁸ Jaquirëquë, xobo qui Jesu jicoquë tsi,

—¿Jënixo tsi jahuë yoshi tsëcanoma no iqui? —i Jesu qui jahuë rabëti bo niquë.

²⁹ Jatsi Jesú jato yoaniquë:

—Bëronoma tsi xo nëca ca yoshi natsëcahaina ra. No bëhoxhai cató tsi ja natsëcahacaxëti xo ra. Yama xo quinia huëtsa —i quiha jato qui Jesu niquë.

Ja nahai yoati tsi Jesu chanitëquëniina

Mateo 17.22-23; Lucas 9.43b-5

³⁰⁻³¹ Toa mai ax riquibaya tsi quiha Galilea mai ja nacocaniquë. Nohiria bo basi Jesu chitëniquë jahuë rabëti bo tiisimacatsi na. Chanihí tsi,

—Nohiria bo qui ë mëahacaxëti xo. Jatsi ëa acaxëcani quiha. Jama, tres bari quirëquë bësotëquëxëquia ra —i jato qui Jesu niquë.

³² Jabi Jesú yoaha ca jahuë rabëti bá cahëyamaniquë. Jama,

—¿Jënihí ni mi yoahaina? No joma —iyama jaca ni quiha raquëhi na.

¿Tsohuë ni toa oquë cato?

Mateo 18.1-5; Lucas 9.46-48

³³ Jatsi Capernaum yaca qui ja cahëcaniquë. Xobo qui jicoxo tsi quiha Jesú jahuë rabëti bo nicaniquë:

—Bahí bohopama tsi ¿jahuë yoati tsi joi mëranahi ma iqui? —iquiina.

³⁴ Jatsi ja bëpacaniquë, yoacasyamaquí na. Ja bërabicani quiha jato xërëquë ca oquë ca iqui ca yoati tsi chaninahi ja icani quëshpi na.

³⁵ Jatsi Jesu tsahoniquë. Tsahoxo tsi quiha jahuë doce ca rabëti bo ja quënaniquë. Chanihí tsi,

—Ja cho ixëti quiha tsohuëcara ca rëquë icatsai cato. Jatiroha cabo ja mëbixëti xo —i jato qui Jesu niquë.

³⁶ Jatsi baquë pistia jato nëpax tsi Jesú jananiquë. Baquë icohax ja rëtsaniquë. Chanihì tsi,

³⁷ —Jabi ëa joihuahi quiha tsohuëcara ca noho janë tsi nëca ca baquë joihuahai cato. Jasca, ëa raanish ca ri joihuahi quiha ëa joihuahai cato ra —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë.

Jesu rabëti yoi bo

Lucas 9.49-50

³⁸ Jatsi Juan chaniniquë:

—Mi janë tsi yoshi natsëcahai ca joni no jisitaquë ra. “Ayamahuë ra” i ja qui no itaquë; noba maxo quirima ja iqui iqui na —iquiina.

³⁹ Jatsi,

—Toa jënëyamacana —i ja qui Jesu niquë—. Ea ocahuatimaxëni tsi xo toa noho janë tsi jisti acai cato ra.

⁴⁰ Noba rabëti tsi xo toa noqui pasomahama cato iquia.

⁴¹ Mato parayamaquia. Copihacaxëhi quiha chahahuacanaibo mëbihai cato ra, ëa iqui tsi jënëpaxa rohã jato qui ja aquë no.

Jochati tanamahacahaina

Mateo 18.6-9; Lucas 17.1-2

⁴² Jabi jia tsi ë qui chitimicani quiha naa xocobo mishni bo. Japi noitirixëhi quiha nëca ca chahahuabëna cabo ë quima bësomahai cato ra. Anomariaxëhi quiha jahuë copi ra. Ja acai quëshpi tsi tërotamë ca rënëti maxax ya nëmi ca ia qui ja niahacati xo iquia. Jama, oquëria ca copi bixëhi quiha ra, ja aca ca yoi ca quëshpi na.

⁴³ Mato mëquënë pi mato jochamacasno tsi mërëësicahuë. Oquë tsi xo toa mërëxto tsi nai qui cahaina. Noitiria tsi xo toa tënëtiya qui niahacahaina mëquë ya.

⁴⁴ Nocatimaxëni tsi xo toa tënëtiya chihi ra.

⁴⁵ Jasca, yoi ca qui mato tahë pi mato bono tsi jorëësicahuë. Oquë tsi xo toa jorëxto tsi nai qui cahaina. Noitiria tsi xo toa tënëtiya qui cahaina tahë ya.

⁴⁶ Nocatimaxëni tsi xo toa tënëtiya chihi ra.

⁴⁷ Jocha quiri pi mato bëró mato bësomano tsi bëtsëquëcahuë. Oquë tsi xo Diós otohã ca qui huësti ca bëro ya roha jicohaina. Noitiria tsi xo toa rabë ca bëro ya tënëtiya qui niahacahaina ra.

⁴⁸ Nocatimaxëni tsi xo toa tënëtiya chihi ra.

⁴⁹ Tënëhai cató tsi rohahuahacaxëti xo jatiroha cabo.

⁵⁰ Chopara jia ca jascariacana. Jia tsi xo choparã tëëhuahaina. Jama, jahuë tëë bënopiqui tsi ¿jënahuariaxo ja tëëhuana? —nëa tsi Jesu nëcaniquë nohiria bo tiisimahi na.

10

Ahui niahai yoati tsi Jesú tiisimanina

Mateo 19.1-12; Lucas 16.18

¹ Jatsi toa ax riquiquiria tsi, jodioba mai qui Jesu caniquë, naa Jordán rabëquëx cato. Ani Jordan ja shitaquë tsi quiha ja qui nohiria misco quëtsotëquëniquë. Jatsi tiisimatsi Jesú huaniquë. Jahuë jabi quiha.

² Jatsi ja qui huësti huësti ca jodioba chama bo jëcaniquë tanamaxëna. Ja qui joi mëratsijahuacani quiha. Jatsi,

—¿Anoma ní joní jahuë ahui niahaina? —i Jesu qui jaca niquë, ja qui quësocascani na.

³ Quëbihi tsi,

—¿Jëni Moisés ni? ¿Jahuë yoba mato qui ja ani? —i jato qui ja niquë.

⁴ Jatsi jodioba chama bá quëbiniquë:

—Moisés qui jënima ja ini quiha. Jariapari tsi quiha ahui niati papi joni ja huishamani quiha ahui mëati. Ahui qui toa papi mëajahuaquë tsi quiha jënima Moisés qui ini quiha toa jahuë ahui joni niahaina ra —i Jesu qui jaca niquë.

⁵ Jatsi,

—Majia —i Jesu niquë—. Mato jochahuaxëni ca quëstoria ca shina iqui tsi toa yoba mato qui Moisés yamabá ani quiha ra.

⁶ Dios quinia ma xo toa ahui niahaina ra. Jariapari tsi quiha joni, yoxa, tih cabo Diós nëhohuaniquë racanabëquiti.

⁷ Ja tsi xo toa jahuë jahëpa, jahuë jahëhua, tih cabo jisbayahi quiha joni, jahuë ahui qui riiti. (Jasca, jahuë nabo jisbayahi quiha yoxa ri, jahuë bënë qui riiti.) Jatsi racanabëquicani quiha.

⁸ Toca tsi huëstinacani quiha dos cabo, naa ahui bënë tëquëta.

⁹ Jabi Diós racanabëquimaha ca nohiria bá bëquëxyamano ra —nëa tsi jodioba chama bo qui Jesu nëcaniquë.

¹⁰ Jatsi xobo qui jicoxo tsi quiha jahuë rabëti bá Jesu nicatëquëniquë, naa joni ahui niahai ca yoati na.

¹¹ Quëbihi tsi,

—Jahuë ahui pi niaquí tsi ahui pasomaha jochahi quiha joni, ahui paxa ca ja biquë no.

¹² Jascaria jahuë bënë pi niaquí tsi ja pasomaha jochahi quiha yoxa ri, bënë paxa ca ja biquë no —i jato qui Jesu niquë.

Xocobo mishni bo Jesú shomahuanina

Mateo 19.13-15; Lucas 18.15-17

¹³ Huësti huësti ca nohiria bá jato xocobo Jesu qui bënëquë, jato ja shomahuano iquish na. Jama, jato nabo raahatsi jahuë rabëti bá huaniquë pë.

¹⁴ Jatsi jato ja raahacahai ca jisi tsi quiha jahuë rabëti bo qui Jesu caxaniquë. Chanihi tsi,

—Nëri ë qui xocobo bëcano ra. Jato chitiyamacana. Nëca cabo otocatsi quiha Dios. Ja qui jia quiha.

¹⁵ Mato parayamaquia. Bëroria tsi Diós jato othai ca bichi quiha xocobo ra. Jabi xocobo jascaria pi Diós othai ca biyamahi tsi Diós othai ca qui jicoyamaxëhi quiha mato ra —i nohiria bo qui Jesu niquë.

¹⁶ Jatsi xocobo icoxo tsi jato ja shomahuaniquë. Jahuë mëquë jato ó tsi ja janani quiha.

Rico ca ya Jesu chaninina

Mateo 19.16-30; Lucas 18.18-30

¹⁷ Bahí tsi Jesu cano tsi quiha ja qui joni jabaniquë. Ja bësojó tsi ja mëniniquë. Mënihax ja chaniniquë:

—¿Jënhuaxëhi ni ëa ra, Maestro jiaxëni cató, bëso-bësopaoxëti? —iquiina.

¹⁸ Jatsi Jesu ja qui chaniniquë:

—¿“Jiaxëni cato” ëa mi quënaha pa? Yama tsi xo jiaxëni cato ra. Ja huësti ca tsi xo Dios.

¹⁹ Jabi Moisés yoba bo cahëqui mia tonia. “Nohiria ayamahuë” ii quiha. Jasca, “Joni huëtsa ahui biyamahuë; yomayamahuë; quiayamahuë; parayamahuë; mi ipa, mi ihua, tih cabo noihuë,” tih ca tsi ii quiha jahuë yoba —nëa tsi Jesu nëcaniquë joni qui.

²⁰ Jatsi,

—Toa yoba bo tëquë ë nicaquë xocobo xo rohari, Maestró —i Jesu qui joni niquë.

²¹ Jatsi noixo joni Jesú bëisniquë. Chanihi tsi,
—Huësti roha tsi xo toa mi naris-haina ati. Cata. Mi jahuëmishni bo tëquë iniahuë. Iniixo toa parata noitiria cabo qui ahuë. Toca pi mi no tsi mana ca rico ca jahuë bo jayaxëqui mia naipá no. Jaquirëquë johuë. Ea mi banahuano ra —i joni qui Jesu niquë.

²² Jatsi joni cohuënaniquë Jesú yoaha ca nicahax na. Cohuë tsi quiha ja bacaniquë, rico-ricoria ja iqui iqui na.

²³ Jatsi nëjo nëjo tsi quiha jahuë rabëti bo Jesú tsaya-tsayaniquë. Chanihi tsi,

—Bëronoma tsi xo toa rico ca joni Diós otoiha ca qui jicohaina ra —i jato qui ja niquë.

²⁴ Jatsi ratëniquë Jesu rabëti bo, ja yoani ca nicahax na. Jama, jari jasca pi Jesu chaniniquë:

—Bëroma tsi xo Diós otoiha ca qui jicohaina ra, noho xocobá.

²⁵ Jahuë chama yoí tsi bëronoma tsi xo Diós otoiha ca qui rico ca jicohaina iquia, naa sopiri quini camelló nachoi jascaria nori —nëa tsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

²⁶ Jatsi ratëyorianiquë jahuë rabëti bo ja yoani ca nicahax na. Chaninahi tsi,

—¿Yama tsi xo toa xabahamahacati mëtsa cato rë? —i jaca niquë.

²⁷ Jatsi Jesú jato yoaniquë:

—Jabija. Jamë xabahamatimaxëni tsi xo nohiria. Dios roha tsi xo toa nohiria xabahamahaina. Jatiroha ca ati mëtsa xo ra —iquiina.

²⁸ Jatsi Pedró quëbiniquë,

—Tsayahuë. Jatiroha ca no jisbërianiquë mia banahuaxëna —iquiina.

²⁹ Jatsi,

—Mato parayamaquia —i Jesu niquë—. Copihacaxëhi quiha ëa banahuahai cato ra. Ea, xabahamati chani, tihí cabo iqui tsi jahuë xobo, jahuë xatë bo, jahuë jahëpa, jahuë jahëhua, jahuë ahuini, jahuë xocobo, jahuë mai, tihí cabo pi jisbëriaquí tsi

³⁰ cien ca veces huino bixëqui ëa banahuahai cato, jaboqui bësohi na. Xobo bo, xatë bo, jahëhua bo, xocobo, mai bo, tihí cabo bixëhi quiha tënëpiquí na. Jasca, mana ca copi bixëhi quiha bësoti paxa ca tsëquëxëquë no. Jatsi bëso-bësopaoxëqui toa.

³¹ Jishopë. Toa barí tsi jachoxëhi quiha huëstima ca jaboqui rëquë cabo. Jasca, rëquëxëhi quiha huëstima ca jaboqui jacho cabo.

*Jesu chaninina ja nahai yoati na
Mateo 20.17-19; Lucas 18.31-34*

³² Jerusalén qui jahuë rabëti bo ya capama tsi quiha jato bëbo Jesu cohi iniquë. Shina-huëjë jahuë rabëti bo ini quiha. Jasca, shina-huëjëni quiha bacahai ca nohiria bo ri. Capama tsi quiha jahuë rabëti bo ya roha Jesu chanicananiquë ja rësoxëhai ca yoati na. Chanihi tsi,

³³ —Nicapa. Jerusalén qui caqui noa rë. Toa xo tsi arati iboba chama bo, yoba tiisimacanaibo, tihí cabo qui mëahacaxëquia rë. Jatsi ë qui quësocaxëceni quiha, “Namëhacati xo” iquiina. Jaquirëquë ë qui quësoso tsi carayanabo qui ëa mëacaxëceni quiha acacati.

³⁴ Jatsi ëa mahuacaxëceni quiha naa carayanabo. Rispichí tsi ëa rasha-caxëceni quiha. Rashaxo tsi ëa namëcaxëceni quiha. Jama, tres bari quirëquë bësetëquëxëquia ra —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë.

*Jacobo, Juan, tihi cabá bēnanina**Mateo 20.20-28*

³⁵ Jatsi Jesu qui Juan, Jacobo, tihi cabo bēcaniquē, naa Zebedeo baquē bo.

—Tobi jahuēcara ca no bax mi ano ra, Taitá —i Jesu qui jaca niquē.

³⁶ Jatsi,

—¿Jahuē mato bax axēhi ni ēa? —i Jesu niquē.

³⁷ Jatsi Jesu ja quēbicaniquē:

—Mana xo tsi mi yonano tsi mia tapai tsi tsahocasqui noa, huēsti ca mi mēñecayá no, huētsa mi mēxojó no —iquiina.

³⁸ Jatsi Jesú quēbiniquē:

—Ma bēnahai ca cahēyamaqui mato ra. ¿Tēnēti mētsa ni mato ra, naa ē tēñemahacapaimaria ca jascaria? Anomariaxēhi quiha noho cohuē. Jasca, anomariaxēhi quiha ē tēñehaina ra —i jato qui Jesu niquē.

³⁹ Jatsi,

—Jaahuē. Mia jascaria tsi tēnēti mētsa xo noa ra —i Jesu qui jaca niquē.

Jatsi,

—Tēñē-tēñēxēqui mato ra, naa ē tēñemahaca-xēhai jascaria.

⁴⁰ Jama, noho mēñecayá ca tsahoti, noho mēxojó ca tsahoti, tihi cabo mato qui ati mētsama xo ēa ra. Dios tsi xo toa tsahoti bo acai cato. Ja shomahuaha cabo qui axēhi quiha ra —i jato qui Jesu niquē.

⁴¹ Jabi jaha ja quēēcana ca nicahax Jacobo, Juan, tihi cabo qui jahuē rabēti bo tēxēbo caxaniquē.

⁴² Japi Jesú jato catianiquē jato qui chanixēna.

—¿Jato nohiria yonamisyamayamacahi ni país ca chama bo rē? Chama jayaca xo jato nohiria yonariati ra.

⁴³ Anoma tsi xo toa ja yonamiscanaina; jama, ma tocyamaxēti xo ra. Mato yonati pari ixēti quiha mato ó ca chama manēcatsai cato ra.

⁴⁴ Yonati manēxēti xo toa nohiria bo rēquēñinicsai cato. Jatiroha cabo ja mēbixēti xo iquia.

⁴⁵ Jabi mai qui ē joyamaniquē mēbihacati; jama, nohiria bo mēbiti nori. Jabi emē aquia nohiria bo bax natí, jocha quima huēstima ca nohiria paquēmaxēna —nēa tsi Jesu nēcaniquē.

*Bēco ca inish ca Bartimeo Jesú jēnimahuanina**Mateo 20.29-34; Lucas 18.35-43*

⁴⁶ Jatsi Jericó icanai ca yaca qui ja cahēcaniquē. Ja riquicano tsi quiha nohiria misco banahuahi iniquē. Jabi toá tsi naa bahi tapai quiha Bartimeo, naa Timoteo baquē tsaho iniquē. Bēco ja ini quiha. Toa xo tsi parata bēnahi ja iniquē.

⁴⁷ Jesu tarabihai ca nicaquí tsi quiha quēñatsijahuaniquē. Joi pistiamá tsi quiha,

—Ea shinahuē, David yamaba Baquē Jesú —i ja niquē.

⁴⁸ Jatsi raahatsi nohiria bá huaniquē;

—Pasihuē, pasihuē —iquiina.

Jatsi oquē tsi ja quēna-quēnaniquē:

—Ea shinahuē ra, David yamaba Baquē —iquiina.

⁴⁹ Jatsi Jesu niiniquē. Niihax,

—“Nēri johuē” i ja qui cana —i Jesu niquē.

Japi bēco ca ja quēñacanicuē.

—Chamahuē. Joihuē. Mia quēñahi quiha —i ja qui jaca niquē.

⁵⁰ Jatsi jahuē capa, naa pocho jasca ca niahax ja niiniquē. Niihax Jesu qui ja joniquē.

⁵¹ Jatsi,

—¿Jënahuaxëhi ni ëa mi bax na? —i ja qui Jesu niquë.

—Taistëquëcasquia ra —i bëco ca niquë.

⁵² Jatsi,

—Cata. E qui mi chitimihai iqui tsi taisqui mia iquia —i ja qui Jesu niquë.

Jatsi taistapiniquë joni. Bahí tsi Jesu ja banahuaniquë jaa ri.

11

Jerusalén qui Jesu jiconina

Mateo 21.1-11; Lucas 19.28-40; Juan 12.12-19

¹ Jabi yaca Betfagé, yaca Betania, naa Maca Olivo Ya quiri bëso ca yaca qui cahëpama tsi quiha rëquë dos ca rabëti bo Jesú raaniquë. Jerusalén basima ja icani quiha.

² Jato raanox pari tsi quiha jato ja yobaniquë:

—Mato bëbo ca yaca qui jicocana. Jicoxo tsi nëxë ca burro jixëqui mato, naa masohuahama ca burro quiha. Mëriscana. Mërisxo tsi nëri bëcahuë.

³ Jabi, “¿Jënixo tsi burro mëriscanai?” i tsohuëcara pi no tsi “Bicatsi quiha Ibo. Tanaxo tsi jahari raaxëhi quiha” i jato qui cana —nëa tsi Jesu nëcaniquë jato raanox pari.

⁴ Jatsi ja bocaniquë. Bahí ca burro baquë ja tsayacanicuë. Nëxë ja ini quiha.

⁵ Mërisjahuacano tsi quiha,

—¿Jënahuariaqui burro baquë mëriscanai ra? —i jato qui toá ca nii ca joni bo niquë.

⁶ Jatsi joni bo ja quëbicaniquë, naa Jesú yoaha ca jato yoahahi na. Jatsi,

—Bicahuë —i jaca niquë.

⁷ Jatsi Jesu qui burro baquë ja bëcaniquë. Bëxo tsi quiha jato sahuëti bo ja capohuëcaniquë. Jatsi burro cacha Jesu tsahoniquë.

⁸ Jatsi rëquë huëstima ca nohiria bá jato sahuëti bo poohabonanicuë bahí no. Jasca, mëshi bo nohiria huëtsa bá quëësacanicuë bahí tsi poohaxëna.

⁹ Jatsi quënatsi rëquë bocanaibo, ja cho bocanaibo, tihi cabá huaniquë.

—Joihuacana ra.

Shomahuahaca ca tsi xo naa Iboja janë tsi johai cato ra.

¹⁰ Shomahuaha ca tsi xo noba chama David yamaba chamá tsi johai cato.

Jia tsi ja yonano ra.

Naipá cabá ocahuano ra —nëa tsi nohiria bo nëcaniquë.

¹¹ Toca tsi Jerusalén qui Jesu jiconiquë. Jicohax templo qui Jesu caniquë, naa jodioba arati xobo-xoboria. Jicohax ja nëjo nëjo taisniquë, jatiroha ca tsayahi na. Tsayahax Betania qui ja caniquë, jahuë rabëti bo ya. Caniquë bari ra.

Bimiyamahai ca higuera jihui Jesú yoshihuanina

Mateo 21.18-19

¹² Huëaquë Betania ax riquiquiria tsi quiha paxnahi Jesu iniquë.

¹³ Bacapama tsi quiha ori pistia ca higuera bimi jihui ja jisniquë. Japi jihui qui ja caniquë bimi mëraxëna. Yama quiha, jahuë pëhi roha. Jari bimitiya ma quiha.

¹⁴ Jatsi higuera jihui qui ja chaniniquë pa:

—Mi bimi pitëquëpistiyamariaxëhi quiha nohiria ra —i jihui quiina.

Jabi ja yoaha ca jahuë rabëti bá nicaniquë.

Templó ca iniacanaibo Jesú jabamanina

Mateo 21.12-17; Lucas 19.45-48; Juan 2.13-22

¹⁵ Jerusalén qui cahêhax templo, naa jodioba arati xobo-xoboria qui Jesu jiconiquê. Jicoxo tsi quiha cache toá ca iniacanaibo raatsijahuaniquê. Raaquí tsi quiha parata rarinamacanaiba mesa bo ja narabaniquê. Boto iniacanaibo tsahoti bo ja pacanamaniquê.

¹⁶ Jasca, nohiria, naa jato jahuêmishni bo iniacascanaibo ja quêtianiquê, templo qui ja nacoyamacano iquish na. Tih tsi ja ani quiha ra.

¹⁷ Jaquirêquê jato ja tiisimaniquê. Tiisimahi tsi,

—“Bêhoxti xobo quênahacati xo noho xobo” ¿iyamayamahi ni Quênêhacanish cabo? “Nêá tsi bêhoxti quiha jatiroha ca país ca nohiria” ii quiha. Jama, yomacanaiba iti Dios xobo manêmaqui mato pê —i jato qui Jesu niquê.

¹⁸ Jatsi Jesú aca ca nicaxo tsi quiha jodioba chama bo Jesu qui tsamicasniquê, naa arati iboba chama bo, jato yoba yoacanaibo. Ja qui caxa ja icani quiha. Japi Jesu ati quinia mêratsijahuacaniquê. Jama, jari ja qui ja tsamiyamacani quiha nohiria misco iqui na. Jari nohiria qui jia Jesú tiisimahai ca ini quiha.

¹⁹ Jatsi quiha yata yaca Jesú jisbayaniquê jahuê rabêti bo ya.

Janonish ca higuera jihui

Mateo 21.20-22

²⁰ Huêaquê tsi bahí tsi bohopama tsi quiha higuera jihui ja jiscaniquê. Jano têquê ja ini quiha; bêso yama.

²¹ Jatsi Jesú yoahitaha ca Pedró shinaniquê. Shinahax,

—Tsayapa, Maestró. Naquê mi yoshihuhitaha ca jihui ra —i Jesu qui Pedro niquê.

²² Jatsi quiha Jesú jato quêbiniquê:

—Dios qui chitimicana.

²³ Mato parayamaquia. Dios qui chitimiyoipih tsi “Tsêquêhuê. Ia qui mimê niahacahuê” iti mêtsexêqui mato naa maca qui. Chitimiyoipimano tsi mato qui nicaxêhi quiha macana ra. Ocapixêhi quiha mi yoahana iquia.

²⁴ Ja tsi xo toa “Chitimiyoicana” mato qui iquia, ma bêhoxquê no. Chitimiqui tsi ma bènahai ca bixêqui mato.

²⁵⁻²⁶ Jasca, Dios qui bêhoxquí tsi mia ocahuahai cató aca ca shina-bênocana. Jato qui caxayamacana. Tocapimano tsi mato jocha shina-bênoxêqui Dios ri. Mato qui caxayamaxêqui —nêá tsi quiha jahuê rabêti bo qui Jesu nêcaniquê.

Jesu qui jodioba chama bo caxanina

Mateo 21.23-37; Lucas 20.1-8

²⁷ Jatsi Jerusalén qui Jesu bacaniquê jahuê rabêti bo ya. Templo, naa jodioba arati xobo-xoboriá tsi ja cono tsi quiha ja qui jodioba chama bo bêcaniquê. Bêcani quiha arati iboba chama bo, jato yoba tiisimacanaibo, jodioba yosibo.

²⁸ Bêxo tsi quiha Jesu ja nicacaniquê:

—¿Tsohuê mi qui chama aquitaha, templo quima iniacanaibo cache niati pê? —i ja qui jaca niquê.

²⁹ Jatsi Jesú jato quêbiniquê:

—Mato nicapariquia êa ri. Ea pi ma quêbino tsi ê qui toca ca ati chama anish ca mato yoaxêquia.

³⁰ Jatsi, ¿tsohuê Juan yamabo qui chama ani, jahuê yonoco ati? ¿Dios ni? ¿Joní ni? Toa nicaquia ra —i jato qui ja niquê.

³¹ Jatsi joi i-ibêquitsijacaniquê:

—¿Jēnihi ni noa rē? “Dios” ipinono tsi jatsi “¿Jēnixo tsi Juan yamabo ma chahahuayamani?” i noqui xēhi quiha pē.

³² Jasca, ¿jēniriahax raca “Joni” i nona rē? —nēa tsi quiha ja nēcacaniquē chaninahi na.

Nohiria bo qui ja raquēcani quiha, “Dios Chani yoati ibo Juan yamabo iniquē nori” i nohiria bo ni quēshpi na.

³³ Ja quēshpi tsi,

—Cahēyamaqui noa —i jaca niquē quēbibi na.

Jatsi,

—E qui toca ca ati chama anish ca mato yoayamaxēquia ēa ri —i jato qui Jesu niquē.

12

Dios Baquē jodiobá niahaina

Mateo 21.33-46; Lucas 20.9-19

¹ Jatsi chani huētsa Jesú yoaniquē nohiria bo tiisimaquí na. Jahuē jabi quiha. Ja nēcaniquē:

—Huai joní ani quiha. Axo tsi quiha toa xo uva icanai ca bimi ja bananiquē. Jaquirēquē tēamē ca panē ja aniquē. Jatsi maxaxá ca trapichi ja aniquē jēnēria ati. Axo tsi quiha jaha bēsoti xobo ja aniquē, naa torre icanai cato.

‘Jaquirēquē joni huētsa bo qui jahuē huai ja aquēniquē bimi xatē quēshpi na. Aquēhax jahari xobo qui ja cani quiha.

² Jatsi tēsatiya tsēquēquē tsi quiha jahuē huai ca yonococanaibo qui jahuē yonati ja raaniquē, jahuē bimi xatē biti.

³ Jama, ja cahēquē tsi quiha jahuē yonati qui ja tsamicaniquē pē. Tsamixo jahuē yonati ja sētiacani quiha. Sētiahax tsi quiha mēquēya jahari jahuē yonati ja raacani quiha.

⁴ Jatsi quiha yonati huētsa ibobá raaniquē. Ja macoaishacani quiha. Bērabihuajahuacani quiha.

⁵ Jatsi yonati huētsa ibobá raaniquē. Toa yonati ja acaniquē. Huētsa bo ja raaquē tsi quiha ja jascapijahua-caniquē. Huēsti huēsti ca ja sētiacani quiha. Huētsa bo ja tēpascani quiha.

⁶ ‘Jama, tobi ini quiha huēsti ca raahama cato ra; naa jahuē baquē yoi quiha. Jabi jahuē baquē ja noini quiha. Jarohari tsi jahuē baquē yoi ja raaniquē, “Noho baquē yoi roha chahahuacaxēcani quiha tonia” iquiina.

⁷ Jama, jahuē baquē jisi tsi, “Iboba baquē tsi xo naa johaina ra. ¿Ai canomani? Axo jahuē huai ibohuaxēqui noa ra” i jaca ni quiha.

⁸ Jatsi baquē qui tsamixo tsi quiha ja acaniquē. Axo tsi quiha jahuē huai cacha jahuē yora ja niacaniquē.

⁹ Jatsi toa cabo Jesú nicaniquē:

—¿Jēnahuaxēhi ni huai ibo, joxo na? Joxo tsi ¿toa joni bo ayamayamaxēhi ni? Axo tsi joni huētsa bo qui jahuē huai aquēxēhi quiha ra.

¹⁰ Jasca, ¿Quēnēhacanish cabo ó ca ma jisyamani naa yoati na?

“Oquēnaxēhi quiha yosibá niaha ca Maxaxa ra” ii quiha.

“Oquē-ouqēria ca tsi manēxēhi quiha ra.

¹¹ Diós aca ca tsi xo naa ra.

Noqui jia tsi xo toa ja acana” ii quiha.

¹² Jatsi jodioba chama bo Jesu qui tsamicasniquē, jato yoati tsi ja chaniha ca ja cahēcani quēshpi na. Jama, ja qui tsami-yamajacani quiha nohiria bo qui raquēhi na. Japi jisbaya tsi quiha ja bocaniquē.

*Impuesto bo gobierno qui acaina**Mateo 22.15-22; Lucas 20.20-26*

¹³ Jatsi jodioba chama bo, Herodes yonati bo, tihi cabo Jesu qui raahacaniquë tanamati. Yoi ca chani ja amacasjahuacani quiha ja qui tsamixëna.

¹⁴ Jatsi Jesu qui ja bëcaniquë. Chanipama tsi,

—Shina jiaxëni ca parayamahi ca joni tsi xo mia ra, maestró. Nohiria shinahai ca chahahuayamaqui mia. Mi qui jaharisi tsi xo nohiria tëquëta. Dios quiniá roha tsi tiisimaqui mia. Japi mia nicacasqui noa: ¿Romanoba chama-chamaria qui impuesto bo no ati ni, naa noqui jodiobo? ¿Mi qui jia ni? ¿Jato qui axëhi ni noa ra? —i Jesu qui jaca niquë.

¹⁵ Jama, ja paracasanai ca Jesú jisniquë. Ja tsi xo toa,

—¿Jënixo tsi ëa tanamacasanai ra? Parata nëri bëcahuë. Jiscasquia —i jato qui Jesu niquë.

¹⁶ Jatsi parata ja qui ja bëcaniquë. Jatsi,

—¿Tsohuë bëmana jaya ni naa parata ra? ¿Tsohuë ni naa janë ibo? —i jato qui Jesu niquë.

Jatsi,

—Romanoba chama-chamaria bá-na —i jaca niquë.

¹⁷ Jatsi,

—Romanoba chama-chamaria quiha jahuë jahuë bo tëquë acana. Jasca, Dios qui jahuë jahuë yoi bo acahuë —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

Jatsi ja ratëcaniquë ja yoahaha ca qui.

*Bësotëquëxëhi ni nohiria**Mateo 22.23-33; Lucas 20.27-40*

¹⁸ Jatsi Jesu jisi bocaniquë maxo huëtza, naa saduceobo icanai cabo. “Yama tsi xo nohiria bësotëquëhaina” inish ca maxo tsi xo naa. Jesu ja nicacanicuë jato ri tanamaxëna.

¹⁹ —“Baquë bo yama pi joni rësono tsi jahuë ahui bixëti xo jahuë noma. Bixo tsi jahuë rëquëmë bax xocobo ja saihuati xo” i Moisés yamabo ni quiha, Maestró.

²⁰ Jabi seis ca noma bo jayapaoni quiha joni. Jatsi ahui naa joní bini quiha. Jatsi xocobo yama tsi ja rësoniquë.

²¹ Ja rësoquë tsi quiha jahuë xachacató jahuë ahui biniquë, ja bax xocobo saihuaxëna. Xocobo saihuahaxma tsi quiha ja rësoniquë jaa ri. Jaquirëquë jahuë nomá jahuë ahui biniquë. Xocobo saihuahaxma tsi quiha ja rësoniquë jaa ri. Toca tsi jahuë noma bo tëquëtá toa jasca ca yoxa bini quiha ahui iti.

²² Xocobo ja saihuapistia-yamariacani quiha. Jarohari tsi quiha rësoniquë yoxa ri.

²³ Jabi nohiria bo bësotëquëno tsi ¿tsohuë ahui ixëhi ni naa yoxa sa? Siete ca bënë ja jayani quiha bësoquí na —nëa tsi quiha Jesu qui ja nëcanicuë tanamaxëna.

²⁴ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Janyama xo mato ra, Quënëhacanish cabo, Dios chama, tihi cabo ma cahëyamahai iqui na.

²⁵ Jabi Diós nohiria bësotëquëmano tsi naipá ca ángel bo jascaria icaxëcani quiha ra. Ahui bo, bënë bo biyamacaxëcani quiha.

²⁶ Jabi, “Bësotëquëxëhi quiha nohiria” ¿ii ni mato sa? ¿Tonia Moisés yamabá quënëni ca ma jisayama-yamani, naa mëshohai ca pëtoro ó ca Dios chanini ca ja quënëni cató no? Toca tsi Moisés qui Diós yoani ca quënëhacani quiha. “Abraham, Isaac, Jacob, tihi cabá-na Dios ca ëa xo naa ra” i Moisés qui Dios

ni quiha. Jabi “Abraham yamabo, Isaac yamabo, Jacob yamabo,” iyama ja ni quiha ra, bēso jaca nori iqui na.

²⁷ Bēsoyama caba Dios ma xo Dios ra; jama, bēsocanaibá-na nori. Japi janyama xo mato ra —nēa tsi Jesu nēcaniquē jato qui, naa “Bēsotēquēyamaxēhi quiha nohiria” inish cabo qui.

Oquē-oquēria ca yoba

Mateo 22.34-40

²⁸ Jabi toá tsi nii quiha maestro iniquē, naa jodioba yoba tiisimahai cato. Saduceobo ya Jesu chaninahai ca ja nicani quiha. Jasca, jia tsi quiha Jesús jato quēbini ca ja jisni quiha. Jisi tsi Jesu qui ja joni quē jaa ri nicaxēna.

—¿Jēni ca yoba ni toa oquē-oquēria cato sa? —i Jesu qui ja niquē.

²⁹ Jatsi quiha Jesú quēbini quē:

—Oquēria ca yoba tsi xo naa, Israel cabá. Nicacahuē. Huēsti roha tsi xo nohiria ba Ibo ra. Noba Ibo Dios qui no arahai ca tsi xo naa ra.

³⁰ Jatsi mato joiti tēquēta, mato shina tēquēta, mato coshi tēquēta, tihi cabá tsi mato Ibo Dios yoi ma noiti xo iquiá.

³¹ Jaquirēquē tobi yoba huētsa. Oquēria ca yoba tsi xo toa ri. Mabē xatē yoi bo ri ma noixēti xo, mamē ma noihai jascaria. Jabi yama tsi xo toa naa dos ca yoba bo oquē cato ra —nēa tsi Jesu nēcaniquē naa maestro qui.

³² Jatsi jodioba yoba tiisimahai ca joní quēbini quē:

—Jia tsi xo toa mi yoahana, Maestró. Jabija tsi xo. Yama tsi xo Dios huētsa. Ja huēsti ca tsi xo Ibo Dios ra.

³³ Jabija ra. Jasca, noba joiti tēquēta, noba shina tēquēta, noba coshi tēquēta, tihi cabá tsi Dios no noixēti xo. Jasca, nobē xatē yoi bo no noixēti xo ra. Yama tsi xo toa dos ca yoba oquē cato ra. Dios qui altar ó ca yohina no mēshahaina, jahuēcara huētsa Dios qui no acaina, tihi cabo no acái ca oquē-oquēria tsi xo toa dos ca yoba no nicahaina ra —nēa tsi quiha Jesu qui joní nēcaniquē.

³⁴ Jabi jia tsi toa joní quēbini quiha. Nicahax,

—Diós otohái ca qui basima xo mia ra —i ja qui Jesu niquē.

Jaquirēquē nohiria bá Jesu nicacasyamani quiha ja qui raquēquí na.

David yamaba Ibo Cristo inina

Mateo 22.41-46; Lucas 20.41-44

³⁵ Arati xobo-xoboria xo tsi tiisimapama tsi quiha Jesús nohiria bo nicaniquē:

—“David yamaba चाहितaxocobo ixēti xo Cristo, naa nohiria bo Xabamati Ibo” ¿iyamayamacahi ni mato yoba tiisimacanaibo? ¿Jēnihax tocacahi ni?

³⁶ Espíritu Santo rēamēhax tsi ¿David yamabo nēcayamayamani?

“Mia oquēhuanox pari tsi,
jariapari mia pasomaha cabo bëboxēquia,
jato mi yonano’ i noho Ibo qui Dios ni quiha”
i David yamabo niquē pa.

³⁷ “Noho Ibo” ¿i David yamayamani, Cristo yoati tsi chanihi na? Jatsi, ¿jēnahuahax jari jahuē चाहितaxocobo ii ni ra? —nēa tsi Jesu nēcaniquē, jato nicahi na.

Yoba tiisimacanaibo pasomaha Jesú chaninina

Mateo 23.1-36; Lucas 20.45-47

Jabi tobi quiha huēstima ca nohiria mani iniquē. Ja rani-ranicanicuē jahuē chani nicahax na.

³⁸ Jatsi jato tiisimatsi quiha Jesú huaniquē:

—Yoba tiisimacanaibo qui quiniacaxëcahuë. Jato sahuëti têtëcaria bá tsi bohocani quiha pë. Nohiria bá jato joihua-joihuahai ca ó pasocani quiha ra nicaxëna.

³⁹ Jasca, nohiria bo oriquibëquinapino tsi oquë-oquëria ca tsahoti bicascani quiha pë. Jasca, catiti xobo qui jicoxo tsi oquë ca tsahoti bo ó quëëcani quiha tsahoti.

⁴⁰ Jabi naa joni bo tsi xo toa imanish ca yoxa ba jahuë bo yomacanaibo ra. Yomapama tsi quiha nohiria bo bësojó tsi bëhox-bëhoxcani quiha pa. Anomariaxëhi quiha Diós jato copixëhaina iquia —nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë.

Imanish cató Dios qui ofrenda anina

Lucas 21.1-4

⁴¹ Arati xobo tahë tsi tsahopama tsi quiha nohiria bá jato parata caja qui nanëhai ca Jesú tsaya-tsayaniquë. Bëcaniquë huëstima ca rico cabo jato parata axëna. Huëstima ca parata ja acani quiha.

⁴² Jatsi, noitiria ca bënë imanish ca yoxa joniquë. Joxo tsi quiha dos ca parata roha ja nanëniquë. Copiriama ca parata quiha.

⁴³ Tsayaxo tsi quiha jahuë rabëti bo Jesú quënaniquë.

—Anomaria tsi xo toa bënë imanish ca yoxá Dios qui acana ra. Jatiroha ca nohiria huëtsa bá aca ca oquë tsi xo toa ja acana iquia.

⁴⁴ Jari huëstima ca parata jayacaxo tëxë bo ra. Narisyamacani quiha. Pistia roha tsi xo toa ja acanana ra. Jama xo naa yoxa iquia. Jatiroha ca ja aqüë ra; naa jahuë oriquiti copiti parata quiha —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë.

13

“Quëyohacaxëhi quiha jodioba arati xobo” i Jesu nina

Mateo 24.1-2; Lucas 21.5-6

¹ Arati xobo Jesú jisbayano tsi quiha ja qui chaniniquë jahuë rabëti huësti cató.

—Tsayapa, Maestró. Anomaria tsi xo naa xobo ra. Tio bo ria ca jahuë maxax bo ra —i Jesu qui ja niquë.

² Jatsi quiha Jesú quëbiniquë:

—Jabija. Naa xobo tsayacahuë. Jaboqui nii xo. Jama, potas-hacaxëhi quiha naa arati xobo tëquë iquia. Matsami matsami niyamaxëhi quiha huësti ca maxaxa ra —i Jesu niquë.

Xaba rëso jisti bo

Mateo 24.3-14; Lucas 21.7-19

³ Jabi arati xobo bëbo, naa Maca Olivo Ya tsi tsaho quiha Jesu iniquë. Tshojano tsi quiha Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, tihi cabo ja qui bëcaniquë nicaxëna. Yama nohiria huëtsa jato bëta ini quiha. Jatsi,

⁴ —¿Jënixo tsi ocapixëhi ni naa mi yoahana rë? ¿Jahuë jisti jisxëhi ni noa ra naa mi yoaha ca jatiyoxëquë no? —i Jesu qui jaca niquë.

Jatsi Jesu nëcaniquë:

⁵ —Quiniacaxëcahuë, ma parahacayamano.

⁶ Jariapari tsi noho janë tsi bëcaxëcani quiha huëstima ca mahitsa ca joni bo. “Ea ti tsi xo nohiria bo Xabahamati Ibo-iboria” i nohiria bo qui xëhi quiha. Toca tsi huëstima ca nohiria bo paracaxëcani quiha.

⁷ Jatsi país ca nianahaina, nohiria huëtsa iquinacatsai ca chani, tihi cabo nicaxëqui mato. Nicahi tsi raquëyamacana. Ocapixëhi quiha ra. Jama, jari tobi jahuë rëso.

⁸ Jariapari huësti ca país pasomaha nianaxëhi quiha país huëtsa. Jasca, chama huëtsa pasomaha iquinaxëhi quiha chama huëtsa. Jasca, toatiyá tsi biniacaxëcani quiha huëstima ca nohiria. Jasca, huëstima ití tsi yajoriaxëhi quiha mai. Jariapari ca nohiria bá tënëhai ca chitahë roha tsi xo naa ra, naa yoxá jahuë baquë comahai ca pahë jascaria.

⁹ ‘Quiniacaxëcahuë. Mato qui tsamicaxëcani quiha. Tsamixox tsi policia bo qui mato bocaxëcani quiha quësoxëna. Jasca, catiti xobo xo tsi mato rashacaxëcani quiha. Jasca, chama bo, presidente bo, tihi cabo bësojó tsi niixëqui mato ëa iqui na. Jatsi jato qui Dios Chani ma yoaxëti xo.

¹⁰ Jasca, jatiroha ca nohiria qui yoahacaxëti xo Dios Chani.

¹¹ Jabi mato qui ja tsamipicano tsi policia bo qui mato ja bocano tsi jato qui ma chanixëti ca yoati shina-huëjënayamacana. Toa xaba tsëquëno tsi mato qui acaxaxëhi quiha ma yoaxëti cato. Toatiyá tsi ma chanino tsi ma yoaxëti ca mato jismaxëhi quiha Espíritu Santo. Chaniyamayoixëqui mato, Espíritu Santo nori.

¹² Toatiyá tsi jahuë xatë yoi mëaxëhi quiha huëtsa, namëhacati. Jasca, jahuë baquë pasomaha ixëhi quiha jahëpa ri. Jasca, jato nabo qui caxacaxëcani quiha xocobo ri. Caxaquí tsi chama bo qui jato nabo mëacaxëcani quiha namëhacati.

¹³ Ea tahëhax tsi mato qui caxayocaxëcani quiha nohiria tëquëta. Jama, xabahamahacaxëhi quiha jahuë rëso qui tënëyocanaibo, naa bamayamacanaibo.

*Quëras ca joni jisiquixëhaina
Mateo 24.15-28; Lucas 21.20-24*

¹⁴ ‘Toatiyá tsi “Quëyomixëneria ca Yoixëni ca” jisxëqui mato ra. Raquëria ixëhi quiha. Jahuë iti ma tsi niixëhi quiha ra. Jabi naa quënëni ca tsayahai cató cahëno ra. Jatsi naa quëyomixëneria ca yoixëni ca jisi tsi maca bo qui jabaxëti xo jodioba mabó cabo.

¹⁵ Toatiyá tsi jato xobo qui jicoyamaxëti xo cacha ca nohiria, jato jahuë bo bixëna. Ja bamayamacano.

¹⁶ Jasca, jahuë sahuëti biti bacayamaxëti xo huaí ca yonocohai cato. Ja bamayamano.

¹⁷ Toatiyá tsi noitixëhi quiha tohoya ca yoxa bo, baquë pistia jaya cabo ri.

¹⁸ Dios qui bëhoxcana, matsityá tsi ja ocapiyamano iquish na.

¹⁹ Toatiyá tsi anomariaxëhi quiha nohiria bá tënëhaina. Mai nëhohuahacaquë rohari tsi nëca tsi tënëpistia-yamariani quiha nohiria bo ra. Toatiyá tsi oquë-oquëriaxëhi quiha naa nohiria bá tënë-tënëhaina.

²⁰ Jama, toa tënëti xaba Diós chitiayamarohapino tsi yama ca nohiria xabahamahacaquë aquë ra. Ja bini ca nohiria bo bax toa xaba chitixëhi quiha.

²¹ ‘Jatsi, “Nëá xo noqui Xabahamati Ibo; toá xo ra” i tsohuëcara pi no tsi jato chahahuayamacahuë.

²² Toatiyá tsi jisiquixëhi quiha mahitsa ca xabahamati ibo bo. Jasca, jisiquixëhi quiha naa mahitsa ca Dios Chani yoacanaibo ri. Jisiquixo tsi jisti bo acaxëcani quiha pë, Diós bini ca nohiria bo paraxëna tonia.

²³ Jatsi quiniacaxëcahuë. Mato yobapariquia ja toxapinox pari.

*Nohiria Baquë johaina
Mateo 24.29-31; Lucas 21.25-28*

²⁴ Toatiyá tsi anomariaxëhi quiha toa tënëtiya ra. Jaquirëquë tsëmonaxëhi quiha bari.

Jasca, huahuayamaxëhi quiha oxë.

²⁵ Nai ax paquëxëhi quiha naipá ca huishti bo.

Yajohacaxëhi quiha mai.

²⁶ Jatsi naipá tsi jisiquixëquia, naa Nohiria Baquë ë nori cato. Jatsi araxëhi quiha mai ca nohiria bo tëquëta.

²⁷ Jatsi jatiroha ca quinia, naa norte, sur, este, oeste, tihi cabo qui noho ángel bo raaxëquia. Toca tsi noho nohiria bo, naa ë bini cabo catiacaxëcani quiha.

Higuera jihui jisti

Mateo 24.32-35; Lucas 21.29-33

²⁸ Jabi higuera jihui jisti tsayano. Ja botoxno tsi basima xo oitiya; toa cahëqui mato.

²⁹ Jascaria, ë yoaha ca jahuë bo ocapiti chitahëno tsi basima tsi xo toa ë johaina. Joti basima xo ëa.

³⁰ Mato parayamaquia. Jabi naatiyá ca bësocanaibo rësonox pari no tsi ocapixëhi quiha ë yoahana.

³¹ Huinocaxëhi quiha naipa, mai, tihi cabo; jama, huinocapistiyamariaxëhi quiha noho Chani ra.

Jesu johai ca hora

Mateo 24.36-44

³² Jabi yama tsi xo toa ë joxëhai ca bari hora cahëhaina. Cahëyamahi quiha naipá ca ángel bo. Cahëyamaquia ëa ri, naa Dios Baquë ë nori cato. Toa bari cahëhi quiha Jahëpa Dios roha.

³³ Jatsi quiniacaxëcahuë. Jaha bësocahuë, mato ibo johai ca bari ma cahëyamahai quëshpi na.

³⁴ Jabi joni jahuë xobo qui bacahai ca jascaria tsi xo toa ë joxëhaina. Canox pari tsi çjahuë xobo ó jahuë yonati bo bësomayamaxëhi ni ibo? Jato yonoco yoi jaya xo jahuë yonati bo tëquëta. Jasca, “Caiti ó bësohuë” i quiha jahuë caiti obëso ca qui.

³⁵ Jatsi jaha ma bësocano mato ri. Ibo johai ca hora cahëyamaqui mato ra. ¿Jënino cara ca tia? ¿Yata ma ni? ¿Baquichá ma ni? ¿Huëatisca ma ni? ¿Baquishmari ma ni?

³⁶ Mëri joquí tsi ma oxahai ca ja jisyamano ra.

³⁷ Ja tsi xo toa jaha bësocahuë. Bacaxëquia ra. “Jaha bësocahuë” iquia jatiroha cabo qui —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

14

Jesu qui ja tsamicascanina

Mateo 26.1-5; Lucas 22.1-2; Juan 11.45-53

¹ Jabi tsëquëpaimaria tsi quiha jodioba pascua fiesta iniquë. Dos ca bari roha quiha. Toatiyá tsi levadura yama ca mapari ja pi-pipaocani quiha.

² Jasca, toatiyá tsi jodioba chama bo, naa arati ibo bo, yoba tiisimacanaibo, tihi cabo Jesu qui tsamicasniquë. Tsamicasquí tsi quinia mërahi quiha ja icaniquë Jesu ati.

—Fiesta no tsi achanoma quiha. Caxanaxëhi quiha yacatá ca nohiria rë —i quiha jaca niquë.

Perojomé tsi Jesu tahë ashimahacanina

Mateo 26.6-13; Juan 12.1-8

³ Jabi yaca Betaniá tsi quiha Jesu iniquë, naa bonohuaxëni ca Simón xobó no. Oriquijano tsi quiha ja qui yoxa joniquë. Alabastro icanai ca botella ja jayani quiha. Copixëneria ca perojome rëamë ca botella quiha. Joxo tsi quiha ja terejêhaniquë. Terejêhaxo tsi quiha Jesu mapo qui ja japaniquë.

⁴ Jatsi caxanatsi toá ca nohiria huësti huësti ca niquë tsayahax na.
—Jishopë.

⁵ Iniarohapixo tsi huëstima ca parata, naa huësti ca año sueldo no jayaquë aqüë rë. Toa parata noitiria cabo qui ati no iquë aqüë rë —i jaca niquë.

Jatsi yoxa ja raahacanicuë.

⁶ Jatsi,

—Iquë. Iquë. ¿Jënirixao tsi raahacana? Jiaria tsi xo toa ë bax ja acana ra.

⁷ Mato bêtarohaxëhi quiha noitiria cabo. Xaba huëstima ca jayaxo mato jato mëbiti. Jama, ëa ti tsi xo toa mato bêta naamayamahi cato.

⁸ Ati mëtsa iqui ca naa yoxá aqüë ra. Jiaria quiha. Noho mapo qui perojome ja japaquë ra, maihuahacati noho yora shomahuaxëna.

⁹ Mato parayamaquia. Ja aca ca nicacaxëcane quiha maí ca nohiria bo tëquëta, naa Díos Chani yoahacahai cato xo na. Jatsi naa yoxa shinaxëhi quiha nohiria bo, nicaxo na —nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë.

Chama bo qui Jesu Judás mëacasnina

Mateo 26.14-16; Lucas 22.3-6

¹⁰ Jatsi arati iboba chama bo qui Judas Iscariote, naa Jesu rabëti bo ó ca huësti ca caniquë jato qui mëacatsi na.

¹¹ Jahuë chani nicahax ranitsi quiha jodioba chama bo ni quiha. Jatsi,

—Jesu quëshpi tsi parata mi qui axëqui noa —i jaca niquë ja qui.

Japi jato qui Jesu mëati xaba jia ca mëratsi quiha Judás huaniquë.

Pascua fiesta

Mateo 26.17-29; Lucas 22.7-23; Juan 13.21-30; 1 Corintios 11.23-26

¹² Jabi pascua fiesta chitahë ca barí tsi quiha oveja bo tēpas-hacani quiha nohiria ba jocha quëshpi na. Jatsi,

—¿Jahuënia tsi caxëhi ni noa sa, mi bax pascua oriquiti shomahuaxëna piti? —i quiha Jesu qui jahuë rabëti bo niquë.

¹³ Jatsi jahuë rabëti bo dos ca ja raanicuë. Raahax,

—Yaca qui bocata. Toá xo joni, naa chomó ca jënë bëhai cato. Toa xo tsi bëchaxëqui mato. Toa joni banahuacana.

¹⁴ Banahuahax jahuënia cara ca qui ja jicohai ca xobo ibo qui chanicana. “Noqui raacquë Maestro ra, naa shomahuahaca ca naquëtë jisti. ¿Jahuënia tsi pascua oriquiti pixëhi ni?” i ja qui cana.

¹⁵ Jatsi pistiama ca naquëtë mato jismaxëhi quiha xobo ibo, naa mesa, tsahoti bo, tihi cabo jaya cato. Toa xo tsi pascua oriquiti shomahuacana no bax na —i quiha jato qui Jesu niquë.

¹⁶ Jatsi quiha dos ca rabëti bo bocanicuë yaca qui. Ocapirijani quiha Jesú yoani jascaria. Xobo qui cahëxo tsi quiha oriquiti ja shomahuacanicuë.

¹⁷ Jatsi quiha yata, bari caquë tsi quiha xobo qui Jesu cahënicuë jahuë rabëti bo ya.

¹⁸ Jatsi ja oriquicano tsi quiha Jesu chaniniquë:

—Mato parayamaquia ra. Jodioba chama bo qui ëa mëaxëhi quiha mato ó ca huësti cato rë, naa ë bêta oriquihai cato —i Jesu niquë.

¹⁹ Jatsi quiha ja cohuënacanicuë:

—¿Tsohuë cara ni toa sa? Ea ma xo toa ra —i jaca niquë huësti huësti.

²⁰ Jatsi quiha Jesú quëbiniquë:

—E bĕtaxo tsi pitĕxti ca jahuĕ mapari nacombĕquihai ca tsi xo toa ĕa mĕaxĕhai cato rĕ.

²¹ Rĕsoxĕquia Quĕnĕhacanish cabá yoani jascaria, naa Nohiria Baquĕ ĕ nori cato. Jama, noiti-noitixĕhi quihai toa jodioba chama bo qui ĕa mĕahai ca joni ra. Ja coyamarohapino tsi shoma ja iquĕ aguĕ rĕ —i Jesu niquĕ.

Jaroha ca shiati Jesú nĕtohaina

²² Jatsi oriquipama tsi quihai mapari Jesú biniquĕ. Bixo tsi quihai “Gracias” i Dios qui ja niquĕ ja quĕshpi na. Bĕquĕx-xo tsi quihai jato qui mapari ja aniquĕ piti. Jatsi,

—Bicahuĕ. Picahuĕ. Noho yora tsi xo naa —i jato qui ja niquĕ.

²³ Jatsi quihai copá ca jĕnĕ ja biniquĕ. Bichi tsi “Gracias” i ja niquĕ. Jatsi jĕnĕ jato qui ja aniquĕ. Ja ayocaniquĕ.

²⁴ Jatsi shiati acax Jesu nĕcaniquĕ:

—Noho jimi tsi xo naa. Dios xabahamati quinia jisti quihai. Huĕstima cabo bax japahacaxĕhi quihai, jocha masati.

²⁵ Mato parayamaquia. Naa uva bimi jĕnĕ mato bĕta xo atĕquĕpistiayamariaxĕquia nĕa mai xo na, Diós yonahai cato xo tsi ĕ atĕquĕxĕquĕ rohari mana xo na, quinia paxá no —i quihai jato qui Jesu niquĕ.

“Jochati tanamahacaxĕqui mato” i Jesu nina

Mateo 26.30-35; Lucas 22.31-34; Juan 13.36-38

²⁶ Jatsi quihai ja quĕquĕcaniquĕ. Quĕquĕhax jisbaya tsi Maca Olivo Ya qui ja bocaniquĕ.

²⁷ Jatsi quihai jato qui Jesu chaniniquĕ:

—Naa baquichá tsi ĕ quima casoxĕqui mato rĕ, “Oveja obĕso ca tĕpasmaxĕquia. Pacanamahacaxĕhi quihai jahuĕ oveja” i Quĕnĕhacanish cabo ó tsi Dios ni quĕshpi na.

²⁸ Jama, bĕsotĕquĕhax mato bĕbo Galilea qui caxĕquia —i quihai jahuĕ rabĕti bo qui Jesu niquĕ.

²⁹ Jatsi Pedró quĕbiniquĕ:

—Mi qui tĕxĕ bo casomitsa. Jama, mi quima casopistiayamariahai ca ĕa xo naa ra —iquiina.

³⁰ Jatsi Pedro qui Jesu chaniniquĕ:

—Mia parayamaquia. Naa baquichá tsi patiari bĕnĕ quĕonox pari no tsi tres tsi “Jesu cahĕyamaquia” ixĕqui mia rĕ —iquiina.

³¹ Jatsi quihai Pedro yosaniniquĕ:

—Mi bĕta rĕsorohapihi tsi mi quima casopistiayamariaxĕquia ra —i Pedro niquĕ.

Jatsi toca tsi chaniniquĕ Jesu rabĕti bo tĕquĕta.

Getsemaní tsi Jesu bĕhoxnina

Mateo 26.36-46; Lucas 22.39-46

³² Jatsi Getsemaní icanai ca qui Jesu caniquĕ jahuĕ rabĕti bo ya. Cahax,

—Nĕá tsahocana. Bĕhoxpariquia ra —i quihai jato qui ja niquĕ.

³³ Jatsi Pedro, Jacobo, Juan, tihĕ cabo ja boniquĕ ja bĕtati. Jatsi Jesu cohĕnĕcaniquĕ. Raquĕtsijani quihai. Jatsi,

³⁴ —Cohuĕria ca ĕa xo naa ra. Rĕsoti basima xo ĕa rĕ. E bĕta bĕsocana ra —i quihai jato qui ja niquĕ.

³⁵ Jatsi ori pistia cahax Jesu mĕniniquĕ. Mĕnihax bĕhoxtsijaniquĕ. Jatsi jahĕpa ja nica-nicaniquĕ tĕnĕtiya ja nacomahacayamano iquish na.

36 —Ea shinahuë, noho jahëpa-jahëpariá. Mi qui jia pi no tsi naa johai ca tënëtiya mëbihuë ra, ë tënëyamano. Jama, jaha ë quëëhai ca mi ayamano; jama, mi shina roha mi ano ra —i quiha Jesu niquë bëhoxhi na.

37 Bëhohax tsi quiha jahuë rabëti bo qui ja bacaniquë. Bacaxo tsi ja oxacanaí ca ja jisniquë.

—¿Huësti ca hora roha ë bëta bësoti mëtsa ma ni mato rë?

38 Bësocana. Bëhoxcana, jochati ma tanamahacayamano ra. Jabija, mato shina tsi xo toa bëhoxcatsaina; jama, mato yora tsi xo chamayama rë —i quiha Pedro qui Jesu niquë.

39 Jatsi Jesu catëquëniquë bëhox-xëna. Jasca ca ja bëhoxtëquëniquë.

40 Bëhohax ja bacatëquëniquë. Oxahi ja icani ca ja jisniquë. Coshiria ini quiha jato bëro. Bërabiquí tsi quëbiti ja cahëyamacani quiha.

41 Tres tsi quiha toca tsi Jesu bacani quiha. Jarohari tsi,

—¿Jari oxacanaí? ¿Jari joi-jocanaí? Iquë ra. Tsëquëquë hora ra. Jochahuaxëni cabo qui mëhacapaimaria xo ëa, naa Nohiria Baquë ë nori cato.

42 Joicana. ¿Canomani? Tsayacapa. Nëbi johi quiha ëa mëacatsai ca joni rë —i quiha Jesu niquë.

Jesu qui soldado bo tsaminina

Mateo 26.47-56; Lucas 22.47-53; Juan 18.2-11

43 Jabi jari ja chanino tsi quiha Judas jotapiniquë rë, naa doce ó ca huësti cato. Ja bëta bëcaniquë nohiria misco. Saipi bo, jihui bo, tihí cabo ja jayacani quiha. Jabi arati ibo bo, nohiria yosibo, tihí cabo ini quiha toa jato raati ibo bo ra. Jabi ja raahacacani quiha Jesu qui tsamini.

44 Jatsi quiha nohiria misco qui jisti Judás aniquë:

—Ma bicatsai ca joni tatsoxëquia ra. Toa joni qui tsamicaxëcahuë. Bicahuë. Jia tsi jaha bësocahuë —i jato qui Judas ni quiha.

45 Jatsi jato iti qui cahëhax Jesu qui Judas catapiniquë. Cahax,

—“Maestró” i Jesu qui ja niquë joihuahi na.

Joihuaxo tsi quiha Jesu ja tatsoniquë.

46 Jatsi Jesu qui joni bo tsaminiquë. Tsamixo tsi quiha achajahuacaniquë.

47 Jatsi quiha Jesu tapaí ca nii cató jahuë saipi tsëcaniquë. Tsëcaxo tsi quiha arati ibo-iboria yonati ja paxtianiquë, Jesu paxamacatsi na.

48 Jatsi quiha jato qui Jesu chaniniquë:

—¿Saipi bo, tëpasti jihui bo, tihí cabo jaya ni mato pa? ¿Yomaxëni ca bichii jascaria ëa bichi bëcanaí pa?

49 Jatiroha ca bari mato bëta ë i-ipaoyamëquë ra arati xobó no. Toa xo tsi ë tiisimano tsi ¿jënihax tsi ë qui ma tsamiyamayamëta sa? Jama, jatihuaha-caxëti xo Quënëhacanish cabo ra —nëa tsi quiha jato qui Jesu nëcaniquë.

50 Jatsi jahuë rabëti bo jabayoniquë raquëhi na.

51 Jama, huësti ca shinapayó Jesu banahuaniquë. Sabana rabanaca ja ini quiha. Jatsi toa joni qui soldado bo tsamicasniquë jaa ri.

52 Ja tsamicaguë tsi quiha toa joni paxaniquë. Jahuë sabana niabëria tsi ja jabaniquë ra. Tsoboco ja ini quiha rë.

Jodioba chama bo bësojó Jesu niinina

Mateo 26.57-68; Lucas 22.54-55, 63-71; Juan 18.12-14, 19-24

53 Jesu qui tsamixo tsi quiha jato arati ibo ba chama-chamaria qui Jesu ja bocaniquë. Toá tsi quiha mani iniquë jodioba yoba cahëxëni cabo.

54 Jabi basi quiha Pedró banahuaniquë. Banahuahax chama xobo huënë qui ja jiconiquë. Jicohax tsi quiha toá ca jaha bësohai ca soldado bo ya ja tsahoniquë, chihí tsi yohohi na.

55 Jatsi quiha arati ibo bo, nohiria yosibo, tihí cabá Jesu namécasniquë pë. Ja tsi xo toa ja pasomaha ca joi ja mëracaniquë. Yama a ra.

56 Jama, tobi huéstima ca quihuacanaibo iniquë, ja qui quësocatsi na. Jamëri jamëri ini quiha ja quiacanaina. Jaharisi iyamani quiha ja quësocanaina ra.

57 Jarohapa tsi quiha dos ca joni niiniquë, mahitsa ja qui quësoxëna. Quiaxëni ca joni bo ja icani quiha.

58 —“Dios arati xobo potasti mëtsa xo ëa ra” i ja ni quiha. Jatsi, “Jaquirëquë tres barí tsi naa xobo nimatëquëxëquia” i ja ni quiha pë —i yosibo qui toa joni bo niquë, Jesu qui quësohi na.

59 Jama, jamëri jamëri naa dos ca joni bo quësohai iniquë ra. Jaharisi ma quiha ra.

60 Jatsi quiha jato arati ibo ba chama-chamaria joiniquë naxërëquë no. Niixo tsi quiha Jesu ja nicaniquë:

—¿Jënihai naa jahuë bo yoati na? Mia pasomaha chanicani quiha ra. ¿Jato quëbicasyamahai? —i Jesu qui ja niquë.

61 Pasi quiha Jesu iniquë. Ja quëbiyamaniquë. Jatsi quiha arati ibo ba chama-chamaria nicatëquëniquë:

—¿Dios Baquë, naa johai ca Xabahamati Ibo ni mia ra? —i ja niquë.

62 Jatsi,

—Jaahuë. Ja tsi xo ëa ra —i Jesu niquë—. Jasca, chamaxëni ca Dios mënëcayá ca Nohiria Baquë tsaho ca jixëqui mia ra. Naipá ca tsëmo bá tsi ja joxëhai ca jixëqui mia ra —i ja qui Jesu niquë.

63 Jatsi arati ibo ba chamá jahuë sahuëti jaraxaniquë caxaquí na. Jatsi,

—¿Jëniriauxo tsi ja qui quësocanaibo huëtsa bo no nicacasna?

64 Dios ja ocahuaha ca ma nicaquë ra. ¿Jabija ma ni? —i jato qui ja niquë.

Jatsi Jesu qui ja quësocaniquë, “Ja nati xo” iquiina.

65 Jatsi quiha Jesu bëmána qui coshotsijacaniquë. Jatsi ja bëmápacaniquë raití no. Bëmápacaxo tsi ja bëttoxaniquë. Tocahi tsi,

—¿Tsohuë mia aca? —i ja qui jaca niquë pë.

Jatsi toá ca soldado bá sëtianiquë jato ri, bixo na.

Jesu quima Pedro bësonina

Mateo 26.69-75; Lucas 22.56-62; Juan 18.15-18, 25-29

66 Xobo huënënë tsi Pedro niino tsi arati ibo chama yonati jiconiquë. Xotaco ja ini quiha.

67 Jicoxo tsi quiha toá ca chihi tapái ca Pedro yohohai ca ja jisniquë. Bëis-hax tsi quiha,

—Naa Nazarét ca Jesu ya mi iquë mia ri —i Pedro qui ja niquë.

68 Jatsi,

—Jesu cahëyamahai ca ëa xo naa ra. E joma toa mi yoahana ra —i Pedro niquë quiahi na.

69 Quiahax tsi quiha Pedro huajaniquë caiti qui. Jatsi quiha xotacó Pedro tsayatëquëniquë, cacha ja niiquë no. Tsayahax,

—Jesu rabëti tsi xo toa ra —i ja niquë toá ca mani cabo qui.

70 Jatsi,

—Jahuë rabëti ma xo ëa ra —i Pedro tëquëniquë.

Jaquirëquë,

—Jabija. Jahuë rabëti xo mia. Galiléa ca joni xo mia ra. Jamëri tsi xo mi joi, mi chanihaina ra —i Pedro qui toá ca manicanaibo niquë.

71 Jatsi ocahuatsi Pedró huaniquë rë.

—Jabija ca pi ë chaniyamarohano tsi Diós ëa copino ra. Parayamahai ca ëa xo naa. ¿Tsohuë cara ni naa Jesu imahaina ra? Toa joni cahëyamaquia —nëa tsi Pedro nëcaniquë rë.

⁷² Tocajaquë tsi quiha ja qui Jesú yoaha ca ja shinaniquë, naa “Dos tsi patiari quëonox pari no tsi tres tsi ‘Jesu cahëyamaquia’ ixëqui mia” i ja qui Jesu nina. Shinahax aratsijaniquë.

15

Pilato qui Jesu ja bocanina

Mateo 27.1-2, 11-14; Lucas 23.1-5; Juan 18.28-38

¹ Huëaticano tsi quiha arati ibo ba chama bo, nohiria yosibo, tihi cabo chaninanicuë Jesu namëti yoati na. Jesu ja namëcasni quiha pë. Jatsi quiha Jesu ja nëxacaniquë. Nëxaxo tsi quiha Pilato qui ja mëpajahuacanicuë. Mëpixo tsi quiha ja qui ja mëacanicuë namëhacati.

² Jatsi,

—¿Jodioba rey, naa chama-chamaria ni mia ra? —i quiha ja qui Pilato niquë nicahi na.

Jatsi quiha,

—Jaahuë —i Jesu niquë.

³ Jabi anomaria ini quiha toa ja qui arati ibo ba chama bo quësohaina ra. Mahitsa quiha.

⁴ Jatsi quiha Pilató nicatëquënicuë.

—¿Tsayahai? Huëstima tsi xo toa mi qui ja quësocanaina rë. ¿Jato quëbiyamahai pa? —iquiina.

⁵ Quëbicasyananicuë Jesu ra. Jatsi quiha Pilato ratënicuë.

Nati Jesu copihacanina

Mateo 27.15-31; Lucas 23.13-25; Juan 18.38; 19.16

⁶ Jabi jatiroha ca jodioba fiesta no tsi quiha huësti ca presó ca joni Pilató paquëmapaoni quiha nohiria bo qui. Jahuë jabi quiha.

⁷ Toatiyá tsi cárcel xara gobierno pasomaha ca joni ini quiha, naa Barrabás icanai cato. Iquinaquí tsi nohiria naa joní ani quiha.

⁸ Jatsi quiha nohiria bëcaniquë Pilato nicaxëna, huësti ca ja paquëmano iquish na, naa ja a-apaoni jascaria.

⁹ Jatsi quiha,

—¿Mato jodioba rey paquëmaxëhi ni ëa ra? —i quiha jato qui ja niquë.

¹⁰ Jabi Jesu qui yosaria arati ibo bo iqui ca Pilató cahënicuë. Ja iqui tsi ja qui Jesu mëhacani quiha acacati.

¹¹ Jato qui yoi ini quiha toa Jesu ja paquëmacatsaina. Jatsi quiha arati ibo bá nohiria bo raji-rajimaniquë, Barrabás Pilató paquëmano iquish na.

¹² Jatsi quiha Pilató nicatëquënicuë:

—¿Jënahuaxëhi ni ëa ra Jesu qui, naa jodioba chama-chamaria ma quënahana? —iquiina.

¹³ Jatsi quiha nohiria bá quënarianiquë:

—Cruzó tsi tooxahuë —iquiina.

¹⁴ —¿Jëni ni ra? ¿Jahuë yoi ca ja aca? —i quiha jato qui Pilato niquë.

Jama, jato joi ja choshacanicuë quëbihi na:

—Cruzó tsi ja tooxahacati xo ra —iquiina.

¹⁵ Jatsi quiha Pilató Barrabás paquëmaniquë nohiria bo ranihuacatsi na. Paquëmanox pari tsi quiha soldado bo qui pari Jesu ja mëanicuë rispichí tsi

rashahacati. Jaquirëquë jodioba chama bo qui Jesu ja mëaniquë cruzó tsi tooxahacati.

¹⁶Jatsi quiha palació ca huënë qui soldado bá Jesu boniquë. Boxo tsi quiha soldado bo tëquë ja quënacanicuë catiti.

¹⁷Jatsi quiha sahuëti shini, naa chama-chamaria sahuëti ja sahuëmacanicuë. Jasca, nishi moxá tsi quiha chaha ja quëcocanicuë ja bax na. Quëcoxo tsi quiha ja mahuajahuacanicuë pë.

¹⁸Jaquirëquë joihuatsijahuacanicuë:

—¡Viva, viva, jodioba chama-chamaria! —iquiina.

¹⁹Jatsi quiha ja bësojó tsi ja mënicanicuë ja qui araxëna. Mahitsa quiha.

²⁰Mahuaxo tsi quiha sahuëti shini ja tsobocanicuë. Jatsi jahuë sahuëti yoi sahuëmaxo tsi quiha Jesu ja bocanicuë tori, cruzó tsi tooxaxëna.

Cruzó tsi Jesu tooxahacanina

Mateo 27.32-44; Lucas 23.26-43; Juan 19.17-27

²¹Riquipama tsi quiha tarabihai ca joni, naa Cirene mai ax jonish ca ja bicanicuë Jesu cruz papiti. Simón jahuë janë ini quiha, naa Alejandro, Rufo, tihí caba jahëpa.

²²Jatsi quiha Gólgota, naa Mapo Xao Ya icanai ca qui Jesu ja bocanicuë.

²³Toa xo tsi vino, naa tiahui ya roihacanish ca jënë Jesu qui ja amanicuë ati. Ayamajahuanicuë.

²⁴Jaquirëquë quiha cruzó tsi Jesu ja tooxacanicuë. Tooxaxo tsi quiha jahuë sahuëti bo ja oquëxnacanicuë i-ihaicató no. Toca tsi jahuë jahuëcara ca biti ja cahëcani quiha.

²⁵Baquishmari mënata barí tsi quiha Jesu tooxahacanicuë cruzó no.

²⁶Jasca, papi ó tsi ja qui ja quësocani ca quënëhacanicuë; naa “Jodioba chama-chamaria” iquiina.

²⁷Jasca, ja bëta dos ca yomaxëni ca joni bo tooxahacanicuë jato ri; naa huësti ca jahuë mënëcayá no, huëtsa ja mëxojó no.

²⁸Nëca tsi quiha Quënëhacanish cabo jatihuahacani quiha, naa “Yoixëni cabo ya ja tocahacanina” ini cato.

²⁹⁻³⁰Jatsi Jesu mahuatsi quiha tarabinish cabá huanicuë. Bëquë-bëquëhi tsi quiha ja nëcacanicuë.

—Jë, jë. Mimë xabahamahuë arati xobo potascatsai cató. ¿Tres barí tsi toa xobo nimati mëtsa ni mia pa? Cruz ax botëhuë iqui noa —nëa tsi ja nëcacanicuë pë.

³¹Jascaria tsi quiha arati ibo ba chama bo, yoba tiisimacanaibo, tihí cabá Jesu mahuanicuë jato ri:

—Huëtsa bo ja xabahamaquë; jama, jamë xabahamati mëtsama xo ra.

³²¿Noba Israël ca rey, naa noba chama-chamaria ni naa joni pa? Jaboqui cruz ax ja botëno ra. Jatsi chahahuaxëqui noa ra noqui ri —i quiha jaca niquë jato ri chaninahí na.

Jasca, toá ca ja bëta tooxahacanish cabá Jesu ocahuanicuë jato ri. Anoma jato chani ini quiha.

Jesu nanina

Mateo 27.45-56; Lucas 23.44-49; Juan 19.28-30

³³Matoroco barí tsi quiha tsëmonanicuë toa mai. Naama ini quiha ja tsëmonina. Tres hora bo quiha.

³⁴Jarohapa tsi a las tres quiha joi pistiamá tsi Jesús quënaniquë:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?, naa “¿Jënixo tsi ëa mi jishëriaha rë, noho Diós, noho Diós?” —i ja niquë.

³⁵ Toca tsi ja quënaquë tsi quiha,
—Elías, naa Díos Chani yoanish ca quënahi quiha tonia —i jaca niquë toá ca niicanaibo.

³⁶ Jatsi quiha huësti ca joni jabaniquë jahuë chani nicahax na, tatë bixëna. Bixo tsi quiha vinagre, naa jënë nopi ca qui ja moosaniquë. Moosaxo tsi rëbiquirihaxo tsi Jesu ja amaniquë. Amapama tsi,

—No manaparino ra. No tsayano. Elías jomitsa botëmaxëna —i quiha ja niquë.

³⁷ Jatsi quiha Jesú quënatëquëniquë. Quënahax ja naniquë.

³⁸ Ja naquë tsi quiha arati xobó ca rotamë ca quëbëti raiti jaxcahacaniquë. Mana ax napata quiri ja jaxcahacani quiha.

³⁹ Jasca, Jesu bësojó ca nii ca soldado ratëniquë ja nahai ca jisi na. Ratëhax,
—Jabija xo ra. Díos Baquë yoi naa joni iquë rë —i ja niquë.

⁴⁰ Jasca, basima xo tsi Jesu nahai ca yoxa bá tsyaniquë. Toá tsi quiha mani iniquë María Magdalena; Jacobo, José, tihi caba jahëhua María; Salomé.

⁴¹ Jabi naa yoxa bá Jesu banahuapaoni quiha mëbicasquí na, naa Galilea maí tsi ja iniquë no. Jasca, toá tsi quiha mani iniquë yoxa huëtza bo ri, naa Jerusalén qui ja bëta bëcanish cabo.

Jesu maihuahacanina

Mateo 27.57-61; Lucas 23.50-56; Juan 19.38-42

⁴² Capaima quiha bari iniquë. Chitahë-paimaria ini quiha jato joiti bari.

⁴³ Ja tsi xo toa mëri tsi José, naa Arimateá ca racanish ca Pilato qui caniquë Jesu yora baaxëna, maihuacatsi na. Cahí tsi ja raquëniquë. Jabi jodiobá chama shinajiaxëni ca naa joni ini quiha. Jasca, Díos nohiria bo otoxëhai ca ó pasohai ca ja ini quiha jaa ri.

⁴⁴ Jatsi quiha jahuë yora José baaquë tsi quiha Pilato ratëniquë ja rësoha quëscahua-yamaha na. Jatsi capitán quiha ja quënaniquë.

—¿Japa Jesu; ja rësoha? —i quiha ja qui ja niquë.

⁴⁵ Ja rësoha ca nicaxo tsi quiha José qui jahuë yora ja mëaniquë maihuahacati.

⁴⁶ Jatsi quiha sabana jiaxëni ca José copiniquë. Jahuë yora botëmaxo tsi quiha ja yaboniquë sabana paxá no. Yaboxo tsi quiha maiquini ó tsi jahuë yora ja jananiquë. Huëyohaca ca quini paxa ca quiha. Janaxo tsi quiha maxax चाहिताxëni caiti qui ja taraniquë japaxëna.

⁴⁷ Jabi ja bëta iniquë María Magdalena, José jahëhua María, tihi cabo. Tihi cabá Jesu maihuahaca ca iti jisni quiha.

16

Jesu bësetëquëni

Mateo 28.1-10; Lucas 24.1-12; Juan 20.1-10

¹ Jodioba bari huinocaquë tsi quiha María Magdalena, Jacobo jahëhua María, Salomé, tihi cabá perojome copiniquë, Jesu yora chëxaxëna.

² Copihax tsi quiha domingo baquishmarí tsi quiha Jesu mai jisi ja bocaniquë.

³ Capama tsi,

—Jishopë. ¿Tsohuë ni toa no bax caití ca maxax bahama tarahaina rë? —i jaca niquë chaninahi na.

Pistiama ca maxax ja ini quiha.

⁴ Jama, taisquí tsi nii ca maxax ja jiscaniquë ra. Bahama ja tarahacani quiha.

⁵ Jatsi quiha maiquini qui ja jicocaniquë. Jicoxo tsi quiha jato mënëcayá ca joni shinapayo ja jiscaniquë. Sahuëti joxo sahuë tsaho ja ini quiha. Jatsi, ja raquëcaniquë tsayahax na.

⁶ Jatsi quiha yoxa bo qui ángel chaniniquë.

—Raquëyamacana. Jesu, naa tooxahacahitahax ca ma mërakai cahëquia. Yama xo ra. Ja bësotëquëquë ra, ja yoani jascaria. Nëri bëcahuë. Ja janahacahitaha ca ma tsayaparino.

⁷ Jatsi bocahuë. Pedro, jahuë rabëti bo, tihí cabo yoata. “Mato bëbo Galilea qui cahi quiha. Toa xo tsi Jesu jisxëqui mato, mato ja yoani jascaria” icana jato qui —nëa tsi quiha yoxa bo qui ángel nëcaniquë.

⁸ Jatsi jisbaya tsi quiha ja jabariacanicuë raquëhi na. Ja mëmë-mëmëcananicuë. Raquëhi tsi huëtsa bo qui ja chaniyamacani quiha.

María Magdalena qui Jesu jisiquinina

Juan 20.11-18

⁹ Semana jariapari ca barí tsi quiha Jesu bësotëquënicuë. Bësotëquëhax tsi María Magdalena, naa siete ca yoshi jayapaonish ca qui ja jisiquiniquë. Jahá ca yoshi bo ja niani quiha.

¹⁰ Jatsi quiha María jisbayaniquë Jesu rabëti bo yoaxëna. Arahi jahuë rabëti bo ini quiha, cohuëhi na.

¹¹ Ja yoaha ca nicaxo tsi ja chahahuayamacanicuë pë. Jatsi,

—Bëso xo Jesu ra. Jisquë ëa ra —i jato qui ja niquë.

Dos ca banahuacanaibo qui Jesu jisiquinina

Lucas 24.13-35

¹² Jaquirëquë quiha jamëri ca quiniá tsi dos ca xabachá ca cocohai ca joni bo qui Jesu jisiquiniquë. Jato xobo qui cahi ja icani quiha.

¹³ Jato xobo qui cahëxo tsi quiha Jesu ja jiscana ca ja yoacanicuë huëtsa bo qui. Jama, ja yoacana ca ja chahahuayamacanicuë pë.

Jahuë rabëti bo qui Jesu jisiquinina

Mateo 28.16-20; Lucas 24.36-49; Juan 20.19-23

¹⁴ Jarohari tsi quiha jahuë rabëti yoi bo oriquino tsi jato qui Jesu jisiquiniquë. Jisiquixo tsi quiha jato ja raahaniquë. Quëstoria ca chahahuatimaxëni ja icani quiha. Jabi bëso Jesu iqui ca jisnish cabo ja chahahuayamacani quiha pë jato chani nicaxo na.

¹⁵ Jatsi quiha,

—Jatiroha ca mai qui bocana, jatiroha ca nohiria qui chani jia ca yoati —i jato qui ja niquë—.

¹⁶ Xabahamahacaxëti xo tsohuëcara ca ë qui chitimihai ca ashimahacahax cato. Jama, quësohacaxëti xo tsohuëcara ca ë qui chitimiyamahai cato ra.

¹⁷ Jasca, jisti bo ati mëtsaxëhi quiha ë qui chitimicanaibo. Jariapari tsi yoshi bo natsëcacaxëcani quiha noho janë no. Jatsi joi jamëri bo chanicaxëcani quiha.

¹⁸ Jasca, jato mëquënë tsi quiha rono bo topiti mëtsacaxëcani quiha. Jasca, veneno pi ahi tsi rësoyamacaxëcani quiha. Jasca, iquicanaibo jënimahuacaxëcani quiha jato ó tsi mëquë ja janacanaí cató no. Tihí ca ati mëtsaxëhi quiha ë qui chitimicanaibo ra —nëa tsi quiha jato qui Jesu nëcaniquë.

Nai qui Jesu tërohacana

Lucas 24.50-53

¹⁹ Jaquirëquë jahuë rabëti bo qui chanixo tsi quiha nai qui Jesu tërohacanicuë. Jatsi quiha jahuë iti Jesú bini quiha Dios mënëcayá no.

²⁰ Jatsi quiha jahuë rabëti bá jisbayaniquë, jatiroha gato xo tsi Dios Chani jia ca yoaxëna. Jato bêta xo tsi Ibo Dios yonocobëquini quiha. Dios Chani ja yoacaquë tsi quiha anomaria ca jisti bo acacanicuë. Toca tsi jahuë Chani Diós oquëhuani quiha ra.

El Santo Evangelio Según San Lucas

¹ Jabi Jesú ani ca jahuë bo yoati tsi huëstima cabá quënëniquë. Noqui xërëquë xo tsi ja ani ca ja quënëcani quiha.

² Jesu rabëti bo, toatiyá jisnish cabo, tihí cabá yoani ca ja quënëcaniquë no tsayano iquish na.

³ Jabi ja quënëcani ca tëquë è tsayarianiquë ëa ri ra. Tsayariaxo tsi jaboqui jatiroha ca rëquë rohari ca jahuë bo yoati tsi quënëbonacasquia ëa ri, Teofiló.

⁴ Nëca tsi Jesu yoati mi bax quënëcasquia, jabija ca tëquë mi cahëno, mi parahacayamano iquish na. Jia tsi mia ja tiisimacani ca jahuë bo mi cahëyoino ra.

Zacariás qui ángel jonina

⁵ Jabi jodioba mai xo tsi chama Herodés yonano tsi quiha tobi arati ibo iniquë, naa Zacariás icanai cato. Abías icanai ca maxo ya tsi quiha ja yonoconiquë arati xobó no. Jabi Elisabet jahuë ahuini janë ini quiha. Jasca, arati ibo bo jahuë ahuini jimi bo ini quiha jato ri. Arati ibo ba cháhitaxocobo ja ini quiha.

⁶ Jabi Zacariás, Elisabet, tihí cabá Dios noirianiquë. Quësotimaxëni ca shinajiaxëni ca ja icanai quiha. Jasca, Dios yoba bo tëquë ja nicacani quiha ra.

⁷ Jasca, baquë yama ja icaniquë rë, tohyatimaxëni Elisabet ini quëshpi na. Jasca, sirixëni ja icanai quiha.

⁸ Huësti barí tsi quiha jahuë maxo ya Zacariás iniquë arati xobó no. Arati iboba yonoco aqúi ja ini quiha.

⁹ Toatiyá tsi ja raahacanicuë iboba iti qui jicoti, altar xo tsi incienso mëshati.

¹⁰ Jabi incienso mëshajahuano tsi quiha nohiria bo bëhoxhi iniquë cacha.

¹¹ Jatsi Zacariás qui ángel jisiquiniquë, naa Ibo quima jonish cato. Incienso ya ca altar mënëcayá nii ángel ini quiha.

¹² Jatsi ángel jisi tsi Zacariás shina-risiquiniquë. Raquëria ja ini quiha.

¹³ Jatsi,

—Raquëyamana, Zacariás —i ja qui ángel niquë—. Nicahacaquë mi bëhoxhaina ra. Mi bax baquë comaxëhi quiha mi ahui Elisabet ra. Juan ja janëhacaxëti xo.

¹⁴ Ja iqui tsi ranirixëqui mato ra. Jasca, ranixëhi quiha huëstima cabo, ja coquë no.

¹⁵ Jasca, Dios bësojó tsi oquë ca joni ixëhi quiha mi baquë. Vino, jënë shapo, tihí cabo ja ayamano. Espíritu Santo rëamëxëhi quiha ja coquë no.

¹⁶ Huëstima ca Israel ca nohiria jato Ibo Dios qui jahari bëxëhi quiha.

¹⁷ Jasca, Ibo bëbo caxëhi quiha mi baquë, nohiria shomahuahi na. Elías yamaba jabi, jahuë chama, tihí cabo jayaxëhi quiha ja caquë no. Jatsi jahëpa bo, jahëhua bo, jato xocobo, tihí cabo noinamaxëhi quiha. Jasca, nicamixëni cabo Dios qui bacamaxëhi quiha, mëstëxëni ca jahuë bo jato shinamaxëna. Toca tsi nohiria bo shomahuaxëhi quiha, Ibo johai ca quëshpi na —nëa tsi quiha ángel nëcaniquë Zacariás qui.

¹⁸ Jatsi,

—Jëniria pi raza ja na? Joni sirixëni xo ëa ra. Sirixëni xo noho ahui ri —i ángel qui Zacariás niquë.

19 Jatsi angél quëbiniquë:

—Gabriel xo ëa ra. Dios tapai nii ca ëa xo naa. E raahacaquë mi qui chaniti, chani jia ca mi qui bëti.

20 Jatihuahacaxëhi quiha ë yoahana ra. Noho chani mi chahahuayamaha iqui tsi jaro, chaniti mëtsama ixëqui mia ra, mi baquë coquë rohari —nëa tsi ja qui ángel nëcaniquë.

21 Jabi Zacarías ó pasohi nohiria bo iniquë tsëquëti. Yama a. Yopahi tsi, —¿Jëniriahax bamahi ni sa? —itsi jaca niquë.

22 Jatsi Zacarías tsëquëniquë. Tsëquëhax tsi quiha nohiria bo qui chaniti mëtsama ja iniquë. Jaro quiha. Jatsi ja tënämëha nori nohiria bá cahëniquë. Japi Zacarías jato qui bëëbëëniquë, chaniti mëtsama ja iqui ca jismaxëna.

23 Jaquirëquë arati xobó tsi ja yonochai ca xaba jatiquë tsi quiha jahué xobo qui Zacarías caniquë.

24 Jaquirëquë jahué ahui Elisabet tohoyaniquë. Jatsi cinco oxë no tsi xobó tsi ja chitëniquë.

25 —Nëca tsi ëa Diós shomahuaquë ra. Jaboqui pi nohiria yahi tsi bërabiyamaxëquia, baquë ë jayaxëhai quëshpi na —i Elisabet niquë.

María qui ángel jonina

26 Oxë huëtsa huinocaquë tsi quiha Diós jahué ángel Gabriel raaniquë Nazaret icanai ca yaca qui. Jabi Galilea mai tsi naa yaca ini quiha.

27 Jabi Gabriel raahacani quiha María icanai ca yoxajahi qui Dios Chani bëti. Jari bënë yama María ini quiha. Jasca, jahué bënë ti ca José ini quiha, naa David yamaba chahitaxocobo huësti ca iquiina.

28 Xobo qui jicohax tsi quiha,

—Shoma xo mia ra; yoxa bo huëtsa oquë quiha. Mi bëta xo Ibo ra —i María qui Gabriel niquë.

29 Angel chani nichahax shinati pi Mariá cahëyamaniquë.

—¿Jënihi ni sa? —i ja niquë jahué shinaná no.

30 Jatsi,

—Raquëyamatsihué, Mariá —i ángel niquë—. Diós mia shomahuaquë ra.

31 Tohoyaxëqui mia. Baquë comaxëqui mia ra. Comaxo tsi Jesu mi janëno.

32 Jasca, oquëxëhi quiha mi baquë. Dios-diosria Baquë ja quënahacaxëti xo. Jahué jahëpa David yamaba yonati chama ja qui axëhi quiha Ibo Dios, jahué nohiria yonati.

33 Jabi Israél ca nohiria yona-yonapaoxëhi quiha. Jatiyamaxëhi quiha ja yonahaina —nëa tsi Mariá qui ángel nëcaniquë.

34 Jatsi ángel Mariá nicaniquë:

—Yoxajahi xo ëa ra. ¿Jënahuarixo raca baquë ë comana? —iquiina.

35 Jatsi angél quëbiniquë:

—Mi qui joxëhi quiha Espiritu Santo. Tsëmo jascaria tsi mia mapaxëhi quiha Dios chama. Ja quëshpi tsi Dios Baquë jiaxëni ca quënahacaxëti xo mi Baquë, ja coquë no.

36 “Mi rëquëmë Elisabet tsayahuë. “Tohoyatimaxëni xo” i nohiria bo paoni quiha mi rëquëmë yoati na. Jama, seis oxë no tsi ja tohoyaquë, sirixëni ja iqui ri.

37 Tsayahuë. Jatihuahacaxëti xo Diós yoahai tëquë. Jatiroha ca ati mëtsa xo ra —nëa tsi quiha Mariá qui ángel nëcaniquë.

38 Jatsi Mariá quëbiniquë:

—Ibo yonati xo ëa ra. Jabija xo toa mi yoahana ra —iquiina.

Jatsi ángel jisbayaniquë.

Elisabet qui María shishonina

39 Toatiyá tsi bamahaxma tsi quiha Elisabet yaca qui María caniquë. Jabi jodioba mai maca bo xërëquë ó tsi jahuë yaca ini quiha.

40 Cahëhax Zacarías xobo qui María jiconiquë. Jicoxo tsi quiha Elisabet ja joihuaniquë.

41 Jatsi María joihuahai ca Elisabét nicaquë tsi quiha jahuë xamá ca baquë mohiniquë. Jatsi Espíritu Santó Elisabet chanimaniquë:

42 —Yoxa huëtsa bo oquë tsi mi shomahuahacaquë ra. Shomahuahacaquë mi baquë ri —itsi María qui Elisabet niquë joi pistiama cató no—.

43 E qui shishohi noho Iboha jahëhua joquë pa. Shoma xo ëa ra.

44 Jabi mi joihuahai ca ë nicaquë tsi rani tsi ëa xara ca baquë mohiquë ra.

45 Mi qui ángel yoahitaha ca jatihuaxëhi quiha Ibo Dios ra. Raniria xo mia ra, Dios qui mi chitimihai ca quëshpi na —i María qui Elisabet niquë.

46 Jatsi María chaniniquë:
—Oquë xo Dios ra iquia.

47 Noho Xabahamati Ibo Dios tahëhax tsi raniquia.

48 Ea, naa jahuë yonati nori ca ja noiquë ra.

Jaboqui “Shomahuahaca ca tsi xó toa” ixëhi quiha nohiria bo ëa yoati na.

49 Jiaria tsi xo ë qui Chamaxëni cató acana.
Jiaxëni xo jahuë janë ra.

50 Jasca, ja qui aracanaibo noi-noipaohi quiha.

51 Anomaria tsi xo Diós acana jahuë chamá no.
Jamë shinamixëni cabo,
oquë ca manëcascanaibo,
tihi cabo pacanamahi quiha.

52 Nohiria chama-chamaria bo niahi quiha,
jato oquë ja bënocano.
Noitiria cabo oquëhuahi quiha.

53 Jasca, jahuë jahuë jia bá tsi paxnacanaibo sëyamaxëhi quiha.
Jama, jahuëmishni jayaria cabo mëquëya tsi raaxëhi quiha.

54 Jahuë Israel ca nohiria mëbihi johi quiha,
jato noihi na.

55 Jabi noba rëquëbo yamabo qui ja yoani ca shina-bënoyamahi quiha Dios ra,
“Mato shomahuaxëquia” i Abraham,
jahuë chahitaxocobo,
tihi cabo qui ja ni quëshpi na —nëa tsi quiha María
nëcaniquë.

56 Jatsi tres oxë no tsi quiha Elisabet ya tsi María chitëniquë. Jaquirëquë jahari jahuë xobo qui ja caniquë.

Juan conina

57 Tsëquëniquë Elisabet comati xabaca ra. Jatsi baquë ja comaniquë.

58 Jabi Elisabet Diós shomahuani nori ca jahuë yacatá ca nohiria, jahuë jimibo, tihi cabá nicaniquë. Ja raniyocani quiha jato ri, nicahax na.

59 Jatsi ocho bari huinocaquë tsi quiha jahuë baquë jibirishahi jahuë jimibo bëcaniquë. Jato jodioba jabi quiha. Jatsi jahuë jahëpa janë, naa Zacarías janë baquë qui ja acascaniquë toatiyá no.

60 Jatsi jahuë jahëhuá quëbiniquë:

—Juan ja quënahacaxëti xo ra —iquina.

61 —Majia. Yama tsi xo mi jimibo xërëquë ó ca toa janë jaya cato ra —i ja qui jaca niquë.

62 Jatsi jato mëquë bá tsi jisti bo ja acacanicuë baquë jahëpa qui. Toca tsi Zacarías ja nicacanicuë:

—¿Jahuë janë mi baquë qui axëhi ni noa ra? —iquiina.

63 Jatsi jahuë mëquënë tsi Zacarías bëëbëëhanicuë papi ja qui ja acano. Jatsi, “Jahuë janë tsi xo Juan” i ja quënëni ca ni quiha. Jatsi quiha ja ratëyocanicuë.

64 Jarohapa tsi chaniti mëtsa Zacarías iniquë pa. Chanitsijanicuë. Dios ocahuatsijahua-niquë.

65 Jatsi yacatá ca nohiria bo shina-risiquiniquë jënipijani ca nicahax na. Jatsi Juan coní chani pacanani quiha, jodioba maí ca maca ó ca nohiria bo qui.

66 Nicahax ja shina-shinacanicuë.

—¿Oquë ca ixëhi ni naa baquë sa? —i jaca ni quiha.

Jasca, ja bëta Iboja chama iqui ca ja jiscanicuë.

Jia tsi Dios Zacarías ocahuanina

67 Jabi Espíritu Santo rëamë tsi Juan jahëpa Zacarías iniquë. Jatsi ja qui Diós ani ca chani yoatsijahuaniquë.

68 —Oquë xo Ibo, Israél caba Dios.

Jahuë nohiria mëbihi ja joquë ra,

jocha quima noqui paquëmaxëna.

69 Jabi David yamaba चाहितaxocobo noqui raahi quiha, noqui Xabahamati Ibo-iboria iti.

70 Naama tsi quiha jahuë Chani yoanish cabo Diós chanimani quiha.

71 “Mato qui caxacanaibo quima mato xabahamaxëquia”
i ja ni quiha.

72-73 Jabi noqui shomahuacatsi quiha Dios ra,
naa noba rëquëbo yamabo ja shomahuariani jascaria.

Tobi quiha jato qui ja yoanina,

tobi quiha noba rëquëbo yamaba Abraham qui ja yoanina.

Tihi ca tsi shina-bënoyamahi quiha Dios.

74 Noqui caxacanaibo quima noqui xabahamacatsi quiha ra,
raqüëhaxma tsi Dios bax no yonocono iquish na.

75 Ja bësojó tsi jocha yama,

mëstë, tihi tsi no i-ipaoxëti xo,

ja bax yonocohi na —nëa tsi quiha Zacarías nëcaniquë

Dios Chani yoahi na.

76 Jatsi,

—Dios-diosria Chani yoati ibo mi quënahacaxëti xo,
noho baquë.

Ibo bëbo caxëqui mia,

Ibo johai ca quëshpi nohiria bo shomahuahi na.

77 Nohiria xabahamati quinia yoaxëqui mia ra,
“Mato jocha mëbixëqui Dios” i jato quiina.

78 Toca tsi ahi quiha Dios,

noqui noiquí na.

Ja quëshpi tsi mana ca Huëa nori ca noqui raaxëhi quiha,

79 tsëmó cabo,

bënoría ca rësoti basima cabo,

tihi cabo qui huahuaxëti.

Bëpasimati quinia ó tsi noqui rëquëninixëhi quiha —nëa tsi Zacarías nëcaniquë.

⁸⁰ Toatiyá tsi Zacarías baquë Juan shinahaniquë. Dios ja noiriani quiha. Shinahacax tsi quiha xabachá tsi Juan racaniquë. Toá tsi ja ini quiha, Dios Chani yoahi canox pari. Jaquirëquë Israél maí ca nohiria bësoj tsi quiha ja jisiquiniquë, naa jahuë yonoco chitahëhuaxëna.

2

Jesu conina *Mateo 1.18-25*

¹ Toatiyá tsi quiha romanoba chama-chamaria Augustó jahuë chani raaniquë nohiria tëquë qui.

—Tocahacati xo nohiria tëquë —i quiha ja niquë.

² Jabi jariapari ca nohiria tocani ca xaba tsi xo naa. Jasca, toatiyá tsi quiha Siria mai xo tsi chama Cirenio yonani quiha.

³ Jatsi jahanahax ja cocani ca yaca qui jatiroha cabo bocaniquë tocahacati.

⁴ Caniquë José ri. Jahuë Galileá ca maí ca yaca Nazaret ja jisbayaniquë Belén yaca qui caxëna. Jabi Belén, naa jahuë David yamaba coní ca yaca qui ja caní quiha tocahacati, David yamaba chahitaxocobo huësti ca ja ini quëshpi na.

⁵ Jasca, ja bëta caniquë María ri, naa jahuë ahui ti cato. Jabi tohoya tsi María ini quiha.

⁶ Belén tsi jacano tsi quiha jahuë baquë comati xaba tsëquëniquë.

⁷ Jatsi jahuë jariapari ca baquë Mariá comaniquë. Comaxo tsi quiha raití tsi Mariá yaboniquë. Yaboxo tsi quiha yohina piti caja ó tsi jahuë Baquë ja jananiquë. Yama ini quiha racati xobó ca xëa rë.

Oveja obësocanaibo

⁸ Jabi yaca basima tsi quiha oveja obëso caba oxti iniquë. Baquicha quiha. Jato oveja ó bësohi ja icani quiha.

⁹ Jatsi jato bësoj tsi iboba ángel jisiquiniquë. Jasca, jato tëamë tsi quiha Iboba oquë bajra-bajraniquë. Raquëriatsijacanicuë tsayahax na.

¹⁰ Jatsi jato qui ángel chaniniquë:

—Raquëyamacana. Chani jia ca mato qui bëquia. Nohiria tëquë ranihuaxëhi quiha ë yoahaina.

¹¹ Jaboqui David yacatá tsi coyaquë Xabahamati Ibo ra. Mato Cristo, naa Diós raaha ca Ibo tsi xo naa.

¹² Yabohaca ca baquë jisxëqui mato. Yohina piti cajá tsi raca ixëhi quiha. Tocatsixëhi quiha, noho quiayama ca chani ma cahëno iquish na ra —nëa tsi quiha jato qui ángel nëcaniquë.

¹³ Jatsi quiha ángel ya tsi jisiquitapiniquë huëstima ca naipá ca ángel bo. Misco quiha. Dios ocahuahi ja icani quiha. Jabi ja yoacani ca tsi xo naa:

¹⁴ —Mana ca Dios oquëhuahacano ra.

Ja qui jia cabo,

naa jahuë maí ca nohiria xërëquë ó ca rabëti bo bëpasimacatsi quiha —i jaca niquë.

¹⁵ Jatsi quiha nai qui ángel bo bocaniquë. Ja bocaquë tsi quiha oveja obëso cabo chaninaniquë:

—¿Belén jisi comani? Jënipijaha ca no jisno. Jia tsi xo naa Ibobá noqui yoahana ra —i jaca niquë.

¹⁶ Jatsi quiha Belén qui ja jabacaniquë baquë mërahi na. María, José, piti cajá ca racahai ca Baquë, tihí cabo ja jisicaniquë.

17 Baquë jisi tsi quiha angél jato yoaha ca ja yoacanicuë.

18 Jatsi oveja obëso cabá yoani ca qui ratëyoniquë nicanish cabo tëquë.

19 María qui jia ini quiha ja yoacanina. Jënipijacani ca tëquë ja shina-shinani quiha.

20 Jatsi quiha oveja obëso cabo bacanicuë. Bacahi tsi ja quëquëcananicuë. Jia tsi Díos ja ocahuanicuë, naa ja jiscanina, ja nicacanina, tihi cabo quëshpi na.

Arati xobo qui jahuë nabá Jesu bënina

21 Huësti ca semana huinocaquë tsi quiha jato baquë jibirishahacanicuë. Toatiyá tsi Jesu jato baquë ja janëcani quiha. Jabi toa janë baquë qui angél ani quiha, siri, naa María tohoyanox pari no.

22-24 Jatsi quiha tsëquënicuë arati xobo xo tsi María bahuëhacati ca xabaca. Jatsi Jerusalén qui José ya María caniquë, Moisés yamabá yoba jatihuaxëna. Cahëxo tsi quiha arati ibo qui jato yobá yoani ca jahuë bo ja acanicuë bahuëhacati. “Tëpas-hacati xo rabë ca botocoa. Jama, toa pi ati mëtsama jaca no tsi tëpas-hacati nori rabë ca corobisa iguë” nëa tsi jato yoba nëcani quiha. Jasca, toa barí tsi Jerusalén qui jato baquë Jesu ja bëcaniquë Díos qui mëaxëna. Jato jodioba jabi quiha. Ja tocacani quiha Ibobá yoba quënëni ca tahëhax na, naa “Díos qui mëahacaxëti xo jariapari ca cohax ca baquë” i Díos yoba ni quëshpi na.

25 Naatiyá tsi quiha Jerusalén tsi joni iniquë, naa Simeón icanai cato. Joni shinajiaxëni ca naa joni ini quiha, Díos qui aranish ca iquiina. Israël cabo Xabahamati Ibo johai ó ja pasoni quiha. Jasca, Espíritu Santo rëamë tsi ja ini quiha.

26 Jasca, rësoti ó ja pasoyamani quiha, Ibobá raahai ca Xabahamati Ibo jisquë rohari. Toca ca Espíritu Santó jismani quiha.

27 Jatsi quiha arati xobo qui Simeón caniquë, Espíritu Santó mëpilhacahax na. Jabi toá tsi ja ini quiha, jahuë nabo ya Jesu cahëquë no. Jasca, Moisés yoba jatihuahi quiha José, María, tihi cabo bëcaniquë jato baquë Jesu ya.

28 Jatsi jato baquë pistia quiha Simeón iconiquë jisish na. Icoxo tsi quiha jia tsi Díos ja ocahuanicuë. Ja nëcani quiha:

29 —Jarohari tsi ëa mi yoani ca jatihuahacaquë ra.
Jaboqui ranihax tsi rësoti mëtsa xo ëa ra.

30 Noho bëro yoí tsi Xabahamati Ibo ë jisquë ra.

31 Nohiria bo tëquë qui naa baquë mi raaquë.

32 Carayanabo qui ja raahacaquë ra,
mia ja cahëcano iquish na jato ri.

Mi Israël ca nohiria qui ja raahacaquë ra,
jato oquëhuaxëna —nëa tsi quiha

Simeón nëcaniquë.

33 Jatsi Jesu nabo ratënicuë toca tsi jato baquë yoati Simeón chaniquë no.

34 Jatsi María, José, jato baquë, tihi cabo bax Simeón bëhoxnicuë, Díos jato shomahuano. Bëhoxhax tsi quiha Jesu jahëhua qui ja chaniniquë:

—Mi Baquë Díos biniquë ra. Ja iqui tsi bënoxëhi quiha huëstima ca Israël cabo. Jasca, ja iqui tsi rani-ranixëhi quiha huëstima cabo. Jabi Díos quima ca jisti ixëhi quiha mi Baquë. Ja pasomaha chanixëhi quiha huëstima cabo rë. Jasca, Díos quinia nohiria bo jismaxëhi quiha.

35 Toca tsi nohiria bá shinahai ca jonë ca jahuë bo jisiquimaxëhi quiha mi Baquë. Jasca, cohuëriaxëqui mia ri, naa mi shina saipí nacohai jascaria —nëa tsi quiha María qui Simeón nëcaniquë.

36 Jasca, tobi quiha arati xobó tsi yoxa iniquë, naa Ana icanai cato. Dios Chani yoanish ca yoxa ja ini quiha. Fanuel jahi ja ini quiha, naa Aserbo icanai ca maxo quima conish cato. Jabi sirixëni Ana iniquë. Siete año roha no tsi bënë ja jayani quiha.

37 Rësoni quiha jahuë bënë. Jaquirëquë ochenta año no tsi Dios arati xobo ja jisbayayamani quiha. Toá tsi barihani, baquicha, tihi ca tsi Dios qui ja ararani quiha. Jasca, toá tsi samapama tsi ja bëhoxni quiha. Jahuë jabi quiha.

38 María, José, tihi cabo ya Simeón chaninano tsi Ana joniquë. Johax Dios qui “Gracias” itsijaniquë jaa ri, baquë tsayahax na. Jatsi Israel cabo Diós xabahamati ó pasocanaibo qui chanitsi quiha Ana niquë baquë Jesu yoati na.

Nazaret yaca qui ja bacacanina

39 Jaquirëquë ja yoahacani ca ati jahuë bo tëquë María, José, tihi cabá jatihuaniquë, naa Iboha yobá yoani cato. Jatihuahax jahari Galilea mai qui ja bocaniquë jato Nazaret yaca qui.

40 Toatiyá tsi quiha jato baquë Jesu shinahaniquë. Ja coshinani quiha. Ja tiisinani quiha. Jabi jato Baquë Jesu quiha Diós shomahuaniquë.

Arati xobó tsi Jesu inina

41 Jabi jatiroha ca xënipá tsi quiha Jerusalén qui Jesu nabo bocaniquë pascua fiesta axëna. Jato jabi quiha.

42 Jatsi doce año bo jatihax jahuë nabo ya Jerusalén qui Jesu caniquë jaa ri.

43 Toa fiesta huinocaquë tsi quiha jato xobo qui bacatsi María, José tihi cabo niquë. Jama, Jerusalén tsi chitëhi Jesu iniquë pa. Yopayamani quiha jahuë nabo.

44 Jahuë rabëti bo ya tsi bacahai ja iqui ca ja quëscahuajahuacani quiha. Toca tsi huësti bari ja raacanicuë bahi no. Jatsi yata tsi jato rabëti bo, jato jimibo, tihi cabo xërëquë xo tsi Jesu mërätsijahuacanicuë. Yama a ra.

45 Mahitsa ja mëräcaniquë rë. Jarohari tsi quiha jahari Jerusalén qui José, María, bocaniquë mëraxëna.

46 Tres bari tsi ja raacanicuë Jesu mërähi na. Jarohari tsi arati xobó ca jato baquë ja jiscanicuë. Yoba tiisimacanaibo ya tsaho ja ini quiha. Jato bëta chaninahi Jesu iniquë Quënëhacanish cabo yoati na.

47 Jabi Jesu tiisi, ja quëbihaina, tihi cabo qui ja ratëyocanicuë, naa nicacanicuë cabo.

48 Jato bëta ja iqui ca jisi tsi quiha jahuë nabo ratënicuë jato ri. Jatsi quiha ja qui jahuë jahëhua chaniniquë:

—¿Jëniyahax noqui mi nëcaha pa? Noba shina jii-jiiquë rë mia mërähi na. Mahitsa mia no mërä-mëräquë ra —i María niquë.

49 Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—¿Jëniyaxo tsi ëa mëräcanai pa? ¿Noho Jahëpa xobó tsi ë iti nori ca ma cahëyamaha? —iquiina.

50 Jama, ja quëbini ca jahuë nabá cahëyamanicuë. Jato joma quiha.

51 Jatsi quiha jahari Nazaret qui Jesu caniquë jahuë nabo ya. Jato ja nicananicuë ra. Jabi jënipijani ca jahuë jahëhuá shina-shinanicuë. Ja shina-bënoyamani quiha.

52 Jatsi shinahanicuë Jesu. Shinahacax ja tiisinanicuë. Dios, nohiria, tihi cabá toa baquë noiniquë.

3

*Dios Chani Juán yoanina xabacha xo na
Mateo 3.1-12; Marcos 1.1-8; Juan 1.19-28*

¹ Jabi quince año bo jatiquè tsi quiha romanoba chama-chamaria Tiberió nohiria bo yonaniquè jaa ri. Jasca, ja namá tsi jodioba mai Poncio Pilató yonani quiha ja bax na. Jasca, chama Tiberio bax Galilea mai Herodés yonani quiha jaa ri. Jasca, Iturea, Traconite, tihí cabo yonani quiha Herodes noma Felipe. Chama Lisaniás Abilinia mai yonani quiha.

² Jasca, arati ibo-iboria bo Anás, Caifás tihi cabo ini quiha. Jatsi toatiyá tsi quiha Zacariás baquè Juan qui Dios Chani joniquè. Xabachá tsi racahi Juan ini quiha.

³ Jatsi ani Jordán tapái ca racahai ca nohiria bo qui Dios Chani Juán yoabonaniquè. Yoabonahax jato qui ja nëcaniquè:

—Ashimahacaxèti xo nohiria bo. Mato jocha quima Dios quiri bèsocana, mato jocha masahacano ra —i nohiria bo qui ja ní quiha.

⁴ Jabi Juán acai ca yoati tsi Isaías yamabo chaniniquè ja quèñeni cato ó no. Jabi siri tsi ja quèñeni ca tsi xo naa:

“Xabacha xo tsi quèñaxèhi quiha.

Quèñahax,

‘Rohahuahacacana, Ibo johai ca quèshpi na’ ixèhi quiha.

‘Bahí mèstè ca acana ja bax coti.

⁵ Rèahacaxèti quiha quini bo.

Michorohacaxèti quiha tèmachi bo.

Mèstèhuahacaxèti quiha yoro ca iti bo.

Parahuahacaxèti quiha bahi yoi cabo.

Toca tsi rohahuahacaxèti quiha mato shinana ra,

Ibo johai ca quèshpi na.

⁶ Jasca, Dios xabahamati quinia jixèhi quiha carayanabo ri, naa nohiria tèquè ‘nècaxèhi quiha’.

Jabi nèca tsi Isaías yamabá quèñeni quiha Juan yoati na.

⁷ Jatsi huèstima ca nohiria Juan qui bècaniquè ashimahacaxèna. Jato ja yoani ca tsi xo naa:

—Quiaxèni caba xocobo xo mato ra. Tsèquèti basima tsi xo nohiria qui Dios cacahai ca bari ra. ¿Tsohuè mato yobani, Dios caxa quima ax jabati?

⁸ ¿Mato jocha quima Dios quiri ma bèsoha pa? No tsayano. Jariapari tsi jabi paxa ca ma jismaxèti xo. “No xabahamahacaxèti xo, Abraham yamaba chahitaxocobo no nori quèshpi na” iyamatsicana. Mato mèbiti mètsama xo Abraham yamabo ra. Tsayacahuè. Naa maxax bo biti mètsa xo Dios, Abraham xocobo yoi bo axèna iquia ra.

⁹ Jatsi quiniacaxècahuè. Mato copipaimaria xo Dios ra. Bimi jia ca pi jihuí saihuayamano tsi toa jihui rèraxèhi quiha ibo. Rèraxo tsi chihí qui niahi quiha. Jatsi jabi paxa ca ma saihuaxèti xo —nèa tsi nohiria bo qui Juan nëcaniquè.

¹⁰ Jatsi,

—¿Jèñahuaxèhi ni noa ra? —i Juan qui nohiria niquè.

¹¹ Jatsi Juán jato quèbiniquè:

—¿Dos ca sahuèti jaya ní mato? Dos ca pi jayaquí tsi noitiria ca qui huèsti ca acana. ¿Huèstima ní mato oriquiti? Huèstima pi jayahí tsi huètsa bo ya xatènacana —i quiha jato qui Juan niquè.

¹² Jatsi impuesto bicanaibo, naa nohiria qui anoma cabo bècaniquè ashimahacaxèna.

—¿Jèñahuaxèhi ni noa, maestró? —i Juan qui jaca niquè jato ri.

13 Jatsi,

—Gobierno qui nohiriá mëati ca parata roha bicana. Huino ca biyamacuahuë —i jato qui Juan niquë.

14 Jatsi soldado bá nicaniquë:

—¿Jënahuauxëhi ni noa ra? —iquiina.

Jato ja quëbiniquë:

—Nohiria roayamacana parata bixëna. Mato sueldo quëshpi tsi ranicana —iquiina.

15 Toatiyá tsi Xabahamati Ibo ó nohiria bo pasohi ini quiha. Ja quëshpi tsi jato Cristo Juan iqui ca ja quëshcahuajahuacani quiha.

16 Japi jato tëquë qui Juan nëcaniquë:

—Jënë tsi mato ashimaquia. Jama, joxëhi quiha ëa oquëria cato ra. Ea tsi xo oquë yama cato. Espiritu Santó tsi, naa chihi iquiria cató tsi mato ashimaxëhi quiha.

17 Joxo tsi jahuë-na bo tsëcaxëhi quiha, ja othai ca qui ja jicocano iquish na. Jama, trigo xaca jascaria tsi nocatimaxëni ca chihi qui yoixëni cabo niaxëhi quiha mëshoxëna —nëa tsi Juan nëcaniquë Jesu yoati na.

18 Dios Chani yoapama tsi huëstima tsi nohiria Juan yobaniquë, Dios quiri ja bësocano iquish na.

19 Jasca, chama Herodes pasomaha Juan chanipaoniquë, jahuë noma ahui ja bini iqui na. Jabi jahuë noma ahui, naa Herodías icanaí ca ja bini quiha, jahuë ahui iti. Jasca, huëstima ca yoi ca Herodés ani quiha. Jahuë jabi quiha.

20 Jatsi pë preso qui Herodés Juan nanëniquë. Anoma toa joni iniquë ra.

Jesu ashimahacarina

Mateo 3.13-17; Marcos 1.9-11

21 Nohiria tëquë ashimahacayoquë tsi quiha Jesu ashimahacanicuë jaa ri. Bëhoxjano tsi quiha nai japëquëniquë.

22 Jatsi ja qui Espiritu Santo botëniquë; boto jisiria ja nori. Jatsi,

—Noho Baquë yoi xo mia. Mia noiquia. Ea ranihuaqui mia ra —i quiha naipá ca joi niquë.

Jesu rëquëbo yamabo

Mateo 1.1-17

23 Jabi treinta año bo quiha Jesú jayaniquë, jahuë yonoco ja chitahëhuaquë no. Jabi José baquë ja nori ca quëshcahua nohiria bá huaniquë.

24 José jahëpa Elí iniquë.

Eli jahëpa Matat iniquë.

Matat jahëpa Leví iniquë.

Leví jahëpa Melqui iniquë.

Melqui jahëpa Jana iniquë.

Jana jahëpa José iniquë.

25 José jahëpa Matatías iniquë.

Matatías jahëpa Amós iniquë.

Amós jahëpa Nahum iniquë.

Nahum jahëpa Esli iniquë.

Esli jahëpa Nagai iniquë.

26 Nagai jahëpa Maat iniquë.

Maat jahëpa Matatías iniquë.

Matatías jahëpa Semei iniquë.

Semei jahëpa José iniquë.

José jahëpa Judá iniquë.

27 Judá jahëpa Joana iniquë.
Joana jahëpa Resa iniquë.
Resa jahëpa Zorobabel iniquë.
Zorobabel jahëpa Salatiel iniquë.
Salatiel jahëpa Neri iniquë.
28 Neri jahëpa Melqui iniquë.
Melqui jahëpa Adi iniquë.
Adi jahëpa Cosam iniquë.
Cosam jahëpa Elmodam iniquë.
Elmodam jahëpa Er iniquë.
29 Er jahëpa Josué iniquë.
Josué jahëpa Eliezer iniquë.
Eliezer jahëpa Jorim iniquë.
Jorim jahëpa Matat iniquë.
30 Matat jahëpa Leví iniquë.
Leví jahëpa Simeón iniquë.
Simeón jahëpa Judá iniquë.
Judá jahëpa José iniquë.
José jahëpa Jonán iniquë.
Jonán jahëpa Eliaquim iniquë.
31 Eliaquim jahëpa Melea iniquë.
Melea jahëpa Mainán iniquë.
Mainán jahëpa Matata iniquë.
Matata jahëpa Natán iniquë.
Natán jahëpa David iniquë.
32 David jahëpa Isai iniquë.
Isai jahëpa Obed iniquë.
Obed jahëpa Booz iniquë.
Booz jahëpa Salmón iniquë.
Salmón jahëpa Naasón iniquë.
33 Naasón jahëpa Aminadab iniquë.
Aminadab jahëpa Aram iniquë.
Aram jahëpa Esrom iniquë.
Esrom jahëpa Fares iniquë.
Fares jahëpa Judá iniquë.
34 Judá jahëpa Jacob iniquë.
Jacob jahëpa Isaac iniquë.
Isaac jahëpa Abraham iniquë.
Abraham jahëpa Taré iniquë.
Taré jahëpa Nacor iniquë.
35 Nacor jahëpa Serug iniquë.
Serug jahëpa Ragau iniquë.
Ragau jahëpa Peleg iniquë.
Peleg jahëpa Heber iniquë.
Heber jahëpa Sala iniquë.
36 Sala jahëpa Cainán iniquë.
Cainán jahëpa Arfaxad iniquë.
Arfaxad jahëpa Sem iniquë.
Sem jahëpa Noé iniquë.
Noé jahëpa Lamec iniquë.
37 Lamec jahëpa Matusalén iniquë.

Musalén jahëpa Enoc iniquë.
 Enoc jahëpa Jared iniquë.
 Jared jahëpa Mahalaleel iniquë.
 Mahalaleel jahëpa Cainán iniquë.
 38 Cainán jahëpa Enós iniquë.
 Enós jahëpa Set iniquë.
 Set jahëpa Adán iniquë.
 Adán jahëpa Dios iniquë.

4

Jesu tanamahacanina jochamaxëna

Mateo 4.1-11; Marcos 1.12-13

1 Jatsi quiha ani Jordán Jesú jibyaniquë. Espíritu Santo rëamë ja ini quiha. Jatsi cuarenta bari no tsi xabaca ax tsi ja mëpíhacanicuë Espíritu Santó no.

2 Jabi xabacá ja no tsi quiha Satanás Jesu tanamaniquë jochamaxëna. Cuarenta bari no tsi Jesú piyamani quiha. Ja paxnani quiha.

3 Jatsi ja qui Satanás chaniniquë:

—Dios Baquë iipiquí tsi naa maxax yoahuë mapari ja manëno —iquiina.

4 Jatsi Jesú quëbiniquë:

—“Maparí roha tsi bësoyamaxëhi quiha joni, jama, Dios Chaní tsi ja nori” ii quiha Quënëhacanish cabo —iquiina.

5 Jatsi quiha mana Satanás Jesu boniquë tëmachí no. Boxo tsi quiha maí ca chama bá yonahaina, jato oquë, tihí cabo Jesu ja jismaniquë.

6 Jismahax ja nëcaniquë:

—Naa nohiria bo yonati chama tëquë, ja yonacanaí ca oquë, tihí cabo mi qui axëquia, ë qui ja acacani nori quëshpi na. Jabi tsohuëcara, naa ë qui jia ca qui naa tëquë ati mëtsa xo ëa ra.

7 Japi ë qui mi arapino tsi jatiroha ca mina-xëhi quiha —i Satanás niquë.

8 Jatsi Jesú quëbiniquë:

—“Mato Ibo Dios roha qui ma arano ra. Mato chama roha ca tsi xo toa” ii quiha Quënëhacanish cabo —iquiina.

9 Jaquirëquë Jerusalén ca arati xobo qui Satanás Jesu boniquë. Boxo tsi quiha jodioba arati xobo cacha, naa jahuë quëmápo tsi Satanás niimaniquë. Niimahax ja qui ja chaniniquë:

—“Dios Baquë iipiquí tsi mai qui mimë niahacahuë.

10 Mato qui jahuë ángel bo raaxëhi quiha Dios, mato ó ja bësocano” ii quiha Quënëhacanish cabo.

11 Jasca, “Jato mëquënë tsi mia bëcaxëcane quiha ángel bo, mi paquëyamano, mi tahë tëquëyamano iquish na” ii quiha —nëa tsi quiha Jesu qui Satanás nëcaniquë.

12 Jatsi Jesú quëbiniquë:

—“Mi Ibo Dios tanamayamahüë” ii quiha Quënëhacanish cabo —iquiina.

13 Jabi huëstima ca quiniá tsi Satanás Jesu tanamaniquë jochamaxëna; mahitsa quiha. Jochamati mëtsaxoma tsi quiha ja jibërianiquë, oquë ca xaba huëtsa manaquí na.

Galilea ca mai xo tsi Jesú jahuë yonoco chitahëhuanina

Mateo 4.12-17; Marcos 1.14-15

14 Jatsi quiha Galilea mai qui Jesu bacanicuë. Espíritu Santo chama jayani quiha. Jabi toa maí tsi quiha chani pacananicuë ja acai ca yoati na.

15 Jasca, jato catiti xobo xo tsi Jesú tiisimaniquë.

—Anomaria tsi xo toa joni ra —i nohiria bo niquë jahuë chani nicahax na.

Nazarét cabá Jesu nianina
Mateo 13.53-58; Marcos 6.1-6

¹⁶ Jatsi quiha Nazaret qui Jesu joniquë, naa jahá ja shinahani ca yacata. Jabi toa barí tsi jato catiti xobo qui ja caniquë tiisimahi na. Jahuë jabi quiha. Jatsi quiha Jesu niiniquë Quënëhacanish cabo nicamaxëna.

¹⁷ Isaías yamabá quënëni ca libro Jesu qui acacani quiha. Japëcaxo tsi quiha Dios Chani jato ja nicamaniquë.

¹⁸ —“E bëta xo Ibobá Shinana ra.

Ea ja raaquë, Chani jia ca noitiria cabo qui ë yoano.

Ea ja raaquë, ‘Paquëmahacaxëqui mato’ i achiqúi cabo qui ë no,
‘Jistëquëxëqui mato’ i bëco cabo qui ë no.

Ea ja raaquë cohuë cabo ë mëbino.

¹⁹ ‘Ibobá nohiria bo xabahamati xaba tsi xo naa’ ë iti xo” —nëa tsi Jesu nëcaniquë Dios Chani nicamahi na.

²⁰ Nicamaxo tsi quiha libro Jesú mapaniquë. Jatsi ibo qui axo tsi quiha ja tsahoniquë. Jatsi xobó ca nohiria tëquetá tsaya-tsayaniquë ratëquí na.

²¹ Jatsi,

—Jaboqui mato bësojó tsi jatihuahacaquë Isaías yamabá quënënina ra —i jato qui Jesu niquë.

²² Jatsi Jesú yoani ca qui nohiria bo shina-risiquiniquë.

—Anomaria tsi xo toa ja chanihaina ra. ¿José baquë ma ni naa sa? —itsi quiha nohiria bo niquë.

²³ Jatsi quiha Jesú jato quëbiniquë:

—Mato yosiba yoba ëa yoacasqui mato tia, naa “Noqui pari mëbihuë, nohiria huëtsa bo mi mëbinox pari” iquiina. Jasca, “¿Jënahuariaxo raca mi coní yacata xo tsi jisti bo ayamahai rë, naa Capernaum mai xo tsi mi aquitaha jascaria?” itiarí ë qui xëqui mato ra.

²⁴ Jama, jaha ja coní ca yaca qui Dios Chani yoati ibo jono tsi jahuë chani bicasyamahi quiha jahuë yacatá ca nohiria bo pë iquia ra. Jascaria, ëa bicasyama xo mato rë.

²⁵ Ea nicaparicana. Mato parayamaquia. Jabi Elías yamabo bësono tsi quiha huëstima ca bënë imanish cabo racapaoniquë jodioba maí no. Toatiyá tsi quiha tres año y medio no tsi yama oi iniquë. Jasca, oriquiti binianiquë nohiria tëquë rë.

²⁶ Jama, toa nohiria bo qui Elías yamabo raahacayamaniquë mëbiti. Jama, noitiria ca bënë imanish ca, naa carayana qui Elías yamabo raahacanicuë ra, naa Sidón basima ca Sarepta yacatá ca racanish ca yoxa qui. Tocapijaniquë ra, Elías yamabo qui jahuë nohiria bá nicacasyamani iqui na.

²⁷ Jasca, Eliseo yamabo bësono tsi quiha huëstima ca leproso bo, naa bono-huaxëni cabo iniquë jodioba maí no. Jama, ja jënimahuahacayama-canicuë, Eliseo yamabo qui ja chitimiyamacani iqui na. Jama, carayana ca Naamán yamabo jënimahuahacanicuë ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

²⁸ Jatsi Jesu qui caxarianiquë toa catiti xobó ca nohiria tëquë jahuë chani nicahax na.

²⁹ Ja niitapicaniquë ja qui tsamixëna. Niixo tsi quiha yaca cache Jesu ja xërëcaniquë. Xërëxo tsi quiha tëmachi cache ja bocanicuë, naa jato yaca rohahuacani cató no. Toa quëmapo xo tsi rënichi Jesu ja niajahuacascani quiha axëna.

³⁰ Jama, toa nohiria misco Jesu naconiquë pa, jato jisbëriaquí na.

*Yoshi jayanish ca joni**Marcos 1.21-28*

³¹ Jaquirëquë quiha Capernaum yaca qui Jesu caniquë, naa Galileá ca yacata. Toa xo tsi nohiria bo tiisimatsi quiha Jesú huaniquë joiti barí no.

³² Jabi ja tiisimani ca qui nohiria bo ratëniquë, chama ya ja tiisimani quëshpi na.

³³ Toa catiti xobó tsi quiha yoshi jayanish ca joni iniquë. Joi pistiamá tsi quiha ja quënaniquë:

³⁴ —Jishopë. Noqui jisbayahuë ra, Nazarét ca Jesú. Noqui quëyohi mi joquë pë. Mia cahëquia. Dios Baquë jiaxëni ca xo mia ra —i ja qui yoshi niquë.

³⁵ Jatsi quiha Jesú raahaniquë:

—Pasihuë. Joni quima ax natsëquëhuë —iquiina.

Jatsi pë nohiria bo bësojó tsi yoshiní joni nianiquë mai qui. Niahax joni quima ja natsëquëniquë. Jatsi jënima toa joni ini quiha.

³⁶ Jatsi nohiria ratëyoniquë.

—¿Jahuë chani ni naa sa? Chamá tsi yoshi bo qui ja chaniquë pa. Natsëquëquë jahuë yoshi bo ra —i nohiria bo niquë.

Toca tsi ja chaninacani quiha ratëhi na.

³⁷ Jatsi quiha toa maí tsi chani pacananiquë, Jesú ani ca yoati na.

*Simón raisi jënimahuahacanina**Mateo 8.14-15; Marcos 1.29-31*

³⁸ Catiti xobo jisbaya tsi quiha Simón xobo qui Jesu caniquë. Iquihi quiha Simón raisi iniquë rë. Jatsi quiha Jesu qui ja chanicaniquë yoaxëna.

³⁹ Jatsi jahuë naquëtë qui Jesu jiconiquë. Jichohax jahuë oxati tapaí ja niiniquë. Jatsi quiha jahuë iqui qui Jesu chaniniquë ja janacano. Jatsi ja janacatapiniquë ra. Bamahaxma tsi ja niiniquë. Jënima ja ini quiha. Niixo tsi jato qui oriquiti ja taaniquë pa.

*Iquicanaibo Jesú jënimahuanina**Marcos 1.35-39*

⁴⁰ Bari chixabano tsi quiha isicanaibo, iquicanaibo, anomaria cabo, tihí cabo nohiria bá Jesu qui bëniquë ja jënimahuahacacano. Jatsi bëcanish cabo tëquë ja motsaniquë jahuë mëquënë no. Jato tëquë ja jënimahuani quiha.

⁴¹ Jasca, huëstima ca yoshi bo natsëcahacani quiha nohiria bo quima. Natsëquëhax ja quënacanicuë:

—Dios Baquë xo mia ra —iquiina.

Jatsi quiha yoshi bo Jesú raahaniquë. Jato ja pasimani quiha, Dios raahacanish ca Xabahamati Ibo ja iqui ca ja cahëcani quëshpi na.

⁴² Jaquirëquë huëaquë tsi yaca Jesú jisbayaniquë xobo yama ca iti qui caxëna. Jatsi quiha nohiria bá yopaniquë. Yopaxo tsi quiha Jesu mëratsijahuacanicuë. Jisi tsi,

—Jari cayamahuë rë. No bëta mi chitëno ra —i ja qui nohiria bo niquë.

⁴³ Jama,

—Yaca huëtza bo qui ë cati xo, “Nohiria bo otocatsi quiha Dios” ixëna. Ja tsi xo toa ë raahacanina —i Jesu jato qui niquë.

⁴⁴ Jatsi quiha jodioba mai xo tsi Dios Chani Jesú yoabonanicuë jato catiti xobo xo ná.

5

*Jesú jahuë rabëti bo quënanina**Mateo 4.18-22; Marcos 1.16-20*

¹ Huësti barí tsi quiha Genesaret ia quëmápo tsi nii Jesu iniquë, Dios Chani yoahi na. Ja qui nicapama tsi ja qui nohiria bo quëtsoniquë.

² Jatsi dos ca rërënish ca noti bo Jesu jisniquë. Mëquëya quiha. Basima tsi jato ibo bo ini quiha, jato nishi bo chocohacaina.

³ Jatsi nohiria misco iqui tsi quiha noti qui Jesu jiconiquë jabaxëna. Jabi Simón noti ja ini quiha. Jicohax,

—Tori pistia noti chishtëquirimahuë —i Pedro qui ja niquë.

Jatsi noti xo tsi nohiria bo ja tiisimaniquë tsahoxo na.

⁴ Jahuë chani jatihuahax Pedro qui ja chaniniquë:

—Tori pistia noti rëboohahuë, naa paxnëmi ca qui. Toa xo tsi mato nishi niacahuë sani bixëna —i Jesu niquë.

⁵ Jatsi Simón quëbiniquë:

—Mahitsa no tanashinaquë rë. Yama a. Jama, “Niahuë” i pi mi no tsi aqui noa tia —i Pedro niquë.

⁶ Jatsi quiha jato nishi bo ja niacanicuë. Ja niacaquë tsi quiha nishi qui huëstima ca sani rëoconiquë. Tihiria ca racana. Rërëtsë-paimaria jato nishi ini quiha.

⁷ Jaha tsi quiha jato rabëti bo qui jato mëquënë tsi ja bëëbëëhacanicuë ja bëcano jato mëbixëna. Jatsi jato rabëti bo bëcaniquë mëbixëna. Jato noti ja rëacani quiha. Huëstima ca sani iqui tsi jëtëquëpaimaria jato noti bo ini quiha.

⁸ Tocapijani ca jisi tsi Jesu bësojó tsi Pedro mëniniquë.

—Noqui jisbayahuë, Taitá. Ea tsi xo jochahuaxëni cato ra. E bëtacasyama xo mia tia —i ja qui Pedro niquë.

⁹ Jabi ratënicuë Pedro, ja bëtanish cabo, naa tihiria ca sani ja bicani tahëhax na.

¹⁰ Jasca, ratënicuë Jacobo, Juan ri, naa Zebedeo baquë bo. Jabi Pedro ya yonoconabë-quinish cabo ja icani quiha. Jatsi,

—Raquëyamahuë, Pedró. Jaboqui rohari tsi joni bo bixëqui mia. Dios quinia jato qui jismaxëqui mia —i ja qui Jesu niquë.

¹¹ Jatsi jato noti bo rërëhaxo tsi jatiroha ca ja jisbëriacanicuë Jesu bahahuaxëna.

Leproso inish ca Jesú jënimahuanina

Mateo 8.1-4; Marcos 1.40-45

¹² Jabi jahuëcaraca yaca shishopama tsi quiha lepra jaya ca joni Jesu bëchaniquë. Bonohuaxëni ca joni ja ini quiha. Jesu jisi tsi ja bësojó ja mëniniquë.

—Aapicatsi tsi ëa jënimahuati mëtsa xo mia, Taitá —iriatsi ja niquë.

¹³ Jatsi quiha Jesú joni motsanicuë. Motsahax,

—Mia jënimahuacasquia ra. Jënima xo mia —i ja qui ja niquë.

Jatsi quiha jahuë bono tapoyotapinicuë ra.

¹⁴ Jatsi joni Jesú yobanicuë:

—Jënipimiha ca huëtsa bo yoayamaxëhuë. Bamaxoma tsi arati ibo qui mimë jismata. Moisés yoani ca jahuë ja qui ahüë tëpasti, naa mi bahuëxëhai ca quëshpi na. Tocapimino tsi jënima mi nori ca cahëcaxëceni quiha nohiria bo.

¹⁵ Jaquirëquë quiha Jesu yoati tsi chani pacanarianiquë. Ja iqui tsi ja qui huëstima ca nohiria quëtsoniquë jahuë chani nicaxëna. Jasca, ja bëceni quiha jënimahuahacaxëna.

¹⁶ Jama, Jesú jato jisbërianicuë nohiria yama ca iti qui caxëna. Jaha tsi quiha Dios qui ja bëhoxnicuë.

Jesú mohitimaxëni ca jënimahuanina

Mateo 9.1-8; Marcos 2.1-12

17 Jesú nohiria bo tiisimano tsi quiha ja tahë tsi fariseobo, yoba tiisimacanaibo, tihí cabo tsaho iniquë. Jabi huëstima ca yaca bo ax ja bëceni quiha. Galileá ca yaca bo, jodioba maí ca yaca bo, Jerusalén, tihí cabo ax ja bëcaniquë Jesu nicaxëna. Jabi Ibo Dios chama Jesú jayani quiha nohiria jënimahuati.

18 Jatsi quiha joni bá mohiyama ca bëniquë jahuë oxatí no. Xobo qui cahëhax ja jicocas-caniquë, Jesu bësojó noitiria ca joni janaxëna.

19 Jicotimaxëni ja icani quiha nohiria misco iqui na. Jatsi quiha xobo mapasti qui ja bocaniquë. Jaha xo tsi quiha teja bo ja tsëcacaniquë quinihuaxëna. Quinihuaxo tsi quiha naxërëquë tsi joni ja botëmaniquë jahuë oxatí no. Jesu bësojó tsi ja botëmajahuacani quiha.

20 Jabi mohiyama ca jënimahuati mëtsa ca Jesu iqui ca joni bá cahëni quiha. Jasca, ja chahahuacanaí ca jisi tsi,

—Masahacaquë mi jocha, noho baquë —i joni qui Jesu niquë.

21 Jatsi quiha jamë xërëquë tsi chaninatsi fariseobo, yoba tiisimacanaibo, tihí cabo niquë. Shinahax,

—Quiaxëni ca joni tsi xo naa ra. Dios pasomaha chanihi quiha pë. ¿Jënahuariaxo raca jocha ja masana? Jaroha xo Dios —i jaca niquë Jesu yoati na.

22 Jama, ja shinabëquicanai ca jahuë bo Jesú cahëniquë. Cahëhax,

—¿Jëniriahax toca tsi shinacanaí pa?

23 ¿Jënica ní toa bëroria ca yoati? “Masahacaquë mi jocha” ¿iti ní? “Niina. Cohuë” ¿iti ní?

24 Nohiria ba jocha masati chama ë jaya ca ma cahëno ra —i quiha jato qui Jesu niquë.

Jatsi mohitimaxëni ca qui Jesu chaniniquë:

—Niina. Mi oxati bihuë. Mi xobo qui cata —iquiina.

25 Jatsi niitapiniquë joni jato bësojó no. Jatsi jahuë oxati ja bitapiniquë. Bichi tsi quiha jahuë xobo qui ja caniquë. Jia tsi Dios ja ocahuaniquë ra.

26 Jasca, shina-risiquiniquë nohiria. Ja ratëyocani quiha. Jatsi Dios ocahuatsijahuacaniquë jato ri:

—Anomaria tsi xo naa jaboqui no jisina ra —iquiina.

Jesú Levi quënanina

Mateo 9.9-13; Marcos 2.13-17

27 Jaquirëquë quiha xobo jisbaya tsi gobierno bax parata binish ca joni Jesú bëchaniquë, naa Leví icanaí cato. Jahuë parata biti xobó tsi tsaho ja ini quiha. Jatsi,

—E bëta mi jono —i Leví qui Jesu niquë.

28 Jatsi Leví niiniquë. Niixo tsi quiha jatiroha ca ja jisbërianiquë Jesu banahuaxëna.

29 Jatsi quiha jahuë xobo xo tsi Jesu Leví orihuacasniquë. Toá tsi ini quiha nohiria misco, naa gobierno bax parata bicanaibo, Leví rabëti huëtsa bo.

30 Jasca, toá tsi fariseobo, yoba tiisimacanaibo, tihí cabo ini quiha jato ri tsaya-tsayaxëna. Jatsi Jesu pasomaha ocahuatsijahuacaniquë jahuë rabëti bo qui:

—¿Jënihax tsi gobierno bax parata bicanaibo, jochahuaxëni cabo, tihí cabo ya tsi oriquicanai pa? —i jaca niquë.

31 Jatsi quiha Jesú jato quëbiniquë nicaxo na:

—Doctor qui bocani quiha anoma cabo roha. Jënima cabo tsi xo cayamahaina.

³² Jasca, jamé shinamixxëni cabo quënahi ë joyamaniquë; jama, noitiria ca jochacanaibo jato jocha quima Dios quiri bësomahi nori —nëa tsi quiha jato qui Jesu nëcaniquë.

Samati jabi

Mateo 9.14-17; Marcos 2.18-22

³³ Jatsi quiha nëca tsi Jesu qui nohiria bo chaniniquë:

—Huëstima tsi xo Juan rabëti bo samacanaina. Jasca, huëstima tsi xo Dios qui ja bëhoxcanaina ra. Tocacani quiha fariseoba jabi acanaibo ri. Jama, mi rabëti bo tsi xo tocayamahaina pa. Mi rabëti bo tsi xo picanaina, jënë acaina rë —i Jesu qui jaca niquë.

³⁴ Jatsi quiha Jesú quëbiniquë:

—¿Joní ahui yano tsi samahi ni ahui yahax cato rabëti bo pa? Iyamacani quiha ra. Cohuëti xaba ma xo. Toa barí tsi ja bëta oriquicani quiha. Jascaria, jaboqui समयamahi quiha noho rabëti bo ri jato bëta ë iquë no.

³⁵ Jama, jato quima ë mëbihacano tsi samacaxëceni quiha. Jatsi toa barí tsi cohuëcaxëceni quiha. Jatsi samacaxëceni quiha toatiyá no —i Jesu niquë.

³⁶ Jatsi joxëhai ca arati quinia paxa ca yoati tsi Jesu chaniniquë nëca cató no:

—Jahuë sahuëti paxa ca quima quësi quëësayamahi quiha nohiria, jahuë sahuëtixëni pishpaxëna. Tocapiquí tsi jahuë sahuëti paxa ca yoshihuahi quiha. Jasca, tsocoxëhi quiha quësi, jaha bëquiyamahai quëshpi na. (Jascaria tsi noho tiisi paxa cató tsi mato arati jabi siri shomahuatimaxëni xo mato. Jaharisi ma xo.)

³⁷ Jasca, mato jabi ma xo toa bichi ca sota sirixëni qui jënëria paxa ca rëhuihaina. Anoma quiha. Ma rëhuipino tsi bichi ca sota poshaxëhi quiha naa jënëria paxa cato. Ja poshiquë tsi japaquëxëhi quiha naa jënë rë. Yoshihuahacaxëhi quiha bichi ca sota ri.

³⁸ Jama, bichi ca sota paxa ca qui jënëria paxa ca rëhuihacaxëti xo. Toca tsi yoshihuahacayamaxëhi quiha sota. Jasca, japaquëyamaxëhi quiha jënë. (Jascaria tsi arati quinia huëtsá tsi noho tiisi paxa ca tiisimahacaxëti quiha. Mato arati jabi siri jaha bëquiyamahi quiha noho tiisi paxa cato ra.)

³⁹ Jama, noho tiisi paxa ca bicasyamaxo nohiria bo rë. Jato arati jabi siri bo noiyocani quiha pë. “Oquë tsi xo noba arati jabi siri bo” icani quiha rë. Jato arati jabi rarinamacasyamacani quiha ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë tiisi paxa ca yoati na.

6

Joiti bari Ibo

Mateo 12.1-8; Marcos 2.23-28

¹ Joiti barí tsi quiha jahuë rabëti bo ya huai bo nacohi Jesu iniquë. Nacopama tsi jahuë rabëti bá bimi bëro risaniquë. Risaxo tsi quiha jato mëquënë tsi ja huërocaniquë pixëna.

² Jatsi quiha huësti huësti ca fariseobá Jesu nicaniquë:

—¿Jënixo tsi yoba pasomaha ca acanai? Anoma tsi xo yonocohaina joiti barí no ra —i Jesu qui fariseobo rabëroha niquë.

³ Jatsi quiha Jesú jato quëbiniquë:

—¿Quënëhacanish cabo ó ca David yamabá ani ca ma tsayayamayamani, naa Dios arati xobo qui ja jicoquë no?

⁴ Jicoxo tsi quiha Dios bësojó ca janani ca mapari ja bini quiha pixëna. Piniquë quiha jahuë joni bo ri. Jabi arati ibo bá mapari ja picaniquë pa.

Roa quiha. Jabi noba jabi pasomaha ja picanai ca iniquë ra; jama, ja jochayamacaniquë iquia.

⁵ Jascaria, jënima tsi xo toa no acaina iquia, joiti bari Ibo ë nori quëshpi na —nëa tsi fariseobo qui Jesu nëcaniquë.

Mëquë choni jaya cato

Mateo 12.9-14; Marcos 3.1-6

⁶ Joiti bari huëtsá tsi quiha catiti xobo qui Jesu jiconiquë. Jicoxo tsi nohiria bo ja tiisimaniquë. Jabi toá tsi quiha tsaho iniquë mënëcayá ca mëquë choni jayanish ca joni.

⁷ Jatsi quiha Jesu tsayatsi fariseobo, yoba tiisimacanaibo, tihí cabá huaniquë. Joiti barí pi Jesú joni jënimahuaxëhai ca ja jiscascani quiha, ja qui quësocatsi na.

⁸ Jama, ja shinacanaí ca Jesú cahëni quiha. Jaha tsi mëquë choni jayanish ca joni qui ja chaniniquë:

—Niihuë. Nëri johuë —iquiina.

Jatsi joni joiniquë. Joihax toá tsi ja niiniquë.

⁹ Jatsi quiha fariseobo, yoba tiisimacanaibo, tihí cabo qui Jesu chaniniquë: —¿Yoi ni, jia ni, naa joiti barí tsi jia ca acaina? ¿Yoi ca axëhi ni noa? ¿Naa joni mëbixëhi ni noa? ¿Mëbiyamaxëhi ni noa? —i jato qui ja ni quiha.

¹⁰ Bëro boho-bohoquí tsi quiha jato Jesú jisniquë. Jatsi,

—Mi mëquë mëstëhuana —i joni qui ja niquë.

Jahuë mëquë ja mëstëhuajahuaguë tsi quiha ja jënimahuahacanicuë.

¹¹ Jatsi quiha Jesu qui fariseobo, yoba tiisimacanaibo, tihí cabo caxarian-iquë, joiti bari tsi toa joni ja jënimahuani iqui na. Jatsi chaninatsijacanicuë:

—¿Jënahuariaxëhi ni noa sa Jesu qui? —iquiina.

Jesu doce ca rabëtiria cabo

Mateo 10.1-4; Marcos 3.13-19

¹² Jaquirëquë quiha maca bo qui Jesu caniquë bëhoxhi na. Toa xo tsi quiha baquicha ja raanicuë Dios qui bëhoxquí na.

¹³ Huëaquë tsi jahuë rabëti bo ja biniquë. Doce ca joni bo ja bihaca tsi jahuë chani chitahëhuati ibo bo jato ja manëmaniquë. Jabi ja biní ca tsi xo naa:

¹⁴ Simón, naa Pedro ja janëni cato.

Pedro noma Andrés,

Jacobo,

Juan,

Felipe,

Bartolomé,

¹⁵ Mateo,

Tomás,

Alfeo baquë Jacobo,

gobierno pasomaha ca Simón,

¹⁶ Jacobo baquë Judas,

Judas Iscariote, naa jodioba chama bo qui Jesu mëanish cato.

Tihí cabo Jesú biní quiha jahuë Chani chitahëhuati ibo bo iti.

Huëstima ca jënimahuahacanaína

Mateo 4.23-25

¹⁷ Maca bo ax jahuë rabëti bo ya botëhax mai para ca ití tsi Jesu niiniquë chanixëna. Toá tsi quiha huëstima ca banahuacanaibo ini quiha jahuë chani nicaxëna. Misco quiha. Jodioba mai, Jerusalén, ia quëpë ca Tiro, Sidón yaca bo, tihí ca iti bo ax huëstima ca nohiria bëcani quiha jënimahuahacaxëna.

18 Jatsi jënimahuahacani quiha yoshi jayanish cabo.

19 Jasca, nohiria bá Jesu motsani quiha, ja quima jato jënimahuati chama tsëquëni iqui na. Jabi toca tsi jënimahuahacacani quiha ja motsacanaí cató no.

Ranicanaibo – Cohuë cabo

Mateo 5.1-12

20 Jahuë rabëti bo bëis-hax tsi jato qui Jesu chaniniquë:

—Shoma xo mato noitiria cabo, Díos otoiha ca qui ma jicoxëhai quëshpi na.

21 Shoma xo mato paxnacanaibo. Sëyahuahacaxëqui mato. Shoma xo mato aracanaibo. Ranixëqui mato.

22 ‘Ea tahëhax pi mato qui nohiria caxano tsi mato bëta pi ja rabënacasyamacano tsi shoma xo mato ra. Jasca, shoma xo mato, nohiria bá mato ocahuaquë no, ëa ma chahahuahai ca tahëxo na.

23 Jabi ë bacano tsi ranirixëqui mato, huëstima ca mato naipá ca copi jiaxëni cabo ma jayaxëhai quëshpi na. Toa barí tsi anomariaxëhi quiha mato copi ra. Jabi Díos Chani yoanish cabo tënëmahacani quiha jato ri, naa jaboqui ma yosihacahai jascaria.

24 Jama, noitiria xo toa jahuëmishni bo jayaria cabo. Nëá roha tsi ranicani quiha rë.

25 Noitiria tsi xo toa jaboqui sëyacanaibo. Paxnacaxëceni quiha.

Noitiria tsi xo toa jaboqui shiracanaibo. Toa barí tsi araconacaxëceni quiha, cohuë iquiina.

26 Noitiria xo mato, paraxo tsi jia tsi nohiria bá mato ocahuaquë no. Jabi toca tsi mato mahitsa ca Díos Chani yoanish cabo mato rëquëbo yamabá oquëhuani quiha jato ri. Jato qui jia jato mahitsa ca chani iniquë pë —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo yobahi na.

Noqui caxacanaibo no noino

Mateo 5.38-48; 7.12

27 Jabi ëa nicacanaibo qui naa yoba aquia: Mato qui caxacanaibo noicana. Jato mëbicana.

28 Mato ocahuacanaibo shomahuacana. Mato ranimixëni cabo bax bëhocxana.

29 Tsohuëcaracá pi mato tapaishano tsi ja qui mato tamo huëttsa acana tapaishahacati. Mato sahuëti pi joní bino tsi ja bëta iquinayamacana. Toa joni qui mi camisa ri acana.

30 Mato jahuë bo pi joní bënano tsi ja qui acana. Acax, “Jahari bicasquia ra” iyamacana jahari bixëna.

31 Jia tsi nohiria huëttsa shomahuacana, naa mamë ma shomahuahacacatsai jascaria.

32 Jabi bëroria tsi xo mato noicanaibo noihaina. Iriama tsi xo toca ca ma noihaina iquia. Jabi jato noicanaibo noihi quiha chahahuayamacanaibo ri.

33 Bëroria tsi xo mato mëbicanaibo ma mëbihaina. Iriama tsi xo toca ca ma mëbihaina ra. Toca tsi acani quiha chahahuayamacanaibo ri.

34 Jabi bëroria tsi xo toa mato jahuë bo prestahuahacaina, mato qui nohiria bá parata aquë no. Tocacaqui chahahuayamacanaibo ri parata bixëna.

35 Tocayamacana. Jabi nëcacana: Mato qui caxacanaibo noicana. Jato mëbicana. Mato jahuë bo prestahuahacana, jahari jahuëcara biti ó pasoyamaqui na. ¿Jabi “Gracias” iyamacanaibo, yoixëni cabo, tihi ca nohiria bo mëbiyamayamahi ni Díos ra? Jato mëbihi quiha. Japi tocacana mato ri. Tocapiqui tsi copi jiaxëni ca bixëqui mato ra. Mana ca Díos baquë bo ixëqui mato.

36 Jabi noi-noiriahí quiha mato Jahëpa Dios. Japi noicana, ja noihai ca jascaria.

Ocahuayamacana
Mateo 7.1-5

37 Huëtsa bo raniyamacana. Jatsi mato raniyamaxëhi quiha Dios ri. Huëtsa bo qui quësoyamacana, mahitsa. Quësoyamapimano tsi mato qui quësoyamaxëhi quiha Dios ri. Jasca pi nohiria mato pasomaha jochano tsi jato jocha shina-bënocana. Tocapimano tsi mato jocha shina-bënoxëhi quiha Dios ri.

38 Jasca, huëtsa bo qui acana. Huashiyamacana. Tocapimano tsi mato qui axëhi quiha Dios. Jatsi huëstimaria ca bixëqui mato. Ma acai ca huino quiha. Oquë ca ixëhi quiha. Jia pi nohiria huëtsa bo ma mëbino tsi mëbihacaxëqui mato ri. Jama jia pi huëtsa bo ma mëbiyamano tsi iriamaxëhi quiha ma shomahuahacahai ca ri.

Mahitsa ca maestro bo yoati Jesú yobanina

39 Jatsi chani Jesu jato qui yoaniquë:

—¿Jënahuariaxo raca bëco ca joní, bëco ca joni huëtsa mëpina? ¿Naporó quini qui paquëyamayamacaxëcahi ní jato tëquëta? Jabi jasca xo mahitsa ca maestro bo ri. Janyama bocani quiha ra. Janyama mëpihacahi quiha jato alumna bo ri rë.

40 ¿Jënahuariaxo raca jato mahitsa ca maestro oquë tsi alumno bá cahëna? Jama, maestro jia cató pi jahuë alumno bo tiisima-tiisimano tsi ¿jहारisi iyamayamacaxëcahi ní? Jato maestro jascacaxëcane quiha jahuë alumno bo ra.

41 Jabi mabë xatë bá janyama ca acai ca tsayaxëni xo mato pë. Jato tsaya-tsayaquí tsi yoi ca ma acai ca jisayamaqui mato ra.

42 Anoma tsi xo toca ca ma acai ri. ¿Jënríahax raca “Anoma xo mi acaina, ëbë xatë bá” i ma na? ¿Jënríahax, “Mia ë mëbino ra” i ma na, oquë ca jocha ma aquë no mato ri pë? Jariapari mato shina ó ca jocha tsayaparicana, quiaxëni cabá. Mato oquë ca jocha niahax mabë xatë bo mëbiti mëtsa ixëqui mato ra, jahuë jocha niamaxëna.

Bimi jihuí saihuahaina
Mateo 7.17-20; 12.34-35

43 Jabi bimi jia ca saihuatimaxëni tsi xo jihui yoi cato. Jascaria, bimi yoi saihuayamahi quiha jihui jia cato.

44 Ja saihuacanai ca bimí tsi cahëhacahi quiha jatiroha ca jihui. ¿Jënahuariaxo bimi jia ca ronoxë saihuana? Bimi jia ca saihuatimaxëni quiha.

45 Jascaria, jabi jia ca saihuahi quiha joni jiaxëni cato. Jia tsi xo toa ja acaina, shina jia ca ja jaya ca iqui na. Jascaria, jabi yoi ca saihuahi quiha joni yoi cato. Anoma tsi xo toa ja acaina, shina yoi ca ja jaya ca iqui na. Jabi yoi ca jahuë bo pi jahuë shina rëamëno tsi chani yoi ca chanixëhi quiha ra.

Jabi jia ca jaya cato – Jabi yoi ca jaya cato
Mateo 7.24-27

46 ¿Jënihax tsi “Ibobá” ëa quënacana pë, noho yoba ma ayamaquë no?

47 Tobi ë qui bëcanaibo. Tobi ëa nicacanaibo, naa noho yoba acascanaibo.

48 Xobo rohahuahai ca joni iquiria ca xo. Jariapari tsi mai huëyohi quiha, maxax bërohuaxëna. Jatsi maxax catcha jahuë xobo rohahuahi quiha. Jatsi jënë baino tsi xobo qui tocaxqui jënë chama; mahitsa. Poxoyamahi quiha xobo, maxax catcha ja rohahuahacani iqui na.

⁴⁹ Jama, mai cacha xobo rohahuahai ca joni iquiria tsi xo noho yoba ayamahai cato. Noho yoba nicahax ja qui yoi quiha. Jabi jënë baino tsi ja qui tocaxqui jënë chama. Jatsi poxohi quiha xobo rë, maxax cacha ja rohahuahacayamani iqui na. Poxoyoxëhi quiha toa xobo ra –i jato qui Jesu niquë.

7

Romano ca capitán

Mateo 8.5-13

¹ Jahuë chani jatihuahax tsi quiha jahari Jesu caniquë Capernaum yaca qui.

² Toá tsi quiha romanoba capitán racaniquë, naa yonati jayanish cato. Jabi iquihi quiha jahuë yonati iniquë; rësopaimaria. Jabi jahuë yonati naa capitán noini quiha.

³ Jatsi quiha Jesu yoati tsi capitán nicaniquë. Nicaxo tsi quiha jodioba yosibo rabëroha ca Jesu qui ja raaniquë, jahuë xobo qui joti nicamaxëna, jahuë baquë ja jënimahuano iquish na.

⁴ Jatsi quiha Jesu qui naa yosibo bocaniquë. Boxo tsi quiha Jesu ja nicacanicuë:

–Capitán bax jahuë yonati mi jënimahuano ra, shinajiaxëni ca joni ja nori ca quëshpi na.

⁵ Jasca, noba jimibo noihi quiha naa joni ra. Noba catiti xobo ja aniquë no bax na ra –nëa tsi quiha Jesu qui jodioba yosibo nëcaniquë.

⁶ Jaha tsi jato bëta Jesu caniquë. Jahuë xobo ja basimano tsi quiha jahuë rabëti bo capitán raaniquë chani ya.

–Mimë huënahuyamana, Ibobá. Noho xobo qui mi jicoyamano, anoma ca joni ë nori quëshpi na.

⁷ Ja tsi xo toa ë joyamahaina, noho jocha iqui na ra. Mi niilai cató pi mi chanino tsi jënimahuahacaxëhi quiha noho yonati ra.

⁸ Jënima xo mi chani ra. Jabi ëa oquë ca chama bo nama xo ëa. Jato nicati cahëquia. Jasca, ëa nama xo soldado bo ri. Ea nicacani quiha jato ri. “Bocata” i pi ë no tsi bocani quiha. “Bëcahuë” i pi ë no tsi bëcane quiha. Jabi “Jënimahuë” i pi mi no tsi jënimaxëhi quiha noho yonati iquia –nëa tsi capitán raani ca chani nëcaniquë.

⁹ Jatsi quiha Jesu shina-risiquiniquë jahuë chani nicahax na.

–Anomaria tsi xo naa joni ë qui chitimihaina ra. Jia tsi xo. Israël cabo chitimihai ca oquë quiha –i Jesu niquë.

¹⁰ Jesu jisbaya tsi jahari jato capitán xobo qui yosibo bocaniquë. Jënima quiha capitán yonati iniquë ra.

Shinapayo Jesú bësomanina

¹¹ Jisbëria tsi quiha yaca huëtsa, naa Naín icanai ca qui Jesu caniquë. Jasca, jahuë rabëti bo, nohiria misco, tihi cabo ja bëta bocaniquë.

¹² Jatsi yaca qui ja basimacano tsi quiha rësohax ca shinapayo ca joni yaca cacha nohiria bá bohi iniquë. Noitiria ini quiha jahuë jahëhua; bënë imanish ca quiha. Jasca, yama ini quiha jahuë baquë huëtsa rë. Jabi jahuë baquë maihuahi bocahi ja icani quiha. Jasca, ja bëta huëstima ca yacatá ca nohiria ini quiha jato ri.

¹³ Jatsi quiha Jesu cohuënaniquë yoxa jisi na. Jatsi,

–Arayamahuë, caí –i ja qui ja niquë.

14 Jatsi quiha joni nanëhacani ca caja qui Jesu caniquë. Cahax caja ja motsaniquë. Jatsi niiniquë caja iahai ca joni bo. Jatsi,

–Bësohuë, shinapayó –i Jesu niquë.

15 Jatsi quiha bësoyama ca joni tsahoniquë pa. Ja chanitapiniquë. Jatsi quiha jahuë jahëhua qui jahari baquë Jesú aniquë.

16 Ratëniquë nohiria tëquë. Jia tsi Dios ja ocahuacanicuë:

–Noqui xëréquë tsi xo Dios Chani yoati Ibo-iboria ra. Jahuë nohiria yoi bo mëbicansi quiha Dios ra –i jaca niquë.

17 Jabi toa barí tsi quiha Jesú ani ca huëstima ca nohiria bá nicaniquë. Nëama pacanani quiha toa chani. Jodioba mai, jato tëamë ca mai bo, tihí cabá tsi Jesú ani ca nicahacani quiha.

Juán dos ca joni raanina Jesu nicati

Mateo 11.2-19

18 Jabi Jesú ani ca jahuë bo yoati tsi ashimanish ca Juan rabëti bá nicaniquë. Nicaxo tsi quiha Juan ja yoanicuë.

19 Jatsi quiha dos ca joni, naa jahuë rabëti bo Juán quënaniquë Jesu qui raaxëna. Jabi Xabahamati Ibo Jesu iqui ca ja cahëcasni quiha jaa ri, Jatsi,

–“¿Johai ca Xabahamati Ibo ma ni mia? ¿Joni huëtsa ó pasoxëhi ni noa?” i Jesu qui cahuë –nëa tsi quiha Juan jato qui nëcaniquë.

Jatsi quiha jahuë rabëti bo Juán raanicuë nicaxëna.

20 Jesu qui bëhax,

–Noqui Juán raacuë. ¿Johai ca Xabahamati Ibo ni mia? ¿Joni huëtsa ó pasoxëhi ni noa? Cahëcatsi quiha Juan ra –i Jesu qui jaca niquë.

21 Jabi ja bëcaquë tsi quiha nohiria bo jënimahuahi Jesu iniquë. Huëstima ca nohiria jënimahuahacani quiha, naa iquicanaibo, yoshi jayanish cabo. Jasca, huëstima ca bëco cabo taismahacani quiha jato ri.

22 Jatsi Juán raani ca joni bo Jesú quëbiniquë:

–Jahari bocata. Ma tsayahana, ma nicahana, tihí cabo Juan yoacata. Taisceni quiha bëco cabo. Tapicani quiha huico choni jaya cabo. Pasohi quiha pasoyamacanaibo. Bësotëquëceni quiha bësoyama cabo. Jasca, xabahamati Chani nicacani quiha noitiria cabo.

23 Jabi ranixëhi quiha ë qui chitimicanaibo ra –nëa tsi Jesu nëcaniquë Juan rabëti bo qui.

24 Jatsi quiha Juán raani ca joni bá Jesu jisbërianicuë. Jisbëriajahuacuë tsi quiha nohiria bo qui chanitsi Jesu niquë Juan yoati na.

–¿Jahuë ó ma pasoni jisxëna, naa xabachá ca Juan qui ma bocaquë no? ¿Shinapayo cato, naa yoshiní tëtouahacahai ca huasi jascaria ca joni ó ma pasoni?

25 ¿Jahuë jisi ma bocani? ¿Copixëni ca raiti sahuëhaca joni jisti ó ma pasoni? Toca tsi ja iyamani quiha. Xobo-xoboriá tsi racacani quiha copixëni ca sahuëti jaya cabo.

26 Mato nicaquia. ¿Jahuë ó ma pasoni jisxëna, ja qui cahi na? ¿Dios Chani yoati ibo ó ma pasoni? Jabi Dios Chani yoanish cabo oquë ca ma jisniquë iquia, naa Juan ma jisquë no.

27 Jabi nëca tsi ii quiha Dios Quënhacanicuë cabo ó cato Juan yoati na:

“Mia bëbo noho Chani bëhai ca raaxëquia.

Mia bëbo mi quinia rohahuaxëhi quiha” ii quiha Dios Chani

–nëa tsi nohiria bo qui Jesu nëcaniquë Juan yoati na.

28 Jatsi quiha Jesu jari nëcaniquë Juan yoati na.

—Yama tsi xo Juan oquë ca conish cato ra. Jama, Juan oquë ca tsi xo Diós otohái cato ó ca iriama cato ra.

²⁹ Jabi Juan chani nicahi quíha nohiria tēquë. Jasca, nicahi quíha impuestos bicanai bo ri. Jabi naa nohiria bo tsi xo toa Dios quínia jia ca banahuacanish cabo. Ja tsi xo toa ja ashimahacacanina.

³⁰ Jama, Dios quínia jia ca fariseobo, yoba tiisimacanaibo, tihi cabá nianiquë pë. Jato qui yoi quíha. Ja ashimahacacasyamacani quíha —nëa tsi quíha Jesu nëcaniquë Juan yoati na.

³¹ Jatsi Jesu nëcaniquë toa nohiria bo yoati na:

—¿Jahuë jasca ni naa jaboqui bësocanai ca nohiria ra? ¿Jahuë quiri ni naa nohiria pë?

³² Plazá ca ihíhai ca ranihuatumaxëni ca xocobo jascaria ca xo. “Bisto no ino” i pi huësti ca maxo no tsi “Pabëcasyama xo noa ra” ii quíha yosahai ca maxo huëtsa, cohuëcatsi na. Jama, “No nahuarino. No cohuëno” i pi jaca no tsi “Tsiricasqui noa” icani quíha pë. Jabi naa ranihuahacatumaxëni ca xocobo jascaria xo naa nohiria bo ri.

³³ Jabi Juan joquë tsi jato qui yoi quíha jahuë jabi iniquë pë. Joxo tsi Juan samaniquë. Jënë ja ayamaniquë. Tocajano tsi “Yoshi jaya xo” iqui mato ja yoati na pë.

³⁴ Jatsi ë joniquë. Ea ti tsi xo oriquihaina. Ea ti tsi xo jënë acaina. Tocahëno tsi “Oriquiti-naxëni, jënë-naxëni tsi xo toa. Jasca, jochacanaibo ya rabënahi quíha pë” iqui mato pë ëa yoati na.

³⁵ Jabi mato qui yoi xo noho jabi ë acaina. Jasca, mato qui yoi tsi xo Juan jabi ri. Jama, tiisiyoi-canaibo qui jia tsi xo noba jabi ra.

Jochahuaxëni ca yoxá Jesu tahë ashimanina

³⁶ Huësti ca fariseobá quíha Jesu qui joi amaniquë ja bëta ja oriquino. Jatsi quíha jahuë xobo qui Jesu caniquë. Cahax ja tsahoniquë oriquixëna.

³⁷ Jabi toa yacatá tsi racani quíha jochahuaxëni ipaonish ca yoxa ri. Fariseoba xobó tsi oriquíhi Jesu ini nori ca ja nicani quíha. Nicahax toa tsi quíha ja caniquë jisi na. Botiá ca copixëni ca perojome ja bëniquë.

³⁸ Jicohax Jesu tahë tsi ja mëniniquë. Toá tsi quíha ja aracona-niquë. Jatsi jahuë bëho yaxo tsi quíha jahuë tahë bo ashimatsijahuaniquë. Jatsi jahuë boó tsi jahuë tahë ja shinahuaniquë. Shinahuaxo tsi quíha ja tatsoniquë. Jquirëquë jahuë tahë qui perojome ja japaniquë ra.

³⁹ Jasca, yoxá ani ca fariseobá, naa Jesu qui joi amanish cató jisni quíha. Jisi tsi ja shinaniquë, “Jochahuaxëni ca naa yoxa nori ca cahëyamahi quíha tonia. Dios Chani yoati ibo yoi pi irohaquí tsi motsahai ca yoxa ja cahëquë aqüë ra. Jochahuaxëni ca yoxa tsi xo naa” i ja niquë jamë no.

⁴⁰ Jatsi Jesús quëbiniquë:

—Jahuëcara mia yoacasquia ra, Simón —iquiina.

—Ihuë, Maestro —i Simón niquë.

⁴¹ Jatsi quíha ja qui chani Jesús yoaniquë:

—Tobi quíha dos ca joni bo iniquë. Jato qui chamá parata prestahuahaniquë. Jariapari ca joni qui quinientos ca parata ja aniquë. Naa copixëni ca parata quíha. Jasca, joni huëtsa qui nama, naa cincuenta ca parata ja qui ja aniquë. Prestamo quíha.

⁴² Jatsi quíha jahari toa parata ibo qui ati mëtsama ja icani quíha, naa dos ca joni bo rë. Noitiria ca joni bo quíha. Jatsi jato noiquí tsi quíha jato cuenta bo chamá nianiquë ra. Shinajiaxëni ca chama ja ini quíha. Jabi jato cuenta bo chamá niaquë tsi quíha ¿jënë ca joni oquë tsi jahuë chama noini? ¿Cuenta

chahitaxëni ca jayanish ca ni? ¿Cuenta pistia ca jayanish ca ni? Ea yoahuë —nëa tsi quiha Simón qui Jesu nëcaniquë.

43 —Tonia oquë tsi noiniquë cuenta chahitaxëni ca jayanish cato ra —i Simón niquë.

—Oca xó ra —i Jesu niquë.

44 Jatsi yoxa quiri bësohax Simón qui Jesu chaniniquë:

—Mi xobo qui è jicoquë ra. Jënëpaxa è qui mi ayamaquë rë, tachocohati; jama, jahuë bëho yaxo tsi noho tahë ja chocoquë ra. Jaquirëquë jahuë boó tsi noho tahë ja shinahuaquë.

45 E jicoquë tsi ëa mi joihuayamaquë rë, tatsohai cató no. Jama, naa yoxa tsayahuë. È jicoquë rohari tsi noho tahë huëstima tsi ja tatsoquë ra.

46 Noho boo qui xëni mi ayamaquë rë. Jama, noho tahë bo qui copixëni ca perojome ja japaquë ra.

47 Jaha tsi masahacaquë jahuë huëstima ca jocha iquia ra, ja noiriha ca quëshpi na. Jama, ichariama ca masaha ca jocha jaya ca tsi xo toa noiyamariahai cato ra —nëa tsi Simón qui Jesu nëcaniquë.

48 Jatsi quiha,

—Masahacaquë mi jocha ra —i yoxa qui Jesu niquë.

49 Jatsi chaninatsi mesa tsahonish cabo niquë:

—¿Tsohuëcara ni naa joni sa, naa jocha masahai cato? —iquina.

50 Jatsi quiha yoxa qui Jesu chaniniquë:

—Mi xabahamahacaquë ra, mi chitimihai cató no. Bëpasi tsi cata —iquina.

8

Galiléa ca yaca bo qui Jesu shishonina

1 Jaquirëquë quiha yaca huëtsa, yaca huëtsa qui Jesu caniquë. Dios Chani yoahi ja caniquë Diós othai ca yoati na. Jasca, ja bëta bocaniquë doce ca banahuacanaibo ri.

2 Bocaniquë ichariama ca yoxa bo ri, naa ja jënimahuani ca yoxa bo. Jasca, caniquë María Magdalena, naa siete ca yoshi jayanish cato.

3 Jasca, jato bëta caniquë Juana, Chuza ahuini, naa Herodes empleado. Bocaniquë Susana, yoxa huëtsa bo ri. Jabi Jesu, jahuë rabëti bo, tihí cabo naa yoxa bá orihuapaoni quiha jato parata yoí no.

Bëro sayanish cato

Mateo 13.1-9; Marcos 4.1-9

4 Toatiyá tsi Jesu qui huëstima ca nohiria bëcaniquë. Huëstima ca yaca bo ax ja bëcani quiha jahuë chani nicaxëna. Jatsi bëroria ca chani Jesu jato qui yoaniquë jato tiisimaxëna. Ja nëcaniquë:

5 —Bëro sayahi quiha joni caniquë. Bëro sayajahuano tsi quiha huësti huësti ca bëro bahi tapái xapaquëniquë. Jahá tsi ja jamahacani quiha. Jasca, jahá ca bëro isa bá piniquë.

6 Jasca, bëro huëtsa maxax mai qui xapaquëniquë. Jabi shinahacax ja chonini quiha jënë yama pi ja ini iqui na.

7 Jatsi bëro huëtsa masa xërëquë tsi xapaquëniquë. Bëro ya shinahabëquiniquë quiha toa masara pë. Jatsi banahaca ca mapahacani quiha.

8 Jatsi bëro huëtsa mai jiaxëni ca qui sayahacaniquë. Shinahaxo tsi huëstima ca bimi ja saihuaniquë. Tihiria ca bimi saini quiha —nëa tsi Jesu nëcaniquë nohiria bo qui.

Chanipama tsi,

—Ea nicati xo jatiroha cabo ra —i ja niquë.

⁹ Jabi Jesú yoani ca chani jahuë rabëti bá cahëyamaniquë. Ja quëshpi tsi, —¿Jënihi ni naa noqui mi yoahana sa? —i ja qui jaca niquë.

¹⁰ Jatsi quiha Jesú quëbiniquë:

—Mato qui tiisi acacanicuë, naa Diós otoiha ca yoati na. Jonë ca jahuë bo ma cahëxëti xo. Jama, naa jonë ca jahuë bo cahëyamaxëhi quiha tëxë bo. Ja tsi xo toa nëca ca chani jato qui chaniquia, nicaxo ja cahëyamacano iquish na.

Jahuë chani Jesú bërohuanina jahuë rabëti bo bax na

Mateo 13.18-23; Marcos 4.13-20

¹¹ Jatsi quiha jahuë chani Jesú bërohuaniquë:

—Jabi Dios Chani tsi xo toa sayahaca ca bëro.

¹² Toa bahi tapai cabo tsi xo toa Dios Chani nichahi ca nohiria bo. Chani ja nicacano tsi johi quiha Satanás. Joxo tsi jato shina ó ca chani tsëcahi quiha rë, ja chahahuayamacano xabahamahacaxëna.

¹³ Jabi maxax mai qui sayahaca ca bëro jascaria tsi xo nohiria huëtsa. Ranixo tsi Dios Chani biriacani quiha nicaxo na. Jama, jato shina ó tsi tapoyamahi quiha Dios Chani rë. Naamayamahi quiha ja chahahuacanaina rë. Dios Chani tahëhax pi tënëmahacaquí tsi Dios Chani niacani quiha pë.

¹⁴ Jabi masa xërequë sayahaca ca bëro jascaria tsi xo nohiria huëtsa. Dios Chani nicacaquë jato ri. Jama, Dios quima jato ninihi quiha mai ca jahuë bo. Toa jahuë bo shina-shinacani quiha pë. Jatsi Dios Chani tsihaqui quiha toa parata ó ja quëëcanaina. Jasca, tsihaqui quiha toa jato ranihuahai ca jahuë bo pë. Ja quëshpi tsi jato shina ó ca tsi anitimaxëni tsi xo Dios Chani rë.

¹⁵ Jama, mai jiaxëni sayahaca ca bëro jascaria xo nohiria huëtsa. Dios Chani nicacanaibo tsi xo naa. Nichahax jato qui jia quiha jahuë Chani ra. Chahahuacani quiha ra. Chahahuaxo tsi anomaria tsi xo toa Dios bax ja acanaina.

Yoahacati xo Jesu chani

Marcos 4.21-25

¹⁶ ¿Caca nama, oxati nama jahuë lamparina janahi ni ibo pa, tsamaxo na? Tocayamahi quiha. Bëroria tsi janahi quiha, naquëtë ja huëano jicocanaibo bax na.

¹⁷ Jascaria tsi bërohuahacaxëti xo nohiria bo qui yoahama ca tëquë.

¹⁸ Jatsi quiniacaxëcahuë. Jia tsi Dios Chani nicatsacana. Jia pi ma nicano tsi anixëhi quiha mato tiisi. Jama, ja bichi ca tiisi pistia bënoxëhi quiha nicacasyamacanaibo —nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë jahuë chani bërohuahi na.

Jesu jahëhua, jahuë noma bo

Mateo 12.46-50; Marcos 3.31-35

¹⁹ Jabi jahuë jahëhua, jahuë noma bo, tihi cabo Jesu qui bëcaniquë. Jama, ja qui basimatimaxëni quiha ja icanicuë ja qui quëtsoni ca nohiria bo iqui na.

²⁰ Jatsi quiha Jesu qui nohiria bo chaniquë:

—Bëcaquë mi ihua, mi noma bo ra. Xobo cacha niicani quiha. Mia jiscasani quiha —iquiina.

²¹ Jatsi quiha Jesú quëbiniquë:

—Noho jahëhua yoi, noho noma yoi bo, tihi cabo tsi xo toa Dios Chani nicacanaibo. Tihi cabo tsi xo toa jahuë yoba acanaibo —iquiina.

Yoshini, choca, tihi cabo Jesú janacamanina

Mateo 8.23-27; Marcos 4.35-41

²² Toatiyá tsi quiha noti qui Jesu jiconiquë jahuë rabëti bo ya. Jicohax,

—¿Ia rabëquëx ca qui canomani? —i jato qui ja niquë.

Jatsi shitatsijacanicuë.

²³ Shitajacano tsi quiha notí tsi oxa Jesu iniquë. Jatsi ianë tsi cosporiatsi yoshi niquë. Jato notí rëamëtsi quiha jënë iniquë rë. Jëtëquëpaimaria jato notí ini quiha.

²⁴ Jatsi Jesu bësomahi ja bocaniquë.

—Jisa Maestró. Jëtëquëpaima xo noa ra —i jaca niquë.

Jatsi quiha Jesu joiniquë. Joixo tsi quiha yoshini, choca, tihí cabo ja raahaniquë. Jatsi quiha janacanicuë yoshini. Pasiniquë ia ri.

²⁵ Jatsi Jesú jato nicaniquë:

—¿Yama ni ë qui ma chitümihaina ra? —iquiina.

Raquëhax,

—¿Tsohuë cara ni naa sa? Ja qui nicahi quiha yoshini, choca pa —i jaca niquë.

Jatsi ja ratëyocanicuë.

Yoshi jayanish ca jënimahuahacarina

Mateo 8.28-34; Marcos 5.1-20

²⁶ Galilea mai jïsbaya tsi quiha ia rabëquëx ca qui ja shitacanicuë Gadara icanai ca mai qui.

²⁷ Rërëhax Jesu tëmahinanicuë. Toa xo tsi quiha yoshi jaya cató jato bëchaniquë. Tsoboco ja ini quiha. Siri tsi sahuëti ja sahuëyamani quiha. Jasca, jahuë xobó tsi ja racayamani quiha, rësonish caba maí tsi ja chitëcasni iqui na.

²⁸ Jatsi Jesu tsayahax ja sainiquë. Saihax ja bësojó tsi ja mëniniquë. Jatsi,

—Ea huënahuyamahué Jesú, mana ca Dios Baquë. Ea tënëmayamahué iquia —i Jesu qui joni niquë joi pistiamá no.

²⁹ Jabi nëca tsi quiha ja chaniniquë, “Ja quima tsëquëcahuë” i yoshi bo qui Jesu ni nori quëshpi na. Jabi huëstima tsi quiha yoshi bá naa joni qui tsaminiquë rë. Jatsi jahuë yoshi iqui tsi quiha nohiria bá jahuë mëquë bo, jahuë tahë bo, tihí cabo nëxapaoni quiha mëchichó no, ja paxayamano iquish na. Jama, mëchicho ja tësapaoni quiha. Jasca, xabaca, nihi, tihí cabo qui ja jabapaoni quiha yoshi iqui na.

³⁰ Jatsi quiha,

—¿Jahuë ni mi janë ra? —i toa joni qui Jesu niquë.

—Seis Mil —i quiha joni niquë, huëstima ca yoshi ja qui jiconi nori iqui na.

³¹ Jatsi yoshi bá Jesu bënarianiquë, tënëtiya qui jato ja raayamano.

³² Jabi basima xo tsi quiha yahua jinaya cabá pihi iniquë. Yahua tirixëni quiha. Jatsi quiha,

—Japa toa yahua jinaya cabo qui noqui raatsana. Jato qui no jicono ra — iriatsi jaca niquë Jesu qui.

Jatsi,

—Bocata —i jato qui Jesu niquë.

³³ Jatsi quiha joni quima ax ja natsëquë-canicuë. Natsëquëhax yahua qui ja jicocanicuë. Jatsi quiha jabatsi yahua tirixëni niquë. Maca ax rënichihax ia qui ja jabayocanicuë. Ja nëachiyocanicuë.

³⁴ Jatsi yahua obëso cabo jabaniquë yaca qui. Jënipijani ca ja yoabonacani quiha.

³⁵ Jatsi nohiria bocanicuë ocapijani ca jisi na. Jesu qui ja bëcaniquë. Toá tsi quiha yoshi jayanish ca joni ja jiscanicuë. Jesu tapaí tsaho ja ini quiha. Sahuëti sahuë ja ini quiha. Jënima ja ini quiha. Jatsi ja raquëyocanicuë tsayahax na.

³⁶ Jatsi yoyoxëni ca joni jënimahuahacani nori ca quinia jisnish cabá yoanicuë bëcanish cabo qui.

³⁷ Jatsi pë Jesu bënatsi quiha Gadara maí ca nohiria tēquētá huaniquē jato ja jisbayano. Ja raquēyocani quiha. Jatsi noti qui ja jicohaca tsi quiha Jesu caniquē.

³⁸ Jabi yoshi jayanish ca joni Jesu ya cacasniquē jaa ri,
—Mi bêta cacasquia —iquiina.

Jama, jahari jahuē xobo qui Jesús raaniquē.

³⁹ —Mi xobo qui cata. Mi bax Diós aca ca yoata —i ja qui Jesu niquē.

Jisbaya tsi quiha toa yacata xo tsi ja bax Jesús ani ca ja yoabonaniquē ra.

Jairo jahini, jimihacai ca yoxa, tihí cabo jënimahuahacanina

Mateo 9.18-26; Marcos 5.21-43

⁴⁰ Ia rabēquēx ca ax Jesu bacaquē tsi quiha rani tsi nohiria bá joihuaniquē, ja manacanaí ca quēshpi na.

⁴¹ Jatsi quiha catiti xobo chama joniquē, naa Jairo icanai cato. Jesu tahē tsi ja mēnihaca tsi,

—Noho xobo qui johuē ra —iriatsi ja qui ja niquē.

⁴² Jabi rësopaimaria quiha jahuē jahi iniquē rē. Doce ca año bo jayani quiha. Jatsi ja bêta Jesu caniquē. Ja cano tsi quiha ja qui nohiria quētsojahuacanicuē.

Huéstima ca nohiria quiha.

⁴³ Jabi nohiria xērēquē tsi quiha jimihacai ca yoxa iniquē. Doce ca año no tsi ini quiha ja jimihanina rē. Jasca, jahuē parata tēquē doctor bo qui ja mēani quiha jënimahuahacaxēna. Jënimahuahacatimaxēni ja ini quiha.

⁴⁴ Jabi Jesu cho quiha naa yoxa basimaniquē. Basimaxo tsi quiha jahuē sahuēti quēpē ja motsanicuē. Jatsi jënētapiniquē ja jimihacaina ra.

⁴⁵ Jatsi quiha,

—¿Tsohuē éa motsaha? —i Jesu niquē.

—Yama tsi xo toa mia motsahaina ra —i quiha nohiria bo niquē.

Jatsi pasi quiha nohiria bo iniquē. Jatsi,

—Tsayahuē. Mi qui quētsoyani quiha nohiria bo ra, Maestró. Mia tijhacani quiha. ¿Jënahuariahax “¿Tsohuē éa motsaha?” i mi na ra? —i Jesu qui Pedro niquē.

⁴⁶ Jatsi Jesús quëbiniquē:

—Éa motsayaquē nohiria iquia. E quima ax noho chama tsëquëquë ra —iquiina.

⁴⁷ Jatsi mëmëriatsi quiha yoxa niquē.

—Cahëhi quiha rē —i jamë ja niquē.

Jatsi Jesu qui johax tsi quiha ja bësojó yoxa mëniniquē. Mënixo tsi nohiria bo bësojo xo tsi ja ani ca ja yoanicuē.

—Mia ë motsaquë jënimahuahacaxēna ra. E jënimahuahacatapiquē ra —i Jesu qui yoxa niquē.

⁴⁸ Jatsi,

—Mi jënimahuahacaquë caí, mi chitimihá ca quëshpi na. Bëpasi cata —i ja qui Jesu niquē.

⁴⁹ Chanijano tsi quiha chama Jairo xobo ax chani bëhai ca cahënicuë. Cahëhax,

—Rësoquë mi jahi pistia rë. Maestro jari huënahuyamahué —i Jairo qui ja niquē.

⁵⁰ Jama, nicahax Jesu chaniniquë:

—Raquëyamatsina. E qui mi chitimiti xo. Jënimaxëhi quiha mi jahini ra —iquiina.

⁵¹ Jatsi xobo qui ja cahënicuë. Cahëhax,

—Nohiria ë bêta jicoyamano —i ja niquë.

Jatsi quiha Pedro, Juan, Jacobo, jahini jahëpa, jahuë jahëhua, tihi cabo roha Jesu ya jiconiquë.

⁵² Jahi tahëhax tsi araconahi nohiria tëquë ini quiha. Jatsi,

⁵³ —Arayamacana. Bëso xo ra. Oxa roha —i jato qui Jesu niquë.

Jatsi quiha nohiria bá osaniquë, ja rësoni nori ja cahëcane quëshpi na.

⁵⁴ Jatsi xotaco mëquë Jesú biniquë. Bichi tsi,

—Bësohuë, cai —i ja qui ja niquë.

⁵⁵ Jatsi ja bësotëquëniquë. Ja niitapiniquë. Jatsi quiha,

—Pimahuë —i jahuë nabo qui ja niquë.

⁵⁶ Ratëniquë jahuë nabo, rani-ranihi na. Jatsi,

—Jënipijaha ca yoayamacana —i jahuë nabo qui Jesu niquë.

9

Jahuë doce ca rabëti bo Jesú raanina

Mateo 10.5-15; Marcos 6.7-13

¹ Jesú jahuë doce ca rabëti bo quënaniquë ja caticano. Quënaxo tsi quiha chama jato qui ja aniquë yoshi bo tsëcati, noitiria cabo jënimahuati.

² Jatsi quiha jato ja raaniquë Díos otoiha ca chani ja yoacano, isicanaibo, iquicanaibo, tihi cabo ja jënimahuacano.

³ Yobapama tsi Jesu nëcaniquë:

—Mëquëya bocana. Coti jihui, sota, oriquiti, parata, tihi cabo boyamacana. Rabë ca sahuëti boyamacana; huësti ca roha.

⁴ Tsohuëcaracá xobo qui jicohax toá tsi chitëcana. Chitëquí tsi xobo rari-nayamacana.

⁵ Jasca nohiria bá pi mato joihuayamano tsi toa yaca jisbayacana. Jisbaya tsi mato tahë ca cospo totohacahuë jato jocha jismaxëna. Toca tsi jato qui Díos caxa ma jismatí xo —i quiha jato qui Jesu niquë.

⁶ Jatsi quiha ja bocaniquë. Yaca bo ja nacocani quiha, Díos Chani yoahi na. Jasca, jatiroha ca iti xo tsi quiha noitiria cabo ja jënimahuacanicuë.

Juan yamabo yoati Herodés nicanina

Mateo 14.1-12; Marcos 6.14-29

⁷ Jatsi quiha chama Herodés nicaniquë jatiroha ca Jesú ani ca yoati na. Nicahax ja shina-risiquiniquë. Shinati pi ja cahëyamani quiha “Bëso xo Juan yamabo ra” i nohiria bo ni quëshpi na.

⁸ Jasca,

—Elías yamabo tsi xo naa jisiquihaina tonia —i huëtza bo niquë.

—Bësotëquëquë Díos Chani yoanish ca huësti cato —i quiha huëtza bo niquë.

⁹ Jatsi Herodes nëcaniquë:

—Juan mapo ë quëesayamëquë ra. ¿Tsohuëcara ni naa joni sa? Anomaria tsi xo toa nohiria bo chanihai ca ja yoati na —iquiina.

Nohiria bo iqui tsi Herodés Jesu jiscasni quiha.

Cinco mil ca joni bo Jesú pimanina

Mateo 14.13-21; Marcos 6.30-44; Juan 6.1-14

¹⁰ Jatsi quiha Jesu rabëti bo bacaniquë. Bacaxo tsi quiha ja acani ca tëquë Jesu ja yoacaniquë. Jaquirëquë jahuë rabëti bo Jesú boniquë Betsaida yaca quiri. Jato bëta ja icasni quiha jamëpistiá no.

¹¹ Jabi ja bocaquë tsi quiha nohiria bá nicaniquë. Nicaxo tsi quiha ja banahuacanicuë jato ri. Jatsi nohiria Jesú joihuanicuë. Joihuaxo tsi quiha Díos otoiha ca yoati jato ja yoanicuë. Jasca, noitiria cabo ja jënimahuanicuë.

12 Jaquirëquë yata tsi quiha ja qui jahuë rabëti bo bëcaniquë. Caquë quiha bari. Bëhax tsi jahuë rabëti bo ja qui chaniniquë:

—Basima ca yaca bo, huai bo, tihi cabo qui nohiria raatsana. Oxati bo, piti, tihi cabo ja bicano ra. Yama tsi xo nëá ca racati ra —i Jesu qui jaca ni quiha.

13 Jatsi quiha,

—Jato pimacana —i jato qui Jesu niquë pa.

Jatsi,

—Yama tsi xo nëá ca piti ra. Cinco ca mapari, dos ca sanino, jaroja tsi xo rë. ¿Naa nohiria tëquë bax mapari copihì caxëhi ni noa pa? —i ja qui jaca niquë.

14 Jabi toá tsi quiha cinco mil ca joni bo mani ini quiha. Huëstima quiha. Jatsi,

—Maxo cincuenta, maxo cincuenta, nëca tsi nohiria tsahomatsacana —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë.

15 Jatsi toca tsi ja acaniquë. Nohiria tëquë ja tsahomacanicuë.

16 Jaquirëquë cinco ca mapari, dos ca sanino, tihi cabo Jesú biniquë. Bixo tsi quiha mana nai qui tsayahax tsi “Gracias” Dios qui i ja niquë piti quëshpi na. Jatsi mapari ja tëxënamanicuë. Tëxënamaxo tsi jahuë rabëti bo qui ja aniquë nohiria bo qui ja taacano.

17 Piniquë nohiria tëquëta. Ja sëyayocanicuë. Jaquirëquë mapari quësi bo, sanino, naa pihama ca quësi bo ja catiacanicuë ra. Doce ca caca ja rëacani quiha.

—Xabahamati Ibo xo Mia —i Pedro nina

Mateo 16.13-19; Marcos 8.27-29

18 Xaba huëtsá tsi Jesu bëhoxno tsi quiha ja bëta jahuë rabëti bo iniquë. Jatsi jato ja nicaniquë:

—¿Tsohuë ni ëa? ¿Jënihi ni nohiria bo ëa yoati na? —i jato qui Jesu niquë.

19 Jatsi jahuë rabëti bá quëbiniquë:

—“Ashimanish ca Juan yamabo përe xo mia” ii quiha huëstima cabo. “Elías yamabo” ii quiha huëtsa bo. Jasca, “Dios Chani yonish cabo ó ca huësti cato, naa rësonish cabo quima ax tëronoyamëtax cato” ii quiha tëxë bo —nëa tsi Jesu qui ja nëcacanicuë.

20 Jatsi jato ja nicaniquë:

—¿Japa mato tsa ni? ¿Tsohuë ë nori ca icanai? —i Jesu niquë.

Jatsi quiha,

—Dios raahacanish ca Xabahamati Ibo xo mia ra —i Pedro niquë.

Ja rësohai yoati tsi Jesu chaninina

Mateo 16.20-28; Marcos 8.31-9.1

21 Jatsi jahuë rabëti bo Jesú yobanicuë, tsohuë ja iqui ca ja yoayamacano iquish na.

22 Yobapama tsi ja nëcaniquë:

—Tënë-tënëxëquia naa Nohiria Baquë ë nori cato ra. Jasca, ëa niacaxëcani quiha yosibo, arati ibo-iboria bo, Dios yoba tiisimacanaibo rë. Tihi cabá ëa namëcaxëcani quiha. Jama, tres bari huinocaquë tsi bësetëquëxëquia ra —i jahuë rabëti bo qui ja niquë.

23 Jaquirëquë Jesu nëcaniquë:

—Ea pi banahuacasqui tsi ma acatsai ca ma shinayamaxëti xo. Jatiroha ca bari tsi mato cruz ma iano ra. Iaxo ëa ma banahuano.

24 Jabi xabahamahacayamaxëhi quiha toa jahuë noma jabi ó quëëmishëni cato. Jama, xabahamahacaxëhi quiha jahuë noma jabi chihohuahai cato ëa tahëxo na.

²⁵ Jatsi jatiroha ca maí ca jahué bo joní bēbomitsa, rioria ca iquiina. Jama tēnētiya qui pi caquí tsi ʔjahuēcara ca ja bēbona?

²⁶ Jasca pi ēa, noho chani, tihi cabo qui jaboqui nohiria bērabino tsi jato qui bērabixēquia ēa ri, xaba huētsa ē joxēquē no. Toa barí tsi Rey jascaria tsi, naa noho ángel bo ya tsi joxēquia ra, noho jahēpa chamá no.

²⁷ Mato parayamaquia, “Díós otohai ca oquē jixxēqui mato ichariama cabo” iquia. Rēsonox pari tsi ja otohai ca oquē jiscaxēcani quiha —nēa tsi quiha Jesu nēcaniquē.

Jahuē oquē Jesú jismanina
Mateo 17.1-8; Marcos 9.2-8

²⁸ Nēca tsi chanixo tsi Pedro, Jacobo, Juan, tihi cabo maca qui Jesu boniquē oquēri ca semaná no. Jaha tsi Dios qui ja bēhoxcasni quiha.

²⁹ Dios qui bēhoxjano tsi quiha jahué bēmāna jaria jabitiniquē. Jasca, joxonaria-niquē jahué sahuēti.

³⁰ Jatsi jisiquitapiniquē rabē ca joni bo. Ja bēta chanihi ja icani quiha. Moisés yamabo, Elías yamabo, tihi cabo jisiquini quiha.

³¹ Jabi mana ca oquē ca ja jayacani quiha jato ri. Anomaria jato jaria ini quiha. Jabi chaninahi ja icaniquē, naa Jerusalén tsi Jesu nahai ca yoati na.

³² Jabi coshi ini quiha Pedro, Jacobo, Juan, tihi caba bēro. Jatsi ja bēsocaniquē. Bēsoso tsi quiha Jesu, ja bēta rabē ca niikai ca joni bo, tihi cabo ja jiscaniquē.

³³ Jatsi nai qui Moisés yamabo, Elías yamabo, tihi cabá jisbayano tsi Pedro chaniniquē:

—Noqui jia tsi xo nēa no iquiina. Tres ca tapas no ano ra. Huēsti mí-na, huēsti Moisés yamabá-na, huēsti Elías yamabá-na —i ja ni quiha.

Jabi toca tsi Pedro chaniniquē, ratēhi na.

³⁴ Jari chanijano tsi quiha tsēmo joniquē. Joxo tsi jato ja mapaniquē. Jatsi tsēmo qui Moisés yamabo, Elías yamabo, tihi cabo jicoquē tsi quiha ja raquēcaniquē.

³⁵ Jatsi tsémó ca joi ja nicacaniquē:

—Noho Baquē tsi xo naa. E bini ca tsi xo naa noho yonoco ati. Ja qui nicatsacana —i joi niquē.

³⁶ Jatsi joi pasiquē tsi quiha toá tsi Jesu iniquē. Jamēpistia quiha. Toatiyá tsi ja jiscani ca jahué bo jahué rabēti bá yoayamani quiha. Ja bēpacani quiha jēnipijani ca yoati na.

Yoshi jayanish ca baquē Jesú jēnimahuanina
Mateo 17.14-21; Marcos 9.14-29

³⁷ Maca quima ax botēxo tsi quiha nohiria huēstima ca ja bēchacaniquē huēaquē no.

³⁸ Jatsi nohiria xērēquē ó ca joní Jesu quēnaniquē:

—Anoma tsi xo noho baquē ra, Maestró. Noho baquē yoi ra. Tsayapa.

³⁹ Noho baquē qui yoshini tsamihaca tsi sai-saihitapihi quiha noho baquē rē. Jatsi noho baquē caxo amahi quiha. Jatsi bacoxhi quiha rē. Natohuahi quiha. Natohuaxó tsi jisbayahi quiha ra.

⁴⁰ Jasca, “Noho baquē ó ca yoshi tsēcacahuē” i mi rabēti bo qui ē quē. Tsēcaticamāxēni ca xo rē —nēa tsi Jesu qui joni nēcaniquē.

⁴¹ Jatsi Jesú quēbiniquē:

—Chitimitimaxēni ca yosaxēni ca nohiria xo mato pē. ʔJahuē tihi tsi mato tēnēxēhi ni ēa pē? Mi baquē nēri bēhuē —nēa tsi Jesu nēcaniquē.

⁴² Jatsi baquë basimano tsi yoshini mai qui baquë nianiquë. Caxo ja amahacani quiha. Jatsi yoshi Jesú raahaniquë. Raahaxo tsi quiha ja jënimahuaniquë. Jaquirëquë jahuë jahëpa qui jahari ja aniquë.

⁴³ Jatsi Dios chama-chamaria qui nohiria tëquë ratëyoniquë tsayahax na.

Ja rësoxëhai yoati tsi Jesu chaninina

Mateo 17.22-23; Marcos 9.30-32

Jari Jesú ani ca yoati tsi nohiria chaninano tsi quiha jahuë rabëti bo qui Jesu chaniniquë:

⁴⁴ —Jia tsi ëa nicacana, ma shina-bënoyamano iquish na. Nohiria caxaxënia cabo qui ë mëahacaxëti xo —i ja niquë.

⁴⁵ Jama, Jesú yoani nori ca ja cahëyamacani quiha. Jato joma quiha. Jari jato qui jonë ini quiha ja yoanina. Jama, Jesu ja nicayama-caniquë ja yoaha ca ja bërohuano, raquëquí na.

¿Tsohuë ni oquë cato?

Mateo 18.1-5; Marcos 9.33-37

⁴⁶ Jatsi chaninatsi Jesu rabëti bo niquë, tsohuë jato oquë ca ixëti iqui ca yoati na.

⁴⁷ Jabi ja chaninacanai nori ca Jesú cahëni quiha. Cahëxo tsi quiha baquë pistia ja biniquë. Bixo tsi ja tapai ja nimaniquë.

⁴⁸ Nimahax,

—Ea joihuahi quiha tsohuëcara ca noho janë tsi naa baquë pistia joihuahai cato. Jasca, ëa raanish ca ri joihuahi quiha ëa joihuahai cato. Nicaparicana. Oquë-oquëriaxëhi quiha mato xërëquë ó ca iriama cato ra, naa baquë pistia jasca cato —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

Jesu rabëti yoi bo

Marcos 9.38-40

⁴⁹ Jatsi Juan chaniniquë:

—Jisa, Maestró. Mi janë tsi yoshi tsëcahai ca joni no tsayahitaquë ra. Tsayaxo toa joni no jënëmacas-hitaquë noba maxo quirim ja iqui iqui na —i Jesu qui Juan niquë.

⁵⁰ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Jënëmayamacana. Noba rabëti tsi xo toa noqui pasomahama cato ra — iquiina.

Jacobo, Juan, tihí cabo Jesú raahanina

⁵¹ Jabi basima quiha nai qui Jesu tërohacati xaba iniquë. Toatiyá tsi raquëhaxma tsi Jerusalén qui ja cacasni quiha.

⁵² Jatsi rëquë tsi joni bo ja raaniquë jahuë quinia ja rohahuacano. Jatsi, Samariá ca yaca qui ja jicocaniquë, chitëti iti Jesu bax mëraxëna.

⁵³ Jama, jato yaca qui Jesu cahëquë tsi quiha samariabá jato chitëmacasyamani quiha, Jerusalén qui ja bocanai ca ja jiscani quëshpi na.

⁵⁴ Jatsi samariabo qui Jacobo, Juan, tihí cabo caxaniquë. Caxahax, —¿Naipá ca chihi baaxëhi ni noa, Ibobá, jato mëshati, naa Elías yamabá ani jascaria? —i Jesu qui jaca niquë.

⁵⁵ Jatsi Juan, Jacobo, tihí cabo quiri bësoso tsi quiha Jesú jato raahaniquë.

⁵⁶ Jatsi yaca huëtsa qui ja bocaniquë chitëxëna.

Mahitsa ca bahahuacanaibo

Mateo 8.19-22

⁵⁷ Bahí tsi bohocanajacano tsi,

–Jahuëniacara qui mi caxëhai ca mia banahuaxëquia –i huësti ca joni Jesu qui niquë.

⁵⁸ Jatsi Jesú quëbiniquë:

–Jato quini bo jaya xo tsaca bo. Jasca, naha jaya xo isa bo. Jama, ëa, naa mana ax johax ca tsi xo toa racati xobo yama cato –iquiina.

⁵⁹ Jatsi joni huëtsa qui Jesu chaniniquë:

–Ea banahuahuë –iquiina.

Jama,

–Mi bëta cacasquia ra. Jama, jaboqui canoma xo ëa ra. Rësopaimaria xo noho jahëpa. E maihuaparixëti xo –i joni niquë.

⁶⁰ Jatsi Jesú quëbiniquë:

–Jato nabo Dios chahuayamacanaibá maihuano. Mi yonoco tsi xo toa Dios Chani yoahi cati, naa Diós otoi ca yoati na –iquiina.

⁶¹ Jatsi,

–Mi bëta caxëquia, Taitá. Huënyamaxëhuë. Jahari noho xobó cabo qui ë caapariti xo jato joihuaxëna –i joni huëtsa niquë.

⁶² Jama, ja qui Jesu chaniniquë:

–Noho yonoco pi chitahëhuaquí tsi jahari mi jahuë bo qui mi bacayamano. Ibo Dios bax yonocoyoti mëtsama xo toa jahari bacacatsai cato ra –iquiina.

10

Setenta ca joni bo Jesú raanina

¹ Jaquirëquë setenta ca joni bo Ibo Jesú biniquë. Bixo tsi quiha rëquë tsi dos, dos, dos tsi jato ja raaniquë ja shishocatsai ca yaca tëquë qui.

² Raapama tsi ja nëcaniquë:

–Huëstima tsi xo toa tēsahacati cato ra, ichariama yonococanaibo nori. Ja quëshpi tsi Ibo Dios nicacana, yonati bo ja raano ja bax yonocoti.

³ Jatsi, bocata. Mato raaquia. Cama xërëquë ó ca oveja xocobo jascaria ixëqui mato.

⁴ Jatsi parata, sahuëti, zapato bo, tihi cabo boyamacana. Jasca, bahí tsi bamayamacana, nohiria joihuaxëna.

⁵ Jasca, xobo qui jiconox pari tsi “Dios mato shomahuano” icana ibo qui.

⁶ Jabi toá pi rabënacatsai ca joni racano tsi toá tsi chitëxëhi quiha ma shomahuahaina. Jama, xobo ibo pi rabënacasyamano tsi ma joihuahai ca jahari bicana.

⁷ Jasca, xobo qui jicohax xobo rarinyamacana. Huësti ca ití tsi chitëcana. Toa xo tsi ma taahacahai ca jahuë bo picana. Jabi jahuë yonoco quëshpi tsi orihuahacaxëti xo yonati.

⁸ Jabi yacatá ca nohiria bá mato joihuano tsi mato qui ja taacanai ca jahuë bo picana ra.

⁹ Jasca, toá ca iquicanaibo jënimahuacana. Jënimahuahax, “Mato basima tsi xo Diós otaihaina” icana jato qui.

¹⁰ ‘Jama, yacatá ca nohiria bá pi mato joihuayamano tsi jato calle bo qui bocata.

¹¹ Toá tsi “Mato yacatá ca cospo jaya xo noba tahë bo pë. Bicasyama xo noa. Bitá” i jato qui cana. Jasca, “Mato parayamaqui noa. Jaboqui mato qui basimaria Diós otohai ca joquë ra” i jato qui cana.

¹² Parayamaquia. Copiti barí tsi anomariaxëhi quiha naa yacatá ca nohiria copi ra; naa jochahuaxëni ca Sodoma yaca oquë ja iti quiha.

*Nicamixëni ca yaca bo**Mateo 11.20-24*

¹³ ‘Noitirixëhi quiha mato Corazín cabá. Noitirixëhi quiha mato ri, Betsaidá cabá. Mato yaca bo xo tsi huéstima ca jisti bo acacani quiha; mahitsa rè. Jabi jochahuaxëni ca Tiro y Sidón yaca bo xo tsi jasca ca jisti bo acacaro hapino tsi naama tsi jato jocha quima Dios quiri ja bësoquë acaniquë ra. Bamaxoma tsi moro ja sahuëquë acaniquë cohuëquí na. Jasca, chihi mishpó tsi ja tsahoquë acaniquë, jato cohuë jismaxëna.

¹⁴ Nicaparicana. Copiti barí tsi anomariaxëhi quiha mato copi ra; Tiro y Sidón yacatá ca jochahuaxëni ca nohiria oquë ja iti quiha.

¹⁵ ¿Japa mato Capernaum yacatá cabá? ¿Nai qui bocascana pa? Maj. Tënëtiya qui botëxëqui mato iquia —nëa tsi Jesu nëcaniquë jochahuaxëni ca yaca bo yoati na.

¹⁶ Jatsi Jesú jahuë rabëti bo yobaniquë:

—Èa nicayoihi quiha mato chani nicacanaibo. Jasca, èa niahi quiha mato chani nicacasyamacanaibo. Jasca, èa raanish ca niahi quiha èa bicasyamacanaibo —i ja niquë.

Setenta cabo bacanina

¹⁷ Jatsi rani tsi setenta ca raahacanish cabo bacaniquë.

—Noqui nicahi quiha yoshi bo pa, Ibobá, naa mi jané tsi jato qui no chaniquë no —i jacá niquë.

¹⁸ Jatsi Jesu jato qui chaniniquë:

—Dios Chani ma yoaquë tsi Satanás jahuë chama bënohai ca è jisitaquë ra. Ja bëbohacahitaquë ra.

¹⁹ Jabi chama mato qui aquia noqui pasomaha cato chama bëboxëna. Rono, nibo, tihí cabo xërëquë tsi coti mëtsaxëqui mato. Mato ayamacaxëcane quiha ra.

²⁰ Jasca, yoshi ma natsëcahai ca iqui tsi ranixëqui mato. Jama, oquë tsi ma ranixëti xo, naipá ca libro ó tsi mato jané bo quënëhacani iqui na —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë bëcanish ca rabëti bo qui.

*Jesu raninina**Mateo 11.25-27; 13.16-17*

²¹ Espíritu Santó tsi Jesu rani-ranitapiniquë. Ranihax ja chaniniquë:

—Oquë-oquëria ca xo mia ra, Jahëpá. Mia tsi xo naipa, mai, tihí cabo yonati Ibo-iboria. Mi qui “Gracias” iquia, tiisi jayamacabó qui mi Chani jia ca mi jisiquimahai quëshpi na. Jia tsi xo ra. Jasca, maí ca tiisi jaya cabo quima mi tiisi-tiisiria jonëmahacaquë ra, ja cahëyamacano iquish na. Jabi toca tsi mi acai ca quëshpi tsi “Gracias” mi qui iquia, Jahëpá.

²² Jasca, nicaparicana, joni bá. Chama è qui noho Jahëpá aniquë, jahuë bo tëquë yonati. Jabi yama tsi xo toa èa, naa Dios Baquë-baquëria cahëyoihaina. Noho Jahëpa roha tsi xo toa èa cahëyoihai cato. Jasca, yama tsi xo Jahëpa Dios cahëxëni cato. Jahëpa Dios cahëxëni ca roha ca èa xo naa, naa jahuë baquë yoi. Jasca, Jahëpa Dios cahëcane quiha chahahuacanaibo ri, naa è quënëni cabo. Jato qui noho jahëpa jisiquimaquia ja cahëcano iquish na —nëa tsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

²³ Jatsi jahuë rabëti bo quiri Jesu bësoniquë. Bësohax jato qui ja chaniniquë:

—Shoma xo mato ra. Jia tsi xo ma jisina.

²⁴ Jabi è acai ca jahuë bo huéstima cabá jiscaniquë, naa Dios Chani yoanish cabo, rësonish ca chama bo ri. Ja jisyamacani quiha rè. Jasca, è yoahai ca jahuë bo ja nicacas-caniquë, jaboqui ma nicahei jascaria. Jama, nicati mëtsama ja icani quiha —i Jesu niquë.

Jabi jiaxëni ca jayanish ca samariabo

²⁵ Jatsi jodioba yoba bo cahëxëni ca joni Jesu qui joniquë tanamacatsi na. Johax,

—¿Jënahuaxëhi ni ëa, Maestró, bëso-bësopaoxëna? —i ja niquë.

²⁶ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—¿Jënihi ni Moisés quënëni? ¿Jahuë ja quënëni? —iquiina.

²⁷ Jatsi yoba cahëxëni cató quëbiniquë:

—“Mato joiti, mato shinana, mato coshi, tih cabá tsi Dios ma noixëti xo. Jasca, mato rabëti bo ma noixëti xo, mamë ma noihai jascaria” ii quiha —i joni niquë Jesu qui.

²⁸ Jatsi,

—Jabija tsi xo toa mi yoahana. Tocapihi tsi bësaxëqui mia ra —i ja qui Jesu niquë.

²⁹ Jama, tocacasyamani quiha yoba cahëxëni cato rë. Jatsi parahax,

—¿Tsohuë ni toa noho rabëti cato sa? —i joni niquë Jesu qui.

³⁰ Jatsi naa chani Jesú yoaniquë ja cahëno iquish na.

—Jabi joní Jerusalén jisbayaniquë. Jericó yaca qui cahi ja ini quiha. Bahí tsi ja co-cono tsi yomacanaibo ja qui tsaminiquë rë. Jahuë sahuëti, jahuë parata, tih cabo ja yoma-cani quiha. Ja sëtiajahuacani quiha. Sëtiaxo tsi quiha bahí tsi ja jisbëriacanicuë rësoti.

³¹ Toatiyá tsi quiha toa bahí tsi co-cohi arati ibo iniquë. Noitiria ca joni ja jisniquë ra. Jisi tsi tëtiaquiria tsi bahi qui ja riiniquë.

³² Jaquirëquë joni huëtsa joniquë. Levita ja ini quiha, naa Dios xobó tsi yonocohai cato. Joni tsayaxo ja tëtianiquë jaa ri, mëbicasyamaquá na.

³³ Jaquirëquë joniquë samariabo, naa jodiobo qui yoixëni ca nohiria. Copopama tsi noitiria ca joni ja jisniquë jaa ri. Jisi tsi, “Noitiria tsi xo naa joni ra” i ja ni quiha.

³⁴ Ja qui caxo tsi quiha jahuë quësi bo ja chëxanicuë. Chëxaxo tsi ja yaboniquë. Jatsi jahuë burro qui noitiria ca joni ja jananicuë. Janaxo tsi quiha jahuë oxati xobo qui ja boniquë. Jaha xo tsi joni ja shomahuaniquë ra.

³⁵ Jatsi huëaquë tsi quiha dos ca parata copixëni cabo xobo ibo qui samariabá aniquë. “Naa noitiria ca joni ó bësóna” i ibo qui ja ni quiha. “Naa parata mi nariño tsi mia copixëquia jahari ë joquë no” i ja ni quiha —nëa tsi Jesu nëcaniquë toa chani yoahi na.

³⁶ Chani yoahax,

—¿Jahuë shinahai, naa tres ca joni yoati na? ¿Jëni ca ni toa sëtiahacanish ca joni qui rabëti jascaria cato? —i yoba cahëxëni ca qui Jesu niquë.

³⁷ Jatsi joní quëbiniquë:

—Shomahuanish ca samariabo quiha —iquiina.

—Cata. Ja ani jasca ca mi ano mia ri ra —i Jesu ja qui niquë.

Marta, María, tih cabo qui Jesu shishonina

³⁸ Jahuë rabëti bo ya capama tsi yaca qui Jesu cahënicuë. Jahá tsi quiha racanicuë yoxa, naa Marta icanai cato. Jabi Jesu qui joi ja amani quiha jahuë xobó tsi ja chitëno.

³⁹ Jabi noma Martí jayani quiha, naa María icanai cato, naa Jesú tiisimahai ca nicacatsai cato. Jesu tahë tsi quiha ja tsahoniquë nicaxëna.

⁴⁰ Jama, nicatimaxëni Marta ini quiha shishocanaibo ja taahai ca iqui na. Jahuë yonoco shina-shinahi ja ini quiha. Jatsi Jesu qui Marta caniquë. Cahax,

—Ea shinahuë, Ibobá. Noho nomá éa jisbayaquë pë. Emë pistia xo taahai ca éa xo naa rë. “Mi rëquëmë mëbihuë” ina ja qui —nëa tsi Marta nëcaniquë jahuë noma yoati na.

⁴¹ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Huëstima ca jahuë bo yoati tsi shina-huëjënahi quiha mia rë. Jënima tsi xo mi acaina.

⁴² Jama, huësti ca jahuë narisqui mia axëna. Oquë tsi xo Mariá acaina, noho chani nicacastsi na. Mëbihacatimaxëni tsi xo toa ja nicahana —i ja qui Jesu niquë.

11

Jahuë rabëti bo Jesú tiisimanina bëhoxti ja cahëcano

Mateo 6.9-15; 7.7-11

¹ Jabi Dios qui bëhoxhi Jesu iniquë. Ja jatiquë tsi quiha,

—Bëhoxti noqui ri tiisimana, Ibobá, naa Juan yamabá jahuë rabëti bo tiisimani jascaria —i jahuë rabëti bo ó ca huësti ca niquë.

² Jatsi jato Jesú yoani tsi xo naa:

—Bëhoxhi tsi nëcacana:

“Oquë xo mi janë ra, Jahëpá.

Nohiria mi ototsano ra” icana.

³ Jasca,

“Jatiroha ca barí tsi piti noqui ana” icana.

⁴ Jasca,

“Noba jocha mëbina, naa noqui yosicanaibo tëquë no noihai ca quëshpi na.

Jochati no tanamahacayamano” icana

—nëa tsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

Dios qui bëhoxcana

⁵ Jatsi nëca tsi Jesu chaniniquë jahuë rabëti bo qui:

—Shinaparicana. Rabëti bo jaya xo mato tëquëta. Jabi mato rabëti xobo qui ma camitsa huëatiscano tsi mapari baaxëna. Cahax, “Tres ca mapari ë qui prestahuahuë, noho rabëti.

⁶ Noho xobo qui cahëyaquë noho rabëti. Paxnahi quiha. Yama tsi xo ja qui ë ati cato rë” i ja qui ma mitsa.

⁷ Jatsi xobo xara nëca tsi ja quëbimitsa, “Jishopë. Quëbëhacaquë caiti rë” iquiina. “Oxati xo noa, naa éa, nohó-na bo. Joinoma xo éa ra, mapari mi qui axëna” i mato qui ja mitsa quiha.

⁸ Jabi mato rabëti joicasyamamitsa mato qui mapari axëna, mato rabëti ja iquë ri. Jama, naama pi xobo ibo ma quënano tsi joixëhi quiha mapari mato qui axëna iquia ra.

⁹ Jascaria, Dios qui bëhoxpiquë tsi bënacana iquia ra. Mato qui acacaxëhi quiha. Mëracana. Mërapiquë tsi bixëqui mato. Mato bax japëchacaxëhi quiha jahuë caiti.

¹⁰ Bënahai ca qui acacaxëhi quiha. Bixëhi quiha mërahai cato. Japëchacaxëhi quiha caiti tsohuëcara ca quënahai ca bax na.

¹¹ Shinaparicahuë. “Sani picasquia” i pi mato xocobo no tsi ¿ja qui rono acaxëcanai pa?

¹² “Bachi picasquia” i pi ja no tsi ¿ja qui nibo acaxëcanai pa piti?

¹³ Jabi mato xocobo qui jahuë jia cabo ati cahëxëni xo mato, jochacanaibo ma iqui ri. Tocapimano tsi ¿bënacanaibo qui oquë tsi Espíritu Santo aya-mayamaxëhi ni mato naipá ca Jahëpa ra? —nëa tsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

*Yoshi pasomaha ca chani**Mateo 12.22-30; Marcos 3.19-27*

¹⁴ Jabi joni quima yoshi niahi quiha Jesu iniquë. Yoshi iqui tsi jaro naa joni iti quiha. Jama, yoshi Jesú tsëcaquë tsi quiha chanitsi joni niquë ra. Jatsi ratëniquë nohiria bo ra tsayahax na.

¹⁵ Jama, Jesu pasomaha chanitsi nohiria huësti huësti ca niquë pë.

—Naa joni mëbihi quiha Satanás, naa yoshi bo ibo-iboria ra. Satanás chamá tsi yoshi bo tsëcahi quiha tia —i jaca niquë Jesu yoati na.

¹⁶ Jatsi,

—Naipá ca jisti-jistiria ahuë ra —i Jesu qui huëtsa bo niquë pë tanamaxëna.

¹⁷ Jama, ja shinacanai ca cahëquí tsi jato Jesú quëbiniquë:

—Jabi quëyohacaxëhi quiha país ca nohiria bo, ja nianacaquë no ra. Jasca, quëyohacacaxëcani quiha xobó ca nohiria ri, ja iquinacaquë no.

¹⁸ Jasca jamë pasomaha pi Satanás iquinano tsi çjënahuariahax jahuë chama naamana? Nëcaquia ra, ëa mëbihi quiha Satanás, yoshi bo tsëcati i ma ai quëshpi na.

¹⁹ Yoshi bo tsëcati pi Satanás ëa mëbino tsi çtsohuë ni toa mato nohiria yoi mëbiti ibo-iboria? Yoshi bo tsëcacani quiha jato ri. Çtsohuë ni toa jato tsëquëmati ibo ra? ÇSatanás ma ni? Ja tsi xo toa mato qui quësoxëhi quiha mato nohiria yoi bo iquia.

²⁰ Jabi Dios chamá tsi yoshi bo ë tsëcaquë ra, Satanás chamá tsi nomari. E aca cató tsi bëro tsi xo toa mato qui Diós otoiha ca johana ra.

²¹ Jabi chamaxëni ca joni jahuë xobó ca jahuë bo ó bësono tsi jënima ca xo jahuë jahuëmishni bo. Yomahacatimaxëni ca xo.

²² Jabi toca xo Satanás ri. Jënima xo jahuë jahuë bo. Jama Satanás oquë ca pi jono tsi bëbohacahi quiha Satanás ra. Joxo tsi Satanás iquinati jahuë bo mëbihi quiha. Jaquirëquë, jahuë jahuë bo bichi quiha.

²³ Jabi ëa pasomaha yoi tsi xo ë bëtama cato. Jasca, noho yonoco pasomaha tsi xo toa ëa mëbiyamahai cato.

*Bacahai ca yoshini**Mateo 12.43-45*

²⁴ Jabi joni quima yoshi tsëchacano tsi xaba qui cahi quiha. Caxo tsi iti huëtsa mërahi quiha chitëxëna. Mahitsa mërähax, “E jisbëriani ca xobo qui jahari caxëquia ra” ii quiha yoshini rë. Jatsi bacahi quiha pë.

²⁵ Bacaxo tsi joni tsayahi quiha. Jaboqui jënima xo joni, bahuëhaca ca xobo jascaria.

²⁶ Ja jisbëriani ca joni tsayahax catëquëhi quiha pë, naa jabë yoshi huëtsa bo mërahi na. Jatsi siete ca yoshi yoixëni cabo bëhi quiha ja bëtati. Jatsi joni qui jicocani quiha jato tëquëta racaxëna. Jariapari iriama joni iniquë, jama jaboqui noiti-noitiria nori —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

*Jesu nicacana**Mateo 12.38-42; Marcos 8.12*

²⁷ Nëca tsi Jesu chanino tsi quiha nohiria xërëquë ó ca yoxá quënaniquë:

—Shoma xo mi ihua, naa mia comanish cato ra. Shoma xo mia chocho amanish cato ra —iquiina.

²⁸ Jatsi,

—Jama xo. Shoma tsi xo Dios Chani nicacanaibo. Shoma tsi xo Dios Chani acanaibo iquia —i ja qui Jesu niquë.

²⁹ Tocajano tsi quiha ja qui quëtsotsi nohiria misco niquë. Jatsi jato qui ja nëcaniquë:

—Anomaria tsi xo no bëta jaboqui bësobëqui-canaibo rë. E acai ca jisti-jistiria roha jiscascani quiha pë, ë qui chitiminox pari. Maj. Jonás jisti roha jato qui axëquia.

³⁰ Jabi sani चाहिता जतोक्वे कुिमा जोनास खबहामहकाक्वे त्सी कुिहा जाहुे चानि नॅनिवे याकातं का नोहिरिा बां चहहानिकुे रा. जातो कुि ज्ति जोनास िनि कुिहा जातो चहहामाखेना. जascaria, नाा खाबा ó का बैसोकानािबो कुि ज्ति िखेकुिा ऐ रि, नाा नोहिरिा बाकुे ऐ नोरी कातो.

³¹ कोपिती बारी त्सी बैसोतेकुेखेहि कुिहा योखा चामा, नाा शिबा माी अख जोनिश कातो. बैसोतेकुेकाखेकानि कुिहा नाा खाबाकां का नोहिरिा बो रि. जात्सी तोा बारी त्सी जातो कुि कुेसोखेहि कुिहा नाा योखा चामा, ऐा जा चहहानुयामाकाना िकुी ना. नाा योखा चामा त्सायकाना. नैमा जा कानिकुे चामा सालोमॉन यामाबा तीसी निकाखेना. जामा, नैा का सालोमॉन ओकुे का ज्स्कुी मातो रा. जीसी त्सी निकायामाकुी मातो पë.

³² जास्का, बैसोतेकुेकाखेकानि कुिहा नॅनिवे याकातं का नोहिरिा बो रि, कोपिती बारी नो. नाा खाबाकां का नोहिरिा कुि कुेसोकाखेकानि कुिहा जातो रि. जाबि जातो कुि दीस चानि जोनास योाकुे त्सी कुिहा जाहुे चानि कुि जा चितिमिकानिकुे. जामा, नैा का त्सी जोनास ओकुे का ज्स्कुी मातो रा. तोा जाहुे चानि चहहानुयामाकुी मातो पë.

Noba quinia bërohuahi quiha noba shinana

Mateo 5.15; 6.22-23

³³ जाबि लाम्पारिना त्सासाखो त्सी ¿काका नामा जानाहि नी िबो पा? जाहुे िती त्सी जानाहि कुिहा रा. जात्सी नाकुेतै कुि जिकोखो त्सी हुेा िखेहि कुिहा नोहिरिा.

³⁴ जascaria त्सी मैबिहाकाखेहि कुिहा नोहिरिा, शिना जीा का जायपिकुी ना. मातो कुिनिा बैरोहुाखेहि कुिहा मातो शिनाना, जा जॅनिमाकाकुे नो. जात्सी जाबि जीा का जायखेहि कुिहा मातो रा. जामा शिना योी पी जायाहि त्सी त्सेमó त्सी कोखेकुी मातो रë.

³⁵ जात्सी कुिनिाकाखेकाहुे, मातो शिना ó का हुेा नोकाहुाहाकायामानो, जा योिनयामाकानो िकुीश ना.

³⁶ मातो शिना पी जॅनिमानो त्सी, त्सेमó पी मा बोहोयामानो त्सी, हुाहुाखेहि कुिहा मातो जाबि जीा कातो रा, नाा लाम्पारिना हुाहुाहाी जascaria —तीहि त्सी कुिहा ज्सी न्किुे नोहिरिा बो कुी चानिहि ना.

Fariseobo, yoba cahëëni cabo, tihí cabo pasomaha Jesu chaninina

Mateo 23.1-36; Marcos 12.38-40; Lucas 20.45-47

³⁷ जाबि जाहुे चानि ज्सी जातिहाकुे त्सी कुिहा फारिसेोबां जा कुी जोी अमानिकुे जाहुे खोबó त्सी जा ओरिकुीनो. जात्सी जाहुे खोबो कुी ज्सी कानिकुे. काख जा त्साहोनिकुे जा बैता ओरिकुीखेना.

³⁸ जाबि ज्सी मैचोकोयामानि कुिहा पीनोख परि. जा कुेश्पी त्सी फारिसेोबो रातेनिकुे, जोदीोबा जाबि पासोमाहा जा िकुी िकुी ना.

³⁹ जापी जा कुी ज्सी चानिनिकुे:

—योबां-नाखेनी खो मातो फारिसेोबो रा. मातो मैकुे चोकोहारिा खो मातो. जोदीोबा जाबि बो निकाीाकुी मातो. जामा, मातो शिना त्सी खो तोा जाहुे बो ó कुेेमिखेनिरिा रा. योिखेनी का खो.

⁴⁰ जात्सी, काहेतिमाखेनी खो मातो रा. ¿मातो शिना दीस, नाा नोबा योरा नैहोहानिश कातो आयामायामानि?

⁴¹ जाीापारी मातो शिना िबो दीस कुी अकाहुे. जाकुीरैकुे जीाखेहि कुिहा मातो जाबि तेकुे.

⁴² नोीती खो मातो फारिसेोबो रा. मा तैसाहा का योचि बो, नाा मन्ते, रुदा, तीहि काबो कुिमा खाते पीस्तीा का, नाा देसिमा का दीस कुी अकुी मातो, मातो योबा बो निकाखेना. जॅनिमा कुिहा. जामा, माबै खाते योी बो मैबिकासयामा खो मातो पë. दीस

noiyamayoiqui mato iquia. Jabi Dios yoba ma nicaxëti xo ra, yoba huëtsa bo shina-bënoxoma.

⁴³ ‘Noiti xo mato fariseobo ra. Catiti xobo qui jicoxo tsi oquë ca tsahoti bo bicasqui mato pë. Jasca, yacatá ca bahí tsi bohoquí tsi nohiria bá mato joihuahai ca ó pasoqui mato pë.

⁴⁴ ‘Noiti xo mato ra. Mato tsaya-tsayacani quiha nohiria, shina jiaxëni ca ma nori ca quëscahuáquí na. Jama, mato shina tsi xo yoixëni. Jato qui jonë tsi xo toa mato jabi yoi bo ra —nëa tsi quiha fariseobo qui Jesu nëcaniquë.

⁴⁵ Jatsi Moisés yoba cahëxëni cabo huëstitá quëbiniquë:

—Jishopë. Noqui ri ocahuaquí mia pë, Maestró, toca tsi mi chaniquë no. Noqui anoma quiha —i Jesu qui joni niquë.

⁴⁶ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Noiti tsi xo mato ri, yoba cahëxëni cabá. Nicahacatimaxëni ca yoba bo nohiria bo qui aquí mato pë. Jama, jato qui ma acai ca yoba bo nicayamahai ca mato xo naa ra.

⁴⁷ ‘Noiti xo mato ra. Mato naborëquëbá Dios Chani yoanish cabo tēpasniquë pë. Jatsi jato bax maihuati xobo aquí mato pa, nohiria bo jato shinamaxëna.

⁴⁸ Jama, mato qui jia tsi xo toa mato naborëquëbá anina iquia. Dios Chani yoanish cabo ja acani quiha. Jaquirëquë jato bax maihuati xobo aquí mato pë, nohiria bo quima mato jabi yoiria ca jonëmaxëna.

⁴⁹ ‘Jabi mato yoati tsi Diós yoani ca tsi xo naa ra: “Jato qui noho Chani yoati ibo bo, noho Chani chitahëhuati ibo bo, tihi cabo jato qui raaxëquia. Huësti huësti ca tēpasxëceni quiha pë. Tëxë bo tēnëmacaxëceni quiha” i Diós ni quiha jahuë tiisi no.

⁵⁰ Jabi toca ja iguë ra. Rëquë rohari tsi tēpas-hacani quiha huëstima ca Dios Chani yoati ibo bo rë. Jabi naa tēpas-hacanish cabo tēquë quëshpi tsi mato copixëhi quiha Dios ra.

⁵¹ Jabi Abel pari acacani quiha. Jaquirëquë huëstima ca Dios Chani yoati ibo huëtsa bo acacani quiha. Jarohari tsi Zacarías ja acaniquë. Altar, naa arati xobo naxërëquë xo tsi Zacarías ja tēpascani quiha. Mato parayamaquia. Ja tēpas-hacacani quëshpi tsi copihacaxëti xo naa jaboquí ca bēsocanaibo.

⁵² ‘Noiti xo mato yoba cahëxëni cabá. Mahitsa ca ma tiisimahai ca iqui tsi Dios Chani cahëyamahi quiha nohiria bo ra. Jasca, jabija ca chani cahëcasyama xo mato ri. Jasca, ë qui bēcascanaibo quëtiaqui mato pë, Dios Chani ja chahahuayamacano iquish na —nëa tsi fariseobo, yoba cahëxëni cabo, tihi cabo qui Jesu nëcaniquë.

⁵³ Chanixo tsi quiha jato xobo Jesú jibyaniquë. Jatsi ja qui caxatsi yoba tiisimacanaibo, fariseobo, tihi cabo niquë. Caxaquí tsi huëstima ca jahuë bo yoati tsi ja nica-nicacanicuë tanamacasquí na. Mahitsa ja nica-nicacani quiha.

⁵⁴ Jatsi ja tsayamisria-canicuë ja qui quësoxëna.

12

Fariseobo pasomaha Jesú yobanina

¹ Jabi huëstima ca nohiria bo Jesu qui quëtsoniquë. Tihiria ca inish ca racana. Yama xëa ini quiha tapiti. Jasca, jato huëtsa jamahi ja icani quiha xëa yama iqui na. Jatsi jahuë rabëti bo qui chanitsi Jesu niquë.

—Fariseobá tiisimahai ca qui quiniacaxëcahuë. Paramixëni ca xo.

² Bërohuahacaxëti xo jato jabi yoi ra. Jonëma quiha.

*Nohiria qui no raquëyamano**Mateo 10.28-31*

³ Jabi raquëxo tsi Dios Chani ma yoa-yoapaoniquë. Jama, jaboqui tsi mato nicacaxëcani quiha nohiria. Jasca, Dios Chani yoahi tsi ma baxëxpaoniquë. Jama, jaboqui bëro-bëroria tsi noho Chani ma yoaxëti xo, raquëxoma.

⁴ Jabi mato acascanaibo qui raquëyamacana, noho rabëti bá. Mato yora roha tsi ati mëtsa ca xo. Mato aapiquí tsi jaroha tsi xo toa mato ja acanaina.

⁵ Jama, Dios qui ma raquëxëti xo iquia ra. Tënëtiya qui nohiria niati chama jaya xo, jato ati. Parayamaquia. Dios qui raquëcana iquia.

⁶ ¿Mahitsa, naa dos ca parata quëshpi tsi cinco ca chorobo iniayamayamacahi ni? Copiyama ca xo. Jabi copiyama ca chorobo shina-bënoyamahi quiha Dios ra.

⁷ Jascaria, mato boo tëquë tocacacani quiha ra. Jatsi raquëyamacana, huëstima ca chorobo oquë ma nori quëshpi na —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

*Nohiria bësojo ax tsi Cristo ti chanihaina**Mateo 10.32-33; 12.32; 10.19-20*

⁸ Nohiria bësojó pi “Cristó-na xo ëa” i nohiria no tsi Dios ángel bo bësojó tsi “Nohó-na xo toa” ixëquia ëa ri, naa Nohiria Baquë ë nori cato.

⁹ Jama, nohiria bësojó pi ëa pasomaha nohiria chanino tsi Dios ángel bo bësojó tsi “Nohó-na ma xo toa” ixëquia ëa ri, naa Nohiria Baquë ë nori cato.

¹⁰ Jabi ëa pasomaha pi nohiria chanino tsi iriama tsi xo toa. Jahuë jocha masaxëhi quiha Dios. Jama Espíritu Santo pasomaha pi nohiria chanino tsi masahacayamaxëhi quiha jahuë jocha ra.

¹¹ Jabi catiti xobó ca chama bo, nohiria chama bo, tihí cabo qui mato ja bocamítsa mato qui quësoxëna. Tocapijahuacano tsi shina-huëjënayamatsicana ma quëbixëhai ca yoati na.

¹² Toatiyá tsi mato tiisimaxëhi quiha Espíritu Santo ra. Ma yoaxëti ca mato jismaxëhi quiha. Chaniamaxëqui mato, Espíritu Santo inorí —nëa tsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

Jahuëmishni bo ó quëëmíxëni cato

¹³ Jatsi nohiria xërëquë ó ca joni chaniniquë:

—Noho rëquëmë qui mi chanino, maestró. Huashicoxëni quiha. Noho jahëpa yamaba jahuëmishni bo ë bëta xatënyamahi quiha pë —i Jesu qui ja niquë.

¹⁴ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Iyamaquia ra, joní. Nohiria jahuëmishni bo tsi yobati ë raahacayamaniquë ra —iquiina.

¹⁵ Jatsi,

—Quiniacaxëcahuë. Anoma tsi xo jahuëmishni bo ó quëëmíxë-haina ra. Huëstima ca pi ma jayano ri tsi ¿jënahuariaxo raca toa jahuë bá mato raniyoihuana? —i Jesu niquë.

¹⁶ Jatsi naa chani Jesú nohiria bo qui yoaniquë ja cahëcano iquish na:

—Huai jiaxëni ca rico ca joni jayani quiha. Anomaria ja tësani ca bëro ini quiha.

¹⁷ Ja iqui tsi “¿jënahuaxëhi ni ëa sa? Bimi janati ca xobo narisquia rë” i jamë ja niquë.

¹⁸ Jarohari tsi, “Noho bimi janati xobo pistia bo poxaxëquia ra. Jaquirëquë xobo chahitaxëni cabo axëquia noho bimi, noho jahuë bo, tihí cabo quëshpi na.

¹⁹ Acax, ‘Mi yonoco jënëna. Huëstima ca año no tsi naamaxëhi quiha mi nanëha ca jahuë bo ra. Shoma xo mia. Oriquihuë. Jënë ahuë. Ranitsihuë’ i ëmë xëquia ra” —nëa tsi rico ca joni nëcani quiha.

²⁰ Jatsi ja qui Dios chaniniquë: “Naa baquichá tsi rësoxëqui mia, yoyoxëni cató. Mi rësoquë tsi çtsohuë ni toa mi janaha ca jahuë bo bichiina ra?” iquiina.

²¹ Jabi toca xo parata, jahuëmishni bo, tihi cabo ó quëëmishëni cabo. Mëquëyariayoi ca xo, Dios shinayamahi na.

Dios no chahahuati xo

Mateo 6.25-34

²² Jatsi jahuë rabëti bo qui chanitëquëtsi Jesu niquë:

—Oriquiti, sahuëti, tihi cabo ti tsi shinayamacana ra.

²³ Mato oriquiti oquë tsi xo ma bësöhaina. Jasca, mato sahuëti oquë tsi xo mato yora.

²⁴ Isa bo tsayacahuë. Bëro banayamacani quiha. Bimi tësayamacani quiha. Jasca, yama tsi xo toa jato xobo qui nanëhaca ca bimi ra. Jama, jari jënima ca xo. Jato pimahi quiha Dios ra. Jabi çisa bo oquëyama-yamahi ni mato ra?

²⁵ Jasca, çjënahuariaxo raca ma bësöhai ca año bo ma huinomana, ma shina-huëjënahai cató no?

²⁶ Inoma xo mato ra. Japi oriquiti, sahuëti, tihi cabo yoati tsi shina-shinayamatsacana.

²⁷ ‘Jasca, huasi joa jiaxëni cabo qui tsayacahuë. Yonocoyamacani quiha oriquiti quëshpi na. Jiaria tsi xo ja jiscanaina. Salomón yamaba raiti oquë-oquëria ca xo iquia ra.

²⁸ Jabi jiaria tsi naa naamayamamai ca joa, naa mëri tsi nahai ca joa sahuëmahi quiha Dios ra. Tocapiquí tsi çmato ri sahuëmacas-yamayamaxëhi ni Dios ra? Iriama tsi xo toa ma chitimihaina iquia.

²⁹ Jaha tsi oriquiti, jënë, tihi cabo ó quëëmisyamacana. Jasca, nëca ca jahuë bo yoati tsi shina-huëjënayamacana.

³⁰ Jabi ja picanai ca shina-shinacani quiha Dios cahëyamacanaibo. Jama, mato ó bësöhi quiha mato Jahëpa, ma narisyamano iquish na.

³¹ Jatsi, mato Chama-chamaria pari shinacana. Tocapimano tsi mato qui acacaxëhi quiha, oriquiti, jënë, tihi cabo ma narisyamano iquish na.

³² Raquëyamacana, noho xocobá. Jahuë mana ca jahuë bo mato qui acatsi quiha Dios ra.

Mana ca jahuë bo

Mateo 6.19-21

³³ ‘Mato jahuë bo iniacana, noitiria cabo qui parata axëna. Tocapimano tsi oquëxëhi quiha mato mana ca jahuë bo ra. Oquë-oquëria ca jahuë bo quëyotimaxëni tsi xo jotoro ri.

³⁴ Jabi maí ca jahuëmishni bo pi noiquí tsi toa jahuë bo shinarohaxëqui mato pë. Jama, Dios noiquí tsi Dios jahuë bo shinaxëqui mato ra.

Rohahuahacati xo Diós-na bo

³⁵⁻³⁶ ‘Ma rohahuahacaxëti xo iquia. Jato chama manacanaí ca yonati bo jascariacana. Raiti sahuë ca xo. Jasca, chama bax ririhí quiha jato lamparina bo. Jatsi ahui yahai ca joni fiesta ax jato chama bacano tsi ja bax caiti japëcatapicani quiha.

³⁷ Jatsi ranicani quiha yonati bo, ja manacanaí ca nori ca jato chamá jisquë no. Ja manacanaí nori iqui tsi ranixëhi quiha chama ri. Ja quëshpi tsi jahuë yonati bo tsahomaxëhi quiha pimaxëna. Jahuë sahuëti rarinamaxo tsi jato taaxëhi quiha chama ra.

³⁸ Jabi baquicha, baquishmari, tihi pi no tsi chama jono tsi ranicaxëcani quiha yonati bo, ja rohahuahacacani quëshpi na. Jabi manahai ca yonati bo jixëhi quiha chama, joxo na.

³⁹ Jasca, shinaparicana. Yomaxëni ca johai ca xaba pi cahërohahi tsi jahuë xobo ó ibo bësoquë aquë ra. Jahuë xobo qui jicoti mëtsama yomaxëni ca iquë aquë ra.

⁴⁰ Jascaria tsi ma rohahuahacaxëti xo mato ri. Jabi bacaxëquia, naa Nohiria Baquë è nori cato. Bacaxëquia jaha ma pasoyamahai ca xabacá no —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Chiquishxëni ca yonati

Mateo 24.45-51

⁴¹ Jatsi Pedró nicaniquë:

—¿Tsohuë qui naa chani mi yoaha? ¿Jatiroha cabo qui mi yoaha sa? ¿Noqui roha quëshpi ma ni? —iquiina.

⁴² Jatsi Jesú quëbiniquë:

—¿Tsohuë ni toa empleado jiaxëni cato, naa chahuahacati cato? ¿Jënica nohiria bixëhi ni chama, jahuë yonati bo obësoti empleado iti, jato orihuati? ¿Jahuë yonati jia ca biyamamayamaxëhi ni?

⁴³ Jahuë chamá ja qui aca ca yonoco aapihi tsi ranixëhi quiha empleado, jahuë chama joquë nò. Ja acai ca jixëhi quiha jahuë chama ra.

⁴⁴ Jisi tsi jahuë empleado qui jatiroha ca axëhi quiha, jahuë jahuë bo tèquë obësoti.

⁴⁵ Jama, “Bamaxëhi quiha noho chama” i pi toa yonati no tsi, jahuë chama yonati bo pi ja rashano tsi ¿jënahuariaxëhi ni jahuë chama ra, nicaxo na? Jasca, oriquihaina, jënë acaina, pahëhaina, tihi cabo pi empleadó ano tsi ¿jënahuaxëhi ni chama ra, nicaxo na?

⁴⁶ Ja quiniaxëti xo ra. Jabi jaha ja pasoyamahai ca barí tsi bacaxëhi quiha toa chama ra. Bacaxo tsi ¿jahuë yonati yoi ca tēpasyamayamaxëhi ni? Nicamixëni caba copi ja qui axëhi quiha ra.

⁴⁷ Jasca, huëstima tsi rashahacaxëhi quiha jahuë chama shina cahëhai ca yonati, ja yoaha ca ayamapiquí na.

⁴⁸ Jama, iriama tsi rashahacaxëhi quiha jahuë chama shina cahëyamahax cato, janyama ja aquë no. Jabi huëstima ca tiisi pi joni qui acacarohano tsi huëstima ca ó pasohacaxëhi quiha. “Ariaxëhi quiha” ii quiha nohiria bo ja yoati na. Joni qui pi huëstima ca ati yonoco acacarohano tsi oquë ca yonoco ja ati ca ó pasocaxëcani quiha nohiria bo —i Jesu niquë.

Jesu iqui tsi oquëxnamahacaxëhi quiha nohiria

Mateo 10.34-36

⁴⁹ Jabi mai qui è joniquë maí ca nohiria oquëxnamaxëna. Ea iqui tsi iquinacaxëcani quiha nohiria ra, caxahi na. Jaboqui pi ja oquëxnacano tsi è raniquë aquë. Ja oquëxna-tapicano ra.

⁵⁰ Jasca, anomariaxëhi quiha è tënë-tënëhaina rë. Ja iqui tsi shina-huëjënaquia. Mëri tsi ja jatino ra.

⁵¹ Jasca, nohiria bëpasimahi è joyamaniquë. Toca tsi quëscahuayamacana. Jama, nohiria iquinamati, nohiria oquëxnamati, tihi ca aqui è joniquë.

⁵² Ea iqui tsi oquëxnaxëhi quiha xobó ca cinco cabo. Dos ca pasomahaxëhi quiha tres cabo; tres ca pasomahaxëhi quiha dos cabo.

⁵³ Ea iqui tsi jahuë baquë pasomahaxëhi jahuë jahëpa rë. Jasca, jahuë jahëpa pasomahaxëhi quiha jahuë baquë ri. Ea iqui tsi jahuë jahi pasomahaxëhi quiha jahëhua. Jasca, jahuë jahëhua pasomahaxëhi quiha jahuë jahini.

(Jasca, ëa iqui tsi jahuë raisi pasomahaxëhi quiha jahuë raisi ri) —nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë.

Copiti Ibo-Iboria bësojó niixëhi quiha nohiria

Mateo 16.1-4; 5.25-26; Marcos 8.11-13

⁵⁴ Jatsi nëca tsi nohiria bo qui Jesu chaniniquë:

—“Joqui oi” iqui mato, yota tsëmo chëquë johai ca ma jisquë no. Jatsi oi tsi xo.

⁵⁵ Jasca, xototsi yota no tsi “Matsinaxëhi quiha rë” iqui mato. Jabija tsi xo toa ma iquiina.

⁵⁶ Jabi nai tsaya-tsayaquí tsi oi johai, yota johai, tihí cabo cahëxëni xo mato, paramixëni cabá. Jama, jaboqui no bësohai ca xaba cahëtimaxëni xo mato ra.

⁵⁷ ‘¿Jia ca jahuë ati mëtsama ni mato sa?

⁵⁸ Jabi mato pasomaha ca joni pi mato qui caxano tsi bamahaxma tsi ja bëta rabënacana, gobierno chama bo qui mato ja bonox pari. Jabi policia qui chamá mato mëamitsa ra. Jaquirëquë cárcel qui ma nanëhacamitsa.

⁵⁹ Jatsi tsëquëyamaxëqui mato rë. Jariapari tsi mato múlta copi ma jati-huaxëti xo. (Jascaria tsi bamayamacana rohahuahacaxëna. Joxëhi quiha Dios copiti bari ra) —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

13

¹ Toatiyá tsi huësti huësti ca nohiria bo Jesu qui bëcaniquë Pilató ani ca yoaxëna. Jabi Galileá ca joni bo Pilató tēpasni quiha. Tēpasxo tsi quiha yohina jimi ya jato jimi ja jaxcamënamani quiha pë, Jerusalén ca aratí xobo xo na. Toa yohina jimi Dios qui acacati ini quiha nohiria ba jocha quëshpi na.

² Nicach Jesú quëbiniquë:

—¿Jahuë shinacanaí? ¿Galileá ca nohiria oquë ni naa tēpas-hacanish ca joni ba jocha ra?

³ Iyamahi quiha. Jatsi quiniacaxëcahuë. Mato jocha quima pi Dios quiri bësoyamahi tsi rësoxëqui mato ri.

⁴ ¿Japa Siloé ca namëhacanish ca joni bo? Toa ax tsi quiha dieciocho ca joni bo acacanicuë jato ri, jato cacha xobo tëtëca poxoniquë no. ¿Ja acacani iqui tsi Jerusalén cabo oquë jato jocha ini? ¿Jahuë shinacanaí?

⁵ Dios copi ja nomari iquia. Jama, mato quinia pi raninamayamahi tsi rësoxëqui mato tēquë ri —i jato qui Jesu niquë.

Bimiyamahai ca jihui ti chani

⁶ Jatsi naa chani nohiria bo qui Jesu yoanicuë:

—Bimi jihui jayaniquë joni ra, jahuë huaí cato. Jahuë bimi bichi ja cani quiha. Yama a ra.

⁷ Japi jahuë yonati qui ibo chaniniquë: “Tsayahuë. Tres año no tsi naa jihui qui ë joquë bimi bixëna. Yama xo pë. Rërahuë. Anoma quiha. Noho mai xëa biqui ra” iquiina.

⁸ Jama, jahuë yonatí quëbiniquë: “Jari huësti ca año no tsi ja niino. Ja tēamë tsi mai huëyoxëquia. Jahuë mai jiahuaxëquia.

⁹ Oquëri ca xënipá tsi ja bimimitsa ra. Ja bimiyamapino tsi rëraxëquia ra” i yonati ni quiha ibo qui —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Joiti barí tsi yoxa Jesú jënimahuanina

¹⁰ Jabi jodioba catiti xobo xo tsi tiisimahi Jesu iniquë.

¹¹ Jaha tsi quiha noitiria ca yoxa iniquë. Dieciocho año no tsi tapitimaxëni ja ini quiha. Jabi yoshi iqui tsi tēto ja ini quiha, mëstë niitimaxëni iquiina.

¹² Jisi tsi Jesú quënaniquë:

—Mi jënimahuahacaquë, caí —iquiina.

¹³ Jatsi yoxa ja motsaniquë jahuë mëquënë no. Ja joitapiniquë ra. Joixo tsi quiha Dios ja ocahuaniquë “Gracias” iquiina.

¹⁴ Jama, catiti xobo chama caxaniquë, joiti barí tsi Jesú jënimahuani nori quëshpi na. Jatsi,

—Seis tsi xo toa yonocoti bari ra. Toa barí tsi bëcahuë jënimahuahacaxëna. Anoma tsi xo toa joiti barí tsi jënimahuahacahaina ra —i nohiria qui chama niquë.

¹⁵ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Jisa, mato paracanaibá. ¿Japa mato huëyë bo, mato burro bo? ¿Joiti barí tsi jato mërisyamayamacanai, jënë qui jato mëpixëna?

¹⁶ ¿Japa naa yoxa ra? Abraham yamabo चाहितखोकोबो खो रा. हुये, burro, तिहि कबो ओके क्विहा. ज़ाबि दीसोचो अणो नो त्ति सतानास इक्वि त्ति म्हेत न्ति त्ति म्हाखेनि जा इके रा, तेतो इक्विना. ¿Mato qui yoi ni naa tētohai ca yoxa jënimahuahaina pá? —i nohiria bo qui Jesu niquë.

¹⁷ Nëca tsi Jesu chaniquë tsi quiha ja qui caxahai ca chama bo bërabiniquë. Jama, rani-raniniquë nohiria tēxë. Jato qui jia ini quiha Jesú ani ca tēquë.

Mostaza bëro, levadura, tihí cabo jascaria tsi xo Diós otohaina

Mateo 13.31-32; Marcos 4.30-32

¹⁸ Jatsi Jesú nicaniquë:

—¿Jahuë jasca ni Diós otohaina? ¿Jahuë qui Diós otoiha ja jaharisihuaxëhi ni noa?

¹⁹ Bëro mishni, naa joní banahai ca mostaza bëro jascaria xo iquia. Shinahaqui quiha mostaza bëro. Shinahacax jihui manëhi quiha. Jaquirëquë toa xo tsi jato naha aqúi quiha isa bo —i Jesu niquë.

²⁰ Jatsi Jesú jato nicatëquëniquë:

—¿Jahuë qui Diós otoiha ja jaharisihuaxëhi ni noa?

²¹ Levadura jascaria xo iquia. Jariapari tsi harina somo ca ya tēohai quiha yoxa. Toca tsi harina xara pacanahi quiha jahuë shapo —i Jesu niquë.

Natsëo ca caiti

Mateo 7.13-14, 21-23

²² Jatsi yaca bo xo tsi Jesú tiisima-bonaniquë. Huësti ca yaca jisbaya tsi yaca huëtsa qui ja caniquë Jerusalén quinia ca bahí no.

²³ Jatsi,

—¿Xabamahacaxëhi ni ichariama cabo roha, Taitá? —i nohiria niquë. Jatsi Jesú quëbiniquë:

²⁴ —Naipá ca caiti tsi xo natsëo. Jatsi ariacana ja qui jicoxëna. Ja qui jicoti mëtsama icaxëceni quiha huëstima ca jicocas-canaibo ra.

²⁵ Jabi xobo ibobá caiti japano tsi jicotimaxëni-xëhi quiha mato ra. Jatsi, “Noqui jicomahuë, Ibobá” ixëqui mato, cacha niuhax na. Jatsi, “Mato cahëyamaquia” i mato qui xëhi quiha Ibo ra.

²⁶ Jatsi jahari quëbixëhi quiha mato. “Mi bëta no oriquipaoniquë ra. Jasca noba yacata xo tsi noqui mi tiisimapaoniquë ra” ixëqui mato, mahitsa.

²⁷ Jatsi, “Mato cahëyamaquia. Bocata, mato jochahuaxëni cabá” i mato qui xëhi quiha.

²⁸ Jatsi, araconaxëqui mato ra. “E ra ma. Jishopë” ixëqui mato, cacha ax na. Toá ca Diós otoiha cató ca Abraham, Isaac, Jacob, Dios Chani yoanish cabo, tihí cabo jisxëqui mato. Jato bëtayamaxëqui mato ra.

²⁹ Toatiyá tsi maí ca iti bo tēquë quima ax bëcaxëceni quiha nohiria bo. Diós otoiha cató tsi oriquicaxëceni quiha carayanabo ri.

³⁰ Tsayacahuë. Toa barí tsi mato qui quërasria ca carayanabo pari bixëhi quiha Dios ra. Jama, noitixëhi quiha mato jariapari ca Dios Chani binish cabo. Jachoxëqui mato iquia –nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

Jerusalén ca nohiria Jesú noinina

Mateo 23.37-39

³¹ Jatsi ja qui huësti huësti ca fariseobo bëcaniquë.
–Nëa chitéyamatsihuë. Jabahuë ra. Mia acatsi quiha Herodes ra –i Jesu qui jaca niquë.

³² Jatsi Jesú quëbiniquë:

–Jahari toa quiaxëni ca qui bocata. “Jaboqui, huëaquë, jari yoshi bo tsëcaxëquia ra. Toa dos ca barí no tsi nohiria bo jënimahuaxëquia. Jama, oquëri ca bari jatixëhi quiha noho yonoco ra” icana ja qui.

³³ Jari noho quiniá tsi ë caxëti xo ra. Jaboqui, huëaquë, oquëri ca bari, tihí tsi xo ë cahaina. Jasca, Jerusalén tsi ë namëhacaxëti xo, naa Dios Chani yoanish ca huëtsa bo acacani jascaria.

³⁴ Jisa Jerusalén ca nohiria bá. Dios Chani yoati ibo jari aqui mato rë. Mato qui Diós raahai ca Chani bëcanaibo aqui mato maxaxá no. Jabi mato noiquí tsi mato otocasquia, naa jahuë pëhi namá jahuë xocobo patiarí othai jascaria. Jama, ëa niacasqui mato rë.

³⁵ Diós mato niabayaquë iquia. Tsayahuë. Jabi ëa jistëquënox pari tsi “Shoma tsi xo toa Ibobá janë tsi johai cato” ixëqui mato ra –nëa tsi Jesu nëcaniquë.

14

Iquihai ca joni Jesú jënimahuanina

¹ Huësti ca joiti barí tsi quiha fariseobo chama xobo qui Jesu caniquë ja bëta origiuihi na. Jasca, tobi ini quiha Jesu qui tsayamixëni ca jodioba jabinaxëni cabo ri.

² Jabi Jesu bësojó tsi noitiria ca joni tsaho ini quiha, naa bai ca yora, poyamë, huico, tihí cabo jayanish cato.

³ Jaha tsi jodioba yoba cahëxëni cabo, fariseobo, tihí cabo Jesú nicaniquë:

–¿Mato qui jënima ni joiti barí tsi jënimahuahaina? –iquiina.

⁴ Ja quëbiyamacanicuë. Jatsi Jesú joni biniquë. Bixo tsi joni ja jënimahuanicuë. Jatsi jahari jahuë xobo qui jënima ja raanicuë.

⁵ Raahax jato qui Jesu chanitëquënicuë:

–¿Mato baquë, mato vaca, tihí cabo pi jënë maiquini qui paquërohano tsi bamaxoma tsi ma tsëcayamaquë ana? –iquiina.

⁶ Jatsi quëbitimaxëni quiha ja icanicuë ra, naa jodioba yoba cahëxëni cabo.

Fiesta qui joi binish cabo

⁷ Jabi toá ca oquë ca tsahoti bo fariseobá bicasni quiha. Ja acanai ca jisi tsi naa chani jato qui Jesú yoanicuë:

⁸ –Ahui yahai cato fiesta qui pi mato qui nohiriá joi amano tsi toá ca oquë ca tsahoti bo biyamacana. Quiniacaxëcahuë. Mato oquë ca nohiria jomitsa ra.

⁹ Jatsi mato qui joxëhi quiha fiesta ibo tia. Johax, “Mi tsahoti joni huëtsa qui acasquia rë” i mato qui xëhi quiha. Tocapijano tsi bërabixëqui mato tia. Jatsi ibo nëama ca tsahoti yoi ca bixëqui mato ra.

¹⁰ Jama, mato qui joi amahacano tsi nëama ca tsahoti pari bicana. Jatsi johax, “Ea tahë tsi mi tsahono, noho rabëti” i mato qui fiesta ibo mitsa. Toca tsi fiesta qui bëcanish cabo bësojo ax tsi oquëhuahacaxëqui mato.

11 Jatsi quiniacaxëcahuë. Noitihuahacaxëhi quiha jamë oquëhuacatsai cato. Jama, oquëhuahacaxëhi quiha iriama cato, naa oquë bicasyamahai cato —nëa tsi Jesu nëcaniquë oquë ó quëëcanaibo yoati na.

12 Jatsi oriquiti ja qui joi amati ibo qui Jesu chaniniquë:

—Oriquiti taaquí tsi mi rabëti bo, mi xatë bo, mi jimi bo, mi rico ca rabëti bo, tihì cabo qui oriquiti joi amayamahüë. Jato qui oriquiti joi pi mi amano tsi jahari mi qui oriquiti joi amacaxëcani quiha jato ri. Toca tsi copihacaxëqui mia.

13 Jama, oriquiti taaquí tsi noitiria cabo, yora choni jaya cabo, tapiyamacanaibo, bëco cabo, tihì cabo qui oriquiti joi mi amaxëti xo.

14 Tocapihi tsi shomahuahacaxëhi quiha mia ra, jahari mia copitimaxëni ja icanaì iqui na. Jatsi mia copixëhi quiha Dios ra, mëstëxëni cabo bësotëquëxëquë no —nëa tsi ibo qui Jesu nëcaniquë.

Fiesta-fiestaria ti chani

15 Jabi Jesú yoaha ca toá ca oriquihai ca joni huësti cató nicaniquë. Nicachax,

—Rani-ranixëhi quiha Diós otohài cato ó ca oriquicanaibo tëquë —i quiha Jesu qui ja niquë.

16 Jatsi Jesu ja qui naa chani yoaniquë:

—Oriquiti, chariquiti, tihì cabo jonì ani quiha. Axo tsi quiha huëstima cabo qui oriquiti joi ja amaniquë.

17 Jatsi jahuë oriquiti bari tsëquëquë tsi quiha jahuë yonati ja raaniquë nohiria bo qui joi amati. “Bëcahuë, rohahuahacaquë oriquiti ra’ icana jato qui” i jahuë yonati qui ibo ni quiha.

18 Jama, nohiria bo bëcasyamacani quiha. “Huai copiyaquë ëa ra. E jisi caxëti xo” i jariapari ca joni niquë jahuë yonati qui.

19 Jatsi, “Cinco ca huëyë bo ë copiquë. Jato tanamahi caquia ra. Canoma xo ëa rë” i huëtsa ni quiha.

20 Jatsi, “Jaboqui ë ahui yaquë ra. Canoma xo ëa rë” i joni huëtsa ni quiha.

21 Jatsi yonati bacaniquë jahuë ibo qui. Bacahax, “Bëcasyamacani quiha pë” i ja qui ja niquë. Jatsi ibo caxaniquë. “Yacatá ca bahi tëquë qui cata. Noitiria cabo, yora choni jaya cabo, bëco cabo, tapitimaxëni cabo, tihì cabo nëri bëhuë” i jahuë yonati qui ibo ni quiha.

22 Jatsi bacahax, “Jato ë bëquë ra, mi yoaha jascaria; jama, jari tobi xëa pa” i jahuë chama qui ja ni quiha.

23 Jatsi ibo jahuë yonati qui chanitëquëniquë. “Bahì ca nohiria bo, nëama ca nohiria bo, tihì ca nohiria nëri bëhuë, noho xobo rëamëno iquish na.

24 Noho oriquiti pihimaxëhi quiha ra toa jariapari ca noho joi binish cabo ra” iquiina —nëa tsi joni qui Jesu nëcaniquë toa chani yoahi na.

Copixëni tsi xo Cristo banahuahaina

25 Jabi huëstima ca nohiria Jesu qui bëhi iniquë. Jato quiri bësohax ja chaniniquë:

26 —Ea noixëti xo tsohuëcara ca ëa banahuacatsai cato. Jahuë jahëpa, jahuë jahëhua, jahuë ahüni, jahuë xocobo, jahuë xatë bo, tihì cabo oquë tsi ëa ja noixëti xo ra. Jasca, jamë ja noiyamano. Toca pi ëa niyamahi tsi noho rabëti manëtimaxëni-xëhi quiha.

27 Jahuë cruz yoi pi iayamahi tsi ëa pi banahuayamahi tsi noho rabëti iti mëtsama xo toa ra.

28 Jabi zjënahuahi ni joni, xobo paxa ca acatsi na? Tсахoxo tsi zjahuë xobo pari ati copinaca shinayamayamahi ni? Toa shinaparihi quiha, parata narisyamaxëna.

²⁹ Parata pi narisquí tsi jahuë xobo jatihuayamaxëhi quiha. Tocapijano tsi osacaxëcani quiha nohiria.

³⁰ “Jahuë xobo naa joní chitahëhuaniquë. Chitahëhuahax jatihuatimaxëni xo ra” i caxëcani quiha.

³¹ Jascaria, ¿shinayamayamaxëhi ni chama, ja pasomaha ca país huëtsa iquinacasquë no? Jabi veinte mil ca soldado bo pi chama huëtsá jayano tsi jahuë diez mil ca soldado bo yoi bëbohacamitsa. Japi jato iquinati chama cahëparicatsi quiha iquinanox pari. Shinaparíhi quiha chama.

³² Jatsi bëbotimaxëni pi jahuë soldado bo no tsi toa chama huëtsa qui chani raaxëhi quiha, ja bëta rabënoxëna.

³³ Jascaria, shina-shinaparicana. Mato jahuë bo tëquë pi jisbëriayamahi tsi noho rabëti bo itimaxëni xo mato ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Chopará jahuë tëë bënohaina

Mateo 5.13; Marcos 9.50

³⁴ —Jabi chopara tëë tsi xo jënima. Jama jahuë tëë pi bënohi tsi ¿jënahuariahax ja tëënatëquëna?

³⁵ Mahitsa tsi xo chopara tëëyama cato. Anoma quiha. Ja niahacaxëti xo. Japi pahoqui jayaquí tsi nicacana ra —i Jesu niquë nohiria bo qui.

15

Bënonish ca oveja

Mateo 18.10-14

¹ Jabi gobierno impuestos bicanaibo, jochacanaibo, tihi cabo Jesu qui bëcaniquë jahuë chani nicacatsi na.

² Ja bëcaquë tsi quiha fariseobo, yoba tiisimacanaibo, tihi cabo yosananiquë.

—Jochahuaxëni cabo joihuahi quiha naa Jesu pa. Tsayacapa. Jato bëta xo tsi pihi quiha ra —i jaca niquë.

³ Jatsi naa chani Jesú jato yoaniquë:

⁴ —Shinaparicana. ¿Cien ca oveja bo pi jayarohaquí tsi jato ó ma bësoquë ayamana? Huësti ca oveja pi bënono tsi ¿noventa y nueve cabo jisbayamayamacanai, toa huësti ca mëraxëna? Toa bënohai ca oveja ma mëracquë aquë tia.

⁵ Bichi tsi rani-raniqui mato. Icoxo tsi jahari xobo qui bëqui mato raniqui na.

⁶ Jatsi mato xobo qui cahëxo tsi mato tapai ca racacanaibo quënaqui mato, jato yoaxëna, “E bëta ranicana. Noho bënohax ca oveja jahari ë biquë ra” iquiina.

⁷ Jascaria tsi, noventa y nueve ca mëstëxëni ca nohiria bo, naa janyama boyamacanaibo quëshpi tsi ranihi quiha naipá cabo. Jama, oquëria tsi xo ja ranicanaina, huësti ca bënohax ca jochahai ca jahari Dios qui joquë no —i Jesu niquë.

Bënohacanish ca parata

⁸ —Shinaparicana. Diez ca parata jayaquí tsi huësti ca parata yoxá bënomitsa. Bënoxo tsi ¿jahuë lamparina tsamayamayamaxëhi ni, toa huësti ca parata mëraxëna?

⁹ Mëraxo tsi jahuë xobo tahë ca racacanaibo, jahuë rabëti bo, tihi cabo quënahi quiha jato yoaxëna, “E bëta ranicana. E bënoha ca parata ë biquë ra” iquiina.

¹⁰ Jascaria tsi rani-ranixëhi quiha Dios ángel bo ri, jocha quima Dios quiri huësti ca jochahai ca bësoquë no —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Bënonish ca baquë

11 Jaquirëquë chani huëtsa Jesú yoaniquë. Ja nëcani quiha:

—Dos ca baquë joní jayaniquë.

12 Baquë nomá jahuë jahëpa jisbayacasni quiha. Canox pari tsi quiha “E bixëti ca jahuë bo xatë jaboqui ë qui ahuë, noho jahëpá” i ja qui ja ni quiha. Jatsi jahuë jahuë^{missi}ni bo, jahuë parata, tihí cabo jahuë jahëpá oquëxnamaniquë, jahuë baquë noma qui ati.

13 Jatsi ichariama bari huinocaquë tsi jahuë jahuë bo, jahuë parata, tihí cabo sota qui baquë nomá nanëniquë. Nanëhax nëama ca mai huëtsa qui ja caniquë. Toá tsi jahuë parata ja raaniquë. Ja pahëni quiha. Ja yoyoni quiha. Mëri tsi jahuë parata quëyohacani quiha.

14 Toca tsi jahuë parata tëquë ja raaniquë pë. Jatsi biniatsi toá ca maí ca nohria bá huaniquë, oi yama ca quëshpi na. Paxnatsi joni niquë rë jaa ri.

15 Paxnaxo tsi quiha yonoco mërahi ja caniquë. Jatsi chancho obëso ca ja manëni quiha. Ja raahacani quiha jato pimatí.

16 Paxnaquí tsi quiha chancho bá pihai ca xëqui xëbo ja picasni quiha. Yama jahuë poco iní quiha. Huashicoxëni jahuë chama iní quiha.

17 Jatsi jahuë jahëpa xobo shinatsijahuaniquë. “Shomaria tsi xo toa noho jahëpa yonati bo ra. Paxnayamacani quiha. Huëstima tsi xo jato oriquiti ra. Jama, rësopaimaria xo ëa rë, paxnahi na” nëa tsi ja nëcani quiha jamë no.

18 Jatsi “Noho jahëpa qui jahari caquia ra. Cahax ‘Mia, Dios, tihí cabo pasomaha ë jochaquë rë’ ixëquia noho jahëpa qui.

19 “Mi baquë ë quënahacayamati xo. Mi yonati jascaria ëa mi ano ra’ ixëquia” nëa tsi baquë nëcani quiha jamë no.

20 Jatsi joihax jahuë jahëpa xobo qui catsijaniquë.

‘Jabi nëama ja no tsi quiha jahuë jahëpá jahuë baquë jisniquë. Jisi tsi quiha jahuë baquë qui ja jabaniquë. Jahuë baquë ja tatsoniquë noiquí na.

21 Jatsi jahuë jahëpa qui baquë chaniniquë: “Dios, mia, tihí cabo pasomaha ë jochaquë ra. Mi baquë ë quënahacayamati xo ra. Mi yonati jascaria ëa mi ano” i jahuë jahëpa qui baquë ni quiha.

22 Jama, jahuë jahëpá jahuë yonati bo quënaniquë. “Saco, naa oquë ca sacco nëri bëcana. Noho baquë sahuëmacana. Jasca, jahuë mëquënë tsi mëquëraati amacana. Jaquirëquë zapato bo sahuëmacana.

23 Sahuëmaxo tsi vaca baquë चाहिताखेनि ca bëcana tëpas-hacati. No oriquireno ra. No pabëno ra.

24 Rësonish ca jascaria noho baquë iniquë, jama jaboqui bëso ja nori ra. Bëno tsi ja iniquë, jaboqui no bëta ja nori. Jahari ja joquë ra” nëa tsi jahuë jahëpa nëcaniquë. Jatsi oriquirensijacanicuë.

25 ‘Jabi huaí tsi jahuë baquë rëquëmë iniquë, jahuë noma bacaquë no. Xobo qui jopama tsi quiha música, pabëcanaina, tihí cabo ja nicaniquë ra.

26 Nicaxo jahuë yonati ja quënaniquë. “¿Jënahuacahi ni xobó cabo pa?” i ja qui ja ni quiha.

27 Jatsi, “Jahari joquë mi noma ra. Vaca baquë चाहिताखेनि ca mi ipá aquë ra piti, jënima mi noma nori quëshpi na. Jia tsi jahari ja joquë ra” i ja qui yonati niquë.

28 Jatsi caxanicuë jahuë rëquëmë. Xobo qui ja jicoyamani quiha. Jatsi cacha jahuë jahëpa caniquë ja qui, “Jicohuë, jicohuë” iquiina.

29 Jatsi jahuë jahëpa qui baquë nëcaniquë: “Huëstima ca año no tsi yonati jascaria mi bax ë yonocoquë ra. Mi yoba tëquë ë nicaquë ra. Toatiyá tsi chibo pistia roha ë qui ayamaqui mia pë, noho rabëti bo ya ë pabëno.

³⁰ Jama, noho noma bacatapiquë tsi vaca चाहिताखेंनि का अक्वि मिया पें जा बखना. Mëtsaxênirica ca yoxa quëshpi tsi mi parata quëyoria ca baquë tsi xo naa ra” nëa tsi jahuë jahëpa qui baquë rëquëmë nëcaniquë.

³¹ Jatsi jahëpa chaniniquë: “Jatiroha ca bari tsi ë bëta xo mia ra. Nohó-na jatiroha ca xo mí-na ra.

³² Jaboqui no oriquino ra. Jaboqui no raniti xo, mi noma bëso nori quëshpi na. Rësonish ca jascaria ja iniquë ra. Bëno tsi ja iniquë ra, jaboqui no bëta ja nori. Jahari ja bacaquë ra” i ja qui jahuë jahëpa ni quiha —nëa tsi Jesu nëcaniquë naa chani yoahi na.

16

Yomaxëni ca empleado

¹ Jabi naa chani Jesú jahuë rabëti bo qui yoaniquë:

—Jabi tobi ini quiha rico inish ca joni. Empleado jayani quiha jahuë yonoco ati. Jabi jahuë empleadó yomahai ca yoati tsi ja yoahacani quiha.

² Nicaxo tsi quiha jahuë empleado ja quënaniquë. “¿Jahuë ni naa rë, ë nicahana mia yoati na? Mi libro bo, mi cuenta bo, tihí cabo mi jatihuano. Jaboqui rohari tsi noho empleado inoma xo mia ra” i ja qui jahuë chama ni quiha.

³ Jatsi shinatsi empleadó huaniquë: “¿Jënahuariaxëhi ni ëa rë? Ea tsi xo toa chamayama, huai xëxëti. Jasca, parata bënati bërabipiquia” i jamë ja ni quiha. Shinahax,

⁴ “E axëti ca cahëquia ra. Noho yonoco jatiquë tsi huëstima ca rabëti bo jayaxëquia tia. Jato xobo qui ëa joihua-caxëcani quiha ra” i jamë empleado ni quiha.

⁵ Japi jahuë chama ó ca cuenta jaya cabo ja quënaniquë. Quënahax, “¿Jahuë tihí ni toa mi cuenta?” i ja niquë jariapari ca jonish ca qui.

⁶ Jatsi joní quëbiniquë: “Noho cuenta tsi xo cien ca aceite lata bo rë” iquiina. Jatsi empleado nëcaniquë: “Nëa xo mi cuenta siri. Bamayamatsihuë. Cuenta paxa ca mi ano. Cincuenta lata bo huishana” i joni qui ja niquë pë, jahuë chama parahi na.

⁷ Jaquirëquë huëtsa ja nicaniquë: “¿Jahuë tihí ni mi cuenta?” iquiina. “Cien ca medida trigo moto” i joni niquë. Jatsi, “Mi cuenta siri bihuë. Ochenta roha huishana” i joni qui ja niquë pë, jahuë chama parahi na.

⁸ Jatsi chamá toa empleado paraxëni cató ani ca nicaniquë. Nicahax, “Anomaria tsi xo toa empleado acana ra. Nohiria, parata, tihí cabo mëquixëni ca joni tsi xo naa. Cahëxëni quiha” i chama niquë. Jabi Dios xocobo oquë tsi xo toa chahahuayamacanaibá jato jahuë bo, jato parata, jato yonoco, tihí cabo ó ja bësocanaina ra.

⁹ Jabi bëroria tsi xo toa paratá tsi anoma ca acaina ra. Jama, mato paratá tsi noitiria cabo mëbicana. Tocapiquí tsi rabëti-rabëtiria bo jayaxëqui mato ra. Jatsi ma rësono tsi mato joihuariaxëhi quiha Dios, i-ipahai ca qui ma cahëxëquë no.

¹⁰ Jabi jia pi jahuë ichariama ca jahuë bo otoquí tsi jia tsi huëstima ca jahuë bo otoxëhi quiha nohiria. Chahahuahacati ca nohiria tsi xo naa. Jama, jia pi jahuë ichariama ca jahuë bo otoyamaquí tsi ¿jënahuariaxo oquë ca jahuë bo ja otona? Chahahuahacatimaxëni ca nohiria tsi xo naa.

¹¹ Jabi parata, nohiria jahuë bo, tihí cabo pi ó bësoti cahëyamaquí tsi ¿jënahuariaxo raca mana ca jahuë bo ó bësoti ma cahëna?

¹² Jasca pi nohiria huëtsa jahuë bo ó bësoti mëtsama ma ino tsi ¿jënahuariaxo raca mana ca jahuë bo mato qui Diós ana, jaha ma bësono?

13 ‘Jabi dos ca chama bo bax yonocotimaxëni xo nohiria. Huësti ca chama qui caxaxëhi quiha; chama huëtsa noijahuanori. Huësti ca chama nicaxëhi quiha; chama huëtsa nicacasyama-jahuanori. Japi, ¿jënahuariahax raca Dios bax ma yonocona, parata noih na? ¿Mato yonayamayamaxëhi ni parata ra? Dos ca ibo jayatimaxëni xo mato ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo qui, tih ca chani bo yoahi na.

14 Jabi Jesu chanihai ca toa paratá-naxëni ca fariseobá nicaniquë. Nicaxo tsi quiha Jesu ja osacanicuë parata noiqui na.

15 Jatsi Jesu jato qui chaniquë:

—Paraquí tsi nohiria bësojó tsi mamë mëtëhuaqui mato pë. Jama, mato shina yoi bo cahëhi quiha Dios ra. Ma parahai ca iqui tsi jia tsi nohiria bá mato ocahuamitsa. Jama, mahitsa tsi xo toa mato yoati ja shinacanaina. Dios qui quërasria xo toa nohiria bo ma parahaina iquia ra —i jato qui Jesu niqüë—.

Dios yoba-yobaria

16 ‘Jabi Moisés quënëniina, Dios Chani yoanish cabá quënëniina, tih cabo nohiria bo yoahacanicuë Juan yamabo jonox pari no. Ja joquë tsi quiha chitahënicuë chani paxa cato, naa Diós nohiria bo othai ca yoati na. Jaha tsi jato chamá tsi Diós othai ca qui jicocascani quiha jatiroha cabo.

17 ‘Jabi jatihuahacanicuë Moisés yoba. Jama, naama-naamapaoxëhi quiha Dios yoba-yobaria. Jatihuahacayamaxëhi quiha.

Ahui niahaina

Mateo 19.1-12; Marcos 10.1-12

18 ‘Jabi jocha ó tsi bësohi quiha ahui niahax ca joni, ahui huëtsa ja biquë no. Jascaria, jocha ó tsi bësohi quiha niahacahax ca yoxa bichi cato ra.

Rico inish ca joni — noitiria ca Lázaro

19 ‘Jabi tobi iniquë quiha rico-ricoria ca joni, naa sahuëti copixëni ca sahuëhai cato. Xobo jiaxëni ca ja jayani quiha. Jasca, jatiroha ca barí tsi jia tsi ja piniquë. Ja paxnayamani quiha.

20 ‘Jabi jahuë panë caiti ó tsi janahacani quiha joni, naa Lázaro icanai cato. Bonohuaxëni ca naa joni ini quiha. Jasca, yonocotimaxëni ja ini quiha.

21 ‘Jabi joni rico cato mesa quima ax paquëhax ca quësi mishni bo ja picasni quiha, paxnaquí na. Jasca, ja qui ina bo bëcanaca tsi jahuë bono bo ja taxocani quiha.

22 ‘Jarohari tsi noitiria ca Lázaro rësoniquë. Ja rësoquë tsi quiha mana, naa Abraham iti icanai ca qui ángel bá boniquë. Jaquirëquë rësoniquë rico ca ri. Rësohax ja maihuahacanicuë.

23 ‘Jatsi tënëtiyá tsi ja bëpëquënicuë tënëni na. Jaha xo tsi quiha nëama ca Abraham, ja tapai ca Lázaro, tih cabo ja jisni quiha.

24 ‘Jisi tsi quiha Abraham ja quënaniquë: “Ea shinahuë, noho jahëpa Abrahám. Nëri Lázaro mi raano ra. Jënë qui jahuë mëtsis ja raano, noho jana matsihuaxëna. Naa chihí tsi tënëquia rë” i ja ni quiha.

25 ‘Jatsi Abrahám quëbiniquë: “Shinaparihuë, noho baquë. Huëstima ca jahuë jia bo mi jayapaoni quiha bësoquí na. Toatiyá tsi noitiria Lázaro ini quiha. Jama jaboquí nëa xo Lázaro. Shoma xo ra. Jaboqui mia ri tsi xo toa tënëhaina.

26 ‘Jasca, noqui naxërëquë tsi xo xëa चाहितaxëni ra. Shitanoma quiha. Tori canoma xo nëa ca shitacascanaibo. Jasca, yama tsi xo toa nëri bëcanaibo toa nahax na” i ja qui Abraham ni quiha.

²⁷ Jatsi rico inish ca chaniniquë: “Jishopë. Jatsi noba jahëpa xobo qui Lázaro raahuë, noho jahëpa Abrahám.

²⁸ Cinco ca noma bo jaya xo ëa ra. Naa tënëtiya iti yoati tsi Lazaró jato yobano ra. Nëri ja bëcamitsa jato ri rë ja rësoquë no” i Abraham qui ja ni quiha.

²⁹ Jatsi Abrahám quëbiniquë: “Moisés quënëñina, Dios Chani yoanish cabá quënëñina, tihi ca libro bo jayacani quiha. Jato yoba qui ja nicacano ra” iquiina.

³⁰ Jatsi rico cató quëbitëquëniquë: “Iriama tsi xo jato yoba, noho jahëpa Abrahám. Oquë tsi xo rësonish cabo iti quima ax tërohacahax ca nohiria jato qui shishohi cahaina, jato yobaxëna. Jatsi jato jocha quima Dios quiri bësocaxëcani quiha ra nicahax na” i ja ni quiha.

³¹ Jatsi ja qui Abraham chanitëquëniquë: “Moisés, Dios Chani yoanish cabo, tihi caba yoba pi nicayamaquí tsi çjënahuariaxo rësonish caba iti quima ax tërohacahax ca ja nicascana ra?” i Abraham ni quiha —nëa tsi Jesu nëcaniquë nohiria bo qui chanih na.

17

Jochamahaina

Mateo 18.6-7, 21-22; Marcos 9.42

¹ Jahuë rabëti bo qui Jesu chaniniquë:

—Jochati tanamahacarohaxëhi quiha nohiria ra. Jama, noiti-noitixëhi quiha nohiria jochamahai cato.

² Anoma tsi xo naa chahahuabëna cabo jochamahaina ra. Ja acai ca quëshpi tsi tërotamë ca rënëti maxaxa jaya tsi ia qui ja niahacarohapino tsi “Anomaria tsi xo toa copi” i no quë aquë. Jama, oquë ca copi bixëhi quiha toa nohiria huëtza jochamahai cato iquiina.

³ Japi quiniacaxëcahuë. Mabë xatë pi jochano tsi raahacana. Jahuë jocha quima Dios quiri pi ja bësono tsi jahuë jocha shina-bënocana.

⁴ Jasca, huësti barí pi siete pi mato pasomaha ja jochano tsi, siete tsi “Jochaquë ëa rë” i pi mato qui ja no tsi jari jahuë jocha ma shina-bënoxëti xo iquiina —i Jesu niquë.

Chama jayaxo chitimihaina

Mateo 17.20

⁵ Jatsi Ibo qui jahuë Chani chitahëhuati ibo bo chaniniquë:

—No chitimihai ca mi anihuano —iquiina.

⁶ Jatsi,

—Mostaza bëro tsayacana. Mishni-mishniria ca bëro tsi xo toa ra. Jama, chahitaxëni ca planta manëhi quiha toa bëro banahacahax na. Jabi mostaza planta jascaria pi ma chitimihai ca anino tsi anomariaxëhi quiha ma acaina. Jatsi “Mimë tsëquëhuë. Ia qui cata” i pi toá ca jihui qui ma no tsi mato bax caxëhi quiha ra —i jato qui Jesu niquë.

Yonati yonoco

⁷ Jatsi Jesu nëcaniquë:

—Shinaparcana. Yonati mato ó ca huësti cató jayamitsa, naa mato huai xëxëhai cato, vaca ó bësohai cato. Huai ax ja joquë tsi çjënicana ja qui? “Tshahohuë. Piiparihuë” ç i ja qui canai pa?

⁸ Iyamaquí mato ra. Jama, “Noho oriquiti rohahuahuë. Shomahuahacahuë. Jaboqui piquia. Ea mi taano. Ea taaxo tsi piqui mia” iqui mato ra.

⁹ Pihax ja qui “Gracias” iyamaquí mato, yonati roha ja nori quëshpi na.

¹⁰ Jabi yonati bo xo mato ri. “Yonati bo roha xo noa. No ati ca yonoco roha no aquè ra” i ma ti xo, Díos mato yoaha ca tēquē jatihuahax na. Jatsi mamē oquēhuayamacana —nēa tsi jahuē rabēti bo qui Jesu nēcaniquē.

Diez ca lepra bo, naa bonohuaxēni cabo

¹¹ Jerusalén qui cahi tsi Samaria, Galilea, tihi ca mai bo Jesu naconiquē.

¹² Jēni ca yaca qui ja cahēquē tsi quiha ja qui diez ca lepra jaya cabo bēcaniquē. Noitiria ca joni bo quiha. Bonohuaxēni cabo ja icani quiha. Ja bēcana tsi basi xo tsi Jesu ja quēnacaniquē:

¹³ —Noqui shinahuē, taita Jesú —i quiha jaca niquē.

¹⁴ Jatsi Jesú jato jisniquē. Jisi tsi quiha,
—Arati ibo bo qui bocata. Jato qui mato yora bo jismacana —i jato qui ja niquē.

Capama tsi quiha ja jēnimahuahacaniquē.

¹⁵ Jatsi huēsti ca joni jahari joniquē, ja jēnimahuahacani nori jisish na. Jopama tsi Dios oquēhuahi ja ini quiha “Jia xo Dios” iquiina.

¹⁶ Johax Jesu tahē tsi ja mēniniquē. Mēnihax “Gracias” i Jesu qui ja niquē ranihi na. Jabi Samariá ca carayana ca joni, naa “Gracias” inish ca ini quiha, naa jodiobo qui quēras ca nohiria.

¹⁷ Jatsi Jesu chaniniquē:

—¿Diez ca joni jēnimahuahacayamayama? ¿Jahuēnia ni toa nueve ca tēxē bo rē?

¹⁸ ¿Jaroha ca “Gracias” iquii ca ni naa carayana pa? ¿Bēyamacahi ni tēxē bo rē, “Gracias” ixēna? —i Jesu niquē.

¹⁹ Jatsi bacanish ca qui Jesu chaniniquē:

—Joihuē. Cata. Mi chahahuahai cató mi jēnimahuahacaquē ra —iquiina.

Díos otohaina

Mateo 24.23-28, 36-41

²⁰ —¿Jēnino tsi nohiria bo otoxēhi ni Dios ra? —i Jesu qui fariseobo niquē.

Jatsi Jesú jato quēbiniquē:

—Nohiria bo ototi Díos chitahēhuano tsi mato bēro tsi jisyamaxēqui mato. Jisnoma quiha.

²¹ Ja tsi xo toa yamaxēhi quiha toa “Nēá xo ra. Toá xo ra” iti mētsa cato, mato xērēquē ó tsi Díos otohai nori ca quēshpi na —i jato qui Jesu niquē.

Jesu bacahaina

Mateo 24.23-28, 36-41

²² Jatsi jahuē rabēti bo qui Jesu chanitēquēniquē:

—Tsēquēxēhi quiha ma tēnēti xabaca ra. Toatiyá tsi Nohiria Baquē bari, naa ē bacahai ca bari jiscasxēqui mato iquia. Jama, mato ri tsi xo toa bari jisyamaxēhaina.

²³ Toatiyá tsi quiacaxēcani quiha nohiria, “Toá xo Cristo, nēá xo Cristo” iquiina. Tocajano tsi boyamacana. Jato qui nicayamatsacana.

²⁴ Toa barí tsi joritsixēhi quiha Nohiria Baquē, naa bajra-bajrahai ca canapa nai shitahai jascaria. Nohiria qui bēroriaxēhi quiha ra.

²⁵ Jama, ē bacanox pari tsi ē tēnēparixēti xo. Jariapari ēa niacaxēcani quiha naa nohiria, ē qui caxaquí na.

²⁶ Jasca, ē bacano tsi ē noho pasoyamacaxēcani quiha nohiria rē. Noé tiyá jascariaxēhi quiha.

²⁷ Dios shinayamaquí tsi oi ó ja pasoyamacani quiha. Jēnē aqui ja icani quiha. Ahui yahi ja icani quiha. Ja tocacani quiha, jahuē noti चाहितखेनि

ca qui Noé jicoquë rohari. Jatsi jënë bainiquë. Jatsi ja quëyohacacanicuë jato tēquëta.

²⁸ Jasca ca ja ini quiha Lot tiyá ca nohiria bo ri. Jocha copi ó ja pasoyamacani quiha jato ri. Toatiyá tsi oriquihi nohiria bo ini quiha, raquëhaxma. Jënë aqúi ja icani quiha. Tobi copihaina, iniahaina, banahaina, xobo acaina, tihí cabo aqúi ja icani quiha.

²⁹ Jama, yaca Sodoma ax Lot tsëquëquë tsi quiha nai ax chihí, mëshohai ca azufre, tihí cabo xapaquënicuë oi jascaria. Quëyohacani quiha toa nohiria tēquë.

³⁰ Jasca, tocatsixëhi quiha Nohiria Baquë jisiquihai ca barí no ra. Toa bari ó pasoyamacaxëceni quiha nohiria pë.

³¹ “Toa bari tsëquëno tsi bamahaxma tsi xobo cacha cabo jabano. Xobo qui ja jicoyamacano jato jahuëmishni bo bixëna. Jasca, jato xobo qui huai ca yonococanaibo bacayamano.

³² Lot ahui shina-bënoyamacana. Ja copihacani quiha yaca qui ja bacacasni iqui na.

³³ Jabi rësoxëhi quiha tsohuëcara ca jahuë shina xabahamacatsai cato. Jama, bësoxëhi quiha tsohuëcara ca jahuë shina chihohuahai cato.

³⁴ Parayamaquia. Toa baquichá tsi huësti ca oxatí tsi oxa ixëhi quiha dos ca joni bo. Mëbihacaxëti xo huëstita iquia. Jisbëriahacaxëhi quiha huëtsa rë.

³⁵⁻³⁶ Toa barí tsi yonoconabëquixëhi quiha dos ca yoxa bo, jato moto acaina. Mëbihacaxëhi quiha huësti cato. Jisbëriahacaxëhi quiha huëtsa rë —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

³⁷ Jatsi,

—¿Jahuënia tsi ocapixëhi ni naa ra, Ibobá? —i jahuë rabëti bo niquë.

Jatsi ja quëbiniquë:

—Jatiroha ca iti xo naa. Poico catihai jascaria catixëhi quiha Dios ángel bo, jochacanaibo copixëna —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

18

Copiti ibo-iboria – bënë imanish ca yoxa

¹ Jatsi naa chani jahuë rabëti bo Jesú yoanicuë, bëhoxti jato tiisimaxëna, ja shina-huëjénayamacano iquish na.

² Ja nëcaniquë:

—Huësti ca yacatá tsi juez, naa copiti ibo-iboria ini quiha. Dios cahëcasyamahai ca ja ini quiha. Jasca, nohiria bo qui ja raquëyamani quiha.

³ Toa yacatá tsi racani quiha bënë imanish ca yoxa ri. Jabi juez, naa nohiria bo copiti ibo-iboria qui naa noitiria ca yoxa caroha-carohaniquë. Cahax, “Ea mëbihuë. Ea yosihai ca mi copino ra” i ja qui yoxa paoni quiha.

⁴ Jabi naama tsi naa noitiria ca yoxa juéj mëbicasyamani quiha. Jarohari tsi yoxa qui ja yosananicuë. Yosannahax, “Toa yoxa mëbixëquia pë” i jamë ja ni quiha. “Dios, joni, tihí cabo qui raquëyamaquia.

⁵ Jama, yosaria tsi xo naa yoxa ë qui joroha-jorohahaina. Japi ë mëbiyamano tsi jari joroha-jorohaxëhi quiha pë. Toa yoxa mëbixëquia ra, ëa ja yosana-mayamano ra” i jamë juez ni quiha —i Jesu niquë naa chani yoahi na.

⁶ Jatsi Jesu chanitëquënicuë:

—Naa juez yoi cato chani nicacana. “Mia mëbixëquia” ¿i yoxa qui ja yamayamani?

⁷ Nicacana. ¿Jahuë nohiria yoi bo mëbiyama-yamaxëhi ni Dios ri? Baquicha, barihani, tihi cató tsi mëbixëhi quiha, “Ea mëbihuë ra” i ja qui nohiria quë no. Bamamayamaxëhi quiha ra.

⁸ Bamaxoma tsi jato mëbixëhi quiha Dios iquia ra. Jama, ëa, naa Nohiria Baquë mai qui bacano tsi ichariama ixëhi quiha toa chahahuacanaï ca bëhoxcanaïbo iquia —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Fariseobo – impuestos biti ibo bo

⁹ Jabi tobi ini quiha mëstëxëni ca jaca nori ca quëscahuacanaïbo. Jato qui naa chani Jesú yoaniquë, naa nohiria huëtsa bo oquë jaca nori ca jascahuacanaïbo qui.

¹⁰ Ja nëcaniquë:

—Dios arati xobo qui dos ca joni bo bocaniquë bëhox-xëna. Caniquë fariseobo, naa nohiria huëtsa bo oquë ja nori ca quëscahuahai cato. Jasca, bëhoxhi caniquë impuestos parata biti ibo ri, naa nohiria bo qui yoixëni cato.

¹¹ Jabi arati xobó tsi fariseobo niiniquë jamë bëhox-xëna. Ja nëcani quiha: “Paratá-naxëni ma ca ëa xo naa ra, Diós. Jasca, ëa ti tsi xo nohiria parayamahaina. Yoxa mëtsaxëniiria ca ma ca ëa xo naa. Mi qui ‘Gracias’ iquia, Diós, nohiria huëtsa jascama ë nori quëshpi na. Jasca, mi qui ‘Gracias’ iquia, naa nëca ca impueste bichii ca yoixëni ca jascama ë nori quëshpi na.

¹² Jasca, jatiroha ca semaná tsi dos bari no tsi samaquëna ra. Jasca, mi qui noho parata xatë, naa décima ca mi qui aquia ra” tihi ca tsi fariseobo ini quiha, bëhoxhi na.

¹³ Jama, ori pistia tsi nii quiha impuesto biti ibo iniquë. Nai qui ja tsayacasyamani quiha rabihi na. Cohuëquí tsi jahuë shipati ja tox-toxhaniquë jahuë jocha iqui na. “Ea shinahuë, Diós, jochahuaxëni ca ë nori quëshpi na” i ja ni quiha bëhoxhi na.

¹⁴ Jabi masahacaquë toa joni jocha iquia ra. Jia tsi jahari jahuë xobo qui ja caní quiha. Jama, toa fariseobo rë. Ja bëhoxhai ca Diós nicayamaniquë. Masahacayamani quiha jahuë jocha. Jatsi quiniacaxëcahuë. Jamë oquëhuamixënicabo tëquë noitihuaxëhi quiha Dios. Jasca, oquëhuahacaxëhi quiha jato jocha bërohuacanaïbo tëquë —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Xocobo Jesú shomahuanina

Mateo 19.13-15; Marcos 10.13-16

¹⁵ Jatsi Jesu qui baquë mishni bo nohiria bá bëniquë, jato ja shomahuano iquish na. Jama, jato jisi tsi jahuë rabëti bá raahaniquë;

—Xocobo bëyamacahuë —iquiina.

¹⁶ Jatsi xocobo Jesú quënaniquë:

—E qui xocobo bëcano ra. Jato chitiyamacana. Nëca cabá-na tsi xo Diós otohaina ra.

¹⁷ Mato parayamaquia. Bëroria tsi Chama Dios qui chahahuacani quiha xocobo ra. Jabi xocobo jascaria pi chahahuayamañi tsi nai qui jicoyamaxëqui mato ra —i Jesu niquë.

Rico inish ca jonina

Mateo 19.16-30; Marcos 10.17-31

¹⁸ Jatsi huësti ca jodioba chamá Jesu nicaniquë:

—¿Jënhuaxëhi ni ëa, maestro jiaxëni cató, bëso-bësopaaxëna? —iquiina.

¹⁹ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—¿Jënixo tsi jiaxëni ca ëa mi quënahá? Yama tsi xo jiaxëni cato. Jaroha ca jia ca tsi xo Dios.

²⁰ Tonia Moisés yoba cahëqui mia tia. “Joni huëtsa ahui biyamahuë; joni ayamahuë; yomayamahuë; quiahuyamahuë; mi ipa, mi ihua, tihì cabo noihuë” tihì ca tsi lì quihà jahuë yoba –i ja qui Jesu niqüë.

²¹ Jatsi chama chaniniquë:

–Xocobo xo rohari tsi toa yoba bo tëquë ë nicaniquë ra –iquiina.

²² Jatsi Jesú quëbiniquë joni nicaxo na.

–Jari huësti ca jahuë narisqui mia axëna. Mi jahuë bo tëquë iniahuë. Ini axo tsi noitiria cabo qui toa parata mëahuë. Tocapimino tsi naipá ca jahuë bo bixëqui mia ra. Jaquirëquë johuë. Ea mi banahuano –i joni qui Jesu niqüë.

²³ Nicahax cohënaniquë chama, rico ja ini quëshpi na.

²⁴ Cohuë ja ini ca Jesú jisniquë. Jatsi,

–Bëroma tsi xo toa rico cabo Diós otoi ca qui jicohaina ra.

²⁵ Jato chama yoí tsi Diós otoi ca qui jicocasani quiha; toa quiniá tsi ja jicocanomari –i Jesu niqüë.

²⁶ Jatsi,

–Yama tsi xo xabahamahacati mëtsa cato rë –i nicanish cabo niqüë.

²⁷ Jatsi Jesú jato yoaniquë:

–Jamë xabahamatimaxëni tsi xo nohiria. Dios roha tsi xo toa nohiria xabahamahaina –iquiina.

²⁸ Jatsi Pedro chaniniquë:

–Noba jahuë bo tëquë no jisbërianiquë mia banahuaxëna –iquiina.

²⁹ Jesú jato quëbiniquë:

–Mato parayamaquia. Ibo Diós otoi ca iqui pi jahuë xobo, jahuë ahuini, jabë xatë bo, jahuë nabo, jahuë xocobo, tihì cabo jisbëriaquí tsi huëstima ca huino ca jahari bixëqui mato.

³⁰ Jaboqui bësoquí tsi oquë ca copi bixëqui mato ra. Jasca, mato bëso-bësopaomaxëhi quiha Dios ra, toa tsëquëxëhai ca xaba paxá no –i Jesu niqüë.

Jesu chaninina ja tënëhai ca yoati na

Mateo 20.17-19; Marcos 10.32-34

³¹ Jatsi jahuë doce ca rabëti bo Jesú biniquë jato qui chanixëna.

–Jaboqui Jerusalén qui caqui noa. Toá tsi jatihuahacaxëhi quiha Dios Chani yoanish cabá quënëninina ëa yoati na.

³² Carayanabo qui ëa mëacaxëceni quiha. Mëaxo ëa mahuacaxëceni quiha pë. Ea yosicaxëceni quiha rë. E qui coshocaxëceni quiha.

³³ Jatsi ëa rashacaxëceni quiha. Jaquirëquë namëhacaxëquia. Jama, tres barí tsi bësotëquëxëquia –i Jesu niqüë.

³⁴ Jama, Jesú yoani ca jahuë rabëti bá cahëyamani quiha. Jato joma quiha. Cahëtimaxëni ja icani quiha.

Bëco inish ca joni

Mateo 20.29-34; Marcos 10.46-52

³⁵ Yaca Jericó qui tsi Jesu basimano tsi quiha bahi quëpë tsi bëco ca joni tsaho iniquë. Parata bënahi ja ini quiha.

³⁶ Tsahoxo tsi nohiria misco tarabihai ca ja nicaniquë. Nicahi tsi,

–¿Tsohuë ni toa ëa tarabihaina ra? –i ja niqüë.

³⁷ Jatsi,

–Tarabihi quiha Jesu, naa Nazarët conish cato –i ja qui nohiria bo niqüë.

³⁸ Jatsi Jesu quënënsijahuaniqüë:

–Ea shinahuë, David yamabá Baquë –iquiina.

³⁹ Jatsi,

–Pasihuë. Pasihuë –i ja qui rëquë ca nohiria bo niqüë.

Japi oquë tsi ja quënatëquëniquë:
 –Èa shinahüë, David Baquë –iquiina.

⁴⁰ Jatsi Jesu niiniquë. Niihax,
 –Nëri toa joni bëcana –i ja niquë.
 Jatsi joni joniquë.

⁴¹ –¿Jahuë ó quëëhai? ¿Jënahuaxëhi ni ëa mi bax na? –i ja qui Jesu niquë.
 Jatsi,

–Taiscasquia, Ibobá –i joni niquë.

⁴² –Taishuë. E qui mi chitimihai cató tsi mi jënimahuahacaquë ra –i ja qui Jesu niquë.

⁴³ Jatsi taisritsijaniquë ra. Taisxo tsi quiha banahuatsijahuaniquë, Dios qui “Gracias” iquiina. Jatsi jia tsi nohiria bá Dios ocahuaniquë, jënima ja iqui jisish na.

19

Jesu – Zaqueo

¹ Jatsi yaca Jericó qui Jesu jicohaca tsi nacohi ja iniquë.

² Toá tsi racani quiha joni rico cato, naa Zaqueo icanaí cato. Impuesto bo bicanaibo obëso ca ja ini quiha.

³ Tsohuëcara Jesu iqui ca ja jiscasni quiha. Nohiria misco iqui tsi jisnoma ja iniquë rë, joni pistia ja ini quëshpi na.

⁴ Japi rëquë ja jabaniquë jihui inaxëna, Jesu jiscatsi na. Jabi ja quiri johi Jesu ini quiha toa bahí no.

⁵ Toa ití qui joxo tsi quiha mana Jesú tsayaniquë. Tsayahax,
 –Botëtsihuë, Zaqueó. Jaboqui mi xobó tsi ë chitëti xo –i Zaqueo qui ja niquë.

⁶ Jatsi ja botëtapiniquë. Botëhax rani tsi Jesu qui joi ja amaniquë jahuë xobó tsi ja chitëno.

⁷ Jatsi nohiria bo ranimisniquë ocapijani ca jisi na. Jato qui yoi quiha.
 –Jochahuaxëni cato xobó tsi chitëhi ja caquë pë –i jaca niquë ranimis-hi na.

⁸ Jatsi Zaqueo niiniquë. Niihax,

–Jisa, Ibobá. Noitiria cabo qui noho jahuë mishni bo bëquëx ca axëquia ra. Huëstima cabo ë paraniquë rë, jato parata bichi na. Jaboqui cuatro veces huino jahari jato copixëquia ra –i Zaqueo niquë.

⁹ Jatsi Jesu nëcaniquë Zaqueo yoati na.

–Jaboqui naa xobó cabo qui joquë Diós xabahamamai ca chama ra. Abraham yamaba चाहितaxocobó yoi tsi xo naa joni ra.

¹⁰ Nëca ca bënëcanaibo mërahi ë joniquë. Jato xabahamacasquia, naa Nohiria Baquë ë nori cato.

Diez ca parata ti chani

¹¹ Jahuë chani nohiria bá nicano tsi quiha chani huëtsa jato qui ja yoaniquë. Jerusalén qui cahëpaima ja ini quiha. Jasca, Diós otoiha ca ó nohiria bo pasoni quiha chitahëti. Ja quëshpi tsi naa chani jato qui Jesú yoaniquë.

¹² –Nëama ca mai huëtsa qui chama caniquë oquë ca chama bixëna. Rey manëhax jahari ja joniquë.

¹³ Jama, canox pari tsi quiha jahuë diez ca yonati bo ja quënapariniquë. Quënaxo tsi quiha jato qui huësti ca parata copixëni ca ja aniquë jato tëquë

qui. Acax tsi quiha, “Naa paratá tsi iniatsacana. Yama ë no tsi ganancia bo ma ano ra” i jato qui ja ni quiha.

¹⁴ Jabi toa maí ca nohiria bá jato chama noiyamani quiha. Ja qui caxa ja icani quiha. Jabi jato chama caquë tsi quiha comisión ja raacaniquë, “Naa joni bicasyama xo noa ra, noba rey iti” iquiina.

¹⁵ Jama, rey toa joni manëni quiha. Manëhax ja bacaniquë. Bacaxo tsi quiha jahuë yonati bo ja quënaniquë, naa jahuë parata binish cabo. “Ma anihuani ca parata bo, naa mato ganancia bo jiscasquia ra” i jato qui ja ni quiha.

¹⁶ Jatsi jariapari ca yonati ja qui joniquë. Johax, “Nëá xo mi ganancia. Jaboqui diez ca parata tsi xo ra, Ibobá” i yonati niquë.

¹⁷ Jatsi, “Jia tsi xo toa mi acana ra, yonati jiaxëni cató. Diez ca yaca bo mi yonano ra” i ja qui jahuë chama niquë.

¹⁸ Jaquirëquë joniquë yonati huëtsa. Johax, “Nëá xo mi ganancia. Jaboqui cinco ca parata tsi xo” i ja niquë.

¹⁹ Jatsi, “Cinco ca yaca bo yonaxëqui mia ra” i ja qui jahuë chama niquë.

²⁰ Jaquirëquë ja qui joniquë yonati huëtsa. Johax, “Pañuelo qui mi parata huësti ca ë nanëniquë jaha bësoxëna.

²¹ Mi qui ë raquëniquë, shinacoshi mi nori iqui na. Jabi mi parata pi ë bënorohano tsi ë qui mi caxaquë aquë ra. Ja tsi xo toa mi parata ó ë bësoquë, mi parata yoi jahari mi qui axëna” i yonati huëtsa niquë.

²² Jatsi chamá toa yonati raahaniquë: “Mí yoaha cató tsi mi qui quësoxëquia, yonati yoixëni cató. Joni shinacoshi ë nori ca cahëqui mia ra. Jabija. Raahacai ca joni ca ëa xo naa.

²³ ¿Jëniriaxo tsi banco qui noho parata mi ayamani, ganancia biti? Joxo tsi noho parata, jahuë ganancia, tihi cabo ë biquë aquë ra” i yonati yoixëni ca qui ja niquë.

²⁴ Jatsi, “Jahuë jahuësti ca parata mëbica huë. Diez ca parata jaya ca joni qui acahuë” i chama-chamaria niquë toa mani cabo qui.

²⁵ Jatsi toá ca mani cabá quëbiniquë: “Majia. Diez ca parata jaya xo pa” iquiina.

²⁶ “Jabija” i chama niquë. “Huino ca copi bicaxëcani quiha jaya cabo, naa Dios bax yonococanaibo. Jasca, jahuë pistia roha ca bënoxëhi quiha chiquixëni cato. Mëbihacaxëhi quiha jahuë pistia roha cato ra.

²⁷ Japi ë qui caxacanaibo, naa ‘Noho chama-chamaria ma xo toa’ iquii cabo nëri bëcana. Bëxo tsi ëa bësojo xo tsi jato tëpascana ra” nëa tsi chama-chamaria nëcani quiha –i Jesu niquë, naa chani nohiria bo yoahi na.

Jerusalén qui Jesu jiconina

Mateo 21.1-11; Marcos 11.1-11; Juan 12.12-19

²⁸ Chanihax, jato bëbo ca Jerusalén quinia ca bahí tsi Jesu caniquë.

²⁹ Jabi yaca Betfagé, yaca Betania, tihi cabo qui cahëpaima ja ini quiha, naa Maca Olivo Yá tahë ca yaca bo. Basimapama tsi quiha jahuë rabëti bo dos ca ja raaniquë rëquë.

³⁰ –Mato bësojó ca yaca qui jicocana. Jicoxo tsi nëxë ca burro baquë jixëqui mato. Jaha jari tsahohama ca burro quiha. Mërisxo tsi ë qui bëtsacana.

³¹ “¿Jënixo tsi mëriscañai?” i pi toshuëcara no tsi “Bicatsi quiha Ibo” i jato qui cana –nëa tsi quiha jato qui Jesu nëcaniquë.

³² Jatsi raahacanih ca joni bo bocaniquë. Burro ja jiscani quiha Jesús yoani jascaria.

³³ Ja mëriscano tsi quiha,

—¿Jēnahuariacanai ra? —i jato qui ibo bo niquē.

³⁴ Jatsi,

—Bicatsi quiha Ibo —i jato qui jaca niquē.

³⁵ Japi burro baquē Jesu qui ja bēcāniquē. Bēxo tsi quiha jato sahuēti bo ja capohuēcanaca tsi cacha Jesu ja tsahomacāniquē.

³⁶ Jerusalén qui ja co-cono tsi quiha jato sahuēti bo nohiria bá poohaniquē bahi no.

³⁷ Maca Olivo Yá ca bahi rēnichihai ca iti qui ja cahēquē tsi quiha Dios ocahuatsi nohiria bá huaniquē. Jerusalén cacha ja icani quiha. Ja rani-ranicanī quiha. Jisti bo tēquē ja jiscani ca quēshpi tsi joi pistiamá tsi Dios ja ocahuacāniquē:

³⁸ —Shomahuahaca ca tsi xo Ibobá janē tsi johai ca chama-chamaria ra. Naipá ca ángel bo ranicano ra. Jia tsi xo manariá ca Dios ra —iquiina.

³⁹ Jatsi nohiria bo xērēquē ó ca huēsti huēsti ca fariseobo Jesu qui chaniniquē.

—Mia banahuacanaibo pasimahuē, Taitá. Anoma tsi xo toa ja chani-canaina ra —iquiina.

⁴⁰ Jatsi,

—Mato parayamaquia. Ja pasirohapicano tsi naa bahi quēpē ca maxax bá quēnaquē aquē ra —i jato qui Jesu niquē, quēbihī na.

⁴¹ Jerusalén basimapama tsi aratsi Jesu niquē jisish na.

⁴² Arahax ja nēcāni quiha:

—Jishopē. Dios xabahamati quinia cahēyamayoi qui mato rē. ¿Jēnahuariaxo mato ē cahēmana rē? Mato qui jonē xo rē.

⁴³ Tsēquēxēhi quiha xaba yoi ra, naa mato qui caxacanaibo mato qui quētsoxēquē no. Mato paxati bahi bo quētiacaxēcāni quiha. Jatiroha ca quēpē xo tsi mato tēpasaxēcāni quiha rē.

⁴⁴ Jasca, mato yacata panē, mato xobo bo, tihī cabo potasaxēcāni quiha rē. Jasca, mato ri quēyocaxēcāni quiha rē. Matsamí, matsamí niyamaxēhi quiha mato yacata panē maxax bo ra. Mai qui niahacayocaxēcāni quiha jato tēquē, Dios xabahamati quinia ma niani iqui na —nēa tsi Jesu nēcāniquē Jerusalén ca nohiria yoati na.

Jodioba arati xoboria qui Jesu jiconina

Mateo 21.12-17; Marcos 11.15-19; Juan 2.13-22

⁴⁵ Jatsi arati xobo qui Jesu jiconiquē. Jicoxo tsi quiha toá ca iniacanaibo cacha raatsijahuaniquē.

⁴⁶ Raapama tsi,

—“Dios qui chaniti xobo quēnahacati xo noho xobo” ii quiha Quēnēhacānish cabo ra; jama, yomacanaiba iti manēmaqui mato pē —i jato qui Jesu niquē.

⁴⁷ Jatsi jatiroha ca barí tsi quiha arati xobo xo tsi nohiria tiisimahi ja iniquē. Jabi arati ibo ba chama bo, yoba tiisimacanaibo, nohiria chama bo, tihī cabá Jesu acasni quiha.

⁴⁸ Jari anoma ja icani quiha, jahuē chani nohiria bá nicacasni quēshpi na.

20

Jesu qui jodioba chama bo caxanina

Mateo 21.23-27; Marcos 11.27-33

¹ Arati xobo xo tsi nohiria bo Jesú tiisimano tsi quiha ja qui arati ibo ba chama bo, yoba tiisimacanaibo, yosibo, tihī cabo bēcāniquē. Dios Chani jia ca yoahi Jesu ini quiha. Bēhax,

2 —Noqui yoahuë. ¿Tsohuë mi qui chama aquitaha, arati xobo quima iniacanaibo niati? ¿Tocati chama jaya ni mia ra? —i ja qui jaca niquë.

3 Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Mato nicapariquia ëa ri. Ea yoacahuë.

4 ¿Tsohuë Juan yamabo qui chama ani, nohiria ashimati? ¿Dios ni? ¿Joni ni? —iquiina.

5 Jatsi ja chaninariacanicuë:

—“Dios” ipinono tsi “¿Jënixo tsi Juan ma chahahuayamani?” i noqui xëhi quiha pë.

6 Jama, “Joni quima jahuë chama ja biniquë” ipinono tsi maxaxá tsi noqui axëhi quiha nohiria bo rë —i jaca ni quiha, joi i-iqui na.

7 Japi,

—¿Tsohuëcara ni sa? Jahuënia tsi jahuë chama ja bini ca cahëyamaqui noa ra —i Jesu qui jaca niquë, quëbihi na.

8 Jatsi,

—Mato quëbiyamaxëquia ëa ri ra —i jato qui Jesu niquë.

Dios Baquë jodiobá niahai ca chani

Mateo 21.33-44; Marcos 12.1-11

9 Jatsi naa chani nohiria bo qui Jesu yoanicuë:

—Huai joní aniquë. Axo tsi quiha toa xo tsi uva icanai ca bimi ja bananicuë. Banaxo tsi quiha joni huëtša bo qui jahuë huai ja aquënicuë bimi xatë quëshpi na. Aquëhax tsi naama tsi quiha ja caniquë.

10 Jatsi bimitiyá tsi jahuë yonati ja raanicuë jahuë huaí ca bimi xatë biti. Jatsi pë huaí ca yonococanaibá jahuë yonati rashanicuë. Jahari mëquëyá ja raacani quiha.

11 Jaquirëquë yonati huëtša ibobá raanicuë. Ja rashahacani quiha jaa ri. Jahuë yonati ja yosicani quiha. Jahari mëquëyá ja raacani quiha.

12 Jatsi yonati huëtša ibobá raanicuë. Ja tsacahacani quiha rë. Cacha ja niahacani quiha.

13 Jatsi, “¿Jënhuaxëhi ni ëa rë?” i huai ibo niquë. Jatsi, “Noho baquë yoi jato qui raaxëquia, naa ë noihai ca baquë. Ja qui nicacaxëcani quiha tia” i ibo niquë.

14 Jama, jahuë baquë jisi tsi quiha “Iboba baquë tsi xo naa ra” i jaca niquë. “No ano ra, jahuë bixëti ca mai mëbixëna” i huaí ca yonococanaibo niquë pë.

15 Japi ibobá baquë ja acanicuë. Axo tsi quiha huaí cacha jahuë yora ja nicananicuë. Jatsi, ¿jënhuaxëhi ni huai ibo toa yonococanaibo qui?

16 Toa joni bo quëyohi joxëhi quiha ra. Quëyoxo tsi yonococanaibo huëtša bo qui jahuë huaí axëhi quiha —nëa tsi Jesu nëcaniquë toa chani yoahi na.

Jatsi,

—¡Jishopë! Ocapijayamano ra —i nicanish ca jodiobo niquë.

17 Jatsi Jesú jato tsyananicuë. Tsayahax tsi quiha ja nicananicuë:

—¿Jënihi ni naa Quënhëhacanih cabo ó ca chani ra?

“Oquënahëhi quiha yosibá niaha ca Maxaxa ra.

Oquë-oquëria ca manëxëhi quiha ra” ii quiha.

18 Nicacahuë. Noitixëhi quiha naa Maxax icanai ca chahahuayamacanaibo tëquë. Toa Maxax icanai cató tsi quëyohacacaxëcani quiha ra —nëa tsi quiha jato qui Jesu nëcaniquë.

19 Jatsi Jesu qui ja tsamicanicuë, naa yoba tiisimacanaibo, arati ibo bo. Jato yoati ja chanihai nori ca ja cahëcani quiha. Jama, jari ja qui ja tsamiyamacani quiha nohiria bo qui raquëhi na.

Jesu qui ja quēsocascanina

Mateo 21.45-46; 22.15-22; Marcos 12.12-17

²⁰ Jatsi jodioba yoba tiisimacanaibo, arati ibo bo, tihi cabá Jesu tsaya-tsayaniqué acasqui na. Japi Jesu qui joni bo ja raacanicuë ja yoahai ca nicati. Jabi joni shinajixëni jisiria cabo ja raacani quiha; yoixëni cabo jaca nori. Romanoba chama-chamaria qui Jesu ja mēacascani quiha, ja namēhacano.

²¹ Ja tsi xo toa naa bēcanish ca joni bo nēcaniquē:

—Jia tsi xo mi chanihaina, maestró. Janyama ca tiisimayamaqui mia ra. Jasca, jatiroha cabo mēbicasqui mia ra. Paraxoma tsi Dios quinia tiisimaqui mia ra.

²² ¿Japa? ¿Romanoba chama-chamaria qui impuesto bo no ati ni, naa noqui jodiobo? —i ja qui jaca niquē tanamaxëna.

²³ Jama, ja paracascanaí ca Jesús cahëni quiha. Cahëhax,

²⁴ —Parata ëa jismacana. ¿Tsohuë bēmana jaria ni naa ra? ¿Tsohuë ni naa quënë ibo? —i jato qui ja niquē.

Jatsi,

—Romanoba chama-chamaria janë quiha —i jaca niquē.

²⁵ —Japi romanoba chama-chamaria qui jahuë jahuë bo tēquë acana. Jasca, Dios qui jahuë jahuë yoi bo acahuë —i jato qui Jesu niquē.

²⁶ Jabi jia tsi Jesús quëbini quiha nohiria bo bēsojo xo na. Ja quëshpi Jesu qui quēsotimaxëni ja icani quiha. Jatsi ja pasanicuë jaria tsi ja quëbini iqui na.

¿Bēsotëquëxëhi ni rësonish cabo?

Mateo 22.23-33; Marcos 12.18-27

²⁷ Jaquirëquë saduceobo Jesu qui bocanicuë jato ri. “Yama tsi xo nohiria bēsotëquëxëhaina” icanish cabo tsi xo naa. Jabi Jesu ja tanamacascani quiha jato ri. Ja nēcaticaniquë:

²⁸ —“Baquë yama pi joni rësono tsi jahuë ahui biti xo jahuë noma. Bixo tsi jahuë rëquëmë bax xocobo ja saihuati xo” ii quiha Moisés yamabá quënëhina, maestró —i Jesu qui jaca niquë—.

²⁹ Jabi seis ca noma bo jayanish ca joni ini quiha. Xocobo saiuhahaxma tsi naa joni rësoniquë rë.

³⁰ Jatsi jahuë ahui jahuë xachacató biniquë. Xocobo saiuhahaxma tsi ja rësoniquë jaa ri.

³¹ Jaquirëquë jahuë ahui jahuë noma huëtsá biniquë. Xocobo saiuhahaxma tsi ja rësoniquë jaa ri. Toca tsi jahuë noma bo tēquë aniquë. Ja rësoyocanicuë, xocobo saiuhahaxma.

³² Jarohari tsi rësoniquë yoxa ri.

³³ ¿Jabi nohiria bo bēsotëquëno tsi tsohuë ahui ixëhi ni yoxa sa? Siete ca bënë jayani quiha bēsoquí na —nëa tsi Jesu qui ja nēcaticaniquë.

³⁴ Jatsi Jesús jato quëbiniquë:

—Naa mai xo tsi ahui bo yacani quiha joni bo. Bënë bicani quiha yoxa bo ri.

³⁵ Jama, mana xo tsi ahui bo, bënë bo, tihi cabo jayamaxëhi quiha shom-ahuahaca cabo, naa bēsotëquëxëcanaibo.

³⁶ Rēsotëquëpistia-yamariacaxëcani quiha, ángel bo jascaria iquiina. Dios xocobo ca xo, jahuë rësó tsi ja bēsotëquëcaxëcanaí quëshpi na.

³⁷ Jatsi, “Bēsotëquëxëhi ni nohiria bo” ¿icanai pa? Jabi Moisés yoani cato ó ca tsi bëroria tsi xo nohiria bo bēsotëquëhaina ra. Toa noqui ja jismani quiha. “Abraham Dios, Isaac Dios, Jacob Dios” i Dios qui Moisés yamabo ni quiha, naa nihi pëtoro mëshohai cato ó tsi ja qui Dios jisiquiniquë no.

³⁸ “Abraham yamabá Dios, Isaac yamabá Dios, Jacob yamabá Dios” iyama Moisés yamabo ni quiha, bĕso jaca nori quĕshpi na. Bĕsoyamacaba Dios ma xo Dios; jama, bĕsocanaiba Dios ja nori. Bĕso xo Dios jaya cabo tĕquĕ –i saduceobo qui Jesu niquĕ.

³⁹ Jatsi,

–Jabija tsi xo mi quĕbihana, maestró –i yoba tiisimacanaibo huĕsti huĕsti cabo niquĕ.

⁴⁰ Jaquirĕquĕ ja nicacasyamacani quiha raquĕquí na.

David Ibo Cristo

Mateo 22.41-46; Marcos 12.35-37

⁴¹ Jatsi Jesú toá ca yoba cahĕxĕni cabo nicaniquĕ:

–“Johai ca Xabahamati Ibo tsi xo David Baquĕ” ii quiha nohiria bo. ¿Jĕnahuariahax nĕcati mĕtsacahi ni?

⁴²⁻⁴³ Jabi nĕca tsi libro Salmos ó tsi David yamabá quĕnĕniquĕ Cristo yoati na,

“ ‘Mia oquĕhuanox pari tsi, jariapari mia pasomaha cabo bĕboxĕquia, jato mi yonano’ i noho Ibo qui Ibo Dios ni quiha”

nĕa tsi David yamabo nĕcani quiha.

⁴⁴ ¿Jĕnahuariahax David baquĕ Cristo ii ni ra? “Noho Ibo” ¿i David yamabo yamayamani, Cristo yoati chanihi na? –nĕa tsi jato qui Jesu nĕcaniquĕ jato nicahi na.

Yoba cahĕxĕni cabo pasomaha Jesú yobanina

Mateo 23.1-36; Marcos 12.38-40; Lucas 11.37-54

⁴⁵ Nohiria tĕquĕtá nicano tsi quiha jahuĕ rabĕti bo qui Jesu chaniniquĕ:

⁴⁶ –Yoba tiisimacanaibo qui quiniacaxĕcahuĕ. Sahuĕtiria tĕtĕcaxĕni cabo sahuĕcascani quiha. Toca tsi bohocascani quiha pĕ. Jasca, mercado xo tsi nohiria bá jato joihuahai ca ó pasocani quiha pĕ. Jasca, jato catiti xobó ca rĕquĕ ca oquĕria ca tsahoti bá tsi tsahocascani quiha. Jasca, nohiria oriquiti catino tsi oquĕ ca tsahoti bá tsi tsahocascani quiha pĕ.

⁴⁷ Jasca, bĕnĕ imanish ca yoxa bo paracani quiha, jato jahuĕ bo mĕbixĕna. Paraquí tsi jato xobo bo mĕbicani quiha pĕ. Mĕbihax Dios qui chani tĕtĕca tsi bĕhocani quiha ra, nohiria bo paraxĕna. Quĕsohacacaxĕcani quiha ra. Oquĕxĕhi quiha jato copi ra –i jahuĕ rabĕti bo qui Jesu niquĕ.

21

Dios qui bĕnĕ imanish ca yoxá anina

Marcos 12.41-44

¹ Arati xobó tsi niipama tsi parata biti caja qui nohiria rico cabá jato parata nanĕhai ca Jesú tsaya-tsayaniquĕ.

² Tsayajahuano tsi quiha noitiria ca bĕnĕ imanish ca yoxá dos ca parata copiriana cabo nanĕniquĕ.

³ Jisniquĕ Jesu. Jisi tsi,

–Nohiria huĕtsa bá nanĕhaca parata huino tsi xo naa noitiria ca yoxá acana ra.

⁴ Narixoma tsi parata ja acana quiha. Jama naa yoxa ra. Noitiria xo. Jatiroha ca ja jaya ca ja aquĕ ra; naa jahuĕ oriquiti copiti parata –i Jesu niquĕ.

“Potas-hacaxĕhi quiha jodioba arati xobo” i Jesu nina

Mateo 24.1-2; Marcos 13.1-2

⁵Templo, naa jato arati xobo yoati tsi chanihi quiha huësti huësti ca rabëti bo iniquë. Jahuë maxax jiaría cabo, templó ca jianati jahuë bo, naa nohiria bá anína, tihi cabo yoati tsi chanihi ja icani quiha.

⁶Jatsi Jesu jato qui chaniniquë:

—Tsëquëxëhi quiha xabaca ra, naa ma tsayahai ca potas-hacaxëquë no. Poxahacaxëhi quiha jahuë maxax bo tëquë. Yamaxëhi quiha matsami matsami nihi ca maxax bo iquia ra —iquiina.

⁷Jatsi,

—¿Jënino tsi potas-hacacaxëcahi ni? ¿Jënahuariaxo tsi cahëxëhi ni noa, ocapijaxëquë no, Maestró? —i Jesu qui jaca niquë.

⁸Jatsi Jesú yoaniquë:

—Quiniacaxëcahuë, ma parahacayamano. Joxëhi quiha huëstima ca noho janë tsi chanicanaibo. “Cristo xo ëa” icaxëcani quiha pë. “Tsëquëpaimaria xo jaroja ca bari ra” icaxëcani quiha. Jato banahuayamacana ra.

⁹Jasca pi país bo nianahaina, país ca xërëquë ca nohiria iquinahaina, tihi cabo nicahi tsi raquëyamatsicana. Toca tsi ja ixëti xo. Ocapijano tsi jari basi tsi xo toa jahuë rëso.

¹⁰Jariapari tsi país huëtsa pasomaha nianaxëhi quiha país huëtsa. Chama huëtsa pasomaha iquinaxëhi quiha chama huëtsa.

¹¹Yajoriaxëhi quiha mai. Oriquti narisxëhi quiha nohiria bo. Iquicaxëcani quiha huëstima cabo. Jasca, raquëriaxëhi quiha nai qui tsaya-tsayahaina. Jahá tsi jisiquixëhi quiha mana ca jisti-jistiría bo ra.

¹²Jama, ja tocapinox pari no tsi mato qui pari tsamicaxëcani quiha ra. Mato tënëmacaxëcani quiha. Arati ibo bo qui mato mëacaxëcani quiha. Preso qui mato nanëcaxëcani quiha. Tihi ca tsi acaxëcani quiha noho janë tahëxo na.

¹³Jatsi, toatiyá tsi xaba jayaxëqui mato jato qui Dios Chani yoaxëna.

¹⁴Tocapijano tsi jato bësojo ax tsi ma chanixëti ca yoati tsi shinayamat-sacana.

¹⁵Toatiyá tsi chani-chaniti chama, tiisi, tihi cabo mato qui axëquia. Ja iqui tsi pasimahacaxëhi quiha toa mato qui caxacanaibo.

¹⁶Jasca, chama bo qui mato mëaxëhi quiha mato nabo, mabë xatë bo, mato jimibo, mato rabëti bo. Jatsi, mato ó ca huësti huësti ca namëcaxëcani quiha ra.

¹⁷Noho janë tahëhax tsi mato qui caxacaxëcani quiha jatiroha cabo.

¹⁸Jama, mato ó bësoxëquia mato ja motsayamacano iquish na.

¹⁹Chamatsicana. Xabahamahacaxëhi quiha mato naamapihi na —i jato qui Jesu niquë.

Soldado bá Jerusalén potasxëhaina

²⁰—Soldado bo Jerusalén tēayohai ca jisi tsi quëyohacati basima ja nori ca cahëxëqui mato.

²¹Jatsi maca bo qui jodioba maí cabo jabaxëti xo. Jisbayaxëti xo Jerusalén cabo. Xabachá cabo yaca qui bacayamaxëti xo ra.

²²Nohiria bo copiti xaba tsi xo naa. Toatiyá tsi jatihuahacaxëhi quiha Quënëhacanish cabo iquiina.

²³Noitixëhi quiha tohoya cabo, baquë pistia ico cabo rë. Anomariaxëhi quiha toa maí ca nohiria bá tënëhaina iquia. Anomariaxëhi quiha jato qui Dios caxahaina.

²⁴Saipi tsi tēpas-hacaxëhi quiha huëstima cabo. Nëxahacaxëhi quiha huëstima cabo, país bo tēquë qui ja bohacacano. Jasca, Jerusalén tsi bohocaxëcani quiha carayanabo jato xaba jatiquë rohari.

*Jesu johaina**Mateo 24.29-35, 42-44; Marcos 13.24-37*

²⁵ Naipá tsi jisiquixêhi quiha jisti bo ra. Yoyoxêhi quiha bari, oxê, huishti bo. Shina-huêjênaxêhi quiha maí ca nohiria têquêta. Jasca, raquêria ixêhi quiha ia bo ri. Jahuê pacotsa, jahuê yoyohai ca choca bo, tihí cabo qui raquêcaxêcani quiha.

²⁶ Toatiyá tsi rêsocaxêcani quiha nohiria raquêhi na. Jahuêcara ó pasoti cahêyamacaxêcani quiha, naipá ca jahuê bo yajohacaxêhai iqui na.

²⁷ Jatsi tsémó tsi Nohiria Baquê johai ca jiscaxêcani quiha. Noho chama, noho oquê, tihí cabo jiscaxêcani quiha é joxêquêno.

²⁸ Naa jahuê bo têquê ocapiti chitahêno tsi chamacana. Jaha bêsocahuê. Joti basima tsi xo ma xabahamahacahaina —i Jesu niquê.

²⁹ Jatsi naa chani Jesú yoaniquê jato cahêmaxêna:

—Higuera jihui, jihui huêtsa bo, tihí cabo qui tsayacahuê.

³⁰ Ja botoxpicano tsi basima oitiya nori ca cahêqui mato.

³¹ Jascaria, é yoaha ca jahuê bo ocapiti chitahêno tsi basima Diós otohái nori ca cahêxêqui mato ri.

³² Mato parayamaquia. Naa bêsohai ca nohiria bo rêsono x pari no tsi ocapixêhi quiha é yoahaina iquia.

³³ Huinocaxêhi quiha naipá ca jahuê bo, naa mai ri, jama, huinocapistiyamariaxêhi quiha noho Chani. Jabija tsi xo naa é yoahaina.

No rohahuahacati xo

³⁴ Quiniacaxêcahuê. Pabêhaina, jênê acaina, maí ca jahuêmishni bo, tihí cabo tsi shina-shinayamacana. Tocapimano tsi mato ratiaxêhi quiha toa bari, jaha ma pasoyamahai iqui na.

³⁵ Jatiroha ca maí ca nohiria bo ratiaxêhi quiha é johaina ra.

³⁶ Japi rohahuahacacahuê. Bêhoxrohacana, chama ma jayacano iquish na, naa jahuê bo têquê paxaxêna, Nohiria Baquê bêsójó tsi niixêna —i jato qui Jesu niquê.

³⁷ Toa bari bo Jesú raaniquê arati xobó no, toa xo tsi nohiria bo tiisimaihaina. Jama, Maca Olivo Yá tsi baquicha ja raaniquê.

³⁸ Jabí baquishmarí tsi nohiria bocani quiha arati xobo qui Jesu nicaxêna.

22*Jesu qui ja tsamicascanina**Mateo 26.1-5, 14-16; Marcos 14.1-2, 10-11; Juan 11.45-53*

¹ Tsêquêti basima quiha jodioba pascua fiesta iniquê. Toatiyá tsi levadura yama ca mapari ja picani quiha. Jato jabi quiha.

² Jasca, Jesu ati quinia mêrahi ini quiha arati iboba chama bo, jato yoba tiisimacanaibo ri. Nohiria bo qui raquêquí tsi quiha bêroxo tsi Jesu ja acasyamacani quiha.

³ Jatsi Judas qui Satanás jiconiquê, naa Iscariote icanai cato. Jesu doce ca rabêti bo huêsti ca ja ini quiha.

⁴ Jatsi arati ibo bo, arati xobo obêso cabo, tihí cabo qui Judas caniquê chanixêna. Jato qui Jesu ja mêacasni quiha. Cahax, jato bêta ja chaninaniquê.

⁵ Jatsi ja ranicaniquê ja yoani ca nicahax na. Ranihax,

—Parata mi qui axêqui noa ra —i Judas qui jaca niquê.

⁶ Jatsi,

—Jênima —i Judas niquê.

Japi Jesu qui tsamiti xaba mëratsi-jahuaniquë, nohiria bá cahëyamano iquish na.

Pascua fiesta

Mateo 26.17-29; Marcos 14.12-25; Juan 13.21-30; 1 Corintios 11.23-26

⁷ Jatsi jato levadura yama ca mapari piti fiesta tsëquëniquë, naa oveja baquë acacaquë no.

⁸ Japi Pedro, Juan, tihi cabo Jesú raaniquë. Raahax,
—Bocata. Pascua oriquiti ma rohahuano piti —i jato qui ja niquë.

⁹ Jatsi,
—¿Jahuëniaxo tsi rohahuaxëhi ni noa? —i jaca niquë.

¹⁰ Jatsi,
—Yaca qui jicocana. Toa xo tsi chomó ca jënë bëhai ca joni bëchaxëqui mato. Toa joni banahuacana, ja jicohai ca xobo qui.

¹¹ Jatsi toa xobo ibo qui chanicana. “¿Jahuënia ni naquëtë?” ii quiha Maestro” i ja qui cana. “Nëa xo tsi jahuë rabëti bo yaxo tsí pascua oriquiti picatsi quiha” icana.

¹² Jatsi mana ca naquëtë chahitaxëni ca mato jismaxëhi quiha; tsahoti bo, mesa, tihi cabo rohahuahaca ca naquëtë quiha. Toa xo tsí oriquiti rohahuacana —i jato qui Jesu niquë.

¹³ Jatsi Pedro, Juan, tihi cabo bocaniquë. Ja bocanaca tsi naquëtë qui ja cahëcaniquë Jesú yoani jascaria. Cahëxo tsi quiha pascua oriquiti ja rohahuacanicuë.

¹⁴ Jatsi tëxë bo ya tsi Jesu jonicuë. Tsahohax oriquitsijacanicuë.

¹⁵ Oriquipama tsi Jesu jato qui chaniniquë:
—Naa pascua oriquiti mato bëta oriqui-casquia rësonox pari.

¹⁶ Jabi nëa xo tsi naa pascua oriquiti pitëquëpistiyamariaxëquia Diós otohahi cato xo tsi ja jatihuahacaxëquë rohari. Jaquirëquë pitëquëxëquia ra —iquiina.

¹⁷ Jatsi copá ca jënë ja bihaca tsi “Gracias” i Dios qui ja niquë.
—Bicahuë. Ayocana.

¹⁸ Nëa xo tsi uva bimi jënë atëquëyamaxëquia Diós otohahi joxëquë rohari —i Jesu niquë.

¹⁹ Jatsi mapari Jesú biniquë. Bichi tsi quiha “Gracias” i ja niquë. Bëquëx-xo tsi jato qui ja aniquë ja picano.

—Noho yora tsi xo naa. Picahuë, ëa shinaquí na —i quiha ja niquë.

²⁰ Oriquixo tsi quiha copá ca jënë jato qui ja aniquë ja acano. Acax,
—Noho jimí tsi Dios xabahamati quinia paxa ca jismahi quiha naa jënë. Mato bax japahacaxëhi quiha noho jimí ra.

²¹ Tsayacahuë. No bëta tsaho tsi xo toa ëa pasomaha cato rë, naa chama bo qui ëa mëacatsai cato.

²² Jabi rësoxëti xo Nohiria Baquë ë nori cato. Diós yoani ca tsi xo naa ra. Jama, noitirixëhi quiha toa ëa chama bo qui mëaxëhai cato iquia —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

²³ Jatsi chaninatsi jahuë rabëti bo niquë:
—¿Tsohuë cara ni toa no nohó ca Jesu pasomaha cato sa? —iquiina.

¿Tsohuë ni toa oquë cato?

²⁴ Jatsi joi i-ibëqui tsi quiha Jesu rabëti bo niquë, naa jato xërëquë ó ca oquë ca ixëti nori ca yoati na.

²⁵ Jatsi jato qui Jesu chaniniquë:
—Jato nohiria bo yonahi quiha maí ca chama bo. Yonahi tsi “Nohiria Rabëti bo xo noa” icani quiha pë, jato rabëti bo jaca nomari.

²⁶ Jabi toca ma xo noa ra. Yonati jascaria manëxëti xo mato xërëquë ó ca oquë cato. Tëxë bo ja mëbixëti xo.

²⁷ Mato nicaquia. ¿Tsohuë ni toa oquë cato? ¿Tsaoh ca pihai ca ni? ¿Taahai ca ni? Tsayacahuë. Jato yonati bá tsi taahacahai ca ó pasocani quihai tsahohai ca chama bo. Jama, nëá xo ëa, mato xërëquë ó no. Ea ti tsi xo toa mato taahaina ra.

²⁸ ‘Mato tsi xo toa ë qui chitimihax cabo, naa ë tënëtiyá no.

²⁹ Jaboqui yonati chama-chamaria mato qui aquia, noho jahëpa ë qui ani jascaria.

³⁰ Noho mesa ax oriquiti tsahoxëqui mato ë yonahai cató no. Jasca, trono bo xo tsi Israél ca doce ca xatë bo ó bësoxëqui mato ra —nëa tsi quihai jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

*“Jochamati tanamahacaxëqui mia” i Pedro qui Jesu nina
Mateo 26.31-35; Marcos 14.27-31; Juan 13.36-38*

³¹ —Ea nicahuë, Simón —i Jesu niquë—. Jochati mato tēquë tanamacatsi quihai Satanás ra.

³² Jama, mi bax ë bëhoxquë, Simón, mi chahahuahai ca quima mi casoyamano. Jasca, jahari ë quiri bësoxo tsi mibë xatë bo mi chamahuano —i ja qui Jesu niquë.

³³ Jatsi Pedró quëbiniquë:

—Mia jisbëriapistiayamaxëquia ra. Preso qui pi mia ja nanëcano ri tsi mi bëta cahai ca ëa xo naa ra. Mi bëta rësoti qui raquëyamaquia ra —iquiina.

³⁴ Jatsi,

—Mia parayamaquia, Pedró. Ea pasomaha chaniti basima xo mia rë. Jaboqui patiari quëonox pari no tsi tres tsi “Jesu cahëyamaquia” ixëqui mia ra —i ja qui Jesu niquë.

³⁵ Jatsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë:

—Mato ë raaquë tsi çjahuë ma narisni? Mëquëya ma raahacani quihai. Parata, sota, zapato bo, tihí cabo yahaxma tsi ma bocani quihai —iquiina.

Jatsi,

—No narisyamahitaquë ra —i jahuë rabëti bo niquë.

³⁶ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Jaboqui pi parata jayaquí tsi bocahuë. Sota pi jayaquí tsi bocahuë. Saipi pi jayamaquí tsi mato sahuëti iniacahuë copixëna.

³⁷ Mato parayamaquia. Jatihuahacaxëti xo Quënëhacanish cabo, naa “Caxaxëniria ca jascaria ja tocahacaxëti quihai” iquiina. Parayamaquia. Jatihuahacaxëhi quihai jatiroha ca ëa yoati Quënëhacanish cabo ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

³⁸ Jatsi jahuë rabëti bo nëcaniquë:

—Tsayapa, Ibobá. Nëá xo dos ca saipi bo ra —iquiina.

Jatsi,

—Iquë pë —i Jesu niquë.

Getsemani Jesu bëhoxnina

Mateo 26.36-46; Marcos 14.32-42

³⁹ Xobo jisbaya tsi quihai Maca Olivo Ya qui Jesu caniquë bëhoxhi na. Jahuë jabi quihai. Jasca, ja bëta bocani quihai jahuë rabëti bo ri.

⁴⁰ Cahax,

—Bëhoxcana, jochati ma tanamahacayamano ra —i jato qui Jesu niquë.

⁴¹ Jatsi ori pistia jamëpistia tsi Jesu caniquë bëhoxhi na. Basima quihai. Mënihax Dios qui chanitsijanicuë:

42 —Mi qui pi jia no tsi naa johai ca tēnētiya mēbihuē, noho Jahēpá. Tēnēcasyamaxo ēa ra. Jama, jaha ē quēēhai ca mi ayamano. Mi shina mi ano ra —i Jesu niquē bēhoxhi na.

43 Jatsi ja qui naipá ca ángel jisiquiniquē chamahuaxēna.

44 Shina jii-jiitsi Jesu niquē bēhoxhi na. Jatsi ja bēhox-bēhoxrianiquē. Niscatsijani quiha. Jimi tioihai jascaria ja niscani quiha.

45 Bēhoxhax ja joiniquē. Joihax jahuē rabēti bo qui ja bacaniquē. Oxa ja icani quiha cohuēhi na.

46 Jatsi,

—¿Jēnihax oxacanaí rē? Joicana. Bēhoxcana, jocha qui ma paquēyamano —i jato qui Jesu niquē.

Jesu qui soldado bo tsaminina

Mateo 26.47-56; Marcos 14.43-50; Juan 18.2-11

47 Jahuē rabēti bo ya jari chanihi Jesu iniquē. Chanijano tsi quiha nohiria misco bēcaniquē. Jato bēta Judas, naa doce ó ca huēsti ca iniquē jaa ri. Jato mēpihi ja ini quiha Jesu qui. Cahēhax Jesu qui ja basimaniquē tatsoxēna.

48 Jatsi ja qui Jesu chaniniquē:

—¿Ea tatsohai pa? ¿Toca tsi soldado bo qui ēa mēaxēhai rē, naa Nohiria Baquē ē nori cato? —i Judas qui ja niquē.

49 Ocapijahai ca jisi tsi,

—¿Noba saipí tsi jato tēpasxēhi ni noa, Ibobá? —i ja bētanish ca rabēti bo niquē.

50 Jatsi jato ó ca huēsti cató toá ca arati ibo-iboria yonati paxtianiquē. Jahuē mēnēcayá ca pahoqui paxtiahacani quiha.

51 Jatsi,

—Iquē ra. Iquē ra. Iquinayamacana —i Jesu niquē.

Jatsi yonati pahoqui motsaxo tsi ja jēnimahuaniquē.

52 Jēnimahuahax arati ibo bo, arati xobo obēso ca capitán bo, yosibo, tihi ca bēcanish cabo qui Jesu chaniniquē:

—¿Saipi bo, tēpasti jihui bo, tihi cabo jaya ni mato pa? ¿Yomaxēni ca bichii jascaria ēa bichi ma bēcana pa?

53 Jatiroha ca barí tsi mato bēta ē i-ipaoyamēquē, arati xobó no. ¿Jēniriauxo tsi ēa ma biyamahita, toá tsi ē iquē no? Jishopē. Jaboqui mato xaba tsi xo naa rē. Jaboqui bēroria tsi yonahi quiha Satanás pē —i jato qui ja niquē.

54 Jatsi Jesu qui ja tsamicaniquē. Tsamixo tsi ori ja bocaniquē arati ibo ba chama xobo qui.

“Jesu cahēyamaquia” i Pedro nina

Mateo 26.57-58, 69-75; Marcos 14.53-54, 66-72; Juan 18.12-18, 25-27

Jesu basi tsi Pedró banahuaniquē raquēquí na.

55 Arati ibo ba chama xobo qui cahēxo tsi quiha soldado bá chihii maponiquē huēnēnē xo na. Tsamahax ja tsahocaniquē yohoxēna. Jasca, jato xērēquē tsi Pedro tsahoniquē jaa ri.

56 Chihii tapái tsahojano tsi quiha xotacó Pedro jisniquē, naa toá ca yonati cato. Pedro ja tsaya-tsayani quiha.

—Jesu ya naa joni iquē ra —i xotaco niquē.

57 Jatsi Pedró quēbiniquē:

—Jesu cahēyamahai ca ēa xo naa ra, caí —iquiina.

58 Jaquirēquē joní tsayaniquē. Tsayahax,

—Tonia Jesu rabēti huēsti ca xo mia ra —i Pedro qui ja niquē.

Jatsi,

—Jahuë rabëti ma xo ëa ra, joní —i Pedro niquë rë.

⁵⁹ Jaquirëquë huësti ca hora huinocaquë tsi,

—Tonia Jesu ya naa joni iquë ra. Nicacapa. Galileá joi jaya xo ra —iriatsi joni huëtsa niquë.

⁶⁰ Jatsi Pedró quëbiniquë:

—E joma mi chanihaina ra, joní —iquiina.

Jari Pedro chanino tsi quiha patiari quëo-quëoniquë.

⁶¹ Jatsi Pedro quiri bësohax Jesú bëisniquë cohuëquí na. Jatsi Ibobá yoaha ca Pedró shinaniquë, naa “ ‘Tres tsi cahëyamaquia’ ixëqui mia rë, patiari quëonox pari no” i Jesu quë no.

⁶² Jatsi cacha Pedro caniquë. Cahax ja ara-araniquë rabihina.

Jesu qui jodioba yosibo quësonina

Mateo 26.59-68; Marcos 14.55-64; Juan 18.19-24

⁶³ Jatsi Jesu mahuatsi jaha bëso cabá huaniquë. Ja sëtianiquë.

⁶⁴ Bëmapahax,

—¿Tsohuë mia aca? Noqui yoahuë ra —itsi quiha jaca niquë nicahi na.

⁶⁵ Huëstima tsi Jesu ja ocahuacani quiha pë.

⁶⁶ Huëaquë tsi baquishmarí tsi quiha nohiria yosibo, arati ibo ba chama bo, yoba tiisimacanaibo, tihí cabo catiniquë chaninaxëna. Jato bësójó tsi Jesu mëpihacani quiha toá tsi ja niino. Jatsi,

⁶⁷ —¿Díós noqui raani ca Xabahamati Ibo ni mia ra? Noqui yoahuë ra —i Jesu qui chama bo niquë.

Jatsi Jesú quëbiniquë:

—“Jaahuë” i pi ë no tsi ëa chahahuayamaxëqui mato rë.

⁶⁸ Jasca pi mato ë nicano tsi quëbiyamaxëqui mato tia.

⁶⁹ Jama, basima tsi xo toa Dios chama ë bixëhaina ra, naa Nohiria Baquë ë nori cato. Chamaxëni ca Dios mënëcayá tsi tsahoxëquia ra —i jato qui Jesu niquë.

⁷⁰ Jatsi,

—¿Japa? ¿Dios Baquë ni mia ra? i jaca niquë jato tëquëta.

Jatsi,

—Jaahuë. Ja xo ëa ra —i Jesu niquë quëbihi na.

⁷¹ Jatsi ja nëcacaniquë:

—Jahuë chani yoi ca no nicaquë ra. Jamë quësóhi quiha ra. Ja pasomaha ca chanihai ca huëtsa no nicatima xo ra —i toá ca chama bo niquë.

23

Pilato qui Jesu ja bocanina

Mateo 27.1-2, 11-14; Marcos 15.1-5; Juan 18.28-38

¹ Jatsi jodioba chama bo tëquë joiniquë. Joixo tsi quiha Pilato qui Jesu ja bocaniquë.

² Boxo tsi quiha Jesu qui quësotsijacaniquë pë:

—Janyama noba nohiria mëpihi quiha naa joni ra. Gobierno pasomaha xo ra. “Romanoba chama-chamaria qui impuestos parata ayamacahuë” i nohiria bo qui quiha. Jasca, “Nohiria Xabahamati Ibo, naa nohiria ba chama xo ëa” ii quiha pë —nëa tsi quiha Pilato qui jodioba chama bo nëcaniquë.

³ Jatsi Pilató Jesu nicaniquë:

—¿Jodioba chama-chamaria ni mia? —iquiina.

Jatsi,

—Jaahuë —i Jesu niquë.

4 Jatsi arati iboba chama bo, nohiria misco, tihi cabo qui Pilato chaniniquë:
 –Yama tsi xo naa joní yoi ca anina iquia –iquiina.

5 Jama, jari Jesu ja ocahuacanicuë pë:

–Jodioba mai tēquë xo tsi tiisimapama tsi romanobo pasomaha nohiria bo cacahuahi quiha ra. Galilea mai pari tsi ja chitahēhuaniquë tiisimaxēna. Jaquirēquë jodiobá mai qui ja caní quiha. Jarohapa tsi nēa tsi ja johitaquë pë –i jaca niquë.

Herodes bēsojō Jesu niinina

6 Jato nicahax,

–¿Galilea mai quima ax naa joni joni? –i Pilato niquë.

7 –Jaahuë –i nohiria bo quë tsi chama Herodes qui Pilatō Jesu raanicuë, Galilea ca nohiria bo Herodés yonani quëshpi na. Jabi naatiyá tsi Jerusalén tsi Herodes ini quiha jaa ri.

8 Jatsi Herodes raniniquë Jesu jiscatsi na. Jistiria Jesús acai ca ja jiscasni quiha.

9 Japi Jesu ja nica-nicarianiquë. Mahitsa quiha. Quëbiyamaniquë Jesu.

10 Jabi Herodes ya tsi quiha arati iboba chama bo, yoba tiisimacanaibo, tihi cabo mani iniquë jato ri. Jesu qui ja quëso-quësocanicuë pë. Anomaria ini quiha ja qui ja quësocanaina.

11 Jatsi jahuë soldado bo yaxo tsi Jesu mahuatsi Herodés huaniquë. Mahuaxo tsi quiha sahuëti copixēni ca Jesu ja sahuëmacanicuë, chama-chamaria jisiria ca manēmaxēna.

12 Jabi naama tsi Herodes, Pilato, tihi cabo caxanapaoni quiha. Jaquirēquë tsi quiha ja rabēnacani quiha.

Jesu ja namēcascanina

Mateo 27.15-26; Marcos 15.6-15; Juan 18.39; 19.16

13 Jatsi arati iboba chama bo, rēquēninicanaibo, nohiria bo, tihi cabo Pilatō quēnanicuë catiti.

14 –E qui naa joni ma bēquë ra, “Romanoba gobierno pasomaha nohiria bo mēpihai ca tsi xo naa” iquiina. Jama, ë nicaquë matō bēsojo xo na. Mahitsa ja qui quësoqui matō pë. Yama tsi xo toa janyama ca ja acana iquia.

15 Jascaria, ja qui quësoyamahi quiha Herodes ri, jahari noqui ja raaha quëshpi na. Ja namēhacatima xo ra. Yama tsi xo toa janyama ca ja anina ra, namēhacati.

16 Japi rashaxēquia. Rashaxo tsi paquëmaquia –i jato qui Pilato niquë.

17 Jabi Pascua fiestá tsi huësti ca achiqúi ca ja paquëmapaoni quiha.

18 Jatsi quēnatsi nohiria tēquëtá huaniquë:

–Jesu ahuë ra. Barrabás paquëmahuë –iquiina.

19 Jabi preso qui Barrabás nanēhacani quiha, yacata xo tsi gobierno pasomaha nohiria bo ja mēpini iqui na. Iquinaxo nohiria bo ja ani quiha.

20 Jama, Pilatō Jesu paquëmacasni quiha. Mahitsá nohiria bo qui ja chani-chaniniquë rē.

21 –Cruzó tooxahuë. Cruzó tooxahuë –iriatsi nohiria bo niquë.

22 Jatsi nohiria bo qui Pilato chanitēquēniquë:

–¿Jēni ni ra? ¿Jahuë janyama ca ja ani? Ja namēhacayamati xo ra iquia. Yama tsi xo toa janyama ca ja anina ra. Japi ë rashano. Rashaxo tsi paquëmaxēquia –i jato qui ja niquë.

23 Jama, bamayamaniquë nohiria bo pë. Joi pistiamá tsi quiha,

–Cruzó tsi tooxahuë. Cruzó tsi tooxahuë –i jaca niquë.

Jarohapa tsi jato joi pacotsa iqui tsi jato qui Jesu ja mēanicuë ja acano. Jatsi,

24 —Ja namēhacati xo —i Pilato niquē, jaha ja quēēcani jascaria.

25 Jatsi jato qui gobierno pasomaha inish ca Barrabás, naa nohiria ati ibo preso quima ja paquēmaniquē. Jama, Jesu jato qui ja mēaniquē ja namēhacano.

Cruzó tsi Jesu tooxahacanina

Mateo 27.32-44; Marcos 15.21-32; Juan 19.17-27

26 Ori cruz Jesu mēpipama tsi quiha joni, naa Simón Cirene icanai ca qui ja tsamicaniquē Jesu cruz iati. Jerusalén qui jicohi ja ini quiha, ja tsamicaquē no. Jabi jahá cruz ja janacani quiha Jesu cho iati.

27 Jabi huēstima ca nohiria bá Jesu banahuaniquē. Jato xērēquē tsi aronacana ca yoxa bo iniquē jato ri noihi na.

28 Jatsi jato quiri Jesu bēsohaca tsi ja chaniniquē:

—Ea iqui tsi arayamacahuē, Jerusalén ca jahi bá. Tēnēxēqui mato ri. Jasca mato xocobo ri. Ja tahēhax aratsicahuē.

29 Joxēh quiha tēnēti xabaca rē. Toatiyá tsi “Shomaria tsi xo baquē yama ca yoxa bo ra” icaxēcani quiha nohiria.

30 Toatiyá tsi maca bo qui quēnaxēhi quiha nohiria, “Noqui maxēni paquēcahuē. Noqui mapacahuē” iquiina.

31 Jabi nēca pi ēa, naa mēstēxēni ca ja tēnēmacano tsi ¿jēnahuariaxēhi ni Dios chahahuayamacanaibo qui? —nēa tsi Jesu nēcániquē.

32 Jasca dos ca caxaxēniria ca joni bo ri ja bēcániquē Jesu ya namēxēna.

33 Mapo Xao Ya icanai ca qui cahēxo tsi quiha cruzó tsi Jesu ja tooxacaniquē. Jasca, ja bēta dos ca caxacanaibo tooxahacani quiha jato ri. Huēsti ca jahuē mēnēcayá no; huēsti ca jahuē mēxojó no.

34 Jatsi Jesu chaniniquē:

—Jato jocha shina-bēnohuē, noho Jahēpá. Ja acana ca cahēyamacani quiha rē —i Jesu niquē.

Jatsi jahuē sahuēti bo soldado bá biniquē. Bixo tsi quiha jato xērēquē xo tsi jahuē sahuēti bo ja oquēxhuacanicuē i-ihai cató no.

35 Jasca toá tsi nohiria bo niiniquē tsayahi na. Toá tsi ini quiha jodioba chama bo jato ri, mahua hi na.

36 Ja qui mahua ni quiha soldado bo ri. Ja qui ja bēcánaca tsi mocaria ca jēnēria ja qui ja acanicuē ati. Jatsi,

37 —Jodioba chama-chamaria pi iqui tsi mimē xabahamahuē —i jaca niquē.

38 Jatsi jahuē mapo maxcacha naa chani janahacanicuē: “Jodioba chama-chamaria xo naa” iquiina.

Jesu quiri yomaxēni ca bēsonina

39 Jatsi Jesu tapai ca tooxahacanish ca huēstitá ocahuaniquē jaa ri. Mahua-hax,

—¿Xabahamati Ibo ni mia? Mimē xabahamahuē. Jaquirēquē noqui xabahamahuē ra —i Jesu qui ja niquē.

40 Jama, tooxahacanish ca joni huētsá raahaniquē:

—¿Dios qui raquēyamahai? Nēa rēsohi quiha mia ra, naa joni jascaria.

41 No copihacacuē, no ani ca yoi ca quēshpi na. Jama xo naa joni ra. Yama tsi xo toa janyamā ca ja anina ra —i ja qui ja niquē.

42 Jatsi Jesu qui ja chaniniquē:

—Ea shina-bēnoyamahuē, Jesús, naa mi otoiha ca qui mi jicoquē no —iquiina.

43 Jatsi ja qui Jesu chaniniquē:

—Mia parayamaquia. Jaboqui ē bēta-xēhi quiha mia ra tērohama caba ití no —iquiina.

*Jesu nanina**Mateo 27.45-56; Marcos 15.33-41; Juan 19.28-30*

⁴⁴ Jabi matoroco bari tsi ja iniquë, mai tëquë tsëmonaquë no. Tres hora no tsi ja baquishni quiha.

⁴⁵ Jisiquiyamaniquë bari ra. Jasca, arati xobó ca rotamë ca quëbëti raiti jaxcahacanicuë.

⁴⁶ Jatsi Jesú quënaniquë:

—Mi qui noho shina aquia, noho Jahëpá —iquiina.

Chanihax ja naniquë.

⁴⁷ Ocapijani ca jisi tsi quiha toá ca niihai ca capitán Diós oquëhuanicuë,

—Mëstëxëni ca joni ja iquë tia —iquiina.

⁴⁸ Jesu namëhai ca jisi tsi jahari jato xobo qui quëtsonish ca nohiria bocanicuë. Cohuë ja icani quiha.

⁴⁹ Jasca, basi tsi quiha Jesu rabëti bo tëquë mani iniquë. Toá tsi ini quiha Galilea ax ja bëta bëcanish ca yoxa bo ri. Basi xo tsi naa jahuë bo tëquë ja tsayacani quiha raquëhi na.

*Jesu maihuahacanina**Mateo 27.57-61; Marcos 15.42-47; Juan 19.38-42*

⁵⁰ Tobi joni shinajiaxëni ca iniquë, naa José icani cato. Jodioba yobahai ca yosibo xatë ja ini quiha.

⁵¹ Jabi Jesu toa jodioba chama bá acasquë tsi quiha jato ati yoba pasomaha ja chanini quiha. Jasca, yaca Arimateá tsi ja raca-racani quiha jodioba maí no. Jabi Diós nohiria bo otohaci ó pasohi ja ini quiha jaa ri.

⁵² Jabi Pilato qui José caniquë. Caxo tsi quiha Jesu yora ja bënënicuë maihuati.

⁵³ Jatsi Jesu yora ja botëmaniquë. Botëmaxo tsi quiha ja yabonicuë raiti miro cató no. Yaboxo tsi quiha maxax ó ca quini ó tsi, naa huëyohaca ca quini ó tsi ja jananicuë. Maihuati quini paxa ja ini quiha. Jari jaxara janahacayamani quiha yora.

⁵⁴ Jabi pascua fiesta rohahuati bari ja iniquë, Jesu ja maihuacaquë no. Jodioba joiti bari chitahëpaimaria ini quiha.

⁵⁵ Jabi José ya bocani quiha yoxa bo ri, naa Jesu ya Galilea ax bëcanish cabo. Jahuë mai ja jiscani quiha.

⁵⁶ Jaquirëquë jato xobo qui ja bacanicuë perojome, yora chëxati, tihicabo rohahuaxëna. Jama, jahari jahuë yora rohahuahi canoma ja icani quiha, jato joiti bari chitahëni nori iqui na. Japi toa barí tsi quiha ja joicaniquë jato jodioba yoba tahëhax na.

24*Jesu bëсотëquëninina**Mateo 28.1-10; Marcos 16.1-8; Juan 20.1-10*

¹ Domingó tsi Jesu maiquini qui yoxa bo bacanicuë. Baquishmari ja ini quiha. Perojome bo ja jayacanicuë, naa ja rohahuahacaniish ca perojome yora chëxati.

² Jahuë maiquini qui cahëxo tsi quiha jahuë maiquini quëbëti maxax चाहिताxëni ca ja yopanicuë. Bahama ja tarahacani quiha ra.

³ Maiquini qui jicoxo tsi quiha lboba yora ja yopanicuë.

⁴ Yama a. Jatsi,

—¿Jahuënia cara ca jahuë yora sa? —i jaca ni quiha yopahax na.

Shinajahuacano tsi quiha jato tapai niitapiniquë dos ca ángel bo. Joni jisiria ca ja icani quiha. Bajra-bajrani quiha jato raiti, canapa jascaria.

⁵ Jatsi raquëniquë yoxa bo tsayahax na. Raquëhax jato bësoj ja rënicaniquë.

Jatsi jato qui ángel bo chaniniquë:

—¿Jëniria xo tsi maiquini xo tsi bësohai ca mëracanai pa?

⁶ Yama xo ra. Ja tëronojaquë ra. ¿Jahuë mato ja yoani, Galileá tsi mato bëtaquí na?

⁷ “Jochacanaibo qui mëahacaxëti xo Nohiria Baquë, cruzó tsi ja tooxahacano” ¿i ja yamayamani? “Tres bari quirëquë bësohtëquëxëquia” ¿i ja yamayamani? —nëa tsi yoxa bo qui ángel bo nëcaniquë.

⁸ Jatsi Jesú yoani ca yoxa bá shinaniquë.

⁹ Shinaxo tsi quiha jahuë maiquini ja jisbayacaniquë. Jahari jato xobo qui ja bocani quiha. Xobo qui cahëxo tsi ángel jato yoani ca tëquë ja yoacaniquë Jesu once ca rabëti bo qui. Tëxë bo tëquë yoahacani quiha jato ri.

¹⁰ Jabi Dios Chani chitahëhuati ibo bo yoanish ca yoxa bo tsi xo naa: María Magdalena, Juana, Jacobo jahëhua María, jato bëta ca yoxa huëtsa bo, tihí cabo ini quiha, naa jahuë maiquini qui bocanish cabo.

¹¹ Jama, yoxa bo nicaxo tsi quiha Jesu rabëti bá chahahuayamaniquë, ja paracanaí ca quëscahuahuquí na.

¹² Jama, Pedro joiniquë jisi caxëna. Jahuë maiquini qui ja jabaniquë. Maiquini qui cahëhax ja tëtoniquë jaxara tsayaxëna. Yabohaca ca raiti roha ja jisniquë. Yora yama. Jatsi xobo qui jahari ja caniquë jënipijani ca qui ratëhi na.

Emaús yaca quinia ca bahi

¹³ Toa bari tsi Emaús icanaí ca yaca qui dos ca joni, naa Jesu banahuacanaibo cahi iniquë. Basiriama, naa once kilómetros Jerusalén quima toa yaca ini quiha.

¹⁴ Jerusalén ocapijahitaha ca tëquë yoati chanihí ja icani quiha.

¹⁵ Jabi ja chanicano tsi jato qui Jesu riiniquë. Riiahax jato bëta cotsijaniquë.

¹⁶ Jesu tsayaquí tsi jahuë bëmana ja cahëyamacani quiha.

¹⁷ Jatsi jato qui Jesu chaniniquë:

—¿Jahuë chanibonacanaí? —íquiina.

Jatsi ja niicaniquë. Cohuë jató bëmana ini quiha.

¹⁸ Jatsi jato ó ca huësti cató quëbiniquë, naa Cleofás icanaí cato.

—¿Naa bari no tsi Jerusalén ca jënipijahitaha ca jahuë bo mi nicayamahitaha pa, toá tsi shishoquí na? Tonia mia roha tsi xo toa nicayamahaina ra —i Jesu qui ja niquë.

¹⁹ Jatsi,

—¿Jahuë jahuë bo ni? —i Jesu niquë.

Jatsi ja quëbicaniquë:

—Nazarét ca Jesu yoati jahuë bo ra. ¿Toa jahuë bo mi nicayamahitaha pa? Dios Chani yoati ibo-iboria naa joni iquë ra. Anomaria ca jisti bo ja ani quiha. Jasca, Dios, nohiria tëquë, tihí cabo qui jiaría ja yoahai ca chani ini quiha.

²⁰ Jama, noba arati ibo bo, noba chama bo, tihí cabá mëaniquë romanobo qui, ja namëhacano iquish na. Japi cruzó tsi ja tooxahacahitaquë rë.

²¹ “Tonia noqui Israél cabo xabahamahi ca tsi xo naa ra” i no paoniquë. Noqui Israél cabo mëbihi jonish ca ja iqui ca quëscahuanohuahitaquë ra. Jatsi ja nahitaquë rë. Jasca, huinocaquë tres bari.

²² Jama, jaboqui noqui xatë ca yoxa bá noqui ratiaquë. Naa baquishmarí tsi quiha jahari jahuë maiquini qui yoxa bo huësti huësti cabo bocaquë.

²³ Jahuë yora ja yopacana quiha. Yama a. Yopahax jahari ja bëcaquë noqui yoaxëna. “Angel bo no jisquë ra. ‘Bëso xo ra’ icani quiha” i noqui toa yoxa bo quë pa.

²⁴ Japi jahuë maiquini qui huësti huësti ca joni bo bocaniquë jato ri, jiscatsi na. Yama a ra; naa yoxa bá yoaha jascaria —nëa tsi Jesu qui ja nëcapaniquë.

²⁵ Jatsi jato qui Jesu chaniniquë:
—Cahëtimaxëni ca joni xo mato rë. Dios Chani yoanish cabá yoani ca tëquë chahahua-pëniria ca mato xo naa.

²⁶ ¿Naa jahuë bo tëquë tënëti nori Xabahamati Ibo iyamayamani? Toca tsi jahuë oquë ja biquë ra —iquiina.

²⁷ Jatsi jamë yoati tsi Quënëhacanish cabá yoani tëquë bërohuatsi Jesu huaniquë. Jariapari tsi jamë yoati Moisés yamabá quënëni ca jahuë bo ja bërohuapaniquë. Jaquirëquë jamë yoati Dios Chani yoanish cabá quënëni ca jahuë bo ja bërohuapaniquë.

²⁸ Jatsi yaca qui ja cahëcaniquë. Ori Jesu cahai ca quëscahuahi tsi,

²⁹ —No bëta mi chitëno ra. Caquë bari —i Jesu qui jaca niquë.

Jatsi jato xobo qui Jesu jiconiquë jato bëta chitëxëna.

³⁰ Jatsi jato bëta Jesu oriquiniquë. Oriquiqui tsi quiha mapari ja biniquë. Ja quëshpi tsi “Gracias” ixo tsi ja bëquëxniquë. Bëquëx-xo tsi quiha jato qui ja mëaniquë piti.

³¹ Tocajaquë tsi quiha Jesu ja iqui ca ja cahëtapicaniquë. Jatsi Jesu yamatapaniquë.

³² Jatsi chaninatsijacanicuë:

—Anomaria iqui quiha jahuë chani ra, naa bahi xo tsi noqui ja yoahana. Dios Chani noqui ja bërohuano tsi ¿noba shina huahanayamaha pa? —iquiina.

³³ Jatsi ja joitapanicaniquë. Jerusalén qui bacatsijacanicuë. Jesu once ca rabëtiria bo, Jesu banahuacanaibo huëtza bo, tihi cabo jisi ja bocani quiha jato yoaxëna. Cahëhax tsi quiha,

³⁴ —Jabija. Bëso xo ra. Simón qui ja jisiquiquë ra —i jato qui jaca niquë.

³⁵ Jatsi bahi ó ca jënipijaha ca ja yoacanicuë jato ri, naa dos ca joni bo. Yoahax,

—Mapari ja bëquëxquë tsi Jesu ja iqui ca no cahëtapiquë ra —i jato qui jaca niquë.

Jahuë rabëtiria cabo qui Jesu jisiquinina naquëtë no

Mateo 28.16-20; Marcos 16.14-18; Juan 20.19-23

³⁶ Ocapijani ca jahuë bo yoati ja chanicano tsi jato xërëquë tsi Jesu niitapaniquë. Niuhax,

—Raquëyamacana —i jato qui ja niquë.

³⁷ Bërocamaqui ja iqui ca ja quëscahuajahuacani quiha raquëqui na. Mëmëtsijacanicuë ra.

³⁸ Jatsi jato qui Jesu chaniniquë:

—¿Jënihax tsi ratëcanai pa? ¿Jënixo tsi ëa yoi ja nori ca shinayamacanai?

³⁹ Noho mëquënë, noho tahë, tihi cabo tsayacahuë. Ea yoi xo naa ra. Ea motsacahuë. Nami, xao, tihi cabo jayama xo bërocamaqui ra. Nami ë jaya ca jisqui mato ra.

⁴⁰ Toca tsi chanipama tsi jahuë mëquënë, jahuë tahë, tihi cabo jato ja jismaniquë.

⁴¹ Jatsi ja ranicaniquë ra. Jari shinati pi ja cahëyamacani quiha. Ja ratëcaniquë. Jatsi,

—¿Jahuë ya ni mato piti? —i jato qui Jesu niquë.

⁴² Jatsi ja qui imaha ca sani ja acanicuë piti.

⁴³ Bichi tsi jato bësojo xo tsi ja piniquë.

⁴⁴ Pihax jato qui Jesu chaniniquë:

—Mato bëtapama tsi ëmë yoati tsi Quënëhacanish cabo tëquë ë yoayamëquë. “Jatihuahacati iqui quiha ëmë yoati Quënëhacanish cabo tëquë” i mato qui ë yamëquë —iquiina.

⁴⁵ Jatsi bëroria tsi Quënëhacanish cabo jato ja tiisimaniquë ja cahëyoicano iquish na.

⁴⁶ Jatsi ja chaniniquë:

—Jabi ëa yoati ja quënëcani ca tsi xo naa: “Tënëti nori quiha johai ca Xabahamati Ibo” i jaca ni quiha. “Tres bari quirëquë rësonish cabo quima ja tëronoti nori quiha” i jaca ni quiha.

⁴⁷ Jatsi, “Nohiria bo tëquë qui jahuë xabahamati Chani yoahacaxëti xo, ja quiri bësocanaiba jocha masahacano” i jaca ni quiha. Jabi Jerusalén pari tsi naa chani yoahacaxëti xo.

⁴⁸ Jabi naa ma jixëhai ca jahuë bo ma yoaxëti xo.

⁴⁹ Jabi jaboqui Espíritu Santo mato qui raaxëquia, noho Jahëpá yoani jascaria. Yacatá tsi chitëcana, mato qui mana ca chama joxëquë rohari. Toa chama ma jayano —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

Mana Jesu tërononina

Marcos 16.19-20

⁵⁰ Jaquirëquë Jerusalén quima jahuë rabëti bo Jesú boniquë, yaca Betania quiri. Toa xo tsi quiha jahuë mëquë Jesu tëroniquë jato shomahuaquí na.

⁵¹ Chanipama tsi nai qui tëronotsijanicquë. Jato quima ja bichiquiniquë nai qui.

⁵² Jatsi ja mënicanaca tsi Jesu ja oahuacaniquë. Oahuahi tsi rani tsi jahari Jerusalén qui ja bocanicquë.

⁵³ Arati xobó tsi ja i-ipaocani quiha Dios oquëhuahi na.

El Santo Evangelio Según San Juan

Bësomatí Chani

¹ Jariapari tsi Cristo, naa Chani icanai ca iniquë. Toatiyá tsi yama mai iniquë. Jabi Dios ya ja iniquë. Jasca, Dios ja iniquë ra, naa Chani inish cato.

² Jariapari tsi Dios ya ja iniquë.

³ Jatiroha ca ja nëhohuayoniqë ra. Jasca, yama tsi toa ja ayamanina.

⁴ Jatiroha ca ja bësomaniqë ra, Bësomati Ibo-iboria ja nori quëshpi na. Jasca, jatiroha ca nohiria qui huahuahi quiha jahuë Chani, jabija ca jismahi na.

⁵ Tsëmó ca nohiria bo jabija ca Chani jismahai ca Huëa ca tsi xo naa ra. Jabi naa Huëa nocahuayama-pístiariaxëhi quiha tsëmó ra.

Dios Chani chitahënina

⁶ Jatsi jahuë Chani bëhai ca Diós raaniquë, naa Juan icanai cato.

⁷ Jesucristo, naa Huëa inish ca yoati tsi nohiria bo yoahi quiha Juan joniqë. Joxo tsi quiha Dios Chani ja yoaniquë, Huëa inish ca qui nohiria chitimino iquish na.

⁸ Jabi Huëa inish ca Juan iyamaniquë. Jama, Huëa inish ca yoati chanihi quiha ja joniqë.

⁹ Jabija ca Huëa-huëaria ca tsi xo toa mai qui jonish cato. Joxo tsi quiha jatiroha cabo qui jabija ca huahuahi quiha, nohiria bá Dios cahëno iquish na.

¹⁰ Noba maí tsi quiha Chani icanai ca racaniquë; naa noba mai nëhohuanish cato. Jama, tsohuë ja iqui ca nohiria bá cahëyamaniquë rë.

¹¹ Jasca, jahuë maí ca nohiria bo, naa jodiobo qui ja joniqë. Ja joquë tsi quiha jahuë jimibá biyamaniquë pë. Jato qui yoi ja ini quiha.

¹² Jama, nohiria bá Chani icanai ca biquë tsi jato qui chama ja aniquë Dios baquë bo manëti. Jahuë baquë bo manëcani quiha Xabahamati Ibo ja nori ca ja chahahuacaquë no.

¹³ Jatsi cotëquëhi quiha chahuahi na. Jamëri tsi xo naa cohaina ra. Noba jahëhuá comahai ca jascaria ma xo ra. Nohiria jaha quëhaina, bënë bá saihuacatsaina, nëca tsi quiha Dios baquë bo manëyamacani quiha. Jama, Dios tsi xo toa jato Comati Ibo-iboria.

Joni Jesu manënina

¹⁴ Jabi joni naa Chani icanai ca manëniqë. Joni manëhax noqui xërëquë tsi quiha ja racaniquë. Jatsi jahuë oquë no jisniqë, naa ja qui jahuë Jahëpá acacanish ca oquë jiaxëni cato. Jasca, Dios baquë huësti ca ja iqui iqui tsi anomaria jahuë oquë ini quiha ra. Ja quëshpi tsi nohiria bo noiti cahëxëni ja ini quiha. Jasca, jabija ca chaniti cahëxëni ca ja ini quiha.

¹⁵ Jabi Cristo yoati tsi Juan nëcaniquë:

—É cho joxëhi quiha ëa oquë cato. E conox pari no tsi ja iniquë. Jasca, mato qui ë yoani ca joni tsi xo naa —i Juan niqë Jesu yoati na.

¹⁶ Anomaria tsi xo noqui Cristó noihaina ra. Ja noihai iqui tsi no shom-ahuarahacaniqë ra, naa noqui tëquëta.

¹⁷ Jabi jariapari tsi quiha noqui jodiobo qui Moisés yamabá yoba aniquë. Noqui quësohi quiha toa yoba rë. Jama, maí qui Jesucristo joni iqui tsi Diós noqui noihaina, jahuë jabija ca Chani, tihí cabo cahëyoiqui noa ra.

18 Yama tsi xo toa Dios jisnish cato. Jabi Dios noqui cahëmanish ca tsi xo toa jahuë Baquë yoi roha, naa Dios tahë cato.

Cristo yoati Juan chaninina

Mateo 3.11-12; Marcos 1.7-8; Lucas 3.15-17

19 Jabi arati ibo bo, jato mëbicanaibo, tihi cabo quiha Jerusalén ca jodioba chama bá raaniquë Juan qui. Jato ja raacaniquë Xabahamati Ibo ja iqui ca nicati. Jatsi Juan ja nicacaquë tsi quiha,

20 —Cristo, naa jaha ma pasohai ca Xabahamati Ibo ma xo ëa ra —i jato qui Juan niquë.

21 Jatsi quiha,

—¿Tsohuë cara ni mia sa? ¿Elías ma ni mia ra? —i ja qui jaca niquë.

Jatsi quiha Juán quëbiniquë:

—Elías ma xo ëa —iquina.

Jatsi,

—¿Díos raahai ca chani yoati Ibo-iboria ni mia sa? —i jaca niquë.

—Toa ma xo ëa ra —i Juan niquë.

22 Jatsi quiha,

—¿Tsohuë cara ni mia ra? Noqui yoahuë, noqui raahax cabo no quëbino iquish na. ¿Japa mia ti? ¿Jënihai rá? —i quiha Juan qui jaca niquë.

23 Jatsi Juán quëbiniquë:

—Xabachá ca quënahai ca ëa xo naa. Shomahuahacacahuë, Ibo johai ca bax na iquia ra. Jabi siri tsi quiha ëa yoati tsi Isaías yamabo, naa Dios Chani yoanish ca chaniniquë, naa ë conox pari no —nëa tsi Juan nëcaniquë.

24 Jatsi quiha fariseobá raahacanish cabá nicatëquëniquë:

25 —Johai ca Xabahamati Ibo, Elías, Dios Chani yoati Ibo-iboria, tihi cabo iyamapiquí tsi ¿jëniriexo tsi nohiria bo ashimahi pa? —i ja qui jaca niquë.

26 Jatsi quiha Juán jato quëbiniquë:

—Jënë tsi mato ashimaquia. Jama, mato xërëquë tsi bësohi quiha mato bëroma cato ra.

27 E cho joxëhi quiha ëa oquëria cato. ¿Jënahuariahax raca ja bax ë yonocona rë, iriama ca ë nori quëshpi na? —nëa tsi bëcanish cabo qui Juan nëcaniquë.

28 Jabi ani Jordán rabëquëxë, naa Betania mai icanish cató tsi quiha ja qui raahacanish cabo Juán quëbiniquë. Toa xo tsi quiha nohiria bo ashimahi ja iniquë.

Jesú jahuë yonoco chitahëhuanina

29 Huëaquë tsi quiha ja qui Jesu johai ca Juán jisniquë.

—Tsayacapa. Dios oveja tsi xo naa ra. Nohiria jocha bixëhi quiha.

30 Jabi mato qui ë yoani ca joni tsi xo naa, “E cho joxëhi quiha ëa oquë cato” i ë quë no. “E conox pari no tsi bëso ja iniquë” i ë ni quiha.

31 Toatiyá tsi Xabahamati Ibo ja iqui ca ë cahëymaniquë rë. Jama, jënë tsi ashimahi ë joniquë, Israel cabo qui mato Cristo jismaxëna —nëa tsi quiha nohiria bo qui Juan nëcaniquë.

32 Jatsi quiha Juán yoani ca tsi xo naa:

—Espíritu Santo ë jisniquë ra, nai ax boto botëhai jascaria. Botëhax jahá tsi ja chitëniquë.

33 Jari jaha no pasohai ca Xabahamati Ibo ja iqui ca ë cahëymaniquë rë. Jama, ë qui chaniniquë Dios, naa nohiria bo ashimahi ëa raanish cato. “Espíritu Santo botëhai ca jisxëqui mia” i ë qui Dios ni quiha. “Botëhax tsohuëcara ó chitëxëhi quiha. Espíritu Santó tsi nohiria ashimahi ca tsi xo toa” i ë qui Dios ni quiha.

³⁴ Jatsi Jesu qui Espiritu Santo botëhai ca ë jisniquë. Ja tsi xo toa Dios Baquë ra iquia —nëa tsi quiha jato qui Juan nëcaniquë.

Jesu jariapari ca banahuacanaibo

³⁵ Huëaquë tsi quiha dos ca jahuë rabëti bo ya Juan nii iniquë.

³⁶ Niixo tsi quiha Jesu tarabihai ca ja tsaya-tsyaniquë.

—Tsayacapa. Dios oveja tsi xo toa ra —i quiha jato qui Juan niquë.

³⁷ Jatsi Jesu quiha Juan rabë ca rabëti bá banahuaniquë ra ja yoani ca nicaxo na.

³⁸ Bopinaxo tsi quiha ja cho banahuacanaibo Jesús jisniquë. Jisi tsi,
—¿Jahuë mëracanai? —i jato qui ja niquë.

³⁹ Jatsi quiha,

—¿Jahuënia tsi racahai, Maestró? —i jaca niquë Jesu qui.

Jatsi,

—Jisi bëcahuë —i jato qui Jesu niquë.

Jatsi quiha ja bëta ja bocaniquë. Boxo tsi quiha Jesu racahai ca iti ja jiscaniquë. Jisi tsi ja bëta ja chitëcaniquë, yata ja ini iqui na.

⁴⁰ Jabi Jesu ya canish ca Andrés ini quiha, naa Juan chani nicanish cato. Simón Pedro noma quiha.

⁴¹ Jasca, jisbaya tsi quiha jahuë rëquëmë Simón pari Andrés bichi caniquë.

—Xabahamati Ibo no jisquë ra —i quiha Simón qui ja niquë.

⁴² Jatsi quiha Jesu qui jahuë rëquëmë ja bëniquë. Ja bëquë tsi quiha Jesús tsyaniquë.

—Juan baquë Simón xo mia. Jaboqui janë paxa ca mi qui axëquia. Pedro mi quënahacaxëti xo —i quiha ja qui Jesu niquë. Jabi noba joi tsi “Maxaxa” Pedro janëhacani quiha.

Felipe, Natanael, tihí cabo Jesú quënanina

⁴³ Jatsi huëaquë tsi quiha Galilea mai qui Jesu cacasniquë. Caxo tsi Felipe ja jisniquë. Jatsi,

—E bëta johuë —i quiha ja qui Jesu niquë.

⁴⁴ Jabi Betsaida yaca quima Felipe joni quiha. Toa yacatá tsi racani quiha Andrés, Pedro ri.

⁴⁵ Jatsi quiha Natanael Felipe bichi caniquë.

—Noqui Xabahamati Ibo ë jisquë ra. Jabi naa joni yoati tsi no yoahacani quiha Moisés quënëni cato ó no. Jasca, ja yoati tsi quënëni quiha Dios Chani yoanish cabo ri. Jahuë janë tsi xo Jesu, naa José baquë quiha. Nazaret quima ax johi quiha —nëa tsi quiha Natanael qui Felipe nëcaniquë.

⁴⁶ Jatsi quiha,

—¿Jënahuariahax raca Nazaret quima ax jia ca jona? —i Natanael niquë.

Jatsi,

—Jisi jopa —i ja qui Felipe niquë.

⁴⁷ Jatsi ja bëcano tsi quiha Natanael Jesús jisniquë.

—Nëá tsi johi quiha Israél ca joni shinajiaxëni cato ra. Quiatimaxëni ca joni tsi xo naa —i quiha Jesu niquë.

⁴⁸ Jatsi quiha,

—¿Jënahuarixaxo ëa mi cahëha pa? —i Natanael niquë.

Jatsi,

—Felipe mia quënanox pari no tsi tosa jihui namá mi tsahohai ca ë jisquë ra —i ja qui Jesu niquë.

⁴⁹ Jatsi Natanael quëbiniquë:

—Dios Baquë xo mia ra, Maestró. Israél caba chama-chamaria xo mia ra —iquiina.

⁵⁰ Jatsi,

—“Tosa jihui namá mia ë jisquë” i ë a iqui tsi ëa chahahuaqui mia pë.

⁵¹ Mia parayamaquia. Naa jisti oquë cabo jixxëqui mia ra. Nai japëquëhai ca jixxëqui mia. Jasca, Nohiria Baquë quima ax Dios ángel bo tëronohaina, ja qui ja botëcanaina, tihí cabo tsi jixxëqui mia ra —i quiha Natanael qui Jesu niquë.

2

Jënëria Jesú jënëpaxa manëmanina

¹ Dos bari quirëquë quiha Galilea maí ca Caná icanish ca yaca xo tsi ahui yahi quiha joni iniquë. Toá tsi quiha Jesu jahëhua iniquë jaa ri.

² Jatsi quiha jahuë rabëti bo ya Jesu caniquë jaa ri. Ja qui joi amahacani quiha.

³ Jabi nohiria bo oriquino tsi quiha oriquiti ibobá jënëria binianiquë rë. Jato jënë ja paisacaquë tsi quiha,

—Yama xo jato jënë rë —i quiha Jesu qui jahuë jahëhua niquë.

⁴ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Huënyamahué, caí. Jamëri tsi xo toa mi shinahaina pë. Jari tsëquëyamahi quiha noho yonocoti xabaca ra —i quiha jahuë jahëhua qui Jesu niquë.

⁵ Jama, toá ca yonati bo qui jahuë jahëhua chaniniquë:

—Mato ja yoahai ca acahuë —iquiina.

⁶ Jabi toá tsi quiha seis maxax ca chomo bo nii ini quiha; naa Jodiobá chocohati jabi quëshpi na. Jabi pistiama naa chomo bo icani quiha.

⁷ Jatsi,

—Chomo bo tsi jënëpaxa rëatsacana —i yonati bo qui Jesu niquë.

Jatsi quiha ja rëacanicuë jahuë quëbichí no.

⁸ Rëajahuacaquë tsi quiha,

—Huëtacahuë. Oriquiti ibo qui bocaahuë —i jato qui Jesu niquë.

Huëtaxo tsi quiha jënëria ibo qui yonati bá boniquë.

⁹ Ja bocaquë tsi quiha jënëria rarinamahacanicish ca jënëpaxa ibobá tananicuë. Anomaria ja ini quiha. Tanaxo tsi quiha ahui yahax ca joni ja quënaniquë. Jabi jahuënia ca naa jënëria joha ca ja cahëyamani quiha. Cahënicuë taanish ca yonati bo roha.

¹⁰ Jatsi,

—Anomaria tsi xo naa jënëria ra —i ibo niquë—. Jënëria jiaxëni ca pari taahi quiha jatiroha cabo ra. Noba jabi quiha. Jaquirëquë, nohiria bo sëyaquë tsi quiha jënëria yoi ca taacani quiha pë. Jama, ja cho naa jënëria jiaxëni ca mi taaquë pa —i ja ni quiha ahui yahax ca qui.

¹¹ Jabi naa jisti quiha Jesú aniquë Galileá ca Caná yacata xo na. Jahuë jariapari ca jisti quiha. Naa jistí tsi quiha jahuë oquë jiaxëni ca Jesú jismaniquë. Ja iqui tsi jahuë rabëti bá chahahuaniquë.

¹² Jaquirëquë Jahuë jahëhua, jahuë noma bo, jahuë rabëti bo, tihí cabo ya Jesu caniquë Capernaum maí qui. Toá tsi quiha ichariama ca bari no tsi ja chitëcaniquë.

Arati xobo qui Jesu jiconina

Mateo 21.12-13; Marcos 11.15-18; Lucas 19.45-46

¹³ Tsëquëpaimaria jodiobá pascua fiesta ini quiha. Ja quëshpi tsi Jerusalén qui Jesu caniquë.

14 Arati xobo qui jicoxo tsi huëyë bo, oveja bo, boto bo, tihi cabo inia-canaibo ja jisniquë. Jasca, toá tsi quiha parata rarinamacanaibo tsaho iniquë pë.

15 Jaha tsi quiha huacapi Jesú quëconiquë. Quëcoxo tsi quiha arati xobo quima jato tëquë ja raaniquë. Jato oveja bo, jato huëyë bo, tihi cabo ja raaniquë catcha. Raaxo tsi quiha parata rarinamacanaiba parata ja pacana-maniquë. Jasca, jato mesa bo ja narabaniquë.

16 Jatsi,

—Mato boto bo catcha tsëcacata. Noho Jahëpa xobo tienda jabitihuaya-maxëqui mato ra —i quiha boto iniacanaibo qui ja niquë.

17 Jatsi quiha Dios libro ó ca quënëhacanish ca jahuë bo jahuë rabëti bá shinaniquë, “Mi arati xobo noiquia, Diós. Anomaria tsi xo toa mi xobo ë noihaina ra” i ja nina.

18 Jatsi arati xobo quima jato Jesú raaquë tsi quiha jodiobá nicaniquë:

—¿Cacha jato raati chama ya ni mia sa? ¿Jahuë jisti ati mëtsa ni mia, noqui mi chama jismati? —iquiina.

19 Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Naa arati xobo potasyocahuë. Tres barí tsi noho chamá tsi nitëquëmaxëquia —i jato qui ja niquë.

20 Jatsi,

—Cuarenta y seis año no tsi ja yonococaniquë, naa arati xobo jatihuaxëna. ¿Jënahuariaxo raca tres barí tsi naa xobo mi nimatëquëna? —i jaca niquë, quëbihi na.

21 Jama, jahuë yora yoati tsi Jesu chanihi ini quiha, jato arati xobo yoati nomari.

22 Jasca, Jesu bësotëquëquë tsi quiha jodiobo qui ja nëcani ca jahuë rabëti bá shinani quiha. Jaha tsi Quënëhacanish cabo, Jesú yoanina, tihi cabo jahuë rabëti bá chahahuayoini quiha.

Nohiriá shinahai ca cahëhi quiha Jesu

23 Pascua fiesta no tsi quiha Jerusalén tsi Jesu iniquë. Toá ja no tsi quiha huëstima cabá chahahuaniquë, ja ani ca jistiria cabo jisish na.

24 Jama, jato bëta Jesu rabënabëquiyamaniquë, jatiroha ca joni bá shinahai ca ja cahëni quëshpi na. ¿Mahitsa ja chahahuayamayamacani?

25 Jabi nohiria bá shinahai ca tëquë ja cahëyoini quiha.

3

Jesu qui Nicodemo jonina

1 Tobi jodioba chama iniquë, naa Nicodemo icanai cato. Fariseobo, naa jodioba chama ja ini quiha.

2 Jabi baquichá tsi quiha Jesu qui ja joniquë chaninaxëna. Johax,

—Dios raahacanish ca maestro xo mia, Taitá. Dios mi bëtayamarohapino tsi mi acai ca jisti bo mi ayamaquë aquë ra —i quiha Jesu qui ja niquë.

3 Jatsi,

—Mia parayamaquia. Cotëquëyamapihi tsi Diós othai ca qui jicotimaxëni xo joni ra —i quiha ja qui Jesu niquë.

4 Jatsi,

—¿Jënahuariahax joni siri ca cotëquëna ra? ¿Jahuë jahëhua xama qui jicoxëti ni, cotëquëti pa? —i Nicodemo niquë.

5 Jatsi quiha Jesú quëbiniquë:

—Mia parayamaquia. Jënë, Espíritu Santo, tihi cabá tsi cotêquëyama pihi tsi Díos otoiha ca qui jicotimaxëni xo joni ra.

⁶ Jabi nohiria comahi quiha nohiria. Jama, Dios baquë bo jabitiqui noa, Espíritu Santó tsi no cotêquëquë no.

⁷ “Mi cotêquëpaima xo” i ë no tsi ratëyamana.

⁸ Xotohi quiha yoshini jaha ja quëëhai cató no. Xotojano tsi jahuë joi nicaqui noa. Jama, jahuënia ax ja johaina, jahuënia ja cahaina, tihi cabo tsi cahëyoiyamaqui noa. Jabi toca tsi yonocohi quiha Espíritu Santo ri, no cotêquëquë no. Jisnoma xo Espíritu Santo yonocohaina —i Jesu niquë.

⁹ Jatsi,

—¿Jënahuariahi ni sa? —i Nicodemo niquë.

¹⁰ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—¿Israël ca nohiria maestro ma ni mia ra? ¿Naa ë chaniha ca cahëyamahai pa?

¹¹ Jabi no cahëhai ca jahuë bo, no jisi ca jahuë bo, tihi roha cabo yoati tsi chaniqui noa ra. Jama, noba chani biyamacani quiha nohiria pë.

¹² Naa maí ca jahuë bo yoati ë chanihai ca chahahuayamapiquí tsi ¿jënahuariaxo tsi ëa mi chahahuana, naa Dios naipá ca jahuë bo yoati ë chanixëquë no?

¹³ Jabi ëa roha ca tsi xo toa Dios naipá ca jahuë bo jismati mëtsa cato. Yama tsi xo toa nai qui canish ca huëtsa ra. Jaroha ca nai ax jonish ca ëa xo naa, naa Nohiria Baquë cato.

¹⁴ Jabi jihuí tsi Moisés yamabá metal rono tëroni quiha nohiria bo rësoyamano iquish na. Jascaria, jihuí tsi tërohacaxëti xo Nohiria Baquë ri, nohiria bo rësoyamano iquish na. Ea namëxëti ca xo.

¹⁵ Jabi bëso-bësopaoxëhi quiha ë qui chitimicanaibo tëquë ra —nëa tsi quiha Nicodemo qui Jesu nëcaniquë.

Maí ca nohiria noihi quiha Dios

¹⁶ Jabi jatiroha ca maí ca nohiria Díos noiniquë. Noixo tsi quiha jahuë jahuësti baquë ja aniquë no bax na. Jahuë baquë chahahuahi tsi rësorësoyamahi quiha noa. Jama, bëso-bësopaoxëqui noa.

¹⁷ Jabi Díos jahuë Baquë mai qui raayamaniquë jato jocha quëshpi nohiria copixëna. Jama, jahuë Baquë ja raaniquë noqui xabahamaxëna jahá no.

¹⁸ Jabi tënëtia qui jahuë Baquë qui chitimicanaibo raayamaxëhi quiha Dios. Jama, chitimiyamacanai ca tsi xo toa Dios copi bixëhaina ra, jahuë jahuësti Baquë qui ja chitimiyamacanai quëshpi na.

¹⁹ Jabi Díos yoani ca tsi xo naa: Mai qui joniquë Huëa nori cato. Jama, tsëmo ó quëëcani quiha joni bo rë, yoi ca ja acanai iqui na.

²⁰ Jabi yoi ca acanaibo qui anoma tsi xo Huëa cato. Jasca, Huëa ca qui bëyamacani quiha pë, jato yoi ca acanai ca jahuë bo bërohuahacamitsa iqui na.

²¹ Jama, Huëa ca qui bëcani quiha jabija ca banahuacanaibo. Bërohuahacahi quiha Díos toa nohiria mëbihaina.

Jesu yoati Juan chaninina

²² Jaquirëquë quiha jodioba mai qui Jesu caniquë jahuë rabëti bo ya. Cahax jato bëta ja chitëniquë. Toa xo tsi quiha nohiria bo Jesú ashimaniquë.

²³ Jabi Enón icanai ca ani xo tsi quiha nohiria bo ashimahi Juan iniquë jaa ri. Salim yaca basima ja ini quiha. Toá tsi quiha huëstima ca jënë ini quiha. Jasca, ja qui nohiria bo cariahi ini quiha ashimahacati.

²⁴ Jabi toatiyá tsi quiha jari preso qui nanëhama Juan ini quiha.

²⁵ Jabi ashimati jabi tahëxo tsi quiha joi mërati Juan rabëti bá chitahëhuaniquë jodiobo yaxo na.

²⁶ Joi mërähax Juan qui ja bocaniquë.

—Jisa, maestró. Joquë Jesu, naa ani Jordán rabëquëx ca mi bëta inish cato pa. Jia tsi toa joni yoati mi chaniniquë. Tsayahuë. Jaboqui nëa xo tsi nohiria bo ashimahi quiha pë. Ja qui bocani quiha nohiria tëquë rë —i quiha Juan qui jaca niquë.

²⁷ Jatsi quiha Juán jato quëbiniquë:

—Jia tsi xo Jesu qui nohiria bocanaina iquia. Ja qui jahuë yonoco Diós ani quiha.

²⁸ Jabi toa joni yoati ë yoani ca ma nicaniquë ra. “Dios raahacanish ca Xabahamati Ibo ma xo ëa” ziyama ë ni? “E raahacaquë Cristo bëbo cati” i ë ni quiha. Jabi noho yonoco tsi xo toa jahuë quinia shomahuahaina.

²⁹ Ratëyamacana. Jënima tsi xo oquë ca joni qui nohiria bocanaina, naa fiesta ibo ya nohiria bocanai jascaria. ¿Jabi fiesta ibo mëbiyamayahahi ni jahuë rabëti bo? Jabi Iboja rabëti xo ëa ra. Japi Ibo Jesu qui nohiria bocano tsi raniquia ra.

³⁰ Jabi oquënoxëti xo Jesu iquia. Anixëti xo jahuë yonoco ra. Jama, iriama ca ëa xo naa. Namahi quiha noho yonoco —nëa tsi quiha jato qui Juan nëcaniquë.

Mana ax jonish cato

³¹ Jatsi,

—Nai ax jonish ca tsi xo naa joni ra. Jatiroha cabo oquë xo. Maí conish ca roha xo ëa ra. Iriama tsi xo noho tiisimati chama. Jama, noqui oquë tsi xo naa nai ax johax cato ra.

³² Ja jisni ca jahuë bo, ja nican ca jahuë bo, tihi cabo yoahi quiha. Jama, jahuë chani jia ca biyamacani quiha nohiria pë.

³³ Jama, “Jabija ca xo Dios” iti mëtsa xo tsohuëcara ca naa joni chani bichish cato.

³⁴ Jabi Dios Chani yoahi quiha Jesu, ja qui Espiritu Santo Diós ani quëshpi na. Dios shina jayaria xo ra.

³⁵ Jasca, jahuë Baquë noihi quiha Jahëpa Dios. Jahuë Baquë qui chama ja aniquë jatiroha ca ja yonano.

³⁶ Jabi bëso-bësopaoxëhi quiha jahuë Baquë chahahuahai cato. Jama, nai qui jicoyamaxëhi quiha jahuë Baquë chahahuayamahai cato. Ja qui caxaxapaoxëhi quiha Dios ra —nëa tsi quiha nohiria bo qui Juan nëcaniquë ra.

4

Samariá ca yoxa

¹ Jodioba chama bo, naa fariseobo icanai cabo qui chani cahëniquë Jesu yoati na. “Huëstima ca nohiria bëbohi quiha Jesu ra. Huëstima ca ashimahi quiha pa; naa Juan huino quiha” i jato qui nohiria bo niquë.

² Jama, jahuë rabëti bá nohiria bo ashimani quiha, Jesu ja nomari.

³ Jabi ja acai ca jodioba chama bá nicaquë tsi quiha toa jodioba mai Jesú jibayaniquë. Jisbaya tsi quiha Galilea qui jahari catsijaniquë.

⁴ Jabi samaria mai nacoti nori ja ini quiha, jahuë mai qui cahëti.

⁵⁻⁶ Nacopama tsi quiha matoroco barí tsi yaca Sicar icanai ca qui ja cahëniquë. Cahëhax Jacob yamabá ani ca quini, naa jënëpaxa jaya ca quini tapai Jesu tsahoniquë. Ja joicasni quiha. Basi ja coní quiha. Caquë bari. Jabi

José yamaba maí tsi toa jënëpaxa ini quiha, naa jahuë jahëpa Jacob quima ja binina.

⁷ Tsahojano tsi quiha Samariá ca yoxa joniqüë jënëpaxa bichi na. Jodiobo qui yoiria Samariá cabo ini quiha. Jabi ja joqüë tsi quiha,

—E qui jënëpaxa ahuë —i yoxa qui Jesu niqüë.

⁸ Jabi jamëpistia Jesu ini quiha. Yaca qui jahuë rabëti bo jiconi quiha piti copiti.

⁹ Jatsi yoxa ratëniqüë ja qui Jesu chanini nori iqui na.

—¿Samariá ca yoxa qui chanihi ni mia pa? ¿Jodioba jabi pasomaha ma ni? “E qui jënëpaxa ahuë” ¿i mi a pa? —i quiha Jesu qui ja niqüë.

¹⁰ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Diós mi qui acatsaina, mi qui chanihai cato, tihi cabo cahërohapiquí tsi ë quima bësomati jënë mi baaqüë aqüë iquia. Jatsi toa jënë mi qui ë aqüë aqüë ra —nëa tsi quiha yoxa qui Jesu nëcaniquë.

¹¹ —Yama tsi xo mi jënëpaxa biti cato, Taitá —i yoxa niqüë—. Nëmi xo quini ra. ¿Jahuëniaxo raca bësomati jënë mi bina?

¹² Naa maiquiní ca jënëpaxa jiaxëni ca noba Jacob yamabá aniquë. Jasca, naa jënë aniquë jahuë bagüë bo. Aniquë jahuë vaca bo ri. ¿Jënahuarixo raca jënë oqüë ca ë qui mi ana? ¿Noba rëqüëyamabo Jacob oqüë ni mia pa? —nëa tsi quiha yoxa nëcaniquë.

¹³ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Tëshinatëquëhi quiha naa maiquiní ca jënë acai cato.

¹⁴ Jama, tëshinatëquëpistia-yamariaxëhi quiha ë acai ca jënë acai cato ra. Noho jënë ja aapino tsi rëamë ihipoxëhi quiha jahuë shinana. Naama-namapaoxëhai ca jënë xo naa ra —i quiha yoxa qui Jesu niqüë.

¹⁵ Jatsi,

—Toa jënë ë qui ri ahuë, Taitá. E qui mi aapino tsi tëshinatëquëyamaxëquia ra. Jaha tsi naa maiquiní ca jënë bichi joyamaxëquia ra —i ja qui yoxa niqüë.

¹⁶ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Mi bënë bichi cata —iquiina.

¹⁷ Jatsi,

—Bënë yama ca ëa xo naa ra —i ja niqüë.

Jatsi,

—Jabija tsi xo toa mi yoahaina.

¹⁸ Cinco ca bënë bo mi jayani quiha. Jasca, mi bënë ma xo toa mi bëta racahai cato. Jabija ca mi yoaqüë ra —i quiha ja qui Jesu niqüë.

¹⁹ Jatsi yoxá quëbiniquë:

—Tonia Dios Chani yoahai ca xo mia ra.

²⁰ Nëá tsi, naa macaná tsi noba rëqüëyamabo arapaoni quiha Dios qui. Jama, “Jerusalén tsi araxëti quiha nohiria tëquëta” ii quiha mato jodiobo pë —i Jesu qui ja niqüë.

²¹ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Ea chahahuahuë, caí. Johi quiha bari huëtsa ra. Toatiyá tsi naa macana, Jerusalén, tihi cabá tsi Jahëpa Dios qui arayamacaxëcani quiha nohiria.

²² Jabi ma arahai ca cahëyoiyamaqui mato samariacabo. Jama, no arahai ca cahëqui noa, naa noqui jodiobo. Jabi jodiobo quima johi quiha Diós nohiria bo xabahamahaina.

²³ Jasca, joxëhi quiha xaba huëtsa. Toa xaba tsëquëno tsi quinia huëtsá tsi Dios qui aracaxëcani quiha nohiria tëquëta, naa Dios noicanaibo. Jato shinaná tsi Dios qui aracaxëcani quiha ra. Mahitsa iyamaxëhi quiha ja aracanaina ra. Jabi jaboqui rohari tsi naa Dios qui aratí quinia paxa ca

chitahēhuahi quiha huēsti huēsti ca aracanaibo yoi bo ra. Nēca ca aracanaibo jiscatsi quiha Dios. Ja qui jia quiha.

²⁴ Shina xo Dios. Jisnoma quiha. Jascaria, jisnoma xo naa jabija ca arahai paxa cato. Noba shinanā tsi ja qui no araxēti xo —nēa tsi quiha Jesu nēcāniquē.

²⁵ Jatsi yoxá quēbiniquē:

—Xabahamati Ibo raaxēhi quiha Dios ra. Joxēhi quiha Cristo icanai cato. Joquí tsi jahuē bo tēquē yoaxēhi quiha —iquiina.

²⁶ Jatsi,

—Dios raahacanish ca ēa xo naa, naa mi qui chanihai cato —i quiha ja qui Jesu niquē.

²⁷ Jatsi Jesu rabēti bo bacāniquē. Samariá ca yoxa ya tsi Jesu chanihai ca jisi tsi ja ratēcāniquē. Jesu ja nicacascani quiha yoxa yoati na. Jama,

—¿Jēnihax tsi naa yoxa ya tsi chanihai pa? ¿Jahuē ó quēēhi ni sa? —iyama jaca ni quiha, bērabihī na.

²⁸ Jatsi yoxa jahari caniquē jahuē yaca qui. Jahuē chomo ja jisbērianiquē maiquini tapái.

²⁹ Jahuē yaca qui cahēhax,

—Naa joni jisi bēcāpa. Jatiroha ca ē ani ca ēa ja yoaquē pa. ¿Tonia Diós raahai ca Xabahamati Ibo ma ni? —i quiha nohiria bo qui ja niquē.

³⁰ Jaha tsi yacatá ca nohiria tēquē jisbāyaniquē. Jisbaya tsi quiha Jesu jisi ja bocāniquē.

Dios yonoco acaina

³¹ Jabi jahuē yaca qui yoxa bacaquē tsi quiha,

—Pihuē —i Jesu qui jahuē rabēti bo niquē.

³² Jatsi Jesú quēbiniquē:

—Piti huētsa jaya xo ēa ra, naa ma cahēyamahaina —iquiina.

³³ Jatsi jato xērēquē tsi quiha chaninatsi jahuē rabēti bo niquē:

—¿Tsohuēcaracá ja qui piti bēha pa? —iquiina.

³⁴ Jatsi jahuē rabēti bo qui Jesu chaniniquē:

—Ēa raanish ca quima johi quiha nohō piti. Jahuē shina acaina, jahuē yonoco jatihuahaina, tihī cabo tsi xo toa nohō piti ra.

³⁵ “Cuatro oxē tsi bimi tēsaxēqui noa” ii quiha mato ra. Jama, johai ca nohiria tirixēni ca tsayacapa. Tēsati bimi jāscaria ca xo. Dios chahahua-paimaria ca xo. Dios bax ja tēsahacapaimaria ca xo iquia.

³⁶ Jasca, nohiria tēsacanaibo qui copi jia ca axēhi quiha Dios. Bēsō-bēsopaocaxēcāni quiha toa ja tēsacanaina. Jaha tsi nohiria tēsacanaibo ya ranixēhi quiha Dios Chani sayacanaibo ri.

³⁷ Jabi “Huēsti ca joni tsi xo sayahaina. Ja sayaha ca tēsahi quiha joni huētsa” ii quiha nohiria bo. Jabija tsi xo toa ja chanicanaina.

³⁸ Jatsi mato raaquia ma sayahama ca tēsati. ¿Tsayayamacanai? Dios bax yonocōniquē huētsa bo, Dios Chani sayahaina. Jaboqui jato yonoco tēsaxēqui mato ra —nēa tsi quiha jahuē rabēti bo qui Jesu nēcāniquē.

Samariá cabá chahahuanina

³⁹ Jabi huēstima ca yacatá ca samariabá chahahuaniquē,

—Jatiroha ca ē ani ca ēa naa joní yoaquē pa —i jato qui yoxa quē no.

⁴⁰ Jatsi Jesu qui caxo tsi quiha samariabá bēnarianiquē:

—No bēta mi chitēno ra —iquiina.

Jatsi dos bari no tsi jato bēta Jesu chitēniquē.

⁴¹ Jaha tsi nohiria huētsa bo chitiminiquē jato ri Jesu chani nicahax na. Huēstima ja icāni quiha.

42 —Jia tsi xo noqui mi yoahitahana. Jama, jaboqui chahahuariaqui noa, naa joni no nicaha quëshpi na. Nohiria bo Xabahamati Ibo yoi ja nori ca cahëqui noa ra —i yoxa qui jaca niquë.

Soldado ba capitán baquë

43 Dos ca bari huinocaquë tsi quiha samariabo Jesú jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha jahuë mai qui, naa Galílea qui ja caniquë.

44 Capama tsi quiha,

—Dios Chani yoahai ca nicayamahi quiha jahuë maí ca nohiria bo rë —i Jesu niquë.

45 Jama, jahuë mai, naa Galílea qui Jesu cahëquë tsi quiha nohiria bá joihuaniquë pa. Jatiroha ca Jesú ani ca ja jiscani quiha Jerusalén qui shishoqui na. Jabi Jerusalén ca pascua fiesta qui ja bocani quiha jato ri.

46 Jahuë mai qui cahëhax Caná icanai ca yaca qui Jesu caniquë, jënëpaxa quima jënëria ja ani cato. Toá tsi quiha gobierno chama iniquë. Iquihi jahuë baquë ini quiha. Jasca, basi, naa Capernaum yacatá tsi racahi ja ini quiha.

47 Jodioba mai ax Galílea qui Jesu joni nori ca ja nicaniquë. Nicahax Caná yaca qui ja caniquë jahuë baquë iqui na. Jatsi,

—Noho xobo qui johuë. Rësopaimaria xo noho baquë rë. Noho baquë mi jënimahuano ra —i quiha Jesu qui ja niquë.

48 Jatsi capitán Jesú quëbiniquë:

—¿Jëniriahax ë qui chitimiyamacanai? E qui chitiminox pari tsi jisti jiscatsi quiha mato rë —iquiina.

49 Jama,

—Johuë, Taitá, noho baquë rësonox pari no —i Jesu qui capitán niquë.

50 Jatsi,

—Cata. Rësoyamaxëqui mi baquë ra —i capitán qui Jesu niquë.

Jatsi jahari jahuë xobo qui capitán caniquë. Jesú yoani ca qui ja chitimini quiha jahuë baquë yoati na.

51 Jahari capama tsi quiha jahuë yonati bo ja bëchaniquë bahi xo na.

—Jënima xo mi baquë ra. Bëso xo —i quiha ja qui jaca niquë.

52 Jatsi,

—¿Jahuë hora jënimati ja tahëha? —i capitán niquë.

—Matoroco bari quiha ja chamahitaquë. A la una quiha —i jaca niquë.

53 Jatsi jasca ca hora ja ini ca ja cahëniquë, naa “Jënima xo mi baquë” i Jesu quë no. Japi Jesu qui ja chitimiyoiniquë. Chitiminiquë jatiroha ca jahuë xobó cabo ri.

54 Jabi segunda jisti tsi xo naa Jesú anina, jodioba mai ax Galílea qui johax na.

5

Tapiyamahai ca joni Jesú jënimahuanina

1 Jquirëquë Jerusalén tsi quiha jodioba fiesta iniquë. Jatsi caniquë Jesu ri.

2 Jabi Jerusalén tsi ashimati jënëquini ini quiha, naa Betsaida icanai cato. Oveja jicoti caiti basima quiha. Jabi cinco ca pórticos, naa caiti jisiria cabo, naa ashimati iti jayani quiha.

3-4 Jabi jahuë pórtico namá tsi quiha noitiria cabo racahi ipaoni quiha. Toá tsi quiha bëco cabo, coyamacanaibo, yora choni jaya cabo, tihí cabo iniquë.

5 Toá tsi iniquë cotimaxëni cato. Treinta y ocho año no tsi ja coyamani quiha. Naama quiha.

⁶ Jabi Jerusalén qui jicopama tsi toa joni raca ca Jesú jisniquë. Naama toca tsi ja ini ca Jesú cahëniquë. Jatsi,

—¿Jënimacatsai? —i joni qui Jesu niquë.

⁷ Jatsi noitiria ca joni quëbiniquë:

—Yama tsi xo ashimati jënëquini qui ëa jicomahai cato rë. Angél jënëpaxa roihano tsi mëri tsi jënë qui canoma xo ëa rë. E jicocasno tsi jariapari jënë qui jicohi quiha huëtsa rë —i Jesu qui ja ni quiha.

⁸ Jatsi Jesu ja qui chaniniquë:

—Niihuë. Mi oxati bihuë. Cohuë —iquiina.

⁹ Jatsi chamatapiniquë joni. Chamaxo tsi quiha jahuë oxati ja biniquë. Bixo ja jisbayaniquë. Jabi joiti barí tsi quiha naa joni jënimahuahacanicuë.

¹⁰ Ja quëshpi tsi jodiobá jënimahuahacanicuë ca joni raahaniquë pë.

—Joiti bari tsi xo naa ra. Anoma tsi xo naa mi oxati bëhaina ra —i ja qui jaca niquë.

¹¹ Jatsi joni quëbiniquë:

—“Mi oxati bihuë. Cohuë” i ë qui ëa jënimahuahax ca quë ra —iquiina.

¹² Jatsi jodiobá nicaniquë:

—¿Tsohuë ni naa joni ra, naa “Mi oxati bihuë. Cohuë” i mi qui ax cato? —i jaca niquë ja qui.

¹³ Tsohuëcara ja ini joni cahëyamani quiha. Caquë Jesu. Nohiria misco ca qui ja jiconi quiha.

¹⁴ Jatsi yata tsi quiha jodioba arati xobo xo tsi Jesú toa joni bëchaniquë. Bëchahax tsi,

—Tsayapa. Jaboqui jënima xo mia. Jochatëquëyamahuë, jahuëcara oquë ca isihai ca mi bimitsa iqui na —i ja qui Jesu niquë.

¹⁵ Jatsi jodioba chama bo mërahi joni caniquë. Jesu jistëquëxo na.

—Jesu tsi xo toa joni, naa ëa jënimahuahax cato ra —i jato qui ja niquë.

¹⁶ Jaha tsi Jesu tënëmati jodioba chama bá chitahëhuaniquë rë, joiti barí tsi nohiria ja jënimahuani iqui na.

¹⁷ Jatsi quiha Jesú jato quëbiniquë:

—Jatiroha barí tsi jia ca aqui quiha noho Jahëpa ra. Jabi toca xo ëa ri —iquiina.

¹⁸ Jaha tsi Jesu pi jodiobá ariacanicuë, jato joiti bari jabi bo ja janayamani iqui na. Jasca, “Noho Jahëpa xo Dios” i jato qui Jesu ni quiha. Jabi nëca tsi Dios quësca jamë ja ani iqui tsi Jesu jodiobá acanicuë.

Dios Baquë chama

¹⁹ Jatsi quiha jodiobo Jesú quëbiniquë:

—Jabija ca mato yoaquia ra. Yama tsi xo toa jamëpistia xo ë acaina ra, naa Dios Baquë ë nori cato. Jasca, jaha ë quëëhai ca ayamaquia. Noho jahëpá acai ca ë jisi ca roha ca aquia ra. Jatsi noho Jahëpá acai ca jascaria aquia ëa ri.

²⁰ Jasca, ëa, naa jahuë Baquë noihi quiha Jahëpa. Jatiroha ca ja acai ca ëa jismahi quiha. Jaboqui naa joni jënimahuahacacuë. Jama, naa ë aca ca oquë ca axëquia. Jatsi ratëyoxëqui mato ra.

²¹ Jasca, noho Jahëpá bësoyama cabo bësomahai jascaria tsi ë qui jia cabo bësomaxëquia ëa ri.

²² Jasca, jato jocha quëshpi bo tsi nohiria copixëquia, nohiria bo copiti chama ë qui noho Jahëpá ani quëshpi na. Nohiria bo copiyamaxëhi quiha Jahëpa.

23 Jabi ë qui chama acacaniquë, ëa nohiria bá oquëhuano, naa noho Jahëpa nohiria bá oquëhuahai jascaria. Jabi ëa oquëhuayamapiquí tsi Jahëpa Dios, naa ëa raanish ca oquëhuayamahi quiha mato ra.

24 'Mato parayamaquia. Bëso-bësopaoxëhi quiha noho chani nicahai cato, ëa raanish ca Dios chahahuahai cato. Jahuë jocha quëshpi tsi tënëtiya qui ja raahacayamati xo. Jaboqui bësoyoixëhi quiha ra. Rësonoma quiha.

25 Mato parayamaquia. Dios Baquë joi nicaxëhi quiha bësoyama cabo ra, toa xaba tsëquëquë no. Jabi jaboqui ëa chahahuati chitahëhuahi quiha huësti huësti cabo ra. Jabi bëso-bësoxëhi quiha ëa nicacanaibo tëquë.

26 Nicacapa. E qui nohiria bo bësomati chama noho Jahëpá ani quiha, Bësomati Ibo-iboria ja nori quëshpi na.

27 Jasca, nohiria bo copiti chama ë qui ja ani quiha, joni ë manëni iqui na.

28 Jabi ë yoahai ca qui ratëyamacana. Tsëquëxëhi quiha bari, naa maihuahanish cabo tëquë noho joi nicaquë no.

29 Toa bari tsi tërohacaxëhi quiha jia ca acanaibo. Jasca, tërohacaxëhi quiha yoi ca acanaibo. Bëso-bësopaoxëhi quiha jia ca acanaibo. Jama, copihacaxëti xo toa yoi ca acanaibo jato jocha quëshpi na.

Jesu chama yoati tsi ja chanicanina

30 'Yama tsi xo toa ëmëpistia xo ë acaina ra. Nohiria copiquí tsi Diós ëa yoahai ca roha aquia. Jaha tsi mëstë tsi xo nohiria ë copihaina. Jaha ë quëëhai ca ayamaquia; jama, jaha noho Jahëpa quëëhai ca nori.

31 Jabi ëmë yoati tsi ë chanipino tsi noho chani chahahuayamahi quiha nohiria bo.

32 Jama, tobi ëa yoati chanihai ca huëtza cato ra. Jia tsi chanihai quiha. Jabija tsi xo toa ëa yoati ja chanihaina iquia ra.

33 Jabi ashimati ibo Juan qui joni bo ma raaniquë, ëa yoati nicamati. Jabija tsi xo toa ëa yoati Juan chaninina ra.

34 Jabija ca ja yoani quiha. Jama, tobi quiha Juan chanihai ca oquë cato ra. Mato bax nëcatsiquia, ëa ma chahahuano xabahamahacati.

35 Jabi huëa jascaria Juan ini quiha. Nohiria bo qui jahuë chani huahua-paoni quiha. Tanaroha pistia no tsi mato qui jia quiha jahuë huëahai ca chani iniquë ra.

36 Jama, tobi quiha ëa yoati Juan oquë ca chanihai cato. Ea yoati chani-chaniriahai ca tsi xo toa ë acai ca jisti bo ra. Noho Jahëpá ë qui ani ca chamá tsi toa jisti bo aquia ra. Toa jisti bo aquia, Jahëpa Diós ëa raani ca ma cahëno iquish na.

37 Jasca, ë bax chanihai quiha ëa raanish ca Jahëpa ri. Jabi jahuë joi ma nicapistia-yamariani quiha. Jahuë bëmana ma jisyamani quiha.

38 Jasca, mato shina qui jicoyamahi quiha jahuë chani rë, ëa, naa Jahëpá raani ca ma chahahuayamahai iqui na.

39 Jama, Quënëhacanish cabo tsaya-tsayariaqui mato ra, mato ja bëso-bësopamacaxëcanai quëscahuacuí na. Mahitsa tsi xo toa ma tsayahaina rë. Jabi ëa yoati chanihai ca tsi xo toa Quënëhacanish cabo ra.

40 Jama, ëa yoati Quënëhacanish cabo chaniquë ri tsi jari ë qui jocasyama xo mato rë, xabahamahacaxëna.

41 'Jabi ë qui iriama tsi xo toa ëa ma nicacasyamahaina.

42 Jama, mato cahëriaquia ra. Yama tsi xo toa mato ó ca Dios noicanaibo iquia.

⁴³ Jasca, noho Jahëpa chamá tsi johai ca ëa xo naa. Jama, ëa, noho chani, tihi cabo bicasyama xo mato rë. Jama, jahuë chama yoí tsi joni huëtsa joopino tsi toa joni joihuaqui mato pë.

⁴⁴ Jatsi, ¿jënahuariahax raca ë qui ma chitimina, nohiria mato qui acai ca oquë ó quëëpíqui na? Mato qui Díos acatsai ca oquë ó quëëyamaqui mato rë.

⁴⁵ Nicacapa, Jahëpa Dios bësojo ax tsi mato qui quësoyamaxëquia. Mato qui quësoxëhai ca tsi xo Moisés ra, naa ja qui ma chitimihai cato.

⁴⁶ Jabi ëa yoati tsi Moisés yamabá quënëni quiha. Moisés quënëni ca chahahuaroñapíhax tsi ë qui ma chitimiquë aquë ra.

⁴⁷ Jatsi, ¿jënahuariaxo noho chani ma chahahuana, Moisés quënëni ca ma chahahuayamaquë no? —nëa tsi jodioba chama bo qui Jesu nëcaniquë.

6

Cinco mil ca nohiria Jesú pimanina

Mateo 14.13-21; Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17

¹ Jaquirëquë quiha ia Galilea Jesu shitaniquë.

²⁻³ Shitahax maca qui ja tëmahinaniquë. Tëmahinahax ja tsahoniquë jahuë rabëti bo ya. Jasca, huëstima ca nohiria bá Jesu banahuaniquë, noitiria cabo ja jënimahuahai jiscatsi na.

⁴ Basima quiha jodioba fiesta ini quiha, naa jato pascua fiesta.

⁵ Tsahopama tsi quiha ja qui bëcanai ca nohiria huëstima ca Jesú jisniquë. Jisi tsi Felipe qui ja chaniniquë:

—¿Jahuëniá ca mapari copixëhi ni noa naa nohiria bo pimaxëna? —iquiina.

⁶ Jabi ja nëcaniquë Felipe tanamaxëna, ja ati nori ca ja cahëni quëshpi na.

⁷ Jatsi Felipé quëbiniquë:

—Doscientos ca paratá tsi mapari copixo tsi ¿jënahuariaxo raca jato no sëyamana? Narisxëqui noa ra —i Jesu qui ja niquë.

⁸ Jatsi Jesu qui chanitsi Andrés, naa Simón Pedro rëquëmë niquë.

⁹ —Tobi quiha huësti ca baquë néa no ra. Cinco ca mapari, dos ca sanino, tihi cabo jaya xo ra. ¿Tihi roha cató tsi naa tihiria ca nohiria raca pimahi ni noa pa? —i Jesu qui ja niquë.

¹⁰ Jatsi,

—Nohiria tsahomacahuë —i Jesu niquë.

Jabi jia toa iti ini quiha, huasi ya. Jatsi, tsahoniquë nohiria. Toá tsi cinco mil ca joni bo ini quiha. Tihiria ca racana quiha.

¹¹ Tsahomajahuacaquë tsi quiha baquë mapari Jesú biniquë. Jatsi Dios qui “Gracias” ixo tsi tsahonish cabo qui ja mëaniquë. Mëaxo tsi quiha sani nohiria bo qui ja mëaniquë. Jatsi nohiria bá piniquë. Ja sëyacaniquë.

¹² Sëyajacaquë tsi quiha,

—Pihama ca quësi bo catiacahuë, oriquiti yoshihuahacayamano —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë.

¹³ Jatsi mapari quësi bo, sani quësi bo, tihi cabo ja catiacaniquë. Catiaxo tsi quiha doce ca caca ja réacaniquë pa, naa pihama cato.

¹⁴ Jatsi nohiria bo ratëniquë. Ja ani ca jisti jisi tsi,

—Jabija. Dios Chani yoahai ca, naa jaha no pasohai ca tsi xo naa ra —i nohiria bo niquë.

¹⁵ Japi nohiria bá Jesu bicasniquë, jato rey, naa chama-chamaria manëmaxëna. Ja acascanai ca cahëxo tsi quiha jato ja jisbayaniquë. Jatsi maca bo qui jamëpistia tsi ja paxaniquë.

*Jëñë tsi Jesu conina**Mateo 14.22-27; Marcos 6.45-52*¹⁶ Bari caquë tsi quiha ia qui jahuë rabëti bo botëniquë Jesu manaxëna.¹⁷ Joyamaniquë Jesu. Caquë bari. Jarohari tsi quiha noti qui ja jicocaniquë, ia Capernaum shitaxëna.¹⁸ Shitajacano tsi quiha xotoriatsi yoshi niquë rë. Anomaria choca ini quiha.¹⁹ Pabasi huaaxaxo tsi quiha ianë ca tsi Jesu cohai ja jiscaniquë. Jato noti qui basimahi ja ini quiha. Jatsi quiha ja raquëcaniquë.²⁰ Jatsi jato qui Jesu chaniniquë:

—Raquëyamacana. Ea yoi xo naa —iquiina.

²¹ Japi jato noti qui ja jicomacascani quiha. Jicomajahuacaquë tsi quiha mai qui, naa ja rërëcatsai ca iti qui ja cahëtapicaniquë.*Nohiria bá Jesu jiscasnina*²²⁻²⁴ Huëaquë tsi quiha ia rabëquëx ca chitënish ca nohiria bá Jesu yopaniquë. Jahuë rabëti bo ya noti tsi Jesu cayamani ca ja cahëceni quiha. Jabi Jesu yama tsi jahuë rabëti bá ia shitashinani ca ja shinacani quiha. Jatsi Jesu, jahuë rabëti bo, tihì cabo yopaxo tsi ia ja shitacascani quiha jato ri. Yama ca noti bo ini quiha. Jatsi toá tsi quiha, naa Ibo Jesús mapari jato pimani ca qui Tiberiá ca noti bo rërëniquë. Jatsi toa noti bo qui nohiria jicocaniquë Capernaum qui shitaxëna, toa xo tsi Jesu mëracatsi na.²⁵ Ia shitaxo tsi quiha Jesu ja jiscaniquë. Jisi tsi,

—¿Jënino tsi mi joha pa, Maestró? —i jaca niquë.

²⁶ Jatsi Jesús jato quëbiniquë:

—E bëta bëyocascaqui mato, mato ë pimahitaha iqui na pë. Mato qui iriama tsi xo toa ë acai ca jisti bo rë.

²⁷ Nicacapa. Iriama tsi xo piti ra. Naamayamahi quiha. Jatsi naamayamahi ca ó quëëyamacana. Jama, mana ca piti ó quëëcana. Mato qui toa piti acasquia, naa Nohiria Baquë ë nori cato. Mato bëso-bësoapasomaxëhi quiha toa ë acai ca piti ra. Jabi noho Jahëpa Díos ëa raaniquë, mana ca piti nohiria bo qui ati —nëa tsi nohiria bo qui Jesu nëcaniquë.²⁸ Jaha tsi nohiria bo chaniniquë:

—¿Jënahuaxëhi ni noa Dios ranihuaxëna ra? —iquiina.

²⁹ Jatsi Jesús quëbiniquë:

—Ranixëhi quiha Díos, ja raani ca ma chahahuaquë no —iquiina.

³⁰ Jatsi,

—¿Jahuë jisti ati mëtsa ni mia? —i Jesu qui jaca niquë—. Noqui jismahuë, mi qui no chitimino. ¿Jahuë acai ra?

³¹ Jabi xabacá tsi racapama tsi naipá ca mapari noba rëquëbo yamabá pini quiha. Jabi “Naipá ca mapari jato qui Moisés yamabá ani quiha piti” ii quiha Quënhacanish cabo. Moisés ani ca oquë ca jisti mi ano ra, Díos pi mia raani ca no cahëyoino iquish na —nëa tsi Jesu qui ja nëcacaniquë.³² Jatsi Jesús quëbiniquë:

—Mato qui naipá ca mapari Moisés yamabá ayamani quiha ra, noho Jahëpá tsi nori. Jasca, jaboqui naipá ca mapari yoi ca mato qui acatsi quiha.

³³ Jabi Díos acai ca mapari tsi xo toa nai ax botënish cato. Maí ca nohiria bësomahi quiha —i jato qui Jesu niquë.³⁴ Jatsi,

—Jatiroha barí tsi naa mapari noqui ahuë, taitá —i nohiria bo niquë.

³⁵ Jatsi,

—Bësomati Mapari ca ëa xo naa ra —i jato qui Jesu niquë—. Paxnayamaxëhi quiha ë qui johai cato. Tëshinayamaxëhi quiha ë qui chitimihai cato.

³⁶ Jama, mahitsa ëa, noho jisti bo, tihi cabo ma jisquë pë. Jisi tsi jari ë qui chitimicasyamaxo mato iquia.

³⁷ Jama, ë qui chitimixëhi quiha huësti huësti cabo, naa jatiroha ca ë qui noho Jahëpa acaina. Tsohuëcara ë qui johai ca niayama-xëquia ra.

³⁸ Jabi nai ax ë botëniquë, noho Jahëpa, naa ëa raanish cato shina axëna. Noho shina ayamahai ca ëa xo naa.

³⁹ Ea raanish cato shina tsi xo naa ë qui ja ani cabo ë bënoyamahaina. Jato bësomaxëquia jaroha ca barí no. Ea raanish ca qui jia tsi xo toa.

⁴⁰ Ea, naa jahuë Baquë cahëcanaibo, ë qui chitimicanaibo, tihi cabo bësomacatsi quiha. Noho Jahëpa qui jia tsi xo toa jaroha ca barí tsi jato ë bësomaxëhaina —nëa tsi nohiria bo qui Jesu nëcaniquë.

⁴¹ Jatsi pë Jesu qui yosanatsi jodiobo niquë, “Nai ax johax ca Mapari xo ëa” i ja ni iqui na.

⁴² Jatsi Jesu pasomaha chanitsijacaniquë pë.

—Jesu roha tsi xo naa ra. José baquë quiha. Jahuë jahëpa, jahuë jahëhua, tihi cabo cahëqui noa ra. ¿Jënahuariahax “Nai ax ë botëquë” i ja na? —nëa tsi nohiria bo nëcaniquë.

⁴³ —Toca tsi chaniyamacana. Anoma quiha —i jato qui Jesu niquë—.

⁴⁴ Yama tsi xo toa ë qui jamëpistia joti mëtsa cato. Ea raanish ca Jahëpa tsi xo toa jato ë qui mëpiti lbo ra. Jatsi ë qui mëpilhacahax cabo bësomaxëquia jaroha ca barí no.

⁴⁵ Jabi “Jatiroha cabo tiisimaxëhi quiha Dios” ii quiha Dios Chani yoanish cabo ja quënëcani cabo ó no. Japi noho Jahëpa nicacanaibo, naa jabija ca tiisimahacahax cabo, tihi cabo tsi xo toa ë qui bëcaxëcanaina.

⁴⁶ Jasca, yama tsi xo toa noho Jahëpa jisish ca ri. Huësti roha ca tsi xo toa noho Jahëpa jisish cato. Jisniquë toa Dios quima ax jonish ca roha.

⁴⁷ Mato parayamaquia. Bëso-bësopaoxëhi quiha ë qui chitimicanaibo iquia.

⁴⁸ Jasca, Bësomati Mapari ca ëa xo naa.

⁴⁹ Jabi nai ax paquënish ca mapari mato rëquëbo yamabá pini quiha xaba xo na. Pihax ja rësoyocaniquë ra. Jato bëso-bësopaomayamani quiha toa mapari ra.

⁵⁰ Jama, tobi quiha nai ax johax ca Mapari huëtsa ra. Rësoyamaxëhi quiha tsohuëcara ca naa Mapari pihai cato.

⁵¹ Mato parayamaquia. Nai ax botënish ca Bësomati Mapari ca ëa xo naa ra. Bëso-bësopaoxëhi quiha tsohuëcara ca naa Mapari pihai cato. Jabi naa Mapari tsi xo noho yora ra. Ja acacani quiha maí ca nohiria bo xabahamati —nëa tsi nohiria bo qui Jesu nëcaniquë.

⁵² Jatsi jato xërëquë tsi joi mëranatsi jodiobá huaniquë.

—¿Jënahuariaxo raca noqui jahuë yora ja ana? Pinoma quiha —i jaca niquë.

⁵³ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Mato parayamaquia. Pihacati xo Nohiria Baquë. Acacati xo jahuë jimi ra. Jabi xabahamahacatimaxëni tsi xo toa Dios baquë biyamahaina.

⁵⁴ Jama, bëso-bësopaoxëhi quiha noho yora pihai cato, noho jimi acai cato. Jaroha ca barí tsi quiha toa bësomaxëquia.

⁵⁵ Piti-pitiria tsi xo noho yora ra. Ati-atiria tsi xo noho jimi ra.

⁵⁶ E nohó bëscoxëhi quiha noho yora pihai cato, noho jimi acai cato. Jasca, jahá tsi bëscoxëquia ëa ri.

⁵⁷ Jabi ëa raanish cato chamá tsi bësyoiquia ra. Jascaria, noho chamá tsi bësyoihai quiha ëa pihai cato.

⁵⁸ Jabi naa nai ax botënish ca Mapari ca ëa xo naa ra. Mato naboyamabá pini ca mapari jascariama xo. Pihax ja rësoyocaniquë. Jama, bëso-bësopaoxëhi quiha tsohuëcara ca Mapari-maparia pihai cato

⁵⁹ —nëa tsi quiha nohiria bo qui Jesu nëcaniquë, Capernaum ca catiti xobo xo tsi tiisimaquí na.

Bësomati Chani

⁶⁰ Jahuë chani nicahax,

—Noqui bëronoma xo ja yoahaina rë. ¿Jënahuariaxo raca no cahëna ra? —i Jesu rabëti bo rabë roha niquë.

⁶¹ Jato qui yosa jahuë chani ini quiha. Jatsi ja shinacana ca cahëhax,

—¿Mato ratiahi ni ë yoahana pa? —i jato qui Jesu niquë—.

⁶² Mana, naa naipá tsi ë i-ipaoni quiha. ¿Jahari nai qui cati nori ë irohapiño tsi jahuë ma shinaquë ana?

⁶³ Jabi nohiria bësomahai ca tsi xo noho Shinana. Nohiria bësomayoiyamahi quiha noho yora ra. Pinoma xo toa ra. Jama, noho chani pi chahahuahi tsi bësöxëqui mato ra. Dios quima tsi xo naa mato qui ë yoahana. Jama, tobi quiha mato ó ca chahahuayamacanaibo rë —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

⁶⁴ Jabi rëquë rohari tsi ja qui chitimiyoi-canaibo, ja pasomaha cabo, tihí cabo Jesús cahëni quiha.

⁶⁵ Jatsi Jesu chanitëquëniquë:

—Yama tsi xo toa ë qui jamëpistia joti mëtsa cato itëquëquia ra. E qui noho Jahëpá mëpiti xo —iquiina.

⁶⁶ Jatsi pë huëstima ca banahuacanaibá Jesu jisbërianiquë jahuë chani nicaxo na. Jato jabi siri bo qui ja bacacaniquë pë. Jesu ya ja bocasyamacani quiha jahuë chani iqui na.

⁶⁷ Jisbëriajahuacaquë tsi quiha,

—¿Ea jisbëriacascana mato ri rë? —i jahuë doce ca rabëti bo qui Jesu niquë.

⁶⁸ Jatsi,

—¿Tsohuëcara qui no cana, Ibobá? —i Pedro niquë—. Mia roha tsi xo toa bësomati chani jaya cato ra.

⁶⁹ Jaboqui mi qui chitimiqui noa. Dios quima ax mëstëxëni ca mi nori ca cahëyoiqui noa ra —i Jesu qui ja niquë.

⁷⁰ Jatsi Jesús quëbiniquë:

—Mato tëquë ë biniquë. Doce ca xo mato. Jama, mato ó ca huësti ca tsi xo toa ëa pasomaha cato rë —iquiina.

⁷¹ Jabi Judas Iscariote yoati chanihi Jesu ini quiha. Jabi soldado bo qui Jesu mëaxëti ca ja ini quiha; naa Jesu doce ó ca huësti cato pa.

7

Jerusalén qui Jesu canina

¹ Jaquirëquë quiha Galileá tsi Jesu chitëniquë. Jodioba mai qui jiconoma ja ini quiha, jodiobá acasni iqui na.

² Jabi tsëquëpaimaria jodioba fiesta ini quiha, naa tapás racatiyá no.

³ Toatiyá tsi quiha Jesu qui jahuë noma bo chaniniquë:

—Jodioba mai qui jahari cata. Mi acai ca jisti bo mia banahuacanaibá jisno ra. Naa mai jisbayahuë ra.

⁴ ¿Jënahuariaxo nohiria bá mia cahëna, jonë tsi mi chitëquë no? Jisti bo aapíqui tsi nohiria bo qui mi acai ca jahuë bo jismata —i Jesu qui jahuë noma bo niquë.

⁵ Jabi Jesu qui chitimiyoiyamani quiha jahuë noma bo ri rë.

⁶ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Canoma xo ëa ra. Jari noho xaba ma xo toa ëmë nohiria bo jismati. Jama, mato qui jia tsi xo jaboqui fiesta qui cahaina.

⁷ Mato qui caxayama xo nohiria bo. Mato ayamacaxëcani quiha. Jama, ë qui caxariacani quiha, jato yoi ca ja acanai ca pasomaha ë chanihai iqui na.

⁸ Fiesta qui bocata. Jari fiesta qui cayamaquia. Jari noho cati xaba ma xo ra —i jahuë noma bo qui Jesu niquë.

⁹ Jahuë noma bo qui chanihax Galileá tsi ja chitëniquë.

¹⁰ Jariapari quiha jahuë noma bo Jerusalén qui bocaniquë fiesta qui. Ja bocaquë tsi quiha jonë tsi Jesu caniquë jaa ri. Bëro tsi ja cayamani quiha.

Tapas fiestá tsi Jesu inina

¹¹ Jabi fiesta no tsi quiha jodiobá Jesu mërahi iniquë. Mërahax,

—¿Jahuënia cara ca Jesu tia? —i jaca niquë.

¹² Jabi nohiria xërëquë tsi quiha huëstima ca ranimis-hai ca iniquë Jesu yoati na.

—Joni shina jiaxëni ca tsi xo naa ra —i jato rabë roha bo niquë, chaninahi na.

Jama,

—Jia yama xo Jesu ra. Nohiria bo parahi quiha pë —i huëtsa bo niquë.

¹³ Jabi bëro tsi quiha Jesu yoati tsi ja chaniyamacani quiha, jato jodioba chama bo qui raquëhi na.

¹⁴ Jatsi fiesta naamano tsi quiha jodioba arati xobo qui Jesu caniquë jaa ri. Caxo tsi quiha nohiria bo tiisimati ja chitahëhuaniquë.

¹⁵ Jatsi jodioba chama bo ratëniquë ja tiisimahi ca nicahax na.

—Tiisi jaya xo naa joni pa. ¿Jahuëniá ca tiisi ja bini pa? Noba escuela bo xo tsi ja tiisimahacayamani quiha ra —i chama bo niquë.

¹⁶ Jaha tsi Jesú jato quëbiniquë:

—Nohó-na ma xo naa ë tiisimahaina ra. Dios, naa ëa raanish ca quima johi quiha ë tiisimahaina.

¹⁷ Dios shina aapicasquí tsi jahuënia ca ë tiisimahi ca joha ca cahëxëhi quiha Dios banahuacatsai cato tia. “¿Dios quima ni? ¿Joni quima ni?” ixëhi quiha, cahëcatsi na.

¹⁸ Jama, jamë oquëhuacatsi quiha jahuë chani roha yoacatsai cato. Jama, jahuë raati ibo oquëhuacatsai ca tsi xo toa jabija ca chanihai cato. Parayamahi quiha.

¹⁹ ¿Jabi mato qui yoba Moisés ayamayamani? ¿Jënahuariaxo jahuë yoba nicayamacanai? ¿Jënixo tsi ëa pi acascanai pë? —i jato qui Jesu niquë.

²⁰ Jatsi nohiria bá quëbiniquë:

—Yoyoxëni xo mia ra. ¿Tsohuëcaracá mia acatsana? —i jaca niquë.

²¹ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Joiti barí tsi joni ë jënimahuaquë tsi ma shina-risiquihitaquë pa. ¿Mato qui yoi ni joiti barí tsi joni ë jënimahuahaina sa?

²² Tsayacahuë. Joiti barí tsi yonocoqui mato ri, Moisés ani ca jibirishati jabi ma aquë no ra. Jabi noba rëquëbo yamabo qui naa jabi acacani quiha Moisés qui nómari ra.

²³ Jabi mato qui jënima tsi xo joiti barí tsi mato baquë bo jibirishahaina, Moisés yoba jatihuati. Jama, joiti barí tsi joni ë jënimahuano tsi ë qui caxaqui mato pë. ¿Jëni ni sa?

24 Moisés yoba pasomaha joiti barí tsi ë acai nori ca jascahuaqui mato pë. Jaxcamënaqui mato ra. Shinahaxma tsi ë qui quësoyamacana ra —nëa tsi nohiria bo qui Jesu nëcaniquë.

—¿Dios raahacanish ca ma ni? —i nohiria bo nina.

25 Jatsi Jesu yoati tsi chaninatsi Jerusalén ca nohiria bo niquë:

—¿Ja acascanai ca joni ma ni naa pa?

26 Tsayacapa. Bëro tsi nohiria bo qui chanihi quiha ra. ¿Jëniriahax ja qui chaniyamahi ni noba chama bo pa? ¿Tonia Xabahamati Ibo ja nori ca cahëcahi ni sa? —i huësti huësti ca niquë.

27 Jama,

—Oca ma xo tia. Naa joni coniyaca cahëqui noa, naa noqui tëquëta ra. Jama, Xabahamati Ibo jisiquino tsi jahuënia ja johai ca cahëyamaxëqui noa ra —nëa tsi nohiria huëtsa bo nëcaniquë.

28 Jatsi arati xobó tsi Jesu nëcaniquë nohiria bo tiisimahi na:

—¿Ea cahëyoicanai? ¿Jahuënia ax ë joni ca cahëyoicanai? E joyamaniquë ë jocasni iqui na. Jama, ë raahacaniquë. Jabija ca tsi xo toa ëa raanish cato. Toa cahëyamaqui mato ra.

29 Jama, toa cahëquia ja quima ë joni iqui na. Ea ja raaniquë ra —i nohiria bo qui Jesu niquë.

30 Jatsi jodioba chama bo Jesu qui tsamicasniquë pë. Binoma quiha, jari jahuë rësoti xaba tsëquëyamani quëshpi na.

31 Jama, toá ca nohiria huëstima cabo Jesu qui chitiminiquë ra.

—Anomaria tsi xo naa joni jisti bo acaina ra. ¿Jënahuariaxo naa oquë ca jisti bo jaha no pasohai ca Xabahamati Ibobá ana? Ja tsi xo naa ra —i jaca niquë, ja qui chitimihni na.

Soldado bo raahacanina Jesu qui tsamiti

32 Nëca tsi Jesu yoati tsi nohiria bo baxëxëquë tsi quiha jodioba chama bá ja chanicanai ca nicaniquë rë. Jaha tsi pë soldado bo ja raacanicuë Jesu qui tsamiti.

33 Japi Jesu nëcaniquë:

—Tana roha pistia no tsi mato bëtaxëquia. Jaquirëquë ëa raanish ca qui jahari caxëquia.

34 E cano tsi ëa mëraxëqui mato; mahitsa. Jasca, ë cahai ca qui canoma ixëqui mato ra —i jato qui Jesu niquë.

35 Jatsi chaninabëquitsi jodiobo niquë:

—¿Jahuënia cacatsi ni naa joni sa? “Mahitsa ëa mëraxëqui mato” ii quiha pa. ¿Tonia pais huëtsa ca jodiobo qui cayamaxëhi ni? ¿Nohiria huëtsa bo tiisimacatsi ni?

36 ¿Jënihi ni ja yoahana sa, “Ea mëraxëqui mato; mahitsa. E cahai ca qui canoma ixëqui mato” i ja quë no? ¿Jënihi ni sa? —i jaca niquë.

Bësomati Jënë iquish cato

37 Jabi jaroha ca fiesta bari ja ini quiha. Jodiobo qui oquë toa bari ini quiha. Toa bari tsi quiha Jesu niiniquë nohiria bo qui chanixëna. Pistiana ca jahuë joi quiha.

—E qui jopaima xo tsohuëcara tëshinahaina. Bësomati jënë ja qui axëquia ra.

38 “Tsohuëcara ë qui chitimino tsi jahuë shina quima huahuaxëhi quiha bësomati jënë” ii quiha Quënëhacanish cabo —nëa tsi Jesu nëcaniquë nohiria bo qui.

39 Jabi Espiritu Santo yoati tsi chanihi Jesu ini quiha, naa chahahuacanaibo qui acacati cato.

⁴⁰ —Tonia Dios Chani bēhai ca tsi xo naa joni ra —i huēstima cabo niquē, Jesu chani nicahax na.

Jasca,

—Nohiria Xabahamati Ibo tsi xo naa ra —i nohiria huētsa bo niquē.

⁴¹ Jama,

—Nohiria Xabahamati Ibo ma xo tia. Galilea mai ax joyamahi quiha jaha no pasohai ca Xabahamati Ibo ra.

⁴² Tsayacahuē. Belén, naa noba David yamabo racani cató tsi coxēhi quiha jaha no pasohai ca Xabahamati Ibo ra. David yamaba चाहितoxocobo ixēhi quiha ra —nēa tsi quiha huētsa bo nēcaniquē.

⁴³ Ja iqui tsi jamēri jamēri ini quiha nohiria bá shinahaina Jesu yoati na. Huēstima cabo qui jia ja ini quiha, huētsa cabo qui yoi ja nori.

⁴⁴ Jasca, huēsti huēsti ca Jesu qui tsamicasniquē. Jama, jari ja qui ja tsamiyamacaniquē raquēhi na.

Jodioba chama bá chahahuanina

⁴⁵ Jatsi raahacanish ca soldado bo jahari bocaniquē jato jodioba chama bo qui. Jesu yama ja bēcani quiha.

Jatsi,

—¿Jēnixo tsi Jesu ma bēyamacana pē? —i soldado bo qui chama bo niquē.

⁴⁶ Jatsi,

—Yama tsi xo nēca ca chanihai cato ra. Jiaría tsi xo naa joní yoahaina ra —i soldado bo niquē quēbihi na.

⁴⁷ Jaha tsi jodioba chama bá jato raahaniquē:

—¿Mato ri ja paraha pa?

⁴⁸ ¿Japa noqui? ¿Toa joni chahahuahi ni noa, naa noqui fariseobo, noqui chama bo? Ayamaqui noa; ¿tsayacanaí?

⁴⁹ Jama xo nohiria bo pē. Dios Chani cahētimaxēni ca xo ra. Yoshihuahacanish cabo tsi xo naa nohiria bo ra —i soldado bo qui chama bo niquē.

⁵⁰ Jatsi Nicodemo, naa baquichá tsi Jesu qui canish ca chaniniquē chama bo qui. Jabi chama Nicodemo ini quiha jaa ri.

⁵¹ —Naa joni nicahaxma tsi ja qui quēsoqui noa pē. ¿Noba yoba pasomaha ma ni naa no acaina? Jariapari ja acal ca no cahēxēti xo —i Nicodemo niquē.

⁵²⁻⁵³ Jatsi chama bá Nicodemo ri raahaniquē pē:

—¿Yoiria ca galileabo ma ni mia ra? Quēnēhacanish cabo tsayahuē. Yama tsi xo Galilea ax johai ca Dios Chani bēhai cato ra —iquina.

8

Jochanish ca yoxa tsamihacanina

¹ Fiesta quirēquē jato xobo qui nohiria boyocaniquē. Jama, Maca Olivo Ya qui Jesu caniquē.

² Jatsi huēaquē tsi baquishmari tsi quiha jahari arati xobo qui ja bacaniquē. Jatsi ja qui nohiria tēquē bēcani quiha. Jatsi tsahoxo tsi quiha tiisimati Jesú chitahēhuaniquē.

³ Tiisimajahuano tsi quiha Dios yoba cahēxēni cabo, fariseobo, tihi cabá jochahuaxēni ca yoxa bēniquē Jesu qui; naa joni huētsa ya inish cato; naa bēnē ma ca ya tsamihacanish ca yoxa quiha. Bēxo tsi quiha nohiria bēsojó tsi yoxa ja nimacaniquē.

⁴ Jatsi Jesu qui ja chanicaniquē:

—Joni huētsa, naa jahuē bēnē ma ya quiha naa yoxa iquē pē. No jisquē ra.

5 “Ja qui nohiria bá maxax niano. Namëhacati xo tocacanaibo” ii quiha Moisés yamabo jahuë yoba ó no. ¿Japa mia ti? ¿Jënihai naa yoxa yoati na? —i jaca niquë Jesu qui.

6 Ja nëcacani quiha Jesu tanamaxëna. Jahuëcara ca ja pasomaha ca ja mëracasani quiha pë, ja qui quësocasquí na. Jatsi Jesu tëtöhaca tsi mai tsi hërhatsijahuaniquë jahuë mëtsisí no. Quëbiyamaniquë Jesu.

7 Jatsi,

—¿Japa naa yoxa? ¿Jënihai? —iriatsi jaca niquë pë.

Jaha tsi Jesu niiniquë chanixëna. Chanipama tsi,

—Jariapari ja qui maxax niati xo tsohuëcara ca jochayama cato ra —i jato qui ja niquë.

8 Jatsi ja tëtötëquëhaca tsi mai tsi ja huishatëquëniquë.

9 Jahuë chani nicapama tsi quiha huësti huësti tsi yoxa qui quësocanaibá jisbërianiquë. Jariapari bocaniquë yosibo. Jaquirëquë shınapaya bo bocaniquë. Jatsi jamëpistia tsi Jesu iniquë niıhai ca yoxa ya.

10 Jatsi Jesu niitëquëniquë.

—¿Jahuënia ni mi qui quësocanaibo, yoxa? Yama tsi xo toa mi qui quësocatsai ca huësti cato pa —i yoxá qui ja niquë.

11 —Yama a. Boyocaquë pa, Ibobá —i yoxá niquë.

Jatsi,

—Mi qui quësoyamaquia ëa ri. Cata. Jaboqui rohari tsi jochayamahuë —i ja qui Jesu niquë.

Jodiobo qui Jesú joi mëranina

12 Jatsi arati xobó ca nohiria bo qui Jesu chanitëquëniquë:

—Maí ca nohiria Huëa ca ëa xo naa. Ea pi banahuahi tsi tsëmó tsi coyamaxëhi quiha mato. Mato quinia bërohuaxëquia, naa Huëa ë nori cato. Nohiria Bësomati Ibo ca ëa xo naa —nëa tsi ja nëcaniquë.

13 Jatsi jodioba chama bá quëbiniquë:

—Mimë yoati tsi chaniquí mia pë. Mahitsa tsi xo toa mi yoahaina ra —iquiina.

14 Jatsi,

—Emë yoati tsi ë chanipino tsi jari jabija xo noho chani ra, jahuënia ax ë joni ca ë cahëhai quëshpi na. Jasca, ë caxëhai ca cahëquia. Jama, jahuënia ax ë jonina, jahuënia tsi ë caxëhaina, tihi cabo cahëyamaqui mato ra.

15 Ea ma cahëhai ca quëscahuaqui mato, nohiria quiniá tsi ma shinahai quëshpi na. Ja tsi xo toa ë pasomaha tsi xo mato chani. Toca tsi nohiria qui quësoyamaquia.

16 Quësöhë-pino tsi jabija tsi xo toa ë quësöhaina, ëmëpistia ax tsi ë quësoyamahai quëshpi na. Ea, ëa raanish cato, tihi caba tsi xo toa nohiria qui quësöhaina.

17 Iriama tsi xo toa huësti roha ca joni jabija ca chanihaina. Oquë tsi xo dos. “Dos ca joni bo iti quiha” ¿iyamayamani mato yoba ra? “Jabija tsi xo dos ca joni ba chani, jasca ca ja chaniacquë no” ii quiha.

18 Jabi ëa yoati chanihai ca huësti ca ëa xo naa. Ea yoati chanihai ca huëtša tsi xo naa ëa raanish ca Jahëpa —nëa tsi jodioba chama bo qui Jesu nëcaniquë.

19 Jatsi Jesu ja nicacaniquë:

—¿Jahuënia ni mi ipa ra? —iquiina.

Jatsi,

—Ea cahëyamaqui mato ra. Jasca, noho Jahëpa cahëyamaqui mato. Ea pi cahërohaquí tsi noho Jahëpa ma cahëquë aquë ra —i jato qui Jesu niquë.

²⁰ Arati xobó tsi Jesu nëcani quiha nohiria bo tiisimahi na. Nohiria parata biti caja tahë tsi nui ja ini quiha. Jasca, Jesu qui ja tsamiyamacani quiha, jari jahuë rësoti xaba tsëquëyamani quëshpi na.

“E caxëhai ca qui canoma xo mato” i Jesu nina

²¹ Jatsi nohiria bo qui Jesu chanitëquëniquë:

—Caxëquia. E cano tsi ëa mëraxëqui mato; mahitsa. Jatsi mato jocha ó tsi rësoxëqui mato rë. Jabi ë cahai ca qui canoma xo mato —i ja niquë.

²² Jatsi,

—¿Jahuë chanihni ni sa? ¿Jamë ixëhi ni sa? ¿Jëniriahax “E cahai ca qui canoma xo mato” i ja a sa? —i jodiobo niquë.

²³ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Maí ca nohiria bo xo mato. Jama, mana ax jonish ca ëa xo naa. Nëá racaqui mato. Nëá racayamahai ca ëa xo naa.

²⁴ Jabija tsi xo toa “Mato jocha ó tsi rësoxëqui mato” i ë ana. Xabahamati Ibo ë nori ca chahahuayamapihi tsi mato jocha ó tsi rësoxëqui mato ri —i jato qui Jesu niquë.

²⁵ Jatsi,

—¿Tsohuëcara ni mia ra? —i nohiria bo niquë.

Jatsi,

—¿Jënahuariahax “Tsohuëcara ni mia” icanai pë? Rëquë rohari tsi mato ë yoani quiha.

²⁶ Jari huëstima tsi xo toa mato yoati tsi ë yoahama cato, naa yoi ca ma acaina. Jama, ëa raanish cató ëa yoahai ca roha chaniquia. Emë yoati chaniyamaquia ra. Jabija tsi xo toa ëa raanish cato chani ra —i jato qui Jesu niquë.

²⁷ Jabi jahuë Jahëpa Dios yoati tsi chanihni ja ini nori jodioba chama bá cahëyamani quiha.

²⁸ Jaha tsi,

—Jihui ó tsi ëa, naa Nohiria Baquë namëxëqui mato ra. Namëxo tsi jaha ma pasohai ca Xabahamati Ibo ë nori ca cahëxëqui mato ra. Toatiyá tsi emë ax tsi ë yonocoyamahai ca cahëxëqui mato, Jahëpá ëa tiisimani ca jahuë bo roha ë yoahai quëshpi na.

²⁹ E bëtá xo ëa raanish cato ra. Ea jisbëriayamaxëhi quiha, ja qui jia ca ë aroha-arohahai quëshpi na —i ja niquë.

³⁰ Nëcajano tsi quiha huëstima cabo Jesu qui chitiminiquë.

Paquëmahacahax cabo, yonati bo

³¹ Jatsi ja qui chitimihai ca jodiobo qui Jesu chaniniquë:

—E tiisimahai ca nicapihi tsi noho rabëtiria bo ixëqui mato ra.

³² Jabija ca cahëxëqui mato. Jocha quima mato paquëmaxëhi quiha jabija ca Chani —i ja niquë jodiobo qui.

³³ Jatsi,

—Abraham yamaba चाहितaxocobo xo noa ra. Yama tsi xo toa noqui yonahaina. ¿Jënahuariahax “Paquëmahacaxëqui mato” i mi na? —i Jesu qui jaca niquë.

³⁴ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Mato parayamaquia. Jocha yonati tsi xo toa jatiroha ca jochacanaibo.

³⁵ Jabi noitiria tsi xo yonati. Jahuë chama xobó tsi chitëroha-chitërohayamahi quiha, chama huëtsa qui ja iniahacamitsa iqui na. Jama, jamëri tsi xo chama baquë. Jahuë jahëpa xobó tsi chitëroha-chitërohahi quiha. Chama huëtsa qui iniahacatimaxëni quiha.

³⁶ Jasca, jocha quima Dios Baquë mato tsëcarohapino tsi shoma-shomaria ixëqui mato, naa chama baquë jascaria iquiina.

³⁷ Jabija. Abraham yamaba चाहितaxocobo xo mato iquia ëa ri. Jama, jari mato qui yoi xo noho chani rë. Noho chani bicasyamaquí tsi ëa acasqui mato pë.

³⁸ Jatsi nicaparicana. Noho Jahëpá ëa jismani ca jahuë bo yoati chaniquia ra. Jama, toa chani nicasyama xo mato pë, mato jahëpá yoba nicacasquí na —nëa tsi jodiobo qui Jesu nëcaniquë.

³⁹ Jatsi,

—Noho Jahëpa yoi tsi xo Abraham yamabo ra —i jaca niquë.

Jatsi,

—Abraham चाहितaxocobo yoi bo irohapiquí tsi jia ca ma aquë aquë ra, naa ja ani jascaria.

⁴⁰ Jama, jaboqui ëa acasqui mato pë, jabija ca mato qui ë chaniquë no. Toca tsi Abraham yamabá ayamani quiha.

⁴¹ Jabi mato jahëpa yoi acai ca jascaria ca aqui mato ra —i jato qui Jesu niquë.

Jatsi jodiobá quëbiniquë:

—Jia tsi no coniquë ra. Yoma bo ma xo noa. Noba Jahëpa yoi tsi xo Dios ra —iquiina.

⁴² Jato Jesú quëbiniquë:

—Dios pi mato jahëpa iirohano tsi ëa ma noiquë aquë ra. Dios quima ax ë joniquë ra. Emëpistia tsi ë joyamani quiha. Jama, Diós ëa raaniquë.

⁴³ ¿Jënahuariaxo ë yoahai ca jahuë bo cahëyamacanai pë? Noho chani nicacasyama xo mato iquia.

⁴⁴ ¿Tsayacana? Yoshi-yoshiria tsi xo toa mato jahëpa yoi ra. Mato jahëpa jaha quëehai ca acasqui mato. Rëquë rohari tsi ati ibo ja ini quiha. Quiamixëneria quiha. Jabija ca chanitimaxëni quiha. Jahuë jabi tsi xo quiamis-haina ra. Quiati ibo-iboria tsi xo toa ra.

⁴⁵ Ja tsi xo toa jaboqui tsi jabija ca ë chanino tsi ëa chahahuayamaqui mato pë.

⁴⁶ ¿Jënahuariahax tsi ë qui ma quësona? Jocha yama ca ëa xo naa. Jabija ca ë yoano tsi ¿jënihax tsi ë qui chitimiyamacana?

⁴⁷ ¿Tsayayamacana? Dios Chani nichai quiha Diós-na bo. Tocama xo mato rë. Dios baquë bo ma xo mato ra. Ja tsi xo toa Dios Chani nicayamaqui mato iquia —nëa tsi quiha jodiobo qui Jesu nëcaniquë.

Jesu quirëquë Abraham inina

⁴⁸ Jatsi jodiobá quëbiniquë caxaqui na:

—Dios cahëtimaxëni ca carayana xo mia ra. Mia ri tsi xo toa yoshi jaya cato ra. ¿Jabija ma ni naa no yoahaina mia yoati na? —i Jesu qui jaca niquë.

⁴⁹ Jatsi,

—Yoshi yama ca ëa xo naa ra. Chanipama tsi Noho Jahëpa oquëhuaquia ra. Jama, mato tsi xo toa ëa ocahuahaina pë.

⁵⁰ Emë oquë bicasyama xo ëa; jama tobi quiha huëtsá ëa oquëhuacatsaina. Ea mëbicatsai ca tsi xo toa.

⁵¹ Nicaparicana. Mato parayamaquia ra. Rësopistiyamariaxëhi quiha noho chani nicacanaibo —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

⁵² Jatsi jodiobá quëbiniquë:

—Jabija. Mia ri tsi xo yoshi jaya. Rësoniquë Abraham ra. Rësoyoniquë Dios Chani yoanish cabo ri. Jama, “Rësoyamapistiariaxëhi quiha noho chani nichai cato” ¿i mi a pa?

⁵³ ¿Abraham yamabo oquë ni mia pa? Ja rësoniquë ra. Rësoyoniquë jaquirëquë ca Dios Chani yoanish cabo ri. ¿Jënahuarua raca jato oquë ca mi ina? –i jaca niquë.

⁵⁴ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

–Emë é oquëhuapino tsi iriama tsi xo noho oquë ra. Jama, noho Jahëpa tsi xo toa ëa oquëhuahai cato, naa noba Jahëpa ma quënahai ca jascaria cato.

⁵⁵ Dios cahëyamaqui mato rë. Jama, Dios cahëhai ca ëa xo naa. “Dios cahëyamaquia” irohapihi tsi quiaxëni ca ë iquë aquë pë, naa quiaxëni cabo ma nori jascaria.

⁵⁶ Jasca, ë johai ca xaba mato jahëpa Abraham yamabá jiscasni quiha. Jasca, ë noho ja pasoni quiha. E noho pasohi tsi ja rani-ranini quiha –nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

⁵⁷ Jatsi jodiobá quëbitëquëniquë:

–Jari cincuenta años ma xo mia ra. ¿Jënahuaruaxo raca Abraham mi jisni? –i Jesu qui jaca niquë.

⁵⁸ Jatsi,

–Mato parayamaquia. Abraham conox pari no tsi ë iniquë ra –i Jesu niquë.

⁵⁹ Jatsi jodiobá maxax bo topiniquë Jesu axëna. Jama, jato quima Jesu paxaniquë. Paxaxo tsi quiha jato arati xobo ja jisbayaniquë.

9

Bëco ca joni Jesú jënimahuanina

¹ Copama tsi quiha bëco ca joni Jesú jisniquë. Jahuë coni ca bari rohari tsi quiha bëco ja iniquë.

² Jatsi,

–¿Jënihax tsi bëco tsi ja coní? ¿Tsohuë jochani? ¿Naa joni ní? ¿Jahuë nabo ní? –i jaca niquë Jesu nichahi na.

³ Jatsi Jesú quëbiniquë:

–Jochayamaniquë naa joni. Jasca, jochayamaniquë jahuë nabo ri. Bëco tsi ja coniquë ra, ja jënimahuahacahai cató tsi Diós jahuë chama jismano iquish na.

⁴ Jatsi ëa raanish cato yonoco ë ati xo. Dios bax yonocoti xaba tsi xo naa ra. Joxëhi quiha baquicha. Ja jono tsi yama tsi xo toa Dios bax ë yonocoxëhaina.

⁵ Jama, maí ca nohiria bo yahi tsi maí ca nohiria ba Huëa ca ëa xo naa –nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë.

⁶ Chanihax mai tsi Jesú coshohaniquë. Coshohaxo tsi quiha jahuë quëyonó tsi matsa ja biqui-biquihaniquë. Jatsi matsacá tsi joni bëro ja sinoniquë.

⁷ Sinohax,

–Siloé icanai cato ca jënë tsi bëchocota –i bëco ca joni qui Jesu niquë.

Jatsi joni caniquë. Bëchocohax tsi quiha ja taistëquëniquë. Jënima jahari ja joni quiha.

⁸ Ja joquë tsi quiha ja tahë ca racacanaibo, toa joni cahëxëni cabo, tihí cabo ratëniquë.

–¿Parata bënaxëni ca tsahonish ca joni ma ni naa pa? –i jaca niquë.

⁹ –¿Oca ma ní? –i jato rabë roha niquë.

Jatsi,

–Jama xo toa. Ja jisiria quiha –i nohiria huëtsa niquë.

Jatsi,

–Toa joni xo ëa ra –i parata bënaxëni ca niquë.

¹⁰ Jatsi,

—¿Jënahuariaxo raca mi bëro jënimahuahacaha pa? —i ja qui nohiria bo niquë.

¹¹ Jatsi joní quëbiniquë:

—Tsohuëcara ca, naa Jesu icanai cató matsa biqui-biquihaquë. Jatsi noho bëro ja sinoquë pa. Sinohax, “Siloé ca jënë tsi bëchocota” i ë qui ja quë. Jatsi jënë qui ë caquë. Bëchocohax ë taisquë ra —i jato qui joni niquë.

¹² Jatsi,

—¿Jahuënia ni naa joni ra? —i nohiria bo niquë nicahi na.

—¿Jahuënia cara ca tia? Cahëyamaquia rë —i joni niquë.

¹³ Jatsi bëco inish ca joni nohiria bá boniquë jodioba chama bo qui.

¹⁴ Jabi joiti bari ja ini quiha, naa matsacá tsi Jesú joni bëro taismaquë no.

¹⁵ Jatsi fariseobá, naa jodioba chama bá toa joni nicaniquë jato ri:

—¿Jënahuarihax mi taismahacaha sa? —iquiina.

Jatsi joní quëbiniquë:

—Noho bëró tsi matsa naa joní janaquë tsi ë bëchocoquë. Jaboqui taisquia ra —iquiina.

¹⁶ Jatsi,

—Dios cahëyamahi quiha naa joni ra. Joiti barí tsi yonocohi quiha pë —i jato rabë roha niquë.

Jama,

—Jistiria naa joní aquë ra. ¿Jënahuariaxo raca jochahuaxëni ca joní nëca ca jisti ana? Tonia Dios cahëhi quiha —i fariseobo huëtša bo ni quiha.

¹⁷ Jatsi bëco inish ca joni qui chama bo chanitëquëniquë:

—¿Japa mia ti? ¿Jënihai mia ri naa joni yoati na? ¿Tsohuë ni naa joni, naa mia taismahax cato? —i jaca niquë.

Jatsi taismahacanish cató quëbiniquë:

—Dios Chani yoati ibo tsi xo naa joní iquia —iquiina.

¹⁸ Jabi bëco ja iqui ca jodioba chama bá chahahuayamani quiha pë. Jaha tsi jahuë jahëpa, jahuë jahëhua, tihi cabo ja bënëcaniquë jato nicaxëna.

¹⁹ —¿Mato baquë ni naa? ¿Bëco tsi ja coní? ¿Jënahuahax tsi jaboqui taisti mëtsa ja iqui? —i jahuë nabo qui jaca niquë.

²⁰ Jatsi jahuë nabá quëbiniquë:

—Noba baquë yoi xo naa. Jabija, bëco tsi ja coní quiha.

²¹ ¿Jënahuarihax ja taismahacaha sa? ¿Tsohuëcaracá taisamaha sa? Cahëyamaqui noa ra. Nicacana, shina coshi xo. Jamë xo mato ja yoano —i jahuë jahëpa niquë.

²² Nëca tsi jahuë nabo chanini quiha, jodioba chama bo qui raquëhi na. Jodioba catiti xobo quima ja niahacacasyamacani quiha. Jabí “Niahacati quiha tsohuëcara ca ‘Jaha no pasohai ca Xabahamati Ibo xo naa joni’ icanaina” i jodiobo ni quiha.

²³ Jabi ja tsi xo toa “Shina coshi xo noba baquë. Nicacana” i jato qui jahuë nabo ni quiha. Jasca, arati xobo quima ja niahacacasyamacani quiha.

²⁴ Jatsi jodioba chama bá bëco inish ca bënëatëquëniquë:

—Quiayamahuë. Jochahuaxëni ca Jesu nori ca cahëqui noa ra —i ja qui chama bo niquë.

²⁵ Jatsi,

—¿Oca ma ni? Cahëyamaquia. Jabi bëco ca joni ë iquë; jaboqui taisquia ra —i bëco inish ca niquë.

²⁶ Jatsi,

—¿Jënahua mi bax jahuaha? ¿Jënahuaxo tsi mia ja taismaha? —i tëquë chama bo niquë.

²⁷ Jatsi bëco inish cató jato quëbitëquëniquë:

—Ja aca mato ë yoaquë ra. ¿Ea ma nicayamacana? ¿Tonia jahuë rabëti bo manëcascana pa? —iquiina.

²⁸ Jatsi toa joni ja raahacanicuë pë:

—Jesu rabëti xo mia pë. Jama, Moisés yamabo banahuacanaibo xo noa.

²⁹ Moisés yamabo qui Dios chanini ca cahëqui noa. Naa Jesu cahëyamaqui noa. Tsohuëcara quima jahuë chama ja bini cahëyamaqui noa —i ja qui jaca niquë.

³⁰ Jatsi joní jato quëbiniquë:

—Anomaria tsi xo toa naa joní acana. Noho bëro ja jiahuaquë ra. Jama, ¿jahuënia ax ja joni ca cahëyamacana pa?

³¹ Jochacanaibo nicayamahi quiha Dios ra. Jama, ja qui aracanaibo, jahuë yoba bo nicacanaibo, tihí cabo nicahi quiha.

³² Mai nëhohuahacanitíya rohari tsi bëco conish ca jënimahuahacahai ca nica-hama ini quiha.

³³ Dios quima joyamarohapihi tsi ati mëtsama naa joni iquë aquë ra —nëa tsi bëco inish ca nëcaniquë jodiobo chama bo qui.

³⁴ Jatsi,

—Jochahuaxëni mi coniquë ra. ¿Noqui tiisimahi ni mia pa? —i jaca niquë. Jatsi quiha jato arati xobo quima toa joni ja niacanicuë pë.

Bëco cabo jascaria xo jochacanaibo

³⁵ Jabi jato arati xobo quima ja niahacani ca Jesú nicaniquë. Nicaxo tsi quiha joni mërahi ja caniquë. Bichi tsi quiha,

—¿Nohiria Baquë qui chitimihai? —i ja qui Jesu niquë.

³⁶ Jatsi joní quëbiniquë:

—¿Tsohuë ni toa, Taitá? Toa joni qui chitimicasquia ra —iquiina.

³⁷ Jatsi,

—Mi jisquë ra. Ja tsi xo toa mi bëta chanihai cato —i Jesu niquë.

³⁸ —Chitimiquia, Ibobá —i joni niquë.

Jatsi Jesu bësojó tsi quiha ja mëniniquë.

³⁹ Jatsi Jesu chaniniquë:

—Naa mai qui ë joniquë nohiria ba jocha bërohuaxëna. Bëco cabo, naa jochacanaibo mëbicasquia ra, xabahamati quinia ja jiscano. Jama, ëa iqui tsi bëconayoicani quiha “Bëco yama xo noa” icanaibo. Jato jocha jisyamacani quiha rë —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

⁴⁰ Jatsi,

—¿Bëco ni noa pa? —i toa ca chama rabë roha bo niquë, ja yoani ca nicahax na.

⁴¹ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Jabija ca cahëyamarohapihi tsi quësohacatima ma iquë aquë. Jama, tobi mato jocha rë, “Bëco yama xo noa” ma iquii iqui na —nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë jato qui chanihi na.

10

Oveja panë chani

¹—Mato parayamaquia —i Jesu niquë—. Oveja yomaxëni ca tsi xo toa oveja panë caiti qui jicoyamahai cato. Iti huëtsá tsi matarahi quiha pë.

²Jama, panë caiti qui jicohi quiha oveja ototi bo.

³Ja jono tsi quiha ja bax caiti japëcahi quiha panë obëso cato. Jicoxo tsi jato jané tsi jahuë oveja bo quënahi quiha. Jabi iboba joi cahëhi quiha oveja bo. Quënaxo tsi cacha jato réquëninihí quiha.

4 Paquëmahax jato bëbo cahi quiha ibo. Jatsi, banahuacani quiha jahuë oveja, jahuë joi cahëquí na.

5 Joni huëtsa banahuayamacani quiha. Ja quima jabacaxëcani quiha jahuë joi cahëyamahi na —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

6 Naa chani pistia Jesú yoniquë nohiria bo mëbixëna. Jama, ja yoani ca nohiria bá cahëyamani quiha.

Ototi Ibo jiaxëni cato

7 Jatsi quiha jahuë chani Jesú bërohuaniquë ja cahëyoicano. Ja nëcani quiha: —Mato parayamaquia. Oveja panë Caiti ca ëa xo naa ra.

8 Yomaxëni cabo jascaria tsi xo ëa bëbo bëcanish cabo, naa mahitsa ca tiisimacanaibo. Jato qui nicayamahi quiha noho oveja yoi bo.

9 Jabi Caiti xo ëa ra. Xabahamahacaxëti xo toa tsohuëcara ë noho jicoti cato. Jahá bësoxëquia. Toa shomahuaxëhi quiha Dios. Yamaxëhi quiha toa ja narishaina iquia.

10 ‘Jama, oveja yomahi johi quiha yomaxëni cato. Joxo tsi oveja namëhi quiha. Quëyohi johi quiha rë. Jabi tocahi quiha mahitsa ca tiisimacanaibo pë. Jama, ëa ti tsi xo toa nohiria bësomahi johaina, oquë tsi ja bësocano iquish na.

11 Jabi oveja ototi ibo jiaxëni ca ëa xo naa. Emë aapiquia oveja bax nati.

12 Jama, oveja jisbëriahi quiha yonati, johai ca cama jisi na. Jishopë, jato obëso ca ma xo toa. Oveja ibo ma quiha. Ja jabano tsi oveja pihí quiha camano. Jatsi jato pacanamahi quiha rë.

13 Jasca, parata quëshpi roha yonocohi quiha yonati. Oveja noiyamahi quiha rë. Jabi ja tsi xo toa jabahi quiha yonati, cama joquë no.

14-15 Jama, oveja ó bësoti jiaxëni ca ëa xo naa. Noho oveja cahëquia, naa ëa noho Jahëpá cahëhai jascaria. Jascaria, ëa cahëcani quiha noho oveja, naa noho Jahëpa ë cahëhai jascaria. Oveja bax ëmë aapiquia nati.

16 Jasca, oveja huëtsa bo jaya xo ëa ra. Carayana ca nohiria bo ca xo. Jato ri rëquëninixëquia. Noho joi qui nicaxëcani quiha jato ri. Jatsi huësti ca nohiria maxo icaxëcani quiha jodiobo, carayanabo tëquë. Huësti ca ototi ibo jayacaxëcani quiha.

17 ‘Jabi ëa noihi quiha noho Jahëpa, oveja bax nati ëmë ë acai iqui na. Rësohax bëсотëquëxëquia.

18 Jabi yama tsi xo toa jahuë chamá tsi ëa namëti mëtsa cato. Jama, caxacanaibo qui ëmë aquia nati. Noho chamá tsi ëmë aquia nati. Jasca, noho chamá tsi bëсотëquëxëquia. Jabi noho Jahëpá ëa raaniquë nohiria bo bax nati —nëa tsi quiha nohiria bo qui Jesu nëcaniquë.

19 Jatsi Jesú yoani ca iqui tsi jodiobo mapëxënaniquë. Rabë ca shinahai ca ja jayacani quiha Jesu tahëxo na. Jatsi,

20 —Yoshi jaya xo naa joni ra. Yoyoxëni quiha. ¿Jëniri axo raca ja qui nicacanaí pë? —i jodio huëstima cabo niquë.

21 Jama,

—Nëca tsi chaniti mëtsama xo yoshi jaya cato ra. ¿Jënahuari axo raca yoyoxëni cató joni bo taismana? —i jodiobo tëxë bo niquë ja yoati na.

Jodiobá Jesu chahahuayamanina

22 Jabi Jerusalén tsi quiha jodiobo mani iniquë. Dios qui jamë aquëquëti fiesta ja ini quiha. Jatiroha ca xënipá tsi quiha naa fiesta ja i-ipaocani quiha, matsityá no.

23 Toatiyá tsi quiha arati xobó tsi co-cohi Jesu iniquë, naa Salomón Portal icanai cató no.

²⁴ Co-cojano tsi quiha jodioba chama bo ja qui quëtsoniquë ja qui chanicatsi na.

—¿Jaha no pasohai ca Xabahamati Ibo ni mia sa? Bëro tsi noqui yoahuë. Yosanaqui noa ra. ¿Jënino noqui yoahai sa? —i Jesu qui jaca niquë.

²⁵ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Mato ë yoahitaquë ra. E yoaquë tsi ëa chahahuayamahitaquë mato pë. Ea yoati tsi jabija ca chanihi quiha ë acai ca jisti bo. Jabi naa jisti bo aquia noho Jahëpa chamá no.

²⁶ Jama, ëa chahahuayamaqui mato rë, noho oveja ma nomari iqui na.

²⁷ Noho joi nicahi quiha noho oveja yoi bo. Jasca, noho oveja bo cahëquia. Ea banahuacani quiha.

²⁸ Jasca, jato bëso-bësopaomaxëquia. Bënotimaxëni ca xo. Jabi yama tsi xo toa ë quima jato tsëcati mëtsa cato ra.

²⁹ Jabi ë qui jato noho Jahëpá aniquë, jato ó ë bësono. Jatiroha cabo oquë tsi xo noho Jahëpa ra. Jabi yama tsi xo toa noho Jahëpa quima jato tsëcati mëtsa cato iquia.

³⁰ Jasca, ëa, noho Jahëpa, tihi ca tsi xo huësti roha cato —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

³¹ Jatsi pë jodiobá maxax bo topitëquëniquë axëna.

³² Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Jisti huëstima cabo ë aquë mato bax na jisti. Ja acacaniquë noho Jahëpa chamá no. ¿Jëni ca jisti jiaxëni ca quëshpi tsi ëa acascanai pë? —iquiina.

³³ Jatsi quiha jodiobá quëbiniquë:

—Mi acai ca yonoco jia ca quëshpi tsi mia acasyamaxo noa; jama Dios mi ocahuahai quëshpi ja nori. Yoi tsi xo toa mi chanihaina ra. Jasca, Dios manëcasqui mia pë, joni roha mi nori —i jaca niquë.

³⁴ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Yoi ma xo ë chanihana ra. Quënëhacanish cabo ó tsi “dios bo” mato rëquëyamabo quënëhacani quiha, “Dios bo xo mato” i jato qui Dios quë no.

³⁵ Quiayamahi quiha Dios Chani ra. “Dios bo” ja quënëhacani quiha, naa Dios Chani bicanish cabo. Dios bo xo nohiria tëquë; jahuë jabi ja jayacana iqui na.

³⁶ Japi “Dios baquë xo ëa” iti mëtsa xo ëa ri ra. Jabi noho Jahëpa Diós ëa biha ca tsi mai qui ëa ja raaniquë. Jatsi, ¿jënahuariahax raca “Dios ocahuahui mia pë” i ë qui ma na, “Dios Baquë xo ëa” i ë quë no?

³⁷ Noho Jahëpa yonoco pi ë ayamano tsi ëa chahahuayamacana.

³⁸ Jama, jahuë yonoco pi ë ano tsi ë acai ca jisti bo chahahuacana, ë qui ma chitimiquë mari. Noho jisti bo chahahuapiquí tsi ë nohó Jahëpa iquiina, jahá ë iquiina, tihi cabo cahëxëqui mato tia —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

³⁹ Jatsi Jesu qui ja tsamitëquëcscaniquë namëxëna. Jama, jato quima ja paxaniquë ra.

⁴⁰ Paxahax tsi quiha ani Jordán Jesú shitaniquë. Shitahax toa tsi quiha, naa jariapari ca Juárez nohiria bo ashimani cató tsi ja chitëniquë.

⁴¹ Toatiyá tsi quiha Jesu qui huëstima cabo bëcaniquë.

—Jisti bo Juárez ayamaniquë. Jama xo naa joni ra. Ariahti quiha ra. Naa joni yoati tsi jabija ca Juárez yoani quiha —i nohiria bo niquë.

⁴² Toá tsi quiha huëstima cabo ja qui chitimiquë.

¹ Jabi iquihi quiha Lázaro iniquè rë. Betania yacatá tsi ja racani quiha jahuè yoxacabo ya; naa María, Marta, tihì cabo ya.

² Jabi Iboba tahè qui perojomè japanish ca María tsi xo naa. Jasca, jahuè boó tsi María Jesu tahè masani quiha. Toatiyá tsi iquihi jahuè jonica ini quiha.

³ Jaha tsi quiha Jesu qui jahuè yoxacabá chani raaniquè:

—Iquihi quiha mi rabètiria rë, Ibobá —iquiina.

⁴ Jato chani nicahax,

—Iquihi quiha Lázaro rë —i Jesu niquè jahuè rabèti bo qui—. Jama, rësoyamaxèhi quiha. Iquihi quiha, jia tsi Dios yoati tsi nohiria bo chanino iquish na. Dios Baquè oquè jismahacati xo jahá no —i ja niquè.

⁵ Jabi Marta, jahuè noma María, Lázaro, tihì cabo Jesú noini quiha.

⁶ Jabi Lázaro iquihi ca yoati tsi nicahax jato xobo qui Jesu cayamatap-iniquè pa. Jari dos bari no tsi quiha ja chitèniquè ja ini cató no.

⁷ Jaquirèquè quiha,

—Jahari jodioba mai qui canomani, naa Lázaro racahai ca qui? —i jahuè rabèti bo qui Jesu niquè.

⁸ Jatsi jahuè rabèti bá quèbiniquè:

—Mia manacani quiha pè jodioba chama bo. Maxaxá tsi mia acascani quiha pè. J Jahari catèquèhai pa? —iquiina.

⁹ Jatsi Jesú jato quèbiniquè:

—Jabi Diós èa raaniquè jahuè yonoco ati. Jari jatihuahama xo noho yonocoti xabaca ra. Jasca, yama tsi xo toa èa ati mètsa cato jaboqui. Jari jatihuahama quiha noho yonocoti xabaca iquia.

¹⁰ Jama, Dios bax noho yonocoti xaba jatiquè tsi è qui tsamixèhi quiha è qui caxacanaibo —nèa tsi Jesu nècaniquè.

¹¹ Jatsi,

—Oxa xo Lázaro rë. Jaha bèsomahi caquia ra —i jato qui ja niquè.

¹² Jatsi,

—Oxapihi tsi chamaxèhi quiha tia, Ibobá —i jaca niquè nicahax na.

¹³ Jama ja rësohitaha yoati tsi Jesu chanihì ini quiha. Jama, Lázaro oxahai ca ja quèscahuacani quiha; oxajano mari.

¹⁴ Jatsi bèroria tsi jato qui Jesu chaniniquè:

—Nahitaquè Lázaro rë.

¹⁵ E qui jia tsi xo ja bèta è yamahitahana ja rësoquè no. Ja iqui tsi oquèxèhi quiha è qui ma chitimihaina ra. J Jisi canomani? —i jato qui ja niquè.

¹⁶ Jatsi,

—J Jesu ya canomani, ja bèta rësoti? —i Tomás niquè jahuè rabèti bo qui.

Nohiria Bèsomati Ibo

¹⁷ Betania qui cahèxo tsi quiha naama, cuatro bari no tsi ja maihuahacani nori ca Jesú nicaniquè.

¹⁸ Jabi Betania basima Jerusalén ini quiha. Cariama quiha; una hora nama.

¹⁹ Jaha tsi Jerusalén ax huèstima ca jodiobo bècaniquè, Marta, María, tihì cabo bèpasimaxèna, jato jonica rësohitaha iqui na.

²⁰ Jatsi Jesu johai ca Martá nicaniquè. Nicaxo tsi quiha Jesu bèchahi ja caniquè. Cayamaniquè María. Xobó tsi ja chitèni quiha.

²¹ Jesu bèchahax,

—Nèa pi mi rohano tsi noho jonica rësoyamaquè aquitaquè rë, Ibobá.

²² Jabi jaboqui jahuëcara ca Dios mi bënahai ca mi qui axëhi quiha tia —i Jesu qui Marta niquë.

²³ Jatsi,

—Bësotëquëxëhi quiha mi jonicato ra —i Jesu niquë.

²⁴ —Jabija; toca xo tia. Jaroha ca barí tsi bësotëquëxëhi quiha, naa jatiroha cabo bësotëquëxëquë no —i Marta niquë.

²⁵ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Rësonish cabo Bësomati Ibo ca ëa xo naa ra. Jabi bësotëquëxëhi quiha ë qui chitimihai ca bësoyama cato.

²⁶ Bëso-bësopaoxëhi quiha tsohuëcara ca ë qui chitimihai cato. Dios quima aquëquëmahacatimaxëni ixëhi quiha. ¿Jabija ma ni, Martí? —i ja qui Jesu niquë.

²⁷ Jatsi,

—Jabija xo ra, Ibobá. Dios Baquë, naa nohiria bo jaha pasohai ca Xabamati Ibo ca mia xo naa —i Marta niquë.

Jesu aranina

²⁸ Chanihax jahuë noma bënahi Marta caniquë. Cahax,

—Joquë Maestro ra. Mía jiscatsi quiha —i ja qui Marta niquë, baxëxhi na.

²⁹ Nicachax joitapi María niquë Jesu qui caxëna.

³⁰ Jari yaca cacha Jesu ini quiha, naa Marta ja bëchani cató no.

³¹ Jabi María jisbayahai ca jisi tsi toá ca jodiobá banhuaniquë jato ri, naa xobó ca María bëpasimacanaibo. Ja banahuacani quiha, Lázaro maí tsi ja aracatsai quëscahuaquí na.

³² Jatsi Jesu qui María cahëniquë. Cahëhax jatahë tsi quiha ja mëniniquë. Jatsi,

—Nëá pi mi rohano tsi noho jonica rësoyamaquë aquitaquë rë, Ibobá —i María niquë.

³³ Araconaniquë María rë. Ara-araniquë ja bëta bëcanish ca jodiobo ri. Jaha tsi Jesu cohuërianiquë.

³⁴ Jatsi,

—¿Jahuënia ni jahuë mai? —i Jesu niquë.

—Jisi jopa —i jaca niquë.

³⁵ Jatsi aratsi Jesu niquë jaa ri.

³⁶ Jatsi,

—Tsayacapa. Lázaro ja noini quiha —i jodiobo niquë.

³⁷ Jatsi,

—¿Bëco cabo ja taismayamayamani? ¿Tonia rësohai quima Lázaro jënëmati mëtsa ja iyamayamahitaha? —i huësti huësti ca niquë.

Lázaro bësotëquëmahacanina

³⁸ Cohuëriahax Lázaro maí qui Jesu caniquë. Jabi macaná ca quini tsi ja maihuahacani quiha. Jasca, jahuë maíquini qui maxax चाहितaxëni tarahacani quiha japati.

³⁹ Jatsi,

—Tori maxax taracana —i nohiria bo qui Jesu niquë.

Jatsi,

—Pisi quiha, Ibobá. Ja rësohitaquë. Cuatro bari tsi quiha —i ja qui Marta niquë, naa rësohitahax cato yoxacato.

⁴⁰ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—“E qui chitimipiquí tsi Dios chama jisxëqui mia ra” ¿iyama mi qui ë a? —iquiina.

41 Jatsi nohiria bá bahama maxax taraniquë. Jatsi nai qui Jesú tsayahaca tsi jahuë Jahëpa qui ja chaniniquë:

—Ea nicaqui mia, noho Jahëpá. Ja quëshpi tsi “Gracias” iquia.

42 Ea mi nicarohahai ca cahëquia. Jama, naa nëá ca niicanai ca nohiria bax bëro tsi è chaniquë, ëa mi raani ca ja cahëcano —nëa tsi jahuë Jahëpa qui Jesu nëcaniquë.

43 Jatsi Jesú quënaniquë:

—Huaajuë, Lazaró —iquiina.

44 Jatsi rësonish ca Lázaro huajaniquë. Raití tsi jahuë tahë bo, jahuë mëquë bo, tihí cabo yabohacani quiha. Jasca, jahuë mapo ri yabohacani quiha raití no. Jatsi,

—Yaboco ca mëristsacana. Ja cano ra —i jato qui Jesu niquë.

Jodioba chama bá Jesu acasnina

Mateo 26.1-5; Marcos 14.1-2; Lucas 22.1-2

45 Jabi Jesú ani ca huëstima ca jodiobá, naa María jisi bëcanish cabá jisniquë. Jisi tsi quiha ja qui ja chitimicaniquë.

46 Jama, jato huësti huësti cabo bocaniquë Jesú ani ca yoati tsi fariseobo qui yoaxëna.

47 Jatsi arati ibo ba chama bo, fariseobo, tihí cabo jato jodioba chama bá quënaniquë, jato bëta chaninaxëna.

—¿Jënhuariaxëhi ni noa rë? Jisti yoi bo aqúi quiha naa joni ra.

48 Naa joni pi no jënëyamáno tsi chahahuaxëhi quiha nohiria tëquë pë. Naa Jesu pi ja chahahuacano tsi joxëhi quiha romanoba soldado bo tonia, noba arati xobo potaxëna. Jatsi noqui quëyocaxëcáni quiha ra tonia —nëa tsi chama bo nëcaniquë.

49 Jatsi chanitsi jato huësti ca niquë, naa Caifás icanai cato. Jabi toa xëni no tsi quiha jato arati ibo-iboria ja ini quiha. Jatsi,

—¿Jënhuariacascanai pë?

50 Oquë tsi xo huësti ca joni nohiria bo bax rësohaina iquia. ¿Jesu tahëhax tsi quëyohacaxëti ni noba maí ca nohiria bo ra? Ja rësono iquia —nëa tsi jato qui Caifás nëcaniquë.

51 Jabi jamë yoi tsi chama Caifás chaniyamani quiha. Jama, toa xëni no tsi quiha arati ibo ba chama ja ini iqui tsi Dios quima jahuë chani joni quiha. Ócapixëti ca jahuë bo ja chanini quiha. “Noqui jodiobo ratixëhi quiha naa joni ra nati” i ja ni quiha.

52 Jasca, “Dios xocobo, naa pacanamahacani ca carayanabo ri catiaxëhi quiha, huësti ca nabo amaxëna” i ja ni quiha.

53 Jaha tsi toa bari rohari tsi jodioba chama bá Jesu acasni quiha pë.

54 Japi nohiria xëreque tsi quiha bëro tsi Jesu coyamani quiha. Toa chama bo iqui tsi quiha jodioba maí ja jisbayani quiha. Jisbaya tsi xaba basima ca qui ja caní quiha chitëxëna. Toá tsi quiha Efraín icanai ca yacatá tsi ja chitënicuë jahuë rabëti bo ya.

Pascua fiesta chitahënina

55 Jabi basima jodioba pascua fiesta ini quiha. Jabi fiesta chitahënox pari no tsi huëstima ca nohiria Jerusalén qui bocaniquë jianati jabi axëna.

56 Arati xobó tsi catihax Jesu yoati tsi ja chaninabëquicaniquë. Jesu mërahi ja icaní quiha. Nicahi tsi,

—¿Japa? ¿Pascua fiesta qui joyamahi ni Jesu? —i nohiria bo niquë jiscascanina.

57 Jabi jodioba chama bá Jesu bicasniquë pë ja qui tsamicasquí na. Jaha tsi,

—Jesu jono tsi noqui yoacaxëcahuë —i nohiria bo qui jaca niquë.

12

Perojomé tsi Jesu tahë ashimahacanina
Mateo 26.6-13; Marcos 14.3-9

¹ Toatiyá tsi quiha pascua fiesta tsëquëti basima iniquë. Seis bari tsi chitahëpaima ja ini quiha. Jatsi Betania qui Jesu caniquë, naa Lázaro xobo qui, naa Jesú bësotëquëmani ca joni xobo qui.

² Toa ax tsi quiha Jesu bax oriquiti shomahuahacanicuë. Jato taahi María ini quiha. Jasca, Jesu ya oriquihi Lázaro ini quiha jaa ri.

³ Jatsi nardo icanai ca perojome copixëni cató tsi quiha Mariá Jesu tahë ashimanicuë. Ashimaxo tsi quiha jahuë boó tsi jahuë tahë ja masanicuë. Jatsi xobó tsi jahuë chopish rëamëni quiha.

⁴ Jatsi Judas Iscariote, naa Jesu rabëti chaniniquë. Jabi jodioba chama bo qui Jesu mëanish ca ja ini quiha. Jatsi,

⁵ —¿Jënixo tsi naa perojome iniyamahacaha pa? Copixëni quiha. Ja iniahacarahapino tsi huëstima ca parata no biquë aquë rë, noitiria cabo ati ra —i ja niquë.

⁶ Jabi nëca tsi Judas chanini quiha, parata yomaxëni ca ja ini quëshpi na. Noitiria cabo ja noiyoiyamani quiha. Jasca, Jesu rabëti ba parata obëso ca ja ini quiha pë. Jaha bësoku tsi quiha ja yomapaoni quiha.

⁷ Jatsi Jesu chaniniquë:

—Jënëmamayamacana. Noho maihuati xaba bax yoxá ano.

⁸ Mato bëtarohaxëhi quiha noitiria cabo. Jama, mato bëtayamarohahai ca ëa xo naa ra —i ja niquë.

⁹ Jatsi Betaniá ca Jesu ini ca Jerusalén ca nohiria bá nicaniquë. Nicahax toa tsi quiha ja bocanicuë Jesu jisi na. Nohiria tirixëni quiha. Jasca, Lázaro ri, naa bësotëquëmahacanicuë ca ja jiscasani quiha.

¹⁰ Jaha tsi Lázaro ri arati ibo ba chama bá acanicuë.

¹¹ Jabi Lázaro bësotëquëmahacani iqui tsi huëstima ca jodiobá jato rëquëniniti ibo bo jisbëriani quiha Jesu banahuaxëna. Jisbëria tsi quiha Jesu qui chitimitsijaca-niquë.

Jerusalén qui Jesu jiconina
Mateo 21.1-11; Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40

¹² Huëaquë tsi quiha Jerusalén qui Jesu johai ca nohiria bá nicaniquë, naa pascua fiesta bëcanish cabo.

¹³ Nicaxo tsi quiha xëbini pëhi jascaria cabo ja bicaniquë bahi poohati. Bichi tsi quiha Jesu bëchahi ja bocanicuë. Jatsi quënatsi nohiria bá huaniquë: —Jia xo Dios. Shomahuahaca ca tsi xo naa lboba janë tsi johai cato ra. Noqui Israel caba chama-chamaria Díos shomahuano ra —i jaca niquë.

¹⁴ Jatsi quiha Jesú burro biniquë. Bichi tsi jacacha ja tsahoni quiha, Quënëhacanicuë cabá yoani jascaria.

¹⁵ “Mato chama-chamaria qui raquëyamacana, Israel ca nohiria bá. Burró tsaho joxëhi quiha pa” i Quënëhacanicuë cabo ni quiha.

¹⁶ Jabi toatiyá tsi toa quënëni ca Jesu rabëti bá cahëyamani quiha, naa toca tsi Jerusalén qui ja jicohai yoati na. Jama, nai qui ja tërohacaquë tsi Jesu yoati ja quënëhacani ca ja shinatapicani quiha. Jabi Quënëhacanicuë cabo jatihuahacani quiha toca tsi Jerusalén qui ja jicoquë no.

17 Jasca, Jesu ya huëstima ca nohiria bo ini quiha maiquini quima Lázaro ja quënaquë no. Toa xo tsi quiha Lázaro ja bësotëquëmani ca ja tsayacani quiha. Tsayaxo tsi quiha Jerusalén ca nohiria bo ja yoacani quiha.

18 Jabi ja tsi xo toa huëstima ca nohiria bëchahi bocaniquë, Jerusalén qui Jesu jicoquë no.

19 Jatsi chaninabëquitsi quiha jodioba chama bo niquë:

—¿Jënahuariaxëhi ni noa pë? ¿Tsayacani? Ja qui jabacani quiha nohiria tëquë pë —iquiina.

Carayanabo Jesu qui jonina

20 Jabi Jerusalén qui bëcaniquë carayanabo. Rabë roha quiha. Pascua fiesta ati ja bëcaniquë jato ri.

21 Felipe qui basimahax,

—Jesu jiscasqui noa, Señor —i quiha jaca niquë ja qui.

22 Jatsi Andrés yoahi Felipe caniquë. Jatsi Jesu qui ja bobëquicaniquë yoaxëna. Jatsi carayana bëcanai ca ja yoacaquë tsi quiha

23 Jesú quëbiniquë:

—Joquë hora ra, naa Nohiria Baquë oquënaxëquë no.

24 Mato parayamaquia. Saihuayamaxëhi quiha trigo bëro, maí tsi ma bayamaquë no. Jascaria, Dios xocobo paxa bo sainox pari no tsi rësoparixëti xo Nohiria Baquë. E namëhacaxëti quiha.

25 Parayamaquia. Quëyohacaxëti xo jahuë shina noixëni cato. Jama, xabahamahacaxëti xo toa jahuë shina noiyamahai cato. Bëso-bësopaaxëhi quiha toa.

26 Ea banahuaxëti xo tsohuëcara ë bax yonococatsaina iquia. Jatsi nai qui ë tërohacano tsi ë bëtaxëhi quiha noho yonoco acai ca ri. Tsohuëcara pi ë bax yonocano tsi toa oquëhuaxëhi quiha noho Jahëpa ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Ja rësohai ca yoati tsi Jesu chaninina

27 —Jaboqui shina-huëjënaquia rë. ¿Jënixëhi ni ëa rë noho Jahëpa qui? “Naa tënëti xaba quima ëa tsëcahuë ra, noho Jahëpá” ¿ixëhi ni ëa sa? Iyamaxëquia. E tënëxëti xo rë. Ja tsi xo toa ë joni quiha mai qui.

28 E tënëhai cató tsi mi oquë jismahuë, noho Jahëpá, jia tsi nohiria bá mia oquëhuano iquish na —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Jatsi naipá ca joi chaniniquë:

—Noho oquë ë jismaquë. Noho oquë jismatëquëxëquia mi rësoquë no —i naipá ca joi niquë.

29 Jabi naipá ca joi toá ca nohiria bá nicaniquë. Nicahax,

—Tërëjaquë pa —i jaca niquë.

Jama,

—Ja qui ángel chaniquë pa —i huëtza bo niquë.

30 Jatsi Jesu jato qui chaniniquë:

—Chaniyamaquë toa joi ë nicati quëshpi na. Jama, mato bax ja chaniquë ra.

31 Jaboqui quësohacaxëti xo chahuayamacanaibo. Jasca, jaboqui bëbohacaxëti xo maí ca nohiria yonamisxëni ca Satanás.

32 Jabi cruzó tsi namëhacaquí tsi nohiria tëquë ë qui bëxëquia —i Jesu niquë.

33 Jabi nëca tsi Jesu chaniniquë ja rësohai ca quinia jismaxëna.

34 Jatsi nohiria bá quëbiniquë:

—Jaha no pasohai ca Xabahamati Ibo yoati tsi chanihi quiha Quënëhacanish cabo; “Bëso-bësopaaxëhi quiha Cristo” iquiina. Jatsi, ¿jënahuariahax raca

“Namëhacaxëti xo Nohiria Baquë” i mi na? ¿Tsohuë ni naa “Nohiria Baquë” i mi aina? ¿Xabahamati Ibo jascaria ni? —i jaca niquë.

³⁵ Jatsi quiha Jesú quëbiniquë:

—Huëa ca ëa xo naa. Mato bëta naamayama-xëquia. Jaboqui tsi xo toa noho chani chahahuati xabaca ra. Jaboqui chahahuacana, jocha tsëmó mato bëbomitsa iqui na. Jabi jahuë quinia cahëyamahi quiha tsëmo ó cohai cato.

³⁶ Huëa ca jayaquí tsi chahahuacana, jahuë xocobo manëxëna —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Jaquirëquë jato Jesú jisbayaniquë. Jisbaya tsi ja jonëniquë.

Jodioba chama bá chahahuayamanina

³⁷ Jabi huëstima ca jisti bo Jesú aniquë nohiria bo bësojo xo na. Mahitsa quiha. Jisxo tsi quiha jari Jesu ja chahahuacasyamacani quiha.

³⁸ Jasca, jatihuahacati Isaiás quënëni ca ini quiha, naa,

“Yama tsi xo toa no yoahai ca chani chahahuahai cato, Ibobá.

Mahitsa jato qui Dios chama jismahacaquë rë”

i ja quënëni ca nina.

³⁹ Jabija, chahahuatimaxëni ja icani quiha rë, Diós jato bëro bëcohuani iqui na. Jabi toca tsi Isaiás yamabá quënëni quiha.

⁴⁰ “Diós jato bëcohuani quiha.

Jato shina ja quëstohuariajahuani quiha, jabija ca ja jisyamacano, jato shinaná tsi ja cahëyamacano.

Jasca, Dios quiri ja bësoyamacano, jato jocha ja masano iquish na”

i ja ni quiha.

⁴¹ Jabi toca tsi Isaiás yamabo chaniniquë ra toatiyá tsi Jesu oquë ja jisni iqui na. Jesu yoati tsi ja chanini quiha.

⁴² Jama, jari huëstima ca jodiobá Jesu chahuaniquë. Jama, chahahuahax ja pasicaniquë pë, fariseobo, naa jato rëquëniniti ibo bo qui raquëhi na. ¿Jato catiti xobo quima ax ja niahacasyamacani ma ni?

⁴³ Jishopë. Nohiria bá jato oquëhuahai ca ja noicani quiha. Jato qui iriama Diós acai ca oquë ca ini quiha.

Jato pasomaha Jesu chaninina

⁴⁴ Jatsi joi pistiamá tsi quiha nohiria bo qui Jesu chaniniquë:

—Ea chahahuacá tsi noho Jahëpa ri, naa ëa raanish ca chahahuayoiqui mato ra.

⁴⁵ Jasca, ëa tsayaquí tsi ëa raanish ca jisqui mato.

⁴⁶ Jasca, maí ca nohiria Huëa ca ëa xo naa. Mai qui ë joni quiha, tsëmó ó tsi ë qui chitimihai ca chitëyamano iquish na.

⁴⁷ Jabi noho chani nicacasyamacanaibo qui jaboqui quësoyamaxëquia. Jaboqui nohiria bo xabahamahi ë joniquë, tënëtiya qui jato raahi mari.

⁴⁸ Jama, jaroha ca bari tsi quiha noho chani tsi quësohacaxëti xo toa noho chani nicayamacanaibo, ëa biyamacanaibo.

⁴⁹ Jasca, jaboqui ë chanino tsi ë quima joyamahi quiha ë yoahaina. Noho Jahëpa quima quiha. Noho Jahëpá yoani ca mato qui ë yoaquë ra. Noho chani ma xo.

⁵⁰ Jasca, nohiria bëso-bësoapaomaxëhi quiha noho Jahëpa yoba bo ra. E chanihai ca tsi xo toa ë qui noho Jahëpá yoahana ra —nëa tsi nohiria bo qui Jesu nëcaniquë.

13

Jesú jahuë rabëti ba tahë ashimanina

¹ Huëaquë tsi chitahëti nori quiha pascua fiesta iniquë. Toatiyá tsi noba mai jisbëriati xaba tsëquëha ca Jesú cahëni quiha. Jahëpa qui bacati xaba ja ini quiha. Jabi jahuë maí ca rabëti bo ja noiriani quiha ra. Jasca, jato ja noiriahai ca jato ja jismani quiha.

² Jabi jahuë rabëti bo ya oriquihi Jesu iniquë. Naama tsi quiha Judas Iscariote, naa Simón baquë Yoshiní bini quiha yoi ca shinamaxëna. Ja tsi xo toa jodioba chama bo qui mëatsi quiha Judás huaniquë.

³ Jabi jatiroha ca Jesú cahëni quiha. Ja qui chama Jahëpá anina, Dios quima ja jonina, Dios qui jahari ja cahaina, tihí cabo ja cahëni quiha.

⁴ Jatsi oriquihax mesa quima Jesu joiniquë. Joixo tsi quiha jahuë sacoria ja tsoboniquë. Tsoboxo tsi quiha toalla ja bihaca tsi ja chinëxëniquë.

⁵ Jatsi pitëxti, naa lavamanos icanai ca qui jënëpaxa ja japaniquë. Japaxo tsi quiha jahuë rabëti ba tahë chocohatsijahua-niquë. Chocohaxo ja sh-nahuaniquë.

⁶ Jatsi Simón Pedro qui ja joniquë.

—¿Noho tahë chocohahi ni mia pa, noho Ibobá? —i ja qui Pedro niquë.

⁷ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Jaboqui tsi ë acai ca cahëyoiyamaqui mia. Jama, bari huëtsa cahëxëqui mia tia —iquiina.

⁸ Jatsi,

—Noho tahë ashimayamapistiariaxëqui mia ra —i Jesu qui Pedro niquë.

Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Mi tahë pi ë ashimayamano tsi ¿jënahuariaxo raca noho yonoco mi ana? —iquiina.

⁹ Jatsi,

—Noho tahë ashimahuë, Ibobá. Jasca, noho mëquënë, noho mapo, tihí cabo ri ashimahuë ra —i Pedro niquë.

¹⁰ Jatsi nëca tsi quiha Jesú quëbiniquë:

—Ashitëquëyamahi quiha bahuëhacanish cato ra. Ashimahacaxëti xo jahuë tahë roha, ja chëquënaquë no. Jascaria, jënima tsi xo masahacanish ca shina jaya cato. Masahacaxëti xo ja abëna ca jocha roha, ja jochaquë no. Bahuëhaca ca xo mato tëquëta. Jama, nëá xo huësti ca shina masahama ca jaya cato rë —i Jesu niquë.

¹¹ Jodioba chama bo qui ja mëacasni ca Jesú cahëni quiha. Ja tsi xo toa,

—Nëá xo huësti ca shina masahama ca jaya cato rë —i ja nina.

¹² Jato tahë ashimaxo tsi quiha jahuë sacoria Jesú sahuëtëquëniquë. Jatsi mesa tahë ja tsahotëquëniquë. Tsahohax,

—¿Jënixo tsi mato tahë ë ashimaha? ¿Cahëcanai? —i jato qui Jesu niquë—.

¹³ Maestro, Ibo, tihí cabo ëa quënaqui mato. Jabija tsi xo toa ma chanihaina, mato Ibo ë nori quëshpi na.

¹⁴ Jama, ¿jahuë yonati tahë ashimahi ni chama pa? ¿Tsayacanai? Mato tahë yoi ë chocohaquë ra, naa mato Ibo, mato Maestro ra. Toca tsi ma ati xo mato ri.

¹⁵ Mato tahë ë chocohaquë ra, ototi quinia mato jismaxëna. Mato bax ë aca ca jascaria tsi huëtsa bo bax ma ano mato ri.

¹⁶ Mato parayamaquia. Yama tsi xo toa jahuë chama oquë ca yonati. Jasca, raanish ca oquë ma xo raahacanish cato, naa jahuë ibo chani bëhai cato.

17 Jabi naa yoba nicaquë mato. E yoaha ca yoba jabipihí tsi raniríaxëqui mato ra.

18 Mato tëquë yoati tsi chaniyamaquia. E bini cabo cahëriaquia ra. Jama, jatihuahacaxëti xo Quënëhacanish cabo, naa “Mia pasomaha tsi xo toa mi bëta xo pihai cato” iquiina.

19 Nicaparicana. Jodiobo chama bo qui ëa pi ja mëanax pari no tsi mato yoaquia, Xabahamati Ibo ë nori ca ma cahëno iquish na.

20 Mato parayamaquia. Mato raaxëquia, noho chani nohiria bo qui boti. Ea yoi bixëhi quíha mato chani bichi cato. Jasca, ëa raanish ca Jahëpa ri bichi quíha ëa bichí cato —i jato qui Jesu niquë.

“Jodioba chama bo qui ëa aquí mato ó ca huësti cato” i Jesu nina Mateo 26.20-25; Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23

21 Chaníhax cohuëtsi Jesu niquë.

—Mato parayamaquia. Jodioba chama bo qui ëa mëaxëhi quíha mato ó ca huësti cato rë —i ja niquë.

22 Jatsi bëisnabëquitsi jahuë rabëti bo niquë,

—¿Tsohuë cara ni sa? —i jaca niquë.

23 Jabi Jesu tapái tsaho Juan ini quíha naa Jesu rabëti-rabëtiria.

24 Jatsi ja qui Simón Pedró jahuë mëquë bëë-bëëhaniquë,

—¿Tsohuë yoati ni toa ja chaníhaina? Nicahuë, no cahëno ra —iquiina.

25 Jatsi Jesu qui Juan xëquëniquë nicaxëna,

—¿Tsohuë ni toa mia pasomaha cato rë? —iquiina.

26 Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Pitëxti qui naa mapari nacomaquia moosaxëna. Nacomaxo tsi toa joni qui axëquia. Jabi ëa pasomaha ca tsi xo toa naa mapari bichi cato ra —i ja niquë.

Jatsi quíha mapari Jesú nacomaniquë pitëxti qui. Nacomaxo tsi quíha Judas Iscariote qui ja aniquë.

27 Jatsi mapari ja biquë tsi quíha jahuë shina qui Satanás jicotapiniquë pë.

Jatsi,

—Mi acatsai ca ahuë. Bamayamahuë —i ja qui Jesu niquë.

28 Jabi Judas qui Jesú yoaha ca toá ca tsaho cabá cahëyamani quíha nicaxo na.

29 Jahuëcara ca oriqiti copiti, noitiria cabo qui parata ati ma ni, tihi cabo ati ja raahacani ca ja quëscahuajahuacani quíha. Toca tsi ja shinacani quíha, jato parata obëso ca Judas ini iqui na.

30 Jatsi quíha Jesú ja qui ani ca mapari Judás biniquë. Bichi tsi quíha cache ja caniquë. Baquicha ja ini quíha.

Yoba paxa cato

31 Judas jisbayaquë tsi,

—Tsëquëquë Nohiria Baquë rësoti xabaca ra —i Jesu niquë—. Jaboqui noho oquë jismahacaxëti xo. E rësohai cató tsi jismahacaxëti xo Dios oquë ri.

32 Jabi ëa iqui tsi Dios oquë jismahacano tsi ë qui jahuë naipá ca oquë axëhi quíha Dios. E qui apaimaria xo ra.

33 Tanaroha pistia no tsi mato bëtaxëquia rë, noho xocobá. Jasca, ë caquë tsi quíha ëa mëraxëqui mato. Jama, ë cahai ca qui canoma xo mato iquia ra, naa jodiobo ë yoahitaha jascaria.

34 Jaboqui yoba paxa ca mato qui aquia: Noinacana iquia, mato ë noihai jascaria.

35 Ma noinapino tsi noho rabëti bo ma nori ca cahëcaxëcani quíha jatiroha cabo —nëa tsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

*“Ea pasomaha chanixëqui mia” i Pedro qui Jesu nina
Mateo 26.31-35; Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34*

³⁶ Jatsi,

—¿Jahuënia tsi cahai, Ibobá? —i Simón Pedro niquë ja qui.

Jatsi,

—Jaboqui ë cahai ca qui canoma xo mia. Jama, bari huëtsa ëa banahuaxëqui mia ra —i ja qui Jesu niquë.

³⁷ Jatsi Pedró quëbiniquë:

—Jaboqui tsi mi bëta cacasquia, Ibobá. Mi bax ëmë axëquia nati —iquina.

³⁸ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—¿E bax rësoxëhi ní mia pa? Patiari bënë quëonox pari no tsi tres tsi ëa pasomaha chanixëqui mia rë —i ja qui Jesu niquë.

14

Jahëpa Dios quinia

¹ Shina-motsiquiyamacana. Dios qui chitimicana. Jasca, ë qui ri chitimicana —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë—.

²⁻³ Noho Jahëpa racahai cató tsi xo huëstima ca xobo bo ra. Jabi mato xobo bo rohahuahi caquia. Rohahuahax jotëquëxëquia mato bixëna, ë noho ma no. Tocayamarohapino tsi bëro tsi mato ë yoaquë aquë. Quiayamaquia.

⁴ Jabi ë cahai ca quinia cahëqui mato —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo qui.

⁵ Jatsi Tomás chaniniquë:

—¿Jahuënia tsi cahai, Ibobá? Cahëyamaqui noa rë. ¿Jënahuariaxo raca mi cahai ca quinia no cahëna? —i Jesu qui ja niquë.

⁶ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Dios qui quinia xo ëa ra. Jabija ca xo ëa ra. Bësomati Ibo xo ëa ra. Yama tsi xo Jahëpa Dios qui jamëpistia cahai cato. Jasca, ëa roha tsi xo toa ja qui mëpihai cato.

⁷ Jasca, ëa cahëpiquí tsi noho Jahëpa ri cahëxëqui mato. Jaboqui Jahëpa yoi cahëyoiqui mato. Jahëpa ma jisquë ra —i ja qui Jesu niquë.

⁸ Jatsi Felipe chaniniquë:

—Mi Ipa noqui jismahuë, Ibobá. Jispihi tsi ranixëqui noa ra —iquina.

⁹ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Mato bëta ë naamaquë, Felipé. ¿Jënahuariaxo jari ëa cahëyamahai rë? Jahëpa Dios yoi jisqui ëa jisish cabo ra. Jënihax, “Jahëpa noqui jismahuë” ¿i mí a pa?

¹⁰ ¿Jahëpa Dios ó ë iquiina, ë nohó Jahëpa Dios iquiina, tihi cabo chahahuayamahi, Felipé? E quima joyamahi quiha noho chani, naa mato ë yoahaina. Jahëpa quima quiha. Jabi naa yonoco ati ibo tsi xo Jahëpa ra, naa ë nohó bësohai cato.

¹¹ Jasca, Jahëpa ó ë iquiina, ë nohó Jahëpa iquiina, tihi cabo chahahuana. Noho chani chahahuacasyamaquí tsi ë acai ca jisti bo quëshpi tsi ëa chahahuana.

¹² Mato parayamaquia. Ea chahahuapiquí tsi ë acai ca jisti bo axëqui mia ri ra. Naa ë acai ca jisti bo oquë ca axëqui mia, Jahëpa qui ë cahai quëshpi na.

¹³ Caxo tsi noho janë tsi jahuëcara ca ma bënëhai ca mato bax axëquia. Toca tsi axëquia ra, ë acai cató tsi Jahëpa oquë jisiquino iquish na.

¹⁴ Jahuëcara pi noho janë tsi ma bënëano tsi mato bax axëquia —nëa tsi Felipe qui Jesu nëcaniquë.

Espíritu Santo yoati tsi Jesu chaninina

15 —Ea pi noiquí tsi noho yoba nicaxëqui mato.

16-17 Jasca, noho Jahëpa nicaxëquia, Mëbiti Ibo huëtsa ca mato qui ati. Espiritu Santo quiha, naa mato bëta chitë-chitëpaoxëhai ca tsi xo naa ra. Jabija ca qui mato mëpixëhi quiha. Jabi Espiritu Santo biyamahi quiha Dios cahëyamacanaibo. Jato qui bëroma quiha. Cahëyamacani quiha rë. Jama, mato ti tsi xo toa Espiritu Santo cahëcanaina, mato ó ja nori iqui na.

18 Yoma bo iyamaxëqui mato. Toca tsi mato jisbëriayamaxëquia. Jahari mato qui joxëquia.

19 Tanaroha pistia no tsi ëa jisyamaxëhi quiha nohiria bo. Jama, ë caquë tsi jari ëa jistëquëxëqui mato. Bëso ë nori quëshpi tsi bësoyoixëqui mato ri.

20 Jasca, toa barí tsi quiha Jahëpa ó ë iquiina, ë nohó ma iquiina, mato ó ë iquiina, tihi cabo cahëxëqui mato ra, ë bësotëquëquë no.

21 Tsohuëcara ca noho yoba bo nicahai ca tsi xo toa ëa noihaina ra. Jasca, ëa noihai ca noixëhi quiha noho Jahëpa. Toa noixëquia ëa ri. Noixo tsi ja qui ëmë jismaxëquia —nëa tsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

22 Jatsi quiha Judas huëtsa chaniniquë, naa Judas Iscariote ma cato:

—¿Noqui roha mimë yoi jismaxëhi ni mia pa, Ibobá? ¿Ënixo tsi chahahuayamacanaibo qui mimë jismayamaxëhai, mia ja cahëyoicano? —i Jesu qui ja niquë.

23 Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Noho chani nicaxëhi quiha ëa noihai cato. Toa noixëhi quiha noho Jahëpa ra. Ja qui joxëqui noa, naa ëa, noho Jahëpa. Johax jahá bësoxëqui noa ra.

24 Jama, noho chani nicayamaxëhi quiha ëa noiyamahai cato rë. Jasca, noho chani ma xo naa ma nicahaina, noho Jahëpa chani nori. Ea raanish cato chani tsi xo naa ma nicahana iquia.

25 Jabi nëca tsi chaniquia mato bëtahi na.

26 Jama, Espiritu Santo mato qui noho Jahëpá raano tsi mato tiisimaxëhi quiha. Mato Mëbiti Ibo ixëhi quiha. Joxo tsi ëa yoati tsi mato tiisimaxëhi quiha. Mato ë yoaha ca tëquë mato shinamaxëhi quiha ë jisbayaquë no.

27 Mato bëpasimaquia. Jia tsi xo toa mato ë bëpasimahaina; Dios cahëyamacanaibá bëpasimahai ca jamëri nori quiha. Shina-huëjënayamacana. Jasca, raquëyamacana.

28 Jabi mato ë yoaha ca ma nicayamayamaha? “Mato jisbëriayamaxëquia” i ë quë ra. Jasca, “Mato qui jahari joxëquia” i mato qui ë quë ra. Jatsi ëa pi noihi tsi rani-ranixëqui mato ra, jahari noho Jahëpa qui ë cahai tahëhax na. Ea oquëria xo noho Jahëpa ra.

29 Jaboqui tihi ca tsi mato yoaquia, ja ocanox pari no. Jatsi ocapijaquë tsi ë qui chitimiyoiixëqui mato ra.

30 Jabi ichariama bari tsi xo toa mato bëta ë chanihaina rë. Capaima xo ëa ra. Jasca, johi quiha Satanás rë, naa chahahuayamacanaibo yonati ibo-iboria. E axëhai ca yonoco quëtayamaxëhi quiha ra. Ea yonati mëtsama xo ra.

31 Jama, Jahëpa Dios ë noihai ca nohiria bá cahëno. Noiquí tsi jatiroha ca noho Jahëpá yoahai ca aquia ra. Iquë tia. Bëcahuë. ¿Canomani? —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo qui.

15*Bimi nishi, jahuë mëshi bo*

1 —Bimi saihuahai ca nishi jascaria ca ëa xo naa —i Jesu niquë—. Bimi nishi ototi ibo tsi xo noho Jahëpa ra.

² E nohó ca mēshí pi bimi saihuayamano tsi toa mēshi mēris-hi quiha noho Jahēpa. Jasca, saihuahai ca mēshi bo rohahuahi quiha, oquē tsi ja saihuacano iquish na.

³ Jabi mato ē yoani ca chaní tsi ma bahuēhacanicuē, naa mēshi rohahuahacahai jascaria.

⁴ E nohó bēsocana, naa mato ó ē bēsohai jascaria. Jabi nishi quima mēris-hacapiquí tsi çjēnahuariaxo raca toa mēshí saihuana? Jascaria, ē nohó bēsoyamapiquí tsi saihuati mētsama ixēqui mato ri.

⁵ Nishi xo ēa ra. Mato tsi xo mēshi bo. Jabi huēstima ca bimi saihuahi quiha ē nohó bēsohai cato. Dios yonoco ariaxēhi quiha, jaha ē bēsohai iqui na. Yama ca axēqui mato ē bētaxoma.

⁶ Jabi niahacaxēti xo tsohuēcara ē nohó bēsoyamahai cato, naa niahacanish ca mēshi yoi ca jascaria. Bēso-bēsopaoyamaxēhi quiha toa rē. Jabi nēca ca mēshi yoi bo catiahi quiha bimi ibo. Catiaxo tsi chihi qui niahi quiha. Toá tsi mēshocaxēcani quiha.

⁷ Jama, ē nohó pi ma bēsono tsi, mato ó pi noho chani chitēno tsi jaha ma quēēhai ca baati mētsa ixēqui mato. Baaxo tsi bixēqui mato ra.

⁸ Jabi huēstima ca bimi saihuahi quiha noho rabēti yoi bo ra. Toca tsi Dios jabi jia ca jismacani quiha ra. Jasca, toca tsi noho rabēti bo ma nori ca cahēxēhi quiha nohiria bo.

⁹ Mato noiquia ra, naa ēa noho Jahēpá noihai jascaria. E noihai cato ó tsi chitēcana.

¹⁰ Noho yoba pi aqui tsi ē nohai cato ó tsi chitēxēqui mato. Jabi noho Jahēpa yoba bo aquia. Jaha tsi ja noihai cato ó tsi chitēxēquia ra.

¹¹ Nēcaquia ē ranilai ca ma oquēxnano. Ma rani-raniriano ra.

¹² Noho yoba tsi xo naa: Noinabēquicana, mato ē noihai jascaria.

¹³ Tsohuēcara pi jahuē rabēti bax rēsono tsi anomaria tsi xo toa ja noihaina. Yama tsi xo toa oquē ca noihaina.

¹⁴ Jasca, noho rabēti bo xo mato, noho yoba ahi na.

¹⁵ Jaboqui yonati bo mato quēnayamaquia. Jahuē chamá shinahai ca cahēyoyamacani quiha toa bo rē. Jama, noho rabēti bo mato quēnaquia ra. Ja tsi xo toa noho Jahēpa quima ē nicaha ca tēquē mato yoaquia ra.

¹⁶ Ea ma biyamaniquē. Jama, mato ē biniquē. Bixo tsi mato raaquia, huēstima ca huinocayamahai ca bimi saihuahi ma bocano. Jasca, noho jané tsi ma baaha ca jahuēcara ca mato qui axēhi quiha noho Jahēpa.

¹⁷ Jabi noho yoba tsi xo naa: Noinabēquicana. Iquē.

Noqui caxahi quiha maí ca nohiria bo

¹⁸ Ratēyamacana. Mato qui pi Dios cahēyamacanaibo caxano tsi ē qui pari ja caxacani quiha.

¹⁹ Jabi jato maí ca jabi yoi ca pi ma noino tsi mato noicaxēcani quiha Dios cahēyamacanaibo, jató-na ja noicanai jascaria. Jama, maí ca nohiria bo quima mato ē tsēcanicuē ra. Jató-na ma xo mato. Ja tsi xo toa mato qui caxahi quiha maí ca nohiria bo.

²⁰ Jabi ē yoaha ca shina-bēnoyamacana: “Jahuē ibo oquē ma xo yonati” i ē quē ra. Jabi ēa tēnēmacaxēcani quiha maí ca nohiria bo. Jasca, mato ri tēnēmacaxēcani quiha, noho rabēti bo ma nori iqui na. Jasca, noho chani nicarohapixo tsi mato chani ri ja nicaquē acaquē ra.

²¹ Jasca, ēa raanish ca cahēyamahi quiha maí ca nohiria bo rē. Jaha tsi ēa iqui tsi mato tēnēmacaxēcani quiha rē.

²² Jato qui pi chanihi ë joyamarohano tsi ja quësoyamahacaquë acaquë. Jama, jaboqui jocha jayaca xo rë. “Noho shina ri ma xo” iti mëtsama ca xo ra, noho chani ja nicacana quëshpi na.

²³ Noho Jahëpa qui caxahi quiha tsohuëcara ca ë qui caxahai cato rë.

²⁴ Jasca, jato xërëquë xo pi jistiria bo ë ayamarohano tsi ja quësoyamahacaquë acaquë. Jama, ë ani ca jistiria bo ja jiscani quiha. Jisi tsi ëa, noho Jahëpa, tihi cabo qui jari caxacani quiha pë.

²⁵ Jabi jatihuahacati xo Quënëhacanish cabo ra, ja acanai cató no, naa, “Mahitsa ë qui caxacaxëcane quiha rë” iquiina.

²⁶ Joxëhi quiha Espiritu Santo, naa mato Mëbiti Ibo ra. Noho Jahëpa ax joxëhi quiha. Jabija ca yoahai ca tsi xo naa. Jabi mato qui Espiritu Santo raaxëquia. Joxo tsi jatiroha ca ëa yoati mato yoaxëhi quiha.

²⁷ Jascaria, ëa yoati chanixëqui mato ri, rëquë rohari tsi ë bëta ma ini quëshpi na.

16

Tënëxëhi quiha Jesu rabëti bo

¹ Jabi mato qui caxacaxëcane quiha maí ca nohiria bo. Toa mato yoaquia, jabija ca quima ma casoyamano iquish na.

² Jato catiti xobo quima mato niacaxëcane quiha rë. Toa xaba tsëquëno tsi mato acaxëcane quiha ra. Axo tsi Dios yonoco ja acanai ca quëscahuacaxëcane quiha rë.

³ Jasca, ëa, Jahëpa, tihi cabo cahëyamacane quiha rë. Ja tsi xo toa mato acaxëcane quiha pë.

⁴ Jaboqui mato yobaquia, noho chani ma shinaparino toa xaba tsëquëquë no.

Espiritu Santo yonoco

Jariapari tsi ë caxëhai ca ë yoayamaniquë, jari mato bëta ë ini quëshpi na.

⁵ Jama, jaboqui ëa raanish ca qui capaima xo ëa. Jama, “¿Jahuënia tsi cahai?” iyamaqui mato rë.

⁶ Jabija ca mato ë yoaha iqui tsi cohuëria xo mato.

⁷ Jasca, mato qui jia tsi xo ë caxëhaina iquia. E cayamapino tsi mato qui joyamaxëhi quiha Espiritu Santo, naa mato Mëbiti Ibo. Jama, mato qui Espiritu Santo raaxëquia nai qui caqui na.

⁸ Jato jocha nohiria bo qui bërohuaxëhi quiha joxo na. Jasca, noho mëstë ca jabi, Dios nohiria bo copixëhaina, tihi cabo tsi bërohuaxëhi quiha.

⁹ Jasca, jato jocha bërohuaxëhi quiha Espiritu Santo, ë qui ja chitimiya-macane qui quëshpi na.

¹⁰ Jasca, noho mëstë ca jabi bërohuaxëhi quiha, Jahëpa Dios qui ë caxëhai iqui na. Jabi mëstë ca ë nori iqui tsi Jahëpa qui cati mëtsa xo ëa. Jasca, ë caquë tsi ëa jisyamaxëqui mato.

¹¹ Jasca, Diós nohiria bo copixëhai ca bërohuaxëhi quiha Espiritu Santo, Satanás, naa maí ca nohiria yonati ibo copihacane qui quëshpi na.

¹² Jari huëstima ca tsi xo toa mato qui ë yoacatsaina. Jaboqui cahënoma xo mato rë. Jaha tsi yoayamaquia.

¹³ Jama, joxëhi quiha Espiritu Santo. Joxo tsi jatiroha ca jahuë bo tiisi-maxëhi quiha. Jabija ca yoahai ca tsi xo naa. Quiayamahi quiha. Jahuë chamá tsi chaniyamaxëhi quiha. Jama, chaniqui tsi ja nicahai ca jahuë bo roha mato qui yoaxëhi quiha.

14 Jasca, ëa oquëhuaxëhi quiha. Oquëhuaxo tsi ë noho ca chani bixëhi quiha. Bixo tsi mato cahëmaxëhi quiha ra.

15 Jabi noho Jahëpa oquë, jahuë chani, tihî cabo tëquë jaya xo ëa ra. Ja tsi xo toa “Ja qui ë acai ca jahuë bo bixëhi quiha Espîritu Santo. Bixo tsi mato cahëmaxëhi quiha ra” i ë quë.

Ja rësohai yoati tsi Jesu chaninina

16 “Tanaroha pistia no tsi ëa jisyamaxëqui mato. Jaquirëquë, ichariama bari huinocaquë tsi ëa jistëquëxëqui mato —nëa tsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

17 Jatsi quiha chaninabëquitsi jahuë rabëti bo niquë:

—¿Jënijaha sa? “Tanaroha pistia no tsi ëa jisyamaxëqui mato; jaquirëquë, ichariama ca bari tsi ëa jistëquëxëqui mato” i ja quë pa. Jasca, “Noho Jahëpa qui caquia” i ja quë pa.

18 ¿Jahuëcara chanihi ni naa sa, “Tanaroha pistia no” i ja quë no? Ja chanihai ca cahëyamaqui noa rë —nëa tsi quiha jahuë rabëti bo nëcaniquë.

19 Jabi jahuë rabëti bá nicacascani ca Jesú cahëniquë. Ja quëshpi tsi jato qui ja chanitëquëniquë:

—“Tanaroha pistia no tsi ëa jisyamaxëqui mato. Jaquirëquë, ichariama ca bari tsi ëa jistëquëxëqui mato” i ë quë. ¿Jabija ma ni naa ma nicacatsaina?

20 Mato parayamaquia. E caquë tsi araxëqui mato. Jama, ranixëhi quiha maí ca nohiria. Cohuëna xëqui mato. Jama, ranixëqui mato, ëa ma jistëquëquë no.

21 Jabi pahë ya xo yoxa, jahuë baquë coquë no. Jama, jahuë baquë coquë tsi jahuë comahai ca pahë shina-bënohi quiha. Ranihi quiha, jahuë baquë coha quëshpi na.

22 Jascaria tsi jaboqui cohuë xo mato ri. Jama, ranixëqui mato, mato ë jistëquëquë no. Mato quima mëbitimaxëni ixëhi quiha ma ranixëhaina ra.

23 “Toatiyá tsi ëa nicayamaxëqui mato, jahuëcara bixëna. Jama, Jahëpa Dios nicaxëqui mato ra. Jahuëcara ma nicahai ca mato qui axëhi quiha, noho rabëti bo ma nori quëshpi na.

24 Jaboqui jari noho janë tsi nicayamahi quiha mato, bëhoxquí na. Jama, toatiyá tsi noho janë tsi nicatsacana. Nicaxo tsi bixëqui mato. Toca tsi ranirixëqui mato ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Maí ca jabi bëbohi quiha Jesu

25 —Jaboqui mato joma quiha mato ë yoahaina rë. Jama, joxëhi quiha xaba huëtza. Toatiyá tsi bëroria tsi Jahëpa Dios yoati tsi chanixëquia —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë—.

26 Toatiyá tsi noho janë tsi Jahëpa Dios nicaxëqui mato. Noho janë tsi ma bëhoxno tsi mato bax nicayamaxëquia, noho Jahëpá mato nicaxëhai quëshpi na.

27 Mato noiriahî quiha Jahëpa Dios yoi, ëa ma noihai iqui na. Jasca, Dios quima ax ë joni ca chahahuaqui mato. Ja quëshpi tsi mato noiriahî quiha Jahëpa.

28 Jahëpa Dios ë jisbërianiquë mai qui joxëna. Jaboqui naa mai jisbëriaquia jahari noho Jahëpa Dios qui caxëna —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo qui.

29 Jatsi jahuë rabëti bá quëbiniquë:

—Jaboqui bëro xo mi chanihaina. Jonë ma xo ra.

30 Jaboqui jatiroha ca cahëhai ca mi nori ca cahëqui noa. Mia pi no nicacasno tsi no shinahai ca cahëqui mia pa. Ja tsi xo toa Dios quima ax mi joni ca cahëqui noa ra —i Jesu qui jaca niquë.

³¹ Jatsi quiha Jesú quëbiniquë:

—¿Jaboqui chahahuacanaí pa?

³² Jabi basima tsi xo toa hora ra, naa ma pacanamahaca-xëquë no. Jabi joquë toa hora. Toatiyá tsi mato xobo qui jabaxëqui mato pë. Ea jisbëriaxëqui mato rë. Jama, ëmëpistia iyamaxëquia é bëta Jahëpa nori quëshpi na.

³³ Nëca tsi mato qui chaniquia ma bëpasino, ma raquëyamano iquish na. Nicacana. Mato yosicaxëcane quiha maí ca nohiria. Jama, ranitsicana maí ca yoi ca jahuë bo, maí ca nohiria bo, tihí cabo é boboni quëshpi na —nëa tsi quiha jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

17

Jahuë rabëti bo bax Jesu bëhoxnina

¹ Jatsi quiha nai Jesú tsyaniquë bëhoxhi na. Tsayahax,

—Tsëquëquë é rësoti xabaca rë, Jahëpá —i Jahëpa Dios qui ja niquë—. Mi Baquë xo éa ra. Noho oquë jismahuë, mi oquë é jismano éa ri.

² Jasca, é qui nohiria yonati chama mi aniquë, é qui mi ani ca nohiria bo tëquë é bëso-bësopaomano iquish na.

³ Jabi bëso-bësopaoti quinia tsi xo naa ra: Mia, éa, tihí cabo ja cahëyoiti ca xo ra. Mia tsi xo toa jaroha ca Dios yoi. Jasca, éa ti tsi xo toa mi raani ca baquë yoi.

⁴ Jabi naa mai xo tsi mi oquë é jismaquë ra. Jasca, é qui mi ani ca yonoco é jatihuaquë ra. Jaboqui yama tsi xo.

⁵ Jatsi jaboqui noho oquë mi jismati xo, Jahëpá, naa mi bëta é jayapaoni ca oquë. Jabi maí mi nëhohuanox pari no tsi anomaria ini quiha noho oquë ra.

⁶ Jasca, é qui mi ani ca maí ca nohiria bo qui tsohuë mi nori ca é jismaquë ra. Jabi jato qui mi oquë é jismaquë. Jariapari tsi mi-na bo ja icapaoniquë. Jatsi é qui jato mi aniquë jato ó bësoti. Jaboqui mi chani nicacane quiha ra.

⁷ Jasca, jaboqui éa yoi cahëriacane quiha. Noho chani, noho tiisi, noho chama, tihí cabo é qui mi ani ca cahëcane quiha.

⁸ E qui mi ani ca chani jato qui é aniquë. Mi chani ja bicaniquë ra. Bixo tsi mi quima ax é joni ca cahëriacane quiha ra. Ea mi raani ca chahahuayoicane quiha iquia.

⁹ Jasca, noho rabëti bo bax bëhoxquia. Chahahuayamacanaibo bax bëhoxyamaquia. Jama, é qui mi ani cabo bax bëhoxquia mi-na bo jaca nori quëshpi na.

¹⁰ Jabi jatiroha ca nohó-na bo xo mi-na bo ri. Jasca, jatiroha ca mi-na bo xo nohó-na bo ri. Jaboqui ja acanaí cató tsi jismahacahi quiha noho oquë.

¹¹ Ea ti tsi xo jisbayahaina. Jama, nëá tsi chitëcahi quiha nohó-na bo. Jisbaya tsi mi qui caquia. Ja quëshpi tsi jia tsi é qui mi ani cabo ó bësohuë, noho Jahëpa jiaxëni cató. Tocahuë, huësti ca ja icano, huësti ca no nori jascaria.

¹² Jato bëtapama tsi jato é oto-otoniquë, é qui mi ani ca chamá no. Jënima ca xo. Huësti roha tsi xo toa bëhohacahax cato, naa tënëtiyá ca baquë rë. Tocapijaquë, Quënëhacanish cabo jatihuahacano iquish na. Iquë.

¹³ Jaboqui mi qui caquia. Jato bëtapama tsi naa jahuë bo jato é yoaniquë, é ranihai ca ja xatënacano iquish na.

¹⁴ Jasca, mi chani jato qui é aquë. Ja iqui tsi jato qui caxahi quiha maí ca nohiria bo, jato maí ca jabi yoi bo ja niacane iqui na. Maí ca nohiria bo quirima ca xo, éa jascaria jaca nori.

¹⁵ Mai quima jato tsëcahuë iyamatsiquia. Jama, jato ó bësohuë, Satanás jato yoshihuayamano.

¹⁶ Jaboqui maí ca nohiria ma ca xo. Jató-na ma ca xo, ëa jascaria jaca nori.

¹⁷ Jasca, jabija ca Espíritu Santó tsi jato aquëquëmahuë, mi yonoco ati. Jabija tsi xo mi chani ra.

¹⁸ Jabi maí ca nohiria bo qui ëa mi raani jascaria tsi maí ca nohiria bo qui jato ë raaquë ëa ri.

¹⁹ Jato bax ëmë mi qui aquia namëhacati, Espíritu Santó tsi ja aquëquëmahacacano iquish na.

²⁰ Jabi noho rabëti bo, jato chani iqui tsi ë qui chitimicaxëcanaibo, tihí cabo bax bëhoxquia ra.

²¹ Bëhoxquia ja huëstinabëquicano. No nohó ja huëstinabëquicano, Jahëpá, naa ë nohó mi nori jascaria. Ja huëstinabëquicano ra, maí ca nohiria bá ëa mi raani ca chahahuano iquish na.

²² Jabi ë qui mi ani ca oquë jato qui ë aniquë, ja huëstinabëquicano iquish na, naa huësti ca no nori jascaria.

²³ Jabi jato ó xo ëa. Jasca, ë nohó xo mia ri. Ja iqui tsi ja huëstinabëquinayoicano ra. Tocapijacano tsi ëa mi raanina, jato ë noi-noihaina, tihí cabo cahëcaxëcani quiha maí ca nohiria bo.

²⁴ Jabi ëa mi noiniquë mai nëhohuahacanox pari no. Toatiyá tsi oquë ë qui mi aniquë. Toa oquë ja jiscano ra. Ja tsi xo toa ë nori cató tsi noho rabëti bo icano jato ri, noho oquë ja jiscano.

²⁵ Jishopë, mëstëxëni ca Jahëpá. Mia cahëyamahi quiha maí ca nohiria bo rë. Jama, mia cahëhai ca ëa xo naa. Jasca, ëa mi raani ca cahëhi quiha noho rabëti bo ri.

²⁶ Mi jabi yoi jato ë cahëmaniquë. Jasca, jari mi jabi yoi jato cahëmaxëquia, noiti ja tiisicano, ëa mi noihai jascaria. Jabi jato shina ó tsi bësoxëquia —nëa tsi Jesu nëcaniquë bëhoxhi na.

18

Jesu tsamihacanina

Mateo 26.47-56; Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53

¹ Bëhoxhax tsi quiha pao Cedrón Jesú shitaniquë. Jahuë rabëti bo ri ja boni quiha. Shitahax huerto qui ja jicocaniquë.

² Jabi toa iti Judás cahëni quiha jaa ri, naa Jesu pasomaha inish cato. Huëstima tsi toa huerto qui Jesu ca-capaoni quiha jahuë rabëti bo ya.

³ Jaha tsi quiha huerto qui Judás caniquë jaa ri, Jesu mërahi na. Huëstima ca soldado bo, jodioba chama bá raani ca policia bo, tihí cabo ja boniquë. Jotati bo, lamparina bo, saipi bo, tihí cabo ja jayacani quiha.

⁴ Huerto qui ja cahëcaquë tsi quiha jato bëchahi Jesu caniquë, ja acascanai ca ja cahëni quëshpi na. Bëchahax,

—¿Tsohuë mëracanai? —i jato qui Jesu niquë.

⁵ Jatsi,

—Nazarét ca Jesu mëraqui noa ra —i jaca niquë.

Jatsi quiha,

—Ja xo ëa ra —i Jesu niquë.

Jabi toá tsi quiha soldado bo ya Judas nii iniquë, naa Jesu pasomaha inish cato.

⁶ “Ja xo ëa ra” i Jesu quë tsi quiha ja chishtëquiri-caniquë. Mai qui ja paquëcaniquë ratëhi na.

⁷ Jatsi quiha Jesú jato nicatëquëniquë:

—¿Tsohuë mëracanai ra? —iquina.

Jatsi quiha,

—Nazarét ca Jesu ra —itëquë jaca niquë.

⁸Jatsi Jesú quëbiniquë:

—“Ja xo ëa ra” i ë quë. Ea pi ma mërano tsi noho rabëti bo ma paquëmano iquia —iquiina.

⁹Jabi toca tsi ja yoaha ca Jesú jatihuani quiha naa “E qui mi ani cabo bënoyamaxëquia” i ja quë no.

¹⁰Jatsi quiha Simón Pedró jahuë saipi tsëcaniquë. Tsëcaxo tsi quiha Malco, naa arati ibo-iboria yonati ja paxtianiquë. Jahuë mënëcayá ca pahoqui quiha.

¹¹Paxtia-jahuaquë tsi quiha,

—Mi huaina qui jahari mi saipi nanëhuë. ¿E qui noho Jahëpá ani ca yonoco ayamayamaxëhi ni ëa ra? Aquia ra —i Pedro qui Jesu niquë.

Jodioba chama bo bësojó Jesu niinina

¹²Jatsi pë soldado bo, jato capitán, jodiobá policia bo, tihi cabo Jesu qui tsaminiquë. Tsamixo tsi quiha ja nëxacaniquë pë.

¹³Nëxaxo tsi Anás xobo qui pari Jesu ja bocaniquë. Caifás raisi ja ini quiha. Jabi toa año no tsi arati ibo ba chama Caifás ini quiha.

¹⁴Jabi jodiobo yobanish ca Anás tsi xo naa, “Oquë tsi xo nohiria bo bax huësti ca joni rësöhaina” inish cato.

Pedró Jesu ocahuanina

Mateo 26.69-70; Marcos 14.66-68; Lucas 22.55-57

¹⁵Jabi Jesu cho Pedro caniquë. Ja cho ë caniquë ëa ri, naa Jesu rabëti huëtsa. Jabi ëa Anás cahëni quiha, naa arati ibo-iboria iqui cato. Ja quëshpi tsi Jesu ya arati ibo-iboria xobo huënënë ca mai qui jicoti mëtsa ë iniquë.

¹⁶Jiconoma Pedro ini quiha. Caiti cacha nii quiha. Jatsi cacha ë caniquë, caiti obëso ca xotaco qui chanixëna, huënë qui Pedro jicomacatsi na. Jatsi Pedro ë jicomaniquë ra.

¹⁷Jatsi ë bëta jicojano tsi

—Tonia Jesu rabëti xo mia ra —i caití quëmëpi ca xotaco niquë Pedro qui.

Jatsi quiha,

—Jahuë rabëti ma xo ëa ra —i Pedro niquë rë.

¹⁸Jabi matsi iqui tsi toá ca policia bo, yonati bo, tihi cabá chihi maponiquë. Mapohax toá tsi quiha ja yohocaniquë. Jato bëta niiniquë Pedro ri, yohohi na.

Anás Jesu nicanina

Mateo 26.59-66; Marcos 14.55-64; Lucas 22.66-71

¹⁹Jatsi quiha jahuë rabëti bo, ja tiisimahaina, tihi cabo yoati tsi arati ibo ba chamá Jesu nicaniquë.

²⁰Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Bëroria tsi nohiria bo qui ë chaniniquë ra. Mato catiti xobo bo, arati xobo, tihi cabo xo tsi ë tiisimapaoniquë, naa jodiobo tëquë catihai cato xo na. Jonë tsi ë chaniyamaniquë ra.

²¹Ja quëshpi tsi, ¿jëniriixo tsi ëa nicahai? Noho chani nicanish cabo nicahuë ra. E yoani ca cahëcani quiha ra —i jato chama qui Jesu niquë.

²²Jatsi pë toá ca nii ca soldadó Jesu bëpaishaniquë pë.

—¿Toca tsi arati ibo ba chama quëbihi ni mia pa? —i ja qui soldado niquë.

²³Jatsi quiha Jesú quëbiniquë:

—Anoma ca pi ë chanirohano tsi ëa nicamahuë. ¿jëniriixo tsi ëa mi bëpaishaha pa, jabija ca ë chaniquë no? —iquiina.

24 Jatsi arati ibo-iboria Caifás qui Anás Jesu raaniquë. Jari nëxë Jesu ini quiha.

Pedró Jesu ocahuatëquënina
Mateo 26.71-75; Marcos 14.69-72; Lucas 22.58-62

25 Jabi chihi tahë tsi quiha jari nii quiha Pedro iniquë, yohohi na. Yohojano tsi quiha ja qui chanitsi toá ca joni bo niquë:

—Jesu rabëti ma ni mia ra? —i ja qui jaca niquë.

Jatsi quiha,

—Jahuë rabëti ma xo ëa ra —i Pedro niquë rë.

26 Jatsi quiha Pedro qui ibo-iboria yonati chaniniquë, naa paxtiahacanish cato jimibo:

—¿Huerto xo tsi Jesu ya mia ë jisyama-yamaha? —iquiina.

27 Jatsi quiha,

—Ea ma xo ra —i Pedro niquë rë.

Ja quiaquë tsi quiha patiari bënë quëotapiniquë.

Pilato bësojó Jesu niinina
Mateo 27.1-2, 11-14; Marcos 15.1-5; Lucas 23.1-5

28 Jaquirëquë Caifás xobo jisbaya tsi quiha romanoba chama xoboria qui Jesu ja bocaniquë. Baquishmari ja ini quiha. Jahuë xoboria qui cahëhax tsi quiha ja jicoyama-caniquë. Carayanaba xobo qui jicohai jodiobo qui yoi ini quiha, jato jabi pasomaha ja ini quëshpi na. Jato qui roa quiha. Jicorohapihi tsi jato pascua fiesta origuiti mëtsama ja iquë acani quiha.

29 Jatsi quiha cacha Pilato caniquë jato qui.

—¿Jahuë naa joni qui quësocanaï? —i jato qui ja niquë.

30 Jatsi quiha,

—Anoma ca pi ja ayamarohano tsi mi qui no bëyamaquë aquë ra —i jaca niquë.

31 Jatsi quiha Pilató jato quëbiniquë:

—Bicahuë. Mato yobá tsi copihuë —iquiina.

Jatsi quiha,

—Naa joni namëcasqui noa ra. Romanoba yoba pasomaha tsi xo toa joni no namëhaina rë —i jaca niquë.

32 Nëca tsi Jesú yoani ca jatihuahacani quiha, naa ja rësohai ca quinia yoati ja yoaniquë no.

33 Jatsi jahuë xoboria qui jahari Pilato cahaca tsi Jesu ja bënëaniquë. Bënahax,

—¿Jodioba chama-chamaria ni mia? —i Jesu qui ja niquë.

34 Jatsi quiha Jesú quëbiniquë:

—¿Mi quima johi ni mi nicahana? ¿Tonia ëa yoati huëtza bá mia yoayamamaha? —iquiina.

35 Jatsi,

—¿Jodio ë nori ca shinahai? Mi jimibo, jato arati ibo bo, tihi cabo tsi xo toa ë qui mia mëahax cabo ra. Jatsi, ¿jahuë anoma ca mi aca sa? —nëa tsi Jesu qui Pilato nëcaniquë.

36 Jatsi quiha Jesú quëbiniquë:

—Maï ca nohiria chama ma xo ëa ra. Nëa xo tsi yonayamaquia. Jasca, nëa xo tsi ë yonarohapino tsi noho yonati bo nianaquë aquë, jodioba chama bo qui ë mëahacayamano. Mai xoma xo ë yonahaina ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

37 Jatsi quiha,

—¿Chama ni mia pa? —i Pilato niquë.

—Jabija. Chama xo ëa ra. Ja tsi xo toa ë conina. Mai qui ë joniqüë jabija ca yoaxëna. Jabi noho rabëti bo tsi xo toa jabija ca nicacanaibo tëqüë —i Pilato qui Jesu niqüë.

³⁸ Jatsi quiha,

—¿Jahuë ni toa jabija ca sa? —i Pilato niqüë.

Chanihax cacha jodiobo qui Pilato catëqüëniqüë. Cahax,

—Yama tsi xo naa joní anoma ca acana iquia —i jato qui ja niqüë—.

³⁹ Mato pascua fiesta no tsi presó ca achiquinish ca huësti ca ë paquëmapaoniquë. Noba jabi quiha. ¿Japa jaboqui mato jodiobo chama-chamaria mato bax paquëmaxëhi ni ëa? —i jodiobo qui Pilato niqüë, Jesu paquëmacatsi na.

⁴⁰ Jatsi quiha jato joi jodiobá choshaniquë. Jato qui yoi ini quiha ja yoanina. Jaha tsi,

—Naa joni paquëmayamahuë ra. Barrabás paquëmahuë ra —i jaca niqüë pë.

Jabi yomaxëni ca joni naa Barrabás ini quiha.

19

Jesu ja namëcanina

Mateo 27.15-31; Marcos 15.6-20; Lucas 23.13-25

¹ Jatsi Pilató Jesu biniquë. Bixo tsi quiha ja rashamaniquë rispichi no.

² Jaquirëqüë moxa chaha soldado bá quëconiquë. Quëcoxo tsi quiha ja machëquërëxacaniquë pë. Jatsi quiha raiti shini ja sahuëmacaniquë; naa chama-chamaria sahuëti.

³ Sahuëmähax ja qui soldado bo bocaniquë joihuaxëna.

—¡Viva! ¡Viva, jodioba chama-chamariá! —i jaca niqüë pë.

Joihuaxo tsi quiha ja bëpaishacaniquë pë.

⁴ Jaquirëqüë cacha Pilato catëqüëniqüë jodiobo qui.

—Cacha mato qui Jesu boquia. Yama tsi xo toa anoma ca ja acana iquia. Ja bësoxëti xo ra —i jato qui ja niqüë.

⁵ Jatsi xobo cacha Jesu caniquë. Moxa chaha, raiti shini, tihi cabo sahuë ja ini quiha. Jatsi,

—Nëá xo mato joni ra —i jato qui Pilato niqüë.

⁶ Jatsi quiha arati ibo bo, jato yonati bo, tihi cabá Jesu jisniquë. Jisi tsi,

—Cruzó tsi tooxahuë. Cruzó tsi tooxahuë —i jaca niqüë pë.

Jatsi quiha,

—Bocahuë. Acasyamaxo ëa ra. Mamëxo tsi cruzó tsi tooxacahuë pë. Yama tsi xo anoma ca ja acana iquia ra —i jato qui Pilato niqüë.

⁷ Jatsi jodiobá quëbiniquë:

—“Ja namëhacati xo” i quiha noba yoba ra, “Dios Baquë xo ëa” i ja ni quëshpi na —i jaca niqüë.

⁸ Nicahax raquëriatsi Pilato niqüë.

⁹ Raquëhi tsi jahuë xoboria qui ja jicotëqüëniqüë Jesu qui chanitëqüëhi na.

—¿Jahuënia ax mi joni? —i ja qui Pilato niqüë.

Quëbiyamaniqüë Jesu; pasi quiha.

¹⁰ —¿Ea quëbiyamahai pa? ¿Noho chama cahëyamahai? Mia paquëmati chama, mia cruzó tsi tooxamati chama, tihi cabo jaya xo ëa ra —i Jesu qui ja niqüë.

¹¹ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Mana quima mi qui chama ayamahacarohapino tsi ëa namëti chama mi jayamaquë aquë ra. Jaha tsi mi jocha oquë tsi xo toa mi qui ëa mëahax cato jocha ra —nëa tsi quiha Pilato qui Jesu nëcaniquë.

12 Jatsi quiha Pilató Jesu paquëmacasniquë nicaxo na. Jama, jahari jodiobá quënaniquë:

—Paquëmapihi tsi romanoba chama-chamaria rabëti ma xo mia pë. Romanoba chama pasomaha tsi xo toa “Chama-chamaria xo ëa” iquii cato. Tocahi quiha naa Jesu ra —i jaca niquë.

13 Jesu qui ja quësocanai ca nicaxo tsi quiha Pilató Jesu boniquë, cacha xo copixëna pë. Bohax tsi quiha jahuë copiti tshotí ja tsahoniquë ja qui quësoxëna. Tsahohax,

14 —Nëá xo mato chama-chamaria Jesu ra —i jodiobo qui ja niquë.

Jabi pascua fiesta chiho ca bari ja ini quiha. Matoroco bari quiha.

15 Jatsi quënatsi quiha nohiria bá huaniquë:

—Ahuë ra. Ahuë ra. Cruzó tsi tooxahuë ra —i jaca niquë.

Jatsi quiha,

—¿Mato chama-chamaria tooxaxëhi ni ëa pa? —i jato qui ja niquë.

16 Chanixo tsi jato qui Pilató Jesu mëaniquë cruzó tsi tooxahacati.

Cruzó tsi Jesu ja tooxacanina

Mateo 27.32-44; Marcos 15.21-32; Lucas 23.26-43

17 Jatsi jodiobá Jesu biniquë. Yaca cacha ja mëpihacani quiha jahuë cruz iahaina. Mapo Xao Ya icanai ca maca qui tsi quiha ja bocaniquë, naa jodioba joí tsi “Gólgata” quënahacani cato.

18 Toa xo tsi Jesu soldado bá tooxaniquë cruzó no. Jasca, ja bëta dos ca joni huëtsa bo ja tooxacaniquë, huësti ca jahuë mëncayá no, huëtsa jahuë mëxojó no. Nëpax tsi quiha Jesu cruz iniquë.

19 Jatsi quiha papi ó tsi Pilató quënëniquë cruzó tsi janahacati chani.

“Nazarét ca Jesu. Jodioba chama-chamaria” i ja quënëni ca niquë.

20 Jabi Jerusalén basima tsi Jesu tooxahacani quiha. Ja quëshpi tsi huëstima ca jodiobá Pilató quënëni ca jisniquë. Tres ca joi bá tsi jahuë chani quënëhacani quiha, naa jodioba joi, griego joi, romanoba joi.

21 Jabi arati ibo bo qui anoma ini quiha Pilató quënëni. Jatsi quiha Pilato qui ja chanicaniquë:

—Mi quënëha ca rarinamahuë. “Jodioba chama-chamaria” quënëyamana rë. Jama, “Jodioba chama-chamaria xo ëa’ ii quiha naa joni” quënëhuë —nëa tsi quiha Pilato qui jaca niquë.

22 Jatsi quiha,

—É quënëha ca rarinamayamaquia ra —i Pilato niquë.

23 Jatsi cruzó tsi Jesu tooxaxo tsi quiha jahuë raiti soldado bá biniquë. Bixo tsi cuatro ca maa ca ja oquëxhuacaniquë jamë bax na. Jabi cuatro ca soldado bo ja icani quiha, naa jahuë raiti ó quëënish cabo. Jatsi quiha jahuë camisaria jiaxëni ca ja bicaniquë, naa quëshëquë yama cato.

24 Bichi tsi soldado bo nëcaniquë:

—Jahuë camisaria no jaxcayamano ra. Suerte bo no niaparino. Toca tsi jahuë camisaria biti ca cahëxëqui noa ra —i jaca niquë.

Toca tsi ja acanai cató tsi Quënëhacani cabo jatihuahacani quiha. Jabi Quënëhacani cabá yoani ca tsi xo naa:

“Jato xëréquë xo tsi noho sahuëti bo ja oquëxhuacaniquë.

Noho camisaria quëshpi tsi suerte bo ja niacaquë” iquina.

Jabi toca tsi soldado bá aniquë ra.

25 Jabi cruzo tsi Jesu jahëhua María, jahuë jahëhua noma, Cleofas ahuini María, María Magdalena, tihí cabo iniquë.

26 Jasca, jahuë jahëhua tapani nii ë iniquë, ëa ri. Jatsi noqui, naa ëa, jahuë jahëhua María, tihí cabo Jesu jisniquë. Jisi tsi,

—Jaboqui mi baquë tsi xo toa, caí —i jahëhua qui ja niquë.

²⁷ Jatsi ë qui ja chaniniquë:

—Noho jahëhua mi otono, mi ihua ó mi bësohai jascaria —iquiina.

Japi noho xobo qui Jesu jahëhua ë boniquë racati.

Jesu nanina

Mateo 27.45-56; Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49

²⁸ Jaquirëquë jahuë maí ca yonoco jatihuahacani ca Jesú cahëniquë. Jatsi, —Tëshinaquia —i ja niquë, Quënëhacanish cabá yoani ca jatihuaxëna.

²⁹ Jabi toá tsi nii quiha chomo iniquë. Nopi ca jënë jayani quiha. Jatsi toa jënëria qui tatë ja moosacaniquë. Moosaxo tsi quiha tahuá tsi tatë ja rëbiquiriahacaniquë. Jatsi jahuë jana qui ja tërocaniquë nopi ca jënë amaxëna.

³⁰ Jënëria acax tsi,

—Jatiquë noho yonoco ra —i Jesu niquë.

Jatsi ja tëpiniquë. Tëpihax ja naniquë.

Jesu xao bo tëcachayamanina

³¹ Jabi chitahëpaimaria quiha jodioba joiti bari iniquë. Ja quëshpi tsi Pilato qui jodiobo chaniniquë:

—Cruzó tsi tooxahacanish caba huico bo tëcaritsacahuë, ja rësohuënicano. Jato yora bo botëmahacaxëti xo —iquiina.

Jabi jodiobo qui anoma ini quiha cruzó tsi yora rotamëhaina, naa jato joiti barí no. Bari-bariria jato jodioba joiti bari ini quiha. Jato qui roa quiha.

³² Jaha tsi quiha soldado bo bocaniquë jato huico bo tëcacaxëna. Jatsi Jesu ya ca tooxahacanish ca joni ba huico pari ja tëcacaniquë, mëri tsi ja rësocano.

³³ Tëcachax Jesu qui ja bocaniquë. Ja qui cahëxo tsi quiha bësoyama ja iqui ca ja jiscaniquë. Ja quëshpi tsi jahuë huico bo ja tëcayamacaniquë.

³⁴ Jama, soldado huëstitá Jesu yora quëpë tsacaniquë jahuë saipí no. Jatsi jimi, jënëpaxa, tihi cabo xapaquëniquë.

³⁵ Jasca, ja rësohai ca ë jisniquë ëa ri. Jabija tsi xo naa ë quënëhaina. Quiayamaquia. Parayamaquia, ja qui ma chitimicano mato ri.

³⁶ Jabi nëca tsi Jesu naniquë Quënëhacanish cabo jatihuahacano iquish na, naa “Jahuë xao bo tëcayamacaxëceni quiha” ini cato ó no.

³⁷ Jasca, “Ja tsacani ca qui tsayaxëhi quiha nohiria bo” ii quiha Quënëhacanish caba iti huëtsa ó no.

Jesu maihuahacanina

Mateo 27.57-61; Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56

³⁸ Jaquirëquë quiha raquëhax tsi Arimatiá ca racanish ca José caniquë Pilato qui. Caxo tsi quiha Jesu yora ja bënëniquë maihuaxëna.

Jatsi quiha,

—Bihuë —i ja qui Pilato niquë.

Jatsi quiha Jesu yora bichi ja caniquë. Jabi Jesu rabëti ja iqui ca ja yoayamaniquë jodioba chama bo qui raquëhi na.

³⁹ Jasca, ja bëta Nicodemo caniquë jaa ri, naa baquichá Jesu qui canish cato. Yora maihuati shomahuati perojome, naa mirra, áloes roi hacani ca chëxëti ja bëcaniquë. Ihuë ini quiha ja bëceni ca chëxëti.

⁴⁰ Jatsi Jesu yora ja bicaniquë. Bixo tsi quiha ja yabocaniquë, chëxëti tsi cohohuahaina.

⁴¹ Jabi cruzó tsi Jesu tooxahacani ca basima huerto ini quiha. Toá tsi maiquini paxa ca ini quiha, naa maihuahama cato.

⁴² Ja bamayamacaniquë, jato jodioba joiti bari chitahëpaimaria ini quëshpi na. Jaha tsi toa maiquini qui mèri tsi Jesu ja maihuacanicuë, cruz basima ja ini quëshpi na.

20

Jesu bësetëquënia

Mateo 28.1-8; Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12

¹ Domingo baquishmari, jari mitsëmono tsi quiha maiquini qui María Magdalena caniquë. Caxo tsi quini quëbëti maxax चाहिताxëni ja yopaniquë. Bahama ja tarahacani quiha.

² Yopahax jahari ja jabaniquë Simón Pedro, ëa, tihi cabo yoaxëna. Jabahax, —Maiquini quima noba Iboba yora ja tsëcacahitaquë rë. ¿Jahuënia cara jahuë yora ja janacahitaha sa? Cahëyamaqui noa rë —i ja niquë.

³ Jatsi quiha Pedro, ëa, tihi cabo jahuë maiquini qui bocanicuë jisxëna.

⁴ No jabanabëquiniquë. Jatsi Pedro ë xononiquë. Jariapari jahuë maiquini qui ë cahënicuë.

⁵ Cahëxo tsi ë naisniquë. Jahá ca jahuë yora yabohacanish ca raiti ë jisniquë caiti xo na. Jari quini qui ë jicoyamaniquë.

⁶ Jatsi ë cho Pedro joniquë. Johax quini qui ja jiconiquë jisxëna. Yabohacanish ca raiti ja jisniquë jaa ri.

⁷ Jatsi Jesu bëmana yabohacaha ca raiti pistia ja jisniquë. Iti huëtsá tsi ja ini quiha pa; yabohaca roha. Raiti tëxë basi jahuë mapo raiti ini quiha.

⁸ Jatsi maiquini qui ë jiconiquë ëa ri. Jicoxo tsi niabëriahacanish ca raiti pistia ë jisniquë ëa ri. Jisi tsi Jesu bëso iqui ca ë cahënicuë ra.

⁹ Toatiyá tsi jari Jesu yoati Quënëhacanish cabo no cahëyamariani quiha, naa “Rësonish cabo quima ja tërohacati xo” iquii cato.

¹⁰ Tsayahax jahari noba xobo qui no caniquë.

María Magdalena qui Jesu jisiquinina

Marcos 16.9-11

¹¹ Jabi jahari quiha jahuë maiquini qui María Magdalena caniquë. Toá tsi arahi ja iniquë, quini quëmëpi nüi iquiina. Arapama tsi quiha ja rëniniquë naisxëna.

¹² Naisxo tsi quiha dos ca ángel bo ja jisniquë. Raiti joxo sahuë ja icani quiha. Jasca, Jesu janahacani cató tsi tsaho ja icani quiha; huësti ca jahuë matoró no, huësti ca jahuë tahë rësó no.

¹³ Jatsi quiha,

—¿Jënihax tsi arahai, cáí? —i ja qui ángel bo niquë.

—Noho Iboba yora ja bocahitaquë rë. Ja janacana ca iti cahëyamaquia rë —i María niquë.

¹⁴ Chanipama tsi quiha ja bopinaniquë. Jatsi Jesu ja jisniquë pa. Jama, Jesu ja iqui ca ja cahëyamani quiha.

¹⁵ Jatsi quiha,

—¿Jënihax tsi arahai, cáí? ¿Tsohuë mërahai? —i ja qui Jesu niquë.

Jabi toa mai obëso ca ja iqui ca María jascahuani quiha. Ja quëshpi tsi ja qui chanitsi María niquë:

—¿Jahuë yora mi bichi? ¿Jahuënia tsi mi janaha? Ea yoahuë; ë bichi cano —i ja qui María niquë.

¹⁶ Jatsi quiha,

—María —i ja qui Jesu niquë.

Ja qui bësohax tsi,

—Maestro pa —i María niquë.

¹⁷ —Ea achariayamahuë. Jari noho Jahëpa qui ë tëronoyamaquë ra —i ja qui Jesu niquë—. Dios, naa noho Jahëpa qui caquia. Jabi mato Dios, mato Jahëpa xo noho Jahëpa ri. Ja qui ë cahai ca yoati tsi ëbë xatë bo yoata —nëa tsi María Magdalena qui Jesu nëcaniquë.

¹⁸ Jatsi quiha Jesu rabëti bo qui María caniquë yoacatsi na.

—Ibo Jesu ë jisquë ra —i jato qui ja niquë.

Jatsi ja qui Jesú yoaha ca jato qui ja yoaniquë.

Jahuë rabëti bo qui Jesu jisiquinina

Mateo 28.16-20; Marcos 16.14-18; Lucas 24.36-49

¹⁹ Jabi domingó tsi quiha manihi Jesu rabëti bo iniquë. Caquë quiha bari. Mitsëmono quiha. Jasca, xobo caiti quëbëhacani quiha, jato jimibo qui ja raquëcani iqui na. Ja manicano tsi quiha jato xërëquë tsi Jesu niitapiniquë pa.

—Joquë ëa ra. Raquëyamacana —i jato qui ja niquë.

²⁰ Chanixo tsi quiha jahuë mëquë bo, jahuë taquëpë, tihi cabo jato ja jismaniquë. Jatsi quiha jahuë rabëti bo ranirianiquë jato Ibo jisi na.

²¹ Jatsi jato qui Jesu chaniëquëniquë:

—Raquëyamacana. Mato raaquia noho chani yoati, naa ëa noho Jahëpá raani jascaria —i jato qui ja niquë.

²² Jatsi quiha jato ja xoohaniquë. Xoohacax tsi,

—Espíritu Santo bicahuë —i jato qui ja niquë—.

²³ Masahacati xo toa nohiria jocha ma shina-bënohaina. Jama, jato jocha pi ma shina-bënoyamano tsi masahacayamaxëqui mato —nëa tsi quiha jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

Tomás Jesu jisnina

²⁴ Jabi jato bëta Tomás, naa Gemelo icanai ca iyamani quiha, naa jato qui Jesu jisiquiquë no. Jabi doce ca rabëti bo ó ca huësti ca ja ini quiha.

²⁵ Ja quëshpi tsi,

—Ibo no jisquë ra —i Tomás qui jaca niquë.

—¿Ocama ni? —i Tomás niquë—. Chahahuanox pari tsi jahuë mëquë tsayacasquia ra. Jasca, clavó tsacahitaha ca iti jiscasquia. Jahuë clavo quini tsi noho mëstis ë raaparino ra —nëa tsi quiha jato qui ja nëcaniquë.

²⁶ Jatsi huësti semana huinocaniquë. Naquëtë tsi manihi quiha ja itëquëcaniquë. Toatiyá tsi jato bëtá Tomás iniquë jaa ri. Jasca, quëbëhacani quiha xobo caiti. Ja manicano tsi quiha naquëtë tsi jato xërëquë tsi Jesu jisiquitapiniquë. Nii quiha. Jatsi,

—Joquë ëa ra. Raquëyamacana —i jato qui Jesu niquë.

²⁷ Jatsi quiha Tomás qui Jesu chaniniquë:

—Nëa mi mëstis raahuë. Noho mëquë tsayahuë. Nëa mi mëquënë tsi noho taquëpë mamëpa. ¿Jari chahahuayamacatsai pa? Ea chahahuahuë —i ja qui Jesu niquë.

²⁸ Jatsi quiha,

—Noho Ibobá, noho Diós —i Tomás niquë quëbihi na.

²⁹ Jatsi quiha,

—Chahahuagui mia, ëa mi jisi iqui na. Jama, shoma tsi xo toa ëa jis-haxma tsi ë qui chitimicanaibo ra —i ja qui Jesu niquë.

Jesú anina

³⁰ Jabi huéstima ca jisti huétsa bo Jesú aniquë jahuë rabëti bo bësojo xo na. Naa libro ó tsi tihi ca jahuë bo quënëyamaxëquia; huéstima quiha.

³¹ Jama, naa jisti bo quënëhacaquë jaha no pasohai ca Xabahamati Ibo Jesu nori ca ma cahëno. Jasca, Dios Baquë ja nori ca ma cahëno. Jabi bëso-bësopaoxëhi quiha ja qui chitimicanaibo.

21

¹ Jaquirëquë noqui, naa jahuë rabëti bo qui Jesu jisiquitëquëniquë ia Tiberias quëmapó no. Jabi nëca tsi noqui ja jisiquiniquë.

² Simón Pedro, Tomás, Natanael, naa Galileá ca yacatá racanish cato, Zebedeo baquë bo, Jesu dos ca rabëti bo, tihí cabo no iniquë ia quëmapó no.

³ Jatsi,

—Sani ai caquia ra —i noqui Pedro niquë.

Jatsi,

—Mi bëta caqui noa noqui ri —i no niquë.

Jatsi noti qui no jiconiquë noqui tëquëta. Jicoxo tsi mahitsa no tana-tanashiniquë rë. Yama quiha.

⁴ Huëaquë tsi quëmapó ca joni nii ca no jisniquë. Jesu ja iqui ca no cahëyamani quiha.

⁵ Jatsi,

—¿Japa? ¿Mëquë ya ni mato, joni bá? —i noqui ja niquë.

—Yamaha rë —i no niquë.

⁶ Jatsi,

—Noti mënëcayá tsi mato nishi niatsacana. Toá ca bixëqui mato ra —i noqui ja niquë.

Jatsi mënëcaya ó tsi noba nishi no nianiquë. Anomaria sani ini quiha. Jahari nishi xërëtimaxëni no iniquë rë, tihiria ca sani ini quëshpi na.

⁷ Jatsi Pedro qui ë chaniniquë:

—Tonia Ibo tsi xo toa ra —iquiina.

Jatsi Pedró jahuë sahuëti sahuëniquë. Tsoboco ja ini quiha. Sahuëhax jënë qui ja biisiniquë Jesu qui caxëna.

⁸ Notí tsi noqui tëxë chitëniquë, sani rëamë ca nishi xërëhi na. Quëmapo basima no ini quiha, cien metros roha.

⁹ Rërëxo tsi chihi rëxquë no jisniquë. Jahá ca sani imahi ja ini quiha. Toá tsi mapari ini quiha jaa ri.

¹⁰ Jatsi noqui Jesu chaniniquë:

—Ma bichí ca sani tihi roha ca nëri bëcana —i noqui ja niquë.

¹¹ Jatsi noti qui Pedro jiconiquë sani bixëna. Quëmapo qui nishi ja xërëniquë. Rëamë tsi nishí ini quiha; ciento cincuenta y tres sani quiha. Tësëyamaniquë nishi pa, huéstima ja iquë ri.

¹² Jatsi,

—Nëri bëcahuë. ¿Sani piyamacanai? —i noqui Jesu niquë.

Jabi Ibo Jesu yoi ja iqui ca no cahëniquë. Ja tsi xo toa “¿Ibo yoi ni mia?” iyamanoniquë.

¹³ Jatsi mapari bichi Jesu caniquë. Bixo tsi noqui ja mëaniquë. Sani noqui ja aniquë piti.

¹⁴ Jabi tres tsi ja iniquë, naa noqui Jesu jisiquihaina bësotëquëhax na.

Simón Pedro ja Jesu chaninina

¹⁵ No oriquiquë tsi quiha Simón Pedro Jesú nicaniquë:

—¿Tëxë bo oquë tsi ëa noihai, Jonás baquë Pedró? —iquiina.

Jatsi,

—Jaahuë, Ibobá. Mia noiquia. Toa cahëqui mia ra —i Pedro niquë.

Jatsi Jesú quëbiniqüë:

—Noho oveja bo, naa ëa chahahuacanaibo tiisimana —i ja qui ja niquë.

¹⁶ Jatsi Jesú Pedro nicatëquëniqüë:

—¿Ea noiyoihai? —iquiina.

—Jaahuë, Ibobá. Mia noiquia. Toa cahëqui mia ra —i Pedro niquë.

Jatsi,

—Noho oveja bo obëso mi ino ra —i ja qui Jesu niquë.

¹⁷ Jatsi quiha Jesú Pedro nicatëquëniqüë pa:

—¿Ea noiyoihai, Jonás baquë Pedró? —iquiina.

Jatsi Pedro cohuëniqüë, tres tsi “¿Ea noihi?” i Jesu ni iqui na.

—Jatiroha ca cahëqui mia, noho Ibobá. Mia noiyoiquia. Toa cahëqui mia ra —i Jesu qui Pedro niquë.

Jatsi quiha,

—Noho oveja bo tiisimana —i ja qui Jesu niquë—.

¹⁸ Jabi jaha mi quëëhai ca mi a-apaoniquë, shinapayo mi iquë no. Jama, mi sirinaquë tsi mia nëxacaxëcani quiha nohiria bo. Mi cacasyamahai ca qui mia mëpicaxëcani quiha mia namëxëna —nëa tsi quiha Pedro qui Jesu nëcaniqüë.

¹⁹ Jabi Pedro rësohai quinia Jesú jismani quiha nëca tsi ja chaniqüë no. Jabi Pedro rësohai cató tsi Dios oquë jismahacaxëti ini quiha. Jatsi,

—Ea banahuahuë —i ja qui Jesu niquë.

Jesu rabëti huëtsa

²⁰ Jatsi bopinaxo tsi ëa yoi Pedró jisniqüë. Jato cho banahuahi ë ini quiha. Jabi Jesu rabëtiria ë ini quiha ëa ri. Jabi no oriquino tsi Jesu tapai tsahonish ca ëa xo naa, naa “¿Tsohuë ni toa mia pasomaha cato, Ibobá?” iquish cato.

²¹ Jatsi ëa jisi tsi,

—¿Japa toa joni, Ibobá? ¿Jënahuariahax rësoxëhi ni? —i Pedro niquë ëa yoati na.

²² Jatsi quiha Jesú Pedro quëbiniqüë:

—Toa joni shinayamahuë. Mi shina ma xo ja rësohaina. Ja bësopino tsi jahari ë joxëquë rohari noho shina tsi xo toa. Ea mi banahuati xo iquia —iquiina.

²³ Jatsi pë “Rësoyamaxëhi quiha Juan” itsi nohiria bo niquë. Jabi toa mahitsa ca chani rëtsamani quiha chahahuacanaibo xërëquë no rë. Jabi “Rësoyamaxëqui Juan” iyamaniqüë Jesu. Jama, “Mi shina ma xo ja rësohaina. Ja bësopino tsi jahari ë joxëquë rohari noho shina tsi xo toa. Ea mi banahuati xo iquia” i Pedro qui ja ni quiha.

Jatihaina

²⁴ Jabi Juan xo ëa, naa carta quëñëhai cato. Jabija tsi xo naa ë quëñëhaina ra. Jabija ca ë quëñëhai ca nori ca cahëqui mato ri.

²⁵ Jabi huëstimaria tsi xo toa Jesú anina ra. ¿Jënahuariaxo raca ja ani ca tëquë no quëñëna? Jatiroha ca ë quëñërohapino tsi xëa narisquë aquë janati ra.

Los Hechos De Los Apostoles

¹ Noho jariapari ca cartá tsi Jesú yoati mi qui è quènèniquë. Quènëxo tsi jatiroha ca Jesú anina, ja tiisimayonina, tihì cabo mi bax è quènèniquë, naa jahuë yonoco ja chitahèhuatiya rohari ja tërononiquë rohari.

² Tihì tsi è quènèni quiha. Jama, tërononox pari tsi quiha ja bini ca rabëti bo Jesú tiisimaniquë Espiritu Santo chamá no.

³ Jasca, bësohax huëstima tsi quiha jato qui ja jisiquiniquë. Cuarenta bari no tsi quiha jato bëta ja ini quiha. Jato bëtapama tsi quiha Diós otohài ca yoati ja chani-chaniniquë.

⁴ Jahuë rabëti bo ya rabënapama tsi quiha jato qui ja nëcaniquë:

—Jari Jerusalén ax riquiyamacana. Nëa xo tsi manaparicana, naa noho Jahëpá mato qui raacatsai ca quëshpi na. “Espiritu Santo raaquia” i ja ni quiha, naa mato è yoani jascariá.

⁵ Jënë tsi mato Juan yamabá ashimaniquë. Jama, ichariama bari no tsi Espiritu Santó tsi ashimahacaxëqui mato ra —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

Mana Jesu tërohacarina

⁶ Jabi Jesu ya rabënapama tsi quiha jahuë rabëti bá nicaniquë:

—¿Jaboqui tsi Israél cabo qui jato mai jahari axèhai, Ibobá? —i ja qui jaca niquë.

⁷ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Bari bo, fecha bo, tihì cabo janati Ibo tsi xo noho Jahëpa ra. Toa bari fecha bo cahënoma xo mato ra.

⁸ Jama, ma cahëxëti ca tsi xo naa: Mato qui Espiritu Santo jono tsi chama bixëqui mato. Jatsi caxëqui mato èa yoati chanixëna. Jatsi Jerusalén, jatiroha ca jodioba mai, samariaba mai, nëama ca carayanaba mai, tihì cató tsi èa yoati chanixëqui mato ra —i jato qui Jesu niquë.

⁹ Chanihax tsi quiha nai qui ja tërohacaniquë. Ja tëronono tsi quiha ja tsaya-tsayacaniquë. Jatsi quiha tsëmo qui ja jiconiquë. Caquë ra. Jisnoma ja ini quiha.

¹⁰ Jabi ja tëronohai ca ja tsaya-tsayacano tsi quiha dos ca ángel bo jisiquiniquë jato tahë no.

¹¹ Jisiquihax ja nëcacaniquë:

—Jëniriahax nëá tsi niicanai pa, naa nai tsaya-tsayacanaina, Galileá ca joni bá? Jotëquëxëhi quiha naa mato ó ax tëronohax ca Jesu yoi ra. Ja tëronohai ca ma jisquë. Toca tsi jahari joxëhi quiha ja bacaxëquë no —i jato qui ángel bo niquë.

Matías ja bicanina Judas iti biti

¹² Maca Olivo Ya jisbëria tsi quiha Jerusalén qui ja bacacaniquë, naa jahuë Chani chitahèhuati ibo bo. Cariama quiha.

¹³ Yaca qui cahëhax tsi quiha jato naquëtë qui ja jicocaniquë. Mana jato racati ini quiha. Toá tsi ja manicaniquë, naa Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Alfeo baquë Jacobo, Simón, naa gobiernopasomaha chaninish cato, Jacobo noma Judas.

¹⁴ Toá tsi iniquë yoxa bo ri, naa Jesu jahëhua, jahuë noma bo, tihì cabo.

¹⁵ Toatiyá tsi quiha Pedro niiniquë chahahuacanaibo qui chanixëna. Toá tsi ciento veinte ca nohiria mani ini quiha. Niihax ja nëcaniquë:

¹⁶ —Jatihuahacati nori quiha Quënëhacanish cabo iquë ra, naa Espiritu Santó David yamabo chanimanina. Jabi Judas yamabá, naa Jesu qui tsamicanish cabo mëpinish cató ani ca yoati David yamabo chanimi quiha.

¹⁷ Jasca, no bëta Judas yamabo yonocobëquinapaoni quiha.

¹⁸ Jama, ja ani ca yoi ca quëshpi tsi parata ja bini quiha pë. Bixo tsi quiha mai pistia ja copini quiha. Toá tsi ja rësoniquë paquëhax na. Poshini quiha jahuë jatoquë. Jatsi jahuë poco xapaquëni quiha.

¹⁹ Jatsi quiha “Mai Jimi Ya” toa mai Jerusalén ca nohiria bá quënaniquë nicaxo na. Jato joí tsi quiha “Acéldama” ja icani quiha.

²⁰ Tsayacahuë. Nëca tsi quiha salmos libro ó tsi David yamabá quënëni quiha:

“Yoshihuahacaxëti xo jahuë xobo.

Toá tsi nohiria racayamano”

i ja ni quiha.

‘Jasca,

“Jahuë yonoco huëtsá bino”

ii quiha Judas yoati na.

²¹ ‘Ja tsi xo toa huësti ca joni no bixëti xo jahuë yonoco iti ja bino iquish na. Jasca, no bëta inish ca ja iti nori quiha, naa Jesu ya co-copaonish cató.

²² Juan yamabá Jesu ashimani ca jisni ca ja iti xo. Jasca, jatiroha ca Jesú ayonina, no quima ax ja mëbihacanina, tihí cabo jisti nori ja iti xo. Jasca, “Bëso xo Jesu” i ja xëti nori quiha no bëta —nëa tsi Pedro nëcaniquë jato qui.

²³ Jatsi quiha dos ca joni bo ja bicaniquë. Bichi tsi quiha ja bëhoxcaniquë:

²⁴ —Jatiroha ca joni ba shina naispiqui mia ra. Nëa xo dos ca joni bo. ¿Jëni ca joni mi bichi? Noqui jismahuë ra,

²⁵ naa Chani chitahëhuati iboba yonoco ja ano. Jabi naa yonoco Judás niabëriani quiha rë jahuë iti qui caxëna —nëa tsi ja nëcacaniquë bëhoxhi na.

²⁶ Jatsi quiha suerte bo ja acaniquë cahëxëna. Bëboniquë Matías. Bëbohax once ca Chani chitahëhuati ibo bo qui ja riiniquë.

2

Espiritu Santo jonina

¹ Fiesta Pentecostés icanai ca bari tsëquëquë tsi quiha naquëtë tsi chahahuacanaibo tëquë mani iniquë.

² Manipama tsi quiha nai ax johai ca yoshi chamaxëni ca pacotsa ja nicacaniquë. Rëamëni quiha xobo, naa ja tsahocanai cató no.

³ Jatsi quiha chihi jana jisiria ca ja jiscaniquë. Jatiroha cabo qui naa chihi jana japacaniquë mapëxëhax na. Jato mapo tëquë ó nii ja icani quiha.

⁴ Jatsi quiha Espiritu Santo ja rëahacacaniquë. Rëamëhax joi jamëri tsi chanitsijacaniquë, naa Espiritu Santó jato chanimahai cató no.

⁵ Toatiyá tsi quiha Jerusalén tsi huëstima ca jodiobo racahi iniquë, naa páis huëtsa bo ax bëcanish cabo. Dios noicanaibo ja icani quiha.

⁶ Naa yoshini pacotsa ja nicacaniquë jato ri. Nicahax tsi quiha ja quëtsoicaniquë. Jatsi ja shina-risiquicaniquë, jato joi yoi bá tsi ja chanicanai nori quëshpi na.

⁷ Jatsi ja ratë-ratëcaniquë:

—Jisna. ¿Galiléa ca joni bo ma ni naa chanicanaibo pa?

⁸ ¿Jënahuariaxo raca noba joi yoi tsi nicahi ni noa sa?

⁹ Nĕá xo Partia joi jaya cabo. Nĕá xo Media joi jaya cabo. Nĕá xo Elam joi jaya cabo. Jasca, nĕá xo Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, Asia, tihi ca maí ca nohiria joi bo ra.

¹⁰ Jasca, nĕá xo Frigia, Panfilia, Egipto, tihi ca mai ax bĕcanish cabo. Nĕá xo Africa ó ca Cirene ori ax becanish cabo ra. Jasca, nĕá xo Roma ax bĕcanish cabo, jodioba arati jabi binish ca carayanabo ri.

¹¹ Jasca, tobi Creta, Arabia, tihi ca mai ax bĕcanish cabo. Noba joi yoi bá tsi chanicani quiha pa. Anomaria ca Díos aca ca noba jói tsi yoacani quiha ra —nĕa tsi quiha naa nohiria nĕcacaniquĕ.

¹² Jatsi quiha ja ratĕyocaniquĕ. Ratĕhax,

—ĵĕnahuaría ni sa? ĵĕnipihi ni? —i jaca niquĕ chaninahi na.

¹³ Jama, huĕtsa bá osa-osacaniquĕ nicaxo na.

—Huĕstima ca jĕnĕ ja ayocaquĕ iqui noa. Pahĕquĕ naa joni bo ra —i jaca niquĕ rĕ.

Nohiria bo qui Pedro chaninina

¹⁴ Jatsi quiha Pedro niiniquĕ once ca Chani chitahĕhuati ibo bo ya. Niihax chanitsijaniquĕ joi pistiamá no.

—Ea nicacana, ĕbĕ xatĕ bá, Jerusalĕn ca racacanaibá.

¹⁵ Naa joni bo pahĕha ca quĕscahuaqui mato pĕ. Pahĕyama ca xo iquia. ĵĕnahuariahax ja pahĕcana? Tsayacapa. Huĕaquĕ tsi, naa a las nueve roha tsi xo ra.

¹⁶ Jama, ma jisi ca yoati Joel yamabá quĕnĕniquĕ ra. Ja yoani ca tsi xo naa:

¹⁷ “Jaroha ca barí tsi nohiria bo tĕquĕ qui noho Shina japaxĕquia ra”
ii quiha Dios.

“Jasca, ĕa yoati tsi chanicaxĕcane quiha mato baquĕ bo, mato jahi bo ri.

Jasca, tĕnamĕcaxĕcane quiha mato shinapayo bo.

Jasca, namacaxĕcane quiha mato siri bo.

¹⁸ Jasca, noho yonati bo, naa joni bo, yoxa bo, tihi cabo qui noho Shina japaxĕquia ra toa barí no.

Jatsi ĕa yoati tsi chanicaxĕcane quiha ra.

¹⁹ Jatsi naipá ca jistiria bo, maí ca jisti bo, tihi cabo jismaxĕquia.

Tobixĕhi quiha jimi, chihí, chihicohini

²⁰ Jasca, tsĕmonaxĕhi quiha bari.

Shininaxĕhi quiha oxĕ, naa jimi jascaria.

Tocaxĕhi quiha ra, Ibo johai ca bari tsĕquĕnox pari no.

Anomariaxĕhi quiha toa bari ra.

²¹ Jasca, xabahamahacaxĕcane quiha Iboja janĕ quĕnacaxĕcanaibo tĕquĕ”
ii quiha Dios; nĕa tsi Joel yamabá quĕnĕniquĕ.

²² ‘Ea nicaparicana, Israĕl ca joni bá. Jahuĕ Jesu, naa Nazarĕt ca Jesu qui chama Díos aniquĕ ra. Toca tsi quiha Díos raani ca ja iqui ca ma jismahacaniquĕ, Dios chamá tsi jistiria bo ja ani cató no. Jisti bo ja aniquĕ ra mato bĕtaquí na.

²³ Jabi naa joni mato qui mĕahacaniquĕ, Dios shinana, naa jaha ja quĕĕni ca ja ini quĕshpi na. Jatsi carayanabo yaxo tsi cruzó tsi naa joni ma tooxaniquĕ. Naa joni ma namĕniquĕ iquia.

²⁴ Jama, jahuĕ Jesu Díos bĕsotĕquĕmaniquĕ iquia. Bĕsoyama caba iti quima ax ja paquĕmahacani quiha ra. Bĕbotimaxĕni ja rĕsohai ca ini quiha.

²⁵ Jabi Jesu yoati tsi David yamabo nĕcaniquĕ:

“Ea bĕsojó ca Ibo ĕ jisquĕ.

Ea jisbĕriayamahi quiha.

Ja iqui tsi shina-motsiquiyamaxëquia ra.

²⁶ Ja tsi xo toa shina-raniquia.

Anomaria xo noho Ibo iquia ranihi na.

Rësohax bësotëquëti ó pasoquia ra.

²⁷ Bësoyama caba iti ó tsi ëa jisbëriayamaxëqui mia ra.

Jasca, mi chama iqui tsi poroyamaxëhi quiha mi yonati jiaxëni cato.

²⁸ Bësoti quinia ëa mi jismaquë.

Jasca, ëa ranihuaxëqui mia, mi bëta ë xëquë no”

i jahuë Jahëpa Dios qui Jesu ni quiha David yamabá quënëni cató no.

²⁹ “Bëró tsi mato qui chaniquia, ëbë xatë bá. Nicacana. Siri tsi David yamabo yoi rësoniquë. Ja maihuahacaniquë. Jasca, tobi quiha no bëta jahuë mai.

³⁰ Jabi Dios shina cahëxëni ca David yamabo iniquë iquia. “Mi चाहितaxocobo huësti ca janaxëquia, mi trono xo tsi ja yonano” i ja qui Dios ni ca ja cahëniquë. Jasca, quiayamahai ca Dios ini ca ja cahëniquë.

³¹ Jabi rëquë ca xaba tsayahi David iniquë Cristo qui. Diós axëti nori ca cahëhax tsi quiha Cristo bësotëquëxëhai ca yoati ja chaniniquë. Bësoyama cabo iti ó tsi ja niabëriahacayamaxëhaina, jahuë yora poroyamaxëhaina, tihi cabo yoati David chanini quiha.

³² Dios tsi xo toa naa Jesu icanai ca Bësotëquëmati Ibo. Ja bësotëquëyamëquë ra. Tihi ca tsi xo toa no yoahaina ra, naa noqui tëquëta.

³³ Jasca, jahuë Jesu Diós oquë-oquëhuaniquë ra. Jaboqui Dios mënëcayá tsi tsaho xo ra. Jaquirëquë Espiritu Santo jahuë Jahëpa quima Jesús biniquë. Bixo tsi quiha noqui ja japaniquë, naa Diós yoani jascaria. Jabi noqui Espiritu Santo japahacahai ca tsi xo toa ma tsaya-tsayahaina, ma nica-nicahaina ra.

³⁴ Tsayacahuë. Nai qui tëronoyamaniquë noba David yamabo. Jama, nëca tsi ja quënëniquë noba Jesu yoati na:

“ ‘Noho mënëcayá tsi tsahotsina,

³⁵ mi chama nama tsi mia pasomaha cabo ë janaxëquë rohari’ i noho Ibo qui Ibo Dios ni quiha”
nëa tsi David yamabo nëcani quiha.

³⁶ Jatsi jatiroha ca Israél ca nohiria bá jabija ca cahëno ra. Ma tooxani ca Jesu Diós oquëhuaniquë ra. Noba chama, noqui Xabahamati Ibo, tihi cabo Diós jahuë Jesu manëmaniquë —nëa tsi nohiria bo qui Pedro nëcaniquë.

³⁷ Jatsi Pedró yoani ca nicahax tsi quiha ja cohuënacaniquë. Cohuënahax, —¿Jënahuaxëhi ni noa ra, noba xatë bá? —i Pedro, Chani chitahëhuati ibo bo, tihi cabo qui jaca niquë.

³⁸ Jatsi Pedró quëbiniquë:

—Mato jocha quima Dios quiri bësocana. Jasca, Jesu janë tsi ma ashimahacaxëti xo. Tocacana, mato jocha masahacano iquish na. Jatsi mato qui Espiritu Santo axëhi quiha Dios ra.

³⁹ Mato, mato xocobo, carayanabo, tihi cabo qui Espiritu Santo acatsi quiha, mato qui jahuë Chani acacani iqui na. Bixëhi quiha noba Ibo, Diós quënëni cabo tëquë —nëa tsi nohiria bo qui Pedro nëcaniquë.

⁴⁰ Chanipama tsi quiha jato ja yoba-yobaniquë:

—Jochahuaxëniria ca nohiria bo quima tsëquëcana, xabahamahacaxëna —iquiina.

⁴¹ Jatsi quiha ashimahacaniquë jahuë chani chahahuanish cabo. Toa barí tsi quiha chahahuacanaiba máxo qui tres mil ca nohiria riiniquë ra.

⁴² Chahahuaxo tsi quiha Chani chitahëhuati ibobá tiisimani ca ja nicanicaniquë. Jia tsi quiha ja rabëna-rabë nabëquicaniquë. Rabënaxo tsi quiha Dios shiati ja nëtocaniquë. Jasca, Dios qui ja bëhox-bëhoxcaniquë.

Jariapari ca chahahuacanaibo

⁴³ Toatiyá tsi quiha huëstima ca jisti bo jahuë Chani chitahëhuati ibobá aniquë. Jatsi ratëyoniquë nohiria tëquë, tsayahi na.

⁴⁴ Jasca, racanabëquiniquë chahahuacanaibo tëquë. Racanabëquihax tsi quiha jato jahuë bo tëquë ja xatënacaniquë.

⁴⁵ Jato jahuë bo iniaxo tsi quiha noitiria cabo qui parata ja acaniquë.

⁴⁶ Jasca, jatiroha ca barí tsi quiha jodioba arati xobó tsi ja cati-caticaniquë Dios qui araxëna. Jasca, jato xobo xo tsi quiha shiati ja pi-pipaocaniquë. Jasca, ja oriquibëquinapaocaniquë ranihax na. Ja huashiyamacani quiha.

⁴⁷ Jasca, jia tsi Dios ja ocahua-ocahuacaniquë. Nohiria qui jia jato jabi ini quiha. Jasca, jatiroha ca barí tsi quiha nohiria xabahamahacaniquë. Jatsi iglesia qui ja riicaniquë chahahuahax na.

3

Catëjo tahë jaya ca jënimahuanina

¹ Huësti barí tsi quiha Pedro, Juan, tihi cabo jodioba arati xobo-xoboria qui bocaniquë bëhoxhi na. A las tres ja ini quiha, naa jato bëhoxti hora.

² Jabi toá tsi arati xobo caití tsi quiha, naa “Caiti Jiaría” icanai cató tsi quiha joni noitiria ca tsaho iniquë. Catëjo ca tahë yoi jayanish ca ja ini quiha. Jatiroha barí tsi toá tsi ja janahacani quiha, parata bënariati.

³ Jatsi arati xobo-xoboria qui Pedro, Juan, tihi cabo jicohai ca ja jisniquë. Jisi tsi,

–E qui parata ahuë –i jato qui ja niquë.

⁴ Jatsi joni Pedro Juan bëisniquë. Bëis-hax ja qui Pedro chaniniquë:

–Noqui bëishuë iquia –iquiina.

⁵ Jatsi quiha joni tsaya-tsayaniquë. Parata ó ja pasoni quiha.

⁶ Jatsi Pedro ja qui nëcaniquë:

–Parata yama ca ëa xo naa. Jama, mia mëbicasquia. Nazarét ca Jesucristo tsi xo toa chama jaya cato. Jahuë jané tsi tapitsina iquia –i ja qui Pedro niquë.

⁷ Jatsi jahuë mëquë mëncayá tsi Pedró biniquë. Bixo tsi quiha toa joni ja joimanicuë. Chamatapini quiha jahuë tahë. Jënima jahuë jopoto ini quiha.

⁸ Jatsi joni biisniquë. Jahuë tahë tsi ja niiniquë. Jatsi co-cotsijaniquë. Jatsi quiha Pedro, Juan, tihi cabo ya arati xobo qui ja jiconiquë jaa ri. Co-copama tsi quiha Dios ja ocahua-ocahuacanicuë, biisi-biisixo na.

⁹ Ja cohaina, Dios ja ocahuahaina, tihi ca tsi quiha toá ca maní ca nohiria bá jisniquë.

¹⁰ Parata bënaxëniria cato, naa “Caiti Jiaría” icanai cató ca tsahopaohax ca joni ja iqui ca cahëhax tsi ja ratëyocaniquë.

–¿Jënahuariahax ja jënimahuahacaha sa? –i jaca niquë tsayahax na.

Arati xobó tsi Pedro chaninina

¹¹ Pedro, Juan, tihi cabo parata bënaxëniria cató achanicuë. Achajahuano tsi quiha jato qui nohiria bo jabayonicuë tsayacatsi na. Portal de Salomón icanai cató tsi ja quëtrocani quiha.

¹² Jatsi nohiria bo jisi tsi quiha jato qui Pedro chaniniquë. Ja nëcaniquë:

–¿Jëniriahax ratëcanai pa? ¿Jëniriauxo tsi noqui tsaya-tsayacanai sa? Noba chamá tsi naa joni no tapimayamacuë ra. ¿Jënahuariauxo noba mëstë ca jabi tsi naa joni no jënimahuana ra?

13 Dios, naa noba Abraham yamabo, noba Isaac yamabo, noba Jacob yamabo, tihi caba Diós jahuë yonati Jesu oquëhuaniquë ra. Jabi naa jasca ca Jesu Pilato qui ma mëaniquë pë, ja namëhacano. Jatsi Pilató paquëmamacasquë tsi quiha “Anoma. Paquëmayamahue” i ja qui ma niquë ra.

14 Mato ti tsi xo toa jocha yama ca Mëstëxëniria ca niati ibo-iboria bo iquia. Niaxo ati ibo-iboria ca joni ma baaniquë rë, paquëmahacati.

15 Mato ti tsi xo toa nohiria Bësomati Ibo-iboria acanaibo iquia. Jama, naa acacanish ca Jesu Diós bësotëquëmaniquë ra. Jabija tsi xo naa no yoahaina iquia. Parayamaqui noa.

16 Naa joni, naa ma tsayahai ca joni jënimahuahacaquë ra, naa jasca ca Jesu janë no. Naa ma cahëhai ca joni tapimahacaquë ra, toa janë qui ja chitimiha cató no. Tsayacahuë.

17 Jisa, noho xatë bá. Tonia cahëxoma tsi ma tocaniquë iquia, naa mato rëquënininti ibobá ani jascaria.

18 Jama, toca ca quiniá tsi quiha ja yoacani ca Diós jatihuaniquë, ma tocani cató no. Naama tsi quiha Cristo yoati tsi jahuë Chani yoanish cabo chanini quiha, “Tënëxëti xo Cristo” iquiina.

19 Jatsi jaboqui mato jocha quima Dios quiri bësocana ra, mato jocha masahacano iquish na.

20 Jatsi mato ranihuaxëhi quiha Ibo Dios. Jasca, mato bax ja bini ca Xabahamati Ibo, naa jahuë Jesu mato qui raaxëhi quiha.

21 Jama, jaboqui naipá tsi ja chitëpariti xo ra. Jariapari tsi tsëquëxëti xo jatiroha ca paxahuahacatiya, naa Dios Chani yoanish cabá tsi Diós yoani jascaria.

22 Moisés yoani ca nicacana. Ja nëcani quiha: “Mato qui Dios Chani Yoati Ibo-iboria raaxëhi quiha Dios ra, naa mato qui ëa ja raani jascaria. Mato jimoibo huësti ca yoi ixëhi quiha naa joni ra. Ja yoahai ca tëquë ma nicaxëti xo.

23 Jasca, Dios nohiria bo quima aquëquëmahacaxëti xo toa joni chani nicayamacanaibo. Nicayamahax quëyohacacaxëcani quiha” tihi ca tsi i Moisés ni quiha ra.

24 Jabi naa xaba yoati tsi Dios Chani yoanish cabo tëquë chanipaoni quiha, naa Samuel yamabo tiya rohari cabo.

25 Jasca, naa Dios Chani yoacanish caba chahitaxocobo xo mato ra. Mato qui Dios Chani acacani quiha jaari, naa mato naborëquëbo qui ja acacani jascaria. Jariapari tsi quiha Abraham yamabo qui Dios Chani acacaniquë, naa “Chahitaxocobo jayaxëqui mia. Toa baquë tsi shomahuahacaxëhi quiha maí ca nohiria bo tëquë” i ja qui Dios nina.

26 Jatsi mato jodiobo qui pari tsi quiha jahuë yonati yoi Diós raaniquë mato shomahuaxëna. Mato jocha quima mato casomacatsi quiha ra —nëa tsi quiha Pedro nëcaniquë nohiria bo qui.

4

Jodiobo yosibo bësoj tsi Pedro, Juan, niinina

1 Jari nohiria bo qui ja chanicano tsi quiha bëcaniquë arati ibo bo, arati xobo obëso ca capitán. Jasca, bëcaniquë saduceobo icanai ca chama bo ri, naa “Bësotëquëyamaxëhi quiha nohiria” icanaibo.

2 Jato qui yoi ini quiha toa nohiria bo qui Pedro, Juan, tihi cabá tiisimanina, Jesu bësotëquëmahacani nori yoahi ja icani quëshpi na. Jato qui yoi toa chani ini quiha, nohiria bësotëquëyamaxëhai ja quëshcahuacani quëshpi na. Jatsi Pedro, Juan, tihi cabo qui ja caxacaniquë.

³ Caxahax tsi quiha jato qui ja tsamicaniquë. Caquë quiha bari. Ja iqui tsi preso qui jato ja nanëcaniquë huëaquë copixëna.

⁴ Jama, huëstima cabá chahahuaniquë jato chani nicaxo na. Cinco mil ca joni bo tahë ja icani quiha.

⁵ Huëaquë tsi quiha jodioba chama bo catiniquë, naa jato yosibo, jato yoba tiisimacanaibo.

⁶ Toá tsi quiha Anás, naa jato arati ibo-iboria iniquë jaa ri. Jasca, toá tsi quiha Anás jimibo iniquë jato ri, naa Caifás, Juan, Alejandro, tihi cabo.

⁷ Catixo tsi quiha jato nêpax tsi Pedro Juan ja nimacanicuë nicaxëna. Nimahax,

—¿Jënahuaxo tsi naa joni ma jënimahuahitaha sa? ¿Jahuë chama ya ni mato ra? ¿Tsohuë ni toa naa chama mato qui ati ibo ra? —i jato qui jaca niquë.

⁸ Jatsi quiha Espiritu Santo rëamëxo tsi Pedró quëbiniquë:

—Noqui nicacana, nohiria chama bá, yosibá.

⁹ ¿Naa noitiria ca joni no mëbihitaha ca yoati tsi noqui nicacana sa? “¿Jënahuarihax naa joni jënimahuahacaha sa?” ¿ii ni mato ra?

¹⁰ Jënima quiha. Ma cahëyoti xo. Cahëxëti xo Israel ca nohiria bo tëquë ri. Nazaret ca Jesucristo chamá tsi ja jënimahuahacahitaquë ra, naa ma tooxani ca jasca cato chamá no. Ja tsi xo toa Diós bësomanina. Jesu chama iqui tsi mato bësójó tsi nii quiha naa joni ra.

¹¹ Jabi naa jasca ca Jesu yoati tsi chanihi quiha Quënëhacanish cabo ra.

“Oquënaxëhi quiha yosibá niaha ca Maxaxa ra.

Oquë-oquëria ca manëxëhi quiha”

ii quiha ra. Jabi Jesu tsi xo naa maxaxa ra, naa ma niani cato. Jama, naa maxax jascaria tsi ja oquënani quiha.

¹² Oquë-oquëria ca tsi xo naa ra. Yama tsi xo Xabahamati Ibo huëtza ra. Ja huësti ca tsi xo Jesu. Jaroha ca tsi xo toa Diós noqui acana noqui xabahamati —nëa tsi quiha chama bo qui Pedro nëcaniquë.

¹³ Chama ya tsi Pedro, Juan, tihi cabo chanini nori ca jisi tsi toa chama bo ratërianiquë. Jasca, escuela qui ja boyamacani nori ca nicaquí tsi Jesu rabëti bo ja icani nori ca ja cahëcaniquë.

¹⁴ Jama, Pedro, Juan, tihi cabo ya nihai ca jënimahuahacahitahax ca joni jisi tsi quëbiti ja cahëyamacani quiha. Ja iqui tsi jato qui quësoti mëtsama ja icanicuë.

¹⁵ Jatsi quiha naquëtë cacha jato ja raacanicuë jamëhax chaninaxëna. Raahax,

¹⁶ —¿Jënahuariaxëhi ni noa sa, naa joni bo qui? Naa anomaria ca jisti naa joni bá acahitaha ca cahëhi quiha Jerusalen ca nohiria bo tëquë rë. ¿Jënahuarihax “Oca ma xo” i no na ra?

¹⁷ Naa jahuë bo nohiria bo qui pacanamitsa rë. Jato no jënëxëti xo ra. Jatsi jato no yobano, Jesucristo janë tsi ja chanitëquëpistiariacano —i jaca niquë chaninahi na.

¹⁸ Jatsi quiha Pedro, Juan, tihi cabo ja quënacanicuë. Quënaxo tsi quiha jato ja yobacanicuë:

—Nohiria bo qui Jesu yoati tsi ma chanitëquëyamano ra —iquiina.

¹⁹ Jama, Pedro, Juan, tihi cabá quëbiniquë:

—Shinaparciana. ¿Tsohuë nicayoixëhi ni noa ra? ¿Mato ni? ¿Dios ni?

²⁰ ¿Jënahuariaxo no chaninahi ca no jënëna ra? No jisnina, no nicanina, tihi cabo yoati tsi no chaniti xo ra —i jato qui Pedro Juan niquë.

²¹ Yobatëquëxo tsi quiha chama bá jato paquëmaniquë. Jabi nohiria bo qui raquëquí tsi Pedro, Juan ja copiyamacani quiha. Jabi naa jënimahuahacanish ca joni quëshpi tsi Dios ocahuahi nohiria bo iniquë.

²² Anomaria toa jisti ini quiha. Cuarenta año bo huino toa jënimahuahacanish ca joni ini quiha.

Dios qui chahahuacanaibo bëhoxnina

²³ Jishëria tsi quiha jato nohiria yoi bo qui Pedro Juan bocaniquë. Jatsi quiha arati ibo bo, yosibo, tihí cabá yoani ca jato ja yoacanicuë.

²⁴ Jatsi quiha Dios qui ja bëhoxocanicuë níchahax na:

—Mia ri tsi xo Ibo-iboria. Mia ri tsi xo toa naipa, maí, ia, tihí cabo Nëhohuati Ibo ra. Jahá cabo tëquë mi ani quiha ra.

²⁵ Jasca, mia ri tsi xo toa Espíritu Santó tsi noqui chaninish cato, naa noba naborëquëbo David yamabo mi chanimaniquë no:

“¿Jënihax tsi caxahi ni carayanabo pë?”

¿Jënixo mahitsa tsi shina-shinahi ni nohiria bo ra, Dios pasomaha yoi ca axëna?

²⁶ Shomahuahacacani quiha maí ca rey bo rë, iquinaxëna.

Caticani quiha país ca chama bo rë, Ibo Dios, jahuë Xabahamati Ibo, tihí cabo pasomaha iquinaxëna”

i David yamabo ni quiha.

²⁷ “Tocapiyamëquë ja yoanina iquia. Naa noba yaca yoi tsi Herodes, Poncio Pilato, tihí cabo chaniyamëquë carayanabo, Israel ca nohiria bo, tihí cabo ya. Chaninaxo tsi quiha mi yonati mëstëxëni ca Jesu, naa noqui mi raani ca ja namëcasjahuacanicuë pë.

²⁸ Jatsi quiha ja tocanicuë. Jabi mi planes, naa mi chamá tsi acacani ca planes roha ja acani quiha, mi shina ja ini quëshpi na.

²⁹ Jabi jaboqui mi yonati bo roamiscani quiha pë, Ibobá. Jama, noqui, naa mi yonati bo mi chamahuano, raquëxoma tsi mi chani no yoano iquish na.

³⁰ Jasca, mi chamá tsi noitiria cabo mi jënimahuano. Jasca, mi yonati jiaxëni ca Jesu janë tsi jisti-jistiribo mi ano ra” —nëa tsi ja nëcacanicuë bëhoxhi na.

³¹ Ja bëhoxcaquë tsi quiha yajo-yajohacanicuë ja caticani ca xobo ra. Jasca, Espíritu Santó tsi ja réahacanicuë. Réamëhi tsi raquëhaxma tsi quiha Dios Chani chanitsijacanicuë.

Jato jahuë bo ja xatënacarina

³² Toatiyá tsi quiha jia tsi chahahuacanaibo rabë nabëquicaniquë. Jaharisi quiha ja shinacanai ca ini quiha. Jasca, jato jahuë bo tëquë ja xatënacanicuë. “Nohó-na xo naa, nohó-na xo toa” iyama jaca ni quiha.

³³ Jasca, chama-chamariá tsi quiha Dios Chani chitahëhuati ibo bo chaniniquë, Ibo Jesu bësotëquëmahacani nori ca yoahi na. Toatiyá tsi quiha jia tsi Diós jato mëbiniquë.

³⁴ Jasca, toatiyá tsi quiha chahahuacanaibá narisyamaniquë. Jato xobo bo, jato mai bo, tihí cabo ja iniacanicuë.

³⁵ Iniaxo tsi quiha toa parata Chani chitahëhuati ibo bo qui ja acanicuë. Jaquirëquë quiha noitiria cabo qui toa parata acacani quiha.

³⁶ Jabi tocaniquë José, naa Chipre ó conish cato. Arati xobó ca yonati ja ini quiha. Jabi naa José qui janë huëtsa Chani chitahëhuati ibo bá ani quiha, naa Bernabé cato. Noba jói tsi “Nohiria mëbiti ibo” iqui noa.

³⁷ Jabi jahuë mai Bernabé inianiquë jaa ri. Iniaxo tsi quiha Chani chitahëhuati ibo bo qui jahuë parata ja mëanicuë, noitiria cabo qui acacati.

5

Ananías, Safira, tihi cabá paracasnina

¹ Jatsi quiha joni huëtsa, naa Ananías icanai cató jahuë mai inianiquë jaa ri, jahuë ahui Safira yaxo na.

² Iniaxo tsi quiha parata xatë ja jananiquë jamë bax na. Jahuë ahui qui jia ini quiha ja anina. Jatsi quiha parata tëxë ja bëniquë Chani chitahëhuati ibo bo qui.

³ Ja bëquë tsi quiha ja qui Pedro chaniniquë:

—¿Jënahuariahax mi shina qui Satanás jicoha pa? Parata xatë mi jonëquë pë iniaxo na. Toca tsi Espíritu Santo qui mi quiaquë rë.

⁴ Toa mai inianox pari tsi ¿mí-na ja iyamayamani? Jasca, ja iniahacaquë tsi jari mi parata ja iquë ra. Jama, noqui paracasquí tsi toa parata xatë roha noqui mi bëquë rë. Anoma tsi xo toca ca mi shinahaina iquia. Dios qui mi quiaquë rë, joni qui nomari —nëa tsi quiha ja qui Pedro nëcaniquë.

⁵ Jatsi quiha Ananías rësoniquë, Pedro chani nicahax na. Mai qui ja paquëniquë. Jatsi quiha nohiria tëquë raquë-raquëniquë nicahax na.

⁶ Jatsi joixo tsi quiha shinapayo bá jahuë yora yaboniquë raití no. Yaboxo tsi cacha boxo tsi ja maihuacaniquë.

⁷ Tres hora quirëquë Ananias ahui jiconiquë, naa Safira icanai cato. Jari jahuë bënë rësoha nori ca ja nicayamani quiha.

⁸ Jatsi Pedró nicaniquë:

—Ea yoahuë. ¿Tihi roha ca parata ma bichi, mato mai quëshpi na? —iquiina. Jatsi quiha,

—Jabija. Tihi roha ca parata no bichitaquë —i Pedro qui ja niquë. Ja quiiani quiha.

⁹ Jatsi Pedró quëbiniquë:

—Jishopë. ¿Jëniriexo nëca tsi mi shinaha pa. Espíritu Santo tanamaqui mia pë. Nicapa. Bëcani quiha rë mi bënë maihuahax cabo. Mia bichi bëcani quiha maihuaxëna —i ja qui Pedro niquë.

¹⁰ Jatsi ja rësotapiniquë. Jatahë tsi quiha ja paquëniquë. Jatsi quiha shinapayobá jiconiquë. Jicoxo tsi ja jiscaniquë. Cacha boxo tsi quiha jahuë bënë ya raquëpina tsi ja maihuacaniquë.

¹¹ Jatsi raquë-raquëniquë chahahuacanaibo tëquë. Jasca, raquëyoniquë nicanish ca nohiria huëtsa bo ri.

Acacani ca jisti bo

¹² Toatiyá tsi quiha Salomón Portal icanai cató tsi chahahuacanaibo catihi ipaoniquë araxëna. Toa xo tsi huëstima ca jisti bo Dios Chani chitahëhuati ibobá ani quiha, nohiria bo xërëquë xo na.

¹³ Jama, jato bëta arati catiyamani quiha nohiria tëxë rë, jato chama bo qui raquëhi na. Jama, nohiria bo qui shinajiaxëni cabo chahahuacanaibo ini quiha.

¹⁴ Toatiyá tsi jato qui riini quiha huëstima ca chahahuacanaibo paxa cabo, naa Ibo qui chitimicanish ca joni bo yoxa bo tëquëta. Jatiroha ca barí tsi jato maxo anini quiha.

¹⁵ Jasca, Chani chitahëhuati ibobá acani ca jisti bo iqui tsi isicanaibo, iquicanaibo, tihi cabo nohiria bá bëcani quiha ja jënimahuahacacano. Bahí tsi jato oxati, jato huana bo, tihi cabo ó tsi ja janahacacani quiha Pedro ja manacano. Pedro tëbaquishi jato matarahai ca ó ja quëëcani quiha jënimahuahacati.

16 Jasca, Jerusalén ca tēamē ca yaca huētsa bo quima ax nohiria bēcani quiha. Isicanaibo, yoshi jaya cabo, tihī cabo ja bēcani quiha. Ja jēnimahuahacanicuē jato tēquēta.

Chani chitahēhuati ibo bo tēnēmahacanina

17 Jatsi quiha Dios Chani chitahēhuati ibo bo qui arati ibo-iboria yosananicuē. Jato qui yosananicuē jahuē rabēti bo ri, naa saduceobo, naa “Bēsotēquēyamaxēhi quiha nohiria” icanaibo.

18 Yosannahax tsi quiha jato qui ja tsamicanicuē. Tsamixo tsi preso qui jato ja nanēcanicuē.

19 Jatsi toa baquichá tsi quiha Ibo Diós raani ca ángel preso caiti japēcanicuē. Japēcaxo tsi quiha preso cacha jato ja bēnicuē ra. Jatsi jato qui ja yoanicuē:

20 —Bocata. Arati xobo nabirí tsi niixo xabahamati quinia paxa ca yoacana —iquiina.

21 Jatsi huēaquē tsi quiha arati xobo qui ja jicocanicuē, naa ja yoahacacani jascaria. Jicoxo tsi nohiria bo tiisimatsijahuacanicuē. Jatsi quiha arati ibo ba cahēnicuē jato rabēti bo ya. Cahēxo tsi quiha jodioba chama bo, yosibo, tihī cabo ja quēnamicuē chaninaxēna. Jatsi quiha preso qui policia ja raamicuē Chani chitahēhuati bo bēti.

22 Preso qui cahēxo tsi quiha Chani chitahēhuati ibo bo policia yopanicuē. Yama a ra. Jatsi ja bacanicuē chama bo yoaxēna.

23 —Preso qui no cahēquē. Jēnima toa caiti bo iquē ra. Pēyēhama quiha jahuē candado iquē iqui noa. Jasca, caiti cacha jari nii iqui quiha jaha bēsoti soldado bo ra. Jama, caiti japēcaxo tsi yama ca no jisquē pa. Mēquēya toa jato preso ca naquētē iquē pa —i chama bo qui jaca niquē bacahax na.

24 Jatsi ja yoacani ca nicahax tsi quiha ja shina-risiquiyocanicuē, naa soldado ba capitán, arati ibo-iboria bo. Nicahax,

—¿Jēnahuaria nī sa? —i jaca niquē.

25 Jatsi quiha chani paxa jaya ca joni jiconicuē. Jicohax,

—Jisi bocata. Arati xobo nabirí tsi nii quiha nanēhacahitahax ca joni bo ra. Toa xo tsi nohiria bo tiisimacani quiha ra —i jato qui ja niquē.

26 Jatsi mēri tsi capitán canicuē jahuē soldado bo ya. Jahari chama bo qui jato ja bēcanicuē. Ishima tsi toa Chani chitahēhuati ibo bo ja bēcani quiha nohiria bo qui raquēquī na. Nohiria bá jato acai ca ja quēscahuacani quiha.

27 Bēxo tsi quiha chama bo bēsój tsi jato ja nimamicuē. Jatsi arati ibo ba chama bá jato nicanicuē:

28 —“Jesu yoati tsi nohiria bo tiisimayamacana” ¿i mato qui no yamayamahitaha ra? ¿Jēnahuariacana ra? Jerusalén tsi pacanahi quiha mato chani ra. Anoma tsi xo toa ma tiisimahaina. Jasca, noqui quēsocasqui mato pē, toa Jesu nani quēshpi na —nēa tsi quiha arati ibo ba chama nēcanicuē.

29 Jatsi Pedro, Dios Chani chitahēhuati ibo bo, tihī cabá quēbiniquē:

—Jariapari tsi Dios no nicaxēti xo ra, joni bo nomari.

30 Noba naborēquēba Diós jahuē Jesu bēsomayamēquē ra, naa cruzó tsi ma tooxayamēta ca jasca cato.

31 Bēsomaxo tsi quiha ja oquēhuayamēquē, jahuē mēnēcayá ja ino. Chama jahuē Jesu qui ja ayamēquē Rēquēniniti Ibo, Xabahamati Ibo, tihī cabo iti.

32 Jabi toca xo ra. Jabija ca cahēxo tsi nohiria bo yoa-yoaqui noa ra, paraxoma. Tocahi quiha Espiritu Santo ri. Jasca, jahuē Chani nīcacanaibo qui Espiritu Santo aqí Dios ra —nēa tsi quiha ja nēcamicuē.

33 Jatsi quiha catinish ca yosibo caxa-caxanicuē ja yoacani ca nicahax na. Itsisnanicuē jato shinana ra. Jato ja acascani quiha.

³⁴ Jama, jato ó niini quiha huësti ca chama, naa Gamaliel icanai cato. Yoba tiisimanish ca joni ja ini quiha. Jasca, nohiria qui shinajiaxëni ca naa joni ini quiha. Yosibo bësojó niixo tsi quiha naquëtë cacha Chani chitahëhuati Ibo bo ja raaniquë.

³⁵ Raahax chanitsijaniquë:

—Jisa, Israél ca joni bá. Quiniacaxëcahuë, anoma ca naa joni bo qui ma ayamano.

³⁶ Tobi ini quiha Teudas icanai cato. Joni-joniria ja ini ca ja quëscahuani quiha ra. Jasca, ja bëta cuatrocientos ca joni bo riini quiha nianaxëna. Toa joni acananiquë ra. Jatsi pacanamahacani quiha jahuë rabëti bo tëquëta.

³⁷ Jaquirëquë tobi iniquë Galiléa ca Judas. Nohiria censo ini cató tsi toa joni jisiquini quiha. Joni bo misco ja mëpini quiha jaa ri. Jama, toa joni acananiquë jaa ri. Jabayoni quiha jahuë rabëti bo ra.

³⁸ Jatsi noho yoba tsi xo naa: Naa joni bo no motsayamano. Jato paquëmacana iquia. Jato chama yoí pi ja chanicano tsi quëyohacaxëhi quiha ja acaina iquia. Pacanaxëhi quiha jato rabëti bo ri.

³⁹ Jama, Dios yonoco pi ja acano tsi yama tsi xo toa jato yonoco quëyoti mëtsa cato ra. Jatsi quiniacaxëcahuë, Dios yoi pasomaha iquinahi ma imitsa iqui na —nëa tsi yosibo qui Gamaliel nëcaniquë.

⁴⁰ Jatsi quiha yosibo qui jia quiha jahuë yoba iniquë.

⁴¹ Jatsi Dios Chani chitahëhuati ibo bo jahari ja quënacaniquë. Quënaxo tsi quiha jato ja rashacaniquë. Jatsi quiha jato ja yobaniquë, Jesu janë tsi ja chaniyamacano. Yobaxo tsi quiha jato ja paquëmacaniquë.

⁴² Jatsi quiha jatiroha ca barí tsi arati xobo xo tsi Xabahamati Ibo Jesu iqui ca ja yoa-yoacaniquë. Jasca, chahahuacanaiba xobo xo tsi tiisimatsijahua-caniquë.

6

Iglesia ca mëbicanaibo janëhacanina

¹ Toatiyá tsi chahahuacanaiba maxo anino tsi quiha jodioba joi chanicanaibo qui carayana ca joi chanihai ca jodiobá joi mëraniquë.

—Piti biyamahi quiha noba bënë imanish ca yoxa bo rë, barihaní tsi piti ja acaquë no —nëa tsi quiha jato jimibo qui ja nëcacaniquë.

² Jatsi quiha chahahuacanaibo tëquë Dios Chani chitahëhuati ibo bá quënaniquë ja caticano.

—Noqui yoi tsi xo Dios Chani no yoahai ca jënëhaina rë, piti, parata, tihí cabo otoxëna. Anoma quiha.

³ Jatsi siete ca joni shinajiaxëni cabo mëracana, nobë xatë bá, toa ototi yonoco ati. Espiritu Santo rëamë ca joni ja ixëti ca xo. Jasca, tiisi ja jayacaxëti xo. Jato qui naa ototi yonoco mëaxëqui noa ra.

⁴ Mëaxo tsi xaba jayaxëqui noa bëhoxti, Dios Chani tiisimati —nëa tsi quiha jato qui Chani chitahëhuati ibo bo nëcaniquë.

⁵ Jatsi raniniquë chahahuacanaibo tëquë, nicahax na. Jatsi quiha siete ca joni bo ja bicaniquë ja yoahacacani jascaria. Jatsi Esteban ja bicaniquë, naa Dios qui chitiminish ca Espiritu Santó rëamënish ca joni. Jasca, Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Antioquia ó ca conish ca Nicolás, naa jodioba jabi binish ca carayana, tihí cabo quiha ja bicaniquë toa yonoco ja otocano.

⁶ Jatsi quiha Chani chitahëhuati ibo bo bësojó ja janahacaniquë. Jatsi jato bax ja bëhoxcana ca tsi jato mëquë jato ó ja janacaniquë shomahuaxëna.

⁷ Toatiyá tsi quiha Dios Chani pacananiquë. Ani-aniniquë Jerusalén ca chahahuacanaibo. Jasca, Cristo qui chitiminiquë huëstima ca jodioba arati ibo bo ri ra.

Preso qui Esteban nanëhacanina

⁸ Toatiyá tsi quiha chamaxëniria ca jisti bo Estebán aqui iniquë nohiria xërëquë xo na. Diós toa joni shomahuariani quiha, jahuë yonoco ja aquë no. Jasca, Espíritu Santo chama jayani quiha.

⁹ Jama, ja qui caxa iniquë catiti xobó ca nohiria bo, naa Paquëmahacanish ca Yonati bo icanaí ca maxo. Esteban qui tsi quiha joi mëratsijahuacanicuë. Jasca, jato maxo qui riiniquë jodiobo huëtisa bo ri, naa Cirene, Alejandria, Cilicia, Asia, tihi cabo mai ax bëcanish cabo. Esteban qui caxa ja icani quiha jato ri.

¹⁰ Jabi Esteban qui joi ja mëracano tsi quiha Espíritu Santo tiisí tsi jato ja quëbiniquë. Esteban bëbotimaxëni ja icani quiha, ja quëbihai ca icui na.

¹¹ Jatsi quiha parata joni bo qui ja acanicuë quiahuamaxëna. Acax tsi quiha,

—“Moisés yamabo, Dios, tihi cabo pasomaha chanihi quiha Esteban ra. No nicaquë ra. Anoma quiha” tihi ca tsi icana —i joni bo qui jaca niquë pë.

¹² Jatsi ja quiacanicuë Esteban qui nohiria bo caxahuaxëna. Jatsi quiha itsisnanicuë nohiria bo, yosibo, Dios yoba tiisimacanaibo tëquëta. Caxahi tsi quiha Esteban qui ja tsamicanicuë. Ratënicuë Esteban. Tsamixo tsi quiha jodioba chama bo qui ja boniquë ja qui quësoxëna.

¹³ Jatsi quiha chama bo qui chanitsi quiha quiacanaibo niquë.

—Noba arati xobo, Moisés yoba, tihi cabo pasomaha chanihi quiha naa joni ra. Anoma tsi xo toa ja chani-chanihaina ra.

¹⁴ Jasca, “Noba arati xobo potasxëhi quiha naa Nazarét ca Jesu” ii quiha pë. Jasca, “Noqui Moisés yamabá ani ca jabi bo rarinamaxëhi quiha ra” tihi ca tsi ii quiha ra. No nicaquitaquë ra —i quiha jaca niquë quiahi na.

¹⁵ Jatsi quiha toá ca naquëtë ca tsahonish ca chama bá Esteban bësniquë. Bëis-xo tsi quiha ángel bëmana jisiria ca jahuë bëmana manëhai ca ja jis-canicuë.

7

Estebán quëbinina

¹ Jatsi quiha arati ibo-iboriá Esteban nicaniquë:

—¿Jabija ni naa mi qui ja quësocanaina? —iquiina.

² Jatsi Estebán quëbiniquë:

—Ea nicaparcana, ëbë xatë bá, noho jahëpa bá. Mesopotamia maí tsi Abraham yamabo racano tsi quiha noba oquë-oquëria ca Diós ja qui jisiquiniquë ra, naa Harán racahi ja canox pari no.

³ Toatiyá tsi quiha, “Mi mai, mi jimibo, tihi cabo jisbëriana. Mai huëtisa, naa mi qui ë jismaxëhai ca mai qui cata” i ja qui noba Dios ni quiha.

⁴ Jaha tsi quiha Abraham riquiniquë Caldea mai ax na. Riquicaya tsi quiha Harán mai icanaí ca qui ja caniquë racahi na. Jatsi Abraham jahëpa rësoniquë. Ja rësoquë tsi quiha nëri naa mai qui, naa ma racahai ca qui Diós raanicuë.

⁵ Raaxo tsi quiha naa mai yoi ja qui Diós ayamaniquë ibohuati. Mai mishni roha ca ja qui acacayamani quiha toatiyá no. Jama, “Mia, mi चाहिताखोबो, तिहि cabo qui naa mai axëquia, ibohuati” i ja qui Dios ni quiha, baquë Abrahám jayanox pari no.

6 Jasca, “Naa mai niabayacaxëcani quiha mi chahitaxocobo carayanaba mai tsi racaxëna. Toá tsi carayanaba yonati bo icaxëcani quiha mi chahitaxocobo. Cuatrocientos ca año no tsi jato yosicaxëcani quiha toa carayanabo ra.

7 Jasca, toa carayanabo copixëquia, naa jato yonamisxëniria cabo. Jaquirëquë toa carayanaba mai jisbayacaxëcani quiha mi chahitaxocobo naa mai ó tsi è qui araxëna” nëa tsi noba Abraham yamabo qui Dios nëcaniquë.

8 Jatsi quiha Abraham yamabo qui jabi paxa ca, naa jibirishati jabi Diós aniquë, ja parayamahai ca jismaxëna. Jatsi quiha Abraham yamabá jahuë baquë Isaac jibirishaniquë, huësti ca semana ja jayaniquë no. Jasca, Isaac yamabá jahuë baquë Jacob jibirishaniquë jaa ri. Jaquirëquë Jacob yamabá jahuë doce ca baquë bo ri jibirishaniquë ja cocaquë no.

9 Jabi Jacob doce ca baquë bo noba naborëquëbo ini quiha. Jatsi quiha jato noma José qui noba naborëquëbo yosananicuë. Yosanaxo tsi quiha carayana ca comerciante bo qui jato noma ja iniananicuë, Egipto mai qui ja bocano. Toá tsi quiha yonati José iniquë rë. Jatsi, ja bëta Dios ini quiha.

10 Toá tsi José tënë-tënëni quiha. Jatsi Diós José mëbirianiquë. Tiisi ja qui ja ani quiha. Jatsi José tiisi Faraón jisnicuë, naa Egipto chama-chamaria. Jisi tsi quiha jahuë mai tëquë, jahuë xobó cabo, tihí cabo José qui ja mëanicuë otojahuano iquish na.

11 Toatiyá tsi quiha Egipto, Canaán, tihí ca mai ca nohiria bá tënë-tënënicuë. Piti ja biniacani quiha. Jasca, binianiquë José rëquëmë bo ri, naa noba naborëquëbo. Yama ja jayacani quiha piti.

12 Jatsi Egipto ó ca piti ini ca nicaxo tsi quiha jahuë baquë bo Jacob yamabá raanicuë, Egipto mai qui ja shishocano. Toa xo tsi quiha trigo ja copicaniquë piti.

13 Jaquirëquë jahuë rëquëmë bo biniatëquënicuë. Biniahax Egipto qui ja bacatëquëcaniquë. Toatiyá tsi quiha “Mato noma xo ëa ra” i jato qui José ni quiha. Jasca, Faraón qui jahuë rëquëmë bo ja boniquë cahëmaxëna.

14 Jaquirëquë quiha jahuë jahëpa qui chani José raanicuë Egipto mai qui ja jono. Jatsi quiha ja bëyocanicuë Jacób-nabo tëquëta, naa setenta y cinco ca nohiria.

15 Egipto mai qui cahëhax toá tsi ja racacanicuë. Jasca, toá tsi ja rësoyocanicuë, naa Jacob, noba naborëquëbo.

16 Jatsi xëni huëtsa quiha Jacob xao bo, noba naborëquëba xao bo, tihí cabo jahari ja bëcaniquë Canaán mai qui. Toá tsi quiha, naa Siquem icanai cato ax tsi quiha ja maihuahacanicuë. Jabi toa Siquem ó ca maihuati mai noba Abraham yamabá copini quiha Hamor icanai ca baquë bo quima.

17 Jatsi quiha cuatrocientos ca año bo, naa Abraham yamabo qui Diós yoani ca chani jatipaimano tsi quiha noba jimibo ani-aniniquë. Huëstima tsi ja icani quiha Egipto mai no.

18 Jasca, toatiyá tsi quiha noba jimibo yonatsi Egipto chama huëtsá huaniquë. José-nabo jaca nori ca ja cahëyamani quiha rë.

19 Jasca, noba jimibo qui caxa ja ini quiha. Caxaxo tsi quiha jato ja para-paranicuë. Jasca, jato cobëna ca baquë bo ja niabëriama-niquë rë, jato rësomacatsi na.

20 Toatiyá tsi quiha noba Moisés coniquë ra. Jiaría ca baquë ja ini quiha. Toa baquë Diós shomahuaniquë. Tres oxë no tsi quiha ja shinahamahacanicuë jahuë xobó no.

²¹ Jatsi quiha xobo cacha ja jonëcaniquë Faraón qui raquëquí na. Jatsi Faraón jahini jisniquë. Jisi tsi quiha Moisés pistia jahuë xobo qui ja boniquë shinahamaxëna. Jahuë baquë jascaria tsi ja shinahamahacani quiha.

²² Jatsi quiha Egipto tiisi, jato jabi bo, tihì cabo Moisés tiisimahacaniquë. Toca tsi quiha joni-joniria ja manëniquë. Oquënaniquë jahuë chani, ja acaì ca tëquë.

²³ Cuarenta año bo jayaxo tsi quiha jahuë jimibo Moisés jiscasniquë.

²⁴ Jato tsaya-tsayaquí tsi quiha noitiria ca rashahacahai ca joni, naa jahuë jimibo ja jisniquë. Jatsi jabë xatë ja mëbicasniquë. Jatsi quiha toa rashahai ca Egipto ca carayana Moisés tëpasniquë copixëna.

²⁵ Tëpasxo tsi quiha jato rëquënititi ibo iti ó ja pasoniquë, toa mai quima ax jato tsëcaxëna. “Diós raani ca joni tsi xo naa ra noqui mëbiti” i jaca ti ó ja pasoni quiha. Jabi Moisés ja bicasyama-caniquë jato rëquënititi ibo iti.

²⁶ Jatsi huëaquë dos ca jimibo iquinahai ca Moisés jisniquë. Jato rabënamacatsi tsi “¿Jëniriahax iquinacanai rë? Mabë xatë bo xo mato ra” i jato qui ja ni quiha.

²⁷ Jatsi quiha joni huëtza yosihai ca joni Moises shitijihaniquë. Shitijihacax tsi “¿Noba chama ni mia pa? ¿Tsohuëcaracá mi qui chama aca pa, noqui yobati?”

²⁸ Tonia ëa acasqui mia ra, naa Egipto mi aquitaha jascaria” i Moisés qui ja ni quiha.

²⁹ Jatsi Moisés raquëniquë nicahax na. Raquëhax tsi quiha Madián mai qui ja jabaniquë. Toá tsi ja racaniquë carayanabo ya. Ahui bichi tsi dos ca baquë bo ja saihuaniquë toa xo na.

³⁰ Jaquirëquë cuarenta año bo huinocaquë tsi quiha Moisés qui ángel jisiquiniquë, mëshohai ca pëtoro ó no. Sinái xabacha tahë tsi Moisés ini quiha.

³¹ Chihì jisi tsi quiha ja ratëniquë, “¿Jahuë ni naa sa?” iquiina. Jatsi pëtoro qui ja basimaniquë tsayaxëna. Basimaxo tsi quiha Iboba joi ja nicaniquë:

³² “Mi naborëquëba Dios xo ëa ra. Abraham, Isaac, Jacob, tihì caba Dios xo ëa ra” i ja qui Dios ni quiha. Jatsi mëmë-mëmëniquë Moisés raquëhi na. Pëtoro qui ja tsayacasyamani quiha.

³³ Jatsi quiha, “Mi zapato bo tsobohuë. Roa xo naa mai ra, naa mi niuhai cato.

³⁴ Noho Egiptó ca nohiria bá tënëhai ca jisquia ra. Ja ëësicani ca nicaquia ra. Ja tsi xo toa ë botëquë jato paquëmaxëna. ¿Canomani? Jahari Egipto mai qui mia raaquia ra” i ja qui Ibo niquë.

³⁵ Jabi noba jimibá niani ca joni Diós biniquë ra, jato rëquënititi ibo iti. “¿Noba chama ni mia pa? ¿Tsohuëcaracá mi qui chama aca pa, noqui yobati?” i jaca ni quiha naa joni tsayahax na. Jama, jato qui Moisés raahacaniquë ra jato rëquënititi ibo iti. Toa pëtoro ca jisiquihai ca ángel noba Moisés jahari raaniquë noba jimibo ja xabahamano.

³⁶ Jabi naa jasca ca Moisés noba jimibo mëpiniquë ra Egipto mai quima. Jasca, jisti-jistiria bo ja aniquë ra, Egipto, Ia Shini, Sinái xabaca, tihì cabo xo na. Cuarenta año no tsi quiha ja tocaniquë ra.

³⁷ Jasca, “Mato qui jahuë chani yoati ibo huëtza raaxëhi quiha Dios mato mëbiti. Mato quima tsëquëxëhi quiha naa joni ra” i jahuë jimibo qui Moisés yamabo ni quiha. Toca ca yonish ca Moisés tsi xo naa ra.

³⁸ Jasca, xabachá tsi Dios qui arati noba jimibo catiquë tsi quiha Maca Sinái ca ángel ya tsi chaniquë Moisés roha, noba jimibo nomari. Toa xo tsi quiha Dios yoba yoi ja biniquë noqui ati ra.

39 ‘Jama, naa Moisés noba jimibá banahuacasyamaniquë pë. Jato qui yoi quiha. Jahari Egipto mai qui ja bacascascaniquë pë.

40 Jatsi quiha “Dios bo noqui mi ano ra, noba rëquëniniti ibo bo iti. Yama xo Moisés ra. ¿Jahuënia caraca tia?” i Aarón qui jaca ni quiha, Moisés banahuacasyamani na.

41 Toatiyá tsi quiha ídolo ja acaniquë pë. Toro baquë jahuë jaria ini quiha. Axo tsi quiha tēpas-hacanish ca yohina bo ja qui ja bēcaniquë pë toa ídolo ranihuaxëna. Jato qui jia ini quiha ja acanina.

42 ‘Jatsi jato quima Dios casoniquë. Jato noma jabi qui jato ja mēaniquë, oxë, bari, huishtima, tihí cabo qui ja aracano. Jabi ja tocacani ca Dios Chani yoanish cató yoani quiha:

“Cuarenta xēni no tsi quiha yohina bo ma tēpasniquë; mahitsa.

E qui ja acacayamacaniquë rë, Israél cabá; mato mahitsa ca dios bo qui ja acacani iqui na.

43 Jatsi Moloc icanai ca dios qui ma ara-araniquë rë, jahuë arati tapasa mato bēta bohi na.

Jasca, Renfán icanai ca huishti qui ma ara-araniquë rë.

Tihí ca ídolo bo ma aniquë rë, arati.

Ja quëshpi tsi Babilonia mai oquëri mato pacanamaxëquia ra”

i Díos ni quiha.

44 ‘Jasca, xabachá racapama tsi quiha arati oxti noba naboyamabá jayapaoniquë. Jabi Moisés jisni ca planes jascaria tsi toa arati oxti acacaniquë, naa Díos Moises yoani jascaria.

45 Toa arati oxti noba naboyamabá jayapaoniquë. Jatsi Moisés quirëquë quiha Josue yaxo tsi noba naboyamabá toa arati oxti bēniquë noba mai qui. Jatsi carayanaba mai quiha noba naborëquëbá biniquë ra. Toa mai ó tsi noba naborëquëbo rëquë bocaquë tsi quiha toa carayanabo Díos jabamaniquë. Jatsi toá tsi huéstima ca xēni no tsi quiha toa arati oxti chitēniquë. David yamabá yonati chitahēhuaquë tsi jari tobi toa arati oxti i-ipaoni quiha.

46 Toatiyá tsi arati xobo paxa ca David yamabá acasniquë. “Noba Jacob yamaba Dios bax arati xobo acasquia, racati” i ja ni quiha. Jasca, Díos noba David shomahuarianiquë.

47 Jama, toa arati xobo David yamabá ayamani quiha, jahuë baquë Salomón ja nori.

48 Jasca, joni bá acai ca xobó tsi racayoiyamahi quiha Dios ra. Jabi nēcahi quiha Dios ra:

49 “Naipa xo tsi yonaquia;

noho tsahoti jascaria xo ra.

Mai xo tsi yonaquia;

noho tahē iti jascaria xo ra.

¿Jēnahuarixaxo raca è bax xobo ma ana ra?

Jatiroha ca iti ó xo èa ra.

50 Jasca, ¿noho mēquënë tsi jatiroha ca acacayamani?”

i Dios ni quiha.

51 ‘Jisa, jonibá. Noba naborëquëbo jascaria xo mato rë. Mahitsa ca dios bo, jabi bo, tihí cabo ja banahuacaniquë. Jishopë, tocaqui mato ri iquia, naa carayanabo jascaria. Mato shina qui jicotimaxēni xo Dios Chani rë. Jasca, Espiritu Santo joi nicacasyamaxo mato jaari ra.

52 Jisa; èa yoacana. ¿Jēni ca Dios Chani yoati ibo mato naborëquëbá tēnēmamayamani? Dios Chani yoanish cabo tēquë ja acaniquë iquia. “Joxēhi quiha Mēstēxēni ca Yonati” i jaca quë tsi quiha tihí cabo mato naborëquëbá

aniquë rë. Jaboqui tsi naa Mëstëxëni ca ma ayamëquë mato ri ra. Carayanabo qui ma mëayamëquë iquia, ja acacano iquish na.

⁵³ Jabi tocayamëquë mato, naa Dios yoba binish cabo ra. Jabi angél mato qui ani ca yoba nicayamaqui mato rë —nëa tsi quiha toa chama bo qui Esteban nëcaniquë.

⁵⁴ Esteban chani nicapama tsi quiha itsisnarianiquë jato shinana. Caxaxënia ja icani quiha ra. Esteban qui anomaria ini quiha ja caxacanaina.

⁵⁵ Jama, nai Esteban bëisniquë. Espíritu Santo rëamë ja ini quiha. Bëisquí tsi quiha Dios oquë-oquëria, ja mënëcayá ca nii ca Jesu, tihi cabo ja jisniquë.

⁵⁶ Jisi tsi quiha,

—Tsayapa. Japëquëhi quiha naipa ra. Nohiria Baquë, naa Jesucristo jisquia ra. Toá xo ra; Dios mënëcayá tsi nii xo —nëa tsi quiha Esteban nëcaniquë.

⁵⁷ Jatsi quiha jato joi ja choshacanicuë jahuë chani nicacasyamaxo na. Jasca, ja pamapoicaniquë. Joi choshapama tsi quiha ja qui ja jabayocanicuë axëna.

⁵⁸ Tsamixo tsi quiha yaca cacha ja xërëcaniquë axëna. Toa xo tsi quiha Esteban ja acanicuë maxaxá no. Jasca, ati ibo bá jato sahuëti bo janani quiha shinapayo tapái, naa Pablo icanai cato.

⁵⁹ Tsobocoxo tsi quiha Esteban qui maxax bo ja niacanicuë. Rësopama tsi quiha Esteban bëhoxnicuë:

—Noho shina bihuë, Ibo Jesús —iquiina.

⁶⁰ Jatsi quiha ja mëniniquë. Mënihax,

—Jato jocha shina-bënohuë, Ibobá —iriatsi ja niquë.

Jatsi ja nanicuë.

8

¹ Jabi toá tsi quiha Pablo ini quiha. Ja qui jia ini quiha ja acanaina.

Chahahuacanish cabo Pabló acasnina

Toa barí tsi quiha Jerusalén ca chahahuacanaibo tënëmati nohiria chama bá chitahëhuaniquë pë. Jatsi pacanamahacayonicuë chahahuacanaibo tëquë. Jodioba maí ca departamento huëtsa bo, Samaria mai, tihi cabo qui ja jabayocani quiha. Jerusalén tsi chitënicuë Chani chitahëhuati ibo bo roha.

² Jatsi quiha Dios noixëni ca joni bá Esteban maihuaniquë. Maihuahax ja ara-araconanicuë.

³ Jatsi chahahuacanaibo quëyotsi Pabló huaniquë. Quëyopama tsi quiha xobo, xobo huëtsa, xobo huëtsa, tihi cabo qui Pablo jiconiquë chahahuacanaibo tsëcaxëna. Tsëcaxo tsi quiha preso qui jato ja nanënicuë.

Samaria mai qui Felipe canina

⁴ Jabapama tsi quiha Dios Chani chahahuacanaibá yoabonanicuë. Jatiroha ca iti xo tsi ja yoacani quiha.

⁵ Toatiyá tsi quiha Samaria maí ca yaca qui Felipe caniquë. Caxo tsi quiha Xabahamati Ibo Jesu ini ca ja yoanicuë.

⁶ Jia tsi quiha jahuë chani ja nicanicuë. Ja acai ca jisti bo jisi tsi ja yoani ca ja chahahuacanicuë jato ri.

⁷ Jatsi jënimahuahacanicuë yoshi jayanish ca huëstima cabo. Tsëquëpama tsi jato joi ja choshacani quiha. Jasca, yora choni jayanish cabo, tapiyamacanaibo, tihi cabo jënimahuahacanicuë jato ri.

⁸ Jatsi quiha rani-ranicuë toa yacatá ca nohiria bo.

⁹ Jama tobi quiha Simón icanai ca iniquè toa yacatá no, naa yobè i-ipaonish cato. Ja ani cató tsi quiha Samariá ca nohiria bo ratè-ratèniquè. Jasca, jamè shinamisxéniria ca joni ja ini quiha.

¹⁰ Jasca, ja qui chama bo, nohiria bo, tihi ca nohiria tēquētá chahahuapaoni quiha.

—Anomaria tsi xo naa joni chama ra. Tonia Dios chama jaya xo ra — nohiria bo paoniquè ja yoati na.

¹¹ Yobè ja ini iqui tsi nohiria bá chahahuapaoniquè. Naama tsi ja qui ja nicacani quiha.

¹² Jama, Dios Chani Felipé yoaquè tsi quiha ja quima Dios quiri ja bēsocaniquè. Diós nohiria bo otocatsaina, Xabahamati Ibo Jesu iquiina, tihi cabo Felipé yoa-yoaniquè. Jatsi chahahuahax tsi quiha toa nohiria ashimahacanicuè, naa joni bo, yoxa bo, tihi cabo tēquè.

¹³ Jatsi quiha Jesu qui chitimanicuè Simón ri. Ja ashimahacanicuè jaa ri. Ashimahacaxo tsi quiha Felipe ja banahuaniquè. Ja ratè-ratèniquè acacanish ca jistiria bo jisi na.

¹⁴ Jatsi quiha Samariá ca nohiria bá Dios Chani chahahuani nori ca Jerusalén ca Dios Chani yoati ibo bá nicanicuè. Nicaxo tsi quiha Pedro, Juan, tihi cabo ja raacanicuè ja tsayacano iquish na.

¹⁵ Samaria mai qui cahèhax chahahuacanaibo bax ja bēhoxcaniquè, Espiritu Santo ja bicano.

¹⁶ Jari jato qui Espiritu Santo botēyamani quiha. Ibo Jesu janè roha tsi ja ashimahacacani quiha.

¹⁷ Jatsi quiha nohiria ó tsi jato mēquè Pedro, Juan, tihi cabá jananicuè. Jatsi Espiritu Santo ja bicanicuè.

¹⁸ Dios Chani yoati ibo bá jato mēquè nohiria ó janahai cató tsi Espiritu Santo acacani nori ca Simón jisnicuè. Jisi tsi quiha Pedro, Juan, tihi cabo qui parata ja acasnicuè toca ca chama bixèna.

¹⁹ —Toca ca chama è qui ri acana. Espiritu Santo nohiria bá bino ra, noho mēquè jato ó è janahai cató no —i jato qui ja niquè.

²⁰ Jatsi Pedró quèbiniquè:

—Mi parata ya tēnētiya qui cata. ¿Jēnahuariaxo raca Diós acai ca chama paratá tsi copiti mi jascahuana?

²¹ No bēta yonoconabēquitimaxēni xo mia ra, Dios basi mi shinahai ca nori iqui na. Anoma quiha. Jatsi

²² mi shinahai ca yoi ca quima casohuè. Mēri tsi Dios qui bēhoxhuè, mi shinahai ca yoi ca ja masano ra.

²³ Yosaria ca mi nori ca jisquia ra. Mia yonahi quiha mi shina ó ca jocha ra —nēa tsi Simón qui Pedro nēcanicuè.

²⁴ Jatsi Simón raquènicuè. Raquèhax,

—E bax bēhoxcana ra, naa mi yoaha ca Diós èa copiyamano —i Simón niquè.

²⁵ Jatsi toa yacata xo tsi Iboba Chani yoahax Jerusalén qui ja bacacanicuè. Bacapama tsi quiha huèstima ca Samariá ca yaca bo xo tsi Dios Chani ja yoabonacanicuè ra.

Etiopía ca chama Felipé bēchanina

²⁶ Jatsi quiha Felipe qui Ibobá raani ca ángel chananicuè:

—Niihuè. Sur quinia tsi cata. Toá xo Jerusalén quima Gaza quinia ca bahi ra —iquiina.

Xabachá ca nacohai ca bahi ja ini quiha.

²⁷ Jatsi quiha Felipe caniquë. Bahi qui cahëxo tsi quiha Etiopía mai ca carayana ja jisniquë. Jahari bahí tsi cohi ja ini quiha. Jabi chama naa joni ini quiha, naa jahuë país ca parata obësoti ibo-iboria. Jahuë país ca yoxa chama bax ja yonoconi quiha, naa Candace icanai cato. Jabi Jerusalén qui naa joni caniquë arahi na.

²⁸ Jatsi quiha jahuë mai qui bacapama tsi quiha Dios papi tsayahi ja iniquë; caritá tsi tsaho. Dios Chani yoati ibo Isaías yamabá quënëni ca tsayahi ja ini quiha.

²⁹ Jatsi quiha Espíritu Santo Felipe qui chaniniquë:

—Cata. Toa johai ca carita mi béchano —iquiina.

³⁰ Jatsi Felipe carita jisi caniquë. Capama tsi quiha joni joi ja nicaniquë. Isaías quënëni ca tsayahi ja ini quiha, joi bëro cató no.

—¿Japa mi tsayahai ca cahëhai? —i joni qui ja niquë.

³¹ Jatsi joni quëbiniquë:

—¿Jënahuariaxo raca ë cahëna rë? Yama tsi xo toa ë qui naa chani bërohuahaina rë —iquiina.

Jatsi Felipe qui joi ja amaniquë ja bëta ja tsahono.

³² Jabi ja tsayani ca tsi xo naa:

“Namëhacati ja mëpihacaquë ra, oveja jascaria.

Namëjahuacano tsi quiha ja pasiquë, naa oveja jascaria jahuë rani maxcoha-caquë no.

³³ Ja bërabihuaahaquë ra.

Ja qui chama bá nicayamaquë rë.

Yoanoma tsi xo toa ja bëta bësobëquicanaibá acana ra.

Mëri tsi naa joni acacaquë ra”

i ja tsayani ca ni quiha, naa Dios papi ó cato.

³⁴ Jatsi chamá Felipe nicaniquë:

—Ea mëbihuë. ¿Tsohuë yoati tsi chanihi ni Isaías sa? ¿Jamë yoati ni? ¿Joni huëtsa yoati ni? —iquiina.

³⁵ Jatsi quiha ja tsayahai ca nori ca bërohuati Felipé chitahëhuaniquë. Toa chani bërohuapama tsi quiha Jesu yoati chani jia ca ja yoaniquë.

³⁶ Bahí tsi copama tsi quiha jënë toro pistia ca qui ja cahëcaniquë. Cahëhax,

—Tsayapa. Toá xo jënë ra. ¿E ashimahacati ma ni? —i Felipe qui chama niquë.

³⁷ Jatsi,

—Jesu qui pi mi chitimiyoino tsi ¿ai canomani? —i Felipe niquë.

Jatsi chamá quëbiniquë:

—Jaahuë. Dios Baquë yoi ca Jesu nori ca chahahuaquia ra —iquiina.

³⁸ Jatsi jahuë carita ja mënimahaca tsi jënë qui ja bocaniquë. Toa xo tsi quiha Felipé chama ashimaniquë.

³⁹ Jatsi tëmahinajacano tsi quiha Espíritu Santó Felipe mëbitapiniquë. Jistëquëyamani quiha Etiopía ca chama. Jatsi chama rëtsaminiquë jahuë mai qui. Rani tsi ja ini quiha.

⁴⁰ Jatsi Azoto yacatá tsi Felipe jisiquitapiniquë pa. Toa xo tsi quiha Dios Chani ja yoaniquë. Yoaxo riquiquiria tsi quiha Dios Chani ja yoabonaniquë Cesarea qui caqui na.

¹ Toatiyá tsi quiha chahahuacanaibo Pabló quëyocasniquë. Anomaria ini quiha jato ja roahaina. Quëyocatsi tsi jodioba arati ibo bo qui ja caniquë, ja shinahai ca yoahi na.

² Caxo tsi quiha carta bo, naa Damasco yacatá ca chama bo qui joihuati carta ja baaniquë. Jabi Damasco ca chahahuacanaibo tëquë, naa joni bo, yoxa bo tëquë, tihi cabo qui ja tsamicasni quiha, jahari Jerusalén qui boxëna.

³ Jatsi Damasco yaca qui basimajano tsi quiha ja qui mana ca huëa-huëaria ja qui huahuatapiniquë.

⁴ Mai qui paquëxo tsi quiha ja qui chanihai ca joi Pabló nicaniquë.

—Jisa Pabló. ¿Jënixo tsi noho rabëti bo tënëma-tënëmahai rë? —i ja qui joi niquë.

⁵ Jatsi,

—¿Tsohuë ni mia, Ibobá? —i Pablo niquë.

Jatsi,

—Jesu xo ëa ra. Noho rabëti bo tënëmaqui mia rë. Niitsina. Yaca qui mi jicono ra.

⁶ Toa ax tsi mi qui yoahacaxëti xo toa mi axëti cato —i ja qui joi niquë.

⁷ Jabi toa joi nicacanicuë Pablo banahuahai ca joni bo ri. Nicahax ja shinarisiquanicuë. Yama ca ja jiscani quiha.

⁸ Jatsi quiha Pablo joiniquë. Niihax ja bëpëquënicuë. Bëco quiha ja iniquë ra. Ja taisyamani quiha. Jatsi quiha Damasco yaca qui Pablo ja mëpicaniquë.

⁹ Jatsi tres bari tsi quiha ja taisyamanicuë. Jasca, piti, jënë, tihi cabo ja ayamaniquë.

Pablo qui Ananías raahacanina

¹⁰ Jabi Damasco yacatá tsi racanicuë Ananías icanai cato; naa Ibo qui chitiminish ca joni. Naa joni qui noba Ibo jisiquiniquë ja tënämëhai cató no. Jisiquihax,

—Ananías —i ja qui Ibo niquë.

Jatsi,

—Nëá xo ëa, Ibobá —i ja qui Ananías niquë.

¹¹ Jatsi,

—Mëstëxëni icanai ca bahi qui catá. Toá xo xobo ra. Jahuë ibo tsi xo Judas. Jahá chitëhi quiha Pablo, naa Tarsó racapaonish cato. Jaha xo tsi nicahuë. Jaboqui bëhoxhi quiha.

¹² Jasca, ja tënämëhai cató tsi mia ja jisquë ra. Jahuë naquëtë qui mi jicohaina, mi mëquënë tsi jahuë bëro mi motsahaina taismaxëna, tihi ca tsi ja jisquë tënämëquí na —nëa tsi quiha Ibo nëcaniquë Pablo yoati na.

¹³ Jatsi Ananías quëbiniquë:

—Jishopë, Ibobá. Huëstima ca nohiria bá ëa yobayamëquë naa joni yoati na. “Jerusalén ca chahahuacanaibo tënëmahi quiha” icaní quiha ra. Anoma xo naa joni iquía.

¹⁴ Jasca, nëri ja johitaquë rë noqui, naa mi qui chitimicanaibo qui tsamixëna. Carta jaya quiha arati ibo ba chama bo jismati. Preso qui noqui bocatsi quiha iquía —i Ibo qui Ananías niquë.

¹⁵ Jama, Ibo nëcaniquë:

—Cata. Toa joni ë biniquë, carayanabo, país ca chama bo, jodiobo, tihi cabo qui noho Chani ja bono.

¹⁶ Jasca, noho janë iqui tsi ja tënë-tënëxëhai ca ja qui jismaxëquia —i Ananías qui Ibo niquë.

17 Jatsi quiha Pablo mērahi Ananías caniquē. Jahuē xobo qui jicoxo tsi quiha Pablo ó tsi jahuē mēquē ja jananiquē. Janahax,

—Jisa, ëbē xatē Pabló. Ibo Jesú ëa raaquē, naa bahí tsi mi qui jisiquihitahax ca jasca cato. Ea ja raaquē ra, mi taistēquēno, Espiritu Santo mi rēahacano iquish na —nēa tsi quiha Pablo qui Ananías nēcaniquē.

18 Jatsi quiha Pablo taistapiniquē ra. Jahuēcaraca, naa sani tsapa jascaria ca jahuē bēro quima ririquiniquē. Jatsi jēnima quiha jahuē bēro iniquē. Jatsi Pablo joiniquē. Jasca, ja ashimahacanicquē.

19 Jatsi ja oriquiniquē. Oriquihax ja chamaniquē. Jatsi quiha toa Damascó ca chahahuacanaibo ya ja chitēniquē ichariama ca barí no.

Damasco xo tsi Dios Chani Pabló yoanina

20 Chahahuaxo tsi quiha jodioba catiti xobo bo xo tsi Dios Chani yoati Pablo chitahēhuaniquē. Yoahi tsi,

—Dios Baquē yoi xo Jesu ra —i jato qui ja niquē.

21 Jatsi ratēyocanicquē jahuē chani nicanish cabo.

—Jia ma. ¿Jerusalén ca Jesu qui chitiminish cabo tēnēmapaonish ca ma ni naa sa? ¿Nēá ca chahahuacanaibo qui tsamih ja joyamayamahitaha? ¿Jerusalén ca arati iboba chama bo qui ja bocasyamayamahitaha? —nēa tsi quiha nohiria bo nēcaniquē jahuē chani nicahax na.

22 Jama, raquēxoma tsi quiha Dios Chani Pabló yoa-yoanicquē. Cristo, naa jato Xabahamati Ibo Jesu igui ca jato ja jismani quiha. Jama, toa Damascó ca jodiobá jahuē chani chahahuayoicasyamaniquē rē. Pablo chani quēbitimaxēni ja icani quiha.

Damascó ca jodiobá Pablo acasnina

23 Jatsi quiha jodioba chama bá Pablo acasniquē huēstima ca bari quirēquē. Ati planes ja acani quiha shinaxo na.

24 Jama, ja acascanai ca Pabló nicaniquē. Jatsi ja quinia-quinianiquē. Jatiroha ca bari, jatiroha ca baquicha, tihi cató tsi quiha yacatá ca caiti bo ó ja bēsocanicquē axēna.

25 Jama, quinia huētsá tsi quiha Pablo paxanicquē ra. Baquichá tsi quiha yacatá ca panē xo tsi Pablo chahahuacanaibá botēmaniquē mai qui. Cacanó tsi ja botēni quiha. Toca tsi quiha Pablo paxanicquē.

26 Jatsi Jerusalén qui cahēhax tsi quiha Jerusalén ca chahahuacanaibo qui Pablo riicasnicquē. Jama, ja qui ja raquēcanicquē. Chahahuahai ca ja igui ca ja quēscahuayamacani quiha.

27 Jatsi quiha Bernabé Pablo mēbiniquē. Chani chitahēhuati ibo-iboria bo qui Pablo ja boni quiha. Boxo tsi quiha Pablo qui ocapijani ca jato qui ja yoanicquē. Yoaquí tsi quiha Damasco quinia ca bahí tsi ja qui Ibo jisiquinina, ja qui Ibo chaninina, Damasco xo tsi Ibo Chani ja yoanina, tihi cabo jato qui ja bērohuaniquē.

28 Jatsi quiha Chani chitahēhuati ibo bo ya Pablo co-coniquē. Jasca, toa xo tsi Iboba Chani ja yoa-yoanicquē raquēxoma.

29 Jama, ja bēta joi mēraniquē carayanaba joi chanihai ca jodiobo. Jato qui yoi ini quiha ja chanihaina. Ja igui tsi Pablo ja acascani quiha.

30 Jama, ja acascanai ca chahahuacanaibá nicaniquē. Nicaxo tsi quiha Pablo ja mēbicaniquē ja paxano iquish na. Jatsi Cesarea yaca qui ja bocanicquē. Toa xo tsi quiha Tarso yaca qui ja raacanicquē ra.

31 Jaquirēquē quiha chahahuacanaibo, naa jodioba maí cabo, Galileá cabo, Samariá cabo, tihi cabo nohiria bá yosiyamaniquē. Jia tsi quiha ja racaracani quiha. Jatsi chamananicquē ja chitimicanaina ra. Jasca, Espiritu

Santó jato mēbiniquē. Chahahuaniquē huēstima cabo. Jia tsi Iboha yoba ja banahuariacanicuē.

Lida yaca qui Pedro canina

³² Toatiyá tsi quiha chahahuacanaibo qui shishohi Pedro caniquē, naa yaca huētsá ca racacanaibo qui. Jabi Lida icanai ca yaca qui ja caní quiha.

³³ Caxo tsi quiha Eneas icanai ca joni ja bēchaniquē toa xo na. Noitiria ca joni ja ini quiha. Ocho año no tsi jahuē oxati raca ja ini quiha. Choni jahuē yora ini quiha.

³⁴ Jatsi quiha Pedro ja qui chaniniquē:

—Mia jēnimahuahi quiha Jesucristo, Eneás. Joihuē. Mi oxati shomahuahuē —i ja qui ja niquē.

³⁵ Jatsi jēnimahuahacanish ca Lida, Sarón, tihi ca yacatá ca racacanaibá jisnicuē. Jisi tsi quiha Ibo quiri ja bēsoyocanicuē ra.

Yoxa Pedró bēsotēquēmanina

³⁶ Jasca, Jope icanai ca yacatá tsi quiha shinajiaxēni ca yoxa racanicuē. Tabita jahuē janē ini quiha. Jabi Carayanaba joí tsi quiha Dorcas ja quēnahacani quiha. Jasca, noitiria cabo mēbihi naa yoxa i-ipaoni quiha.

³⁷ Toatiyá tsi ja rēsoniquē iquihax na. Jatsi jahuē rabēti bá jahuē yora ashimahaca tsi quiha mana ca naquētē ó tsi ja janacanicuē.

³⁸ Jatsi Lida yacatá tsi Pedro iqui ca ja nicacanicuē. Basima ja ini quiha. Nicaxo tsi quiha dos ca joni bo ja qui ja raacanicuē chani ya, Pedro bicasqui na. Cahēhax,

—Mēri tsi Jope qui johuē —i ja qui jaca niquē.

³⁹ Jatsi jato bēta Pedro caniquē nicahax na. Ja cahēquē tsi quiha mana ca naquētē qui nohiria bá boniquē. Toá tsi bēnē imanish ca yoxa bo mani ini quiha. Arapama tsi quiha Dorcás quēshani ca sacco bo, sahuēti bo, tihi cabo Pedro qui ja jismacanicuē. Noitiria cabo bax ja ani quiha.

⁴⁰ Naquētē qui jicoxo tsi quiha Pedró nohiria bo raanicuē cacha. Raahax ja mēniniquē bēhox-xēna. Bēhoxhax tsi quiha bēsoyama ca yoxa quiri ja bēsonicuē.

—Tshohuē, Tabitá —i ja qui ja niquē.

Jatsi quiha ja bēpēquēnicuē. Pedro jisi tsi quiha ja tshoniquē.

⁴¹ Jatsi Pedró mēhachahaca tsi ja nimaniquē. Jatsi toá ca mani ca chahahuacanaibo, bēnē imanish ca yoxa bo, tihi cabo ja quēnanicuē. Quēnahax,

—Néa xo mato Tabita ra. Bēso xo ra —i jato qui ja niquē.

⁴² Jatsi ocapijani ca Jope yacatá ca nohiria bo nicayonicuē. Jatsi quiha Ibo qui huēstima ca nohiria chitiminiquē.

⁴³ Jatsi naama tsi quiha Jope ó tsi Pedro chitēnicuē tiisimahi na. Simón icanai ca joni ya ja chitēni quiha, naa yohina bichi shomahuati ibo ya.

10

Carayana ca Cornelio qui Pedro canina

¹ Jabi Cesarea yacatá tsi quiha carayana ca Cornelio racanicuē. Soldado capitán ja ini quiha. Jabi huēstima ca soldado bo ja yonani quiha, naa Italia mai ax bēcanish cabo.

² Jasca, shinajiaxēni ca Dios qui arahai ca joni ja ini quiha. Jasca, Dios qui aracani quiha jahuē ahuini, jahuē xocobo ri. Jasca, noitiria cabo qui parata ja ani quiha. Dios qui ja bēhoxrohani quiha. Tihi tsi ja ani quiha Dios noiquí na.

³ Toatiyá tsi quiha yata, a las tres tsi bēhoxpama tsi Cornelio tēnamēnicuē. Jahuē xobo qui jicohai ca ángel ja jisnicuē, naa Diós raani ca ángel. Jicohax,

—Cornelió —i ja qui ángel niquè.

⁴Jatsi ángel Cornelió tais-taisniquè raquèhax na. Jatsi,

—¿Jahuè ni, Taitá? —i Cornelió niquè.

Jatsi ángel quèbiniquè:

—Mi bèhoxhaina, noitiria cabo mi mèbihaina, tihì cabo Dios qui jia quiha. Jaboqui mia shinahi quiha Dios.

⁵Jaboqui joni bo Jope yaca qui mi raano. Toá xo joni, naa Simón Pedro icanai cato. Bichi ja bocano ra.

⁶Simón ya, naa yohina bichi shomahuati ibo ya racahi quiha; naa ia quèpè ca xobó cato —nèa tsi quiha Cornelió qui ángel nècaniquè.

⁷Jatsi quiha ja qui chaninish ca ángel jisbayaniquè. Jisbayajahuaquè tsi quiha dos ca yonati bo, huèsti ca soldado, naa Dios qui arahai cato, tihì cabo ja quènaniquè, Pedro qui ja bocano.

⁸Quènaxo tsi quiha ángel yoaha ca jato qui ja yoaniquè. Yoaxo tsi quiha Jope qui jato ja raaniquè Pedro ja bicano.

⁹Huèaquè tsi quiha, naa matoroco barí tsi quiha Jope basima ja icaniquè. Jasca, matoroco bari tsi quiha xobo catcha Pedro caniquè bèhoxhi na.

¹⁰Bèhoxpama tsi quiha ja paxnaniquè. Ja oriquicasni quiha. Jari ja bètè-bètècano tsi quiha Pedro tènameniquè.

¹¹Jatsi nai japèquèhai ca ja jisniquè. Japèquèjaquè tsi quiha jahuècara ca, naa raiti jahèhuaxèni ca mai qui botèhai ca ja jisniquè. Jahuè cuatro ca papotó tsi ja botèmani quiha.

¹²Jabi jaxara tsi quiha yohina bo, rono bo, isa bo, tihì cabo iniquè.

¹³Jatsi quiha chanihai ca joi Pedró nicaniquè:

—Joihuè, Pedró. Tèpashuè. Mi pino ra —i ja qui joi niquè.

¹⁴Jama, picasyamaniquè Pedro.

—Jishopè, Ibobá. Pinoma xo ra. Noba jabi pasomaha tsi xo toa no pihaina iquia —i Pedro niquè.

¹⁵Jatsi joi chanitèquèniquè:

—“Jènimá tsi xo naa piti ra” ii quiha Dios. Jatsi “Pinoma” iyamahuè —i ja qui joi niquè.

¹⁶Trés tsi joi nècani quiha. Jatsi nai qui raiti chahita tèrohacatapiniquè.

¹⁷Jatsi quiha Pedro shina-shinaniquè ja jisni ca yoati na. Shinajahuano tsi quiha Cornelió raani ca joni bo jahuè xobo qui cahèniquè. Caiti catcha nii quiha ja icaniquè.

¹⁸Cahèhax,

—¿Nèa racahi ni Simón Pedro ra? —i jaca niquè quènahi na.

¹⁹Nicayamahi quiha Pedro. Ja tènàmèhai ca yoati shinahi ja ini quiha. Jatsi ja qui Espiritu Santo chaniniquè:

—Jisa. Mia bènahi quiha tres ca joni bo ra.

²⁰Joihuè. Jato qui botètsina. Raquèhaxma tsi jato bèta cata, jato è raahitaha quèshpi na —i Pedro qui Espiritu Santo niquè.

²¹Jatsi quiha joni bo qui Pedro botèniquè. Botèhax,

—Pedro xo èa ra. ¿Jènihax tsi ma bècana? —i jato qui Pedro niquè.

²²Jatsi ja quèbicaniquè:

—Noqui capitán Cornelió raahitaquè ra. Shinajiaxèni ca Dios qui arahai ca joni quiha. Jasca, jodiobo nohiria bo qui jia quiha. Jabi ja qui ángel chanihitaquè ra. “Pedro qui chani raahuè, mi xobo qui ja jono iquish na” i ja qui ja ita quiha. Johuè. Mi chani nicacatsi quiha —i Pedro qui joni bo niquè.

23 Jatsi quiha joni bo qui joi Pedró amaniquë ja bëta baquichá oxati. Jatsi huëaquë tsi baquishmari tsi quiha jato bëta Pedro caniquë. Jasca, bocani quiha Jopë ca chahahuacanaibo rabë cato.

24 Oxabaya riquibaya tsi huëaquë tsi quiha Cesarea yaca qui ja cahëcaniquë. Jabi Pedro ó Cornelio pasoni quiha. Jaha pasoqui tsi quiha jahuë jimi bo, jahuë rabëti bo, tihí cabo ja catiani quiha, Pedro Chani ja nicacano iquish na.

25 Jatsi jahuë xobo qui Pedro cahëquë tsi quiha ja bësojó tsi Cornelio mëniniquë.

26 Jama, Pedró joimaniquë. Joimahax,

—Niihuë. Joni roha xo ëa ri ra —i ja qui Pedro niquë.

27 Jatsi Cornelio xobo qui jiconiquë. Jicoxo tsi quiha huëstima ca nohiria mani ca ja jisniquë.

28 Jatsi jato qui Pedró chaniniquë:

—Noqui jodioba yoba pasomaha tsi xo toa mato carayanabo ya no rabë nabëquihaina ra. Dios qui yoi ë quëscahuani quiha. Jama, yama tsi xo toa yoi cato, jënima xo carayanabo tëquë, tihí cabo ëa Diós jismahitaquë ra.

29 Ja tsi xo toa carayana ca Cornelio ëa bënaquë tsi ë jotapihitaquë. “Jishopë. Cacasyama xo ëa” i jato qui ë yamahitaquë ra. Jatsi jaboqui mia nicacasquia. ¿Jënixo tsi ëa mi bënaha? —nëa tsi ja qui Pedro nëcaniquë.

30 Jatsi quiha Cornelio quëbiniquë:

—Bari huëtza, naa matoroco bari bëhoxpama tsi ëa bësojó ca niihai ca joni, naa bajra-bajrahai ca sahuëti sahuë ca ë jisitaquë ra.

31 “Mi bëhoxhaina, noitiria cabo mi mëbihaina, tihí cabo Dios qui jia quiha” i ë qui ja itaha quiha.

32 Jasca, “Jope yaca qui joni bo mi raano. Toá xo joni ra, naa Simón Pedro icanai cato. Bichi ja bocano. Simón ya, naa yohina bichi shomahuati ibo ya racahi quiha; naa ia quëpë ca xobó cato” i ë qui ja itaha quiha.

33 Ja yoaha ca nicaxo tsi bamaxoma tsi joni bo mi qui ë raatapihitaquë mia biti. Noqui jia tsi xo mi johana ra. Jaboqui nëa xo noa, noqui tëquëta, Dios bësojó nō. Ibo Dios Chani, naa mi yoaxëti ca nicariacasqui noa ra. Ihuë —nëa tsi Pedro qui Cornelio nëcaniquë.

Carayana ca Cornelio xobo xo tsi Dios Chani Pedró yoanina

34 Jatsi chaniti Pedró chitahëhuaniquë:

—Jabija ca ë cahëyamaniquë rë. Oquë noqui jodiobo iqui ca ë quëscahuani quiha rë. Jama xo ra. Yama tsi xo toa oquë ca nohiria bo Dios qui iquia. Jaharisi ca xo ra.

35 Jaboqui nohiria bo tëquë, naa ja qui aracascanaibo, jia ca acanaibo, tihí cabo bichi quiha.

36 Jabi jodiobo qui pari jahuë Chani Diós raani quiha. Jariapari tsi Dios ya rabënamati Chani jato qui jahuë Jesucristó yoani quiha. Jabi jahuë baquë tsi xo toa jatiroha caba Ibo-iboria, naa jodiobo, carayanabo tëquë.

37 ¿Jodioba mai ó tsi ocapijani ca ma nicayamayamani? Jabi jariapari tsi quiha ashimati ibo Juan yamabá Jesu ashimaniquë Galilea xo na.

38 Jatsi quiha jahuë Jesu qui chama Diós aniquë Espiritu Santó no. Toa chamá tsi huëstima ca jia ca jahuë bo Jesús ani quiha. Jasca, yoshi jaya cabo ja jënimahuaniquë. Co-copama tsi quiha jia tsi ja focaniquë, Dios ja bëta ini iqui na.

39 Jabi naa Jesu ya no bohopaoniquë ra. Jatiroha ca ja anina, naa jodioba mai, Jerusalén, tihí cabo xo ja ayoni ca no jisniquë ra. Jatsi quiha naa Jesu ja acaniquë ra, cruzó tsi tooxacanaí cató no.

⁴⁰ Jatsi tres bari tsi ja raaniquë mai xo na. Jaquirëquë jahuë Jesu Díos bësotëquëmaniquë. Bësomaxo tsi quiha jahuë Jesu Díos jismaniquë nohiria bo qui.

⁴¹ Jatsi Jesu no jisniquë, naa jahuë rabëti bo. Jisyamahi quiha nohiria tëxë. Jama, noqui, naa ja bêta i-ibëquipaonish cabá jisniquë. Rëquë Díos noqui bini quiha tihí cabo no yoano. Jasca, naa bësotëquëmahacanish ca Jesu ya no oriquirequë. Ja bêta jënë no aniquë ra.

⁴² Jatsi nohiria bo qui jahuë chani yoati Jesú noqui raaniquë. “Jatiroha ca nohiria bo, naa bësoyama cabo, bëso cabo, tihí cabo copixëquia ja acanai ca quëshpi na. Tocati chama Díos ë qui ani quiha” i noqui Jesu ni quiha. Jasca, naa Chani yoati no raahacanicuë ra.

⁴³ Jabi Jesu jonox pari no tsi Dios Chani yoati ibo bo chani-chanipaoniquë ja yoati na. “Jahuë chamá tsi masahacaxëhi quiha toa ja qui chitimicanaiba jocha ra” i jaca paoni quiha —nëa tsi Cornelio, jahuë xobó cabo, tihí cabo qui Pedro nëcaniquë.

Carayanabá Espíritu Santo binina

⁴⁴ Jari Pedro chanino tsi quiha ja qui nicacanaibo qui Espíritu Santo botënicuë; naa carayanabo qui.

⁴⁵ Jatsi Pedro ya bëcanish ca jodiobo ratënicuë, carayanabo qui Espíritu Santo Díos ani ca jisi na.

⁴⁶ Jasca, jamëri ca joi bá tsi Dios ja ocahuahai ca ja nicacanicuë.

⁴⁷ Jatsi Pedró chaniniquë:

—¿Tobi ni toa jato ë ashimahai ca jënëmacatsai cato pa? Noqui jodiobo jascariá tsi naa carayanabá Espíritu Santo biquë jato ri ra.

⁴⁸ Jatsi Jesucristo janë tsi jato ashimaxëquia ra —i jahuë jimibo qui Pedro niquë.

Jato ja ashimaquë tsi quiha Pedro ja nicacanicuë tihí ca bari tsi ja chitëno.

11

Carayanabá chahahuahai ca yoati Pedró yoanina Jerusalén ca yosibo qui

¹ Jatsi quiha Dios Chani carayanabá bini ca Dios Chani chitahëhuati ibo bo, jodioba mai ca chahahuacanaibo, tihí cabá nicaniquë.

² Jatsi Jerusalén qui Pedro bacaquë tsi quiha ja qui jodioba chahahuacanaibo quësoniquë. Quësohax,

³ —¿Jëniriahax carayanabo qui shishohi mi cahitaha rë? ¿Jëniriahax jato bêta tsi mi oriquirehitaha? Anoma quiha —i Pedro qui jaca niquë ja qui quësocatsi na.

⁴ Jatsi quiha ja qui ocapijani ca jato qui bërohuati Pedró chitahëhuaniquë:

⁵ —Huësti barí tsi Jope qui shishopama tsi ë tënamëhitaquë bëhoxhi na. Tënamëquí tsi jahuëcara ca, naa raiti jahëhuaxëni ca mai qui botëhai ca ë jisitaquë. Jahuë cuatro ca papotó acha quiha.

⁶ E tsaya-tsayahitaquë ra. Tsayaquí tsi ja xara ca huëstima ca yohina bo, rono bo, isa bo, tihí cabo ë jisitaquë.

⁷ Jatsi ë qui chanihai ca joi ë nica hitaquë. “Tëpashuë. Pihuë, Pedró” i ë qui joi itaha quilha.

⁸ Jama, ë quëbiniquë: “Jishopë, Ibobá. Anoma ra. Noba jabi pasomaha ca ë piyapapistarianiquë ra” i ë itaquë.

⁹ Jatsi mana ca joi ë qui chanitëquëhitaquë pa. “ Jënima tsi xo naa piti ra’ ii quiha Dios ra. ‘Pinoma’ iyamahuë” i ë qui joi ita quilha.

¹⁰ Tres tsi quiha ja ocanicuë ra. Jaquirëquë mana ja tërohacanicuë.

11 “Toatiyá tsi quiha noho racahai ca xobo qui tres ca joni cahëhitaquë. Cesarea yaca quima ja raahacacahitaha quiha éa biti.

12 Jatsi quiha “Raquëhaxma tsi jato bëta cata” i ë qui Espiritu Santo itaha quiha. Jatsi ë cahitaquë. Jasca, éa chimatihitaquë seis ca xatë bo ri. Jatsi carayana ca Cornelio xobo qui no jicohitaquë, naa noqui tëquëta.

13 Jatsi quiha jahuë xobó ca niilai ca ángel ja jisi ca yoati noqui ja yoahitaquë. “Jope yaca qui joni bo raahuë Pedro biti.

14 Mato qui chani yoaxëhi quiha, mia, mí-nabo, tihí cabo xabahamati” i ja qui ángel itaha quiha.

15 Jicoxo tsi quiha Dios Chani yoati ë chitahëhuahitaquë. Jatsi naa carayanabo qui Espiritu Santo botëniquë, naa noqui ja botëni jascaria.

16 Jatsi Ibo Jesú noqui yoani ca ë shinahitaquë: “Jënë tsi ashimahi quiha ashimati ibo Juan. Jama, Espiritu Santó tsi ashimahacaxëqui mato ra” i noqui ja ni quiha.

17 Jatsi jato qui Espiritu Santo Diós aca nori ca ë cahëhitaquë ra, naa noqui ja ani jascaria, naa noba Ibo Jesucristo qui no chitiminiquë no. Jatsi jënahuariaxo raca Diós acai ca ë jënëna? —nëa tsi quiha Jerusalén ca yosibo qui Pedro nëcaniquë carayanabá chahahuacanaí ca yoati na.

18 Jatsi Pedró yoaha ca nichahax tsi quiha ja rani-ranicaniquë. Jënëni quiha ja qui ja quësocanaina.

—Carayanabo xabahamacatsi quiha Dios ra. Jato bësomacatsi quiha pa —i jaca niquë Dios ocahuahi na.

Antioquiá ca carayanabá chahahuanina

19 Esteban axo tsi quiha chahahuacanaibo huëtisa ri yositsi nohiria bá huaniquë. Ja iqui tsi nëama ja jabacanicuë. Fenicia mai, Chipre mai, Antioquiá yacata, tihí cabo qui ja jabacanicuë. Toa xo tsi quiha jato jimibo qui, naa jodiobo qui roha Dios Chani ja yoacanicuë.

20 Jasca, toatiyá tsi quiha Antioquiá yaca qui huësti huësti ca chahahuahai ca jodiobo bocanicuë, carayanabo qui Ibo Jesu Chani jia ca yoaxëna. Carayanaba mai, naa Chipre, Cirene, tihí cató ca racahai ca jodiobo bocani quiha.

21 Jia tsi Ibobá jato mëbini quiha. Jatsi quiha huëstima ca carayanabá chahahuaniquë. Ibo quiri ja bësocani quiha jato ri.

22 Jabi Ibo quiri carayanabo bësoni ca nicaxo tsi quiha jato qui Bernabé Jerusalén ca iglesiá raanicuë.

23 Cahëxo tsi quiha Diós toá ca carayanabo xabahamani ca ja jisnicuë. Jatsi quiha ja raniniquë. Jasca, jia tsi jato ja yobanicuë, Ibo quima ja casoyamacano iquish na.

24 Jabi shinajiaxëni ca joni Bernabé ini quiha. Espiritu Santo rëamë ja ini quiha. Jasca, chamaxëni Ibo qui ja chitimihai ca ini quiha. Ja iqui tsi huëstima ca carayanabo Ibo quiri bësanicuë ra.

25 Jaquirëquë riquicaya tsi Tarso yaca qui Bernabé caniquë, Pablo mëraxëna.

26 Jatsi Pablo ja jisnicuë. Jaquirëquë quiha Pablo ja bënicuë jahari Antioquiá qui. Jatsi toa xo tsi quiha huësti ca año ja raacanicuë chahahuahai ca carayanabo ya. Huëstima ca nohiria bo tiisimahi ja icani quiha. Jabi Antioquiá pari tsi “Cristiano bo” chahahuacanaibo quënahacani quiha.

27 Jasca, toatiyá tsi quiha Jerusalén ax huësti huësti ca Dios Chani yoati ibo bo bëcaniquë Antioquiá qui.

²⁸ Jabi jato maxo ó tsi huësti ca joni, naa Agabo icanai ca ini quiha. Cahëhax iglesiá tsi Agabo niiniquë chahahuacanaibo yobaxëna.

—Basima tsi xo nohiria bá piti biniatiya iquia ra. Paxnacaxëcani quiha naa carayanaba mai tëquë ó ca nohiria bo rë —i jato qui ja niquë.

Jabi ocapijani quiha, carayana ca chama Claudió yonaniquë no.

²⁹ Jatsi jodioba maí ca chahahuacanaibá tënë-tënëniquë biniacquí na. Jatsi quiha Antioquiá ca chahahuacanaibá ofrenda raaniquë jato mëbicasqui na. Parata ati tiisi jayaquí tsi jato qui ja acani quiha.

³⁰ Ofrenda catiexo tsi quiha Bernabé, Pablo, tihi cabo qui ja acaniquë Jerusalén ca yosibo qui ja bocano.

12

Jacobo namëhacanina — Preso qui Pedro nanëhacanina

¹ Toatiyá tsi quiha chahahuacanaibo tënëmati chama Herodés huaniquë.

² Jariapari tsi quiha Jacobo, naa Juan rëquëmë ja tëpasniquë saipí no.

³ Jaha tsi shina-raniniquë jodiobo ra. Ja rani-ranicanaí ca jisi tsi Pedro qui ja tsaminiquë jaa ri. Jabi ocapijani quiha jodioba fiestá no, naa levadura yama ca mapari ja picaniquë no.

⁴ Tsamixo tsi quiha preso qui Pedro ja nanëniquë. Nanëxo tsi quiha huëstima ca soldado bo ja jananiquë Pedro ó bësoti. Cuatro ca maxo bo ja janani quiha. Jasca, jatiroha ca maxo ó tsi cuatro ca soldado bo ini quiha. Jabi pascua fiesta quirëquë jodiobo qui Pedro ja mëacasni quiha nohiria bo bësojó xo tsi copixëna.

⁵ Jama, presó ca Pedro ó soldado bo bësono tsi quiha ja bax iglesiá ca nohiria bo bëhox-bëhoxniquë.

Preso quima Pedro paquëmahacanina

⁶ Jatsi huëaquë tsi baquishmarí tsi quiha tsëcahacati Pedro iniquë. Huëaquë tsi jodiobo bësojo xo tsi Pedro Herodés copicasni quiha. Jama, toa baquichá tsi quiha oxa Pedro iniquë, dos ca soldado bo naxërëquë no. Jasca, cadená tsi nëxë ja ini quiha. Jasca, naquëtë cacha nii ini quiha dos ca jaha bësohai ca soldado bo.

⁷ Jatsi jahuë naquëtë tsi quiha Iboba ángel jisiquitapiniquë. Toá tsi nii ja ini quiha. Jasca, naquëtë qui huahuani quiha huëana. Jatsi ángel Pedro pipaisahaca tsi quiha ja bësomaniquë.

—Mëri, mëri, niitsina —i ja qui ángel niquë.

Jatsi jahuë mëquënë ca cadena xapaquëniquë.

⁸ Jatsi,

—Mí saco, mi zapato bo, tihi cabo sahuëhuë ra —i ja qui ángel niquë.

⁹ Jatsi quiha ángel Pedró banahuaniquë. Toca tsi quiha preso quima ja tsëquëniquë. Jabi ángel aca ca ja cahëyoyamani quiha, ja tënamëhai nori ca quëscahuacquí na.

¹⁰ Toca tsi quiha jariapari ca soldado ba maxo ja huinocaniquë. Jaquirëquë maxo huëtsa ja huinocaniquë. Huinohax preso caiti qui ja cahëcaniquë, naa yaca qui huajati cato. Jatsi quiha jato bax caiti japëquëniquë ra; jamë no. Jatsi ja huajacanicuë. Huajahax tsi quiha bahí tsi ja bocani quiha. Jatsi calle huësti cató tsi ángel Pedro jisbërianiquë.

¹¹ Jatsi Pedro bësoyoiniquë.

—Jabija pa. Ibobá huësti ca ángel raaquë pa, ëa tsëcati, Herodes, jodioba chama bo, tihi cabá ëa ayamano iquish na —i Pedro niquë.

12 Ocapijaha ca shinapama tsi María, naa Juan Marcos jahëhua xobo qui Pedro caniquë. Toá tsi quiha huëstima ca nohiria mani ini quiha, bëhoxhi na.

13 Xobo qui cahëxo tsi quiha caiti ja tox-toxhaniquë. Jatsi Rode, naa xobó ca yonati caniquë, tsohuëcara joha ca jisi na.

14 Caxo Pedro quënahai ca joi ja nicaniquë. Nicachax jahari ja jabaniquë ranihi na. Caiti japëcati ja shina-bënoni quiha.

—Joquë Pedro ra. Caití nii xo pa —i jato qui ja niquë.

15 Jatsi,

—¿Jënahuariahax raca nëbi ja ina ra? Cahëyamaqui mia ra —i ja qui nohiria niquë.

Jama,

—Jisi bëcahuë. Mato parayamaquia. Joquë ra —iria tsi ja niquë.

Jatsi,

—Tonia jahuë ángel mi nicaquë. Yama xo ra —i ja qui jaca niquë.

16 Nëcajakano tsi quiha jari caiti tox-toxhahi quiha Pedro iniquë jicocatsi na. Jarohari tsi caiti ja japëcacaniquë. Japëcaxo tsi quiha Pedro pa ja jiscaniquë. Ja ratëyocaniquë jisi na.

17 Jatsi quiha Pedró jahuë mëquë bëë-bëëhaniquë jato pasimaxëna. Ja pasicaquë tsi quiha ocapijaha ca jato ja yoaniquë:

—Preso quima Ibobá ëa tsëcayaquë ra. Jaboqui Jacobo, chahahuacanaibo huëtsa bo, tihi cabo yoacata —i jato qui ja niquë.

Yoaxo tsi quiha jato ja jisbayaniquë xobo huëtsá racaxëna.

18 Huëaquë baquishmarí tsi quiha soldado bá Pedro yopaniquë. Yopahax ja shina-motsiquëcaniquë,

—¿Jahuënia caraca Pedro sa? —iquiina.

19 Jatsi Herodés jahuë soldado bo raaniquë Pedro mërati. Mahitsa ja mëra-mëracani quiha. Jatsi Pedro ó bësoni ca soldado bo ja nica-nicaniquë. Mahitsa quiha. Ja cahëyamacani quiha. Jatsi caxaxo tsi cacha jato Herodés raaniquë namëhacati. Jaquirëquë jodioba mai Herodés jisbayaniquë jahuë xobo-xoboriá tsi racaxëna, naa Cesarea yacatá cató no.

Chama Herodes rësonina

20 Toatiyá tsi quiha Tiro, Sidón, tihi ca yacatá ca nohiria bo qui caxaxëneria quiha Herodes iniquë. Ja iqui tsi tihi ca yaca ax nohiria maxo Herodes qui jisi bocaniquë ja bëta chaninaxëna, ja bëta iquinacasyamahí na. Cahëhax tsi quiha Herodes palacio ototi ibo, naa Blasto icanai ca ya pari ja chaninacaniquë. Jatsi Blasto qui jia ini quiha toa jaha ja quëëcanaina. Jatsi quiha Blastó jato mëbiniquë jato yacatá cabo ya Herodes rabënamaxëna. Jabi Herodes ya ja rabënacacani quiha jahuë mai xo tsi jato piti ja copicascani quëshpi na.

21 Jatsi jato qui Herodés xaba aniquë jato bëta chaniti. Toa barí tsi quiha jahuë sahuëti-sahuëtiria ja sahuëniquë. Sahuëhax tsi quiha jahuë tronó tsi ja tsahoniquë. Tsahohax Tiro, Sidón, tihi ca yaca ax jonish ca maxo qui chanitsijaniquë:

22 Chanijano tsi quiha,

—Anomaria tsi xo toa ja yoahaina ra. Joni ma xo naa chanihaina, Dios ja nori —i nohiria bo niquë.

23 Jatsi quiha Ibobá raani ca ángel Herodes tëpastapiniquë, jia tsi Dios ja ocahuayamani iqui na. Xëná jahuë poco piyoni quiha. Jatsi Herodes naniquë.

24 Toatiyá tsi quiha Dios Chani pacananicuë. Mëri ja rëtsamini quiha. Huëstima ca chahahuacanaibo paxa cabo ini quiha.

²⁵ Jasca, jato yonoco jatihuahax Jerusalén qui Pablo, Bernabé, tihi cabo bacaniquë. Juan Marcos ja bocani quiha jato bëta.

13

Bernabé, Pablo, tihi cabo raahacanina carayanbo qui Dios Chani yoati

¹ Jabi Antioquiá ca iglesia naxërëquë tsi quiha Dios Chani yoati ibo bo, tiisimacanaibo, tihi cabo iniquë. Jabi toá ini quiha Bernabé, Simón naa Negro icanish cato, Cirene ax jonish ca Lucio. Tobi ini quiha Manaén, naa Herodes ya shinahamahacaniish cato. Jasca, tobi ini quiha Pablo. Tihi cabo Dios Chani yoati ibo-iboria bo ini quiha toa iglesia ó no.

² Jatsi huësti barí tsi Ibo qui culto ja acano tsi quiha jato qui Espiritu Santo chaniniquë:

—E bax Bernabé, Pablo, tihi cabo tsëcacana jato qui ë axëhai ca yonoco axëna —iquiina.

³ Jatsi ja samacanicuë. Ja bëhoxcaniquë. Jatsi jato mëquë Bernabé, Pablo, tihi cabo ó ja janacanicuë Dios Chani yoatí shomahuacasquí na. Shomahuaxo tsi quiha jato ja raacanicuë Dios yonoco ja acano.

Chipre xo tsi Dios Chani ja yoacanina

⁴ Jaquirëquë quiha Seleucia yaca qui Bernabé, Pablo, tihi cabo bocanicuë barco bixëna. Espiritu Santó tsi ja raahacani quiha. Barco qui jicoxo tsi quiha Chipre tësëbë qui ja shitacanicuë.

⁵ Shitahax Salamina icanai ca qui ja rërëcaniquë. Jatsi toa jodioba catiti xobo xo tsi quiha Dios Chani yoati ja chitahëhuacanicuë. Jabi jato bëta Juan Marcos ini quiha jaa ri, jato mëbixëna.

⁶ Jatsi riquibayá tsi tësëbë ja shitacana ca tsi Pafos yaca qui ja cahëcaniquë. Toa xo tsi quiha yobë ja bëchacanicuë, naa quiamisxëni ca jóni ra. Dios Chani yoahai ja nori ca toa yobëcá quëscahuani quiha mahitsa ja nori. Barjesús jahuë janë ini quiha.

⁷ Jabi toa tësëbë ototi ibo, naa Sergio Paulo bax toa yobë yonoconi quiha. Jasca, tiisi naa mai ototi ibo ini quiha. Jatsi quiha Chipre ototi ibobá Bernabé, Pablo, tihi cabo quënaniquë jato bëta chaninacasquí na.

⁸ Jama, toa yobëcá jato quëtianiquë pë, jahuë chama ya ja chaninayamacano iquish na. Jabi Ibo quima jahuë chama ja casomacasni quiha pë. Yobë qui yoi jato chani ini quiha.

⁹ Jatsi quiha Pabló yobë bëisnicuë, Espiritu Santo chama jayaquí na.

¹⁰ —Paraxëni ca quiamisxëni ca xo mia ra. Mia ri tsi xo toa Yoshini baquëbaquëria. Mia ri tsi xo toa Dios yoi pasomaharia cato ra. Anomaria tsi xo toa Iboja jabija ca quinia mi yoshihuacatsaina iquia ra.

¹¹ Jaha bësopa. Jaboqui mia copixëhi quiha Ibo-iboria. Bëcoxëqui mia ra. Huëstima ca bari no tsi bari huëahai ca jisyamaxëqui mia ra —i yobë qui Pablo niquë.

¹² Jatsi ocapijani ca Chipre ototi chamá jisnicuë. Jisi tsi quiha Ibo qui ja chitiminiquë, Iboja Chani qui ja ranini quëshpi na.

Pisidiá ca Antioquiá qui ja bocanina

¹³ Jaquirëquë Pafos ax riquibaya tsi quiha Pablo, jahuë rabëti bo, tihi cabo bocanicuë Perge qui, naa Panfilia maí ca yaca qui. Perge qui ja cahëcaquë tsi quiha Juan Marcós jisbërianiquë, jahari Jerusalén qui cacasquí na.

14 Jatsi Perge ax riquibaya tsi Pisidia mai qui Pablo, Bernabé, tihí cabo bocaniquè. Yaca Antioquia qui ja cahècaniquè. Cahèhax tsi quiha jodioba catiti xobo qui ja bocaniquè jòiti barí no. Jicohax ja tsahocaniquè.

15 Jatsi Moisés yoba, Dios Chani yoati ibo bá quèñènina, tihí cabo toá ca yosibá nicamaniquè. Nicamaxo tsi quiha Pablo qui joi ja acaniquè jato bèsojó tsi ja chanicano iquish na.

—Noqui pi chamahuati chani jayaquí tsi noqui mi yoano ra —i Pablo qui jaca ni quiha.

16 Jatsi Pablo niiniquè. Chaninox pari tsi quiha jato ja pasimaniquè, jahuè mèquè bèè-bèèhacaina. Jatsi jahuè chani ja chitahèhuaniquè:

—Ea nicaparicana, Israël ca joni bá. Ea nicacana mato ri, Dios qui aracanai ca carayanabá.

17 Siri tsi quiha noba rèquèyamabo Diós quèñani quiha. Quènaxo tsi quiha jato ja shomahuarianiquè, carayana ca Egiptó tsi ja racacanicuè no. Toá tsi ja anicani quiha. Jatsi toa carayana ca mai quima Diós jato mèpiniquè jahuè chamá no.

18 Jaquirèquè cuarenta ca año no tsi quiha jato ja oto-otoniquè, xabachá tsi ja icaniquè no.

19 Jaquirèquè quiha siete ca carayana ca nohiria bo ja quèyocani quiha, naa Canaan maí ca racapaonish cabo. Jatsi quiha toa mai noba rèquèyamabo qui Diós aniquè ibohuati.

20 Toca tsi quiha cuatrocientos cincuenta ca año bo huinocanicuè. Jaquirèquè quiha noba jimibo qui ototi ibo bo, naa juez bo, Diós aniquè jato obèsoti. Jarohari tsi noba jimibo Samuel yamabá jato otoniquè.

21 Jaquirèquè rey, naa chama-chamaria ó quiha noba jimibo quèènicuè, jato ja yonano. Jatsi quiha Saulo yamabo, naa Cis baquè jato qui Diós aniquè jato obèsoti. Jabi Benjamin maxo quima Saulo joni quiha. Jatsi cuarenta ca año no tsi quiha noba jimibo Saulo yamabá yonaniquè.

22 Jaquirèquè Saulo quima jahuè yonati chama jahari Diós biniquè. Bixo tsi quiha toa chama noba David yamabo qui ja aniquè noba jimibo yonati. Jatsi jia tsi quiha David yoati tsi Diós chaniniquè: “Isaí baquè David è biquè ra, ja yonano. E qui jiaría ca joni quiha. Jaha è quèèhai ca jatiroha ca axèhi quiha ra” i Dios ni quiha.

23 Jaquirèquè David yamaba chahitaxocobo huèsti ca Diós biniquè, noqui Xabahamati Ibo iti. Jesu Diós biniquè ra, naa ja yoani jascaria.

24 Jabi Jesú jahuè yonoco chitahèhuanox pari no tsi quiha Dios Chani Juan yamabá yonanicuè. Jato jocha quima nohiria casoti, jatsi ja ashimahacacati, tihí cabo Juan chanini quiha noba jimibo qui.

25 Jahuè yonoco jatihuapama tsi quiha “Yama ca èa xo naa ra. Nohiria Xabahamati Ibo, naa jaha ma pasohai ca ma xo èa ra. Jama, è cho joxèhi quiha. Ea oquè-oquèria ca tsi xo naa ra” i nohiria bo qui Juan yamabo ni quiha.

26 Jabi èa nicaparicana, Abraham chahitaxocobá. Jasca, èa nicaparicana mato ri, Dios qui aracanai ca carayanabá. Noqui tèquè qui Dios xabahamati Chani raahacanicuè ra.

27 Jabi Xabahamati Ibo Jesu ini ca Jerusalén ca nohiria bo, jato chama bo, tihí cabá cahèymaniquè rè. Jabi jatiroha ca jòiti barí tsi mahitsa Dios Chani yonanish cabá quèñèni ca ja nicacanicuè. Jasca, ja quèñèceni ca ja jatihuacanicuè ra, Jesu namèhacati ja raacanicuè no.

²⁸ Jariapari tsi Jesu qui ja quësoniacascani quiha namëcätsi na. Quësonoma ja ini quiha jocha yama ja ini iqui na. Jatsi carayana ca Pilato qui Jesu ja mëcaniquë namëhacati.

²⁹ Toca tsi jatiroha ca Jesu yoati quënëhacani ca ja jatihuacani quiha. Namëxo tsi quiha cruz quima botëmaxo tsi maiquini qui jahuë yora ja nanëcaniquë.

³⁰ Jama, Diós jahuë Jesu bësotëquëmaniquë.

³¹ Jaquirëquë huëstima ca bari no tsi quiha jahuë rabëti bo ya Jesu cconiquë, naa Galilea ax Jerusalén qui ja bëta bocanish cabo.

³² Jaquirëquë nëri no johitaquë ra mato qui naa Chani jia ca yoaxëna. Jabi siri tsi noba naborëquëbo qui naa Chani Diós yoaparini quiha.

³³ Jama, no bax, naa jato chahitaxocobo bax toa Chani ja jatihuani quiha, jahuë Jesu ja bësomani cató no. Jabi Jesu bësotëquëxëti nori yoati Diós noqui yoani quiha, salmo libro ó no. Toa ó tsi “Noho baquë xo mia ra. Jaboqui mia bësomaquia ra” i Dios ni quiha.

³⁴ ¿Tsayacanaí? Jahuë baquë yoi ja bësomaniquë ra. Jasca, rësotëquëyamapistiariaxëhi quiha noqui ja ani ca Jesu. Jariapari “Paraxoma tsi mato qui huëstima ca jahuë jia cabo, naa nohiria xabahamati quinia, Xabahamati Ibo, tihí cabo axëquia, mato David yamabo qui ë yoani jascaria” i noqui Dios ni quiha.

³⁵ Jasca, iti huëtä ó tsi “Rësotëquëyamaxëqui mi mëstëxëni cato. Ea poro-mayamaxëqui mia, Diós” ii quiha.

³⁶ Jabi David yamabo yoati chaniyamahi quiha naa ja quënëcanina ra. David yamabo tsayacapa. Bësoquí tsi jia tsi jahuë nohiria bo ja otoni quiha, Dios shina aquí na. Jama, ja rësoniquë. Jahuë naboyamabo ya ja maihuahacanicuë. Jatsi, ¿jahuë yora poroyamayamani? Iniquë ra.

³⁷ Jama, poroyanicuë naa bësotëquëmahacanicuë cató ra, naa Diós bësomani cato.

³⁸ Tihí tsi xo toa Dios Chani jia cato iquia ra. Jatsi ëa nicacana, ëbë xatë bá. Naa bësotëquëmahacanicuë ca Jesu mato yoaquí noa ra. Ja tsi xo toa nohiria jocha masati Ibo-iboria ra.

³⁹ Jasca, mëstëhuacaxëhi quiha jatiroha ca ja qui chitimicanaibo. Anomaria tsi xo toa Jesú acaina, Moisés yobá acái oquë-oquëria. Nicapari-cana. ¿Jënahuariaxo raca toa Moisés yobá noqui mëstëhuana ra?

⁴⁰ Jatsi quiniacaxëcahuë, ma chahahuacasyamamitsa iqui na, naa Dios Chani yoanish cabá yoani jascaria:

⁴¹ “Tsayacahuë, jabija ca nicacasyamacanaibá.

Mato xabacá tsi anomariaxëhi quiha toa ë axëhaina ra.

Jama, chahahuayamaxëqui mato rë, toa chani ma nicaxëquë no.

Japi ratëhax rësocahuë iquia ra”

i Dios ni quiha ja quënëcani cato ó no. Jatsi quiniacaxëcana, ma tocayamano ra —nëa tsi Pablo nëcaniquë, Chani jia ca yoahi na.

⁴² Jatsi jodioba catiti xobo Pablo, Bernabé, tihí cabá jisbayano tsi quiha jato qui nohiria bá joi amaniquë, joiti bari huëtä tsi jasca ca jahuë bo yoati ja chanicano.

⁴³ Jasca, Pablo, Bernabé, tihí cabo qui huëstima ca jodiobo, huëstima ca jodioba jabi binish ca carayanabo, tihí cabo riiniquë. Jatsi quiha Bernabé yaxo tsi quiha jia tsi Pabló jato yobarianiquë, ja nicacana ca Dios Chani ja chahahuayoicano.

⁴⁴ Jatsi joiti bari paxa tsëquëquë tsi quiha yacatá ca nohiria bo tëquë, naa carayanabo bëcaniquë Iboja Chani nicaxëna.

⁴⁵ Jatsi carayanabo huëstima ca jisi tsi jodiobo yosananiquë pë. Yosannahax tsi quiha Pabló yoahai ca chani pasomaha chanitsijacaniquë caxahi na.

⁴⁶ Jatsi raquëhaxma tsi quiha Pablo, Bernabé, tihi cabo chaniniquë:

—Mato jodiobo qui pari Dios Chani yoati nori no iquë ra. Jama, naa Chani jia ca bicasyama xo mato iqui noa. Tsayacahuë. Mato bësö-bësopaomacatsi quiha Dios ra, jama, mato qui yoi jahuë Chani nori. Ja tsi xo toa carayanabo qui caxëqui noa tia.

⁴⁷ Jatsi jaboqui jato qui no cati xo naa Ibo Jesú noqui yoani quëshpi na:

“Carayanabo bax huëa mia manëmaquia ra, noho xabahamati quinia nëamaria cabá cahëno iquish na”
i noqui Ibo ni quiha —nëa tsi jodiobo qui jaca niquë.

⁴⁸ Jatsi quiha carayanabo rani-raniniquë Pablo chani nicahax na. Nicaxo tsi quiha Ibo qui “Gracias” i jaca niquë. Jatsi chahahuaniquë huëstima ca carayanabo, naa Diós bini cabo. Bësö-bësopaoti ja quënahacacani quiha jato ri.

⁴⁹ Jaquirëquë quiha toa mai tëquë ó tsi quiha Iboha Chani pacananiquë ra.

⁵⁰ Jama, jodiobo qui yoi ini quiha toa chani paxa cato. Ja iqui tsi yacatá ca carayanaba chama bo, jodioba jabi binish ca yoxa bo, tihi cabo naa jodiobá caxahuaniquë Pablo, Bernabé, tihi cabo qui. Toca tsi Pablo Bernabé tënëmati ja chitahëhuacaniquë. Tënëmaxo tsi quiha jato mai quima jato ja niacaniquë pë.

⁵¹ Jatsi quiha Pabló Bernabé jisbayaniquë. Riquibaya tsi quiha jato tahë ca mai pari ja pojpopahacaniquë jato shina yoi ca ja ini ca jismaxëna. Pojpopahacax tsi Iconio, naa yaca huëtsa qui ja bocaniquë.

⁵² Jama, rani-ranini quiha toá ca chahahuabëna cabo, Espíritu Santo jayahi na.

14

Iconio tsi Pablo chitënina

¹ Iconio qui cahax tsi quiha jodioba catiti xobo qui Pablo Bernabé jiconiquë. Jicoxo tsi quiha chama ya Dios Chani ja yoacaniquë. Jaha tsi quiha huëstima ca jodiobo, carayanabo, tihi cabá chahahuaniquë ra.

² Jaha tsi yosanani quiha chahahuacasyamahai ca jodiobo. Yosanaxo tsi quiha toa yacatá ca carayanabo ja itsisnahuayocaniquë chahahuacanaibo pasomaha.

³ Ja quëshpi tsi naama tsi quiha Pablo Bernabé chitëni quiha toá ca chahahuacanaibo mëbixëna. Raquëxoma tsi Ibo yoati ja yoacani quiha. Jasca, yoapama tsi quiha jisti bo ati mëtsa ja icani quiha, Diós jato qui ani ca chamá no. Toca tsi jabija ca jato chani ini ca Diós jismani quiha.

⁴ Jatsi quiha jahuëcara shinati yacatá ca carayanabá cahëyamaniquë. Ja mapëxnacani quiha. Huëstima cabá jodiobo mëbicasni quiha. Nohiria tëxë bá Pablo, Bernabé, tihi cabo mëbicasni quiha.

⁵ Jarohari tsi quiha toa jodiobo yaxo tsi quiha yacatá ca carayanabo, jato chama bo, tihi cabá planes ani quiha Pablo, Bernabé, tihi cabo axëna.

⁶⁻⁷ Jama, ja acascani ca Pabló Bernabé nicaniquë. Nicahax tsi quiha mai huëtsa, naa Laconia icanai ca qui ja jabacaniquë. Toa maí ca dos ca yaca bo, naa Listra, Derbe, jato tëamë ca nohiria, tihi cabo xo tsi quiha Dios Chani ja yoacaniquë.

Listra xo tsi Dios Chani Pabló yoanina

⁸ Jabi Listra ó tsi joni, naa tahë choni jaya ca racaniquë. Toca tsi ja coniquiha rë. Tapipistiyamariani quiha naa joni ra.

⁹ Toa xo tsi Dios Chani Pabló yoaquë tsi quiha jato chani naa joni nicaniquë. Nicaxo tsi quiha ja chahahuaniquë. Jatsi jënimahuahacati chahahuati mëtsa ja ini ca Pabló jisniquë. Jisi tsi quiha

¹⁰ joni qui ja quënaniquë:

—Mi tahë tsi niihuë ra —iquiina.

Jatsi mëri tsi ja niiniquë. Tapiti ja chitahëniquë ra.

¹¹ Jabi Pabló ani ca nohiria bá jisniquë. Jisi tsi quiha quënatsijahuacaniquë jato joí no:

—Noqui botëquë dios bo ra. Joni jaria bo jaya ca xo —iquiina.

¹² Jatsi dios “Júpiter” Bernabé quënahacaniquë. Jatsi dios “Mercurio” Pablo quënahacaniquë, chaniti ibo ja ini quëshpi na. Jabi botënish ca dios bo ja icani ca ja quëscahuacani quiha.

¹³ Jatsi jato dios Júpiter arati ibo joniquë jato arati xobo ax na. Jabi yaca cacha jato arati xobo ini quiha. Jatsi huëyë bo, jianati joa bo, tihi cabo jato arati ibobá bëniquë yacata jicoti qui. Jatsi nohiria bo yaxo tsi quiha huëyë bo ja tēpascasniquë Pablo, Bernabé bax na, dios bo ja icani ca quëscahuacu na.

¹⁴ Jatsi quiha ja acasani ca Pabló Bernabé nicaniquë. Nicaxo tsi quiha jaraxatsi jato sahuëti bo jahuacaniquë cohuëqui na. Nohiria misco qui jabapama tsi quiha ja quëna-quënacaniquë:

¹⁵ —Ayamacahuë, joni bá. Maí ca nohiria yoi bo xo noa ra, naa mato jascaria. Chani jia ca yoahi no johitaquë ra. Mato mahitsa ca jahuë bo quima bëso ca Dios quirí, naa naipa, maí, ia bo, tihi cabo nēhohuanish ca quirí bēsocana iqui noa ra.

¹⁶ Jariapari tsi mato carayanabo qui Dios caxayapaoni quiha, mato quinia yoi cato ó tsi ma bohoquë no.

¹⁷ Toatiyá tsi quiha bēso ja ini ca cahëti mëtsa ma i-ipaoniquë iquia, mato bax ja ani cató no. Mato qui naipá ca oi ja raani quiha. Jasca, ma banani ca shinahamahi quiha. Ma piti ca mato qui aqui quiha, ma narisyamano iquish na. Jasca, mató ranihuahi quiha —nëa tsi nohiria bo qui Pablo nēcaniquë.

¹⁸ Pablo chani nicaxo tsi quiha jari jato bax huëyë bo ja acasaniquë pë. Jarohari tsi quiha nohiria bo ja jënēcaniquë ja ayamacano iquish na. Bēroma ja ini quiha.

¹⁹ Jatsi quiha Antioquía, Iconio, tihi ca yaca bo ax tsi quiha huësti huësti ca jodiobo cahëniquë. Cahëxo tsi quiha Pablo ja ocahuacaniquë jahuë chani nohiria bá nicayamano iquish na. Jatsi Pablo qui yacatá ca nohiria bo caxaniquë. Caxaxo tsi quiha Pablo ja acaniquë maxaxá no. Axo tsi quiha yaca cacha jahuë yora ja xërēcaniquë, bēsoyama ja ini ca quëscahuacu na.

²⁰ Jama, jahuë yora tēamë tsi chahahuacanaibo quëtsoquë tsi quiha Pablo niiniquë. Joihax jahari yaca qui ja caniquë chahahuacanaibo ya. Jatsi huëaquë tsi quiha Derbe icanai ca yaca qui Pablo caniquë Bernabé ya.

²¹ Derbe qui cahëxo tsi quiha Dios Chani ja yoacaniquë. Yoapama tsi quiha huëstima ca chahahuacanaibo ja bēbocaniquë. Jaquirëquë quiha Listra, Iconio, Antioquía, tihi ca yaca bo qui jahari ja bacacaniquë.

²² Bacaxo tsi quiha chahahuacanaibo ja chamahuacaniquë. Chamahuaxo tsi quiha jato ja yobacaniquë Ibo quima ja casoyamacano.

—Diós otohái ca qui jiconox pari tsi huëstima tsi no tēnēxëti xo ra —i jato qui jaca niquë.

²³Yobaxo tsi quiha jatiroha ca iglesia ó tsi yosibo ja janacanicuë chahahuacanaibo ja otocano. Jabi Ibo qui mëanax pari tsi quiha ja samacana ca tsi ja bëhxocanicuë. Jia tsi toá ca nohiria bo Ibo qui chitimini quiha.

Siriá ca Antioquía yaca qui Pablo Bernabé bacanina

²⁴Derbe jisbëria tsi quiha Pisidia mai ja natananicuë. Natanihax tsi quiha Panfilia mai qui ja cahëcanicuë.

²⁵Toa xo tsi, naa Perga yacata xo tsi quiha Dios Chani ja yoacanicuë. Yoahax Atalia yaca qui ja bocanicuë.

²⁶Jahá ca barco qui jicohax tsi quiha jahari Antioquía qui ja bocanicuë, naa Dios qui ja acacacani cató no. Jabi jato qui toa acacani ca yonoco ja jatihuacani quiha.

²⁷Jatsi Antioquía qui cahëxo tsi quiha chahahuacanaibo tëquë ja catiananicuë. Jatsi jato bax Diós anina, carayanabo Diós jahuë Chani nicamanina, carayanabá chahahuahaina, tihí cabo quiha jato ja yoacanicuë.

²⁸Jaquirëquë quiha naama tsi ja chitëcanicuë toá no, chahahuacanaibo ya.

15

Jerusalén tsi ja caticanina

¹Toatiyá tsi quiha Antioquía qui cahënicuë huësti huësti ca jodiobo jato mai ax na. Cahëxo tsi quiha carayana ca chahahuacanaibo tiisimatsijahuacanicuë. Ja nëcacanicuë:

—Ma jibirishahacati xo ra. Moisés yamabá noqui toa jabi ani quiha ati. Xabahamahacati-maxëni xo mato ra, toa jabi acaxma —nëa tsi ja nëcacani quiha chahahuacanaibo qui.

²Jatsi quiha jibirishati jabi tahëxo tsi jato qui Pablo, Bernabé, tihí cabá joi mëranicuë. Jato qui yoi jato yoba ini quiha. Jaha tsi Pablo, Bernabé, iglesiá ca xatë huëtša bo, tihí cabo Jerusalén qui raahacanicuë, toá ca Chani chitahëhuanish cabo, yosibo, tihí cabo ya ja chaninacano iquish na, naa toa Moisés jabi yoati na.

³Jatsi iglesiá ca xatë bá jato raanicuë. Fenicia, Samaria, tihí ca mai bo natanipama tsi quiha carayanabo Ibo qui bësocanai ca ja yoabonacanicuë. Jatsi rananicuë iglesiá ca xatë bo toa chani nicahax na.

⁴Jatsi Jerusalén qui cahëxo tsi quiha iglesiá ca xatë bo, yosibo, Chani chitahëhuati ibo bo, tihí cabo ja joihuacanicuë. Joihuaxo tsi quiha jatiroha ca jato bax Diós ani ca ja yoacanicuë.

⁵Jatsi niiniquë huësti huësti ca chahahuanish ca fariseobo chanixëna:

—Jibirishahacaxëti xo chahahuahai ca carayanabo ra. Jasca, Moisés yoba ja nicaxëti xo jato ri ra —i toá ca xatë bo qui jaca niquë.

⁶Jatsi Chani chitahëhuati ibo bo, yosibo, tihí cabo catiniquë jibirishati jabi, Moisés yoba, tihí cabo yoati tsi chaninaxëna.

⁷Naama tsi quiha ja chaninacani quiha. Jatsi Pedro niiniquë chanixëna:

—Ea nicapáricana, ëbë xatë bá. Naama tsi quiha mato ó ca ëa Diós biniquë, carayanabo qui jahuë Chani Jia ca yoatí, ja chahahuacano jato ri iquish na.

⁸Jatsi Diós, naa nohiria ba shina cahëxëni cató carayanabo qui Espiritu Santo aniquë, noqui jodiobo qui ja ani jascaria. Dios qui jia ja ini quiha.

⁹Ja qui oquë noqui jodiobo iyamani quiha, ja qui ja chitimihai cató tsi jato shina ja bahuëni iqui na.

¹⁰Jatsi çjëniriáxo tsi Dios tanamacascanaí sa? Naa chahahuahai ca carayanabo qui noba jodioba jabi bo pi ma ano tsi caxaxëhi quiha Dios tonia.

Toa jabi bo banahuatimaxëniria noba naborëquëbo ini quiha jato ri. Jasca, banahuatimaxëniria xo noqui ri ra.

¹¹ Toa jabi no acai cató tsi noqui xabahamayamahi quiha Dios ra. Jama, jahuë Jesucristo noihai cató tsi xabahamahacahi quiha noa iquia, naa carayanabo xabahamahacahai jascaria —nëa tsi iglesiá ca chama bo qui Pedro nëcaniquë.

¹² Jatsi pasicaniquë catinish cabo. Jaquirëquë quiha Pablo, Bernabé, tihi cabo chaniniquë. Chanixo tsi quiha carayanabo xërëquë xo tsi Diós jato amani ca jistiria bo ja yoacani quiha.

¹³ Jato chani ja jatihuacaquë tsi quiha Jacobo chaniniquë:
—Ea nicapariana, ëbë xatë bá.

¹⁴ Carayanabo Diós otocatsai ca noqui Simón yoaquë ra. “Carayanabo quima jahuë nohiria yoi bo tsëcahi quiha jahuë-na bo iti” i ja a quiha.

¹⁵ Jabija tsi xo toa ja yoahana ra. Tocaxëti xo i Dios Chani yoati ibo-iboria ni quiha, Quënëhacanish cabo ó no. Jabi ja quënëcani ca tsi xo naa:

¹⁶ “‘Mato jocha iqui tsi mato é jishërianiquë; jama, bacaxëquia. Bacaxo tsi noho nohiria yoi bo catiaxëquia é qui ja aracano iquish na, naa David yamabá yonani cató tsi ja arapaocani jascaria.

¹⁷ Jatsi Ibo yoi chahahuacaxëcani quiha nohiria huëtisa. Nohó-naxëhi quiha carayanabo ri’

¹⁸ nëa tsi Ibo, naa noqui jahuë planes yoanish ca nëcani quiha”.

¹⁹ ‘Jabi naa quënëni ca iqui tsi noho yoba tsi xo naa: Dios quiri bësocani ca carayanabo no yosanamayamano. “Noba jodioba jabi bo ma ati xo” i jato qui no yamano ra.

²⁰ Jama, carta ó ca yoba huëtisa jato qui no raano. Idolo bo qui acacaha ca piti ja piyamacano. Jasca, anoma ca chotahai ca ja quiniacano. Jasca, jimihuahama ca nami, jimi, tihi cabo ja piyamacano. Tihi ca yoba bo roha jato qui no quënëxëti xo iquia. Tihi tsi xo toa ja ayamacaxëcanaina iquia.

²¹ Jabi jatiroha ca barí tsi quiha tihi ca jahuë bo pasomaha ca yoba yoahacani quiha jatiroha ca yacata ax na. Naama tsi quiha noba nohiria qui toa Moisés yoba acacani quiha —nëa tsi jato qui Jacobo nëcaniquë.

²² Jatsi iglesiá ca chahahuacanaibo ya tsi quiha Dios Chani chitahëhuati ibobo, yosibo, tihi cabá jato ó ca huësti huësti ca joni bo biniquë Antioquia yaca qui jato yoba boti. Pablo, Bernabé, tihi cabo ya jato ja raacani quiha. Jatsi Judas ja bicaniquë, naa Barsabás quënahacanish cato. Jaquirëquë Silas ja bicaniquë. Tihi cabo ja bicaniquë jato yoba boti. Jato xatë bo rëquëniniti ibo bo ja icani quiha.

²³ Raapama tsi jato bëta naa carta ja raacanicuë:

“Mabë xatë bo, naa Dios Chani chitahëhuati ibo-iboria bo, nëa ca yosibo, tihi cabo tsi xo naa carta quënëcanaina. Mato carayanabo joihuaqui noa, naa Antioquia yacata, Siria, Cilicia mai, tihi cató ca racacanaibo.

²⁴ Jishopë. Noba maxo ó ca xatë bo, naa chama yama cabo mato qui bocani ca no nicahitaquë rë. ‘Jibirishahacaxëti xo chahahuahai ca carayanabo. Jasca, jodioba yoba bo ma banahuaxëti xo’ éi mato qui ja yamayamacani? Toca tsi ma shina-motsiquini ca no nicahitaquë. Anoma quiha.

²⁵ Jaha tsi nëá ca dos ca joni shinajiaxënia ca no biquë mato qui raaxëna. Shinaxo tsi Pablo, Bernabé, tihi cabo ya jato raaqui noa.

²⁶ Ibo Jesucristo tahëhax tsi huëstima tsi naa dos ca joni bo acacaquë ani quiha ra.

²⁷ Jaha tsi Judas, Silas, tihi cabo mato qui raaqui noa noba yoba boti. No quënëha ca jasca ca mato yoacaxëcani quiha.

²⁸ Nicacana. Noba jodioba jabi bo mato qui acasyama xo noa. Mato qui yosariaxēhi quiha iqui noa. Jama, tobi quiha yoba pistia mato qui no acatsaina, naa noqui, Espiritu Santo, tihi cabo qui jia cato.

²⁹ Idolo bo qui acacahax ca oriquti, jimi, jimihuahama ca nami, tihi cabo piyamacana. Jasca, anoma ca chotahai ca basicana. Tihi cabo ayamapiquí tsi jia tsi axēqui mato. Iquē” nēa tsi jato carta nēcaniquē.

³⁰ Jatsi Pablo, Bernabé, chani bocanai ca joni bo, tihi cabo bocaniquē Antioquiá qui. Cahēxo tsi quiha chahahuacanaibo ja catiacaniquē jato carta nicamaxēna.

³¹ Toa yoba nicacaniquē iglesiá ca nohiria bo. Nicahax ja rani-ranicaniquē. Jato qui jia toa yoba ini quiha.

³² Jasca, carta nicamaxo tsi quiha jia tsi chahahuacanaibo ja chamahua-caniquē, Dios Chani yoati ibo bo ja icani iqui na.

³³⁻³⁴ Ichariama bari no tsi ja chitēcani quiha. Jatsi jia tsi jahari Jerusalén qui ja raahacacani quiha.

³⁵ Jama, Antioquiá tsi Pablo Bernabé chitēniquē. Toá tsi quiha Iboha Chani ja tiisimacaniquē.

Pablo catēquēnina Dios Chani yoaxēna

³⁶ Jaquirēquē Bernabé qui Pablo chaniniquē:

—¿Iboha Chani no yoani cabo qui jahari canoma ni, toá ca yacatá ca xatē bo qui shishoxēna? ¿Jēnijacana ca jisi canomani? —iquiina.

³⁷ Jatsi Juan Marcos Bernabé bocasni quiha, ja bēta ja cano.

³⁸ Jama, Pablo qui yoi ja ini quiha. Marcos ja bocasyamani quiha, Panfilia ó tsi jato ja niabēriani iqui na. Toatiyá tsi quiha jato bēta Marcos chitēyamani quiha.

³⁹ Ja iqui tsi Pablo Bernabé joi mērananiquē. Joi mēranahax tsi quiha jato jamē ca quiniá tsi ja bocaniquē. Ori tsi naa Chipre qui barcó tsi quiha Bernabé caniquē Marcos ya.

⁴⁰ Jatsi Silas Pabló biniquē ja bēta ja cano. Jabi ja bocanox pari no tsi toá ca iglesiá cabo jato bax bēhoxniquē, Diós jato mēbiriano.

⁴¹ Jatsi Siria, Cilicia, tihi ca mai bo ja nacocaniquē. Nacopama tsi quiha chahahuanish cabo ja chamahuabonacaniquē.

16

Pablo, Silas ya Timoteo canina

¹ Derbe, Listra, tihi ca yaca qui cahēxo tsi quiha Timoteo, naa Jesu qui chitiminish ca shinapayo ca Pablo, Silas, tihi cabá bēchaniquē. Chahahuahai ca jodio Timoteo jahēhua ini quiha. Jahuē jahēpa carayana ini quiha.

² Jasca, jia tsi Timoteo toa Listra, Iconio, tihi cató ca xatē bá ocahuani quiha.

³ Jatsi quiha jato bēta Timoteo Pabló bocasniquē. Jama, bonox pari tsi quiha Timoteo ja jibirishaniquē, chahahuahai ca jodiobo ja qui caxayamano. Carayana jahuē jahēpa ini ca ja cahēcani quiha.

⁴ Jatsi quiha toa yaca bo ja nacocaniquē Dios Chani yoaxēna. Nacopama tsi Jerusalén ca Chani chitahēhuati ibo bo, yosibo, tihi cabá yobani ca ja yoabonacaniquē. Jasca, jato yoba ja nicacati nori ca ja yoacani quiha.

⁵ Toca tsi Iboha quiniá tsi quiha iglesiá ca chahahuacanaibo chamahua-hacanicuē. Toatiyá tsi jatiroha ca barí tsi quiha Ibo qui nohiria bo chitiminiquē.

Pablo tēnamēnina

⁶ Jaquirēquē Frigia, Galacia, tihi ca mai tsi Pablo, jahuē rabēti bo, tihi cabo nacioniquē. Jabi Espiritu Santó jato yobani quiha, Asia mai xo tsi jari Dios Chani ja yoayamacano.

⁷ Jasca, Misia mai qui cahēhax tsi quiha departamento Bitinia qui ja jicocascani quiha Dios Chani yoaxēna. Jama, Jesú raani ca Espiritu Santó jato quētiani quiha.

⁸ Jaha tsi Misia mai nacopama tsi quiha Troas yaca qui ja bocaniquē.

⁹ Toá tsi baquichá tsi Pablo tēnamēniquē: Ja qui Macedonia ca joni jisiquini quiha. Pablo qui ja chanini quiha, “Noba Macedonia mai qui bēcahuē. Noqui ma mēbino ra” iquiina.

¹⁰ Tēnamēhax bamahaxma tsi cacastapiniquē Pablo. Jatsi quiha noba jahuē bo no shomahuaniquē Macedonia mai qui caxēna. Toá ca nohiria bo qui Chani Jia ca yoatí Díos noqui quēnani ca no cahēyoiniquē.

Filipos yaca qui ja cahēcanina

¹¹ Jatsi Troas no jisbayaniquē barcó no. Ia shitapama tsi quiha mēste tsi tēsēbē Samotracia qui no caniquē. Cahax huēaquē tsi quiha Neápolis yaca qui no rērēniquē.

¹² Riquibaya tsi maí tsi Filipos yaca qui no caniquē. Toa maí ca oquē-oquēria ca yaca Filipos ini quiha. Jasca, toá tsi huēstima ca romanobo ca nohiria racani quiha. Filipos qui cahēhax ichariama ca bari no tsi no chitēniquē.

¹³ Jatsi joiti barí tsi jodioba arati iti qui no caniquē araxēna. Yaca cacha, naa ani quēmapó tsi ja caticani quiha. Tsahohax toá ca arati bēcanish ca yoxa bo ya chaninatsino-niquē.

¹⁴ Jabi toá tsi ini quiha Tiatirá ca yoxa, naa Lidia icanai cato. Raiti shini iniahai ca ja ini quiha. Jasca, Dios qui arahai ca naa yoxa ini quiha. Ja iqui tsi jia tsi Pabló yoani ca chani ja nica-nicarianiquē. Jasca, Ibobá toa yoxa mēbiniquē, Pabló yoahai ca chahahuamaxēna.

¹⁵ Jahuē xobó ca bo ya ashimahacaxo tsi quiha joi noqui ja amaniquē jahuē xobó tsi chitēti. Joi amahax,

—Ibo Jesu qui ē chitimiquē ra. Mato qui jia pi no tsi noho xobo qui ma bēcano racati —i noqui naa yoxa niquē.

Jaha tsi jahuē xobo qui no caniquē chitēxēna.

¹⁶ Toatiyá tsi arati iti qui capama tsi quiha yonati xotaco no bēchaniquē. Yoshi ja jayani quiha, nohiria jato xaba cahēmati. Toca tsi huēstima ca parata ja bini quiha jahuē ibo chama bax na.

¹⁷ Jatsi Pablo, noqui, tihi cabo ja banahuaniquē. Banahuapama tsi quiha, —Mana ca Ibo-iboria ca Dios yonati bo xo naa joni bo ra. Xabahamati quinia noqui yoatí ja bēcahitaquē ra —i ja niquē joi pistiamá no.

¹⁸ Tocapijanicquē huēstima ca barí no. Jarohari tsi Pablo yosananicquē. Yosannahax ja bopinanicquē ja qui chanixēna. Jatsi jahuē yoshi qui ja chaniniquē:

—Jesucristo chamá tsi naa xotaco quima natsēquēhuē iquia —iquiina.

Jatsi yoshi natsēquētapiniquē.

¹⁹ Jatsi cohuēnanicquē jahuē chama bo. Toca tsi jato parata biti xaba ja bēnocani ca ja cahēcani quiha. Ja iqui tsi Pablo, Silas, tihi cabo qui ja tsamanicquē. Tsamixo tsi quiha yacatá ca plazá ca chama bo qui jato ja xērēcaniquē.

²⁰ Chama bo qui boxo tsi quiha jato qui quēsotsijacanicquē:

—Noba yacatá ca nohiria bo yosicani quiha naa jodiobo ra.

²¹ Noba jabi bo rarinamacascani quiha pë. Noba yoba pasomaha tsi xo toa ja yoacanaina. ¿Jënahuariaxo raca jato jabi bo no bina ra? Romanobo xo noa —nëa tsi ja nëcapaniquë jato qui quësohi na.

²² Jatsi jato qui quëtsonish ca nohiria bo riiniquë Pablo, Silas, tihi cabo qui quësoxëna jato ri. Jaha tsi quiha chama bá jato sahuëti tsobomaniquë. Tsobomaxo tsi quiha ja yobacapaniquë ja rashahacacano iquish na.

²³ Rashaxo tsi quiha cárcel qui ja niacapaniquë. Jatsi cárcel obëso ca ja yobacapaniquë jia tsi jato ó ja bësono, ja paxayamacano iquish na.

²⁴ Jatsi quiha cárcel nëpax ca naquëtë qui jato ja nanëniquë chama bá yobani ca nicaxo na. Nanëxo tsi quiha jihui para quini jaya cato ó tsi jato tahë bo ja achamaniquë. Tsëquëtimaxëni ja icani quiha.

²⁵ Jatsi toa baquichá tsi quiha Dios qui bëhoxhi tsi Silas, Pablo iniquë. Bëhoxpama tsi ja quëquë-quëquëshinacapaniquë. Tocajacano tsi quiha jato qui presó ca achiqui cabá nica-nicani quiha.

²⁶ Jatsi yajotapitsi quiha mai niquë. Anomaria tsi preso yajohacacani quiha. Japëquëyoniquë preso ó ca caiti bo tëquë. Mërisyocapaniquë achiquinish caba mënëxëti cadenabo ri.

²⁷ Jatsi preso obëso ca bësoniquë. Preso ó ca caiti bo japëquë ca jisi tsi quiha achiquinish cabo paxani nori ca ja quëscahuani quiha. Jatsi jahuë chibiquiti saipi ja natsëcapaniquë jamë ixëna.

²⁸ Jama, ja qui Pabló quënapaniquë joi pistiamá no:

—Iyamahuë. Iyamahuë. Nëa xo noqui tëquëta —iquiina.

²⁹ Jatsi quiha preso obëso cató pëxë baaniquë. Bixo tsi quiha mëri tsi ja jiconiquë. Jicohax mëmë-mëmë tsi quiha Pablo, Silas, tihi cabo bësojó ja mëniniquë.

³⁰ Jatsi cacha jato mëpihax,

—¿Jënahuaxëhi ni ëa ra, joni bá, xabahamahacaxëna? —i jato qui ja niquë.

³¹ Jatsi ja quëbicaniquë:

—Ibo Jesucristo qui chitimicana. Jatsi xabahamahacaxëqui mato, naa mia, mí-na bo ri —iquiina.

³² Jatsi quiha preso obëso cato, jahuë xobó ca bo, tihi cabo qui Dios Chani ja yoapaniquë.

³³ Jasca, baquichá tsi quiha jato sëquënë, jato quëësi bo, tihi cabo preso obëso cató chocohaniquë. Jaquirëquë preso obëso cato, jahuë-na bo, tihi cabo ashimahacapaniquë.

³⁴ Jatsi jahuë xobo qui jato ja bëniquë jato orihuaxëna. Rani-raniniquë preso obëso cato ra. Rani-ranioniquë jahuë xobó cabo tëquë, Dios qui ja chitimicani iqui na.

³⁵ Baquishmarí tsi quiha preso qui romanoba chama bá policia bo raaniquë jato paquëmati chani ya.

³⁶ Jatsi Pablo qui preso obëso ca chaniniquë:

—Joquë chani ra. Ma paquëmahacaxëti xo ii quiha yacatá ca chama bo. Jia tsi bocahuë —iquiina.

³⁷ Jama, policia bo qui Pablo chaniniquë:

—Mahitsa no rashahacahitaquë pë, nohiria bo bësojo ax na. Juez qui noqui ma boyamahitaquë ra, toa ax tsi noqui quësoxëna. Anoma quiha. Romanobo yoi ca noqui xo naa ra. Anoma tsi xo toa preso qui noqui romanobo ja niacananina iquia. ¿Jaboqui jonë tsi noqui raacasahi ni pa? Cayamaqui noa ra. Nëri ja bëparicano ra noqui tsëcaxëna. Jamë yoi xo tsi noqui ja paquëmacano iquia —nëa tsi policia bo qui Pablo nëcapaniquë.

³⁸ Jatsi quiha yacatá ca chama bo qui Pablo chani policiá yoaniquë. Romanobo Pablo, Silas, tihi cabo ini ca nicahax ja raquë-raquëcaniquë.

³⁹ Raquëhax tsi quiha preso qui ja bocaniquë ishima tsi preso quima jato mëpixëna. Mëpixax tsi quiha jato yaca cachea qui jato ja chimatecaniquë.

⁴⁰ Jatsi preso jibaya tsi quiha Lidia xobo qui ja bocaniquë, toá ca chahahuacanaibo qui chanixëna. Jato ja chamahuani quiha. Chamahuaxo tsi quiha ja jisbayacanicuë.

17

Tesalonicá cabo Pablo qui caxanina

¹ Filipos ax riquibaya tsi quiha Anfípolis, Apolonia, tihi ca yaca bo Pablo Silas nataniniquë. Natanihax Tesalónica qui ja cahëcaniquë. Toá tsi jodioba catiti xobo ini quiha.

² Cahëxo tsi quiha jato catiti xobo qui Pablo caniquë. Jahuë jabi quiha. Tres ca joti bari no tsi quiha Dios Chani yoati tsi jato bëta ja chaninanicuë.

³ Chaninaxo tsi quiha Dios Chani jato qui ja bërohaniquë. Cristó tënëxëhaina, ja rësoxëhaina, ja bësohtëquëxëhaina, tihi cabo jato Xabahamati Ibo iti nori ca ja jismani quiha.

—Mato Xabahamati Ibo-iboria tsi xo naa Jesu ë yoahaina iquia —i jato qui ja niquë.

⁴ Jatsi quiha chahahuanicuë huësti huësti ca jodiobo. Chahahuahax tsi quiha Pablo, Silas, tihi cabo qui ja riicaniquë. Jasca, chahahuanicuë huëstima ca Dios qui aracanai ca carayanabo ri. Chahahuanicuë huëstima ca chama ba ahui bo ri.

⁵ Jatsi ja chahahuacacuë tsi quiha toa chahahuayamahai ca jodiobo caxanicuë. Caxaxo tsi quiha plazá ca bohohai ca chíquixëneria ca joni bo ja catiacanicuë ja yosicano. Yosipama tsi quiha Jasón icanai cato xobo qui ja jabacanicuë Pablo, Silas, mërahi na. Cachea, naa yacatá ca nohiria bo qui jato ja bëcasni quiha.

⁶ Pablo, Silas, tihi cabo ja yopacanicuë. Yopaxo tsi quiha xobo ibo Jasón, toá ca chahahuacanaibo huëtsa bo, tihi cabo ja xërëcaniquë cachea yacatá ca chama bo qui. Xërëpama tsi quiha ja quënacanicuë:

—Jatiroha cato xo tsi nohiria bo yosicani quiha naa Pablo, Silas, iqui noa. Jaboqui noba yaca qui ja bëchitaquë pë.

⁷ Jasca, noba Jasón tsi xo toa naa joni bo otohaina ra, jahuë xobo xo no. Jasca, noba chama-chamaria yoba pasomaha chanicani quiha pë. “Tobi chama huëtsa, naa Jesu icanai cato” icani quiha ra —nëa tsi chama bo qui ja nëcanicuë.

⁸ Jatsi shina-huëjënanicuë yacatá ca nohiria bo, jato chama bo ri, jato qui ja quësocanai ca nicahax na.

⁹ Jatsi paquëmanox pari tsi quiha chama bá parata bicasnicuë pë. Jatsi Jasón, chahahuacanaibo, tihi cabá jato qui parata aniquë paquëmahacaxëna.

Yaca Berea qui Pablo Silas shishonina

¹⁰ Jatsi bamaxoma tsi quiha Berea yaca qui Pablo, Silas, tihi cabo chahahuacanaibá raatapiniquë. Cahëhax tsi quiha jodioba catiti xobo qui ja bocaniquë.

¹¹ Jabi Tesalonicá ca jodiobo oquë naa Bereá cabo ini quiha. Pablo chani qui ja nica-nicariacani quiha. Jatiroha ca barí tsi quiha Quënëhacanish cabo ja tsaya-tsayacanicuë, jabija ca Pabló yoahai ca iqui ca cahëxëna.

12 Jatsi Jesu qui chitiminiquë huëstima ca jodiobo. Jasca, chahahuaniquë huëstima ca carayana ca joni bo, yoxa bo, tihi cabo ri, naa nohiria rëquëninicanaibo.

13 Jatsi quiha Berea xo tsi Dios Chani Pabló yoahi ini ca Tesalonicá ca jodiobá nicaniquë. Nicahax ja bëcaniquë pë nohiria bo yosixëna. Pablo qui nohiria bo ja itsisnamacanicuë ra.

14 Ja iqui tsi chahahuacanaibá Pablo raanicuë ra ia quëpë qui. Jama, Berea ó tsi quiha Silas, Timoteo, tihi cabo chitënicuë chahahuacanaibo mëbixëna.

15 Jatsi Atenas yaca qui huësti huësti ca xatë bá Pablo chimatiniquë. Chimatihax jahari ja bocanicuë jato xobo qui. Silas, Timoteo, tihi cabo qui Pablo chani ja bocani quiha. Mëri tsi ja bëcati ó Pablo quëëni quiha. Jabi tocani quiha jahuë chani.

Atenás tsi Pablo chitënina

16 Atenas xo tsi mana-manapama tsi quiha Pablo shina-motsiquinicuë yacatá ca ídolo bo tsayahax na.

17 Jasca, jodioba catiti xobó tsi quiha ja chaninanicuë, toá ca jodiobo, Dios qui aracascanai ca carayanabo, tihi cabo ya. Jasca, plazá ca nohiria bo ya ja chaninanicuë Jesu yoati na.

18 Jatsi epicúreobo, estoicobo, tihi ca icanai ca maxó ca joni bá Pablo qui joi mëraniquë. Tiisi jayanish ca joni bo ja icaní quiha. Chanihax,

—¿Jënihi ni naa bahua sa? —i huësti huësti ca niquë.

Jasca,

—Tonia jamëri ca dios bo qui noqui aramacatsi quiha pa —i huëtisa bo niquë.

Jabi toca tsi ja chaninacani quiha, Jesu, ja bësotëquëhaina, tihi cabo Pablo chanini iqui na.

19 Jatsi quiha Pablo qui joi ja amacanicuë jahuë chani nicacasquí na. Amaxo tsi quiha jato chaninati xobo, naa Areópago icanai ca qui ja boniquë. Bohax,

—Mí yoahai ca tiisi paxa ca cahëcasqui noa ra.

20 Noqui jamëri tsi xo toa mi yoahaina. Mi yoahai ca noqui mi bërohuano ra —i Pablo qui jaca niquë.

21 Jabi tiisi-naxëni ca Atenás ca nohiria bo, toá ca racacananai ca carayanabo, tihi cabo ini quiha. Jaha tsi Pablo chani ja nicacascani quiha. Jato qui jia ini quiha tiisi paxa ca nicahaina, chaninacanaina, tihi cabó. Jato jabi quiha.

22 Jatsi jato bësojó tsi quiha, naa Areópago xara tsi Pablo niinicuë chanixëna. Chanihax,

—Dios bo qui araxëni ca nohiria bo xo mato tia. Toa ë jisquë ra, Atenás ca joni bá.

23 Mato yacatá tsi co-copama tsi mato arati itiria bo ë jisquë ra. Jisi tsi naa quënë pistia ca ë jisquë huësti ca altar ó no. “No cahëhama ca dios bax na” ii quiha jahuë quënë ra. Jabi naa Dios ë yoahai ca tsi xo toa naa ma cahëhama ca dios, naa ja qui ma arahaina.

24 Jabi Dios yoi tsi xo toa naipa, mai, tihi caba Ibo-iboria, naa jatiroha ca nëhohuanish cato iquia. Joni bá acani ca arati xobó tsi racayamahi quiha.

25 Naa Dios mëbitimaxëni xo nohiria, ja narisyamahai ca iqui na. Jasca nohiria bo qui jatiroha ca Ototi Ibo-iboria tsi xo naa. Jatiroha cabo bësomahi quiha. Noqui yoi xacamahi quiha.

26 Jasca, huësti ca joni quima jatiroha ca nohiria bo nëhohuacani quiha. Nëhohuaxo tsi quiha naa mai tëquë tsi quiha jato ja racamaniquë. Jasca, ja bësocanai ca xaba naa Dios yoi janani quiha. Jasca, jatiroha ca nohiria bo qui jato mai ja ani quiha racati.

²⁷ Jabi tocaniquë Dios yoi, ja qui nohiria bá mërano iquish na. Mërapiquí tsi ja chahahuacamitsa ra. Jabi nohiria qui basima xo Dios yoi ra.

²⁸ Jabi Dios yoi igui tsi bëso xo noa ra. Ja igui tsi mohiqui noa. Ja igui tsi naa maí tsi racaqui noa ra. Jasca, “Dios xocobo xo noa” ¿iyamayamacahi ni mato maestro bo ra?

²⁹ Jabija xo ra. Dios xocobo yoi bo xo noa. Jahuë xocobo pi inono tsi çjënahuariahax raca oro, plata, maxaxa, tihi cabo nohiria bá acai ca jaria ca Diós ina ra? Toca ma xo Dios iquia.

³⁰ Jabi nohiria bá Dios cahëyoyiamatiyá tsi quiha jato jocha Diós mataraniquë. Jama, jaboqui ja qui bësoxëti xo nohiria bo tëquë ii quiha ra.

³¹ Jatsi quiniacaxëcahuë. Nohiria bo copiti bari ja janani quiha. Toa barí tsi quiha mëstë tsi nohiria bo tëquë copixëhi quiha ja bini ca joni yaxo na. Copiti Ibo-iboria ixëhi quiha naa joni ra. Jabi naa joni rësoquë tsi quiha Diós bëso tëquëmaniquë ra. Ja igui tsi Dios parayamahai ca cahëqui noa —nëa tsi jato qui Pablo nëcaniquë.

³² Jatsi “Bësotëquëxëhi quiha nohiria bo” i Pablo quë tsi quiha osa-osaniquë toá ca huësti huësti cabo. Jama,
—Mí chani nicatëquëcasqui noa ra, naa nohiria bo bëso tëquëxëhai ca yoati na —i huësta bo niquë.

³³ Jatsi Pabló jisbayaniquë.

³⁴ Jama, chahahuaniquë huësti huësti ca jahuë chani nicanish cabo. Chahahuahax Pablo maxo qui ja riicaniquë. Riini quiha toa Areopagó ca maxo inish ca joni, naa Dionisio icanai cato. Chahahuani quiha huësti ca yoxa, naa Dámaris icanai cato. Jasca, chahahuaniquë nohiria huëtsa bo ri.

18

Corinto qui Pablo shishonina

¹ Tiisimaxo tsi quiha Atenas Pablo jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha Corinto yaca qui ja caniquë.

² Corinto qui cahëxo tsi quiha jodio huësti ca ja bëchaniquë, naa Aquila icanai cato. Pontó maí conish ca naa joni ini quiha. Jasca, Corinto qui jobëna ja ini quiha jaa ri, jahuë ahui ya. Jato mai, naa Italia ax ja jabacani quiha toá ca maí ca chama-chamaria, naa Claudio icanai ca igui na. Roma yaca quima jodiobo tëquë ja raani quiha. Cahëxo tsi quiha jato Pablo jisi caniquë.

³ Jatsi jato bëta ja chitëniquë yonocoxëna. Jabi parata quëshpi tsi jato bëta xo tsi oxti raiti xobo ja ani quiha iniaxëna.

⁴ Jatsi jatiroha ca joiti barí tsi quiha jodioba catiti xobo qui Pablo caniquë Jesucristo Chani yoaxëna. Jesu qui toá ca jodiobo, carayanabo, tihi cabo ja mëpicasni quiha.

⁵ Jatsi Macedonia mai ax Silas, Timoteo, tihi cabo cahëquë tsi quiha jahuë yonoco, naa oxti xobo acai ca ja jënëniquë, jatiroha ca barí tsi Dios Chani yoacasqui na. Xabahamati Ibo Jesu ini ca ja yoaniquë jodiobo qui.

⁶ Jatsi Pablo qui ja caxacaniquë toa chani nicacasyamahi na. Caxaxo tsi quiha Pablo ja ocahuacaniquë. Jarohari tsi jato ja jisbayaniquë. Jama, jisbayanox pari tsi quiha jahuë sahuëtí ca cospo ja rij-rijhaniquë ja cahai ca jismaxëna.

—Mato shina ri tsi xo ra, Diós mato qui pi quësoquë no. Mahitsa Dios Chani ma nicaquë ra. Jaboqui carayanabo qui caxëquia jato qui jahuë Chani yoaxëna —i jato qui Pablo niquë.

⁷ Jato jisbaya tsi quiha toá ca catiti xobo tapaí ca xobo qui ja caniquë tiisimaxëna, naa Justo icanai cato xobo. Jabi Dios qui arahai ca naa joni ini quiha.

⁸ Jasca, Ibo qui chitimini quiha toa catiti xobo obëso cato, naa Crispo icanai cato. Chitimini quiha jahuë xobó cabo ri. Toatiyá tsi quiha huëstima ca Corintó ca carayanabo chitiminiquë Ibo Chani nicahax na. Ja ashimahacayocani quiha.

⁹ Jaquirëquë huësti ca baquichá tsi quiha Pablo tënamëniquë. Tënamëjano tsi Pablo qui Ibo chaniniquë. Chanihax,

—Nohiria bo qui raquëyamahuë. Mi pasiyamano. Noho chani mi yoano ra.

¹⁰ Jari tobi quiha huëstima ca yacatá ca ë qui chitimixëti cabo ra. Yama tsi xo toa mia acaina ra, mi nohó ë bësohai iqui na —i ja qui Ibo niquë.

¹¹ Jatsi un año y medio no tsi Corintó tsi Pablo chitëniquë jato xërëquë xo tsi Dios Chani yoaxëna.

¹² Toatiyá tsi quiha departamento Acayá ca obëso cato, naa gobernador Galión iniquë. Jatsi jodiobo Pablo qui tsaminiquë rë. Tsamixo tsi quiha tribunal, naa nohiria copiti iti qui ja bocaniquë ja qui quësoxëna.

¹³ Boxo tsi,

—Anoma tsi xo naa joní acaina ra. Dios qui arati quinia jamëri ca noba jimibo qui yoahi quiha pë. Noba jabi, noba yoba, tihí cabo pasomaha tsi xo toa ja yoahaina ra —nëa tsi Galión qui ja nëcacaniquë.

¹⁴ Quëbipaima Pablo iquë tsi quiha Galión jodiobo qui chaniniquë:

—Jisa jodiobá. Yama tsi xo toa yoi ca naa joní acana ra. Ja yosipirohano tsi yoi ca pi ja aarohano tsi jia tsi mato qui ë nicaquë aquë.

¹⁵ Jama, mato chani bo, mato jabi bo, mato yoba bo, tihí cabo tahëhax tsi iquinaqui mato pë. Toa nicacasyama xo ëa ra. Toca ca jahuë bo copyamaxëquia ra —nëa tsi bëcanish ca jodiobo qui Galión nëcaniquë.

¹⁶ Chanixo tsi quiha tribunal quima jato ja raaniquë.

¹⁷ Jatsi jodiobá jisbayaniquë. Jatsi carayanabá jato catiti xobo obëso cato, naa Sóstenes qui ja tsamicaniquë pë. Tsamixo tsi quiha ja sëtianiquë tribunal xobo bësojo xo na. Chama Galión qui jënima ini quiha ja acanina pë.

Jahari Antioquia qui Pablo bacanina

¹⁸ Jatsi naama tsi quiha Corintó tsi Pablo chitëniquë. Jarohari tsi toá ca xatë bo ja jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha Siria mai qui riqiri catsijaniquë barcó no. Aquila, Priscila, tihí cabá Pablo chimatini quiha. Cahax Cencrea yaca qui ja cahëniquë. Toa xo tsi quiha Pabló jahuë boo maxconiquë, parayamahai ca chani Dios qui ja yoani iqui na. Jodioba jabi ja ini quiha. Maxcorohax ja catëquëniquë.

¹⁹ Cahax Efeso yaca qui ja cahëcaniquë. Néa tsi quiha Priscila, Aquila, tihí cabo chitëniquë. Jasca, yacatá ca jodioba catiti xobo qui shishohi Pablo caniquë. Toa xo tsi quiha jodiobo ya ja chaniniquë Jesu yoati na.

²⁰ Jatsi quiha Pablo qui joi ja amacaniquë naama tsi ja chitëno. Jama, chitënoma ja ini quiha.

²¹ Jisbaya tsi quiha barco qui ja jicotëquëniquë Efeso qui caxëna. Joihuahax, —Jerusalén jari ë cati xo ra. Basima tsi xo fiesta ra. Jama Dios shina pi ja no tsi jahari joxëquia tia mato qui shishoxëna ra —i jato qui ja niquë.

²² Jatsi quiha Cesarea yaca qui ja rërëcaniquë. Rërëhax maí tsi Jerusalén qui ja caniquë iglesiá ca xatë bo joihuaxëna. Jaquirëquë Antioquia qui ja catëquëniquë.

²³ Naama tsi Antioquiá tsi ja chitëni quiha. Jaquirëquë Galacia, Frigia, tihi ca mai bo qui ja catëquëniquë toá ca chahahuacanaibo chamahuaxëna.

Efeso xo tsi Dios Chani Apolós yoanina

²⁴ Toatiyá tsi quiha tobi iniquë toa Alejandriá tsi conish ca jodio, naa Apolos icanai cato. Efeso yaca qui shishohi ja joni quiha. Jiaria tsi chaniti naa joni cahëniquë. Jasca, Quënëhacanish cabo ja cahëyoiniquë jaa ri.

²⁵ Jasca, Iboba quinia ja tiisimahacaniquë. Jesu quinia cahëxo tsi quiha jia tsi toá ca nohiria bo ja tiisimaniquë. Jama, ashimanish ca Juan chani roha ja cahëni quiha.

²⁶ Jabi raquëxoma tsi Efesó ca jodioba catiti xobo xo tsi Jesu Chani yoatí ja chitahëhuaniquë. Jatsi quiha Priscila, Aquila, tihi cabá jahuë chani nicaniquë. Nicaxo tsi quiha ja qui joi ja amacaniquë jato xobo qui ja jono. Jatsi oquë tsi quiha Apolos qui Dios Chani ja bërohuacaniquë oquë tsi ja cahëno iquish na.

²⁷ Jaquirëquë Acaya mai qui Apolos cacasniquë Dios Chani yoaxëna. Jaha tsi Efesó ca xatë bá mëbicasniquë. Mëbixo tsi quiha ja bax carta ja quënëcaniquë Acayá ca xatë bo qui, jia tsi Apolos ja joihuacano iquish na. Jatsi toa mai qui ja cahëquë tsi quiha anomaria tsi toá ca xatë bá Apolos joihuaniquë. Jatsi jia tsi toá ca chahahuacanaibo Apolós mëbi-mëbiniquë, Dios noihai cató no.

²⁸ Toá tsi quiha chamá tsi jodiobo ya ja chaninaniquë nohiria bo bësojo ax na. Chaninaquí tsi quiha jato ja bëboniquë, Quënëhacanish cabá tsi jato Xabhamati Ibo Jesu ini ca jismaxo na.

19

Efeso qui Pablo canina

¹ Jabi Corintó tsi Apolos chitëno tsi quiha Efeso yaca qui Pablo cahëniquë. Maca bo ja natanini quiha. Cahëxo tsi quiha huësti huësti ca chahahuacanaibo ja bëchaniquë.

² Bëchaxo tsi quiha jato ja nicaniquë:

—¿Espíritu Santo ma bini, chahahuaxo na? —iquiina.

Jatsi,

—Biyamaqui noa. ¿Tsohuëcara ni naa Espíritu Santo sa? Nicayamaqui noa rë —i Pablo qui jaca niquë.

³ Jatsi Pabló jato nicaniquë:

—¿Jënahuariahax ma ashimahacani sa? —iquiina.

Jatsi,

—Juan yoani cató tsi no ashimahacani quiha —i jaca niquë.

⁴ Jatsi Pabló jato yobaniquë:

—Juan tiyá tsi quiha ashimahacaniquë toa jato jocha quima Dios quiri bësocanaibo. “E cho joxëhai ca qui ma chitimiti xo ra” i nohiria bo qui ja ni quiha. Jabi naa ja cho jonish ca tsi xo Jesu ra —i jato qui Pablo niquë.

⁵ Jatsi Jesucristo janë tsi ja ashimahacaniquë jahuë chani nichahax na.

⁶ Jatsi Pabló jahuë mëquë jato ó janaquë tsi quiha Espíritu Santo jato qui jiconiquë. Jatsi jamëri ca joi bá tsi quiha chanitsijacaniquë. Dios Chani ja yoacani quiha.

⁷ Jabi doce ca joni bo ja icani quiha.

⁸ Jaquirëquë catiti xobo qui Pablo cananiquë jodiobo qui chanixëna. Tres oxë no tsi quiha raquëxoma tsi bëroria tsi jato qui Dios Chani ja yoaniquë.

⁹ Jama, jahuë chani qui nicacasyamaniquë misco bo. Jesu qui ja chitimicasyamacani quiha. Jasca, nohiria bo bësojo xo tsi Jesu quinia ja ocahuacani

quiha. Jarohari tsi Pabló jato jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha toá ca chitiminish cabo ja boniquë ja bêta. Jatsi Tirano escuela qui ja bocaniquë Dios qui araxëna. Jatiroha ca barí tsi quiha Dios Chani yoati tsi ja chaninacanicuë.

¹⁰ Dos año no tsi quiha Pabló jato tiisimaniquë toa xo na. Jaha tsi quiha jatiroha ca Asia maí ca nohiria bo, naa jodiobo, carayanabo, tihí cabá Iboba Chani nicaniquë ra.

¹¹ Jasca, anomaria Diós ani ca jisti bo iniquë, naa Pabló anina.

¹² Ja motsani ca pañuelo bo, raiti quësi bo, tihí cabo iquicanaibo qui ja bocaniquë jënimahua-xëna. Jatsi jënimahuahacani quiha noitiria cabo. Jasca, jënimahuahacani quiha yoshi bo jayanish cabo ri. Tsëquëyoni quiha jato yoshi bo.

¹³ Toatiyá tsi quiha tobi iniquë toa huësti huësti ca bohocanai ca jodiobo, naa yobë jascaria cabo. Nohiria bo quima yoshi bo ja tsëcacaní quiha jato ri. Jatsi Jesu janë tsi ja tanamacascaniquë yoshi bo tsëcaxëna.

—Jesu janë tsi, naa Pabló yoahai ca janë tsi tsëquëcahuë iqui noa —i jaca paoniquë pë.

¹⁴ Jabi tocapaoniquë Esceva baquë bo, naa jodioba arati ibo ba chamá-na bo.

¹⁵ Jatsi yoshi bá quëbiniquë:

—Jesu, Pablo, tihí cabo cahëqui noa. Jama, ¿tsohuëcara ni mato ra? —iquiina.

¹⁶ Jatsi quiha toá ca yoshi jaya ca joni jato qui tsaminiquë. Caxaxëniria toa joni ini quiha. Sëtiapama tsi jato ja bëboniquë ra. Jatsi jahuë xobo quima ja jabayocanicuë. Jaxchahacacani quiha jato raiti. Tsoboco ja icani quiha. Anomaria ja sëtiahacacani quiha.

¹⁷ Jatsi ocapijani ca Efeso ca nohiria bá nicaniquë, naa jodiobo, carayanabo tëquë. Nicahax ja raquë-raquëcaniquë. Jasca, Ibo Jesu janë nohiria bá ocahuacanicuë.

¹⁸ Jasca, bëcaniquë chahahuacanaibo ri jato jocha bërohuaxëna. Tobi ini quiha jato jabi yoi ca ja acanaina rë. Jatsi jato yoixëniria ca jabi bo ja bërohuacanicuë.

¹⁹ Yobë i-ipaonish cabá jato libro yoi bo bëcani quiha mëshaxëna. Copixëni ini quiha toá ja mëshacanaina. Cincuenta mil ca parata quiha.

²⁰ Tocajacaquë tsi quiha mëri tsi Iboba Chani pacananiquë. Toa Chani nohiria bá nicasnicuë ra.

²¹ Jaquirëquë Jerusalén qui Pablo cacasnicuë. Macedonia, Acaya, tihí ca mai bo natanihax na.

—Tihí cabo qui shishohax Roma qui ë cati xo —i Pablo niquë.

²² Jatsi Macedonia maí qui canox pari tsi quiha jahuë rabëti bo, naa Timoteo, Erasto, tihí cabo ja raanicuë rëquë. Jatsi Asia maí ó tsi jari ja chitënicuë, toa xo tsi Dios Chani yoaparcatsi na.

Efesó ca iquinacanaina

²³ Toatiyá tsi quiha chahahuacanaibo tahëhax tsi anomaria iniquë toa nohiria bá yosicanaina ra.

²⁴ Tobi ini quiha chahahuacanaibo qui caxahai ca joni, naa Demetrio icanish cato. Platá tsi arati mishni bo ja ani quiha parata quëshpi na, naa jato diosa Diana arati xobo jaria cabo. Jasca, huëstima ca yonati bo ja jayani quiha. Toca ca yonocó tsi quiha huëstima ca ganancia bo ja acani quiha.

²⁵ Chahahuacanaibo tahëxo tsi quiha jahuë yonati bo, yonococanaibo huëtza bo, tihí cabo ja quënacanicuë. Quënahax,

—Jisa joni bá. Diana iqui tsi yonoco jiaría ca jaya xo noa ra. Ja tahëxo tsi noba sueldo biqui noa ra.

²⁶ Jama, tobi naa Pablo icanai cato rë. Toa joni tsayacahuë. “Dios bo ma xo toa ma acaina” ii quiha pë. ¿Toa ma nicayamaha? Jasca, jaboqui jahuë chani chahahuahi quiha huëstima ca nohiria bo rë. Nëbi Efeso ca nohiria bo, Asia maí ca nohiria bo, tihí bo janyama mëpihi quiha naa joni ra.

²⁷ Anoma quiha. No acai ca jahuë bo nohiria bá copicasyamamitsa iquia. Jasca, noba diosa Dianá jahuë oquë-oquëria bënómitsa ja tocapiquë no. Jaboqui ja qui arahi quiha Asia maí ca nohiria bo tēquë ra. Ja qui arahi quiha maí ca nohiria bo tēquë ra. Jama, ja yoahai ca iqui tsi noba Diana qui yosanatsicani quiha rë —nëa tsi joni bo qui Demetrio nëcaniquë.

²⁸ Jatsi toa dios bo acanaibo itsisnaniquë jahuë chani nicahax na. Jucatsijahuacaniquë:

—Oquë-oquëria ca tsi xo noba Efeso ca diosa Diana ra —iquiina.

²⁹ Jatsi quiha nohiria ba pacotsa pacananiquë yacatá no. Caxa ja icani quiha. Jatsi Pablo dos ca rabëti bo, naa Macedonia mai ax ja bëta bëcanish ca Gayo, Aristarco, tihí cabo qui ja tsamicaniquë. Tsamixo tsi quiha jato i-ti cancha-cancharia qui jato ja xërëcaniquë.

³⁰ Ocapijani ca nicahax cancha qui Pablo jicocasni quiha jaa ri nohiria bo bësojó tsi chanixëna. Jama, toá ca xatë bá Pablo quëtianiquë cancha qui ja jicoyamano.

³¹ Jasca, Pablo qui toa yacatá ca chama bá, naa jahuë rabëti bá chani raaniquë ja jicoyamano. Caxaxëñiria toa nohiria bo ini quiha.

³² Jabi anomaria toa cancha ó ca nohiria ba pacotsa iniquë. Jasca, yama ini quiha jato rëquëñiniti ibo, naa jato pasimati cato. Anomaria ini quiha jato jamëri ca quënacainaina. Jasca, jëniriahax ja bëcani nori ca huëstima ca nohiria bá cahëyamani quiha:

—¿Jëniriahax no catiha sa? —iquiina.

³³ Jatsi nohiria tirixëni bësojo qui jodiobá Alejandro icanai ca chitijihaniquë nohiria bo qui chanimaxëna. Jatsi Alejandro jahuë mëquë huishquihuishquihaniquë nohiria bo pasimaxëna. Jato qui ja chanicasni quiha.

³⁴ Jama, jodio ja ini ca jisi tsi quiha oquënaniquë nohiria ba pacotsa ra. Carayanabo qui yoi jodiobo ini quiha.

—Oquë-oquëria ca tsi xo noba Efeso ca diosa Diana ra —i nohiria bo niquë jato joi choxahi na.

³⁵ Jatsi quiha yacatá ca secretario, naa papi obëso ca joniquë. Jarohari tsi nohiria bo pasimati mëtsa ja iniquë. Pasimahax,

—Jisa Efeso ca joni bá. Noba diosa-diosaria Diana arati xobo, jahuë paquëñish ca jaria, tihí cabo ototi ibo ca noqui xo naa ra, naa noba yacata. Toa cahëhi quiha maí ca nohiria bo tēquë iquia.

³⁶ ¿Jabija ma ni ë yoahana ra? Jatsi pasicana. Quiniacaxëcahuë, yoyo ca ma ayamano ra.

³⁷ Nëbi naa joni bo ma bëquë rë quësoxëna. ¿Noba Diana arati xobó ca jahuë bo ja yomacana? ¿Noba diosa ja ocahuacana? Ayamacaqui iquia ra.

³⁸ Jabi naa joni bo qui Demetrio, jahuë yonati bo, tihí cabo quësocasno tsi tobi quiha gobierno juez bo iquia. Jato qui ja bocati xo. Toa ax tsi jato qui ja quësocano iquia.

³⁹ Jahuëcara huëtsa ó pi quëëcatsi tsi juez bo qui ma bocati xo nicaxëna. Toa gobierno xobo xo tsi mato nicacaxëcani quiha toá ca chama bo iquia.

⁴⁰ Jasca, ma pacots-huaha iqui tsi gobierno pasomaha no nori ca ja quëscahuacamitsa pë, naa Romá ca chama bo. Jatsi quiniacaxëcahuë. Noqui pi ja nicacano tsi ¿jënixëhi ni noa pë, naa pacotsa, ma yosihaina, tihí cabo

tahëhax na? Bërabixëqui noa iquia —nëa tsi nohiria bo qui yacatá ca secretario nëcaniquë.

⁴¹ Jatsi jato xobo qui nohiria bo ja raaniquë chanixo na.

20

Macedonia, Grecia, tihi ca mai bo qui Pablo canina

¹ Jabi ja yosicanai ca jatiqûë tsi quiha chahahuacanaibo Pabló catianiquë jato qui chanixëna. Dios Chaní tsi chamahuahax tsi quiha “Caquia rë” i jato qui ja niquë. Joihuahax Macedonia mai qui ja riquiniquë.

² Toa mai natanipama tsi toá ca xatë bo ja chamahuabonaniquë. Jarohari tsi Grecia mai qui ja cahëniqûë.

³ Cahëhax tsi quiha tres oxë no tsi ja chitëniqûë. Jatsi barcó tsi Siria mai qui capaima ja iniquë, jodiobá acasni ca nicahax na. Ja quëshpi tsi jahari Macedonia mai qui ja caniquë.

⁴ Jabi tobi ini quiha Pablo chimatianaibo. Tobi ini quiha Sópater, Berea yaca ax jonish cato. Tobi ini quiha Aristarco, Segundo, naa Tesalónica ax bëcanish cabo. Jasca, tobi ini quiha Gayo, naa Derbe yaca ax jonish cato, jatsi Timoteo. Tobi ini quiha Tíquico, Trófimo, naa Asia mai ax bëcanish cabo. Tihi cabá Pablo chimatiniqûë, Dios Chani ja yoaquë no.

⁵ Jatsi noqui, naa Pablo, ëa, naa Lucas, tihi ca noqui bëbo Troas qui naa joni bo bocaniquë. Toa xo tsi quiha noqui ja manacaniqûë.

⁶ Jama pascua fiesta iqui tsi Filipós tsi no chitëpariniquë. Jaquirëquë Troas qui no caniquë noqui ri, barcó no. Cinco ca barí tsi quiha no rërëniqûë. Rërëxo tsi quiha huësti ca semana no raaniquë toa xo na.

Troas qui Pablo shishonina

⁷ Jatsi sábado, naa mitsëmomo tsi quiha toá ca chahahuacanaibo ya no catiniquë oriquixëna, shiati axëna. Huëaquë cacatsi tsi naama tsi quiha Pablo jato qui chaniniquë. Naa baquichá tsi quiha jari chanihi ja ini quiha.

⁸ Jabi tobi ini quiha huëstima ca lamparina bo toa mana ca naquëtë xara cato.

⁹ Bëhuëjá tsi quiha tsaho shinapayo iniquë. Jabi Pablo chaniroha-chanirohano tsi quiha coshianiquë naa shinapayo bëro ra, naa Eutico icanai cato. Oxahax tsi quiha nëama tres pisos tsi quiha ja paquëniqûë mai qui. Topijahuacaquë tsi quiha bësoyama ja iniquë.

¹⁰ Jatsi Pablo botëniqûë. Mënixo tsi quiha shinapayo ja iconiquë. Icohax, —Arayamacana. Bëso xo ra —i jato qui ja niquë.

¹¹ Jaquirëquë mana ca naquëtë qui ja catëquëniqûë. Toa xo tsi quiha Iboba shiati ja picani quiha. Huëaticano tsi quiha jahuë chani Pablo jatihuaniquë. Jatsi Pabló jisbayaniquë huëaquë no.

¹² Jasca, paquëhax ca shinapayo jahuë xobo qui ja bocani quiha. Rani-raniniquë toa chahahuacanaibo ra.

Mileto qui Pablo shishonina

¹³ Jisbëria tsi quiha rëquë noqui, naa Pablo chimatianaibo, ëa, tihi cabo caniquë Asón yaca qui. Barcó tsi no cani quiha. Tocanono tsi Asón qui Pablo jamë caniquë maí no.

¹⁴ Jatsi Asón xo tsi quiha Pablo no bëchaniquë. Bëchaxo tsi quiha barco qui jato no jicomaniqûë. Jatsi barcó tsi Mitilene qui no caniquë noqui tëquëta.

15 Asón ax riquibëria tsi huëaquë tsi quiha Quío icanai ca tèsëbë oquëri ca qui no cahëniquë. Oxabëria tsi quiha Samos icanai ca tèsëbë qui no rërëniquë. Oxabëria tsi huëaquë Mileto yaca qui no rërëniquë.

16 Rërëhax Efeso yaca qui Pablo shishocasyamani quiha, bamahaxma tsi Jerusalén qui cahëcatsi na. Huëstima ca bari ja raacasyamani quiha Asia mai xo na. Jasca, Jerusalén tsi ja icasni quiha Pentecostés fiesta quëshpi na.

Efesó ca yosibo qui Pablo chaninina

17 Jama, Mileto no rërëquë tsi quiha toa xo tsi carta ca chani Efesó ca yosibo qui Pabló raaniquë, Mileto qui ja bëcano.

18 Jatsi yaca qui ja cahëcaquë tsi quiha Pabló jato yobaniquë:

—Asia mai qui è jonitiya rohari no tsi è bësohai ca tèquë cahëqui mato iquia.

19 Yonati jascaria tsi mato xërëquë tsi è yonoco-yonoconiquë ra. Bëho ya è yonoconi quiha mato noihi na. Toatiyá tsi quiha è tènë-tènëniquë, èa jodiobá acasni iqui na.

20 Jasca, Dios Chani yoaquí tsi jia tsi mato è yobaniquë mato mëbixëna. Yacatá ca nohiria bo bësojo xo tsi mato xobo xo tsi tihí cabo xo tsi Dios Chani mato è yoaniquë.

21 Jodiobo, carayanabo, tihí cabo qui jia tsi Dios Chani è yoani quiha, “Mato jocha quima Dios quiri ma bësoxëti xo. Ibo Jesu ma chahahuano” i mato quiina.

22 Jasca, jaboqui Jerusalén qui caquia, Espíritu Santó èa raahai iqui na. ¿Jënahuacaxëcahi ni toá ca nohiria bo sa, è joquë no? Cahëyamaquia rè.

23 Jama tènëti, preso qui nanëhacati, tihí cabo ó pasoquia cahëhax na. Toa èa yobahi quiha Espíritu Santo pë, jatiroha ca yacata xo na.

24 Jatsi è qui iriama tsi xo toa preso qui è nanëhacaxëhaina. Raquëyamaquia. E qui Jesucristó ani ca yonoco è jatihuati xo ra, naa nohiria bo Dios noihi ca Chani yohaina.

25 Mato xërëquë tsi è co-copaoniquë, Díos nohiria bo otohái ca yoahi na. Toa Chani ma nicani quiha. Jama, jaboqui èa jistëquëyamariaxëqui mato rè, è caquë no.

26 Mato tèquë è chahahuamacasniquë iquia. Ja tsi xo toa pi ma xabahama-hacacasyamano tsi noho shina ri ma xo ra.

27 Dios Chani mato quima è quëtiayamaniquë yoaquí na. Dios shina tèquë nicaquë mato iquia.

28 Jasca, mamë yoi, chahahuacanaibo tèquë, tihí cabo jia tsi ó bësocana. Jato ototi yonoco mato qui Espíritu Santó ani quiha. Jatsi jia tsi Dios iglesiá cabo otocana. Jahuë baquë nahai cató tsi ja copihacacani quiha.

29 Jasca, mato è jisbayano tsi nëbi bëcaxëcani quiha mahitsa ca Dios Chani yocanaibo, naa cama jascaria iquiina. Joxo tsi iglesiá cabo quëyocascaxë-cani quiha rè.

30 Jasca, mato quima tsëquëxëhi quiha huësti huësti ca Dios Chani cahëyoiyamacanaibo ri. Quiacaxëcani quiha rè iglesia quima chahahuacanaibo mëpixëna.

31 Jaha tsi quiniacaxëcahuë iquia ra. ¿Tres ca xëni no tsi bëho ya tsi mato è yobayama-yamani? Barihani, baquicha tsi mato è yoba-yobani quiha.

32 Jatsi jaboqui Dios yoi, ja noihi ca chani chamaxëni cato, tihí cabo qui mato mëaquia ra. Mato chamahuati xo Dios yoi. Jasca, mato chamahuaxëhi quiha jahuë Chani ri. Mato shomahuaxëhi quiha ra, jahuë nohiria bo tèquë ja shomahuariahai jascaria.

³³ Jasca, tsayacahuë. Mato parata, mato oro, mato jahuëmishni bo, tihí cabo ó è quëëyamaniquë mato bètahi na.

³⁴ Noho mëquë yoi tsi è yonoco-yonoconiquë noho sueldo bixëna. Noho piti, noho jahuë bo tèquë, tihí cabo è copiniquë ra, èmë yoi xo na. Jasca, noho rabëti bo ri è otoniquë.

³⁵ Tsayacahuë. Jënima tsi xo yonoco coshi. Toca tsi noitiria cabo mëbiti mëtsa xo noa yonocoquí na. Jatsi Ibo Jesús yoani ca ma shina-bënoyamano. “Raniqui mato jahuë bo bichi na. Jama, oquëxëhi quiha ma ranihaina noitiria cabo qui ma aquë no” i ja ni quiha —nëa tsi Pablo nëcaniquë yosibo qui chanihi na.

³⁶ Yobahax tsi quiha rapotó tsi jato bèta ja niiniquë bëhox-xëna.

³⁷ Jatsi aratsijacanicuë. Pablo ja xëcocani quiha. Ja tatsocani quiha.

³⁸ Cohuë ja icaniquë, “Ea jistëquëyamariaxëqui mato” i ja ni quëshpi na. Jaquirëquë barco qui Pablo ja chimatiyocanicuë.

21

Jerusalén qui Pablo canina

¹ Jato joihuaxo tsi no jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha iá tsi mëstë Cos icanai ca tèsëbë qui no caniquë. Huinobaya huëaquë tsi quiha Rodas icanai ca tèsëbë qui no cahënicuë. Jaquirëquë Pátara icanai ca qui no rërënicuë.

² Toa xo tsi quiha barco no rarinanicuë Fenicia mai qui caxëna.

³ Jisbaya tsi quiha Chipre icanai ca tèsëbë no tarabiniquë, jahuë mëxojó no. Tarabibaya tsi Siria mai qui no cahënicuë. Jatsi Tiro yaca qui ja rërëhacani quiha carga janaxëna.

⁴ Jatsi toá ca xatë bo jisi no caniquë, carga ja niacaquë no. Siete ca bari no tsi quiha jato qui no shishoniquë ra. Jatsi Espíritu Santó chamá tsi toá ca xatë bá Pablo yobanicuë, “Jerusalén qui cayamahuë” iquiina.

⁵ Jatsi barco shomahuahacaquë tsi quiha no bacanicuë caxëna. Jatsi noqui ja chimaticanicuë, jato ahui bo, jato xocobo ri. Barco qui tëmahinanox pari tsi quiha mai quëmapó tsi no niiniquë rapotó no, bëhoxparixëna.

⁶ Jato tèquë joihuahax tsi quiha barco qui no tëmahinanicuë. Jatsi jahari jato xobo bo qui ja bocanicuë.

⁷ Jatsi catëquënicuë barco. Riquibaya tsi Tolemaida yaca qui no rërënicuë. Rërëxo tsi toá ca chahahuacanaibo no joihuaniquë. Huësti ca bari tsi jato bèta no chitëni quiha.

⁸ Jatsi huëaquë riquibaya tsi Cesarea yaca qui no rërënicuë. Rërëhax toá tsi no chitënicuë Dios Chani yoati ibo-iboria Felipe xobó no. Jerusalén ca siete ó ca huësti ca inish ca naa joni ini quiha.

⁹ Jasca, cuatro ca bënë yama ca jahi bo ja jayani quiha, naa Dios Chani yocanaibo.

¹⁰ Yoanoma ca bari huinocaquë tsi quiha noqui cahënicuë jodioba mai ax johax ca joni, naa Acabo icanai cato.

¹¹ Joxo tsi quiha Pablo cinturón bixo tsi jahuë mëquë yoi, jahuë tahë yoi, tihí cabo ja nëxanicuë. Jatsi,

—Nëca tsi nëxahacaxëhi quiha naa cinturón ibo rë. Tocacaxëcani quiha Jerusalén ca jodiobo pë. Nëxaxo tsi carayanabo qui mëacaxëcani quiha acacati. Tocaxëti xo ii quiha Espíritu Santo ra —nëa tsi noqui Acabo nëcaniquë.

¹² Jatsi jahuë chani nicaxo tsi Pablo no yobanicuë noqui ri:

—Jerusalén qui cayamahuë —i ja qui no niquë.

¹³ Jatsi,

—¿Jëniriahax aracanai sa? ¿Jënirioxo ëa quëtiacascanaï rë? Cacasquia ra. Nëxahacahai ca qui raquëyamaquia. Jasca, Jesucristo tahëxo pi ëa ja namëcano tsi ë qui jia tsi xo ra —nëa tsi noqui Pablo nëcaniquë.

¹⁴ Jabi noqui Pabló chahahuayamaniquë. Jaha tsi no pasiniquë.

—Ja shinahai ca Diós ano ra —i no ni quiha.

¹⁵ Jaquirëquë noba jahuë bo no rohahuaniquë. Rohahuahax Jerusalén quiri no catëquëniquë.

¹⁶ Jasca, noqui chimatini quiha Cesareá ca xatë bo huësti huësti cabo. Jerusalén qui no cahëquë tsi quiha Manasón icanai ca xobo qui noqui ja bocaniquë, naa Chipre ó conish cato. Rëquë chahahuanish ca naa joni ini quiha. Jabi jahuë xobó tsi no chitëniquë cahëhax na.

¹⁷ Jasca, jia tsi quiha Jerusalén ca xatë bá noqui joihuaniquë.

¹⁸ Jatsi huëaquë tsi quiha noqui Pabló boniquë Jacobo jixsëna. Jabi mani ini quiha iglesiá ca yosibo tëquëta.

¹⁹ Jia tsi jato tëquë Pabló joihuaniquë. Joihuaxo tsi quiha carayanabo xërëquë xo tsi Diós ani ca jatiroha ca jahuë bo jato ja yoaniquë. Carayanabo qui Dios Chani ja yoahai ca ja bërohuani quiha.

²⁰ Jatsi ja rani-ranicanicuë nichahax na. Dios ja ocahuacanicuë jato tëquëta. Jatsi Pablo qui ja chanicaniquë:

—Noqui nicaparihuë, nobë xatë. Chahahuacani quiha jodiobo ri. Tihiria cabá chahahuani quiha. Jama, Moisés yobá-naxëni cabo xo jato tëquëta.

²¹ Moisés yoba, jodioba jabi bo, jibirishati jabi, tihi cabo pasomaha mi nori ca ja nicacani quiha pë.

²² Jishopë. ¿Jënahuarixëhi ni noa sa? Mi joha ca nicacaxëcane quiha pë.

²³ Jaha bësopa. Noba shina tsi xo naa: Nëá xo cuatro ca joni bo. Bahuëhacati jabi apaimaria ca xo, Diós yoani ca jatihuaxëna.

²⁴ Jato bëta catá mia ri arati xobo qui. Toa xo tsi noba bahuëhacati jabi mi ano ra, mia ri, jato bëta xo na. Jaquirëquë, jato gasto bo mi copino, mato boo ja maxcocaquë no. Toa jabi pi mi ano tsi mia pasomaha ca chani chahahuayamacaxëcane quiha iqui noa. Moisés yoba mi nichahi ca jiscaxëcane quiha mi tocapiquë no ra.

²⁵ Jasca, carayanabo, naa chahahuanish cabo qui yoba raaqui noa, “Pinoma xo ídolo bo qui acacaha ca piti” i jato qui iqui noa. Jasca, “jimi, jimihuahama ca nami, tihi cabo piyamacahuë” iqui noa. Jasca, “anoma ca chotahai ca quimacahuë” iqui noa. Tihi ca tsi xo toa no iquiina, yobahi na —nëa tsi quiha Pablo qui ja nëcanicuë.

Pablo qui ja tsamicascanina

²⁶ Japi huëaquë tsi quiha jodioba bahuëhacati jabi Pabló aniquë toa cuatro ca joni bo yaxo na. Axo tsi quiha arati xobo-xoboria qui jato ja boniquë ja acana ca yoaxëna. Jabi jato bax arati ibo bá yohina tëpasnox pari no tsi siete ca bari no tsi ja mana-manati nori icane quiha. Toa bari bo quirëquë jato quëshpi tsi yohina tëpas-hacati nori ini quiha. Tihi ca ati jaca nori ini quiha. Jodioba jabi bo quiha.

²⁷ Jabi toa bari bo jatipaimano tsi quiha Asia mai ax bëcanish ca jodiobá Pablo jisnicuë arati xobo xo na. Jato arati xobó tsi Pablo ini ca jisi tsi ja caxacanicuë. Jatsi nohiria bo ja tsamacanicuë Pablo qui ja tsamicano.

²⁸ Tsamihax tsi quiha,

—Noqui mëbihuë, Israél ca joni bá. Moisés yoba, noba nohiria bo, noba arati iti, tihi cabo ocahuamixëneria ca tsi xo naa joni ra. Anoma tsi xo toa nohiria bo ja tiisimahaina ra. Jaboqui tsayacahuë. Noba iti roa ca

yoshihuahi quiha pë. Noba arati xobo qui carayanabo ja jicomaquë ra —nëa tsi quiha ja nëcacaniquë joi pistimá tsi quënahi na.

²⁹ Jabi arati xobo qui Pablo jiconox pari no tsi yacatá ca carayana ya, naa Efesó ca Trófima ya tsi Pablo co-cohai ca ja jiscani quiha. Ja tsi xo toa jato arati xobo yoi qui carayanabo Pabló jicomani ca ja quëscahuacani quiha tonia.

³⁰ Jatsi yacatá ca nohiria bo shina-rajinaniquë. Mëri tsi ja quëtsočaniquë. Quëtsohax tsi Pablo qui ja tsamicaniquë. Tsamixo tsi quiha arati xobo-xoboria cacha ja xërëcaniquë. Jatsi arati xobo-xoboria ó ca caiti bo japahaniquë jato cho, nohiria misco iqui na.

³¹ Jabi toa quëtsonish ca nohiria bá Pablo acasni quiha. Jabija pi carayana ca soldado ba comandanté toa jodiobá acasni ca nicayamarohano tsi quiha Pablo ja aquë acaniquë ra. “Iquinahi quiha Jerusalén ca nohiria bo tēquë” i ja qui jaca ni quiha.

³² Nicaxo tsi quiha jahuë soldado bo, jahuë capitán bo, tihí cabo ja quënatapiniquë. Bamahaxma tsi quëtsonish ca nohiria bo qui ja jabacanicuë. Jatsi nohiria bá Pablo jënënicuë soldado bo jisi na.

³³ Cahëxo tsi quiha Pablo bichí comandante caniquë. Pablo qui soldado bo tsaminiquë. Tsamixo tsi quiha ja nëxacanicuë dos ca cadena bá no. Jaquirëquë,

—¿Tsohuë ni naa joni ra? ¿Jahuë yoi ca ja aca? —i nohiria bo qui ja niquë.

³⁴ Jatsi nohiria bá quëbi-quëbiniquë. Jamëri jamëri ja qui ja quënacanaí ca ini quiha. Anomaria toa nohiria ba pacotsa iniquë. Jatsi comandante yosananicuë, tsohuë ca Pablo ini ca cahëti mëtsama ja ini iqui na. Jatsi cuartel qui Pablo ja boniquë.

³⁵ Jabi tapiti qui Pablo cahëquë tsi quiha bëyoria-bëyorianiquë yacatá ca nohiria bo. Anomaria toa nohiria bo ini quiha. Jatsi Pablo soldado bá itiniquë ja acacayamano iquish na.

³⁶ Banahuaniquë nohiria bo, Pablo acasquí na.

—Ahuë. Ahuë —i jaca niquë joi pistiamá no.

Nohiria bo qui Pablo chaninina

³⁷ Jatsi cuartel qui jicopama tsi quiha,

—Mi bëta chaniparicasquia ra —i comandante qui Pablo niquë.

Jatsi,

—¿Carayanaba joi chanihi ni mia pa?

³⁸ Jatsi toa iquinaxëniria ca Egiptobo ma xo mia tonia. Anomaria tsi xo toa joni ra. Cuatro mil ca iquinaxëniria ca joni bo toa joní mëpini quiha xaba qui —i Pablo qui comandante niquë.

³⁹ Jatsi Pabló quëbiniquë:

—Toa joni ma xo ëa ra. Jodio yoi xo ëa ra. Ciliciá ca Tarso yacatá tsi ë coniquë. Yaca-yacaria tsi xo toa. Ea shinahuë. Noho jimibo qui chaniparicasquia —i ja qui Pablo niquë.

⁴⁰ Jatsi,

—Íhuë —i ja qui comandante niquë.

Jatsi quiha tapiti cacha tsi Pablo niiniquë chanixëna. Niixo tsi quiha jahuë mëquë ja huishquihanicuë nohiria bo pasimaxëna. Pasijacaquë tsi quiha jato joi yoi tsi chanitsi Pablo niquë.

22

¹ —Ea nicaparicana, ëbë xatë bá, noho jahëpa bá. Noho shina mato nicamacasquia —i jato qui ja niquë.

² Jatsi ja pasicaniquë jato Hebreo joi yoi tsi ja chaniha ca nicahax na.

³—Jodio yoi xo ëa ra. Ciliciá ca Tarsó tsi ë coniquë. Cohax tsi quiha naa yacatá tsi ë shinahaniquë ra. Nëa xo tsi Gamaliel yoi ëa tiisimaniquë ra jahué escuela xo na. Noba naborëquëba yoba, jabi bo, tihí cabo ëa ja tiisimani quiha. Jasca, Dios yonoco ë aria-ariacasniquë noho coshi tëquëtá no, naa jaboqui ma acatsai jascaria.

⁴Rëquë tsi toa quinia paxa ca banahuacanaibo ë tënëma-tënëmapaoniquë, jato namëcasquí na. Jabi huësti huësti ca ë namëniquë rë. Jasca, joni bo, yoxa bo, tihí cabo tsi preso qui ë nanëpaoniquë.

⁵Jabi ë a-apaoni ca cahëhi quiha nëa ca arati ibo-iboria, yosibo tëquë ra. Jato nicacahuë. Parayamaquía. Jatsi, Damascó ca chahahuacanaibo qui ë tsamicasniquë. Jatsi quiha ë qui carta bo nëa ca yosibá aniquë ra Damascó ca yosibo qui jismati. Toa carta bo bichi tsi Damascó qui ë caniquë toá ca chahahuacanaibo qui tsamixëna. Jahari Jerusalén qui jato ë bëcasni quiha preso qui nanëxëna.

*Ja chitimini ca Pabló yoanina
Hechos 9.1-19; 26.12-18*

⁶Jatsi Damascó qui ë caniquë. Cahax yaca basimahëno tsi quiha ëa tëamë tsi anomaria ca naipá ca huëa huahuaniquë. Matoroco bari ja ini quiha.

⁷Tsayahax mai qui ë paquëniquë. Jatsi ë qui chanihai ca joi ë nicaniquë ra. “Jisa Sauló. ¿Jënixo tsi ëa tënëmahai ra?” i ë qui joi ni quiha.

⁸Jatsi, “¿Tsohuë ni mia, Ibobá?” i ë niquë ra. Jatsi, “Jesu, naa Nazarét ca racanish ca ëa xo naa. Ea tënëmaqui mia ra” i ë qui ja niquë.

⁹Jabi ëa tëamë ca nohiria bá toa ë qui chanihai ca joi nicayamani quiha. Toa huëaria roha ja jiscani quiha.

¹⁰Jatsi, “¿Jënahuaxëhi ni ëa, Ibobá?” i ë niquë. Jatsi ëa Ibobá quëbiniquë: “Niihuë. Damascó qui cata. Toá tsi mi axëti ca yoahacaxëqui mia ra” iquina.

¹¹Jatsi Damascó qui noho rabëti bá ëa mëpiniquë, bëco ë ini iqui na. Anomaria toa huëa ini quiha.

¹²Jatsi ëa jisi joniquë huësti ca joni, naa Ananías icanai cato. Jabi Dios yoba banahuahai ca shinajiaxëni ca naa joni ini quiha. Chahahuani quiha toá ca jodiobo tëquë.

¹³Johax ëa tapaí ja niiniquë. Jatsi, “Jisa, ëbë xatë Sauló. Mi taistëquëno ra” i ë qui ja ni quiha. Jatsi ë taistapiniquë ra. Jënima noho bëro ini quiha. Toa joni jisti mëtsa ë iniquë iquia.

¹⁴Jatsi ëa ja yobaniquë: “Mia noba naborëquëba Díós bichitaquë, jahué shina mia cahëmaxëna. Jasca, jahué Mëstëxëneria ca mi jisti, jatsi jahué joi yoi nicati, tihí cabo ó quëëhi quiha iquia.

¹⁵Tocajahitaquë, mi nichahitahana, mi jisitahana, tihí cabo jatiroha ca nohiria bo qui mi yoano iquish na. Mi yonoco ixëhi quiha toa jahué Chani yoahaina iquia.

¹⁶Jatsi bamayamahuë. Niihuë. Jaboqui mi ashimahacaxëti xo ra. Mi jocham saxëhi quiha, Ibobá janë mi quënaquë no ra” nëa tsi quiha ë qui ja nëcaniquë.

Carayanabo qui ja raahacani nori ca Pabló yoanina

¹⁷Jaquirëquá jahari Jerusalén qui ë caniquë. Jatsi huësti ca barí tsi arati xobo-xoboriá tsi bëhoxpama tsi ë tënämëniquë.

¹⁸Tënamëpama tsi Ibo ë jisniquë ra. Jatsi ë qui chanitsijaniquë: “Mëri, mëri, Jerusalén mi jisbayano. Nëá pí ëa yoati mi chanino tsi mia nicayamacaxëceni quiha” i quiha ë qui Ibo niquë.

19 Jatsi, “Toca xo tia, Ibobá. Catiti xobo bo qui ë ca-capaoniquë rë, mi qui chitimicanaibo mëraxëna, preso qui nanëcasquí na. Jasca, jato ë tènëmapaoniquë. Tihi ca ë ani ca cahëyocani quiha.

20 Jasca, mi chani yoahai ca Esteban yamabo ja acaquë tsi quiha ë rani-raniniquë. Toa ax tsi toa ati ibo ba sahuëti ó ë bësoniquë. Tihi cabo iqui tsi ëa nicayamacaxëcani quiha naa nohiria bo ra” i Ibo qui ë niquë.

21 Jatsi quiha Ibobá quëbiniquë: “Cata. Nëama ca carayanabo qui mia raaquia ra” iquiina —nëa tsi quiha nohiria bo qui Pablo nëcaniquë.

Comandante Pablo ó bësonina

22 Jabi jia tsi Pablo chani toa nohiria bá nicaniquë. Jama, “Carayana” i ja quë tsi quiha ja caxatapicaniquë. Caxaquí tsi quiha jato joi ja choshacanicuë: —Anoma tsi xo toa joni ra. Acahuë ra. Oquë tsi xo ja rësöhaina —iquiina.

23 Anomaria jato joi pacotsa iniquë. Jato sahuëti bo huishqui-huishquihapama tsi quiha mana mai mishpo ja niacanicuë caxaquí na.

24 Jatsi quiha cuartel qui comandanté Pablo jicomanicuë. Jicomaxo tsi quiha Pablo ja rashacasnicuë jabija ca yoamaxëna.

25 Nëxajahuacano tsi quiha toá ca capitán qui Pablo chaniniquë. Chanihax, —Romano-romanoria ca ëa xo naa. Ea rashanox pari tsi ¿juez qui ëa boyamahai sa? Anoma tsi xo toa mi acaina ra —i ja qui ja niquë.

26 Jatsi quiha comandante qui capitán caniquë, Pablo nicahax na. —Anoma tsi xo no acaina ra. Romano-romanoria ca joni tsi xo naa ra —i quiha ja qui ja niquë.

27 Jatsi quiha Pablo qui comandante caniquë nicaxëna:

—¿Romano ni mia pa? Toa nicaquia —iquiina.

Jatsi,

—Jaahuë —i Pablo niquë.

28 Jatsi quiha comandanté quëbiniquë:

—Majia. Huëstima ca parata ë inianiquë pë romano manëxëna —iquiina.

29 Jatsi quiha Pablo quima toa soldado bo basitapiniquë. Jasca, raquënicuë comandante ri, romano ja nëxani iqui na.

Catinish ca jodioba yosibo bësojó tsi Pablo niinina

30 Jaquirëquë Pablo qui toa jodiobo quësocanai ca comandanté cahëcasnicuë. ¿Jëniriahax Pablo qui caxaxëniria ja icana? Toa ja cahëcasni quiha. Jatsi quiha huëaquë Pablo ja pëcaniquë. Pëcaxo tsi quiha jodioba yosibo, jato arati ibo bo, tihi cabo qui chani ja raanicuë ja caticano iquish na. Jatsi ja caticaquë tsi quiha jato qui Pablo ja boniquë jato bësojó tsi nimaxëna.

23

1 Jatsi quiha catinish ca yosibo Pabló bësiniquë.

—Jisa, ëbë xatë bá. Mato parayamaquia. Dios bësojó niipama tsi jia tsi xo toa jatiroha ca ë anina iquia ra. Jënima tsi xo noho shinana —i quiha jato qui Pablo niquë.

2 Jatsi caxanicuë arati ibo-iboria Ananías, Pablo chani nicahax na,

—Quëpaishacahuë. Quëpaishacahuë —i jaha bëso cabo qui ja niquë.

3 Jatsi quiha,

—Mía tēpasxëhi quiha Dios iquia, jana quiamisxëni cató. ¿Jënahuariaxo tsi Dios yobá tsi ëa mi copina ra, Dios yoba mi nicayamaquë no mia ri? Dios yoba pasomaha tsi xo toa “Quëpaishacahuë” i mi aina —i ja qui Pablo niquë quëbihi na.

⁴ Jatsi toá ca nii cabo chaniniquë:

—Dios arati ibo-iboria ocahuaqui mia ra —iquiina.

⁵ Jatsi,

—Jishopë. Arati ibo-iboria ja iqui ca ë cahëyamaquë rë, ëbë xatë bá. “Nohiria chama bo ocahuayamacana” ii quiha Quënëhacanish cabo —i Pablo niquë.

⁶ Jabi toa yosibo xara ini quiha saduceobo fariseobo tëquë. Jabi fariseobo jisi tsi quiha jato qui Pablo chaniniquë:

—Jisa, ëbë xatë bá. Fariseobo ca ëa xo naa ra. Fariseobo xo noho jahëpa ri. Díos nohiria bësotëquëmaxëhai ó pasoquia ëa ri. Ja tsi xo toa ë qui quësoyoicani quiha naa nohiria bo rë —i quiha jato qui Pablo niquë.

⁷ Jatsi joi mërariatsijahuacanicuë ja yoaha ca nicaxo na. Joi mërähax tsi quiha ja mapëxnacanicuë, naa saduceobo, fariseobo.

⁸ “Yama tsi xo nohiria bo bësotëquëxëhaina; yama xo ángel bo; yama xo yoshini” tihi ca tsi ini quiha toa saduceobo. Jama, naa tres ca jahuë bo fariseobá chahahuani quiha.

⁹ Ja iqui tsi anomaria ini quiha toa joi ja mëranaanaina. Aniniquë jato pacotsa. Jatsi Dios yoba tiisimacanaibo, naa fariseobo, niiniquë Pablo mëbixëna.

—Yama tsi xo naa joní yoi ca acana iqui noa. ¿Tonia Dios shinana, ángel, tihi cabo ja qui chaniyamani ma ni? —i quiha saduceobo qui jaca niquë.

¹⁰ Jatsi comandante raquënicuë, Pablo ja ninicanai ca tsayahi na. Ja jaxcayocani nori ca ja quëscahuani quiha. Jaha tsi quiha nëpax jahuë soldado bo ja raanicuë jato quima Pablo ja bicano. Bichi tsi quiha jahari cuartel qui Pablo ja bënicuë.

¹¹ Jatsi huëaquë, naa baquichá tsi quiha Pablo qui Ibo jisiquiniquë. Tapai niñhax,

—Chamatsihuë. Jia tsi xo toa Jerusalén tsi mi chanihaina ëa yoati na. Toca tsi Romá tsi mi chanixëti xo —i quiha ja qui Ibo niquë.

Pablo ja acasnina

¹² Huëaquë baquishmari tsi quiha jodiobo catiniquë, Pablo ati planes axëna. Parahaxma tsi,

—Piti, jënë, tihi cabo ayamaxëqui noa, Pablo aquí rohari ra —i jaca niquë.

¹³ Tobi ini quiha cuarenta ca joni bo huino, naa Pablo acascanish cabo.

¹⁴ Jabi jato planes acax tsi quiha arati ibo bo, yosibo, tihi cabo qui ja bocanicuë yoaxëna.

—Parayamaqui noa ra. Piti, jënë, tihi cabo ayamaxëqui noa Pablo aquí rohari.

¹⁵ Jatsi comandante nicacana, jahari jodioba chama bo qui Pablo raati. “Pablo ya chanitëquëcasqui noa” i ja qui cana. Tocapimano tsi axëqui noa ra Jerusalén qui ja cahënox pari no —nëa tsi quiha yosibo qui jaca niquë. Jato shina quiha.

¹⁶ Jama, ja acascani ca planes Pablo yoxacato baquë nicaniquë. Nicachax cuartel qui ja caniquë Pablo yobaxëna.

¹⁷ Jatsi quiha capitán bo Pabló quënaniquë. Quënahax,

—Naa jonipayo comandante qui bocahuë. Chani jaya xo ra yoati —i quiha jato qui ja niquë.

¹⁸ Jatsi comandante qui capitán boniquë. Bohax tsi quiha,

—Ea Pabló quënaquë. “Naa jonipayo comandante qui bohuë” i ë qui ja quë ra. Mi bax chani jaya quiha —i ja qui capitán niquë.

¹⁹ Jatsi comandantë mëpiniquë ori, jamëhax ja bëta chanicasqui na.

—¿Jahuë ëa yoacatsai? —i ja qui ja niquë.

²⁰ Jatsi,

—Huëaquë tsi bëcaxëcani quiha jodiobo. Mia paracascani quiha pë. “Jahari jodioba chama bo qui Pablo mi raano, jahuë chani no nicatëquëno” i caxëcani quiha.

²¹ Quiniahuë. Tobi cuarenta ca joni bo huino quiha. Jatsi Jerusalén qui pi Pablo mi bono tsi bahi nëpax tsi jotacaxëcani quiha axëna. Parahaxma tsi “Piti, jënë, tihì cabo ayamaxëqui noa, Pablo aquí rohari” i jaca itaha quiha. Jaboqui jonë ca xo. Mi chani roha manacani quiha —nëa tsi quiha Pablo pihaca niquë.

²² Jatsi,

—Ea mi yoaha ca huëtisa bo qui yoayamahuë —i ja qui comandante niquë. Yobaxo tsi quiha jahari jahuë xobo qui ja raaniquë.

Carayana ca chama qui Pablo raahacanina

²³ Jatsi quiha comandantë jahuë capitán bo quënaniquë:

—Doscientos ca maí cohai ca soldado bo, setenta ca caballo pahuëhai ca soldado bo, doscientos ca piahua niati mëquixëni ca soldado bo, tihì cabo shomahuacana. Baquicha, a las nueve Cesarea yaca qui Pablo ma bono ra.

²⁴ Jasca, Pablo bax caballo shomahuacana. Jatsi quiniacaxëcahuë. Jia tsi gobernador Félix qui naa joni ma mëano —nëa tsi quiha jahuë capitán bo qui ja nëcaniquë.

²⁵ Yobaxo tsi quiha carta quënëtsi comandantë huaniquë jato bëta raaxëna. Nëca tsi ja quënëni quiha:

²⁶ “Excelentísimo gobernador Félix: Claudio Lisias ca ëa xo naa. Mia joihuaquia.

²⁷ Mi qui ë raahai ca joni qui jodiobo tsamihitaquë. Soldado bo ya pi ë joyamarohano tsi naa joni ja aquë acahitaquë iquia. Romanobo ja iqui iqui tsi bichi ë cahitaquë ra.

²⁸ ¿Jëniriacaraxo naa joni ja acasahitaha pa? Jatsi jahuë jimiba chama bo qui ë bohitaquë, cahëcasqui na.

²⁹ Jatsi ja qui ja quësocanai ca ë nicahitaquë. Mahitsa quiha. Jato jabi yoi bo yoati tsi quiha. Yama tsi xo toa yoi ca ja acana iquia ra. Jatsi ayamahuë. Preso qui nanëyamahuë.

³⁰ Jaboqui planes acani quiha pë naa joni axëna. Ja acascanai ca iqui tsi mi qui raaquia jaha mi bësono. Jasca, ja qui quësocanaibo qui chani ë raaquë mia jisi ja bocano. Iquë”.

³¹ Jatsi soldado bo bocaniquë jato comandante yoba nicahax na. Baquichá tsi quiha Antipatris icanai ca qui Pablo ja bocani quiha. Toá tsi quiha soldado bo tooniquë.

³² Jatsi huëaquë tsi quiha caballo pahuëhax ca cohai ca soldado rëtsaminiquë Pablo ya Cesarea qui. Bacani quiha soldado bo, naa mai cohai cabo.

³³ Cesarea qui cahëxo tsi quiha mai obësoti ibo, naa prefecto qui carta ja acaniquë. Jaquirëquë ja qui Pablo ja mëacaniquë.

³⁴ Jatsi carta prefectó tsaya-tsayaniquë. Tsayahax,

—¿Jahuë maí tsi mi conì? —i quiha Pablo qui ja niquë.

Jatsi Pabló quëbiniquë:

—Cilicia ó no —iquiina.

³⁵ Nicahax,

—Mia nicaxëquia ra mi qui quësocanaibo joquë no —i Pablo qui ja niquë.

Jatsi Pablo ja raaniquë cárcel qui, naa Herodes xobo-xoboria cató no.

24

Pablo qui ja quēsocanina

¹ Cinco bari quirëquë quiha Cesarea qui Jerusalén ca jodiobo cahëniquë. Cahëni quiha jato arati ibo ba chama Ananías, jato yosibo, huësti ca abogado, naa Tértulo icanai cato. Tihì cabo cahëni quiha. Cahëhax tsi quiha prefecto jisi ja bocaniquë Pablo qui quësoxëna.

² Jatsi Pablo quënahacaniquë. Ja joquë tsi quiha chaniti Tértulo chitahëhuaniquë ja qui quësoxëna. Ja nëcani quiha:

—Joquë noa, noba taita Félix shinajiaxëni cató. Mia iqui tsi jia tsi racaqui noa ra. Mi tiisi iqui tsi oquë-oquëria xo noba mai. Yama tsi xo no nianahaina ra.

³ Mi acai ca quëshpi tsi “Gracias” iqui noa ra. Jia tsi xo toa mi acaina jatiroha cato xo na.

⁴ Jaboqui tsi chani pistia icasquia pë. Tonia huëstima tsi xo toa mi yonoco iquia. Jatsi mëri tsi chanixëquia. Mi yosanayamano. Jia tsi nicahuë.

⁵ Anoma tsi xo naa joni Pablo iquia ra. Noba jimibo, naa jodiobo tsamaha quiha iquinamaxëna, naa jatiroha ca pais xo na. Jasca, huësti ca maxo, naa nazarenobo icanai ca rëquënihi quiha pë.

⁶ Jasca, noba arati xobo-xoboria ja yoshihuacas-hitaquë pë. Ja tsi xo toa ja qui no tsamihitaquë ra. Noba yobá tsi naa joni no copicas-hitaquë.

⁷ No ayamahitaquë rë, comandante joha iqui na. Chamá tsi pë noba mëquë quima Pablo ja tsëcahitaquë rë.

⁸ Tsëcaxo tsi quiha mi qui noqui ja raahitaquë pë. Jatsi Pablo nicahuë. Parayamaqui noa, naa joni qui quësoquí na. Tsayahuë —nëa tsi quiha prefecto Félix qui Tértulo nëcaniquë.

⁹ Jatsi toá ca jodiobo chaniniquë jato ri:

—Jabija tsi xo toa ja yoahana ra —iquiina.

Félix bësojó tsi Pablo chaninina jamë bax na

¹⁰ Jatsi Félix Pablo chanimaniquë. Pablo nëcani quiha:

—Raniquia ra, mia bësojó ëmë bax chanixëna. Huëstima ca año no tsi xo toa naa mai ca nohiria bo ó mi bësohaina. Mëstë tsi xo mi copihaina ra.

¹¹ Jato nicahuë. Jerusalén qui jobëna ca ëa xo naa. Doce bari roha ca ë cahëhitaquë arati xobo-xoboriá tsi araxëna.

¹² Quiahi quiha ë qui quësocanaibo pë. Toa arati xobo-xoboria, jato catiti xobo bo, yacatá ca iti huëtá bo, tihì cabo xo tsi nohiria bo ë tsamayamahi-taquë joxo na. Pasiroha ë iquitaquë aracatsi na.

¹³ ¿Jëniriexo ëa quiahuacahi ni sa? Mahitsa tsi xo toa ja yoacanai ca tëquë iquia.

¹⁴ Jabi ë yoacatsai ca tsi xo naa: Quinia paxá tsi noba naborëquëbo Dios qui araquia ra. Mahitsa tsi xo naa arati quinia icani quiha pë, mahitsa ja nomari. Jasca, Moisés yamabá quënërina, Dios Chani yoanish cabá quënërina, tihì cabo chahahuacia ëa ri ra, jato jascaria.

¹⁵ Jasca, nohiria bo, naa shinajiaxëni cabo, yoixëneria cabo, tihì cabo Díos bësojëquëmexëhai ca ó pasoquia ëa ri, jato jascaria.

¹⁶ Jasca, jia tsi Dios, nohiria bo, tihì cabo bësojó tsi Dios yoba nicacasquia ëa ri, quësohacatimaxëni ixëna.

¹⁷ Jabi huëstima ca año no tsi Jerusalén ë jisyamani quiha. Jobëna ca ëa xo naa ra. Jabi Jerusalén qui ë johitaquë ra ofrenda parata ya, naa noho paxnacanaí ca jimibo qui axëna. Jasca, toa xo tsi ofrenda bo ë acas-hitaquë ëa ri ra.

18 Jabi noba arati xobo xo tsi tocahëno tsi ëa ja jiscahitaquë pë, naa Asia mai ax bëcanish ca jodiobo. Yama pacotsa ini quiha toá no. Yama ini quiha nohiria tirixëni, ëmë roha iquia. Jabi noba bahuëhacati jabi ë jatihuahitaquë, ëa ja jiscaquë no.

19 Jabi nëri bëcaxëti xo toa Asia mai ax bëcanish ca jodiobo iquia ra. Mia bësojo ax tsi ë qui ja quësocano iquia, ë qui caxapihi na.

20 Toa joni bo pi bëyamacano tsi nëa ca jodiobá mia parayamano. Jato yosibo, jato chama bo, tihi cabo bësojó tsi nii ë iquitaquë. Ea ja nicariacahitaquë pë, ë qui quësocasquí na. Jato nicahuë. “¿Jahuë ni toa ja yoyohaina?” itsihuë. Yama xo iquia ra.

21 Toa bari tsi noho joi roha ë choshahitaquë rë, “Díós nohiria bo bësetëquëmaxëhai ó ë pasohai iqui tsi ë qui quësocasqui mato tonia” i jato qui ë itaquë no. Jaroha ca tsi xo toa ë yoyohaina iquia ra —nëa tsi quiha Pablo nëcaniquë prefecto ca Félix qui.

22 Jatsi Pablo nicahax Félix bamaniquë. Bamaxo jato ja paquëmani quiha. Jabi chahahuacanaiba quinia cahëria ja ini quiha. Jatsi,

—Comandante Lisias jono tsi mia nicatëquëxëquia ra —i quiha Pablo qui ja niquë.

23 Jatsi capitán qui chani Félix aniquë Pablo ó ja bësono. Jabi jënima Pablo ini quiha. Toá tsi co-coti mëtsa ja ini quiha. Jasca, ja qui shishoti mëtsa jahuë rabëti bo ini quiha mëbixëna.

24 Jaquirëquë ichariama ca bari huinocaquë tsi quiha Félix bacaniquë jahuë ahui Drusila ya. Jabi jodio jahuë ahui ini quiha. Bacaxo tsi quiha Pablo ja quënaniquë Jesucristo qui ja chitimini ca nicacasquí na.

25 Jia tsi quiha jato qui Pablo chaniniquë. Jatsi Díos mëstë, nohiria bá jato shina mëquihaina, joxëhai ca copi, tihi ca jahuë bo chanijano tsi quiha Félix raquëniquë. Raquëhi tsi,

—Iquë, iquë tia. Cata. Bari huëtza mia quënatëquëxëquia —i quiha Pablo qui ja niquë.

26 Jasca, Pablo quima parata ó ja pasoniquë pë. Ja iqui tsi huëstima tsi quiha Pablo ja quënaniquë ja bëta chaninaxëna.

27 Jatsi dos ca año huinocaquë tsi quiha Félix ratiniquë prefecto paxa cato, naa Porcio Festo. Jabi jodiobo ranihuacasquí tsi Pablo ja paquëmayamaniquë rë. Jatsi jari preso xara Pablo chitëniquë.

25

Festo bësojó tsi Pablo chaninina

1 Jatsi quiha Festo cahëniquë toa maí ca nohiria bo yonaxëna. Prefecto paxa ca ja ini quiha. Tres bari quirëquë Cesarea ja jisbayaniquë Jerusalén qui shishoxëna.

2 Toa ja no tsi quiha ja qui bëcaniquë jodioba arati ibo bo, jato chama bo. Pablo qui ja quësocasqui quiha.

3 Cahëxo tsi quiha Festo ja bënariacaniquë jato ja mëbino, Pablo pasomaha. “Jahari Jerusalén qui Pablo mi raano” i Festo qui jaca ni quiha, Pablo acatsi na, naa bahí tsi ja bacaxëquë no.

4 Jama, Festó quëbiniquë:

—Cesareá ca presó xo Pablo ra. Tsëquënoma. Jahari capaima xo ëa.

5 E bëta mato chama bo bocati xo. Anoma ca pi toa joni aarohano tsi toa ax tsi ja qui ma quësono iquia —nëa tsi quiha Festo nëcaniquë.

⁶ Ocho o diez ca bari roha tsi Jerusalén tsi Festo chitëniquë. Jaquirëquë quiha Cesarea qui jahari ja caniquë. Cahëhax huëaquë tsi quiha nohiria bo copiti ja chitahëhuaniquë. Jatsi quiha Pablo ja quënaniquë ja bësojó ja niino.

⁷ Jatsi Pablo jisiquiquë tsi quiha ja qui quëtsoniquë bëcanax ca jodiobo. Ja téamë tsi nii ja icani quiha ja qui quësoxëna. Huëstima ini quiha toa ja quiacanaina ra.

⁸ Jatsi quiha chaniti Pablo chitahëhuaniquë:

—Yama tsi xo toa anoma ca ë anina ra. Jodioba yoba bo, noba arati xobo-xoboria, noba chama César, tihì cabo pasomaha ë ocahuapistia-yamarianiquë ra —i Festo qui Pablo niquë.

⁹ Jatsi quiha jodiobo Festó caxahuacasyama-niquë. Jato ja mëbicasni quiha. Ja tsi xo toa,

—¿Jerusalén qui cacatsai? Toa xo tsi mi qui quësocanaibo nicaxëquia mia copiquí na —i Pablo qui ja niquë.

¹⁰ Jatsi Pabló quëbiniquë:

—Anoma ra. Romanoba copiti ití tsi niiquia copihacati. Nëa roha xo tsi ëa mi nicaxëti xo iquia. Romanoba jabi quiha. Yama tsi xo toa jodiobo pasomaha ë yoyoniña ra. Toa cahëriaqui mia.

¹¹ Anoma ca pi aarohahi tsi nati copi quima ë paxacasyamaquë aquë ra. Jama, mahitsa tsi xo naa ë qui naa jodiobo quësohaina iquia. Quiariacani quiha. ¿Jënahuariaxo naa joni bo qui ëa mi ana copihacati? Anoma quiha. Romanoba chama-chamaria jiscasquia. Ea ja copino iquia ra —nëa tsi quiha Festo qui Pablo nëcaniquë.

¹² Jatsi yosibo ya Festo chaninapariniquë Pablo nicahax na. Chaninahax,

—“Romanoba chama-chamaria jiscasquia” ¿i mi a pa? Jatsi ja qui mia raaxëquia mia ja copino ra —i quiha Pablo qui ja niquë.

Rey Agripa bësojó tsi Pablo niinina

¹³ Ichariama bari quirëquë rey Agripa, jahuë ahui Berenice, tihì cabo Cesarea qui cahëniquë Festó joihuaxëna.

¹⁴ Huëstima ca bari no shishopama tsi quiha preso xara Pablo ini ca ja nicacanicuë. Festó jato yoani quiha.

—Nëa tsi preso xara tsi xo huësti ca joni, naa Félix nanëni cato.

¹⁵ Jabi Jerusalén qui ë shishohi caquë tsi toá ca jodioba arati ibo bo, jato yosibo, tihì cabo ë qui bëcaniquë naa joni qui quësocatsi na. Ja namëcasjahuacani quiha pë.

¹⁶ Jatsi, “Romanoba jabi ma xo toa nohiria huëtsa bo qui nohiria mëahacahaina namëhacati ra. Jariapari ja qui xaba acacaxëti xo ja qui quësocanaibo bëbochiná tsi ja chaninano. Jasca, jato bësojo xo tsi jamë bax ja quëbipariti xo jaa ri” tihì tsi jato ë yoanicuë ra.

¹⁷ Jatsi jahari Cesarea qui ë bëta ja bëcahitaquë. Jatsi huëaquë jato nicati ë chitahëhuahitaquë. E bamayamahitaquë pë. Jatsi Pablo ë qui ja bëcahitaquë.

¹⁸ Jatsi ja qui quësoti ja chitahëhuacahitaquë ja bësojo xo na. Anoma ca naa joni ani ca nicati ó ë pasohitaquë, mahitsa ca jato chani nori.

¹⁹ Jato jodioba jabi tahëxo tsi quiha joi ja mëra-mëracahitaquë pë. Tsohuëcara ca, naa Jesu icanai ca yoati tsi quiha ja chaninacahitaquë pa. “Bëso xo” i Pablo ni quiha.

²⁰ Jishopë. Ati ë cahëyamahitaquë rë. Jatsi, “¿Jerusalén qui cacatsai? Toa xo tsi mia nicaxëquia” i Pablo qui ë itaquë.

²¹ Jatsi, “Romanoba chama-chamaria jiscasquia. Ea ja copino ra” i ë qui ja itaquë pë. Jatsi jahari preso qui toa joni ë raahitaquë, noba chama-chamaria qui raaxëna —nëa tsi quiha Agripa qui Festo nëcaniquë.

22 Jatsi,

—Toa joni nicacasquia ëa ri —i quiha Festo qui rey Agripa niquë.

Jatsi,

—Huëaquë toa joni nicashariqui mia ra —i Agripa qui ja ni quiha.

23 Jatsi huëaquë tsi quiha naquëte-naquëtëria qui Rey Agripa jiconiquë jahuë ahui Berenice ya. Anomaria ini quiha ja jicocanaina. Jato bëta jiconi quiha soldado ba chama bo, yacatá ca chama bo ri. Tihi cabo jicocani quiha Pablo nicaxëna. Jatsi ja jicocaquë tsi quiha Festó Pablo quënaniquë.

24 Quënahax tsi quiha,

—Tsayapa, rey Agripá. Nëá xo Pablo icanai cato ra. Tsayacahuë joni bá. Naa joni namëcascani quiha jodioba nohiria bo tëquë iquia. Acascani quiha Jerusalén ca jodiobo, naa nëá ca jodiobo ri. “Namëhacati xo” icani quiha pë.

25 Jama, yama tsi xo toa naa joní yoi ca acana iquia. Jia tsi ja qui ë nicahitaquë ra; yamaha quiha. Jatsi, “Romanoba chama-chamaria qui mia raaxëquia, mia ja copino ra” i ja qui ë itaquë pë, “Romanoba chamá ëa copino ra” i ja itaha iqui na.

26 Jatsi jaboqui noba chama-chamaria qui carta ë quënëti xo pë, yoi ca ja aca ca yoahi na. ¿Jënahuariaxo raca toa carta ë quënëna? Ja tsi xo toa mi qui naa joni bëcasquia mi nicano mia ri, rey Agripá. Naa joni pí mi nicano tsi tonia tobixëhi quiha jahuëcara ca ë quënëxëti cato ra.

27 Jishopë. Naa joni raacasyama xo ëa ra, ja qui quësoxoma —nëa tsi quiha rey Agripa qui Festo nëcaniquë.

26

Rey Agripa bësojó tsi Pablo chaninina

1 Jatsi quiha,

—Mi chani nicacasquia, Pabló. Mimë bax chanihuë —i Pablo qui rey Agripa niquë. Jatsi chaniti Pabló chitahëhuaniquë, jahuë mëquë bo tëroxo na.

2 —Shoma xo ëa, rey Agripá, ë qui jodiobo quësocani ca quëbixëna. Anomaria tsi xo toa ë qui ja quësocanaina rë.

3 Jasca jia tsi xo toa ëa mi nicahaina ra, jodioba jabi bo, jato yoba bo, tihi cabo cahëxëni ca mi nori iqui na. Jatsi jia tsi mi nicano. Mi yosanayamano.

Pablo jabi inina chahahuanox pari

4 “Ea cahëyoicani quiha jodiobo tëquë. Noho maí tsi ë shinahaniquë. Jasca, Jerusalén tsi ë racapaoniquë. Tihi ca tsi cahëcani quiha.

5 Naama, naa siri tsi ëa cahëcani quiha ra. Jariapari noba arati jabi banahuahai ca fariseobo ë i-ipaoniquë; naa jodioba jabí-naxëni ca iquiina. Jodioba jabi noixëneria cabo tsi xo toa maxo ra.

6 Jama, jaboqui ë qui quësocascani quiha toa jasca ca maxo pë, “Bësotëquëxëqui nohiria” i ë ai iqui na. Jabi noba naborëquëbo qui Diós tocani quiha ra.

7 Jariapari tsi noba doce ca nohiria maxo bá nicani quiha. Jasca, barihani, baquichá, tihi cató tsi arapama tsi quiha bësotëquëxëti ó pasoqui noa, noqui ri ra. Jama, toa ó tsi ë pasohai iqui tsi ë qui quësocani quiha no jimibo rë. Toca xo, taita Agripá.

8 ¿Jënahuariahax, “Nohiria bësotëquëmamayamaxëhi quiha Dios” i jaca na? ¿Jënahuariahax yoi ca toa ina?

Chahahuacanaibo Pabló tënëmanina

9 ‘Jabi siri tsi ë qui jia ini quiha Nazarét ca Jesu qui chitimicanaibo ë yosihaina.

10 Toatiyá tsi ë yoyopaoni quiha Jerusalén ax na. Toa xo tsi preso qui huéstima ca chahahuacanaibo ë nanëniquë rë. Tocati arati ibobá ëa raani quiha. Jasca, “Namëhacacati xo” i jaca quë tsi quiha ë rani-ranipaoniquë pë, “Acahuë” iquiina.

11 Toatiyá tsi quiha ë co-copaoniquë, noba catiti xobó ca chahahuacanaibo mërahi na. Jato ë copicasni quiha. Jasca, Jesucristo quima jato ë casomacasniquë pë. Caxaxëniria ë i-ipaoni quiha toatiyá no. Caxahax carayanaba mai qui jato ë chibaniquë jato achacasquí na.

Pabló chahahuanina

12 Toatiyá tsi quiha Damasco quiri co-cohi ë iniquë, jato mëracatsi na. Noba arati ibobá ëa raani quiha jato biti, soldado bo ya. Comisión jahëhua ja ini quiha.

13 Jabi Damasco quinia ca bahí tsi co-copama tsi naipá ca huëa-huëaria, naa bari oquë ca ë jisniquë, Agripá. Matoroco bari ja ini quiha. Ea, noho rabëti bo, tihí cabo tëamë tsi quiha ja huahuaniquë ra.

14 Jatsi mai qui no paquëyoniquë. Paquëxo tsi ë qui chanihai ca joi ë nicaniquë. Noba joí tsi chanijani quiha. “Sauló, Sauló, ¿Jënixo tsi ëa tënëmahai rë? Quiniahuë. Mi tëquëmitsa, buéy jamë tahë onëhai jasca cato” i ë qui joi ni quiha.

15 Jatsi ë nicaniquë. “¿Tsohuë ni mia, Ibobá?” Jatsi, Ibobá quëbini quiha: “Jesu xo ëa ra. Ea tënëmaqui mia ra.

16 Joihuë. Niihuë. Mi qui ë jisiquiquë, noho yonati mia manëmaccatsi na. Jasca, jaboqui mi jisi ca jahué bo nohiria bo mi yoaxëno. Jasca, noho Chani nohiria bo mi yoano, naa mia ë jismaxëhai cato.

17 Jasca, mi jimibo, carayanabo, tihí cabo qui mia raaxëquia noho chani mi yoano. Mia pí ja yosicano tsi mia mëbixëquia.

18 Bëco ca xo rë. Jato mi bëpëquëmano ra. Jia tsi tsëmo quima huëa quiri jato mi bësomano. Satanás quima Dios quiri ja bësocano ra. Tocapimino tsi ë qui chitimicaxëcani quiha. Jatsi masahacaxëhi quiha jato jocha ra. Díos mështëhuani ca maxo qui riicaxëcani quiha jato ri” nëa tsi ë qui Ibo nëcani quiha.

Jesu chani Pabló nicanina

19 ‘Jabi toca tsi naipá ca Ibo chaniquë tsi “Jo” i ja qui ë niquë. Ja iqui tsi jodiobo, carayanabo, tihí cabo qui ë caniquë jahué Chani yoahi na, rey Agripá.

20 Jariapari tsi Damasco ó cabo qui Cristo Chani ë yoaniquë. Jaquirëquë Jerusalén cabo, Judea maí cabo, carayanabo, tihí cabo qui Cristo Chani ë yoaniquë. “Mato jocha quima Dios quiri bësocana. Jabi jia ca jayacana, ma chahahuaha ca nohiria bá cahëno ra” i jato qui ë niquë chanihai na.

21 Ja quëshpi tsi ë qui jodiobo tsaminiquë pë arati xobo ax na. Ea ja acascani quiha.

22 Jama, toa barí tsi Díos ëa mëbiniquë ra. Ea mëbi-mëbiriahi quiha. Ja tsi xo toa xaba jaya xo ëa iquia, rey bo, chama bo, empleado bo, tihí cabo qui jahué Chani yoati. Jabi Moisés yamabo, Dios Chani yoanish cabo, tihí cabá quënëni ca roha ca yoaquia ra.

23 “Rësoxëti xo noba Xabahamati Ibo” i jaca ni quiha, siri. Jasca, “Rësohax jariapari ca bësotëquëxëhai ca ja ixëti xo. Bësoxo tsi jodiobo, carayanabo, tihí

cabo qui xabahamati huëa ja yoaxëti xo" i jaca ni quiha. Jabi toa ja yoacani ca chani yoaquia ëa ri ra" —nëa tsi Agripa qui Pablo nëcaniquë.

Cristo qui Agripa Pabló mëpicasnina

²⁴ Toca tsi jamë bax chanijano tsi quiha.

—Iquë. Iquë. Yoyoxëni xo mia, Pabló. Mia yoyohuaqui mi tiisi pë —i Pablo qui Festo niquë joi pistiamá no.

²⁵ Jatsi Pabló quëbiniquë:

—Yoyoyamahai ca ëa xo naa ra, taita Festó. Mia parayamaquia. Jabija tsi xo naa ë yoahana ra.

²⁶ Jasca, ë yoaha ca cahëhi quiha rey Agripa ri. ¿Jabija ma ni, rey Agripá? Naa jahuë bo tëqu ca cahëriaqui mia ra. Bëro tsi nohiria bësojó tsi tocani quiha naa jatiroha cabo.

²⁷ Japa mia ti, rey Agripá. ¿Dios Chani chahahuahai mia ri? Tonia chahahuahui mia iquia —nëa tsi Pablo nëcaniquë.

²⁸ Jatsi,

—Huënyamaxëhuë. ¿Tana roha mishni tsi chahahuahai ca ëa manëmacatsai pa? —i Pablo qui Agripa niquë.

²⁹ Jatsi,

—Jaahuë. Jaboqui, huëaquë ma ni. Jatiroha ca noho joi nicacanaibo ëa jascano iquia ra. Nëxati cadena bo roha ja jayamacano —nëa tsi Agripa qui Pablo nëcaniquë.

³⁰ Nicahax tsi quiha rey Agripa niiniquë. Jatsi ja bëta niini quiha prefecto, jahuë ahui Berenice, jato bëta tsaho cabo.

³¹ Naquëtë huajahax tsi quiha prefecto ya ja chaniniquë. Jatsi,

—Nayamaxëti xo naa joni ra. Yama tsi xo toa yoi ca ja anina. Jasca, ja paquëmahacaxëti xo ra —i jaca ni quiha chaninahi na.

³² Jatsi,

—Jishopë. Romanoba chama-chamaria pi Pabló jiscasyamarohano tsi jaboqui bëro tsi ja iquë aquë ja paquëmahacahaina rë —i Festo qui quiha Agripa niquë.

27

¹ Jatsi quiha Italia mai qui chama Festo, Agripa, tihí cabá Pablo raacas-niquë. Jatsi Pablo, achiquinish ca huëtsa bo, tihí cabo ja mëacaniquë capitán Julio qui. Carayanaba soldado-soldadoria ca maxo obeso ca quiha.

² Jatsi Adramitrio ax johitahax ca barco qui no tëmahiniquë Italia mai qui caxëna. Asia mai ó ca rërëti bo quiri capaima noba barco ini quiha. Jasca, no bëta ini quiha Aristarco, naa Tesalónica ax jonish ca carayana ri.

³ Riquibaya tsi quiha huëaquë Sidón yaca qui no rërëniquë. Jabi shinaji-xëni toa capitán Julio ini quiha. Ja qui jënima ini quiha toá ca rabëti bo qui Pablo shishohaina, orihuahacati.

⁴ Jatsi quiha Sidón no jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha Chipre tësëbë xotoyamahai ca jo no caniquë. Barco bëchá yoshi ini quiha rë.

⁵ Tarabihax jisbaya tsi quiha Cilicia, Panfilia, tihí ca mai no huinoniquë. Huinobaya tsi quiha Mira yaca qui no rërëniquë. Licia maí ca yaca ja ini quiha.

⁶ Toa xo tsi quiha barco huëtsa capitán biniquë, naa Alejandria mai ax johax cato. Italia mai qui capaima ja ini quiha. Jatsi toa barco qui noqui ja jicomaniquë.

⁷ Jisbaya tsi quiha huëstima bari no tsi rëquë no capëniniquë. Bëroma tsi quiha Gnido bësojo qui no cahëniquë. Yoshi iqui tsi rërënoma no ini quiha. Anoma yoshi ini quiha, noqui bëchá. Jaha tsi quiha Creta tèsëbë xotoyamahai ca jo no caniquë. Oquëri Salmón no huinoni quiha.

⁸ Quënbaya tsi quiha bëroma tsi Rërëti Jia bo qui no rërëniquë, naa Lasea yaca tahë no.

⁹ Huëstima ca bari bo no tsi quiha no bamaniquë rë. No capënini quiha. Yota iqui tsi anoma ini quiha no rëquë cahaina. Ja iqui tsi jato Pabló yobaniquë.

¹⁰ —Jisa, joni bá. Anoma tsi xo rëquë cahaina. Caapiquí tsi cargo huëstima ca bënoxëqui mato tia. Yoshihuahacaxëhi quiha mato barco ri. Jasca, no nëachimitsa noqui tëquë iquia —nëa tsi Pablo nëcaniquë.

¹¹ Jama, Pablo yoba soldado ba capitán nicacasyamaniquë. Ja qui oquë ini quiha toa barco capitán, barco ibo, tihi cabá yoanina.

¹² Jasca, yoi toa rërëti ini quiha chitëti, matsitiyá no. Ja iqui tsi rëquë cacasniquë huëstima cabo.

—¿Canoma ni? Fenicia qui cahëxëqui noa tia —i jaca ni quiha.

Jabi yoshi xotoyamahai ca jo toa rërëti ini quiha, naa Creta tèsëbë ó no.

Ianë ca yota-yotaria

¹³ Jatsi mishni mishni tsi quiha xototsi yoshi niquë. Jënima cati quëschauaquí tsi quiha barco ancla bo ja xërëcaniquë barco xara janaxëna. Ácax tsi quiha Creta ja quëribonacanicuë.

¹⁴ Ori pistia roha no cano tsi quiha xoto-xotoriatsi yoshi niquë rë. Yota-yotaria ja ini quiha, naa tèsëbë ax noqui quiri.

¹⁵ Jatsi achiquiniquë noba barco rë. Jahari tèsëbë qui canoma no iniquë rë, yoshi bëcha no ini iqui na. Ja iqui tsi no jënëniquë tèsëbë qui cahëti. Rëquë canoma no ini quiha. Jatsi basi noqui yoshiní raanicuë rë.

¹⁶ Capama tsi tèsëbë pistia, naa Clauda icanai ca casojó tsi no huinoniquë. Toa jo tsi quiha iriama yoshi xotohai iniquë. Jatsi tëtíapama tsi barco chó ca xërëhacahai ca noti pistia no jicomanicuë. Bëronoma ini quiha no jicomahaina ra.

¹⁷ Jicomaxo tsi quiha barco nonamá tsi rispi no raanicuë, jahuë yora nëxaxëna, ja choshiyamano iquish na. Jatsi no raquë-raquëniquë jënë namá ca mixai-mixairia qui, naa Africa mai tahë ca mixai. No toohacasyamani quiha. Ja iqui tsi yoshiní matiti raitiria no botëmaniquë, mëri no cayamano. Toca tsi ianë tsi noba barco raahacani quiha rë.

¹⁸ Noqui choca-chocariá nianiquë. Raquëria ja ini quiha. Choshi-paimaria noba barco ini quiha. Ja iqui tsi huëaquë tsi baquishmari tsi barcó ca carga ia qui no nianiquë huëjëhuaxëna.

¹⁹ Jari jasca pi ja ini quiha. Ja iqui tsi huëaquë barco jahuë mishni bo no nianiquë.

²⁰ Jasca, huëstima ca bari no tsi bari, huishti bo, tihi cabo no jisyamani quiha. Tsëmoria tëquë ja ini quiha. Jasca, janacayamani quiha yoshi xoto-xotoriahaina rë. Ja iqui tsi bësoti ó no pasoyamaniquë.

²¹ Jasca, huëstima ca bari no tsi no piyamaniquë. Toatiyá tsi joni bo bësojó tsi Pablo niiniquë chanixëna.

—Noho yoba ma nicayamahitaquë pë. Oquë ja iitaha quiha rë Creta no jisbayamahaina iquia. No jisbayamarohapino tsi naa carga, barco, tihi cabo yoshihuahacayamaquë aquë rë.

²² Jama, raquëyamacana. Chamacahuë iquia ra. Rësoyamaxëqui mato ra. Jëtëquëxëhi quiha barco roha.

²³ Baquichá tsi ë qui jisiquiquë ángel ra, naa Diós raaha ca ángel. Jabi naa Dios tsi xo noho Ibo ra. Ja tsi xo toa ja bax ë yonocohaina.

²⁴ E qui naa ángel chaniquë ra. Chanihax, “Raquëyamahuë, Pabló. Carayana ca chama-chamaria bësoj tsi mi niixëti xo. Jasca, mia iqui tsi rësoyamaxëhi quiha mi bëta barcó ca joni bo ri. Jato shomahuaxëhi quiha Dios” i ë qui ángel quë ra.

²⁵ Ja iqui tsi chamacana, joni bá. Parayamahi quiha Dios ra. Tocapixëhi quiha ra, ja yoaha jascaria.

²⁶ Jama, tësëbë qui noqui niaxëhi quiha yoshini ra —nëa tsi jato qui Pablo nëcaniquë.

²⁷ Dos semana no tsi toca tsi no raahacanicuë rë toa Adria icanai ca ianë no. Baquichá tsi “Basima xo mai tonia” i marinero bo niquë.

²⁸ Jatsi medida jënë qui ja raacanicuë. Treinta y seis ca metros ja ini quiha. Jaquirëquë ori pistia caxo ja tanamatëquëcaniquë. Veintisiete ca metros ja ini quiha.

²⁹ Jatsi raquëtsijacanicuë mai maxax qui yoshiní noqui niamitsa iqui na. Jatsi cuatro ca mai achati ancla bo ia qui ja niacanicuë barco chipo jo xo na. Jaquirëquë baquishmari no mana-mananicuë raquëqui na.

³⁰ Toatiyá tsi quiha huësti huësti ca marinero bo barco quima paxacanicuë pë. Noti pistia jënë qui botëmapama tsi barco rësó ca ancla huëtsa bo niahi ja bocani quiha noqui parahi na.

³¹ Jatsi soldado ba capitán qui Pablo chananicuë:

—Barcó tsi toa joni bo pi chitëyamano tsi xabahamahacatimaxëni ixëqui mato ra —iquiina.

³² Jatsi soldado bá noti rispichi quëësaniquë. Caquë noti pistia. Paxanoma ja icani quiha.

³³ Jatsi huëatiscano tsi quiha joni bo Pabló pimacanicuë.

—Dos ca semana no tsí oxayamaqui mato. Jasca, piyamaqui mato.

³⁴ Jatsi piparicana iquia. Ma chamanaxëti xo ra. Jasca, yama tsi xo toa rësoxëhaina iquia. Jënimaxëqui mato tëquë ra —nëa tsi quiha joni bo qui Pablo niquë.

³⁵ Chanixo tsi quiha Pabló mapari biniquë. Jatsi jatroha cabo bësoj tsi Dios qui “Gracias” i ja niquë piti quëshpi na. Jatsi xatënaxo tsi ja piniquë.

³⁶ Jatsi chamananicuë joni bo Pabló acai ca tsayahax na. Ja picanicuë jato ri.

³⁷ Jabi doscientos setenta y seis ca nohiria ini quiha toa barcó no ra. Huëstima no ini quiha.

³⁸ Pixo tsi quiha barcó ca jahuë bo ia qui niatsijahuaca-niquë huëjëhuaxëna. Harina trigo bëro ja niacani quiha.

Barco choshinina

³⁹ Huëaquë tsi quiha toa mai marinero bá cahëyamanicuë. Tsaya-tsayapama tsi nabiri ca quëmapo jia ca ja jiscanicuë. Toá tsi quiha barco ja rërehacascani quiha.

⁴⁰ Jatsi ancla bo ja quëësananicuë. Quëësaxo tsi quiha chiyëti ja mëriscanicuë. Mërisko tsi quiha rëquë ca matiti raiti ja tërocanicuë, quëmapo quiri yoshiní barco matino iquish na.

⁴¹ Jatsi quëmapo quiri capama tsi quiha mixai ja rëtsois-hanicuë rë. Mai ja jëtani quiha. Tsëquënoma barco ini quiha. Jatsi quiha barco chipo ó ca chocá chosha-choshanicuë.

⁴² Jatsi soldado bá achiquinish cabo tēquē acascaniquē ja paxayamacano iquish na.

⁴³ Jama, soldado ba capitán jato jēnēmaniquē Pablo ja xabahamacasni iqui na. Jatsi jatiroha ca pocati cahēxēni cabo Pabló yobaniquē jēnē qui pari biisiti, quēmapo qui cahēti.

⁴⁴ Jaquirēquē banahuani quiha tēxē bo. Jihui para bo, quēsi mishni bo, tihi cabá tsi mai qui ja nonocani quiha. Toca tsi mai qui no cahēniquē ra. Jēnima no iniquē.

28

Malta icanai cató tsi Pablo inina

¹ Jēnima tsi quēmapo qui cahēxo tsi quiha Malta toa tēsēbē quēnahacani ca no cahēniquē.

² Jia tsi quiha toá ca nohiria bá noqui shomahuaniquē. No bax chihi ja mapocani quiha, oi, matsi, tihi cabo iqui na. Jia tsi noqui ja joihuacani quiha.

³ Jatsi Pabló caro mishni bo topiniquē chihi qui niaxēna. Niajahuano tsi quiha rono huajaniquē jahuē huaó iqui na. Pablo mēquē qui ja tsaminiquē rē.

⁴ Jatsi Pablo mēquē ronó acha ca toá ca nohiria bá jisniquē. Jisi tsi quiha, —Tonia ati ibo-iboria tsi xo toa joni ra. Jēnē ax ja paxaquē pa. Jama, jaboqui naqui tia, ja copihacaha quēshpi na —i jaca niquē.

⁵ Jatsi Pabló jahuē mēquē huishqui-huishquihaniquē rono chihi qui paquēmaxēna. Jēnējahuaguē tsi quiha jēnima Pablo iniquē ra.

⁶ Baiyamaniquē jahuē mēquēnē. Ja rēsoyamaniquē. Jama, tocati ó toa nohiria bo pasoni quiha. Ja rēsoyamaquē tsi quiha shina huētsa nohiria bá biniquē. Shinahax,

—Tonia dios tsi xo toa joni ra —itsi jaca niquē.

⁷ Jabi no rērēni ca basima tsi quiha toa tēsēbē ca chama racani quiha, naa Publio icanai cato. Noqui joi ja amaniquē jahuē xobó tsi no chitēno. Tres ca bari no tsi noqui ja orihuani quiha.

⁸ Jabi oxatí tsi Publio jahēpa iniquē, iquihí na. Jasca, chixojani quiha. Jatsi jahuē jahēpa Pablo jisi caniquē. Cahax jahá tsi jahuē mēquē janahax tsi quiha ja bax ja bēhoxniquē. Jahuē jahēpa ja jēnimahuaniquē.

⁹ Ocapijaquē tsi quiha tēsēbē ca iquicanaibo, isicanaibo, tihi cabo bēcaniquē jato ri. Ja jēnimahuahacacani quiha.

¹⁰ Jatsi noqui jahuēmishni bo ja acaniquē noqui shomahuacasquí na. Jasca, noqui piti ja acaniquē, barco qui no jiconiquē no. No pibonahai ca noqui ja acani quiha.

Roma yaca qui Pablo canina

¹¹ Tres oxē quirēquē barcó tsi, naa matsitiyá tsi toá ca chitēnish ca barcó tsi no jisbayaniquē. Alejandriá ca barco quiha. Jahuē rēpatí tsi quiha Castor, Pólux, tihi ca icanai ca dios jaria ca jisti bo ja jayani quiha.

¹² Jisbaya tsi quiha Siracusa qui no rērēniquē. Toá tsi tres ca bari no chitēni quiha.

¹³ Riquibaya tsi no quēnicananiquē Regio icanai ca qui. Toá tsi no rērēniquē. Huēaguē tsi quiha yota pistia iniquē. Jisbaya tsi dos bari tsi quiha Puteoli yaca qui no cahēniquē.

¹⁴ Toá ca xatē bo no bēchaniquē. Noqui joi ja amacanicquē jato bēta no chitēno. Huēsti ca semana raahax no catēquēniquē Roma qui.

¹⁵ Jatsi no johai ca yoati tsi Romá ca xatē bá nicani quiha. Nicahax tsi quiha Foro de Apio, naa Tres Tabernas icanai ca qui ja bocani quiha, toa xo tsi

noqui manaxëna. Jato bëchahax tsi “Gracias” i Dios qui Pablo niquë ranihi na. Jaha tsi ja chamaniquë.

¹⁶Jatsi Roma qui no cahëquë tsi quiha preso obëso ca qui capitán achiquin-ish cabo mëaniquë. Jama, ja qui jia ini quiha toa jahuë iti yoi ó tsi Pablo chitëhaina jamë no. Jatsi huësti ca soldado capitán jananiquë Pablo ó bësoti.

Roma xo tsi Dios Chani Pabló yoanina

¹⁷Tres ca bari quirëquë jodioba rëquëninicanaibo Pabló quënaniquë, jato bëta tsi chaninaxëna. Ja bëcaquë tsi quiha Pablo nëcaniquë:

—Jisa, ëbë xatë bá. Jerusalén ca ëa ja achacanicuë, mahitsa. Jaquirëquë quiha Romanobo qui ë mëahacanicuë pë, ëa ja copicano. Nicacahuë. Yama tsi xo toa noba jimibo, noba naborëquëba jabí bo, tihi cabo pasomaha ë anina iquia.

¹⁸Jia tsi quiha toa Romanobá ëa nica-nicaniquë. Nicaxo tsi quiha ëa ja paquëmacascanicuë. Yama ini quiha toa yoi ca ë anina iquia, naa namëti copi quëshpi na.

¹⁹Jama, ë qui caxanicuë toá ca jodiobo. Jato qui yoi ini quiha toa ëa ja paquëmacanaina. Ja iqui tsi “Romanoba Chama-chamariá ëa copino ra” i toá ca chama bo qui ë niquë. Jishopë, noho jimibo qui quësocasyamahai ca ëa xo naa ra.

²⁰Ja tsi xo toa mato ë quënaquë mato bëta chaninaxëna. Noqui Israël cabá jaha pasohai ca iqui tsi naa cadená tsi nëxë xo ëa rë —nëa tsi yosibo qui Pablo nëcaniquë.

²¹Jatsi ja quëbicaniquë:

—Jodio maí ca carta biyamaqui noa mia yoati na. Jasca, toa nahax ca bëcanish ca xatë bo tsi xo toa chani yama mia yoati na. Yama tsi xo toa mia pasomaha ca chani nëá no.

²²Mi shina nicacasqui noa ra. Naa maxo paxa ca pasomaha chanicani quiha nohiria tëquë iqui noa, jatircha ca iti ó no —nëa tsi Pablo qui ja nëcancanicuë.

²³Jatsi huëstí bari ja iticaniquë Pablo ya chaninatëquëxëna. Toa bari tsi quiha misco ini quiha toa Pablo xobo qui bëcanish cabo. Baquishmari tsi chitahëhax Pablo chanibahinanicuë. Chanixo tsi quiha Diós nohiria otocatsai ca ja bërohuaniquë. Jasca, Quënëhacanish cabá tsi Xabahamati Ibo Jesu ini ca ja jismani quiha. Naama tsi quiha ja chaniniquë, naa jatiroha ca bari.

²⁴Jatsi huësti huësti cabo qui jia Pabló yoani ca ini quiha; tëxë bo qui yoi quiha.

²⁵Jaha tsi mapëxnani quiha toá ca jodiobo, Pabló yoani ca nicahax na. Ja bocanox pari no tsi Pablo nëcancanicuë:

—Anomaria tsi xo toa Espíritu Santó yoanina iquia, naa Isaías yamabá quënëni cató tsi ja chaniniquë no. Ja nëcani quiha:

²⁶“Naa nohiria bo qui chanihi cata.

Chanihax,

‘Cahëxoma tsi Dios Chani nicaqui mato pë.

Jisxoma tsi tsaya-tsayaqui mato pë’ ihuë.

²⁷Quëstoria tsi xo naa nohiria ba shinana iquia.

Nicacasyamahi quiha jato pahoqui.

Bëtsiniquicani quiha jabija ca ja jiscamitsa iqui na.

Jabija ca nicacasyama ca xo.

Quiniacani quiha pë, jato shinaná cahëyamano.

Tocacani quiha ra, Dios quiiri bësocasyamahi na.

Bësopijacano tsi jato ë jënimahuaquë aniquë iquia”
i Espíritu Santo ni quiha.

²⁸ Jaha tsi ma cahëyoino ra. Jaboqui rohari tsi carayanabo qui raahacahi
quiha Dios xabahamati Chani iquia. Toa Chani nicacaxëceni quiha iquia –
nëa tsi jato qui Pablo nëcaniquë.

²⁹ Tih ca tsi Pablo yoaquë tsi quiha ja jisbayacanicuë. Jisbaya tsi ja
chaninabëquicaniquë jahuë chani yoati na.

³⁰ Jaquirëquë dos ca xëni no tsi Roma yacatá tsi Pablo chitënicuë, jahuë
xobó no. Xobo alquilada quiha. Toa xo tsi jatiroha ca ja qui shishocanaibo ja
joihuaniquë.

³¹ Toa xo tsi Diós nohiria bo otohaina, Ibo Jesucristo, tih cabo ja tiisi-
maniquë raquëxoma. Yama ini quiha toa jahuë chani jënëmahai cato.

La Carta Del Apostol San Pablo a Los Romanos

Romá ca iglesia qui Pabló quēnēnina

¹ Pablo, naa Jesucristo yonati tsi xo naa carta quēnahai cato. Jabi ē quēnahacaniquē, Dios Chani chitahēhuati ibo iti. Diós ēa biniquē jahuē Chani jia ca nohiria yoati.

² Jabi siri tsi “Noho Baquē mai qui raaxēquia” i Dios ni quiha. Jabi Dios tocani quiha Quēnēhacaniish cabo ó no.

³ Jatsi mai tsi jahuē Baquē Jesu coniquē ra. Cohi tsi chama David yamaba चाहिताखोको जा इनिकुए.

⁴ Jascaria, Dios Baquē ja iniquē jaa ri. Dios mēstēxēni ca jabi yoi ja jayani quiha. Jabi Dios Baquē chamaxēni ca ja iqui ca jismahacani quiha, rēsonish cabo quima ja tērohacani cató no. Jabi noba Ibo tsi xo naa Jesucristo ra.

⁵ Noqui ja noiniquē. Noixo tsi quiha jahuē Chani chitahēhuati ibo bo noqui ja manēmaniquē. Jatsi jatiroha ca mai ca nohiria, naa carayanabo qui noqui ja raaniquē, jahuē Chani yoati. Ja chahahuacano jato ri. Chahahuaxo tsi jahuē yoba nicacaxēcani quiha jato ri.

⁶ Jabi mato Romá cabo quēnahacaniquē mato ri, Jesucristó-na bo iti.

⁷ Japi mato qui, naa Roma yacatá cabo qui naa carta raaquia ra. Mato noihi quiha Dios. Noixo tsi mato ja quēnaniquē jahuē nohiria iti. Noba Jahēpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihi cabá mato noino. Mato ja bēpasimacano ra.

Romá ca chahahuacanaibo Pabló jiscasnina

⁸ Jariapari tsi mato quēshpi tsi noho Dios qui “Gracias” iquia ra, ma chahahuani ca jatiroha ca mai ca nohiria bá nicani quēshpi na.

⁹ Jabi mato bax ē bēhoxrohahai ca cahēhi quiha Dios ra. Jabi naa Dios bax yonocoriaquia noho coshi tēquētá no, jahuē Baquē Chani yoahi na.

¹⁰ Bēhoxquí tsi Dios nica-nicarohaquia, mato qui shishoti xaba ē qui ja ano ra.

¹¹ Mato jiscasquia ra, mato mēbixēna. E qui Diós ani ca tiisi mato bēta xatēnacasquia. Jasca, mato chamahuacasquia. Jabi jaha ē quēēhai ca tsi xo toa ra.

¹² No mēbinabēquiti xo. Jabi aranabēquipinono tsi chamahuaha-caxēquia ra. Jascaria, chamahuahacaxēqui mato ri. Toca tsi shomahuahacaxēqui noa, noqui tēquēta.

¹³ Jabi huēstima tsi xo mato qui ē cacasnina ra, ēbē xatē bá. Canoma ē iniquē rē, yaca huētsa bo qui ē raahacani iqui na. Jabi mato yaca Roma xo tsi Cristo qui nohiria ē bēbocasniquē, carayanaba yaca huētsa bo xo ē ani jascaria.

¹⁴ Jabi carayanabo, nohiria huētsa bo, tihi cabo ē mēbixēti xo. Escuela tiisi jaya cabo, escuela tiisi jayama cabo, tihi cabo ri ē mēbixēti quiha.

¹⁵ Japi, mato Romá ca nohiria qui Cristo Chani jia ca yoacasquia ra.

Chama jaya xo Cristo Chani jia cato

¹⁶ Jabi Cristo Chani qui rabiyaquia yoaxēna. Dios chama jaya xo ra, chahahuacanaibo tēquē xabahamati. Jariapari tsi quiha naa Chaní tsi jodiobo xabahamahacaniquē ra. Jaboqui tsi xabahamahacahi quiha carayanabo ri jahá no.

¹⁷ Mēstēhuahacati quinia noqui yoahi quiha naa chani ra, naa “Jahuē Cristo qui no chitimixēti xo” iquiina. Jaroja ca xabahamati quinia tsi xo naa no

chahahuahai cató no, naa Quënëhacanish cabá yoahai jascaria. Jabi “Bëso-
bësopaoxëhi quiha chahahuahai cato” ii quiha.

Jochahuaxëni cabo qui caxa xo Dios

18 Jabi jochahuaxëni cabo, yoi ca acanaibo, tihí cabo qui caxa xo naipá ca Dios ra. Ja qui anoma xo ja yoyocanaina. Ja yoyocanai cató tsi Dios Chani yoi ca quëtiacani quiha pë, jabija ca Chani nohiria bá cahëyamano iquish na.

19 Jatsi jato qui caxa xo Dios, jato qui bëroria tsi Dios cahëti quinia ini quëshpi na. Jabi Dios tiisi jaya ca xo nohiria bo tëquë, jato shina qui naa tiisi nanëhacani iqui na.

20 Siri tsi, naa noba mai nëhohuahanitiya rohari tsi jato qui bëroria Dios ini quiha, naa Dios jisnoma ca jabi. Ja nëhohuani cató tsi jahuë oquë-oquëpaohai ca chama, jahuë mana ca jabi, tihí cabo jato qui bëroria ini quiha ra. Jatsi jënahuariahax raca “Dios cahëti mëtsama xo noa rë” i jaca na?

21 Dios ja iqui ca ja chahahuayamacaniquë rë, ja cahëcaquë ri. Ja qui “Gracias” iyama jaca niquë rë. Jama, mahitsa ca jahuë bo quiri jato shina bësoniquë rë. Jatsi jato shina bo tsëmohuahaniquë.

22 “Tiisi xo noa ra” i jaca ni quiha, cahëtimaxëniria cabo jaca nori.

23 Jatsi noba rësotimaxëni ca Dios oquë ja niacanicuë pë, jato arati jahuë huëtsa bo qui araxëna. Mahitsa ja icani quiha. Japi rësohai ca joni jaria bo qui aratsijacanicuë rë. Isa bo, yohina bo, chaxpa bo, rono bo, tihí ca jaria bo qui aratsijacani quiha rë.

24 Japi Diós jato niabërianiquë, jato shina jaha quëëhai ca jahuë bo ja acano. Jatsi Diós jato nianiquë yoixëni ca jocha ja acano, jato yora bo ja yoshihuacano.

25 Dios jabija ca jabi ja rarinamacanicuë pë, mahitsa ca jahuë bo quëshpi na. Diós nëhohuani ca jahuë bo, naa isa bo, jihui bo, rono bo, tihí cabo qui aratsijacanicuë pë. Dios, naa noqui Nëhohuanish ca qui arayamatsi quiha jacanicuë ra. Jama, noqui Nëhohuanish ca Dios roha no oquë-oquëhuapaoxëti xo ra.

26 Jabi ja tsi xo toa Diós jato niabërianiquë, jaha ja quëëcanai ca jahuë yoixëni cabo tëquë ja acano. Jatsi quiha ja yoyocanicuë. Jato noma jabi jia ca yoxa bá nianiquë pë, yoxa huëtsa bo ya jobonaxëna.

27 Tocanicuë joni bo ri. Jato noma jabi jia ca ja niacanicuë jato ri, jato huëtsa ya jobonaxëna. Bërabixëni ca jahuë bo ja i-ibëquinacani quiha pë. Toca tsi jato yora bo yoshihuacani quiha ra, ja acanai ca jocha iqui na. Jato copi tsi xo toa ra.

28 Jasca, Dios ja cahëcasyamacanicuë pë. Japi Diós jato niabërianiquë, yoixëni ca shina ja jayacano, anoma ca jahuë bo ati.

29 Jatsi jatiroha ca anoma ca jahuë bo, jocha bo, tihí cabo ja ariacasicuë. Anini quiha ja yoyocanaina rë. Parata ó ja quëëcani quiha. Nohiria qui ja caxacani quiha. Ranomixëni cabo, ati ibo bo, tihí cabo ja manëcani quiha. Iquinaxëni cabo, paramixëni cabo, caxaxënia cabo, ranimixëni cabo, tihí cabo ja manëcani quiha rë.

30 Jasca, huëtsa bo ja ocahuacani quiha. Dios qui caxaxënia ja icani quiha. Jamë shinamixëni, jamë oquëhuamixëni cabo ja icani quiha. Jasca, jocha paxa cabo ja chitahëhuacani quiha. Jasca, jato nabo qui nicamixëni cabo ja icani quiha. Tihí ca tsi ja acanicuë yoyoqui na.

31 Jabi cahëtimaxëni cabo xo naa bo ra. Quiacani quiha pë. Jato chani jatihuayamacani quiha pë. Jasca, nohiria noiti cahëyamacani quiha pë.

³² Jabi “Rēsopaimaria xō toacanaibo” ii quiha Dios yoba ra. Jama, Dios yoba cahēqui ri tsi jari toca ca jocha acani quiha pē. Jasca, nohiria huētsa bo pi jochano tsi “Jēnima tsi xō ma acaina” icani quiha pē.

2

Nohiria bo copixēhi quiha Dios

¹ “Toca ca jochahuaxēni ca carayanabo jasca ma xō noa ra” ¿ji ni mato sa? Jato jascaria xō mato ri iquia ra. “Copihacaxēti xō toca ca jochacanaibo” iipihit tsi mamē yoati tsi chaniqui mato ra, jasca ca jahuē bo ma acai quēshpi na.

² Mēstē tsi xō jochacanaibo Diós copihaina ra. Jochayamahi quiha jato copihina.

³ ¿Jahuē shinacana? ¿Jēnahuariahax raca toacana ca nohiria qui ma quēsona, jasca ca jocha ma aquē no mato ri? Tocapihi tsi ¿jēnahuariahax raca Diós copihai ca quima ma paxana?

⁴ Tonia Diós mato shomahuahai ca cahēyamaqui mato tia. Mato qui caxahuēniyamahi quiha ra. Mato qui yosanahuēniyamahi quiha. Jasca, ja noihai cató tsi jocha quima mato casomacatsi quiha ra. Jatsi ¿jēnahuariahax, “Yoi xō toa Diós acaina” i ma na?

⁵ Quiniacaxēcahuē. Maxax jascaria xō mato rē. Mato jocha quima pi ja quiri ma bēsoyamano tsi oquēnaxēhi quiha Dios mato qui caxahaina iquia. Jabi tsēquēxēhi quiha Dios caxahai ca bari ra. Toa barí tsi jocha quēshpi tsi jahuē mēstē ca copi jismaxēhi quiha.

⁶ Jatsi jatiroha ca nohiria bo copixēhi quiha ja acana ca quēshpi na.

⁷ Yosaxoma jia ca acanaibo, Dios oquē ó quēēcanaibo, bēso-bēsopaocascanaibo, tihi cabo bēso-bēsopaomaxēhi quiha.

⁸ Jama, jamē shinamixēni cabo, jahuē yoba nicamixēni cabo, naa yoi ca acanaibo, tihi cabo qui caxariaxēhi quiha Dios. Anomariaxēhi quiha jato ja copihaina ra.

⁹ Tēnē-tēnēcaxēcani quiha yoi ca acanaibo tēquē. Anomariaxēhi quiha jato cohue ra. Copihacaxēti xō jodiobo. Copihacaxēti xō carayanabo ri.

¹⁰ Jama, oquēhuahacaxēti xō jia ca acanaibo tēquē. Oquēhuahacaxēti quiha jia ca acai ca jodiobo. Oquēhuahacaxēti quiha carayanabo ri. Jato oquēhuaxēhi quiha Dios ra. Jatsi rani tsi racacaxēcani quiha.

¹¹ Jabi mēstē tsi xō Diós nohiria copihaina ra. Ja qui jaharisi tsi xō nohiria bo tēquē.

Mēstē tsi xō Diós copihaina

¹² Jochacanaibo tēquē copixēhi quiha Dios ra. Carayanabo, naa Diós quēnēni ca yoba jayamacabo pi jochano tsi jato ri copixēhi quiha Dios. Jasca, jodiobo, naa Dios yoba jaya cabo pi jochano tsi jato ri copixēhi quiha Dios.

¹³ Jabi Dios bēsój tsi mēstēhuahacayamaxēhi quiha jodiobo, Dios yoba ja jayacana ca iqui na ra. Jama, Dios yoba ja nicaxēti ca xō mēstēhuahacaxēna.

¹⁴ Carayanabo tsayacahuē. ¿Moisés yoba jayacahi ni? Mēquēya ca xō rē. Jama, ja acana cató tsi Dios yoba nicacani quiha jato ri pa. Jia ca ati cahēcani quiha, Dios yoba ja jayamacaquē ri.

¹⁵ Jabi jato shina ó tsi Dios yoba quēnēhacani quiha, jia ca ati ja cahēyoicanai ca quēshpi na. Jia ca ati jato yobahi quiha jato shinana. Jasca, anoma ca pi ja acano tsi jato qui quēsōhi quiha jato shinana. Jama, jia ca pi ja acano tsi jato qui quēsōyamahi quiha.

¹⁶ Jabi tsēquēxēhi quiha jaroha ca bari ra. Toa barí tsi jahuē Jesucristó tsi nohiria bo tēquē copixēhi quiha Dios. Mato shina ó ca bērohuahama ca jahuē

bo, naa ma shinahaina, jonë ca ma acanaina, tihi cabo copixëhi quiha ra. Jabi tocaxëhi quiha Dios, ë yoahai jascaria.

Moisés yoba jaya xo jodiobo

¹⁷ ¿Japa mato tsa ni? “Jodiobo xo noa. Moisés yoba qui chitimiqui noa. Oquë xo noba Dios” ¿tihi ca tsi i-iyamacanai?

¹⁸ Jasca, “Dios shina cahëriaqui noa” iqui mato. Dios yoba ma tiisimahacani iqui tsi jia ca ati cahëyoiqui mato iquia.

¹⁹ “Bëco cabo mëpiti mëtsa xo noa. Tsëmó cabo bax huëa xo noa” iqui mato pë.

²⁰ Jasca, “Cahëyamacanaibo, shinapayo bo, tihi cabo Dios jahuë bo tiisimati mëtsa xo noa” tihi ca tsi iqui mato, Quënëhacanish cabo ma jaya iqui na. Jayaqui tsi tiisi tëquë, jabija ca tiisi, tihi cabo cahëti mëtsa xo mato ra.

²¹ Jabija. Carayanabo tiisimati cahëqui mato iquia. Jama, tiisimaquí tsi ¿jënahuarixoxo raza mato yoba yoi nicayamayamacanai? Tiisimahi tsi “Yomayamacahuë” iqui mato; jama, ¿yomayamayamacanai?

²² “Anoma tsi xo joni huëtsá ahui bichiina” iqui mato; jama, ¿tocayamayamacanai? “Mahitsa ca dios bo qui arayamacahuë” iqui mato; jama, ¿jato arati xobó ca jahuë bo yomayamayamacanai?

²³ “Jia tsi xo Dios yoba” iqui mato; jama, jahuë yoba nicayamaqui mato pë. Nicayamaquí tsi Dios quiahuaqui mato pë.

²⁴ Jascaria tsi, mato jabi yoi ca tahëxo tsi Dios janë ocahuacani quiha carayanabo rë, naa Quënëhacanish cabá yoani jascaria.

¿Tsohuë ni toa jodiobo jabija cato?

²⁵ Jabi jënima tsi xo jodiobo iquiina, Dios yoba ma nicaquë no. Jama, Dios yoba pi nicayamahi tsi Dios cahëyamahai ca carayanabo jascaria xo mato iquia.

²⁶ Jabi Dios yoba pi carayanabá nicano tsi ¿jato shomahuayama-yamaxëhi ni Dios? ¿Jahuë baquë yoi bo jato manëmayamayamaxëhi ni, naa jodiobo ja bini jascaria?

²⁷ Jatsi Dios cahëyamanish ca carayanabá tsi quësohacaxëqui mato jodiobo iquia. Mato ti tsi xo toa Dios yoba jayanish cabo ra. Jasca, mato ti tsi xo toa jibirishati jabi jayanish cabo. Dios tiisi jaya xo mato ra. Japi, quësohacaxëqui mato ra, Dios yoba nicayamahai ca ma nori iqui na.

²⁸ Tobi quiha mato jodioba jabi bo. Jasca, tobi quiha mato jibirishati jabi. Jama, Dios jabija ca nohiria ma xo mato, mato jodioba jabi bo iqui na.

²⁹ Jama, jodio yoi bo, naa Dios jabija ca baquë bo tsi xo toa Dios jabi paxa ca jaya cabo ra. Espíritu Santó tsi jato shina bo rarinamahacani quiha, Moisés yoba nicaxoma. Jabi paxa ca jaya ca nohiria qui ranihi quiha Dios; chahahuayamacanaibo qui nomari.

3

¹ Ma chahahuahai cató pi jahuë nohiria yoi bo Diós mato manëmano tsi “Mahitsa tsi xo jodiobo no iquiina rë” ¿ii ni mato sa? Jasca, “Mahitsa tsi xo noba jibirishati jabi rë” ¿ii ni mato sa?

² Mahitsa ma xo ra. Jënima tsi xo jodiobo iquiina. ¿Carayanabo oquë tsi noqui jodiobo Diós shomahuayamayamani? Jariapari tsi quiha jahuë chani jodiobo qui Diós ani quiha.

³ Jama, toa chani noba naborëquëbá nicacasyamani quiha rë. Dios quima ja casocano ri tsi quiha jari jato shomahuaxëqui Diós, “Mato shomahuaxëquia” i ja ni quëshpi na.

4 Parayamahi quiha. Jabi joni bá jato chani jatihuayamamitsa, quia-canaibo jaca nori iqui na. Jama xo Dios; jahué chani jatihuahi quiha. Quiayamahi quiha. Jabi toca xo Dios ii quiha Quënêhacanish cabo:

“Jabija ca chaniqui mia, Diós, chanihi na.

Mi qui nohiria quêsono tsi jato bêboxêqui mia” ii quiha.

5 Jabi yoi ca no acai cató pi Dios mêtê jismahacano tsi çjênixêhi ni noa? “Anoma tsi xo Diós acaina pê, noba jocha quêshpi noqui ja copiquê no” çixêhi ni noa pa?

6 Tocanoma quiha. Mêtê xo Dios ra. Mêtê iyamarohapiquí tsi çjênahuariaxo raca jato jocha quêshpi nohiria Diós copina? Jocha matarayamahi quiha. Ja copihacati xo ra.

7 Jasca, tobi quiha yoyohai ca nohiria huêtsa bo. “Jënima tsi xo no quiahaina” icani quiha pê. “No quiano tsi oquê tsi jisiquixêhi quiha Dios parayamahai ca jabi-jabiria. Jatsi toca pi Dios no oquêhuano tsi çjênahuariaxo jochacanaibo noqui ja tocana?” icani quiha pê.

8 Anoma tsi xo toca ca chanicanaina ra. “çYoi ca ai canomani, Diós noqui shomahuano?” iqui jascaria tsi xo toca ca chani pê. Anoma tsi xo toca ca ma shinahaina iquia. Jabi tobi quiha toa êa ranixêni cabo rê. “Toca tsi chaniqui Pablo” icani quiha mato ó ca huêsti huêsti cabo pê. Tocayamaquia ra. Tênetiya qui raahacacaxêcahi quiha tocacanaibo ra.

Jochaquê jatiroha cabo

9 Jatsi, çjênixêhi ni noa jodiobo yoati na? çCarayanabo oquê ma ni noqui jodiobo? Oquê ma xo noa ra. Jochahi quiha jatiroha ca nohiria bo. Jochahi quiha jodiobo. Jochahi quiha carayanabo ri. Jabi jochacanaibo nohiria bo têquê nori ê jismaquê ra.

10 Toca tsi nohiria yoati tsi chanihi quiha Quënêhacanish cabo ri. Nêcahi quiha:

“Yama tsi xo mêtêxêni cato; yama ra.

11 Yama tsi xo jabija ca cahêhai cato rê.

Yama tsi xo Dios mêrahai cato rê.

12 Dios quima casoniquê jatiroha cabo; janyama bocani quiha jato têquêta.

Jasca, yama tsi xo jia ca acai cato; yama ra.

13 Jasca, anoma tsi xo nohiria chanihaina, nami pisi jascaria.

Jato chaní tsi quiacani quiha pê.

Rono ba veneno jascaria tsi xo toa ja chanicanaina ra.

14 Jasca, yoixêni ca caxa ca chani icani quiha.

15 Jasca, mahitsa nohiria acascani quiha.

16 Jahuênia ja bocanai cató tsi tênêhi quiha nohiria bo rê jato tahêxo na.

17 Jasca, nohiria ya rabênati cahêyamacani quiha pê.

18 Jasca, Dios qui raquêyamacani quiha ra” tihi ca tsi ii quiha. Jabi nêca tsi chanihi quiha Quënêhacanish cabo jato yoati na ra.

19 Jabi jodiobo qui naa yoba-yobaria acacaniquê ra. Jato yoba yoi tsi xo naa ra. Jato qui Diós ani quiha. Jato qui chanihi quiha naa yoba, jato pasimaxêna. Japi, çjênahuariahax “Jocha yama xo noa” i jaca na? Jasca, Dios copi bicaxêceni quiha carayanabo ri, naa nohiria bo têquê. Paxayamacaxêceni quiha.

20 Japi Moisés yoba no nicahai cató tsi mêtêhuahacatimaxêni xo noa, Dios bêsojó no. Jama, Dios yobá tsi noba jocha cahêqui noa ra. Toca tsi jocha noqui cahêmahí quiha Dios.

Dios tsi xo toa noqui mêtêhuahaina

²¹ Jabi jaboqui quinia huëtsa noqui jismahi quiha Dios, mēstēhuahacati. Moisés yoba bo no nicahai cató tsi jaboqui noqui biyamahi quiha ra. Jama, siri tsi naa mēstēhuahacati quinia paxa ca Quēnēhacanish cabo, Dios Chani yoanish cabo, tihí cabá yoapaoni quiha.

²² Jaboqui nohiria bo tēquē, naa jahuē Jesucristo qui chitimicanaibo bichi quiha. Ja qui ja chitimicano tsi jato mēstēhuahi quiha. Jatsi jaboqui Dios qui jaharisi tsi xo nohiria bo tēquē. Yama tsi xo oquē cato ra.

²³ Jochaquē jatiroha cabo ra, naa jodiobo carayanabo tēquē. Dios jabi narisqui noa ré.

²⁴ Jaboqui ja noihai cató tsi noqui tēquē mēstēhuahi quiha Dios. Copiyama tsi xo toa no bax ja anina. Jocha quima noqui Diós paquēmaniquē jahuē Cristo ini cató no.

²⁵ Diós jahuē Baquē ani quiha, nohiria bo bax nati. Noba jocha quēshpi ja nani quiha. Ja tocani quiha, ja qui no chitimihai cató tsi noba jocha masahacano iquish na. Toca tsi ja mēstē ca copihai ca Diós noqui jismaniquē ra. Jabi siri tsi nohiria ba jocha copiyamahacani quiha.

²⁶ Jama, jaboqui ja mēstē ca copihai ca noqui jismacatsi quiha. Jariapari mēstē ja iquiina, jatsi jahuē Jesu qui chitimicanaibo ja mēstēhuahaina, tihí cabo tsi noqui cahēmacatsi quiha Dios jaboqui.

²⁷ Japi toca tsi Diós noqui mēstēhuano tsi ¿jēnahuariahax “Jia tsi xo no acaina” i no na? Jasca, Moisés yobá pi Diós noqui xabahamarohano tsi “Jia tsi xo no acaina” iti mētsa no iquē aquē pē. Jama, jahuē Baquē qui no chitimihai cató tsi noqui xabahamahi quiha.

²⁸ Jarohari tsi Dios bēsojó mēstēhuahacaxēhi quiha nohiria ra, Cristo qui ja chitimicaquē no, Moisés yoba ja nicacanaí cató nomari.

²⁹ Ja tsi xo toa nohiria bo tēquē, naa jodiobo, carayanabo, tihí cabo bichi quiha Dios jasca ca quiniá no. Jatiroha ca nohiria ba Dios tsi xo naa Dios.

³⁰ Jabi huēsti Dios roha tsi xo ra. Jasca, huēsti roha tsi xo Diós nohiria xabahamati quinia. Jodiobo, carayanabo tēquē, tihí cabo xabahamahi quiha, jahuē Baquē qui ja chitimicaquē no.

³¹ Jatsi, ¿Dios yoba quēyohi ni noa, “No chitimihai cató tsi noqui xabahamahi quiha Dios” i no quē no? Ayamaqui noa. “Jēnima tsi xo Dios yoba” iqui noa ra.

4

Dios qui Abraham chitiminina

¹ Jaboqui tsi Abraham yamabo, naa noqui jodioba rēquēyamabo yoati tsi mato yoapariquia.

² Jabi jia tsi xo toa Abrahám anina. Jama, ja ani ca iqui tsi mēstēhuahacarohipihí tsi “Jēnima xo éa ra” iti mētsa ja iquē aniquē ra. Jama, Dios bēsojo xo tsi jamē ocahuati mētsama ja ini quiha.

³ Quēnēhacanish cabo qui no tsayano. “Dios qui Abraham chitimiquē” ii quiha. “Toca tsi mēstē ja tocachanicquē” ii quiha.

⁴ Jatsi shinaparicana. Copihacaxēhi quiha yonocohai cato. Parata ja qui ahi quiha jahuē chama, jahuē yonoco quēshpi na. Mahitsa toa copi biyamahi quiha.

⁵ Jama, mahitsa noqui bichi quiha Dios ra. Dios qui iriama tsi xo toa jodioba yoba no acaina. No acai cató tsi xabahamahacatimaxēni xo noa. Jama, mēquēya ca jochahuaxēni ca bichi quiha, ja qui no chitimiquē no. Mēstē no tocachacati xo ja qui no chitimihai ca tahēxo na.

⁶ Japi “Ranihi quiha toa nohiria” i David yamabo ni quiha, copixoma tsi mēstē toa joni Diós tocani quēshpi na. Jabi nēca tsi naa ranihai ca joni yoati tsi David yamabá quēnēniquē:

⁷ “Mato jocha Diós masano tsi mato jocha niahacano tsi rani-raniqui mato.

⁸ Jahuē libro ó tsi mato jocha Ibobá quēnēyamano tsi rani-raniqui mato ra” i David yamabo ni quiha.

⁹ ¿Jabi tsohuē ni naa ranicanaibo? ¿Jodiobo roha ma ni naa nēca ca ranicanaibo pa? ¿Jabi nēca tsi raniyamayamachi ni carayanabo ri? Jabi jariapari tsi quiha Dios qui Abraham chitiminiquē. Jaquirēquē ja chitimihai ca tahēxo tsi quiha mēstē Diós Abraham tocaniquē.

¹⁰ Jabi, ¿jēnino tsi mēstē Diós Abraham tocani? Ja jibirishahacanox pari no tsi quiha Diós shomahuaniquē ra.

¹¹ Jariapari tsi quiha Dios qui Abraham chitiminiquē. Jaquirēquē jibirishati jabi ja biniquē, ja chitimihai ca tahēxo Diós bini ca jismati. Jabi nēca tsi Abraham xocobo yoi bo manēhi quiha carayanabo ri, naa Dios qui ja chitimicaquē no. Ja chitimicanaí ca tahēxo tsi jato ri bichi quiha Dios, jibirishati jabi tahēxo ja nomari.

¹² Jasca, Abraham xocobo yoi bo tsi xo jibirishahacanish ca jodiobo ri, Abraham jascaria tsi ja chitimicaquē no. Jato mēbiyamahi quiha jato jibirishati jabi, xabahamahacati. Jabi Abraham jibirishahacanox pari no tsi Diós toa joni mēstē tocaniquē.

Moisés yobá tsi mēstēhuahacatimaxēni xo nohiria

¹³ Jabi Abraham, jahuē चाहितaxocobo, tihi cabo Diós shomahuaniquē, “Mai tēquē ibohuaxēqui mato” i jato qui Dios niquē no. Jabi Abraham yamabo Dios qui chitimini ca tahēxo tsi quiha Diós toa joni shomahuaniquē, jodioba jabi ja nicani cató nomari.

¹⁴ Jama, “Jodioba jabi banahuacanaibo shomahuahi quiha Dios” i-ipurono tsi mahitsa tsi xo toa Dios qui no chitimihaina iquia. Jasca, mahitsa Abraham yamabo qui Diós Chani iquē ani quiha.

¹⁵ Jabi Moisés yobá tsi nohiria mēstēhuayamahi quiha Dios. Jama, toa yoba iqui tsi nohiria bo qui caxahi quiha, ja nicayamacanaí quēshpi na. Jabi toa yoba pi iyamaroħano tsi jato qui Dios quēsoyamaquē aniquē.

¹⁶ Ja quēshpi tsi ja qui chitimicanaibo roha shomahuahi quiha Dios. Copixoma tsi noqui bichi quiha. Toca tsi shomahuahacaxēhi quiha Abraham चाहितaxocobo yoi bo tēquē. Shomahuahacaxēhi quiha Dios qui chitimihai ca jodiobo. Jasca, shomahuahacaxēhi quiha Dios qui chitimihai ca carayanabo ri. Jabi Abraham चाहितaxocobo yoi bo xo noqui chitimicanaibo tēquēta; noba jahēpa quiha.

¹⁷ Jabi ¿tocayamayamahi ni Quēnēhacanish cabo ra? naa “Huēstima ca nohiria ba jahēpa mia manēmaquia” i Abraham qui Dios nina. Parayamaniquē Dios. Jabi Dios, naa rēsonish cabo Bēsomahai ca Dios Chani qui Abraham chitimiyoini quiha. Jahuē Chaní tsi jatiroha ca nēhohuanish ca Dios tsi xo naa.

¹⁸ Jabi sirixēni ax tsi quiha jari Dios qui Abraham chitiminiquē, “Baquē mi qui axēquia” i ja qui Dios ni quēshpi na. Toatiyá tsi jari baquē saihuati ó Abraham pasoni quiha, sirixēni ja iquē ri. Japi huēstima ca nohiria ba jahēpa ja manēni quiha, ja yoahacani jascaria. Jabi “Huēstima ca चाहितaxocobo jayaxēqui mia” ¿i ja qui Dios yamayamani?

¹⁹ Jaha tsi payoyamani quiha Dios qui Abraham chitimihaina, cien ca años ja iquē ri. Toatiyá tsi xocobo saihuati mētsama ja ini quiha. Jasca Sara ri; sirixēni quiha.

²⁰ Jama, jari Diós ja qui yoani ca Chani qui Abraham chitimiquë. Jari baquë ó ja pasoni quiha. “Baquë saihuayamaxëquia rë” iyama tsi quiha Abraham niquë ra. Jama, chamananiquë Dios qui ja chitimihaina. Jasca, jia tsi Dios ja ocahuani quiha.

²¹ Ja yoani ca jatihuati mëtsa Dios nori ca ja cahëyoini quiha.

²² Ja tsi xo toa mëstë Abraham tocachanicuë, ja chitimihai ca tahëhax na.

²³⁻²⁴ Jabi Abraham bax roha ma xo toa Diós yonanina ra. No bax ri ja quënëhacani quiha, naa “Ja chitimihai ca tahëxo mëstë ja tocachanicuë” iquiina. Toca tsi noqui ri bichi quiha Dios, Jesucristo bësotëquëmanish ca qui no chitimiquë no.

²⁵ Noba jocha quëshpi tsi Jesu namëhacanicuë. Jatsi Diós bësomaniquë noqui mëstëhuaxëna.

5

Dios ya no rabënahaina

¹ Jabi Dios Chani qui no chitimihai cató tsi no mëstëhuahacanicuë. Ja iqui tsi Dios ya rabënaqui noa ra, no bax Jesucristo ini iqui na.

² No chitimihai ca iqui tsi Dios qui noqui Cristó mëpiniquë. Jaboqui shoma xo noa ra. Rani-raniqui noa, Dios oquë-oquëria biti ó pasohi na.

³ Jasca, jaboqui rani-raniqui noa, noqui pi nohiria bá yosiquë no ri. Toca tsi noba tënëti chama cosihuahi quiha noqui ja yosicanaina ra.

⁴ No tënëno tsi oquënaxëhi quiha noba jabi, ja tanamahacahai quëshpi na. Jasca, noba jabi pi tanamahacano tsi oquënaxëhi quiha jaha no pasohaina.

⁵ Jasca, jaboqui Diós noqui noihai ca cahëqui noa, noqui acacanish ca Espiritu Santó no. Espiritu Santó tsi noba shina qui Diós noihai ca japahacani quiha. Ja tsi xo toa mahitsa ma xo toa jaha no pasohaina. Noqui ranihuahi quiha ra.

⁶ Jabi noitiria-nono tsi noqui jochahuaxëni cabo bax Cristo nanicuë, Dios qui jia ca xabacá no.

⁷ Anomaria tsi xo Diós noihaina ra. Toca ma xo no noihaina rë. Bëronoma tsi xo toa joni shinajiaxëni ca bax no namëhacahaina. Tocacasyama xo noa. Jabi huësti huësti ca jahuë rabëtiria bax namitsa pa, noihi na.

⁸ Jama, Diós jahuë Cristo raanicuë no bax nati, jochacanaibo no iquë no. Toca tsi ja noi-noihai ca noqui ja jismani quiha.

⁹ Jasca, jahuë Cristo nani cató tsi quiha mëstë no tocachanicuë. Toca tsi jënahuariahax Dios noqui caxana jaroja ca barí no ra?

¹⁰ Jabi Dios pasomaha no i-ipaoni quiha. Tocabono tsi jahuë Baquë nani cató tsi quiha jahuë rabëtiria bo noqui ja manëmaniquë ra. Jaboqui pi jahuë rabëti bo inono tsi zoquë tsi noqui xabahamayamayamaxëhi ni Dios, bëso jahuë Baquë nori iqui na?

¹¹ Jasca, Dios qui raniqui noa, noba Ibo Jesucristo ini iqui na. Ja ini iqui tsi Dios ya rabënati mëtsa xo noa ra.

Adán anina – Cristó anina

¹² Jabi Adán yoyoni iqui tsi maí ca nohiria bo xërëquë tsi jocha chitahënicuë. Jasca, Adán jocha tahëhax tsi rësotsi nohiria bo niquë. Jochahi quiha nohiria bo tëquë pë. Jocha tsi jato jocha tahëhax tsi rësoyocani quiha.

¹³ Jabi Moisés yamabo qui Diós jahuë yoba anox pari no tsi nohiria jochapaonicuë. Jama, toatiyá tsi quiha jato jocha tocachacayamani quiha, jari Moisés yamabo qui Dios yoba acacayamani iqui na.

14 Toatiyá tsi quiha jato jocha iqui tsi Moisés rëquë ca bësocanaibo nani quiha jato ri, yoba-yobaria pasomaha ja jochayamacaquë ri, naa Adán jochani jascaria.

Jabi Adán yoyoniquë rë. Jama, tocayamaniquë mai qui jonish ca Cristo.

15 Jasca, jocha Adán chitahëhuaniquë pë. Jama, toa jocha oquë tsi xo Diós noqui shomahuahaina ra. Huësti ca joni jocha tahëhax tsi rësohi quiha nohiria bo tëquë; jama, toa jocha oquë tsi xo Diós noqui noihaina ra. Ja noihai ca jismahacanicuë huësti ca joni, naa Jesucristo ja raaquë no, maí ca nohiria bo xabahamaxëna.

16 Jasca, Adán jocha tahëhax tsi rësohi quiha nohiria bo tëquë. “Jocha jaya xo jatiroha cabo” ii quiha Dios. Jama, jocha huëstima cabo tahëxo tsi jahuë Baquë Diós aniquë, no mëtëhuahacano iquish na.

17 Jabi huësti ca joni, naa Adán ani ca jocha tahëhax tsi rësohi quiha jatiroha cabo. Jama, joni huëtsa tahëhax tsi bësó-bësoyoiqui noa, naa noqui shomahuahacanish cabo. Jesucristó ani ca tahëxo tsi quiha noqui Diós shomahuanicuë ra. Copixoma tsi noqui mëtëhuahi quiha.

18 Jasca, Adán jocha tahëhax tsi nohiria bo tëquë quësohacanicuë. Jama, Jesucristo ini tahëxo tsi mëtë nohiria tocahacanicuë. Jaha tsi bësocani quiha ra.

19 Huësti ca nicamixëni ca joni tahëhax tsi quiha jochacanaibo nohiria bo tëquë manënicuë rë. Jama, Dios qui jia tsi Jesucristó nicani ca iqui tsi mëtëhuahacahi quiha huëstima cabo ra.

20 Jabi Moisés qui jahuë yoba Diós aniquë, nohiria ba yoiria ca jocha jismaxëna. Ja tahëhax tsi quiha oquënaniquë jocha rë. Jatsi nohiria ba jocha oquënaquë tsi quiha oquënaniquë Diós noihai ri. Jabi anomaria tsi xo Diós noihaina ra; nohiria ba jocha oquë nori.

21 Jocha iqui tsi rësoqui noa. Jama, Diós noihai ca iqui tsi no mëtëhuahacanicuë. Ja noihai ca iqui tsi bësó-bësopaoxëqui noa, noba lbo Jesucristó no.

6

Noba jabi siri nanina

1 Jabi noba jocha oquë tsi xo Diós noihaina ra. Jama, “Jari no jochapaono ra, oquë tsi Diós noqui noino iquish na” ¿ii ni mato sa?

2 Anoma tsi xo toca ca shinacanaina ra. Chahahuahax jocha qui no rësoniquë. Jocha qui rësohi tsi ¿jënahuariahax jari no jochacasna ra?

3 ¿Jëni pi ni, no ashimahacacuë no? Tonia cahëyamaqui mato. Chahahuahax tsi no ashimahacanicuë, Jesucristo ya no rabënahai ca jismaxëna. Jabi noba jocha quëshpi tsi Cristo naquë tsi quiha ja bëta no naniquë noqui ri.

4 Ja bëta no naquë tsi quiha Cristo ya noba jabi siri maihuahacanicuë. Toca ca jismahi quiha no ashimahacahaina. Toca tsi ja bëta jocha qui no rësoniquë noba jabi paxa chitahëno iquish na. Jahuë chama-chamariá tsi noqui bësoyoi mahi quiha Jahëpa Dios, jahuë Baquë Jesucristo ja bësotëquëmani jascaria.

5 Jabi Cristo ya no rësoniquë, noba jocha quëshpi tsi ja naquë no. Rësohi tsi noba jabi siri quima no aquëquëni quiha. Ja bëta rësohax ¿ja bëta bësoyoiyamaxëni ni noa ra, naa Cristo bësotëquëmahacani jascaria?

6 Jabi Cristo ya noba jabi siri namëhacani quiha cruzó no, no nohó ca jocha bëbohacano iquish na. Noqui jochá yonayamano ra.

7 Jabi jocha qui pi nohiria rësono tsi bëboti mët sama xo jocha ra. Jocha quima aquëquë xo ra.

⁸ Jabi Cristo ya rësohi tsi jahuë jabi jia ca xatënaxëqui noa. Ja bëta bësoyoixëqui noa.

⁹ Jabi rësotëquëyamapistiariaxëhi quiha Cristo ra.

¹⁰ Jocha tahëhax tsi huësti roha tsi Cristo nani quiha jocha chama quëyoixëna. Jocha quëshpi tsi rësotëquëyamapistiariaxëhi quiha. Jasca, jaboqui tsi Dios ya rabëna-rabënahi quiha bësohi na.

¹¹ Jascaria tsi toca tsi mato jocha jabi qui bësoyama ca mamë ma tocaxëti xo, Dios qui bëso ma nori. Jaboqui Dios nicaqui mato, Jesucristo ó ma nori iqui na.

¹² Japi mato yora bo ó xo tsi jochá yonayamano, yoi ca amaxëna.

¹³ Mato yora bo, naa mato mëquë bo, mato bëro, mato jana, tihì cabo jochá yonayamano mato jochamaxëna. Jama, Dios qui mamë acahuë jaboqui bësoyoiquí na. Jaboqui chahahuacanaibo xo mato. Japi mato mëquënë, mato bëro, mato jana, tihì cabo Diós yonano jia ca ati.

¹⁴ Tocapimano tsi mato yonayamaxëhi quiha jocha ra, Dios noihai cató tsi ma yonahacahai iqui na. Moisés yoba namá ma xo mato ra. Mato qui quësohai ca yoba tsi xo toa. Jama, jaboqui Diós noihai ca tsi xo toa noqui mëbihaina, jocha bëboti.

Jocha yonati – Dios yonati

¹⁵ Jabija. Jaboqui noqui yonayamaqui Moisés yoba ra. Jaboqui Diós noihai namá bëso xo noa. Ja iqui tsi jochacasyama xo noa ra. ¿Jënahuariahax “Jënima tsi xo no jochahaina jaboqui” i no na? Anoma tsi xo toca ca ma shinahaina iquia.

¹⁶ Jabi yonati manëqui mato, tsohuëcara qui mamë ma aquë no nicaxëna. Jasca, jocha pi nicahi tsi jocha yonati tsi xo toa joni. Toa quinia tsi xo rësohaina. Jama, Dios yonati tsi xo toa jia ca acatsai cato. Mëstëhuahacati quinia tsi xo toa ra.

¹⁷ Jabi jocha yonati bo ma i-ipaoni quiha; jama, jaboqui ma tiisimahacani ca yoba qui nicariaqui mato ra. Ja quëshpi tsi Dios qui “Gracias” iquia.

¹⁸ Jabi jocha quima, naa mato ibo siri quima ma paquëmahacani quiha. Jatsi Dios yonati bo ma acacani quiha jia ca ati.

¹⁹ Nëca tsi mato qui chaniquia, ma cahëyoino iquish na. Jocha yonati bo ma i-ipaoni quiha yoi ca axëna. Jatiroha ca yoi ca ma a-apaoniquë; jama, jaboqui Dios yonati bo ma manëxëti xo jia ca axëna.

²⁰ Jia ca ati basi tsi ma i-ipaoniquë rë, jocha yonati bo ma iniquë no. Toatiyá tsi jia ca ma acasyamani quiha.

²¹ Jasca, toatiyá tsi quiha yoi ca roha ma tësapaoni quiha. Jabi Dios quima aquëquëxëhi quiha toca ca yoyocanaibo ra.

²² Jama, jaboqui Dios yonati bo xo mato ra. Jocha quima ma aquëquëniquë iquia. Ja quëshpi tsi Dios bax bësocasqui mato. Jarohari tsi bëso-bësopaoxëqui mato.

²³ Jabi jocha quëshpi bo tsi rësohi quiha nohiria bo. Jama, no copinoma tsi noqui bëso-bësopaomaxëhi quiha Dios, noba Ibo Jesucristó no.

7

Moisés yoba quima no paquëmahacanina

¹ Jabi ë yoacatsai ca cahëqui mato, ëbë xatë bá, gobierno yoba cahëxëni cabo ma nori iqui na. Jabi gobierno yoba nicahi quiha nohiria bësoqui na. Jama ja rësopino tsi toa nohiria yonati mëtsama xo gobierno yoba.

² Nēcapa. Chani pistia mato yoacasquia, ma cahëyoino iquish na. Jabi jahuë bënë yoba nicaxëti xo ahuini, ja bësoquë no. Tocaxëti quiha ii quiha noba yoba-yobaria. Jatsi bënë ya racaxëhi quiha ahuini. Jama jahuë bënë pi rësono tsi çjënahuariaxo jahuë yoba ja nicana? Jatsi jahuë yoba quima aquëquëhi quiha ahuini, bënë huëtsa biti, bësoyama jahuë bënë nori iqui na.

³ Jama, anoma tsi xo bënë huëtsa bichiina, jari jahuë bënë bësono. Bichi tsi jochaxëhi quiha ahuini pë. Jama, jahuë bënë pi rësono tsi yoba quima aquëquëhi quiha yoxa, bënë huëtsa bixëna. Nohiria yoba namá ma xo ahuini jaari. Jatsi jochayamaxëhi quiha ahuini, bënë huëtsa ja biquë no.

⁴ Jascaria tsi Moisés yoba quima ma paquëmahacaniquë Cristo rësoquë no. Cristo ya tsi toa yoba qui ma rësoni quiha. Japi Moisés yoba quima ma aquëquëni quiha Ibo huëtsa, naa Bësotëquënish ca bixëna. Jabi jahuë Cristo noqui bimacatsi quiha Dios, ja bax jia ca jahuë bo no saihuano iquish na.

⁵ Chahahuanox pari tsi noba jabi siri ó tsi no bëso-bspaoniquë. Toatiyá tsi Moisés yobá tsi no nohó ca jochahuaxëni ca jabi tsamahacapaoniquë, noqui jochamati. No nohó ca yoi ca jahuë bo toa Moisés yobá saihuani quiha. Toca tsi noqui ja namëni quiha. Jabi toa yobá tsi quiha no yonahacapaoniquë rë.

⁶ Jama, jaboqui noqui yonayamahi quiha ra. Japi Dios bax bësoyoixëti mëtsa xo noa, Espíritu Santo quinia paxá no. Quinia sirí tsi, naa Moisés yoba namá tsi bësoyamaqui noa jaboqui.

Jocha bërohuahi quiha Díós ani ca yoba

⁷ Çjënixëhi ni noa sa? “Yoi tsi xo toa Moisés qui Díós ani ca yoba” çjixëhi ni noa pa? Iyamaxëqui noa. Yoi ma xo jahuë yoba ra. Toa yoba pi Díós noqui ayamarohano tsi çjënahuariaxo tsi jocha no cahëna? Nēcapa. “Anoma tsi xo toa mato xatë ba jahuëmishni bo ó quëëhaina” ii quiha Moisés qui acacani ca yoba. “Mato xatë ba jahuëmishni bo ó quëëyamacana” i toa yoba pi yamarohano tsi çjënahuariaxo tsi anoma ca ja iqui ca no cahëquë ana?

⁸ Jama, toa yobá tsi è nohó ca jocha tsamahacaquë pë, yoi ca ó noqui quëëmati. Jabi toa yoba pi iyamarohano tsi chama yama jocha iquë aquë, yoi ca ëa amati.

⁹ Jasca, Dios yoba cahëyamahi tsi rani tsi è i-ipaoniquë. Toatiyá tsi è qui quësonoma Dios yoba i-ipaoni quiha, jahuë yoba è cahëyamani iqui na. Jama, Dios yoba è jabiquë tsi è nohó ca jocha tsamahacaniquë, yoi ca ëa amati. Jatsi è cohuënaniquë noho jocha bërohuahacani iqui na.

¹⁰ Toa yoba jia ca è qui quësoni quiha. Jasca, ëa toa yobá mëbiyamani quiha quinia jia tsi bësoti.

¹¹ Dios yoba jia cató tsi ëa jochá paraniquë rë. Yoi ca ëa ja amani quiha. Jatsi è cohuëniquë, Dios yoba è qui quësoni iqui na.

¹² Jama, jari jënima tsi xo Díós ani ca yoba iquia. Yoi yama quiha. Mëstë quiha.

¹³ Jama, çjari mato qui yoi ni Moisés qui Díós ani ca yoba sa? “Noqui namëhi quiha toa yoba jia cato pë. Çjënahuariahax jia ca ja ina?” çji ni mato sa? Nicaparicana. Noqui namëyamaxëhi quiha Dios yoba ra. Jama, noqui namëhai ca tsi xo toa no nohó ca yoixëni ca jocha ra. Dios yoba jia cató tsi ëa namëhi quiha pë. Jasca, toca tsi noqui bëro xo jocha jabi yoi. Anomaria tsi xo jocha ra. Paramixëni quiha. Jishopë. Dios yoba jia ca bichi quiha, yoi ca ëa amaxëna.

Yonamixëni tsi xo jocha

¹⁴ Espíritu Santó tsi Dios yoba acacaniquë. Jënima tsi xo Dios yoba. Jama, ëa ti tsi xo jiayama, jocha yonati è nori iqui na.

¹⁵ Noitiria ca ëa xo naa ra. Jia ca acasquia, ati mëtsa ariati. Jaha tsi ë qui yoi ca aquia pë.

¹⁶ Jabi yoi ca pi ë ano tsi ë qui quësohi quiha noho shinana. Toca tsi jia ca Dios yoba nori ca cahëquia.

¹⁷ Jabi ë nohó ca jocha tsi xo toa yoi ca amati ibo, ëa yoi nomari.

¹⁸ Jabi yama tsi xo toa ë nohó ca jia cato rë. Jia yama xo noho jabi. Jia ca ati ó quëëquia, ati mëtsa ariati.

¹⁹ Jia ca pi acasqui tsi ë ati mëtsa ca ariati rë. E acasyamahai ca jahuë yoi bo tsi xo toa ë acaina pë.

²⁰ E qui yoi ca ë ano tsi ë nohó ca jocha tsi xo amati ibo, ëa yoi nomari.

²¹ Jatsi jabija tsi xo naa ë yoahaina: Jia ca pi ë acasno tsi tobi ë nohó ca yoi cato rë. Ea chitiahi quiha rë, jia ca ë ayamano iquish na.

²² Noho jabi paxa tahëxo tsi Dios yoba noiquia nicaxëna.

²³ Jama, ë nohó tsi xo yoba huëtsa rë, naa noho shina pasomaha ca yoba. Jocha yoba tsi xo naa ë nohó cato rë. Ea yonacatsi quiha. Ea jochamacatsi quiha pë.

²⁴⁻²⁵ Japi ëa ti tsi xo noitiria ra. Noho jabi paxa iqui tsi Dios yoba nicacasquia ra; jama, tobi quiha jabi siri. Ja tsi xo toa ëa jochamacatsaina rë. Jabi ¿tsohuëcara ni toa ëa mëbiti mëtsa cato ra? ¿Tsohuëcara ni toa ë nohó ca jochahuaxëni ca jabi bëboti mëtsa cato ra? Shoma xo ëa ra. Noba Ibo Jesucristo tsi xo toa ëa mëbiti mëtsa cato iquia. Jocha quima ëa paquëmanish ca tsi xo naa ra.

8

Espíritu Santo quinia ó tsi no bësohaina

¹ Jabi jaboqui quësohacatimaxëni tsi xo toa Jesucristo ó cato ra.

² Quinia huëtsa ó tsi bësohi quiha. Jasca, Cristo qui ja chitimino tsi ja qui Espíritu Santo acaaquë. Jaha tsi namëhai ca jocha chama quima ja paquëmahacaha quiha bësomahai ca Espíritu Santo chamá no ra.

³ Jabi jocha chama noqui paquëmatimaxëni Moisés yoba iniquë ra. Noba noma jabi iqui tsi chama yama toa Moisés yoba ini quiha, noqui mëbiti. Jatsi quinia huëtsa Diós noqui aniquë xabahamahacati. Jariapari tsi quiha mai qui jahuë Baquë ja raaniquë. Jaquirëquë noba noma jabi, noba yora, tihí cabo jahuë Baquë sahuëniquë coxo na. Jatsi noba jasca ca yora jayahi tsi ja naniquë noba jocha quima noqui paquëmaxëna.

⁴ Toca tsi Diós aniquë ra, mëstë ca jabi no jayano iquish na, naa Moisés yobá yoani jascaria. Japi jaboqui noba noma jabi nicayamaqui noa, Espíritu Santo nicahi nori.

⁵ Jabi maí ca jabi bo shinahi quiha jato noma jabi nicacanaibo. Jama, mana ca jahuë bo shinahi quiha Espíritu Santo nicacanaibo.

⁶ Jabi tënëtiya qui mëpihacahi quiha maí ca jahuë bo shinacanaibo. Jama, mana tsi bocani quiha Dios jahuë bo shinacanaibo. Bësoyoicaxë cani quiha toca cabo. Jasca, bëpasicaxëcani quiha.

⁷ Jabi toca xo ra. Dios pasomaha tsi xo toa jahuë noma jabí tsi yonahacahax cato. Dios yoba nicacasyamahai ca tsi xo toa. Dios yoba nicatimaxëni quiha.

⁸ Jasca, Dios ranihuatimaxëni xo jochahuaxëni ca jahuë noma jabí tsi yonahacahai cato.

⁹ Jama, toca ma xo mato iquia. Chahahuacanaibo xo mato ra. Mato noma jabi nicayamaqui mato, Espíritu Santo nori, mato ó ja bësohai iqui na. Jabi Cristó-na ma xo toa Espíritu Santo jayama cato.

¹⁰ Jama, mato ó pi Cristo bēsono tsi shoma xo mato ra. Jabi rēsoxēhi quiha mato yora bo. Jama, bēsoyoixēqui mato shinana, ma mēstēhuahacani iqui na.

¹¹ Espiritu Santo jayahi tsi bēsotēquēxēqui mato ra. Jabi Espiritu Santo chamá tsi jahuē Cristo Diós bēsomaniquē. Jasca, mato rēsohai ca yora bo ri bēsomaxēhi quiha Dios ra, mato ó ca bēsohai ca Espiritu Santó no.

¹² Japi mato jochahuaxēni ca noma jabi qui ma nicayamano, ēbē xatē bá.

¹³ Mato noma jabi pi nicahi tsi rēsoxēqui mato ra. Jama, Espiritu Santo chamá tsi mato noma jabí acatsai ca namēpihi tsi bēsoyoixēqui mato.

¹⁴ Jabi Espiritu Santó mēpihacanish cabo tsi xo Dios xocobo ra.

¹⁵ Ja iqui tsi Dios qui no raquēyamaxēti xo, naa mēmēhai ca raquēria ca yonati bo jascaria. Yonati bo ma xo noa, Dios xocobo nori. Ja quēshpi tsi “Noho Jahēpa, noho Jahēpa” iqui noa Dios qui.

¹⁶ Jasca, noba shina qui chanihi quiha Espiritu Santo ri, “Dios baquē yoi bo xo mato” iquiina.

¹⁷ Dios baquē bo iipih tsi noba Jahēpa jahuē bo xatēnaxēqui noa ra. Jasca, Diós jahuē Baquē qui ani ca jahuē bo tēquē xatēnaxēqui noa Cristo yahax na. Jaha tsi jaboqui Cristo ya no tēnēxēti xo, jahuē oquē xatēnaxēna ra.

Jisiquixēhai ca oquē

¹⁸ Jabi iriama tsi xo toa jaboqui Cristo quēshpi tsi no tēnhaina iquia ra. Mahitsa quiha. Jaquirēquē tsi jisiquixēhi quiha noqui acacaxēhai ca oquē-oquēria. Jiariaxēhi quiha.

¹⁹ Toa barí tsi bēsomahacaxēhi quiha Dios xocobo. Dios oquē xatēnacaxēcani quiha ra. Jabi toa barí ó pasocani quiha nēhohuahaca-canish ca jahuē bo tēquē ri.

²⁰⁻²¹ Jabi siri tsi naa mai, nihi, yohina bo, chaxpa bo, tihi ca nēhohuahacanish cabo tēquē yoshihuahacani quiha Adán jocha tahēhax na. Rēsomahi quiha Ibo Dios, jahuē shina ja nori iqui na. Jasca, jaboqui poronahi quiha jatiroha cabo rēsohax na. Jama, toa barí tsi yamaxēhi quiha rēsohaina ra. Jasca, jocha quima paquēmahacaxēhi quiha naa mai ri, naa jocha quima Dios xocobo paquēmahacaxēhai jascaria.

²² Jariapari rohari tsi tēnēhi nori iqui quiha Diós nēhohuani ca tēquē, naa tsēquēhai ca barí ó pasoquí na.

²³ Jabi toca xo noqui ri, naa Espiritu Santo binish cabo. Mana ca jahuē bo no tananiquē, noqui Espiritu Santo acacaquē no. Toa noba yora paxa bo ó quēēriaqui noa noqui ri ra, jocha quima aquēquēxēna. Toa tsēquēhai ca barí tsi Diós-na bo qui riixēqui noa. Ja tsi xo toa “Jēē, jēē” iqui noa, noqui ri, jaha quēēhi na.

²⁴ Yora paxa bo ó pasoqui noa bixēna ra. Jari jisyamaqui noa rē. Jama, jaha pasohi tsi, “Xabahamahacaxēqui noa” iqui noa.

²⁵ Jatsi jaboqui noba bēroma ca yora paxa bo ó no pasoxēti xo. Manaquei noa ra, yosanaxoma.

²⁶ Jasca, noqui mēbihi quiha Espiritu Santo ri, chama yama no iquē no. Jia pi Dios qui bēhoxti no cahēyamano tsi Jahēpa Dios qui no bax chanihi quiha. Jabi anomaria tsi xo toa Espiritu Santo no bax bēhoxhaina ra. Yoanoma quiha.

²⁷ Jabi Espiritu Santó no bax bēnahai ca jahuē bo cahēhi quiha Jahēpa ra, naa jatiroha caba shina cahēxēni cato. Jasca, Dios nohiria yoi bo bax chani-chanihiahi quiha Espiritu Santo, Dios quiniá tsi no bax nicati cahēhai ca ja nori quēshpi na.

Jahuē-na bo ó bēsohi quiha Dios

²⁸ Jabi jatiroha ca quiniá tsi noqui mëbihi quiha Dios ra. Jaha noicanaibo, naa jahuë shinaná tsi quënahacanish cabo ya yonocobëquinahi quiha, jia ca axëna jato bax na.

²⁹ Jabi jariapari tsi noqui quënahacanish cabo Diós bini quiha jahuë Baquë jascaria iti. Jahuë Baquë jabi-jabiria noqui amacatsi quiha. Toca tsi jahuë Baquë oquëhuacatsi quiha, huëstima ca noma bo ja jayano iquish na.

³⁰ Jabi noqui bixo tsi Diós noqui quënaniquë ja qui no jono. Jatsi no joquë tsi noqui ja mëstëhuaniquë, ja qui jia cabo nono. Mëstëhuahax tsi no bëta jahuë oquë ja xatënaniquë.

³¹ Jabi anomaria tsi xo toa no bax Diós acaina. Jatsi, ¿jënahuariahax no raquëna? Diós pi noqui mëbino tsi ¿jënahuariaxo raca tsohuëcaracá noqui bëbona?

³² Jabi huashiyamaniquë Dios. Jahuë Baquë ja chitiayamani quiha. ¿No bax jahuë Baquë nati ja ayamayamani? Tôcaxo tsi ¿noqui jahuë bo tëquë ayamayamaxëhi ni ra?

³³ Jasca, ¿tsohuë ni toa, noqui, naa Diós bini ca nohiria bo qui quësoti mëtsa cato? Yama xo ra, Diós noqui mëstëhuani iqui na.

³⁴ Jasca, yama tsi xo toa noba jocha quëshpi tsi noqui copiti mëtsa cato, noba jocha quëshpi tsi Cristo nani iqui na. Nahax ja bësoțëquëni quiha ra. Jaboqui Dios mëncaya ó tsi xo. Toá tsi Dios qui no bax chanihi quiha.

³⁵ Jabi anomaria tsi xo toa Cristó noqui noihaia iquia. Yama tsi xo toa Cristó noqui noiha ca jënëmati mëtsa cato ra. Noqui pi nohiria bá yosino tsi no nohó bësohi quiha. No tënëpino tsi jari no nohó bësohi quiha ra. Oriquti, raiti, tihi cabo pi no narisno tsi no nohó bësohi quiha. Nohiria bá pi noqui acasno tsi jari no nohó bësohi quiha ra.

³⁶ Jabi, “Jatiroha ca barí tsi no rohahuahacaxëti xo, Dios bax naxëna” ii quiha Dios Chani. Tëpas-hacati ca manahai ca oveja jascaria xo noqui chahahuacanaibo.

³⁷ Jama, tocapino tsi jari noqui mëbihi quiha Cristo, noqui noiquí na. Ja iqui tsi bëbo-bëboriaxëqui noa.

³⁸ Jabi yama tsi xo Cristó noiha ca quima noqui aquëquëmahai cato. No rësopino tsi no nohó bësohi quiha Cristo. Jasca, no bësofino tsi no nohó bësohi quiha. Ja noiha ca quima noqui aquëquëmati mëtsama xo ángel bo, yoshi bo, chama bo ra. Jasca, jaboqui, huëa huëttsa, naa jatiroha ca xabacá tsi no nohó bësohi quiha.

³⁹ Jasca, ja noiha ca quima aquëquëmatimaxëni xo mana ca jahuë bo, nëmi ca jahuë bo. Yama tsi xo toa Diós noiha ca quima noqui aquëquëmati mëtsa cato ra. Jabi noba Ibo Jesucristó tsi noqui ja noiha ca Diós jismaniquë ra.

9

Israel ca nohiria bá chahahuayamahaina

¹⁻² Cristo ma cahëyamahai ca iqui tsi cohuë-cohuëria ca ëa xo naa rë, ëbë jodiobo xatë bá. Mato parayamaquia ra. Ihuëria tsi xo noho shinana rë mato tahëhax na. Quiayamaquia ra, Cristó-na ca ë nori iqui na. Jasca, noho shina ó bësohi quiha Espiritu Santo ri, ë quiayamano iquish na.

³ Ea nicaparicano. Noho jimibo mëbicasquia rë. Jato chahahuamacasquia. Ja iqui tsi é qui jënima tsi xo yoshihuahacahaina jato bax na. Jënima tsi xo Cristo quima é aquëquëma-hacahaina, ja xabahamacano iquish na.

⁴ Jabi siri tsi Diós jato biniquë ra jahuë xocobo iti. Bichi tsi jahuë oquë, jahuë chama, tihi cabo jato bëta ja xatënani quiha. Jatsi Dios xabahamati

chani, jahuë yoba, Dios qui arati jabi, tihi cabo jato qui acacani quiha. Jasca, “Mato shomahuaxëquia” i jato naborëquëbo qui Dios ni quiha.

⁵ Jasca, Jacob doce ca xocobo quima naa nohiria bëcani quiha. Jabi naa shomahuahacani ca nohiria bo quima noba Cristo, noba Xabahamati Ibo joni quiha. Jodio jimibo Cristo ini quiha jaa ri. Jatiroha cabo oquë-oquëria ca tsi xo naa ra. Japi Dios no oquëhua-oquëhuarohano ra. Amén.

⁶ Jabi jaboqui noba Cristo chahahuayamahi quiha jodiobo tëquë rë. Ja chahahuacasyama-picano tsi “Mahitsa xo Dios Chani” çixëhi ni noa pä? Iyamaqui noa. Chama jaya xo Dios Chani ra. Jabi nicaparicana. Dios xocobo yoi ma xo Israël ca nohiria bo tëquë.

⁷ Jasca, Abraham yamaba xocobo yoi ma xo jatiroha ca jahuë chahitaxocobo ri. Jama, jahuë xocobo yoi bo tsi xo toa Dios Chani binish cabo. Toca ini quiha Abraham baquë Isaac. “Isaac quima roha coxëhi quiha mi chahitaxocobo yoi bo” i Abraham qui Dios ni quiha ra. Jatsi Isaac Diós quënaniquë, Ismael nomari.

⁸ ¿Tsayacanai? Dios xocobo yoi bo tsi xo toa Dios Chani bichish cabo, noma ca quiniá tsi cohai cabo jaca nomari.

⁹ Jabi nëca tsi Dios Chani yoani quiha: “Xaba jia cató tsi noho chama mia jismaxëquia ra. Toatiyá tsi baquë comaxëhi quiha Sara ra” iquina.

¹⁰ Jasca, jaquirëquë Rebeca yamabo qui Dios chaniniquë, naa Isaac ahui qui. Jabi dos ca baquë bo ja comani quiha jahuë bënë Isaac bax na.

¹¹⁻¹² Jama, huësti ca baquë roha Diós bini quiha. Huëtsa ja bicasyamani quiha. Jatsi toa dos ca baquë conox pari no tsi quiha Jacob Diós biniquë Isaac chahitaxocobo saihuati. Esaú ja biyamani quiha. Jari jia cato, yoi cato, tihi cabo ati toa xocobá cahëyamani quiha, naa Jacob Diós biniquë no. Jasca, jari cohama quiha toa dos ca baquë bo ini quiha toatiyá no. ¿Japi tsayayamacanai? No acai ca quëshpi tsi noqui biyamahi quiha Dios ra. Jama, jahuë shinaná tsi jaha ja quëëhai ca bichi quiha.

¹³ Jabi toca ja ini quiha, Quënëhacanish cabá yoani jascaria, naa “Jacob bixëquia shomahuaxëna. E qui yoi xo Esaú” i Dios niquë no.

¹⁴ Jatsi, çjënixëhi ni noa ra? “Anoma tsi xo toca tsi Diós acaina ra” çixëhi ni noa? Iyamaqui noa. Jënima tsi xo toa Diós anina.

¹⁵ Dios roha tsi xo toa nëca ca biti chama jaya cato. Moisés qui ja yoani ca nicacana. “E qui jia cabo shomahuaxëria ra. Jasca, ë noicatsai ca noixëquia” i Moisés yamabo qui Dios ni quiha.

¹⁶ ¿Tsayacanai? Jaha no quëëhaina, no acaina, tihi cabo iqui tsi noqui shomahuayamahi quiha Dios ra. Jama, ja qui jia cabo shomahuahi quiha, jato noi qui na.

¹⁷ Faraón, naa Egipto nohiria ba chama-chamaria no tsayano. Quënëhacanish cabo ó tsi ja qui Dios chanini quiha. Chanihax, “Nohiria chama-chamaria mia ë manëmaniquë, nohiria bo qui noho chama jismaxëna” i ja qui ja ni quiha.

¹⁸ Jasca, “Mia pasomaha noho chama iquë ra, maí ca nohiria tëquëtá ë ani ca nicano iquish na” nëa tsi quiha ja qui Dios nëcaniquë. Japi ja noicatsai ca mëbihi quiha Dios. Jasca, nohiria pi patoxihuacacqui tsi patoxihuaxëhi quiha, ja qui ja nicayamacano iquish na.

¹⁹ Jabi toca pi Diós ano tsi “¿Jënahuariahax tsi noqui Dios quësona pë, yoi ca no acaquë no? Yama tsi xo toa Dios shina pasomaha ati mëtsa cato” çii ni mato sa? Jasca, “Ati ibo tsi xo Dios, joni shina nomari” çii ni mato sa?

²⁰ Jabi toca tsi chaniyamacana ra. ¿Jēnahuariaxo raca Dios ma ocahuana pa? “Jēnixo tsi nēca tsi ēa mi aca” ¿ii ni acacahax ca paiti pa, jahuē ati ibo qui? Jahuē ibo ocahuatimaxēni xo paiti ra.

²¹ ¿Ja acatsai ca ayamayamaxēhi ni ibo ra? Jahuē matsacá tsi chomo jiaxēni ca ati mētsa xo ibo. Jama, paiti yoixēni ca pi acatsi tsi aqui quiha, matsaca ibo ja nori iqui na.

²² Jabi toca xo Diós ani ri. Jahuē caxa, jahuē chama, tihi cabo nohiria bo qui Diós jismacasnī quiha. Jismahax tsi ja bama-bamaparini quiha jato jocha quēshpi tsi jato copinox pari. Jato jocha quēshpi tsi quēyohacapaimaria toa nohiria ini quiha.

²³ Jasca, jahuē oquē-oquēria Diós jismacasnī quiha nohiria bá cahēyoino iquish na. Jatsi jahuē nohiria yoi bo, naa jahuē oquē biti rohahuahacaniish cabo ja shomahuariani quiha. Ja noihai ca jato jismacatsi quiha ra.

²⁴ Jabi noqui tsi xo toa jahuē nohiria yoi bo, naa noqui jodiobo, carayanabo ri.

²⁵ Jabi naa carayanabo yoati tsi chanihi quiha Dios, Oseas yamabá quēnēni cato ó no:

“E qui arayamacanaibo, naa carayanabo quēnaxēquia noho nohiria yoi bo iti ra.

Siri tsi naa nohiria ē noiyamaniquē.

Jama, jaboqui jato noixēquia ra”

i Dios ni quiha toá no.

²⁶ “Jasca,

‘Dios nohiria ma xo toa carayanabo’ iyamacaxēcani quiha nohiria, naa ja tocacani jascaria.

Jama, ‘Bēsohai ca Dios xocobo xo carayanabo ri’ icaxēcani quiha”.

Tihi ca tsi i-i quiha Oseás quēnēni cato ra.

²⁷ Jasca, Israel ca nohiria bo pasomaha Isaías yamabá quēnēniquē jaa ri. “Tocanoma Israel ca nohiria bo imitsa. Ia quēmápo ca mashēnē jascaria pi ja icano ri tsi jari jato xatē pistia roha xabahamaxēhi quiha Dios.

²⁸ Bamaxoma tsi mēri tsi maí ca nohiria bo tēquē copixēhi quiha Dios” i ja ni quiha jato yoati na.

²⁹ Jasca, “Noqui shinahi quiha chamaxēni ca Dios. Noqui pi ja shinayamaro-hano tsi noqui jodiobo tēquē quēyohacaquē aniquē, naa Sodoma, Gomorra, tihi cabo quēyohacani jascaria” tihi tsi Isaías quēnēni quiha siri.

Cristo qui Jodiobo chitimicasyamahaina

³⁰ ¿Japa? ¿Jēnahuacatsi ni Dios ra? Nicaparicana. Jaboqui Diós acatsai ca tsi xo naa ra. Carayanabo, naa jahuē mēstē mērayamanish cabo mēstēhuacatsi quiha Dios. Jabi jahuē mēstē bicaxēcani quiha jato ri, ja chahahuacaquē no.

³¹ Jama, naa Dios mēstē biyamacaxēcani quiha jodiobo rē, Moisés yobá tsi ja mēstēhuahacacasnai iqui na.

³² Jatsi, ¿jēnixo tsi Dios mēstē biyamacahi ni? Mēstēhuahacayamacahi quiha Cristo qui ja chitimicanai cató tsi Dios mēstē ja bicasyamacana iqui na. Jasca, jato jabi bo, jato yoba bo, tihi cabo banahuacascani quiha mēstēhuahacaxēna. Jama, Dios mēstē biti quinia tsi xo toa jahuē Cristo qui chitimihaina ra. Jesucristó tsi jato quinia quētiahacani quiha. Japi Cristo qui ja yosanariacaniquē rē.

³³ Toca tsi chanihi quiha Quēnēhacaniish cabo: “Jodioba quinia ó tsi Cristo janaxēquia. Jatsi ja qui yosacaxēcani quiha Sión racahai ca nohiria bo rē. Jama, ja qui rabiyaama-caxēcani quiha ja qui chitimicanaibo ra” i Dios ni quiha jato yoati na.

10

“Chahahuapaimaria xo jodiobo” i Pablo nina

¹ Jaha ë quëèhai ca tsi xo toa noho jimibo xabahamahacahaina ra, ëbë xatë bá. Dios qui bëhoxquia ja xabahamahacacano iquish na.

² Jabi anomaria tsi xo toa Dios qui ja aracanaina ra; mahitsa ja nori. Cahëhaxma tsi ara-aracani quiha rë.

³ Jasca, Diós mështëhuahai ca quinia cahëyamacani quiha rë. Ja tsi xo toa jato jabi bo, jato yoba bo, tihì cabo nicariacani quiha mështëhuahacaxëna. Jama, Dios xabahamati quinia ma xo toa ra.

⁴ Jato arati quinia tsi xo toa Moisés yoba nicahaina rë. Jama, toa mështëhuahacati quinia Cristó jatihuani quiha, ja qui chitimicanaibo tëquë mështëhuahacano iquish na.

⁵ Jabi toa mështëhuapaoni ca quinia yoati tsi Moisés quënëniquë. Quënëhi tsi, “Bësoxëhi quiha yoba nicahai cato” i ja ni quiha rë.

⁶ Jama, oquë tsi xo mështëhuahacati quinia huëtša, naa Cristo qui no chitimihaina ra. Ja tsi xo toa “¿Nai qui canoma ni? Cristo jahari nõ bëno, noqui mëbìti” iyamaqui noa ra. Jatihuahacani quiha jahuë xabahamati yonoco ra.

⁷ Jasca, “¿Rësonish caba iti qui canoma ni, Cristo tëroxëna?” iyamaqui noa.

⁸ “Basima xo Diós mato mëbihaina ra” ii quiha Dios Chani. “Mato jana, mato shinana, tihì cabá tsi ‘Chitimiquia’ itsicana” ii quiha Dios Chani ra. Jabi naa xabahamati Chani tsi xo naa ë yoahaina ra.

⁹ “Noho Ibo tsi xo Jesu” i pi ma no tsi rësonish cabo quima jahuë Cristo tërohacani ca mato shinaná pi ma chahahuano tsi mato xabahamaxëhi quiha Dios ra.

¹⁰ Mato shinaná tsi ja qui chitimiqui mato, mështëhuahacaxëna. Jasca, xabahamahacaxëqui mato, mato janá tsi “Chahahuquia” i ma quë no.

¹¹ Jabi “Rani-ranixëhi quiha tsohuëcara ca ë qui chitimihai cato” ii quiha Quënëhacanish cabo ra.

¹² Jabi jaboqui jasca ca quiniá tsi Dios qui bëcani quiha nohiria bo tëquë, naa jodiobo, carayanabo. Jasca ca Ibo jayaca xo ra, jaboqui. Jabi jaha quënacanaibo tëquë shomahuarahi quiha.

¹³ Xabahamahacaxëhi quiha jatiroha ca Ibo janë quënahai cabo ra.

¹⁴ Jabi çjënahuariaxo Cristo nohiria quënana, ja qui chitimiyamapiquí na? Jasca, Dios xabahamati Chani pi nicayamahi tsi çjënahuariahax ja qui ja chitimicana? Jasca, jato qui pi Dios Chani yoahacayamano tsi çjënahuaria xo toa Chani nohiria bá nicana rë?

¹⁵ Jasca, Dios Chani yoatí joni bo pi chahahuacanaibá raayamano tsi çjënahuariaxo raca Dios Chani ja yoacana rë? Jabi, “Jiaria tsi xo Dios Chani yoacanaibo bëcanaina ra” ii quiha Quënëhacanish cabo.

¹⁶ Jama, toa Chani jia ca nicacasyamacani quiha jatiroha cabo rë. Jabi tocani quiha Isaías yamabo pë, naa “Yama tsi xo noho chani chahahuacanaibo rë, Ibobá” i ja niquë no.

¹⁷ Jatsi chitimicani quiha nohiria, Chani nicahax na, naa Cristo Chani jia cato.

¹⁸ ¿Jabi naa Chani jia ca jodiobá nicayamayamani? ¿Jënahuariahax “Nicayamaqui noa” i jaca na ra? Ja nicayocani quiha.

“Jatiroha ca mai qui caniquë Dios Chani yoacanaiba joi.

Nëama xo jato chani nohiria bá nicaquë ra”

ii quiha Quënëhacanish cabo ra.

¹⁹ Jasca, Dios xabahamati Chani nicaxo tsi çja cahëyamayamacani? Nicaxo tsi ja cahëcaniquë iquia ra. Jodiobo yoati tsi Diós nëcani quiha Moisés quënëni cato ó no:

“Nohiria huëtsa, naa nohó-na ma cabo xabahamaxëquia.

Jatsi jato qui yosanaxëqui mato ra.

Ea cahëtimaxëni ca nohiria huëtsa bo ë xabahamano tsi caxaxëqui mato pë” i Dios ni quiha jato yoati na.

²⁰ Jasca, carayanabo ri yoati tsi Dios chaniniquë, Isaías quënëni cato ó no. Bëroria xo ja quënëni na:

“Ea bicaxëcani quiha ëa mërayamacanaibo ra.

Ea cahëcaxëcani quiha ëa nicayamacanaibo ra”.

Tihi tsi ja quënëni quiha carayanabo yoati na.

²¹ Jama,

“Nicamixëni ca ëa pasomaha ca nohiria bo qui joi ama-amaquia, jato mëbicasquí na; mahitsa quiha”

i Dios ni quiha Israél ca nohiria yoati na.

11

Xabahamahacanih ca Israél cabo

¹ Jabi ja nicamiscanai ca iqui tsi çjahuë Israél ca nohiria Diós niani? Ayamahi quiha. Jato pi ja niarohano tsi ë niahacaquë aniquë ëa ri rë, jodiobo ë nori iqui na. Abraham चाहितaxocobo yoi xo ëa ri. Benjamín xatë tsi ë coniquë ra.

² Jasca, siri tsi Israél ca nohiria Diós biniquë jahuë nohiria-nohiria iti. Jato tëquë niayamaxëhi quiha ra. Tonia Quënëhacanih cabo cahëyamaqui mato, naa Elías yamabo yoati na. Siri tsi Elías yamabo Dios qui chanini quiha.

³ Ja nëcani quiha: “Mi Chani yoacanaibo tëpascani quiha rë, Ibobá. Jasca, mi qui arati altar bo poxacani quiha pë. Ea roha tsi xo toa bësohaina ra. Jaboqui ëa pi acasani quiha rë” i Elías yamabo ni quiha, jahuë jimibo pasomaha Dios qui ranimistsi na.

⁴ Jabi toca tsi Elías yamabo ranimisquë tsi quiha Diós quëbiniquë: “Mimë ma xo mia ra. Jari Israél ca maí tsi xo siete mil ca nohiria huëtsa bo ra, naa Baal bësojó mëniyamacanaibo ra” i ja qui Dios ni quiha ra.

⁵ Jabi Elías tiyá tsi jascaria tsi xo jaboqui rë. Jari tobi xo Diós bini ca jodiobo xatë bo ri, naa ja qui aracascanaibo. Diós noihai ca iqui tsi xabahamahacaxëhi quiha huësti huësti cabo.

⁶ Jato bichi quiha Dios, jato noiquí na. Jato jabi, jato yoba, tihi cabo ja acanai ca iqui tsi jato biyamahi quiha. Ja acanai cató pi Diós jato xabahamarohano tsi ja noihai cató tsi ja xabahamahacayamaquë acaquë ra. Jama, noqui noiquí tsi noqui bichi quiha Dios ra.

⁷ Çjënipihi ni noa? Mahitsa Dios mëstë Israél ca nohiria bá mëra-mëraniquë iquia ra. Dios mëstë ja biyamacani quiha. Biniquë jato maxo pistia roha, naa Diós bini cabo roha. Quëstonariani quiha tëxë ba shinana rë, ja chahhuacasyamacani iqui na.

⁸ Jabi toca tsi jato yoati tsi chanihi quiha Quënëhacanih cabo ra. “Dios quinia cahëtimaxëni ca shina jato qui Diós aquë ra” ii quiha. Jasca, “Jabija ca chani jisquí tsi cahëyamacaxëcani quiha. Nicaquí tsi chahahuayamacaxëcani quiha pë. Jabi toca xo jaboqui rë” ii quiha Dios Chani jato yoati na.

⁹ Jasca, Israél ca nohiria pasomaha chaniniquë David yamabo ri.

“Mahitsa tsi xo jato qui jia ca arati fiesta bo ja acanaina ra.

Jaha ja quëëcanai ca jabi yoi iqui tsi Dios quima casocani quiha pë.
 Ja iqui tsi copihacaxëcani quiha ra”
 i David yamabo ni quiha.

¹⁰ Jasca,

“Jato shina tsëmonano ra, ja cahëyamacano iquish na ra.

Jaha ja quëëcani ca jahuë bo iqui tsi ja tënëcano”

i David yamabo ni quiha jahuë jimibo yoati na.

¹¹ Jabi Cristo quima jodiobo casoniquë rë. Ja iqui tsi ¿bënorohacaxëcachi ni? Iyamacaxë-cani quiha iquia ra. Jaboqui roha tsi xo toa ja bënëcanaina ra. Cristo quima ja casocani nori tahëxo tsi jaboqui carayanabo xabahamahi quiha Dios ra.

¹² Jato jocha tahëhax tsi shomahuahacahi quiha Dios cahëyamahai ca carayanabo jaboqui. Ja quima ja casocani iqui tsi nohiria bo tëquë, naa carayanabo xabahamahi quiha Dios. Jabi jaboqui jia tsi xo toa carayanabo bax Diós acaina. Jama, Dios qui jodiobo jahari bacano tsi oquë-oquëriaxëhi quiha carayanabo Diós shomahuahaina ra.

Carayanabo xabahamahacahaina

¹³ Jaboqui mato carayanabo qui chaniquia. Mato qui ë raahacanicuë ra, Dios Chani mato yoati. Jia tsi xo naa yonoco Diós ë qui anina ra.

¹⁴ Jabi Dios Chani mato qui ë yoahai ca noho jimibá tsayano. Toca tsi mato qui noho jimibo yosanamacasquia Cristo qui jato mëpixëna. Tonia mato bax pi Diós acai ca jisquí tsi ja chahuacamitsa jato ri ra.

¹⁵ Jabi jodiobo Diós niabëriani quiha ra. Niabëria tsi mato carayanabo ja biniquë xabahamaxëna. Jama, Cristo qui jodiobo bacano tsi anomariaxëhi quiha mato carayanabo bësohaina toatiya no ra. Toa barí tsi chitahëxëhi quiha jahuë rëso, naa rësonish cabo Diós bësomaxëquë no.

¹⁶ Jahari jahuë jodiobo bixëqui Dios. ¿Abraham, jato rëquëbo jahëpa bo, tihi cabo Diós biyamayamani? Jato pi bichi tsi ¿jato चाहितaxocobo ri biyamayamaxëhi ni Dios tia? Jato jahari bixëqui ra. Abraham yamabo Diós aquëquëmaniquë jahuë-na iti. Jasca, bichiquixëhi quiha jahuë चाहितaxocobo ri.

¹⁷ Jabi jodiobo niahacanicuë rë, naa mëchish-hacaha ca mëshi noma jascaria. Jabi jodiobo, naa mëshi noma bo niahacani quiha, Cristo qui ja chitimiyamacani iqui na. Jatsi jato tahëhax tsi jamëri ca mëshi huëtsa bo, naa mato carayanabo catsamihacani quiha, Dios shoma bo ma xatënëno. Jaboqui Abraham, jahuë चाहितaxocobo, tihi cabo qui Diós ani ca shoma bo xatënaqui mato ra.

¹⁸ Japi quiniacaxëcahuë. Jihui mëshi noma bo, naa jodiobo ocahuayamacana. Jari mëshi roha ma nori ca shina-bënoyamacana. Mato oquëhuahai ca tsi xo Dios ra.

¹⁹ “Toa mëshi noma bo mëchish-hacanicuë, jato no ratino iquish na ra” ¿ii ni mato sa? “Tonia jato oquë xo noa ra” i ma mitsa pë.

²⁰ Quiniacaxëcahuë. Toa mëshi noma bo, naa jodiobo, mëchish-hacani quiha ja chitimiyamacani iqui na. Jasca, jato ma ratiniquë, ma chitimini iqui na. Japi mamë oquëhuayamacana. Quiniacaxëcahuë, janyama ca ma ayamano iquish na, naa jodiobá ani jascaria.

²¹ Jabi jodiobo, naa jihui noma mëshi bo Diós nianiquë, ja qui ja chitimiyamacacuë no. Jasca, mëshi noma bo pi niaquí tsi mato ri ni axëhi quiha Dios, ja qui ma chitimiyacuë no.

²² Japi Diós noi haina, ja caxahaina, tihi cabo qui tsayacahuë. Jaha nicayamacanaibo qui caxahi quiha Dios. Jama, Dios pi ma noi-noino tsi, ja qui

ma chitimipino tsi mato mēbixēhi quiha ra. Jama, nicayamapihi tsi mēchish-hacaxēqui mato ri ra.

²³ Jasca, jodiobá chahahuatēquēpino tsi jahari pi Dios qui ja bēcano tsi jihui qui jato catsamimaxēhi quiha Dios. Jahari jato joihuaxēhi quiha. Toca ca ati chama jaya xo Dios ra.

²⁴ ¿Jabi mato carayanabo jia tsi Diós biyamayamani? Jia tsi mato, naa jamēri ca mēshi bo pi bichi tsi zoquē tsi jahuē nohiria-nohiria, naa mēshi noma bo biyamayamaxēhi ni? Tocaxēhi quiha ra, Cristo qui ja chitimicaquē no. Dios qui bēroria tsi xo mēshi noma bo jahari jato noma iti qui catsamimatēquēhaina.

Xabahamahacaxēhi quiha jodiobo

²⁵ Jisa, ēbē xatē bá. Jahuē Israel ca nohiria yoati tsi Diós acai ca cahēyamacani quiha nohiria. Yoahama ja ini quiha. Ja tsi xo toa jaboqui jato bax Diós acai ca mato yoaxēquia, mamē ma oquēhuayamano iquish na. Jaboqui tsi Dios Chani pasomaha ca xo jodiobo rē. Jama, naamapaoyamaxēhi quiha toca tsi ja icanaina iquia. Jabi jariapari Cristo qui bēcaxēcani quiha jatiroha ca pais ca nohiria bo. Jariapari chahahuacaxēcani quiha huēstima ca carayanabo. Jaquirēquē chahahuatēquēxēhi quiha jodiobo ri ra.

²⁶ Toatiyá tsi xabahamahacaxēhi quiha jodiobo tēquēta. Jabi jasca ca ii quiha Quēnhacanish cabo ri:

“Sión ax joxēhi quiha Xabahamati Ibo ra.

Joxo tsi jato quinia yoi bo quima jodiobo bēsomaxēhi quiha.

²⁷ Toatiyá tsi jato jocha masaxēquia, ē yoani jascaria” iquiina.

²⁸ Jaboqui Dios pasomaha tsi xo jodiobo rē, naa Cristo xabahamati Chani tahēhax na. Jaha tsi Diós mato carayanabo biniquē shomahuaxēna, jato tahēxo na. Jama, siri tsi Diós jodiobo bini quiha jahuē xocobo iti. Jato naborēquēbo iqui tsi jari jato noihi quiha Dios.

²⁹ Jahari jato bixēhi quiha Dios ra, jato ja shomahuacasni iqui na. Jahuē shina rarinamayamahí quiha.

³⁰ Jabi siri tsi Dios nicamixxēni cabo mato carayanabo i-ipaoniquē. Jama, jaboqui shoma xo mato, jodiobá chahahuacasyamahai iqui na.

³¹ Jasca, jaboqui Dios nicamixxēni cabo tsi xo jodiobo ri. Jama, huēa huētsá tsi mato qui Diós acai ca shoma bo bicaxēcani quiha jato ri.

³² Jabi jamē ax jocha quima tsēquētimaxēni xo nohiria bo tēquē. Toca tsi Diós ani quiha nohiria bo tēquē jasca ca quiniá tsi shomahuaxēna.

³³ Anomaria tsi xo Dios tiisi ra. Jatiroha ca cahēhi quiha. ¿Jēnahuariaxo Dios shinahai ca nohiria bá cahēna? Diós acai ca cahētimaxēni xo noa. Jasca, jahuē quinia bo cahēyoiti mētsama xo noa ra.

³⁴ Yama tsi xo Ibo Dios shinahai ca cahēhai cato ra. Jasca, yama tsi xo Dios yobati mētsa cato.

³⁵ ¿Tsohuē ni toa Dios qui jahuējahuē ati mētsa cato pa, mēbixēna? Narisyamahí quiha.

³⁶ Jatiroha ca Diós aniquē. Jahuē chamá tsi bēsohi quiha jatiroha cabo. Jasca, jahuē oquē bax tsi jatiroha ca acacanicquē ra. Jatsi jia tsi Dios no ocahua-ocahuapoxēti xo.

12

Dios qui jamē aquēquēhai ca nohiria

¹ Jabi anomaria tsi xo toa Diós noqui shomahuahaina ra. Ja quēshpi tsi mato bēnariaquia, ēbē xatēbá, Dios qui mamē ma ano. Jatsi mato yora bo,

mato shinana, tihi cabo ja qui aquëquëmacana jahuë yonoco ati. Tocapimano tsi mato qui ranixëhi quiha Dios.

² Jasca, maí ca nohiria ba jabi banahuayamacana ra. Yoi quiha jato jabi. Jama, Diós mato shina paxahuaxëno. Paxahuaxo mato jabi ja jabitihuaxëno. Jatsi Dios shinana, ja qui jia cato, ja qui ranihuahai ca jahuë bo, tihi cabo ati cahëxëqui mato ra.

³ Jabi ëa Diós biniquë jahuë Chani yoati. Jaha tsi mato yobaquia. Noho yoba tsi xo naa: Mamë oquëhua-oquëhuariayamacana iquia. Jama, Diós mato qui ani ca medidá tsi mato jabi ma tanamano. Jabi naa medida paxa ca tsi xo toa Dios qui ma chitimioihaina.

⁴⁻⁵ Jasca, jamëri tsi xo toa Diós noqui acai ca tiisi bo, naa noba yora xatë bo jascaria. ¿Jamëri ma ni noba huico, noba tahë, noba mëquënë, tihi cabá acaina ra? Jabi toca xo noqui chahahuacanaibo ri. Jamëri ca yonoco jaya xo noa noqui tëquë ati. Japi mëbinabëquinono.

⁶ Ja noihai ca iqui tsi noqui tëquë qui jamëri ca tiisi bo ahi quiha Dios. Huësti tsi xo toa Dios Chani yoati mëtsa cato. Dios Chani yoati tiisi jayapiquí tsi jia tsi Dios Chani yoacana, naa ja qui ma chitimihai cató no.

⁷ Huëtsa tsi xo toa nohiria mëbiti mëtsa cato. Mëbiti tiisi jayapiquí tsi jia tsi nohiria mëbicana. Jasca, huëtsa tsi xo toa nohiria tiisimati mëtsa cato. Tiisimati tiisi jayapiquí tsi jia tsi nohiria tiisimacana.

⁸ Jasca, huëtsa tsi xo toa nohiria ranihuati mëtsa cato. Jatsi nohiria ranihuati tiisi jayapiquí tsi jato chamahuacana. Jasca, huëtsa bo tsi xo huashiyamahaina. Jatsi mato jahuë bo xatënati tiisi jayapiquí tsi huashiya-macana. Tihi cató tsi nohiria mëbiquí tsi rani tsi jato mëbicana.

Chahahuacanaiba jabi-jabiria

⁹ Jatsi paraxoma noicana. Yoi ca quima bësocana. Jia ca ó quëëcana.

¹⁰ Jasca, jia tsi mabë xatë bo noicana. Jia tsi ocahuanacana, jia ca mabë xatë bá aquë no.

¹¹ Jasca, yonocohi tsi chiquishyamacana. Espiritu Santó tsi Diós yonoco ariacana Ibo bax yonocoquí na.

¹² Ibo ó pasohi tsi ranicana. Tënëhi tsi yosanayamacana. Dios qui bëhox-rohacana.

¹³ Chahahuacanai ca noitiria cabo ya mato jahuë bo xatënacana. Jasca, mato bëroma ca shishocanaibo orihuacana.

¹⁴ Mato yosixëni cabo ocahuayamacana. Jama jato bax bëhoxcana.

¹⁵ Ranicanaibo ya ranicana. Nohiria pi cohuëno tsi jato bëta cohuënacana.

¹⁶ Jia tsi racanabëquicana. Mamë oquëhuayamacana ra. Jama, noitiria cabo ya ma rabënxëti xo. “Tiisi-tiisiria ca ëa xo naa ra” iyamatsicana; anoma quiha.

¹⁷ Nohiria bá pi mato yosino tsi jahari yoi ca copiyamacana. Nohiria qui jia ca jahuë bo ati ó quëëcana.

¹⁸ Jatiroha ca nohiria bo ya jia tsi racanabëquiti tanacana.

¹⁹ Nohiria bá pi mato yosino tsi jato tënëmayamacana, ëbë xatë bá. Jama, jato qui Dios caxano. “Ëa tsi xo nohiria tënëmati ibo ra. Yoi ca acanaibo copixëquia” ii quiha Dios Quënëhacanish cabo ó no.

²⁰ Jasca, mato pasomaha cabo pi paxnana tsi jato orihuacana. Ja tëshinacano tsi jënë jato qui acana. Tocapimano tsi bërabicaxëcani quiha. Jatsi jato jocha quima ja casocamitsa jato ri.

²¹ Jabi mato qui nohiria bá yoi ca ano tsi jato qui yoi ca ayamacana. Toca tsi jato yoi ca bëboxëqui mato, jia ca ma acai cató no.

13

Gobierno chama bo qui nicahaina

¹ Jabi yonahai ca gobierno chama bo qui nicaxëti xo jatiroha ca nohiria bo ra. Jatsi yonati chama amati ibo tsi xo Dios. Ja tsi xo toa jato qui chama acaina noqui yonati.

² Japi gobierno yoba pi nicayamahi tsi Dios qui jia ca pasomaha ixëqui mato pë. Jabi copihacaxëti xo gobierno pasomaha cato tia.

³ Jama, gobierno yoba pi nicahi tsi gobierno chama qui raquëyamaxëqui mato. Jama, gobierno chama bo qui raquëxëhi quiha toa yoyocanaibo ra. Jatsi raquëcasyamapiquí tsi gobierno yoba nicacana. Jia ca ma ano tsi jia tsi mato ocahuaxëhi quiha gobierno chama bo. Jato qui jia ixëhi quiha mato jabi.

⁴ Jabi Dios yonati tsi xo toa chama bo ra. Mato ja mëbixëti ca xo. Jama, anoma ca pi ahi tsi jato qui ma raquëxëti xo. Mato copiti chama jaya ca xo ra. Tocacani quiha Dios mëbixëna. Yoyocanaibo copicani quiha ja bax na.

⁵ Japi gobierno yoba nicacana, chama bá mato copiyamano iquish na. Jabi noba shina qui jia tsi xo toa gobierno chama ba yoba nicahaina.

⁶ Jasca, gobierno chama bo qui mato impuesto bo acana. Copihacaxëti xo gobierno chama bo jato yonoco quëshpi na. Jabi Dios bax yonococani quiha ra, jia tsi jato yonoco ja acaquë no.

⁷ Jasca, jato ó tsi cuenta pi jayaquí tsi copihuë. Rani tsi jato qui mato impuesto bo acana. Jasca, jia tsi mato yonahai ca chama bo qui nicacana ra. Jato ma chahahuaxëti xo.

Noinacano

⁸ Quiniacaxëcahuë. Anoma xo cuenta bo ra. Huësti roha tsi toa cuenta jia cato. Toa cuenta tsi xo nohiria huëtsa bo no noihaina. Jabi Dios yoba nicahai ca tsi xo toa jahuë xatë noihai cato.

⁹ Jasca, Dios yoba tëquë ma ano ra: “Joni huëtsa ahui biyamacana, joni ayamacana, yomayamacana, nohiria huëtsa ba jahuë bo ó quëëyamacana. Tihi ca tsi acahuë” ii quiha Dios yoba bo. Jasca, tobi quiha toa Dios yoba huëtsa bo ri; jama, huësti roha tsi xo toa Dios yoba-yobaria cato. “Huëtsa bo noicana, mamë ma noihai jascaria” ii quiha Dios oquë ca yoba ra. Tocapiquí tsi yoba huëtsa bo ri jatihuaxëqui mato iquia.

¹⁰ Noipiquí tsi mabë xatë qui yoi ca ayamaxëqui mato ra. Dios yoba tëquë nicahai ca tsi xo toa nobë xatë bo no noihaina ra.

¹¹ Jabi ma tocaxëti xo, joti basima noba Ibo nori quëshpi na. Oxatiya ma xo naa ra. Jatsi jaha bësocana. No chahahuaniquë tsi quiha jari basi Cristo johai ca iipaoniquë. Jama, jaboqui basirama xo ja bacahaina iquia ra.

¹² Jatipaimaria xo jocha tsëmonatiya ra. Huëapaimaria xo ja johai ca xabaca. Japi jocha tsëmo quima bësocana. Jasca, Dios jabi jia ca sahuëcana, soldadó jahuë armadura sahuëhai jascaria, huëa ó xo tsi bëboxëna.

¹³ Huëaná ca nohiria iipiquí tsi jabi jia ca no jayati xo. Jama, tobi quiha toa yoyocanaina: naa pabë-pabëriahaina, pahëhaina, anoma ca chotahaina, iquinahaina, yosanahaina. Tihi cabo tsi xo yoi.

¹⁴ Jama, noba Ibo Jesucristo jabi sahuëcana. Sahuëxo tsi mato noma jabi yoi ca chahahuayamacana, jaha ja quëëhai ca axëna.

14

Quiniaxëni ca chahahuacanaibo

¹ Jabi tobi quiha toa quiniaxēniria ca chahahuacanaibo ra, naa coshi yama cabo. Jia tsi jato joihuacana. Jamēri ca jabi bo pi ja jayacano tsi jato raniyamacana, naa jato jabi tahē_{xo} na.

² Jamēri xo nohiria ba jabi bo ra. Huēsti ca chahahuahai ca tsi xo toa jatiroha ca pihaina. Ja qui jiaria quiha jatiroha ca ja pihaina ra. Jama, tobi toa jaha quiniaxēni ca chahahuahai cato. Verdura bo roha picatsi quiha ra. Ja qui roa tsi xo toa piti huētsa.

³ Jatsi quiniacaxēcahuē. Piti ó quiniaxēni ca ranimisyamaxēti xo jatiroha ca jahuē bo pihai cato. Anoma quiha. Jasca, jatiroha ca picatsai ca ranimisyamaxēti xo verdura bo roha pihai ca ri, Díos toa dos ca nohiria bini iqui na.

⁴ Jatsi, ¿jēnahuariahax raca toca tsi mabē xatē bo ma ranina? Anoma quiha. Ibobá-na tsi xo toa bo tēquēta, mato yonati bo nomari. Anoma ca pi ja acano tsi Díos jato yoano iquia. Jato mēbixēti mētsa xo Díos ra, jia ca ati.

⁵ Jasca, tobi quiha toa jodioba fiesta barí tsi aracascanaibo. Oquēria ca jato bari bo nori ca quēscahuacani quiha. Jama, chahahuacanaibo huētsa bo qui jaharisi tsi xo jatiroha ca bari. Jatsi shinaparixēti xo jatiroha cabo ra, jia ca ati cahēxēna.

⁶ Jabi, “Oquē tsi xo naa barí tsi Díos qui no arahaina” i huēsti ca mitsa. Jēnima quiha. Toa barí tsi aracatsi quiha, Díos ranihuaxēna. Jasca, Díos ranihuahi quiha jatiroha ca pihai ca ri, jahuē piti quēshpi tsi “Gracias” ja iqui iqui na. Jasca, Díos ranihuahi quiha verdura bo roha pihai ca ri. Díos qui “Gracias” ii quiha toa ri.

⁷ Japi quiniacaxēcahuē, mabē xatē jabi bo tahēhax na. Nomē bēsoyamaqui noa, jaha no quēēhai ca roha ca axēna ra. No acai ca tsayahi quiha nobē xatē bo ra.

⁸ Jatsi bēsopihi tsi Ibo bax bēsoqui noa. Jasca, rēsopihi tsi Ibo bax rēsoqui noa. Bēso, bēsoyama, tih tsi no imitsa. Tocahi tsi jari Ibobá-na xo noa ra.

⁹ Ja tsi xo toa no bax Cristo rēsoni quiha. Rēsohax ja bēsotēquēniquē noqui tēquē, naa bēsocanaibo, bēsoyama cabo, tih cabo yonaxēna.

¹⁰ Jatsi, ¿jēniriauxo raca nobē xatē bo no ranina? Jasca, ¿jēniriahax raca nobē xatē bo qui no caxana? Díos bēsojó tsi niixēqui noa, noqui tēquē copihacaxēna, joni bēsojó nomari.

¹¹ Jabi Quēñehacanish cabo ó tsi Ibo Díos nēcaniquē:
“Bēso xo ēa ra. Parayamaquia.

Ea bēsojó tsi mēnicaxēcani quiha jatiroha cabo ra.

Jia tsi Díos ocahuaxēhi quiha jatiroha ca nohiria”

i Díos ni quiha.

¹² Japi Díos qui noba jocha bērohuaxēqui noa, naa noqui tēquēta ra.

Mabē xatē bo jochamayamacana

¹³ Japi mato huētsa raniyamacana. Jama, jato ma mēbixēti xo. Jato jochamayamacana. Jabi jia ca ma jayapino tsi jia ca acaxēcani quiha. Jama, ma yoyopino tsi ja tocacamitsa jato ri pē.

¹⁴ Jatsi nicaparicana. E qui jēnima tsi xo jatiroha ca no pihaina iquia. Toca ca Ibobá ēa jismani quiha. Jama, jahuēcara pi nohiria picasyamano tsi oquē tsi xo toa ja piyamahaina. Ja shinahai tsi xo.

¹⁵ Jasca, ma pihai cató tsi mabē xatē bo pi yoshihuahacano tsi Díos noihai ca quinia ó tsi bēsoyamaqui mato rē. Jasca, ¿toa xatē bax Cristo nayamayamani? Japi jahuēcara ma pihai cató tsi mabē xatē bo yoshihuahacano tsi pinoma tsi xo toa iquia.

16 Jatsi quiniacaxëcahuë. Jënima jahuëcara ca ma pihai ca imitsa. Jama, ma pihai ca tahëxo tsi nohiríá mato ranipino tsi oquë tsi xo toa piti ma piyamahaina iquia.

17 Jabi no pihaina, jënë no acaina, tihi cabo tsi xo mahitsa Diós otoihaí cato ó no. Oquë tsi xo toa jabi mëstëxëni ca jayahaina. Jasca, oquë tsi xo nobë xatë bo ya jia tsi no racanabëquihaina. Oquë tsi xo Espiritu Santó tsi no ranihaina. Tihi tsi xo jiaría cabo ra.

18 Nëca pi Cristo quinia ó tsi ma bësono tsi mato qui ranixëhi quiha Dios. Jasca, jia tsi chanicaxëcani quiha nohiria bo ri mato yoati na.

19 Jatsi Dios quinia ó tsi bësocana. Tocapimano tsi oquëxëhi quiha ma rabë nabëquihaina. Toca tsi mëbihacaxëhi quiha jatiroha cabo.

20 Jatsi ma pihai ca iqui tsi Dios yonoco yoshihuayamacana ra. Jënima tsi xo piti tëquë iquia. Jama, no pihai cató pi nobë xatë bo no jochamano tsi anoma tsi xo toa no pihaina iquia.

21 Jatsi oquë ca quinia tsi xo toa nami no piyamahaina, jënëria no ayamahaina, jahuëcara ca huëtza no acaina, tihi cabá tsi nobë xatë bo no jochamaquë no.

22 Jabi jamëri jamëri tsi xo nohiria bá shinahaina piti yoati na. Jënima quiha. Dios roha ma yoano. Jabi ma acatsai ca pi ahí tsi shoma xo mato, mato shina quësöhacayamaquë no.

23 Jama, tobi quiha toa quiniaxëniria cato ra. Ja qui yoi ca pi ja pino tsi ja qui quësöxëhi quiha jahuë shinana pë. Ja qui jocha quiha. Jabi jocha tsi xo toa noqui yoi ca acaina. Noitiria ca tsi xo toa.

15

Nobë xatë bo mëbihaina

1 Jabi quiniaxëniria ca chahahuacanaibo no mëbiti xo ra, naa noqui Cristo quinia cahëxëni cabo. Mëbihi tsi nomë no ranihuayamaxëti xo.

2 Jasca, nobë xatë bo no ranihuaxëti xo. Jasca, jato no mëbino, Cristo quinia ó tsi ja shinahacano iquish na.

3 Cristo jabi no tsayaparino. Joxo tsi quiha jamë tsi ja ranihuayamaniquë. Jama, ja joquë tsi quiha nohiria bá roaniquë pë. Jabi toca tsi chanihi quiha Quënëhacanish cabo, “Ea roamistsi quiha mi qui caxacanaibo” iquiina.

4 Jabi siri tsi naa chani tëquë quënëhacani quiha, jaboqui noqui chamahuaxëna. Jatsi jaha no pasohaina, no yosanayamahaina, tihi ca tsi noqui tiisimahi quiha Diós quënëni ca chani ra. Jaha pasocanaibo Diós mëbini ca noqui jismahi quiha.

5 Jasca, Dios tsi xo toa noqui mëbihaina ra. Ja tsi xo toa noqui chamahuahaina. Jabi mato ri Diós mëbino, jia tsi ma rabë nabëquino iquish na. Jasca, mato ja mëbino ra, Cristo quinia ó tsi ma banahuano.

6 Jatsi huësti ca joi tsi Dios, naa noba Ibo Jesucristo Jahëpa jia tsi ocahuabëquixëqui mato.

Carayanabo qui Dios Chani yoahacaxëti xo

7 Jia tsi mato huëtza joihuanacana, naa Cristó mato joihuani jascaria. Toca tsi ocahuahacaxëhi quiha Dios.

8 Jabi yonati Jesu manëniquë jahuë jimibo mëbixëna iquia. Jato xërëquë xo tsi quiha Dios Chani ja yoaniquë jabija ca Dios nori ca jismaxëna. Jasca, ja joni cató tsi jahuë jodioba rëquëbo yamabo qui Diós yoani ca chani jatihuahacanicuë.

⁹ Jasca, mai qui Jesu joniquë carayanabo ri xabahamahacano iquish na. Jia tsi Dios ja ocahuacano jato ri. Jabi toca tsi Salmo quënënish cató quënëni quiha carayanabo yoati na.

“Carayanabo xërëquë xo tsi mia ocahuaxëquia. Quëquëxëquia mi janë yoati na” ii quiha.

¹⁰ Jasca, Dios Chani iti huëtsa ó tsi,

“Jahuë jodiobo nohiria ya tsi ranicana, carayanabá” ii quiha.

¹¹ Jasca, iti huëtsá tsi,

“Jia tsi Ibo Dios ocahuacana, carayanabá.

Jatiroha ca nohiria bá Dios ocahuano ra” ii quiha.

¹² Carayanabo yoati tsi Isaías yamabá quënëniquë jaa ri.

“Jisiquixëhi quiha Isaí chahitaxocobo.

Jisiquixo tsi carayanabo yonaxëhi quiha.

Jatsi ja qui chitimicaxëcani quiha carayanabo ri”

i ja ni quiha.

¹³ Japi mato carayanabo bax bëhoxquia, Diós mato ranihuano iquish na. Jabi Dios ó pasoqui noa, noqui ja mëbino. Japi Diós mato ranihuano, ma chahahuaquë no. Tocapijano tsi oquëriaxëhi quiha jaha ma pasohaina Espiritu Santo chamá no.

Carayanabo qui Pablo raahacaniquë chaniti

¹⁴ Tiisi ma nori ca iipiquia, ëbë xatë bá. Jasca, shinajiaxëni xo mato iquia. Mato tiisi iqui tsi jia tsi yobanati mëtsa xo mato, jia ca axëna. Tihi ca tsi cahëyoiquia.

¹⁵ Jabi raquëxoma tsi naa carta mato qui ë quënëquë, noho yoba ma shina-bënoyamano iquish na. Raquëhaxma tsi mato qui chaniquia, ë qui jahuë Chani yoati yonoco Diós ani iqui na.

¹⁶ Mato carayanabo qui ëa ja raaniquë, jahuë Cristo Chani ë yoano. Toa yonoco aquí tsi ë qui Diós ani ca Chani boquia mato carayanabo qui. Espiritu Santó rohahuahacanish ca ofrenda jascaria tsi Dios qui mato mëacasquia ra.

¹⁷ Jabi ë qui jia tsi xo toa Dios bax ë acana iquia. E aca ca qui bërabiyamaquia, jahuë Jesucristo ya ë yonocobëquinahai ca iqui na.

¹⁸ Jabi ë yoahana, ë acana, tihi cabá tsi jia tsi xo toa mato bax Cristó acana ra. ¿Tsayacanaí? Jaboqui Dios banahuaqui mato ra, Dios Chani mato qui ë yoani iqui na.

¹⁹ Jasca, mato xërëquë xo tsi jisti bo ë aniquë. Toca tsi Espiritu Santo chama ma jisni quiha. Tihi cabá tsi Cristo qui mato carayanabo mëpihacaniquë ra. Jasca, toca tsi Cristo Chani ë yoabonaniquë jatiroha ca iti xo na. Jerusalén, nëama ca Ilírico mai, tihi cabo xo tsi jato qui jahuë Chani ë yoaniquë ra.

²⁰ Jabi Dios Chani yoahi quiha joni huëtsa bo ri. Jia quiha. Jama, ja yoacanaí cato ax tsi yoacasyamahai ca éa xo naa. Jato yonoco quiha. Ja tsi xo toa basi, naa Dios Chani nicayamanish cabo qui Cristo Chani yoacasquia, naa yoahama cato xo na.

²¹ Tocatsiquia Quënëhacanish cabo jatihuahacano iquish na.

“Jisxëhi quiha jahuë Chani nicahama cabo.

Cahëcaxëcani quiha nicayamacanaibo” ii quiha.

Romá ca chahahuacanaibo qui Pablo shishocasnina

²² Nëama xo tsi Dios Chani yoahi tsi ë bamaniquë mato qui shishoxëna. Mato qui canoma ë iniquë rë.

²³ Jama, jaboqui jatihuahacaquë nëa xo tsi Dios Chani ë yoahaina ra. Japi mato jisi joquia. Naama tsi mato qui ë cacasni quiha.

²⁴ Jabi ë shinahai ca tsi xo naa: Mato oquëria ca España mai qui capama tsi mato yaca qui shishoparicasquia. Rani tsi shishonabëquixëqui noa tia. Jaquirëquë España mai qui ëa ma raaxëti xo.

²⁵ Jaboqui Jerusalén qui caapariquia, toá ca chahahuacanaibo mëbixëna.

²⁶ Jabi Macedonia, Acaya, tihi ca mai ca carayana ca chahahuacanaibá parata catiani quiha Jerusalén ca noitiria ca jodiobo bax na. Toa parata jato qui ë boxëti xo.

²⁷ Ranixo tsi naa parata ja acani quiha toá ca noitiria cabo mëbixëna. Jabi toá ca noitiria ca jodiobo carayanabá mëbixëti xo iquia. ¿Jodiobo iqui tsi Dios Chani ja nicamayamamani? Ja quëshpi tsi jaboqui Jerusalén ca noitiria ca jodiobo ja mëbicaxëti xo iquia, ja biniyamacano iquish na.

²⁸ Jatsi jaboqui carayanabá ë qui mëani ca parata pari Jerusalén cabo qui ë booparixëti xo. Niabëria tsi jahari joxëquia España mai qui. Jopama tsi mato qui shishoxëquia tia.

²⁹ Jatsi mato qui ë cahëno tsi ëa chamahuariaxëhi quiha Cristo tia, jia tsi mató ë mëbino.

³⁰ Jasca, ë bax ma bëhoxno, ëbë xatë bá, Ibo Jesucristo tahëhax na. Jasca, ëa ma noihai ca iqui tsi ëa ma mëbino Dios yonoco ati, naa ë bax ma bëhoxhai cató no. Jabi, ¿Espíritu Santó ëa mato noimayamamani?

³¹ Jatsi ë bax bëhoxcana, jodioba mai ca nicamixëni cabo quima ë paxano iquish na. Jasca, bëhoxcana, ë bohái ca parata ranixo tsi Jerusalén ca chahahuacanaibá bino ra.

³² Jaquirëquë Dios shina pi ja ino tsi rani tsi mato qui joxëquia tia. Johax mato bëta chitëxëquia, joiparixëna.

³³ Iquë. Noqui bëpasimahai ca Díós mato tëquë bëtano ra. Amén.

16

Romá ca bo Pabló joihuanina

¹⁻² Jabi noba yoxacato, naa Febe mato qui raaxëquia. Iboha janë tsi naa yoxa joihuacana iquia ra. Nëá ca Cencreá ca iglesiá ca yonocoxëni ca quiha. Chahahua-canaibá jabi tsi xo toa jia tsi nohiria joihuahaina. Jia tsi ëa naa yoxá mëbini quiha. Ja iqui tsi jatiroha ca quiniá tsi naa yoxa mëbicana ja joquë no.

³ Jasca, Priscila, Aquila, tihi cabo joihuacana. E bëta ax tsi Dios bax ja yonocobëquipaocaniquë jato ri.

⁴ Ea tahëhax ja naquë acaniquë ra, ëa xabahamaxëna. Ja quëshpi tsi jato qui “Gracias” iquia. Jato qui “Gracias” ii quiha carayanaba iglesia bo tëquë ri.

⁵ Jasca, jato xobó ca catihai ca aracanaibo joihuacana. Jasca, noho rabëti Epeneto joihuacana. Asia mai ca jariapari ca Cristo chahahuanish ca ja ini quiha.

⁶ Jasca, María ri. Mato bax ja yonoco-yonocorianiquë ra.

⁷ Jasca, tobi Andrónico, Junias. E bëta preso qui nanëhacanish cabo tsi xo toa bo. Noho rabëti bo quiha. Oquë-oquëria ca Dios Chani yoacanaibo ja icani quiha. Jariapari Cristo chahahuanish cabo tsi xo naa bo; jato cho ë iquiina. Jia tsi tihi cabo joihuacana.

⁸ Jasca, Amplias joihuacana. Ibo iqui tsi naa joni noiquia ra.

⁹ Tobi quiha Urbano, naa ë bëta yonocobëquipaonish cato. Tobi quiha Estaquis, naa ë noihai cato. Tihi cabo noicana.

¹⁰ Jasca, Apeles, naa Cristo chahahuanish ca yosi cato, Aristobuló-na bo, tihi cabo joihuacana.

¹¹ Tobi noho jimi bo Herodión. Tobi Narcisó-na bo, naa jahuë xobó ca aracanaibo. Tihi cabo joihuacana.

¹² Jasca, Trifena, Trifosa, tihi cabo joihuacana. Ibo bax yonocoria ca xo. Tobi noba yoxacato Pérsida. Joihuacana. Huëstima tsi xo toa Ibo bax ja yonoconia.

¹³ Jasca, tobi Rufo, naa Cristo chahahuanish ca yosi cato. Tobi jahuë jahëhua. Tihi cabo joihuacana. Ea jahuë jahëhuá shomahuarianiquë, naa noho cai jascaria iquiina.

¹⁴ Jasca, Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes, jato maxó ca rabëti bo, tihi cabo joihuacana.

¹⁵ Jasca, Filólogo, Julia, Nereo, jahuë yoxa cato, Olimpás, jato bëtahai ca chahahuacanaibo, tihi cabo joihuacana.

¹⁶ Jia tsi joihuanacana iquia ra. Jabi mato joihuahi quiha nëá ca Cristo iglesia bo tēquë.

¹⁷ Quiniacaxëcahuë, ëbë xatë bá. Tobi xo toa chahahuacanaibo oquëxnamahai ca nohiria bo rë. Tobi toa nohiria janyama mëpicanai bo rë. Jaha bësopa. Jato bëta rabënyamacana iquia.

¹⁸ Noba Ibo Cristo bax yonocoyamacani quiha ra. Jasca, jamë shinamixëni ca xo. Anoma tsi xo toa ja yobacanaina. Paraquí tsi cahëtimaxëni ca nohiria janyama mëpicani quiha pé.

¹⁹ Jabi jato qui nicayamaxëqui mato tia. Nëama quiha, naa país huëtsa bo qui pacananiquë chani mato yoati na. “Jia tsi Cristo nicacani quiha Romá ca chahahuacanaibo” icani quiha ra mato yoati na. Ja iqui tsi rani-raniquia. Jia ca ati ma jabino ra. Oquë tsi xo toa yoi ca cahëyamacanaibo iquiina iquia.

²⁰ Jabi mato mëbixëhi quiha Dios ra, naa noqui ranihuahai cato. Mato bax Satanás bëboriaxëhi quiha. Basima tsi xo toa bari ra. Noba Ibo Jesucristó mato shomahuano ra.

²¹ Jasca, mato joihuahi quiha nëá ca Timoteo, naa ë bëta yonocobëquihai cato. Jasca, mato joihuacatsi quiha ë bëta yonocobëquicanaibo, naa Lucio, Jasón, Sosípater.

²² Jabi Tercio tsi xo naa carta quënëhai cato. E bax quënëhi quiha. Jarohapa tsi mato joihuaquia ëa ri.

²³ Jasca, mato joihuahi quiha Gayo, naa nëá ca ëa orihuahai cato. Jahuë xobó tsi caticani quiha nëá ca chahahuacanaibo araxëna. Mato joihuahi quiha Erasto ri, naa yacatá ca parata obëso cato. Jasca, mato joihuahi quiha nobë xatë Cuarto ri. Tihi cabo tsi xo toa mato joihuacanaina.

²⁴ Mato tēquë noba Ibo Jesucristó shomahuano. Amén.

Dios no ocahua-ocahuapaoti xo noa

²⁵ Dios no oquëhuano ra. Mato chamahuati Ibo tsi xo toa. Mato mëbixëhi quiha ra, mato qui ë yoani ca Cristo Chani ma banahuano iquish na. Naama pi nohiria qui jonë quiha naa Chani jia ca i-ipaoniquë ra.

²⁶ Jama, jaboqui bëroria tsi xo naa chani ra. Ja tsi xo toa nohiria tēquë ca qui ja yoahacaxëti xo ra, Cristo qui ja chitimicano jato ri. ¿Jabi tocapixëti nori ca Quënëhacanish cabá noqui yoayamayamani? Jabi noba bëso-bësopaohai ca Dios shina tsi xo toa nohiria huëtsa bá jahuë Chani nicahaina.

²⁷ Ja huësti ca tsi xo toa tiisi-tiisiria jaya cato ra. Jatsi Jesucristó tsi Dios ocahua-ocahuacana ra. Amén.

Primera Carta Del Apostol San Pablo a Los Corintios

Corintó ca chahahuacanaibo Pabló joihuanina

1 Mato qui quēnēhai ca Pablo ca ēa xo naa. Dios shinaná tsi ē quēnahacaniquē, Dios Chani yoati ibo iti. E bēta xo tsi mato joihuahi quiha nobē xatē Sóstenes ri.

2 Mato Corintó ca chahahuacanaibo qui naa carta raaquia. Dios nohiria bo, naa jahuē Jesucristó tsi mēstēhuahacanih cabo qui naa chani raaquia. Jasca, raahacahi quiha jatiroha ca ití ca noba Jesucristo qui aracanaibo qui. Jato Ibo, noba Ibo, tihí cabá-na xo Jesu ra.

3 Jatsi noba Jahēpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihí cabá mato noino. Mato ja ranihuacano.

Ja shomahuariahacacana Jesucristó no

4 Jabi Jesucristó ani ca iqui tsi ma shomahuariahacaniquē iquia. Ja quēshpi tsi Dios qui “Gracias” iroha-irohaquia, bēhoxhi na.

5 Jatiroha ca quiiná tsi ma shomahuariahacani quiha, Cristó-na bo ma nori iqui na. Jaha tsi oquē tsi xo toa ja bax ma chanihaina. Jasca, Cristo iqui tsi oquē tsi xo toa Dios ma cahēhaina iquia.

6 Jabi mato qui Cristo Chani no yoaquē tsi toa Chani ma birianiquē ra. Jaha tsi mato shina ó tsi toa Chani coshianiquē.

7 Toca tsi Espiritu Santó acai ca tiisi bo ma biyoniquē. Yama ca tsi xo toa ma naris-haina iquia, Ibo Jesucristo jisiquihai ca manaquí na.

8 Mato otoxēhi quiha ra jahuē rēso qui. Jatsi jaroja ca bari, naa noba Ibo Jesucristo bari tsēquēno tsi quēsohacati maxēni ixēqui mato ra.

9 Chahahuahacati xo Dios. Quiyamahi quiha. Mato ja quēnani quiha, jahuē Baquē Jesucristo, naa noba Ibo ya rabēnati.

Ja mapēxnacana

10 Noba Ibo Jesucristo janē tsi mato yobaquia, ebē xatē bá. Jasca ca jahuē bo ma chahahuati xo iquia. Ma mapēxnayamano; anoma quiha. Jasca, huēsti ca shina roha ca ma jayano, Dios bax yonocobēquinaxēna.

11 Jabi ma mapēxnahai ca ē nicaniquē rē, ebē xatē bá. “Joi mērabēquinacani quiha Corintó ca chahahuacanaibo” ii quiha nēá ca nohiria bo rē mato yoati na.

12 Nicaparicana. Anoma tsi xo toa ma yoahaina iquia. “Pabló-na xo ēa” ii quiha mato mishni bo pē. “Apolós-na xo ēa” ii quiha maxo huētsa pē. “Pedró-na xo ēa” ii quiha huētsa bo. Tihí ca tsi iqui mato pē, chanihi na.

13 Jama, huēsti ca Ibo roha jaya xo mato ra. Mapēxnatimaxēni xo noba Cristo ra. Huēsti ca maxo roha xo noa ra, huēstima ca ja nomari. Nicaparicana. ¿Mato jocha bax Pablo tooxahacani pa? ¿Noho janē tsi ma ashimahacani pa?

14 “Gracias” Dios qui iquia ra, yama ca ē ashimani quēshpi na. Crispo, Gayo, tihí roha cabo tsi xo toa ē ashimanina.

15 Jaha tsi yama tsi xo toa “Pablo janē tsi ashimahacanih ca ēa xo naa ra” iti mētsa cato ra.

16 Estéfanas, jahuē xobó cabo, tihí roha cabo ē ashimani quiha, mato bētaquí na. Ichariama ja icani quiha. Yama tsi xo toa ē ashimani ca nohiria huētsa tia iquia ra.

17 Jabi Cristó ëa raayamaniquë nohiria bo ashimati. Jama, ë raahacanicuë jahuë Chani jia ca yoati. Yoahi tsi nohiria ba tiisi tsi chaniyamaquia. Jama, “Cristo rësoni cató tsi no xabahamahacaxëti xo” iquia, jahuë chama Cristo cruz bënoyamano iquish na.

Dios tiisi

18 Jabi tënëtiya qui bocanaibo qui yoyoxëni tsi xo naa cruz Chani. Jama, noqui xabahamahacanish cabo qui jia tsi xo ra. Dios chama jaya xo ra.

19 Jasca, Quënëhacanish cabo ó tsi nëca tsi Dios chanini quiha jato yoati na: “Nohiria ba tiisi quëyoxëquia.

E qui iriama tsi xo toa cahëxëni caba tiisi.

Jato tiisi quëtiaxëquia”

i Dios ni quiha.

20 Jabi Dios qui iriama tsi xo maí ca nohiria ba tiisi jaya cabo. Ja qui iriama tsi xo jato yoba, jato papi, tihi ca cahëxëni cabo ri. Chaniti mëtsaxëni ca ja icamitsa; jama, Dios qui iriama jato tiisi tëquë nori. Yoyoxëni ca jato tiisi nori ca Diós jismani quiha.

21 Jabi Dios cahëyoiti mëtsama xo nohiria jato tiisi no. Dios quinia ma xo toa ra, Dios cahëti. Jama, jahuë Chani chahahuacanaibo xabahamahi quiha. Toa Chani yoaquia. Toca tsi Dios cahëti mëtsa xo nohiria ra, jahuë Chani chahahuaquí na. Jishopë. Jato qui yoyoxëni tsi xo toa quinia rë.

22 Jisti bo jiscascani quiha jodiobo, chahahuanox pari. Jasca, carayanabo ri tsi xo toa nohiria ba tiisi roha nicacascanaina pë.

23 Jama, cruzó tsi Cristo tooxahacani ca Chani yoaqui noa ra. Jodiobo qui yoi xo naa Chani rë. Jasca “Yoyoxëni xo” icani quiha carayanabo ri.

24 Jama, Dios tiisi-tiisiria cahëriaqui noa, naa noqui quënahacanish ca jodiobo carayanabo tëquë. Jabi Dios tiisi-tiisiria, jahuë chama, tihi cabo noqui jismahacanicuë cruzó tsi Cristo rësoniquë no.

25 Dios tiisi quësca ma xo nohiria ba tiisi. “Yoyoxëni xo Diós acaina” i jaca mitsa; jama, jato tiisi oquë Dios tiisi nori. Jasca, “Chama yama xo Cristo rësohaina” i jaca mitsa; jama, nohiria ba chama oquë Cristo rësohai ca chama nori.

¿Tsohuë ni toa xabahamahacanish cabo?

26 Shinaparıcana, ëbë xatë bá. Diós mato quënaquë tsi ¿maí ca nohiria-nohiria ma ini pa? ¿Chama bo ma ini pa?

27 Iyamaqui mato. Toca ca tiisi jaya ca nohiria bo bërabihuacatsi quiha Dios ra. Ja tsi xo toa noqui tiisi janyama cabo ja biniquë. Noqui chamá janyama cabo bichi quiha maí ca chama bo bërabihuaxëna.

28 Jishopë. Maí ca nohiria bo qui yoi tsi xo naa quinia ra. Jama, jato qui yoi cabo Diós biniquë oquëhuaxëna. Noqui noitiria cabo ja bichi cató tsi quiha jato tiisi ja quëyoniquë.

29 Ja iqui tsi yama tsi xo toa Dios bësojó tsi jamë oquëhuati mëtsa cato.

30 Dios roha tsi xo toa jahuë Cristo ya noqui rabënamahai cato ra. Dios quinia tsi xo toa jahuë Cristo ra. Tsayacahuë. Jahuë Cristó tsi Diós noqui xabahamati quinia bërrohahacanicuë. Jahuë Cristó tsi no jiahuahacanicuë. Jatsi jahuë Cristó tsi no xabahamahacanicuë. Tihi ca tsi ahı quiha Dios jahuë Cristó no.

31 Jaha tsi “Oquëhuacaspiquí tsi Ibo no oquëhuati xo ja acani quëshpi na” ii quiha Quënëhacanish cabo.

2

Cruzó tsi Cristo tooxahacani ca Chani

¹ Mato qui cahëxo tsi bëroria tsi Dios Chani mato qui ë yoaniquë iquia. Yoahi tsi chaniti mëtsaxëniria ca ë iyamaniquë. Jasca, nohiria ba tiisi tsi mato qui ë chaniyamaniquë, Dios jabija ca yoahi na.

² Jama, Jesucristo yoi, no bax cruzó tsi ja rësonina, tihi roha ca ë yoaniquë mato bëtaquí na.

³ Jasca, chama yama tsi mato qui ë joniquë shishohi na. E shina-huëjënaniquë rë. E mëmëniquë.

⁴ Johax nohiria ba tiisi tsi ë chaniyamaniquë Dios Chani mato qui yoahi na. Jama, Espiritu Santo chamá tsi mato qui noho chani joniquë iquia. Ja iqui tsi Dios quima noho chani joni ca ma jisniquë.

⁵ Jaha tsi nohiria ba tiisi qui chitimiyamahi quiha ma chahahuahaina, Dios chama qui ja nori.

Dios tiisi

⁶ Jabi shinahanish ca chahahuacanaibo qui mana ca tiisi yoaquia. Nohiria ba tiisi jaquirima tsi xo naa tiisi ra. Naa mana ca tiisi cahëyamahi quiha toa Dios cahëyamacanaibo. Cahëyamahi quiha jaboqui yonacanaibo ri. Tihi ca tsi xo toa naamayamacaxëcanaina ra.

⁷ Jasca, jato oquë tsi xo toa ë yoahaina ra, Dios quima noho chani nori iqui na. Noqui xabahamahacati quinia ca tiisi ca tsi xo naa ë yoahaina ra. Jabi no bax naa xabahamati quinia Diós ani quiha, mai nëhohuahacanox pari.

⁸ Naa xabahamati quinia cahëyamahi quiha maí ca chama bo. Cahërohapiquí tsi cruzó tsi mana ca Ibo-iboria ja tooxayamaquë acaniquë iquia.

⁹ Jasca, naa quinia quënëhacani quiha Quënëhacani cabo ó no:

“Anomaria tsi xo toa noicanaibo bax Diós shomahuahaina.

¿Jënahuariaxo ja acai ca shina no cahëna?

No tsayahaina, no nicahaina, tihi ca oquë ixëhi quiha toa no bax ja shomahuaxëhaina”

tihi tsi ii quiha.

¹⁰ Jama, ja acai ca jahuë bo noqui Diós jismaniquë jahuë Espiritu Santó no. Jatiroha ca cahëriahi quiha Espiritu Santó ra. Dios jabi, Dios shinana, Dios tiisi, tihi ca tsi, naa noqui jonë ca jahuë bo cahëyoihí quiha.

¹¹ Toca ma xo noa. Noqui tsi xo toa joni huëtsá shinahai ca cahëtimaxëni cabo. Nomë no shinahai roha ca cahëyoiqui noa iquia. Jasca, noqui tsi xo toa Diós shinahai ca cahëtimaxëni cabo. Jama xo Espiritu Santo ra. Ja roha tsi xo toa Diós shinahai ca cahëhaina.

¹² Jasca, naa Dios quima ca Espiritu Santo no biniquë noqui ri; maí ca tiisi ja nomari. Noqui tiisimahi quiha ra, Diós noqui ani ca jahuë bo tēquë no cahëyoino iquish na.

¹³ Jaha tsi Dios jahuë bo bërohuapama tsi nohiria bá noqui tiisimani ca tiisi tsi chaniyamaquí noa. Jama, Espiritu Santó tsi noqui tiisimahi ca jahuë bo roha yoaquí noa iquia. Noba chani ma xo. Jabi toca tsi chahahuacanaibo qui mana ca tiisi bërohuaquí noa, jato tiisimaquí na.

¹⁴ Jabi Espiritu Santó tiisimahi ca jahuë bo biyamahi quiha Dios cahëyamacanaibo. Jato qui yoyoxëni quiha. Cahëtimaxëni ca xo, Espiritu Santo janyamacanai ca jaca nori iqui na.

¹⁵ Jama, jatiroha ca jahuë bo cahëyoiti mëtsa xo Espíritu Santo jaya cabo ra. Jaha tsi yosanahi quiha Dios cahëyamacanaibo, tih ca tsi tsayahax na. Noqui cahëyamayoicani quiha pë.

¹⁶ ¿Jënahuariaxo raca Ibobá shinahai ca ja cahëyoicana? Yama tsi xo toa noba Ibo tiisimati mëtsa cato ra. Jama, noqui tsi xo toa Cristó shinahai ca cahëcanaibo, naa ja qui chitimicanaibo.

3

Dios bax yonocobëquinahaina

¹ Jabi Dios Chani mato qui ë yoaquë tsi Dios tiisi binoma ma i-ipaoniquë iquía, Espíritu Santó tsi ma mëpíhacayamani iqui na. Jari xocobo jascaria, naa chahahuabëna cabo jascaria ma ini quiha.

² Jaha tsi bëroria ca tiisi roha mato qui ë amaniquë, naa jahuë baquë jahëhuá xoma amahai jascaria. Toatiyá tsi Dios Chani-chaniria binoma ma iniquë. Jishopë. Jari toca xo mato rë jaboqui.

³ Jari chahahuabëna cabo jascaria xo mato pë. Tsayacahuë. Jari mato xërëquë tsi xo yosanahaina iquía. Jari mato xërëquë tsi xo joi mërahaina rë. Tocapimano tsi ¿jënahuariaxo Espíritu Santó mato mëpina? ¿Dios cahëyamacanaibo jascaria iyamayamacanai, tocahi na?

⁴ Huësti ca maxo tsi xo toa “Pablo roha ó quëëqui noa” iquiina. Maxo huëtsa tsi xo toa “Apolos ó quëëqui noa” iquiina. Jabi toca pi ma chanino tsi ¿jënahuariaxo Espíritu Santó mato mëpina?

⁵ Nicapáricana. Iriama ca ëa xo naa. Jasca xo Apolos ri; iriama quiha. Dios yonati bo roha xo noa ra. Noqui iqui tsi Dios Chani qui ma chitiminiquë. Diós noqui aca ca yonoco roha aquí noa ra.

⁶ Jasca, jamëri tsi xo toa Diós noqui ani ca yonoco ati. Mato xërëquë xo tsi Dios Chani pari ë bananiquë. Jaquirëquë Apolos joniquë. Joxo tsi Dios Chani mato qui ja tiisimaniquë, mato cosihuaxëna. Noba yonoco tsi xo toa. Jama, Dios roha tsi xo toa mato ó ca Chani shinahamanish cato ra.

⁷ Ja quëshpi tsi iriama ca ëa xo naa, naa Dios Chani banahai cato. Jasca, iriama xo Apolos ri, naa Chani tiisimanish cato. Dios roha tsi xo toa mato shina ó ca Chani shinahamahaina.

⁸ Jaha tsi yonocobëquinahi quiha Dios Chani banahai cato, Dios Chani tiisimahai cato. Jato yonoco quëshpi roha tsi jato copixëhi quiha Dios.

⁹ Jatsi Dios yonati bo roha xo noa, Dios yahax tsi yonocobëquinahaina. Mato tsi xo toa huai iquiria. Huai Ibo xo Dios. Huai ca yonococanaibo xo noqui.

Xobo iquiria xo chahahuacanaibo

Diós acai ca xobo jascaria xo mato.

¹⁰ Ea ti tsi xo toa jahuë xobo rohahuati ibo-iboria. Jabi Dios noihai cató tsi ë qui naa yonoco acacani quiha. Rohahuaxo tsi jahuë xobo chinichiti bo ë nimaniquë, mato chahahuamaquí na. Mato xërëquë xo tsi Dios yonoco ë chitahëhuani quiha. Jatsi ë quirëquë nohiria huëtsa bo joniquë, mato chamahuahi na. Joxo tsi ë chitahëhuani ca cacha tsi ja rohahuacanicuë. Jia tsi ja rohahuati ca xo iquía.

¹¹ Jabi Jesucristo roha tsi xo toa nimahacanish ca chinichiti. Ja qui roha chitimiqui noa abahamahacati.

¹² Jasca, Jesucristo, naa chinichiti nori ca cacha rohahuaquí noa. Jahá tsi jia ca jahuë bá tsi rohahuaxëhi quiha huësti huësti ca nohiria. Oro, plata, maxax copixëni cabo, tih cabá tsi rohahuacaxëcani quiha. Jama, jihui,

xëpamë, huasi, tihi ca copiriama cabá tsi rohahuacaxëcani quiha huëtsa bo pë.

¹³ Quiniacaxëcahuë. Bërohuahacaxëti xo noba yonoco yoi, Ibo Jesucristo bacaquë no. Toa barí tsi chihí tsi tanamahacaxëti xo nohiria yonoco tëquë. Jatsi mëshoyoxëhi quiha mahitsa ca yonoco. Mëshoyamaxëhi quiha yonoco jia cato.

¹⁴ Ja rohahuacana ca pi mëshoyamano tsi copi jia ca bicaxëcani quiha ra.

¹⁵ Jama, nohiria bá rohahuaha ca pi mëshono tsi jato copi jia ca bënocaxëcani quiha pë. Jishopë. Xabahamahacacaxëcani quiha, naa chihi nacohai ca paxahai ca jascaria.

Arati xobo quëscaria xo chahahuacanaibo

¹⁶ ¿Dios xobo ma nori ca cahëyamacanai sa? Mato ó tsi bësöhi quiha Espiritu Santo, naa Dios Shinana ra.

¹⁷ Jaha tsi tsohuëcaracá pi Dios xobo yoshihuano tsi toa nohiria quëyoxëhi quiha Dios iquia, roa ca mështë ca Dios nohiria jaca nori iqui na. Dios xobo xo mato ra.

¹⁸ Ma parahacayamano. ¿Tonia mato xërëquë ma ni toa tiisi-tiisiria ca jaca nori ca quëscahuacanaibo? ¿Mato ó ca ma ni toa maí ca tiisi ó quëëcanaibo? Jatsi maí ca nohiria bo qui yoyoxëni ca ja manëcano iquia ra.

¹⁹ Dios qui yoyoria tsi xo toa maí ca nohiria ba tiisi, jato tiisi tsi xabahamahacatimaxëni jaca nori quëshpi na. Jabi, “Tiisi jayaria cabo paquëmahi quiha Dios, ja paracanaí cató no” ii quiha Quënëhacanish cabo.

²⁰ Jasca, “Tiisi jaya cabá shinahai ca cahëriahi quiha Dios; mahitsa jaca nori” tihi ca tsi ii quiha.

²¹ Ja tsi xo toa nohiria ba tiisi qui chitimiyamacana iquia. Dios tsi xo toa jatiroha ca jahuë bo mato qui ati lbo-iboria.

²² Apolos, Pedro, ëa, tihi cabo mato qui Diós ani quiha mato mëbiti. Jatiroha ca maí ca jahuë bo mato qui ja ani quiha mato mëbiti. Bësohaina, rësohaina, tihi cabo mato qui acacani quiha. Jasca, jaboqui, huëaquë, tihi cabo mato qui acacani quiha mato mëbiti. Tihi cabo mato qui aqúi quiha mato mëbiti ra.

²³ Jasca, Cristo qui ma acacaniquë mato ri. Cristó-na bo xo mato iquia; nobá-na ma nomari. Jasca, jahëpa Diós-na xo Cristo ri.

4

Anoma tsi xo tiisimacanaibo oquëhuahaina

¹ Anoma tsi xo Apolos, Pedro, ëa, tihi cabo ma oquëhuahaina iquia. Cristo yonati bo xo noa; jaroha. Toca tsi ma shinaxëti xo noqui yoati na. Dios Chani yoatí yonoco noqui acacani quiha nohiria bo qui bërohuati.

² Jabi jia tsi jahuë chama qui nicaxëti xo yonati.

³ ¿Japa ëa ti? ¿Cristo yonati jia cara ni ëa sa? Cahëyamaquia. “Yonati jia ca xo Pablo” i mato mishni bo mitsa. “Yonati yoi xo” i huëtsa bo mitsa. Jama, ë qui iriama tsi xo toa ëa yoati nohiria bá shinahaina. Jasca, “Jia tsi xo naa ë acana” iyamaquia, quiniahi na.

⁴ Jaboqui yama tsi xo toa ëa pasomaha ca jahuë bo iquia. Jama, ¿jënahuariaxo ëmë ë cahëyoina? Ibo roha tsi xo toa ëa, noho shinana, noho yonoco, tihi cabo cahëyoihaina.

⁵ Jatsi quiniacana. Mato tiisimacanaibo oquëhuatapiyamacana iquia, Dios qui oquë yama ja icamitsa iqui na. Joxëhi quiha Ibo ra. Manacahuë. Joxo tsi nohiria ba shina ó ca jonë ca jahuë bo bërohuaxëhi quiha. Toa barí tsi

oquëhuahacaxëhi quiha nohiria bo, jia ca ja acani ca quëshpi na. Jato copixëhi quiha Dios.

⁶ Jaha tsi Apolos, ëa, tihi cabo oquëhuayamacana, ëbë xatë bá. Quinia-caxëcahuë, Quënëhacanish cabo pasomaha ma iyamano. Anoma tsi xo toa huësti ca maestro oquëhuahaina, maestro huëtsa qui nicacasyamaqui na.

Corintó ca chahuacanaibo Pabló raahanina

⁷ ¿Nohiria huëtsa bo oquë ni mato tiisi pa? ¿Jatiroha ca jahuë bo Diós mato ayamayamani? Ja quëshpi tsi çjënahuariahax “Oquë xo noa” i ma na, Dios quima mato tiisi ma biquë no?

⁸ Quiniacaxëcahuë. Mamë paraqui mato iquia. Tonia chama bo, narisyamacanaibo, tihi cabo ma nori ca quëshcahuqui mato pë. Noqui axma tsi chama-chamaria bo ma manëniquë iquia. E ra ma. Yonahai ca chama bo ma iti ó quëëquia. Tocapimarohano tsi mato bëta xo tsi yonaxëquia ëa ri tia.

⁹ Jama, noqui Dios Chani chitahëhuati ibo bo tsi xo toa jahuë rësó no. Tonia jaroha ca iti ó tsi Diós noqui janani quiha, nohiria bo bësojó tsi rësoti raahacanish ca joni bo jascaria. Noqui tsi xo noitiria. No tënëhai ca tsayacani quiha jatiroha cabo, naa ángel bo, nohiria bo tëquë.

¹⁰ Noqui ratëcani quiha tsayahax na. Cristo iqui tsi nohiria bo qui yoyoxëni xo no acaina. Jama, Cristo ó tsi mato ti tsi xo toa tiisi jaya cabo tonia. Mato oquëhuacani quiha Dios cahëyamacanaibo iquia. Jama pi xo noa. Noqui tsi xo toa chama yama. Noqui nomacani quiha pë.

¹¹ Jaboqui tsi paxnaqui noa. Tëshinaqui noa. Sahuëti narisqui noa. Noqui setiacani quiha; mahitsa. Noqui tsi xo xobo yama cabo.

¹² Jasca, noba mëquënë tsi yonocoqui noa, noba piti copixëna. Nohiria bá noqui roano tsi jato bax bëhoxqui noa, Diós jato shomahuano iquish na. Noqui pi ja tënëmacano tsi caxayamaqui noa. Jato tënëqui noa ra.

¹³ Noqui pasomaha pi nohiria bo chanino tsi caxahaxma tsi jato qui chaniqui noa. Jaboqui tsi Dios cahëyamacanaibo qui quërasria ca masa xo noa rë. Jabi toca xo noqui Dios Chani yoacanaibo iquia.

¹⁴ Nëca tsi mato qui quënëqui tsi mato bërabihuaquia tonia. Mato bërabihuacasyama xo ëa iquia. Nëca tsi mato qui quënëquia mato yobaxëna, noho xocobo ma nori ca quëshpi na.

¹⁵ Jabi huëstima ca Cristo yoati tiisimacanaibo ma jayacamitsa; jama, huësti roha ca mato jahëpa yoi nori. Mato jahëpa ë manëniquë, Cristo qui mato ë mëpiniquë no. Mato qui Dios Chani yoati chitahëhuanish ca ëa xo naa.

¹⁶ Ja tsi xo toa noho jabi jascacana iquia.

¹⁷ Jasca, mato qui Timoteo, naa noho noi ca baquë raaquia. Ibo Cristo yonoco ariahi quiha. Jatsi mato mëbixëhi quiha joxo na. E yoahai ca Cristo quinia mato nicamatëquëxëhi quiha, naa jatiroha ca iglesia bo xo tsi ë tiisimahi ca jascaria.

¹⁸ Basi ë nori iqui tsi jamë shinamixëni mato huësti huësti ca manëniquë rë. “Joyamaxëhi quiha Pablo, noqui raquëhi na” icani quiha tonia.

¹⁹ Jaha bësocapa. Dios qui pi jiano tsi mëri tsi mato qui joxëquia ra. Joxo tsi toá ca shinamixëni cabá acai ca yonoco jixëquia ra, jato chani nicahi ë nomari.

²⁰ Noba shina ó xo pi Diós yonayamano tsi mahitsa tsi xo toa no chanihaina iquia. Chama yama xo. Jama, no noho xo pi ja yonano tsi jahuë chama jayaxëqui noa jahuë yonoco ati.

²¹ Jatsi, çjënahuaxëhi ni ëa, mato qui joxo na? Toa nicaquia. ¿Joxëhi ni ëa, mato raahati? ¿Oquëyamayamahi ni ishima tsi ë johaina? Jabija; oquë tsi xo

noihax ë joxëhaina iquia ra. Jama, mato quinia yoi bo pi ma niabëriyamano tsi mato raahaxëquia joxo na.

5

Niahacaxëti xo jochahuaxëni ca chahahuahai cato

¹ Jishopë. Chani yoi ca ë nicahitaquë mato yoati na. “Corintó ca chahahuacanaibo xërëquë ó tsi bësóhi quiha jochahuaxëni cato, naa jahuë jahëpa ahui ya racahai cato” ii quiha toa nahax ca bëcanai ca nohiria rë. Anoma xo toa ja tocahaina ra. Tocayamacani quiha Dios cahëyamacanaibo ri.

² ¿Jënahuariahax “Jënima tsi xo ja acaina” i ma na pë? Cohuëyama xo mato; rani ma nori iquia. Jama, ja acai ca iqui tsi mato quima niahacaxëti xo toa joni iquia.

³ Jaboqui basi xo ëa rë; jama, mato bëta iquiria ë nori, mato ë shina-shinahai quëshpi na. Jabi anoma tsi xo toa jochahuaxëni cató acaina iquia. Mato bëtahaxma tsi mato quima ja niahacati xo iquia Ibo Jesu chamá no.

⁴⁻⁵ Jabi arati ma catino tsi mato bëtaxëquia noho shinaná no. Noba Jesu chamá tsi Satanás qui naa joni mëacana, Satanás tënëmano iquish na, jahuë jocha quima Dios quiri ja bësóno. Tocacana, jahuë shina xabahamahacano iquish na, naa Ibo Jesucristo joxëquë no.

⁶ Anoma tsi xo “Jënima xo ja acana” i ma aina pë. Jabi mëri tsi pacanahi quiha jocha pistia, levadura mishni mapari xara pacanahai jascaria.

⁷ Jabi pascua fiesta pinox pari tsi quiha jato xobó ca levadura tsëcaparini quiha Israël ca nohiria. Jascaria tsi mato quima naa levadura yoi, naa jochahuaxëni ca joni tsëcacana. Tocapihi tsi jënimaxëqui mato ra. Siri tsi ma bahuëhacaniquë. ¿Mato jocha quëshpi tsi Jesucristo, naa noba pascua oveja tëpas-hacayamayamani?

⁸ Jaha tsi pascua fiesta jascaria jaya xo noqui chahahuacanaibo ri, naa arati no catiquë no. Jaboqui catipama tsi jocha quima no paquëmahacani ca shinaqui noa. Jasca, noqui jochamahai ca jahuë bo no jaquimaxëti xo, Dios qui arahi na. Jochahaxma tsi jabija ca Dios qui no arano ra.

⁹ Jasca, siri tsi mato qui carta huëtsa ë raaniquë. Toa carta ó tsi “Jochahuaxëni ca chahahuacanaibo ya rabë nabëquiyamacana” i ë niquë.

¹⁰ Jaha bësocapa. Tobi quiha jochahuaxëniria ca chahahuayamacanaibo rë. Jato xërëquë tsi xo toa anoma ca chotamis-canaibo, paratá-naxëni cabo, yomacanaibo, mahitsa ca dios bo qui aracanaibo. “Tihì cabo ya rabë nayamacana” iyama ë niquë. Inonoma xo. ¿Jënahuariahax chahahuayamacanaibo tëquë quima no aquëquëna? Inoma quiha. Tocapiquí tsi naa mai ma jisbayaxëti xo ra.

¹¹ Jama, chahahuahai ca quënahacanih ca nohiria pi jari jochacasno tsi toa nohiria ya rabë nabëquiyamacana, “Dios nohiria xo noa” i jaca quë no. Toca ca nohiria yaxo tsi piyamacana iquia. Anoma quiha.

¹²⁻¹³ Yobaquí tsi Dios cahëyamacanaibo yobayamaquia ra. Jato copiti Ibo xo Dios ra. Jama, chahahuacanaibo pi jochano tsi jato ma copixëti xo, “Mato maxo quima jochahuaxëni ca tsëcacana” i Dios Chani ai iqui na.

6

Dios cahëyamacanaibo qui mabë xatë bo ma bocanaina copihacati

¹ Mabë xatë bo pasomaha ca jahuëcara ca pi jayaquí tsi chahahuayamacanaibo qui jato boyamacana yobahacati. Anoma quiha. ¿Oquë ma ni Dios nohiria bo qui jato ma bohaina, yobahacati?

² ¿Jabi Dios cahëyamacanaibo yobayamayamaxëhi ni Dios nohiria bo? Tocaxëqui noa iquia. Tocapiquí tsi ¿mato xërëquë ca iriama ca jahuë bo yobati mëtsama ni mato rë? Jato ma yobaxëti xo iquia.

³ Tsayacahuë. Naipá ca ángel bo yonaxëqui noa ra. Jato pi yonaquí tsi nëá ca Dios nohiria bo yobati mëtsa xo noa tia.

⁴ Mato xërëquë pi mabë xatë bo joi ibëquinano tsi ¿Dios cahëyamahai ca juez qui jato raahi ni mato pë, copihacati? Iriama tsi xo Dios cahëyamacanaiba yoba ra.

⁵ Jishopë. Ma bërabixëti xo iquia. ¿Yama ni mato xërëquë ca jia tsi yobati mëtsa cato pa? Tonia tobi huësti përe xo iquia.

⁶ Jama, chahahuayamahai ca juez qui mabë xatë bo boqui mato pë, chahahuayamacanaibo bësojo ax tsi jato qui quësoxëna. Anoma quiha.

⁷ Anoma tsi xo toa Dios cahëyamacanaibo qui mabë xatë bo bohaina iquia, jato qui quësoxëna. ¿Oquë ma ni janyama ca ma tënëhaina yoi ca tahëhax na? ¿Oquë ma ni mato jahuë bo ma bënëhaina? Tihi tsi ma ati xo.

⁸ Jama, mabë xatë bo qui quësocasqui mato pë, juez bësojo ax na. Quësoquí tsi jato janyamahuaqui mato iquia. Ma acai cató tsi jato quima yomaqui mato ra.

Dios xobo xo mato

⁹ Diós otoiha ca qui jicoyamaxëhi quiha nohiria yoi bo. Tihi ca tsi cahëqui mato ra. Diós otoiha ca qui jicoyamaxëhi quiha yoxa mëtsaxëniiria cabo, mahitsa ca dios bo qui aracanaibo. Jicoyamaxëhi quiha huëtsa ba ahui ninicanaibo, jato huëtsa ya jobonacanaibo.

¹⁰ Jicoyamaxëhi quiha yomacanaibo, paratá-naxëni cabo, pahëcanaibo, ranimixëni cabo, yomaxëni cabo. Tihi ca tsi xo toa jicoyamahaina.

¹¹ Jabi toca tsi mato huëstima cabo i-ipaoni quiha, chahahuanox pari. Jama, ma bahuëhacaniquë. Dios qui ma aquëquëmahaca-niquë jia iti. Jasca, Jesucristo chama, Dios Shinana, tihi cabá tsi ma xabahamahacaniquë ra.

Chahahuacanaiba jabi

¹² “Noqui jënima tsi xo toa no acatsai ca tëquë” i mato ó ca huësti mitsa. ¿Ocamani? Tobi quiha anoma ca acaina ra. Noqui mëbiyamahai ca tsi xo toa. Ja tsi xo toa yoi ca ayamaxëquia. Jatiroha ca ati mëtsa xo ëa iquia; jama, quinia-quiniaquia yoi cató tsi ë yonahacayamano iquish na.

¹³ ¿Japa no pihaina? ¿Noba poco-na piti acacayamayamani? Jasca, ¿noba oriquiti-na noba poco acacayamani? Jatsi iriama tsi xo no pihaina iquia. Jatiuhacaxëhi noba yora bo, noba oriquiti, tihi cabo tëquëta. Jasca noba yora bo ri. Anoma ca chotati noba yora bo acacayamani quiha, Diós-na jaca nori. Noqui mëbicatsi quiha Dios ra, jahuë chamá no.

¹⁴ Jabi jahuë chamá tsi noba yora yoi bo chahahuacatsi quiha, naa noba Ibo Jesucristo ja bësomani ca chama jasca cató no.

¹⁵ Cristó-na bo xo mato yora bo ra. Jatsi, ¿jënëhuariahax raca mëtsaxëniiria ca yoxa qui mato yora bo ma riina? Dios qui anoma quiha.

¹⁶ Mëtsaxëniiria ca yoxa qui pi joni riino tsi huëstinacani quiha jato dos ca yora bo ra, “Huësti ca yora manëcani quiha rabëta” i Dios Chani ai quëshpi na.

¹⁷ Jama, Dios qui pi mamë ai tsi Cristo ya huëstinaqui mato. Toca tsi jahuë jabi, jahuë shinana, tihi cabo xatënaqui mato.

¹⁸ Jatsi quiniacaxêcahuë. Anoma ca chotahai ca jocha quima jabacana. Anoma quiha. Jahuëcara ca jocha huëtsa pi nohiriá ano tsi yoshihuahacaya-maxêhi quiha jahuë yora. Jama, anoma ca jocha ai tsi jahuë yora pasomaha jochahi quiha ra.

¹⁹ Quiniacaxêcahuë. Mato yora bo tsi xo toa Espiritu Santo xobo ra. Toa cahëqui mato. Jahá tsi racahi quiha mato qui Diós ani ca Shinana. Ja tsi xo toa mato yora ibo tsi xo Dios; mató-na ja nomari.

²⁰ Jabi Cristo copixëni ca jimí tsi ma copihacaniquë ra. Ja tsi xo toa mato yora bá tsi Dios ma oquëhuaxëti xo ma acai cató no.

7

Ahui biti yoba

¹ Jabi ë qui ma raani ca carta ó tsi ahui bichiquiti yoati tsi ma nicaniquë. E quëbihai ca tsi xo naa: Jariapari tsi ë qui jia tsi xo ahui biyamahaina ra.

² Jama, jocha iqui tsi jia tsi xo jatiroha ca joní jahuë ahui yoi jayahaina. Jasca, jahuë bënë yoi jayaxëti xo jatiroha ca yoxa bo ri, jochati ja tanamaha-cacayamano iquish na.

³ Jasca, jahuë ahui otoxëti xo bënë. Jahuë bënë otoxëti xo ahui ri.

⁴ Jasca, jahuë yora ibo ma xo ahuiini, bënë-na ja nori. Jasca, jahuë yora ibo ma xo bënë ri, jahuë ahuiini-na ja nori.

⁵ Ja tsi xo toa “Mia basitaquia” iyamaxëti xo bënë, jahuë ahui qui. Jama, mato qui jiapino tsi jënima tsi xo toa tanaroha pistia no tsi ma basitahaina iquia, oquë tsi Dios qui bëhox-xëna. Jaquirëquë ma jobonatëquëxëti xo, Satanás mato tanamayamano jochati.

⁶ Tihi ca tsi xo toa ë shinahaina, noho yoba-yobaria ja nomari.

⁷ Jama, ë qui oquë tsi xo toa joni bá ahui jayamahaina iquia, naa ëa jascaria. Jama, inoma ca xo. Jamëri tsi xo toa jatiroha ca nohiria qui Diós ani ca jabi ra. Huësti ca tsi xo toa ahui bicatsaina; huëtsa tsi xo toa ahui bicasyamahaina. Tihi ca quinia tsi xo jënima iquia.

Pablo Yoba

⁸ Bënoma cabo, bënë imanish cabo, tihi cabo qui noho yoba tsi xo naa: “Oquë tsi xo bënoma ca iquiina” iquia.

⁹ Jama, “E ra ma. E qui yoi tsi xo bënoma ca iquiina” i tsohuëcara pi no tsi oquë tsi xo ahuiini, bënë, tihi cabo bichiina.

¹⁰⁻¹¹ Jasca, bënë bo, ahui bo, tihi cabo qui noho yoba tsi xo naa, naa Jesú yoanina. “Jahuë bënë niayamaxëti xo ahuiini ra” i ja ni quiha. Jascaria, “Jahuë ahui niayamaxëti xo bënë ra” i ja ni quiha. Jasca, jahuë bënë pi niabëriaquí tsi bënë huëtsa ja biyamaxëti xo. Bënoma ca icasyamahi tsi jahari jahuë bënë qui ja cati xo iquia.

¹² Tëxë bo qui noho yoba tsi xo naa, Ibobá-na ja nomari. Chahahuayamahai ca ahui pi jayaquí tsi jahuë ahui bënë niayamano, naa ja bëta pi ja racacasquë no.

¹³ Jasca ahui ri. Chahahuayamahai ca bënë pi jayaquí tsi jahuë bënë ja niayamano, ja bëta pi ja racacasquë no.

¹⁴ Ja racanabëquipicano tsi toa chahahuayamahai ca bënë chahahuamitsa, jahuë ahuiini jabi jia ca tsayaquí na. Jasca, toa chahahuayamahai ca ahuiini chahahuamitsa jaa ri, jahuë bënë jabi jia ca tsayaquí na. Jama, ja racanabëquipiyamacano tsi çjënahuariaxo raca jato xocobá chahahuana? Jama, ja racanabëquipicano tsi shomahuahacaxëhi quiha jato xocobo ra, jato chahahuahai ca nabo iqui na.

15 Jama, chahahuayamahai ca xatë pi jisbëriacaso tsi chitaiyamacana. Ja jisbayano. Ja jisbayapino tsi tsëquë tsi xo toa chahahuahai ca xatë. Jabi Diós mato quënaní quiha rani tsi racanabëquiti.

16 Jatsi shinaparicana, chahahuahai ca ahui bá. “Oquë tsi xo noho chahahuayamahai ca bënë è chitiahaina, chahahuamaxëna” i ma mitsa rë. Jama xo ra. ¿Mato bënë bo chahahuamati mëtsa yoi ni mato sa? Jasca, mato chahahuahai ca bënë bo ri. ¿Mato ahui bo chahahuamati mëtsa yoi ni mato sa? Ja iqui tsi mato chahahuayamahai ca xatë jisbayacaspino tsi oquë tsi xo toa ma oquëxnahaina iquia.

Mato jabi bo, mato tiisi, mato yonoco, tihí cabo qui yosanayamacana

17 Jabi iglesiá ca chahahuacanaibo qui è acai ca yoba tsi xo naa: Mato jabi bo, mato tiisi, mato yonoco, tihí cabo mato qui acacani quiha. Jatsi Diós mato qui acacani ca iti qui yosanayamacana.

18 ¿Jodio ma ini, Cristo chahahuanox pari? Jatsi chahahuaxo tsi carayana manëti tanayamacana. ¿Carayana ma ini, Cristo chahahuanox pari? Jatsi jodioba jabi bo biyamacana.

19 Jabi Dios qui iriama tsi xo carayanabo, jodiobo, tihí caba jabi bo. Ja qui jia ca tsi xo toa jahué yoba bo no nica-nicahaina ra.

20 ¿Japa? ¿Jahuë yonoco ma jayani, Diós mato quënaquë no? Jatsi toa yonoco jari ma ano.

21 ¿Japa yonati ma ini, Dios chahahuanox pari? Jatsi shina-huëjënayamacana, yonati ma nori ca tahëhax na. Jama, mato chamá pi mato paquëmacaso tsi jënima quiha. Tsëquëcana.

22 ¿Japa; chamá mato yona-yonani, Diós mato quënaquë no? Jatsi ranicana. Jaboqui mato yona-yonayamaxëhi quiha jocha chama iquia. Cristo ó tsi tsëquë xo mato. ¿Japa; chama yama ma ini, Diós mato quënaquë no? Ranicana. Jaboqui Cristo yonati xo mato ra.

23 Jabi Jesu copixëni ca jimí tsi ma copihacani quiha. Ja quëshpi tsi Cristó-na bo xo mato ra. Jaha tsi joni bo qui raquëyamacana.

24 Jisa ëbë xatë bá. Diós mato janani ca iti ó tsi chitëcana, naa ma iqui ca jascaria chahahuanox pari. Mato yonoco, mato jabi bo, mato tiisi, tihí cabo qui yosanayamacana, Diós mato mëbihai quëshpi na.

Bënoma cabo – Bënë imanish cabo

25 Jabi mato bënoma ca yoxajahi bo yoati tsi ëa ma nicaniquë mato cartá no. Jabi yama tsi xo toa Ibobá è qui ani ca yoba yoi mato qui ati, naa mato yoxajahi bo yoati na. Jama, noho yoba mato qui axëquia, Diós shomahuahai cató tsi yobati tiisi è qui acacani iqui na. Chahahuahacaxëti xo noho yoba ri iquia.

26 Nicacana. Anomariaxëhi quiha no bësöhaina, naa Ibo Jesucristo bacanox pari no. Ja quëshpi tsi è qui oquë tsi xo bënoma ca iquiina iquia.

27 Jama, ahui pi otohí tsi aquëquëyamacana. Jasca, bënomapiquí tsi ahui biyamacana.

28 Jama, ahui pi bichi tsi jochayamahi quiha joni. Jasca, jochayamahi quiha yoxajahi ri, bënë pi ja biquë no. Jama, xatë pi ja bicano tsi noiticaxëcani quiha iquia. Bëronomaxëhi quiha racanabëquiti ja jabicanaína naatiyá no. Ja quëshpi tsi nëca ca yoba jato qui aquia, jato mëbixëna.

29 E yoacatsai ca tsi xo naa, ëbë xatë bá: Tsëquëti basima tsi xo toa noba Ibo bacahaina ra. Ja iqui tsi ahui yama cabo Jascariá tsi bësöxëti xo ahui jaya cabo iquia.

³⁰ Jaboqui Dios yonoco no ati xo ra. Jahuëcaracá noqui jënëmayamano ra, naa cohuë iquiina, ranihaina, jahuëmishni bo copihaina.

³¹ Jasca, jahuëmishni bo copipiquí tsi iniapiquí tsi tihi ca jahuë bo no noiyamano, Dios yonoco aquí na. Jabi huinocaxëhi quiha naa maí ca jahuë bo tëquë.

³² Jabi ë qui jia tsi xo toa maí ca jahuë bo yoati tsi ma shina-huëjënayamahaina, Dios yonoco aqui na.

³³ Jama, tocamamapi xo toa ahui jaya cato. Maí ca jahuë bo shina-shinahi quiha.

³⁴ Jabi dos ca quiniá tsi ninihacahi quiha toa ahui jaya cato. Jahuë ahuini jatsi Dios, tihi cabo shina-shinahi quiha. Jasca xo yoxa bo ri. Bënoma cabo, bënë jayama cabo, tihi cabo tsi xo toa Dios yonoco ariapicanaibo. Dios qui jato yora bo, jato shinana, tihi cabo aquëquëmascasani quiha ra. Jama, tocamamapi xo bënë jaya cato iquia. Maí ca jahuë bo shinahi quiha jahuë bënë ranihuacatsi na.

³⁵ Nëca tsi mato qui chaniquia mato mëbicansi na. Mato quëtiacasyama xo ëa ra. Jatsi ahui pi ma bicasno tsi jënima xo. Jaha ë quëëhai ca tsi xo toa quinia jiá tsi ma bëso-bësohaina. Jia tsi Dios yonoco ma aria-ariano, jahuëcara ca huëtsa bo shinaxoma.

³⁶ Jasca, tobi quiha toa jato yoxajahi jaya cabo, naa bënë yama cabo. “Oquë tsi xo bënë noho jahini bichiina. Shina coshi xo rë” i jahëpa mitsa. Toca pi shinaquí tsi jahuë jahi bax bënë ja bino ra. Jochayamahi quiha tocahi na.

³⁷ Jama, tobi quiha toa jahuë jahi huashihai cato. Ja qui oquë tsi xo jahuë yoxajahi bo bënoma ca iquiina. Toca pi ja shina-shinano tsi jënima tsi xo toa jahuë jahi bax bënë ja biyamahaina.

³⁸ Jatsi jia tsi aqui quiha toa jahuë jahi bax bënë biyamahai cato. Jasca, jia tsi aqui quiha toa jahuë jahi bax bënë bichii ca ri. Jama, oquë tsi aqui quiha toa jahuë jahi bax bënë biyamahai cato iquia.

³⁹ Jabi jahuë bënë xatë tsi xo ahuini ra. Ja bësono tsi bënë huëtsa ja binoma quiha. Jama, jahuë bënë pi rësono tsi tsëquë xo yoxa tsohuëcara ca bënë paxa ca bixëna. Ibo chahahuahai ca toa joni iti xo iquia.

⁴⁰ Jama, bënë paxa ca pi ja biyamano tsi oquëxëhi quiha ja rani-ranihaina iquia. Jabi toca tsi shinahi quiha Dios Shinana ri iipiquia ra.

8

Idolo bo qui acacahai ca nami

¹ Jaboqui ídolo bo qui acacahai ca nami yoati tsi chanicasquia. Jabi naa jahuë bo yoati tsi bërono tsi xo toa “Cahëyoiqui noa ra” i no aina. Ja iqui tsi no quiniaxëti xo ra, no tocamamaxëno iquish na. Mahitsa noqui oquëhuahi quiha toca ca no shinahaina pë. Jama, noqui shinahamahai ca tsi xo toa no noihaina.

² “Cahëyoiquia” iipihit tsi jari cahëti basi toa joni imitsa ra, cahëti tiisi narishi na.

³ Jama, Dios pi ja noino tsi toa joni cahëyoihit quiha Dios.

⁴ Jatsi ídolo bo qui acacahai ca nami no tsayano. ¿Piti ni? Jariapari tsi chama yama ídolo nori ca cahëqui noa. Dios ma xo toa ra. Huësti roha tsi xo toa noba Dios yoi.

⁵ Jama, “Tobi xo toa huëstima ca dios bo” ii quiha huësti huësti ca nohiria pë, naa naipá ca dios bo, maí ca dios bo. Jabi iirohapihit tsi mahitsa ca xo iquia.

⁶ Noba Dios yoi tsi xo huëstita. Yama xo huëtsa ra. Noba Jahëpa, naa jatiroha ca nëhohuanish ca tsi xo naa. Jasca, bëso xo noa, jahuë oquë jismaxëna. Jatsi

tobi quiha huësti ca Ibo yoi ri, naa noba Jesucristo. Jahuë chamá tsi jatiroha ca nëhohuacani quiha. Jahá tsi bëso xo noa ra.

⁷ Jabi naa jabija ca tiisi cahëyamahi quiha chahahuacanaibo tëquë rë, naa ídolo bo yoati na. Bëso jaca nori quëscahuacani quiha. Ja iqui tsi ídolo qui acacaha ca nami picasyama ca xo, jocha ja nori ca quëscahuquí na, coshi yama jato shina nori iqui na.

⁸ Shinapariana. ¿Jënahuariaxo namí noqui mëbina, Dios ya noqui rabënamaxëna? Japi no piyamano tsi yama tsi xo toa no bënohaina. Jasca pi pihi tsi oquënyamaqui noa.

⁹ Jabi jënima tsi xo toa ídolo qui acacaha ca nami no pihaina iquia. Jama, quiniacaxëcahuë. Mato chama yama ca xatë bo ma jochamayamano, jahuëcara ca ma pihi cató no.

¹⁰ Shinapariana. Mato shina coshi bo qui jënima tsi xo ídolo arati xobo xo tsi ma pihaina. Jama, ¿jahuë shinaxëhi ni toa shina coshi yama cato, toá ca ma pihai ca jisi na? Jisi tsi toa xo tsi ja qui yoi ca, naa ídolo qui acacaha ca nami pixëhi quiha jaa ri iquia. Anoma quiha.

¹¹ Jatsi toca tsi bënoxëhi quiha mabë xatë coshi yama cato, mato oquë ca tiisi iqui na. Jabi ja bax Cristo rësoni quiha jaa ri.

¹² Tocapihi tsi Cristo yoba pasomaha jochaxëqui mato ra, mabë xatë pasomaha ma jochahai cató no. Toca tsi jato shina coshi yama ca yoshihuaxëqui mato iquia.

¹³ Jaha pi ídolo bo qui acacaha ca nami ë pihai cató ëbë xatë jochamano tsi toa nami piyamaxëquia ra. Pitëquëpistiyamariaxëquia, ëbë xatë jochamacasyamaquí na.

9

Parata copi Pabló biyamanina Dios Chani yoaquí na

¹ Dios Chani chitahëhuati ibo yoi ca ëa xo naa ra. Ea ti tsi xo chama yama. Ea ti tsi xo toa noba Ibo Jesu jijnish cato. Jasca, ëa ti tsi xo toa noba Ibo qui mato chitimima-nish cato ra. Tihi ca ëa xo naa ra.

² Jama, tobi quiha toa noho chama bicasyamacanaibo rë, Chani chitahëhuati ibo ë nomari ca quëscahuquí na. Jama, Chani chitahëhuati ibo yoi ca ë nori ca cahëqui mato ra, Ibo qui mato ë mëpini iqui na.

³ Nëca tsi noho chama bicasyamacanaibo quëbiquia ra:

⁴ ¿Oriquti, jënë, tihi cabo biti chama yama ni ëa pa, noho yonoco quëshpi na?

⁵ ¿Jato ahui bo pi Chani chitahëhuati ibo huëtza bá bono tsi jasca ca tocati chama yama ni ëa pa? ¿Dios Chani yoaquí tsi jato ahui bo boyamayamacahi ni Pedro, noba Iloba noma bo, tihi cabo?

⁶ Tonia ëa, Bernabé roha tsi xo toa yonoco-yonocohaina noba oriquti copiti parata quëshpi na.

⁷ Tsayacahuë. Yonocopama tsi ¿jahuë gasto yoi bo copihi ni soldado pa? Jasca, huai banaxo tsi ¿jahuë bimi piyamayamahi ni ibo pa? Jasca, vaca otoquí tsi ¿vaca xoma ayamayamahi ni jato obëso cato pa?

⁸ Tihi ca joni ba yoba roha jaca nori ca ma quëscahuamitsa, jaca nomari. Jasca ca yoba yobahi quiha Dios Chani ri ra.

⁹ Moisés quënëni ca yoba tsayacahuë. “Rëmaphacayamaxëti xo huëyë, trigo ja timaquë no” ii quiha. ¿Japa huëyë roha shinahi Dios ini, toa yoba acacaniquë no?

10 Jama xo ra. Noqui ri, naa jahuë Chani yoacanaibo shinahi ja ini quiha. Toa yoba quënehacani quiha noqui mëbixëna. Jabi copihacaxëti xo Dios yonoco acanaibo ri, naa huaí ca banacanaibo, têsacanaibo, tihi cabo copihacahai jascaria.

11 ¿Jabi mato shina ó tsi Dios Chani ë banayamayamani? Mato pi mëbirohahi tsi ¿ë acai ca quëshpi tsi oriquti, sahuëti, parata, tihi cabo biti ó pasoyamaya-maxëhi ni ëa?

12 Huëtza bo qui tihi ca jahuë bo aqui mato pë, Dios Chani mato ja tiisimacaquë no. ¿Japa ëa ti? ¿Jato oquë tsi mato ë mëbiyamayamani? ¿Mato quima ca copi ó pasoyamayamaxëhi ni ëa pa?

Tsayacahuë. Mato jahuë bo ë bënapistiyama-rianiquë mato mëbiquí na. Jama, ë biniani quiha, Cristo Chani jia ca pasomaha nohiria bo chaniyamano iquish na.

13 Shinaparicana. ¿Arati xobo quima jato oriquti biyamamayacahi ni toá ca yonococanaibo? Jasca, ¿altar quima jato oriquti biyamamayacahi ni toá ca yonococanaibo ri jato yonoco quëshpi na?

14 Jascaria ca quiniá tsi copihacaxëti xo Dios xabahamati Chani yoacanaibo ri jato yonoco quëshpi na. Iboha yoba tsi xo toa ra.

15 Jabi mato piti, mato parata, tihi cabo biti chama jaya ca ëa xo naa ra, bicasyamahai ca ë nori. Jasca, jaboqui mato qui naa carta quënyamaquia parata ó quëëquí na. E qui jiaria tsi xo toa copi biyamahaina, Dios Chani yoaquí na. Mato parata pi birohahi tsi ¿jënahuariahax “Parata biyamaquia” i ë quë ana? Mato parata bicasyamahai ca ëa xo naa. E qui oquë tsi xo rësoxëhaina, bihaxma ra.

16 Jabi Dios Chani yoatí ë quënahacaniquë. Yoapama tsi “Jia tsi xo toa ë acaina ra” i ë tima xo. Inomá quiha. Toa yonoco ë qui acacani quiha ati. Dios yonoco quiha. Toa Chani pi yoayamahí tsi noiti-noitixëquia.

17 Jasca, naa Chani yoatí yonoco pi ë birohano tsi jënima ja iquë aquë, naa parata bichiina toa yonoco quëshpi na. Jama, toa yonoco ë biyamaniquë. E qui ja acacani quiha ati.

18 Nicacana. Tobi toa noho copi yoi ra. Noho copi tsi xo toa mahitsa Dios Chani yoahaina iquia, parata bixoma. Yoapama tsi mato quima tihi ca jahuë bo biti chama jaya xo ëa ra, bicasyamahai ca ë nori. E qui jia tsi xo ë tochahaina ra.

Jatiroha ca nohiria maxo Pabló bëbocasnina Cristo qui

19 Tsëquë xo ëa ra. Yonati ma xo ëa. Yama tsi xo toa ëa yonahaina, copihaina, Dios yonoco ë ano iquish na. Jama, jatiroha ca nohiria ba yonati ca ëa xo naa iquia, huëstima cabo Cristo qui bëboxëna.

20 Jodiobo qui Dios Chani yoapihi tsi jodio manëquia, Cristo qui jato bëboxëna. Moisés yoba nama cabo qui yoapiquí tsi toa yoba namá tsi ëmë janaquia Cristo qui jato bëboxëna. Toa yoba nicaxëquia ëa ri, ja nama yoi ë nomari.

21 Jasca, carayanabo qui Dios Chani yoahi tsi jato jascaria tsi manëquia, Cristo qui jato bëboxëna. Jato bëtapiquí tsi noho jodioba jabi bo ayamaquia. Jabi tocapiyoihi tsi jari Dios yoba nama xo ëa ra. Tsëquë ma xo ëa, Cristo yoba nicayamaxëna.

22 Jasca, chama yama ca tiisimahama ca chahahuacanaibo pi yahi tsi jato jascaria tsi manëquia jato mëbixëna. Jisna; jatiroha ca nohiria bo jascaria tsi manëquia ra, jatiroha ca quiniá tsi Cristo qui jato bëboxëna.

23 Tocaquia ra xabahamati Chani nohiria bá nicano iquish na. Jasca, tocapihi tsi shomahuahacaxëquia ëa ri.

Dios mana ca premio no bëbono

²⁴ Shinaparicana. Carrerá tsi jabana-bëquicani quiha jabati axëni cabo tëquë. Jabayocani quiha premio bëboxëna. Jama, huësti roha ca tsi xo toa premio bëbohaina. Jatsi toa jabati axëni ca jascariá tsi Dios yonoco ma ati xo mato ri, Dios mana ca premio bëboxëna.

²⁵ Bëbopicastsi tsi ma quinia-quiniaxëti xo iquia, mato shinana, mato yora bo, tihí cabo coshinano lquish na. Jabi jabati axëni ca tsayacana. Jahuë yora coshihuahi quiha maí ca naamayamahai ca premio bëboxëna.

²⁶ Jaha tsi mëstë tsi jabariahai ca ëa xo naa ra. Ea ti tsi xo bëbocatsaina. Ea ti tsi xo nianahaina, mahitsa naxëa tox-toxhacai ca ë nomari.

²⁷ Ea ti tsi xo toa noho yora ó bësohaina. Noho yonati tsi xo ra. Tihí ca tsi aquia ra bëboxëna. Jasca, naa carrera quima niahacacasyama xo ëa ra, “Naa carrera qui jicocana” i huëtza bo qui ë ni quëshpi na. Bërabiria tsi xo toa niahacahaina ra.

10

Idolo bo pasomaha ca yoba

¹ Noba naboyamabo bax Diós ani ca ma shina-bënyoamano, ëbë xatë bá. Xabachá racapama tsi quiha tsémó tsi ja mëbihaca-caniquë, Egipto cabo quima ax ja jabacaquë no. Jabahax tsi quiha Diós mëbihai cató tsi Ia Shini ja nacoyocaniquë.

² Toca tsi ja mëbihacacaquë tsi quiha Moisés, naa jato rëquënititi ibo ja chahahuayoicaniquë, naa jato tëquëta. Jatsi jato bax Diós janani ca yonati Moisés ini ca ja jistapicani quiha.

³ Jasca, xabachá tsi racapama tsi Diós raani ca mapari noba naborëquëbá piniquë jato tëquëta.

⁴ Jasca, toa xo tsi Diós jato qui ani ca jënëpaxa ja acaniquë, jato tëquëta. Jabi jato banahuani ca maxax चाहितaxëni, naa Diós raani ca maxax quima ca jënëpaxa ja acani quiha. Jabi Cristo jascaria naa maxax ini quiha, jahá tsi ja mëbihacani iqui na.

⁵ Toca tsi noba naborëquëbo Diós shomahuaquë ri tsi quiha jari Dios huëstima cabá nicayamaniquë rë. Ja quëshpi tsi ja quëyohacacanicuë xabachá no.

⁶ Jabi ocapijaniquë noqui yobaxëna, yoi ca ó no quëëyamano, yoi ca ó ja quëëcani jascaria.

⁷ Mahitsa ca dios bo qui arayamacana, jato huësti huësti cabo ini jascaria. “Arahax ja tsahocanicuë pixëna, jënë axëna. Acax ja joicaniquë pabëxëna” ii quiha Quënëhacanish cabo jato yoati na.

⁸ Jasca, joni huëtza ba ahui bo ya jobanayamacana, jato huësti huësti cabo ini jascaria. Toa barí tsi quiha veintitrés mil ca rësoniquë jato jocha quëshpi na.

⁹ Jatsi quiniacaxëcahuë. No acai cató tsi lbo no tanamayamano ra, naa noba naborëquëbá ani jascaria. Ja acani quëshpi tsi rono bá jato quëyoni quiha.

¹⁰ Jasca Dios pasomaha chaniyamacana, jato mishni bo ini jascaria. Diós raani ca angél jato quëyoni quiha.

¹¹ Toca tsi ja copihacacani quiha, noqui yobaxëna, ja acani ca jasca ca jahuë bo no ayamano iquish na. Tihí ca jahuë bo quënëhacani quiha noqui, naa xaba rësó ca bësocanaibo mëbixëna.

¹² Jaha tsi quiniacaxëcahuë, “Jocha qui paquëyamahai ca ëa xo naa” i ma mitsa iqui na. Toca pi shinahi tsi jochati basima xo mato iquia.

13 Shinaparicana. Jochati tanamahacahi quiha nohiria bo tëquëta. Jasca, nohiria huëtsa oquë ma xo toa ma tanamahacahaina ra. Parayamaqui Dios. Mato mëbiriaxëhi quiha, mato chama huino ma tanamahacayamano. Jochati ma tanamahacano tsi mato chahahuaxëhi quiha. Paxati quinia mato qui axëhi quiha, jia tsi ma tënë-tënëno.

Idolo bo qui acacanish ca piti

14 Idolo bo, naa mahitsa ca dios bo jaquimacana, ëbë xatë bá. Jato qui arayamacana.

15 Jabi tiisi jaya xo mato iquia. ¿Jabija ma ni naa ë yoahaina?

16 Jabi Iboba shiati jënë ai tsi Dios qui “Gracias” iqui noa. Jasca, naa shomahuahaca ca jënë no ano tsi ¿Cristo jimi jisti iyamayamahi ni? Jabija xo iquia. Cristo ya no rabënahai ca jismahi quiha. Jascaria no bëquëxha ca mapari no pino tsi ¿Cristo yora jisti iyamayamahi ni? Jahuë yorá tsi no shomahuahacani nori ca jismahi quiha ra, toá mapari no piquë no.

17 Jabi huësti ca mapari piqui noa, noqui tëquëta, shiati aquí na. Huësti ca maxo no nori ca jismahi quiha toa ra, huëstima ca xatë bo no iquë ri. Huësti ca maxo xo noa, jasca ca mapari no xatënahai iqui na.

18 Jodioba jabi bo no tsayano. Jato altar xo tsi yohina bo tëpascani quiha jato jocha quëshpi na. Toa acacanish ca piti ja picano tsi huësti ca maxo ca aracanaibo jaca nori ca jismahi quiha toa ja acanaina.

19 Jama, jamëri tsi xo toa carayanabá acaina, ídolobo qui piti ja acaquë no. Mahitsa tsi xo toa jato ídolo bo ra. Jasca, mahitsa tsi xo toa ja acanaí ca jabi ri.

20 Jabi yoshi qui acacahi quiha toa ídolo ba altár ca tëpashacanish ca yohina bo iquia, Díós-na jaca nomari. Tocahi tsi yoshi qui aracani quiha pë. Jatsi quiniacaxëcahuë. Yoshi bo ya ma rabënyamano ra.

21 Rabë ca shiati nëtonoma xo chahahuacanaibo ra. Iboba shiati jënë pi nëtoquí tsi yoshini shiati jënë ma nëtoyamano. Iboba shiati mapari pi piquí tsi yoshini shiati piyamacana. Anoma quiha.

22 ¿Rabë ca shiati pi no nëtono tsi ¿noqui caxayamayamaxëhi ni Dios ra? ¿Jënahuariahax Dios caxahai quima no paxana, tocapihi na?

Idolo bo qui acacanish ca piti pasomaha ca yoba

23 “Jatiroha ca jahuë bo piti mëtsa xo noa ra” ¿ii ni mato sa? Jabija xo iquia ëa ri; yama tsi xo toa pinoma gato. Jama, jahuëcara ca no pihai cató pi nobë xatë bo no jochamano tsi oquë tsi xo toa jahuë bo no piyamahaina iquia. Nohiria mëbiyamahi quiha toa no tocahaina.

24 Jatsi mamë roha shinayamacana ra. Oquë tsi xo toa nohiria huëtsa no shinahaina, jato mëbixëna.

25 Jabi mato qui noho yoba tsi xo naa: Mercado ó ca nami pi copiquí tsi picana. Copihi tsi “¿Idolo bo qui acacahax ca nami ni naa sa?” iyamacana, mato shina quësohacamitsa iqui na.

26 “Ibobá-na tsi xo naa mai, jatiroha ca maí ca jahuë bo ri” ii quiha Dios Chani.

27 Jatsi raquëyamacana. Jasca, chahahuayamahi cató pi mato qui joi amano tsi jahuë xobo qui bocahuë, bocatsi na. Jatsi mato ja taahai ca jahuë bo picana. “¿Idolo bo qui acacahax ca nami ni naa sa?” iyamacana mato shina tahëhax na.

28 Jama, “Idolo ba nami tsi xo toa pë” i pi toá ca tsohuëcara no tsi piyamacana, mia yobahax ca iqui na. Ja shinahai ca iqui tsi piyamacana iquia.

29 Jatsi quiniacaxëcahuë. Mato yobahax ca qui yoi ca ma ayamano. Nohiria huëtsa shina ó no bësoti xo. Jama, “Jishopë, tsohuëcara qui pi toa piti yoi no

tsi ʒjēnixo tsi toa ē qui jēnima ca piti piyamaxēhi ni ēa rē?” i ma mitsa, picatsi na.

³⁰ Jasca, toa piti quēshpi tsi “Gracias” i Dios qui ē no tsi “ʒjēnahuariahax raca ē qui nohiria quēsona?” ʒii ni mato sa?

³¹ Toca pi ma shinano tsi anoma xo iquia. Jatiroha ca ma acai cató tsi Dios ma ranihuati xo. Oriquiquí tsi jēnē aquí tsi Dios ranihuacana iquia.

³² Jasca, ma acai cató tsi nohiria jochamayamacana. Jodiobo, carayanabo, Dios iglesiá ca chahahuacanaibo, tihi cabo mato qui quēsoyamano ma acai ca tahēxo na.

³³ Tihi tsi acana iquia, ē acai jascaria. Ea ti tsi xo toa nohiria ranihuacat-saina jatiroha ca quiniá no. Ea ti tsi xo toa jaha ē quēēhai ca ayamahaina. Jama, jatiroha cabo mēbicasquia, ja xabahamahacacano iquish na.

11

¹ Noho jabi banahuacana, Jesu jabi ē banahuahai jascaria.

Dios qui yoxa bo arahaina

² Jia tsi xo toa ēa ma shina-shinahaina iquia. Jasca, mato ē tiisimani ca jahuē bo aquí mato ra. Jēnima tsi xo toa ma acaina.

³ Jama, jari tobi huēsti ca yoba mato qui ē bērohuacatsaina. Jatsi nicacana: Joni ba ibo tsi xo Cristo. Cristo qui ja nicaxēti xo. Jasca, ahuini ibo tsi xo bēnē. Jahuē bēnē qui nicaxēti xo ahuini. Jasca, Cristo Ibo tsi xo Dios. Ja qui nicahi quiha.

⁴ Jatsi quiniacaxēcahuē. Nohiria bēsojō tsi bēhoxpiquí tsi Dios Chani yoapiquí tsi mapoti joní sahuēyamano ra. Sahuēpiquí tsi jahuē Ibo Jesu bērabihuahi quiha pē.

⁵ Jama xo yoxa bo. Mapoti ja sahuēxēti ca xo, nohiria bēsojō tsi bēhoxpiquí na. Jasca, Dios Chani yoapiquí tsi mapoti ja sahuēti ca xo. Tocapiyamaquí tsi jato bēnē bērabihuacaxēcāni quiha pē.

⁶ Joni jisiria tsi jato boo maxcohacaxēti xo iquia, naa mapoti sahuēyamahai ca yoxa bo. Bērabiria tsi xo yoxa maxcohacahaina. Bērabipíqu tsi mapoti ja sahuēcano.

⁷ Jama xo joni bo. Mapoti sahuēyamati ca xo, Dios oquē, Dios jaria, tihi cabo jisiquimahai ca jaca nori iqui na. Jama, joni oquē jisiquimahai ca tsi xo yoxa.

⁸ Jariapari tsi joni nēhohuacanicuē. Yoxa quima ja joyamani quiha, joni quima yoxa nēhohuacani nori.

⁹ Jasca, yoxa bax joni nēhohuacayamaniquē; jama, joni bax yoxa nēhohuacani nori.

¹⁰ Ja tsi xo toa mapoti yoxa bá sahuēti xo, bēnē ja nicacanaí ca jismaxēna. Jasca, ángel bo tahēxo tsi ja tocaxēti ca xo, ja tsayacanaí quēshpi na.

¹¹ Shinaparicana. Dios quinia tsi xo toa joni, yoxa, tihi cabo mēbinabēquihaina.

¹² Jabi joni bax yoxa acacani quiha. Jasca, yoxa quima cohi quiha joni. Dios qui jaharisi ca xo. Jatiroha ca nēhohuati Ibo tsi xo naa.

¹³ ʒjapa mato tsa ní? ʒMato qui jia ni Dios qui yoxa bēhoxhaina, jahuē mapo mapahaxma?

¹⁴⁻¹⁵ Mapahacaxēti xo yoxa ba mapo iquia. Noba jabi-jabiria quiha. Jasca, jato qui jia tsi xo toa jato boo tētēca cato. Jato qui ja acacani quiha jato mapo iti. Jama xo joni bo. Jato qui bērabiria tsi xo toa boo tētēca jayahaina.

¹⁶ Jabi tsohuēcaracá pi naa yoba nicacasyamano tsi yama tsi xo toa noqui chahahuacanaiba jabi huētsa iquia. Tocacani quiha Dios iglesiá ca chahahuacanaibo tēquē, Dios qui ja aracaquē no.

Iboba shiati acaina

17 Mato yobapama tsi çjënahuariahax “Jia tsi xo Dios qui mato arati quinia” çjì è na rë? Anoma xo toa ma acaina iquia, arati ma quëtsoquë no.

18 Jariapari tsi Dios qui arati ma quëtsono tsi mato naxërëquë tsi xo toa iquinhai ca maxo bo iquia rë. Toa è yoahacani quiha. Tonia jabija tsi xo ja yoacanaina iquia.

19 Tonia mato iglesia ó tsi xo toa jamëri ca maxo bo pë. Toca tsi jisiquimaha-caxëhi quiha toa jabija ca quinia jaya cabo quëscahuquë mato. Anoma quiha.

20 Nicaparicana. Oriquiti piti quëtsoquí tsi Iboba shiati piyamaquí mato iquia.

21 Oriquiquí tsi mëri tsi xo toa ma pihaina rë. Nohiria huëtza manaxoma tsi piriaqui mato pë. Jaha tsi oriquiti nariscani quiha tëxë bo. Mato ti tsi xo toa sëya-sëyahaina. Tëxë bo tsi xo toa paxnacainaina. Jasca, jënë paisahi tsi pahëcani quiha huësti huësti cabo ri. Anoma quiha.

22 Çjëniriahax mato xobó tsi oriquiyamacanaí sa? Mato xobo xo tsi mato jënë ma ano ra. Iglesia xo tsi tocaquí tsi Dios chahahuacanaibo bërabihuaqui mato pë, ma acai cató no. Bërabicani quiha noitiria cabo ri, naa oriquiti bëyamacanaibo. Jatsi, çjëniria mato qui xëhi ni ëa rë? Çjëniriahax, “Jënima tsi xo toa ma tocahaina” i mato qui è na, anoma ja iquë no.

23 Shiati quinia jia ca mato qui aquëcasquia ra, naa Ibo quima è bini cato. Jabi soldado bo qui ja acacani ca baquichá tsi Ibo Jesú mapari biniquë.

24 Bichi tsi quiha “Gracias” i ja niquë. Jatsi ja bëquëxniquë. Bëquëxhax tsi quiha “Bicana; picana. Noho yora tsi xo naa. Mato bax acacahi quiha. Nëtocana, ëa shinaxëna” i noba Ibo ni quiha.

25 Jascaria tsi jënë ja biniquë oriquixo na. Bichi tsi “Dios xabahamati quinia paxa ca jismahi quiha naa jënë ra. Nohi jimí tsi acacaxëhi quiha toa quinia paxa cato ra. Ea shinacana, shiati jënë aquí na” i jato qui Jesu ni quiha.

26 Jotëquëxëhi quiha Ibo. Jatsi manapama tsi naa shiati mapari, jënë, tihì cabo ma nëtono. Toca tsi ja nani ca jismaqui noa.

27 Jaha pi yoi ca quiniá tsi Iboba shiati nëtóquí tsi Ibo Jesu yoi, ja nanina, tihì cabo ócahuaquí mato pë.

28 Ja tsi xo toa shiati nëtónox pari tsi jahuë shina naisxëti xo nohiria. Shina ó ca jocha yaquí tsi ja nëtóyamano.

29 Jabi quësohacaxëti xo toa mahitsa Iboba shiati nëtóhai cato, naa Ibo yoi, ja nanina, tihì cabo shinayamahai cato.

30 Ja tsi xo toa mato xërëquë tsi xo huëstima ca iquicanaibo iquia. Ja iqui tsi rësoni quiha huëtza bo. Ja copihacacani quiha quinia yóí tsi ja nëtocani quëshpi na.

31 Jatsi nëtónox pari tsi noba shina no naisxëti xo, yoi ca niaxëna. Tocapínono tsi noqui caxayamaxëhi quiha Dios.

32 Jama, toca pi noqui copiquí tsi noqui mëstëhuacatsi quiha Dios, chahuhayamacanaibo ya tsi no copihacayamano iquish na.

33 Jatsi noho yoba tsi xo naa, ëbë xatë bá. Iboba oriquiti pihì joquí tsi mato huëtza manacana. Ma oriquibëquinano.

34 Paxnapiquí tsi mato xobo xo tsi picahuë, mato qui Dios caxayamano iquish na. Iquë.

Jahuë huëtza bo mato yoaxëquia joxo na.

¹ Espiritu Santó noqui acai ca tiisi bo ma cahëyoino, ëbë xatë bá.

² Ma chahahuanox pari no tsi mato yona-yonapaoni quiha toa chaniti-maxëniria ca mahitsa ca ídolo bo ra.

³ Jaha tsi jariapari ca yoba ma cahëyoixëti ca tsi xo naa: “Yoshihuahacati xo Jesu” iyamahí quiha Espiritu Santó mëpíhai cato. Jascaria, “Noho Ibo xo Cristo” ii quiha Espiritu Santó mëpíhacahai ca roha.

⁴ Nicapáricana. Huëstima tsi xo toa Díós noqui acatsai ca tiisi bo. Jasca ca Espiritu Santo tsi xo toa tiisi noqui ati ibo-iboria. Jahuësti ca quiha.

⁵ Jasca, tobi huëstima ca jamëri ca quinia bá tsi Dios bax yonocoti. Jama, jasca ca Ibo bax yonocoqui noa ra, noqui tëquëta. Yama xo Ibo huëtsa.

⁶ Jasca, tobi huëstima ca jamëri ca tiisi bo Dios yonoco ati. Jama, jasca ca Dios tsi xo toa no nohó ca tiisi bá tsi yonocohaina. Yama tsi xo Dios huëtsa.

⁷ Jatiroha ca nohiria bo qui tiisi aqui Espiritu Santo, jatiroha ca chahahuacanaibo no mëbino iquish na. Yama tsi xo toa ati ibo huëtsa ra.

⁸ Huësti ca nohiria qui yobati tiisi aqui quiha. Nohiria huëtsa qui Dios Chani bërohuati tiisi aqui quiha.

⁹ Nohiria huëtsa qui chitimiti tiisi aqui quiha. Nohiria huëtsa qui nohiria jënimahuati chama aqui quiha.

¹⁰ Huëtsa qui jisti-jístiria ati chama aqui quiha. Huëtsa qui Dios Chani yoati tiisi aqui quiha. Huëtsa qui mahitsa ca tiisimacanaibo cahëti tiisi aqui quiha, chahahuacanaibo yobati. Jatsi huëtsa qui jamëri ca joi tsi chaniti tiisi aqui quiha. Jatsi huëtsa qui toa yoaha ca chani bërohuati tiisi aqui quiha.

¹¹ Tihí ca tiisi bo chahahuacanaibo qui aqui quiha jasca ca Espiritu Santo. Yama tsi xo toa ati ibo huëtsa ra. Jatiroha ca nohiria bo qui tiisi aqui quiha, jaha ja quëëhai cató no.

Huëstima ca xatë bo jaya xo yora

¹² Yora jascaria xo noqui chahahuacanaibo iquia. Huëstima ca jamëri ca xatë bo jaya quiha. Jascaria tsi xo Cristó maxo, naa noqui chahahuacanaibo. Huëstima ca jamëri ca nohiria bo jaya quiha noba maxo.

¹³ Jabi Espiritu Santó tsi no ashimahacani quiha, noqui tëquëta, huësti ca maxo manëti. Jabi Cristo yora xatë bo xo noqui tëquëta. Mishni mishni tsi xo jodiobo. Mishni mishni tsi xo carayanabo. Mishni mishni tsi xo yonati bo. Huëtsa tsi xo toa tsëquë cabo, naa chama jayama cabo. Huësti ca maxo xo noqui tëquë. Jasca ca Espiritu Santo noqui acacani quiha.

¹⁴ Huëstima ca xatë bo jaya xo noba yora yoi bo. Mëquë bo, poyamë bo, huico bo, tihí cabo jaya quiha. Huësti ca xatë ma xo ra.

¹⁵ Jaha tsi çjënahuariahax, “Yora xatë ma xo ëa, mëquë ë nomari iqui na” i noba tahë na? çJari noba yora xatë iyamayamahi ni?

¹⁶ Jascaria, “Yora xatë ma xo ëa ra, bëro ë nomari iqui na” çiti mëtsa ni noba pahoqui pa? çJari noba yora xatë iyamayamahi ni?

¹⁷ Bëro tëquë pi noba yora iirohano tsi çjënahuariaxo raca no nicana? Huësti ca pahoqui pi noba yora iirohano tsi çjënahuariaxo raca no xëtëna?

¹⁸ Jia tsi noqui Díós nëhohuaniqué ra. Ja qui jia ca quiniá tsi noba yora ó tsi jamëri ca xatë bo, naa poyamë, huico, mëquënë, tihí cabo ja janani quiha.

¹⁹ Jascaria ca pi noba yora xatë bo iirohano tsi çjënahuariahax yora ja ina?

²⁰ Huëstima ca xatë bo jaya xo noba huësti ca yora ra.

²¹ Jaha tsi “Mia niaquía” mëquë qui iti mëtsama xo noba bëro. Jascaria, “E qui yoi xo mia ra. Cata” i tahë qui ti mëtsama xo noba mapo.

²² Jama, noqui iriama ca xatë bo tsi xo toa oquë-oquëria ca xatë yoi bo.

²³ Jabi huësti huësti ca noba xatë bo qui rabi qui noa. Rabihi tsi toa xatë bo ó quinia qui noa. Sahuëti tsi noba bërabiria ca xatë bo mapaqui noa, nohiria bá jisyamano.

²⁴ Toca tsi sahuëhacayamahi quiha noba yora xatë oquë cabo. Jama, noba yora ca xatë bo Diós oquëhuani quiha.

²⁵ Toca tsi ja ani quiha jia tsi noba yora xatë bo yonocobëquinano.

²⁶ Jatsi noba yora xatë huësti ca pi pahëno tsi pahëhi quiha noba yora tēquëta. Jasca, huësti ca xatë oquëhuahacano tsi ja bēta ranihi quiha noba yora xatë bo tēquë.

²⁷ Japi mato ē yoacatsai ca tsi xo naa: Yora jascaria xo noqui chahahuacanaibo, naa Cristo yora ó ca xatë bo iquiina. Jamëri jamëri tsi xo toa no acaina.

²⁸ Tsayacana. Jariapari tsi jahuë Chani chitahëhuati ibo bo noqui Diós ani quiha, jahuë Chani pacanamati. Jaquirëquë jahuë Chani bērohuacanaibo noqui ja ani quiha. Jaquirëquë Dios Chani tiisimacanaibo noqui ja ani quiha. Jatsi jisti acanaibo, jënimahuati chama jaya cabo, mēbicanaibo, yobacanaibo, jamëri ca joí tsi chanicanaibo, tihí cabo noqui Diós ani quiha, noqui chahahuacanaibo ja mēbicano iquish na.

²⁹ Jaha tsi Dios Chani chitahëhuati ibo ma xo jatiroha cabo. Dios Chani bērohuacanaibo ma xo noqui tēquë. Tiisimacanaibo ma xo noqui tēquë. Jisti acanaibo ma xo noqui tēquë.

³⁰ Jënimahuati chama jayama xo noqui tēquë. Jamëri ca joi bá tsi chaniyamaqui noa, noqui tēquë. Jato chani bērohuati tiisi jayama xo noa, noqui tēquë. Jabi noqui chahahuacanaibo qui Dios tiisi bo tēquë acacani quiha.

³¹ Jabi naa tiisi oquë cabo ó quëëcana. Nicacahuë. Tobi xo toa tiisi bo oquë ca quinia huëtsa ra. Jaboqui naa quinia oquë ca mato jismacasquia.

13

Nohiria bo no noixëti xo

¹ Nohiria ba joi bo, ángel ba joi, tihí ca joi bá tsi chaniti mētsa ē imitsa. Jama, ē noiyamapino tsi pacots-pacotsaria, campana pacotsa, tihí cabo jascaria ca tsi xo toa ē yoahaina ra.

² Jasca, Dios Chani yoati tiisi ē jaya mitsa. Jonë ca jabija ca jahuë bo tēquë ē cahëmitsa. Jatiroha ca jahuë bo ē cahëmitsa. Jasca, Dios qui ē chitimihai iqui tsi maca bo niati tiisi ē jayamitsa. Jabi tihí ca ati tiisi ē jayamitsa. Jama, ē noiyamapino tsi mahitsa tsi xo toa ē aca ca tēquëta.

³ Jasca, noho jahuëmishni bo tēquë ē amitsa noitiria cabo qui. Dios Chani quëshpi tsi emë ē amitsa naxëna. Jama, ē noiyamapino tsi mahitsa tsi xo toa ē acaina iquia.

⁴ Noihi tsi huënyama xo noa. Noiquí tsi nohiria mēbiqui noa. Jasca, nohiria huëtsa ba jahuë bo ó quëëyamaqui noa noipihí na. Noipiquí tsi nomë shinayamaqui noa.

⁵ No noino tsi jia tsi xo noba jabi. Jaha tsi huashiyamaqui noa. Caxayamaqui noa. Huëtsa bo yosicasyama xo noa.

⁶ Noipihí tsi raniyamaqui noa, yoi ca nohiriá aquë no. Jama, jia ca pi nohiriá ano tsi rani-raniqui noa noihi na.

⁷ Jahuë bo tēnë-tēnëqui noa noiquí na. Nohiria qui chitimiqui noa. Jatiroha ca jia ca ó pasoquei noa. Yosana-yamaqui noa. Tihí ca tsi aqui noa noiquí na.

⁸ Naamapaoxëqui no noihiina. Naamapao-yamahi ca tsi xo toa Dios Chani yoati tiisi. Jatixëhi quiha toa. Jatixëhi quiha jamëri ca joi bá tsi chanihai ri. Jatixëhi quiha cahëti tiisi. Tihí tsi xo toa jatihaina.

⁹ Jaboqui tsi naris-hi quiha toa no cahëhaina rë. Naris-hi quiha Dios Chani no yoahai ri.

¹⁰ Jama, Cristo bacano tsi cahëyoixëqui noa. Toa barí tsi jatixëhi quiha noba iriama ca tiisi ra.

¹¹ Xocobo ax xocobo jascaria tsi ë chani-chanipaoniquë. Toatiyá tsi xocobo jascariá tsi ë shina-shinapaoniquë. Jama, joni manëxo tsi noho xocoba jabi bo ë nianiquë.

¹² Jascaria tsi naris-hi quiha Dios jahuë bo no cahëyoihaina rë. Jaboqui jia tsi cahëyoiyamaqui noa pë xocobo jascaria. Jama, toa bari bëbëchiná tsi Dios cahëyoixëqui noa ra, naa noba shina ó ca jahuë bo ja cahëhai jascaria.

¹³ Jatsi tres tsi xo toa naamahai ca tiisi bo. Naamaxëhi quiha ja qui no chitimihaina. Naamaxëhi quiha jaha no pasohaina. Naamaxëhi quiha no noihaina. Jama, oquëria ca tiisi tsi xo toa no noihaina ra.

14

Jamëri ca joi bá tsi chanihaina

¹ Noiti tiisi ó quëëcana iquia. Jasca, noipama tsi Espiritu Santó acai ca tiisi huëtza bo ó quëëcana. Jabi noqui ja acai ca oquë ca tiisi tsi xo toa Dios Chani yoatí tiisi.

² Jabi tobi quiha toa nohiria ba joi bá tsi chaniti mëtsa cabo. Oquë ma xo toa tiisi ra. Toca ca jamëri ca joi bá pi chanihini tsi nohiria qui chaniyamacani quiha, Dios qui nori. Jato chani cahëyamacani quiha nicacanaibo rë. Espiritu Santó tsi cahëhama ca jahuë bo chanicani quiha.

³ Jama, noba noma joí pi Dios Chani yoahi tsi nohiria qui chaniqui noa jato mëbixëna. Toca tsi chamahuahacaxëcani quiha. Toa quiniá tsi jato ranihuaxëqui noa.

⁴ Jama, jamë roha mëbhi quiha toa jamëri ca joí tsi chanihai cato. Jahuë noma joí tsi Dios Chani yoahai ca tsi xo toa chahahuacanaibo tëquë mëbihaina.

⁵ Jabi jamëri ca joi bá tsi ma chanino, mato tëquë iquia. Jama, ë qui oquë tsi xo toa Dios Chani ma yoahaina mato noma joí no. Oquë tsi xo toa jahuë noma joí tsi Dios Chani yoahai cato. Jama, jamëri ca joí pi toa yoaha ca chani tsohuëcara ca nohiriá bërohuano tsi jënima tsi xo toca ca ja chanihaina. Mëbihacaxëti xo chahahuacanaibo iquia.

⁶ Shinaparcana, ëbë xatë bá. Jamëri ca joi bá pi mato qui chaniquí tsi çjënahuariaxo raca mato ë mëbina? Mahitsa tsi xo toa ë yoahaina iquia. Jama, ë cahëhai ca jahuë bo, ë qui Diós ani ca chani, jahuëcara ca chani paxa cato, tihí cabo pi bëroria tsi ë chanino tsi mëbihacaxëhi quiha iglesiá ca nohiria bo ra.

⁷ Bëroria pi nohiriá jahuë bisto i-iyamano tsi pacotsa roha tsi xo toa ja acaina. Música ma xo ra. Jascaria pi jamëri ca joí tsi jato qui no chanino tsi çjënahuariaxo raca Dios Chani nohiriá cahëna?

⁸ Bëroria pi trompetá xohacayamano tsi nianati shomahuahacayamaxëhi quiha soldado bo ra. Pacotsa roha tsi xo toa ja nicacanaína.

⁹ Jascaria pi bëroria tsi mato noma joí tsi Dios Chani ma yoayamano tsi çjënahuariaxo raca mato chani nohiria bá cahëna? Jato qui mahitsa tsi xo toa ma chanihaina iquia.

¹⁰ Jabi huëstima tsi xo toa maí ca jamëri ca joi bo ra. Jato ibo qui jia ca xo. Jato noma joi cahëriacani quiha.

11 Jama, jamëri ca joí pi ë qui joni chanino tsi çjënahuariaxo raca ja yoacatsai ca ë cahëna rë? Jahuë joí iqui tsi chaninabëquitima ixëhi quiha noa rë.

12 Tonia Espíritu Santó acái ca tiisi bo ó quëériaqui mato iquia. Jënima quiha. Jatsi toa oquë ca tiisi bo ó quëëcana, chahahuacanaibo mëbihacano iquish na iquia.

13 Dios nicaxëti xo toa jamëri ca joí tsi chanihai cato, jahuë chani bërohuati tiisi ja qui Diós ano iquish na.

14 Jabi Dios qui jamëri ca joí pi ë chanino tsi noho jana roha tsi xo toa chanihaina. Cahëhaxma tsi chaniquia ra.

15 Çjapi jëni ca quiniá tsi chanixëhi ni ëa sa? Dos ca quiniá tsi chanixëquia ra. Jatsi jamëri ca joí tsi chanixëquia Dios qui. Jasca, noho noma joí tsi chanixëquia nohiria bo qui noho chani ja cahëyoicano iquish na. Jamëri ca joí tsi quëquëxëquia. Jascaria, noho noma joí tsi quëquëxëquia, ë quëquëhai ca nohiria bá cahëno.

16 Jatsi quiniacaxëcahuë. Mato shinaná tsi, naa jamëri ca joí tsi jia tsi Dios ma ocahuapino tsi çjënahuariaxo raca ma yoahai ca nohiria bá cahëna? Nicahax, çjënahuariahax “Amen, jaahuë” i jaca na? Jato jomaxëhi quiha toa ma yoahaina rë, mato noma joí tsi ma chaniyamapiquë no.

17 Jia tsi xo toa Dios ma oquëhuahaina ra. Jama, mëbihacayamaxëhi quiha chahahuacanaibo rë, jamëri ca joí tsi ma chaniquë no.

18 Jabi Dios qui “Gracias” iquia ra, jamëri ca joí tsi Dios qui chanihai ca ë nori quëshpi na. Mato oquë tsi xo toa jamëri ca joí tsi ë chanihaina iquia.

19 Jama, chahahuacanaibo bësojó pi jamëri ca joí tsi chani tëtëca ë chanino tsi mahitsa tsi xo toa ë yoahaina. Jato jomaxëhi quiha. Jatsi arati ja caticano tsi oquë tsi xo toa chani pistia roha ca ë yoahaina jato noma joí no iquia. Toca tsi mëbihacacaxëcani quiha chahahuacanaibo tëquë, jato joí tsi ë chaniquë no.

20 Xocobo shinahai ria tsi shinayamacana, ëbë xatë bá. Shinaxoma tsi acani quiha pë. Jama, yoi ca pi jisiquino tsi jia tsi xo toa cahëtimaxëneria ca iquiina, naa xocobo jascaria. Jama, oquë-oquëria tsi xo toa shina-choshi iquiina iquia. Jatsi shinaparcana.

21 Siri tsi quiha Israél ca chahahuayamahai ca nohiria bo yobahacaniquë. Jamëri ca joí tsi jato qui Dios chanini quiha. Jabi nëcahi quiha Quënëhacanish cabo:

“Jamëri ca nohiria ba joí tsi mato qui chanixëquia. Toca tsi ë chanino tsi jari ë qui nicayamaxëqui mato pë” i Israél cabo qui Dios ni quiha”
ii quiha Quënëhacanish cabo.

22 ÇTsayacanaí? Jamëri ca joí tsi quiha toa chahahuayamanish cabo Diós yobaniquë ra. Jabi toca xo jaboquí. Iglesia ca nohiria, naa Dios nohiria yoi bo quëshpi ma xo toa jamëri ca joí tsi no chanihaina. Jato qui Dios Chani yoahacaxëti xo jato noma joí no iquia, ja mëbihacacano iquish na.

23 Jaha tsi jamëri ca joí bá tsi chahahuacanaibo chaniyamano catihax na. Tocapiyamajacano tsi çjënicaçëcahi ni iglesia qui jicohax ca chahahuayamacanaibo ra? Toca ca chani nicahax “Yoyoxëni ca xo toa chahahuacanaibo” çiyamacaxëcahi ni? Tocacaxëcani quiha pë.

24 Jama, noba noma joí pi Dios Chani no yoano tsi no yoahai cató bërohuahacaxëhi quiha jato jocha. Jato joí pi Dios Chani ja nicacano tsi tsacahacaxëhi quiha jato shinana iquia.

25 Toca tsi jato qui bërohuahacaxëhi quiha jato shina ó ca yoi ca jahuë bo ra. Jaha tsi jato rapotó tsi mënicaxëcani quiha Dios qui araxëna. Mënihax, “Jabija xo ra. Nëá xo Dios mato bëta” icaxëcani quiha.

Yoyoyamacana Dios qui arati ma catiquë no

²⁶ Japi mato qui noho yoba tsi xo naa, ëbë xatë bá. Arati catihi tsi shomahuahacacana mabë xatë mëbixëna. Quëquëti jayaxëti xo huësti huësti cabo. Tiisimaxëti xo huëtsa bo. Dios quima ca chani yoaxëti xo huëtsa bo. Jamëri ca joi bá tsi huëtsá chanino. Jatsi ja yoahai ca nohiria huëtsá bërohuano, chahahuacanaibá cahëno iquish na. No acai cató tsi mëbihacaxëti xo jatiroha cabo iquia.

²⁷ Tobi pi jamëri ca joi bá tsi chanicas-canaibo no tsi huësti huësti tsi ja chanicaxëti xo, naa dos, tres ca nohiria bo roha iquia. Jariapari chanixëti xo huëstita; jaquirëquë huëtsa, jaquirëquë huëtsa. Jasca, jato chani bërohuati xo nohiria huëtsa ra.

²⁸ Mato xërëquë pi jato chani bërohuahai ca nohiria yamano tsi ja pasiti ca xo iquia. Chahahuacanaibo bësojó tsi jamëri ca joi bá tsi ja chaniyamacano. Tëxë bo qui bërohuahacaxëti xo jato chani. Yama pi ja no tsi jamëno, Dios, tih roha cabo qui ja chanicano ra.

²⁹ Jasca, Dios Chani yoaxëti xo dos, tres cabo. Chanijacano tsi jia tsi jato qui nicaxëti xo chahahuacanaibo tëxë bo.

³⁰ Jasca, Dios quima pi tsohuëcara ca tsahohai ca nohirió chani bino tsi jënëxëti xo toa nií ca chanihai cato.

³¹ Jia tsi xo Dios Chani ma yoahaina mato tëquëta. Quinia jia tsi, naa huësti huësti tsi ma chanino, jatiroha cabo tiisimahacano iquish na. Mëbihacaxëti xo jatiroha cabo.

³² Jasca, cahëhaxma tsi chaniyamaxëti xo toa Dios Chani yoati tiisi jaya cato. Ja yoyoyamano.

³³ Jabi pacots-huati Ibo ma xo noba Dios ra. Ja qui yoi tsi xo toa ma pacots-huahaina ma catiquë no. Jia ca quiniá tsi noqui aranabëquima-catsi quiha noba Ibo ra.

Iglesia ca yoxa ba jabi

Jia ca quiniá tsi noqui aramacatsi quiha Dios jatiroha ca iglesia no.

³⁴ Jatsi ma arano tsi pasixëti xo yoxa bo iquia. Ja chaniyamacano, "Nohiria ja rëquëniyamacano" i Quënëhacanish cabo ai quëshpi na.

³⁵ Jahuëcara ca cahëpicasquí tsi jato bënë bo ja nicacano jato xobo xo na. Rabiria tsi xo iglesia ca yoxa bo chanihaina iquia.

³⁶ Jatsi quiniacaxëcahuë. Naa yoba pasomaha pi ma no tsi "¿Mato ó tsi Dios Chani chitahëni pa?" iquia. "¿Mato qui roha jahuë Chani raahacani pa?" iquia. Iyamahi quiha. Nicacaniquë nohiria huëtsa ri.

³⁷ Jabi Iboha yoba tsi xo naa mato qui ë quënëhaina ra. Iboha yoba ja nori ca cahëxëti xo toa mato xërëquë ca Dios Chani yoatí tiisi jaya cabo. Cahëxëti xo tiisi huëtsa jaya cabo ri.

³⁸ E yoahai ca yoba pi ja chahuayamacano tsi tih cabo chahuayamacana.

³⁹ Jarohari tsi Dios Chani yoatí tiisi ó quëëcana iquia, ëbë xatë bá. Jasca, jamëri ca joi pi nohirió chanino tsi pasimayamacana.

⁴⁰ Quinia jia tsi acacaxëti xo jatiroha cato, arati ma catiquë no.

15

Cristo Chani

¹ Dios xabahamati Chani, naa mato qui ë yoani ca Chani mato shinamacasquia. Toa Chani ma bini quiha. Toa Chani qui chitimiriagui mato.

² Japi mato qui è yoani ca qui chitimihì tsi toa Chaní tsi xabahamaha-caxèqui mato ra. Tocapiyamamano tsi mahitsa tsi xo toa ma chahahuahaina iquia.

³⁻⁴ Jariapari tsi Cristo quima è bini ca jahuè bo mato è yoaniquè. E yoani ca tsi xo naa ra: Noba jocha quèshpi tsi Jesu naniquè, Quènèhacanish cabá yoani jascaria. Jaquirèquè ja maihuahacanicuè. Jatsi tres bari quirèquè ja bèsomahacanicuè, Quènèhacanish cabá yoani jascaria.

⁵ Bèsohax Pedro qui ja jisiquiniquè. Jatsi jahuè doce ca rabèti bo qui ja jisiquiniquè.

⁶ Jaquirèquè quinientos ca xatè bo qui ja jisiquiniquè. Jasca, jari jaboqui bèsò tsi xo toa jato ó huèstima cabo, naa Jesu bèsò ini ca jisnish cabo. Rèsoyoni quiha tèxè bo.

⁷ Jatsi Jacobo qui ja jisiquiniquè. Jaquirèquè jahuè Chani chitahèhuati ibo bo tèquè qui ja jisiquiniquè.

⁸ Jarohari tsi è qui yoi Cristo jisiquiniquè ra, Damasco quinia ca bahí no. Shoma è ini quiha.

⁹ Jabi èa oquèria ca xo toa Dios Chani chitahèhuati ibo bo. Ea ti tsi xo toa iriama cato, Dios iglesiá ca nohiria bo è tènèmapaoni quèshpi na. Ja iqui tsi Chani chitahèhuati ibo quènahacapaimaria ma xo èa ra.

¹⁰ Jama, èa Diós noi-noirianiquè. Ja noihai ca iqui tsi shomaria xo èa jaboqui ra. Mahitsa èa ja noiyamani quiha. Ja noihai iqui tsi shomaria xo èa jaboqui ra. Mahitsa èa ja noiyamani quiha. Ja noihai ca tahèhax ja bax yonocoriaquia ra. Chani chitahèhuati ibo huètsa bo oquè tsi xo toa è yonocohaina iquia. Jabi èa yonocomati chama tsi xo toa èa ja noihaina.

¹¹ Jabi jia tsi xo toa noba yonoco tèquèta. Yonoconabèquipama tsi jasca ca Chani jia ca yoaqui noa, naa noqui Chani chitahèhuati ibo bo tèquè. Naa Chani ma chahahuaniquè iquia.

Bèsotèquèxèhi quiha Cristó-na bo

¹² “Rèsonish cabo quima Cristo tèrohacanicuè” iqui noa, naa noqui Chani chitahèhuati ibo bo tèquè. Jabija ca noba Chani pi no tsi çjènahuariahax raca “Bèsotèquèyamaxèhi quiha nohiria bo” i mato mishni bo na?

¹³ Nohiria bo pi bèsotèquèyamano tsi bèsomahacayamani quiha Cristo ri iquia.

¹⁴ Jasca pi Cristo bèsomahacayamarohano tsi mahitsa tsi Dios Chani yoaqui noa. Jasca, mahitsa tsi xo toa ja qui ma chitimihai ri.

¹⁵ Jarohapa tsi Dios quiahuaqui noa tonia, mahitsa “Rèsonish cabo quima jahuè Cristo Diós tèroniquè” i nohiria bo qui no ai quèshpi na. Jatsi shina-paricana. ¿Bèsotèquèxèhi ni nohiria bo iquia? Bèsotèquèyamapijacano tsi Diós jahuè Cristo bèsotèquèmayamani quiha jaa ri iquia.

¹⁶ Jasca pi rèsonish cabo bèsotèquèyamano tsi bèsomahacayamani quiha Cristo ri.

¹⁷ Cristo pi bèsomahacayamarohano tsi mahitsa tsi xo toa ja qui ma chitimihaina rè. Jari mato jocha ó tsi bèno xo mato ra.

¹⁸ Jasca, bèsotèquè-yamaxèhi quiha Cristo qui chitiminish ca rèsonish cabo ri.

¹⁹ Tsayacahuè. Jaboqui noqui ranihuahi quiha toa bèsotèquèti ó no pasohaina ra. Noqui jia quiha. Jama, bèsotèquèyamapihì tsi noitiria ca noqui xo naa ra, no parahacaha quèshpi na.

²⁰ No parahacayamaniquè iquia. Rèsonish cabo quima Cristo tèrohacani quiha. Bèsohi quiha. Jariapari ca maihuahacanish ca bèsotèquèhai ca nohiria tsi xo naa. Ja bèsotèquèni iqui tsi bèsotèquècaxècani quiha jahuè nohiria bo ri.

²¹ Jabi Adán jocha iqui tsi rësohi quiha nohiria bo tëquë. Jasca, Cristó bëboni iqui tsi bëso tëquëxëhi quiha nohiria bo ri.

²² Rësoxëqui noa, noqui tëquëta, noba jahëpa Adán jocha iqui na. Jascaria tsi bëso tëquëxëqui noa, Cristó-na bo no nori iqui na.

²³ Jariapari tsi Cristó bëso mahacaniquë. Jariapari ca tsi xo toa. Jaquirëquë bëso mahacaxëhi quiha Cristó-na bo ri, jahari ja joxëquë no.

²⁴ Jaquirëquë joxëhi quiha jahuë rëso, naa jahuë Jahëpa Dios qui ja yonahai ca jahuë bo ja mëaxëquë no. Jama, mënox pari tsi ja pasomaha ca chama bo tëquë bëboxëhi quiha ra. Bëboxo tsi jahuë Jahëpa Dios qui ja yonahai ca mëaxëhi quiha.

²⁵ Jama, jaboqui Chama-chamaria xo Cristó. Jahuë Jahëpa qui jari mëahama tsi xo toa ja yoná-yonahaina. Ja pasomaha ca chama bo tëquë ja bëbopariti xo.

²⁶ Jabi jaroha ca noqui pasomaha ca tsi xo toa no rësohaina. Bëbohacaxëhi quiha toa ri.

²⁷ Nicacana. “Cristó chama namá janahacaxëti xo jahuë bo tëquë” ii quiha Quënëhacani cabo. Jabi “jahuë bo tëquë” i Dios Chani no tsi jahuë chama namá jahuë Jahëpa Dios nori ca ma quëscahuamitsa. Jama xo. Jahëpa Dios tsi xo toa jahuë Cristó chama namá ca jahuë bo janati ibo-iboria.

²⁸ Jabi Cristó chama namá tsi jatiroha ca jahuë bo janahacano tsi jahuë Jahëpa chama namá jamë janaxëhi quiha Baquë. Toa barí tsi jatiroha ca yonaxëhi quiha Dios.

²⁹ ¿Jahuë ó pasohi ni nohiria bo, rësonish cabo bax ja ashimahacacaquë no? Tocacani quiha naipa xo tsi jato rabëti yamabo jiscascani na. Jama, “Yama tsi xo nohiria bo bëso tëquëhaina ra” i pi jaca no tsi ¿jëniriahax jato rabëti yamabo bax ashimahacacahi ni pa?

³⁰ Rësonish cabo pi bëso tëquëyamano tsi yoyoxëniria cabo noqui xo naa, naa noqui Dios Chani yoacanaibo. Jatiroha ca barí tsi toa Chani tahëxo tsi noqui acatsi quiha noqui pasomaha cabo ra.

³¹ Jishopë. Jatiroha ca barí tsi toa Chani tahëxo tsi ëa acascani quiha pë, ëbë xatë bá. Jasca, ë qui jia tsi xo toa Ibo Jesucristo ó tsi ma bësohai ri. Mato parayamaquia.

³² Efeso ax tsi ë acacaquë ani quiha. Caxaxëniria ca yohina jascaria toa joni bo ini quiha. Japi rësonish cabo bëso tëquëyamano tsi mahitsa jato pasomaha ë iquinaniquë. Jasca, nohiria bo pi bëso tëquëyamano tsi jaboqui no yoyono iquia. No oriquino. Jënë no ariano. No tocano ra, huëaquë tsi no rësosharihai quëshpi na.

³³ Ma parahacayamano. Mato jabi jia ca yoshihuacaxëcani quiha toá ca yoyocanaibo, mato bëta ja rabënapiquë no.

³⁴ Quiniacaxëcahuë. Toá ca paraxëni ca nohiria bo quima bëso cahuë. Jari jochayamacana. Jasca, mato ó tsi xo toa huësti huësti ca Dios cahëyamacanaibo iquia. Nëcaquia mato bërabimaxëna.

Yora paxa ca no bixëhaina

³⁵ Quiniacaxëcahuë. Mato nicacaxëcani quiha huësti huësti cabo, naa rësonish cabo yoati na. Nicahax, “¿Jënahuariaxo raca tërohacaxëhi ni rësonish cabo sa? ¿Jëni ca yora jayacaxëcahi ni sa, ja bëso tëquëxëquë no?” icaxëcani quiha pë.

³⁶ Yoyoxëni tsi xo toca ca ja nicacanaina iquia. Shinaparicana. Joconox pari tsi mai tsi toa bëro maihuahaca-parixëti xo. Ja rësoparixëti quiha.

³⁷ Banapiquí tsi jahuë bëro yoi banaqui noa, jahuë jihui nomari. Jahuëcara ca ma banahai ca bëro jamëri tsi xo toa ja jochahaina.

38 Toa bëro ma banano tsi ja qui yora paxa ca aqui Dios, naa ja qui jia ca yora. Jabi jatiroha ca bëro qui jahuë yora yoi ca ahì quiha. Ja iqui tsi jamëri jamëri tsi xo toa ja jococanaina.

39 Jascaria tsi tobi jamëri ca nami bo ri. Tobi nohiria nami. Tobi yohina nami. Jaquirima tsi xo isaca nami. Jasca, jamëri tsi xo sanino nami ri. Tihi cabo tsi xo jamëri.

40 Jascaria tsi xo naipá ca jahuë bo. Noqui rima tsi xo ángel yora bo. Maí ca nohiria jamëri tsi xo jato oquë ri.

41 Jascaria, jamëri tsi xo bari, oxë, huishti bo. Oxë huahuahai ca quirima tsi xo bari huahuahaina. Jamëri tsi xo huishti huahuahai ri. Jasca, huësti huishti jamëri tsi xo huishti huëtsa huahuahaina. Yama tsi xo jaharisi cato ra.

42 Jabi tocaxëhi quiha ra, rësonish cabo bësotëquëxëquë no. Jaboqui porohi quiha maihuahacahax ca yora. Jama, porotimaxëni tsi xo toa tëronoxëti cato.

43 Yoiria tsi xo toa maihuahacahax ca yora ra. Anomariaxëhi quiha toa tëronoxëti cato. Chamayama tsi xo toa maihuahacahax cato. Chama jayaxëhi quiha toa tëronoxëti cato.

44 Noba noma yora tsi xo toa ja maihuahacahaina. Jama, ja tërohacaquë tsi mana ca yora ixëqui ra. Jabi tobi dos ca yora jamëri cabo. Huësti tsi xo toa noba noma yora yoi. Rësoxëhi quiha toa. Jasca, tobi xo yora huëtsa, naa Diós noqui axëhai ca mana ca yora.

45 Jabi jariapari ca joni Adán iniquë. Bësohai ca nohiria ja manëni quiha. Jama, nohiria bësomati ibo-iboria toa segundo ca joni manëni quiha, naa Cristo.

46 ¿Tsayacanai? Jariapari tsi xo toa noba noma yora. Jaquirëquë tsi xo toa Diós noqui axëhai ca yora, naa noba mana ca yora.

47 Mai cospó tsi toa jariapari ca joni acacani quiha. Tocamaxo toa segundo cato. Mana ax ja joni quiha.

48 Jabi cospó tsi acacani ca Adán jascaria xo noqui maí ca bësohai ca nohiria bo. Jama, mana ca joni jascariaxëhi quiha Cristó-na bo.

49 Jaboqui Adán yora jascaria ca jaya xo noa. Jahuë noma jabi no bini quiha. Jascaria tsi mana ca joni yora jascaria ca jayaxëqui noa ra. Jahuë mana ca jabí tsi acacaxëhi quiha noa.

50 E yoacatsai ca tsi xo naa ëbë xatë bá. Niacana: Mana, naa Diós otohái ca qui jicotimaxëniria tsi xo toa noba noma yora bo iquia. Bëso-bësopaotimaxëniria ca tsi xo naa noba rësohai ca yora bo.

51 Mato parayamaquia. Jiaría ca yoahama ca jahuë bo mato yoaquia: Rësoyamaxëqui noa, naa noqui tëquëta.

52 Mëri tsi, naa bëxtiria tsi yora paxa ca noqui acacaxëhi quiha jaroha ca trompeta xoohacaxëquë no. Toa trompeta xoohacano tsi tërohacaxëqui toa rësonish ca chahahuacanaibo pari. Rësotimaxëni ca yora paxa ca jayacaxëceni quiha. Jatsi jabitihuahacaxëqui noa, naa noqui bëso cabo.

53 Porotimaxëni ca yora sahuëxëhi quiha noba porohai ca yora bo iquia. Rësotimaxëni ca yora rarinaxëti quiha noba rësohai ca yora bo.

54 Jabi toa rësotimaxëniria ca yora no sahuëno tsi jatihuahacaxëqui Quënëhacanish cabo, naa “Quëyohacaquë no rësohaina ra. Jia tsi xo no bëbohaina” iquiina.

55 ¿Tsayacanai? Noqui bëbotimaxëni tsi xo no rësohaina ra. Rësohai qui raquëyamaqui noa.

56 Jabi jocha chama tahëhax tsi rësoqui noa. Jasca, Moisés yoba tahëxo tsi noqui quësoti chama jaya xo jocha ra.

⁵⁷ Jama, Dios qui “Gracias” iqui noa, naa dos ca chama bo bëboti mëtsa no nori iqui na. Noba Ibo Jesucristó tsi noqui bëbomahi quihã Dios.

⁵⁸ Jatsi chamatsicana, ëbë xatë bá. Mahitsa ca tiisí tsi mëpíhacayamacana. Jasca, Iboya yonoco ma ariano. Tocapimano tsi mahitsama ixëhi quihã Ibo bax ma acaina iquia.

16

Noitiria cabo qui ofrenda acaina

¹ Dios nohiria bo bax, naa Jerusalén ca noitiria cabo bax parata yoati tsi yobacasquia, jia ca ati ma cahëno iquish na. Galata maí ca iglesia bo ë yobani ca jasca ca tsi xo naa yoba ri. Nëcacana:

² Jatiroha ca domingó tsi mato sueldo quima ca parata xatë ma janaxëti xo ofrenda qui. Tocapimano tsi ofrenda huëtsa ë catiayamaxëti xo, mato qui ë shishoxëquë no.

³ Mato qui cahëxo tsi mato ofrenda raaxëquia Jerusalén qui. Mato qui jia ca joni bo ya tsi mato ofrenda raahacaxëti xo iquia. Jasca, naa joni bo qui joihuati carta bo axëquia, jia tsi Jerusalén qui ja cahëcano.

⁴ Jasca, Jerusalén qui ë caapino tsi ë bëta ja bocano jato ri.

Pablo Corinto cabo qui shishocasnina

⁵ Jaboqui Macedoniá ca chahahuacanaibo qui shishoparicasquia.

⁶ Shishoquiria tsi mato qui caxëquia chitëxëna. Naama matsitiyá tsi ë chitëmitsa mato bëta. Jaquirëquë jia tsi rëquë ëa raati xëqui mato iquia, ë cahai ca jahuëniacara ca qui.

⁷ Johax mëri tsi nacocasyama xo ëa ra. Dios qui jia pi no tsi naama tsi chitëxëquia johax na.

⁸ Jaboqui canoma xo ëa. Efesó tsi chitëparicasquia Pentecostés fiesta bari quëshpi na.

⁹ Jasca, nëa xo tsi huëstima ca xaba jaya xo ëa, Dios yonoco axëna. Jasca, jari huëstima tsi xo toa Dios Chani pasomaha cabo nëá no rë.

Timoteo – Apolos

¹⁰⁻¹¹ Mato qui Timoteo shishopino tsi jia tsi toa joni joihuacana. Dios bax yonocohi quihã, naa ëa jascaria. Joihuaxo tsi chahahuacana ra, Dios yonoco ja acai quëshpi na. Jasca, toa joni ma mëbino jia tsi jahari ë qui ja jono. Noho carta bëcanaibo bacaquë tsi jaha pasoxëquia jisti.

¹² Jasca, Apolos mato qui shishomacasquia. “Naa carta bohã ca xatë bo ya mi cano mia ri” i ja qui ë quë. Jaboqui cacasyama xo rë. Jari shinahi quihã. Tonia mato qui caxëhi quihã xaba huëtsa tsëquëquë no.

Jaroha ca chani

¹³ Quiniacaxëcahuë. Tobi quihã mahitsa ca chani. Jaha tsi Dios yoba ó tsi coshicana. Jasca, chahahuayamacanaibo qui raquëyamacana. Chamacahuë.

¹⁴ Noixo tsi jatiroha ca ma ano ra.

¹⁵ Jasca, Estéfnas, jahuë xobó cabo, tihi cabo yoati tsi nicacasquia. Jaria-para ca Cristo qui bëbohacànish cabo ja icani quihã Acaya maí no. Dios nohiria bo ja mëbiriacani quihã noixo na.

¹⁶ Jia tsi xo toca ca nohiria bo. Jabi toca ca nohiria bá pi mato rëquëninino tsi jato yoba nicacana. Jia tsi xo toca ca nohiria bá mato rëquëninihaina iquia, naa mato xërëquë ca yonocoriacanaibo.

¹⁷ Jasca, rani-raniquia Estéfnas, Fortunato, Acaico, tihi cabá ëa jisi bëcãni iqui na. Jaboqui ëa mëbicani quihã mato tahëxo na.

¹⁸ Nēa xo tsi ēa ranihuacani quiha, naa mato ja ranihuapaoni jascaria. Nēca ca joni bo ma chahahuaxēti xō, jato yonoco jia ca iqui na.

Joihuahaina

¹⁹ Mato joihuaqui nēá ca iglesiá cabo, naa Asia maí ca chahahuacanaibo. Mato joihuacatsi quiha Aquila, Priscila, jato xobó ca aracanaibo.

²⁰ Mato joihuahi quiha nēá ca chahahuacanaibo tēquēta.

²¹ Jarohari tsi mato joihuaquia ēa ri, ē quēnēhai cató no.

²² Jasca, yoshihuahacaxēti xo toa tsohuēcara ca noba Ibo noiyamahai cato. Noba Ibo jono ra.

²³ Noba Ibo Jesús mato noino ra.

²⁴ Jesucristó no bax ani iqui tsi mato tēquē noiriaquia ra. Iquē.

Segunda Carta Del Apostol San Pablo a Los Corintios

Corintó ca iglesia Pabló joihuanina

¹ Pablo, naa Jesucristo yonati tsi xo naa carta quënëti ibo. Jabi ëa Diós biniquë ra, jahuë Chani chitahëhuati ibo iti. Jatsi Corintó ca chahahuacanaibo, Acaya maí ca chahahuacanaibo, tihí cabo joihuaquia. Jasca, mato joihuahi quíha Timoteo ri, naa ë bëta ax tsi yonocobëquihai cato.

² Noba Jahëpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihí cabá mato shomahuano. Mato ja ranihuacano ra.

Ibo bax Pabló tënënina

³ Jabi Dios qui, naa noba Jesucristo Jahëpa qui “Gracias” iquia ra. Noqui shomahuati Ibo-iboria tsi xo toa noba Jahëpa ra. No tënëpino tsi noqui mëbixëhi quíha ra, mëbiti ibo-iboria ja nori iqui na.

⁴ No cohuëno tsi noqui chamahuahi quíha ra. Tocahi quíha, nohiria huëtza bo no mëbino iquish na, ja cohuënacaquë no. Diós noqui mëbini jascaria tsi jato mëbipixëqui noa noqui ri.

⁵ Jasca, anomaria tsi xo toa no bax Cristó tënënina ra. Ja iqui tsi no mëbiriahacaniquë. Jatsi jaboqui tënëpihi tsi mëbiriahacaxëquia ëa ri ra, Cristo chamá no.

⁶⁻⁷ Jasca, mëbihacaxëqui mato ri, Dios Chani ë yoahai iqui tsi ë tënëxëquë no. Ea Cristó mëbihai ca tsayacahuë. Tsayapiquí tsi Diós xabahamati quinia cahëxëqui mato iquia. Jasca, ëa jascaria tsi ma tënëno tsi mato mëbixëhi quíha Dios ra, ëa ja mëbihai jascaria. Mato parayamaquia. Mato mëbixëhi quíha ja bax ma tënëxëquë no.

⁸ Nicapáricana, ëbë xatë bá. Asia maí xo tsi quíha anomaria ë tënëniquë iquia Ibo bax na. Noho coshi oquë ë tënëhai ini quíha. Toatiyá tsi chamayama cohuë ë iniquë. Huëjë noho shina ini quíha rë. Ja iqui tsi bësoti ó ë pasoyamaniquë.

⁹ Toatiyá tsi “Rësopaimaria xo ëa rë” i ë niquë tënëhi na. Jama, tocajaniquë ra, ë químa Dios quiri, naa nohiria bo Bësomati Ibo-iboria quiri ë bësono iquish na.

¹⁰ Jatsi ëa Ibobá mëbi-mëbiniquë ra. Ja iqui tsi ë rësoyamaniquë. Jasca pi xaba huëtzá tsi ë tënëtëquëno tsi ëa mëbitëquëxëhi quíha Dios iquia.

¹¹ Jatsi ë bax bëhoxcana, preso químa ë paquëmahacano iquish na. Japi ë bax huëstima ca nohiria bo bëhoxno tsi oquë-oquëriaxëhi quíha toa “Gracias” i-icanai bo ra, Diós ëa mëbixëquë no.

Pablo bamanina Corinto yaca qui caxëna

¹² Ranixo tsi ë yoacatsai ca tsi xo naa: Dios Chani yoaquí tsi mato yoi, nohiria huëtza bo, tihí cabo ë parayamaniquë ra. Jiaria noho jabi i-ini quíha mato bëta ë iniquë no. Jasca, yama tsi xo toa yoi ca ë anina iquia ra, nohiria huëtza bo xërëquë xo na. Jabi ëa noixo tsi quíha jahuë chamá tsi Diós ëa mëbi-mëbiniquë ra jia ca ë ano iquish na. Jasca, toca tsi mato mëbicasquia ëa ri, noho tiísí tsi nomari.

¹³ Jasca, naa carta quënëpama tsi bëroria ca chani quënëcasquia, noho chani tëquë ma cahëyoino iquish na. Yama tsi xo toa noho carta ó ca jonë ca chani ra. Mato parayamaquia quënëquí na.

14 Jaboqui jia tsi ëa ma cahëyoiyamamitsa rë. Jama, huësti barí tsi ëa cahëyoixëqui mato tia, noba Ibo Jesu joxëquë no. Toa barí tsi ranixëqui mato, mato bax ë ani quëshpi na. Jasca, mato qui ranixëquia ëa ri.

15 Nëca tsi shinaquí tsi mato qui shishoti planes ë aniquë mato ranihuatëquëcasquí na.

16 Jariapari tsi Macedonia mai qui capama tsi mato qui ë shishocasni quiha. Jaquirëquë, Macedonia ax riquiquiria tsi mato qui ë shishotëquëcasni quiha. Tihi tsi noho planes ini quiha. Toca tsi mato qui ë caarohapino tsi jodioba mai qui ëa raati ma mëbiquë aniquë tia. Jama, canoma ë ini quiha rë toatiyá no.

17 Jishopë. Naa carta bichí tsi Macedonia mai ó ë nori ca jisi tsi “Jocasyamaxo ra. Quiahi quiha ra” çixëhi ni mato sa ëa yoati na? Parahaxma tsi mato qui ë shishocasniquë iquia ra, canoma ë ini nori. Jabi paracani quiha huëstima ca Dios cahëyamacanaibo pë, jato planes aquí na.

18 Tocayamahai ca ëa xo naa ra. Jasca, ëa cahëyoihí quiha Dios. Noho planes aquí tsi parayamaquia.

19 Tsayacahuë. Dios Baquë Jesucristo Chani mato qui yoaquí tsi no parayamaniquë ra, naa Silvano, Timoteo, ëa. Jasca, parayamaquí Cristo ri. Chahahuahacaxëti xo jahuë Chani ra.

20 Jasca, Cristo iqui tsi jia tsi xo toa noqui Diós quëbihaina. Parayamaqui quiha. Jahuë Chani jatihuahi quiha ra. Jascaria tsi Jesucristo yonati bo no nori iqui tsi quiayamaquí noa, noqui ri, Dios oquëhuacasquí na.

21 Jabi Dios tsi xo toa noqui mëbihaina ra, jabi jiaria ca no jayano iquish na. Jasca, Dios tsi xo toa noquí raati ibo-iboria ra, jahuë Chani yoati.

22 Jasca, noqui chahahuacanaibo ja jiisaniquë, noqui ibohuaxëna. Jiisaxo tsi quiha Espíritu Santo noqui ja aniquë, parayamahai ca ja nori ca no cahëyoino iquish na.

23 Jaboquí Dios nicaquia mato qui ë quënëhai ca carta ja tsayano. Jatiroha ca cahëhi quiha. Mato parayamaquia ra quënëquí na. Mato qui ë shishoti planes ë rarinama-niquë pë, mato bërabihuacasyamaquí na. Caarohapixo tsi quiha mato ë raahaquë aniquë tia. Jabi ja tsi xo toa mato qui ë cacasyamani na. Mato ë raahacasyamani quiha.

24 Nicacana. Johax tsi mato bëta ax tsi yonocobëquinacasquia, ma rani-ranino iquish na, yonamis-hai ca ë nomari quëshpi na. Jabi jia tsi xo toa Cristo qui ma chitimihaina iquia.

2

1 ¿Tsayayamacanai? Mato cohuëhuacasyamahi tsi mato qui ë cacasyamaniquë. Ja iqui tsi planes huëtsa bo ë aniquë shinaxo na.

2 Jabi mato qui caarohapixo tsi mato ë cohuëhuaquë aniquë iquia yobaquí na. Jatsi çjënahuariaxo raca jia tsi mato cohuëhuahacahax cabá ëa ranihuaquë ani?

3 Ja tsi xo toa carta pari mato qui ë raaniquë mato yobaxëna, jocha quima ma casoparino iquish na. Toatiyá tsi caarohapihax tsi ë cohuëhuahacaquë aniquë ra toá ca jocha iqui na. Jama, jaboqui ranihuahacati ó pasoquia mato qui shishopihi na. Jatsi no rani-ranibëquinano ra.

4 Toa jariapari ca carta quënëpama tsi cohuëria ë iniquë. Quënëhi tsi ë araraniquë, mato cohuëhuacasyamahi na. Toca tsi mato ë yoba-yobaniquë, mato ë noihai ca ma cahëyoino iquish na.

Jochahuaxëni ca ja mëbicati xo

⁵ ¿Japa toá ca jochahuaxëni cato ra, naa noqui cohuëhuati ibo-iboria? Toa nicasquia. Ja iqui tsi ma tënë-tënëniquë rë. Jasca, pistia tsi è cohuëhuacaniquë ëa ri ja ani ca nicahax na. Jatsi quiniacaxëcahuë.

⁶ Jënima tsi xo toa jahuë jocha quëshpi toa joni ma copinina. Jama, jaboqui toa joni ma copihai ca ma jënëmati xo iquia. Copihacaquë toa joni ra.

⁷ Jaboqui jahuë jocha ma shina-bënoxëti xo iquia. Shina-bënoxo jaboqui toa joni ma mëbixëti xo, ja yosana-yosanayamano iquish na. Tonia iglesia ja jibayacasmitsa pë.

⁸ Jaboqui toa joni noitëquëcana iquia.

⁹ Jabi toa jariapari ca carta è quënëniquë, noho yoba pi ma nicaxëti nori ca cahëcasquí na. ¿Toa joni ma copini sa? Toatiyá tsi toa è cahëcasniquë ra.

¹⁰ Jama, jaboqui pi toa joni yoi ca ani ca ma shina-bënono tsi jahuë jocha shina-bënoxëquia ëa ri. Jabi Cristo bësojo xo tsi toa joni jocha shina-bënoxëquia ra, mato mëbixëna. ¿Tonia tobi ni toa è shina-bënoxëti ca jahuë huëtza bo sa?

¹¹ Jatsi toa jochahuaxëni ca mëbicasquia jaboqui, Satanás toa joni parayamano iquish na. Satanás planes, naa ja acatsai ca tsi xo yoixëneria. Toa cahëqui noa ra.

Troas yacatá tsi Pablo cohuënanina

¹² Jabi Troas yaca qui è cahëquë tsi quiha xaba jia ca è qui acacaniquë ra Cristo Chani jia ca yoati. Jasca, Troas qui cahëxo tsi noho rabëti Tito è jisyamaniquë rë. Jaha è pasoni quiha, mato ó ca chani nicaxëna. Yama a ra.

¹³ Ja iqui tsi è shina-huëjënaniquë, ëa ri. Jatsi jato joihuahax tsi riquicaya tsi Macedonia mai qui è caniquë.

Jesucristo chamá tsi bëboqui noa

¹⁴ Dios qui “Gracias” iquia, jia tsi noqui ja mëpilai ca quëshpi na ra. Jahuë Cristo yaxo tsi noqui bëbomahi quiha Dios ra. Jabi ëa ja bini quiha jahuë Chani pacanamati, jatiroha cató ca nohiria bá jahuë Cristo cahëyoino iquish na.

¹⁵⁻¹⁶ Jabi xabahamahacacanaibo qui perojome jascaria tsi xo toa Dios Chani è yoahaina ra. Dios qui jia quiha. Jama, nicacasyamacanaibo qui pisiria ca rësomahai ca coho jascaria tsi xo toa è yoahaina. Jama, xabahamahacacanaibo qui bësomati perojome jascaria tsi xo toa Chani ra. Anomaria tsi xo Dios Chani iquia. ¿Tsohuëcara ni toa Chani yoatí mëtsa cato sa?

¹⁷ Jabi huëtima tsi xo toa Dios Chani yoacanaibo, parata ganancia quëshpi na pë. Jahuë mishni bo mëtsaxëneria cabo jascaria tsi Dios Chani mëtsamiscani quiha pë. Jama, paraxoma tsi Dios Chani yoaquia ra, Diós ëa raani iqui na. Dios ranihuacasquia. Jabi Cristo iqui tsi toa Chani yoati mëtsa xo ëa ra.

3

Arati quinia paxa ca chani

¹ Nëca tsi è quënëno tsi ëmë è oquëhuacatsai ca ma quëscahuamitsa rë. Tocayamaquia ra. Jama, tocacani quiha è qui quësocanaibo iquia. Tsayacahuë. Jato ti tsi xo toa jamë oquëhuacanaibo. ¿Jato yoi oquëhuati carta bo bëyamayamacahi ni, jia tsi iglesiá ca nohiria bá jato joihuano iquish na? Jasca, iglesia huëtza bo qui canox pari tsi mato quima ca carta ó quëëcani quiha pë, iglesia huëtza bo jismati.

² Tocayamaquia ra. Noho carta yoi bo xo mato ra. Noho shina ó tsi quënëhacani quiha Ibo qui ma chitiminina iquia. Jaboqui jatiroha cabo qui yoahacahi quiha ma inina, naa cartá yoahai jascaria.

³ Toca tsi Cristo quima quënënish ca carta jascaria xo mato ra, noho yonoco ma nori iqui na. Tintá tsi naa carta quënëhacayamani quiha Dios Espiritu

Santó tsi ja nori. Jasca, maxax para cato ó tsi ja quëñëyamahacani quiha, naa Moisés yoba quëñëhacani jascaria. Jama, nohiria ba shina ó tsi quëñëhacahi quiha Ibo bax ma acaina.

⁴ Parayamaquia. Dios bësojó tsi mato xërëquë ca ë ani ca yonoco qui bërabiyamaquia Cristo chamá no.

⁵ Jënima tsi xo toa ë anina iquia, jahuë chama iqui na. Jasca, tiisi pi ë qui Diós ayamarohano tsi çjënahuariaxo raca jahuë Chani ë yoaquë ana?

⁶ Dios tsi xo toa ëa rohahuati Ibo, jahuë xabahamati quinia paxa ca Chani ë yoano. Jabi Moisés quëñëni ca yobá tsi nohiria quësohacapaoni quiha nati. Jama, naa ë yoahai ca quinia paxá tsi xabahamahacahi quiha nohiria, Espíritu Santo chamá no.

Xabahamati quinia paxa ca Chani

⁷ Jabi Moisés yoba oquë-oquëria tsi xo Cristo Chani ra. Jabi maxax para cato ó tsi quiha Moisés yoba quëñëhacaniquë. Jasca, nohiria bo qui toa yoba acacaquë tsi quiha anomaria toa Maca SináI bajra-bajrahai ca iniquë ra. Toatiyá tsi Dios oquë-oquëria jismahacani quiha. Jasca, bajra-bajraniquë Moisés bëmana, maca ax ja rënichiquë no. Jahuë bëmana ó ca huëa tsayanoma toa nohiria bo ini quiha. Naamayamani quiha toa jahuë bëmana ó ca huëa. Tsayacahuë. Oquë jayapaoniquë toa noqui quësohai ca namëcatsai ca yoba ra.

⁸ Jama, jaboqui oquë-oquëria ca tsi xo toa Espíritu Santó acaina. Noqui bësomahai ca tsi xo toa ra.

⁹ Jabi oquë jayani quiha toa Moisés yobá tsi nohiria bo Diós othai ca xabaca iquia. Jama, oquë-oquëria ca tsi xo naa nohiria bo mëstëhuahai ca Espíritu Santo xabaca.

¹⁰ Jabi noqui jiarra i-ipaoni quiha toa jariapari ca yoba xabaca. Jama, jaboqui mahitsa tsi xo toa oquë iqui noa, naa xabahamati quinia paxa ca xabaca oquë iqui na.

¹¹ Jabija. Oquë jayapaoni quiha toa nahai ca jariapari ca xabaca. Jama, oquë-oquëriaxëhi quiha naa i-ipaohai ca quinia paxa cato ra.

¹² Jabi bëboxëhi quiha Cristo Chani ra. Toa ó pasohi tsi raquëhaxma tsi mato qui chaniquia.

¹³ Jabi Dios Chani yoaquí tsi jatiroha ca bërohuacasquia ra. Yama tsi xo toa ë mapacatsaina. Jama, tocayamani quiha Moisés yamabo ra. ¿Raiti tsi jahuë bëmana ja bëmapayamayamani, jahuë bëmana ó ca oquë Israél ca nohiria bá tsayayamano iquish na? Bërohuahacayamani quiha toa huinocahai ca oquë ra. Ja jisyamacani quiha.

¹⁴ Jasca, toa nohiria ba shina quëstohuahacaniquë rë. Toa arati quinia huinocati nori ca ja cahëyamacani quiha rë. Jabi jasca pi ca xo jaboqui pë. Moisés yamabá quëñëni ca tsayaquí tsi toa arati quinia jatihuahacani nori ca cahëyamacani quiha pë. Jama, mëbihacaxëhi quiha toa jato shina mapahai ca raiti, Cristo qui ja chitimicaxëcaquë no.

¹⁵ Tsayacahuë. Jaboqui Moisés quëñëni ca ja nicacano tsi jari mapahaca tsi xo toa jato shinanã rë. Toa arati quinia jatihuahacani nori ca jari cahëyamayoicani quiha rë.

¹⁶ Jama, Ibo Cristo qui nohiria bësono tsi mëbihacaxëhi quiha toa jahuë shina mapahai ca raiti ra. Jatsi jabija ca cahëyoicaxëcãni quiha.

¹⁷ Jabi Ibo Cristo tsi xo toa jocha quima noqui paquëmati Espíritu Santo ra. Jasca, Espíritu Santo jaya cabo tsi xo toa Moisés yoba quima paquëmahacahax cabo, quinia paxa ca ja banahuacano.

¹ Jabi Ibo Cristo oquë jismahi quiha noqui chahahuacanaibo tēquë, naa Moisés yamá Dios oquë jismani jascaria. Toa oquë jascaria tsi manēhi quiha noba noma jabi. Iboha iquiria noqui manēmahi quiha ra. Ibo Cristo, naa Espiritu Santo yonoco tsi xo naa ra.

4

¹ Jabi jahuë Chani ototi, yonoco Diós è qui aniquë ra, èa noiquí na. Ja iqui tsi coshi xo èa, jahuë yonoco axëna.

² Jasca, quinia jiaxëni cató tsi yonococasquia, Dios yonoco aqui na. E qui yoi tsi xo toa yoaxoma tsi è acaina, mato paraxëna. Nohiria bo paracasyama xo èa, chaniquí na. Jasca, Dios Chani rarínamayamaquia yoaquí na ra. Jabija ca roha ca chanihai ca èa xo naa iquia. Ja tsi xo toa “Jía tsi xo toa ja yoahaina” icaxëcani quiha nohiria bo, jabija ca è chaniha ca ja nicacaquë no. Noho quinia tsi xo toa, Dios Chani è yoaquë no. Jasca, è acai ca jisqui Dios ri.

³ Jama, tobi xo toa noho chani nicacasyamacanaibo rë, naa tēntiya qui bocanaibo. Jato qui bëronoma tsi xo toa è yoahai ca chani jia cato.

⁴ Satanás, naa maí ca yonamixëneria ca iqui tsi èa chahuayamacani quiha pë. Satanás tsi xo toa Dios cahëyamacanaibo bëcohuahaina ra. Tocaqui quiha, jabija ca huëahai ca Chani ja nicayamacano iquish na. Jama, Cristo oquë, naa Dios jaria-jaria ja nori ca bërohuahi quiha toa è yoahai ca chani ra.

⁵ Jasca, Dios Chani yoahi tsi emë yoati tsi chaniyamaquia. Jama, “Ibo-iboria tsi xo Jesucristo” iquia. Jasca “Jesu iquí tsi mato yonati roha xo èa” iquia. Tih tsi xo toa è yoahaina Dios Chani yoaquí na.

⁶ Anomaria tsi xo noba Dios ra. Noba shina ó tsi jahuë huëa huahuamahi quiha, naa “Tsëmo ó tsi huëa huahuano” inish cato. Ja iqui tsi Dios oquë yoi ca cahëyoiqui noa. Jabi toa oquë jahuë Cristó jisiquimani quiha, naa Dios oquë Moisés bëmaná jisiquimani jascaria.

Chani chitahëhuati iboba yonoco

⁷ Jabi jahuë copixëneria ca Chani Diós è qui aniquë pa, nohiria bo qui è bono. Chamayama ca iriama ca joni ca èa xo naa ra. ¿Jëneriaxo tsi Diós èa bini pa? Caca yoixëneria cató tsi copixëneria ca jahuë bo nohiria bohai ca jascaria xo toa Diós acaina iquia. Jabi Diós tocani quiha, jahuë copixëneria ca Chani è qui ja quë no. Ja iqui tsi jahuë Chani è yoano tsi jisiquihi quiha Dios chama roha, chama yama ca è nori iqui na.

⁸ Toa Chani iqui tsi èa yosih quiha nohiria bo rë; jama, bëbohacatimaxëni è nori. “¿Jënahuariaxëhi ni èa sa?” i è mitsa; jama, cohuëyama ca è nori.

⁹ Huëstima tsi xo toa èa pasomaha cabo, è bëta Dios nori. Mai qui è niahacanicuë; jama, jari bëso è nori.

¹⁰ Jatiroha ca barí tsi bërohuahacahi quiha noho yora rë, namëhacati, naa Jesu tēnëmahacani jascaria. Jasca, ja tēnhaina, ja nahaina, tih cabo Jesú bëboni jascaria tsi bëboxëquia èa ri. E nohó ca Jesu jabi jisiquimahacaxëti xo ra.

¹¹ Jabi Jesu tahëhax tsi nati aroha-arohahacahi quiha noho yora rë, no nohó ca Jesu jabi nohiria bá jisno iquish na.

¹² Jabi Dios Chani è yoahai iqui tsi jatiroha ca barí tsi rësoti basima xo èa iquia. Jama, naa Chani iqui tsi mato ó tsi bësohi quiha Cristo ra.

¹³ Jabi Dios Chani yoahi tsi Cristo qui chitimiquia, èa ja mëbino iquish na, naa David yamabo Dios qui chitimini jascaria. Quënhëhacanih cabo ó tsi “E chaniquë, Dios qui chitimih na ra” i David yamabo ni quiha. Jabi tocaquia èa ri chanihi na.

14 Jasca, Dios Chani yoapama tsi rësohai qui raquëyamaquia ra. Jabi noba Jesu tsayacana. ¿Noba Ibo Jesu Diós bësotëquëmamayamani? Jatsi, jahuë Jesu yaxo tsi noqui ri bësomaxëhi quiha ra. Toa barí tsi ja bësój tsi niixëqui noa, noqui tëquëta ra.

15 ¿Tsayacana? E tënë-tënëniquë ra, ma mëbihacano iquish na. E acai cató tsi pacanamahacahi quiha Dios noihai ca Chani ra. Toca tsi shomahuahacaxëhi quiha nohiria huëstima cabo. Jatsi toa barí tsi anomariaxëhi quiha toa Dios qui “Gracias” icanaibo iquia. Jatsi Dios oquëhuahacano ra.

16 Jabi bësotëquëxëqui noa ra. Ja iqui tsi shina-huëjënayamaquia, Dios yonoco aquí na. Jabi noho yora tsi xo toa chonihaina. Sirinahi quiha. Jama, noho shina tsi xo toa coshi-coshiria, jatiroha ca barí tsi ja chamahuahacahai quëshpi na.

17 Jabi jaboqui ë qui iriama tsi xo toa ë tënëhaina. Naamayamaxëhi quiha ra. Iriama tsi xo. Jama, ë tënëhai quëshpi tsi copihacaxëquia toa barí no. Anomariaxëhi quiha toa i-ipaochai ca premio iquia.

18 Jatsi bësopama tsi naa maí ca bëroria ca jahuë bo ó quëëyamaquia. Jama, mana ca jisnoma ca jahuë bo ó quëëriaquia ra bixëna. Jabi naamayamaxëhi quiha naa noqui bëroria ca maí ca jahuë bo. Jama, i-ipaochai ca jahuë bo tsi xo toa no jisyamahaina ra.

5

1 Nicaparicana. Noho yora, naa noho oxti yoi rësono tsi yora paxa ca ë qui axëqui Dios, toa barí no ra. Ja acai ca yora ixëhi quiha, joni bá aca ca ja nomari. Toa barí tsi i-ipaochai ca yora jayaxëquia ra.

2 Jabi jaboqui tsi bësopama tsi ëësiquia, naa noho mana ca yora sahuëcatsi na. Jabiticasquia ra.

3 Jasca, toa yora sahuëhax tsoboco iyamaxëhi quiha noho shinana, Ibo bacaquë no.

4 Jaboqui bësopama tsi oxtí tsi ë racahai ria tsi xo toa noho yora ó tsi ë bësohaina. E qui pistia yoi quiha. Jasca, rësocasyamaha tsi ëësiquia rë. Rësocasyama xo ëa, Ibo jonox pari no. Bësopama tsi jabiticasquia toa barí no. Rësoxoma tsi noho yora paxa ca sahuëcasquia ra.

5 Jabi Dios tsi xo toa ëa jabitihuacatsaina. Ja tsi xo toa ëa rohahuahi quiha toa barí quëshpi na. Jasca, jahuë Espiritu Santo ë qui ja ani quiha, ë bax ja axëhai ca ë shina-bënoyamano iquish na.

6 Noho mana ca yora ó pasohi tsi raquëyamaquia. Jama, noho yora yoi ó tsi bësohi tsi Ibo ya iyamapiquia rë.

7 Jasca, jisnoma xo noba Ibo; jama, “Ja bëtaxëquia” iquia, ja qui chitimihina.

8 Raquëhaxma tsi jaha pasoquia. Ja iqui tsi ë qui jënima tsi xo toa ë rësohaina. Rësohi tsi Ibo ya ixëquia ra.

9 Ja tsi xo toa Ibo yoi ranihuacasquia ra bësouí na. Jasca, rësoxo tsi jari Ibo ranihuacasquia toa jo xo na.

10 Jabi toa barí tsëquëno tsi Cristo copiti tshoti bësój tsi niixëqui noa noqui tëquëta copihacaxëti. Toa xo tsi noba copi bixëqui noa ra. Jatsi jia ca no anina, yoi ca no anina, tihí cabo quëshpi tsi copihacaxëhi quiha noa.

Rabënamati chani

11 Jabi raquë-raquëria tsi xo toa Ibobá copihaina. Jaha tsi quinia-quiniaquia nohiria bo qui chanihina. Jabi Ibo bax nohiria bo bëbocatsai ca ëa xo naa ra. Noho shina cahëriahi quiha Dios ra. Jasca, noho shina yoi ma cahëno mato ri.

¹² Jabi nëca tsi chaniquí tsi emë oquëhuacasyama xo ëa ra. Jama, xaba mato qui acasquia ë qui ma ranino. Jasca, toá ca ëa ocahuamiscanaibo quëbiti mëtsa ma ino ra. Nohiria ba tiisi, nohiria jaria, tihi cabo roha chani-chanihi quiha toa joni bo pë. “Jia tsi xo toa no acaina ra” icani quiha pë, mahitsa ja nori.

¹³ Jasca, Dios yonoco ë aria-ariahai iqui tsi yoyoxëni ca ë nori ca quëscahuacani quiha toa joni bo rë. ¿Ocamani? Yoyopiquí tsi Dios bax naa yoyo jaya xo ëa iquia, mato mëbicasquí na.

¹⁴ Jabi noqui Cristó noi-noiriahai ca shinaquí tsi jahuë yonoco aria-ariasquia ra. Tsayacahuë. Jatiroha ca nohiria bo bax huësti ca joni rësoniquë. Ja rësoquë tsi quiha rarinaniquë jatiroha ca nohiria ba iti. Tobi quiha toa bëso yoi cabo, naa Cristo cahëcanaibo. Tobi quiha toa bëso yama cabo, naa Cristo cahëyamacanaibo.

¹⁵ Ja tsi xo toa no bax rësonish ca bësetëquëmahacanish ca no ranihuaxëti xo, naa noqui bëso yoi cabo. Nomë bax no bësoyamano ra. Ja tsi xo toa jatiroha cabo bax ja nani quiha.

¹⁶ Jasca, ë rarinani iqui tsi jamëri tsi xo toa nohiria yoati ë shina-shinahaina jaboqui ra. Chahahuanox pari tsi quiha noho noma jabi quiniá tsi nohiria tanamahi ë i-ipaoniquë rë jato cahëyoixëna. Toa quiniá tsi Cristo ri ë tanamani quiha mahitsa. Cristo ë cahëyoini ca ë quëscahua-paoniquë pë. Jama, jaboqui toayamaquia ra, chahahuahax na.

¹⁷ Jabi Cristó nohiria rarinamano tsi nohiria paxa ca manëhi quiha. Huinocahi quiha jahuë jabi siri. Jabi paxa ca bichi quiha ra.

¹⁸ Jabi Diós acai ca tsi xo toa no xabahamahacahaina. Cristo ini cató tsi jahuë rabëti bo noqui manëmacatsi quiha. Jasca, Dios tsi xo toa noqui rabënamati yonoco acaina ja tahëxo na.

¹⁹ ¿Tsayacanai? Nohiria bo tëquë ya tsi rabënacatsi quiha Dios, jahuë Cristó no. Ja acani ca jocha cuenta jato pasomaha tocachacayamani quiha ra. Jasca, toa rabënamati chani noqui Diós aniquë yoati. Tihi ca tsi xo toa no yoaxëti cató.

²⁰ Ja tsi xo toa Cristo Chani bohái ca ëa xo naa. Noho chaní tsi mato qui chanihi quiha Dios ra. Jatsi Dios ya ma rabënamahacano iquia ra.

²¹ Jabi jocha yama jahuë Cristo iniquë. Jama, no bax jahuë Cristo Diós jochahuaniquë ra, jahuë Cristo ini cató tsi jahuë mëstë no jayano iquish na.

6

¹ Jasca, Dios ya yonocobëquipama tsi mato yoba-yobariaquia. Mato noi-noiriahí quiha Dios iquia ra. Ja tsi toa ja noihai ca quima casoyamacana iquia. Mahitsa mato ja noiyamano ra.

² Jatsi Dios Chani nicaparicana:

“E qui xaba jia cató tsi mato ë nicaquë ra.

Nicaxo tsi mato ë mëbiquë toa xabahamahacati barí no”

i Dios ni quiha. Nicacapa. Jaboqui tsi mato mëbicsati quiha Dios ra. Jaboqui tsi xo toa xabahamahacaxëti bari ra.

³ Jasca, Dios yonoco aquí tsi quinia-quiniaquia, ë qui nohiria bo quësoyamano iquish na. ¿Jato qui yoi ma ni ë acaina? Jabi, “Anoma tsi xo toa Dios yonoco ja acaina ra” i jaca mitsa ëa yoati na, Dios yonati bo qui quësocascani na.

⁴ Jama, yonocoquí tsi Dios yonati roha ë nori ca jismacasquia jatiroha ca ë acai cató no. Dios yonati xo tsi tënë-tënëquia ra. Ea nohiria bá yospino tsi Dios yonati ë nori ca jismaquia. Ja iqui tsi ë binianiquë. Tënëhi tsi ë yosanayamaniquë.

⁵ Jasca, ë sëtiahacanicuë; preso qui ë nanëhacanicuë; ë qui nohiria bo caxacaxanicuë; ë yonocorianicuë; coshi ini quiha noho bëro; ë paxnanicuë; tihi tsi ë tënë-tënënicuë ra Dios yonati xo na.

⁶ Jasca, jahuë yonoco aquí tsi noho jabi jiaxëni cató tsi Dios yonati ë nori ca jismaquia naa ë acai cató no. Tsayacahuë. E yoyoyamanicuë; Dios Chani ë cahëyoinicuë; ë yosanayamanicuë; nohiria bo ë mëbiniqüë. Tihi cató tsi Dios yonati ë ini ca ë jismani quiha. Jasca, ë bëta Espíritu Santo iniquë; nohiria bo ë noiyoinicuë;

⁷ ë quiaayamanicuë; Dios chama ë jayanicuë; tihi ca tsi ë ini quiha jahuë yonoco aquí na. Tihi ca jabi bo tsi xo toa noho mëstë ca arma quiha, naa noho bëboti arma, noho quiniamati arma.

⁸ Dios Chani ë yoano tsi tobi xo toa ëa oquëhuacanaibo; jama, tobi ë qui cacacanaibo nori. Tobi xo toa ëa ranicanaibo rë; jama, tobi toa jia tsi ëa cacahuacanaibo nori. Jabija ca ë chanino tsi tobi xo toa ëa quiahuacanaibo rë.

⁹ Tobi quiha ë quima casocanaibo rë, jama, tobi toa ëa cahëyoihai ca chahahuacanaibo nori. Huëstima tsi ë rësopicasnicuë jari bëso ë nori Dios Chani yoaxëna. Rësoti basima iroha-irohaquia, jari bëso ë nori.

¹⁰ Cohuë ë nori ca quëscahuacani quiha ra; jama, ranihai ca ë nori. Noitiria ca ë nori ca quëscahuacani quiha; nohiria bo mëbiti mëtsa ë nori. Mëquëya ca ë nori ca quëscahuacani quiha; narisyamahai ca ë nori, naa ëa Dios Chani yoahai cato.

¹¹ Jisa, noho Corintó ca rabëti bá. Bëroria tsi mato qui chaniquia ra. Mato parayamaquia chaniquí na. Jatiroha ca ë shinahai ca bërohuaquia.

¹² Jatsi mato noi-noiriaquia iquia. Mato qui caxayama xo ëa ra. Jama, mato ri tsi xo toa ëa joihuacasyamahaina iquia. ¿Jëniriexo ëa noiynamacanaí sa?

¹³ Jaha tsi mato yoba-yobariaquia rë, naa jahuë xocobo jahëpá yobahai jascaria. Ea noitsacana iquia ra, naa mato ë noihai jascaria.

Chahahuayamacanaibo ya rabënyamacana

¹⁴ Yobahi tsi Dios cahëyamacanaibo ya rabënyamacana. Jato noma jabi banahuayamacana iquia ra. ¿Jënahuarihax raca dos ca quinia bo, naa mëstëxëni ca quinia, anoma ca quinia, tihi cabo jia tsi ibëquinana? Jamëri ca xo ra. Jasca, ¿jënahuarihax raca tsëmo, huëa, tihi cabo ibëquinana? Jamëri ca xo.

¹⁵ Jasca, ¿jënahuariexo raca dos ca ibo bo, naa Satanás, Cristo, tihi cabo ma jayana? ¿Jënahuarihax raca Dios cahëyamacanaibo, chahahuacanaibo, tihi cabo rabë nabëquiyoina?

¹⁶ ¿Jënahuarihax raca Dios iti-itiria, mahitsa ca dios ba iti-itiria, tihi cabo no jaxcamënamana? Quiniacaxëcahuë. Bësohai ca Dios iti-itiria tsi xo noqui ra. Nicacapa. Diós yoani ca tsi xo naa:

“Noho nohiria bo ó tsi racaxëquia.

Jato bëta tsi co-coxëquia.

Jasca, jato Dios yoi ixëquia ra;

Noho nohiria yoi bo icaxëcani quiha jato ri”

i ja ni quiha.

¹⁷ Jasca,

“Jato quima tsëquëcana.

Jato bëta rabënyamacana.

Jato yoi ca jabi pí ma basino tsi mato bixëquia ra.

¹⁸ Jatsi mato Jahëpa yoi ixëquia.

Jasca, noho baquë bo, noho jahi bo, tihi cabo ixëqui mato ra”

nëa tsi Ibo chamaxëni ca nëcani quiha.

7

¹ Toca tsi noqui chaniqui Dios ra, no bëta rabënacatsi na, noho rabëti bá. Jatsi jocha quima no casoti xo ra. Noba yora, noba shinana, tihi cabo ó ca yoshihuahai ca jocha no bahuëno. Bahuëhax tsi no mëstërianano Dios yoi nicahi na. Tihi tsi xo toa noho yoba ra.

² Jatsi ëa shinacana ra. Mato bëta rabënacasquia ëa ri ra. ¿Tsayamayamacanai? Tonia anoma ca ë ani nori ca quëscahuahui mato iquia. Jishopë. Yama tsi xo toa mato pasomaha ca ë ani ca yoi cato ra. Yama tsi xo toá ca ë yoshihuani cato. Yama tsi xo toá ca biniahuahacahax ca nohiria huëstita. Tocayamahai ca ëa xo naa ra.

³ Jabi nëca tsi chaniquia mato mëbixëna, mato qui quëseti ë nomari. Noho shina ó xo mato ra. Jaha tsi bësopiquí tsi rësopiquí tsi mato mëbiriacasquia ra.

⁴ Jasca, naa yoba quënëpama tsi bërabihaxma tsi bëroria tsi mato qui chaniquia ra. Quënëpama tsi rani-raniquia, noho yoba siri ma nicani iqui na. Jasca, jaboqui anomaria tsi xo toa ëa ma ranihuahaina ra, nëa tsi tënëhi ë iquë ri.

⁵ Jabi jaboqui Macedonia mai xo ëa rë. Naa mai qui cahëhax tsi joitimaxëni ë iyamëquë rë. Anomaria ja iyamëta quiha toá ca nohiria bá ëa yosihaina ra. E bëta joi ja mëracasca-yamëta quiha. Jasca, ë shina-huëjënayamëquë.

⁶ Jama, cohuë pi ë no tsi Dios, naa cohuë cabo ranihuati Ibo-iboriá ëa ranihuayamëquë ë qui Tito ja raahai cató no.

⁷ Jatsi ë rani-raniyamëquë ja joquë no. Jasca, ë raniyamëquë mato yoati tsi nicahax na, ëa ja yoayamëta cató no. Jia tsi iyamëta quiha toa mato yoati tsi ja chanihaina ra. Ea ma jiscasnina, ma jochani quëshpi tsi cohuë ma iquiina, noho yoba ma banahuacasnina, tihi cabo yoati ëa ja yoayamëta quiha. Nicahax oquë tsi rani-raniquia jaboqui ra.

⁸ Nicaparicana. Jabi toa mato qui ë raani ca carta iqui tsi tanaroha pistia tsi cohuë ma iniquë mato ri iquia. Ja iqui tsi pistia cohuë ë iniquë ëa ri ra toa chani ë raaquë no. Jama, ë qui jia ini quiha toa jariapari ca carta mato qui ë raanina.

⁹ Jabija; toa ë quënëni ca yobá mato cohuëhuaniquë pë. Jama, toa yoba iqui tsi jocha quima Dios quiri ma bësoniquë ra. Ja tsi xo toa rani-raniriaquia jaboqui. Jocha quima ma casoniquë iquia ma cohuëhuahacahai cató no. Jiaria ca cohuë tsi xo toa ra. Jaha tsi ma mëbihacarianiquë ra.

¹⁰ Jasca, Dios qui jiaria tsi xo toa jocha quëshpi no cohuëhaina ra. Toca tsi cohuëhax noba jocha quima casoqui noa ra. Jasca, Dios qui noqui mëpihi quiha toca ca cohuë, xabahamahacati. Jiaria tsi xo toca ca jocha quëshpi cohuë ra. Jama, toca tsi cohuëyamahi quiha Dios cahëyamacanaibo rë. Cohuënacani quiha pë, jato jocha bërohuahacaguë no, bërabihani. Ja bërabihuahacacanai ca iqui tsi cohuë ca xo, jato jocha quëshpi cohuë jaca nomari. Jabi toca ca cohuë tsi xo toa tënëtiya qui nohiria bo mëpilhaina.

¹¹ Jatsi mato jocha quëshpi cohuë yoati shinaparicana. ¿Toca ca cohuë mato mëbiyamamani? Ja iqui tsi jaboqui jocha quiniacatimaxëni xo mato iquia. Jasca, jaboqui yoi ca ma acai ca bëroriahua-casqui mato ra, toca ca cohuë iqui na. Jaboqui mato qui yoiria tsi xo jochahaina. Jasca, jocha qui Dios caxahai ca qui raquëria xo mato ra. Jënima tsi xo toa toca tsi iquiina iquia. Jasca, jaboqui noho yoba nicariacasqui mato ra. Jasca, oquënaniquë toá ca jochahuaxëni ca ma copicasni ca ri. Jaha tsi jaboqui quësohacatimaxëni xo mato iquia.

¹² Jabi toá ca jochahuaxëni cato, toá ca tënëmahacaniish ca jahëpa, tihi cabo tahëxo tsi toa carta mato qui ë raani ca ma quëscahuamitsa. Jama xo. Toa carta

ë quënëyoiniquë mato mëbixëna. Mato qui ja raahacani quiha ëa ma noihai ca jismati. Parayamaquia. Noho shina cahëhi quiha Dios ra.

¹³ Ja tsi xo toa ë rani-raniniquë, naa ëa ma noiyoini iqui na.

Tito joquë tsi ë rani-raniniquë ëa ma noiyoihai ca nicahax na. Jasca, oquë tsi ë ranihuahacayamëquë jia tsi Tito ma joihuani ca nicahax na. Ja bax ma ani ca iqui tsi jahuë shina chahahuahacani quiha.

¹⁴ Jabi mato qui Tito canox pari no tsi “Shina jiaxëni cabo tsi xo toa Corintó ca chahahuacanaibo ra” i ja qui ë ni quiha. Jabi ë parayamani ca Titó jisni quiha mato cahëxo na. ¿Tsayacanaí? Mato parayamaquia mato qui chaniquí na. Jabija ini quiha toa mato qui ë yoanina Tito yoati na.

¹⁵ Jaboqui anih quiha mato bax ja noihaina, mato shinaquí na. Jahuë yoba ma ari-ariacasnina, raquëxo tsi jia tsi ma joihuanina, tihi ca tsi shina-bënoyamahi quiha iquia.

¹⁶ Jasca, jaboqui rani-raniquia ëa ri, jia tsi mato qui ë chitimiyoiipihai iqui na.

8

Ranixo ofrenda acacati

¹ Jabi nëa ca Macedoniá ca iglesia bo Diós shomahuarianiquë iquia, ëbë xatë bá. Diós noihai ca iqui tsi anomaria tsi xo toa ja acanaina jaboqui. Toa mato yoacasquia.

² E jonox pari no tsi quiha huëstima tsi ja tënëcaniquë Ibo bax na. Jama, tënëhax raniquí tsi noitiria ca nohiria bo ja mëbicasani quiha ra. Jaha tsi jaboqui ofrenda acasani quiha biniahai ca nohiria bo qui.

³ Mato parayamaquia. Anomaria tsi xo toa Ibo bax ja acascanaina iquia. Biniaqui ri tsi quiha jari ofrenda ja acahitaquë pa, naa Jerusalén ca noitiria cabo qui.

⁴ “Jodioba maí ca chahahuacanaibo mëbiriacasqui noa, noqui ri” i ë qui jaca itaquë pa.

⁵ Jatsi anomaria tsi xo toa ofrenda ja acahitahana ra. Jaha ë pasohai ca huino quiha. Jabi jariapari tsi Ibo Jesu chama qui jamë ja mëcachitaquë jahuë yoba nicaxëna. Jaquirëquë, Dios shinaná tsi quiha ë qui jamë ja mëcachitaquë ra, noho yoba axëna.

⁶ Anomaria tsi xo toa ja acahitahana iquia. Jatsi ja acahitaha ca ofrenda jisi tsi mëri tsi mato qui jahari Tito raacasquia ra, ma chitahëhuani ca yonoco ma jatihuano. Jabi mato xërëquë Tito no tsi ¿ofrenda ati ma chitahëhuayamayamani, noitiria cabo bax na? Toa nicaquia. Jatsi jaboqui bacahi quiha Tito ra, toa ofrenda jatihuati mato mëbixëna.

⁷ Anomaria tsi xo toa ma acaina Ibo bax na iquia ra. ¿Ibo qui chitimiri-ayamayamacanaí? ¿Nohiria bo tiisimati mëtsayamayamacanaí? ¿Dios Chani cahëriayamayamacanaí? ¿Nohiria bo mëbiriacasyamayamacanaí? ¿Ea noiyamayamacanaí? Tihi ca tiisi bo jaya xo mato iquia. Ja iqui tsi ma huashiyamano ra ofrenda aquí na.

⁸ Nëca tsi quënëpama tsi “Ofrenda acahuë ra; acahuë ra” iriyamaquia mato qui. Jama nohiria bo pi noiyoiquí tsi jato ma mëbixëti xo iquia, ofrenda ma acai cató no. Ja tsi xo toa nëa ca chahahuacanaibá acai ca ofrenda yoati mato yoaquia, jascaria ca ma ano mato ri. Jatsi jaboqui ma noiyoihai ca jismacana.

⁹ ¿Japa noba Ibo Jesucristó noqui noiyama-yamani? Noixo tsi jahuë oquë, jahuë jahuë bo, tihi cabo ja jisbërianiquë ra noitiria ca joni manëxëna, noqui

mëbicansi na. Shinacana. Tihi ca tsi no bax ja ani quiha, no shomahuariahacano iquish na.

¹⁰ Jaboqui mato yobapama tsi oquë tsi xo toa ofrenda ma jatihuahaina iquia, naa xëni huëtsa catiati ma chitahëhuani cato. Jabi jariapari ca noitiria cabo bax ofrenda acanaibo ma iniquë iquia. Jasca, noitiria cabo ma mëbicasni quiha. Jiaría quiha.

¹¹ Jatsi acahuë iquia. Jaboqui tsi toa ofrenda jatihuahacaxëti xo ra. Jabi toa ofrenda ma aria-ariacasni quiha. Jaboqui ma catiariano, ma ariacasni jascaria. Jatsi ma jaya ca quima Dios qui ma ano ra.

¹² Jabi ofrenda Dios qui acasqui mato tonia. Jatsi ma jaya ca quima Dios qui pi ma ano tsi mato qui ranixëhi quiha Dios ra. Jasca, mëquëya pi ma no tsi jaha pasoyamahi quiha.

¹³ Jabi noitiria cabo bax ofrenda aqui tsi ma biniayamano iquia. Quinia-caxëcahuë ma narisyamano mato ri. Jasca, ja narisyamacano jato ri.

¹⁴ Jaboqui huëstima ca jaya xo mato iquia, jato mëbixëna, ja narisyamacano iquish na. Jascaria pi xëni huëtsa ma biniano tsi mato mëbicaxëcani quiha jato ri, huëstima ca jayapiqui na. Toca tsi yamaxëhi quiha toa ma narishaina.

¹⁵ Jabi “Tocaxëti xo” ii quiha Quënëhacanish cabo. Moisés tiyá tsi narisyamani quiha toa nohiria bo, naa maí ca jahuëcara ca piti mapari jasca ca ja catiacaquë no. Catiaxo tsi piti narisyamani quiha huëstima ca jayanish cato. Jasca, narisyamani quiha toa pistia ca catiahai ca ri. Yama ini quiha toa ja nariscanaina ra.

Corinto qui Tito raahacanina

¹⁶ Jabi mato shina-shinaqui Tito ra, naa mato yoati ë shinahai ria. Mato mëbiriacatsi quiha iquia. Ja quëshpi tsi Dios qui “Gracias” iquia.

¹⁷ “Jahari Corinto yaca qui mi bacano” i Tito qui ë quë tsi “Jo” i ja itaquë ra. Ja cacastapini quiha mato mëbicansi na. Jaboqui mato qui shishoxëhi quiha, cati ó quëhi na.

¹⁸ Jasca, Tito ya nëá ca xatë huëtsa raaxëquia, naa nëá ca Dios Chani yoati cahëxëni cato.

¹⁹ Naa jasca ca joni iglesia bá bini quiha Jerusalén qui ë bëta xo ofrenda boti, naa no caxëquë no. Jabi naa ofrenda noqui acacani quiha Ibo Jesucristo oquëhuahacano iquish na. Jasca, jismahacaxëhi quiha jato no mëbicansina.

²⁰ Jabi quinia-quiniaquia toa ofrenda otoi na, nohiria bo ë qui quësoyamano iquish na.

²¹ Ja tsi xo toa quinia-quiniaxëniria ca ëa xo naa, jia roha ca axëna. Ibo Jesu, nohiria bo ri, tihí cabo ranihuacasquia, ë acai cató no.

²² Jasca, naa dos ca joni bo ya tsi joni huëtsa raaquia, naa nëá ca Dios yonoco aria-ariacatsai cato ra. Huëstima tsi naa joni tanahamahacani quiha Dios yonoco aqui na. Jabi anomaria tsi xo toa ja mëbicansina iquia. Jaboqui mato shinaquí tsi mato mëbicansi quiha jaa ri.

²³ Jatsi, “¿Tsohuëcara ni naa joni bo sa?” i pi toá ca chahahuacanaibo no tsi jia tsi jato quëbicana. Quëbihax, “Nëá xo Tito, Pablo rabëti. Jatsi nëá xo dos ca joni huëtsa bo, naa Dios oquëhuacascanaibo. Iglesia bo tsi xo toa noqui jato raati ibo-iboria” i jato qui cana.

²⁴ Jasca, mato qui ja shishocano tsi jato mëbicana, noiquí na. Jato pi ma mëbiriano tsi jato ma noihai ca cahëxëhi quiha nëá ca iglesiá cabo ri. Jasca, mato qui ë ranihai ca cahëcaxëcani quiha jato ri, nicaxo na.

9

¹ Jabi noitiria ca Jerusalén ca chahahuacanaibo qui no bohái ca ofrenda yoati mato qui ë quënëyamaxëti xo iquia.

² Tonia ofrenda acasqui mato ri jato mëbixëna. Ja tsi xo toa jato ma mëbicasni ca yoati tsi yoa-yoaquia nëá ca Macedoniá ca xatë bo qui. Yoaxo, “Huësti ca xëni no tsi ofrenda Acaya maí ca chahahuacanaibá acasni quiha ra” i nëá cabo qui quia. Jatsi ma acasni ca nicahi quiha nëá cabo ra. Nicaxo tsi Jerusalén ca noitiria cabo mëbiriacasxëcëni quiha jato ri jaboqui ra.

³ Jatsi jaboqui Tito, dos ca joni bo, tihi cabo mato qui raaxëquia, mato yoati tsi mahítsamā noho chani nori ca jato jismaxëna. Jabi mato qui cahëhax tsi mato ofrenda biti ó pasocaxëcëni quiha, jato ë yoahai ca jascaria.

⁴ Jatsi quiniacaxëcahuë. Ofrenda pi ma jayamano tsi bërabixëqui noa ra, ë bëta nëá ca Macedoniacabo joxëmitsa iqui na. Jasca, bërabixëqui mato ri, ofrenda jayamapihi na.

⁵ Ja tsi xo toa mato qui naa joni bo pari rëquë raaquia. Mato mëbicasani quiha ra, mato quima toa ofrenda catiaxëna, naa ma acasni jascaria. Toca tsi rohahuahacaxëti xo mato ofrenda ë joquë no. Tocapimano tsi bërerioraxëhi quiha ma acatsai ca shina jiaxëni cato ra. Jama, ofrenda pi acasyamaquí tsi ma ayamaxëti xo iquia.

⁶ Noho yoba shinaparicana ofrenda ma aquë no. Mishni-mishniroha ca tēsaxëhi quiha ichariama ca banahai cato ra. Jasca, huëstima ca bëro banahai ca jascaria tsi shomahuariahacaxëhi quiha toa ofrenda jia ca acatsai cato, nohiria bo ja mëbicasquë no.

⁷ Jatsi ofrenda anox pari tsi shinaparicana mato tēquëta. Jabi ofrenda acai cató tsi cohuëpíquí tsi ayamacana ra. Jasca pi nohiriá ofrenda acasyamano tsi jato amayamacana ra. Ofrenda acatsai ca noihi quiha Dios ra.

⁸ Noixo tsi mato shomahuariati mëtsa xo Dios ra, ja qui ma aquë no. Mato ja shomahuano tsi narisyamaxëqui mato iquia. Jatsi huëstima ca jayaxëqui mato oquë ca yonoco axëna.

⁹ Tocaxëti xo ra, naa Quënëhacanish cabá yoani jascaria.

“Huashiyamaquí tsi noitiria cabo qui ariahi quiha Dios noihi cato.

Jasca, ja acai ca jia ca shina-bënopistiyamariaxëhi quiha Dios ra”
ii quiha ra.

¹⁰ Jatsi jaha ma quëëhai ca bëro tēquë mato qui axëhi quiha Dios. Mato banati bëro, mato pítí mapari, tihi cabo ati ibo-iboria xo. Axo tsi mato yonoco shomahuariahacaxëhi quiha tēsatiiria ca ma jayano iquish na. Tocaxëhi quiha Dios ra, ma huashiyamaquë no.

¹¹ Mato rico-ricorihahuaxëhi quiha. Narisyamahi tsi jatiroha ca xabacá tsi ofrenda ati mëtsariaxëqui mato ra. Jasca, mato qui noho yoba iqui tsi shomahuariahacaxëhi quiha toa mato ofrenda bicaxëcanaibo ri. Bichi tsi Dios qui “Gracias” iria-iriacaxëcëni quiha ra.

¹² Jatsi shinaparicana. Ma acai ca ofrenda iqui tsi mëbiriachacaxëhi quiha noiti-noitiria cabo. Jasca, toa ma acai ca ofrenda iqui tsi anomariaxëhi quiha toa Dios qui “Gracias” iquiina.

¹³ Jasca, mato ofrenda iqui tsi mato jabi jia ca jiscaxëcëni quiha Jerusalén ca nohiria bo. Cristo Chani ma chahahuayoihaina, ma huashiyamahaina, jato ma mëbiriacatsaina, tihi cabo jiscaxëcëni quiha ofrenda ma acai cató no. Jatsi rani-ranicaxëcaqui. Ranixo tsi Dios oquëhuariacaxëcëni quiha mato iqui na.

14 Jasca, mato bax bëhoxcaxëcane quiha ra, mato bëta rabë nabë quicatsi na. Tocacaxëcane quiha ra, Diós mato mëbiriaha ca jisish na. Mato ja mëbihai iqui tsi ma huashiyamahai ca jiscaxëcane quiha. Iquë ra.

15 Jatsi Dios qui “Gracias” inono ra, no bax ja ani ca xabahamati quinia quëshpi na. Yoanoma tsi xo toa no bax ja acaina ra.

10

Chama Pablo jayanina Dios Chani yoati ibo iti

1 Jaboqui ëa yoi, naa mato qui yoixëniria ca bërabiria ca Pablo nicacana iquia ra. Jabi tobi quiha toa chama yama ca ë nori ca quëscahuacanaibo ra. “Ishima xo Pablo, noqui shishohi na” icani quiha. Jasca, “Roamixëniria xo, noqui basihax na” i mato qui cani quiha tonia. Jabi toca ma xo ëa ra. Ja tsi xo toa ishimaria ca Cristo jascaria tsi jaboqui mato qui chanicasquia.

2 Jariapari tsi quiniacaxëcane iquia ra. Mato qui joquí tsi mato roacasyama xo ëa ra. Jama, tobi quiha toa Dios cahëyamacanaiba jabi ë jaya ca quëscahuacanaibo rë. Jabi toa nohiria raahati ó pasokuia ra, mato qui johax na.

3 Jabija; ëa ti tsi xo toa chama yama ca joni. Jama, nohiria ba planes, nohiria ba quinia bo, tihí cabá tsi nianayamaquia. Yoixëniria ca jocha pasomaha nianapama tsi çjënahuariaxo raca jato quinia bá tsi no bëbona?

4 Noqui chahahuacanaiba arma bo, naa nianati bo tsi xo jamëri; Dios cahëyamacanaibá-na jasca ca jaca nomari. Dios chama jaya xo noba arma bo ra. Toa arma bá tsi Yoshini iti-itiria bo quëyoti mëtsa xo noa iquia ra.

5 Jatiroha ca Dios pasomaha ca quëyoquia ra. Jishopë. Tobi toa Dios pasomaha ca shinacanaina. Tobi toa Dios tiisi pasomaha ca chanicanaina ra. Tihí ca shina yoi bo bëboti mëtsa xo ëa ra, Dios chamaxëni ca arma bá no. Bëboxo tsi jatiroha ca toca ca shinacanaibo, chanicanaibo, tihí cabo Cristo qui mëpixëquia ra, ja huësti ca nicamaxëna.

6 Jasca, joquí tsi toá ca Dios Chani nicatimaxëni cabo tëquë copixëquia ra, noho yoba ma nicayoiquë no.

7 Nicacapa. Ea tsayaquí tsi chama yama ca ë nori ca quëscahuahi quiha toá ca ëa pasomaha cabo ra. Tonia jato qui yoiria tsi xo toa noho jaria, noho chani, noho jabi rë. Jasca, ëa oquëria ca jaca nori ca quëscahuacani quiha, “Cristo chama-chamaria jaya ca noqui xo naa” iquiina. Jatsi ja shinaparicano iquia ra. Çjënahuariahax Cristo chama mëquëya ca ë ina? Jabi ë qui ri Cristó jahué chama aniquë ra. ÇTsayacanai? Anomaria tsi xo toa ëa ja shinacanaina iquia.

8 Cristo chama jaya xo ëa ra. Jabi naa chama ë qui acacani quiha mato chamahuati, mato yoshihuati nomari. Jabi toa chama qui bërabiyamaquia. Toa mato yoacasquia ra. E qui jiaria xo toa chama ra.

9 Tihí tsi quënëquia chama jaya ca ë nori ca ma cahëyoino, noho carta ma jisquë no.

10 Jishopë. “Ja quënëhai ca carta bo chahahuayamacahuë” i mato qui cani quiha toá ca huësti huësti cabo. “Chamaxëni tsi xo toa ja quënëhaina; mahitsa ca ja nori. Tsayacahuë, ja joquë no. Chama yama ca joni tsi xo naa ra. Yoiria tsi xo toa ja chanihaina” i mato qui cani quiha pë.

11 Jabi basi ë no tsi ë quënëhai ca jamëri ca ë nori ca quëscahuahi quiha ëa pasomaha cabo. Jama, tsayacahuë. Mato bëta ë no tsi jamëriyamaxëhi quiha toa ë axëhaina ra mato ó xo na. Coshirixëquia ra, noho carta bo jascaria.

12 Jasca, naa carta quënëpama tsi “Ea ti tsi xo toa oquë-oquëria” i mato qui yamaquia, naa ëa pasomaha cabo jascaria. Bërabiria tsi xo toa toca ca

chanihaina ra. Jabi ëa oquë-oquëria jaca nori ca quëscahuacani quiha pë. Jatsi ja acanai ca tanamaquí tsi jato medida yoi ca acani quiha pë, jato yonoco yoi ca tanamaxëna. Tanamahax tsi ranicani quiha pë, jia ca jato yonoco nori ca quëscahuahi na.

¹³ Jama xo ëa ra. Quinia-quiniaquia ë acai ca yonoco yoati tsi chanihi na. Diós ë qui ani ca medidá tsi tanamahacahi quiha ë ani ca yonoco tëquë iquia. Toa yonoco yoati tsi mato qui chaniparicasquia ra. Jabi, ¿mato tana tsi jariapari ë cayamayamani, Dios Chani ya?

¹⁴ Tana tsi mato qui caxo tsi quiha Dios medida ë niniyamaniquë mato qui caquí na. Toa yonoco Diós ë qui ani quiha. Tëtëcaria xo Dios medida ra. Ja iquí tsi Dios Chani ya tsi mato tana tsi ë caniquë Cristo Chani yoaxëna. Jatsi ¿ë cho ja bëyamayamacani, naa mato ó ca Dios Chani yoacanaibo?

¹⁵ ¿Jabi jia ma ni toa mato ó ca yonoco ja acanina? Quiniahax, “E acai ca tsi xo naa” iyamaquia. Anoma quiha. Jasca, mato ó ca tsi Diós ë qui ani ca yonoco anihuati ó pasoquia, jia tsi Cristo tiisi ma cahëyoiquë no. Tsayacahuë. Dios medida xara tsi chitëcasquia jahuë yonoco aqi na.

¹⁶ Jabi mato ó ca yonoco pi anino tsi jaha ë quëëhai ca tsi xo toa nohiria huëtsa bo qui Dios Chani bohaina ra. Mato oquëri ca nohiria bo qui cacasquia ra. Jabi Dios Chani yoahacahai ca qui cacasyamahai ca ëa xo naa ra, jató-na iti ja nori iqui na. Toa qui caapiquí tsi ja acanai ca ë ibohuamitsa rë, “E acai ca tsi xo naa” iquiina. Anoma quiha.

¹⁷ Jarohapa tsi noba yonoco yoati tsi chaniquí tsi Dios roha ë oquëhuati xo iquia.

¹⁸ Jasca pi Diós ë acai ca yonoco shomahuano tsi noqui bëroriaxëhi quiha toa ë qui ja ranihaina. ¿Jënahuariaxo raca noho yonoco Diós shomahuana?, “Jiaria tsi xo naa ë acaina” i ë quë no.

11

Mahitsa ca Dios Chani chitahëhuati ibo bo

¹ Jarohari tsi ëa yoati tsi chanixëquia pë. Jia tsi ëa nicaparicana ra, naa noho yoyo pistia mato ë yoaquë no. E qui yosanayamacana.

² Yoaquí tsi mato shina-shinaquia ra, naa jahuë ahui ranohai ca bënë jasca cato. Jabi mato ó bësoriaquia, naa Diós no nohó bësohai jascaria. Jabi Cristo qui mato ë aniquë ra, mato ja otono, naa jahuë jahi bënë ti ca qui jahëpá jahuë jahi jiaria ca acai jascaria.

³ Jabi jaboqui jia tsi xo toa Cristo ma nicacatsaina iquia. Jama, Cristo quima ma casomitsa iquia xaba huëtsá no. Toa shina-shinaquia ra. ¿Jabi ronó Eva parayamayamani? Jascaria tsi ¿mato parayamayamaxëhi ni sa toá ca parahai ca tiisimacanaibo?

⁴ ¿Jabi mëri tsi naa jobëna ca tiisimacanaibo ma chahahuayamayamani? Jishopë. Jamëri ca Jesu, naa ë yoani ca quirima ca mato yoacani quiha pë. Jasca, Espíritu Santo yoi, Dios Chani yoi, tihí cabo ma biyamaniquë ra jato qui nicaquí na.

⁵ ¿Ea oquë-oquëria ni toa mato jobëna ca Chani chitahëhuati ibo-iboria bo pa? ¿Jënahuariahax raca ëa oquë ca ja icana ra?

⁶ Jabi Chani yoatí cahëxëni ca ë iyamamitsa; jama, Dios tiisi cahëxënia ca ëa xo naa ra. ¿Jatiroha ca quiniá tsi toa tiisi mato ë jismayamayamani, mato bëtaquí na?

⁷ Jasca, Dios tiisi mato qui yoaquí tsi mato parata ë biyamaniquë ë tiisimahi ca quëshpi na. Tonia mato qui yoi tsi xo toa mato ë cobrar-ayamahaina iquia ra. Tonia ë jochaniquë ra, tocahi na.

⁸ Jasca, mato xërëquë xo tsi Dios yonoco ë ano tsi iglesia huëtša bá ë qui parata raaniquë ëa otoxëna. Jishopë. Jato parata ë yomani quiha mato mëbixëna ra.

⁹ Nicaparıcana. Toa xo tsi Dios Chani mato tiisimapama tsi ë biniarianiquë rë. Toatiyá tsi çmato parata ë baani? Ayamaniquë ëa ra. Jama, Macedonia quima ax bëcanish ca xatë bá ëa otoniquë. Ja iqui tsi mato ó xo tsi ofrenda ë bënayamaniquë ra, mato yosanamacasyamaquí na. Jascaria tsi tocaxëquia, xaba huëtša mato qui ë shishotëquëxëquë no. Mato parata bicasyama xo ëa ra.

¹⁰ Mato parayamaquia. Cristo tsi xo toa ëa raati ibo-iboria. Copixoma tsi Dios Chani yoaçëquia ra. Noho jabi quiha. E qui jia tsi xo ë tocachaina ra. Ja tsi xo toa toá ca iglesia bo, naa Acaya cabo quima parata biyamaxëquia ë tiisimahai ca quëshpi na.

¹¹ Jabi noquí noiymaqué tsi noba ofrenda bicasyamahai ca Pablo nori ca ma quëscahuamitsa. Jama xo. Mato noiyoiquia. Toa cahëhi quiha Dios.

¹² Jama, quinia-quiniaquia. Dios Chani yoaquí tsi mato ofrenda bicasyamaxo ëa ra, ëa pasomaha cabo iqui na. Mato ofrenda pi ë bino tsi "Paratánaxëni xo Pablo ra" icaxëcani quiha iquia. Jishopë. Toa xaba jato qui acasyama xo ëa ra. Ea jascaria tsi Ibo bax yonococasyama ca xo, parata ó quëemis-hi na.

¹³ Dios Chani chitahëhuati ibo yoi bo ma xo toa joni bo iquia. Quiacani quiha jato yonoco yoati na. Jato yoixëni ca jabi rarinamacani quiha pë, Dios Chani chitahëhuati ibo-iboria bo jascaria jisiquixëna.

¹⁴ Jatsi ratëyamacana. ÇJascaria tsi jahuë yoixëni ca jabi Satanás rarinamayamani, huëahai ca ángel jascaria tsi ja jisiquiniquë no?

¹⁵ Jabi tocacani quiha Satanás yonati bo ri. Rarinacani quiha jato ri, jia ca acanai ca nohiria jascaria jisiquixëna. Jama, ja acanai ca quëshpi tsi copihacaxëhi quiha toa nohiria bo ra.

Ibo bax Pablo tënënina

¹⁶ Jabi nëca pi ëa yoati ë chanino tsi "Yoyoxëni xo Pablo ra" çii ni mato sa? Toca pi quëscahuaquí tsi noho yoyoxëni ca chani pistia nicacahuë. Yoyohi tsi mishni mishni noho yonoco yoati tsi chanicasquia ëa ri pë, naa ëa pasomaha cabo chanihai jascaria.

¹⁷ Nëca tsi chanipama Ibo quima ca chani ma xo naa mato ë yoacatsaina. Yoyo pistia tsi xo naa ë yoaçëhaina rë.

¹⁸ Jabi ja acanai ca tëquë yoati tsi chanicani quiha huëstima ca ëa pasomaha cabo, jamë oquëhuacatsi na. Jatsi jaboqui tocaxëquia ëa ri pë.

¹⁹ Jishopë. Toa yoyoxëni cabo qui yosanayamaquí mato pa. Tonia mato qui jiarica ca xo toa ja acanaina iquia. Jatsi ëa, naa huësti ca yoyoxëni ca huëtša ma nicaparıno, mato cahëxëni cabá.

²⁰ Tsayacahuë. Mato yonacani quiha. Mato biniahucani quiha. Mato jahuë bo mëbicanı quiha. Mato qui nomacani quiha. Mato bëpaishacani quiha. Tocajacano tsi jato tënë-tënëqui mato ra. Jato qui raniqui mato pa.

²¹ Jishopë. E bërabiniquë rë tocati.

Jamë pi ja oquëhuacascano tsi tocati cahëquia ëa ri, naa yoyoxëni ca jascaria. Tsayacahuë. Jaboqui bërabiyamaxëquia ra, jato jascaria chaniti.

²² "Jodio yoi bo xo noa ra" çicahi ni? Jatsi, toca xo ëa ri. "Abraham yamaba chahitaxocobo xo noa" çicahi ni? Jatsi, toca xo ëa ri.

²³ “Cristo yonati bo xo noa ra” ¿icahi ni? Jatsi oquëria ca yonati ca ëa xo naa ra. Jishopë. Yoyoxëniria ca chanilai jascaria tsi xo naa ë chanihaina rë. Jariapari tsi jato yonoco oquë tsi xo toa ë yonocohaina iquia. Jasca, jato oquë tsi xo toa preso qui ë nanëhacanina ra. Jasca, jato oquë tsi xo toa ë rashahacanina ra. Jasca, jato oquë tsi rësoti basima ë ini quiha.

²⁴ Cinco tsi jato huacapí tsi jodioba chama bá ëa rashani quiha. Copiquí tsi treinta y nueve ca sêquë ë qui ja acani quiha.

²⁵ Jasca, tres tsi quiha carayanabá ëa rashaniquë jato jihuí no ra. Jatsi huësti tsi nohiria bá ëa aquë aniquë maxaxá no. Jatsi tres tsi ëa bëhai ca barco jëtëquëniquë. Huësti tsi quiha ia nëpax tsi ë nononiquë jatiroha ca barí no. ¿Tsayacanai? Tihi ca tsi ë tènë-tënëniquë Ibo bax na.

²⁶ Jasca, raquëria ë cohai iniquë. Tobi ini quiha ani bo ë shitahaina. Tobi ini quiha bahí ca yomacanaibo. Jasca, raquëria ini quiha toa ëa acasni ca jodiobo, carayanabo. Raquëria ini quiha yacatá tsi racahaina; jasca, nihi, ia bo, tihi cabo shitahai ri. Jasca, mahitsa ca chahahuacanaibá ëa yosini quiha.

²⁷ Jasca, yosaria ca yonoco ë aniquë. Huëstima tsi oxanoma ë ini quiha. E paxnani quiha. E tëshinani quiha. Huëstima tsi oriquiti, racati, sahuëti, tihi cabo ë narisni quiha. Tihi ca tsi ë tënëniquë ra.

²⁸ Jarohapa tsi tobi ini quiha toa jatiroha ca barí tsi iglesia bo tēquë ë shina-shinahaina, jato otocasquí na.

²⁹ Japi tsohuëcaracá yoi ca ano tsi cohuënaquia ra. Tsohuëcara pi jochano tsi tēnëriaquia ra. Jato tēquë mëbiriacasquia jato noiquí na.

³⁰ ¿Tsayayamacanai? Chama yama ca ëa xo naa ra. Toa mato yoaxëquia, ë tēnëni ca yoati tsi chaniquí na.

³¹ Mato parayamaquia. E tēnëni ca tēquë cahëhi quiha Dios, naa noba Ibo Jesucristo Jahëpa ra. Oquëhuahacati ca tsi xo toa ra.

³² Tonia noho jabi tsi xo toa Ibo bax tēnëhaina iquia. Toca tsi ë chitahëniquë chahahuahax na. Damascó tsi ë no tsi chama-chamaria Aretas nama ca gobernador ëa acasni quiha. Jatsi yacatá ca caiti bo ó tsi jahuë soldado bo ja janani quiha, ë qui tsamimaxëna.

³³ Jama, panë ca xëa pistia nacohax ë paxaniquë, cacano tsi ëbë xatë bá mai qui ëa botëmaniquë no.

12

Pablo tēnamënina

¹ ¿Jabi Dios bax ë ani ca jahuë bo yoati rëtsaxëhi ni ëa rë? Mahitsa ca xo; jama, jari yoaxëquia. Jaboqui Diós ëa jismani ca jahuë bo, ë tēnamënina, tihi cabo yoati tsi mato yoaxëquia.

² Naama tsi quiha, naa catorce año tsi ë tērohacani quiha Dios itiria ca qui. ¿Noho yora yoi tērononi sa? ¿Noho shina roha ma ni? Toa cahëyamaquia rë. Cahëhi quiha Dios roha.

³ Jabi Dios itiria qui ë tērohacani quiha itēquëquia parahaxma. ¿Noho yora tērononi ma ni? ¿Noho shina roha ma ni? ¿Jēnahuariaxo ë cahëyoina? ¿E tēnamëni ma ni? Cahëhi quiha Dios roha.

⁴ Jatsi quiha mana qui cahëxo tsi quiha anomaria ca chani ë nicaniquë. Yoanoma ini quiha toa ë nicanina iquia. Jiaría quiha.

⁵ Jama, ocapihëni ca yoapama tsi ë bax Diós ani ca roha yoaxëquia, ja oquëhuahacano iquish na. Jabi ëa ti tsi xo toa mahitsa cato. Chama yama ca ëa xo naa iquia ra.

⁶ Jabi ë qui bëroria tsi xo toa jia tsi ëmë yoati tsi ë chanihaina. E tēnamëhai ca yoati pi ë chanino tsi yoyoxëni ë nori ca ma quëscahuamitsa. Jama, tocapihi tsi

yoyoyamaquia, jabija ca ë yoahai quëshpi na. Jatsi quinia-quiniaquia, oquë-oquëria ca ë nori ca ma shinayamano. Noho chani, ë anina, tihi cabo oquë ë nomari ca ma cahëno.

⁷ Jabi anomaria ini quiha toa mana xo Diós ëa jismanina. Jatiroha ca nohiria bo qui ë yoacansi quiha. Jatsi jahuëcara ca pahë, naa moxa pahë jascaria ca ë qui acacaniquë, ëmë ë oquëhuayamano iquish na. Yoshini raahai ca pahë jascaria ja ini quiha. E qui ja acacani quiha ëa tënëmati.

⁸ Jatsi tres tsi quiha Ibo ë nicaniquë, naa noho yora ó ca pahë ja mëbino. Ayamahi quiha.

⁹ Jama, Ibobá ëa quëbiniquë: “Mia mëbixëquia. Noho chama narisyamaxëqui mia” iquina. Jasca, “Chama yama pi mi no tsi oquë-oquëria tsi xo toa noho chama mi nohó no” i ë qui ja ni quiha. Ja tsi xo toa rani-raniquia ë tënëquë no. E qui jia tsi xo toca tsi chama yama ca iquina. Japi noho chama yoi jayama ca ë no tsi nohiria bo qui bëroriaxëhi quiha Cristó ëa mëbihaina ra.

¹⁰ Jaha tsi ë qui jënima tsi xo chama yama ca iquina. Jasca, rani-raniquia pa, Ibo tahëxo nohiria bá ëa ocahuacuë no. Jatsi ë qui jënima tsi xo toa ë biniahaina, ë tënëmahacahaina, ëa nohiria bá yosihaina. Ibo bax ocapihëno tsi ëa mëbiriachëhi quiha Cristo, oquë tsi jahuë yonoco ë ano.

Corintó ca chahuacanaibo Pabló shina-shinanina

¹¹ Yoyoxëni ca ë iquë rë, nëca tsi mato qui chanixëna. Mato shina ri tsi xo iquia, Ibo bax ë ani ca ma cahëyoini iqui na. ¿Jëniriauxo tsi ëa ma mëbiyamayamani? ¿Jëniriahax “Jia tsi xo toa nëa ca Pabló anina” i jato qui ma yamani rë? Jabi chama yama ca ë imitsa; jama, ëa oquë ma xo toa mato qui bëcanish ca Dios Chani chitahëhuati ibo-iboria bo iquia ra.

¹² Nicacahuë. Dios Chani chitahëhuati ibo yoi ca ma jisniquë ra, mato bëta ë iquë no. Yosanaxoma tsi ¿jisti-jistiria bo ë ayamayamani mato xërëquë xo na?

¹³ Jatsi ¿jahuë nariscana sa? Toa cahëcasquia ra. Tonia yosaria xo mato, mato ofrenda ë biyamani iqui na. Oca xo tia. Jishopë. Tonia ja tsi xo toa yoi ca ë anina iquia mato caxahuaxëna. Jaha tsi ëa shinacahuë.

¹⁴ Jaboqui mato qui shishocasquia ra. Jabi tres tsi xo toa mato qui ë shishocasnina. Mato qui pi shishotëquëqui tsi mato biniahuacasyamaquia. Mato parata, mato jahuë bo, tihi cabo ó quëëyamaquia. Jama, jaha ë quëëhai ca tsi xo mato yoi ototi. Tsayacahuë. ¿Jato nabo otoi ni xocobo pa? Ayamacani quiha. Xocobo ototi ibo-iboria tsi xo toa jato nabo ra. Jascaria tsi mato jahëpa yoi ë nori iqui tsi mato ë otoxëti xo ëa ri.

¹⁵ Ja tsi xo toa ranixo tsi noho parata, noho chama yoi, ëmë yoi, tihi cabo aapiquia mato mëbixëna. ¿Jëniriauxo tsi mishni mishni roha tsi ëa noicanai sa, mato ë noiriaquë no?

¹⁶ Jishopë. Tobi quiha mato ó ca ëa quiahuacanaibo rë. Shishoqui tsi ¿mato ë biniahuani pa? “Paraxo noba parata bichi quiha Pablo” ¿iyamayamacahi ni? Jishopë.

¹⁷ ¿Jënahuariaxo mato ë biniahuani? Ea yoacahuë. ¿Mato qui ë raani ca joni bá mato biniahuani pa?

¹⁸ Toa nicaquia. Mato qui Tito cani quiha, “Mi cati xo” i ja qui ë quë no. Jasca, ja bëta xatë huëtsa ë raani quiha mato ja mëbino. Jaboqui ëa yoacahuë. “Noqui Titó biniahuaniquë pë, ganancia acasquí na” ¿ii ni mato sa? ¿Jënahuariauxo toca tsi ma shinaná? Anoma quiha. Mato bëta racahi tsi ëa jascaria ja ini quiha. Mato ja parayamani quiha. Noba jabi tsi xo toa ra, nohiria bo mëbicasts na.

¹⁹ Jabi ëa mato ë noimacatsai ca quëscahuahui mato tonia. Jishopë. Tocayamaquia ra, Cristo chahahuahai ca ë nori iqui na. Dios yoi bësojó tsi chaniquia ra. Dios roha tsi xo toa ëa copiti ibo-iboria ra. Jatsi nicaparicana, noho rabëti bá. Jatiroha ca ë acai cató tsi mato mëbiriacasquia, oquë ca chahahuacanaibo imano iquish na.

²⁰ Jama, jaboqui pi mato qui shishohi tsi mishni mishni tsi mato qui raquëquia rë. Shishoquí tsi ¿jahuë jixëhi ni ëa sa? Jasca, ¿jahuë ó pasohi ni mato ri, ë quima sa? Toa shina-shinaquia ra. Jabi Ibo bax ma bësohai ca jiscasquia joxo na. Jama, ¿toá ca joi mëracanaina, nohiria bo qui ma yosana-haina, ma caxahaina, tihi cabo jixëhi ni ëa sa? Jasca, ¿toá ca huashicoxëni cabo, ranimixëni cabo, jamë oquëhuamixëni cabo, pacots-huaxëni cabo, tihi cabo jixëhi ni ëa sa, ë joquë no? Tihi tsi shina-shinaquia mato yoati na.

²¹ Ja tsi xo toa mishni mishni tsi raquëpiquia mato qui shishoxëna. Tonia mato bësojó tsi Diós ëa bërabihuamitsa iipiquia ra. ¿Mahitsa mato ë tiisimayamayamani sa? Toa shinaquia ra. Tocapijano tsi cohuë-cohuëriaxëquia rë. ¿Jari toá ma ni toa jato jocha quima casoyamanish ca anoma ca chotamixëneria cabo ra? Toa shina-shinaquia ra.

13

¹ Jabi mato qui ë cahëno tsi tres ixëhi quiha toa mato qui ë shishohaina. Jaboqui mato qui ë shishoti xo ra. Jatsi copihacaxëti xo toá ca jochamixëneria cabo ra. Tsohuëcara qui pi no quësocasno tsi tobixëti xo toa dos, tres ca tsayahax cabo, “Jabija xo” iti.

² Mato bëtaquí tsi dos tsi mato ë yobaniquë, toá ca jochamixëneria cabo ma copino. Jaboqui tres tsi xo toa ë yobahaina ra. Jabi siri tsi jochanish cabo, jochabëna cabo, tihi ca jochamixëneria cabo copixëquia ë joquë no. Paxayamacaxëceni quiha iquia.

³ Jama, “Jishopë. ¿Jënahuariaxo noqui ja copina? ¿Cristo chama jayahi ni? Jahuë chama noqui ja jismaparino ra” ¿ii ni mato sa? Jatsi quiniacaxëcahuë. E nohó tsi Cristo chanihai ca mato jismaxëquia ra ë joquë no. Chama-chamaxëni tsi xo Cristo ra. Tsayacahuë. ¿Mato xërëquë tsi jia tsi Cristo yonocoyamayamani ë ani cató no?

⁴ Jabi chamayama ca joni jascaria tsi Cristo acacanicuë cruzó no, chamaxëneria ca ja nori. Jaboqui Dios chamá tsi bësohi quiha. Jabi toca xo ëa ri. Chama yama ca ëa xo naa, naa ja ini jasca cato. ¿Tsayayamacanai? Chahahuacanaibo yonayamahai ca ëa xo naa ra. Jama, tobi quiha toa Dios chama ra. Toa chamá tsi mato copixëquia ë joquë no.

⁵ Quiniacaxëcahuë. Jabi ëa tanamapama tsi mamë tanamaparicahuë iquia. ¿Mahitsa ma ni ma chahahuahaina sa? Toa nicaquia. ¿Mato ó tsi bësoyoihi ni Cristo sa? “Jaatia” imano tsi ¿mahitsa ma chahahuayamani? iquia.

⁶ Jama, mahitsa ca chahahuahai ca ma xo ëa ra. Toa ma cahëno.

⁷ Jasca, mato bax Dios qui bëhoxquia ra, yoi ca ma ayamano. Ma bëbohaina, jia ca ma acaina, tihi cabo nohiria bá tsayano. Jabi mato ë mëbini ca nohiria bá jimitsa. Jisi tsi “Jia tsi xo Pabló acaina” i jaca mitsa. E qui iriama tsi xo toca ca chani ra. Jaha ë quëëhai ca tsi xo toa ma bëbohai ca ja tsayacanaina ra.

⁸ Jatiroha ca barí tsi jia ca roha acasquia ra. Jabija ca pi nohiria bá cahëno tsi rani-raniquia.

⁹ E qui jënima tsi xo toa mahitsa iquiina, chamaxëni ca ma iquë no. Mëstëxëneria ca jabi jiaxëni ca ma jayano. Toa nicaqui noa bëhoxquí na.

¹⁰ Jabi jaboqui naa carta quēnēquia mato qui shishohi canox pari. Joxo tsi ē qui Ibobá ani ca chamá tsi mato raahacasyama xo ēa ra. Yoi quiha. Jabi toa chama ē qui acacani quiha nohiria bo chamahuati, mēbiti, jato yoshihuati ja nomari.

¹¹ Jarohari tsi naa carta jatihuaquia. Jatsi ranicana. Mēstēxēniria ca jabi ó quēécana. Mēbinacana. Huésti ca shina ma jayano. Iquinayamacana. Tihi ca tsi acahuē. Jasca, noqui noihai ca ranihuahai ca Dios mato bētano.

¹² Jia tsi joihuanacana.

¹³ Jasca, mato joihuahi quiha nēá ca chahahuacanaibo ri.

¹⁴ Ibo Jesucristó mato tēquē shomahuariano. Jahēpa Diós mato noiyoino. Mato bēta Espíritu Santo rabēnana. Iquē.

La Carta Del Apostol San Pablo a Los Gálatas

Chahahuacanaibo Pabló joihuanina

¹ Dios Chani chitahèhuati ibo ca Pablo ca èa xo naa ra. Jesucristo, Jahèpa Dios, naa Jesucristo bèsomanish cato, tihi cabá èa raaniquè jahuè Chani è yoano.

² Galata maí ca iglesia bo joihuaquia. Jasca, mato joihuahi quiha è bèta ca xatè bo ri.

³ Noba Jahèpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihi cabá mato noino. Mato ja bèpasimacano.

⁴ Jabi noba jocha quèshpi tsi Jesús jamè aniquè, jaboqui anomaria ca maí ca jabi yoi bo quima noqui xabahamaxèna. Jabi Dios qui jia ini quiha ja inina.

⁵ Dios no oquèhua-oquèhuapaoxèti xo. Amen.

Huèsti roha tsi xo Dios Chani

⁶ Noixo tsi Diós mato quènaniquè. Jama, ¿jaboqui mato quènanish ca quima casocanai pa?

⁷ Jabi yama tsi xo toa chani jia ca huètsa ra. Tonia mato xèrèquè tsi xo toa mato yosihai ca nohiria bo iquia. Cristo Chani rarinamacascani quiha pè, chani huètsa yoaquí na.

⁸ Japi quiniacaxècahuè iquia. Jabija ca tsi xo toa mato è tiisimani ca chani ra. Yama tsi xo chani huètsa. Jamèri ca chani pi tsohuècaracá yoano tsi tènètiya qui toa Diós raano. Jasca pi mato qui jamèri ca chani naipá ca ángel, noqui yoi, tihi cabá yoano tsi tènètiya qui Diós noqui raano iquia.

⁹ Jabija tsi xo toa ma bini ca chani itèquèquia. Tsohuècaracá pi jamèri ca chani mato qui yoano tsi tènètiya qui Diós raano iquia ra.

¹⁰ ¿Jabi tsohuècara ni toa è ranihuacatsaina, Dios Chani yoaquí na? ¿Nohiria ni? ¿Dios ni? ¿Tsayayamacanai? Nohiria bo roha pi ranihuacatsi tsi ¿jènahuariahax raca Cristo yonati è ina ra? E qui Diós ranino ra.

Jesu quima Pablo chani jonina

¹¹ Joni bo quima joyamaniquè è yoahai ca chani ra, èbè xatè bá.

¹² Ea tiisimayamaniquè nohiria ra. Jama, è qui Jesucristó jahuè Chani jisiquimaniquè è yoano iquish na.

¹³ Tonia è i-ipaoni ca ma nicaniquè tia, naa jodioba jabi è noi-noiniquè no. Toatiyá tsi bamaxoma tsi chahahuacanaibo è tènèmapaoniquè rè. Jato è quèyo-quèyocasniquè ra.

¹⁴ Jasca, anomaria ini quiha noba rèquèyamaba jabi è noihaina. Noho rabèti bo oquè quiha.

¹⁵ Jatsi Diós èa quènaniquè, èa noiquí na. Jabi è conox pari no tsi èa ja bini quiha jahuè-na iti.

¹⁶ Jatsi shina rani tsi jahuè Baquè yoi èa ja jismaniquè, carayanabo qui jahuè Chani è yoano iquish na. Toatiyá tsi joni huètsa bo qui è cayamaniquè yoba bixèna.

¹⁷ Jasca, Jerusalén qui è cayamaniquè toa jariapari ca Dios Chani chitahèhuati ibo bo icanish cabo ya chaninaxèna. Jama, Arabia mai qui è catapiniquè. Jaquirèquè Damasco yaca qui jahari è joniquè.

¹⁸ Tres año no tsi Jerusalén qui è cayamani quiha. Jaquirëquë Jerusalén ca Pedro qui shishohi è caniquë cahëxëna. Quince bari no tsi ja bëta è chitëni quiha; jaroha.

¹⁹ Toatiyá tsi Dios Chani chitahëhuati ibo huëtsa bo è jisyamaniquë. Jacobo, naa noba Iboba noma roha è jisni quiha.

²⁰ Jabija tsi xo naa mato qui è quënëhaina iquia. Dios bësojó tsi quiayamaquia ra.

²¹⁻²² Jaquirëquë Siria, Cilicia, tihi ca mai bo qui è caniquë. Naatiyá tsi jari ëa cahëyamaniquë jodioba maí ca chahahuacanaibo iquia ra.

²³ Jama, “Dios Chani yoahi quiha noqui pasomaha ca ipaonish cato pa” i nohiria bo paoni quiha. “Ja quëyocasni ca Chani jaboqui yoahi quiha ra” i jaca paoni quiha ëa yoati na. Jaroha tsi xo toa ja nicacanina.

²⁴ Jatsi è chahahuani iqui tsi chahahuacanaibá Dios oquëhuaniquë ra, raniquí na.

2

Jerusalén qui Pablo canina

¹ Catorce año no tsi Jerusalén qui è cayamaniquë. Jaquirëquë è caniquë Bernabé ya. Tito ri è boni quiha.

² Jabi Jerusalén qui è caniquë, “Cata” i è qui Dios ni iqui na. Cahax, toá ca rëquëninicanaibo ya roha è chaniniquë. Jatsi carayanabo qui è yoani ca chani jato qui è bërohuaniquë, ja cahëcano iquish na. ¿Anoma ca è yoani ini ca ja quëscahuayamayamacani?

³ Jama, jato qui jia noho chani ini quiha. Jasca, Tito, naa è bëta jonish ca carayana ja jibirishayamacaniquë ra, mahitsa ca chahahuacanaibo nicaxo na.

⁴ Jabi toá tsi mahitsa ca chahahuacanaibo iniquë pë, naa carayanabo qui jodioba jabi bo amascanaibo. Jabi jodioba jabi bo tëquë quima Jesucristó noqui paquëmaniquë iquia. Jotamiscanaibo jascaria tsi ja bëcaniquë Jesucristo quinia jia ca nicaxëna. Japi ja joyamarohacano tsi Tito yoati tsi ja nicayamaquë acaniquë ra.

⁵ Jabi toa joni bo no chahahuayamaniquë ra, Chani jia ca jabija ca ma jayano iquish na. Jatsi è quinia-quinianiquë Dios Chani rarinamahacayamano iquish na.

⁶ Jasca, è yoani ca chani rarinamayamaniquë toá ca oquëria ca rëquëninicanaibo ri. Jabi nohiria bo qui oquë-oquëria ca joni bo ja icamitsa, jama, Dios bësojó jascaria ca nohiria bo tëquë nori.

⁷ Jabi carayanabo qui chani yoati ëa Diós raaniquë, naa jodiobo qui Pedro raahacani jascaria.

⁸ Jato qui jia jato qui è cahai ca ini quiha. Dios chamá tsi carayanabo qui è raahacani nori ca ja jiscaniquë, naa jodiobo qui Pedro raahacani jascaria. Noqui tëquë Diós mëbini quiha.

⁹ Japi Jacobo, Pedro, Juan, naa oquë-oquëria ca joni bá noqui joi amaniquë ra, jato bëta no yonocobëquinano, Dios Chani no yoano. Jibirishahama ca carayanabo qui no cati nori iquë. Jato ri tsi xo toa jodiobo qui cahaina.

¹⁰ Jatsi no canox pari no tsi “Nobë noitiria cabo shina-bënyamacana” i noqui jaca niquë; jaroha. Jabi noitiria cabo no mëbi-mëbicasniquë noqui ri.

11 Jatsi xaba huëtsa Antioquía yacatá tsi ë quiniatëquëniquë Dios Chani otohí na. Toatíyá tsi anoma quiha Pedró jabi iniquë rë, noqui shishohi na. Jatsi pë Pedro ë raahaniquë rë.

12 Jabi Antioquía yaca qui johax tsi quiha carayanabo ya, naa jibirishahama cabo ya Pedro oriquipaanicuë. Jahuë jabi quiha. Jënima quiha. Jama, jodioba jabi-naxëni cabo, naa Jacobo ax bëcanish cabo qui yoi ini quiha toa carayanabo ya ja oriquirehaina rë. Jatsi Pedró jënëniquë, jato qui raquëhi na. Jaquirëquë carayanabo ya ja rabënyamaniquë rë.

13 Jatsi pë carayanabo ya rabënacasyamaniquë chahahuahai ca jodiobo ri, Pedro jato bëta rabënyamahai ca jisi na. Jatsi jënëniquë Bernabé ri.

14 Anoma ini quiha ja acanina iquia; Dios Chani jia ca pasomaha quiha. Jatsi ja acanai ca jisi tsi Pedro ë raahaniquë jatiroha cabo bësojo xo na. Raahacax, “Jëniriahax chahahuahai ca carayanabo ya rabënyamahai, jaboqui?” i Pedro qui ë niquë. “¿Mi qui yoi ni? ¿Jëniríaxo tsi jodioba jabi bo jato amacatsai ra? Jodioma ca xo ra. Jabi jodio mi coniquë; jamaca mia ri tsi xo toa jodioba jabi tëquë nicayoiyamahaina iquia” nëa tsi Pedro qui ë nëcaniquë.

15 Jabi shoma tsi xo noqui chahahuahai ca jodiobo. Jodiobo no coniquë ra, Dios cahëyamahai ca carayanabo no nomari.

16 Naama tsi Jesucristo quinia no cahëniquë. Jama, noqui xabahamaya-maxëhi quiha Dios, noba jabi bo, noba yoba bo, tihí cabo no aquë no. Jama, noba jocha masahi quiha Dios, Jesucristo qui no chitiminiquë no. Jabi Jesucristo qui no chitiminiquë noqui ri, Dios bësojó tsi mëstëhuahacati. No mëstëhuahacayamani quiha noba jodioba yoba no nicahai cató no. Jabi jodioba jabi bo acai cató tsi mëstëhuahacatimaxëni tsi xo nohiria ra. Jesucristo qui ja chitimiti xo iquia.

17 Jaboquí jibirishati jabi, jodioba yoba bo, tihí cabo ri banahuacasqui mató carayanabo pë. Shinaparicana. Toa jodioba quinia pi banahuatëquëcatsi tsi “Naris-hi quiha Cristo qui no chitimihaina noqui xabahamati” ii quiha mató ra. “Jocha quima noqui paquëmatimaxëni xo Cristo. Jesucristo qui tsi oquë tsi xo noba jocha” ii quiha mató ra, toca pi shinahi na. Anoma quiha.

18 Japi toa ë niani ca quinia siri qui bacarohahi tsi Dios pasomaha ë jochaquë aquë iquia. Jama, jochahai ca tsi xo toa jodioba jabi tsi xabahamahacacatsai cato.

19 Jabi Quënëhacanish cabo tsayaquí tsi noho jocha yoi ë jisniquë ra. Noho jocha yoi bërohuahacani quiha Dios Chaní no. Dios yoba ë qui quësoniquë, nicati basi ë ini quëshpi na. Jatsi toa quinia quima Cristo quiri ë bësoniquë Dios bax bësoxëna.

20 Cristo ya tsi cruzó tsi ë naniquë noho jabi yoi qui. Jaboqui jamëri tsi xo toa ë bësohaina. E nohó bësohi quiha Cristo ra. Jaboqui pi Dios Baquë qui chitimihí tsi bësohtëquëyoiquia. Jabi ëa noihai ca tsi xo toa jahuë Baquë. Noihax ë bax ja naniquë ëa xabahamaxëna.

21 Dios noihai ca quima casoyamaquia. Dios Chani yoahi tsi “No bax Cristo rësoniquë ra” iquia. Jabi jodioba yoba no nicahai cató pi Diós noqui xabahamarohano tsi mahitsa Cristo naquë aniquë iquia ra.

3

Yoba paxa cato

1 Jisa cahëtimaxëni ca Galatá cabá. ¿Tsohuëcaracá mató parani sa? Bëroria tsi cruzó tsi Jesucristo nani ca Chani mató qui bërohuahacanicuë iquia.

² Mato nicacasquia: ¿Jodioba yoba ma nicahai cató tsi Espíritu Santo ma bini? Toca tsi ma biyamaniqué ra. Jama, Espíritu Santo ma biniqué, mato qui yoahacani ca Cristo Chani qui chitimixo na.

³ Jatsi ¿jēnahuariacani rê? Espíritu Santó quinia ó tsi ma chitahēniquē. Jama, jaboqui mato chama yoi tsi mēstēhuahacacasqui mato pē.

⁴ Jabi huēstima tsi xo toa Cristo Chani iqui tsi ma tēnēnina iquia. Jama, toa Chani quima pi ma casono tsi ¿mahitsa mā ni toa ma tēnē-tēnēnina? Mahitsa xo iquia.

⁵ Jabi ¿Espíritu Santo mato qui ahi ni Dios pa, jodioba yoba ma nicahai ca iqui na? ¿Mato xērēquē xo tsi jisti chamaxēni cabo ahi ni Dios pa, jodioba jabi bo ma acai iqui na? Toca tsi ayamahi quiha. Toca tsi aqui quiha, jahuē Chani qui ma chitimini iqui na.

⁶ Abraham yamabo no tsayano. Dios qui ja chitimiyoiniquē. Chitimihax tsi Dios bēsojó tsi ja mēstēhuahacani quiha.

⁷ Jaboqui tsi Abraham चाहितaxocobo yoi bo tsi xo toa jatiroha ca chitimicanaibo ra. Jasca ca quiniá tsi xabahamahacacaxēcani quiha, naa Abraham yamabo jascaria.

⁸ Jabi naama tsi quiha Quēnēhacanish cabá chaniquē carayanabo chitimixēhai ca yoati na. Jariapari tsi quiha naa Chani yoahacanicquē Abraham yamabo qui: “Mia iqui tsi shomahuahacaxēti xo jatiroha ca carayanabo” i Abraham yamabo qui Dios ni quiha.

⁹ Jaha tsi shomahuahacahi quiha chitimicanaibo tēquē, naa Abraham yamabo shomahuahacani jascaria. ¿Tsayacani? Dios qui chitimiyoinish ca Abraham ini quiha.

¹⁰ Jama, yoshihuaha ca tsi xo toa Moisés yobá-naxēni cabo. Yobá tsi mēstēhuahacascani quiha rê. Nicacapa. “Yoshihuaha ca tsi xo toa Moisés yoba bo tēquē nicayamahai cato” ii quiha Quēnēhacanish cabo ra.

¹¹ Jabi yama tsi xo toa Moisés yobá tsi Dios bēsojó tsi mēstēhuahacachai cato ra. Jabi noqui bēro xo Dios Chani. “Chitimihí tsi bēsohi quiha mēstēhuahacax cato” i Dios ni quiha.

¹² Jama, xabahamati quinia huētsa jismahi quiha Moisés quēnēnina. Chitimihai cato quinia ma xo. “Bēsohi quiha yoba bo tēquē nicahai cato” ii quiha.

¹³ Jabi Moisés yoba iqui tsi no yoshihuahacanicquē iquia. Mato nicaquia. ¿Tsohuēcara ni toa Moisés yoba bo tēquē nicati mētsa na? Yama a ra. Jama, toa yoshihuahai ca yoba bo quima Cristo noqui tsēcanicquē, cruzó tsi no bax jamé tsi yoshihuahacaquí na. Jabi, “Yoshihuahaca ca tsi xo toa jihui ó tsi rotahaca cato” ii quiha Quēnēhacanish cabo. Tsayacahuē. Toca tsi noqui ja ratini quiha.

¹⁴ Jabi Cristo nanicquē, carayanabo Diós shomahuano iquish na, naa Abraham yamabo ja shomahuani jascaria. Espíritu Santo jato qui acatsi quiha. Jabi naama tsi “Espíritu Santo jato qui axēquia” i Dios ni quiha.

Abraham qui Dios chaninina – Moisés yoba

¹⁵ Ejemplo mato qui ē ano, ebē xatē bá, ma cahēyoino iquish na. Jabi dos ca nohiria bá convenio acasmitsa. Aquí tsi jato janē bo convenio papi ó tsi huishacani quiha. Jaquirēquē toa papi rarinamatimaxēni tsi xo joni huētsa. Ja nicahacaxēti xo. Jabi toca xo Dios convenio Abraham yamabo ya. Yama tsi xo toa ja cho johai cató toa convenio chani rarinamahaina.

¹⁶ Jabi naama tsi quiha Abraham yamabo Diós shomahuacanicquē. Jaha tsi “Mia, mi चाहितaxocobo, tihí cabo shomahuaxēquia” i Abraham qui Dios ni quiha. Jabi “Mi baquē bo” iyamaniquē Dios, “Mi चाहितaxocobo” inori, jahuē Cristo yoati chanihi na.

17 Jabi è yoacatsai ca tsi xo naa. Abraham yamabo ya convenio Diós aniquè. Parayamaniquè Dios. Jaquirèquè joniquè Moisés yoba; cuatrocientos treinta ca años quirèquè quiha. Jabi toa convenio rarinamatimaxèni tsi xo toa ja cho joni ca Moisés yoba ra.

18 Jabi jaboqui tsi Moisés yoba no nicahai cató pi Diós noqui xabahamano tsi mahitsa quiha Abraham qui jahuè convenio chani iquè aniquè ra. Jama, parayamaniquè Dios, Abraham yamabo qui chaniquí na. Ja tsi xo toa Abraham ja shomahuani quiha. Jabi toa jariapari ca quinia banahuacanai ca noqui xo naa.

Jocha bërohuahi quiha Moisés yoba

19 Shinaparicana. Moisés yobá nohiria méstèhuayamano tsi ¿jënahuahui tsi Moisés qui toa yoba bo Diós ani? Jabi ja acacani quiha nohiria ba jocha bërohuati. Jabi naama tsi Moisés yoba ini quiha. Jama, Abraham chahitaxocobo, naa Jesucristo joquè tsi jatiniquè Moisés yoba yonoco ra. Jabi naa xabahamati quinia jahuè Cristo yoi qui pari Diós aniquè, Abraham yamabo qui ja chaniniquè no. Jabi iriama ca tsi xo toa Moisés qui acacanish ca yoba. Jariapari tsi quiha ángel qui jahuè yoba Diós aniquè. Jaquirèquè Moisés qui toa yoba ángel boni quiha. Jatsi nohiria bo qui toa yoba Moisés boni quiha.

20 Jama, naa oquèria ca Chani aquí tsi Abraham yamabo qui Dios chaniniquè jamè yoi ax na. Huètsa bo ja raayamaniquè jahuè Chani boti. Ja tsi xo toa Moisés qui acacanish ca yoba oquè tsi xo toa jahuè Cristó tsi Diós anina.

21 ¿Jahuè shinacanaí? “¿Cristo qui Diós ani ca yonoco pasomaha ma ni Moisés yoba?” Iyamahi quiha. Jabi nohiria bo qui pi bèsomati yoba Diós aarohano tsi Dios bèsajo tsi no méstèhuahacaquè aniquè ra. Jabi yama tsi xo toca ca acacanish ca yoba ra. Toca tsi jocha chama quima paxatimaxèni xo noa.

22 Tocahi quiha Quènèhacanish cabo ri: “Jatiroha cabo yonahi quiha jocha chama” iquiina. Ja iqui tsi jahuèsti ca paxati quinia tsi xo Jesucristo. Jaha tsi Jesucristo qui pi no chitimino tsi noqui méstèhuahi quiha Dios ra.

23 Jabi Cristo jonox pari no tsi Moisés yobá noqui yonapaoniquè. Toa yoba iqui tsi preso xara ca nohiria bo jascaria no i-ipaoniquè rè. Jama, noba Xabahamati lbo joquè tsi ja qui chitimiti no chitahèhuaniquè. Noqui ja paquèmani quiha.

24 Jabi noqui jodiobo obèso ca Moisés yoba i-ipaoniquè. Cristo qui noqui ja mëpini quiha, no chitimihai cató tsi no xabahamahacano iquish na.

25 Joniquè Cristo ra. Ja iqui tsi jaboqui noqui otoyamaha quiha Moisés yoba.

26 Jaboqui Dios baquè bo xo mato tèquèta, Jesucristo qui ma chitimihai cató no.

27 Cristo ó tsi ma ashimahacanicuè. Cristo jabi ma sahuèyoni quiha.

28 Jasca, jaboqui Dios bèsojó tsi yama tsi toa xo oquè cato. Carayanabo oquè ma xo jodiobo. Yonati oquè ma xo chama. Yoxa oquè ma xo joni. Jaharisi xo noa. Jesucristó-na bo xo noqui tèquèta. Huèsti maxo xo noa.

29 Cristó-na bo ma nori iqui tsi Abraham yamaba chahitaxocobo yoi bo xo mato ra. Jaboqui Abraham qui Diós yoani ca chani iqui tsi shomahuahacaxèqui mato carayanabo ri ra.

4

Noqui yonapaoniquè jodioba yoba bo

¹ Jabi ejemplo huëtsa mato yoacasquia, ma cahëyoino iquish na. Jabi joni pi rësono tsi jahuë jahuëmishni bo, jahuë mai, jahuë xobo, tihí cabo bichi quiha jahuë baquë yoi. Jama, xocobo pi no tsi binoma tsi xo toa jahuë jahëpa jahuë bo. Jari yonati jascaria xo toa baquë ja shinahaxëquë rohari.

² Yonahacahi quiha. Huëtsa bo nicahi quiha. Jama, shinapayo manëhax tsëquëhi quiha.

³ Jabi naa baquë jascaria no i-ipaoniquë, naa noqui chahahuahai ca jodiobo. Jariapari tsi noqui yonapaoni quiha noba yoba, noba jabi bo.

⁴ Jatsi Dios qui jia ca xaba tsëquëniquë. Toa xabacá tsi Diós jahuë Baquë raaniquë noqui xabahamaxëna. Jatsi yoxá jahuë baquë comani quiha. Jodiobo ja coní quiha,

⁵ noqui yonahai ca yoba quima noqui tsëcaxëna. Toca tsi Diós aniquë jahuë baquë yoi bo noqui manëmaxëna.

⁶ Jahuë baquë bo ma nori iqui tsi Espíritu Santo mato shina qui Diós raaniquë. Ja tsi xo toa jahuë baquë yoi bo ma nori ca cahëqui mato ri ra. Jaboqui “Noho Jahëpa” i Dios qui qui mato.

⁷ Jasca, yonati bo ma xo mato ra. Jaboqui Dios baquë bo xo mato. Ja tsi xo toa jahuë jahuë bo tëquë ibohuaxëqui mato ri, naa jahëpá-na bo baquë ibohuahai jascaria.

Galatá cabo Pabló shinanina

⁸ Siri tsi Dios yoi ma cahëyamaniquë. Noitiria ma i-ipaoniquë. Toatiyá tsi mato yona-yonapaoniquë mato mahitsa ca dios bo ra.

⁹ Jama, jaboqui Dios yoi cahëqui mato ri ra. Diós mato bini quiha. Japi anoma tsi xo toa noba mahitsa ca jodioba jabi bo quiri ma bësocanaina iquia. Quiniacaxëcahuë. Mato yona-yonaxëhi quiha toa mahitsa ca jabi bo ra.

¹⁰ Jishopë. Mishni-mishniria tsi toa jabi bo quiri bësiqui mato rë. Jaboqui jodiobá fiesta bari bo, oxë bo, tihí cabo aqui mato pë.

¹¹ ¿Mato naxërëquë tsi mahitsa ë yonocoyamayamani sa?

¹² Ea nixaparicana, ëbë xatë bá. Mato carayanabo jascaria tsi ë manëniquë noho jodioba jabi bo quima casohi na. Ea jascacana. Jabi jodioba jabi bo banahuati chitahëhuanox pari tsi ëa ma noipaoniquë.

¹³ Siri tsi mato bëta ë chitëniquë iquihi na. Ja iqui tsi xaba ë jayaniquë Dios Chani mato qui yoaxëna.

¹⁴ Toatiyá tsi ë qui ma yosanayamaniquë toá tsi ë iquiniquë no. Anoma, quëras ë ini quiha iquihi na. Jama, ëa ma mëbiniquë ra, Dios ángel, Jesucristo yoi, tihí cabo ë irohani jascaria.

¹⁵ Toatiyá tsi ma rani-ranipaoniquë. Mato bëta ë no tsi jatiroha ca ë qui ma aquë aniquë tonia, ëa mëbixëna.

¹⁶ Jama, ¿jaboqui ë qui caxacanaí sa, jabiya ca mato qui ë yoahai iqui na?

¹⁷ Jabi noixoma tsi mato chahahuariacani quiha naa bëcanish ca jodioba jabi-naxëni cabo iquia. Tocacani quiha pë, ë yoani ca chani quima mato casomaxëna, jato mahitsa ca chani ma nicanó iquish na.

¹⁸ Jabi jënima tsi xo toa nohiria bá mato mëbicatsaina iquia. Jabi tocarohatocarohaxëti xo toa mato qui bëcanish cabo. ¿Mato mëbicahi ní sa, mato bëta yama pi ë no? Toa nicaquia.

¹⁹ Jisa noho xocobá. Jaboqui anomaria tsi xo toa mato ë shina-shinahaina ra, jabiya ca chani quima ma aquëquëhai iqui na. Jahuë baquë comahai ca pahë jascaria tsi xo toa noho mapo pahë mato tahëhax na. Mato ó tsi Cristo jabi réamëno ra.

²⁰ Jaboqui pi mato bêtarihahi tsi oquê tsi mato qui chaniti mêtsa ë iquê aquê. ¿Jênahuariáxo mato mëbixêhi ni ëa sa?

Dos ca quinia bo

²¹ ¿Jodioba yobá tsi yonahacacascana? Toa yoba pari ma cahêti xo. ¿Jënihi ni Quênêhacanish cabo toa yoba yoati na.

²² “Dos ca baquê bo jayaniquê Abraham yamabo” ii quiha. Jariapari tsi jahuê cocinera Agar icanai cató jahuê jariapari ca baquê Ismael comaniquê. Abraham yonati toa yoxa ini quiha. Jaquirêquê jahuê ahuini jahuê baquê huêtsa comaniquê. Yonati ma ja ini quiha, jahuê ahuini nori.

²³ Jabi bêro tsi tohoyaniquê jahuê yonati, naa Agar icanish cato. Tohoyaxo tsi quiha jahuê baquê ja comaniquê. Jama, tohoyatimaxêni quiha jahuê ahuini iniquê rê, naa Sara icanish cato. Jabi ja tohoyanox pari no tsi quiha Abraham qui Dios chaniniquê, “Baquê jayaxêqui mia” iquiina. Jaquirêquê Sara yamabo tohoyaniquê jaa ri. Baquê ja comani quiha.

²⁴ Jabi dos ca quinia bo, naa jahuê nohiria bo Diós ototi quinia bo jismahi quiha naa dos ca yoxa bo iquia. Jahuê nohiria bo Diós otopaoni ca quinia siri jismahi quiha Agar yamabo. Jabi jodiobo qui naa quinia siri acacani quiha Maca Sinaí ax na. Toa xo tsi Moisés yamabo qui jahuê yoba bo Diós aniquê. Nohiria bo ototi quinia siri ja ini quiha. Jabi yonati bo têquê tsi xo toa jaboquí tsi naa quinia siri banahuacanaibo rê, naa yonati Agar ini jascaria.

²⁵ Tsayacapa. ¿Agar chahitaxocoba maí tsi niyamamayahi no toa Maca Sinaí? Quinia siri jisti tsi xo toa maca ri. Agar jascaria xo iquia. Jasca tobi naa quinia siri jisti huêtsa rê. Maí ca Jerusalén tsi quiha. Toa xo tsi jodioba yoba bo, jato jabi bo, tihí cabo banahuacani quiha pê toá racacanaibo. Yonati bo, naa Agar xocobo ca xo jato ri. Jabi Maca Sinaí, maí ca Jerusalén tsi xo jaharisi. Mahítsa ca xabahamati quinia jismahi quiha naa dos cato.

²⁶ Jama, tobi xo yaca huêtsa ra, naa naipá ca Jerusalén. Chitimicanaiba yaca tsi xo toa. Noba jahêhua jascaria xo. Jahanahax johi quiha noba jabi jia cato. Ja tsi xo toa jodioba yobá tsi yonahacatimaxêni xo noa.

²⁷ Jabi siri tsi naipá ca Jerusalén yoati tsi nêca tsi Isaías yamabá quênêniquê: “Ranitsihuê, baquê yama ca yoxá.

Rani tsi quênahuê, comahai ca pahê cahëyamahai cató.

Huêstima ca xocobo jayaxêqui mia ra.

Tohoyatapinish ca ahuini xocobo huinoxêhi quiha xocobo mëquëya cato ra” nêa tsi quiha ja quênêni ca nêcaniquê.

²⁸ Jabi Abraham yamabo qui Diós yoani iqui tsi Dios xocobo xo mato, naa Abraham yamabo baquê yoi Isaac ini jascaria.

²⁹ Jabi toatiyá tsi Isaac tènê-tênêniquê, naa Dios paxa ca quiniá tsi conish cato. Ja qui caxa ini quiha toa yonati baquê pê. Jabi toca xo jaboqui. Noqui, naa Espiritu Santó conish cabo tènêmahí quiha pê toa quinia siri banahuacanaibo.

³⁰ Jabi nêca tsi Dios chaniniquê Abraham qui Quênêhacanish cabo ó no: “Mi yonati, jahuê baquê, tihí cabo niahuê. Mi maí, mi jahuêmishni bo, tihí cabo binoma xo toa baquê. Mi ahuini baquê tsi xo ibo ti cato, mi rêsoquê no” i Abraham yamabo qui Dios ni quiha.

³¹ Jaha tsi Abraham yonati xocobo ma xo noa. Jama, ahuini baquê jasca ca xo noa, naa noqui jodioba yoba quima paquêmahacanish cabo.

5

¹ Jabi Moisés quinia siri quima Cristó noqui paquëmaniquë ra. Jatsi toa yobá tsi yonahacayamacana. Chamatsicana. Toa yonamixëni ca yoba quiri bësotëquëyamacana ra.

² Ea nicacahuë. Pablo yoi tsi xo naa mato qui quënëhaina. Ma jibirishahacapino tsi Cristo quima casoqui mato iquia.

³ Nicacana. Moisés yoba tëquë nicaxëti xo jibirishahacahax cato ra.

⁴ Toa yobá pi mëstëhuahacacatsi tsi Cristo quima aquëquë xo mato iquia. Mato mëbiyamaxëhi quiha Dios.

⁵ Jama, noqui chahahuacanaibo tsi xo toa Cristo qui chitimihaina. Dios ó pasoquei noa, noqui ja mëstëhuano jahuë Espíritu Santó no.

⁶ Jabi Jesucristo quinia ó tsi jaharisi tsi xo carayanabo jodiobo tëquë. Dios qui oquë ma xo toa jibirishahacahax ca jodiobo. Jasca, ja qui oquë ma xo jibirishahama ca carayanabo ri. Jama, jaboqui jahuë Cristo qui chitimicanaibo tëquë xabahamahi quiha Dios. Chitimixo tsi Dios no noiti xo ra. Dios qui jia ca quinia tsi xo naa.

⁷ Jabi jia tsi Cristo quinia ó tsi banahuahi ma ipaoniquë. Jama xo jaboqui rë. ¿Tsohuëcaracá naa jabija ca quinia quima mato bësomani pa?

⁸ Tocayamaniquë Dios, naa mato quënanish cato.

⁹ Quiniacaxëcahuë. Tonia mato xërëquë tsi pacanahi quiha toca ca ma shinahai ca yoi rë. “Jatiroha ca mapari ó pacanahi quiha levadura mishni-mishniria cato” ¿iyamacahi ni?

¹⁰ Jama tocayamaxëqui mato iquia. Jahari ë yoani ca quinia qui mato bëxëhi quiha Dios iquia. Jasca, mato yosihai ca joni bo copixëhi quiha.

¹¹ Jishopë. Ea quihuacani quiha toa Moisés yobá-naxëni cabo, ëbë xatë bá. “Jibirishahacaxëti xo carayanabo' ii quiha Pablo” icani quiha pë. Yoyoxëni ca chani tsi xo toa ra. Ja quiacanaina. Jabi jibirishati jabi pi ë yoarohano tsi ëa ja tënëmayaquë acaniquë toá cabo. Jama, ë yoani ca cruz Chani qui caxaxënia ca xo iquia.

¹² Anomaria tsi xo toa mato jibirishacascanaibo ra. Mato ja jisbayacano iquia.

¹³ Jisa ëbë xatë bá. Diós mato quënaniquë, tsëquëti. Jodiobo ma manëyamaxëti xo ra. Toa jabí tsi ma yonahacayamaxëti xo iquia. Jasca, quiniacaxëcahuë, mato jochahuaxëni ca noma jabi ma banahuacasmitsa iqui na. Anoma ca quinia tsi xo toa. Oquë tsi xo toa mabë xatë bo ma mëbihaina, noinaquí na.

¹⁴ “Nohiria huëtsa bo noicana, mamë ma noihai jascaria” ii quiha Quënëhacanih cabo. Oquë-ouëria ca yoba tsi xo toa. Mabë xatë bo pi noiyoiquí tsi Dios yoba jatiroha cabo jatihuaxëqui mato ra.

¹⁵ Jama, joi pi mërahi tsi ranimistsi tsi quëyohacaxëqui mato tëquëta. Quëyohacaxëhi quiha mato iglesia bo ri, naa ma arabëquina-haina rë.

¹⁶ Nëcatsiquia. Espíritu Santó pi mato mëpino tsi mato jochahuaxëni ca noma jabi jaha quëëhai ca banahuayamaxëqui mato ra.

¹⁷ Jabi jaha noba noma jabi quëëhai ca tsi xo toa jaha Espíritu Santo quëëhai ca pasamaha cato. Jasca, jaha Espíritu Santo quëëhai ca tsi xo noba noma jabi jaha quëëhai ca jamëri. Jabi iquinacani quiha naa dos cato. Ja tsi xo toa jia ca pi mato shinaná acasno tsi tobi quiha toa mato jochahuaxëni ca noma jabí mato jënëmacatsaina.

¹⁸ Jama, Espíritu Santó pi mato mëpino tsi jocha bëboxëqui mato iquia. Bëbohax toa yonahai ca jodioba yoba tëquë quima ma paxaquë ra.

¹⁹ Jasca, noqui bëroria tsi xo toa noba noma jabí noqui amahaina. Tobi xo: anoma ca chotahaina, yoyohaina,

²⁰ mahitsa ca dios bo qui arahaina. Tobi quiha yoshihuahaina, ranomishaina, noiymahaina, caxatapihaina, xatè bo bèquëxnahaina.

²¹ Tobi quiha joni huëtsa bá jahuëmishni bo ó quëëhaina, joi acaina, pahëhaina, pahëhax yoi ca acatsaina. Tihi cabo tsi xo jocha iquia. Nicacana. Díos otohái ca xatënyamaxëhi quiha toca ca jabicanaibo iquia ra, siri tsi mato è yobani jascaria.

²² Jamëri tsi xo toa Espíritu Santó noqui amahaina. Espíritu Santo iqui tsi noicasquí noa. Tobi quiha no ranihaina, no bèpasihaina, no yosanayamahaina, no mèbicansaina, no jianacatsaina, Díos no chahahuacatsaina.

²³ Tobi quiha toa ishima no iquiina, noba shina mëquihaina. Tihi tsi xo toa Espíritu Santo jabi. Jabi yama tsi xo toa naa jabi jia ca pasomaha ca yoba. Jatiroha ca nohiria bo qui jia quiha.

²⁴ Jabi jato jocha qui mëpihai ca noma jabi niahi quiha Jesucristó-na bo.

²⁵ Espíritu Santo pi no banahuayoino tsi Espíritu Santó noqui mëpino ra.

²⁶ Nomë shinamixëni no iyamano ra. Anoma quiha. Nobë xatè bo no caxahuayamano. Anoma quiha. Nohiria huëtsa bo qui no yosanayamano. Tihi tsi no jënëti xo.

6

Jatiroha ca nohiria mëbicana

¹ Tsohuëcaracá pi anoma ca ano tsi Espíritu Santó mëpihacahax cató toa joni mëstëhuano, èbë xatè bá. Ishima tsi toa jochahax ca ja mëbixëti xo. Jasca, quiniacaxëcahuë, jochati ma tanamahacayamano mato ri.

² Jabi noitiria pi mabë xatè ino tsi jato mëbicana. Jia tsi xo toa ma mëbibëquinahaina. Tocapiquí tsi Cristo yoba jatihuaxëqui mato ri.

³ Jabi tobi xo toa oquëria ca jaca nori ca quëscahuacanaibo, mahitsa ca jaca nori. Jamë paracani quiha.

⁴ Tocayamacana. Jabi ja acái ca yoi, jahuë jabi yoi, tihi cabo jatiroha ca nohiria bá tsaya-tsayano. Jia ca arohahax ja ranixëti xo. Jënima quiha. Jasca, joni huëtsá acái ca ja tsayayamano. Jama, ja acái ca yoi, jahuë jabi yoi, tihi cabo ó ja bësono ra.

⁵ Jatsi jato jabi yoi ca otoxëti xo jatiroha cabo. Bëronoma tsi xo toa noba jabi otohaina iquia.

⁶ Díos Chani pi tsohuëcaracá mato tiisimano tsi toa pastor ya tsi mato jahuëcara mishni bo xatënacana. Copihacaxëti xo pastor jahuë yonoco quëshpi na.

⁷ Jasca, ma parahacayamano. Bëro tsi Díos no parahai ca nori ca ma quëscahuamitsa rë. Jama, parahacatimaxëni quiha. Ja tsi xo toa ja banaha ca tésaxëhi quiha toca ca joni iquia.

⁸ Jahuë noma jabi jaha quëëhai ca pi aquí tsi copihacaxëti xo toa joni. Jochahuaxëni ca jabi tésaxëhi quiha toa rë. Jama, Espíritu Santo jaha quëëhai ca pi aquí tsi jabi jia ca saihuaxëhi quiha ra. Toa joni bësopaomaxëhi quiha Espíritu Santo.

⁹ Japi jia ca ati no yosanayamano. No bëbohacayama-pino tsi noqui shomahuaxëhi quiha Díos. No tésaxëhai ca bixëqui noa ra xaba jia cató no.

¹⁰ Ja tsi xo toa jatiroha cabo bax jia ca no ano ra. Jasca, Cristó-na bo no shomahuariaxëti xo ra.

Jaroha ca yoba

¹¹ Tsayacana. Mato qui naa carta quënëquia noho mëquënë no ra. Chahitaxëni ca letra jaya quiha.

¹² Níacána. Jamé shinamíxëníría tsi xo toa mato janyama mëpícanáibo. Ja tsi xo toa mato ja jibirishacascánáina íquia. Jasca, Cristo cruz Chani quëshpi tsi tènëmahacahai ca químa paxacascáni quíha ra.

¹³ Jibirishahacaháina, jodiobo íquiina, tíhi cabo tsi xo toa jato qui jia cato. Moisés yoba níaxoma tsi tíhi ca jabi bo bícani quíha pa. Ja íqui tsi mato jibirishacascáni quíha “Jia tsi xo toa no acána” íquiina. Jodiobo mato manëmascáni quíha pë.

¹⁴ Tocayamaquía. Noba Ibo Jesucristo cruz Chani roha chaníquia. Cruz íqui tsi è qui yòí tsi xo toa jochahuaxëni ca maí ca jahuë bo. Toa jahuë bo noiyamahai ca èa xo naa. Toa jahuë bo qui bësoyama ca jascaría ca èa xo naa ra.

¹⁵ Dios qui iríama tsi xo toa jodioba jabi bo. ¿Jënahuariáxo raca toa jabi bá noquí mëbína? Noquí oquëhuayamáhi quíha jibirishahacaháina íquia. Oquë-oquëria ca tsi xo toa paxahuahacahax ca nohíría íquiina.

¹⁶ Jabi naa yoba banahuacánaibo Díós raníhuano. Jato ja noíno. Dios nohíría-nohíría tsi xo toa naa yoba paxa ca banahuacánaibo íquia.

¹⁷ Jarohari tsi jodioba jabi-naxëni cabá èa yositëquëyamano ra. Jesu tahëxo tsi tobi noho yora ó ca huíshíqui ra.

¹⁸ Noba Ibo Jesucristó mato shomahuariáno, ëbë xatë bá. Amén.

La Carta Del Apostol San Pablo a Los Efesios

¹ Efesó ca chahahuacanaibo, Jesucristo chahahuacanaibo huëtsa bo, tihí cabo qui naa carta raaquia. Jabi Pablo tsi xo naa carta quënëhai cato. Ea Diós biniquë ra, jahuë Chani bohái ca ití.

² Noho Jahëpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihí cabá mato shomahuano. Mato ja ranihuacano ra.

No bax Diós ani ca jahuë bo

³ Dios, naa noba Ibo Jesucristo Jahëpa no oquëhuano ra. Mana xo tsi noqui shomahuariaqui ra. Jahuë baquë Jesu ya no rabë nabëquihai ca iqui tsi jia tsi xo toa no bax ja acaina Espíritu Santó no.

⁴ Mai nëhohuanox pari tsi quihá noqui pari Diós biniquë ra, jahuë-na bo ití. Jahuë baquë Cristo iqui tsi noqui ja bini quihá noqui mëstëhuaxëna, ja bësojó tsi jochayama cabo inono iquish na.

⁵ Toca tsi no bax Diós aniquë no noino iquish na. Siri tsi jahuë baquë bo noqui ja manëmacashi quihá. Ja tsi xo toa jahuë baquë Jesu ja raani quihá no bax nati. Jahuë shina ja ini quihá. Jaha quëëquí tsi ja tocaniquë.

⁶ Jaha tsi oquëhuahacaxëti xo Dios, noqui ja shomahuariani nori quëshpi na. “Anomaria tsi xo noqui ja noihainá”, i no no, ja noihái ca baquë yoi noqui ja raani nori quëshpi na.

⁷ Jabi jahuë baquë yoi Diós aniquë no bax nati. Jahuë baquë jimí tsi jocha químa noqui ja paquëmani quihá. Jasca, masahacanicuë noba jocha ra. ¿Tsayacanai? Anomaria tsi xo toa noqui Diós noihaina ra.

⁸ Ja noihái ca noqui ja japaniquë. Huashiyamahi quihá. Jasca, tiisi xo. Jatiroha ca cahëhi quihá.

⁹ Ja tsi xo toa ja tocanina no bax na, jamë xo shinaquí na. Shinaxo tsi ja acatsái ca Diós noqui cahëmani quihá. Siri tsi jahuë planes, naa ja acasni ca no cahëyamani quihá. Toatiyá tsi noqui jonë ini quihá jahuë planes, naa jahuë shinana. Jama, jaboqui jahuë planes cahëqui noa ra. Jasca, toa planes, naa ja acatsái ca jatihuaxëhi quihá jahuë Cristo.

¹⁰ Toa planes tsi jatihuaxëhi quihá jia ca xaba tsëquëquë no. Jatsi maí ca nohiria bo tëquë, naipá ca bësocanaibo, tihí cabo catiaxëhi quihá Dios, Cristo chama nama janaxëna. Jatsi jatiroha cabo yonaxëhi quihá Cristo ra. Toatiyá tsi Ibo-iboria ixëhi quihá.

¹¹ Jabi Dios shinaná tsi acacahi quihá jahuë bo tëquë. Toa jahuë planes ini quihá. Shinaquí tsi quihá Diós noqui biniquë ra jahuë nohiria yoi bo ití. Ja tocani quihá, jahuë baquë iqui na. Rëquë rohari tsi toca tsi Diós shinani quihá axëna.

¹² Noqui ja biniquë ra jahuë oquë noqui jismaxëna. Jaha tsi quihá noqui jariapari ca Cristo qui chitiminish cabá Dios ocahuano, naa noqui jodiobo.

¹³ Jasca, Cristo qui chitiminiquë mato carayanabo ri, jabija ca xabahamati Chani nicahax na. Espíritu Santó tsi ma jiisahacani quihá Cristó-na bo ma nori ca jismati. Jabi mato carayanabo qui ri Espíritu Santo acacati ini quihá, siri tsi toa Diós yoani iqui na.

¹⁴ Jaboqui Espíritu Santo jaya xo noa, noqui tëquëta. Ja iqui tsi Diós noqui xabahamaxëhai ca cahëyoiqui noa ra. Parayamaqui Dios. Jahuë-na bo Diós xabahamaxëti ó noqui pasomahi quihá. Jatsi Dios no oquëhuano ra.

Efesó cabo bax Pablo bēhoxhaina

¹⁵⁻¹⁶ Jabi Diós acatsai iqui tsi mato bax bēhox-bēhoxquia. Siri tsi mato bax bēhoxti ē chitahēhuani quiha, naa Ibo Jesu ma chahahuayoihaina, Dios nohiria bo ma noiyoihaina, tihi cabo ē yoahacaquē no.

¹⁷ Bēhoxquí tsi quiha noba Ibo Jesucristo Dios, naa noba oquēria ca Jahēpa nicaquia ra, mana ca tiisi mato qui ja ano. Jatsi oquēxēhi quiha toa Dios ma cahēhaina iquia.

¹⁸ Jasca, bēhoxquí tsi Dios nicaquia, mato shina ja huēahuano, jabija ca ma cahēno iquish na. Tsayacahuē. Anomaria tsi xo toa mato bax Diós acaina ra. ¿Mato ja quēnayamayamani ja bēta ma iti? Toa xabacá tsi anomariaxēhi quiha toa jahué nohiria bo bax Diós axēhaina ra. Toa ma cahēyoini quiha iquia ra.

¹⁹ Jasca, anomaria tsi xo toa Dios chama ra. Toa chamá tsi noqui mēbiriahi quiha.

²⁰ Toa jasca ca chamá tsi quiha jahuē Cristo ja bēsotēquēmانيquē. Bēsotēquēmoxo tsi quiha jahuē baquē ja oquēhuaniquē. Jatsi naipá tsi jahuē mēncayá tsi quiha jahuē baquē ja tsahomaniquē ja yonano.

²¹ Toa xo tsi yonahi quiha Cristo jaboqui ra. Gobierno bo tēquē, chama bo tēquē, yonacanaibo tēquē, jatiroha ca nohiria bo tēquē, jaboqui noqui bēsocanaibo, johai ca xaba paxá tsi bēsocanaibo, tihi cabo tēquē yonahi quiha noba Cristo ra.

²² Jasca, Cristo chama namá jatiroha cabo Diós jananiquē yonahacati. Jasca, jahuē iglesia, naa noqui chahahuacanaibo qui Cristo acacani quiha noba chama iti. Noqui Rēquēniniti Ibo-iboria tsi xo naa ra.

²³ Noqui chahahuacanaibo, naa iglesia cabo tsi xo toa Cristo banahuacanaibo. Rēquēniniti Ibo-iboria qui no riihai cató tsi huēsti ca maxo manēqui noa, naa Rēquēniniti Ibo, noqui chahahuacanaibo, tihi cabo. Yora jascaria xo noa. Jasca, no nohó tsi bēsoyoihi quiha Cristo, naa jatiroha cato ó ca rēmēhai cato ra.

2

Dios noihai cató tsi ma xabahamahacaniquē

¹ Jabi Dios mato xabahamanox pari no tsi bēsoyama jascaria bo ma i-IPAONIQUE mato jocha iqui na. Nicamixēni cabo ma i-IPAONIQUE ra.

² Toatiyá tsi jochahuaxēni caba quinia ma banahuani quiha. Satanás, naa naipá ca yoshi ba ibo-iboria ma nicapaoni quiha. Jaboqui Dios nicamixēni cabo chamahuahi quiha pē jahuē yonoco ati.

³ Jabi toa jochahuaxēni ca carayanabo jascaria noqui jodiobo i-IPAONIQUE noqui ri. Noba noma jabi no banahuapaoni quiha. Noba yora, noba shina yoi, tihi cabo jaha quēēhai ca no a-IPAONIQUE. Anoma quiha. Ja iqui tsi quiha noqui caxaxēniria Dios iniquē, carayanabo qui ja caxani jascaria.

⁴ Jama, shinajiaxēni xo Dios. Anomaria tsi xo toa noqui ja noihaina ra.

⁵ Jochahuaxēni ca nicamixēniria cabo inono tsi noqui Diós bēsotēquēmانيquē jahuē Cristo ya noqui rabēnamaxēna. Ja noihai cató tsi ma xabahamahacani quiha.

⁶ Noqui bēsotēquēmoxo tsi quiha jahuē mana ca chama, jahuē oquē, tihi cabo noqui ja aniquē jahuē Cristo yaxo tsi no yonabēquinano, no bax Cristo ini iqui na.

⁷ Ja tocani quiha jatiroha ca xabacá tsi ja noihai ca jismaxēna, naa Jesucristó tsi noqui ja shomahuarianina. Toa ja noihai ca jatiroha cabo cahēmacatsi quiha ra.

⁸ Tsayacahuë. Dios noihai cató tsi ma xabahamahacani quiha, ja qui ma chitimihai cató no. Mamë xabahamati mëtsama xo mato ra; mato bax Diós acai ca ja nori.

⁹ Jasca, mamë oquëhuati mëtsama xo mato ra, ma acai ca ja nomari.

¹⁰ Jabi Dios tsi xo toa noqui Nëhohuati Ibo-iboria. Jahuë Jesucristo ó tsi noqui ja nëhohuaniquë jia ca no ano iquish na. Siri tsi quiha jia ca ati noqui ja rohahuaniquë, jahuë shina ja ini quëshpi na.

Jodiobo, carayanabo, tihí cabo rabë nabë quihaina

¹¹ Jabi ma i-ipaoni ca shina-bënoyamacana, carayanabá. Toatiyá tsi Dios ma cahëyamaniquë ra. Dios cahëtimaxëniria ca yoixëni cabo ma quënahacani quiha. Jabi toca tsi quiha jodiobo chaniniquë mato yoati na. Chanihax, “Noqui tsi xo toa Dios cahëcanaibo, no jibirishahacani nori iqui na” i jaca ni quiha.

¹² Jatsi shina-bënoyamacana iquia. Toatiyá tsi quiha Cristo ma cahëyamaniquë ra. Carayanabo, naa jahuë quinia cahëtimaxëni cabo ma i-ipaoni quiha. Diós bini ca nohiria bo ya, naa Israel cabo ya ma rabë nabë quiyama paoni quiha. Jasca, jato qui jismahacanish ca rabë nati quinia ma cahëyamaniquë. Toatiyá tsi mato carayanabo qui Dios chaniyama paoni quiha. Jasca, yama ini quiha jaha ma pasohaina. Dios yama ma i-ipaoni quiha. Toca tsi ma i-ipaoniquë ra.

¹³ Jama, jaboqui basima tsi mato basi cabo Diós bëni quë, jahuë baquë Jesu ya ma rabë nano iquish na. Jaha tsi jaboqui Cristo rësoni iqui tsi jodiobo yoi bo ya, naa Dios cahëyoicanaibo ya rabë nabë quiqui mato ra.

¹⁴ Jabi Cristo tsi xo toa noqui tëquë rabë nabë qui mati Ibo-iboria. Ja iqui tsi noqui jodiobo, mato carayanabo, tihí cabo bichi quiha Dios, huësti ca nohiria paxa cabo axëna. Jaboqui yama pi xo dos ca maxo bo. Noqui bëquë xhuahai ca naxë rëquë ca panë, naa noba jodioba yoba bo Cristó quëyoniquë ja ini cató no. Toa yoba iqui tsi no caxa-caxapaoni quiha rë.

¹⁵ Jama, toa jodioba yoba ja quëyoniquë ra. Quëyoxo tsi quiha dos ca nohiria bo, naa noqui jodiobo, mato carayanabo, tihí cabá tsi quiha huësti ca maxo paxa ca ja nëhohuaniquë ja bëta rabë nabë qui ti.

¹⁶ Jabi ja rësonox pari no tsi quiha no caxana-caxanapaoniquë. Jama, ja nahai cató tsi no caxanahai ca ja quëyoni quiha. Cruzó tsi huësti ca nohiria paxa cabo ja ani quiha, jahari Dios qui noqui bëxëna.

¹⁷ Jabi mai qui Jesu joni quë. Joxo tsi quiha mato carayanabo, naa Dios basi cabo, mato jodiobo, naa Dios basima cabo, tihí cabo qui Dios Chani jia ca ja yoaniquë. Dios ya rabë namati Chani ja yoani quiha.

¹⁸ Ja iqui tsi jaboqui Espíritu Santó mëbihai cató tsi Dios qui joti mëtsa xo noa noqui tëquëta. Huësti ca Jahëpa jaya xo noa no bax Jesucristo ini iqui na.

¹⁹ Japi jaboqui Dios cahëqui mato, mato carayanabá. Carayana yoi bo ma xo mato, Dios nohiria yoi bo ma nori. Jaboqui jahuë xocobo ya rabë nabë qui piqui mato ra. Jatsi Diós-na bo xo mato jaboqui.

²⁰ Tsayacahuë. Xobo jascaria xo noqui tëquëta. Jariapari tsi xo toa Dios Chani chítahëhuati ibo bo, Dios Chani yoati ibo bo. Tihí cabá noqui Dios Chani ani quiha. Xobo chinichiti jascaria ca xo. Jasca, tobi Cristo. Xobo naniti jascaria xo, oquë jahuë yonoco nori iqui na.

²¹ Cristo ó tsi rohahuahacakuqui noa xobo jia ca manëti. Toca tsi Ibo ya tsi aniqui noa, naa noqui chahahuacanaibo tëquë.

²² Jasca, Cristo ya ma rabë nabë qui hai ca iqui tsi jahuë xobo iti rohahuahacahi quiha mato ri, chahahuacanaibo huëtsa ya. Huësti ca xobo jiaría ca

xo noa, naa noqui jodiobo carayanabo tēquē. Jahá tsi bēsohi quiha Dios ra, Espiritu Santó no.

3

Carayanabo Diós xabahamacasina

¹ Jabi mato carayanabo iqui tsi preso qui ē nanēhacaniquē. Cristo yonati nēxahaca ca ēa xo naa ra mato mēbicatsi na.

² Jabi mato carayanabo qui Dios Chani yoati yonoco ē qui acacani quiha mato mēbiti. ¿Tonia ē qui Diós ani ca yonoco yoati tsi ma nicayamayamani?

³ Ea pari quiha ja acatsai ca planes Diós jismaniquē. Jahuē jonē ca shina ja ini quiha. Jismaxo tsi quiha ēa jahuē planes ja cahēmaniquē. Ja tsi xo naa pistia ca ē quēnēhaina.

⁴ Jabi ē quēnēhai ca tsayacana. Tsayaquí tsi jahuē Cristó tsi carayanabo ri Diós xabahamacatsai ca cahēxēni ca ē nori ca jisxēqui mato ri.

⁵ Jabi naarima tsi quiha carayanabo ri Diós xabahamacasni ca noba naborēquēbá cahēymaniquē. Jama, jaboqui tsi quiha noqui Chani chihēhuati ibo bo, Dios Chani yoati ibo bo, tihī cabo qui Dios shina jismahacanicquē Espiritu Santó no.

⁶ Jabi Dios cahēhama ca shina tsi xo toa jahuē Cristó tsi carayanabo ja xabahamahaina ra. Jaboqui Dios xocobo manēhi quiha carayanabo ri jodiobo ya. Jasca ca Dios maxo xatē xo jato ri. Jaboqui Espiritu Santo bicani quiha jato ri naa Diós yoani jascaria.

⁷ Jabi mato carayanabo qui ēa pari Diós raanicquē ra, jahuē Chani ē yoano. Ea noiquí tsi ēa ja chamahuani quiha jahuē yonoco ē ano.

⁸ Ea pi, naa Dios nohiria tēnēmapaonish ca Diós bini quiha, carayanabo qui jahuē Chani yoati. Jaha tsi “Cristo tsi xo toa carayanabo Xabahamati Ibo-iboria” i jato qui ē ti xo.

⁹ Jasca, naa quinia jatiroha ca nohiria bo, naa jodiobo, carayanabo, tihī cabo qui ē bērohuaxēti xo. Jabi carayanabo Diós, naa noqui Nēhohuati Ibobá xabahamacasni ca noba naborēquēbá cahēymaniquē rē. Naarima, naa huēstima ca año no tsi jato qui jonē Dios shina ini quiha.

¹⁰ Jama, jaboqui tsi Dios qui aranabēquicani quiha nohiria bo tēquē, naa “iglesiá” i no aina. Tihī tsi Diós aniquē mana ca ángel bo, mana ca chama bo, tihī cabá jahuē tiisi-tiisiria cahēno iquish na. Jabi carayanabo, jodiobo, tihī cabo aranabēquicani cató tsi jato qui tsi Dios planes jismahacani quiha.

¹¹ Toca tsi Diós acasni quiha. Jaboqui tsi quiha jahuē shinana, naa jahuē planes ja jatihuaniquē noba Ibo Jesucristó no.

¹² Ja iqui tsi raquēhaxma tsi Dios qui chaniti mētsa xo noa, jahuē Baquē qui no chitimini iquí na.

¹³ Jatsi ēa tahēhax shina-huējēnayamacana, naa mato carayanabo qui Dios Chani ē yoahai ca iqui tsi preso tsi ē nori ca iqui na. Ocapijaquē mato bax na ra.

Pablo bēhoxnina

¹⁴ Nēca tsi chanipama tsi Jahēpa yoi bēsojó mēnihax bēhoxquia ra.

¹⁵ Noqui nohiria bo, mana ca ángel bo, tihī caba jahēpa-jahēparia ca Dios tsi xo naa noba Jahēpa ra.

¹⁶ Anomaria tsi xo Dios oquē ra. Ja quēshpi tsi Jahēpa Dios nicaquia, mato shina ja chamahuano Espiritu Santó no.

17 Chamahuaxo tsi mato shina ó tsi Cristo bēsono ra, ja qui ma chitimihai cató no. Jasca, mato bax bēhoxquia, noiti ma cahēriano iquish na.

18 Jasca, mato Efesó cabo, Dios nohiria bo tēquē, tihi cabo Diós mēbino, Cristó noihai ca ma cahēyoino iquish na. Anomaria tsi xo toa noqui ja noihaina ra. Yoanoma quiha.

19 Jabi ja noihai ca pi cahēhi tsi Dios jabi tēquē rēahacaxēhi quiha noa ra. Jabi, ζjēnahuariaxo raca ja noihai ca no cahēyoina rē? Noqui huino quiha. Tihi ca tsi mato bax nicaquia, bēhoxquí na ra.

20 Jatsi oquēhuahacaxēti xo Dios iquia. Anomaria tsi xo toa ja ati mētsa ca chama ra. No nohó ca yonocohai ca chama tsi xo toa, jia ca ati.

21 Japi jahué Jesucristo ini iqui tsi Dios no oquēhua-oquēhuapaoti xo ra jahué rēso qui. No tocaxēti xo iglesiá no ra. Amén.

4

Huēsti ca yora xo chahahuacanaibo

1 ζDiós mato quēnayamayamani? Jatsi mēstēxēni ca jabi jayacana iquia, naa Ibo tahēhax tsi presó ē nori cato.

2 Noihi tsi shinapēnicana. Shinapēnihi tsi yosanayamacana. Yosanayamaquí tsi noicana. Noiquí tsi mēbinabēquicana.

3 Jasca, noihi tsi rabēnabēquiti ó quēēriacana. Jabi Espiritu Santo tsi xo toa noqui rabēnabēquimahaina ra.

4 Jabi tobi xo huēsti roha ca iglesia ra; naa Cristo banahuacanaibo. Tobi xo huēsti ca Espiritu Santo ri. Jasca, huēsti roha tsi xo toa xabahamati quinia ra. Jabi Diós mato quēnani quiha, ja bēta ixēti ó ma pasono.

5 Jasca, huēsti ca Ibo roha xo. Huēsti roha tsi xo toa no chitimihaina. Jasca, huēsti roha tsi xo toa no ashimahacahaina.

6 Tobi huēsti roha ca Dios; naa noba Jahēpa-jahēparia. Ja tsi xo toa noqui chahahuacanaibo tēquē otoiha cato. No nohó tsi yonocohi quiha ra, jahué shina no ano iquish na.

7 Nicaparicana. Noqui tēquē qui tiisi bo acacani quiha Dios yonoco ati. Jamēri jamēri tsi xo toa noqui Cristó acaina.

8 Jabi tocaxēti ja ini quiha ii quiha Quēnēhacanish cabo.

“Mana nai qui ja tērononiquē bēbohax na.
Tēronoxo tsi quiha tiisi bo ja aniquē joni bo qui”
i jaca ni quiha Cristó acai ca yoati na.

9 Japi tsayacana. “Mana nai qui ja tērononiquē” ii quiha. Jabi mana tērononox pari tsi quiha ζmai yoi qui ja botēyamayamani?

10 Jabi naa botēnish ca tsi xo Cristo ra; naa mana tēronish ca jasca cato. Toa tsi ja caní quiha jatiroha ca yonaxēna.

11 Tēronoxo tsi quiha jahué nohiria bo qui tiisi bo ja aniquē chahahuacanaibo mēbixēna. Jatsi Dios Chani chitahēhuati ibo bo, Dios Chani yoati ibo bo, Dios qui nohiria bo mēpiti ibo bo, pastor bo, naa chahahuacanaibo obēso cabo, Dios Chani tiisimacanaibo, tihi cabo Cristó iglesia qui ani quiha.

12 Tihi ca tiisi jaya ca joni bo acacani quiha noqui chahahuacanaibo rohahuaxēna, Dios yonoco ati. Toca tsi chamahuahacahi quiha iglesia, naa noqui Cristo banahuacanaibo.

13 Tocapihi tsi jia tsi catixēqui noa, jia tsi aranabēquihi na. Jatsi quiha jaharisixēhi quiha no chitimihaina ra. Jasca, jaharisixēhi quiha Dios Baquē no cahēhaina. Tocapihi tsi shinacoshi bo manēxēhi quiha noa, toa Cristo jabi-jabiria jayahi na.

14 Jaha tsi xocobo jascaria iyamaxëqui noa ra. Jama, coshixëhi quiha no cahëhaina. Rarinamahacatimaxëni-xëhi quiha no chitimihaina ra. Jabi huëstima tsi xo toa mahitsa ca chani yoahacahaina rë. Tobi xo quiahaina, parahaina. Jama, shinahaxo tsi jato mahitsa ca chani chahahuayamaxëqui noa.

15 Noipihit tsi Cristo jascaria tsi manëxëqui noa ra, jabija ca Chani nicahi na. Jabi Cristo tsi xo toa noqui rëquëninihaina ra. Noba mapo quiha.

16 Ja tsi xo toa noqui chahahuacanaibo yonoco-bëquinamati Ibo-iboria. Cristo yora xatë bo xo noa. Jabi yonoco jaya xo jatiroha ca xatë ati. Jabi jia pi jatiroha ca xatë jahuë yonoco ano tsi anixëhi quiha Cristo yora; naa iglesia cato. Jasca, oquëxëhi quiha no noinabëquihai ri.

Quinia siri quima casocana

17 Iboba janë tsi Dios cahëyamacanaibo jascaria tsi bësoyamacana iquia. Anoma tsi xo toa jato jabi ra. Jasca, mahitsa tsi xo toa ja shinacanaina.

18 Tsëmo rëamë tsi xo toa ja shinacanaina pë. Jasca, jabija ca cahëyamaquí tsi Dios cahëyoyiyamacani quiha. Jabija ca nicacasyamacani quiha rë.

19 Bërabitimaxëni ca nohiria bo tsi xo naa ra. Anoma ca acascani quiha pë. Jasca, jato qui jia tsi xo toa ja acanaina ra. Jatiroha ca jocha yoixëni ca jabicascani quiha pë.

20 Jama, jamëri tsi xo toa ma jabirianina, Cristo Chani nicahax na.

21 Jabija tsi xo toa Jesu Chani ra. Toa Chani ma yoahacaquë tsi quiha çjia tsi ma nicayamayamani?

22 Jatsi mato jochahuaxëni ca jabi ma tsoeboxëti xo ra. Toa ma tiisimahacani quiha. Jatsi quiniacaxëcahuë. Mato jabi jia ca yoshihuahacayamano, yoi ca ó ma quëëhai cató no.

23 Jaboqui paxahuahacaxëti xo mato shinana ra.

24 Jatsi Dios jabi paxa ca sahuëcana. Jabi Dios jascariati no nëhohuahacani quiha, mëstë, jochayama, tihí cabo iti.

25 Jatsi jaboqui quiayamacana jaa ri. Jabija ca noba xatë bo qui no chanixëti xo, jasca ca yora xatë bo no nori iqui na.

26 Jasca, caxapihi tsi jochayamacana. Caxahi tsi mëri tsi rabënacana, naa bari canox pari no.

27 Mëri tsi rabënyamapiquí tsi Satanás qui xaba axëqui mato pë, mato yonati.

28 Jasca, yomayamatëquëxëti xo yoma-yomapaonish cato. Yonocoti ja chitahëhuano iquia. Yonocopihi tsi noitiria cabo qui parata mëati mëtsaxëhi quiha ra.

29 Jasca, quiniacaxëcahuë. Anoma tsi xo toa yoi ca chanihaina. Jia tsi nohiria bo qui chanicana jato chamahuaxëna, jato mëbixëna. Jatsi mato chani jia ca ja nicahai cató tsi mëbihacaxëti xo nohiria bo ra.

30 Jama, yoi ca pi chanimano tsi cohuëxëhi quiha Espíritu Santo ra. Espíritu Santo cohuëhuayamacana. Mato qui acacanish ca tsi xo naa ra, Diós-nabo ma nori ca jismati. Ja iqui tsi mato xabahamaxëqui Dios, jaroja ca barí no ra.

31 Jasca, huëtza bo qui joi mërayamacana caxaqui na. Itsisnayamacana; anoma quiha. Mato joi choshayamacana. Anoma tsi xo ocahuahaina. Tihí ca jocha quima bësocana iquia.

32 Jama, rabë nabëquicana noihí na. Mato pasomaha pi mabë xatë bá jahuëcara ca ano tsi shina-bënocana, naa Cristo iqui tsi yoi ca ma acai ca Diós shina-bënoni jascaria.

5

Dios xocoba jabi

¹ Dios xocobo yoi xo mato ra. Jaha tsi Dios jascacana.

² Jasca, noinacana, naa Cristó mato noini jascaria. ¿No bax nati jamë ja ayamayamani? Jabi Dios qui acacapaoni ca oveja jascaria tsi Dios qui je acacani quiha. Perojome jascaria ja ini quiha Dios qui.

³ Jatsi Dios xocobo ma nori iqui tsi anoma ca chotahaina, yoi ca acaina, jahuëmishni bo ó quëëmishaina, tihi cabo iyamacana, mato qui nohiria bo quësoyamano ra.

⁴ Jasca, rabixëniria ca yoyoxëniria ca jahuë bo, anoma ca shirahaina, tihi ca yoati tsi pasicana. Anoma tsi xo toca ca jahuë bo chanihaina. Jama, Dios qui “Gracias” i ma ti xo.

⁵ Nicaparicana. Jabija tsi xo naa ë yoaxëhaina: Cristo, Dios, tihi cabá otohái ca qui jicopistiyamariaxëhi quiha mëtsaxëniria cabo. Jicoyamacaxëcani quiha shina yoixëniria ca jaya cabo, jahuëmishni bo ó quëëmishxëniria cabo ri. Toca tsi mahitsa ca dios qui aracanaibo jascaria ca xo toa nohiria bo ra.

⁶ Tobi quiha huëstima ca mahitsa ca chani rë. Jatsi ma parahacayamano. Anoma ca ó ja bësocanai ca quëshpi tsi toa nicamixxëniria cabo qui caxaxëniria tsi xo Dios ra. Jato copixëhi quiha ra.

⁷ Toca ca nohiria bo ya rabë nabëquiyamacana iquia.

⁸ Siri tsi tsëmo ó tsi quiha ma i-ipaoniquë. Jama, jaboqui Dios huëa ó tsi bohoqui mato ra, Ibo ya rabënahi na. Jaha tsi jabi jiaxëni ca jayacana, Huëa ó ca nohiria bo jascaria.

⁹ Huëaná tsi no jabitihuahacani quiha. Ja tsi xo toa caxayama xo noa jaboqui. Jahá tsi no mëstëhuahacani quiha. Jahá tsi noqui jia tsi xo jabija ca no banahuahaina.

¹⁰ Jatsi mato bax Ibo jaha quëëhai ca ma jabixëti xo ra.

¹¹ Tsayacahuë. Anoma tsi xo toa tsëmo ó cabá acaina ra. Jatsi jato bëta rabënayamacana. Jama, oquë tsi xo toa ja acanai ca yoi ca ma bërohuahaina.

¹² Bërabixëniria tsi xo toa jonë xo tsi ja acanaina ra. Ja acanai ca yoati tsi chaniyamaqui noa. Bërabiria ca xo.

¹³ Jabi huëa ó pi jahuëcara ca jochahuaxëni ca jahuë bo janahacano tsi noqui bërohuahacahi quiha toa yoi ca tëquëta. Toca tsi jato jabi yoi ca cahëxëqui noa.

¹⁴ Jabi toca tsi noqui yoahi quiha noba quëquëti ra, naa jochahuaxëni ca jahuë bo yoati na.

“Bësohuë, oxahai cató.
Bësoyama cabo, naa jochahuaxëni cabo quima tsëquëhuë.
Jatsi mato qui huahuaxëhi quiha Cristo ra” ii quiha.

¹⁵ Japi bësoti quiniacaxëcahuë. Jasca, jabi jia ca jayacana. Cahëtimaxëniria ca joni bo jascaria tsi bësoyamacana, tiisi ca joni jascati nori.

¹⁶ Jasca, bamayamacana. Anomaria tsi xo toa jaboqui jochacanaina ra.

¹⁷ Japi yoyoyamacana. Jama, mato bax Ibo jaha quëëhai ca ma jabixëti xo iquia.

¹⁸ Jasca, pahëyamacana. Ja tsi xo toa nohiria yoshihuahaina ra. Jama, Espiritu Santó tsi rëamëcana.

¹⁹ Jasca, rabënapama tsi salmos, himnos, Dios quëquëti bo, tihi cabo i-icana. Jiaria tsi xo toa quëquëbëquinahaina. Jiaria tsi xo toa Ibo qui música jia ca ma acaina mato shina ó no.

²⁰ Jasca, noba Ibo Jesucristo janë tsi noba Jahëpa Dios qui “Gracias” iroha-irohacana jatiroha ca jahuë bo quëshpi na.

Bënë bo – Ahui bo

²¹ Jabi Cristo noihi tsi jia tsi racanabëquicana.

²² Jasca, mato bënë bo nicacana, ahui bá, naa Ibo ma nicahai jascaria.

²³ Jabi jahuë ahui ototi chama jaya xo bënë, naa chahahuacanaibo ototi chama Cristó jaya ca jascaria. Bënë tsi xo toa ahui ni mapo; naa jahuë rëquëniniti Ibo. Jascaria tsi noqui chahahuacanaiba mapo tsi xo Cristo, naa noqui Xabahamati Ibo-iboria. Jasca, noqui tsi xo toa jahuë yora, naa noqui Cristo banahuacanaibo.

²⁴ Cristo nica-nicaqui noa, naa noqui chahahuacanaibo. Jascaria tsi jato bënë bo nicayoixëti xo ahui bo ri.

²⁵ Jasca, mato ahui bo noicana, bënë bá, jahuë iglesia, naa noqui chahahuacanaibo Cristó noini jascaria. Noixo tsi ¿jamé ja ayamayamani no bax nati?

²⁶ Cristó tocani quiha, noqui, naa jahuë iglesia mështëhuacatsi na. Jahuë Chaní tsi noqui ja bahuëni quiha, jënë tsi no ashimahacahai jascaria.

²⁷ Toca tsi quiha jahuë iglesia oquëhuahacaniquë ja bax biti. Jatsi quiha iglesia jiaría ca mështëxëniria ca biti mësä ixëqui Cristo ra. Jochayama ca quësohacatimaxëniria ca iglesia ixëhi quiha.

²⁸ ¿Jabi iglesia, naa jahuë yora oto-yomahi ni Cristo ra? Toa jascaria tsi jato ahui bo otoxëti xo bënë bo ri, naa jato yora yoi bo ja otocanaí jascaria. Jabi jahuë yora noihi ca tsi xo toa jahuë ahui otoyoihi cato iquia. ¿Jahuë yora jascaria ma ní?

²⁹ Jabi yama tsi xo toa jahuë yora yoi otoyomahi cato iquia. Jahuë yora pimahi quiha jatiroha cabo. Jato yora bo otocani quiha, naa Cristó jahuë iglesia otóhai jascaria, jato yora bo jaca nori iqui na.

³⁰ Jabi noqui ri otóhi quiha Cristo ra, jahuë yora xatë bo no nori iqui na.

³¹ Jabi ja tsi xo toa jahuë jahëpa, jahuë jahëhua, tihi cabo jisbayaxëti xo baquë jahuë ahui ya racaxëna. (Jasca, jahuë nabo jisbayati xo toa jahuë jahi ri bënë ya racaxëna.) Jatsi huësti ca xobo paxa ca manëcane quiha naa dos cabo, huësti ca yora paxa ca iquiina.

³² Anomaria tsi xo naa chani ra. Díos noqui jismani quiha, jahuë Chaní no. Jascaria tsi huësti ca yora paxa ca manëhi quiha Cristó, jahuë iglesia, tihi cabo ri.

³³ Jarohari tsi mato ahui bo ma noixëti xo ra, mamë ma noihi ca jascaria. Jasca, jato bënë bo nicayoixëti xo ahui bo ri.

6*Xocobo – Jato nabo*

¹ Mato nabo nicacana, xocobá. Chahahuacanaiba jabi tsi xo toa. Jiaría tsi xo toa mato nabo nicahaina ra.

² “Mí ipa, mí ihua, tihi cabo noicahuë” íi quiha Díos yoba-yobaria.

³ Jabi tocapimano tsi mato shomahuaxëhi quiha Díos. Jasca, “Naama tsi bësyoicaxëcane quiha tocacanaibo maí no” í Díos ni quiha.

⁴ Jasca, mato xocobo yosanamayamacana, jahëpa bá. Jama, jia tsi Iboha quinia ó tsi jato shinahamacana, jato qui Iboha yoba amahi cató no.

Yonati bo – Chama bo

⁵ Jia tsi mato chama bo nicacana, yonati bá. Noixo tsi jato yonoco acana, naa Cristo yonoco ma aquë ana jascaria.

⁶Jabi tobi quiha toa chiquixéniria ca yonati bo ra. Yonocoriacani quiha jato ó tsi jato chama bo bēsoquē no. Jama, jato ó pi chama bēsoyamano tsi bama-bamacani quiha pē. Tocayamacana. Anoma quiha. Jama, Cristo yonati ma nori iqui tsi noixo tsi Dios shina ma ariati xo ra.

⁷Jatsi mato Ibo ma ranihuaxēti xo yonocoquí na, mato Ibo-iboria ja nori quēshpi na. Jascaria tsi ranihax yonocoriacana mato maí ca chama bax na.

⁸Jabi jatiroha ca nohiria bo copixēhi quiha Dios, jia ca ja acanai ca quēshpi na. Chama jaya cabo, chama yama cabo, tihi cabo tēquē copixēhi quiha.

⁹Jasca, mato yonati bo ri mēbicana, chama bá. Jato roayamacana. Anoma quiha. ¿Jasca ca naipá ca Chama-chamaria jayamayamani mato ra? Yama tsi xo toa Dios qui oquēria cato ra.

Dios armadura sahuēti xo chahahuacanaibo

¹⁰Jarohari tsi Ibo ya ma rabēnahai cató tsi coshinacana, ēbē xatē bá. Mato ó tsi jahuē chama ino ra.

¹¹Jasca, Dios armadura tēquē sahuēcana, jia tsi yoshiní parahai ca quinia bo pasomaha niixēna.

¹²Jabi nohiria bo pasomahama xo toa no iquinayoihaina iquia, jama, yoixéniria ca yoshi bo pasomaha ja nori. Yonamixéniria ca chama bo, mana ca chama yoixéniria cabo, tsēmo ó ca Dios pasomaha ca yoshi bo, tihi cabo pasomaha xo noa ra.

¹³Naa Dios pasomaha cabo iqui tsi Dios armadura tēquē ma sahuēxēti xo. Sahuēhax tsi bēbohacayamaxēqui mato ra, toa bari yoixēni ca tsēquēxēquē no. Nianhax jari coshixēqui mato iquia toa barí no.

¹⁴Jatsi ma shomahuahacano ra. Jabi niananox pari tsi jahuē armadura sahuēhi quiha soldado. Jahuē cinturón, jahuē shipati quiniamati manē, tihi cabo sahuēhi quiha shomahuahacaxēna. Jabi armadura jaya xo mato chahahuacanaibo ri. Jariapari tsi quiyamahai ca jabi sahuēcana, mato cinturón ja nori quēshpi na. Jatsi mēstēxéniria ca jabi sahuēcana. Mato shipati quiniamati manē tsi xo toa.

¹⁵Mamē shomahuacana, rabēnamahai ca Chani jia ca yoaxēna, naa zapató tsi jahuē tahē soldadó shomahuahai jascaria.

¹⁶Jasca, Dios qui chitimihai ca jabi sahuēcana, naa mato escudo ja nori quēshpi na. Jatsi toa escudó tsi yoshini mēshohai ca pia bo tēquē nocahuapixēhi quiha mato ra.

¹⁷Jasca, Dios casco bicana mato mapo quiniamaxēna, mato xabahamati ca ja nori quēshpi na. Jasca, Espíritu Santo saipi, naa Dios Chani bicana.

¹⁸Tihi cabo bichí tsi bēhoxcana. Armadura narisxo tsi Dios nicacana ra. Jasca, Espíritu Santó tsi bēhoxcana jatiroha ca xabacá no. Bēshohax tsi bamahaxma tsi Dios nohiria bo tēquē bax bēhoxcana.

¹⁹Jasca, ē bax ri ma bēhoxno ra. Raquēxoma tsi nohiria huētsa bá Dios nicahama ca Chani yoacasquia ra.

²⁰Jabi naa Chani tahēhax tsi preso xara xo ēa jaboqui. Jama, toa Chani yoati ē quēnahacani quiha. Jatsi ē bax bēhoxcana, raquēxoma tsi toa Chani ē yoano.

Jojuanina

²¹Jabi ēa yoati tsi, naa ē acai ca ē shinahai ca, tihi cabo mato yoaxēhi quiha Tíquico, naa ē bēta ax Ibo bax yonocobēquihai cato. Nobē xatē jiaxēni ca quiha.

²²Ja tsi xo toa mato qui naa joni raaquia, nēá ca chani ēa yoati mato qui boti. Jahuē chaní tsi ma ranihuahacano.

²³Jasca, noba Jahēpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihi cabá toá ca xatē bo tēquē ranihuano. Mato ja noimacano. Oquē tsi mato ja chahuamacano.

²⁴Noba Ibo Jesucristo noi-noicanaibo tëquë Diós shomahuano ra. Iquë.

La Carta Del Apostol San Pablo a Los Filipenses

Cárcel xo tsi carta Pabló quēñēnina Filipó ca chahahuacanaibo qui

¹ Pablo tsi xo naa carta quēñēhaina ra. Filipó ca Jesucristo qui chitimi-canaibo tēquē, jasca jato ó bēsohai ca yosibo, iglesiá ca mēbicanaibo, tihi cabo joihuaquia Timoteo yaxo na. Jesucristo yonati bo xo noa ra.

² Jabi noba Jahēpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihi cabá mato shomahuano. Mato ja bēpasimacano.

Chitimicanaibo bax Pablo bēhoxnina

³ Jatiroha ca xabacá tsi mato shinahi tsi “Gracias” iquia Dios qui.

⁴ Jasca, bēhoxhi tsi rani-ranihax mato bax bēhoxquia ra.

⁵ Jabi jia tsi ēa ma mēbiriani quiha, Dios Chani pacanamaxēna. Chahahuaxo tsi ēa mēbiti ma chitahēhuani quiha. Jiaría quiha. Jasca, jaboqui jari tocaqui mato.

⁶ Jabi ē cahēyoihai ca tsi xo naa ra: Mato ó ca yonoco jatihuaxēhi quiha Dios ra, naa toa yonoco jia ca Chitahēhuanish cato. Jatihuahacaxēhi quiha, toa barí tsi Jesucristo joquē no.

⁷ Jabi mato shina-shinaquia ra, mato noiquí na. Tocapiquia, ē bēta xo tsi Dios yonoco ma abēquini íqui na. Jasca, jaboqui presó tsi ē no tsi jari ēa mēbiriaqui mato tēquē ra, nēa xo tsi Dios Chani ē yoaquē no.

⁸ Paraxoma tsi mato yopa-yopariaquia ra. Toa cahēhi quiha Dios. Jabi Jesucristó mato noihai jascaría tsi mato noi-noiriaquia ēa ri.

⁹ Bēhoxquí tsi mato bax ē nicahai ca tsi xo naa: Jariapari ma cahēyoihai ca ánino iquia. Jasca, oquē ca tiisi ma jayacano iquia. Jatsi tihi cató tsi ma noi-noiriahai ca oquē-oquēriano.

¹⁰ Jabi toca ca tiisi pí jayahi tsi jia ca oquē ca yonoco ati mētsa-xēqui mato ra. Jatsi Cristo jono tsi mēstēxēni ca quēsohacatimaxēni ca ixēqui mato toa barí no.

¹¹ Jasca, Dios mēstēxēniria ca jabi tsi ma rēamēno iquia ra, bēhoxhi na. Jabi mato ó tsi toa mēstēxēniria ca jabi saihuati mētsa xo Jesucristo roha. Toa jabi tsayaxo tsi jia tsi nohiria bá Dios oquēhuano.

Cristo bax Pablo bēsonina

¹² Jabi jēnima tsi xo toa presó tsi jaboqui ē iquiina iquia, ēbē xatē bá. Ja tahēhax tsi oquē tsi xo toa Dios Chani jia ca pacanahaina iquia.

¹³ ¿Tsayacanai? Cristo Chani tahēxo tsi preso qui ē nanēhacani ca cahēhi quiha nēa ca palacío ca soldado bo tēquē. Jasca, ēa tahēxo nicahi quiha yacatá ca nohiria bo ri. Jiaría quiha.

¹⁴ Jasca, preso qui ē nanēhacani cató tsi chamahuahacani quiha nēa ca huēstima ca chahahuacanaibo ri. Jasca, anihi quiha jato chamá, raquēxoma tsi Dios Chani yoati.

¹⁵ Jama, tobi xo toa yoi ca quiniá tsi Dios Chani yoacanaina rē. E qui yosaquí tsi Dios Chani yoacani quiha huēsti huēsti cabo ra. Anoma quiha. Jama, tobi xo toa bo, naa quinia já tsi Dios Chani yoacanaina, ēa mēbicasquí na.

¹⁶ Jabi naabo tsi xo toa Dios Chani yoacatsaina, ēa noiquí na.

17 Toca ma xo huëtsa bo rë. Quinia jia tsi Dios Chani yoayamacani quiha pë, jamë oquëhuacasquí na. Tocacani quiha rë, ëa yosicasquí na, presó tsi ë iquë no.

18 ¿Jënahuarahi ni naa nohiria bo sa? Xatë tsi xo toa Cristo Chani yoahaina, noixoma. Huëtsa bo tsi xo toa jahuë Chani yoahaina, noiquí na. Jënima quiha. Jatiroha ca quiniá tsi yoahacahi quiha Cristo Chani ra. Ja iqui tsi rani-raniquia ra.

19 Jasca, rani-ranixëquia, preso quima ëa ja paquëmacaquë no. E bax ma bëhoxhaina, Cristó raani ca Espíritu Santó ëa mëbihaina, tihí cabo iqui tsi preso quima paquëmahacaxëti ó pasoquia ra.

20 Jasca, jaboqui jaha ë quëëhai ca tsi xo toa Cristo qui ë bërabi-yamahaina iquia. Jasca, raquëxoma tsi jahuë Chani yoacasquia ra. Bëbo-bëboria-casquia, jatiroha ca ë acai cató tsi Cristo oquëhuahacano iquish na. Ja bax ë bësohai cató pi ja oquëhuahacano tsi rani-raniquia. Jasca, presó pi resohi tsi ranixëquia. Toca ca quiniá tsi oquëhuahacati mëtsa xo jaa ri.

21 Jatsi ëa pi ja paquëmacano tsi xaba huëtsa jayaxëquia ra Cristo bax bësoti. Jama, ëa pi ja namëcano tsi jënima tsi xo toa ri, ja bëta ë ixëhai quëshpi na. Oquë tsi xo toa Cristo ya iquiina iquia.

22 Jama, rësoyama pihi tsi Ibo bax yonoco jia ca ati mëtsaxëquia ra. ¿Jënica cara ni toa oquë ca iti? ¿Bësoti ni? ¿Rësoti ni?

23 Cahëyamaquia ra. Rësopiquia Cristo ya iti. Oquë xo toa ra.

24 Jama, ¿jënahuarixo raca mato ë mëbina, rësopiquí na? Oquë tsi xo toa ë bësohaina iquia mato bax na.

25 Jabija; oquë tsi xo toa tia iquia. Namëhacayamaxëquia iquia ra. Mato bëta bësoxëquia, mato mëbixëna, oquë tsi Cristo ma cahëhaina, ma ranihaina, tihí cabo anino iquish na.

26 Jatsi mato bëta pi ë itëquëno tsi jia tsi Jesucristo ocahuati mëtsa ixëqui mato, ë bax ja aca quëshpi na.

27 Jatsi quiniacaxëcahuë, ma acai ca iqui tsi Jesucristo Chani ocahuahacayamano iquish na. Jabi preso quima ax tsëquëhax mato qui shishocasquia. Jama, mato qui pi shishoyamaquí tsi basi xo tsi ma acai ca yoati tsi nicaxëquia tia. ¿Jia ca icaxëcahi ni sa? Jia ca pi ma ano tsi huësti ca shina ó tsi yononabëquixëqui mato iquia. Jasca, jiaxëhi quiha toa Dios Chani pasomaha cabo ma bëbohaina iquia, toa Chani noiquí na.

28 Tocapihi tsi mato pasomaha cabo qui raquëyamaxëqui mato ra. Jatsi jato qui ma raquëyamahai ca jisí tsi "Jishopë" icaxëcane quiha. Jasca, raquëyamapimano tsi bëbohacati ó pasocaxëcane quiha ra. Tocaxëqui ra, Diós mato mëbihai iqui na.

29 Jabi shomaria xo mato ra, Cristo qui chitimiti xaba mato qui Diós ani quëshpi na. Jasca, mato qui acacane quiha toa xaba huëtsa ra, naa ja bax tënëti.

30 ¿Tsayacanai? Jaboqui Dios Chani iqui tsi Dios bax tënëqui mato ri ë tënëni jascaria. Toa ma jisni quiha mato bëta ë iniquë no. Jabi jaharisi tsi xo naa nëá ca ë tënëhai ca ma nicahaina. Jënëyamaqui Ibo bax no nianahaina ra.

2

¹ Ea nicaparicana, ëbë xatë bá. Cristo qui riihax tsi ¿ma chamahuahacayamayamani? Cristó mato noihai ca cahëhax tsi ¿ma ranihuahacayamayamani? Jasca, ¿jia tsi Espiritu Santó mato rabënamayamayamani? ¿Jaboqui mabë xatë bo noiyamayamacanai? Tihi tsi xo toa mato bax Diós anina iquia.

² Ja iqui tsi mato yobacasquia jaboqui. Noho yoba pi nicaquí tsi ëa ranihuariaxëqui mato ra. Jariapari tsi jasca ca shina ma jayano. Jatsi jia tsi jasca ca Dios ma noino. Jatsi huësti ca shina ó tsi ma yonocobëquinano. Toca pi ma bësono tsi rani-ranixëquia ra.

³ Jasca, anoma tsi xo toa bëbomisxëniria ca jamë shinamixxëniria iquiina. Jama, mato oquë nohiria huëtsa bo nori ca ma tocaxëti xo. Jia tsi xo toca ca shinahaina ra.

⁴ Jasca nohiria huëtsa ba jahuë bo, ja acascanaina, tihi cabo shinacana jato mëbixëna. Anoma tsi xo toa mato jahuë bo roha shinahaina iquia.

⁵ Jasca, Jesucristo ó ca jabi ó quëëcana. Jesu jascaria tsi no shinaxëti xo ra.

⁶ Jariapari tsi quiha Dios jabi-jabiria ja jayaniquë. Jayahi tsi Dios chama ó ja quëëyamani quiha, Dios chama jasca ca jayati.

⁷ Jama, jahuë oquë, jahuë chama, tihi cabo ja jisbërianiquë ra, mahitsa ca manëxëna. Jisbëria tsi quiha yonati jabi-jabiria ja sahuëniquë. Joni ja manëni quiha. Manëxo tsi noba jabi ja jayani quiha mai ó bësoquí na.

⁸ Jatsi jahuë Jahëpa yoba ja nicaniquë yonati jascaria. Nicahax tsi quiha rësho ja caniquë. Jatsi yoiria ca cruzó tsi ja rësoni quiha ra.

⁹ Ja tsi xo toa jahuë Jesu Diós oquëhuarianiquë. Oquëhuaxo tsi quiha oquëria ca janë jahuë baquë Jesu qui Diós aniquë. Jatiroha ca janë huëtsa oquë toa janë ini quiha.

¹⁰ Toca tsi Diós aniquë, jatiroha ca bëso cabo, naa maí cabo, naipá cabo, tënëtiyá cabo, tihi cabo ja bësojó mënino iquish na.

¹¹ Mënihax, “Ibo-iboria tsi xo Jesucristo ra” icaxëcani quiha jatiroha cabo. Toca tsi ocahuahacaxëqui Dios ra.

Maí ca nohiria bo qui huëa-huëaria xo chahahuacanaibo

¹² Jisa noho rabëti bá. Jia tsi noho yoba ma nica-nicaponiquë mato bëta ë iniquë no. Jama, jaboqui basi xo ëa rë. Ja iqui tsi oquë tsi noho yoba ma nicano iquia. Basixo tsi ¿jënahuariaxo mato ë mëbina? Japi jaboqui mamëyoixo tsi ma xabahamahacahai ca jatihuacana iquia, Diós mato tsayahai ca cahëquí na. Dios ma chahuahaxëti xo ra.

¹³ ¿Tsayayamacanai? Mato ó tsi yonocohi quiha Dios, oquë tsi jahuë yoba ma banahuacasno iquish na. Mato mëbicatsi quiha, jahuë shina ati ó ma quëëno iquish na. Toca tsi jatihuahacaxëhi quiha ma xabahamahaina iquia.

¹⁴ Jatsi ranixo tsi jatiroha ca acana. Jasca, joi mërayamacana. Anoma quiha.

¹⁵ Toca ca jabi jia ca pi jayahi tsi Dios xocobo yoi bo, naa quëshacatimaxëni ca mëstëxëni ca xocobo ixëqui mato ra. Tocaxëqui mato, janyama ca jochahuaxëniria ca maí ca nohiria bo xërëquë tsi ma bësoquë no. Jato xërëquë tsi huahuahai ca huishti bo jascaria ixëqui mato.

¹⁶ Tocaxëqui mato, maí ca nohiria bo qui bësomati Chani ma acai ca quëshpi na. Tocapimano tsi rani-ranixëquia, toa barí tsi Cristo joquë no ra. Mahitsa ë yonocoyamani nori ca jismahacaxëhi quiha.

¹⁷ Toa barí tsi jismahacaxëhi quiha mato jabi jia cato ra. Jasca, Cristo qui ma chitimihai ca iqui tsi anomariaxëhi quiha toa jaboqui ja bax ma acaina. Dios qui jiaxëhi quiha toa mato jabi jia cato, ma acaina, tihi cabo. Jasca, ma acai ca qui ë namëhacaxëhai ca maniacasquia, Dios qui ma acai ca oquëhuaxëna. Ja tsi xo toa ëa pi ja namëcano tsi ranixëquia. Jasca, mato bëta ranixëquia, Dios qui ma acai ca quëshpi na.

¹⁸ Jascaria tsi ë bëta ma raniti xo mato ri.

Timoteo – Epafrodito

¹⁹ Ibo Jesu qui jiapino tsi Timoteo mato qui raacasquia. Tocapihi tsi rani-xëquia iquia, ma acai ca yoati tsi nichax na.

²⁰ Yama tsi xo toca ca joni huëtsa iipiquia. Tsayacahuë. Ea jascaria tsi mato mëbiriacatsi quiha.

²¹ Tëxë bo tsi xo toa jato jahuëcara ca yoi bo roha otocatsaina rë. Jasca, jato qui iriama tsi xo toa Jesucristo yonoco.

²² Toca ma xo Timoteo. Ea mëbi-mëbiriahi quiha Dios Chani jia ca yoaxëna, naa baquë jahuë jahëpa mëbihai jascaria. Toa cahëqui mato.

²³ Ja tsi xo toa mato qui Timoteo raacasquia. Jama, jaboqui raanoma quiha. ¿Jënahucaxëcachi ni nëá ca chama bo sa? Toa cahëparicasquia. ¿Ea paquëmacaxëcachi ni sa? Jari cahëyamaquia rë.

²⁴ Jatsi Ibo ó pasoquia ëa mëbiti, mato qui ëa yoi ri shishono iquish na.

²⁵ Jasca, jahari nobë xatë Epafrodito ë raaxëti xo iipiquia. E qui naa joni ma raani quiha, ëa ja mëbino, ë narisyamano iquish na. Jia tsi xo toa ëa tapai ja yonocobëquihaina. Soldado jascaria tsi Cristo yonoco aqui quiha.

²⁶ Jama, jaboqui mato yopa-yopariahi quiha. Jahari jahuë xobo qui cacatsi quiha. Jasca, shina-huëjënahi quiha ja iquini ca yoati ma nicani iqui na.

²⁷ Jabi anoma ja ini quiha jahuë iquini. Ja rësoquë aniquë iquia. Ja rësorohapino tsi cohuë-cohuëria ë iquë ani quiha. Jama, Epafrodito yoi, ëa ri, tihì cabo Díos mëbirianguë. Jatsi noho cohuë qui cohuë huëtsa maniahacayamani quiha.

²⁸ Japi jaboqui naa joni jahari raacasquia. Jisi tsi rani-xëqui mato. Jatsi ma rani-ranino tsi namahuahacaxëhi quiha noho cohuë jaboqui.

²⁹ Mato Ibo ó ca xatë ja nori ca iqui tsi rani tsi naa joni joihuacana ja joquë no. Nëca ca joni bo ma oquëhuaxëti xo iquia.

³⁰ Nëá tsi ja rësoquë ani quiha, Dios yonoco aqui na. Ocapijaquë ani quiha, mato tahëhax tsi ëa mëbiti ja joni iqui na.

3

Jabi mëstëxëni cato

¹ Jarohari tsi Ibobá mato ranihuano, ëbë xatë bá. Jasca, ë qui yosayama tsi xo toa ë quënëha ca yoba yoatëquëhaina. Ma yobahacatëquëti xo iipiquia.

² Jatsi jariapari tsi quiniacaxëcahuë iquia. Tobi mato ó ca jodioba jabí-naxëni cabo rë. Caxaxënia ca ina bo jascaria ca xo. Jato mahitsa ca jibirishati jabi mato qui acasaxë quiha pë. Jatsi jato chani qui quiniacaxëcahuë. Anoma quiha.

³ Jabija ca arati jabi bo ja jayacanai ca quëscahuacani quiha pë. Jama, noqui tsi xo toa jabija ca arati jabi jaya cabo ra, naa Espíritu Santó tsi Dios qui aracanaibo. Ea yoacahuë. ¿Jënahuariaxo raza jato jibirishati jabí noqui mëbina iquia? Noqui mëbihai ca tsi xo Cristo yoi roha.

⁴ Jatsi jodioba jabi bá tsi nohiria xabahamahacarohapino tsi oquë tsi ë mëbihacaquë ani quiha; mahitsa jaca nori.

⁵ Jatsi ëa nicaparicana. ¿Jodio yoi ë coyamayamani? Ja iqui tsi ë jibirishahacaniquë, ocho bari huinocaquë no. Jasca, Benjamín maxó ca ëa xo naa. Jasca, hebreo yoi, noho jimiba jabi bo, tihì cabá tsi ë shinahamahacaniquë. Noba jodioba jabi bo ë aria-arianiquë ra, fariseobo ë ini iqui na.

⁶ Jodioba jabí-naxëni ca ë ini iqui tsi iglesiá cabo ë tënëmapaoni quiha. Jodioba yoba bo tëquë ë jatihuani quiha, toca tsi mëstëhuahacati ó pasoquí na.

⁷ Toatiyá tsi noho jabi yoi, ë anina, tihi cabá tsi mēstēhuahacati ó ë pa-soniquē. Mahitsa ja icani quiha. Jaboqui toa bo tēquē ë nianiquē Cristo quēshpi na.

⁸ Nicaparıcana. Mahitsa tsi xo toa jatiroha ca jahuēcara ë anina, naa ëa mēbiti nōri ca ë quēscahuani cato. Mahitsa naa taxa jascaria tsi xo toa bo tēquē iquia ra. Oquē-ōquēria tsi xo toa Ibo Jesucristo cahēyoihaina iquia. Ja quēshpi tsi toa jahuē bo tēquē ë nianiquē, oquē tsi Cristo cahēxēna.

⁹ Ja bēta yoi rabēna-rabēnacasquia ra. Jaboqui jia ca jahuē bo acaina, jodioba yoba acaina, tihi cabá tsi xabahamahacati ó pasoyamaquia. Jama, Dios mēstē yoi ë qui acacani quiha, Cristo, naa noba Xabahamati Ibo qui ë chitimiquē no. Yama tsi xo mēstēhuahacati quinia huētsa ra. Noqui Mēstēhuati Ibo-iboria roha tsi xo Dios, jahuē baquē qui no chitimiquē no.

¹⁰ Jatsi jaboqui Cristo yoi roha cahēcasquia ra. Jasca, ë nohó ca Dios chama, naa jahuē baquē Cristo bēsotēquēmanish ca chama yoi cahēyoicasquia. Anomaria tsi xo toa chama iquia. Jasca, ja tēnēti jascaria tsi tēnēti ë jabixēti xo ëa ri. Jasca, ja rēsoni jascaria tsi jocha qui rēsoni ë jabixēti xo ëa ri.

¹¹ Tihi tsi jabcasquia ra, mana xo tsi jaroħa ca barı tsi Cristo jabi ë jayano. Jabi toa jabi-jabiria jayati ó pasoquia ra.

¹² Jama, jaboqui toa jabi-jabiria jayati basi xo ëa rē. Jama, jari rēquē caquia, naa jabanacanaibo jascaria tsi bēboxēna. Jabi toca ca jabi-jabiria jayati Cristó ëa quēnani quiha. Jaha quēēquia rē.

¹³ Jabi mato parayamaquia, ëbē xatē bá. Jari bēboti basi xo ëa rē. Jama, rēquē capama tsi Dios bax ë ani ca jahuē bo shina-bēnoquia. E qui iriama tsi xo toa ë anina iquia. Naa jahuē bo shina-bēnoħax tsi Diós jaha quēēhai ca jahuēcara qui bēsōxēquia, rēquē cacatsi na.

¹⁴ Toa premio qui mēstē tsi caquia ra bēboxēna. Jabi Jesucristó tsi noba naipá ca Diós ëa quēnani quiha toa premio biti.

¹⁵ Toca tsi no shinati xo noqui shinacoshi ca chahahuacanaibo. Jama, jamēri ca pi ma shinano tsi ë yoaha ca mato qui bērohuaxēhi quiha Dios iquia.

¹⁶ Oca xo tia. Jatsi rēquē capama tsi jia tsi noqui mēpihai ca yoba jari no nıcano ra. Toa yoba pi no banahuano tsi jıariaxēhi quiha toa noba jabi nēa mai ax na.

¹⁷ Jatsi noho jabi mēstēxēni ca banahuacana, ëbē xatē bá. Toa jabi mato ë jısmani quiha mato bētaquı na. Jasca, toá ca jascaria ca jabi jia ca jaya cabo chahahuacana, jasca ca jabi jayaxēna.

¹⁸ Jıshopē. Tobi xo toá ca jabi yoi ca jaya cabo iquia. Mato bēta xo tsi jato yoati tsi mato ë yobani quiha. Jato qui quiniacaxēcahuē iquia bēho ya. Anoma tsi xo toa ja yoacanaina ra. Cruzó tsi Cristo noqui xabahamati quinia pasomaha ca xo rē.

¹⁹ Tēnētiya ax tsi quēyohacacaxēcani quiha. Jocha ó quēēmısxēnıria ca xo iquia. Bērabıria ca jocha acax tsi rani-ranicani quiha pē. Naa maı ca jahuē bo roha tsi shina-shinacani quiha rē. Tihi tsi xo toa ja acanaina.

²⁰ Jama, toca ca jabi yama xo noqui chahahuacanaibo. Naipá roha xo noba racati yoi iquia. Jasca, toá ca noqui Xabahamati Ibo ó pasoqui noa, naa noba Ibo Jesucristo.

²¹ Joxo tsi noba chama yama ca rēsōhai ca yora yoi bo rarınamaxēhi quiha. Jatsı jahuē mana ca yora jascariaxēhi quiha noba yora bo ri. Jahuē chama-chamarıaı tsi rarınamahacaxēqui noa ra, naa jahuē jatiroħa ca bēboti chamá no.

4

Ibo ó tsi rani-ranicana

¹ Jarohari tsi Ibo quima bësoyamacana, ëbë xatë bá. Jasca, mato yopaquia, noho rabëti yoi bá. Toá ca noho yonoco quëshpi tsi noho premio xo mato iquia ra, ëa ma ranihua-ranihuahai iqui na. Ibo ma banahuahai ca iqui tsi rani-raniquia ra.

² Jasca, toá ca Evodia, Síntique, tihi ca yoxa bo yobacasquia jaboqui. “Ma iquinahai ca jënëcana” i jato qui quia ra. Ibo ó tsi rabënatsicana iquia.

³ Jasca, toa dos ca yoxa bo mëbica huë, noho shinajiaxëni ca rabëti bá. Jia tsi naa dos ca yoxa bá ëa mëbiriani quiha Dios Chani pacanamaxëna. Jasca, toatiyá tsi ëa mëbini quiha Clemente ri, chahahuacanaibo huëtza bo yaxo na. Dios bësocanaiba libro ó tsi quënëhacani quiha jato janë bo tëquë.

⁴ Mato yobapama tsi rani-ranicana iquia. Cristó-na bo ma nori iqui tsi ranicana itëquëquia.

⁵ Jasca, jatiroha cabo qui mato ishima ca jabi jismacana. Joti basima xo Ibo ra.

⁶ Jasca, jahuëcara yoati tsi shina-huëjënayamacana. Jama, jahuëcara pi narishi tsi bëhoxcana. Bëhoxpama tsi Dios nicacana, “Gracias” iquina.

⁷ Jatsi mato ranihuaxëhi quiha Dios ra. No cahëhai ca oquë-oquëria tsi xo toa noqui ja ranihuahaina. Toca tsi mato shina bo otoxëhi quiha, Jesucristo qui ma chitimiquë no.

Jia ca shinacana

⁸ Jarohari tsi mato shina qui jia ca jahuë bo roha tsi rëacana, ëbë xatë bá. Tobí xo toa jabija ca jahuë bo. Tobí toa noqui mëbihai ca jahuë bo. Tobí toa mëstëxëniria ca jahuë bo. Tobí noqui noimahai ca shinajiaxëni ca jahuë bo ra. Tihi ca jahuë bo yoati tsi shinacana iquia.

⁹ Jasca, mato ë jabimani ca ë tiisimani ca jahuë bo ariacana. Noho chani, noho jabi, tihi cabo pi ma banahuano tsi mato bëtaxëhi quiha Dios, naa noqui Bëpasimati Ibo-iboria.

Filipó ca chahahuacanaibá Pablo qui ofrenda raanina

¹⁰ Ibo qui “Gracias” iquia, ëa ma mëbitëquëcatsai ca quëshpi na. Shoma xo ëa iquia. Jabi siri tsi ëa ma mëbicasni quiha, mahitsa. Toatiyá tsi ëa mëbiti xaba mato qui acacayamani quiha.

¹¹ Mato parayamaquia. Ea ma mëbicsatsai ca iqui tsi rani-raniquia, ë qui ma raani ca parata quëshpi tsi ja nomari. Naama tsi quiha jatiroha ca xabacá tsi raniti ë jabiniquë ra.

¹² Biniapihi tsi rani-raniquia. Toca tsi bësoti ë jabiniquë. Jasca pi narisyamahi tsi rani-raniquia. Tihi tsi cahëyoiquia. Nicaparicana. Jatiroha cató tsi jatiroha ca xabacá tsi raniti ë jabiniquë. Sëyapihi tsi raniquia. Paxnapiquí tsi raniti cahëquia toatiyá no. Biniayamapihi tsi rani-raniquia. Jama, biniapiquí tsi raniti cahëquia toatiyá ri.

¹³ Jatiroha ca xabacá tsi tënëti mëtsa xo ëa ra, ë qui Cristó ani ca chamá no.

¹⁴ Nëa ax tsi ë biniano tsi ëa mëbiriacasqui mato. Ja tsi xo toa mato qui “Gracias” iquia ra. Jiaria tsi xo toa ëa ma mëbicsatsaina.

¹⁵ Jabi naama tsi quiha, naa Dios Chani yoatí chitahëhuahax tsi quiha ë biniarianiquë Macedonia mai jisbayahax na. Toatiyá tsi ë qui iglesia huëtza bó ofrenda ayamani quiha ëa mëbiti. Jaroha ca ëa mëbinish ca iglesia ca mato xo naa ra. Toa cahëqui mato.

¹⁶ Jaquirëquë quiha Tesalónica ë chitëno tsi dos, tres tsi quiha ofrenda bo ë qui ma raaniquë ëa mëbiti.

¹⁷ Jabi ë qui jiaría ini quiha toa mato ofrenda bo. Jama, jaha ë quëëyoihai ca tsi xo toa mato cuenta ó ca ganancia bo maniahacahaina.

¹⁸ Jabi ë qui ma raani ca ofrenda, naa Epafroditó bëni ca ë biniquë ra. Ja iqui tsi narisyamaquia jaboqui. Shoma xo ëa ra. Jasca, ranihi quiha Dios ri iquia. E qui ma raani ca ofrenda tsi xo perojome jascaria ja qui.

¹⁹ Jia tsi xo toa ë bax ma anina. Ja iqui tsi jahuë Jesucristó tsi mato otoríaxëhi quiha Dios, ma narisyamano iquish na. Ati Ibo-iboria xo Dios ra.

²⁰ Noba Jahëpa Dios yoi no oquëhua-oquëhuapaono ra. Iquë.

Jaroha ca joihuahaina

²¹ Jatiroha ca Diós-na bo, naa Jesucristo qui chitiminish cabo joihuaquia. Mato joihuahi quiha nëá ca ë bëta ca xatë bo ri.

²² Jasca, mato joihuahi quiha Romá ca chahahuacanaibo ri. Joihuahi quiha nëá ca chama-chamaria ca yonati bo ri.

²³ Noba Ibo Jesucristó mato shomahuano. Iquë.

La Carta Del Apostol San Pablo a Los Colosenses

Colosás ca iglesia qui Pablo quënëna

¹ Naa carta quënëhai ca Pablo ca ëa xo naa. Jabi Jesucristó ëa quënëniquë jahuë Chani chitahëhuati ibo iti. Dios shina ja ini quiha. Mato joihuaquia. Jasca, mato joihuahi quiha ëbë xatë Timoteo ri.

² Jabi Colosás ca bamatimaxëniria ca chahahuacanaibo qui naa noba Chani raaqui noa. Noba Jahëpa Diós mato shomahuano. Mato ja ranihuano ra.

Chahahuacanaibo bax Pablo bëhoxnina

³ Noba Dios, naa noba Ibo Jesucristo Jahëpa qui bëhoxhi tsi mato quëshpi "Gracias" iroha-irohaqui noa.

⁴ Ma bamayamahi ca no nicaniquë ra. Cristo Jesu qui ma chitimiyoi-haina, chahahuacanaibo huëtza bo ma noihaina, tihi cabo no nicani quiha mato yoati na. Ja quëshpi tsi "Gracias" iriaqui noa ra.

⁵ Jasca, anomariaxëhi quiha toa mana xo tsi Diós mato shomahuariahaina iquia ra. Jaha pasoti ma chitahëhuani quiha, Dios jabija ca Chani jia ca ma nicaniquë no.

⁶ Anomaria tsi xo toa Chani ra. Jaboqui jatiroha ca maí tsi pacanahi quiha toa ma nicani ca Chani. Jia tsi nohiria ba jabi yoi jabitihuahi quiha, naa mato jabi ja jabitihuani jascaria. Toa Chani nicahax tsi ma mëbiriahacani quiha, cahëyoihax na.

⁷ Jabi naa Chani Epafra, naa no bëta yonocobëquinanish cató mato tiisi-maniquë. Jia tsi mato xërëquë tsi no bax ja yonoconi quiha. Cristo yonati yoi tsi xo naa joni ra.

⁸ Espíritu Santó tsi ma noihai ca yoati tsi noqui ja yoani quiha.

⁹ Jabi ma chahahuanina, ma noihaina, tihi cabo nicaxo tsi mato bax bëhoxti no jënëpistiayamarianiquë ra. Bëhoxhi tsi mato bax Dios ë nicahai ca tsi xo naa: Jariapari Diós mato mëbino, jahuë shina ati ma cahëyoino. Jaquirëquë mana ca tiisi mato qui ja ano. Toa nicaquia bëhoxquí na.

¹⁰ Jatsi Dios shina cahëyoihi tsi Iboba quinia jia ca ó tsi bësopixëqui mato ra. Toca tsi Ibo ranihuarohaxëqui mato. Jasca, Ibo cahëyoiquí tsi yonoco jia ca saihuaxëqui mato, jatiroha ca ma acai cató no. Jatsi Dios tiisi ma cahëhai ca aniriano iquia. Toa nicaquia bëhoxquí na.

¹¹ Jatsi jahuë chama yoi tsi Diós mato coshihuano ra, yosanahaxma tsi jatiroha ca tënëti mëtsa imano iqish na.

¹² Tënëhi tsi rani tsi Jahëpa Dios qui "Gracias" icana. Ja tsi xo toa noqui rohahuanish cato ra. Jahuë mana ca oquë-oquëria ca jahuë bo xatënacatsi quiha. Toa huëria ca ití tsi mëstëhuahacanish cabo ya ixëhi quiha noa ra.

¹³⁻¹⁴ Jasca, Jahëpa Dios tsi xo toa yonamixëniria ca tsëmo quima noqui mëbinish cato. Mëbixo tsi quiha ja noihai ca Baquë othai ca qui noqui ja shitamani quiha. Jahuë Baquë iqui tsi noqui ja paquëmahaca tsi noba jocha ja masaniquë.

Jahuë Baquë rësohai cató tsi nohiria bo xabahamati quinia Diós anina

¹⁵ Nicacahuë. Jisnoma ca Dios jaria yoi ca Jisiquimati Ibo-iboria xo Cristo ra. Jahá tsi Dios jabi yoi ca jismahacani quiha. Jasca, jatiroha ca nëhohuahanish ca oquë-oquëria ca tsi xo naa ra.

16 Jahuë chamá tsi jahuë bo tëquë acacani quiha. Naipá ca jahuë bo, maí ca jahuë bo, noqui bëroria ca jahuë bo tëquë, tihi cabo Cristó nêhohuani quiha jahuë chamá no. Jasca, jisnoma ca jahuë bo, naa ángel bo, mana ca ibobo, mana ca yonacanaibo, mana ca chama bo, tihi cabo nêhohuahacani quiha jahuë chamá no. Jasca, ja bax jatiroha ca nêhohuahacani quiha.

17 Jahuëcara ca nêhohuahacanox pari no tsi ja iniquë. Jaboqui jahuë chamá tsi jatiroha ca otohí quiha ra.

18 Jasca, iglesiá ca chahahuacanaibo rëquë'niniti ibo tsi xo, naa "Iglesia Mapo" i no aina. Jabi iglesiá tsi xo toa jahuë yora, naa noqui Cristo banahuacanaibo. Jasca, jatiroha ca rëquë Chitahêhuati Ibo-iboria tsi xo naa. ¿Tsayayamacanai? Jariapari ca bësotëquëmahacani ca tsi xo naa, rësöhax na. Toca tsi jatiroha ca quiniá tsi jariapari ca oquë-oquëria ca Cristo manëniquë. Yama tsi xo toa oquë cato ra.

19 Dios tocani quiha jahuë Baquë ó tsi Dios jabi-jabiria chitëno.

20 Jasca, jahuë Baquë yoi tsi quiha jatiroha ca yoshihuahacani ca jahuë bo jahari Diós bécasniquë jamë ca yoi ya rabënamati. Cruzó tsi jahuë Baquë rësöhai cató tsi jatiroha ca naipá cabo, jatiroha ca maí cabo, tihi cabo Diós jiahuani quiha, ja bëta ja rabënacano iquish na.

21 Jahari mato carayanabo ri Diós bëniquë ra ja bëta rabënati. Naarima tsi Dios basi mato carayanabo i-ipaoni quiha. Toatiyá tsi Dios pasomaha ma i-ipaoniquë, jochahuaxëniria ca jabi ma jayapaoni ca iqui na.

22 Jama, jaboqui jahuë Baquë rësoni cató tsi Dios rabëti bo ma acacaniquë ra. Mato bax jahuë yora yoi tsi ja tënë-tënëni quiha. Jaha tsi jahuë Baquë iqui tsi mështëxëni ca quësöhatimaxëni ixëqui mato ra, Dios bësöjó tsi ma niiquë no.

23 Tocaxëti xo ra, chahahuacanaibo quinia ó tsi ma rësäquë no. Jasca, toa tiisimahacani ca xabahamati Chani ó tsi ma coshinaxëti xo. Anomaria tsi xo toa Chani ra. ¿Jatiroha ca nohiria bo qui yoahacayamayamahi ni? Jabi yonati iti quënahacaniquë toa Chani yoati.

Iglesia mëbiti Pabló quënahacana

24 Dios Chani yoapama tsi mato carayanabo bax tënëti rani-raniquia. E qui jia quiha. Jabi ë tënëhai cató tsi iglesiá ca chahahuacanaibo tënëhai ca jatihuati mëtsa pistia ca ëa xo naa. Jabi iglesiá cabo, naa banahuacanaibo bax Cristó tënëriani quiha. Jatsi ja tënëhai ca qui ë tënëhai ca maniacasquia ëa ri anihuaxëna.

25 Jabi chahahuacanaibo tëquë mëbiti ë quënahacani quiha ë qui Diós jahuë Chani aniquë no. Toa Chani nohiria bo qui ë boti xo.

26 Jabi siri tsi quiha, naa huëstima ca xënipa no tsi cahënoma naa Chani i-ipaoniquë. Jama, jaboqui jahuë nohiria bo qui naa Chani jismahi quiha Dios ra.

27 Jabi Dios shina tsi xo naa: Jahuë nohiria bo qui naa jonë ca cahëhama Chani Diós jisiquimacasi quiha. Jaboqui carayanabo qui ri cahi quiha jahuë Chani ra. Jonë i-ipaoni quiha toa mato carayanabo bax Diós acasnina. Jama, jaboqui mato ó tsi xo Cristo. Ja iqui Dios oquë xatënëxëqui mato carayanabo ri.

28 Jaha tsi jatiroha ca nohiria bo, naa jodiobo carayanabo tëquë qui Cristo Chani yoaquia. Yobapama tsi jatiroha cabo toa Chani tiisimaqui noa, jia tsi Cristo tiisi ja cahëyoicano iquish na. Cristo ó tsi jatiroha cabo shinahamacasqui noa.

²⁹ Noba yonoco yoi tsi xo toa. Jaha no quëehai ca tsi xo toa Cristo ó tsi nohiria bo shinacoshi iquiina. Ja tsi xo toa yonoco-yonocoriaquia è qui Cristó acai ca chamá no.

2

¹ Jabi anomaria ini quiha toa mato bax è yonoconina iquia. Mato Colosás ca chahahuacanaibo, toá ca Laodiceá ca racacanaibo, jasca mato noho bëroma ca xatè bo, tihì cabo bax è yonocorianiquè ra. Toa mato cahëmacasquia.

² Mato mëbiquia ra ma shinacoshinano iquish na. Jasca, oquë tsi mato noinamacasquia ra. Mato tiisi anihuacasquia, Dios yoi, naa mana ca jisnoma ca Dios ma cahëyoino ra. Nicaparicana. Cristo yoi pi cahëquí tsi noba mana ca jisnoma ca Dios yoi cahëxëqui mato ra. Cristo tsi xo toa Diós yoi noqui Cahëmati Ibo-iboria.

³ Jasca, ja tsi xo toa Dios tiisi-tiisiria jaya cato iquia.

⁴ Jama, tobi xo toa mato paracacanaibo, naa Cristo quima mato bësomacacanaibo rë. Ma parahacayamano.

⁵ Jaboqui mato basi xo ëa rë, jama, mato tahë ca jascaria ca è nori, mato bëta noho shina nori iqui na. Jaboqui jia tsi Cristo qui ma chitimihai ca jisquia. Ja iqui tsi rani-raniquia.

⁶ Jabi Cristo ma biniquè mato Ibo-iboria iti. Jiaria quiha. Jatsi jia tsi mato ja yonano ra.

⁷ Jabi nëmi tsi mai qui jahuë tapo raahi quiha jihui, jahuë chama bixëna. Jascaria tsi Cristo quima mato chama ma bino mato ri. Jahá tsi ma shinahaxëti xo. Oquë-oquëria tsi Cristo qui ma chitimixëti xo, naa ma tiisimahacani jascaria. Jasca, rani-raniriaca Diós mato shomahuahai ca quëshpi na.

Cristo ó ca jabi paxa cato

⁸ Quiniacaxëcahuë. Tobi xo toa mahitsa ca chani. Tobi xo mahitsa ca tiisi ri. Tihì cabá tsi ma parahacayamano. Cristo quima joyamahi quiha ja yoacanaina, nohiria ba jabi bo, nohiria bá shinahaina, tihì cabo quima ja nori. Mahitsa tsi xo toa ja yoacanai ca tëquë iquia.

⁹ Nicaparicana. Maí tsi Cristo coquë tsi quiha jahuë yora yoi ó tsi Dios jabi-jabiria bësoniquè.

¹⁰ Ja tsi xo toa Dios jabi-jabiria jayaria xo. Mana ca yonahai ca chama jaya ca ángel bo Rëquëniniti Ibo-iboria ca Cristo tsi xo naa. ¿Tsayayamacanaí? Anomaria tsi xo noba Cristo ra.

¹¹ Cristo qui ma chahhuaquë tsi quiha Cristó mato jibirishayoiniquè, mato jochahuaxëniria ca nomá jabi ja përesiquè no. Cristo tsi xo toa mato mëbinish cato, joni bo nomari.

¹² Jabi toa ma jismahacani quiha ma ashimahacanicquè no. Toatiyá tsi Cristo ya mato jochahuaxëniria ca noma jabi maihuahacanicquè. Ja maihuahacaquë tsi quiha Cristo ya mato jabi paxa ca tërononicquè, chamaxëniria ca Dios qui ma chitiminiquè no. Jabi naa chamaxëniria ca Diós jahuë Baquë bësomani quiha.

¹³ Chitimi-nox pari tsi quiha Dios qui bësoyama jascaria ca ma i-ipaonicquè mato jocha iqui na. Toatiyá tsi carayanabo ma ini iqui tsi Dios yoba ma jayamani quiha. Jama, jahuë Baquë ja bësotëquëmani jascaria tsi mato carayanabo Diós bësomanicquè. Bësomaxo tsi quiha mato jocha tëquë ja masanicquè.

¹⁴ Masaxo tsi quiha mato jocha cuenta ja nianiquë. Anomaria ini quiha toa jahuë yoba pasomaha ca no jochahaina ra. Jatsi cruzó tsi noba cuenta bo ja tooxaniquë. Jaboqui yama tsi xo ra.

¹⁵ Toca tsi Satanás noqui quësoti chama ja mëbiyoniquë. Mëbixo tsi jahuë cruz ca Baquë tsi jatiroha cabo qui Cristó bëboni ca jahuë bo ja jismaniquë ra. Achiqui cabo jascaria tsi Satanás, jahuë yonati bo, tihí cabo ja mëpini quiha jatiroha cabá tsayano.

¹⁶ Jatsi rëquë canomani ra. Jodioba yonamixëniria ca arati jabi bo quima ma paquëmahacanicuë iquia. Toa jabi bo namá tsi ma janahacayamano bësoti. “Pinoma xo toa; anoma xo naa; naa jodioba fiesta acana; tobi xo noba joiti bari bo” tihí ca yoba bo mato qui acani quiha banahuati.

¹⁷ Jato jodioba jabi bo roha quiha. Jabi jënima toa arati jabi bo i-ipaoni quiha ati, Cristo jonox pari no. Jama, huinocahai ca tēbaquishi roha ca toa jabi bo ini quiha. Tsayacahuë. Jahuë jaria-jaria xo Cristo ra. Jabi jahuë jaria-jaria jisiquiquë tsi quiha toa mahitsa ca jabi bo huinocanicuë.

¹⁸ Jatsi quiniacaxëcana. Toá ca jodiobá jabí-naxëniria cabá mato parayamano jato mahitsa ca chani no. Jato qui jiaría tsi xo toa ángel bo qui ja aracanaina pë. Toca ca nohiria bo tsi xo toa ja tēnamëcanai ca yoati tsi noqui yoarohacas-canaina iquia. Tihí cabo iqui tsi mato oquë ja nori ca quëscahuacani quiha pë. Jama, jato noma jabi iqui tsi mahitsa tsi xo toa ja shinacanaina ra.

¹⁹ Tsayacahuë. Cristo, naa noba Rëquëniníti Ibo-iboria banahuacasyamacani quiha rë. Ja qui ja riiyamacani quiha. Jabi Cristó noqui rëquëninino tsi coshinaqui noa, naa noqui Cristo banahuacanaibo. Huësti ca yora jascaria xo noa ra. Toca tsi Dios qui jia ca quinia ó tsi shinahaxëqui noa, naa noqui Cristo banahuacanaibo.

²⁰ Jatsi ëa nicaparicana. Cristo ya tsi toa maí ca noma quinia bo qui ma rësoniquë. Rësopiquí tsi çjëniriáxo tsi toa maí ca jabi bo jari acascanai sa, xabahamahacaxëna? Toa jabi bo ó pi quëëqui tsi çjari chahahuayamacanaiba quinia banahuayamayamacanai rë?

²¹ “Toa ayamacahuë; toa piyamacahuë, toa motsayamacahuë” i pi jaca no tsi jato qui nicariaqui mato ré. çjëniria ní sa?

²² çMahitsa ma ni toa jabi bo tēquë iquia? Chama yama xo toa yoba bo noqui mëbiti. Pihacati xo pití ra. Jabi joni ba yoba roha xo toa ja yoacanaina iquia.

²³ Jiaría ca yoba bo jaca nori ca ma shinamitsa; mahitsa jaca nori. Tsayacahuë. Bëronoma tsi xo toa yoba bo no banahuahaina pë. Ja iqui tsi noba noma jabi yonati mëtsa toa jabi bo nori ca quëscahuacani mato ré. Mahitsa ca xo iquia ra. Noqui mëbitimaxëniria ca xo.

3

¹ Cristo yahax tsi ma bësomahacanicuë iquia, jabi paxa ca mato qui Diós aniquë no. Ja tsi xo toa mana ca jahuë bo yoati tsi ma shina-shinaxëti xo. Jahá xo Cristo. Toá tsi Dios mënëcayá tsi jahuë tronó tsi tsaho quiha.

² Jatsi mana ca jahuë bo yoati tsi shinacana, maí ca jahuë bo nomari.

³ Jabi chahahuacanaibo manëhi tsi mato noma jabi qui ma rësoniquë. Jatsi çjënahuariahax raca maí ca jahuë bo ó ma quëëna? Jaboqui Dios ó xo mato, jahuë Cristo ya.

⁴ Jaboqui Cristo tsi xo toa mato bësomayoihaina ra. Jabi ja jisiquino tsi mana tsi ja bëta jisiquixëqui mato ri. Toa barí tsi jahuë oquë xatënaxëqui mato ra.

⁵ Jatsi mato ó ca jochahuaxëni ca jahuë bo ma namëxëti xo, naa mato noma jabi yoi cato. Jatsi anoma ca chotahai ca basicana. Yoi ca jahuë bo ayamacana. Jasca, mato noma jabi jaha quëëhai ca banahuayamacana. Jasca, parata ó quëëmíxëniria ca joni iyamacana, ídolo bo qui arahai ca jascaria ja nori iqui na. Tíhi ca mato ó ca jahuë bo ma namëxëti xo.

⁶ Quiniacaxëcana. Naa jocha bo iqui tsi jahuë yoba nicamíxëniria cabo copi-copixëhi quiha Dios ra.

⁷ Jaha bësocapa. Toca tsi ma bëso-bësopaoni quiha chahahuanox pari.

⁸ Jasca, jaboqui chahahuacanaibo ma nori iqui tsi naa jocha bo tëquë ma niaxëti xo: caxahaina, itsinahaina, tënëmacatsaina, joi ocahuahaina, anoma ca chanihaina, tihí cabo niacana iquia.

⁹ Jasca, quianabëquiyamacana. Anoma quiha. ¿Mato jabi siri, naa yoi ca ma a-paoni ca ma tsoyoyamayamani?

¹⁰ Tsoboxo tsi quiha Dios jabi paxa ca ma sahuëniquë. Mato ó tsi xo toa jabi paxa iquia. Jatiroha ca bari tsi toa mato ó ca jabi paxa chamahuahi quiha mato nëhohuanish cato ra, jahuë jaria-jaria ma jayano iquish na. Tocahi quiha oquë tsi ma cahëyoino.

¹¹ Jaha tsi yama tsi xo toa Dios qui oquë cabo iquia. Ja qui jaharisi tsi xo carayanabo jodiobo tëquë. Ja qui jaharisi tsi xo papi cahëcanaibo, papi cahëyamacanaibo tëquë. Ja qui jaharisi tsi xo yonati yonatima tëquë. Yama tsi xo toa ja qui oquë cato. Jabi no cahëcatsai ca tsi xo naa: ¿Mato ó tsi bësóhi ni Cristo? Toa cahëcasqui noa. Jatiroha ca chahahuacanaibo ó bësóhi quiha ra.

¹² Jabi Dios nohiria bo xo mato ra. Noixo tsi quiha mato ja biniquë jahuëna bo iti. Ja tsi xo toa ma noixëti xo. Noiquí tsi jahuë jabi sahuëcana. Noiti jabi ma sahuëxëti xo. Shomahuati jabi ma sahuëxëti xo. Mamë ma oquëhuayamaxëti xo. Ishima ma iti xo. Mëri tsi ma yosanayamati xo.

¹³ Jasca, mëbinabëquicana. Mato qui tsohuëcaracá joi mërapino tsi jato yoi ca shina-bënocana iquia. Shinaparicana. ¿Mato yoi ca mato Iobá shina-bënyamayamani? Jascaria tsi ma tocaxëti xo mato ri.

¹⁴ Tíhi ca jabi jia ca qui noiti jabi ma maniaxëti xo ra. No noihai ca tsi xo toa jatiroha ca jahuë bo quëtsomahaina, huësti ca maxo iti.

¹⁵ Jasca, Díos mato ranihuahai cató tsi mato shina yonahacano iquia. Huësti ca maxo iti ma quënahacani quiha jia tsi racanabëquiti. Jatsi ranicana iquia.

¹⁶ Jasca, mato shina ó tsi Cristo Chani rëamëriano ra. Tiisi yaxo tsi tiisimanacana. Jia tsi yobanacana Dios yoba ya. Ranihax salmos, himnos, quëquëti bo, tihí cabo Dios qui quëquëcana.

¹⁷ Jahuëcara ca ma acaina, ma iquiina, tihí cabo tëquë acana Ibo Jesu chamá no. Apama tsi Jahëpa Dios qui “Gracias” icana jahá no.

Chahahuacanaiba banahuahacaxëti ca yoba

¹⁸ Mato bënë bo nicacana, ahui bá. Tocaxëti xo Ibo qui chitimicanaibo ra.

¹⁹ Mato ahui bo noicana, bënë bá. Jato yonayamacana iquia.

²⁰ Mato nabo nicacana, xocobá. Toca tsi Dios ranihuaxëqui mato ra.

²¹ Mahitsa mato xocobo caxahuayamacana, jahëpa bá; ja yosanacamitsa iqui na.

²² Mato chama bo nicacana, yonati bá. Mato ó ja bësoyamacano tsi jia tsi yonococana, naa mato ó ja bësocanaí jascaria. Jasca, shina jia ca yahax tsi jia tsi jato bax yonococana, Ibo ma chahahuacatsai iqui na.

²³ Jahuëcara aquí tsi ranixo tsi acana. Ibo bax yonocoqui mato, nohiria bax roha nomari.

²⁴ Shina-bënoyamacana: Jia ca pi ma ano tsi mato copixëhi quiha mato Ibo. Ibo Cristo bax yonocoyoiqui mato ra.

²⁵ Jasca, copihacaxëhi quiha yoi ca acanaibo ri jato yoi ca quëshpi na. Yama tsi xo toa Dios copi quima paxacaxëcanaibo ra. Dios qui jaharisi xo nohiria bo quë.

4

¹ Jatsi quiniacaxëcana chama bá. Mëstë tsi mato yonati bo yonacana. Shinaparicana. Chama yoi jaya xo mato ri, naa mato naipá ca Chama.

² Jasca, bëhoxti jënëyamacana. Bëhoxpama tsi bësocana Dios qui “Gracias” iquiina.

³ Jasca, no bax ri bëhoxcana, Jesucristo Chani jia ca yoatí xaba Diós noqui ano. Jabi toa Chani tahëhax tsi preso xara xo ëa jaboqui rë.

⁴ Jatsi bëhoxcana, bëroria tsi Cristo Chani ë yoano, naa ë yoaxëti ria.

⁵ Jasca, quinia jia tsi Dios cahëyamacanaibo quiri bësocana. Jato bax jia ca ati xaba ma yoshihuayamano.

⁶ Jia tsi yosanahaxma tsi jato qui ma chanixëti xo. Chanixo tsi jia tsi jato quëbiti ma tanaxëti xo.

Jaroha ca joihuahaina

⁷ Joxo tsi ëa yoati tsi mato yoaxëhi quiha Tíquico, naa mato qui naa carta ja axëquë no. Naa joni noiriaquia ra. Jia tsi ëa mëbiriahi quiha, ë bëta xo tsi Dios yonoco abëquihaina.

⁸ Naa joni mato qui raaquia, ëa yoati tsi ja yoaxëhai cató tsi mato ja ranihuano iquish na.

⁹ Jasca, ja bëta shinajiaxëni ca xatë huëtza raaquia, naa Onésimo icanai cato. Mato jimibo quiha, Colosas quima ax ja joni iqui na. Jatiroha ca nëa ca ocapijaha ca mato yoacaxëcani quiha.

¹⁰ Jarohari tsi mato joihuahi quiha ë bëtá preso iquí ca Aristarco. Jasca, mato joihuahi quiha Bernabé chahi Marcos ri. Jabi Marcos yoati tsi naa yoba mato qui ë raani quiha. Jabi mato qui ja shishono tsi jia tsi toa joni joihuacana.

¹¹ Jasca, mato joihuahi quiha nëa ca Jesús Justo ri. Naa tres ca chahuanish ca jodiobo roha tsi xo toa jaboqui ë bëta yonocobëquihaina Chama Dios bax na. Jia tsi xo toa ëa ja mëbicanaina.

¹² Jasca, mato joihuahi quiha Epafra, naa mato yaca ax jonish cato. Cristo yonati yoi xo jaa ri. Anomaria tsi xo toa mato bax ja bëhoxhaina. Bëhoxpama tsi Dios nicahi quiha mato shinahamati, jia tsi Dios shina ma nicariano iquish na.

¹³ Mato parayamaquia. Mato mëbiriacatsi quiha naa joni ra. Jasca, toá ca Laodicea, Hierápolis, tihi cató ca iglesia bo ri shinahi quiha.

¹⁴ Jasca, mato joihuahi quiha doctor Lucas noho rabëti yoi. Mato joihuahi quiha Demas ri.

¹⁵ Jasca, Laodiceá ca chahahuacanaibo ë bax ma joihuano. Jasca, tobi Ninfas, jahuë xobó ca aracanaibo, tihi cabo ë bax ma joihuano.

¹⁶ Jasca, naa carta tsayaxo tsi Laodiceá ca iglesia ma nicamano. Jasca, Laodicea qui ë raani ca carta bicahuë tsayaxëna.

¹⁷ Jasca, Arquipo qui noho chani yoi ma ano. “Mi qui acacani ca yonoco jatihuahuë, naa jaha Ibo quëëhai cato. Mi jatihuaxëti xo” ii quiha Pablo i ja qui cana.

¹⁸ Mato joihuaquia ëa ri. Noho mëquë yoí tsi naa carta quënëquia ra. Jasca, ëa shinacana. Jari preso xara xo ëa rë. Diós mato shomahuano ra. Iquë.

Primera Carta Del Apostol San Pablo a Los Tesalonicenses

Chahahuacanaibo qui Pabló quēñēnina

¹ Tesalónica yacatá ca chahahuacanaibo joihuaqui noa, naa Pablo, Silvano, Timoteo. Noba Jahēpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihí cabá-na xo mato. Díos mato shomahuano. Mato shina ja bēpasimano.

² Jatiroha ca barí tsi mato bax Dios qui “Gracias” iqui noa ja qui bēhoxhi na.

³ Noba Jahēpa Dios bēsojo xo tsi ma ani ca shina-bēnoyamaqui noa bēhoxquí na. Ma chahahuani iqui tsi jia tsi xo mato jabi. Jasca, Dios ma noihai ca iqui tsi anomaria tsi xo toa ma mēbinabēquihaina iquia. Jasca, coshi tsi xo toa Jesucristo ó ma pasohaina.

⁴ Jabi mato noihí quíha Dios ra. Mato ja biniquē ra jahuē-na bo iti.

⁵ Jabi Chani jia ca mato qui no yoaquē tsi mahitsa ca chani mato qui ja iyamaniquē. Jama, chama ya noba chani ini quíha. Espíritu Santó tsi mato qui no chaniquē iquia. Jabija ca mato no yoaniquē ra. Jasca, mato xērēquē no no tsi noba jabi jia cabo ma jisniquē. Mato no mēbicasniquē ra.

⁶ Jaha tsi noba jabi, Ibo Jesu jabi, tihí cabo ma jabiniquē noqui tsayahax na. Jatsi Dios Chani ma chahahuaquē tsi quíha nohiria bá mato tēñemaniquē rē. Jama, shinaranixo Dios Chani ma biniquē Espíritu Santó no.

Mato jabi nohiria huētsa bá jisnina

⁷ Jatsi noba jabi, Ibo Jesu jabi, tihí cabo ma jabiniquē. Jasca mato jabi ri jabiniquē jatiroha ca chahahuacanaibo, naa Macedonia mai, Acaya mai, tihí cató ca racacanaibo.

⁸ Mato químa Ibo Jesu Chani rētsamini quíha. Jatsi mato iqui tsi Dios Chani Macedonia cabá nicaniquē. Nicaniquē Greciá ca nohiria bo ri. Nēama ca jatiroha cató ca nohiria bá nicaniquē ma chahahuahai ca yoati na. Ja quēshpi tsi ma chahahuani ca jato no yoayamaniquē shishoquí na, ja nicacani nori iqui na.

⁹ Jama, mato ó ca no chitahēhuani ca yonoco yoati tsi noqui yoacani quíha pa. Yoaxo tsi ídolo bo químa Dios quiri ma bēsonina, bēsohai ca jabija ca Dios bax ma yonocohaina, tihí cabo yoati tsi noqui yoacani quíha.

¹⁰ Jasca, naipa ax jahuē Baquē johai ó ma pasohai ca yoati tsi noqui yoacani quíha ra. Tihí tsi xo toa ja yoacanaina mato yoati na. Jabi Díos jahuē Baquē Jesu bēsotēquēmaniquē. Jabi anoma ca johai ca tēñētiya químa noqui xabahamanish ca Jesu tsi xo naa ra.

2

Tesalónica ax tsi Pabló yonoconina

¹ Mato qui shishohi tsi mahitsa no yonocoyamaniquē iquia, èbē xatē bá. Mato ó tsi mahitsama noba yonoco ini ca cahēqui mato.

² Jariapari Filipos yacata xo tsi no tēñeniquē. Toa xo tsi noqui nohiria bá yosiniquē, mato qui no jonox pari no. Noqui ja acani ca cahēqui mato. Jama, Díos noqui mēbiniquē toatiyá no. Jaha tsi raquēhaxma tsi mato qui Dios Chani yoahi nó joniquē, noqui pasomaha huēstima cabo iquē ri.

³ Johax jabija ca mato qui no chaniniquê iquia. Janyama ca quima joyamani quiha noba chani. Jabi yoi cabo no iyamaniquê mato qui chanihi na. Mato no parayamaniquê.

⁴ Jama, Dios qui jia tsi xo toa no acaina. Noqui jahuê Chani acacanicuê yoati. Jaha tsi jahuê Chani nohiria bo yoaquí noa, noba Dios, naa noba shina Naisti Ibo ranihuaxêna. Jahuê Chani yoayamaqui noa, nohiria bo ranihuaxêna.

⁵ Nohiria bo ranihuati chani no yoayamani quiha jaha no quêêhai ca bixêna. Jasca, parahax no chaniyamaniquê mato parata bixêna. Noba jabi nori ca cahêqui mato iquia. No ani ca jisniquê Dios ri.

⁶ Jabi mato parata, nohiria huêtsa bá parata, tihi ca ó no quêëyamaniquê. Jama, “Noqui copihuê” iti mêtsa no iniquê ra, Cristo Chani chitahêhuati ibo bo no nori ca iqui na.

Mato noiqui noa

⁷ Jama, mato xêrêquê ax ishima no iniquê, naa jahêhuá jahuê baquê icohai jascaria.

⁸ Mato no noirianiquê. Noihax tsi Dios Chani jia ca mato bêta no xatênaniquê. Jasca, nomê mato qui no aniquê mato mêbixêna. Toca tsi no aniquê mato noiriaquí na.

⁹ Jasca, no yonocorianiquê noba oriquiti copixêna ra. No bamayamani quiha. Jabi no ani ca ma jisniquê, êbê xatê bá. Baquicha, barihani, tihi tsi no yonocopaoniquê mato parata biyamaxêna. Mato qui yosa no icasyamani quiha. Toca tsi no aniquê ra, Dios Chani jia ca mato qui yoaquí na.

¹⁰ Mato chahahuanish cabo qui jia noba jabi iniquê iquia. Noba jabi ma jisniquê ra. Noqui cahêhi quiha Dios ri. ¿Jabi jia ca no jayamayamani? ¿Mêstê no iyamayamani? ¿Quêsohacatimaxêni no iyamayamani?

¹¹ Shinaparicana. Jahuê xocobo yobahai ca jahêpa jascaria no iniquê ra.

¹² Yobapama tsi “Jabi jia ca ma jayaxêti xo” i mato qui no ni quiha. Mato no chamahuaniquê. Chamahuahax “Dios ranihuahai ca quinia ó tsi ma bêsono” i mato qui no niquê. Jabi Diós mato bēnaniquê, ja otohái ca iti qui ma jicono, jahuê jabí jia ca ma bino.

Dios Chani ja bicanina

¹³ Jasca, jia tsi Dios Chani ma bini iqui tsi “Gracias” iriaqui noa Dios qui. Noba chani nicaxo tsi ma chahahuaniquê ra. “Dios Chani tsi xo naa ra, joni bá-na nomari. Jabija xo ra” i ma ni quiha nicahax na. Jabi mato chahahuacanaibá shina ó ax tsi jia tsi yonocohi quiha Dios Chani iquia.

¹⁴ Jasca, jodioba maí ca Dios iglesia bo jascaria ma tēnēniquê mato ri. Toá ca Jesucristo ó cabo chahahuayamanish ca jodiobá tēnēmani quiha. Jascaria mato país ca jimi bá mato tēnēmani quiha jato jascaria.

¹⁵ Ibo Jesu, Dios Chani yoanish cabo, tihi cabo namêti ibo bo jascaria ca xo iquia. Jasca, noqui ri ja raacanicuê jato mai quima. Dios qui anoma tsi xo toa ja acanaina. Jatiroha ca nohiria pasomaha ca xo ra.

¹⁶ Noqui ri jēnēmacascani quiha pē, nohiria huêtsa bo qui Dios xabahamati Chani no yoayamano. Tocá tsi anihi quiha jato jocha ra. Jaboqui jato qui caxa xo Dios.

Tesalónicabo qui Pablo shishocasnina

¹⁷ Tanaroha pistia no tsi mato quima aquêquêxo tsi mato no shinanicuê rê. Mato jibaya tsi jahari ê cacasniquê mato qui shishotêquêhi na.

¹⁸ Tihi ca tsi ê cacasni quiha canoma ê nori. Satanás êa jēnēmani quiha.

¹⁹ Jaha bësocana. Mato shina-shinaqui noa iquia. Noqui ranihuaqui mato ra. Jasca, Ibo Jesu jono tsi oquëxëhi quiha no ranihaina. Ma chahahuani iqui tsi noqui jia tsi copixëhi quiha Dios ja bësójó tsi no niixëquë no.

²⁰ Jia tsi noqui ocahuaxëhi quiha Dios iquia. Ma chahahuani iqui tsi rani-ranixëqui noa ra.

3

Timoteo, jahuë chani, tihì cabo tsi Pabló raanina

¹⁻² Jatsi mato no shina-shinaniquë. Shinahax, “¿Jato qui Timoteo raaxëhi ni noa sa?” i no niquë. Jatsi Timoteo, naa nobë xatë mato qui no raaniquë, mato ja chahahuano, ma chahahuahai ca ja mëbino. Jabi Dios bax yonocohi quiha naa joni ra. Jahuë yonoco tsi xo toa Cristo yoati tsi Chani jia ca yoabonahaina. Raahax tsi ëmë ax Atenas yacatá tsi ë chitëniquë.

³ Nicacana: Nohiria bá pi mato tënëmano tsi mato mëbixëhi quiha Timoteo, ma shina-huëjënayamano iquish na. Tënëti ó no pasoxëti xo iquia, naa noqui chahahuacanaibo.

⁴ Jabi mato bëta ax tsi “Tënëxëhi quiha chahahuacanaibo ra” i mato qui ë niquë, ma tënëmahacanox pari no. Jabi toca tsi ja ini ca cahëqui mato.

⁵ Jatsi mato shina-shinahi tsi “¿Tënëcahi ní sa?” i no ni quiha. Jaha tsi Timoteo mato qui ë raaniquë, ocapihai ca nicaxëna. ¿Tonia Satanás mato jochamayamani ma ní? ¿Tonia mahitsa ë yonocoyamani ma ní? Tihì tsi ë quëschahuani quiha.

⁶ Jama, jahari mato ó ax Timoteo johitaquë. Joxo chani jia ca ë qui ja bëhitaquë mato yoati na. Ma chahahuahaina, mabë xatë bo ma noihaina, ëa yoati jia tsi ma shinahaina, ëa ma jiscatsaina, naa mato ë jiscatsai jascaria, tihì cabo yoati ëa ja yoahitaquë ra.

⁷ Jatsi jia tsi ma chahahuahai ca yoati nicahax ë rani-ranihitaquë nëa xo tsi tënë-tënëhi na.

⁸ Ibo Jesu ó pi coshi ma niino tsi shina-huëjënayamaxëquia.

⁹ Jaboqui anomaria tsi xo toa ë rani-ranihaina mato iqui na. Ja iqui tsi jaboqui Dios qui “Gracias” iti mëtsa xo ëa ra, ja qui bëhoxhi na.

¹⁰ Baquicha, barihani, tihì tsi mato bax bëhoxquia mato qui Diós ëa raano. Mato jiscasquia rë. Tonia naris-hì quiha Dios ma cahëhaina iquia. Ja tsi xo toa mato qui cacasquia, Dios jahuë bo mato jabimahi na.

Jaha Pablo quëënina

¹¹ Noba Jahëpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihì cabá mato qui ëa raano ra.

¹² Jasca, Diós ma noihai ca anihuano, oquë tsi mabë xatë bo ma noino iquish na. Jatiroha ca nohiria ma noino iquia, naa mato ë noihai jascaria.

¹³ Diós mato shina chahahuano, jiaxëni ca quësetimaxëni ca ma ino iquish na. Tocapihi tsi noba Jahëpa Dios bësójó tsi jia ixëqui mato, jahuë ángel bo ya tsi noba Ibo Jesucristo joxëquë no.

4

Jocha pasomaha ca chani

¹ Jarohari tsi noba jabi tsayahax tsi bësoyoiti ma jabiniquë iquia, Dios ranihuaxëna, ëbë xatë bá. Jabi toca tsi bësoqui mato tonia. Jënima quiha. Jama, jaboqui mato yobatëquëqui noa. Oquë-oquëria ca jabi ma jayaxëti xo iquia Ibo Jesu janë no.

² Ibo Jesu chamá tsi mato qui ë chanini quiha. Mato qui ë ani ca yoba cahëqui mato iquia.

³ Jabi mato bax jaha Dios quëèhai ca tsi xo naa: Ma aquëquëxëti xo. Anoma ca chotahai quimamaxëti xo.

⁴ Ahui biti ma cahëxëti xo. Bixo tsi jiaxëni ca quiniá tsi ma otoxëti xo.

⁵ Jochahuaxëni riria ca Dios cahëyamacanaí ca carayanabo jascariayamacana. Yoyocani quiha pë ahui bihax na.

⁶ Jasca, parahax mato xatë bo pasomaha ma jochayamano, ahui bichi na. “Nëca ca jocha copixëhi quiha Dios” iquia, naa mato é yobani jascaria.

⁷ Jabi Diós noqui quënyamami quiha jocha ó tsi bësoti. Jama, noqui ja quënani quiha mëstëxëni iti.

⁸ Dios yoba tsi xo naa é yoahaina iquia. Nicacasyama-piquí tsi Dios yoba niahi quiha pë toa nicacasyamahai cato, joni yoba ja nori ca quëscahuáqui na.

Noiti chani

⁹ Jasca, çjënahuariaxo raca mabë xatë bo ma noihaí ca yoati tsi mato qui é quëñëna, noinatí Diós mato tiisimani iqui na?

¹⁰ Jatiroha ca Macedonia maí ca xatë bo noiqui mato. Jama, “Oquë tsi jato noitsacana” iquia, ëbë xatë bá.

¹¹ Jasca, pasiroha racatí ó quëëtsicana. Huëtsa bo yosiyamacana. Mato mëquëñë tsi yonocotsicana, naa mato é yoani jascaria. Tihi tsi iquia yobahi na.

¹² Tocapimano tsi mato jabi jia ca tahëxo tsi jia tsi ocahuaxëhi quiha chahahuayamacanaíbo. Jasca pí yonocohi tsi biniayamaxëqui mato ra.

Ibo Jesu jotëquëhaina

¹³ Jabi jaboqui tsi rësonish cabo yoati tsi mato cahëmacasquia, chahahuayamacanaíbo jascaria ma iyamano iquish na. Jato yoi bo pí rësono tsi cohüeriacani quiha, bësotëquëhai ca ó ja pasoyamacanaí quëshpi na.

¹⁴ Rësoniquë Jesu iqui noa. Rësohax ja bësotëquëniquë iqui noa. Jasca, tocacaxëcani quiha Jesu ó ca rësonish cabo ri. Jato bëxëhi quiha Dios jahué Jesu ya.

¹⁵ Nicacana. Ibobá noqui yoani ca tsi xo naa mato qui é yoahaina. Noba Ibo bacano tsi maihuahacanish cabo rëquë tëronoyamaxëqui noa, naa noqui jari bëso cabo.

¹⁶ Jariapari tsi yonahai ca jói tsi quënoxëhi quiha Dios. Jatsi quënoxëhi quiha ángel-ángelria. Xohacacaxëhi quiha Dios trompeta. Jatsi nai ax botëxëhi quiha Ibo yoi. Jatsi ja qui tëronoxëhi quiha Cristo ó rësonish ca chahahuacanaíbo pari.

¹⁷ Jaquirëquë tëronoxëhi quiha noqui bësó cabo jato qui riixëna. Jatsi nai xo tsi noba Ibo bëchaxëqui noa ra. Jaquirëquë noba Ibo ya i-ipaoxëqui noa ra.

¹⁸ Mabë xatë bo ranihuatsacana naa chaní no.

5

¹ Jabi Ibo bacahai ca xaba cahëxëni xo mato, nobë xatë bá. Toa xaba yoiti tsi é quëñëyamaxëti xo iquia.

² Jabi baquicha yomaxëni ca jascaria joxëhi quiha noba Ibobá xabaca.

³ Toatiyá tsi “Jënima xo noa. Yama tsi xo nianahaina” ixëhi quiha chahahuayamacanaíbo. Jama, jotapixëhi quiha jato quëyohai ca bari, naa yoxá comahai ca pahë jotapihai jascaria.

⁴ Jabi tsëmo ó ma xo mato, ëbë xatë bá. Mato ratiayamaxëhi quiha toa xabaca, naa yomaxëni cató ratiyahai jascaria.

⁵ Huëana, barihani, tihi caba baquë bo xo mato ra, baquicha, tsëmo, tihi caba baquë bo ma nomari.

⁶ Jatsi quiniacaxëcahuë. Ja johai ca ó pasoyamahi quiha jochacanaibo; oxacanaibo jascaria jaca nori. Jama, jaha bësocahuë. Shomahuahacacahuë Ibo joihuaxëna.

⁷ Toca ma xo jochacanaibo iquia. Ja johai ca qui shomahuahacacahama ca xo rë. Baquichá oxacanaibo jascaria ca xo. Cahëtimaxëni ca xo iquia, pahëcanaibo jascaria jaca nori.

⁸ Jama, shomahuahaca ca no ixëti xo, barihani baquë bo no nori iqui na. Soldado no jascariano. Shipati quiniamati, manë shabi, tihí cabo sahuëcani quiha shomahuahacaxëna. Jascaria, Dios no chahahuariano. No noinabëquino. Jesucristo ó no pasono. Tocapihi tsi shomahuahacaxëqui noa noqui ri.

⁹ Diós noqui biyamaniquë, ja caxahai cató tsi noqui copixëna. Jama, noqui ja biniquë, noba Ibo Jesucristó tsi noqui xabahamaxëna.

¹⁰ No bax ja naniquë ra ja bëta no bësö-bësopaono iquish na. Jatsi shinahuëjënayamacana. Résonish cabo, bësö cabo, naa noqui tëquë tëroxëhi quiha joxo na.

¹¹ Jaha tsi chamahuabëquinacana. Jasca, mëbinabëquitsacana, ma acai jascaria.

Jaroña ca yoba

¹² Mato iglesiá ca yonococanaibo jia tsi nicacana, iquia, ëbë xatë bá. Iboba quinia ó tsi mato mëpicani quiha ra. Jasca, Iboba chamá tsi yobacani quiha mato quiniamaxëna.

¹³ Jato noicana. Jato chahahuacana jato yonoco iqui na. Jasca, jatiroha cabo ya pasiroha racanabëquicana iquia.

¹⁴ Jasca, nicamixëni cabo raahacana, ëbë xatë bá. Cohuëxëni cabo chamahuacana. Chama yama cabo mëbicana. Jatiroha cabo qui yosanayamacana.

¹⁵ Nohiria bá pi mato yosino tsi jahari jato copiyamacana. Anoma quiha. Jama, mabë xatë bo, jatiroha ca nohiria bo, tihí cabo mëbicana.

¹⁶ Jasca, rani-ranipaocana.

¹⁷ Jatiroha ca barí tsi bëhoxcana.

¹⁸ Jatiroha ca jahuë bo qui “Gracias” icana. Jesucristó tsi jaha Dios quëëhai ca tsi xo toa mato bax na.

¹⁹ Jasca, Espíritu Santo yonoco nocahuayamacana.

²⁰ Dios Chani yoacanaibo ocahuayamacana.

²¹ Jama, jatiroha ca chani tanacana, jabija ca ja nori ca cahëxëna. Chani jia cabo roha nicacana.

²² Jatiroha ca yoi ca quimacana.

²³ Jabi Dios, naa noba shina pasimati Ibobá mato jiahua-jiahuariano. Mato jabi, mato shinana, mato yora, tihí cabo tsi Diós otono, quëсотima ca ma ino iquish na, Jesu joquë no.

²⁴ Jabi mato ó bësöhi quiha Dios, naa mato quënanish cato. Quiyamahi quiha.

Pablo joihuanina

²⁵ No bax bëhoxcana, ëbë xatë bá.

²⁶ Jasca, toá ca chahahuacanaibo jatiroha cabo joihuacana no bax na.

²⁷ Jatiroha ca chahahuacanaibo naa ë quënéha ca carta nicamacana iquia, Iboba chamá no.

²⁸ Noba Ibo Jesucristó mato shomahuano. Amén.

Segunda Carta Del Apostol San Pablo a Los Tesalonicenses

¹ Tesalónica yacatá ca chahahuacanaibo joihuaqui noa, naa Pablo, Silvano, Timoteo. Noba Jahëpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihi cabá-na xo mato ra.

² Noba Jahëpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihi cabá mato shomahuano. Mato shina ja pasimacano.

Tënëhai ó no pasoxëti xo

³ Jiaria tsi anihi quiha ma chahahuahaina iquia. Jasca, anihi quiha ma noinabëquihaina. Ja tsi xo toa mato bax Dios qui “Gracias” iroha-iroha ë ti xo, ëbë xatë bá.

⁴ Jaha tsi mato jabi jia ca yoati tsi yoabonaqui noa Dios chahahuacanaiba iglesia bo xo na. Mato pasomaha nohiria bo iquiina, mato ja tënëmacanaina, jato qui ma yosanayamahaina, tihi ca tsi jato ë yoani quiha ranixo na.

⁵ Jasca, ma tënëhai cató tsi noqui bëro xo Diós jia ca acaina. Jia tsi nohiria bo copixëhi quiha Dios ra. Jabi ma tënëhai cató tsi mato rohahuahi quiha Dios iquia ja otoiha ca qui mato jicomaxëna.

⁶ Jasca, mështë xo Dios. Mato yosicanaibo copixëhi quiha iquia.

⁷ Jasca, jia tsi mato tënëmahacahax cabo racamaxëhi quiha Dios, noba Ibo Jesucristo nai ax jisiquiquë no. Toa barí tsi jahuë ángel chamaxëni cabo ya joxëhi quiha, chihi ririhai cató ó no.

⁸ Jatsi Dios cahëyamacanaibo, noba Ibo Jesu Chani jia ca nicamixëni cabo, tihi cabo tsi copixëhi quiha Dios.

⁹ Anomariaxëhi quiha ja copihaina ra. Tënëtiyá tsi ihipaocaxëceni quiha rë. Jato copi quiha. Noba Iboba iti quima raahacacaxëceni quiha. Jahuë oquë-quëria ca chama jisyamacaxëceni quiha ra.

¹⁰ Tocaxëhi quiha Dios ra Ibo joquë no. Toa barí tsi Ibo ocahuaxëhi quiha jahuë-na bo tëquë, “Jiaria tsi xo Ibo ra” iquiina. Jasca, toa barí tsi jato xërëquë ixëqui mato ri, mato ë yoani ca chani qui ma chitimini iqui na.

¹¹ Ja tsi xo toa mato bax Dios qui bëhoxqui noa, jiaxëni cabo Diós mato manëmano. Jabi Diós mato quënani quiha jia ca ati. Jahuë chamá tsi mato ja mëbino iquia, ma acatsai ca jia ca jahuë bo tëquë ma ano iquish na. Jasca, ja qui ma chitimihai cató tsi mato ja mëbino, ma acai ca yonoco ma jatihuano.

¹² Toca tsi mato bax bëhoxqui noa, mato ó tsi noba Ibo Jesucristo janë oquëhuahacano iquish na. Jasca, Ibo ó tsi ma oquëhuahacano mato ri. Noba Dios, noba Ibo Jesucristo, tihi cabá mato shomahuano.

2

Jochamixëni cató

¹ Joxëhi quiha noba Ibo Jesucristo, nobë xatë bá. Joxo tsi ja qui noqui catiaxëhi quiha. Tihi ca yoati tsi chaniparicasquia.

² Jishopë. Tobi toa paracanaibo, naa “Tsëquëniquë Iboba xabaca” iquii ca nohiria bo. “Toca tsi ñ quiha Pablo chani, jahuë carta bo” ¿i cahi ni sa? Nëca ca chani nicahax shina-risiquiyamatsicana iquia. Raquëyamatsicana.

³ Nëca tsi tshuëcaracá mato parayamano. Jabi jariapari joxëhi quiha xaba huëtsa bo ra, noba Ibo jonox pari no. Jariapari joxëhi quiha Dios pasomaha iquinatiyá. Jaquirëquë jisiquixëhi quiha jochamixëni ca joni, naa tënëtiya qui raahacati cató.

⁴ Jisiquixo tsi jatiroha ca Diós quēnahacanish cabo, arati jahuē bo, tihī cabo tsi pasomahaxēhi quīha pē naa jochamixxēni cato. Jatsi Dios arati xobó tsi tsahoxēhi quīha pē. Tsahohax toá tsi “Dios xo ēa ra” ixēhi quīha pē.

⁵ ¿Mato ē yoani ca ma shina-bēnoni pa? Ocapixēhai ca yoati mato ē yoaniquē mato bēta xo na.

⁶ Jaboqui tsi naa jochamixxēni ca quētiahi quīha jahuēcara ca chama, ja jisiquiyamano iquish na. Jari jahuē xaba ma xo ra. Jabi naa quētiahai ca chama cahēqui mato iquia.

⁷ Jama, jaboqui jonē tsi yonocohi quīha pē. Jisiquiyamahi quīha. Ja jisiquinox pari no tsi tsēcahacaxēhi quīha jahuē yonoco quētiahai cato.

⁸ Jatsi jisiquixēhi quīha toa yoixēni cato rē. Jatsi chamá tsi joxēhi quīha noba Ibo Jesu yoi ri. Joxo tsi bēro tsi toa yoixēni ca tēpasxēhi quīha ra. Quēyohacaxēhi quīha jahuē yonoco yoi tēquē.

⁹ Nicacahuē. Naa yoixēni ca jono tsi mēbixēhi quīha Satanás. Satanás chama jayaxēhi quīha pē. Joxo tsi jisti bo axēhi quīha nohiria bo paraxēna. Toca tsi nohiria bo paraxēhi quīha rē, Cristo ja chahahuayamacano iquish na.

¹⁰ Jasca, jatiroha ca quinia yoi bo axēhi quīha pē, tēnētiya qui bocanaibo paraxēna. Toatiyá tsi jabija ca chani ó quēēyamacaxēcani quīha nohiria bo rē, xabahamahacaxēna.

¹¹ Ja quēshpi tsi janyama ca chani jato qui raaxēhi quīha Dios, quiaxēni cabo ja chahahuacano.

¹² Jaha tsi jabija ca chahahuayamacanaibo, jocha ó quēēcanaibo, tihī cabo tsi tēnētiya qui raaxēhi quīha Dios ra.

Diós mato quēnaniquē xabahamahacati

¹³ Mato bax Dios qui “Gracias” no i-ipaoxēti xo, ēbē xatē bá. Anomaria tsi xo toa Ibobá mato noihaina iquia. Jariapari tsi mato ja quēnani quīha xabahamahacati. Espíritu Santó tsi mato ja bahuēni quīha, jabija ca Chani qui ma chitiminiquē no.

¹⁴ Jabi no yoani ca chaní tsi Diós mato quēnaniquē xabahamahacati, noba Ibo Jesucristo chama jia ca ma xatēnano iquish na. Tihī ca quēshpi tsi ja qui “Gracias” iqui noa.

¹⁵ Japi chamacana, ēbē xatē bá. Mato no tiisimani ca yoba achariacana ra, naa mato qui no chaninina, carta ó tsi no quēnēnina, tihī cabo.

¹⁶⁻¹⁷ Noba Ibo Jesucristo, noba Jahēpa Dios, naa noqui noinish cato, tihī cabá mato chamahuano. Mato ja mēbicano, jabi jia ca ma jayano. Jabi noba Jahēpa Diós noqui shina-ranihuapaono. Jia ca no bax ja ani quēshpi tsi jaha pasoqui noa ra.

3

No bax bēhoxcana

¹ Jarohari tsi no bax bēhoxcana, ēbē xatē bá, mēri tsi noba Iboja Chani rētsamino. Jia tsi Dios Chani nohiria bá bino, ma bini jascaria.

² Jasca, no bax bēhoxcana iquia, caxacanaibo, yoixēni ca joni bo, tihī cabo quīma Diós noqui xabahamano, noqui ja yosiyamacano iquish na. Jabi Dios Chani chahahuayamahi quīha jatiroha cabo rē.

³ Jama, noqui mēbicasqui Dios ra. Mato chamahuaxēhi quīha. Satanás pi mato yosino tsi mato ó bēsohi quīha ra.

⁴ Jasca, Ibo qui chitimiquí tsi mato no tiisimani ca jahuē bo axēqui mato iquia. Jiaxēhi quīha ma axēhaina iquia.

⁵ Noba Ibobá mato mēbino, Dios noihaina, Cristo tēnhaina, tihī cabo ma cahēyoino iquish na.

Yonocoti xo jatiroha cabo

⁶ Noba Ibo Jesucristo chamá tsi mato yobaquia, ēbē xatē bá. Chiquixēni ca chahahuacanaibo, noba yoba nicamixēni cabo, tihī cabo quimacana iquia.

⁷ Noba jabi ma banahuaxēti nori ca cahēqui mato. No chiquishyamani quihā mato bēta ax na.

⁸ Noqui ma orihuaquē tsi mato no copiniquē ra. Baquichá, barihaní no yonocopaoni quihā noba oriquiti copixēna. Tihī ca tsi no aniquē ra mato yosanamayamaxēna.

⁹ Jasca, no tocani quihā banahuati jabi jia ca mato qui axēna. ¿Jabi mato oriquiti bitī mētsa no iyamayamani? Jama, copixoma tsi no biyamaniquē ra noba jabi jia ca mato jismaxēna. Noba jabi ma banahuaxēti xo iquia.

¹⁰ Jasca, “Piyamaxēti xo toa yonococas-yamacabo” i ē niquē mato bēta ax na.

¹¹ Jishopē. “Chiquixēniria ca xo. Yonocoyamacani quihā. Ranimixxēniria ca xo” i noquii quihā nohiria bo rē mato yoati na.

¹² Jabi noba Ibo Jesucristo chamá tsi nēca ca nohiria bo yobaquia. “Jia tsi ja yonocoxēti ca xo, jato oriquiti copixēna” iquia ra.

¹³ Jari jia tsi yonococana, ēbē xatē bá. Jia ca ati qui yosanayamacana iquia.

¹⁴ Tsohuēcaracá pi noba yoba niano tsi jaha bēsocahuē. Ja bēta rabēnayamacana jahuē jabi qui ja bērabino iquish na.

¹⁵ Jama, mabē xatē ja nori ca shina-bēnoyamacana yobaxo na.

Jaroha ca chani

¹⁶ Jatiroha ca xabacá tsi Cristó, naa noqui ranihuati Ibobá mato shina-ranihuano. Mato bētajano.

¹⁷ Jabi noho mēquēnē tsi naa carta jatihuaquia mato joihuaquí na. E quēnhai cató tsi naa carta ibo Pablo nori ca cahēxēqui mato.

¹⁸ Noba Ibo Jesucristó mato shomahuayoino. Amén.

Primera Carta Del Apostol San Pablo a Timoteo

Timoteo qui Pabló quēñēnina

¹ Pablo ca ēa xo naa chani quēñēhaina.

Jesucristo yonati ca ēa xo naa. Jabi Dios, naa noqui Xabahamati Ibo, jatsi Jesucristo, naa jaha no pasohai cato, tihi cabá ēa raaniquē Chani Jia ca ē yoano.

² Mi qui naa chani quēñēquia, Timoteó. Noho baquē jascaria xo mia iquia, Ibo tahēhax na. Noba Jahēpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihi cabá mia shomahuano. Mia ja noicano. Mia ja ranihuariacano iquia.

Timoteo Pabló yobanina Chani yoi ca yoati na

³ Efesó tsi jari mi chitēno ra. Jabi “Mi tocaxēti xo” i mi qui ē ni quiha Macedonia mai qui canox pari. Toá xo mahitsa ca chani yoacanaibo rē. Anoma tsi xo toa ja yoacanaina iquia. Ja iqui tsi jato mi pasimano.

⁴ Jasca, tobi xo toa jato naborēquēba chani bo, jato janē bo, tihi cabo ja chanicanaina. Ja iqui tsi joi mēracascani quiha iglesiá ca nohiria bo ja tahēxo na rē. Anoma quiha. Dios quinia ó tsi noqui mēbiyamahi quiha toca ca chani iquia, oquē tsi Ibo qui noqui chitimimati.

⁵ Toca tsi toá ca xatē bo mi yobano, jato huētsa ja noiyoicano iquish na. Noiyoipiquí tsi bahuēhaca ca shinana, shina jia cato, tihi cabo ja jayaxēti ca xo. Jasca, jia tsi Ibo qui ja chitimiti ca xo, noicatsi na.

⁶ Jama, tobi xo toa naa quinia jia ca quima casocanaibo rē. Casohax bēnocani quiha, jato mahitsa ca chani naxērēquē no.

⁷ “Dios yoba yoati ibo bo xo noa” icani quiha; jato chani yoi cahētimaxēni jaca nori. ¿Jēnahuariaxo Dios yoba ja tiisimacana, cahētimaxēni ca ja icaquē no?

⁸ Japi quinia jia cató pi Dios yoba bo yoahacano tsi noqui mēbixēhi quiha Dios yoba iquia. Toa cahēqui noa.

⁹ Jama, noqui mēstēxēni ca nohiria bo qui toa yoba bo acacayamani quiha, nicamixēniria ca nohiria bo qui ja acacani nori. Jabi tobi xo toa yoyocanaibo, gobierno pasomaha nianacanaibo, Dios pasomaha cabo, jochahuaxēni cabo, mēstēhuahama cabo, Dios yoba pasomaha cabo. Tihi cabo qui Dios yoba bo acacani quiha. Jasca, jato jahēpa, jahēhua, tihi cabo acanaibo, ati ibo bo, tihi cabo qui ja acacani quiha.

¹⁰ Jasca, anoma ca chotacanaibo, nohiria yomacanaibo, quiacanaibo, juez bēsojó tsi quiacanaibo, tihi cabo qui ja acacani quiha. Jasca, ē tiisimahai ca jia ca chani pasomaha cabo qui Dios yoba acacani quiha.

¹¹ Jabi ē tiisimahai ca tsi xo toa ē qui acacani ca Chani. E qui toa Chani noba chamaxēniria ca oquēria ca Diós aniquē ra.

Dios qui “Gracias” i Pablo nina

¹² Noba Ibo Jesucristo qui “Gracias” iquia, jahuē yonoco ati chama ē qui ja ani iqui na. Ea shinaxo tsi ēa ja biniquē pa jahuē yonoco ati. Ja iqui tsi ja qui “Gracias” iquia.

¹³ Chahahuanox pari tsi Ibo ē ocahuapaoniquē rē. Jasca, chahahuacanaibo ē tēñemaponiquē jato qui caxaxēniria ē ini iqui na. Jatsi Diós ēa shomahuaniquē, cahēhaxma tsi ē tocani iqui na. Toatiyá tsi jari Cristo qui ē chitimiyamani quiha.

¹⁴ Jama, anomaria ini quiha Ibobá ëa noihaina ra. Jatsi Jesucristo iqui tsi ja qui ë chitiminiquë ëa ri. Jaboqui noi-noiriquia ëa ri.

¹⁵ Jabijaria tsi xo naa mato qui ë yoahaina iquia. Chahahuahacaxëti xo naa chani ra: Mai qui Jesucristo joniquë jochacanaibo xabahamaxëna. Jabi jato oquëria ca jochanish ca ëa xo naa ra.

¹⁶ Ja iqui tsi anomaria ini quiha Diós ëa noihaina. Jasca, noiquí tsi jahué Jesucristo ë qui yosanayamahai ca ja jismacasni quiha nohiria bo qui. Toa quiniá tsi Ibobá noiyoihai ca cahëxëhi quiha ë cho chahahuacanaibo, naa bëso-bësopaocaxëcanaibo ra.

¹⁷ Jatsi jia tsi Dios yoi no ocahuapaoxëti xo. I-ipaochai ca rësotimaxëniria ca Chama-chamaria tsi xo naa ra. Jisnoma quiha. Jaroja ca Dios yoi tsi xo naa. "Oquëria ca tsi xo naa" i-ipaoqui noa. Iquë. Amén.

¹⁸ Mia yobacasquia, ëbë baquë, Timoteó. Siri tsi yosibá mi bax bëhoxni ca chani mi shina-bënoyamano. Jato yoba pi nicahi tsi jia tsi Ibo bax nianapixëqui mia tia.

¹⁹ Nianahax Cristo, naa mi chahahuahai ca quima mi casoyamano. Jasca, shina jia ca mi jayaxëti xo. Jabi tobi xo toa jato shinaná yoahai ca jia ca qui nicacasyamacanaibo. Ja iqui tsi yoshihuahacaxëhi quiha ja chitimicanaina rë. Jato shina pasomaha ca acani quiha pë.

²⁰ Jabi tocani quiha Himeneo, Alejandro ri. Ja iqui tsi Satanás qui jato ë mëaniquë ja copihacacano iquish na.

2

Arati jabi bo

¹ Noho jariapari ca yoba tsi xo naa: Nohiria bo tëquë bax no bëhoxti xo iquia. Bëhoxquí tsi Dios no nicaxëti xo jato ja mëbino. Jasca, "Gracias" i Dios qui ti no shina-bënoyamano iquia.

² Jasca, gobierno chama-chamaria bo, jato nama ca chama bo, tihi cabo bax no bëhox-xëti xo, jia tsi no racabëquinano. Quinia jia cató pi ja yonacano tsi oquëxëhi quiha toa Dios qui no arahaina, no yonocobëquinahaina, tihi cabo iquia.

³ Tihi tsi xo jia. Dios, noqui Xabhamati Ibo ranihuahai ca quinia tsi xo naa.

⁴ Nohiria bo tëquë xabahamacatsi quiha Dios. Jabija ca quinia jato cahëmacatsi quiha.

⁵ Jabi huësti roha tsi xo Dios ra. Jasca, huësti roha tsi xo toa Dios qui nohiria mëpiti ibo. Toa joni tsi xo Jesucristo ra.

⁶ Jamë ja aniquë nohiria bo tëquë copixëna. Dios qui xaba jia cató tsi ja raahacani quiha no jisno iquish na.

⁷ Ja tsi xo toa carayanabo qui ë raahacaniquë toa Chani tiisimati. Parayamaquia ra. Jato qui ë raahacani quiha jabija ca quinia yoati.

⁸ Nicacana. Jatiroha cabo ó ca joni bo bëhoxno iquia. Bëhoxquí tsi jochayama ca mëquë bo ja tërocano. Caxacanaina, joi mëracanaina, tihi cabo quima ja aquëquëxëti xo, jia tsi bëhoxcatsi na.

⁹ Jasca yoxa bo ri. Jabi jia ca ja jayacano jato ri. Jayahi tsi quinia jia cató tsi ja jianacaxëti xo. Jasca, quinia jia cató tsi jato boo ja bohuëxëcano. Jasca, copixëniria ca oro ca jianati bo, moyo bo, raiti bo, tihi cabá tsi ja jianariayamano. Ja quiniacaxëcati xo iquia.

¹⁰ Oquë tsi xo nohiria bo ja mëbi-mëbicanaina. Ja tsi xo toa Dios qui aracanai ca yoxa bá axëti cato iquia.

¹¹ Jasca, ishima tsi ja nicacano, ja tiisimahacacaquë no.

¹² Jasca, joni bo yoxa bá tiisimayamaxëti xo ra. E qui yoi tsi xo toa joni bo ja yonacanaina. Ja pasixëti ca xo.

¹³ Jabi jariapari tsi Adán acacani quiha. Jaquirëquë Eva ja ani quiha.

¹⁴ Parahacayamani quiha Adán, yoxa roha ja nori. Parahacahax ja jochani quiha.

¹⁵ Jama, baquë comahi tsi xabahaxëhi quiha yoxa bo ri, quinia jia cató pi ja chitimicanó. Jatsi ja noixëti ca xo. Mëstë ca jabi ja jayaxëti ca xo. Quinia jia tsi ja bësöxëti ca xo. Tihi tsi ayoxëti xo yoxa bo ra.

3

Jënixëti ni iglesiá ca chahuacanaibo ó bësocanaibo

¹ “Jia tsi xo iglesiá ca rëquëniniti ibo iquiina” icani quiha nohiria. Jabija tsi xo toa ja yoacanaina ra. Rëquëniniti ibo pi joni manëcasno tsi yonoco jia ca tsi xo toa jaha ja quëëhaina ra.

² Ja tsi xo toa quësohacatimaxëni ca ixëti xo iglesiá ca rëquëniniti ibo. Huësti ca ahui roha ja jayaxëti xo. Jënë-naxëni, yoyoxëni, tihi tsi ja itima xo. Ja qui nohiria bá nicaxëti xo. Jasca, jahuë xobo qui nohiria bo ja jicomati xo. Jatsi tiisimati ja cahëxëti xo.

³ Pahëxëni, iquinaxëni, tihi tsi ja itima quiha. Jama, ishima, shinajiaxëni, tihi tsi ja iti xo. Jasca, parata noixëni ca ja itima quiha. Tihi ca jabi jiaxëni cabo jayaxëti xo toa rëquëniniti ibo bo.

⁴ Jasca, jahuë xobó cabo otopihai ca ja iti xo. Jia tsi jahuë xocobo ja jabimaxëti xo nicati.

⁵ Jia pi jahuë xocobo ototi cahëyamaquí tsi ¿jënahuariaxo raca iglesiá cabo ja otona?

⁶ Jasca, chahuabëna ca mi biyamano rëquëniniti ibo iti. Anoma quiha. Tocapimino tsi jamë shinamixxëni ca ja manëmitsa ra. Tonia ja qui quësoxëhi quiha xatë bo, Satanás qui Dios quësoni jascaria.

⁷ Jasca, jia tsi chahuayamacanaibo qui chanixëti xo rëquëniniti ibo. Jato qui jia ja iti quiha. Quiniacaxëcahuë. Ja qui pi ja quësocano tsi yoshini trampa qui ja paquëmitsa ra. Jabi toca ca tsi ixëti xo toa rëquëniniti ibo manëcatsai cato ra.

Iglesia ca mëbicanaibo

⁸ Jascaria tsi jabi jia ca jayaxëti xo iglesiá ca mëbicanaibo ri. Paramixxëni, jënë-naxëni, paratá-naxëni, tihi ca tsi ja itima ca xo ra.

⁹ Jama, jia tsi Cristo quinia ja banahuati ca xo, naa jato bëroma ca Cristo. Ja tsi xo toa ja qui ja chitimicanaina.

¹⁰ Jato binox pari tsi jato tanamahuë. ¿Jabi jia ca jayacahi ni? Tsayaparihuë. Yama jato pasomaha ca jahuë bo pi no tsi jato qui iglesiá ca yonoco ahüë.

¹¹ Jasca, jabi jia ca jayaxëti xo toa jato ahui bo ri. Ranimixxëni, jënë-naxëni, tihi tsi ja itima ca xo, shinajiaxëni ca jaca nori.

¹² Jasca, huësti ca ahui roha ca ja jayati ca xo. Jato xocobo, jato xobó cabo, tihi cabo ototi ja cahëxëti ca xo.

¹³ Jia pi iglesiá ca yonoco ja acano tsi jato oquëhuacaxëceni quiha chahuacanaibo. Jatsi raquëhaxma tsi Jesucristo qui ja chitimicani ca yoati tsi chanipicaxëcaqui.

No chitimihaina

¹⁴ Mi qui cacasquia. ¿Oxë huëtza ma ni? Jama, jaboqui naa carta mi qui raaquia ë bamamitsa iqui na.

¹⁵ Bamapihëno tsi Dios iglesiá ca arati quinia mia jismaxëhi quiha naa ë quënëhaina. Bësó xo chahahuacanaiba Dios iquia. Jasca, jato ó tsi xo Dios jabija ca Chani. Toa jabija ca Chani ó bësocani quiha.

¹⁶ Jabi anomaria tsi xo toa noba arati quinia ra. Yoanoma quiha.

Nohiria yora ó tsi Dios coniquë.

Mëstë ja iquí ca Espiritu Santó jismaniquë.

Angel bá tsaya-tsyaniquë.

Carayanabo qui jahuë Chani yoahacanicuë.

Ja qui ja chitimicaniquë jato ri.

Jaquirëquë mana nai qui ja tërohacanicuë.

4

Cristo quima casocanaibo

¹ Xaba rësó tsi Cristo quima casocaxëcani quiha huësti huësti cabo, parahai ca tiisimacanaibo nicacatsi na. Jato qui jiaxëhi quiha toa yoshiní tiisimaihaina. Tihi ca tsi noqui yoahi quiha Espiritu Santo.

² Jatsi quiniacaxëcahuë. Quiacaxëcani quiha toa tiisimacanaibo. Parati cahëxëni ca xo. Parajahuacano tsi jato qui quësoyamahi quiha jato shinana rë, bësoyama jaca nori iqui na.

³ Tiisimahi tsi “Anoma tsi xo ahui bënë bichiina” icani quiha pë, jënima ja nori. “Pinoma xo toa; pinoma xo naa” icani quiha pë, piti yoati na. Jishopë. Tihi cabo Diós nëhohuani quiha piti. Jasca, toa piti quëshpi tsi “Gracias” iqui noa Dios qui, naa noqui chahahuacanaibo. Noqui tsi xo toa jabija ca cahëcanaibo.

⁴ Nicacana. Jia tsi xo toa jatiroha ca Diós nëhohuanina. “Gracias” iipih tsi “Pinoma xo toa” i no yamaxëti xo, bëhoxhi na.

⁵ Dios Chani, no bëhoxhaina, tihi cabo tsi xo toa piti shomahuahaina piti.

Jesucristo pastor jiaxëni cato

⁶ Tihi ca yoba bo pi mi xatë bo qui ahi tsi Jesucristo yonati jiaxëni ca ixëqui mia. Tocapimino tsi chahahuahacati ca Chani, Dios yoba jia cabo, tihi cabo cahëhai ca mi nori ca jismahacaxëhi quiha ra.

⁷ Jasca, mahitsa ca chani, yoyoxëni ca chani, tihi cabo quima basihuë. Jatsi quiniahuë. Oquë tsi xo toa mi shina coshihuahaina Dios quinia ó tsi bësohai cató no.

⁸ Tsayahuë. Jënima tsi toa no mohi-mohihaina noba yora coshihuati. Jama, oquë tsi xo toa noba shina coshihuahaina Dios quinia ó no. Tocapimino tsi oquëxëhi quiha mi bësohaina jaboqui, rëquë ca xaba ri.

⁹ Nicahuë. Jabija tsi xo naa ë yoahana. Ja chahahuahacaxëti xo.

¹⁰ Bësohai ca Dios qui chitimiqui noa. Maí ca nohiria bo, noqui chahahuacanaibo, tihi cabo Xabhamati Ibo-iboria ca tsi xo naa ra. Ja tsi xo toa yonocoria-yonocoriaquia Dios bax na.

¹¹ Tiisimaquí tsi tihi ca jahuë bo chahahuacanaibo mi amano.

¹² Jasca, mia nohiria bá ocahuayamano, shinapayo mi nori iqui na. Quinia jia cato ó tsi mi bësono chahahuacanaibo bax na. Mi chani, mi jabi, mi noihaina, mi chitimihaina, mi yoyoyamahaina, tihi cabo tsayacaxëcani quiha.

¹³ Ea manapama tsi mi bamayamano. Quënëhacanish cabo nohiria bo mi nicamano. Dios Chani mi yoano. Mi tiisimano.

¹⁴ Jabi Dios Chani yoati tiisi jaya xo mia iquia. Toa tiisi mi shina-bënoyamano. Toa tiisi Diós mi qui ani quiha, Chani chitahëhuati ibobá mi nohó jato mëquë jananicuë no. Mi bamayamano ra.

¹⁵ Jatsi ë quënëha ca yoba mi shinano. Mi tiisí tsi mi ariano, mi shinahacai ca nohiria bá jisno iquish na.

¹⁶ Jahuëcara ca ahi tsi quiniaxëhuë. Tiisimahi tsi jaha bësöhuë. Tocapiquí tsi mimë xabahamaxëqui mia. Jasca, xabahamahacaxëhi quiha mia nicanai bo ri.

5

¹ Joni yosibo raahayamahuë. Anoma quiha. Jato qui chanipama tsi jia tsi jato mi yobano, naa mi ipa mi yobahai jascaria.

² Jasca joni baquë bo ri. Jato rëquëmë jascaria mi iti xo iquia. Jasca, yoxa ëhuati bo qui chanipama tsi jato noi huë, mi ihua mi noihai jascaria. Jasca, yoxa jahi bo ri mi mëbino, naa mi yoxa ca mi mëbihai jascaria.

³ Jasca, bënë imanish ca yoxa yoi bo mi shinano. ¿Tobi ni jato otoi hai cato?

⁴ Tsayahuë. Shinahacahax ca xocobo, chahitaxocobo, tihi cabo pi ja jayacano tsi jato ëhuati bo ja ototi ca xo iquia. Jato nabo mëbiti ja cahëti ca xo. Jato ó ca cuenta jahari ja copixëti ca xo, Dios qui jia ja nori iqui na.

⁵ Jama, tobi xo bënë imanish ca yoxa noitiria cabo, naa jato ototi ibo yama cabo. Dios qui chitimiyocani quiha ra. Baquicha, barihani, tihi cató tsi bëhoxcane quiha. Dios qui jamë aquëquëcane quiha ja bax yonocoxëna.

⁶ Jama, tobi xo toa Dios shinayamahi ca bënë imanish ca huëtsa bo. Jahuëmishni bo roha shina-shinacane quiha pë. Bësoyama ca jascaria ca xo naa bëso ca yoxa bo iquia. Jato mi mëbiyamano.

⁷ Tihi ca yoba iglesiá ca nohiria bo qui mi ano, quësöhatimaxëni ja icano iquish na.

⁸ Dios quima casocane quiha toa jato xobó cabo otocasyamacanaibo. Tsohuëcaracá pi jahuë nabo, jahuë jimibo, tihi cabo mëbiyamano tsi chahahuayamacanaiba jocha oquë tsi xo toa jahuë jocha iquia.

⁹ Mato lista qui shinapayo ca bënë imanish ca maniyamahuë. Sesenta año bo pari ja jayaxëti xo. Jasca, huësti ca bënë ya roha ja ini nori quiha.

¹⁰ Jasca, jia tsi nohiria bo chanixëti xo ja acai ca yoati na. ¿Jia tsi jahuë xocobo ja shinahamane? ¿Shishocanaibo otoi ni? ¿Dios nohiria bo shomahuahi ni? ¿Noitiria cabo, iquicanaibo, tihi cabo mëbihi ni? ¿Tihi ca yonoco jia ca acatsi ni? Tocapijano tsi iglesiá ca lista qui jahuë janë maniahuë iquia.

¹¹ Jama, mato lista qui shinapayo ca bënë imanish ca yoxa maniyamahuë. Tihi cabo tsi xo toa bënë huëtsa bicacanaibo. Jato noma jabi quiha. Cristo qui aquëquëhax tsi ja casomitsa pë bënë bixëna.

¹² Tocapijacano tsi noqui bëroria tsi xo toa Cristo ja banahuayoicasyamahaina.

¹³ Jasca pi iglesiá cabá jato otono tsi ja chiquishcamitsa. Yonocoyamapihi tsi xobo bo topoco-topococane quiha pë mahitsa. Topocohi tsi ranimis-caxëcane quiha tia. Anoma tsi xo toa ja tocacanaina.

¹⁴ Jaha tsi ë qui jia tsi xo toa bënë paxa ca ja bicanaina. Xocobo ja saihuaxëti ca xo. Jato xobó cabo ja otoxëti ca xo. Tocapijacano tsi yamatsixëhi quiha toa jato pasomaha ca chani iquia.

¹⁵ Jishopë. Iglesia quima huësti huësti ca casoni quiha Yoshi banahuaxëna.

¹⁶ Noho yoba tsi xo naa. Jato bënë imanish ca yoi bo chahahuacanaibá otoxëti xo iquia, jato jimibo ja icaquë no. Copixëni tsi xo toa jato orihuati gasto bo. Ja tsi xo toa iglesiá cabá jato mëbiyamano. Jama, toa bënë imanish ca yoxa noitiria cabo, naa jamë yoi cabo, iglesiá cabá mëbixëti xo iquia.

¹⁷ Jasca, doble ca sueldo copihacaxëti xo iglesiá ca rëquënicanaí ca yosibo. Dios Chani pi ja yoriacano tsi ja tiisimariapicano tsi jato qui chahahuacanaibo rani-raniriano iquia.

¹⁸ Nëcahi quíha Dios Chani ra: “Trigo bëro huëyë timano tsi jaranacati amayamacahuë” ii quíha. Jasca, “Copihacaxëti xo yonocohai cato. Sueldo ja bino” ii quíha.

¹⁹ Jasca, pastor qui nohiria quësono tsi quiniaxëhuë. Mi nicanox pari no tsi ja qui quësoxëti xo dos tres cabo pari.

²⁰ Pastor pi jocharohano tsi chahahuacanaibo bësojo xo tsi mi raahaxëti xo, tëxë bo raquëno iquish na.

²¹ Nicaparihuë. Dios, Jesucristo, jahuë ángel yoi bo, tihí cabo bësojo xo tsi mia yobaquia. Iglesiá ca nohiria bo ó bësopama tsi jaharisi nohiria bo mi yobano ra. Yamaxëti xo toa mi qui oquë cato iquia.

²² Jasca, mëri tsi nohiria ó tsi mi mëquë janayamahuë pastor amaxëna. Tocapiquí tsi jahuë jocha mi yopamitsa. Toca ca joni pi pastor mi ano tsi mi qui quësoxëhi quíha iglesiá iquia. Nohiria huëtta ba jocha xatënyamahuë. Jocha químa tëquë basina.

²³ Jasca, mi poco ó quiniaxëhuë. Huëstima tsi xo toa mi iquihaina. Tobi quíha mi poco pahë. Jatsi jënëpaxa roha mi ayamano. Oriquiquí tsi oquë tsi xo vino pistia acaina iquia. Poco qui jia quíha.

²⁴ Jasca, huësti huësti ca joni ba jocha tsi xo noqui bërono ra. Jatiroha ca nohiria bo tsi xo cahëhaina. “Ja copihacaxëti xo ra” iquí noa. Jama, jonë tsi xo toa nohiria huëtta bo jochahaina. Jari basi tsi xo jato copi.

²⁵ Jascaria pi jia ca huësti huësti cabá ano tsi noqui bëroria tsi xo toa jia ca ja acanaina. Jasca, bërohuahacaxëhi quíha toa jonë ca acanish ca jia ca jahuë bo ri.

6

Chama ba Yonati bo

¹ Jato chama bo nicaxëti xo chahahuahai ca yonati bo tëquë, Dios janë, Dios yoba, tihí cabo qui nohiria bo quësoyamano iquish na.

² Jasca, chahahuahai ca chama pi jayahi tsi ja yosanayamaxëti xo, jahuë xatë ja nori iquí na. Tihí ca yoba bo mi yoaxëti xo iquia, mi tiisimaquë no.

Mahitsa ca tiisimacanaibo

³ Quiniaxëhuë. Toá xo toa jamëri ca yoba yoacanaibo. Toá xo toa Ibo Jesucristo Chani nicamixëniira cabo. Chahahuacanaiba yoba quinia ma xo toa ja yoacanaina pë.

⁴ Jamë shinamixëni ca cahëtimaxëniira ca xo iquia. Joi mëramixëni ca xo pë. Jato iquí tsi tobi yosanahaina, iquinahaina, roamis-haina, mahitsa ca quësocanaina.

⁵ Jënëyamahi quíha rë joi ja icanaina. Tsayahuë. Yoshihuahacani quíha jato shinana. Jabija ca cahëyoitimaxëni ca xo iquia. Ganancia quëshpi roha tsi Dios Chani yoacascani quíha pë.

⁶ Jama, rico-ricoria ca xo chahahuacanaibo iquia. Jato ganancia tsi xo toa ja rani-ranicanaína.

⁷ Tsayahuë. ¿Mëquëya tsi naa mai qui no joyamani cohax na? Jasca, ¿jahuë boxëhi ni noa ra rësoxo na? Yama ra.

⁸ Jatsi oriquiti, sahuëti, tihí cabo pi jayahi tsi no ranixëti xo.

⁹ Jama, jocha qui paquëceni quíha ricocascanaibo. Trampa jascaria tsi xo toa rico ca iquína. Parata iquí tsi yoi ca jahuë bo quiri bësocani quíha pë. Jatsi yoshihuahacacani quíha, yoi ca ó ja quëëhai cató no.

¹⁰ Quiniaxëhuë. Jatiroha ca yoi ca qui noqui mëpihi quiha parata noihaina ra. Ja iqui tsi Dios quima huësti huësti ca casoni quiha parata noihi na. Jaboqui cohuëria xo jato shinana.

Raquëxoma tsi Dios Chani yoahaina

¹¹ Dios joni-joniria xo mia, Timoteó. Ja quëshpi tsi jatiroha ca yoi ca basihuë. Jia ca ati ó mi quëëno. Jatsi mëstëxëni ca jabi jayahaina, Dios noihaina, Ibo qui chitimihaina, nohria noihaina, ishima iquiina, tihi cabo tsi xo toa jiaría cabo. Mi tocaxëti xo iquia.

¹² Jasca, bamahaxma tsi Ibo bax nianata. Mia ja quënani quiha bëboti, bëso-bësopaoxëti. Jabi toca tsi mi chitahëni quiha, chahahuacanaibo bësojo xo tsi mi chahahuani ca mi yoaniquë no.

¹³ Dios bësojo xo tsi, naa jatiroha ca Bësomati Ibo bësojo xo tsi mia yobaquia. Jasca, Jesucristo bësojo xo tsi, naa Poncio Pilato qui jabija ca chaninish ca bësojo xo tsi mia yobaquia:

¹⁴ Ibo Jesucristo manapama tsi jatiroha ca yoba bo nicana iquia. Quësohacatimaxëni mi ino Ibo jisiquixëquë no iquia.

¹⁵ Xaba jia cató tsi jahuë Cristo jisiquimaxëhi quiha Dios ra, naa jiaría ca Chama-chamaria. Jatiroha ca maí ca chama bo, chama-chamaria bo, tihi cabo oquëria ca tsi xo naa huësti ca Dios ra.

¹⁶ Ja huësti ca tsi xo toa rësotimaxëni cato. Jasca, anomaria tsi xo toa jahuë bajra-bajrahai ca oquë. Ja qui basimatimaxëni xo noa ra. Jasca, yama tsi xo toa Jahëpa Dios jisish cato, jisnoma ca ja nori iqui na. Toa Dios no oquëhuariano. Jatiroha cabo ja oto-otopaono ra jahuë chama ya. Iquë. Amén.

¹⁷ Jahuë mishni bo jayaria cabo mi yobano. “Mamë shinamixëni iyamacana” ina jato qui. Jato parata qui ja chitimiyamacano ra, naamayamamai ca ja nori quëshpi na. Dios qui ja chitimixëti ca xo. Ja tsi xo toa noqui ranihuati jahuë mishni bo Ati Ibo-iboria.

¹⁸ Toa jahuë mishni jayaria cabo mi yobano tsi “Jia ca acana. Huashiya-macana” i jato qui cana iquia.

¹⁹ Tocapiquí tsi mana ca jahuë mishni bo jayacaxëcani quiha johai ca xabacá no. Jasca, tocapihi tsi nëá tsi bëso-bësoyoicaxëcani quiha iquia.

Jaroha ca yoba

²⁰ Jisa Timoteó. Quiniaxo tsi Diós mi qui ani ca yonoco mi ariano. Anoma ca yoi ca chani nicayamahuë. Toá ca mahitsá ca tiisi jaya cabo chanihai ca quimahuë.

²¹ Jishopë. Tobi xo toa Ibo quima casonish cabo pë, toa mahitsa ca tiisi ó quëëhi na. Tihi tsi iquia mia yobahi na. Iquë. Diós mia shomahuano.

Segunda Carta Del Apostol San Pablo a Timoteo

Timoteo qui Pablo quëñëhina

¹ Pablo, naa Jesucristo yonati tsi xo naa quëñëhaina. Diós ëa raani quiha jahuë Chani chitahëhuati ibo iti. Jahuë Jesucristo qui nohiria bo pi chitimino tsi jato bësomapaoxëqui ra. Ja tsi xo noho chani.

² Naa carta mi qui raaquia, Timoteó, noho baquë yoi cató. Noba Jahëpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihí cabá mia shomahuano. Mia ja ranihuacano.

Jesucristo Chani yoahaina

³ Barihani, baquicha, tihí cató tsi bëhoxpama tsi Dios qui “Gracias” iquia mia quëshpi na. Jabi shina jia ca yahi tsi naa Dios-diosria bax yonocoquia, naa noba naborequëbo ini jascaria. Dios ranihuacatsai ca ëa xo naa.

⁴ Jasca, bëho yaxo tsi mia shina-shinaquia, mi qui cacasqui na.

⁵ Jia tsi xo toa Dios qui mi chitimihaina iquia, naa mi ëhuati Loida, mi ihua Eunice, tihí cabo chitimini jascaria. Tihí tsi xo toa ë shina-shinahaina.

⁶ Dios bax yonocoti tiisi jaya xo mia iquia. Toa tiisi Dios mi qui ani quiha mi nohó mëquë ë jananiquë no. Toa tiisi chamahuahuë iquia ja nocayamano iquish na.

⁷ Jia tsi xo toa Diós noqui acaina. Chamaxëni ca shinana, noiti shinana, nohiria bo rëquëniniti shinana, tihí cabo noqui aquí quiha, raquëxëni ca shina ja nomari.

⁸ Ja iqui tsi bërabyamana Dios Chani yoahi na. Jasca, ë qui bërabyamana, naa preso qui nanëhacanish cato. Jabi Dios Chani pi yoaquí tsi tënëxëqui mia ri, naa ë tënë-tënëhai jascaria. Tocapijano tsi mia chamahuaxëhi quiha Dios.

⁹ Anomaria tsi xo toa no bax Diós anina iquia. Noqui ja xabahamaniquë ra. Xabahamaxo tsi noqui ja quënaniquë jahuë yonoco mëstëxëni ca ati. Noqui, naa mëquëya ca noitiria cabo ja quënani quiha jahuë yonoco ati. Shoma xo noa. Mai nëhohuanox pari tsi quiha Diós noqui shomahuaniquë jahuë Jesucristo ini cató no.

¹⁰ Siri tsi Diós acasni ca no cahëyamaniquë. Jama, jaboqui Jesucristo joní cató tsi jahuë planes cahëqui noa ra. Joxo tsi quiha rësoti chama ja quëyoni quiha. Jasca, jahuë Chani jia ca qui no chitimihai cató tsi noqui bësobësopaomahi quiha. Tihí ca tsi xo toa no cahëhaina jaboqui.

¹¹ Jasca, ëa Diós biniquë ra, jahuë Chani jia ca ë yoano. Ja iqui tsi jahuë Chani chitahëhuati ibo, carayanabo tiisimati ibo, tihí ca ëa xo naa ra.

¹² Jabi anomaria tsi xo toa ë tënëhaina naa Chani iqui na. Jama, toa Chani qui bërabyamahai ca ëa xo naa. Jari yoacasquia ra, jahuë rëso qui ëa ja otoxëhai quëshpi na. E nohó bësoxëhi quiha iquia.

¹³ Mia ë tiisimani ca jahuë bo mi shina-bënoyamano. Jesucristo yoba mi chahahuayoino.

¹⁴ Quiniaxëhuë. Anomaria tsi xo toa Diós mi qui ani ca tiisi. Toa tiisi ó mi bësono ra, mi nohó ca bësohai ca Espíritu Santó no. Tihí ca tsi iquia mia yobahi na.

¹⁵ Jabi Asia maí ca chahahuacanaibá ëa jisbërianiquë pë, ë qui bërabiquí na. Jisbëriani quiha Figelo, Hermógenes ri. Ja acani ca cahëqui mia tia.

¹⁶ Jama, ë qui bërabiyamaniquë Onesíforo ra, presó tsi ë nori iqui na. Huéstima tsi ëa ja shinani quiha ëa ranihuaxëna. Jahuë xobó cabo Ibobá shomahuano.

¹⁷ Roma yaca qui cahëxo tsi quiha mëri tsi ëa ja mëra-mëraniquë. Mërahax ë qui ja shishoni quiha.

¹⁸ Jaroha ca barí tsi toa joni Diós shomahuano ra. Jasca, Efeso xo tsi ëa ja mëbini quiha. Tihi ca tsi cahëqui mia iquia.

2

Jesucristo soldado jiaxëni cato

¹ Jisa, noho baquë, Timoteó. Mia chamahuati mëtsa xo Jesucristo ra. Jahá tsi mi chamano.

² Nicaparihuë. Jia tsi nohiria bo bësojo xo tsi ë tiisimani ca jahuë bo tëquë mi nicaniquë iquia. Jaboqui tihi ca jahuë bo Dios bax yonococascanaibo qui mi mëano, nohiria huëttsa bo ja tiisimacano iquish na jato ri.

³ Jasca, Ibo bax tënëcanaibo yaxo tsi mi tënëno mia ri, Jesucristo soldado iquiria.

⁴ Jabi jahuë comandante ranihuacasyamahi ni soldado? Ja iqui tsi jamëri ca yonoco biyamahi quiha, soldado ja nori iqui na.

⁵ Toca xo deporte i-ihai ca ri. Deporte yoba bo pi nicayamaquí tsi jënahuaria xo raca premio ja bëbona?

⁶ Jasca, huaí ca yonocohai ca ri. Jia tsi copihacaxëhi quiha toa huaí ca yonocoxëni cato iquia.

⁷ Tihi ca jahuë bo mi shinano. Shinapimihuano tsi mia mëbixëhi quiha Dios jatiroha ca mi cahëyoino iquish na.

⁸ Jabi naa Chani jia ca mi shina-bënoyamano, naa ë yoahai cato: Rësonish cabo quima Jesucristo tërohacanicuë iquia. Jaboqui bëso xo ra. Jasca, chama David chahitaxocobo ja ini quiha.

⁹ Jabi naa Chani tahëhax tsi preso qui ë nanëhacanicuë, naa yoixëneria cabo jascaria. Ea ti tsi xo toa mëchichó cato, nëxahacatimaxëni Dios Chani nori.

¹⁰ Japi naa Chani qui Diós bini cabo chitimino tsi jënima tsi xo toa preso xo tsi ë tënëhaina iquia. E qui jiaria tsi xo toa Jesucristó jato xabahamahaina iquia. Jahuë i-ipahai ca oquë xatënëacaxëcani quiha jato ri.

¹¹ Chahahuahacaxëti xo naa chani:

Ja bëta pi noba noma jabi qui rësohi tsi ja bëta bësoxëqui noa.

¹² Tënëpiquí tsi ja bëta xo tsi yonaxëqui noa.

Jasca, ja pasomaha pi no chanino tsi noqui pasomaha chanixëqui.

¹³ Jama, janyama pi no cano tsi jari noqui noixëqui, jahuë yora xatë no nori iqui na.

Tihi tsi ì quiha naa Chani jia cato.

Dios bax yonocoxëni cato

¹⁴ Tihi ca jahuë bo mi nicamano, Timoteó. “Anoma tsi xo toa mahitsa ca chani tahëhax iquinhaina” i nohiria bo qui na Dios janë no. Ja tocatima ca xo. Toca ca chani tsi yoshihuahacahi quiha pë nicacanaibo roha.

¹⁵ Jasca, yonocopama tsi mi aria-ariano mi qui Dios ranino iquish na. Yonati jiaxëni ca mi iti xo, naa jahuë yonoco qui bërabiyamahai cato. Jasca, jabija ca Chani cahëriaxo tsi mi tiisimati xo.

¹⁶ Jasca, mahitsa ca yoyoxëni ca chani quimahuë. Dios quinia quima noqui mëpíhi quiha toca ca chani ra.

¹⁷ Microbios pacanahai jascaria tsi xo toa ja tiisimacanaina. Anoma quiha. Toca xo Himeneo, Fileto, tihí cabo.

¹⁸ Jabija ca quinia quima ja casocani quiha, “Tërohacani quiha rësonish cabo” iquiina. Ja yoacani ca iqui tsi huësti huësti ca chahahuacanaibo yoshihuahacani quiha rë.

¹⁹ Jama, mohitimaxëni tsi xo Dios Chani ra, naa maxax chahitaxëni jascaria. Ja cacha jahuë xobo ahi quiha Dios. Toa ó tsi quënëhacani quiha jahuë chani ra. “Jahuë-na bo cahëqui Dios” ii quiha. Jasca, “Yoi ca quima casoxëti xo toa “Ibobá-na xo ëa” iqui cabo tëquë.

²⁰ Jatsi nicapa. Rico cato xobó tsi xo huëstima ca jamëri ca plato bo. Huësti huësti ca tsi xo toa oro, plata, tihí cabá tsi acacahax cabo. Huëtisa tsi xo toa jihui, matsaca, tihí cabá acacanish cabo. Fiesta bari no tsi toa plato copixëni cabo tsëcahi quiha ibo. Bari huëtisa no tsi copiriamá cabo tsëcahi quiha.

²¹ Jabi toa plato copixëneria cabo jascariaxëhi quiha toa yoi ca jahuë bo quima casohai cato. Jato bixëhi quiha Ibo ra jahuë oquëria ca yonoco ati.

²² Jasca, shinapayo ba jocha bo quima basihuë. Basixo tsi mëstëxëni ca jabi, Dios qui chitimihaina, noihaina, rabë nabëquihaina, tihí ca jahuë bo chahahuana. Toca ca jabi mi jayaxëti xo iquia Ibo qui parayamahai ca aracanaibo ya.

²³ Jasca, yoyoxëni ca jahuë bo pi nohiria chanino tsi jato basihuë. Toca ca chani tahëhax tsi caxacaqui nohiria pë, joi mëracatsi na.

²⁴ Joi mërayamaxëti xo toa Iboba yonati, ishima tsi nohiria bo mëbihai ca ja nori. Jasca, yosanatimaxëni ca Dios Chani tiisimati ibo ja iti xo, naa Iboba yonati cato.

²⁵ Jahuë chani nicacasyamacanaibo yobapama tsi ishima tsi jato yobati ja cahëxëti xo. Tsayahuë. Toca ca nohiria ba shina Diós rarinamamitsa ra, jabija ca ja cahëyoicano iquish na.

²⁶ Yoshini jocha ca trampa pi paxaquí tsi jabija ca quinia banahuatëquë-caxëcani quiha iquia. Anoma tsi xo toa jato qui tsamihax ca Yoshini ra. Toca ca nohiria tsi xo toa Yoshini shina acaina rë.

3

Xaba rëso

¹ Jaha bësohuë. Anomariaxëhi quiha xaba rëso iquia.

² Toatiyá tsi tobixëhi quiha huashicoxëni ca paratá-naxëni ca nohiria bo. Tobixëhi quiha jamë shinamixëni ca Dios pasomaha cabo ri. Jato nabo qui nicayamacaxëcani quiha pë. Ranitimaxëni ca yoiria ca jabi jaya cabo tsi xo naa ra.

³ Jasca, tobixëhi quiha noitimaxëni cabo, shinacaxa cabo. Tobixëhi quiha roamixëneria ca caxaxëni cabo. Jato qui yoixëhi quiha toa jia cato.

⁴ Jato rabëti bo quima casocaxëcani quiha pë. Shina itsis jaya cabo tsi xo naa bo iquia. Jamë shinamixëneria ca xo. Dios quinia quima casoxo tsi jaha ja quëëcanai ca roha acani quiha pë.

⁵ Tsayahuë. Iglesia qui bocaxëcani quiha pë, Dios chama mëquëya cabo jaca nori. Nëca ca nohiria bo quima basihuë iquia.

⁶ Nëca ca nohiria tsi xo toa nohiria ba xobo qui jicocascanaina jato yoba yoi ca nicamaxëna. Jicoxo tsi toá ca jocha ihuë ca papihai ca yoxa bo, naa yoyoxëni cabo paracani quiha pë. Yoba paxa ca ó quëëmishëneria ca yoxa bo tsi xo naa.

⁷ Jahuëcara paxa ca jabिकासcani quiha, jabija ca cahëtimaxëneria cabo jaca nori.

⁸ Dios jabija ca Chani pasomaha tsi xo nēca ca tiisimacanaibo. Moisés yamaba chani pasomaha inish ca Janes, Jambres, tihi cabo jascaria ca xo. Yoiria tsi xo toa ja shinacanaina iquia. Cristo yoba quima ja casocani quiha. Mahitsa tsi xo toa ja qui ja chitimicanaina iquia.

⁹ Jaha bēsopa. Jatiti basima tsi xo toa ja tocanaina. Bērohuahacaxēhi quiha ja yoyocanaina iquia, naa Janes, Jambres, tihi caba yoyo nohiria bá jisni jascaria.

Pablo jaroha ca yoba Timoteo qui

¹⁰ Toca ca nohiria ē nomari ca cahēqui mia iquia, noho jabi yoi ca mi jisni iqui na. E acatsaina, Ibo qui ē chitimihaina, ē yosanayamahaina, ē noihaina, ē tēnhaina,

¹¹ ē rashahacahaina, tihi cabo mi jisniquē. ¿Antioquía, Iconio, Listra, tihi ca yacata xo tsi nohiria bá ēa acasyamayamani? Tihi cabo quima Ibobá ēa tsēcaniquē ra.

¹² Jaha bēsopa. Tēnēmahacaxēhi quiha Jesucristo yoba banahuacascanaibo tēquē iquia.

¹³ Jasca, oquēnaxēhi quiha yoixēni caba jocha. Huētsa bo parapama tsi parahacacaxēcani quiha jato ri.

¹⁴ Jama, mi tiisimani ca quinia ó tsi mi rētsano. Jabija ca quinia ja nori ca cahēqui mia, ēa, naa mia tiisimanish ca mi cahēyoihai iqui na.

¹⁵ Jasca, Quēnēhacanish cabo mi tiisimahacaniquē, xocobo mi initiya rohari. Dios Chani tsi xo toa tiisi-tiisiria ca mia amahaina. Diós noqui xabahamati quinia qui noqui mēpihai ca tsi xo naa, Jesucristo qui no chitimiquē no.

¹⁶ Jatiroha ca Quēnēhacanish cabo tsi xo toa Dios Chani yoi cato. Espiritu Santo chamá tsi noqui ja acacani quiha. Jatsi Dios Chaní tsi jabija ca tiisimati mētsa xo noa. Jahuē Chaní tsi yoi ca yoba bērohuati mētsa xo noa. Jasca quinia jia cató tsi noqui mēpihi quiha, jabi jia ca no jayano. Jia tsi noqui yobahi quiha jahuē Chani, mēstē inono.

¹⁷ Toa quiniá tsi rohahuahacaqui noa Dios bax yonocoti. Jaquirēquē jahuēcara ca yonoco jia ca tēquē aapi xo.

4

¹ Dios bēsojo xo tsi jatsi Jesucristo, naa bēsoyama cabo, bēso cabo, tihi cabo copihi joxēhai ca Chama-chamaria bēsojo xo tsi Dios Chani yoahuē iquia.

² Jatiroha ca xabacá tsi jahuē Chani mi yoano iquia. Xaba jia cato, xaba yoi cato, tihi cabá tsi mi yoaxēti xo. Ja nicacascanaí cató tsi Dios Chani yoahuē. Yoaxo Iboba quinia qui jato mi mēpino. Yoaxo jochacanaibo mi yobano. Chahahuacanaibo mi chamahuano. Yosanaxoma tsi mi tiisimano. Tihi ca tsi mi ati xo Dios Chani yoaquí na.

³ Jaha bēsopa. Tsēquēxēhi quiha toa jabija ca Chani nohiria bá nicasyamahai ca xabaca rē. Toatiyá tsi jato ranihuati chani ó quēēcaxēcani quiha pē. Jaha quēēquí tsi tihiria ca tiisimacanaibo catiacaxēcani quiha jato chani nicaxēna.

⁴ Dios jabija ca Chani quima casoxo tsi anoma ca jato mahitsa ca chani chahahuacaxēcaqui.

⁵ Jaha quiniaxēhuē, quinia jia ca bixēna. Nohiria bá pi mia yosino tsi mi raquēyamano. Dios Chani yoapama tsi Ibo qui nohiria bo mi bēbono. Tihi ca yonoco mi jatihuano, mi yonoco ja nori iqui na.

⁶ Nēca tsi mia yobaquia rēsoti basima ē nori quēshpi na. Mana nai qui capaima xo ēa iquia.

⁷ Naama tsi xo toa Ibo bax ë nianahaina. Jatiqüë noho yonoco ja bax na. Jasca, jari coshi tsi xo toa ja qui ë chitimihaina.

⁸ Tihi cabo quëshpi tsi premio ó pasoquia Ibo johai ca barí no. Toa barí tsi ë qui toa premio axëhi quiha Ibo, naa noqui Copiti Ibo mëstëxëni cato. Jasca, toa barí tsi copihacaxëhi quiha jaha pasocanaibo ri.

Jaroha ca yoba

⁹ Jënimapino tsi mëri tsi ë qui mi jono.

¹⁰ Ea jisbërianiqüë Demas rë. Maí ca jahuë mishni bo noihi tsi Tesalónica qui jahari ja caniquë. Jatsi Galacia mai qui Crescente caniquë. Jatsi Dalmacia mai qui Tito caniquë.

¹¹ Jaboqui ë bëta xo Lucas roha. Joopiquí tsi Marcos nëri mi bëno, ëa mëbiti mëtsa ja nori iqui na.

¹² Jasca, yama xo Tíquico. Efeso qui ë raani quiha.

¹³ Joquí tsi noho saco mi bëno. Troás tsi ë jisbëriani quiha, Carpo xobó no. Jasca, toá xo noho libro bo, noho papi bo. Tihi cabo ri mi bëyono.

¹⁴ Alejandro qui quiniaxëhuë, naa metal mëquixëni cato. Ea yosixëni ja ini quiha. Ja ani quëshpi tsi copixëhi quiha Ibo ra.

¹⁵ Toa joni qui quiniaxëhuë noba chani qui caxaxëniria ja ini quëshpi na.

¹⁶ Jariapari ca xabacá tsi chama bo bësojó tsi ë chaniquë tsi yama ini quiha toa ëa mëbicatsai cato rë, naa ë bëta niicatsai cato. Jabayocaniquë jato tëquë. Ibobá jato copyamano iquia.

¹⁷ Jama, ëa tapai nii ini quiha Ibo yoi. Ea ja chamahuani quiha, raquëxoma tsi carayanabo qui jahuë Chani ë yoano iquish na. Ja nicayocani quiha. Ibo iqui tsi cama qui ë niahacayamaniquë ra.

¹⁸ Raquëyamahai ca ëa xo naa. Jatiroha ca yoi ca quima ëa mëbixëhi quiha Ibo iquia. Mëbixo tsi jia tsi jahuë mana ca othai ca qui ëa boxëhi quiha. Ja qui oquë i-ipaoxëti xo iquia. Iquë. Amén.

Joihuahaina

¹⁹ Prisca, Aquila, Onesiforó-na bo, tihi cabo joihuaquia.

²⁰ Yama tsi xo Erasto nëá no. Corintó tsi ë jisbëriani quiha. Jasca, yama xo Trófimo ri. Mileto ja chitëni quiha iquihi na.

²¹ Jënimapino tsi nëri mi jono matsitiya jonox pari no. Jasca, mia joihuahi quiha Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, nëá ca huëtsa bo tëquë.

²² Mi bëta Ibo Jesucristo ino. Mato tëquë Diós shomahuano. Iquë. Amén.

La Carta Del Apostol San Pablo a Tito

Tito qui Pabló quēnēnina

¹ Dios yonati ca Pablo ca ēa xo naa. Jesucristo Chani chitahēhuati ibo xo ēa ra. Ea Diós raaniquē ra, ja bini ca nohiria bo mēbiti, jabija ca ja cahēcano iquish na. Jabija ca arati quinia ó jato mēpixēhi quiha toa ja cahēhaina iquia.

² Jasca, bēso-bēsopaoti ó pasocaxēcani quiha jabija ca cahēhi na. Jabi siri tsi “Mato bēso-bēsopaomaxēquia” i Dios nì quiha, naa mai nēhohuanox pari. Quiayamaqui Dios.

³ Jatsi ja qui xaba jia ca tsēquēquē tsi Diós jahuē Chani nohiria bo qui jisiquimaniquē ē yoahai cató no. Jahuē Chani ē qui acacani quiha. Ja tsi xo toa Dios Chani yoaquia ra, Dios, naa noba Xabahamati Ibobá ēa raani iqui na.

⁴ Naa carta mi qui quēnēquia Titó, noho baquē yoi cató. Jaharisi tsi xo toa Ibo qui no chitimihaina iquia. Noba Jahēpa Dios, noba Ibo Jesucristo, naa noba Xabahamati Ibo, tihì cabá mia shomahuano. Mia ja ranihuacano.

Yosibo janahaina

⁵ Siri tsi Cretá tsi mia ē jisbērianiquē, mimē xo tsi no acama ca yonoco mi jatihuano iquish na. Toá ca iglesia bá tsi jari janahama ini quiha yosibo, naa pastor bo. Jatsi jatiroha ca yaca ó tsi yosibo mi janano. Janaquí tsi noho yoba mi shina-bēnoyamano.

⁶ Quēsohacatimaxēni ja iti ca xo iquia. Jasca, huēsti ca ahui roha ja jayati ca xo. Jasca, chahahuacanaibo, naa yoyoyamahai ca xocobo jayati ca xo. Toca ca pastor bo mi janaxēti xo iquia,

⁷ Dios yonoco yoi jato qui acacani iqui na. Ja iqui tsi quēsohacatimaxēni ca joni bo ja iti ca xo. Jatsi jamē shinamixēni, caxatapihai cato, jēnē-naxēni, iquincatsai cato, paratá-naxēni, tihi cabo biyamahuē. Ja tocatima ca xo.

⁸ Jama, nohiria bo qui joi amahai ca ja iti ca xo. Jia ca jahuē bo ja noiti ca xo. Jia ca ati ja cahēti ca xo. Mēstēxēni ca jabi ja jayati ca xo. Bamatimaxēni ja iti ca xo. Tihì ca jabi bo ja jayati ca xo iquia.

⁹ Jasca, coshi-coshirixēti ca xo toa Dios rarinatimaxēni ca Chani qui ja chitímanaina, jia ca quiniá tsi Dios nohiria bo yobati mētsa ja icano iquish na. Jasca, Dios Chani pasomaha pi nohiria bo chanino tsi quēbiti ja cahēxēti ca xo.

¹⁰ Quiniaxēhuē. Tobi huēstima ca Dios Chani nicamixēniria cabo rē, naa jodioba jabi-naxēni cabo. Jato mahitsa ca chani tsi Dios nohiria bo paracani quiha pé.

¹¹ Ja pasimahacacaxēti xo iquia. Anoma tsi xo toa ja yocanaina. Xobó ca nohiria huēstima cabo yoshihuahai ca nohiria bo tsi xo naa. Jasca, tiisimacani quiha pé parata bixēna.

¹² Jaha bēsopa. Toa Cretá ca nohiria bo ocahuani quiha jato ó ca maestro huēsti cato, naa jato jimibo. “Quiaxēniria tsi xo toa Cretá ca joni bo. Yohina caxa ca iquiria ca xo. Oriquití-naxēni ca chiquixēniria ca xo” i ja ni quiha jahuē jimibo yoati na.

¹³ Jabija tsi xo toa ja yonina iquia. Ja tsi xo toa jato mi raahati xo, ja tocayamacano iquish na. Jia tsi Ibo qui ja chitimiti ca xo.

¹⁴ Jato pi mi raahayamano tsi jodioba mahitsa ca chani ja nicacamitsa iquia. Jabija ca quima casocanaibá yoahai ca ja nicayamacano.

¹⁵ Masahacanish cabo qui jia tsi xo jatiroha cato. Jama, masahama ca Dios cahëyamacanaibo qui yama tsi xo toa jia cato, jato shina yoshihuahacani quëshpi na.

¹⁶ “Dios cahëqui noa ra” icani quiha pë. Jama, ja acanai cató tsi jisiquihi quiha jato jabi yoi bo. Yoiria ca nicamixëñiria ca nohiria bo tsi xo naa. Jia ca ati cahëyamacaqui iquia.

2

Yoba jia cato

¹ Dios yoba ixëti xo toa mi tiisimahaina, nohiria yoba ja nomari.

² Jasca, joni yosibo qui chaniquí tsi jia tsi jato yobana: Shinajiaxëni ca yoyoyamacanaibo ja iti ca xo. Jia ca ati ja cahëti ca xo. Coshi ixëti xo toa Ibo qui ja chitimicanaina. Nohiria bo ja noiti ca xo. Mëri tsi ja yosanayamaxëti ca xo. Tocaxëti xo iglesiá ca yosibo iquia.

³ Jasca yoxa yosibo ri. Jia tsi jato ri mi yobano: Dios quinia ó tsi ja bësoti ca xo. Ranimixëni ca jënë-naxëni ca ja itima ca xo. Jasca, jabi jia ca ja tiisimati ca xo ja acai cató no.

⁴ Tiisimaquí tsi yoxa payo bo ja mëbixëti ca xo, jato bënë bo, jato xocobo, tihi cabo ja noicano iquish na.

⁵ Yoyo-yamahaina, jochayamahaina, xobó ca yonoco acaina, ishima iquiina, jato bënë yoba nichahaina, tihi ca jahuë bo yoxa payo bo ja tiisimaxëti ca xo, Dios Chani pasomaha nohiria bo chaniyamano iquish na.

⁶ Jasca joni shinapayo bo ri. Jato qui chaniquí tsi jia tsi jato yobana, ja yoyoyamacano iquish na.

⁷ Mi acai cató tsi jia ca ati jato ri jismana. Tiisimahi tsi mi yoyoyamano.

⁸ Jia ca chani, naa quësohacatimaxëni ca chani mi yoano, mia pasomaha cabo bërabicano iquish na. Tocapimino tsi noqui ocahuapiyamacaqui iquia.

⁹ Jasca yonati bo ri. Tiisimaquí tsi jia tsi jato yobana. Jatiroha cató tsi jato chama bo ja ranihuati ca xo. Jato chama bo ja ocahuayamano.

¹⁰ Jasca, jato chama ba jahuë bo ja yomayamati ca xo. Jama, shinajiarica cabo jaca nori ca ja jismati ca xo jatiroha ca ja acanai cató no. Tocapijacano tsi oquëhuahacaxëhi quiha noba Xabahamati Ibo Dios Chani, no tiisimahaina, tihi cabo ra.

¹¹ Jaha bësopa. Jatiroha ca nohiria bo qui Dios noihai ca jismahacaniquë. Noiquí tsi jatiroha cabo xabahamacatsi quiha.

¹² Noqui ja noihai ca iqui tsi Dios pasoma ca jahuë bo, noqui ranihuahai ca jocha, tihi cabo quima no casoxëti xo. Casoxo tsi no yoyoyamaxëti xo. Jasca, naa jochahuaxëni ca maí tsi bësohi tsi Dios quinia ó tsi no bësono ra.

¹³ Tocanoti xo iquia noba Jesucristo manahi na. Jaha pasoqui noa. Jisiquixëhi quiha noqui Xabahamati Ibo, naa noba Dios-diosria.

¹⁴ Jamë no bax ja aniquë ra, jatiroha ca yoi ca quima noqui tsëcaxëna. Noqui rohahuacatsi quiha jahuë-na bo iti. Jochayama ca nohiria bo, naa jia ca acasanaibo noqui manëmacatsi quiha.

¹⁵ Tihi ca jahuë bo tiisimana, Dios nohiria bo yobaquí na. Janyama pi ja bocano tsi mi chamá tsi jato raahatsana, toa yoi ca ja niacano iquish na. Mi qui tsohuëcara nomayamano iquia.

3

Chahahuacanaibo jabi

¹ Chahahuacanaibo yobahi tsi nēcana: Gobierno chama bo ja nicaxēti ca xo, jato yoba axēna. Jatiroha ca xabacá tsi ja rohahuahacaxēti ca xo jia ca ati.

² Jasca, nohiria huētsa bo ja ocahuayamano. Jama, huētsa bo ya ja rabēnabēquixēti ca xo. Nohiria bo tēquē ja shomahuacano. Tihi ca tsi ja acano.

³ Mi shina-bēnoyamano. Chahahuanox pari tsi ¿yoyoxēni ca nicamixxēniria ca nohiria bo no iyamayamani, noqui ri? ¿Toatiyá tsi janyama no mēpilhacayamayamani? Jishopē, toatiyá tsi jatiroha ca jocha yoi cabá noqui yonapaoniquē, naa yoi cabo ó no quēēni cato. Jocha ó tsi no bēsopaoniquē ra. Anoma ini quiha toa no a-apaonina. Huētsa bo qui caxaxēniria no i-IPAONIQUE. Jasca, nomēria ri caxa no i-IPAONIQUE, noqui ri. Toca tsi no i-IPAONIQUE pē.

⁴ Jama, tocanono tsi quiha maí ca nohiria bo qui Dios, naa noba Xabamati Ibobá noihai ca jisiquiniquē.

⁵ Noqui noiquí tsi noqui ja xabahamaniquē ra. Xabahamaxo tsi quiha noba yonoco jia cato, noba jabi jia cato, tihi cabo ja bicasyamaniquē. Jama, jēnē tsi ashihai jascaria tsi no cotēquēniquē. Espíritu Santo chamá tsi noqui ja paxahuani quiha.

⁶ Anomaria tsi xo toa Diós noqui Espíritu Santo japahaina, noba Xabamati Ibo Jesucristó no.

⁷ Noiquí tsi noqui ja mēstēhuani quiha jahuē xocobo yoi noqui manēmáxēna. Ja iquí tsi bēso-bēsopaoti ó pasoqui noa.

⁸ Jabi ja tsi xo naa ē yoahaina iquia.

Tihi ca jahuē bo iglesiá cabo qui mi yoano, Dios chahahuacanaibá jabi jia ca jayano iquish na. Bamaxoma tsi Dios yonoco ja ati ca xo. Tihi ca jahuē bo pi ja acano tsi shomahuahacaxēhi quiha nohiria bo tēquē iquia.

⁹ Jasca, mahitsa ca joi mērahaina, noba naborēquēbá quēnēni ca janē lista bo, jodioba jabi bo, tihi cabo quimahuē. Mahitsa ca chanihai ca tsi xo toa bo. Noqui mēbitimaxēni ca xo toca ca chani ra.

¹⁰ Jasca, iglesiá ca nohiria pi tsohuēcaracá bēquēxno tsi dos tsi toca ca joni yobahuē ja jēnēno. Yosibo qui pi ja nicayamano tsi toa joni ya ja rabēnyamacano.

¹¹ Toca ca nohiria tsi xo toa yoi ca acatsaina. Jochahuaxēni quiha. Ja acai cató tsi bērohuahacahi quiha jahuē jocha iquia.

Acacaxēti ca jaroha ca yoba

¹² Artemas, Tíquico ma ni, naa huēsti ca joni mi qui raaxēquia. Mi qui ja cahēno tsi Nicópolis yaca qui mi jono. Toá tsi chitēcasquia matsityá no.

¹³ Jasca, Zenas, naa abogado cato, Apolos, tihi cabo mi mēbino, jia tsi ja bocano, ja narisyamacano iquish na.

¹⁴ Nohiria bo mēbiti jabiti ca xo Dios nohiria iquia. Anoma tsi xo toa no bama-bamahaina, mahitsa ca no acaina.

¹⁵ Mia joihuahi quiha ē bētá cabo. Jasca, toá ca noqui noihai ca chahahuacanaibo mi joihuano. Diós mato tēquē shomahuano. Iquē. Amén.

La Carta Del Apostol San Pablo a Filemón

¹ Jabi mi qui naa chani raati ibo ca Pablo ca ëa xo naa. Nobë xatë Timoteo yaxo tsi mia joihuaquia, Filemón. Jasca, mia ri tsi xo nobë xatë ri, naa no bëta Dios bax yonocoriabëquihai cato. Jabi Jesucristo tahëhax preso qui ë nanëhacani quiha.

² Jasca, mi xobó ca catihai ca chahahuacanaibo, noba poi maxco Apia, nobë xatë Arquipo, naa no bëta yonocoriabëquihai cato, tihì cabo joihuaquia.

³ Noba Jahëpa Dios, noba Ibo Jesucristo, tihì cabá mato shomahuano. Mato ja ranihuacano ra.

Shinajiaxëni ca Filemón

⁴ Mi bax bëhoxpama tsi Dios qui “Gracias” iroha-irohaquia, mi jabi jia ca yoati ë nicani quëshpi na.

⁵ Jiaría tsi xo toa noba Ibo Jesu, toá ca chahahuacanaibo, tihì cabo mi noihaina iquia. Jasca, anomaria tsi xo toa Dios qui mi chitimihai ri. Tihì tsi nichahax “Gracias” iroha-irohaquia ranihi na.

⁶ Jasca, jaboqui Ibo qui mi chitimihai ca huëtsa bo qui mi yoaxëti xo iquia. Tocapimino tsi noqui Cristó shomahuariahai ca cahëyoicaxëcani quiha jato ri. Tihì tsi nicaquia jaboqui mi bax bëhoxquí na.

⁷ Jasca, mi noihai ca iqui tsi rani-raniquia ra. “Dios nohiria bo mëbi-mëbiriahi quiha Filemón” i ë qui jaca ni quiha ra, ëbë xatë. Jiaría tsi xo toa mi noihaina iquia.

Pabló bënanina

⁸⁻⁹ Noiriahai ca mi nori iqui tsi huësti ca jahuë pistia mia nicacasquia ë bax ati. Jabi Cristo ó ca chama jaya xo ëa, mia yonati, jia ca mia amati. Jishopë. Tocacasyama xo ëa. Jama, mia nicaquia. Shinaparihuë. Huësti ca joni siri cato, naa Jesucristo tahëhax tsi presó nori ca Pablo ca tsi xo naa mia nichahaina.

¹⁰ Néa tsi ë bëta tsi xo ëbë baquë Onésimo, mi jabahuanish ca yonati. Preso xo tsi naa joni ë bëboniquë Ibo qui.

¹¹ Jabi chahahuanox pari tsi quiha mahitsa ja i-ipaoniquë mi qui. Jama, jaboqui ëa mëbiriahi quiha; jasca, jaboqui mia mëbiriapixëhai ca ja nori.

¹² Jatsi jaboqui jahari mi yonati raacasquia. Jabi ja cano tsi cohuëxëquia tia.

¹³ Jasca, mi yonati chitiascasquia ra, mia ja ratino iquish na. Ea mëbiti mëtsaria xo mi yonati, presó tsi ë iquë no, Cristo Chani tahëhax na.

¹⁴ Jama, tocayamaxëquia ra, mi qui jia yama ja imitsa iqui na. Jasca, tocati mia ë nicarohano tsi noihaxma tsi “ahuë” i ë qui mi quë aquë iquia. E qui yoi tsi xo toa acaina. Noba xatë bo no mëbixëti xo, noixó na.

¹⁵ Jabi siri tsi mi quima mi yonati jabani quiha. Jama, tanaroha pistia tsi xo iquia, jaboqui mi i-ipaohai ca yonati ja nori iqui na. Shoma ixëqui mia ja bacadquë no.

¹⁶ Bacahax yonati oquë-oquëria ixëhi quiha. Jaboqui mibë xatë tsi xo ra. Jasca, anomaria tsi xo toa mi yonati ë noihaina. Tsayahuë. Mi yonati yoi jatsi Cristo ó ca xatë, tihì cabo tsi xo toa mi yonati jaboqui ra.

¹⁷ Mi rabëti pi ë no tsi jia tsi mi yonati joihuahuë, ëa mi joihuacatsai jasca cato.

¹⁸ ¿Tonia yoi ca mia pasomaha ja ayamayamani? ¿Mi nohó ca cuenta ja jayamayamani? Tocapijaquë tsi noho cuenta ó tsi janahuë ra.

¹⁹ Jahari mia copixëquia, naa Pablo cato. Jabi noho mëquë yoi tsi naa chani mi qui quënëquia ra. Jasca, ¿ë nohó ca cuenta jayamani mia ra? Toa nicaquia. Jatsi shinaparihuë. Mi shina yoi ë qui mi axëti xo ra mi bax ë ani quëshpi na.

²⁰ Ja iqui tsi jia tsi jahari mi yonati mi joihuano, ëbë xatë. Jatsi Ibo tahëxo tsi ëa ranihuahuë, mi Cristo ó ca xatë ë nori quëshpi na.

²¹ Jabi tocaxëqui mia tia. Ja iqui tsi raquëxoma tsi naa chani mi qui quënëquia. Tonia mi yonati cahëno tsi mia ë nicahai ca oquë tsi jahari bixëqui mia tonia.

²² Quënëpama tsi ë bax chitëti iti mi shomahuano. Toa mia nicaquia. Preso quima tsëquëti ó pasoquia mi qui caxëna, ë bax mi bëhoxhai ca iqui na.

Chani rëso

²³ Mia joihuahi quiha ë bëtá ca Epafras. Jesucristo tahëhax preso xara xo naa joni ri, ëa jascaria.

²⁴ Jasca, nëá xo ë bëta yonocobëquicanaibo huëtä bo, naa Marcos, Aristarco, Demas, Lucas. Mato joihuacani quiha tihí cabo ri.

²⁵ Noba Ibo Jesucristó mia shomahuano. Iquë. Amén.

La Carta a Los Hebreos

Jaboqui tsi noqui chanihi quiha Dios jahuë Baquë yoi no

¹ Siri tsi quiha noba naborëquëbo qui Dios chanipaoniquë. Toatiyá tsi quiha joni bo, naa jahuë Chani yoacanaibo ja raapaoniquë nohiria bo qui. Toca tsi Dios Chani nohiria bá nica-nicapaoni quiha toatiyá no. Huëstima ca jato qui ja yoani quiha toca ca quiniá no.

² Jama, jaboqui, naa jaroha ca barí tsi quiha jahuë Baquë yoi Diós raaniquë noqui chaniti. Jabi jahuë Baquë yoi Diós bini quiha jatiroha ca ibohuati. Jasca, jahuë Baquë yoi tsi naa mai, naipa, jahuë bo tëquë, tihí cabo Diós nëhohuaniquë.

³ Jahuë Baquë tsi xo toa Dios oquë-oquëria jismahaina ra. Jasca, Dios jabi yoi, jahuë jaria, tihí cabo jaya ca tsi xo naa. Jahuë chaní tsi jatiroha ca otohí quiha. Ja tsi xo toa noba jocha quima noqui bahuënish cato. Noqui bahuëhax tsi quiha jahuë mana ca iti bichi ja caniquë. Jaboqui mana ca Chama-chamaria mënëcayá tsi tsaho xo.

Angel bo oquë xo Dios Baquë

⁴ Jabi ángel bo oquë-oquëria jahuë Baquë acacanicuë ra. Tsayacahuë. ¿Ángel ba janë oquë ma ni jahuë janë ra? “Dios Baquë” ja quënahacani quiha. Toa janë tsi jahuë ángel bo quënahacapistiyamariani quiha.

⁵ “Noho Baquë yoi xo mia ra:

Jaboqui oquë, chama, tihí cabo mi qui axëquia”

¿i huësti ca ángel qui Dios ni pa? Iyamapistiarajani quiha. Jasca,

“Noho Baquë xo mia ra;

Jaboqui mia oquëhuaxëquia”

¿i huësti ca ángel qui Dios ni pa? Iyamahi quiha.

⁶ Jama, mai qui jahuë baquë yoi raapama tsi,

“Noho Baquë yoi bësojó tsi mënixëti xo ángel bo tëquë”

i Dios ni quiha.

⁷ Yonati bo roha ca xo. Jabi ángel bo yoati tsi Dios chanini tsi xo naa:

“Jahuë ángel bo, naa jahuë yonati bo manëmahi quiha Dios, yoshini, chihí, tihí cabo jascaria iti”

ii quiha ángel bo yoati na.

⁸ Jama, nëca tsi jahuë Baquë chama yoati tsi Dios chanini quiha:

“Naama-naamapaoxëhi quiha mi otohaina, Diós,

Mëstë tsi jatirohá cabo yonaxëqui mia ra.

⁹ Jia ca ati noi qui mia ra.

Tsohuëcaracá pi yoi ca ano tsi caxa xo mia.

Ja tsi xo toa mia biquia, naa mi Ipa Dios.

Ja tsi xo toa mi rabëti bo tëquë oquë tsi mia shomahuaquia ra”

i jahuë Baquë qui Dios ni quiha.

¹⁰ Jasca, “Ibo” jahuë Baquë quënahacani quiha ra, naa,

“Jariapari tsi mai mi nëhohuaniquë, Ibobá”

i ja qui Dios niquë no.

Jasca,

“Naipá ca bari, oxë, huishti bo, tihí cabo mi aniquë mi chamá no.

¹¹ Huësti barí tsi yamatapixëhi quiha mi nëhohuanina.

Jama, chitë-chitëpaohai ca mia xo naa.

Raiti jascaria tsi sirinaxëhi quiha toa mi nëhohuanina.

¹² Toa naipá ca jahuë bo biquirihaxëqui mia ra, naa colcha biquirihacacahai jascaria.

Jama, mia ri tsi xo jaharisiria.

Rarinayamaqui mia.

Yama tsi xo mi año rëso ra”

nëa tsi jahuë Baquë qui Dios nëcani quiha.

¹³ Jasca,

“Noho mënëcayá tsi tsahona”

¿i jëni ca ángel qui Dios ni pa?

“Mi qui caxacanaibo bëboxëquia jato mi yonano”

¿i ángel qui Dios ni pa?

Iyamahi quiha.

¹⁴ Jabi Dios ángel bo tsi xo toa jahuë yonati bo roha. Jahuë Chani bocani quiha. Jasca, noqui ja raahacani quiha, naa noqui mana ca qui bocaxëcanaibo mëbiti.

2

Quiniacaxëcahuë Dios xabahamati quinia quima ma casoyamano

¹ Jabija tsi xo naa ë yoahaina ra. Ja tsi xo toa no tiisimahacani ca jahuë bo no chahahuaxëti xo iquia, jabija ca quima casoyamaxëna.

² Siri tsi Maca Sinai xo tsi Dios Chani ángel bá yoaquë tsi jabija ca toa Chani ini ca jismahacani quiha. Toatiyá tsi jato copi yoi bini quiha toa Chani nicamixëneria cabo ra.

³ Jatsi shinacahuë. ¿Jënahuariahax Dios copi quima no paxana, jahuë xabahamati Chani yoi ca no chahahuayamaquë nõ? Jabi jariapari tsi quiha Dios xabahamati Chani Ibo Jesú yoaquë. Jaquirëquë Jesu Chani nicanish cabá noqui yoaquë. Yoaxo noqui ja parayamacani quiha.

⁴ Jasca, toatiyá tsi quiha jahuë Chani qui jisti bo Diós manianiquë. Jatsi anomaria ca jisti bo ja acani quiha Dios Chani yoaquí na. Jasca, Espíritu Santo nohiria bo qui Diós aniquë, naa ja qui jia cabo qui.

Joni Jesu manënina

⁵ Naa mai nëhohuaquí tsi quiha ángel bo qui yonati chama Diós ayamaniquë, naa ixëti nori ca mai yonati.

⁶ Toa chama nohiria bo qui ja ani quiha. Toa noqui jismahi quiha Quënëhacanish cabo ra. Nëcahi quiha:

“Jisa Diós. ¿Noqui nohiria yoi bo shinahai pa?

¿Noqui rësohai ca nohiria bo tëquë otocatsai pa?

⁷ Nohiria nëhohuaxo tsi quiha xaba pistia tsi ángel bo nama noqui nohiria bo mi jananiquë.

Janaxo tsi quiha nohiria bo qui oquë, chama, tihí cabo mi aniquë ra.

⁸ Axo tsi jatiroha ca yonati chama nohiria bo qui mi ani quiha”

ii quiha Quënëhacanish cabo ra. Nicacahuë. Diós nohiria bo aniquë “jahuë bo tëquë yonati”. Toca tsi ii quiha ra. Jasca, “Ja yonacati xo” ii quiha ra. Jama, tsayacahuë. ¿Jatiroha ca yonahi ni nohiria bo ra jaboqui? Ayamacani quiha.

⁹ Jama, tobi xo Jesu ra. Xaba pistia no tsi ángel nama tsi ja janahacani quiha jaa ri, joni ja manëquë no. Ja tsi xo toa jaboqui chama, oquë, tihí cabo jaya cato ra. Jatiroha ca yonahi quiha nohiria bo bax ja rësoni iqui na. Diós noqui noini iqui tsi jatiroha ca nohiria Jesu ratiniquë jato bax nati.

10 Jabi huéstima ca baquë yoi bo mana Diós bëcasniquë. Bëcatsi tsi jariapari tsi quiha jahuë Baquë yoi Diós rohahuaniquë nohiria bo Rëquëniniti Ibo-iboria iti. Tocaniquë jatiroha ca Nëhohuanish ca Ototi Ibo-iboria ra. Jabi tënëmahai cató tsi jahuë Baquë ja rohahuani quiha. Ja tsi xo toa nohiria bo Xabahamati Ibo-iboria manëti mëtsa jahuë Baquë ini quiha.

11 Jabi Jesu tsi xo toa jocha quima noqui nohiria bahuëhai cato. Noqui tsi xo toa mëstëhuahacahax cabo. Jatsi Jesu, noqui nohiria bo, tihi caba Jahëpa yoi tsi xo Dios. Jasca ca Jahëpa jaya xo noa, naa Jesu, noqui nohiria bo tëquë ra. Ja tsi xo toa noqui bërabiyamahi quiha Jesu, noqui jahuë noma bo quënëti.

12 Quënëhacanish cabo ó tsi nëcahi quiha noqui yoati na:

“Mi jabi yoi yoati tsi chanixëquia noho noma bo qui, Diós.
Chahahuacanaibo xërëquë xo tsi mia oquëhuaxëquia”
i Dios qui Jesu ni quiha.

13 Jasca, iti huëtsa ó tsi

“Noho noma bo yahax tsi Dios qui chitimixëquia ëa ri”
i Jesu ni quiha. Jasca,

“Nëá xo ëa ra, ë qui Diós ani ca xocobo ya”
i ja ni quiha.

14 ¿Tsayacanaí? Dios xocobo yoi bo xo noa ra, naa noqui nohiria bo. Jabi nami, jimi, tihi cabá tsi no acacani iqui tsi noqui jascaria tsi quiha Jesu ri manëniquë joni manëni na. Jasca, noba jabi ja biniquë. Toca tsi joni manëni tsi rësoti mëtsa ja ini quiha. Jabi rësoyamarohapixo tsi quiha çjënahuariaxo raca Yoshi ja quëyoquë ani? Toca tsi rësomati ibo-iboria chama quëyoti mëtsa Jesu ini quiha.

15 Rësoxo tsi quiha nohiria bo ja paquëmaniquë, rësohai ca qui ja raquëyamacano iquish na.

16 Tsayacahuë. Noqui chitimicanaibo, naa Abraham yamaba chahitaxocobo yoi bo mëbihi Jesu joniquë, ángel bo mëbiti ja nomari.

17 Ja tsi xo toa joni Jesu manëni quiha jahuë noma bo jaharisi ixëna. Japi joni manënyamarohahax çjënahuariahax nohiria bo noihai ca mëbicatsai ca Arati Ibo-iboria ja manëni? Jaboqui jia tsi Dios yonoco ahi quiha. Tocaniquë Jesu, ja rësohai cató tsi nohiria ba jocha copihacaxëno iquish na.

18 Ja tënë-tënëni quiha. Jasca, jochati ja tanamahacani quiha. Jama, ja jochayamaniquë. Ja tsi xo toa noqui nohiria mëbiti mëtsa xo ra, no jochayamano, noqui jascaria ja tanamahacani iqui na.

3

Moisés oquë xo Jesu

1 Jisa ëbë chahahuahai ca xatë bá, naa mato Dios quënëhacanish cabá. Jesu shinaparicana ra. Ja tsi xo toa Diós noqui raani cato, naa noba Arati Ibo-iboria iti.

2 Jia tsi quiha ja qui Diós ani ca yonoco ja aniquë, siri tsi Moisés Dios yonoco ani jascaria. Toatiyá tsi jia tsi Dios arati jabi Moisés otoni quiha nohiria bo xërëquë xo na.

3 Jabi Dios arati jabi obëso ca roha Moisés ini quiha. Ja tsi xo toa Moisés oquë-oquëria xo Jesu, Dios arati jabi chitahëhuati Ibo-iboria ja nori quëshpi na.

4 Jabi chitahëhuati ibo jaya xo jatiroha ca arati quinia. Jama, jatiroha ca nëhohuanish ca tsi xo Dios, naa noba Jesu.

⁵ Siri tsi quinia jia cató tsi quiha jahuë nohiria bo Moisés yamabá otoniquë. Toatiyá tsi quiha rëquë ixëti nori ca jahuë bo nohiria bo qui ja chaniniquë. Chanipama tsi Dios yonati roha Moisés ini quiha.

⁶ Jama, Moisés oquë xo Cristo, Dios Baquë yoi ja nori iqui na. Yonati ma xo ra, nohiria bo Obësoti Ibo-iboria ja nori. Noqui, naa Dios xocobo ó bësoriahi quiha. Jabi noqui otoxëhi quiha jahuë rëso qui, noba Ibo qui no chitimiquë no. Jatsi jaha nõ pasohai ca quima no casoyamano ra.

Jahuë nohiria bo joimacatsi quiha Dios

⁷ Oquë-oquëria ca Jesu nori iqui tsi ja qui no nicaxëti xo ii quiha Espiritu Santo Quënëhacanish caba ó no:

“Jaboqui jahuë joi pi nicahi tsi

⁸ ja quima casoyamacana naa Dios quima mato naborëquëbo casoni jascaria. Toatiyá tsi nicamixënia ja icani quiha, xabacha xo tsi ëa ja yosanamacanicquë no.

⁹ “Toa xo tsi ëa yosanamaquí tsi quiha ëa ja chahahuacasyamacanicquë rë’ ii quiha Dios.

Ja tocananicquë rë, cuarenta ca año no tsi jato ë mëbihai ca ja jiscaquë ri.

¹⁰ Ja tsi xo toa toa nohiria bo qui ë caxanicquë.

Caxahax,

‘E quima casoroha-casorohacani quiha pë.

Noho yoba bo banahuacasyamaca xo’ i ë niquë.

¹¹ Caxahi tsi,

‘Jato bax ë shomahuani ca joiti iti qui jicopistiyamariaxëhi quiha naa nohiria bo ra’ i ë niquë”

nëa tsi Espiritu Santo nëcani quiha Quënëhacanish cabo ó no.

¹² Japi quiniacaxëcahuë, ëbë xatë bá, yoixëni ca chahahuatimaxëni ca shina ma jayamano. Bëso-bësohai ca Dios quima mato casomaxëhi quiha toca ca ma shinahai ca tonia.

¹³ Jama, tobi xo xabaca ra, Dios joiti iti qui jicoti iquia. Japi jatiroha ca bari tsi quiha, naa jaboqui mëbinacana, jochá mato parayamano iquish na. Paramixënia xo jocha ra. Dios quima noqui casomacatsi quiha.

¹⁴ Jabi Cristo yahax tsi Dios jahuë bo xatënaqxëqui noa, jia tsi jahuë rëso qui ja qui chitimipih na, naa bëbo no chitimini jascaria.

¹⁵ Jaboqui tsi xo toa Dios joiti iti qui jicoti xabaca iquia. Toca tsi noqui yobahi quiha Quënëhacanish cabo.

“Jaboqui jahuë joi nicahi tsi,

Ja quima casoyamacana naa Dios quima mato naborëquëbo casoni jascaria” ii quiha.

¹⁶ Jatsi mato nicacasquia. ¿Tsohuë Dios joi nicani? ¿Tsohuë ja quima casoni? Jabi tocani quiha toa Egipto mai quima ax Moisés yamabá mëpini ca nohiria bo iquia.

¹⁷ Jasca, ¿tsohuë qui cuarenta año no tsi Dios caxa ini? Toa xabachá ca jochahuaxënia ca jodio ca nohiria bo iquia. Jabi toá tsi jato xao bo jibëriahacani quiha.

¹⁸ Jatsi, ¿tsohuë qui Dios chanini, “E shomahuani ca joiti iti qui jicopistiyamariaxëhi quiha naa nohiria bo ra” i ja niquë no? Ja quima casonish ca jodiobo yoati tsi chanihi ja iniquë ra.

¹⁹ Jatsi tsayacana. Toa joiti iti qui jicotimaxëni toa nicamixënia ca nohiria bo iniquë, Dios qui ja chitimiyamacani iqui na.

4

1 Jabi noqui parayamaqui Dios ra. “Mato bax joiti iti ë shomahuaquë” i jodio ca nohiria bo qui Dios quë tsi quiha noqui ri toa chani acacaniquë jaa ri. Niahacayamani quiha toa chani ra. Toa joiti iti qui noqui ri jicomacatsi quiha Dios iquia. Japi quiniacaxëcahuë, jicoti ma caniyamano.

2 Dios Chani no nicaniquë ra, toa jodiobá nicani jascaria. Jama, jato qui mahitsa toa Chani ini quiha rë. Mëbihacayamani quiha toa Chani nicanish ca nohiria bo rë, Díós yoani ca ja chahahuacasyamacani iqui na.

3 Jama, noqui chahahuacanaibo tsi xo toa Dios joiti iti qui jicohaina. Toa chahahuayamacanai ca jodiobo ratiqui noa ra, naa noqui chahahuacanaibo. Jabi toca tsi chanihi quiha Dios:

“Jato iqui tsi ë caxaniquë.

Caxahi tsi,

‘Noho joiti iti qui jicopistiyamaria-caxëcani quiha naa nohiria ra, ë bëta joixëna’ i ë ni quiha”

iquiina. Jabi jatiroha ca nëhohuaquë tsi quiha jatiniquë Dios yonoco ra. Nëhohuahax ja joini quiha.

4 Joixo tsi jaboqui noqui manahi quiha jahuë joiti iti qui no jicono. Tsayacana.

“Séptimo barí tsi Dios joiniquë, jahuë yonoco jatihuahax na”

ii quiha.

5 Joixo tsi quiha mahitsa ca toa jodio nohiria bo ja mana-mananiquë. Dios joiti iti qui ja jicopistiyamariacanicuë rë,

“Jicopistiyamariacaxëcani quiha”

i Dios ni quëshpi na.

6 ¿Tsayacanaí? Dios joiti iti qui jicoyamaniquë toa jariapari ca Dios Chani nicanish cabo rë. Nicamixëneria ja icani quiha. Jama, nohiria bo jari joimacatsi quiha Dios. Ja tsi xo toa jato ratihax toa iti qui jicoxëhi quiha nohiria huëtsa bo.

7 Jatsi jicoti toa nicamixëneria cabo caniaquë tsi quiha xaba huëtsa Díós jananiquë nohiria huëtsa bo bax na, ja jicocono iquish na. “Jaboqui” toa xaba quënahacani quiha. Naama tsi quiha, naa Josué quirëquë David yamabá tsi toa xaba Díós janatëquëni quiha,

“Jaboqui ëa nicacana.

E quima casoyamacana”

i ja niquë no. Toca tsi ii quiha Quënhacanicuë cabo ó no.

8 Jabi toa jodio nohiria bo pi Josué yamabá joimarohano tsi quiha jaquirëquë ca jicoti xaba huëtsa yoati tsi chaniyamaquë Dios aniquë iquia.

9 Jabi tobi xo toa Dios joiti iti huëtsa jahuë nohiria bo bax na ra, naa séptimo barí tsi Dios joini jasca cato.

10 Jabi rani-ranicaxëcani quiha Dios nohiria, jahuë iti qui jicohax na. Jicohax tsi jato yonoco quima joicaxëcani quiha, Dios joini jascaria.

11 Jatsi no bamayamano ra, toa joiti iti qui cahëti. Jabi Dios joiti iti qui cahëti toa jodio nohiria bá narisniquë rë. Jatsi quiniacaxëcahuë ma toayamano mato ri ra.

12 Jabi bëso xo Dios Chani ra. Chama jaya quiha. Bëquëx-bëquëx ca quënoxëni ca saipi oquëria ca tsi xo toa jahuë quëno ra. Noba shina qui nacoria tsi xo ra. Jatiroha ca jonë ca no shinahai ca bërohuahi quiha. Jasca, jatiroha ca ó no quëëhai ca tanamahi quiha.

13 Jabi Dios qui bëroria tsi xo toa nëhohuacanicuë cabo tëquë. Yama tsi xo toa ja qui jonë cato ra. Jatiroha ca nais-hi quiha. Jasca, huësti barí tsi jatiroha ca no aca ca ja qui yoaxëqui noa ra.

Oquë ca arati ibo-iboria xo Jesu

¹⁴ Jabi tobi xo noba arati ibo-iboria, naa mana nai qui canish cato. Noba Jesu, naa Dios Baquë yoi tsi xo naa ra. Jatsi no chitimihai ca no achariano ra. No casoyamano.

¹⁵ Jabi oquë-oquëria ca tsi xo naa noba arati ibo ra. Noba chamayama ca jabi cahëriahi quiha. Jasca, jatiroha ca quiniá tsi ja tanamahacaniquë, noqui jascaria. Jama, ja jochayamaniquë ja tanamahacaniquë no.

¹⁶ Jatsi raquëhaxma tsi noba Dios trono qui no cano. Ja qui no cano tsi noqui noixëhi quiha ra. “Jaboqui” tsi noqui mëbixëhi quiha, noitiria no iquë no.

5

¹ Jabi joni yoi roha, naa noqui jascaria tsi xo toa jodioba arati ibo. Nohiria bo xërequë quima quënahacahi quiha toa, Dios bax yonocoti. Quënahacahax tsi ja qui acacahi quiha jahuë nohiria bo mëbiti yonoco, naa Dios ya nohiria bo rabënamati. Jatsi quiha jahuë nohiria ba jocha quëshpi bo tsi tëpas-hacanish ca yohina bo, ofrenda bo, tihi cabo Dios qui aqui quiha nohiria bo bax na.

² Jahuë nohiria ba jabi bo cahëyoiquí tsi jia tsi jahuë nohiria bo, naa Dios yoba cahëyamacanaibo, jochacanaibo, tihi cabo mëbihi quiha. Jabi jochacatsai ca jabi jayaquí tsi jato mëbiyoiti mëtsa xo ra.

³ Ja tsi xo toa jahuë jocha yoi quëshpi bo tsi Dios qui ofrenda aaparihi quiha ra, naa jahuë nohiria bo bax ofrenda anox pari.

⁴ Jasca, toa arati ibo bo qui toa yonoco Diós aniquë. Jamë bax toa yonoco biyamacani quiha jaha quëëquí na. Quënahacaxëti xo arati ibo bo tëquë, naa arati ibo Aarón yamabo quënahacani jascaria.

⁵ ¿Tsayacani? Toa arati ibo ba yonoco Cristó biyamaniquë jamë bax na. Toa oquë ca yonoco ja qui Diós aniquë ra. Acax ja qui ja chaniniquë:
—Noho Baquë xo mia ra.

Jaboqui mia oquëhuaxëquia —iquiina.

⁶ Jasca,

—Mia biguia ra.

I-ipaohai ca arati ibo-iboria ixëqui mia, naa Melquisedec yamabo ini jascaria —i Jesu qui ja ni quiha.

⁷ Jabi no bëta bësopama tsi quiha Dios qui Jesu bëhox-bëhoxniquë ra. Ja rësohai ca quima xabahamati mëtsaria ca ja bëna-bënariani quiha joi pistiamá no. Ja ara-arani quiha bëho ya. Jatsi ja bëhoxhai ca Diós nicaniquë ra, jahuë Jahëpa yoba banahuacatsai ca ja ini iqui na.

⁸ Dios Baquë yoi iqui ri tsi quiha jahuë Jahëpa yoba nicati Jesu jabiniquë ra ja tënë-tënëhai cató no.

⁹ Nicati jabiyoihax tsi nohiria bo Xabahamati Ibo-iboria ja manëniquë ra. Jaboqui jahuë Chani nicacanaibo tëquë bësopaomati mëtsa xo ra, xabahamaxo na.

¹⁰ ¿Tsayacani? Diós jahuë Baquë biniquë Arati Ibo-iboria iti, naa Melquisedec yamabo ini jascaria.

Dios quima casocanaina

¹¹ Jari huëstima tsi xo toa ë yoacatsaina rë, noba arati ibo-iboria yoati na. Bëronoma tsi xo toa mato ë cahëmahaina iquia, mëriyama ma jabihai iqui na. ¿Jabicasyamacanai sa?

¹² Jaboqui Dios Chani cahëxëni cabo ma iti iquë ra, jari xocobo ma nori. Jishopë. Jari ma tiisimahacaxëti xo iquia. Dios Chani ca bëroria ca jahuë bo ma tiisimahacatëquëxëti xo rë. Jari bëroria ca tiisi, naa xoma jasca ca mato qui acacaxëti xo rë, tiisi-tiisiria ca xëanoma ma nori iqui na.

13 Jabi jari xocobo tsi xo toa chocho acai cato ra. Jia ca ati jari cahëyamahi quiha.

14 Jama, piti coshi, naa tiisi-tiisiria ca bicascani quiha shinacoshi cabo. Jia ca, yoi ca, tihi cabo cahëti ja jabicani quiha.

6

1 Jatsi rëquë canomani shinacoshi bá. Toa bëro-bëroria ca Cristo yoba no jisbëriano ra. Huëstima tsi quiha toa jariapari ca bëroria ca yoba ma tiisimahacani quiha. Rëquë capama tsi toa mahitsa ca xabahamatimaxëni ca jabi bo quima no casono. Cristo qui chitimihax rëquë no cati xo ra.

2 Jishopë. Jari tobi toa ashimahacati yoba, chahahuacanaibo ó tsi mëquë janati yoba, rësonish cabo bësotëquëxëhai ca chani, Diós nohiria bo copixëhai ca chani. Tihi cabo ma jisbëriati xo iquia ra, siri tsi toa jahuë bo ma tiisimahacani iqui na.

3 Jisbëria tsi ¿Dios tiisi-tiisiria ca bichi canomani? Toa axëqui noa tia, Dios qui jiapino.

4 Nicacahuë. Tobi xo toa Cristo quima casonish cabo rë, naa Dios Huëa ó tsi i-ipaonish cabo. Huëa iqui tsi quiha mana ca jahuë bo ja tanacaniquë iquia. Jasca, Espiritu Santo ja bicaniquë jato ri.

5 Jato qui jia i-ipaoni quiha Dios Chani ra. Jasca, tsëquëxëhai ca xabaca chama ja cahëcaniquë.

6 Tihi ca tsi cahëqui ri tsi quiha jari Cristo quima ja casocaniquë rë. Tocapijacano tsi ¿jënahuariaxo raca jahari Dios qui toca cabo no bëna? Ja casocani cató tsi cruzó tsi Dios Baquë tooxayoicani quiha rë. Jasca, jaboqui nohiria bësojo xo tsi Dios Baquë shirahuacani quiha rë.

7 Quiniacaxëcahuë. Dios nohiria yoi bo tsi xo toa banahaca ca huai jascaria, naa oi bichii cato. Jabi Ibo bax banahaca ca bëro saino tsi jiaría xo ra. Diós shomahuaha ca xo.

8 Jama, naa Dios quima casonish ca nohiria tsi xo toa masa saihuahai ca huai jascaria. Yoiria tsi xo ja saihuacanaina. Yoshihuahacati basima ca xo. Mëshahacaxëti xo toca ca huai ra.

Chahahuacanaiba jabi yoi

9 Nëca tsi mato yobapama tsi oquë ca jahuë bo ma ati xo iquia, ëbë xatë bá. Dios quima casocanaibo jascama xo mato ra. Ma chahahuacuë rohari tsi jia ca jahuë bo ma saihuahai ca jisquia ra.

10 Jasca, mëstë xo Dios. Ja bax ma ani ca shina-bënoyamaxëhi quiha. Jabi anomaria ini quiha toa chahahuacanaibo ma mëbihaina, jato ma noihaina. Noixo tsi jari Dios chahahuacanaibo mëbiqui mato ra. Tihi ca ma acai ca cahëhi quiha Dios iquia.

11 Jatsi ma acai ca jënëyamacana. Jaha ë quëhai ca tsi xo toa ma rëtsahaina jahuë rëso qui. Tocapiquí tsi jaha ma pasohai ca copi bixëqui mato ri tia.

12 Jasca, ma chiquishymano. Dios bax yonocopama tsi yosanatimaxëni ca chahuayoicanaibo jascariacana. Toca pi bësoquí tsi Diós mato qui acatsai ca jahuë bo bixëqui mato ra. Parayamahi quiha Dios.

13 Abraham yamabo no tsayaparino. Ja qui chanipama tsi quiha parayamaniquë Dios ra. “Mia shomahuaxëquia” i ja qui ja ni quiha. Shomahuapama tsi “Mia parayamaquia iquia ëmë no” i ja qui Dios niquë. “Iquia ëmë no” i Dios ni quiha ra. Tócajaquë tsi yama ini quiha toa oquë ca jurar-ati cato, naa ja bax chaniti cato.

¹⁴ “Iquia emē no” ipama tsi “Mia shomahuaxēquia. Chahitaxocobo jayaxēqui mia ra” i Abraham yamabo qui Dios niquē. Toca tsi Abraham yamabo qui Diós jurar-aniquē.

¹⁵ Jatsi yosanaxoma tsi quiha jahuē baquē coti xaba Abrahám manamaniquē. Jarohapa tsi jahuē baquē coní quiha, ja qui Diós yoani jascaria.

¹⁶ Jabi toca tsi chanihi quiha nohiria bo ri jabija ca yoacatsi na. Ja parayamacanai ca jismacaspíhi tsi oquē ca janē tsi chanicani quiha. Jatsi toa chani chahahuacani quiha nohiria. Nohiria ba jabi tsi xo toa. Tocapijacano tsi jato bēta joi mērayamaxēhi quiha nohiria huētsa bo, ranixo na.

¹⁷ Jabi tocaniquē Dios ri, ja parayamahai ca Abraham chahitaxocobo jismaxēna. Rarinatimaxēni ca Dios ja ini ca ja jismacasní quiha.

¹⁸ Ja tsi xo toa dos ca chani ja ani quiha rarinatimaxēniria ca quiayamahai ca Dios ja ini ca jismaxēna. Jariapari tsi quiha “Mia shomahuaxēquia” i Dios ní quiha. Jaquirēquē “Parayamaquia iquia emē no” i ja ní quiha. ¿Tsayacanai? ¿Jēnahuariaxo raca Diós noqui quiana ra? ¿Dos ca chani noqui ja ayamayamani? Ja tsi xo toa Dios qui rani-raniqui noa, naa noqui Dios qui jabanish cabo. Quiayamaqui Dios iqui noa. Noqui xabahamaxēhi quiha ra, noqui ja yoani jascaria. Toa ó pasohi tsi shina-huējēnayamaqui noa.

¹⁹ Jēnima ca jēnē ca barco, naa mai achahai ca ancla jaya ca barco jascaria xo noa. Dios qui, naa jahuē iti-itiria qui noqui mēpíhi quiha no chahahuahaina.

²⁰ Jabi noqui rēquē toa iti-itiria qui noba Jesu jiconiquē no bax na. Jicohax Arati Ibo-iboria ja manēniquē, naa Melquisedec yamabo ini jascaria.

7

Arati ibo-iboria Melquisedec yamabo

¹ Jabi Salem icanai ca yacata xo tsi rey Melquisedec yamabá yonapaoniquē. Jasca, Dios arati ibo-iboria naa joni ini quiha. Toatiyá tsi quiha jahuē joni bo ya Abraham yamabo nianahi caniquē, huēstima ca rey bo, jato soldado bo, tihí cabo pasomaha. Jato ja bēbocaquē tsi quiha Melquisedec Abraham bēchaniquē bahi xo na. Bēchaxo tsi quiha Abraham ja shomahuaniquē arati ibo ja ini iqui na.

² Jatsi Melquisedec qui ofrenda, naa huēsti ca décima, naa ja bēboni ca jahuē bo quima ca décima Abrahám aniquē. Anomaria naa naa Melquisedec ini quiha. Noba jói tsi “Městē” ii quiha jahuē janē ra. Rey “Městē” ja quēnahacani quiha. Jasca, “Rani-ranitiya” jahuē yaca quēnahacani quiha, naa ja yonani cato.

³ Jasca, Melquisedec jahēpa, jahuē jahēhua, jahuē naborēquē bo, jahuē chahitaxocobo, tihí cabo cahēyoiyamaqui noa. Jasca, ja coní bari, ja rēsoni bari, tihí cabo cahēyamaqui noa, naa Dios Baquē jascaria iquiina. I-ipaoxēhai ca arati ibo tsi xo naa iqui noa.

⁴ Jabi anomaria naa arati ibo Melquisedec iniquē. Jariapari tsi quiha ja qui ofrenda, naa huēsti ca décima noba naborēquēbo Abraham yamabá ani quiha toa rey bo bēboxo na.

⁵ Tsayacahuē. ¿Jahuē jimibo qui toa ofrenda Abraham yamabá ani? Ayamahi quiha, carayanaba arati ibo Melquisedec ini quēshpi na. Jabi tocamaniquē Abraham chahitaxocobo ofrenda bo aqú na. Jato jimiba arati ibo bo qui roha jato ofrenda bo ja acani quiha. Jabi jato jimibo qui, naa Leví icanai ca maxo qui Moisés yoba ani quiha, ofrenda, naa huēsti ca décima jato nohiria bo quima ja bicano Ibo bax na.

⁶ Jama, carayana Melquisedec ini quiha. Abraham jimibo ma quiha. Carayana ca ja ino ri tsi quiha jari ja qui Abrahám yamabá ofrenda aniquè ra, oquè-oquèria ca arati ibo ja ini iqui na.

Jaquirèquè quiha Melquisedec Abraham yamabo shomahuaniquè. Jabi Dios parayamahai ca chani binish ca Abraham tsi xo naa.

⁷ Jasca, noba jahèpa Abraham yoi oquè-oquèria Melquisedec iniquè iquia. ¿Shomahuahacanish ca oquè-oquèriayamahi ni shomahuati ibo ra?

⁸ Jasca, noba Leví maxo ca arati ibo bo oquè-oquèria ca Melquisedec iniquè. Rësoyocani quiha ra noba ofrenda bichi ca arati ibo bo. Jama, jari bèso ca Melquisedec nori ca yoahacaniquè.

⁹ Jasca, naa arati ibo-iboria Melquisedec qui noba Leví yoi yamabá ofrenda bo aniquè jaa ri iqui noa, naa noba arati ibo ba naborèquèbo. Ja qui ofrenda bo ja ani quiha, naa, noba ofrenda bo binish ca Leví yamabo pa. Melquisedec qui jahuè chahita Abraham yamabá ofrenda aquè tsi quiha Leví yamabá ani ca yoi jascaria iniquè toa ja acaina iqui noa.

¹⁰ Toatiyá tsi Melquisedec Abraham bèchaquè tsi jari cohama Leví ini quiha. Jari Abraham coxèti ca chahita ja ini quiha. Ja tsi xo toa Melquisedec qui ofrenda bo noba Leví yoi aniquè iqui noa, jahuè chahita ja ini iqui na.

¹¹ Jabi mato qui Moisés yamabá Dios yoba aniquè. Ja tahèxo tsi oquè-oquèria ca arati quinia ja nori ca quèscahuahui mato rè. Mato nicaparcasquia. ¿Mato arati quiniá tsi nohiria bo mèstèhuariahacani? Jabi mato pi mèstèhuati mètsa toa arati quinia iirohano tsi ¿jèniirixao tsi Arati Ibo-iboria paxa ca, naa Melquisedec jasca ca Diós raani sa? Arati ibo-iboria Aarón oquè ca tsi xo naa arati ibo paxa cato iquia.

¹² Jasca pi nohiria ba arati quinia rarinamahacano tsi rarinamahacaxèti xo toa jato arati yoba ri. Ratihi quiha yoba paxa cato.

¹³ Tsayacahuè. Tocajaniquè ra, Arati Ibo-iboria iti Cristo joniquè no. Toa arati quinia paxa ca ja chitahèhuani quiha. Jasca, johax tsi quiha Leví maxo quima ma ja iniquè, Judá maxo quima ja nori. Jabi altar xo tsi arati yonoco ayamapistiariapaoni quiha toa Judá maxo ra.

¹⁴ Jama, toa Judá maxo quima Cristo joni ca cahèqui jatiroha cabo. Jasca, toa Judá maxo qui arati yonoco Moisés yamabá ayamani quiha. Jaha tsi ratihi quiha Cristo yoba ra.

¹⁵ Jabi noqui bèroria tsi xo toa Diós anina. Jisiquiniquè Arati Ibo-iboria paxa cato, naa Melquisedec jasca cato. Jisiquihax toa quinia siri Jesu ratiniquè.

¹⁶ Jasca, maí ca arati ibo ba maxo quima ja joyamaniquè. Toca tsi ja coyamani quiha. Jama, naa Arati Ibo-iboria yonoco ja qui Diós aniquè, bèso-bèsopaohai ca ja nori iqui na. Quèyohacatimaxèni ja ini quiha.

¹⁷ Jabi jasca ca yoahi quiha Quènéhacanish cabo ri: “I-ipaohai ca Arati Ibo-iboria xo mia, Melquisedec yamaba chama jascaria ca jayahi na”
iquiina.

¹⁸ Jabi toa arati yoba siri yoba paxa ca Jesú ratimaniquè. Mahitsa, chamayama, toa jariapari ca quinia ini quiha.

¹⁹ Nohiria bo mèstèhuati mètsama Moisés yoba ini quiha. Jama, toa yoba siri ratini quiha oquè-oquèria ca xabahamati quinia paxa cato. Naa quinia iqui tsi Dios qui basimati mètsa xo noa jaboqui ra.

²⁰ Jasca, Arati Ibo-iboria Cristo manèquè tsi quiha “I-ipaohai ca Arati Ibo-iboria ixèqui mia ra” i jahuè Baquè qui Dios niquè. Jabi toca tsi arati ibo huètsa bo qui Dios chaniyamani quiha, jato yonoco ja chitahèhuacaquè no.

²¹ Jama, Arati Ibo-iboria Jesu manëquë tsi quiha Dios nëcaniquë: “Noho janë tsi mia parayamaquia.

Rarinamahacatimaxëni xo noho shinana ra.

I-ipaohai ca Arati Ibo-iboria ixëqui mia ra”

i Jesu qui ja ni quiha.

²² Tsayacahuë. “Noho janë tsi mia parayamaquia” i jahuë Jesu qui Dios ni quiha. Toa Chani iqui tsi oquë-oguëria ca xabahamati quinia otohï quiha Jesu ra. Mahitsa ma xo ra.

²³ Jasca, huëstima ca arati ibo bo toa jariapari ca quinia jayaniquë, ja rëso-rësocanacani iqui na. Huësti arati Ibo siri rësoquë tsi ratini quiha huëtsa, jahuë yonoco rëtsaxëna.

²⁴ Jama, i-ipaoxëhi quiha Jesu ra. Jahuë iti ratiyamaxëhi quiha huëtsa ra.

²⁵ Ja tsi xo toa nohiria bo xabahamati mëtsaria xo Jesu ra. Narisyamahi quiha jahuë xabahamati chama ra, bëso-bësopaohai ca ja nori quëshpi na. Jatiroha ca Dios qui bëcanaibo mëbi-mëbipaohi quiha.

²⁶ ¿Jatsi tsayacanai? Jesu tsi xo toa oquë-oguëria ca arati ibo ra, naa noqui mëbiti cato. Yama xo jahuë jocha ra. Jasca, quësohacatimaxëniria xo. Yama tsi xo toa yoi ca ja acana ra. Jochacanaibo quima ja aquëquëmahacani quiha. Jasca, oquë-oguëria ca iti ja qui acanani quiha mana.

²⁷ Jasca, noba maí ca arati ibo bo quirima xo. Jabi jatiroha ca barí tsi jahuëcara ca ofrenda Dios qui acanani quiha noba arati ibo bo. Tocacani quiha jato jocha yoi, jato nohiria ba jocha, tihi cabo quëshpi na. Jama xo Cristo ra. Huësti ca ofrenda roha Dios qui ja aniquë ra, jamë yoi ja aniquë no, nati.

²⁸ Jasca, toa jariapari ca quiniá tsi chamayama ca jochahai ca arati ibo bo janahacanicuë nohiria bo mëbiti. Jama, oquë-oguëria ca Arati Ibo Diós janani quiha, “Noho janë tsi parayamaquia” i ja quë no. I-ipaohai ca oquëria ca Arati Ibo-iboria ca tsi xo naa ra.

8

Xabahamati quinia paxa ca abogado xo noba Jesucristo

¹ Jabi ë yoacatsai ca tsi xo naa ra. Jaboqui mana, naa Chama-chamaxëniria ca Dios trono mënëcayá tsi tsaho xo Jesu ra. Toá xo noba Arati Ibo-iboria ra. Oquë-oguëria ca iti tsi xo toa ja jayahaina.

² Toa roa ca iti-itiria xo tsi noqui mëbiriahi quiha. Naa maí ca iti-itiria ca oquë quiha. Jabi naa jabija ca iti-itiria roa ca Diós aniquë, joni bo nomari.

³ Jabi Dios qui ofrenda bo, tëpashacanish ca yohina bo, tihi cabo axëti xo noba maí ca arati ibo bo. Jato yonoco quiha. Jascaria tsi jahuëcara ofrenda jayati nori iniquë noba Arati Ibo-iboria Jesu ri Dios qui ati.

⁴ Mana xo tsi Dios qui jahuë ofrenda Jesú ani quiha. Maí ma xo noba Arati Ibo-iboria ra. Mana quiha. Jabi maí tsi irohapihi tsi Arati Ibo yoi ja iyamaquë aquë iquia. Jama, noba maí ca nohiria bo bax Dios qui ofrenda bo ati ibo bo tsi xo toa Leví maxó ca arati ibo bo. Toa maxo quima ma xo Jesu ra.

⁵ Jasca, maí ca iti-itiria xo tsi yonococani quiha naa maí ca arati ibo bo. Jahuë jaria-jaria ma xo toa ja acanaina. Jasca, jahuë jaria-jaria ma xo toa jato iti-itiria ri. Macana xo tsi quiha jato arati iti-itiria planes, naa jahuë jaria-jaria Diós jismaniquë Moisés qui. Jatsi toa arati tapas Moisés anox pari no tsi Diós yobanicuë: “Macana ax tsi jatiroha ca mi jismahaca ca jaria-jaria mi ano ra” iquiina.

Jatsi tsayacahuë. Jahuë oquë-oguëria ca jaria tsi xo toa mana cato iquia.

⁶ Jasca, toa oquë-oguëria ca jaria Jesu qui acanicuë ototi ra. Moisés yamabo, Leví maxo, tihi cabá otóni ca oquë-oguëria tsi xo toa Jesú otohaina. Jasca,

oquë ca xabahamati quinia otohî quiha, oquë ca chaní tsi ja chitahëhuahacani iqui na.

⁷Jabi toa jariapari ca xabahamati quinia pi oquë iirohano tsi ratiyamaquë aniquë toa quinia paxa cato.

⁸Jama, Dios qui oquë-oquëriama ini quiha toa jariapari ca arati quinia. Toa quinia yoati tsi Dios nëcaniquë:

“Jaha bësocana.

Tsëquëxëhi quiha arati quinia paxa ca Chani ra.

Toa barí tsi quiha Israël ca nohiria bo, Judá maxo, tihî cabo qui naa xabahamati quinia paxa ca Chani axëquia.

⁹Jamërixëhi quiha naa xabahamati quinia Chani paxa cato;

naa jato naborëquëbo qui ë ani ca chani jamëri cato.

Jabi toa jariapari ca xabahamati quinia Chani jato qui ë aniquë, Egipto mai quima jato mëpixo na.

Toa Chani ja bicasyamacani quiha.

Jaha tsi jato ë jisbërianiquë rë.

¹⁰Jama, tobi xo toa xabahamati quinia ca Chani paxa cato, naa noho Israël ca nohiria bo qui ë acaina.

Toa bari tsëquëno tsi jato shina qui noho yoba bo nanëxëquia.

Jato shina ó tsi toa yoba bo quënëxëquia, noho Chani ja shina-bënoyamacano iquish na.

Jatsi toa barí tsi jato Dios yoi ixëquia.

Jasca, noho nohiria yoi icaxëcani quiha jato ri.

¹¹Toatiyá tsi jahuë xatë yoi tiisimayamaxëhi quiha nohiria, ëa ja cahëyoicaxëcanai iqui na.

Jasca, ‘Ibo mi cahëti xo ra’ iyamacaxëcani quiha ëa yoi ja cahëcaxëcanai iqui na.

Toatiyá tsi ëa cahëcaxëcani quiha nohiria bo tëquë, naa yonati bo, chama bo ri.

¹²Toatiyá tsi jato jocha masaxëquia.

Masaxo tsi jato jocha bo shina-bënoxëquia ra”

nëa tsi Israël ca nohiria bo qui Dios nëcani quiha.

¹³Jatsi nicaparicana. Toa Moisés arati quinia siri ratixëti nori ini quiha nohiria bo xabahamati quinia paxa cato i Dios ni quiha. Sirinani quiha toa jariapari ca arati quinia. Nati basima xo.

9

Mana ca arati quinia paxa cato

¹Jabi toa jariapari ca xabahamati quinia no tsayaparino. Yoba bo, arati jabi bo, arati iti, tihî cabo toa jariapari ca quinia jayaniquë.

²Tobi ini quiha jahuë arati tapasa. Tapas xara tsi quiha dos ca naquëtë bo iniquë. Toa jariapari ca naquëtë tsi quiha candelero, mesa, Dios qui acacani ca mapari, tihî cabo iniquë. “Arati iti” toa naquëtë quënahacani quiha.

³Jatsi naquëtë huëtsa ó tsi, naa rotamë ca raiti oquëri ca iniquë toa Dios iti-itiria. Roa toa iti ini quiha.

⁴Toa naquëtë tsi oro ca altar, incienso mëshati, Dios Chani jaya ca caja-cajaria, tihî cabo iniquë. Jabi oró tsi naa caja-cajaria rabahacani quiha. Jasca, jaxara ini quiha oro ca pitëxti, naa mana ax paquënish ca mapari jaya cato. Jasca, caja xara ini quiha Aarón yamaba coti jihui, naa nihipëhi joconi cato. Jasca, jaxara ini quiha toa dos ca maxax para bo, naa Dios yoba jayanish cabo.

⁵ Jatsi caja cacha nii iniquè ángel jisiria ca querubine bo, naa Dios iti obëso cabo. Jocha masahacahai ca iti maxëni ini quiha jato mëstë ca pëhi bo. Jabi toca tsi ja iniquè toa arati tapasá no. Yama xo xabaca tËxë bo yoati rë.

⁶ Toca tsi quiha jatiroha ca jahuë bo janahacanicuë toa arati tapasá no. Jatsi jatiroha ca barí tsi quiha toa jariapari ca naquëtë qui arati ibo bo jiconiquë jato nohiria bo bax jato yonoco ati.

⁷ Jama, toa rotamë ca raiti oquëri ca naquëtë huëtsa qui jiconiquë toa arati ibo-iboria roha. Jatiroha ca barí tsi ja jicoyamani quiha. Xënipá ca huësti ca barí tsi quiha jamë tsi ja jiconiquë. Jicoxo tsi quiha Dios qui acacani ca jimi ja boniquë jahuë jocha, jahuë nohiria ba jocha, tihi cabo quëshpi na.

⁸ Toatiyá tsi toa iti-itiria roa ca qui jicotimaxëni nohiria bo iniquë. Roa quiha. Jabi Dios qui basimatimaxëni ja icani quiha rë. Dios qui no basimati mëtsanox pari no tsi toa jariapari ca arati xobo, jahuë yoba bo, jahuë jabi bo, tihi cabo jatihuahacati nori iniquë ra. Tihi ca tsi noqui jismahi quiha Espiritu Santo.

⁹ Jabi jisti-jistiria roha tsi xo toa jariapari ca arati iti-itiria. Arati quinia paxa ca qui noqui mëtohi quiha ra. Jabi toa siri ca quiniá tsi ofrenda bo, tËpas-hacanish ca yohina bo, tihi cabo Dios qui axo tsi quiha jari jato jocha nohiria bá shina-shinanicuë rë. Bahuëhacahama jato shina ini quiha rë.

¹⁰ Jabi Dios arati quinia paxa ca jonox pari no tsi noqui jënima ini quiha toa jabi bo, naa oriquiti, jënë ashimahaina, tihi cabo. Jama, jaboqui niahacaxëti xo toa jabi bo iquia, xabahamati quinia paxa ca joni iqui na.

¹¹ Joniquë noba Arati Ibo-iboria Jesucristo ra. Joxo tsi quiha noba arati quinia paxa ca ja chitahëhuaniquë. Toa quinia banahuaqui noa ra jaboqui. Jatsi nëa mai xo tsi jahuë yonoco jatihuahax tsi quiha mana ca oquë ca ititiria ca qui ja jiconiquë, naa joni bá acama ca qui.

¹² Jicoxo tsi quiha huësti roha tsi Dios iti-itiria qui Jesu jiconiquë. Jatini quiha jahuë yonoco ra. Jasca, jicopama tsi cabrito jimi, vaca baquë jimi, tihi cabo ja boyamani quiha, naa mai ca arati ibo-iboriá boni jasca cato. Jama, jahuë jimi yoi ja boniquë ra.

¹³ Jabi toa jariapari ca arati quiniá tsi quiha cabrito jimi, vaca baquë jimi, mëshahaca ca vaca baquë tsistë, tihi cabá tsi nohiria bo ashimahacanicuë jato bahuëti. Toca tsi jato yoi ca mëbihacani quiha.

¹⁴ Jabi toatiyá tsi jënima pi toa jabi bo iirohano tsi ¿jaboqui oquë-oquëria iyamayamahi ni Cristó noqui mëbihaina, ja rësoni cató no? Espiritu Santó tsi Dios qui jamë ja aniquë ra. Oquëria ca ofrenda ja ini quiha. Jasca, jocha yama ja ini quiha. Anomaria tsi xo toa no bax ja rësonina iquia. Ja tsi xo toa noba shina ó ca noqui rësomahai ca yoi ca jahuë bo bahuëti cato. Tocahi quiha jahuë jimi ra, bësöhai ca Dios bax no bësöno iquish na.

¹⁵ Jatsi tsayacahuë. Oquë ca xabahamati quinia paxa ca otoi quiha Jesu ra. Otopama tsi noqui, naa Diós quënani cabo bësopaoma-xëqui, jahëpa Diós yoani jascaria. Noqui xabahamati quinia paxa ca Ototi Ibo-iboria tsi xo naa ra, nohiria ba jöcha quëshpi ja rësoni iqui na. Toca tsi toa jariapari ca xabahamati quinia namá ca jochacanaibo ja paquëmani quiha.

¹⁶ Nicapáricana. Nohiria ba jabi tsi xo toa testamento icanaí ca papi huishahaina rësonox pari. Toca tsi jato jahuë bo tËquë acani quiha tsohuëcara qui. Nohiria ba jabi quiha. Jabi rësoparixëti quiha nohiria, jahuë jahuë bo acacanox pari no. ¿Rësojaha? Toa nicaqui noa.

¹⁷ Rësöyampijano tsi mahitsa copyama tsi xo toa ja quënëni ca papi, naa testamento cato. Chama yama. Jama, ja rësopino tsi chama jaya xo toa ja quënëni. Jaquirëquë jahuë jahuë bo bichi quiha nohiria.

¹⁸ Jascaria ca quiniá tsi yohina tēpas-hacani quiha toa jariapari ca xabamati quinia chitahēhuahacanox pari no. Rēsoti pari ini quiha yohina.

¹⁹ Jariapari tsi quiha nohiria bo qui Dios yoba tēquē Moisés yoaniquē. Yoaxo tsi quiha cabrito, vaca baquē, tihí cabo ja tēpasniquē. Rēsóniquē yohina bo ra. Jaquirēquē jēnēpaxa roihacacaniš ca jimí tsi nohiria bo, Díos quēnēhacani ca yoba bo, tihí cabo ja ashimaniquē. Lana shini, mēshi pistia, tihí cabá tsi jato ja ashimani quiha.

²⁰ Ashimahax tsi quiha “Naa jimí tsi chitahēxēhi quiha Díos noqui xabamati yoba ra” i nohiria bo qui ja niquē.

²¹ Jaquirēquē jato arati tapas ja ashimani quiha jimí no. Jasca, jaxara ca jahuē bo tēquē ja ashimani quiha.

²² Jabi jimí tsi ashimahacaxēti nori iniquē toa jahuē bo tēquē. Jabi jimí yama tsi bahuēhacatimaxēni xo jocha ra.

Noba jocha masahi quiha Cristo jimí

²³ Jabi toca tsi quiha toa arati tapasá ca jahuē bo, arati ibo bo, nohiria bo, tihí cabo roahuahacaniquē yohina jimí no. Dios jaria-jaria ca jahuē bo jismanish ca jisti roha ini quiha toa jariapari ca arati quinia iquia. Jahuē jaria-jaria ma quiha. Jahuē jaria-jaria quinia tsi xo mana. Jahá tsi xo toa noba oquē-oquēria ca ofrenda ra.

²⁴ Jabi naa maí ca joni bá ani ca arati iti qui Cristo jicoyamani quiha, naipá ca yoi ca iti qui nori. Jahuē jaria-jaria ca qui ja jiconiquē ra. Toa mana ax no bax Dios bēsojót tsi jisiquihí quiha noqui mēbiti cato.

²⁵ Jicobo tsi jamē Dios qui tēquēroha-atēquēroha-yamaha quiha, naa maí ca arati ibo bá Dios qui ofrenda bo aaroha-aarohani jascaria. Jatiroha ca xēnipá tsi jato iti-itiria roa ca qui jicohi quiha jato aratí ibo-iboria. Huēstima, naa tocanoma tsi yohina jimí bohí quiha.

²⁶ Jama, tocamaniquē Cristo ra. Huēstima pi jicorohahi tsi huēstima tsi ja namēhacati nori iquē ani quiha, naa maí nēhohuahacani tiya rohari. Jama, huēsti roha tsi Cristo jisiquiniquē, naa xaba rēsó no. Nati jamē ja acai cató tsi quiha jocha chama quēyohi ja joniquē ra.

²⁷ Jasca, huēsti tsi xo toa nohiria bo rēsōxēhai ri. Jaquirēquē tsēquēxēhi quiha nohiria ba copiti bari iquia.

²⁸ Jascaria, huēsti roha tsi Cristo namēhacaniquē huēstima ca nohiria ba jocha mēbixēna. Jasca, jotēquēxēhi quiha manacanaibo bixēna, jocha bax namēhacatēquēti nomari.

10

¹ Jabi noba jaria-jaria tsi xo toa no bax Cristó acaina. Jahuē jaria-jaria ma xo toa noba jodioba yoba bo. Toa yoba bo tahēhax tsi quiha jatiroha ca xēnipá tsi yohina bo tēpas-hacaniquē nohiria ba jocha quēshpi na. Jatihuahacayamani quiha toa yohina bo ja tēpascanaina. Yama jahuē rēso ini quiha. Jasca, toa jabí tsi masahacatimaxēni ini quiha toa Dios qui aracanaiba jocha ra.

² Jabi jato jocha pi masahacayoirohano tsi quiha jato shina ó ca yoi ca jahuē bo ja shina-bēnoquē acaniquē iquia. Jatsi jatiquē ani quiha jocha quēshpi yohina bo ja tēpascanaina iquia. Jasca, yama jato shina ó ca yoi ca jahuē bo iquē ani quiha jato qui quēsoti ra.

³ Jama, jatiroha ca xēnipá tsi quiha yohina bo ja tēpascaniquē. Tēpasxo tsi jari jato jocha yoi ja shina-shinacani quiha.

⁴ Jabi cabrito jimí, vaca bēnē jimí, tihí cabá tsi masahacatimaxēni xo nohiria ba jocha ra.

⁵ Ja tsi xo toa maí qui jopama tsi quiha Dios qui Cristo nēcaniquē:

“Tēpas-hacanish ca yohina bo, ofrenda bo, tihī cabo bicasyama xo mia ra. Jama yora yoi ē bax mi shomahuaquē.

⁶ Nohiria ba jocha quēshpi bo tsi yohina bo pi tēpas-hacano tsi ja mēshahacacano tsi raniyamaqui mia.

⁷ Jatsi, ‘Nēá xo ēa, Diós.

Jaha mi quēēhai ca axēquia ra, naa mi libro ó ca quēnēni ca jascaria’ ” nēa tsi Cristo nēcani quiha jahuē Jahēpa qui.

⁸ Jatsi tsayacahuē. “Tēpas-hacanish ca yohina bo, ofrenda bo, tihī cabo Diós bicasyamaniquē” ii quiha. Jasca, “Nohiria ba jocha quēshpi tēpas-hacanish ca yohina bo, mēshahacanish ca yohina bo, tihī cabo bicasyama xo” i Cristo ni quiha.

⁹ Jatsi, “Nēá xo ēa, Diós. Jaha mi quēēhai ca axēquia ra” i ja ni quiha. Toca tsi quiha toa jariapari ca arati quinia Cristó jatihuaniquē. Ja ratini quiha.

¹⁰ Ratixo tsi quiha jahuē yora ja aniquē jocha quēshpi na. Huēsti roha tsi jamē ja mēani quiha tēpas-hacati. Jatsi jatiniquē jocha quēshpi yohina bo ja tēpascanaina ra. Jaha tsi Dios shina Jesú aquē tsi quiha jocha quima no bahuēhacaniquē ra.

¹¹ Jabi jatiroha ca barí tsi jato yonoco aqui jodioba arati ibo bo tēquē. Jocha quēshpi bo tsi yohina bo tēpasroha-tēpasrohacani quiha. Jatiyamahi quiha toa ja tēpascanaina ra. Jasca, nohiria ba jocha masatimaxēniria tsi xo toa Dios qui ja acanana.

¹² Jama, huēsti roha tsi quiha nohiria ba jocha quēshpi bo tsi jamē Cristó aniquē namēhacati. Atēquēyamahi quiha. Axo tsi quiha Dios mēnēcayá tsi ja tsahoniquē yonaxēna.

¹³ Jaboqui manahi quiha tojo xo na. Jahari ja jonox pari no tsi ja namá tsi ja pasomaha cabo tēquē janaxēhi quiha Dios, yonahacati.

¹⁴ ¿Tsayacanaí? Nohiria ba jocha quēshpi bo tsi huēsti roha tsi ja namēhacani quiha. Ja ini cató tsi jocha quima xabahamahacanish cabo tēquē ja oquēhuarianiquē ra. Jocha quima jato ja aquēquēpaomani quiha.

¹⁵ Jabi jabija tsi xo naa ē quēnēhaina iquia. Jascaria ca yoahi quiha Espiritu Santo ri:

¹⁶ “Chani paxa ca tsi xo naa jato qui ē acaina.

Toa bari tsēquēno tsi jato shina qui noho yoba bo nanēxēquia” iquiina.

¹⁷ Jaquirēquē,

“Jato jocha bo shina-bēnoxēquia ra”

i Espiritu Santo ni quiha.

¹⁸ ¿Tsayacanaí? Nohiria ba jocha Diós shina-bēnoniquē ra. Ja tsi xo toa jaboqui yohina bo tēpasyamaqui noa noba jocha quēshpi na. Mahitsa tsi xo toa acaina ra.

Dios qui no basimati xo

¹⁹ Jaboqui shomaria xo noa, ēbē xatē bá. Jaboqui Dios iti-itiria qui jicoti mētsa xo noa, Jesu ini cató no.

²⁰ Jicoti quinia paxa ca tsi xo naa ra. Jaboqui yama tsi xo toa noqui quētiահaina, naa arati xobó ca rotamē ca raiti jasca cato. Naa noqui bēsomati quinia paxa ca Cristó japēcaniquē, namēhacati jahuē yora ja aniquē no.

²¹ Jatsi jaboqui Arati Ibo-iboria jaya xo noa ra. Noqui iglesiá ca chahua-canaibo tēquē otoihi quiha ra.

²² Ja iqui tsi Dios qui no basimati xo. Jahuē iti qui jicoti mētsa xo noa ra, shina jia ca no jayahai iqui na. ¿Dios qui no chitimiyoyama-yamani?

¿Jahuë baquë jimí tsi noba shina bahuëhacayamayamani? Jasca, ¿noba jocha masahacayamayamani?

²³ Ja tsi xo toa Cristó noqui xabahamaxëhai ca ó pasoqui noa ra. Parayamahi quiha Dios iqui noa ra. “Mato shomahuariaxëquia” ¿i noqui ja yamayamani?

²⁴ Jatsi no mëbinati xo, noiti, jia ca ati.

²⁵ Arati chahahuacanaibo caticano tsi mato xobó tsi chitëyamacana. Jabi tocacani quiha huësti huësti cabo pë. Jama, chamahuanacana aranabëquiti. Jabi tsëquëti basima xo Ibo bacahai ca bari ra. Ja iqui tsi oquë tsi no chamahuabëquinano iglesia qui cati.

²⁶ Jabi tobi xo toa Cristo quima casocanaibo rë. Jabija ca cahëhax tsi jari jochacani quiha, yoi ca ó quëëhi na. Nicaparicana. Cristo quima pi no bësoyoicasno tsi yama tsi xo toa noba jocha masahacati quinia huëtsa ra. Jasca, mahitsa tsi xo toa jato jocha quëshpi bo tsi yohina tëpas-haina ra. Jahuësti ca quinia tsi xo Cristo ra.

²⁷ Copiti bari ó roha pasohi quiha toa Cristo quima casocanaibo iquia. Dios nicamixëñiria cabo mëshahacahai ca shina-shinacaxëceni quiha. Raquëria tsi xo toa copi ra.

²⁸ Jabi Moisés tiya tsi quiha nohiria bo copihacanicuë jato jocha quëshpi na. Noixoma tsi Moisés yoba nicamixëñiria cabo namëhacani quiha, dos, tres, tihí cabo jato qui quësoniquë no.

²⁹ Jama, ¿jënahuariaxëhi ni Dios ra, jahuë Baquë nohiria shirahuacuë no? Oquë-oquëriaxëhi quiha jahuë copi ra. Tocapiquí tsi nohiria ba jocha masati Cristo jimí, Dios xabahamati quinia, tihí cabo niahí quiha toca ca nohiria rë. Ja qui mahitsa xo. Jasca, noqui shomahuahai ca Espiritu Santo ocahuahi quinha rë. ¿Copihacayamayamaxëhi ni toca ca nohiria ra?

³⁰ Jatsi quiniacaxëcana. “Ea yoi tsi xo toa nohiria bo Copiti Ibo-iboria. Copihacaxëhi quiha jochacanaibo ra” ¿i Dios yamayamani? Jasca, “Jahuë nohiria bo copixëhi quiha Ibo Dios” ii quiha.

³¹ Jatsi quiniacaxëcahuë. Raquëria tsi xo toa bësohai ca chamaxëñiria ca Dios copi bichüna iquia.

³² Jama, Dios huëa bixo tsi huëstima tsi ma tënë-tënënicuë Dios bax na iquia. Toa ma shina-bënoyamano. Toatiyá tsi chahahuabëna cabo ma i-ipaonicuë.

³³ Jasca, toatiyá tsi nohiria bo bësojo ax tsi ma shirahuahacanicuë. Nohiria bá mato yosipaoni quiha. Jasca, tënëmahacanish ca huëtsa bo ya ma niinicuë, jascaria tsi nohiria bá jato yosinicuë no.

³⁴ Jasca, cárcel qui namëhacanish ca chahahuacanaibo ma shina-shinanicuë. Jasca, mato jahuë bo Dios cahëyamacanaibá mëbiyoquë tsi quiha ma caxayamaniquë pa, oquë ca naama-naamapaohai ca jahuë bo ó pasohi na. Tihí cabo tsi shinacana iquia ra.

³⁵ Tihí cabo shinapama tsi Jesu qui ma chitimihai ca janacayamano. Tobixëhi quiha mato copi-copi jiaría cato ra.

³⁶ Jatsi yosanayamacana. Dios shina ma ati xo ra. Tocapiquí tsi mato bax ja acatsai ca, naa ja yoani ca bixëqui mato ra.

³⁷ Jabi Dios tocani quiha Quënëhacanish cabo ó no: “Mëri tsi tanapistia rohano tsi joxëhi quiha joxëhai cato. Bamayamaxëhi quiha.

³⁸ Ja jono tsi bësocaxëceni quiha ja qui chitimicanaibo, naa mëstëhuahacahax ca nohiria bo.

Jama, tsohuëcara pi ë quima casono tsi ja qui raniyamaxëquia” i Dios ni quiha.

³⁹ Jama, toa quëyohacaxëti ca casocanaibo ma xo noa ra. Noqui ri tsi xo toa xabahamahacaxëti cabo, naa Jesu qui chitiminish cabo ra.

11

Chitimiti iboria cabo

¹ Chitimiquí tsi jaha no pasohai ca bixëti cahëqui noa ra. “Tocaxëti xo” iqui noa ra, Dios Chani qui chitimihí na.

² Jabi chitimiyoiniquë noba naborëquëbo ri. Ja chitimicanai ca iqui tsi jato qui Dios rani-raniniquë.

³ Jabi Dios qui no chitimihai cató tsi Dios Chani tsi jatiroha ca nëhohuahacani ca cahëqui noa ra. No jisnoma cató tsi jatiroha ca acacani quiha, naa noqui bëroria ca jahuë bo.

⁴ Chitimiyoiniquë Abel yamabo. Ja chitimihai cató tsi quiha ofrenda jia ca Dios qui Abél aniquë, naa jahuë rëquëmë Cain oquë cato. Ja iqui tsi mëstë ja tocachanicuë, jahuë ofrenda qui Dios ranicuë no. Jaboqui bësoyama ja no ri tsi jari noqui bëso xo ja anina ra. Jari Dios qui ja chitimiyoini ca shina-bënyamaqui noa. Noba shina ó bëso xo ja anina iquia. Jasca, no tocaxëti xo noqui ri.

⁵ Chitimiyoiniquë Enoc yamabo ri. Ja chitimihai cató tsi Enoc mana Diós boniquë. Ja rësoyamani quiha. Ja yopahanicuë, Diós bini iqui na. Jabi mana canox pari tsi quiha Enóc Dios ranihuaniquë.

⁶ Jasca pi Dios qui chitimiyamaquí tsi Dios ranihuayamapistiaria-xëqui noa, noqui ri. Jabi bëso xo Dios ra. Jia tsi mëracanaibo copixëhi quiha ra. Tihí ca tsi chahahuayoiti xo tsohuëcara ca Dios qui johai cato.

⁷ Chitimiyoiniquë Noé yamabo ri. Ja chitimihai cató tsi quiha Dios yobayobaria ja nicaniquë. Joxëhai ca jënë nicaxo tsi quiha Dios ja chahahuaniquë. Chahahuaxo tsi quiha barco jahëhuaxëniria ca ja aniquë, jahuë-na bo xabahamati. Ja ani cató tsi janyama toa chahahuayamacanaibo ini nori ca ja jismani quiha. Toca tsi mëstë Noé tocachanicuë, Dios qui ja chitimihai cató no.

⁸ Jatsi chitimiyoiniquë Abraham yamabo ri. “Mai huëtsa qui cata” i ja qui Dios quë tsi quiha ja caniquë ra Dios qui chitimihí na. Jahuë mai jisberia tsi quiha jahuë quinia ja cahëymaniquë, Diós ja qui acasni ca mai qui caquí na.

⁹ Dios qui chitimihí tsi toa carayana ca mai tsi ja raca-racanicuë. Shishohai ca jascaria ja ini quiha. Tapasá roha tsi quiha ja raca-racanicuë. Jasca, toca tsi racani quiha Isaac yamabo, Jacob yamabo ri. Dios Chani ja bicani quiha jato ri, naa Abrahám Dios Chani bini jascaria.

¹⁰ Toca tsi Abrahám raca-racapaoni quiha oquë ca yaca ó pasohi na. Diós acai ca yacata, naa naamapaohai ca yaca ó ja quëëni quiha.

¹¹ Jatsi Dios qui chitimiyoiniquë Sara yamabo ri. Ja chitimihai ca iqui tsi tohoyati mëtsa ja iniquë, sirixëni ja iquë ri. Jatsi baquë ja comanicuë ra. Diós parayamani ca Sará cahëni quiha.

¹² Ja iqui tsi Abraham yamabo quima, naa rësopaimaria inish ca quima tihiria ca nohiria bëcaniquë ra. Tocanoma xo jahuë chahitaxocobo iquia. Naipá ca huishti bo, ia quëmapó ca mashënë, tihí ca jascaria ca xo.

¹³ Jabi Dios qui chitimipama tsi quiha naa nohiria tëquë rësoyoniquë, naa jato qui Diós ani ca Chani jatihuahacanox pari no. Basi xo tsi quiha Diós jato qui yoani ca jahuë bo jatihuahacaxëti nori ó ja pasonanicuë. “Maí ca carayana ca bohocanaibo roha xo noa. Noba racati yoi ma xo naa mai ra” i jaca ni quiha.

14 Jabi jato iti yoi mëra-mëracani quiha toca ca chanicanaibo ra.

15 Jato mai yoi jisbëria tsi quiha jahari ja bocasyama-caniquë. Tsayacahuë. Jato mai pi ó quëërohahi tsi jahari ja bocaquë aniquë iquia.

16 Jama, oquë ca mai ó ja quëëcaniquë, naa mana ca mai. Ja tsi xo toa bërabiya mahi quiha Dios, jato Dios quënahacati, jato bax yaca-yacaria yoi ca ja shomahuani quëshpi na.

17 Jasca, Abraham yamabo Diós tanamaquë tsi quiha jia tsi Dios yoba ja nicaniquë, ja qui chitimiquí na. Dios qui jahuë baquë yoi ja aniquë tēpas-hacati. Jahuë baquë yoi tēpaspaimaria naa Dios Chani nicanish ca joni ini quiha.

18 Tsayacahuë. Toa huësti ca baquë yoi tēpasti ja iniquë ra, “Mi bax huëstima ca chahitaxocobo sai huaxëqui mi baquë” i ja qui Diós niquë no ri.

19 Jabi jahuë baquë Isaac tēpas-rohapiquí tsi jahuë baquë bësotëquëmati chama Diós jayani ca ja cahëni quiha. Rësoti jahuë baquë nori ca ó ja pasoni quiha. Jama, jahari Abraham yamabo qui jahuë baquë Diós aniquë ra. Bësotëquëmahaca-nish ca jascaria jahuë baquë iniquë iqui noa.

20 Jasca, Dios qui chitimiyoiniquë Isaac yamabo ri. Chitimiquí tsi quiha jahuë baquë bo, naa Jacob, Esaú, tihí cabo bax Isaac bēhoxniquë, Diós jato shomahuaxëno iquish na.

21 Jasca, chitimiquí tsi quiha José baquë bo bax Jacob yamabo bēhoxniquë, Diós jato shomahuaxëno iquish na. Rësonox pari tsi quiha nii tsi jato bax ja bēhoxniquë jahuë coti jihui rëso quëpi.

22 Jasca, rësonox pari tsi quiha “Egipto mai jisbëriaxëhi quiha Israël ca nohiria bo” i José niquë, Dios qui ja chitimini iqui na. Jasca, jahuë jimibo ja yobaniquë jahuë xao bo ja bocano, Egipto ja jisbëriarohacaxëcaquë no. Toá tsi ja maihuahacacasyamani quiha.

23 Jasca, chitimiyoiniquë Moisés yamaba nabo ri. Dios qui chitimiquí tsi quiha tres ca oxë no tsi jato cobëna ca baquë ja jonëcaniquë. Toa Egipto rey qui ja raquëyamacanicuë, oquë-oquëria ca jato baquë ini ca jisi na.

24 Jatsi shinahacax tsi quiha Dios qui Moisés yamabo chitiminiquë jaa ri. Ja qui yoi ini quiha toa “Egipto rey jahini baquë” ja quënahacahaina.

25 Ja qui oquë ini quiha toa Dios nohiria bo ya ja tēnë-tēnëhaina. Ranihuahai ca janacahai ca jócha quima ja casoniquë jato bēta xo tēnëxëna.

26 Ja qui oquë-oquëria ini quiha toa joxëhai ca Xabahamati Ibo bax ja tēnëmahacahaina ra. Rëquë ca joxëhai ca copi ó ja pasoni quiha. Ja tsi xo toa ja qui yoi toa Egiptó ca copixëni ca jahuë bo ini quiha.

27 Jaquirëquë Egipto mai Moisés jisbërianiquë Dios qui chitimiquí na. Jisbëria tsi quiha toa chamaxëniria ca rey qui Moisés raquëyamaniquë. Jahari ja cacasyamani quiha jisnoma ca Dios ja jisni iqui na.

28 Dios qui chitimiquí tsi quiha toa pascua fiesta Moisés chitahëhuaniquë. Egipto ca mai jisbërianox pari tsi jimí tsi jato xobó ca caiti bo ja ashimacanicuë, Diós raani ca Namëti Angél jato jariapari ca baquë motsayamano iquish na.

29 Jisbëria tsi quiha Ia Shini Israël ca nohiria bá shitaniquë, Dios qui chitimiquí na. Mai shiná toa napata ini quiha. Jama, nëachiyoni quiha toa shitacasnish ca Egipto bo tēquë, jasca ca tanahi na.

30 Jatsi yaca Jericó ax tsi quiha chitimiyoiniquë Israël ca nohiria bo ri. Siete bari no tsi toa yacata panëhua ja tēamëcaniquë. Dios qui ja chitimiyoinicani iqui tsi poxoniquë toa panëhua ra.

³¹ Dios qui chitimiyoiniquë toa yacatá ca joni mëtsaxëniria ca carayana ca Rahab yamabo ri. Toa barí tsi quiha Dios nicamixxëniria cabo ya ja quëyohacayamaniquë, jia tsi toa jotamiscanai ca Israël ca joni bo ja joihuani iqui na.

³² Jabi tobi ini quiha huëstima ca Dios qui chitiminish cabo ra. Narisqui xabaca rë jatiroha cabo yoati. Tobi quiha Gedeón, Barac, Sansón. Tobi quiha Jefté, David, Samuel, Dios Chani yoanish cabo. Tihi cabo Dios qui chitimiyoiniquë.

³³ Dios qui chitimihí tsi quiha chamaxëni ca país ca nohiria bo bëboti mëtsa ja icaniquë. Jia ini quiha toa ja acanina. Jatsi Diós jato shomahuaniquë rëquë jato ja yoani jascaria. Dios qui Daniel chitimini iqui tsi japëquëtimaxëni toa cama bo ini quiha, pixëna.

³⁴ Chihí tsi quëyohaca-timaxëni huëtsa bo ini quiha. Saipí tsi acacatimaxëni Dios Chani yoanish cabo ini quiha. Coshinariani quiha toa coshiyama ca nohiria bo ra. Raquëhaxma tsí ja nianacani quiha. Carayanaba soldado bo ja bëbocani quiha.

³⁵ Jasca, chitimiyoiniquë jato yoxa bo ri. Chitimicano tsi quiha jato bax jató-na bo bësotëquëmahacaniquë.

Rësoniquë huëtsa bo tënëmahacahax na. Ja paquëmahacacanaí ca oquë ini quiha ja rësocanaina Ibo bax na. Oquë ca bësohai ca ó ja pasocani quiha, bësotëquëhax na.

³⁶ Huëtsa bo maihuahacaniquë. Huëtsa bo rashahacaniquë. Huëtsa bo nëxahacaniquë. Huëtsa bo preso qui nanëhacaniquë.

³⁷ Huëtsa bo namëhacaniquë maxaxá no. Rësquëhatí tsi quiha huëtsa bo yëjehacacaniquë. Saipí tsi quiha huëtsa bo namëhacaniquë. Xobo yama huëtsa bo iniquë. Yohina bichi sahuëtí tsi ja bohocaniquë. Parata yama ja icaniquë. Ja tënë-tënëcani quiha. Yosihacani quiha huëtsa bo.

³⁸ Yoiria ja icani ca Dios cahëyamacanaibá quëscahuani quiha, jato oquë-oquëria jaca nori. Paxahi tsi xabaca, macabo, maiquini bo, tihi cabo qui racahi ja bocaniquë.

³⁹ Jabi Dios qui ja chitimicaquë tsi quiha jato qui Dios raniniquë. Jama, Diós jato bax acasni ca jahuë bo jari ja biyamacani quiha toatiyá no.

⁴⁰ Jabi oquë ca iti jato bax acatsi quiha. Jasca, noqui rëquë Diós jato shomahuacasyamani quiha. No shomahuahacabëquiyoxëti xo ra.

12

Jesucristo no banahuaxëti xo

¹ Jabi noqui tëamë jascaria tsi xo toa Dios qui chitimiyoinish cabo. No bësocanaí ca tsayacani quiha ra. Ja tsi xo toa noqui quëtiahai ca jahuë bo, naa noqui tsamicatsai ca jocha no niaxëti xo. Niaxo tsi jabanacanaibo jascaria tsi Dios yonoco no ariaxëti xo bëbocasquí na. No yosanayamano.

² Rëquë ca Jesu qui no tsayaxëti xo. Ja tsi xo toa noba Rëquëniniti Ibo-iboria. Noqui Tiisimati Ibo-iboria ca tsi xo naa ra. Jabi Dios qui ja chitimiyoini quiha jaa ri. Bërabiria toa cruzó tsi ja rësohai ini quiha. Jama, bërabihaxma tsí cruz qui ja cani quiha, rëquë ca ranihuahai ca jahuë bo tsayahi na. Jaboqui Dios mënëcayá tsi tsaho xo ra. Toa xo tsi yonahi quiha.

³ Jesu tënëni ca shinacahuë. Anomaria ini quiha toa ja qui jochahuaxëni cabo caxahaina ra. Ja yosanayamani quiha. Jabi toca tsi shinapihi tsi yosanayamaxëqui mato ri. Toca tsi coshihuahacaxëqui mato iquia.

4 Jabi iriama tsi xo toa ma tēnē-tēnēhaina iquia. Jocha pasomaha niana-pama tsi ζnamēhacahi ni mato pa? Iyamaqui mato ra.

5 Tonia mato qui Dios chanini ca ma shina-bēnoniquē iquia. Xocobo qui jahēpa chanihai jascaria tsi xo toa ja nēcanina.

“Mato yoi ca quēshpi tsi Ibobá mato copino tsi chahahuacana, noho baquē. Mato ja raahano tsi yosanayamacana.

6 Jabi jatiroha cabo, naa jahuē-na bo tēquē jabihuahi quiha Ibo ra. Jasca, jatiroha ca jahuē baquē bo, naa ja bichii cabo rashahi quiha ra” ii quiha.

7 Jatsi yosanayamacana ma tēnēquē no. Jēnima tsi xo toa ma tēnēhaina iquia. Toca tsi mato oquēhuaxēhi quiha mato jahēpa Dios, jahuē baquē bo ma nori iqui na. Jabi yama tsi xo toa jahuē baquē yoi jabihuayamahai ca jahēpa ra. Jato baquē bo jabihuacani quiha jahēpa bo tēquē iquia.

8 Jabi toca pi Diós mato jabihuayamarohano tsi ζjēnahuarihax jahuē baquē bo ma iquē ana? Yoma bo roha ma iquē aquē iquia.

9 Jabi tobi xo noba maí ca jahēpa bo. Noqui ja rashacano tsi ζmēri tsi jato chahahuayamayamahi ni noa ra? Jatsi noba maí ca jahēpa bo chahahuaguí tsi oquē tsi noba mana ca Jahēpa no chahahuayoixēti xo iquia, bēso-bēsoxēna.

10 Jabi no shinahanox pari no tsi noba maí ca jahēpa bá noqui rashapaoniquē. Jato qui yoi ca pi no aquē tsi noqui ja copipaoni quiha. Jascaria tsi noqui copihi quiha noba mana ca Jahēpa ri noqui mēbicatsi na. Noqui jabihuahi quiha, jahuē mēstēxēniria ca jabi no xatēnana iquish na.

11 Jabi tanapistiarohano tsi cohuē xo noa, no copihacaquē no. Noqui yoi tsi xo toa noqui ja rashacanaina. Jama, jaquirēquē mēstēxēniria ca jabi jayaxēqui noa ra. Oquē tsi bēsoxēhi quiha toa jabihuahacahax cato iquia.

Dios yoba nicamis-haina

12 Quiniacaxēcahuē. Mato ó ca chamayama ca rēquē bocasyamacanaibo chamahuacana. Mato ó ca mēmē-mēmēcanaibo coshihuacana.

13 Jatsi rēquē Dios quinia ó tsi bocahuē. Jasca, toa quinia rohahuacana chamayama ca chitimicanaibo bax na, ja paquēyamacano iquish na. Ja chamanacano ra.

14 Jasca, jatiroha ca joni bo ya jia tsi rabēnabēquiti ó quēēcana. Jasca, mēstēxēni ca jabi ó quēēcana. Jabi Ibo jisyamacaxēcani quiha toa mēstēhuahacahax ca jabi jayama cabo.

15 Jasca, mēbinacana, Dios shomahuahai ca quima tsohuēcaracá mato caso-mayamano. Jasca, quiniacaxēcahuē mato xērēquē tsi pahēria ca jascaria ca nohiria shinahayamano. Shinahaxo tsi mato chahahuacanaibo yosicaxēcani quiha pē jato sēmē no. Anoma quiha.

16 Quiniacaxēcahuē. Chotamixēniria ca tsohuēcara ma manēyamano ra. Maí ca jahuē bo shinamixēniria ca, naa Esaú ini jasca ca manēyamacana. Huēsti ca piti quēshpi tsi jahuē rēquēmē chama, naa jahuē jahēpa jahuē bo ibohuati chama ja inianiquē jahuē noma qui. Anoma ini quiha toa ja anina iquia. Mahitsa toa ibohuati chama ini ca ja quēscahuani quiha.

17 Jaquirēquē toa ibohuati chama jahari ja bicasniquē. Binoma ja ini quiha. Jatsi ara-arapama tsi jahuē jahēpa ja bēnariani quiha shomahuahacati. Jahuē jahēpa shina rarinamatimaxēni ja ini quiha. Toca tsi jahuē xaba ja nianiquē pē.

18 Jatsi quiniacaxēcahuē. Chitimihai cató roha tsi Dios cahēpiquei noa ra. Mamēhacatima-xēni ca jisonoma ca Dios jahuē bo qui chitimiquei noa. Tocama ini quiha toa jariapari ca arati quinia jahuē bo. Moisés tiyá tsi quiha Maca

Sinaí ca ririhai ca chihi, jahuë chëquë, jahuë tsëmo, toá ca xotohai ca yoshini, tihi cabo noba naborëquëbá jisniquë jato bëró no.

¹⁹ Toá ca trompeta pacotsa, Dios joi-joiria, tihi cabo ja nicacaniquë jato pahoquí no. Nicaxo tsi Dios ja bënacani quiha pasiti. Raquëria toa joi ini quiha.

²⁰ Jasca, raquëria iniquë Dios yoba ri, naa “Acacaxëti xo toa tsohuëcara ca naa maca motsati cato. Acacaxëti xo motsahai ca chaxpa bo ri” i Dios ni quiha toatiyá no.

²¹ Raquëria ini quiha toa ja tsayacanaí ri. Ja tsi xo toa “Raquëhi tsi mëmë-mëmëquia rë” i Moisés ni quiha.

²² Jama, Dios iti-itiria, naa Maca Sion icanaí ca qui basimati mëtša xo mato ra. Noba bësohai ca Dios yaca-yacaria tsi xo naa ra. Mana ca Jerusalén quiha. Jasca, jahá ca ángel tirixëni cabo,

²³ iglesiá ca chahahuacanaíbo yoi bo, naa mana ca quënëhacani ca janë jaya cabo, tihi cabo qui basimati mëtša xo mato ra. Jascá, Dios, naa jatiroha ca nohiria bo copiti ibo-iboria qui basimati mëtša xo mato ra. Jasca, mana ca mëtëhuahacaniš ca chahahuacanaíba shina bo qui basimati mëtša xo mato ra.

²⁴ Jasca, tobi Jesu, naa noba xabahamati quinia paxa ca ototi ibo. Ja qui ri basimati mëtša xo mato ra. Jabi toa arati quinia paxa ca chitahëhuahacani quiha jahuë ashimahi ca jimí no. Tëpas-hacaniš ca Abel jimi oquë quiha. Nohiria bo xabahamati mëtša xo ra. Jabi tihi cabo qui basimati mëtša xo mato jaboquí ra.

²⁵ Jatsi quiniacaxëcahuë. Mato qui Dios chanino tsi nicacana. Jabi Dios chani Moisés yamabá yoaquë tsi quiha nicayamaniquë toa nohiria bo rë. Ja iqui tsi Diós jato copiniquë. Ja paxayamacani quiha. Jatsi, ¿jënahuariahax noqui chanihai ca mana ca Dios quima no paxana, ja quima casohi na?

²⁶ Moisés tiyá tsi quiha toa mai Dios jói yajohaniquë ra. Jaha bësopa. “Naa mai yajohatëquëxëquia. Jasca, toa barí tsi mai, naipá ca jahuë bo, tihi cabo tëquë yajohaxëquia ra” ii quiha Dios. Parayamahi quiha.

²⁷ Jatsi toa barí tsi jatiroha ca acacani ca jahuë bo yajohaxëqui Dios ra. Yajohaxo tsi jatiroha ca yoi ca mëbixëhi quiha. Jatsi chitëxëhi quiha toa yajohacati maxëni ca jahuë bo roha, naa Ibobá yonahaina.

²⁸ Jabi yajohacati maxëni tsi xo toa ja yonahaina ra. Jasca, noqui ri jahuë chama axëhi quiha Dios, no yonano noqui ri. Ja iqui tsi no rani-ranixëti xo. Jasca, jia tsi Dios qui no araxëti xo jahuë chama yoi cahëhi na.

²⁹ Quëyohai ca chihi jascaria tsi xo noba Dios ra.

13

Dios ranihuati quinia

¹ Mabë xatë bo noi-noicana. Noiti jënëyamacana ra.

² Jasca, mato bëroma ca xatë bo orihuacana mato qui ja shishocaquë no. Cahëxoma tsi quiha ¿ángel bo noba naborëquëbá orihuayamayamani?

³ Jasca, presó ca xatë bo shinacana, naa jato bëta ma iquiria. Jasca, yosihacanaíbo mëbicana, jato bëta tënëquí ri.

⁴ Jabi ahui ya jobonati tsi xo jënima; huëtša ya jobonahi ca tsi xo anoma ra. Jabi chotamisxëni riria cabo copixëhi quiha Dios. Jasca, ahui niacanaíbo, bënë niacanaíbo, tihi cabo copixëhi quiha.

⁵ Parata ó quëemisayamacana ra. Mato jahuë bo ya ranicana, “Mato jibëriayamaxëquia” i Díos ni quëshpi na. Jasca, “Mato otoxëquia” i noqui ja ni quiha ra.

⁶ Ja tsi xo toa raquëhaxma tsi nëcaqui noa: “Ea mëbi-mëbiriaxëhi quiha noho Ibo ra.

Jatsi raquëyamaxëquia.

¿Jënahuariaxo joni bá ëa yoshihuana ra?” iquina.

⁷ Jasca, mato rëquëniniti ibo bo, naa Díos Chani mato tiismanish cabo shinacana. Díos bax ja acacani ca jahuë bo shinacana. Shinahax tsi jato jabi jia ca jascacana chitimihí na.

⁸ Jasca, rarinatimaxëni xo Jesucristo ra. Jatiroha ca bari jaharisi tsi xo, jaboqui, huëaquë, xëni huëtás no.

⁹ Ja iqui tsi jamëri ca chaní tsi janyama mëpihacayamacana, naa piti yoati na. Oquë tsi xo toa Díos noihaí cató tsi chamahuahacahaina iquia. Noba piti yoi tsi xo toa ra. Jama, tobi xo toa piti yoba mahitsa ca banahuacanaibo. Toca ca yobá tsi mëbihacapistiayamariacaxëceni quiha iquia.

¹⁰ Jabi altar jaya xo noa, noqui Cristo banahuacanaibo ri, naa Jesu acacani ca crúz. Ja tsi xo toa noqui chamahuahaina, piti yoi ja nomari.

¹¹ Jabi toa jodioba quiniá tsi yohina tëpas-hi quiha arati ibo-iboria. Axo tsi toa iti-itiria roa ca qui jahuë jimí bohi quiha nohiria ba jocha quëshpi na. Jatsi yaca cacha ca nabiri xo tsi toa tëpas-hacanish ca yohina yora bo mëshahi quiha.

¹² Jascaria tsi yaca cacha xo Jesú tënëniquë jaa ri, jahuë jimí tsi jato jocha quima nohiria bo bahuëxëna.

¹³ Jatsi noba mahitsa ca yoba bo, jabi bo, tihi cabo no jibëriano Jesu qui caxëna. Caxo tsi ja bërabihaí ca no xatënano noqui ri.

¹⁴ Jabi naa maí tsi yama tsi xo noba racati-racatiria ra. Noba mana ca ititiria ó quëëqui noa naa rëquë cato.

¹⁵ Jatsi Jesucristó tsi jia tsi Díos no ocahuano iquia, noba janá no. Díos qui no acai ca ofrenda quiha. Jasca, noba janá tsi Díos oquë nohiria huëtsa bo no cahëmati xo.

¹⁶ Jasca, jia ca ati shina-bënoyamacana. Huëtsa bo mëbicana. Tihi cabo tsi xo toa Díos no ranihuahai ca ofrenda bo iquia. Tëpas-hacanish ca yohina bo ó quëëyamahi quiha.

¹⁷ Jasca, mato rëquëninicanaibo nicacana. Mato pi ja yobacano tsi nicacana. Jia tsi mato shina ó bësocani quiha ra. Jabi Díos qui jatiroha ca jahuë bo ja bërohuacaxëcanei ca iqui tsi anomaria tsi xo toa mato ó ja bësocanaina. Jatsi jato yoba pi ma banahuano tsi ranixo tsi jato yonoco acaxëceni quiha. Jama, jato yoba pi ma nicayamano tsi cohuëcaxëceni quiha. Tocapimano tsi ¿jënihuariaxo mato ja mëbicana ra?

¹⁸ No bax bëhocxana. Jaboqui yama tsi xo toa noba shina ó ca jahuë bo noqui quëshohaina iquia. Jatiroha cató tsi jia ca roha acasqui noa.

¹⁹ Jasca, Díos qui bëhocxana, mëri tsi jahari mato qui ë jono.

Joihuahaina

²⁰ Jabi noba Jesucristo Díos bësotëquëmaniquë ra. Ja ini iqui tsi no noho Bësoti Ibo-iboria ja manëni quiha. Jasca, jahuë jimí tsi toa i-ipahai ca xabahamati quinia paxa ca chitahëhuahacani quiha.

²¹ Jatsi nohiria bo ranihuahai ca Díos mato shomahuano, jia tsi jahuë shina ma ano iquish na. Jahuë Jesucristó tsi noqui ja jabihuano ra ja qui jia ca iti. Jasca, Jesucristo ocahuahacano ra. Iquë. Amén.

²² Jabi tētēcariama xo naa ë quēñehana, ëbë xatë bá. Jia tsi naa chani ma nicano ra.

²³ Jasca, preso quima Timoteo paquēmahacahi-taquë ra. Mëri pi ja jono tsi bëxëquia mato qui ë shishoquë no.

²⁴ Mato rëquëninicanaibo, toá ca chahahuacanaibo, tihi cabo joihuaquia. Jasca, mato joihuahi quiha nëá ca Italia maí ca xatë bo ri.

²⁵ Díos mato tëquë shomahuano.

La Carta De Santiago

¹ Santiago tsi xo naa mato joihuahaina. Dios, Ibo Jesucristo, tihi caba yonati ca éa xo naa. Jabi nëama ca pacanamahacaniish ca jodiobo, naa chahahuacanaibo qui naa carta raaquia.

Dios quima ca tiisi

² Ranicana, ëbë xatë bá, ma tanamahacaquë no. Huëstima tsi xo toa jamëri ca tanamahacahaina iquia.

³ Ma chitimihai ca tanamahacano tsi oquënaixëhi quiha mato tënëti chama iquia.

⁴ Mato tënëti chama ani-aniriano ra. Toca tsi jiaxëni ca jabi-jabiria jayaxëqui mato. Toca tsi rohahuariahacaxëqui mato, Dios yonoco ati.

⁵ Tiisi pi naris-hi tsi Dios qui bëhoxcana. Jatiroha cabo qui tiisi axëqui Dios, huashiyamahai ca ja nori quëshpi na. Mato raahayamaxëhi quiha, ma bënaquë no.

⁶ Jama, bëhoxhi tsi ja qui chitimiyoicana, mato qui ja ati ca ó pasohi na. Jaha pasoyamahai ca tsi xo toa yoshini tsi nia-niahacahai ca ianë ca choca jascaria.

⁷⁻⁸ Toca ca joni tsi xo rabë ca shina jaya cato. Jahuë quinia cahëtimaxëni ca tsi xo naa pë. Ibo Dios quima jahuëcara biti ó pasoyamati xo toca ca joni iquia.

⁹ Jabi ranixëti xo toa noitiria ca chahahuahai cato, Dios bësojo ax ja oquëhuahacani quëshpi na.

¹⁰ ¿Jënahuariahax raca rico ca ranina, Dios bësojo ax tsi mahitsa ca ja nori ca ja jismahacani iqui na? Huinocaxëhi quiha rico cato, nihi joa jascaria.

¹¹ Matoroco bari no tsi anomaria tsi xo bari huao. Joa mëshahi quiha. Jatsi mai qui paquëhi quiha joa. Yama tsi xo. Jabi toca tsi quëyohacaxëhi quiha rico ca ri, yonocohi na.

¹² Shoma tsi xo toa tënëhai ca joni, ja tanamahacaquë no. Ja tanamahacaquë tsi toa joni oquëhuaxëhi quiha Dios. Premio, naa corona jasca ca bëboxëhi quiha. Noicanaibo bësomaxëhi quiha Dios, ja yoani jascaria.

¹³ Jabi jochati pi tanamahacahi tsi “Ea tanamahi quiha Dios rë” iyamacana. Yoi ca ati ninihacatimaxëni tsi xo Dios ra. Jascaria, nohiria tanamayamahi quiha jochati.

¹⁴ Jama, jochati tanamahacahi quiha nohiria, yoi ca ó ja quëëquë no. Toca tsi ninihacahi quiha yoi ca ati. Jatsi ja qui jianahi quiha toa yoi ca ja acaina rë. Ja tsi xo toa noqui jochamahaina.

¹⁵ Jatsi anihhi quiha toa yoi ca ja acatsaina rë. Jatsi jochamahi quiha rë. Anixo tsi namëxëhi quiha. Toca tsi Dios quima aquëquëhi quiha rë.

¹⁶ Ma parahacayamano, ë noihai ca xatë bá.

¹⁷ Mana quima ax johi quiha jatiroha ca noqui acacani ca jahuë jia cabo. Naa shoma bo noqui aqui Dios ra, naa naipá ca huishti bo, oxë, bari, tihi cabo nëhohuanish cato. Rarinatimaxëni tsi xo Dios; jahuë jabi quiha. Bari, oxë, tihi cabo tsi xo rarina-rarinahaina, baquish-huahaina. Jama xo Dios. Rarinayamahi quiha. Mëstë xo.

18 Jabi jahuë shinaná tsi jahuë xocobo Diós noqui manëmaniquë ra, jahuë jabija ca Chaní no. Toca tsi jahuë xocobo paxaria cabo manëqui noa, jahuë-na bo ixëna. Ja nëhohuani ca jahuë bo tēquë oquë xo noa, Dios qui no acacani iqui na.

Jabija ca chahahuacanaibo

19 E yoahai ca ma cahëno, ëbë xatë bá. Mëri tsi Dios Chani nicati xo jatiroha cabo iquia. Shinahaxma pari tsi chaniyamacana. Caxatapiyamacana.

20 Caxapiquí tsi çjënahuariaxo raca Dios jabi jia ca ma jayana?

21 Japi jatiroha ca jabi yoi cato, jatiroha ca jocha, tihi cabo niacana. Niaxo tsi Dios Chani ma bino, naa mato shina ó banahacani cato. Ishimaxo tsi toa Chani ma biti xo. Mato shina xabahamati Chani tsi xo naa ra.

22 Dios Chani nicaxo tsi ja yoahai ca acahuë. Mamë paraqui mato pë, jahuë yoba ma ayamaquë no, nicaxo na.

23 Mahitsa bëisiti tsayahai ca jascaria tsi xo toa toca ca nicahai cato. Jahuë bëmana tsayahi quiha.

24 Tsayaxo tsi jahuë jaria yoi ca shina-bënotapihi quiha pë.

25 Jama, rani-ranixëhi quiha toa Dios Chani tsayahai cato, naa jahuë yoba acai cato. Jocha quima paquëmahai ca tsi xo Dios Chani ra. Toa yoba no nicati xo. Nicaxo tsi no shina-bënoyamano.

26 Jabi “Chahahuariaquia” i nohiria mitsa. Jama, yoi ca pi chaniquí tsi jamë parahi quiha. Mahitsa tsi xo ja chahahuahaina iquia.

27 Jia pi chahahuahi tsi bënë imanish cabo, yoma bo, tihi cabo ó bësoxëqui noa tia, ja biniacaquë no. Jia pi chahahuahi tsi quiniaxëqui noa, jochahuaxëni cabá noqui yoshihuayamano iquish na.

2

Oquë tsi rico cabo ó bësoyamacana

1 Nohiria bo pi mëbiquí tsi jato oquëxhuayamacana, nohiria huëtsa oquë ja nori quëscahuquí na. Çjënahuariahax raca ma tocana, Jesucristo, naa noba Ibo-iboria chahahuahi na. Anoma quiha.

2 Jabi mato arati xobo qui rico ca jicomitsa. Oro ca mëquëraati, sahuëti jiaría cato, tihi cabo sahuë johi quiha. Jasca, ja bëta noitiria ca joni jicomitsa jaa ri, naa raiti chëquë jaya cato.

3 Ja jicocaquë tsi sahuëtiria jaya ca ma otocasmitsa, oquë ja nori quëscahuquí na. Jaha tsi “Naa oquë ca tsahoti tsi tsahotsina” iqui mato pë. Jama, “Toá tsi tsahohuë ra. Napatá tsi tsahohuë” iqui mato rë noitiria ca qui.

4 Tocapiquí tsi çrabë ca maxo bo, naa huësti ca oquë cato, huësti ca iriama cato, ayamayacanaí? ÇAnoma ni toca ca ma acatsaina? Anoma quiha.

5 Ea nicaparahuë, ëbë xatë bá. ÇNoitiria cabo Diós biyamayamani, oquëhuaxëna? Dios qui copixëni tsi xo toa ja chahahuacanaína iquia. Diós jato biniquë ra. Ja otohai cató ca jahuë bo jato qui acatsi quiha ibohuati, “Tocaxëquia ëa noicanaibo bax na” i ja ni quëshpi na.

6 Jama, naa noitiria ca joni bërabihuquí mato pë. Mato nicaquia. ÇTsohuë ni toa mato qui yosicanaibo ra? ÇChama bo qui mato boyamayamacahi ni toa rico cabo? ÇMato qui quësoyamayamacahi ni?

7 Jasca, jato tsi xo toa Cristo janë, naa ma banahuahai ca janë pasomaha chanicanaibo iquia.

8 Jaha bësoya. Quënëhacanih cabo ó ca yoba oquëria ca ma ati xo iquia. Toa yoba pi ma nicano tsi anomariaxëhi quiha ma acaina. Jabi “Mabë xatë bo noicana, mamë ma noihai jascaria” ii quiha toa yoba ra.

⁹ Jama, oquë tsi huësti ca nohiria pi otohí tsi jochaqui mato. Tocapimano tsi mato qui quësohi quiha Dios Chani. “Jocha tsi xo toa” ii quiha.

¹⁰ Tsayacahuë. Jatiroha ca Dios yoba pasomaha jochahi quiha toa Dios huësti roha ca yoba nicayamahai cato.

¹¹ ¿Jasca, yoba Ibo pasomaha jochamayamahi ni? “Joni ayamahuë” inish ca tsi xo toa “Joni huëtsa ahui biyamahuë” inish ca jasca cato. Jabi joni huëtsa ahui ma biyamamitsa. Jama, joni pi aqui tsi Dios pasomaha jari jochahi quiha.

¹² Jatsi quiniacaxëcahuë. Jia ca chanicana iquia. Jia ca acana, Dios yobá tsi ma copihacaxëhai quëshpi na. Jocha quima noqui paquëmahai ca yoba tsi xo naa.

¹³ Jabi ma noipiyamano tsi mato noiyamariaxëhi quiha Dios ri, nohiria bo ja copixëquë no. Jama, ma noipino tsi mato shinaxëhi quiha Dios. Dios copi qui raquëyamaxëqui mato ra.

Jabi jia ca jayahaina

¹⁴ Jatsi quiniacaxëcahuë. Jia ca pi ma ayamano tsi mahitsa tsi xo ma chahahuahaina iquia, ëbë xatë bá. Mahitsa tsi xo “Chahahuahaina” i ma aina. ¿Jënahuariaxo raca Diós mato xabahamana, toca tsi ma chahahuahaina no?

¹⁵⁻¹⁶ Jabi noitiria ca xatë ma bëchamitsa, naa raiti yama cato, paxnahai cato. Toa nohiria pi ma mëbiyamano tsi ¿mahitsa ma ni mato chani, naa “Jia tsi catá. Mimë yohohuë. Mimë sëyahuë” i ja qui ma quë no?

¹⁷ Jascaria, mahitsa tsi xo Dios qui ma chitimihaina, nohiria ma mëbiyamahuë no. Toca ca chitimihai ca tsi xo bësoyama, mahitsa quiha.

¹⁸ Jabi ¿jënixëhi ni maí ca nohiria bo toca ca chahahuahai ca tsayahax na. “Mia tsi xo toa chahahuarohahaina pë. Ea ti tsi xo toa nohiria bo mëbihaina ra” iyamayamacaxëcahi ni? “Chahahuahai ca ë nori ca mato jismaxëquia, nohiria bo ë mëbihai cató no. ¿Mato tsa ni? ¿Jënahuariaxo raca chahahuahai ca ma nori ca ma jisma, nohiria bo mëbiyamapiquí na” icaxëcani quiha. Jabi tocaxëcani quíha pë, mëbiyamahai ca chahahuahai ca yoati na ra.

¹⁹ “Huësti ca Dios yoi chahahuahai noa ra” ¿ii ni mato sa? Jabi jënima tsi xo toa ma yoahaina. Raquëhi tsi tocacani quiha yoshi bo ri iquia, mahitsa ja yoacanai ca nori.

²⁰ Jisa yoyoxëni ca cahëtimaxëni cabá. Mahitsa tsi xo toa Dios qui ma chitimihaina ra, jia ca ma ayamaquë no. Anoma quiha.

²¹ Noba naborëquëbo Abraham no tsayano ra. Altar ó tsi jahuë baquë Isaac ja janani quiha, acacati, naa Diós bënani jascaria. Jabi toca tsi Abraham mëstëhuahacani quiha, ja ani cató no. Dios qui jia ini quiha ja anina iquia.

²² ¿Tsayayamacanai? Altar ó tsi jahuë baquë ati janapama tsi jia tsi Dios qui ja chitiminiquë. Toca tsi yonoconabëquiniquë ja chitimihaina, ja acaina, tihí cabo. Ja ani cató tsi jatihuahacani quiha Dios qui ja chitimihaina.

²³ Ja tsi xo toa “Dios qui jia ini quiha toa ja anina ra, naa Josué yamabá raani ca jotamiscanaibo ja jonëmanina. Jonëmaxo tsi quiha quinia huëtsa tsi jahari jato ja raaniquë, ja acacayamacano iquish na.

²⁴ Jisi. Ja acai cató tsi mëstë tocachacahi quiha nohiria, ja chitimihai ca roha ja nomari.

²⁵ ¿Japa Rahab yamabo, naa joni mëtsaxëniiria cato? ¿Ja ani cató tsi mëstë ja tocacaca-yamani? Dios qui jia ini quiha toa ja anina ra, naa Josué yamabá raani ca jotamiscanaibo ja jonëmanina. Jonëmaxo tsi quiha quinia huëtsa tsi jahari jato ja raaniquë, ja acacayamacano iquish na.

26 Japi jia ca ma ayamano tsi bēsoyama ca mahitsa tsi xo toa ma chitimihaina iquia. Shina yama ca yora jaharisi tsi xo toca ca chitimihaina; chamayama.

3

Noba jana bo

1 Ichariama ixēti xo mato ó ca tiisimacanaibo iquia, èbē xatē bá, nohiria bo oquē tsi noqui rēquēninicanaibo Diós copixēhai quēshpi na.

2 Noba janá tsi jochaqui noa rē, noqui tēquēta. Huēstima tsi xo toa noba jana jochahaina rē. Jahuē janá pi yoi ca yoayamahi tsi jochayamahai ca mēstēxéniria ca nohiria tsi xo toa iquia. Jahuē yora xatē bo tēquē chitiati mētsa xo, jochayamati.

3 Jabi caballo jana xara freno, naa rēboohati janaqui noa. Toca tsi jahuē yora rēboohabonaqui noa, naa no cacatsai ca quiniá no.

4 Jasca, barco ri. Pistiama tsi xo toa jahuē yora. Chamaxēni ca yoshiní tsi raahacahi quiha. Jama, chiboohati pistiá tsi rēboohaqui quiha ibo, ja cacatsai ca quiniá no.

5 Jasca, pistiaria tsi xo toa noba jana ri, chama jaya ca racana ra.

6 ¿Japa chihí jana? Anomaria ca xabaca ca chihí tsamiti mētsa tsi xo toa chihí jana pistia iquia. Toca xo noba jana yoi ri. Anoma quiha. Noba jabi tēquē yoshihuati mētsa xo ra. Noba yora xatē bo oquē tsi xo toa ja yoi ca acaina, tēnētiya quima jahuē chama ja bichi iqui na.

7 Jabi yohina raēhuati mētsa xo joni bo. Jasca, isa bo, rono bo, sanino, tihí cabo raēhuati mētsa ca xo. Ja raēhuahacayocani quiha.

8 Jama, yama tsi xo toa jahuē jana raēhuati mētsa cato iquia. Yoixēni tsi xo toa noba jana ra. Pasimahacatimaxēni quiha. Pahēxēni ca rono jana jascaria tsi xo toa ja acaina.

9 Noba janá tsi Dios oquēhuaqui noa. Jasca, noba janá tsi noba xatē, naa Dios jariá tsi nēhohuahacanish ca ocahuaqui noa pē.

10 Jasca ca janá tsi yoi cato, jia cato, tihí cabo chaniqui noa pē. Anoma quiha. No tocayamano, èbē xatē bá.

11 ¿Paó tsi huahuabēquinahi ni jēnē jia, jēnē yoi cato? Iyamahi quiha.

12 ¿Jēnahuariaxo raca dos ca bimi jamēri ca jihuí saihuana, èbē xatē bá? Jahuē noma bimi roha saihuahi quiha. Jasca, jihuí bimi saihuatimaxēni tsi xo uva nishi ri. Jascaria, paó tsi huahuabēquinayamahi quiha jēnē jia cato, jēnē yoi cato ra. Japi noba janá tsi yoi ca chanihi tsi ¿jēnahuariahax jia tsi no chanina?

Jabija ca tiisi

13 ¿Toá tsi mato xērēquē ma ni tiisi-tiisiria cato? Jatsi jahuē jabi jia ca ja jismano, jia ca ja acai cató no. Jahuē tiisí tsi ishima tsi nohiria bo ja mēbixēti xo iquia.

14 Jama, caxahax pi mato xatē bo qui yosanahi tsi “Tiisi xo noa” iyamacana ra. “Oquē xo noa” iipiquí tsi jabija ca tiisi jayama xo mato ra. Quiahai ca tsi xo toa.

15 Dios quima joyamahi quiha toca ca tiisi ra. Nohiria ba tiisi roha xo toa. Mato noma jabi quima johi quiha. Yoshi tsi xo toca ca tiisi ibo iquia.

16 Anoma tsi xo mabē xatē bo qui yosanahaina. Jasca, anoma tsi xo mamē ma oquēhuahaina. Tocapimano tsi anomariaxēhi quiha toa mato xērēquē ca iquinhaina, jatiroha ca yoi ca acai ri.

17 Jama, Dios mana ca tiisi tsi xo yoi yama. Jayapihi tsi iquinayamaxëqui mato. Ishima ixëqui mato. Toa tiisi pi jayaquí tsi Dios yoba nicaxëqui mato. Nohiria noixëqui mato. Huëtsa bo mēbixëqui mato. Shina rarinamahai ca iyamaxëqui mato. Paraxoma tsi Dios Chani yoayoixëqui mato.

18 Jasca, jia tsi xo toa nohiria rabēnamacanaibo. Jato iqui tsi jia tsi racanabëquiti mētsa xo nohiria bo ra. Jatsi oquë tsi xo toa nohiríá jia ca acaina jabë xatë bo bax na.

4

Mai ca jabi ya rabēnahaina

1 ¿Jēnihax tsi iquinabëquicanai rē? ¿Jēnixo tsi joi mēracanai rē? Mato noma jabi tahēhax tsi huēstima tsi xo toa jaha ma quēēhaina iquia.

2 Binoma ca jahuë bo ó quēëqui mato pë. Jatsi jahuë ibo acasqui mato pë bixëna. Nohiria huëtsa ba jahuë bo ó quēēmíxëni xo mato. Biyamapiquí tsi joi mēratsaqui mato rē, bicasquí na. Jama, jaha ma quēēhai ca biyamaqui mato, ma bēhoxyamahai iqui na.

3 Jasca, Dios ma nicano tsi mato qui ayamahi quiha, anoma ca ó ma quēēhai iqui na. Mato noma jabi quëshpi roha tsi bicasqui mato pë; mamë ranihuahacati roha nori.

4 Maí ca jabí-naxëni xo mato pë, naa joni huëtsa ya jobonacatsai ca ahui jascaria. Maí ca jabi pi noihi tsi Dios pasomaha xo mato. Maí ca jahuë bo, maí ca jabi bo, tihi cabo pi noihi tsi ¿jēnahuariahax raza Dios rabëti bo imana?

5 Quiniacaxëcahuë. “Ranoxëni tsi xo toa no nohó ca bēsohai ca Espiritu Santo” ii quiha Quēnēhacanish cabo. Yoi ca pi ma ano tsi cahëhi quiha.

6 Jasca, yoi ca ó pi no quēëno tsi jahuë chamá tsi noqui mēbihi quiha Dios no jochayamano iquish na. “Jamë oquëhuaxëni cabo pasomaha xo Dios; jama, noitiria cabo mēbiti nori” ii quiha Quēnēhacanish cabo.

7 Jatsi Dios qui mamë mēacana. Yoshi pasomahacana. Tocapimano tsi mato quima jabaxëhi quiha.

8 Dios qui basimacana. Ja qui pi ma basimano tsi mato qui basimaxëhi quiha jaa ri. Mato jabi yoi ca bahuëcana, dos ca shina jaya cabá. Jia ca ó roha quēëcana.

9 Cohuëcana, yoi ca ma ani quëshpi na. Aracahuë. Huinicahuë. Jasca, aracanaibo manëxëti xo toa tsiricanaibo. Cohuëxëni cabo manëxëti xo toa ranicanaibo iquia.

10 Ibo Dios bēsójó tsi mahitsa ca ma manëno tsi mato oquëhuaxëhi quiha Dios. Mato mēbixëhi quiha.

Mabë xatë bo ocahuahaina

11 Mabë xatë bo ocahuayamacana, ëbë xatë bá. Jabi Dios yoba pasomaha chaniqui mato rē, mabë xatë bo ma ocahuaquë no. Dios yoba ocahuaqui quiha jabë xatë ocahuahai cato iquia, “Noinacana” i jahuë yoba ai iqui na. “E qui yoi tsi xo toa yoba” iipiquí tsi Dios yoba ocahuaqui mato ra. Tocapiquí tsi nicayamaqui mato. Toca tsi “Dios yoba oquë xo noa” iqui mato pë.

12 Huësti ca roha tsi xo toa nohiria bo qui yoba anish cato ra. Jasca, huësti ca roha tsi xo toa nohiria bo Copiti Ibo-iboria, naa noqui xabahamatí mētsa cato. Jahuësti tsi xo toa nohiria quëyoti mētsa cato. Jatsi quiniacaxëcahuë. ¿Jēnahuariaxo raza mabë xatë bo ma ocahuana?

13 “Jaboqui, huëaquë ma ni, naa yaca qui caqui noa ra, yonocohi na” ¿ii ni mato pa? “Toa xo tsi huësti año raaxëqui noa parata bixëna” ¿icanai sa? Ea nicaparicahuë, tocacanaibá.

14 ¿Jënahuariaxo ma ashariti ca ma cahëna? Cohi jascaria xo noa ra. Jisiquihax tsi yamatapihi quihá. Toca xo no bësohai ri.

15 Jama, Ibo Dios qui pi jiano tsi “Tocaxëquia, nëcaxëquia, bësopihi na” i no ti xo. Jënima tsi xo toa no yoahaina.

16 Jama, mamë oquëhuaqui mato pë, “Nëca tsi axëquia ra” i ma quë no Dios shinahaxma. Toca ca chanihai ca tsi xo anoma iquia.

17 Jabi jia ca pi ati cahëhi tsi jochaqui mato ma ayamaquë no.

5

Noitixëhi quihá rico cabo

1 Ea nicaparicahuë, mato rico ca nohiria bá. Aracahuë iquia. Huini-huinicahuë iquia. Tsëquëti basima tsi xo toa ma tënëhaina ra. Noitiria xo mato.

2 Jaboqui mahitsanahi quihá mato parata. Mahitsa tsi xo toa mato sahuëti copixëni cabo, naa jotoró pini ca sahuëti jascaria.

3 Pohinahi quihá mato plata, mato oro ri. Toa pohí tsi jismahacaxëhi quihá mato huashicoxëni ca jabi iquia. Parata jascaria quëyohacaxëqui mato ra. Jasca, ma catiahai ca copixëni ca jahuë bo tahëhax tsi copihacaxëqui mato ra. Jaroha ca barí tsi anomariaxëhi quihá toa mato pasomaha catiaha ca copi iquia.

4 Mato yonati ba saldo bo chitiaqui mato pë. Mahitsa mato bimi bëro tësacani quihá ra. Jato joi nicacahuë. Mato qui quësocani quihá ra. Jabi jato joi nicahi quihá Ibo-iboria ca Dios ra.

5 Rani tsi huëstima ca año bo raaqui mato nëa mai xo na. Jaboqui narisyamaqui mato. Huëstima tsi xo toa mato ranihuati jahuë bo. Xoaxëni ca chanco jascaria xo mato. Mamë roha shinaqui mato pë. Jaha bësopa. Chanco jascaria tsi xoaqui mato, tëpasti barí quëshpi na.

6 Mato ti tsi xo toa shinajiaxëni ca acasanaibo. Mato ti tsi xo toa jato ati ibo bo iquia. Chamayamaca xo rë, mato jënëmaxëna.

Yosanayamahaina – Bëhoxhaina

7 Yosanayamacana, ëbë xatë bá. Basima tsi xo noba Ibo johaina iquia. Huai ibo tsayacahuë. Yosanayamaquí tsi tësatiya manahi quihá. Jasca, oi ó pasohi quihá banahax na.

8 Yosanayamacana. Chamacana, basima tsi Ibo johai ca nori quëshpi na.

9 Jasca, quësonabëquiyamacana, ëbë xatë bá, Diós mato copiyamano. Tsëquëti basima xo toa ja copihaina ra.

10 Jabi Dios Chani yoanish caba jabi tsayacahuë. Tënëpama tsi ja yosanayamacani quihá.

11 Ma shina-bënoyamano. Shomahuahacahax cabo tsi xo toa tënë-tënëhax cabo iqui noa. Jabi tënëniquë Job yamabo. Tënëhi tsi ja yosanayamani quihá. Jarohari tsi Diós toa joni shomahuaniquë. Tihi ca jahuë bo cahëqui mato iquia. Ja iqui tsi shinajiaxëni ca xo Dios iqui noa. Noiquí tsi Job yamabo ja shomahuariani quihá.

12 Jasca, mahitsa tsi Dios janë iyamacana, ëbë xatë bá. Chanihi tsi “Dios bësojo xo tsi mia parayamaquia ra” iyamacana. Naipa, mai, jahuëcara ca huëtsa cato, tihi cabá tsi jurar-ayamacana chaniquí na. “Aquia” iquí tsi mato

joi ma jatihuati xo. “Ayamaquia” iquí tsi mato joi ma jatihuati xo. Tocapihi tsi quësohacayamaxëqui mato.

¹³ ¿Tsohuë ni toa tënëhai cato? Dios qui ja bëhoxti xo. ¿Tsohuë ni toa ranihai cato? Ja quëquëno. Dios ja oquëhuano.

¹⁴ ¿Toá ma ni mato iquicanaibo? Tsohuëcara pi iquiyoino tsi yosibo ja bax quënacana, ja bax bëhoxti. Bëhoxquí tsi ja qui xëni japacana Ibobá janë no.

¹⁵ Ma chitimipino tsi jënimahuahacaxëhi quiha toa iquihai cato, naa ma bëhoxhai cato. Jasca, masahacaxëhi quiha toa ja ani ca jocha bo ri.

¹⁶ Jatsi mato jocha bërohuanacana. Bëhoxcana jënimahuahacati. Chamaxëni tsi xo toa mëstëxëni ca joni bëhoxhaina.

¹⁷ Jabi noqui jascaria Elías yamabo iniquë. Dios qui ja bëhoxrianiquë oi iyamano. Jatsi tres año y medio no tsi yama oi ini quiha.

¹⁸ Jatsi ja bëhoxtëquëniquë. Jatsi anomaria oi ini quiha. Saitëquëtsi bimi ni quiha.

¹⁹⁻²⁰ Jabija ca quima pi mato ó ca huësti ca casono tsi toa nohiria mëbiriaxëti xo toa jahuë jocha quima casomapihai cato. Jahuë yoi ca quinia bo quima pi jochahai ca bësomaquí tsi toa nohiria xabahamahi quiha. Tënëtiya qui cayamaxëhi quiha ra. Toca tsi masahacaxëhi quiha jahuë huëstima ca jocha.

Primera Carta Del Apostol San Pedro

¹ Naa chani quënëhai ca Pedro ca ëa xo naa. Ea Jesucristó biniquë jahuë Chani yoati ibo iti. Jasca, naa chani raaquia carayanaba mai ó ca chahahuacanaibo qui, naa Ponto, Galacia, Capadocia, Asía, Bitinia, tih ca mai qui pacanamahacaniish cabo qui.

² Jabi jahuë shinaná tsi Diós mato biniquë ra. Bixo tsi mato ja mështëuaniquë Espíritu Santó no. Ja tocani quiha jahuë baquë Jesucristo ma nicano iquish na. Jasca, jahuë Baquë jimí tsi mato bahuëcatsi quiha. Ma shomahuahacano ra. Jia tsi ma rani-raniriano.

No xabahamahacahaina

³ Dios, naa noba Ibo Jesucristo Jahëpa qui “Gracias” i no ti xo ra. Anomaria tsi xo toa noqui ja noihaina. Noqui ja xabahamaniquë rësonish caba iti quima jahuë Jesucristo ja tëroni cató no. Ja iqui tsi mahitsa ma xo toa ja qui no chitimihaina.

⁴ Jasca, bësopama tsi noba copi jia ca ó pasoqui noa, ibohuaxëna. Quëyohacatimaxëni ca janacatimaxëni ca copi-copiria tsi xo naa. Naipá tsi xo ra. Jasca, toá tsi mato copi ó bësóhi quiha Dios mato bax na.

⁵ Jasca, ja qui ma chitimihai cató tsi jia tsi mato otohí quiha Dios jatiroha ca barí no. Jatsi xaba rëso tsëquëno tsi mato bixëhi quiha. Toa barí tsi jisiquimahacaxëqui jatiroha ca no bax Diós rohahuahaina ra.

⁶ Ranitsicana no bax ja acai ca iqui na. Jaboqui pistia cohuë ma imitsa, chahuayamacanaibá mato tënëmaquë no.

⁷ Jama, jënima tsi xo toa mato ja yosicanaina iquia. Toca tsi jismahacaxëhi quiha mato jia ca jabi yoi cató ra. Ja tsi xo toa jaboqui tanamahacahi quiha Dios qui ma chitimihaina, ma parayamahai ca jismahacano iquish na. Chihí tsi tanamahacahai ca oro jascaria tsi tanamahacahi quiha mato ri. Jaquirëquë mato oquëhuaxëhi quiha Dios ra. Jahuë baquë Jesucristo jono tsi jia tsi mato ocahuaxëhi quiha. Jasca, toa barí tsi mato qui chama axëhi quiha.

⁸ Jasca, anomaria tsi xo toa Jesucristo ma noihai ri, mato bëroma ja iquë ri. Tsayahaxma ri tsi ja qui chitimiriaqui mato ra. Ja iqui tsi rani-raniqui mato. Yoanoma tsi xo toca ca no ranihaina iquia.

⁹ Jatsi ranihi tsi jahuë rëso ó pasoqui mato ra, naa ma xabahamahacaxëquë no. Jabi tocaqui mato ra, ja qui ma chitimihai iqui na.

¹⁰ Nicaparicana. Siri tsi quiha noba naborëquëbá, naa Dios Chani yoati ibo bá Quënëhacaniish cabo tsaya-tsayaniquë, noqui xabahamaxëhai ca xaba cahëcasquí na. Tsaya-tsayaxo tsi quiha toa xaba yoati tsi ja quënëcaniquë, cahëyoixoma.

¹¹ Jatsi, Cristó tënëxëhaina, jaquirëquë ja bësotëquëxëhaina, tih cabo ja quënëcani quiha, jato shina qui Cristo shina chanini nori iqui na. Ja iqui tsi “¿Jënipixëhi ni naa sa?” i jaca ni quiha shinahi na.

¹² Tsayaxo tsi quiha mato bax ja cahëcani ca ja quënëcaniquë mato mëbixëna, jató-na nomari. Tih ca tsi Diós jato jismani quiha quënëti. Jasca, jaboqui toa jasca ca jahuë bo mato yoahi quiha Dios Chani jia ca yoati ibo bo ri. Nai ax raahacaniish ca Espíritu Santó tsi mato qui ja chanicani quiha. Jabi naa jahuë bo cahëcascani quiha ángel bo ri.

No quēnahacanina mēstē ca jabi no jayano iquish na

¹³ Toa iqui tsi mato shina rohahuacana jia ca ati. Jaha bēsocana. Mato shomahuaxēhi quiha Dios ra, jahuē baquē Jesucristo jisiquixēquē no. Toa ó ma pasoxēti xo ra.

¹⁴ Jasca, quiniacaxēcahuē. Dios cahēnox pari tsi yoi ca jabi ma jaya-paoniquē. Jama, jaboqui jabija ca cahēqui mato. Jaha tsi toa quinia siri qui jahari bēsoyamacana. Dios ma nicaxēti xo, jaboqui jahuē xocobo ma nori iqui na.

¹⁵ Jabi mēstē tsi xo Dios ra, naa mato quēnanish cato. Jatsi jatiroha ca ma acai cató tsi mēstē ca jabi jayacana mato ri.

¹⁶ Jasca, “Mēstē icana, mēstē ē nori quēshpi na” ii quiha Dios Quēnēhacanish cabo ó no.

¹⁷ Jatsi quiniacaxēcahuē. Nohiria bo copixēhi quiha Dios ra jahuē mēstēxēni ca quiniá no. Copihacaxēcani quiha jatiroha ca ja acanaí ca quēshpi na. Jatsi ja qui ma chahahuaxēti xo, naa maí tsi bēsoquí na. Jasca, ja qui ma raquēxēti xo, “Jahépá” i ja qui ma quē no.

¹⁸ Shinaparicana. Anomaria ini quiha toa mato quēshpi tsi Diós copinina ra, naa mato ja xabahamaniquē no. Mato naborēquēbá jabimani ca mahitsa ca jabi bo quima mato ja paquēmani quiha. Paquēmaxo tsi yoinahai ca parata, oro, tihí cabo ja ayamani quiha mato copixēna.

¹⁹ Jama, oquēria ca Cristo jimi ja ani quiha. Rēsopama tsi Dios qui acacanish ca oveja ofrenda jascaria jahuē Cristo ini quiha, naa chēquēpistia yamaria inish ca oveja jascaria. Yama ini quiha jahuē jocha ra.

²⁰ Jabi mai nēhohuahacanox pari no tsi Diós jahuē baquē Cristo bini quiha noqui ja shomahuano iquish na. Jaboqui jisiquihi quiha naa jahuē bo tēquē, xaba rēsó no.

²¹ Ja iqui tsi Jesu bēsotēquēmanish ca Dios qui chitimipiqui mato ra. Jaboqui Cristo oquēhuanish ca Dios qui roha chitimiqui mato ra.

²² Tsayacahuē. Jabitihuahacanicuē mato jabi, jabija ca ma nicani iqui na. Ja iqui tsi mahitsa ma xo toa mabē xatē bo ma noihaina. Jaha tsi mato shinaná tsi noinacana paraxoma.

²³ Tsayacahuē. Jaboqui jabi paxa ca jaya xo mato ra, ma cotēquēni iqui na. Mato qui toa jabi paxa ca mato rēsohai ca nabá ayamani quiha. Jama, ma jabitihuahacani quiha, Dios i-ipaohai ca Chaní no.

²⁴ Jabi tocahi quiha Quēnēhacanish cabo ri:

“Jatiroha cabo tsi xo huasi jascaria.

Chonihí quiha.

Ririquihí quiha jahuē joa ri.

²⁵ Jama, Ibobá Chani tsi xo toa i-ipaohaina ra.”

Jabi naa Chani tsi xo toa mato qui yoahacanish ca Chani Jia cato ra.

2

¹ Dios Chani iqui tsi ma acai ca yoi ca niacana ra. Ma parayamano. Dos ca jabi bo jayamacana, naa huēsti ca jia, huētsa yoi, tihí ca bá tsi nohiria bo paraxēna. Anoma quiha. Jasca mato huētsa jahuē bo ó quēēmisyamacana. Jasca, ranimisyamacana. Tihí cabo tsi xo anoma cato.

² Jama, Dios Chani ó quēēcana, naa cobēna ca baquē xoma ariacatsai jasca cato. Dios Chani tsi xo toa noqui shinahamayoihaina iquia.

³ ¿Jabi toca tsi Diós mato shomahuayamayamani?

Noba maxax tsi xo Cristo

⁴ Ibo qui bëcahuë, naa noqui xabahamati Maxax icanai cato. “Mahitsa tsi xo toa Maxaxa” ii quiha nohiria bo rè têtiahi na. Jama, naa Maxax Diós biniqué ra. Ja qui copixëniria xo.

⁵ Jabi maxax bo jascaria xo noqui chahahuacanaibo ri. Noqui ri bicatsi quiha Dios ra, naa maxax xobo acai ca joni jascaria. Oquë ca maxax bo bixo tsi huësti ca maxo-maxoria acatsi quiha Dios, naa xobo-xoboria acacahai jascaria. Noqui rohahuacatsi quiha jahuë arati ibo ba maxo iti. Toca tsi ja qui oquë-oquëria ca ofrenda bo aapixëqui noa, noba Jesucristó no. Ja iqui tsi jaboqui Dios qui basimapiqui noa ra.

⁶ Jabi toca ca noqui yoahi quiha Quënëhacanish cabo ra: “Sion xo tsi oquë-oquëria ca Maxax janaquia jahuë papoto aquí na. Copixëniria tsi xo naa Maxaxa ra.

Bërabipistiyamariaxëhi quiha naa Maxax qui chitimicanaibo” ii quiha.

⁷ Jabi naa Maxax icanai ca ó quëëriacani quiha chahahuacanaibo, jama, chahahuayamacanaibo qui mahitsa ja nori rè. “Oquëria ca maxax ja iqui quiha naa yosibá niaha ca Maxaxa ra” ii quiha Quënëhacanish cabo.

⁸ Jasca,

“Nohiria bá yoshihuahai ca Maxax tsi xo naa” ii quiha.

Ja yoshihuahacani quiha ra, Dios Chani ja nicacasyamacani iqui na. Jato shinari ja ini quiha.

⁹ Jama, Diós mato biniqué ra, oquëria ca nohiria bo iti, naa arati ibo ba maxo iti. Ma aquëquëmahacani quiha Dios mëstë ca nohiria bo iti. Jasca, ma aquëquëmahacani quiha Diós acai ca jiaria ca jahuë bo nohiria bo yoati. Jabi tsëmo quima mato tsëcanish ca Dios tsi xo naa ra. Huëa ó ca mato jananish ca ma oquëhuano.

¹⁰ Dios nohiria bo ma iyamapaoniqué; jama, jaboqui jahuë nohiria bo ma nori. Dios noihai ca ma cahëyamapaoniqué, jama, jaboqui shomahuahacahax cabo ma nori.

Dios bax no yonocoxëti xo

¹¹ Mato yobaparcasquia, ëbë xatë bá. Naa maí tsi bësopama tsi carayanabo roha xo noa. Noba iti yoi ma xo ra. Ja iqui tsi mato shina pasomaha nianahai ca jocha quima basicana. Anoma quiha.

¹² Jasca, chahahuayamacanaibo ya racanabëquiquí tsi jabi jia ca jayacana. Jatsi mato pi ja ocahuacano tsi jato qui bëroriixëhi quiha jia ca ma acana ra. Jasca, Cristo jono tsi ma acai ca quëshpi tsi Dios qui “Gracias” icaxëcani quiha jato ri ra toa barí no.

¹³ Jasca, Ibo iqui tsi gobierno yoba tëquë nicacana. Maí ca chama-chamaria ma nicaxëti xo. Jatiroha ca ó bësohi quiha.

¹⁴ Jasca, ja raahai ca prefecto bo ma nicaxëti xo. Ja raahacacaquë yoyocanaibo copiti, jia cabo mëbiti.

¹⁵ Jatsi jato yoba nicacana. Dios jaha quëëhai ca tsi xo toa. Tocapimano tsi pasicaxëcaqui. Mato ocahuapiyamaxëhi quiha toa yoyohai ca joni bo, jia ca roha ma acana ca quëshpi na.

¹⁶ Jabi huësti roha tsi xo toa mato yonati ibo yoi cato, maí ca chamabána ma nomari. Jama, tsëquëma xo mato, mato maí ca chama bá yoba chahahuayamati, yoyoti. Dios yonati yoi bo ma nori iqui tsi quiniacaxëcahuë jabi jia ca jayaxëna.

¹⁷ Jatiroha ca joni bo noicana. Mabë xatë bo noiyoicana. Dios qui raquëcana. Maí ca chama-chamaria chahahuacana. Tihí ca tsi iquia yobahi na.

Chama bo qui nicahaina

¹⁸ Mato chama bo nicacana, yonati bá. Jabi bëro tsi xo toa mato chama bo chahahuahaina, shinajiaxëni cabo ja icaquë no. Jama, jato chahuacana ra, yonamixëneria ja icaquë ri.

¹⁹ Mahitsa pi mato ja tënëmacano tsi mato shomahuaxëhi quiha Dios, jahuë shina ati ó ma quëquë no.

²⁰ Jama, yoi pi ma ano tsi, ¿jënahuariaxo Diós mato shomahuana, mato ja tënëmacaquë nó?

²¹ Tënëti Diós mato quënani quiha, mato bax Cristó tënëni iqui na. Anomaria ca quinia noqui ja ani quiha banahuati. Jatsi no tocaxëti xo noqui ri.

²² Jochapistiyamariajaniquë. Quiapistia-yamariajaniquë.

²³ Noba Ibo ja ranicaquë tsi quiha ja quëbiyamaniquë. Tënëqui tsi ja roamisyamaniquë. Jama, Jahëpa Dios qui ja chitimiyoiniquë, naa mës-tëxëni ca Copiti Ibo-iboria cato. Tih ca tsi ja ini quiha.

²⁴ Jasca, jamë xo tsi jahuë yorá tsi noba jocha ja boyoniquë cruzo xo na, jocha qui no rësono iquish na, mës-tëxëni ca jabi no jayano iquish na. Ja tsacahacani cató tsi no jënimahuahacaniquë ra.

²⁵ Jabi bënohai ca janyama ca bocanai ca oveja jascaria tsi ma i-ipaoniquë. Jama, jahari mato Obëso ca qui ma bëcaquë, naa mato shina Obësoti Ibo qui.

3

Ahui bo jatsi bënë bo

¹⁻² Jasca ca quiniá tsi jato bënë bo ahui bá nicaxëti xo ra. Tocapijancano tsi jato jabi jia ca tsayacaxëceni quiha jato bënë bo. Jasca, jato qui chanixoma tsi Ibo qui jato Dios Chani chahuayamacanai ca bënë bo bëbocaxëceni quiha, tocaquí na. Jato qui jia ca jato ahui bá acanai ca tsayahax tsi ranicaxëcaqui.

³ Jasca, quiniacaxëcahuë, ahui bá, ma jianaquë no. Mato boo ma jiahuahaina, mato moyo bo, parata bo, raiti bo, tih cabá tsi jianayamacana iquia. Sahuëti ca jahuë bo roha tsi xo naa.

⁴ Jama, jianahi tsi oquë tsi xo toa mato shina ma jiahuahaina. Oquë tsi xo toa ishima ca shina jiaxëni ca jabi jayahaina iquia. Toca ca jabi tsi xo toa Dios qui copixëneria cato, ahui bá.

⁵ Toca tsi noba naborëquëbo yamabo jianapaoni quiha, naa Dios qui chitiminish ca yoxa bo. Toca tsi jianaxo tsi quiha jia tsi jato bënë bo ja nicanipaocaniquë.

⁶ Jabi toca tsi Sara yamabo i-ipaoni quiha. Jahuë bënë Abraham yamabo ja nica-nicani quiha. Nicahax “Noho íbobá” i ja qui ja paoni quiha, ja qui chanihi na. Jatsi jahuë chahitaxocobo yoi bo xo mato, jia ca pi ma ano tsi, Dios, mato bënë bo, tih cabo qui ma raquëpiyamano.

⁷ Jasca, mato ri joni bá. Jia tsi mato ahui bo mëbicana, jato bëta racabëquinaquí na. Tsayacana. ¿Joni bo jaharisih ni jato coshi pa? Iyamahi quiha. Jama, mato bëta jaharisi tsi xo toa Dios quima ja bicainaina, naa Diós mato noihaina, mato ja bësomahaina. Jatsi jato mëbicana, ma bëhoxhai ca quëtiahacayamano iquish na.

Jia ca acanai iqui tsi ma tënëmitsa

⁸ Jarohari tsi jia tsi racanabëquicana. Mabë xatë bo noicana. Mamë shinamixëni iyamacana.

⁹ Mato pasomaha pi tsohuëcaracá yoi ca ano tsi ja bëta i-ibëquiyamacana. Mato pi ja ranino tsi jahari ranimisyamacana. Jama, toca cabo ma mëbixëti

xo iquia. Tihi ca tsi xo jia ca ati. Jia ca ati ma quēnahacani quiha, mato yoi Diós shomahuaxēno iquish na.

¹⁰ Dios Chani shinaparicana:

“Quiniacaxēcahuē, bēsoyoicatsai cabá.

Mato jana ó bēsocana, yoi ca chaniyamaxēna.

Jasca, ma quiayamano.

¹¹ Yoi ca quima ma casoxēti xo jia ca axēna.

Mato huētsa bo ya rabēnati ó ma quēxēti xo.

Tihi ca tsi axēti quiha toa huēstima ca año bo bēsocasanaibo.

¹² Jatsi quiniacaxēcahuē.

Mēstēxēni cabo ó bēsohi quiha Ibo Dios.

Ja bēhoxcano tsi nicahi quiha ra.

Jasca, yoi ca acanaibo qui caxaxēniria xo”.

Tihi tsi ii quiha Quēnēhacanish cabo ra.

¹³ ¿Jēnahuariaxo raca nohiria bá mato yoshihuana, jia ca ma acasquē no ra?

¹⁴ Jama, jia ca ma acai iqui tsi tēnēpihi tsi ma ranixēti xo. Tēnēti qui raquēyamacana. Jasca, shina-huējēnyamacana.

¹⁵ Tēnēpiquí tsi Cristo chahahuacana, mato Ibo yoi ja nori iqui na. Jasca, “¿Jēnixo tsi Cristo chahahuahai sa?” i mato qui tsohuēcara pi no tsi iticatomano jia tsi jato quēbixēna.

¹⁶ Quēbiquí tsi ishima tsi quinia jia cató tsi quēbicana caxaxoma. Jasca, mato shina qui yoi ca iyamacana. Toca pi imano tsi bērabixēhi quiha nohiria bo, mato pasomaha ja chanicaquē no. Mahitsa ca chani ja nori ca jismahacaxēhi quiha ja yoacanaina ra.

¹⁷ Shinaparicana. Oquē tsi xo toa Cristo iqui tsi ma tēnē-tēnēhaina ra, Dios shina pi ja ino. Jama, yoi ca quēshpi tsi ma tēnēpino tsi mato shina ri tsi xo. Anoma tsi xo toa ra. Oquē tsi xo toa jia ca quēshpi tsi ma tēnēhaina iquia.

¹⁸ Nicaparicana. ¿Tēnēhai ca quima Cristo paxani pa? Iyamahi quiha. Jochacanaibo quēshpi tsi ja tēnēni quiha, jochayama ja iquē ri. Huēsti roha tsi ja nani quiha Dios qui mato boxēna. Ja acacaniquē. Jama, Espiritu Santó tsi ja bēsomahacatēquēniquē ra.

¹⁹ Jasca, Espiritu Santó tsi presó ca rēsonish cabo qui ja cani quiha Dios Chani yoaxēna.

²⁰ Jabi Noé tiyá tsi quiha Dios Chani nicamixxēniria ca rēsonish cabo tsi xo toa ja canina. Siri tsi yosanaxoma tsi Diós jato mana-manani quiha mahitsa rē. Toatiyá tsi Noé noti chahitaxēni ca ani quiha. Ja aquē tsi ocho ca nohiria bo roha paxani quiha jēnē quima.

²¹ Jatsi ¿jahué noqui jabimahi ni toa jēnē ra? Ashimati jēnē jascaria xo iquia. Jatsi jaboqui toa jēnē nacoqui noa xabahatiya qui jicoxēna. No acai ca yoi ca bahuēyamahi quiha toa jēnē iquia. Jama, noba shinaná tsi Dios no parayamahai ca jismahi quiha. Jatsi noqui xabahamahi quiha Dios, jahué Jesucristo bēsotēquēni cató no.

²² Bēsotēquēhax nai qui ja jiconiquē. Jaboqui tsi Dios mēnēcayá xo. Toa xo tsi ángel bo tēquē, mana ca chama bo, tihi cabo yonahi quiha.

4

Tiisi noqui acacanina Dios bax yonocoti

¹ Shinaparicana. Anomaria Cristó tēnēhai iniquē ra. Ja iqui tsi ja shinani jascaria tsi ma shinaxēti xo mato ri iquia. Jabi jocha chamá quima paxaha nori quiha toa tēnēhai cato ra.

² Tënëhax tsi maí ca jabi yoi bo ó quëëriyamahi quiha bësöhi na. Jama, Dios shina ó quëëxëhi quiha axëna.

³ Jabi chahahuanox pari tsi Dios cahëyamacanaiba quinia yoi bo ma ó quëëpaoniquë banahuaxëna. Bërabiria ca jahuë bo ma a-apaoniquë ra. Jasca, toatiyá tsi anomaria ini quiha toa jënë ma a-abëquinahaina. Ma pahëpaoni quiha. Jasca, mahitsa ca dios bo qui ma ara-apaoniquë. Tihí tsi xo toa ma a-apaonina iquia.

⁴ Jatsi toa quinia yoi bo ma niahai iqui tsi ratëhi quiha nohiria bo, jato bëta ma bohoyamaquë no, yoyoxëna. Jatsi mato ranicaní quiha pë.

⁵ Jama, huësti ca barí tsi Copiti Ibo-iboria bësöjo xo tsi quëëbicaxëcani quiha, jatiroha ca ja acana ca quëshpi na. Bësocanaibo, jasca, rësonish cabo, tihí cabo copixëhi quiha ra.

⁶ Ja tsi xo toa rësonish cabo qui ri Dios Chani Jia ca yoahacanicuë, naa jocha quëshpi rësoyonish ca nohiria bo qui. Jatsi jato qui Dios Chani yoahacanicuë, Dios shina ja nicacanaí cató tsi ja xabahamahacacano iquish na jato ri.

⁷ Jatsi quiniacaxëcahuë. Basima tsi xo jahuë rëso. Ja iqui tsi jaha bësocana. Jia tsi shinacana jahuëcara anox pari. Tihí ca tsi ma ati xo oquë tsi bëhox-xëna.

⁸ Jasca, noinabëquiriacana. Oquëria ca jabi tsi xo naa. Noiyoiquí tsi jochahuaxëni cabo noipixëqui mato.

⁹ Jasca, jia tsi mabë xatë bo mato xobo qui jicomacana, yosanaxoma.

¹⁰ Jabi mato tëquë qui tiisi bo acacanicuë quiha mabë xatë mëbiti. Diós mato shomahuani iqui tsi tocacana, naa otohai ca empleado jascaria.

¹¹ Jia tsi Dios quima ca chani yoaxëti xo toa chanipihai cato. Toa tiisi jaya quiha. Jia tsi nohiria bo mëbixëti xo toa mëbipihai cato, naa ja qui Diós acai ca chamá no. Ja tocacano ra, jatiroha ca quiniá tsi Dios oquëhuahacano iquish na, jahuë baquë Jesucristó no. Jabi ja qui oquë, chama, tihí cabo acacapaoxëti xo. Amén.

Ja tënëcanaina Cristó-na bo jaca nori iqui na

¹² Ratëyamacana, ëbë xatë bá, tënëtiya ma nacoquë no. Tënëti ó no pasoyoxëti xo iquia.

¹³ Tënëpihi tsi rani-ranicana, Cristo jascaria tsi ma tënëpihai iqui na. Tocapi-mano tsi anomariaxëhi quiha ma rani-ranihaina Cristo oquë jisiquixëquë no.

¹⁴ Jahuë janë iqui pi nohiria bá mato ranino tsi shoma xo mato, oquëria ca Espiritu Santo mato ó nori iqui na. Mato ó tsi xo Dios Shina-shinaria ra.

¹⁵ Jasca, tobi xo toa jato jocha quëshpi bo tënëcanaibo ri. Tobi quiha ati ibo bo, yomacanaibo, anoma ca acanaibo, yobamixëni cabo. Tihí ca quëshpi bo tsi ma tënëyamano ra. Ma tocayamaxëti xo.

¹⁶ Jasca, Cristó-na bo ma nori iqui tsi tënëhi tsi bërabiyamacana. Toca pi tënëhi tsi Dios qui “Gracias” icana, “Dios baquë” ma quënahacaha quëshpi na.

¹⁷ Nicaparicana. Tsëquëquë nohiria bo copiti chitahë xabaca ra. Jariapari copihacaxëhi quiha Diós nohiria yoi bo. Jabi noqui chahahuacanaibo pi Diós copino tsi çjënahuariahax Dios copi jahuë Chani chahahuayamacanaibo paxana?

¹⁸ Jasca, bëro yama pi mëstëxëni cabo xabahamahacano tsi çjënahuariahax raza toa jochahuaxëni cabo xabahamahacana?

¹⁹ Ja quëshpi tsi Dios, naa jatiroha ca Nëhohuati Ibo shinajiaxëni ca chahahuayoixëti xo toa Dios bax tënëcanaibo. Tënëpama tsi jia ca ja acaxëti xo.

5

Chahahuacanaibo qui acacani ca yoba

¹ Mato iglesiá ca yosibo pari yobacasquia, naa yosi è nori cato. Cristó tènèni ca è jisniquè ra. Jasca, jahuè oquè jisiquino tsi jahuè chama xatènaxèquia ra.

² Jatsi nicaparicana. Jia tsi mato qui Díos ani ca xatè bo otocana, naa oveja obèso ca jascaria. Yosannahaxma tsi toa yonoco ati ó ma quèèti xo, ranihi na. Tocacana, Dios jaha quèèhai ca ja nori iqui na. Parata quèshpi roha tsi ayamacana; ma acatsai ca ja nori iqui na.

³ Otopama tsi mato qui acacani ca xatè bo yonamisyamacana. Jama, mato jabi jiaxèni ca jato jismacahuè banahuati.

⁴ Jatsi Pastor-pastoria jono tsi chonitimaxèni ca oquèria ca chaha bixèqui mato ra, ma acái ca quèshpi na.

⁵ Jisa joni xocobá. Mato yosiba yoba nicacana. Ishimaria ca jabi ma sahuèti xo mato huètsa mèbipixèna. Jabi, "Jamè shinamixèni ria cabo pasomaha xo Dios ra. Jama, shinajiaxèni cabo mèbihi quiha" ii quiha Quènèhacanish cabo.

⁶ Jatsi Dios chama bèsojó tsi mènicana. Tocapimano tsi mato oquèhuaxèhi quiha Dios, ja qui jia ca xabacá no.

⁷ Jasca, ja qui bocana, shina-huèjènahi na. Jatiroha ca yoacana iquia. Mato mèbicatsi quiha ra.

⁸ Jasca, rajinayamacana. Jaha bèsocahuè. Cama jascaria tsi cohi quiha Satanás tsohuècara picatsi na.

⁹ Mato ja acasno tsi jabayamacana. Ja pasomaha iquinapama tsi jia tsi Dios qui chitimicana. Jasca ca quiniá tsi mabè xatè bá tènèyoni quiha jato ri. Toa ma shina-bènoyamano.

¹⁰ Jaboqui tanaroha pistia tsi xo toa ma tènèhaina iquia. Jaquirèquè mato jabitihuaxèhi quiha Dios, naa mato shomahuacatsai ca quènanish ca Dios. Jabi ma quènahacani quiha, jahuè i-ipaohai ca oquè, jahuè chama, tihì cabo xatènati jahuè Jesucristo yahax na. Jatsi jabitihuaxo mato chamahuaxèhi quiha. Mato mèbixèhi quiha.

¹¹ I-ipaohai ca chama jaya ca tsi xo naa ra. Amén.

Chani rëso

¹² Jabi chani pistia mato qui quènèquia, mato chamahuacasquí na. Paraxoma tsi Dios jabija ca quiniá yoati quènèquia. Jabi mato mèbixèti xo Dios, è quènèhai ca yoba jabija ca quima ma casoyamano iquish na. Jatsi naa yoba ó tsi niicana. Jasca, naa chani mato qui boxèhi quiha Silvano, naa èbè xatè shinajiaxèni cato.

¹³ Jasca, mato joihuacatsi quiha toa Babiloniá ca chahahuacanaibo. Jabi Dios xocobo iti ja quènahacani quiha jato ri, naa ma quènahacani jascaria. Jasca, mato joihuahi quiha èbè baquè Marcos ri.

¹⁴ Jasca, jia tsi mato huètsa joihuacana, jato noiquí na. Mato Cristó-na bo rani-ranino. Iquè.

Segunda Carta Del Apostol San Pedro

¹ Simón Pedro, Dios Chani yoatí raahacanish ca ëa xo naa, naa Jesucristo yonati cato. Ea ti tsi xo toa naa carta raati ibo. Nobë xatë bo, naa noqui chahahuanish ca jasca cabo qui raahacahi quiha naa chani. Noba Dios, noba Xabahamati Ibo Jesucristo, tihi caba mëstë tsi ma xabahamahacaniquë mato ri.

² Mato ja shomahuacano. Noba Dios, noba Ibo Jesu, tihi cabo ma cahëhai cató tsi ma rani-raniriano.

Chahahuacanaibo jabi bo

³ Jahuë chamá tsi noqui jatiroha ca jahuë bo Diós aniquë mëstë ca jabi no jayano iquish na, jia tsi no bësono iquish na. Ja tocani quiha noqui quënanish ca yoi ca no cahëyoino iquish na. Tsayacahuë. Jahuë oquë, jahuë mëstëxëni ca jabi, tihi cabo no bëta xatënacatsi quiha ra.

⁴ Tobi xo toa no bax ja acatsaina. Parayamahi quiha. Noqui jahuë jabi-jabiria acatsi quiha, no ani ca jocha quima no paxapino iquish na. Jabi noqui quëyocatsi quiha toa maí ca quinia bo rë.

⁵ Tihi tsi cahëqui mato ra. Ja iqui tsi jaboqui jia ca ma ati xo, ja qui chitimixo na. Jianaxo tsi Dios jahuë bo ma cahëyoixëti xo.

⁶ Cahëhax mato shina mëquiti ma jabixëti xo. Mëquihax tënëti ma jabixëti xo. Jabixo Dios jabi-jabiria ma sahuëxëti xo.

⁷ Sahuëxo mabë xatë bo ma mëbixëti xo. Mëbihax jato noiti ma jabixëti xo.

⁸ Tihi tsi xo toa ma jabixëti cato iquia. Toca ca jabi bo pi ma jabino tsi anomariaxëhi quiha ma acaina. Tihi tsi xo toa noba Ibo Jesucristó mato cahëmayoihaina.

⁹ Jama, bëco tsi xo toa naa jabi bo naris-hai ca nohiria. Jahuë quinia cahëyamayoihi quiha. Ja ani ca jocha masahacani ca shina-bënohi quiha rë.

¹⁰ Jatsi nicaparicana, ëbë xatëbá. Mato Diós quënaniquë ra, jahuë-na bo iti. Ja iqui tsi aria-ariacana toa ma nori ca jismaxëna. Tihi ca pi ahi tsi jocha qui paquëyamaxëqui mato iquia.

¹¹ Tocapihi tsi jia tsi noba Ibobá oto-otopaohai ca qui jicopixëqui mato. Jasca, jia tsi mato joihuaxëhi quiha noba Xabahamati Ibo Jesucristo, ma jicoquë no.

¹² Tihi ca ë quënëhai ca cahëyoiqui mato iquia. Jama, no bax Ibobá acatsai ca jahuë bo mato nicatëquëmaquia, ma shina-bënoyamano iquish na.

¹³ Bësopama tsi noho yonoco tsi xo toa naa jahuë bo mato chahahuamahaina, ma shina-bënoyamano iquish na.

¹⁴ Tocaquia ra, tsëquëti basima ë rësoxëhai ca nori iqui na. Tihi tsi noba Ibo Jesucristó ëa yoani quiha.

¹⁵ Ja tsi xo toa quinia-quiniaquia jatiroha ca mato yoaxëna. Jabi ë rësono tsi naa jahuë bo ma shina-bënoyamano ra.

Cristo oquë Pedró jinsina

¹⁶ Jia tsi noba Ibo Jesucristo chama, ja joxëhaina, tihi cabo mato no yoaniquë. Mahitsa ca chani ma xo toa mato no yoanina ra. Noba bëro yoi tsi Jesu chama no jisniquë ra.

¹⁷ Maca cache ax tsi ja oquëhuahacani quiha. Toa xo tsi ja qui chama Jahëpa Diós aniquë. Tihi ca tsi ja bax acacani quiha, naipá ca Dios joi ja qui

chaniniquè no. Anomaria toa joi ini quiha, naa “Noho baquè yoi tsi xo naa. Ja qui rani-raniquia ra” i ja qui joi què no.

¹⁸ Jabi toa chani, toa joi, tihì cabo no nicayoniquè ra, toa maca-macaria ó tsi ja bèta xo na.

¹⁹ Tihì cabo tsayaxo jabija ca Dios Chani yoati ibo bá quèñèni ca nori ca cahèyoiqui noa. Ja parayamacani quiha. Ja iqui tsi ja quèñècani ca chahahuacana. Tsémoria ca ití ca huahuahai ca lamparina jascaria xo toa ja quèñècanina. Ma chahahuapino tsi mato shina ó tsi huahuaxèhi quiha Huishti Bèroshini icanai cato.

²⁰ Jasca, Quèñèhacanish cabo tsayapama tsi nomè xo tsi Dios Chani cahètimaxèni xo noa. Yama tsi xo toa jamè xo bèrohuapihai cato iquia.

²¹ Jama, noqui mèbihi quiha Espíritu Santo, no cahèyoino iquish na. Jabi Dios bax joni bo chaniquè tsi quiha Espíritu Santó jato mèbiniquè. Toca tsi Dios Chani yoi ca ja yoacani quiha.

2

Mahitsa ca jabimacanaibo Judas 4-13

¹ Quiniacaxècahuè. Mato xèrèquè tsi xo huèsti huèsti ca quiaxèni ca maestro bo iquia, naa siri tsi Israël ca xèrèquè tsi Dios Chani yoahi mari quiaxèni cabo ini jascaria. Ishima tsi mahitsa ca chani, naa Dios pasomaha ca chani, yoacaxècani quiha pè. Jato Copinish ca Ibo quima ja casocani quiha pè. Casoxo mèri jamè quèyocaxècani quiha.

² Jama, jato bèrabiria ca quinia banahuacaxècani quiha huèstima cabo rè. Jatsi jato tahèhax tsi yoshihuahacaxèhi quiha Dios jabija ca quinia rè.

³ Parata ó quèémixèneria ca nohiria ca xo. Ja quèshpi tsi mèri mato yobacascaxècani quiha. Jama, jato copi jaboqui rohahuahi quiha Copiti Ibo-iboria. Siri tsi jato qui Dios quèsoni quiha. Joti basima xo jato copi ra.

⁴ Quiniacaxècahuè. Dios copi quima paxayamaniquè toa jochanish ca ángel bo. Tènètiya qui jato Diós nianiquè. Baquish nèpax tsi jato ja janani quiha nèxaxo na. Toa xo tsi Dios copiti bari-bariria mana-manacani quiha.

⁵ Jasca, Noetiya ca nohiria bo ri. Dios copi quima ja paxayamaniquè jochahax na. Diós jato copiniquè ra, jènè chahitaxèni ja raani cató no. Noé roha, naa mèstè ca chani yoanish cato, jahuè siete cabo, tihì cabo roha xabahamahacani quiha toatiyá no.

⁶ Jasca, yaca Sodoma, yaca Gomorra, tihì cabo ri Diós quèyoniquè chihí no. Mishpo ja manèyocani quiha. Toca tsi Diós jato copiniquè, ixèhai ca nohiria bá jahuè copi-copiria cahèyoino iquish na.

⁷ Jama, copinox pari tsi Lot yamabo, naa shinajiaxèni ca joni Diós tsècaniquè. Jabi toá ca jochahuaxèneria ca nohiria bo qui Lot yosanani quiha.

⁸ Jatiroha ca bari jato naxèrèquè tsi toa shinajiaxèni ca joni racapaponiquè. Anomaria ini quiha toa ja tsayanina ja nicanina iquia. Tsayahax ja cohuènariani quiha.

⁹ Jatsi ¿tsayacanaí? Jahuè xocobo yoi cabo tsècati cahèqui Dios ra, jochahuaxèni cabo ja copixèquè no. Jasca, jahuè copiti bari quima paxayamaxèhi quiha maí ca yoixèni cabo ra, toa bari quèshpi tsi jato Diós janahai iqui na.

¹⁰ Toa barí tsi anomariaxèhi quiha chotamixèneria caba copi ra. Jasca, anomariaxèhi quiha toa Dios yoba niacanaiba copi ri, naa mahitsa ca maestro ba copi. Jamè shinamixèneria ca nohiria bo tsi xo naa maestro bo iquia. Raquèxoma tsi iglesiá ca yosibo ocahuacaqui pè.

11 Jisna. Toca tsi iyamacani quiha toa Dios bësojó ca jato oquëria ca ángel bo ri. Ja pasicani quiha. Jama, anomaria tsi xo toa maestro ba jabi ra.

12 Cahëxoma tsi nohiria bo ocahuacani quiha pë. Caxaxëniria ca acacati ca yohina jascaria ca xo ra. Jama, yohina bo jascaria tsi quëyohacacaxëceni quiha jato ri iquia.

13 Tsayacahuë. Anomaria tsi xo toa chahahuacanaibo ja tënëmanina ra. Ja quëshpi tsi copihacacaxëceni quiha. Jasca, jato qui jia tsi xo barihaní boho-bohocanaina. Mato bëta yoyocascani quiha pë. Anoma quiha. Bërabiria tsi xo toa ja acanaina iquia.

14 Yoxa bo tsayamixëniria ca xo. Jochati jënëtimaxëni ca xo. Shinahama ca cahëyoyama ca xatë bo paracani quiha pë. Jasca, parata ó quëëmíxëniria ca xo. Tihí tsi xo toa jato jabi quiha. Jabi toca ca nohiria bo copixëhi quiha Dios ra.

15 Dios quinia jia ca ja jisbayacaniquë. Jisbaya tsi ja bëno-bënocaniquë. Jishopë. Yobati ibo Balaam yamabo, naa Beor yamaba baquë quinia jasca ca ja banahuacani quiha jato ri rë. Jabi parata ó quëëmíxëniria ca toa Balaam yamabo ini quiha. Parata quëshpi tsi yoi ca ja ani quiha pë.

16 Jatsi jahuë jocha bërohuahacaniquë. Ja yoyohai ca jahuë burro yoi bërohuani quiha, joni jói tsi Balaam yamabo qui chaniqui na. Jahuë ibo toa burró raahani quiha. Ja iqui tsi ja rëtsayamani quiha.

17 Nicaparicana. Mato xërëquë ca maestro bo tsi xo jënë yama ca pao jascaria iquia. Yoshiní raahai ca tsëmo jascaria tsi raahacacani quiha. Jato bax tsëmoria ca iti-itiria shomahuahi quiha Dios ra, jato copixëna.

18 Chanijacano tsi mahitsa tsi xo toa jato chani. Jasca, yoyocanaibo quima paxabëna ca chahahuacanaibo paracani quiha pë. Parahax “Jënima tsi xo toa jaha noba noma jabi quëëhaina” i jato qui cani quiha pë.

19 “Tsëquë ixëqui mato, jahuëcara ó ma quëëhai ca axëna” i jato qui cani quiha pë, jocha yonati bo jaca nori. Jabi yonati tsi xo toa jahuë jochá tsi yonahacahai cato ra.

20 Jabi noitiria tsi xo toa jahari jochahuaxëniria ca quinia qui bacahai cato rë, naa noba Xabahamati Iboba quinia jabinish cato. Tanaroha pistia tsi toa quinia yoixëni ca quima paxahi quiha. Jama, jahuë noma jabi qui pi ja bacano tsi oquë-oquëriaxëhi quiha toa ja yoyoxëhaina iquia.

21 Jabi anoma tsi xo toa Dios mëstëxëni ca yoba quima casohaina ra, toa yoba bo jabihax na. Oquë tsi naa nohiria iquë aquë ra toa yoba cahëyamayoi-rohapihí na.

22 Jabi, “Janahax jahari cahi quiha inaca, ja janaha ca pixëna. Jasca chancho ri. Jahuë ashití tsi robihí quiha ashihax na” tihí ca tsi ii quiha noba yosiba yoba. Jabi jascaria tsi xo toa ja acanaina rë.

3

Ibo Jesu johai ca bari

1 Jisa ëbë xatë bá. Noho segundo ca carta tsi xo naa mato qui ë raahaina. Tihí ca chaní tsi mato mëbicasquia. Jabija ca nori ca jahuë bo mato shina-macasquia ra.

2 Siri tsi Dios Chani yoanish cabá yoani ca chani ma shina-bënoyamano iquia. Jasca, Iboba rabëti bá mato yoahai ca ma shina-bënoyamano. Jabi toa yoba jato qui noba Xabahamati Ibobá ani quiha yoahacati.

3 Jariapari ca yoba tsi xo naa: Xaba rësó tsi bëcaxëceni quiha mato osacanaibo, naa jato noma jabi noixëni cabo.

4 Johax, “ ‘Joxëquia’ ¿i Jesu yamayamani? ¿Japa? ¿Jahuënia ni sa?” i mato qui caxëcani quiha. Jasca, “Maihuahaca-niquë noba naborëquëbo. Jari yama ra. Noba mai nëhohuahacanitiyá rohari tsi jaharisi tsi xo” icaxëcani quiha pë.

5 Mëri tsi Diós ani ca jahuë bo shina-bënocani quiha toca ca nohiria bo. ¿Jahuë Chani tsi noba mai Diós nëhohuayamayamani? Jënë tsi naa mai ja ani quiha.

6 Jasca, jënë tsi naa maí ca nohiria bo ja quëyoniquë, jënë चाहितaxëni ca ja raaniquë no. Tihi cabo tsi shina-bënocani quiha naa maestro bo pë.

7 Jama, chanitëquëxëqui Dios ra. Toa jasca ca Chani tsi quëyohacaxëhi quiha noba mai, naipa ri. Jaboqui tsi janahacacani quiha copihacaxëti. Jatsi toa copiti bari tsëquëno tsi copihacaxëhi quiha Dios cahëyamacanaibo ra. Anomariaxëhi quiha jato copi iquia.

8 Jasca, tobi xo toa huësti ca yoba ma shina-bënoyamaxëti cato, ëbë xatë bá. Huësti bari tsi xo toa Dios qui mil año bo jascaria. Jasca, mil año bo tsi xo huësti ca bari jaharisi ja qui.

9 Ja iqui tsi naamayamahi quiha noba Ibo, ja yoani ca jatihuaxëna. Jasca, nohiria quëyocasyama xo Dios ra. Jama, jato jocha quima nohiria bo casoyohai ca ó quëëhi quiha. Ja tsi xo toa ja bama-bamahaina iquia.

10 Jama, quiniacaxëcahuë. Tsëquëxëhi quiha Ibo johai ca bari ra. Yomaxëni ca jascaria ixëhi quiha toa ja johaina. Toa bari tsi pacots-pacotsariá tsi yamatapixëhi quiha naipá ca huishti bo. Chihí tsi quëyohacacaxëcani quiha. Jasca, noba mai, maí ca jahuë bo ri. Mëshoyocaxëcani quiha.

11 Jabi toca tsi quëyohacaxëhi quiha jatiroha cato. Ja iqui tsi ¿jari yoyocasani pa? Mëstëxënia ca jabi ma jayaxëti xo bësoquí na ra.

12 Jasca, toa Dios copiti bari ó ma pasoxëti xo. Manapama tsi ma ariariaxëti xo ra, mëri tsi toa bari Diós raano iquish na. Toa bari tsi chihí tsi quëyohacaxëhi quiha naipá ca jahuë bo tëquë. Anomariaxëhi quiha toa huao. Jahuë huao tsi payoxëhi quiha metal jahuë bo tëquë, jënë manëhi na.

13 Jama, noqui ri tsi xo toa nai paxa, mai paxa, tihi cabo ó pasocanaina, naa noqui ja yoani cato. Jahá tsi yamaxëhi quiha yoi cato ra.

14 Jatsi jisa, ëbë xatë bá. Toa bari manapama tsi jocha yama ca jabi ó ma quëxëti xo. Quësohacatimaxëni cabo imati xo. Jasca, jatiroha cabo ya jia tsi ma racanabëquino. Toca tsi ma iti xo ra, ja joquë no.

15 Jatsi shinaparicana. Mëri pi Ibo joyamano tsi jari xaba jayaxëqui nohiria bo ra, xabahamahacati. Jënima tsi xo toa. Jabi toca tsi mato qui nobë xatë Pabló quënëniquë jaa ri, Diós ja qui ani ca tiisí no.

16 Jaharisi tsi xo toa ja quënënina, tihi ca jahuë bo yoati ja chaniquë no. Jama, tobi xo toa huësti huësti ca bëronoma ca chani ja quënënina, tihi ca jahuë bo yoati ja chaniquë no. Toa chani jomihí quiha toa cahëtimaxënia ca nohiria bo rë, naa Dios Chani huëtsa bo ja jomicanai jascaria. Ja acanai ca quëshpi tsi quëyohacacaxëcani quiha iquia.

17 Jatsi quiniacaxëcahuë, ëbë xatë bá, jato mahitsa ca chani tsi ma parahacayamano iquish na. Jaboqui jabija ca cahëqui mato iquia. Jama, toa yoyoxëni ca joní bo pi qui ma nìcano tsi jaxcamënaixëhi quiha mato shinana iquia. Jaquirëquë jabija ca cahëtimaxënia cabo ixëqui mato tia.

18 Jama, Dios quinia ó tsi ma shinahati xo. Ma shinahano tsi oquëxëhi quiha ma noihaina, noba Xabahamati Ibo Jesucristo ma cahëhai ri. Ja tsi xo toa no oquëhuapaoxëti cato. Jaboqui mai xo na, jasca, huëaquë mana xo na, tihi cato xo tsi noba Ibo oquëhuaxëqui noa ra. Iquë. Amén.

Primera Carta Del Apostol San Juan

¹ Jesucristo, naa Chani nori ca yoati tsi quënëquia. Noqui bësomati Ibo-iboria tsi xo naa ra. Rëquë rohari tsi ja i-ipaoni quiha. Jahuë chani ë nicaniquë ra, no bëtajaniquë no. Noho bëro yoi tsi ë jisniquë ra. Jasca, ë motsaniquë ra, noho mëquënë no.

² Jabi naa Bësomati Ibo-iboria jisiquiquë tsi ë tsaya-tsayaniquë. Quënëqui tsi mato parayamaquia. Noqui Bësomati Ibo-iboria tsi xo naa iquia ra. Jariapari tsi Jahëpa Dios ya ja i-ipaoniquë. Jatsi Diós jahuë Baquë noqui jismaniquë.

³ Jabi noba Jahëpa Dios, jahuë Baquë Jesucristo, tihì cabo ya rabënaqui noa. Ja tsi xo toa ë jisnina, jahuë chani ë nicanina, tihì ca jahuë bo mato yoacasquia, no bëta ma rabënano iquish na mato ri.

⁴ Jatsi naa chani mato qui raaquia, no bëta ma rani-raniyoino iquish na mato ri.

Huëa xo Dios

⁵ Ja yoani ca chani ë nicaniquë. E nicani ca roha mato qui ë yoahai ca tsi xo naa: “Huëa xo Dios: tsëmo yama xo” i ja ni quiha.

⁶ Jatsi quiniacaxëcahuë. “Jahuë Baquë ya rabënaqui noa” iipihì tsi quiaqui noa pë, jari tsëmo ó pi bësohi na. Anoma quiha.

⁷ Jama, huëa ó pi bësohi tsi, naa huëa ó tsi ja iquiria tsi, nobë xatë bo ya rabënayoiqui noa iquia. Jasca, jahuë Baquë jimì tsi bahuëhacaxëqui noa. Noba jocha tëquë masahi quiha.

⁸ “Jochayamahai ca ëa xo naa” iipiquí tsi nomë paraqui noa pë. Jabija ca basi xo noa.

⁹ Jama, noba jocha pi no bërohuano tsi toa jocha shina-bënoxëhi quiha Dios, jahuë chani jatihuahai ca ja nori ca quëshpi na. No ani ca yoi ca tëquë bahuëxëhi quiha.

¹⁰ Jama, “Jochayamahai ca ëa xo naa ra” iipiquí tsi Dios quiahuaqui noa pë. Noba shina ó ma xo jahuë Chani ra.

2

Noqui mëbihai ca abogado

¹ Naa cartá ca chani mato qui raaquia, jochayamamano iquish na, ëbë xatë bá.

² Jama, tsohuëcara pi jochano tsi tobi noqui mëbiti ibo ra, naa noba abogado yoi cato. Jahëpa Dios qui no bax chanihai ca tsi xo Jesucristo, naa mëstëxëni cato. Ja tsi xo toa noba tëpas-hacanish ca ofrenda noba jocha masati. Noba jocha yoi bo, jatsi jatiroha ca maí ca nohiria jocha, tihì cabo bax ja acacani quiha.

³ Dios yoba pi nicaquí tsi Dios cahëyoiqui noa iquia.

⁴ Jabi tobi xo toa “Dios cahëyoiquia” iquii cabo. Tsayacahuë. Jahuë yoba pi nicayamahi tsi quiaqui toa ra. Jabija ca basi xo toa rë.

⁵ Jama, Dios yoba pi no nicano tsi no nohó tsi oquënëhi quiha ja noihaina. Toca tsi Diós-na bo no nori ca cahëyoiqui noa.

⁶ Jatsi mëstë bësoxëti xo toa “Dios ó ca ëa xo naa” iquii cato. Jesu jascariaxëti quiha.

Dios yoba paxa cato

⁷ Yoba paxa ma xo naa mato qui ë quënëhaina iquia, ëbë xatë bá. Yoba siri tsi xo. Naa yoba ma jayapaoni quiha rëquë no. Jabi naa yoba siri ca tsi xo toa jaboqui ma nicahai ca chani jasca cato.

⁸ Jama, paxa ca jisiria ca naa mato qui ë quënëhai ca imitsa, siri ca ja nori. Tsayacahuë. Naa yoba Jesú nicani quiha. Jasca, noiquí tsi naa yoba aquí mato ri ra. Toca xo ra, jaboqui huëa yoi ca huahuahai iqui na. Ja iqui tsi huinocahi quiha jocha tsëmo.

⁹ Jari tsëmo ó tsi xo toa jabë xatë qui caxahai cato. Mahitsa tsi xo toa “Huëa ó tsi bësquia” i ja aina iquia.

¹⁰ Jama, jahuë xatë noihai ca tsi xo toa huëa ó bësohai ca yoi cato. Jasca, yama tsi xo toa yoi ca ja acaina, naa jahuë xatë jochamati cato.

¹¹ Jama, tsëmo ó tsi bësohi quiha toa jahuë xatë qui caxahai cato. Jahuë quinia cahëyamahai ca tsi xo toa pë. Tsëmo iqui tsi bëco xo ra.

¹² Mato qui quënëquia, noho xocobá, Jesucristo tahëhax mato jocha masahacani iqui na.

¹³ Mato qui quënëquia, jahëpa bá, jariapari tiya rohari cahëcanaibo ma nori iqui na. Jasca, mato qui quënëquia, joni xocobá, Yoshi-yoshiria ma bëboni iqui na. Toca tsi mato qui quënëquia.

¹⁴ Mato qui quënëquia, xocobá, Jahëpa Dios ma cahëyoihai iqui na. Jasca, mato qui quënëquia, jahëpa bá, rëquë ó i-ipaonish ca ma cahëyoihai iqui na. Jasca, mato qui quënëquia, joni xocobá, coshi ma nori iqui na. Mato ó bësohi quiha Dios Chani iquia. Jasca, Yoshi-yoshiria ma bëboniquë.

Maí ca jabi bo no noiyamahaina

¹⁵ Maí ca jabi bo, maí ca jahuëmishni bo, tihi cabo tsi noiyamatsacana. Tihi cabo pi noiquí tsi noba Jahëpa Dios noiyamaqui mato ra.

¹⁶ Jabi maí ca jabi tsi xo naa: Yoxa mëtsahaina, joni mëtsahaina, noba bëro qui jia ca biriacatsaina, jamë shinamixëni iquiina. Dios quima joyamahi quiha naa jabi bo, maí ca nohiria bo quima ca jaca nori.

¹⁷ Huinocahi quiha maí ca jahuë bo. Huinocahi quiha nohiria bo jaha quëëhaina. Jama, bëso-bësopaoxëhi quiha toa jaha Dios quëëhai ca acai cato.

Cristo pasomaha cato

¹⁸ Quiniacaxëcahuë, ëbë xatë bá. Basima tsi xo xaba rëso iquia. Cristo pasomaha cabo joxëhai ca ma yoahacani quiha. Tsayacahuë. Jaboqui jisiquihi quiha huëstima ca Cristo pasomaha ca nohiria rë. Ja iqui tsi basima tsi xo jahuë rëso iqui noa ra.

¹⁹ Noba maxo ó ma xo naa nohiria bo. Ja tsi xo toa noqui ja jisbayacanina iquia. Noba maxo ó pi iirohahi tsi no bëta ja chitëquë acaniquë. Jama, ja boyocani quiha. Ja iqui tsi noqui bëroria tsi xo toa noba maxo ó ja iyamacanaina.

²⁰ Toca ma xo mato ra. Espíritu Santó tsi ma ashimahacanicuë. Jabija ca Chani cahëyoiqui mato tëquë iquia.

²¹ Toa jabija ca Chani mato cahëmacasyama xo ëa, quënëquí na, jabija cato, janyama cato, tihi cabo cahëyoihai ca ma nori quëshpi na. Jato pasomaha mato yobacasquia.

²² ¿Tsohuë ni toa oquëria ca quiaxëni cato? Quiaxëneria ca tsi xo toa “Dios raahacanish ca ma xo Jesu” iquii cato. Cristo pasomaha ca tsi xo toa. Dios baquë pi niaquí tsi Jahëpa Dios ri niaquí ra.

²³ Jabi Jahëpa niahai ca tsi xo toa jahuë Baquë biyamahai cato. Jama, jahuë Baquë bichii ca tsi xo toa Jahëpa yoi ya rabë nabëquihai cato.

²⁴ Siri ma tiisimani ca jahuë bo चाहहूाहूाहूा. Tocapihi tsi jia tsi Jahëpa Dios, jahuë Baquë, tihì cabo ya rabë nabëqui-xëqui mato ra. Jato ó bësò xo mato iquia.

²⁵ Jasca, “Mato bësò-bësopaomaxëquia” ¿i Cristo yamayamani? Axëqui ra.

²⁶ Quënëquí tsi mato yobacasquia, janyama mato mëpicascanaibo yoati na.

²⁷ Toca ma xo mato. Mato ti tsi xo toa Espíritu Santó tsi ashimahacanish cabo. Ja iqui tsi ¿jënahuariaxo mato è tiisimapina? Mato tiisimati ibo-iboria tsi xo toa, naa Espíritu Santo. Jabija tsi xo toa ja tiisimahaina. Quiayamahi quihà. Jatsi Cristo ó tsi chitëcana iquia, naa Espíritu Santó tiisimani jascaria.

²⁸ Jatsi Cristo ó tsi chitëcana, noho xocobá. Jia ja bëta ma rabënano. Tocapihi tsi raquëyamaxëqui mato ja jisiquixëqué no. Ja quima casoyamaxëqui mato bërabihi na.

²⁹ Mëstë ca Cristo nori ca pi cahëquí tsi Dios xocobo yoi bo cahëxëqui mato iquia. Ja tsi xo toa jia ca acal cato.

3

¹ Shinaparicana. Anomaria tsi xo toa Jahëpá noqui noihaina. Noqui noiquí tsi jahuë xocobo yoi bo noqui quënahi quihà. Jahuë xocobo yoi bo xo noa ra. Jama, noqui cahëyamaqui maí ca nohiria bo, Jahëpa Dios cahëyamaquí na.

² Nicacana, è noi cabá. Jaboqui Dios xocobo yoi bo xo noa iquia. Jama, no ixëti ca jari cahëyamaqui noa. Noqui bèronoma quihà. Jama, Jesucristo jisiquino tsi jahuë jaria-jaria jayaxëqui noa ra, ja nori ria ca yoi ca jisi na.

³ Jabi jochacasyamaxëhi quihà toa jahuë jaria bichi ó pasohai cato. Jatsi Jesu iquí ria no iti xo iquia.

⁴ Dios yoba pasomaha tsi xo toa jochamisxëni cabo. Jabi jocha tsi xo toa Dios yoba nicayamahaina.

⁵ Nicacana: Cristo jisiquiniquë jocha quëyoxëna. Jasca, jochayamahi ca tsi xo naa.

⁶ Jasca, Cristo ó bësocanaibo tsi xo toa jochayamahaina. Jato jabi ma quihà. Jasca, Cristo cahëyamayoihi quihà toa jochacatsai cato. Tihì ca jahuë bo ma nicaniquë.

⁷ Jatsi quiniacaxëcahuë, noho xocobá. Nohiria bá mato parayamano. Mëstëhuahacanish ca tsi xo toa jia ca acal cato. Cristo jabi jaya quihà.

⁸ Jama, Yoshi-yoshiriá-na tsi xo toa jochamis-hai cato. Jahuë jabi quihà. Ja tsi xo toa Dios baquë jisiquiniquë, Yoshi-yoshiria yonoco quëyoxëna.

⁹ Jaha bësopa. Jocha-jochapaocasyama xo Dios baquë iquia, jahá tsi Dios jabi nori iquí na. Dios jahuë jahëpa yoi nori iquí tsi jochayamahi quihà.

¹⁰ ¿Tsayacanai? Jamëri tsi xo Dios xocobo iquia. Jasca, jamëri tsi xo Yoshini xocobo ri. Jënica jaca nori ca cahëqui noa jato jabi tsayaxo na. Dios baquë ma xo toa yoi ca acal cato iquia. Jasca, Dios baquë ma xo toa jahuë xatë noiyamahi cato.

No noinabëquino

¹¹ Ma nicani ca chani, naa rëqué ca chani tsi xo naa: No noinano ra.

¹² ¿Japa Caín? Yoshini baquë ja ini quihà. No tocayamano iquia. Jahuë yoshini jabi iquí tsi jahuë noma ja aniquë pë. Jiaxëni jahuë noma jabi ini ca ja cahëni quihà.

¹³ Jasca, mato qui pi naa maí ca nohiria bo caxano tsi ratëyamatsicana, ëbë xatë bá. Jato jabi quihà.

¹⁴ Jabi toa namēhai ca quinia quima no tsēchacanicuē ra. Noqui tsi xo toa bēso-bēsopaoxēhaina iquia. Tihi ca jahuē bo cahēyoiqui noa, nobē xatē bo no noihi iqui na. Jama, bēsoyama tsi xo toa jahuē xatē noiyamahai cato.

¹⁵ Jabi ati ibo jascaria tsi xo toa jahuē xatē qui cacaxhai cato iquia. Jasca, ati ibo tsi xo toa bēso-bēsopaoyamaxēhai cato. Toa cahēqui mato iquia.

¹⁶ Cristo no tsayano. Ja ini cató tsi noqui ja noihi ca ja jismaniquē. No bax ja rēsoni quiha. Jascaria tsi nobē xatē bo bax no rēsoxēti xo noqui ri.

¹⁷ Shinaparicana. Tobi xo toa oriquiti, sahuēti, jahuēmishni bo, tihi cabo jaya cato. Jasca, tobi quiha toa noitiria ca naris-hai ca xatē. Jabi toa noitiria ca xatē mēbiyamapiquí tsi ¿Dios noiyoilhi ni toa jahuēmishni jaya cato? ¿Jēniriahax toa joni ó tsi Dios bēsona?

¹⁸ Jisa, noho xocobá. Noba chani tsi no noiyamano. Dios noiyoipiquí tsi nobē xatē bo no mēbiti xo iquia.

Dios qui no raquēyamano

¹⁹ Nobē xatē bo mēbipiquí tsi Dios xocobo no nori ca cahēqui noa. Jasca, no mēbihai iqui tsi noqui quēsoyamaxēhi quiha noba shinana iquia, Dios bēsojó tsi no niixēquē no.

²⁰ Jama, mahitsa pi noqui noba shina quēsono tsi no raquēyamano. Noqui oquē xo Dios, jatiroha ca no acai ca ja cahēhai quēshpi na.

²¹ Jisa, ē noi cabá. Dios bēsojo joti ma raquēyamano, mato qui mato shina quēsoyamano.

²² Raquēxoma tsi no nicaxēti xo bēhoxquí na. Jahuē yoba pi no nicano tsi, ja qui jia ca no ano tsi, no bēnahai ca noqui axēqui ra.

²³ Jabi Dios yoba tsi xo naa: “Noho baquē Jesucristo qui chitimicana. Jatsi noinacana. Tihi cabo acana mato ē yoani jascaria” ii quiha.

²⁴ Jahuē yoba pi nicahi tsi Dios ó tsi bēso xo noa. Jasca, no nohó bēsohi quiha jaa ri. Noqui ja ani ca Espiritu Santó tsi no nohó bēso ja nori ca cahēqui noa ra.

4

Mahitsa ca chani yoacanaibo

¹ Quiniacaxēcahuē. Chahahuahacatima xo jatiroha ca chani. Tobi xo toa huēstima ca mahitsa ca Dios Chani yoacanaibo ra. Ja iqui tsi jatiroha ca chani tanaparicahuē, jabija ca ja nori ca cahēxēna.

² ¿Jēnahuariaxo Espiritu Santo quima jato chani pi nori ca cahēxēhi ni noa? Jabi nēca tsi cahēyoixēqui noa tia: “Jesucristo joni manēniquē” i pi jaca no tsi Dios quima johi quiha toa chani iquia. Espiritu Santo jaya quiha.

³ Jama, “Joni Dios baquē manēyamaniquē” i pi jaca no tsi mahitsa tsi xo toa ja yoacana. Espiritu Santo jayama ca xo. Cristo pasomaha ca tsi xo toca ca ja chanicana ra. Jabi nēca ca yoi ca chani joxēhai ca yoati tsi ma yoahacani quiha. Tsayacahuē. Jaboqui nēá tsi coqui rē.

⁴ Jisa noho xocobá. Mato ti tsi xo Dios xocobo ra. Toa mahitsa ca chani yoacanaibo ma bēboniquē mato ó ca Espiritu Santó no. Jesucristo pasomaha cabá chama oquē-oquēria tsi xo toa mato ó cato ra.

⁵ Chanihi tsi maí ca jahuē bo yoati tsi chanicani quiha, maí ca nohiria ba jabi jaya jaca nori iqui na. Jasca, jato chani nicascani quiha maí ca nohiria bo.

⁶ Jama, noqui ri tsi xo toa Dios baquē bo. Noba chani nicahi quiha Dios cahēcanaibo ra. Jasca, Dios Chani no yoano tsi toa Chani nicacasyama xo Dios

cahëyamacanaibo. Dios Chani iqui tsi noqui bëroria tsi xo toa dos ca jamëri ca maxo bo, naa jabija ca banahuacanaibo, yoi ca banahuacanaibo.

Noiti Ibo-iboria xo Dios

⁷No noinano, ë noi cabá, noiti ibo-iboria Dios nori iqui na. Jabi Dios baquë yoi tsi xo toa noihai cato iquia. Dios cahëhi quiha.

⁸Noiti ibo-iboria xo Dios ra. Noiyamapiquí tsi çjënahuariaxo raca Dios tsohuëcaracá cahëna? Cahëyamahi quiha noiyamahi cato.

⁹Anomaria tsi xo toa Dios noihaina. Noiquí tsi jahuë jahuësti ca baquë mai qui ja raaniquë noqui bësomaxëna. Toca tsi noqui ja noihai ca ja jismani quiha.

¹⁰¿Tsayacanai? Anomaria tsi xo toa no bax ja anina. Noqui tsi xo toa noiti cahëyamahaina. Jama, noqui noiquí tsi jahuë baquë ja raaniquë noba jocha quëshpi tēpas-hacati.

¹¹Jisa, ëbë xatë bá. Anomaria tsi xo toa Diós noqui noihaina iquia. Jatsi no noinati xo noqui ri.

¹²Jabi yama tsi xo toa Dios jisish cato. Jama, no pi noinano tsi no nohó bëso xo Dios. Jasca, no nohó anixëhi quiha ja noihaina.

¹³Parayamaquia. Dios ó tsi bësoqui noa. Jasca, no nohó bëso xo Dios ri. Toa cahëqui noa, noqui jahuë Espíritu Santo ja ani iqui na.

¹⁴Jasca, Diós jahuë baquë raaniquë nohiria bo Xabahamati Ibo iti iqui noa, Cristo no jisni iqui na.

¹⁵Jatsi, “Dios baquë xo Cristo” i tsohuëcara pi no tsi jahá bëso xo Dios. Jasca, Dios ó tsi bësohi quiha jaa ri.

¹⁶Tihi cabo iqui tsi “Anomaria tsi xo toa noqui Diós noihaina” iqui noa.

Noiti Ibo-iboria xo Dios. Jasca, Dios ó tsi bësohi quiha toa noiyoihai cato. Jasca, jahá bëso xo Dios ri iquia.

¹⁷Jasca, no nohó tsi anihí quiha Dios noihaina, copiti bari-baririá tsi no raquëyamano iquish na. Toa barí tsi raquëyamaxëqui noa tia, Cristo jabi no jaya ca iqui na.

¹⁸Noipihí tsi çjënahuariahax raca Dios qui no raquëna? Raquëhai ca tsi xo toa Dios copi ó pasohai cato rë. Raquëpíquí tsi jari noiti cahëyamahi quiha toa iquia.

¹⁹Jatsi no noixëti xo, noqui jariapari Diós noini iqui na.

²⁰Jabi quiaxëniria tsi xo toa jahuë xatë qui caxahai cato, naa “Dios noiquia” iquii cato. Çjënahuariaxo raca toa jisnomá ca Dios ja noina, jahuë xatë yoi pi noiyamaquí na?

²¹Nicacahuë. Cristó noqui ani ca yoba tsi xo naa: “Jahuë xatë noixëti xo toa Dios noihai cato ra” i ja ni quiha.

5

¹Dios baquë yoi tsi xo toa Xabahamati Ibo Jesu nori ca chahahuahai cato iquia. Jasca, Dios noiyoihai ca tsi xo toa jahuë baquë noihai cato.

²Dios pi noiyoiquí tsi jahuë yoba pi nicayoiquí tsi nobë xatë bo ri noiyoiçëqui noa iquia.

³Jasca, noipíquí tsi jahuë yoba bo nicaxëqui noa. Yosayama tsi xo toa jahuë yoba bo no acaína.

⁴Jasca, maí ca jocha bëboti mëtsa tsi xo Dios xocobo tēquë. Bëboqui noa ra, ja qui no chitimihai cató no.

⁵Jatsi, çtsohuë ni toa maí ca jocha bëbopihai cato? Jaroha ca tsi xo toa Dios baquë Jesu nori ca chahahuahai cato ra.

Jesucristo chani

⁶ Jesucristo tsi xo toa mai qui jonish cato ra. Ja joquë tsi quiha jënë tsi ja ashimahacaniquë. Jatsi jahuë jimi acacaniquë ja rësoni cató no. Jasca, tocapijaquë tsi quiha quiayamahai ca Espíritu Santó Dios baquë ocahuaniquë naipá ca joí no.

⁷ Jabi tres tsi xo toa Dios baquë ocahuacanaibo iquia.

⁸ Ocahuahi quiha Espíritu Santo. Ocahuahi quiha toa jënë. Ocahuahi quiha toa jahuë jimi yoi ri. Tíhi ca tsi xo toa Dios baquë ocahuahaina.

⁹ Juez bësójó pi nohiria chanino tsi jahuë chani chahahuaqui noa. Jama, oquë-oquëria tsi xo toa Díos ocahuacanaibo. Ja iqui tsi Díos pi jahuë baquë ocahuano tsi jahuë chani no chahahuaxëti xo. Quiayamahi quiha.

¹⁰ Jahuë shinaná tsi Dios baquë Jesu nori ca cahëhi quiha toa jahuë baquë qui chitimihai cato. Jama, Díos quiahuaqui toa Díos yoani ca chahahuayamahai cato. “Noho Baquë tsi xo naa” i noqui ja ni quiha.

¹¹ Jasca, “Mato bësó-bësopaomaxëquia. Noho Baquë ó tsi xo toa bësöhaina ra” i Dios ni quiha. Tíhi cabo tsi xo toa Díos noqui yoanina.

¹² Jabi bësó-bësopaoxëhi quiha Dios baquë jaya cato. Jama, bësoyoitimaxëni tsi xo toa Dios baquë yama cato.

Jaroha ca yoba

¹³ Naa chani mato qui quënëquia, Dios baquë qui chitimicanaibá, ma bësó-bësopaohai ca ma cahëno iquish na.

¹⁴ Parayamaquia. Jahuë shina qui jahuëcara jia ca pi no bënano tsi noqui nicaqui Dios.

¹⁵ Jasca, noqui pi nicaqui tsi no bënaha ca noqui axëqui iquia.

¹⁶ Namëyamahai ca jocha nobë xatë acai ca pi jisi tsi Dios qui no bëhoxti xo, ja xabahamano. Namëyamahai ca jocha pi ja aarohano tsi toa xatë bësomaxëhi quiha Dios. Tobi xo toa namëhai ca jocha iquia. Toca ca jocha pi ja acano tsi “ja bax no bëhoxti xo” iyamaquia.

¹⁷ Jatsi quiniacaxëcahuë. Jocha tsi xo toa jatiroha ca anoma ca no acaina. Jasca, noqui namëyamahi quiha jatiroha ca jocha iquia.

¹⁸ Jochapaoyamahi quiha Dios xocobo iquia. Jahá bësóhi quiha Dios baquë yoi. Ja quëshpi tsi Dios xocobo motsatimaxëni tsi xo Yoshiníhua.

¹⁹ Dios xocobo no nori ca cahëqui noa. Jama, maí ca nohiria bo yonahi quiha Yoshiníhua.

²⁰ Mato parayamaquia. Mai qui Dios baquë joniquë ra. Joxo tsi noqui chama ja aniquë, jabija ca Dios no cahëno iquish na. Jabija ca Dios ó xo noa, Jesucristo ó no nori jascaria. Jesucristo tsi xo toa Dios yoi, naa noqui bësó-bësopaomati Ibo ra.

²¹ Jatsi quiniacaxëcahuë, noho xocobá. Tobi xo toa mahitsa ca dios bo iquia.

Segunda Carta Del Apostol San Juan

¹ Juan yosi tsi xo naa chani quënëti ibo. Diós bini ca yoxa-yoxaria, jahué xocobo, tihi cabo qui naa carta raaquia. Mato tēquē noiquia. Jasca, mato noicani quiha chahahuacanaibo yoi bo ri.

² No nohó ca i-ipaohai ca Chani yoi iqui tsi mato noiquia iquia.

³ Noba Jahēpa Dios, jahué baquē Jesucristo, tihi cabá noqui shomahuano. Noqui ja noicano. Noqui ja rani-ranihuacano iquia.

⁴ “Jabija ca quinia ó tsi bēsoqui mi xocobo” icani quiha ra, naa noba Jahēpa noqui yobani jascaria. Jato jabi jia ca iqui tsi rani-raniquia.

⁵ Quënēpama tsi yoba paxa ca mi qui acasyama xo éa, caí. Jama, quënēquia noqui ani ca rēquē rohari ca yoba mato shinamaxéna. No noinati xo iquia.

⁶ Dios pi noiyoiquí tsi jahué yoba bo axēqui noa ra. Siri tsi toa yoba mi nicaniquē iquia. Jatsi mi noixëti xo iquia.

Cristo pasomaha cabo

⁷ Nohiria bo xērēquē tsi xo toa huëstima ca paracanaibo iquia. “Joni Jesucristo manëniquē” iyamacani quiha pē. Paramixëneria ca xo. Cristo pasomaha ca xo.

⁸ Jatsi quiniacaxëcahuë. Janyama pi mato ja mëpicano tsi mato copi jia ca ma bënómitsa. Mato yonoco quëshpi tsi copi jia ca ma bixëti xo iquia.

⁹ Dios yama tsi xo toa Cristó tiisimani ca yoba ó tsi chitëyamahai cato, naa Cristo yoba bo chahuayamahai cato. Jahēpa Dios, jahué baquē, tihi cabo jaya cabo tsi xo toa Cristó tiisimani ca chahuayoihai cato.

¹⁰ Tsohuëcaracá pi jamëri ca chani mato qui bēno tsi mato xobo qui jato jicomayamacana. Toca cabo joihuayamacana iquia.

¹¹ Joihuapihi tsi jato yoixëni ca yonoco xatënaqui mato ra.

Jaroha ca yoba

¹² Jari tobi xo toa huëstima ca ë quënëcatsaina rë. Jaboqui naa papí tsi quënënoma xo. Oquē tsi xo toa mato qui ë shishohaina iquia. Mato bēta chanihi cacasquia ra, no rani-raniriano noqui tēquëta.

¹³ Mia joihuahi quiha mi noma xocobo, naa Diós bini cabo. Iquë. Amén.

Tercera Carta Del Apostol San Juan

¹ Juan yosi tsi xo naa chani quënëti ibo. Mia joihuaquia, noho rabëti Gayó. Mia noiquia Jesucristo tahëxo na.

² ¿Jënima ni mia? Mi bax bëhoxquia, jia tsi mi bësono, mi jënimariano, naa jënima mi shina nori ca jascaria.

³ Mia ë nicahitaquë, toá ca xatë bo huësti huësti cabo cahëquë no. Cahëxo tsi quiha mi Ibo qui chitimiriahaina, jabija ca quinia ó tsi mi bësohaina, tihì cabo yoati ëa ja yoacahitaquë. Nicahax ë rani-raniquia.

⁴ Jabija ca quinia ó tsi noho xocobo bësono tsi rani-raniquia nicahax na. Yama tsi xo toa ëa ranihuahai ca oquë cato iquia.

⁵ Jia tsi xo toa nobë xatë bo, naa mi bëroma ca xatë bo mi mëbihaina iquia, ëbë xatë.

⁶ Mi mëbihai ca iqui tsi noqui, naa nëá ca iglesia qui bëroria tsi xo toa mi noihaina. Jasca, Dios qui jia ca quiniá tsi jia tsi toa xatë bo jari mi mëbino, ja narisyamacano ja bocaquë no.

⁷ Bohocani quiha Cristo bax yonocohi na. Yonocohax tsi Dios cahëyamacanaibá jato mëbihai ca ó pasoyamacani quiha.

⁸ Ja tsi xo toa toca cabo no mëbixëti xo jia tsi Dios Chani ja yoacano iquish na. Tocapihi tsi jato yonoco xatënaqui noa jato bëta.

Diótrefes jabi yoi cato

⁹ Toá ca iglesiá ca chahahuacanaibo qui carta ë raaniquë jato yobaxëna. Jama, ë yoahai ca chahahuayamahi quiha toá ca Diótrefes rë, naa toá ca xatë bo yonacatsai cato.

¹⁰ Anoma quiha. Joquí tsi noqui ja ocahuahaina, ja quiahaina, tihì cabo nicamaxëquia pë. Jasca, iglesiá cabo quëtiahi quiha rë, jato chani ja nicayamacano iquish na. Jatsi jato chani nicascanaibo raahi quiha pë iglesia quima.

¹¹ Jisa, ëbë xatë. Anoma tsi xo toa joni acaina iquia. Mi tocyamano ra. Oquë tsi xo toa quinia jia ca mi banahuahaina. Jia ca acai ca tsi xo toa Dios baquë yoi. Jama, yoi ca pi aquí tsi Dios cahëyamaqui toa iquia.

Demetrio jabi jia cato

¹² Demetrio yoati tsi nohiria bo chanino tsi jia tsi xo toa ja yoacanaina. Jabija tsi xo toa jia ca ja acaina iquia. Shinajiaxëni ca joni tsi xo naa ra. Jabija ca ë yoahai ca nori ca cahëqui mia tia.

Jaroja ca yoba

¹³ Jari tobi huëstima ca ë yoacatsaina rë. Jaboqui papí tsi quënënoma xo.

¹⁴ Mi qui shishoti ó pasoquia. Toatiyá tsi jia tsi chaninabëquixëqui noa.

¹⁵ Mi rani-ranino. Mia joihuahi quiha nëá ca rabëti bo. Jasca, toá ca noba rabëti bo tëquë ë bax mi joihuano. Iquë. Amén.

La Carta Del Apostol San Judas

¹ Naa papi quënëhai ca Judas ca ëa xo naa, naa Jacobo noma cato. Jesucristo yonati xo ëa ri. Quënëhacanish cabo, naa Jahëpa Dios noi cabo, Jesucristo ó bëso cabo, tihi cabo qui naa chani raaquia.

² Diós mato shomahuano ra. Ma rani-ranino. Ma noinabëquiriano ra.

Quiaxëni ca maestro bo

³ No xabahamahacahai ca yoati tsi mato qui quënëcasquia rë, ëbë xatë há, jaboqui quënënoma ja nori. Jariapari tsi yoba huëtsa mato yoaparcasquia: Jahuë nohiria bo qui Diós ani ca Chani bax ma nianaxëti xo iquia. Huësti roha tsi toa Chani noqui acacani quiha.

⁴ Tihi ca jahuë bo quënëquia ra, mato naxërëquë ca qui paramixëneria ca nohiria bo jiconi iqui na. Jonë xo toa yoi ca ja acanaina iquia. Paraxo Diós noqui noihai ca Chani jomicani quiha pë, jato quinia yoixëni ca mato banahuacasquí na. Jato qui yoi xo Jesucristo ra, naa noba Chama, noba Ibo yoi cato. Jabi siri tsi jato copi yoati tsi no yoahacaniquë. “Copihacacaxëcati xo naa nohiria ra” ii quiha Diós Chani iquia.

⁵ Jatsi Diós copini ca mato nicamacasquia. Shinaparicana. ¿Egipto mai quima Israel ca nohiria Ibobá tsëcayamani? Tsëcaxo tsi quiha çtoa chahahuayamanish cabo ja quëyoyamayamani? Ja copihacayocani quiha iquia.

⁶ Jasca toa chama jayapaonish ca ángel bo ri. Jato iti ja jibëriayocaniquë, Dios nicacasyamaquí na. Jaboqui tsëmoria ca nëpax ca xo. Ja nëxahacani quiha. Toá tsi jato Diós jananiquë toa bari-baririá tsi copixëna. I-ipaoxëhi quiha jato copi iquia.

⁷ Jasca, yaca Sodoma, yaca Gomorra, jato tëamë ca yaca mishni bo ri. Anoma ini quiha toa ja chotacanaina, ja yoyocanai ri. Jatsi quiniacaxëcahuë iquia. Jaboqui i-ipaohai ca chihí ó tsi tënë-tënëcani quiha jato ri, ja yoyocanai quëshpi na. Tihi cabo iqui tsi noqui bëro xo Diós copihaina ra.

⁸ Jishopë. Tocacani quiha pë toa mato qui bëcanish cabo ri. Nama-namacanaibo jascaria ca xo. Jochapama tsi jato yora bo yoshihuacani quiha. Jato qui yoi xo Dios yoba. Jasca, mana ca ángel bo ocahuacani quiha pë. Tihi tsi xo toa ja acanaina rë.

⁹ ¿Japa? ¿Yoshi-yoshiria oquëria ca ángel Miguél ocahuani pa? Ja tocayamaniquë iquia Moisés yora tahëhax ja bëta nianahi tsi ja quinia-quinianiquë. Quiniapama tsi “Mia Ibobá raahano ra” i Yoshihua qui ja ni quiha.

¹⁰ Jama xo naa mato xërëquë ca nohiria bo. Jahuëcara ca ja cahëyoyamahai ca jahuë bo ocahuacani quiha pë; mahitsa. Cahëtimaxëneria ca yohina jascaria ca xo. Tocapihi tsi quëyohacacaxëcani quiha jato ri iquia.

¹¹ Anomariaxëhi quiha jato copi ra. Caín yamaba quinia yoi banahuacani quiha. Parata quëshpi tsi yoyocani quiha, Balaam yamabo ini jascaria. Dios yoba pasomaha ca xo, Moisés yoba pasomaha Coré yamabo ini jascaria. Tihi ca quëshpi tsi quëyohacacaxëcani quiha, Coré quëyohacani jascaria.

¹² Bërabiria tsi xo toa mato bëta ja rabënacainaina shiati ma aquë no. Bohocani quiha yoyohi na. Bërabiriama xo toa ja acanaina rë. Jamë shinaquí tsi huëtsa bo mëbitimaxëneria ca xo. Yoshini raahacahai ca tsëmo jascaria ca xo. Yama xo jahuë oi nohiria bo mëbiti. Bimi saihuayamahai ca mëxohacahax ca jihui jascaria ca xo. Mahitsa ca bësoyama ca xo.

¹³ Raëtimaxëni ca iahuá ca choca jascaria ca xo. Bacox jisiquihai ria tsi noqui bëroria xo toa ja yoyocanaina. Mahitsa boho-bohocani quiha paquëhai ca huishiti jascaria. Jato copi Diós shomahuaniquë ra, naa baquish-baquish itiria cato. I-ipaohai ca copi ixëhi quiha toa ra.

¹⁴ Jasca, jato yoati tsi quiha Enoc yamabo, naa Adán quirëquë ca chaniniquë jaa ri. “Tihiria ca ángel bo ya tsi joxëhi quiha Ibo-iboria” i ja ni quiha.

¹⁵ Jatsi, “Joxo tsi jatiroha ca nohiria bo copixëhi quiha. Yoi ca ja acana, ja pasomaha ja yoacanaina, tihí cabo quëshpi tsi copihacaxëhi quiha toa Dios pasomaha ca jochahuaxëni cabo” i Enoc ni quiha.

¹⁶ Jabi yoyomixëni ca ranimixëni riria ca nohiria bo tsi xo naa ra. Jato noma jabí tsi yonahacacani quiha rë. Chani-chanipama tsi “Jia tsi xo toa no acaina” icani quiha pë, mahitsa jaca nori. Jasca, nohiria huëtsa bo chahahuariacani quiha pë, jahuëcara ó ja quëëcanai ca bixëna. Tihí tsi xo toa jato jabi yoi cato pë.

Chahahuacanaibo qui acacani ca yoba

¹⁷ Shinaparcana, ëbë xatë bá. Jia tsi xo toa noba Ibo Jesucristo rabëti bá, naa Chani chitahëhuati ibobá mato yoanina.

¹⁸ “Xaba rëso tsëquëno tsi jisiquixëhi quiha mato osacanaibo. Jato noma jabí tsi yonahacacanaibo tsi xo naa” i mato qui jaca ni quiha.

¹⁹ Anoma ca nohiria bo tsi xo naa. Chahahuacanaibo oquëxnamacani quiha. Jato noma jabí tsi mëpihacacani quiha pë. Jasca Espíritu Santo jayama ca xo iquia. Tihí tsi xo toa jato jabi iquia.

²⁰ Jama, mamë chamahuacana, ëbë xatë bá. Chamanahax Dios Chani jabiriacana. Jasca, Espíritu Santo chamá tsi ma bëhoxti xo.

²¹ Jasca, Dios noihaí cato ó tsi chitëcana, Ibo Jesucristo manahi na. Joxo tsi mato bësopaomaxëhi quiha mato noiquí na.

²² Jasca, cahëtimaxëni ca rabë ca shina jaya cabo mëbicana.

²³ Mëbixó tsi huëtsa bo mëbicana, chihí quima tsohuëcara tsëcahai jascaria. Jasca, tobi xo toa Dios cahëyamacanaibo. Quiniaxo tsi jato noicana. Noihaí jato jocha qui caxacana. Toa yoshihuahai ca jocha jaquimacana.

Dios no oquëhuahaina

²⁴ Anomaria tsi xo toa jocha quima mato xabahamapihai cato ra. Anomaria tsi xo toa jocha yama tsi mato jismapihai cato. Oquëria tsi xo toa mato ranihuayoipihai cato ra.

²⁵ Dios yoi, jahuë Jesucristó tsi noqui xabahamahai ca no oquëhuariaxëti xo. Ja qui oquë-oquëria, chama-chamaria, tihí bo acacaxëti xo ra. I-ipaonish ca jaboqui nori ca i-ipaoxëhai ca tsi xo naa. Iquë. Amén.

Apocalipsis o Revelacion a San Juan

Juan qui Jesucristó jahué bo yoanina

¹ Jahué Cristo qui naa è quènèhai ca jahué bo pari Diós jismaniquè, noqui, naa jahué yonati bo ja yoano iquish na. Basima ca ixèti nori ca jahué bo noqui cahèmacatsi quiha. Jasca, noqui cahèmacatsi quiha jahué Cristo ri. Jatsi jahué ángel è qui Jesucristó raaquè naa jahué bo cahèmati.

² Jatsi jatiroha ca è jisi ca è quènèquè. Quènèpama tsi Dios Chani, Jesucristo Chani, tihì caba Chani tsi xo naa è quènèhaina iquia. Noqui parayamacani quiha. Jabija ca tsi xo naa ra.

³ Jasca, shomahuahacaxèhi quiha naa Chani tsayahai cato. Jasca, shomahuahacaxèhi quiha è quènèha ca chani nicahai cato, nèá ca yoba chahahuapihi na. Tsayacahué. Tsèquèti basima tsi xo naa ixèti nori ca jahué bo iquia ra.

Siete ca iglesia bo qui Juan carta raahacanina

⁴ Jabi naa carta raati ibo ca Juan ca èa xo naa. Asia maí ca siete ca iglesia bo qui naa chani raaquia. Jasca, noba oquè-oquèria ca Diós mato shomahuano. Mato ja ranihuano. I-ipaonish ca, jaboqui nori ca, i-ixèhai ca Ibo-iboria tsi xo naa ra. Jasca, jahué trono bèsajo cató ca Espíritu Santó mato shomahuano, naa siete ca jabi bo jaya-jayaria cato.

⁵ Jasca, Jesucristó mato chamahuano jaa ri. Dios Chani jisiquimati Ibo-iboria tsi xo naa. Jasca, jariapari ca bèsotèquènish ca tsi xo toa noba Ibo ra. Jatiroha ca maí ca chama-chamaria bo oquè-oquèria xo. Ja tsi xo toa no oquè-oquèhuahaina. Noqui noi-noiriahì quiha. Nohax no bax ja rèsioniquè jocha quima noqui paquèmaxèna.

⁶ Jasca, chama bo, arati ibo-iboria bo, tihì cabo noqui ja manèmaniquè, jahué Dios, naa jahué Jahèpa yoi bax no yonocono iquish na. Jatsi oquè-oquèhuahacaxèti xo noba Cristo ra. I-ipaonexèti xo jahué chama ra. Jaha tsi xo.

⁷ Cristo tsi xo toa tsèmo ó ca joxèhaina. Ja jono tsi tsayayocaxècani quiha jatiroha cabo. Tsayacaxècani quiha jodiobo ri, naa Jesu acanish cabo. Jatsi aracaxècani quiha maí ca carayanabo tèquè, jahué copi qui raquèhi na. Parayamaquia. Toca tsi ixèhi quiha è yoahaina ra. Jaha tsi xo.

⁸ “Jahué chitahè, jahué rèsò, tihì ca èa xo naa ra” ii quiha noba Ibo Dios. Toca tsi chanihi quiha naa i-ipaonish ca, jaboqui nori ca, i-ixèhai ca Ibo-iboria. Noba Chama-chamaria tsi xo naa iquia.

⁹ Mabè xatè ca Juan ca èa xo naa. Ibo iqui tsi mato bèta xo tènèquia èa ri. Jasca, mato bèta xo tsi yonaxèquia èa ri Diós yonahai cato xo na. Tènèhi tsi yosanayamaqui noa ra. Jabi naa Patmos icanai ca tèmisco qui è raahacani quiha racati rè, Dios Chani, Jesú anina, tihì cabo è yoani quèshpi na.

¹⁰ Nèá ca tsi Ibo ba rí tsi Espíritu Santó èa ibohuaquè. Jatsi noho casojó ca jamè ca joi è nicaquè. Chamaxèniria ca joi ja iqui quiha è nicahana; naa trompeta jascaria cato.

¹¹ Jatsi è qui joi nècaquè:

—Huèsti ca libro ó tsi mi quènèxèti xo mi tsayahai ca yoati na. Quènèxo tsi siete ca iglesiá ca chahahuacanaibo qui naa Chani raahué, naa Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfía, Laodicea. Tihì ca iglesia bo qui naa chani raahué —i è qui joi què.

¹² Nicahax ë chihoriquë ë qui chanihai ca jixsëna. Chihorixo tsi vela acha cabo, naa siete ca candelero ícanai ca ë jisquë. Oro ca ja icani quiha.

¹³ Toa candelero bo naxërëquë ó ca Jesu jisiria ca ë jisquë. “Nohiria Baquë” ja quënahacaha quiha. Jasca, tètëcaria jahuë sahuëti iqui quiha. Oro ca shitaramëti sahuë ja iqui quiha.

¹⁴ Jahuë mapó ca boo joxoria iqui quiha, naa joxoria ca huaxmë jisiria cato. Jasca quiha jahuë bëro ri; chihi rëxquëria ca iqui quiha.

¹⁵ Jasca quiha jahuë tahë bo ri bajrahaina. Chihi quima bichiquihax ca bajratiaria ca bronce metal jascaria jahuë tahë iqui quiha. Jasca, pao boxtoro pacotsa jascaria jahuë joi iqui quiha.

¹⁶ Jahuë mënëcaya ca mëquënë tsi siete ca huishti bo acha ja iqui quiha. Jahuë jana quima tsëquëhi iqui quiha rabë ca quëno jaya ca manë tètëcaria. Jasca, bari bajrahai jascaria jahuë bëmana iqui quiha. Tihi ca tsi ë jisquë tsayaxo na.

¹⁷ Tsayahax mai qui ë paquëquë. Bësoyama ca jascaria ë iquë ra. Jatsi jahuë mëquë mënëcayá tsi ëa ja motsaquë.

—Raquëyamahuë. Jahuë chitahë, jahuë rëso, tihi ca ëa xo naa. Ea ti tsi xo toa Bësoti Ibo-iboria.

¹⁸ E rësoniquë. Jama, tsayapa. Jaboqui bëso xo ëa ra. Bëso-bësopaohai ca ëa xo naa ra. Ea roha tsi xo toa namëti chama jaya cato. Ea roha tsi xo toa rësonish cabo iti caiti llave jaya cato ra.

¹⁹ Jatsi mi tsayahana, mi tsayaxëhaina, jasca, toa ixëti nori ca jahuë bo, tihi cabo mi quënëno.

²⁰ Jabi noho mënëcayá ca mëquënë ca huishti bo, jasca, toa siete ca candelero bo, tihi cabo yoati nohiria bá cahëyamani quiha. Jato qui bërohuahama ja ini quiha. Jama, jaboqui mi bax bërohuaxëquia, ja cahëcano iquish na. Nicapa: Siete ca huishti bo tsi xo toa siete ca iglesia bo obësocanaibo. Jatsi toa siete ca candelero bo tsi xo toa iglesia yoi bo ri.

2

Efesó ca chahahuacanaibo qui Dios Chani raahacanina

¹ Efesó ca chahahuacanaibo obëso ca qui naa chani quënëhuë. “Ea ti tsi xo toa chani mato qui raati ibo-iboria, naa siete ca huishti bo jahuë mënëcayá ca mëquënë tsi acha cato. Chaniquia ra, naa oro ca candelero bo naxërëquë ó tsi nii cato.

² E bax ma ani ca yonoco cahëquia ra. Yonocopama tsi ma yosanayamaniquë ra. Jasca, mato qui yoi ini quiha toa jochahuaxëni ca nohiria bo. Jasca, mato qui bëcani quiha toa mahitsa ca Dios Chani yoacanaibo, ‘Dios Chani yoati ibo bo xo noa’ iquiina. Jatsi jia tsi toa paracanaibo ma tanamaniquë ja quiacanai ca jismaxëna.

³ Jasca, ma shinapëniniquë. Ea iqui tsi tënëpama tsi ma yosanayamaniquë iquia. Tihi ca tsi cahëquia mato yoati na.

⁴ Jama, tobi xo toa huësti ca yoi cato rë. Rëquë ó tsi ëa ma noiyoipaoniquë. Jama jaboqui mahitsa tsi xo toa ma noihaina rë.

⁵ Shinaparicana. Nëama tsi xo toa ma paquëhana. Anomaria i-ipaoni quiha ma noihaina iquia. Jama, jaboqui ëa basi xo mato rë. Jatsi mato jocha quima casocana iquia ra. Ma ani jascaria ma atëquëno. Ma tocapiyamano tsi mëri tsi joxëquia mato iti ó ca candelero mëbixëna. Jatsi yamaxëhi quiha ë bax ma yonocoxëhaina ra.

⁶ Jatsi quiniacaxëcahuë. Jari shoma xo mato ra. Mahitsa ca Dios qui aracanaibo, naa nicolaítabo icanai cabo qui ma shinapëniyama-niquë ra. Jënima quiha. Ja acanai ca tahëhax jato qui caxaquia ëa ri.

⁷ Toca tsi iglesia bo qui chanihi quiha Espiritu Santo ra. Jatsi nicacana pahoqui quini jaya cabá. Premio axëquia ra bëbocanaibo qui. Dios mana ca ititiria ca jihui bimi, naa “Bësomati Jihui” icanai ca bimi jato pimaxëquia. Jatsi bëso-bësopaocaxëcani quiha ra”.

Esmirná ca chahahuacanaibo qui Dios Chani raahacanina

⁸ ‘Esmirná ca chahahuacanaibo obëso ca qui naa chani quënëhuë. “Ea ti tsi xo toa chani raati ibo, naa jahuë chitahë, jahuë rëso, tihí cabo nori cato. Rësonish ca bësotëquënish ca ëa xo naa ra. Jabi ë yoacatsai ca tsi xo naa:

⁹ Jatiroha ca cahëquia ra mato yoati na. Anomaria ini quiha ma tënëhaina. Noitiria xo mato; jama, rico yoi bo ma nori iquia. Jasca, tobi xo toa mato osacanaibo rë, naa ‘Jodio yoi bo xo noa’ icanai; Dios xocobo jaca nomari ra. Satanás maxo ó ca xo toa bo iquia.

¹⁰ Jabi mato tënëmapaimaria xo Dios cahëyamacanaibo. Tocajacano tsi ma raquëyamano. Preso qui mato huësti huësti ca nanëxëhi quiha Satanás, mato tanamaxëna. Diez ca bari no tsi tënëxëqui mato iquia. E quima casoyamacana, mato ja acasno ri. Tocapimano tsi premio jia ca mato qui axëquia. Mato bëso-bësopaomaxëquia ra.

¹¹ Toca tsi iglesia bo qui chanihi quiha Espiritu Santo ra. Jatsi nicacana pahoqui quini jaya cabá. Raquëyamariacaxëcani quiha toa bëbocanaibo, Dios quima jochacanaibo aquëquëmahacaxëquë no”.

Pergamó ca chahahuacanaibo obëso ca qui Dios Chani raahacanina

¹² ‘Pergamó ca chahahuacanaibo obëso ca qui naa chani quënëhuë. “Ea ti tsi xo naa chani raati ibo-iboria, naa rabë ca quëno jaya ca manë jaya cato.

¹³ Jatiroha ca cahëhai ca ëa xo naa. Satanás yonahai cato ó tsi racaqui mato rë. Jasca, jia tsi xo toa ë qui ma chitimiyoihaina iquia. Jabi noho Chani yoanish ca Antipas namëhacaquë ri tsi ë quima ma casoyamaniquë ra. Mato yacata ax tsi naa Satanás bësohai cato ax tsi ja namëhacani quiha. Tihí ca tsi cahëquia mato yoati na.

¹⁴ Jama, tobi xo toa huësti huësti ca ë qui yoi cato. Mato ó tsi xo toa Balaam yoba banahuacanaibo rë. Jabi chama Balac qui yoba yoi Balaam yamabá ani quiha pë, Israél cabo jochamaxëna. Toatiyá tsi ídolo bo qui acacanish ca nami piti, carayana ca yoxa bo ya rabënati, tihí ca tsi Israel cabo ja jabimani quiha ra.

¹⁵ Jasca, mato ó tsi xo toa nicolaítaba yoba, rë, naa yoba yoi ca ó quëëcanaibo. Anoma quiha.

¹⁶ Jatsi mato jocha quima ë quiri bësocana iquia. Ma tocapiyamano tsi mëri tsi mato qui caxëquia. Caxo toa nohiria bo axëquia ra noho jana ó ca huajahai ca rabë ca quëno jaya ca manë no ra.

¹⁷ Toca tsi iglesia bo qui chanihi quiha Espiritu Santo ra. Jatsi nicacana pahoqui quina jaya cabá. Premio axëquia bëbocanaibo qui. Mana ca mapari jato pimaxëquia. Jasca, jato qui huësti ca maxax joxo ca axëquia. Toa maxax ó tsi quënëhacaxëhi quiha jato janë paxa cabo. Toa janë paxa ca cahëxëhi quiha maxax ibo roha”.

Tiatirá ca chahahuacanaibo qui Dios Chani raahacanina

¹⁸ ‘Tiatirá ca chahahuacanaibo obëso ca qui naa chani quënëhuë. “Dios baquë tsi xo naa chani raati ibo, naa chihi rëxquëria ca bëro jaya cato. Chaniquia, naa bajratiaria ca bronce metal jascaria ca tahë jaya cato.

¹⁹ Jatiroha ca cahëquia mato yoati na. Huëstima tsi xo toa jia ca ma anina. Jasca jia tsi xo Dios, nohiria bo, tihi cabo ma noihaina. E qui jia tsi xo ma chitimihaina. Jia tsi xo ma yosanayamahai ri. Jasca, jaboqui oquë tsi acasqui mato ra. Tihi ca jia ca jahué bo cahëquia mato yoati na.

²⁰ Jama, tobi xo toa huësti huësti ca è qui yoi cato rë. Nicacahuë. Mato ó tsi xo toa jochahuaxëni ca yoxa Jezabel jasca cato. Toa yoxa tënëqui mato rë. Anoma xo jahué chani ra. ‘Dios Chani yoahai ca èa xo naa’ ii quiha pë, yoiria ca ja jabimahai ca nori. Yoi ca chotahaina, ídolo bo qui acacanish ca jahué bo pihaina, tihi ca tsi noho yonati bo jabimahi quiha pë.

²¹ Toa yoxa qui xaba è aniquë jahué jocha quima ja casono iquish na. Jahué jocha jisbëriacasyama xo ra. Jahué jabi quiha.

²² Ja tsi xo toa jaboqui naa yoxa iquimaxëquia jahué oxati ó no. Jasca, jahué pëhi acanaibo ri tënëmaxëquia. Toa yoxa quima pi ja casoyamacano tsi tocaxëquia jato qui. Jatsi tënëriacaxëcani quiha jato ri.

²³ Jasca, jahué xocobo, naa jahué yoba nicanaibo quëyoxëquia ra. Tocahëno tsi èa cahëyoicaxëcani quiha jatiroha ca iglesiá ca chahahuacanaibo. Jatsi nohiria bá shinahai ca tēquë naispihai ca è nori ca cahëcaxëcaqui. Jatiroha ca nohiria bo copixëquia ra, ja acanaí ca quëshpi na.

²⁴ Jama, tobi xo mato Tiatira ó ca nohiria huëtsa bo, naa toa yoxa yoba yoi biyamacanaibo. Toa Satanás yoba-yobaria jabiyamaqui mato ra. Jënima quiha. Jaboqui yama tsi xo toa yoba huëtsa mato qui è acatsaina.

²⁵ Ma jaya ca yoba roha ma chahahuariano èa manaquí na. Jaha bësopa. Joquia ra.

²⁶ Cahëxo tsi bëbocanaibo, naa jahué rëso qui yonococanaibo qui yonati chama axëquia. Jatsi maí ca nohiria bo yonacaxëcani quiha.

²⁷ Jabi toa yonati chama noho Jahépá è qui ani quiha. Jato è mëbihai ca iqui tsi coshixëhi quiha toa maí ca nohiria bo ja yonacanaina ra. Maí ca nohiria bo naxërëquë ó ca jochahuaxëni cabo choshacaxëcani quiha, naa chomo choshahacahai jascaria.

²⁸ Jasca, jato qui oquë axëquia, naa huishti bëro shini oquë jascaria cato.

²⁹ Toca tsi iglesia bo qui chanihi quiha Espíritu Santo ra. Jatsi nicacana pahoqui quini jaya cabá”.

3

Sardís ca chahahuacanaibo qui Dios Chani raahacahaina

¹ ‘Sardís ca chahahuacanaibo obëso ca qui naa chani quënëhuë. “Ea ti tsi xo naa Chani raati ibo, naa Dios siete ca jabi-jabiria bo jaya ca Espíritu Santo jaya cato. Chaniquia, naa siete ca huishti bo acha cato. E yoacatsai ca tsi xo naa: Jatiroha ca cahëquia mato yoati na. Dios bax ariacanaibo ma nori ca quëscahuacani quiha nohiria bo pë, mahitsa ma nori.

² Jatsi bëpëquëcana. Jatipaima xo mato mëstë ca jabi jiaxëni cato rë. Toa jabi chamahuacana. Jasca, mato tsayapama tsi yama tsi xo toa jia-jiaria ca ma acaina iquia. ¿Jënahuariahax, ‘Jia tsi xo ma acaina’ i mato qui noho Dios na? Mahitsa tsi xo iquia.

³ Jariapari ca ó ca ma jabihuahacani ca yoba chahahuacana. Toa yoba nicacana. Jasca, mato jocha quima Dios quiri bësocana. Bëpëquëyamapimano tsi mëri tsi mato qui caxëquia. Yomaxëni ca johai ca jascaria tsi mato qui joxëquia. Toa hora ó pasoyama-xëqui mato. Toa hora yoayamaxëquia.

⁴ Jama, tobi xo toa Sardis ó ca huësti huësti ca yoshihuahama ca jabi jaya cabo. Chëquëhuahama ca raiti jayaria cabo jascaria ca xo. E bëta

bohocaxēcani quiha naa nohiria ra mēstēxēni jaca nori quēshpi na. Raiti joxo ca sahuēcaxēcani quiha.

⁵ Jasca, toca tsi sahuēmahacacaxēcani quiha bēbocanaibo ri. Jasca, jato janē bo, naa bēsocanaiba libro ó ca quēnēni ca janē bo masayamaxēquia. Jama, noho Jahēpa, jahuē ángel bo, tihí cabo bēsojo xo tsi jato janē yoaxēquia ra, ‘Nohó-nabo xo naa’ iquína.

⁶ Toca tsi iglesia bo qui chanihi quiha Espiritu Santo ra. Jatsi nicacana pahoqui quini jaya cabá”.

Filadelfiá ca chahuacanaibo qui Dios Chani raahacahaina

⁷ ‘Filadelfiá ca chahuacanaibo obēso ca qui naa chani quēnēhuē. “Ea ti tsi xo naa Chani raati ibo, naa mēstēxēni ca parayamahi cato. Chaniquia, naa Díos otoiha ca qui jicoti llave jaya cato. David yamaba llave jascaria quiha. Jabi caiti ē japēcano tsi yama tsi xo toa nohiria huētsá toa caiti japahaina ra. Jasca, ē japaño tsi yama tsi xo toa japēcahaina.

⁸ Jabi jatiroha ca cahēquia mato yoati na. Tsayacahuē. Mato bēsojó tsi caiti ē japēcaquē. Yama tsi xo toa caiti japahaina ra. Jasca, iriama tsi xo toa Dios yonoco ma acatsaina iquia. Coshiriyama xo mato rē. Jama, noho yoba nicayoicasqui mato ra. Jēnima quiha. Jasca, yama tsi xo toa ē quima casocanaibo mato ó no.

⁹ Nicacahuē. Tobi xo toa mato pasomaha ca mahitsa ca jodiobo. ‘Jodiobo yoi xo noa’ icani quiha pē; quiaxēni cabo jaca nori. Satanás maxo ó cabo ca xo. Mato tahē ó tsi jato mēnimaxēquia. Mēnihax, ‘Mato noi-noiriahi quiha Dios ra’ i mato qui caxēcani quiha ra.

¹⁰ Jasca, jia tsi xo toa noho yoba bo ma chahuahaina iquia. Ma yosanayamaniquē. Ja iqui tsi mato otoxēquia, maí ca nohiria bo qui tēnētiya joxēquē no. Toatiyá tsi tanamahacacaxēcani quiha maí ca bēsocanaí ca nohiria ra.

¹¹ Jatsi quiniacaxēcahuē. Cati basima xo ēa ra. Ma jaya ca jahuē bo achariacana, mato premio jia ca tsohuēcaracá mato quima mēbiyamano iquish na.

¹² Premio axēquia ra bēbocanaibo qui. Noho Dios arati xobo ó ca iti jato qui axēquia. Toá tsi chinichiti jascaria icaxēcani quiha. Toca tsi Dios iti ó tsi ipaocaxēcani quiha ra. Jasca, jato ó tsi noho Dios janē, noho Dios yacata janē, noho janē paxa yoi cato, tihí cabo quēnēxēquia jato ó no. Jabi toa Dios yacayacaria tsi xo toa Jerusalén paxa cato, naa Dios quima ax mai qui botēxēhai cato.

¹³ Nēca tsi iglesia bo qui chanihi quiha Espiritu Santo. Jatsi nicacana pahoqui quini jaya cabá”.

Laodiceá ca chahuacanaibo qui Dios Chani raahacahaina

¹⁴ ‘Laodiceá ca chahuacanaibo obēso ca qui naa chani quēnēhuē. “Ea ti tsi xo naa Chani raati ibo-iboria, naa jabija ca yoati ibo-iboria. Parayamahi ca ēa xo naa ra. Jasca, Díos nēhohuani ca jahuē bo chitahēhuati ibo-iboria ca ēa xo naa ra. E yoacatsai ca tsi xo naa:

¹⁵ Jatiroha ca cahēquia mato yoati na. Dios Chani pasomahama xo mato iquia; jasca Dios Chani noiyoihai cabo ma nomari. Matsi ma xo mato; itsis ri ma nomari rē.

¹⁶ Jishopē. Mato tsi xo huaha roha. Anoma quiha. Ja iqui tsi noho jana quima mato michoxēquia ra.

¹⁷ Jasca, ‘Rico xo noa. Anomaria tsi xo noba parata ra. Narisyamahi ca noqui xo naa’ tihí ca tsi iqui mato pē. Jēnima ca ma nori ca quēscahuqui mato rē, noitiria ca ma nori. Bēco xo mato ra. Jasca, tsoboco ca ma nori ca cahēyamaqui mato rē.

¹⁸ Jatsi quiniacaxëcahuë. Jariapari tsi noho yoba-yobaria bicahuë. Chihí tsi rohahuahacani ca oro jascaria xo noho yoba ra. Bichí tsi rico-ricoria ca manëyoixëqui mato. Jasca, bërabiria tsi xo toa ma yoyohaina iquia. Tsoboco ca jascaria xo mato rë. Jatsi raiti joxo, naa jabi mështë ca bicana. Bixo sahuëcana jianaxëna. Jasca, jabija ca taisyamaqui mato iquia, bëco ma nori iqui na. Jatsi bëro chëxati bicahuë taisyoixëna. Tihi ca tsi xo toa ë yoacatsaina ra.

¹⁹ Ea ti tsi xo toa ë noicanaibo raahacaina. Jato yobaquia ra jato noiquí na. Jatsi quiniacaxëcahuë. Mato jocha quima ma bësono ra.

²⁰ Tsayacapa. Caiti ó tsi niiquia. Toa xo tsi quënaquia. Tsohuëcaracá noho joi nicano tsi ë bax pi caiti ja japëcano tsi jicoxëquia. Jicohax ja bëta oriquirequia. Jatsi oriquirequinoxëqui noa.

²¹ Jasca, premio axëquia bëbocanaibo qui. Noho yonati chama jato bëta xatënoxëquia. Jatsi noho trono ó tsi jato tshomaxëquia ë bëta xo ja yonacano. Jabi bëboxo tsi noho iti ë biniquë ëa ri, noho Jahëpa trono ó cato.

²² Nëca tsi iglesia qui chanihi quiha Espíritu Santo. Jatsi nicacana pahoqui quini jaya cabá. Jabi tihi ca tsi xo toa Ibobá ë qui yoahana”.

4

Naipá ca trono

¹ Naa quirëquë ë tsayatëquëquë. Toá tsi ëa bësojó iqui quiha naipá ca japëcähaca ca caiti. Tobi iqui quiha toa jasca ca joi-joiria, naa trompeta pacotsa jascaria. E qui ja nëcaha quiha:

—Nëá tsi inahuë. Jahuëcara mia jismacasquia, naa ixëti nori ca rëquë ca joxëhai ca jahuë bo —iquiina.

² Jatsi Espíritu Santó ëa ibohuatapiquë. Ea bësojó tsi nii iqui quiha naipá ca tronoria. Jahá tsaho tsohuëcara iqui quiha.

³ Anomaria jahuë jaria iqui quiha, naa bajrahai ca maxaxa, naa jaspe, cornalina, tihi cabo bajra-bajrahai ca maxax bo jascaria. Jasca, tobi iqui quiha nahuabahi trono tëamë cato. Esmeralda maxax jascaria tsi bajra-bajrajaquë jaa ri.

⁴ Jasca, trono tëamë iqui quiha veinticuatro ca yonati trono huëtsa bo. Jahá tsaho iqui quiha veinticuatro ca yosibo, naa raiti joxo sahuë cabo. Jasca, oro ca chaha tëquë ja jayacana quiha jato mapó no.

⁵ Jasca, toa trono quima tsëquëha quiha bajrahai ca canapa ra. Jahanahax huajaha quiha tërë-tërëhai ca pacotsa. Jasca, toa trono bësojó tsi nii iqui quiha siete ca ririhai ca jotati bo. Toa jotati bo tsi xo toa Dios Espíritu Santo, naa siete ca jabi-jabiria jaya cato.

⁶ Jasca, trono bësojó tsi iqui quiha ianë, naa bëisiti jisi cato. Shërëria ja iqui quiha.

Jasca, nëpax tsi naa tronoria tëamë tsi mani iqui quiha cuatro ca niilai ca jahuëcara ca bësocanaibo. Bëro tirixëneria ja jayacana quiha, naa ja bësojó no, ja casojó no.

⁷ Jabi toa jariapari ca bësohai ca tsi xo cama jisiria cato. Jatsi jaquirëquë ca tsi xo toa toro jisiria cato. Jatsi jaquirëquë ca tsi xo toa joni bëmanaria jisiria cato. Jatsi jaquirëquë ca tsi xo toa noyahai ca tètëpahua jisiria cato.

⁸ Jasca, seis ca pëhi bo jayacana quiha naa cuatro ca bësohai ca jahuëcara bo. Jato tëa tsi huëstima ca bëro sahuë ja icana quiha, jato pëhi nama jaca nori. Jasca, barihani, baquicha, tihi tsi ja quëquëcaquë. Jënëhaxma tsi ja nëcacana quiha:

“Aquëquë, aquëquë, aquëquëria tsi xo Ibo Dios Chamaxëni cato ra.

I-ipaonish ca jaboqui nori ca i-ixëhai ca Ibo-iboria tsi xo naa ra” iquiina.

⁹ Jia tsi quiha tronoriá ca tsahohai ca bēso-bēsopaohai ca ja ocahuariacaquē, naa cuatro ca bēsohai ca jahuēcara bo. Toa tsahohai ca ja oquēhuacana quiha. Jasca, “Gracias” i ja qui jacana quiha, ja ani quēshpi na.

¹⁰ Tocajacaquē tsi quiha ja bēsojō tsi toa veinticuatro ca yosibo mēni-mēniquē. Mēnihax Bēso-bēsopaohai ca qui ja ara-aracaquē jato ri. Araxo tsi quiha trono bēsojo xo tsi jato oro ca chaha bo ja janacaquē. Janahax ja nēcacaquē:

¹¹ “Noba lbo, noba Dios xo mia ra.

Jia tsi xo toa oquē, chama, tihí cabo mi bichiina.

Tocaxēti xo, jatiroha ca jahuē bo mi nēhohuani iqui na.

Mi shinaná tsi ja nēhohuahacaniquē.

Mia iqui tsi iicani quiha ra”

i veinticuatro ca yosibo a quiha tronó tsaho ca qui.

5

Quēnē-quēnēria, jatsi Cordero, tihí cabo

¹ Tronó ca tsahohai ca tsayapama tsi quēnē jaya ca tēto ca papi ē jisquē, naa jahuē mēquē mēnēcayá cato. Papi xara, jasca, papi cacha, tihí cato ó tsi toa quēnē iqui quiha. Jasca, siete ca sello bo jayaha quiha toa quēnē quēbēti.

² Jaquirēquē huēsti ca ángel chamaxēni ca ē jisquē ra. Joi pistiamá tsi ēa ja quēnaquē:

—¿Tsohuēcara ni toa naa tēto ca papi huishquirimati mētsa cato, naa oquē jaya cato ra? ¿Tsohuēcara ni toa jahuē sello bo noshati mētsa cato? —i ē qui ja a quiha.

³ Jabi yama iqui quiha toa papi huishquirimati mētsa cato rē. Naipá tsi yama. Maí tsi yama. Bēsoyama caba ití tsi yama. Tihí cabo ó tsi yama iqui quiha toa tēto ca papi huishquirimati mētsa cato rē, jahuē quēnē noqui nicamati.

⁴ Jatsi ē araconaquē. Yama iqui quiha toa oquē ca nohiria toa papi huishquirimati rē. Yama iqui quiha toá ca chani noqui nicamati mētsa cato ra.

⁵ Jatsi ē qui huēsti ca toá ca yosi ca chaniquē:

—Arayamahuē. Tobi xo toa Judá maxo ó ca Cama jascaria cato, naa David yamabá चाहितaxocobo. Bēbo-bēborianish ca tsi xo naa. Toa papi sello bo noshaxēhi quiha huishquirimaxēna. Ati mētsa xo ra —i ē qui yosi ca a quiha.

⁶ Jatsi Cordero ē jisquē. Trono ó tsi nii ja iqui quiha. Jasca, ja tēamē iqui quiha toa cuatro ca bēsocanai ca jahuēcara bo. Toa iqui quiha yosibo ri. Acacanish ca iquiria ja iqui quiha. Siete ca mahui bo ja jayaha quiha. Jasca, siete ca bēro ja jayaha quiha. Jabi naa siete ca bēro bo tsi xo toa siete ca jabi-jabiria bo jaya ca Espiritu Santo ra. Jatiroha ca mai qui ja raahacani quiha.

⁷ Jatsi tronó ca tsaho ca qui Cordero caquē. Caxo tsi quiha jahuē mēquē mēnēcayá ca tēto ca papi ja biquē.

⁸ Ja biquē tsi quiha ja bēsojō tsi mēnicaniquē toa cuatro ca bēsohai ca jahuēcara bo. Mēnicaquē toa veinticuatro ca yosibo ri. Jabi música ati arpa icanai ca ja jayacana quiha toa yosibo tēquē. Jasca, oro ca cochopi bo ja achacana quiha, naa Dios nohiria bēhoxhai réamē cabo. Jabi Dios qui incienso jascaria tsi xo toa ja bēhoxcanaina.

⁹ Jatsi quēquēti paxa ca naa yosibo quēquēquē:

“Mia ri tsi xo oquē-oquēria tēto ca papi bití, jahuē sello bo noshati.

Mi acacani quiha.

Mi jimí tsi nohiria bo mi copiniquē Dios bax na.

Jatiroha ca maxo ó ca nohiria bo, jatiroha ca joi ó ca nohiria bo, jatiroha ca pais ó ca nohiria bo, tihi cabo mi copiniquè ra mi rësohai cató no.

¹⁰ Copixo tsi quiha arati ibo, chama bo, tihi cabo jato mi manëmaniquè ra, Dios bax yonocoti, jahuè mai ja yonacano”.

Tihi tsi ja icana quiha quèquèhi na.

¹¹ Jatsi è tsayatèquèquè. Tsayapama tsi huèstima ca ángel bo è jisquè. Tocanoma ja icana quiha ra. Jatsi jato joi è nicaquè. Trono, bësohai ca jahuècara bo, yosibo, tihi cabo téamè tsi ja manicana quiha.

¹² Joi pistiamá tsi ja quèquècaquè jato ri.

“Oquè-oguèria ca tsi xo toa acacanish ca Cordero ra.

Chama, jahuèmishni bo tèquè, tiisi, coshi, tihi cabo ja bino ra.

Jasca, nohiria bá oquèhuano.

Ja qui nohiria bo arano”

i ángel bo a quiha quèquèhi na.

¹³ Jatsi joi huètsa è nicaquè. Chanihi iqui quiha jatiroha ca bësocanaibo. Chaniha quiha naipá ca bësocanaibo tèquè. Chaniha quiha maí ca bësocanaibo tèquè. Chaniha quiha bësoyama caba ití ca bësoyamacanaibo tèquè. Chaniha quiha ianè ca bësocanaibo tèquè. Tihi cabo quèquèhai ca è nicaquè.

“Oquèhuahacapaoxèti xo toa tronó tsaho cato ra.

Oquèhuahacapaoxèti xo toa Cordero ra.

Jato qui jatiroha cabo arano ra.

Chama, oquè, tihi cabo ja jayapaono ra”

nèa tsi jatiroha ca bësocanaibo nècaha quiha quèquèhi na.

¹⁴ Jatsi,

—Iquè. Amén —i toa cuatro ca bësohai ca jahuècara bo què.

Jatsi yosibo mënnyoquè, tronó ca tsaho cato, Cordero, tihi cabo qui araxèna.

6

Siete ca sello bo Corderó noshahana

¹ Jatsi Cordero è tsayaquè. Toa siete ca sello jaya ca tètò ca papi ja jayaha quiha. Jariapari ca sello ja noshaha quiha. Ja noshaquè tsi quiha cuatro ca bësohai ca jahuècara ó ca huèstitá quènaquè. Tèrè-tèrèhai ca jascaria jahuè joi iqui quiha.

—Johuè —i ja a quiha.

² Jatsi jisiquitapiquè caballo joxo. Ja cacha tsaho iqui quiha jahuè ibo; canati acha. Jatsi ja qui chaha acacaquè. Bichi tsi quiha ja jabaquè bëboxèna.

³ Jatsi toa sello segundo ca Corderó noshaquè. Noshajahuaquè tsi quiha bësohai ca jahuècara ó ca segundo cató quènaquè:

—Johuè —iquiina.

⁴ Tocaquè tsi quiha huajatapiquè caballo huètsa, naa shini-shiniria cato. Jahuè ibo qui chama acacaha quiha, maí ca nohiria bo iquinamati, jia tsi ja racanabèquiyamacano iquish na. Ja iqui tsi jato huètsa nohiria bá aca quiha. Jasca, ja qui saipihua acacaha quiha nohiria bo ati.

⁵ Jatsi sello tercer ca Corderó noshaquè tsi quiha toa bësohai ca jahuècara ó ca tercer cató quènaquè:

—Johuè —iquiina.

Jatsi jisiquitapiquè caballo chèquè cato. Balanza acha jahuè ibo iqui quiha.

⁶ Jatsi toa cuatro ca bësohai ca jahuècara ca naxèrèquè ó ca joi è nicaquè tonia.

—Biniacaxēcani quiha nohiria. Jatsi huēsti ca bari sueldo quēshpi tsi iniahacaxēti xo harina trigo, naa huēsti ca kilo cato. Jasca, huēsti ca bari sueldo quēshpi tsi iniahacaxēti xo cebada icanai ca bēro tres kilo cato ra. Jama, xēni precio, vino precio, tihi cabo inamayamahuē —nēa tsi caballo ibo qui joi nēcaha quiha.

⁷ Jatsi sello cuarto ca Corderó noshaquē tsi quiha toa bēsohai ca jahuēcara ó ca cuarto cató quēnaquē:

—Johuē —iquiina.

⁸ Jatsi jisiquitapiquē caballo pajoxo cato. Rēsomati ibo-iboria jahuē ibo quēnahacaha quiha. Jasca, ja chō bocana quiha rēsohax cabo tēquē. Jatsi jato qui chama acacaha quiha maf ca nohiria bo, naa huēsti cuarto cabo ati. Nohiria bo nianamahaina, nohiria biniahuahaina, banahaca ca bēro, bimi, tihi cabo yoshihuahaina, nohiria bo yohiná pihaina, tihi cabo ati mētsa ángel iqui quiha nohiria bo axēna.

⁹ Jatsi sello quinto ca Corderó noshaquē tsi quiha altar namá ca rēsonish cabo ē jisquē. Dios Chani ja yoacanaí ca tahēxo tsi ja acacani quiha.

¹⁰ Jatsi joi pistiamá tsi ja quēnacaquē:

—Mia ri tsi xo chamaxēniria ca Ibo-iboria. Mia ri tsi xo jabija ca mēstēxēni cato ra. ¿Jēnino tsi noqui acanish cabo copixēhai ra? Mi bamayamano ra. Toa maí ca nohiria bo copihuē —nēa tsi ja nēcacana quiha.

¹¹ Jatsi jato qui raiti joxo acacaquē sahuēti. Jatsi, “Yosanayamacana. Acacati basima xo ra. Jariapari tsi jari rēsoxēti xo mabē xatē huētsa bo, naa ma acacani jascaria. Jari jatihuahama xo toa número ra” i jato qui Cordero quē.

¹² Jatsi sello sexto ca Corderó noshaquē tsi quiha yajo-yajoriaquē mai. Jatsi tsēmonaquē bari, naa raiti chēquē jascaria. Jatsi xabacarianaquē oxē. Jimi jisiria ja iqui quiha.

¹³ Jatsi naipa ax mai quiri huishti bo paquēyoquē, naa jihuí ca bimi mai qui paquēhai jascaria yoshi-yoshiria xotoquē no.

¹⁴ Jatsi yamatapiquē naipa. Ja tsiboha quiha papi tēto jascaria. Maí ca tēmachi bo, ianē ca tēsēbē, bo tihi cabo yajohacacaquē. Jato iti quima ja mohimahacacani quiha.

¹⁵ Jatsi paxacasquē nohiria bo tēquē. Jabayoha quiha maí ca chama bo, comandante bo, rico cabo, empleado bo, yonati bo, joni bo chama yama cabo. Tēmachi ca quini bo qui tihi cabo jabayoha quiha jonēxēna.

¹⁶ Jabaxo tsi quiha tēmachi bo, maxax bo, tihi cabo qui ja quēnacaquē. Quēnahax,

—Noqui cacha paquēcahuē. Toa mana ca tronó ca tsaho ca quima noqui jonēmahuē. Jasca, caxaxēniria tsi xo toa Cordero ra. Ja quima noqui jonēmahuē —i jaca na quiha.

¹⁷ Joquē toa bari ra. Jaboqui jisiquihi quiha jato qui ja caxa-caxacanaina ra. Yama tsi xo toa paxahaina.

7

Dios yonati bo xabahamahacahaina

¹ Toa quirēquē cuatro ca ángel bo ē jisquē. Maí ca cuatro ca papoto ó tsi nii ja icana quiha. Toa xo tsi quiha mai quiri yoshi xotohai ca ja quētiacaquē. Ja iqui tsi mai, jēnē, jihui, tihi cabo ó tsi yoshi xotoyamaquē.

² Jatsi ángel huētsa ē jisquē. Bari johai ca ax ja joquē. Jasca, bēsohai ca Dios jisti ja jayaha quiha. Joxo tsi quiha toa cuatro ca ángel bo, naa mai, jēnē, tihi cabo yoshihuacanaibo ja quēnaquē:

³ —Jari mai, jënë, tihì cabo yoshihuayamacahuë. Noba Dios yonati ba bëpara ó tsi jisti no quënëparixëti xo —i jato qui ja a quiha.

⁴ Jatsi ciento cuarenta y cuatro mil cabo iqui quiha, naa toa Dios jistí tsi quënëhacahax cabo. Israel cabo tëquë ja icana quiha, naa doce ca maxo quima cabo.

⁵ Quënëhacaha quiha doce mil ca Judá ca maxo ó ca nohiria. Quënëhacaha quiha doce mil ca Rubén ca maxo ó ca nohiria. Jatsi quënëhacaha quiha doce mil ca Gad ca maxo ó ca nohiria.

⁶ Jatsi quënëhacaha quiha doce mil ca Asér ca maxo ó ca nohiria. Jatsi quënëhacaha quiha doce mil ca Neftalí ca maxo ó ca nohiria. Jatsi quënëhacaha quiha doce mil ca Manasés ca maxo ó ca nohiria.

⁷ Jatsi quënëhacaha quiha doce mil ca Simeón ca maxo ó ca nohiria. Jatsi quënëhacaha quiha doce mil ca Leví ca maxo ó ca nohiria. Jatsi quënëhacaha quiha doce mil ca Isacar ca maxo ó ca nohiria.

⁸ Jatsi quënëhacaha quiha doce mil ca Zabulón ca maxo ó ca nohiria. Jatsi quënëhacaha quiha doce mil ca José ca maxo ó ca nohiria. Jatsi quënëhacaha quiha doce mil ca Benjamin ca maxo ó ca nohiria. Tihì cabo quënëhacaha quiha.

Raiti joxo sahuë cabo

⁹ Naa quirëquë huëstima ca nohiria ë jisquë. Tocanoma ja icana quiha. Jamëri, jamëri tëquë, naa jatiroha ca pais, jimì, maxo, joi, tihì cabo quima ax ja icana quiha. Jasca, toa trono, Cordero, tihì cabo bësojó tsi mani ja icana quiha. Jasca, raiti joxo sahuë, xëpamë pëhi acha, tihì ca tsi jaya ja icaquë.

¹⁰ Jatsi joi pistiamá tsi ja quënaqaquë:

—Noqui Xabahamati Ibo-iboria tsi xo toa tronó tsaho cato ra. Jasca xo Cordero ri —i jaca na quiha quënëahi na.

¹¹ Jatsi trono bësojo ó tsi mëniyoquë ángel bo tëquë. Yosibo, cuatro ca bësohai ca jahuëcara cabo, tihì cabo tëamë ja niicana quiha. Mënihax Dios qui ja aracaquë.

¹² Arahax ja nëcacana quiha:

“Jia ra. Noba Dios nohiria bo oca-ocapaono ra.

Ja oquëhuahacapaono ra.

Tiisi ja jayano ra.

Jasca ‘Gracias’ i Dios qui nohiria bo paono ra.

Jasca, chama, coshì, tihì jaya ca tsi xo noba Dios ra.

Jaha tsi xo. Amén”

nëca tsi jaca na quiha.

¹³ Jatsi huësti ca yosi ca ë qui chaniquë:

—¿Tsohuë ni naa raiti joxo ca sahuë cabo? ¿Jahuëniahax tsi ja bëcana? ¿Cahëhai mia ri? —i ë qui ja a quiha.

¹⁴ Jatsi,

—Cahëyamaquia, taitá. Mia ri tsi xo toa cahëhaina —i ja qui ë quë.

Jatsi,

—Tënëtiyaria quima ax bëcanax cabo tsi xo naa. Cordero jimí tsi jato raiti ja joxohuacani quiha, chocohaxo na.

¹⁵ Ja iqui tsi Dios trono bësojó tsi mani-manicani quiha. Toá tsi Dios arati xobo-xoboria xo tsi mëbi-mëbiriacani quiha, barihani, baquicha tëquë. Jasca, jato ó bësoxëhi quiha toa tronó ca tsaho cato ra.

¹⁶ Ja iqui tsi paxnatëquë-yamacaxëcani quiha ra. Tëshinatëquëyamacaxë-cani quiha. Jasca, bari huao cahëyamacaxëcani quiha.

¹⁷ Rani-ranicaxëcaqui, Cordero, naa trono ó ca jato obëso ca nori quëshpi na. Bëso-bëso ca jënë iti qui jato mëpixëhi quiha. Jasca, jato bëró ca bëhono tëquë masaxëhi quiha Dios —i è qui huësti ca yosi ca a quiha.

8

Sello séptimo cato

¹ Jatsi toa sello séptimo ca Corderó noshaquë. Noshaquë tsi quiha medio hora no tsi naipá cabo pasiyoquë.

² Jatsi siete ca ángel bo è jisquë, naa Dios bësojó ca nii cabo. Jato qui siete ca trompeta bo acacaha quiha.

³ Jaquirëquë joquë ángel huëtsa. Oro ca incienso mëshoti cochopi bëhi ja iqui quiha. Johax trono bësojó tsi ja niiquë. Jatsi incienso misco ca ja qui acacaquë, Dios nohiria bo bëhox-hai qui maniat. Jatsi toa oro ca altar xo tsi, naa trono bësojó ó ca nii ca altar xo tsi quiha tihi cabo ja mëshaquë.

⁴ Jatsi Dios iti bësojó tsi mëshohai ca incienso ca cohini tëronoquë Dios nohiria bo bëhoxhai ya.

⁵ Jatsi oro ca cochopi ángel biquë. Bixo tsi quiha altár ca chihi rëxquë tsi ja rëaquë. Rëaxo tsi quiha mai qui ja niaquë. Niajahuaquë tsi quiha huëstima ca tërëhai ca iquë. Choshi-choshiquë canapa. Yajo-yajoquë mai. Tihi tsi ja iqui quiha.

Trompeta bo

⁶ Jatsi toa siete ca angel bá jato trompeta bo xoohati shinama tsi iticato-caquë.

⁷ Jatsi jariapari ca ángel jahuë trompeta xoohaquë. Xoojahuaquë tsi quiha oiroxaya, jimi ya jaxcamëna ca chihi, tihi cabo mai qui niahacaquë. Jatsi mëshoquë maí ca tercer ca xatë cato. Mëshoquë maí ca jihui bo, huasi, naa jato tercer ca xatë cato. Tihiria ca tsi mëshoquë ra.

⁸ Jaquirëquë segundo ca ángel jahuë trompeta xoohaquë. Xoojahuaquë tsi riri-ririhai ca têmachi चाहिताखेंni ca jisiria ca quiha iahua qui niahacaquë. Jatsi jënë jimi manëquë, naa tercer ca jënë xatë cato.

⁹ Jatsi rësoyoquë iahua ca bësohai ca jahuë bo, naa tercer ca xatë cato. Jasca, quëyohacaquë tercer ca jënë ca barco bo ri. Tihi tsi quëyohacaquë ra.

¹⁰ Jatsi tercer ca ángel jahuë trompeta xoohaquë. Xoojahuaquë tsi quiha huishti-huishtiria, naa riri-ririhai ca jotati jisiria ca paquëquë nai ax na. Ani bo, toroco bo, tihi cabo qui ja paquëha quiha.

¹¹ “Mocahua” naa huishti quënahacaha quiha. Jatsi mocanaquë jënë, naa tercer ca xatë cato. Rësoquë huëstima ca nohiria bo ax na.

¹² Jatsi cuarto ca ángel jahuë trompeta xoohaquë. Xoojahuaquë tsi quiha bari, oxë, huishti bo, tihi cabo nocacasquë. Jatsi tsëmonaquë jato tercer ca xatë cato. Ja iqui tsi iriama iqui quiha barihani bari huëhaina. Jasca, iriama iqui quiha baquichá oxë, huishti bo, tihi cabo huëhaina. Jabi toca tsi ja iqui quiha.

¹³ Jatsi tsayapama tsi naipá ca noyahai ca tètëpahua è nicaquë. Joi pistiamá tsi quënahi ja iqui quiha.

—Jishorama. Raquëria xo. Aquërama. Noiti-noitixëhi quiha maí ca nohiria bo tëquë, naa tres ca trompeta huëtsa bo xooahacaquë no. Jato xooahapaimaria xo naa tres ca choo ca ángel bo ra —i tètëpahua a quiha.

9

¹ Jatsi quinto ca ángel jahué trompeta xoohaquë. Xoohajahuaquë tsi quiha nai ax mai quiri paquëhai ca huishtimahua é jisquë. Ja qui llave acacaha quiha rësonish caba iti pëcati.

² Toa iti ja japëcaquë tsi quiha toa quini ax huajaquë chihicohini. Anomaria toa cohini iqui quiha, naa boyo ax huajahai ca cohini jascaria. Jatsi ja tsëmonaquë. Jisnoma bari iqui quiha.

³ Jatsi quiha tsëmo quima huajaquë chapo-chaporia bo. Jato qui pahëria ca chama acacaha quiha, naa nibo chama jasca cato.

⁴ Jatsi ja yoahacaquë, huaí ca bimi, jihui, tihi cabo yoshihuayamaxëti. Jama, jënima iqui quiha toa bëpará ca Dios quënë jayama ca nohiria bo ja yoshihuahaina.

⁵ Jato namëtima ja icana quiha, tënëmati nori. Jatsi cinco ca oxë no tsi toa chahahuayamacanaibo ja tënëmaquë. Nibo pahë jascaria iqui quiha toa pahë ra.

⁶ Tocajacano tsi rësocasxëceni quiha nohiria ra, rësonoma jaca nori.

⁷ Nianati shomahuaha ca caballo jisiria ca toa chapohua bo iqui quiha. Jahuëcara ca, naa oro ca chaha bo sahuë ja icana quiha. Jasca, jato bëmana, joni bá-na jisiria ja icana quiha.

⁸ Jato boo, yoxa ba boo jisiria quiha. Jato xëta, camano xëta jisiria quiha.

⁹ Jasca, manë ca shipati quiniamati bo sahuë ja icana quiha. Noyapama tsi anomaria iqui quiha jato pëhi ba pacotsa, naa nianati caballo carro bo jabahai jascaria cato.

¹⁰ Jasca, jato jina ó ca nibo chishquë bo ja jayacana quiha. Anomaria toa jato chishquënë pahë iqui quiha, naa cinco ca oxë no.

¹¹ Jasca, tobi iqui quiha jato rëquënititi ibo; naa rësocanaibo iti obëso ca ángel. “Quëyomixëniria” ja quënahacaha quiha, naa jato obësoti chama. (Hebreo jói tsi jahuë janë tsi xo “Abadón”; carayana jói tsi “Apolión” ja nori.)

¹² Toca tsi huinocaquë toa jariapari ca nohiria bá tënë-tënëhaina ra. Jama, tobi iti xo dos ca tënëtiya huëtsa bo. Jari acama quiha.

¹³ Jatsi sexto ca ángel jahué trompeta xoohaquë. Xoohajahuaquë tsi quiha joi huëtsa é nicaquë. Dios trono bësojo ó ca altar oro ca quima toa joi huajaha quiha, naa jahuë cuatro ca mahui naxërëquë ax na.

¹⁴ Sexto ca trompeta jaya ca ángel qui toa joi chaniquë:

—Eufrates icanaí ca ani-aniria ó tsi xo cuatro ca nëxahacanish ca ángel bo. Jato pëcahuë —i ángel qui joi a quiha.

¹⁵ Naa hora yoi, naa bari, naa oxë, naa xënipa, tihi cabo quëshpi tsi ja janahacacani quiha. Jaboqui tsi ja paquëmahacayaquë tercer ca maí ca nohiria bo ati.

¹⁶ Jasca, huëstima ca soldado bo, naa caballo jaya cabo ja jayacana quiha. Doscientos millones toa é nicaha ca número iquë ra.

¹⁷ Tsayapama tsi toa caballo bo, jato ibo bo, tihi cabo é jisquë. Huëstima ca color bo jaya quiha ja sahuëcanaí ca manë ca shipati quiniamati bo. Tobi iqui quiha shini-shiniria, niaba, amarillo, tihi cabo color bo. Jato caballo bo tsi xo camano mapo jasca ca jaya. Jasca, jato jana quima huajaquë chihi, chihicohini, azufre, tihi cabo.

¹⁸ Jato jana huajahai ca chihi, cohini, azufre, tihi cabá tsi nohiria bo acacana quiha. Jatsi rësoyoquë, naa tercer ca maí ca nohiria bo ra.

¹⁹ Chamaxëniria toa caballo jana bo iqui quiha nohiria bo ati. Jasca, chama jaya quiha jato jina bo ri. Rono bo jascaria ja icani quiha. Jato jina bo ó tsi iqui

quilha tēxēmīsxēniria ca mapo bo. Toca tsi nohiria huēstima ca ja pahēhuacana quiha.

²⁰ Jama, jato yoi ca jahuē bo quima casocasyamaquē toa rēsoyamanish cabo. Jari yoshi qui ja aracaquē pē. Jasca, jato ídolo bo, naa oro, plata, bronce, maxaxa, jihui, tihi cabá tsi acacanish ca ídolo bo quima ja casoyamacana quiha. Jato qui jia iqui quiha toa nicayamahai ca taisyamahai ca ídolo bo pē.

²¹ Jato jochahuaxēniria ca jabi niatimaxēni-riacana. Jari nohiria bo ja acaquē pē. Jari ja yoshihuacaquē yobēxo na. Jari anoma ca chotahai ja acaquē. Ja yoma-yomacaquē jaari. Jari jasca pi ja icaquē ra, tihi ca tsi áqui na.

10

Tēto ca papi pistia jaya ca ángel

¹ Jatsi chamaxēniria ca ángel huētsa ē jisquē, naa nai ax botēhai cato. Tsēmo rabaha ca ja iqui quiha. Jasca, jahuē mapo cacha nahuabahi iqui quiha. Bari jisiria jahuē bēmana iqui quiha. Ririhai ca chinichiti jisiria jahuē huico iqui quiha.

² Jasca, tēto ca papi pistia ca ja achaquē jahuē mēquēnē no. Huishquirimaha toa papi iqui quiha. Jatsi ianē tsi jahuē tahē mēnēcaya ca ja janaquē. Jatsi jahuē tahē huētsa, naa mēxoyo ca maí tsi ja botēmaquē.

³ Toca tsi niīhax ja quēnaquē. Camanó mērahai ca joi jascaria jahuē joi iqui quiha. Ja quēnaquē tsi quiha tobi iquē siete ca tērēti ibo-iboria bo tērēhaina.

⁴ Ja tērēcaquē tsi quiha ē quēnēcascuē. Jama, naipá ca joi ē nicaquē: —Quēnēyamahuē. Toa siete ca tērēti ibo-iboria bá yoaha ca nohiria bá cahēyamano ra —i ē qui joi quē.

⁵ Jatsi toa ianē, mai, tihi cató ca niīhai ca ángel ē jisquē. Nai qui jahuē mēnēcaya ca mēquē ja tēroha quiha.

⁶ Jahuē mēquē tērohax ja chani-chaniquē. Bēso-bēsopaohai ca Dios janē, naa naipa, mai, iaha, tihi cató ca jahuē bo tēquē nēhohuati iboba janē tsi ja chaniquē, ja parayamahai ca jismaxēna. Ja nēcaquē:

—No bamayamano ra.

⁷ Siete ca ángel jahuē trompeta xohacano tsi jatihuahacaxēhi quiha Díos acasnina, naa jahuē planes siri cato. Jabi toa planes nohiria bá cahēyamayoini quiha, naa jahuē Chani yoatí ibo bo qui ja yoani cato —nēa tsi ángel nēcaquē.

⁸ Jatsi toa joi ē nicatēquēquē, naa naipá ca ē qui chanihai ca joi. —Toa iahua mai, tihi cató ca niīhai ca ángel qui cata. Ja acha ca tēto ca papi pistia bita —i ē qui joi quē.

⁹ Jatsi ángel qui ē caquē. Caxo ē bēnaquē. E biquē tsi, —Bihuē. Pitsahuē. Mi poco xara ja no tsi monēxēhi quiha toa quēnē. Jama, bata manēxēhi quiha mi jana ó no —i ē qui ángel quē.

¹⁰ Jatsi ángel quima toa tēto ca papi ē biquē. Bixo tsi ē xēhaquē. Bata tēē jascaria ja iqui quiha noho jana ó no. Jama, ē piyoquē tsi mocanaquē noho poco.

¹¹ Jatsi ē yobahacatēquēquē: —Jaboquí Dios Chani mi yoatēquēxēno ra. Jamēri ca nohiria bo, jamēri ca mai bo, joi bo, chama bo, tihi cabo yoati mi chanixēti xo —i ē qui ángel quē.

11

Dos ca Dios Chani yoati Ibo-iboria bo

¹ Jatsi medida jihui ē qui acacaquē, naa tahua jisiria cato.

—Cata. Dios arati xobo, jahá ca altar, tihí cabo tanamata. Jasca, toá ca aracanaibo tocahuë.

²Jama, arati xobo cacha ca huënë tanamayamahuë. Dios cahëyamacanaibo qui toa ita acacaquë. Cuarenta y dos ca oxë no tsi Dios yaca-yacaria yoshihuacaxëcane quiha rë.

³Toatiyá tsi dos ca Chani yoati ibo-iboria bo raaxëquia noho Chani yoati. Jatsi mil doscientos sesenta ca bari no tsi Dios Chani yoacaxëcane quiha, cohuë ca raiti sahuëxo na.

⁴Jabi naa dos ca Chani yoati ibo-iboria bo tsi xo toa mai Ibo bësojó ca nii ca dos ca olivo jihui bo. Jasca, toa mai Ibo bësojó ca mani ca candelero bo jascaria ca xo naa dos ca Chani yoati ibo bo.

⁵Anomariaxëhi quiha ja yoacanaina. Jato jana ax huajahai ca chihí jascariaxëhi quiha jato chani. Bëroria tsi jato pasomaha cabo quëyocaxëcane quiha. Jabi tsohuëcaracá jato acasno tsi toa chihí tsi jato acaxëcane quiha.

⁶Jasca, nai quëbëti chama jayacaxëcane quiha, oi iyamano iquish na. Jatsi iyamaxëhi quiha oi, Dios Chani ja yoacaquë no. Jasca, jënë jimi manëmapicaxëcane quiha. Jasca, jatiroha ca quiniá tsi maí ca nohiria bo tënëmapicaxëcane quiha jaha quëëqui na.

⁷Jatsi Dios Chani ja yoacano tsi rësonish cabo iti ax huajaxëhi quiha toa yohina-yohinaria yoixëneria cato. Huajaxo tsi jato bëta nianaxëhi quiha. Jato bëboxëhi quiha. Bëboxo tsi jato axëhi quiha.

⁸Jatsi yaca-yacariá tsi naa Sodoma, Egipto, tihí tsi icanai cató ca bahi-bahiria ó tsi jato yora bo janacaxëcane quiha nohiria bo tsayamaxëna. Jabi toa yacata ax tsi noba Ibo acacane quiha jaa ri.

⁹Jabi tres y media ca bari no tsi toa dos ca yora bo tsaya-tsayaxëhi quiha maí ca nohiria bo. Tsayacaxëcane quiha maí ca nohiria bo tëquë, naa jatiroha ca maxo bo, joi bo, país bo, tihí cabo. Jato yora bo maihuacasyamacaxëcane quiha ranixo na.

¹⁰Jasca, ranixo tsi jato huëtsa qui jahuëmishni bo, naa regalo bo acaxëcane quiha. Tocacaxëcane quiha, toa dos ca Chani yoati ibo bo acacana iqui na. Jato iqui tsi anomaria iqui quiha ja tënë-tënëcanaina.

¹¹Jama, tres y media ca bari huinocaquë tsi Diós jato bësomaquë. Ja joitapaquë ra. Jatsi raquëyoquë tsayahax cabo.

¹²Tsayapama tsi naipá ca pistiama ca joi toa dos ca joni bo qui chanilai ca ja nicacaquë. “Nëa bëcahuë” i joi a quiha. Jatsi tsëmó tsi nai qui ja tëronocaquë. Tsaya-tsayaquë jato qui caxacanaibo.

¹³Jatsi ja tëronocaquë tsi quiha yajo-yajoquë mai. Anomaria toa yajohai ca iquë ra. Toatiyá tsi poxoquë yacatá ca xobo bo, naa décima ca xatë. Jasca siete mil ca nohiria bo acacaquë. Jatsi naipá ca Dios qui ara-aracaquë nohiria tëxë, mëmëhi na.

¹⁴Toca tsi segundo ca tënëtiya huinocaquë. Ja cho jopaimaria xo huëtsa, naa tercer ca tënëtiya.

Séptima ca trompeta

¹⁵Jatsi quiha toa séptima ca angél jahuë trompeta xooahaquë. Xooaha-jahuaquë tsi quiha naipá ca quënahai ca joi bo ë nicaquë.

—Jaboqui mai xo tsi yonati chama biqui noba Ibo ra, naa Diós mai qui raani cato.

Yona-yonapaoxëhi quiha ra —i jaca quë.

¹⁶Tocajacaquë tsi quiha Dios trono bësojó ca veinticuatro ca yosibo joicaquë jato tsahoti bo ax na. Joihax ja mënicaquë bëmana mai quiri. Jatsi Dios qui ja aracaquë:

17 —Mi qui “Gracias” iqui noa, noba Ibo Dios chamaxëni cató.

Mia ri tsi xo toa i-ipaonish ca jaboqui norí cato ra.

“Gracias” iqui noa ra, jaboqui mi yonati chama mi bichi iqui na.

Jaboqui chitahëhi quiha mi yonahaina ra.

18 Mi qui caxaxënia xo nohiria bo ra, naa jato copiti bari tsëquëha iqui na.

Jasca, tsëquëquë rësonish cabo copiti xaba ri.

Copihacaxëhi quiha mi yonati bo, naa mi Chani yoacanaibo.

Copihacaxëhi quiha chahahuacanaibo, naa mi qui aracanaibo.

Copihacaxëhi quiha chahahuahai ca chama bo, chamayama cabo tëquë.

Tsëquëquë ra mai yoshihuacanaibo quëyoti bari ra —nëa tsi veinticuatro ca yosibo nëcaquë.

19 Jatsi Dios mana ca arati xobo japëquëquë. Jaxara iqui quiha caja roa cato, naa Dios quënëni ca chani jaya cato. Japëquëquë tsi quiha canapa choshiquë. Tërë-tërëjaquë. Yajoquë mai. Jasca mai qui paquëquë oiroxaya chahitaxëni cabo.

12

Quëshi-quëshiria jatsi yoxa

1 Jatsi naipá tsi jisiquiquë jisti-jistiria. Toá tsi yoxa iqui quiha, naa bari sahuë cato. Oxë cacha nií quiha. Jasca, jahuë mapo cacha chaha iqui quiha, naa doce ca huishtimá tsi acacanish ca chaha.

2 Jasca, tohoya ca ja iqui quiha. Comapama tsi ja araquë, baquë comahai ca pahë iqui na.

3 Jatsi naipá tsi jisiquiquë jisti huëtza. Toá tsi iqui quiha shini ca quëshi-quëshiria; naa chahitaxëni cato. Siete ca mapo bo, diez ca mahui bo, tihi cabo ja jaya quiha. Jasca, jahuë mapo bo cacha chaha bo sahuë ja iqui quiha.

4 Jasca, jahuë jina ri. Naipá ca huishti bo tercer cabo jahuë jiná biquë. Bixo tsi quiha mai qui ja niaquë. Jatsi baquë comapaimaria ca yoxa bësojó tsi quëshi-quëshiria mëni iqui quiha jahuë cohai ca baquë pixëna.

5 Jatsi baquë yoxá comaquë. Joni jahuë baquë iqui quiha. Jatiroha ca mai ca nohiria bo toa baquë yonaxëti iqui quiha, chama ya. Ja coquë tsi quiha mëri tsi Dios, jahuë trono, tihi cabo qui baquë mëbihacaquë.

6 Tocajaquë tsi quiha jamë ca xaba qui toa yoxa jabaquë, naa ja bax Diós rohahuaha ca iti qui. Toá tsi quiha mil doscientos sesenta ca bari no tsi ja othacaquë.

7 Jaquirëquë quëshi-quëshiria ya tsi quiha Miguel, jahuë ángel bo, tihi cabo nianaquë. Jahuë yoiria ca ángel bo ya tsi nianaquë quëshi-quëshiria ri.

8 Jatsi quëshi-quëshiria, jahuë ángel yoi bo, tihi cabo bëbohacaquë. Nai ax ja raahacacana quiha.

9 Cacha toa quëshi-quëshiria niahacaquë mai qui. Yoshini, Satanás, tihi ca tsi xo toa ronoxëni janë ra, naa quëshi-quëshiria. Mai qui ja niahacaha quiha, naa mai ca nohiria bo parahax cato. Niahacaha quiha jahuë ángel bo ri.

10 Jatsi naipá ca joi-joiria ë nicaquë:

—Tsëquëquë Dios bëboti xabaca ra.

Jahuë chama ja jismaquë.

Jasca, yonahi quiha jahuë Cristo ri.

Mai qui niahacaquë noba xatë bo qui quësomixëni cato ra, naa barihani, baquicha, tihi cató tsi Dios bësojo ax tsi jato qui quësohai cato.

11 Cordero jimi, acacanish cabá yoanina, tihi cabá tsi ja bëbohacaquë.

Jabi rësohai ca qui ja raquëyamacana quiha.

Toa cordero bax ja acacacana quiha.

12 Jaha tsi raniyocana, mato naipá ca raza cabá.

Jama, cohuënacana mato mai, iahua, tihi cabá tsi raza cabá.

Mato qui botëquë Satanás ra.

Jaboqui caxaxëñiria xo, jatiti basima jahuë xaba nori iqui na.

Toa cahëhi quiha ra —nëa tsi naipá ca

joi nëcaquë.

13 Mai qui Satanás niahacaquë ra. Caxaxo tsi quiha baquë comahax ca yoxa ja chibaquë.

14 Jatsi yoxa qui tëtëpahua pëhi acacaquë, jahuë xabachá ca iti qui noyati. Toa ax tsi quiha tres y medio ca año no tsi otohacati yoxa iqui quiha.

15 Jatsi quiha quëshi-quëshiriá janaquë. Ja janaquë tsi quiha jahuë jana quima huajaquë jënë. Ani tio ja huajahai ca jënë iqui quiha, yoxa jëtëquëmati.

16 Jatsi quiha mai japëquëquë toa quëshi-quëshiriá janaha ca jënë xëaxëna. Yoxa ja mëbiha quiha.

17-18 Jatsi yoxa qui caxariaquë quëshi-quëshiria. Caxahax tsi quiha ja caquë yoxa ba chahitaxocobo pasomaha nianaxëna. Dios yoba nicacanaibo, Jesu Chani yoacanaibo, tihi cabo acatsi quiha.

13

Dos ca yoiria ca yohinahua

1 Iahua quëmapó tsi ë niño tsi jahuëcara ca, naa yohinahua, jënë ax huajaquë. Díez ca mahui bo, siete ca mapo bo, tihi cabo jaya quiha. Jasca, jahuë mahui cacha bo mani iqui quiha díez ca chaha bo. Jasca, jahuë mapo ó tsi Dios pasomaha ca chani quënëhacaha quiha.

2 Jasca, cama jisiria ca naa yohinahua iquë ra. Jahuë tahë, oso tahë jascaria iqui quiha. Jahuë jana, camano jana jascaria iqui quiha. Jatsi quiha yohinahua qui jahuë yonati chama, jahuë trono, tihi cabo quëshi-quëshiriá aquë. Tihi ca tsí ë jisquë ra.

3 Jasca, jahuë mapo huësti ca ë tsayaquë. Namënish ca jisiria ca quëësi ja jaya quiha, jahuë mapo ó no, naa taponish ca quëësi. Toa mapo bësotëquëquë tsi quiha maí ca nohiria bo ratëyoquë. Ratëxo tsi quiha yohinahua ja banahuacaquë.

4 Jasca, quëshi-quëshiria bësojó tsi nohiria bo mëniyoacaquë, yohinahua qui chama ja acana quëshpi. Mënihx tsi quiha,

—¿Tsohuë ni toa yohinahua oquë cato ra? ¿Tsohuë ni toa ja pasomaha nianapihaina sa? —i nohiria bo quë yohinahua yoati na.

5 Jatsi cuarenta y dos ca oxë no tsi Dios pasomaha yohinahua chanipiquë. Toatiyá tsi quiha chama ja qui acacaquë yonati.

6 Jatsi Dios, jahuë janë, jahuë iti-itiria, jahá cabo, tihi cabo pasomaha ja chaniquë.

7 Jasca, maí ca chahahuacanaibo ya ja nianapiquë. Nianaxo tsi quiha jato ja bëbopiquë. Jatsi ja qui chama acacaquë jatiroha ca nohiria bo, jatiroha ca joi bo, jatiroha ca maí bo, tihi cabo yonati.

8 Jabi ja qui aracaxëcani quiha maí ca nohiria bo tëquë, naa acacanish ca cordero libro ó ca quënëhacayamacanish cabo tëquë. Toa libro ó tsi quënëhacani quiha bëso cabo roha. Maí nëhohuahacanox pari no tsi toá tsi jato janë bo quënëhacani quiha.

9 Jatsi nicacana, pahoqui quini jaya cabá.

¹⁰ Preso qui nanëhacaxëti xo toa nanëhacaxëti cabo tëquë. Jasca, saipí tsi tëpas-hacaxëhi quiha toa saipí tsi tëpas-hacaxëti cabo tëquë. Toatiyá tsi Dios nohiria bo huëna-huënyamano. Jia tsi Dios qui ja chitimicano ra.

¹¹ Jaquirëquë yohinahua huëtza ë jisquë ra, naa mai ax huajahai cato. Dos ca mahui pistia ca ja jaya quiha, naa cordero mahui jascaria. Jasca, anomaria ca raquëria jahuë joi iqui quiha, naa quëshi-quëshiria chanihai jascaria.

¹² Huajaxo tsi quiha jariapari ca yohinahua ja mëbiquë, jahuë yonati ja iqui quëshpi na. Mëbixo tsi quiha toa jariapari ca yohinahua qui maí ca nohiria bo tëquë ja aramaquë. Ja iqui tsi toa acacahax ca bësotëquëmahacahax ca yohinahua qui aracaxëcani quiha nohiria bo tëquë.

¹³ Jasca, mëbipama tsi quiha huëstima ca jisti bo ja aquë. Axo tsi quiha naipá ca chihi ja paquëmaquë nohiria bo bësojo xo na, ja tsayacano iquish na.

¹⁴ Toca tsi nohiria bo ja parapiquë, toa jariapari ca yohinahua bax ja aca ca jisti bo iqui na. Paraxó tsi quiha estatua, naa yohinahua jaria-jaria ca ati nohiria bo ja yoaquë. Jatsi acacahax ca jaboqui bëso ca yohinahua bax estatua nohiria bá aquë.

¹⁵ Jaquirëquë ja acacana ca estatua, naa toa jariapari ca yohinahua jaria-jaria ca ja bësomaquë ra, toa ati chama ja qui acacani iqui na. Jatsi chaniquë toa estatua ra. Jasca, ja qui aracasyamacanaibo tëquë ati mëtsa ja iquë ra.

¹⁶ Jasca, jatiroha ca nohiria bo, naa chama bo, chama yama cabo, rico cabo, noitiria cabo, patrón yama cabo, yonati bo, tihi cabo ja amaquë jahuë jisti biti. Jatsi nohiria ba bëpara, jato mëquë mënëcaya, tihi cabo ó tsi jahuë janë quënëhacaha quiha.

¹⁷ Jaquirëquë yoba paxa ca ja aquë nohiria bo qui. Jatsi iniati, copiti, tihi tsi ati inox pari no tsi nohiria bo quënëhacati iquë quiha jahuë janë, jahuë número, tihi cabá no.

¹⁸ Tiisi ma jayacano ra. Yohinahua número cahëti mëtsaxëhi quiha toa tiisi jaya cato ra. Jahuë número tsi xo seiscientos sesenta y seis, naa nohiria ba número-númeroria.

14

Cordero rabëti bo

¹ Jatsi ë tsayatëquëquë. Tsayapama tsi Cordero ë jisquë. Maca Sión cacha nii ja iqui quiha. Jasca, ja bëta iqui quiha ciento cuarenta y cuatro mil ca nohiria bo. Jahuë janë, jahuë Jahëpa janë, tihi cabá tsi ja quënëhacacani quiha jato bëpara ó no.

² Tsayapama tsi naipá ca joi ë nicaquë. Anomaria toa joi iqui quiha, naa huahuahai ca jënë pacotsa, tërë-tërëhaina, tihi cabo jascaria. Bëroria toa joi iqui quiha, naa jato arpá tsi música acanaibá acai jascaria.

³ Toá tsi quiha trono, toa cuatro ca bësohai ca jahuëcara bo, veinticuatro ca yosibo, tihi cabo bësoj tsi quëquëti paxa ca quëquëhi ja icaquë, naa nohiria tirixëni cabo. Ciento cuarenta y cuatro mil ca nohiria bo ja icana quiha. Toa quëquëti paxa ca jabiti mëtsa iqui quiha toa maí ca copihacacani cabo roha.

⁴ Yoxa bo ya jochayamanish cabo tsi xo naa. Jabi mëstëxëni ca jabi-jabiria ca ja jayacana quiha naa ciento cuarenta y cuatro ca mil cabo. Cordero banahuacani quiha ja cahai cató no. Jasca, nohiria bo quima ja copihacacana quiha, Dios, Cordero, tihi cabo qui jariapari ca acacacani ca ofrenda iti.

⁵ Quiayama-canaibo, quëshohacatimaxëniria cabo, tihi cabo tsi xo naa.

Tres ca ángel bá yoahana

⁶ Jatsi ángel huëtsa ë jisquë. Basi nai nëpax tsi noyahi ja iquë. Ja raahacaha quiha Dios i-ipaohai ca Chani Jia ca maí ca nohiria bo qui yoati. Jatiroha ca nohiria bo, jimí bo, joi bo, maxo bo, tihí cabo toa Chani ja yoaha quiha.

⁷ Yoapama tsi quiha joi pistiamá tsi ja quënaquë:

—Dios qui raquëcaxëcahuë. Dios oquëhuacaxëcahuë ra. Tsëquëquë nohiria bo copiti xabaca ra. Naipa, maí, iahua, jatiroha ca huahuahai ca jënë iti, tihí cabo Nëhohuanish ca qui aracaxëcahuë —i ángel quë.

⁸ Jatsi ja cho segunda ca ángel joquë. Jopama tsi quiha ja quëna-quënaquë jaa ri:

—Huinocayaquë Babilonia yacata chama ra. Jaboqui yama tsi xo jahuë chama ra. Jahuë cahuí tsi quiha jatiroha ca maí ca nohiria bo ja pahëhuaquë yoyoti, jochati —i ja a quiha.

⁹ Jaquirëquë tercer ca ángel joquë. Joxo tsi quiha joi pistiamá tsi ja quënaquë jaa ri:

—Copihacaxëti xo yohinahua, jahuë estatua, tihí cabo bësojó mënicanaibo. Jato mëquënë, jato bëpara, tihí cabo ó tsi jahuë janë tsi ja quënëhacacani quiha.

¹⁰ Dios copi-copiria bicaxëcani quiha ra. Jato qui caxaxëniria xo Dios. Dios vino acaxëcani quiha ra, naa Dios copi-copiria. Chihi, azufre, tihí cabo ó tsi tënëmahacaxëcani quiha ra. Tocaxëhi quiha Dios, jahuë mëstëxëniria ca ángel bo, Cordero, tihí cabo bësojó xo na.

¹¹ Jatsi mana tërono-tëronopaoxëhi quiha jato chihicohini. Barihani, baquicha, tihí tsi tënë-tënëpaocaxëcani quiha toa yohinahua, jahuë estatua, tihí cabo qui aracanax cabo. Joitimaxëni icaxëcani quiha. Tënëyocaxëcani quiha toa jahuë janë tsi quënëhacacani cabo ra.

¹² Tihí cabo iqui tsi huëna-huënyamaxëti ca xo chahahuacanaibo, naa Dios yoba acanaibo ra. Jesu qui chitimicanaibo huëna-huënyamano ra.

¹³ Jatsi quiha naipá ca joi ë nicaquë:

—Naa quënëhuë. Jaboqui shoma xo toa Ibo qui chitimicanaibo rësoxëhaina iquia. Jato yonoco quima joi-joipaocaxëcani quiha. Toca tsi jia ca ja acanai ca quëshpi tsi copihacaxëcani quiha —i ë qui joi quë.

Tësa-tësatiyaria

¹⁴ Jatsi tsëmo joxo ca ë tsayaquë. Ea bësojó ja iquë. Jasca, ja cache joni, naa Nohiria Baquë icanai ca tsaho iqui quiha. Oro ca chaha sahuë ja iqui quiha. Jasca, jahuë mëquënë tsi tësati manë achá ja iqui quiha.

¹⁵ Jatsi quiha Dios iti-itiria quima ax ángel huëtsa joquë. Joxo tsi quiha tsëmó ca tsahohai ca qui ja quënaquë:

—Mi tësati manë bihuë. Mi tësano ra. Tsëquëquë tësati xabaca ra. Shini-shiniria tsi xo toa maí ca tēsahacati cato ra —i ja qui ángel quë.

¹⁶ Jatsi quiha tsëmó ca tsahohai cató jahuë manë raaquë. Raaxo tsi quiha maí ca shini ca ja tēsayoquë.

¹⁷ Jatsi quiha Dios iti-itiria quima ax ángel huëtsa joquë. Quënoxëni ca tësati manë ja jaya quiha jaa ri.

¹⁸ Jasca, tobi iqui quiha ángel huëtsa, naa altár ca chihi ototi ibo. Altar ax joxo tsi quiha toa quënoxëni ca manë jaya ca ángel qui ja quënaquë joi pistiamá no.

—Mi tësati manë raahuë. Toa maí ca nishí ca bimi tēsahuë. Shini tsi xo toa jahá ca bimi ra —i ja qui ángel quë.

¹⁹ Jatsi quiha ángel jahuë tēsati manē raaquë mai qui. Raaxo tsi quiha toa maí ca shini ca bimi ja tēsayoquë. Tēsaxo tsi quiha Dios trapichi qui ja niaquë nëtsiti. Dios copi tsi xo toa. Jato qui caxahi quiha.

²⁰ Yaca cacha ax tsi ja nëtsihacacaquë. Anomaria iqui quiha jato jimi huajahaina. Caballo freno tana tsi ja iqui quiha. Jasca, nēama tsi quiha toa jimi pacanaquë ra, naa trescientos ca kilómetros.

15

Jaroha ca siete ca tēnēti bo

¹ Jatsi naipá ca anomaria ca jisti huētsa ë jisquë. Tsayapama tsi ë ratēquë. Tobi iqui quiha siete ca ángel bo. Tēnēti bo ja jayacana quiha. Jaroha ca tēnēti bo tsi xo naa, nohiria bo qui Dios caxahai ca rēso quiha. Tihi tsi ë jisquë ra.

² Tsayapama tsi vidrio jisiria ca ianē, naa chihi ya jaxcamēna ca ë jisquë. Jasca, toá tsi mani iqui quiha yohinahua bēbocanax cabo. Jahuë estatua, jahuë janē, tihi cabo pasomaha ja nianacana quiha. Bēbohax ia quēmapó tsi ja niicaquë, jato qui Diós aca ca música ati arpa bo acha.

³ Niihax ja quēquëcaquë. Dios yonati Moisés yamaba quēquēti, Cordero quēquēti, tihi cabo quēquēti ja icaquë.

—Anomaria tsi xo toa jatiroha ca mi acaina ra, noba Ibo Dios Chamaxēni cató. Mēstē ca jiaría ca tsi xo toa mi acaina ra, maí ca nohiria bo Chama-chamariá.

⁴ Mi qui raquēcani quiha jatiroha cabo ra, iqui noa, noba Ibobá.

Mia oquēhuacaxēcani quiha nohiria bo tēquë.

Mia roha tsi xo toa mēstēxēni cato.

Mi qui bocaxēcani quiha jatiroha ca maí cabo, mia bēsojó tsi mēnixēna.

Tocacaxēcani quiha ra, mi acai ca mēstēxēni ca ja jiscana iqui na —tihi

tsi ja icaquë quēquēhi na.

⁵ Naa quirēquë naipá ca Dios iti-itiria japēquëquë. Toá tsi nohiria bo qui Diós ani ca yoba-yobaria iqui quiha.

⁶ E tsayano tsi toa nahax siete ca ángel bo páquëquë siete ca tēnēti bo jaya. Raiti joxoria ca sahuë ja icana quiha. Jasca, oro ca shitaramēti bo ja jayacana quiha jato shipati ó no.

⁷ Jatsi quiha joquë huēsti ca bēsohai ca jahuēcara ca. Joxo tsi quiha toa siete ca ángel bo qui siete ca oro ca cochopi bo ja aquë. I-ipaohai ca Dios caxa rēamē tsi ja icana quiha.

⁸ Jatsi toa cochopi bo ax chihicohini tēronoquë. Dios chama, jahuë oquë, tihi cabo ja jismani quiha. Jatsi rēamēquë Dios iti-itiria ra. Chihicohini rēamēquë tsi quiha jaxara jiconoma nohiria bo iquë ra. Jabi toa siete ca tēnēti bo jatihuaxēti ángel bo iquë jariapari.

16

Cochopí ca tēnēti bo mai qui japahacahaina

¹ Jatsi Dios iti-itiriá ca joi ë nicaquë. Toa siete ca ángel bo qui toa joi quēnaquë:

—Bocata. Toa siete ca cochopí ca tēnēti bo japacata, Dios caxa nohiria bá cahēyoino iquish na —i jato qui joi quë.

² Jatsi quiha toa jariapari ca ángel caquë jahuë cochopí ca tēnēti mai qui japaxēna. Japajhuaquë tsi quiha pahēria ca bishi bo, roco-rocoria, tihi cabo nohiria bá biyoquë, naa yohinahua janē tsi quēnēhacahax cabo. Biyoquë jahuë estatua qui aracanaibo ra.

³ Jaquirëquë segundo ca ángel jahuë cochopí ca tënëti japaquë iahua qui. Jatsi jënë jimi manëquë, naa rësohax cato jimi jasca cato. Ja iqui tsi rësoyoquë iahuá ca bësohai ca jahuë bo tēquë.

⁴ Jaquirëquë tercer ca ángel jahuë cochopí ca tënëti japaquë, ani, boxtoro, tihí cabo qui. Jimi ja manëcaquë jato ri.

⁵ Jatsi maí ca jënë obësoti ángel ë nicaquë.
—Mëstë tsi xo toa mi copihaina ra, Ibo Dios mëstëxëni cató.
Mia ri tsi xo toa jaboqui nori ca i-ipaonish cato ra.

⁶ Tsayahuë. Chahahuacanaibo, Dios Chani yoacanaibo, tihí cabo ja acani quiha rë.

Ja acacani ca yoi ca quëshpi bo tsi jia tsi xo toa jato mi copihaina ra.
Ja japacana ca jimi jato qui mi aquë ra, ati —nëa tsi ángel nëcaquë.

⁷ Jatsi altár ca joi huëtza ë nicaquë.

—Jabija tsi xo toa mi copihaina ra Ibo Dios Chamaxëni cató.
Mëstë tsi xo toa mi acaina ra —i joi quë.

⁸ Jatsi quiha cuarto ca ángel jahuë cochopí ca tënëti japaquë bari qui. Jatsi bari qui chama acacaquë chihí tsi nohiria bo mëshati. Anomaria toa bari huaó iqui quiha.

⁹ Jahuë huaó tsi quiha nohiria bo mëshoyoquë. Mëshohax tsi quiha Dios pasomaha ja chanicaquë, toa tënëti bo raati ibo ja iqui iqui na. Jishopë. Jari jato jocha quima ja casocasyamacaquë Dios oquëhuaxëna.

¹⁰ Jatsi quinto ca ángel jahuë cochopí ca tënëti japaquë yohinahua trono, ja yonahaina, tihí cabo qui. Ja japaquë tsi quiha tsëmonaquë yohinahua yonahai ca tēquë. Jatsi jato jana nohiria bá tēxacaquë raquëquí na.

¹¹ Jatsi naipá ca Dios pasomaha ja chanicaquë jato ri, ja tënë-tënëcanai ca iqui na. Ja acani ca yoi ca quima Dios quiri ja bësocasyamacaquë rë.

¹² Jatsi sexto ca ángel jahuë cochopí ca tënëti japaquë ani-aniria Eufrates qui. Ja japaquë tsi quiha shinayoquë jahuë jënë. Toca tsi shitati quinia acacaquë bari johai ca jo ca chama bo bax na.

¹³ Jaquirëquë tres ca yoshi yoixëni cabo ë jisquë; naa bēxco jisiria cabo. Quëshí-quëshiria, yohinahua, quiahai ca chani yoati ibo, tihí caba jana bo quima ax naa tres ca yoshi yoixëni cabo huajaha quiha.

¹⁴ Jatsi jisti bo ati chama ja jayacana quiha. Huajahax jatiroha ca maí ca chama bo qui ja bocaquë jato quëtsohuaxëna, Ibo Dios bari-bariria tsi Dios pasomaha nianaxëna.

¹⁵ Jatsi,

—Nicaparıcana. Yomahai ca johai ca jascaria tsi joxëquia. E noho pasoyamaxëhi quiha maí ca nohiria bo. Jama, rani-ranixëhi quiha ëa manacanaibo, naa ë noho pasocanaibo. Bërabiyamacaxëcani quiha, jamë ja rohahuacani iqui na. Tsoboco jascaria ca iyamacaxëcani quiha toa barí no —i ë qui Ibo quë.

¹⁶ Jatsi quiha toa maí ca chama bo toa tres ca yoshi yoixëni cabá quëtsohuaquë huësti ca iti ó no, naa Hebreo jói tsi “Armagedón” icanai cato ó no.

¹⁷ Jatsi séptimo ca ángel jahuë cochopí ca tënëti japaquë nahuëa qui. Ja japaquë tsi quiha Dios iti-itiriá ca jói quënaquë trono xo na.

—Iquë ra —i joi quë.

¹⁸ Jatsi canapa choshi-choshiquë; huëstima. Tërë-tërëjaquë. Yajo-yajoquë mai. Anomaria toa mai yajohai ca iqui quiha. Joni nēhohuanitiyá rohari tsi jisiquipistiyamariani quiha toca ca yajo-yajohaina.

¹⁹ Jatsi pērēsiquē toa yaca-yacaria ra; tres matoxi quiha. Jasca, poxoha quiha maí ca yaca bo ri. Jatsi toa yaca-yacaria Babilonia Diós shinaquē. Anomaria tsi toa yaca-yacaria ja copiha quiha ja qui caxa-caxaquí na.

²⁰ Jatsi jētēquēha quiha jatiroha ca iahuá ca tēsēbē. Parahuahacaha quiha maca bo tēquē.

²¹ Jatsi nai ax tioboria ca oiroxaya nohiria bo qui paquēquē, naa cuarenta ca kilo ihuē cabo. Oiroxaya iqui tsi Dios pasomaha nohiria bo chaniquē. Tihi tsi ē jisquē ra. Anomaria toa copi iqui quiha.

17

Babilonia copihacahaina

¹ Jatsi toa siete ca cochopi bo jaya ca ángel bo quima huēsti ca ángel ē qui joquē ē qui chanixēna. Johax,

—Néá johuē. Anomariaxēhi quiha toa jochahuaxēniria ca yoxa copi ra, naa ani bo, iahua, boxtoro bo, tihi cabá tsaho cato. Ja copihacaxēhai ca mia jismaxēquia. Yoyohi quiha.

² Jasca, naa yoxa yaxo tsi yoi ca ayocana quiha maí ca chama bo ri. Maí ca nohiria bo ja pahēhuaquē rē, ja yoyohai cató no —i ē qui ángel quē.

³ Chanixo xaba qui ēa ángel boquē Espíritu Santo chamá no. Toa xo tsi toa yoxa ē jisquē, naa shini ca yohinahua catē ó tsi tsaho cato. Yohinahua yora ó tsi quiha huéstima ca Dios pasomaha ca chani quēnēhacaha quiha. Jasca, siete ca mapo bo, diez ca mahui bo, tihi cabo jaya quiha toa yohinahua shini cato.

⁴ Jatsi copixēniria ca raiti shini sahuē toa yoxa iqui quiha. Oro, copixēniria ca maxax mishni bo, perla bo, tihi cabá tsi ja jianaha quiha. Jasca, oro ca cochopi ja achaquē, naa ja yoyohai ca jochahuaxēniria ca jabi jaya cato.

⁵ Jatsi jahuē bēpara ó tsi tobi iqui quiha quēnēhacani ca bēronoma ca chani. “Yaca-yacaria ca Babilonia ca ēa xo naa ra. Yoyocanaibo, jatiroha ca maí ca jabi yoixēni cabo, tihi cabo saihuati ibo-iboria ca ēa xo naa” i toa quēnē quē.

⁶ Chahahuacanaiba jimí tsi toa yoxa pahēni quiha, naa Jesu iqui tsi acanish caba jimí no. Tihi tsi tsayahi tsi ē ratēquē.

⁷ Jatsi ē qui ángel chaniquē:

—¿Jēniriahax mi ratēha pa? Tsohuē toa yoxa nori cato, jasca, tsohuē toa ja tsahohai ca yohinahua nori cato, naa siete ca mapo bo, diez ca mahui bo, tihi cabo jaya cato, tihi ca tsi mia yoaxēquia.

⁸ Jatsi toa mi jisi ca yohinahua pari mia cahēmaxēquia. Jabi bēsopaoni quiha toa yohinahua; jaboqui bēsoyama ja nori. Jama, jari jisiquitēquēxēhi quiha. Quinihua ax tsēquēpaimaria xo. Tsēquēhax nohiria bo quēyohi caxēhi quiha rē. Jatsi ratēxēhi quiha maí ca nohiria bo, bēso ja nori jisi na. Tihi ca jahuē bo qui ratēxēhi quiha toa bēsocanaiba libro ó ca huishahama ca janē jaya cabo ra. Siri tsi, naa mai nēhohuahacanox pari no tsi toa Diós-na ba janē bo huishahacani quiha.

⁹ Jatsi shina-shinahuē. Jahuē siete ca mapo bo tsi xo toa siete ca maca bo. Jato cacha tsaho xo yoxa.

¹⁰ Jasca, toa siete ca mapo bo tsi xo siete ca chama bo ri. Huinocaniquē cinco cabo. Jaboqui yonahi quiha huéstita. Joxēti xo chama huētsa. Ja jono tsi mēri tsi huinocaxēhi quiha ja yonahaina.

¹¹ Jasca, toa bēsopaonish ca yohinahua, naa jaboqui bēsoyama ca tsi xo toa chama octavo cato. Jasca, toa siete ca chama ba maxo ó ca tsi xo. Quēyohacaxēti xo toa octavo cato ra.

¹² Jasca, toa diez ca mahui bo tsi xo joxëhai ca chama huëtsa bo. Jari jato qui acama tsi xo toa jato yonati chama. Chama bixo tsi huësti ca hora roha no tsi yohinahua yaxo tsi yonacaxëcaqui.

¹³ Yonocobëquinacaxëcani quiha yohinahua mëbixëna. Mëbixo tsi yohinahua qui jato yonati chama acaxëcani quiha pë.

¹⁴ Jatsi Cordero ya nianacaxëcaqui. Jama, jato bëboxëqui Cordero, Ibo-iboria ca Chama-chamaria ca ja nori iqui na. Jato pasomaha Cordero yahax tsi nianaxëhi quiha ja qui chitiminish ca quënahacaniish cabo ri —nëa tsi è qui ángel nëcaquë.

¹⁵ Jatsi è qui ángel chanitëquëquë.

—Toa ani bo, iahua bo, boxtoro bo, tih cabá tsi toa yoxa tsaho iquí ca tsi xo toa jatiroha ca nohiria bo, maxo bo, mai bo, joi bo.

¹⁶ Jatsi toa yoxa qui caxaxëni quiha toa diez ca mahui bo, naa yohinahua mapo ó cabo. Caxaqui tsi toa yoyoxëni ca yoxa yoshihuacaxëcani quiha. Tsobocohuacaxëcani quiha. Jatsi jahuë nami picaxëcaqui. Pixo tsi toa pihama ca mëshacaxëcaqui.

¹⁷ Jabi tocaxaxëcani quiha toa diez ca chama bo. Jama, Dios tsi xo toa toca ca jato shinamati ibo-iboria. Jahuë shina axëhi quiha Dios. Ja iqui tsi yohinahua qui jato yonati chama acasaxëcani quiha ra. Jabi toca tsi jatixëhi quiha Dios Chani tëquë.

¹⁸ Jasca, toa yoxa tsi xo toa yaca-yacaria, naa jatiroha ca maí ca chama bo yonati ibo-iboria.

18

Babilonia yaca quëyohacahaina

¹ Naa quirëquë naipa ax botëhai ca ángel huëtsa è jisquë. Ja qui huëstima ca chama acacaquë. Anomaria jahuë oquë iqui quiha. Toa oquë iqui tsi huëanaquë mai tëquë.

—Botëxo tsi quiha joi pistiamá tsi ja quënaquë.

² Quëyohacaquë Babilonia ra. Quëyohacaquë toa yaca-yacaria ra. Yoshini iti-itiria ja manëquë pë. Jahá racahi quiha jatiroha ca isa yoixëni cabo.

³ Ja iqui tsi pahëyoquë maí ca nohiria bo tëquë, ja yoyohai cató no. Ja bëta yoyoquë maí ca chama bo tëquë ri. Jasca, riconaquë jahuë comerciante bo ja yoyohai ca iqui na —i è qui ángel quë.

⁴ Jaquirëquë naipá ca joi huëtsa è nicaquë.

—Toa yaca quima tsëquëcahuë, noho nohiria bá. Jahuë jocha bo ma xatënyamano. Tsëquëcahuë iquia. Jahuë copi-copiria ma xatënyamano iquish na.

⁵ Nai tana tsi xo jahuë jocha maá cato ra. Jaboqui jahuë jocha shinahi quiha Dios.

⁶ Jatsi toa yoxa copihuë, Diós, naa ja acani jascaria. Rabë ca copi ja qui amahuë ra, jatiroha ca yoi ca ja ani ca quëshpi na. Huësti ca cochopí ca copi-copiria ja bax roihahuë amati, naa huëtsa bo qui ja roihani jascaria.

⁷ Jamë oquëhuahi quiha pë. Anomaria tsi xo toa ja raca-racahaina iquia. Ja quëshpi bo tsi toa yoxa tënëmahuë. Cohuëhuahuë iquia. “Chama-chamaria ca èa xo naa. Noho trono ó tsahoquia” ii quiha pë. Jasca, “Bënë imahax ca ma èa xo naa. Tënëpistiayahamariaxëquia” i jamë i quiha.

⁸ Jatsi huësti ca bari roha tsi copi-copiriahacaxëhi quiha iquia. Tobixëhi quiha ja rësohaina. Ara-araxëhi quiha jahá ca nohiria bo. Jasca, pax-nacaxëcani quiha. Toa barí tsi chihí tsí quëyohacaxëhi quiha. Toa yoxa

copixēhi quiha Ibo Dios, anomaria jahuē chama nori iqui na —nēa tsi ē qui naipá ca joi nēcaquē.

⁹ Quēyohacaxēhi quiha toa yoxa ra. Ja quēyohacaquē tsi araconacaxēcāni quiha maí ca chama bo, naa ja bēta yoyobēquinacanaibo. Huini-huinicaxēcāni quiha jahá racacanaibo ja mēshohai ca tsayahax na. Jahuē chihicohini tsayacaxēcaqui.

¹⁰ Ja tēnēhai ca qui raquēhi tsi basi ax tsi manicaxēcāni quiha araxēna.

—Aquērama. Noitiria xo mia ra, chamaxēniria ca Babiloniá. Oquē-ouqēria ca mi iquē rē. Huēsti ca hora roha tsi mi quēyohacaquē rē —icaxēcāni quiha toa maní cabo.

¹¹ Jatsi araxēhi quiha comerciante bo tēquē, toa yaca shinahax na. Jaboqui yama tsi xo toa jato jahuēmishni bo copicanaina.

¹² Yama tsi xo toa jato oro, plata, maxax copixēni cabo, perla bo, tihi cabo copihaina. Yama tsi jato corte bo copixēni cabo, jato corte shini cabo, tihi cabo copihaina. Jahuē jahuē bo, naa marfil, jihui, bronce, mármol, tihi cató ca acacanish ca jahuē bo copyamacaxēcāni quiha.

¹³ Jasca, tobi quiha jato yochi, perejome, jēnēria, xēni, moto, tihi cabo. Tobi quiha vaca, oveja, caballo, carita bo, yonati bo, tihí ca jahuē bo iniahacati. Tihí cabo ja jayacana quiha iniati. Mahitsa quiha.

¹⁴ Nēcacaxēcāni quiha toa yaca-yacaria yoati na:

—Aquērama. Quēyohacaquē jaha mi quēēhai ca ganancia bo ra. Janacaquē mi parata, mi jahuēmishni bo. Bitēquēnoma xo rē —ixēhi quiha comerciante bo.

¹⁵ Ja tēnēhai ca qui raquēhi tsi basihax manicaxēcāni quiha toa gananciabo anish ca comerciante bo. Basi ax araconacaxēcāni quiha. Anomariaxēhi quiha ja huini-huincanaina. Huinihax,

¹⁶ —Aquērama. Jishopē. Noitiria xo noba yaca-yacaria rē. Jahuē corte copixēni cabo, jahuē corte shini cabo, jahuē oro, jahuē copixēniria ca maxax bo, jahuē perla bo, tihi cabá tsi ja jianapaoha quiha rē.

¹⁷ Huēsti ca hora roha tsi jahuē jahuē-jahuēria bo tēquē quēyohacaquē rē —icaxēcāni quiha toa comerciante bo.

Jatsi basi xo tsi tsaya-tsayacaxēcāni quiha barco ba capitán bo, jato yonati, jato pasajero bo.

¹⁸ Yaca mēshohai ca chihicohini tsayapama tsi quēnacaxēcāni quiha jato ri:

—Aquērama. Yama tsi xo naa yaca jasca cato rē. Jahuēsti ca tsi xo naa ra —iquiina.

¹⁹ Araconapama tsi jato mapo qui mai niacaxēcaqui cohuēriaquí na. Anomariaxēhi quiha ja huini-huincanaina.

—Aquērama. Jishopē. Noitiria tsi xo noba yaca-yacaria ra. Toa xo tsi ganancia-gananciarriabo jahuē barco bo ibobá ayoquē ra. Toanahax ja riconariacaquē. Huēsti ca hora roha tsi ja quēyohacaquē rē —icaxēcāni quiha toa barco ibo bo.

²⁰ Jama, rani-ranicana, naipá ca mani cabá, ja quēyohacaha quēshpi na. Ranicana chahahuacanaibá. Ranicana Dios Chani chitahēhuati ibobá. Ranicana Dios Chani yoanish cabá. Mato ja tēnēmaha ca quēshpi tsi Diós toa yaca copiquē ra.

²¹ Jatsi ángel chamaxēni cató huēsti ca maxax chahitaxēni ca topiquē, naa rēnēti tio cato. Topixo tsi quiha ia qui ja niaquē. Niahax,

—Jabi nēca tsi mai qui niahacaxēqui Babilonia yaca-yacaria. Jisiquipistiyamaria-tēquēxēqui ra.

²² Mato calle ó tsi yamatëquëxëhi quiha arpa, pacahua, trompeta, tihí cabá tsi música acanaibo ra. Jato música nīcatëquëyamariaxëhi quiha nohiria bo ra. Yamaxëhi quiha jahá ca yonococanaibo. Yamaxëhi quiha moto timacanai ca pacotsa, jahá no.

²³ Jaha tsi jisiquiyamariaxëhi quiha xobó ca ririhai ca lamparina bo ri. Jasca, ahui paxa ca yahai ca joni joi nicayamacaxëcani quiha. Rico-ricoria mi nohó ca comerciante bo iqui quiha, naa maí ca oquë-oquëria iquish cabo. Mi parahai ca chaní tsi maí ca nohiria bo tëquë janyama mëpīqui mia ra —nëa tsi ja qui ángel nëcaquë.

²⁴ Toa yaca ax tsi Dios Chani yoacanaibo, chahahuacanaibo, tihí cabo acacaniquë. Jahuë shina ri tsi xo ra. Ja iqui tsi maí ca chahahuacanaibo tëquë acacaniquë iquia.

19

¹ Naa quirëquë naipá ca quëna-quënahai ca ë nīcaquë, naa tirixëniria ca quëquëhai ca nohiria bo jascaria.

—Aleluya. Bëboquë noba Dios ra. Noba Chama-chamaria tsi xo naa. Oquë-oquëria xo.

² Jabija tsi xo toa ja shinahaina. Mëstë tsi xo toa ja copihaina. Toa jochahuaxëniria ca yoxa ja copiquë ra, naa maí ca nohiria bo ja yoyohai cató tsi yoshihuahax cato. Dios yonati bo ja tënëmaha ca quëshpi tsi ja copihacaquë ra —i jaca na quiha quëquëhi na.

³ Jatsi ja quëquëtëquëcaquë.

—Aleluya ra. Tërono-tëronopaoxëhi quiha jahuë chihicohini ra —i jaca na quiha.

⁴ Ja quëquëcaquë tsi quiha tronó ca tsaho ca Dios bësojó tsi mëniyoquë veinticuatro ca yosibo. Mëniyoquë toa cuatro ca bësocanai ca jahuëcara cabo ri. Ja qui arahax,

—Amén. Aleluya —i jaca na quiha.

⁵ Jatsi trono ax johai ca joi ë nīcaquë:

—Noba Dios qui “Gracias” icahuë, mato jahuë yonati nori cabá. “Gracias” icahuë, ja qui raquëcanaibá, naa chama bo, yonati bo, tihí cabo tëquëtá —i joi quë.

Cordero fiesta-fiestaria

⁶ Jaquirëquë tirixëniria ca nohiria ba joi bo ë nīcaquë. Anomaria toa joi bo iqui quiha, naa huahuahai ca jënë, tërë-tërëhai ca naipa, tihí cabo jascaria.

—Aleluya ra. Chitahëquë noba Chamaxëni ca Ibo Diós yonahaina ra.

⁷ No rani-ranino. “Oquë-oquëria xo” i ja qui nono. Tsëquëquë Corderó jahuë ahui yahai ca xabaca ra. Jasca, jianaquë bënë biti cato.

⁸ Anomaria ca raiti joxo ja qui acacana quiha jianati. Jabi chahahuacanaibá mëstëxëni ca acai ca jahuë bo tsi xo toa jahuë sahuëti joxo ra —nëa tsi ja nëcacaquë.

⁹ Jatsi ángel chaniquë.

—Naa tsi quënëhuë. Shoma-shomaria tsi xo toa Cordero fiesta qui cati joi bichish cabo, naa jahuë ahui ja bixëquë no —i ë qui ja quë. Chanihax,

—Parayamaquia. Dios jabija ca Chani tsi xo naa ra —i ja quë.

¹⁰ Jahuë chani nichax ja bësojó tsi ë mëniquë ja qui araxëna. Jama,

—Tocayamatsihuë. Dios qui arahuë ra. Mi yonati roha ca ëa xo naa ra. Mibë xatë bo, Jesú jismani ca Chani nicacanaibo, tihí cabo mëbiti iboria ca ëa roha xo naa —i ë qui ángel quë.

Jabi Jesu jabija ca Chani tsi xo toa noqui chamahuahaina nohiria huëtsa bo toa Chani yoati.

Caballo joxo ca ibo

¹¹ Jatsi nai japëquëhai ca ë jisquë. Toa nahax jisiquiquë caballo joxo cato. Ja cacha tsaho igui quiha jahuë ibo. “Parayamahaí cato, Jabija-jabijaria” ja quënahacaha quiha. Mëstë tsi xo toa ja copihaina. Mëstë tsi xo ja nianahai ri.

¹² Jahuë bëro tsi xo chihí rëxquë jascaria. Huëstima ca chaha bo jaya quiha jahuë mapo ó no. Jasca, jahá tsi quëñehacani quiha huësti ca janë jonë cato. Jahuësti ca tsi xo toa janë cahëhaina.

¹³ Jasca, jimí tsi jahuë raiti moosahacanicuë. Jahuë janë huëtsa tsi xo “Dios Chani”.

¹⁴ Ja cho banahuacaquë naipá ca soldado tirixëni cabo, jato caballo joxo bo ya. Sahuëti joxo, naa chëquëyama ca tsi sahuë ja icana quiha.

¹⁵ Jato Chama jana ax tsëquëhi igui quiha manë quënoxëni cato, maí ca chahahuayamacanaibo tëpasti. Tëpasxo tsi chamá tsi jato yonaxëqui. Copixo tsi jato tima-timaxëqui, trapichí nëtsihai jascaria. Jato qui caxaxëniria xo Dios Chamaxëni cato ra.

¹⁶ Jasca, jahuë sahuëti, jahuë bamisco, tihi cabo ó tsi huësti ca janë quëñehacaquë. “Chama-chamaria, Ibo-iboria” ja quënahacaha quiha.

¹⁷ Jatsi ángel huëtsa ë jisquë, naa bari huëa ó tsi niihai cato. Joi pistiamá tsi naipá ca noyahai ca isa bo ja quënaquë:

—Bëcahuë. Mato orihuaxëhi quiha Dios. Anomariaxëhi quiha ma pihaina ra.

¹⁸ Tobixëhi quiha chama ba nami piti. Tobixëhi quiha general bo, soldado bo, caballo bo, jato ibo bo, tihi caba nami piti. Tobixëhi quiha patron yama cabo, yonati bo, cahëxëni cabo, iriama cabo. Tihi tsi pixëqui mato ra —i isa bo qui ángel quë.

¹⁹ Jatsi yohinahua, maí ca chama bo tëquë, jato soldado tirixëni cabo, tihi cabo ë jisquë. Ja quëtrocana quiha caballó ca Ibo, jahuë soldado bo, tihi cabo pasomaha nianaxëna.

²⁰ Bëbohacaquë toa yohinahua ra. Achiquiquë jahuë mahitsa ca chani yoati ibo, naa yohinahua bësojo xo tsi jisti acax cato. Jabi jahuë jistí tsi yohinahua janë jaya cabo, jahuë estatua bësojó mënihax cabo, tihi cabo ja parani quiha. Jatsi chihí ca iahua, naa azufre ririhai ca qui yohinahua, jahuë chani yoati ibo, tihi cabo niahacaquë. Bëso ja icana quiha.

²¹ Nohiria tëxë bo acacani quiha caballo iboba manë no, naa jahuë jana huajahai cató no. Ja acacacaquë tsi quiha sëyacaquë isa bo jato nami pihax na.

20

Mil ca año bo

¹ Jatsi nai ax botëhai ca ángel ë jisquë. Rësonish caba iti pëcati llave, nëxati cadena, tihi cabo acha ja igui quiha.

² Quëshi-quëshiria, naa toa ronoxëni ca ja bëboquë. Toa yoshini, naa “Satanás” i no ai ca ja nëxaquë ra. Mil ca año no tsi nëxë ja iti quiha.

³ Nëxaxo tsi quiha nahuëa qui ángel niaquë. Niaxo tsi jahuë caiti ja japaquë. Jia tsi toa quini ja quëbëquë, maí ca nohiria bo Satanás parayamano iguish na. Jariapari tsi huinocaxëti xo mil ca año bo. Jatsi mil ca año bo huinocacaquë tsi pëchacaxëti xo tana roha pistia no.

⁴ Jatsi trono bo ë jisquë. Jahá tsaho cabo qui chama acacaquë nohiria bo copiti. Jatsi maxtiacacahax caba shina bo ë jisquë. Jesu Chani ja yoacanaina,

Dios Chani, tihi cabo tahëxo acacanish cabo tsi xo naa. Yohinahua, jahuë estatua, tihi cabo bësojó tsi ja mëniyamacani quiha. Jato bëmana, jato mëquënë, tihi cabo ó tsi yohinahua janë ja biyamacani quiha. Jatsi ja bëсотëquëcaquë. Bësoxo tsi mil ca año no tsi ja yonacaquë Cristo yaxo na.

⁵ Jabi jariapari ca nohiria bo bëсотëquëxëhai ca tsi xo naa. Jari bëсотëquëyamahi quiha tëxë ca rësonish cabo. Jariapari huinocaxëti xo mil ca año bo.

⁶ Jabi shomaria tsi xo toa jariapari ca bëсотëquënai ca rësonish cabo. Dios quima aquëquëtimaxëni ca xo. Jahëpa Dios, Cristo, tihi cabá-na arati ibo-iboria icaxëcaqui. Jasca, mil ca año no tsi Cristo yaxo tsi yonacaxëcane quiha.

⁷ Jatsi mil ca año bo huinocaquë tsi pëquëmahacaxëhi quiha Satanás.

⁸ Huajahax caxëhi quiha jatiroha ca maí ca nohiria bo paraxëna. Caxo tsi Gog jatsi Magog, tihi ca icanai ca nohiria bo paraxëhi quiha. Jato quëtsohuaxëhi quiha nianaxëna. Tocanoma iqui quiha toa soldado bo, naa íanë ca mashënë jascaria.

⁹ Quëtsohax maí tsi ja pacanacaquë chahahuacanaiba oxti tëaxëna. Jabi jato oxti tsi xo toa Diós noihai ca yaca-yacaria. Jatsi nai ax paquëxëhi quiha chihi. Paquëhax jato quëyoxëhi quiha ra.

¹⁰ Jatsi azufre chihi ca íahua qui niahacaxëqui Yoshini, naa jato parati ibo-iboria. Jabi toa chihi qui niahacana quiha yohinahua, jahuë mahitsa ca chani yoati ibo. Toá tsi tënë-tënëpaocaxëcane quiha, barihani, baquicha tëquë. Yama xo jahuë rëso.

Jaroha ca copi

¹¹ Jatsi trono joxo cato, jahá tsaho cato, tihi cabo ë jisquë. Jahuë iti quima jabaquë mai, naxëa, tihi cabo. Yamatapijacaquë.

¹² Jatsi rësonish cabo, naa chama bo, iriama cabo, tihi cabo ë jisquë. Trono bësojó tsi ja manicaquë. Manijacano tsi quiha mapëcahacaquë libro bo. Jatsi libro huëtza, naa “Bësocanaiba libro” icanai ca mapëcahacaquë. Jatsi copihacana quiha toa rësonish cabo ja acacane ca quëshpi na.

¹³ Jaquirëquë rësonish cabo tëquë íahuá mëaquë copihacati. Jatsi rësocanaiba iti quima ax paquëquë rësonish cabo tëquë ri. Jatsi jatiroha cabo copihacaha quiha, ja acane ca quëshpi ra.

¹⁴ Jatsi quëyohacaquë rësoti chama. Quëyohacaquë rësocanaiba iti ri. Chihi ca íahua qui ja niahacacaquë ra. Jabi segundo ca Dios quima nohiria bo aquëquëmahacahai tsi xo naa.

¹⁵ Jatsi toa íahua qui niahacaquë toa bësocanaiba libro ó ca quënëhacahama ca janë jaya cabo.

21

Paxa ca naipa, jatsi paxa ca mai ri

¹ Jaquirëquë nai paxa cato, mai paxa cato, tihi cabo ë jisquë. Huinocaha nori iquë toa jariapari ca naipa, mai, tihi cabo. Jasca, yama íahua iqui quiha.

² Tsayapama tsi Yaca Mëstëxëni, naa naipá ca Jerusalén paxa ca Dios quima ax botëhai ca ë jisquë. Jiaria ja iqui quiha, bichiquihai ca jianahax ca yoxa jascaria.

³ Jatsi tronó ca joi pistiama ca ë nicaquë.

–Tsayahuë. Jaboqui nohiria bo ó racahi quiha Dios ra. Jato bëta racabëquinaxëhi quiha. Jahuë nohiria yoi bo icaxëcaqui, jato Dios yoi ja nori quëshpi na.

⁴ Jato bēhono masayoxēhi quiha. Jasca, yamaxēhi quiha ja rēsocanaina. Yamaxēhi quiha arahaina, cohuēhai ri. Yamaxēhi quiha pahēhai ri. Huinocaquē toa maí ca rēquē ca i-ipaohai ca tēquē —i tronó ca joi quē.

⁵ Jatsi tronó ca tsaho ca chaniquē:

—Tsayahuē. Jatiroha ca jahuēmishni bo paxahuaquia ra —iquiina.

Jatsi,

—Naa tsi quēnhuē. Parayamaquia. Naa Chani qui mi chitimiti xo —i ē qui joi quē.

⁶ Jatsi,

—Jatihuahacaquē noho Chani ra. Jahuē chitahē, jahuē rēso, tihi ca ēa xo naa, naa letra bo A y Z jascaria. Copixoma tsi tēshinacanaibo qui jēñepaxa axēquia, naa bēso jēñē ití cato.

⁷ Naa jēñepaxa biti mētsa xo toa bēbohahi cato. Ja qui axēquia. Jatsi jahuē Dios ixēquia; jasca, noho baquē manēhi ja nori.

⁸ Jama, copi huētsa bicaxēcani quiha toa ēa banahuacasyamacanaibo, chahahuayamacanaibo. Tobi xo toa yoyoxēniria cabo, ati ibo bo, yoi ca jabí tsi chotacanaibo, yobē bo, mahitsa ca Dios qui aracanaibo, quiaxēniria cabo. Tihi cabo tsi xo toa azufre chihi iahua qui niahacahaina. Toca tsi Dios quima aquēquēmahacapaocaxēcani quiha —i tronó ca tsaho ca quē.

Jerusalén paxa cato

⁹ Jatsi toa siete ca ángel ó ca huēsti ca ángel ē qui joquē, naa siete ca cochopí ca tēñeti rēso cabo jayahax cato. Johax,

—Nēri johuē. Cordero ahui ti ca mia jismacasquia —i ē qui ja quē.

¹⁰ Jatsi Espíritu Santó ēa ibohuatapiquē. Ibohuaxo tsi quiha maca chahitaxēniria ca cacha ēa ja boquē. Toa xo tsi Jerusalén, naa Dios quima axbotēhax ca naipá ca yaca mēstēxēni ca ēa ja jismaquē.

¹¹ Anomaria ja bajra-bajrahai ca iquē ra. Dios oquē ja huahuaaha quiha. Copixēniria ca jaspe icanai ca maxax jascaria ja bajra-bajrahai iqui quiha.

¹² Jasca, toa yaca cacha tēamē tsi panēhua tētēcaria iquē. Jatsi panē ó ca doce ca caiti bo iquē. Jatiroha ca caiti ó tsi huēsti ca ángel nii iqui quiha. Jasca, toa caiti bo cacha quēñehacani quiha Israél ca doce ca maxo ba janē bo.

¹³ Tobi quiha tres ca caiti bo, naa bari johai ca jo cabo. Tobi quiha tres ca caiti norte jo cabo. Tobi quiha tres ca caiti sur jo cabo. Tobi quiha tres ca caiti oeste jo cabo.

¹⁴ Jasca, toa doce ca maxax cacha nii iqui quiha yacata panēhua. Janē jaya quiha toa maxax bo tēquē. Jahá tsi quēñehacani quiha Corderó-na doce ca Chani yoati ibo ba janē bo.

¹⁵ Jasca, ē qui chanihax ca ángel oro ca siti jaya quiha, toa yacatá ca caiti, panēhua, tihí cabo tanamati.

¹⁶ Jabi cuadrada, naa cuatro ca jaharisi ca quēpē ya toa yaca iqui quiha. Jahuē napata tana, tihi cabo jaharisi iqui quiha. Jatsi ángel yaca tanamaquē jahuē sití no. Dos mil doscientos ca kilómetro bo jahuē napata tana iqui quiha, jasca, jahuē tētēca, jahuē mana tana. Jaharisi quiha.

¹⁷ Jatsi jahuē panēhua oti ángel tanamaquē. Sesenta y cuatro metros ja iqui quiha jahuē tanamati no.

¹⁸ Anomaria jahuē panēhua iquē ra, jaspe icanai ca maxax bá tsi ja acacani quēshpi na. Anomaria quiha ja xara ca xobo bo ri. Oro tēquēta, naa shērēmē ca botella jascaria cató tsi ja acacani quiha.

¹⁹ Anomaria iquë jahuë yacata napata ri. Doce ca maxax copixënia cató tsi ja acacani quiha. Jariapari tsi xo jaspe; segundo ca tsi xo zafiro; tercer ca tsi xo ágata; cuarta ca tsi xo esmeralda;

²⁰ quinto ca tsi xo ónice; sexta ca tsi xo cornalina; séptima ca tsi xo crisólito; octava ca tsi xo berilo; novena ca tsi xo topacio; décima ca tsi xo crisoprasa; undécima ca tsi xo jacinto; duodécima ca tsi xo amatista. Tihí cabá tsi jahuë napata acacani quiha.

²¹ Jasca, anomaria iquë jahuë doce ca caiti bo ri, naa perla bá tsi ja acacani quëshpi na. Huësti huësti ca caiti tsi xo huësti ca perla ra. Anomaria iquë jahuë calle ri, shërëmë ca oro tëquë, naa botella jascaria cató tsi ja acacani quëshpi na.

²² Yama tsi xo toa yacatá ca arati xobo ra, Ibo Dios Chamaxëni cato, Cordero, tihí cabo arati xobo jaca nori quëshpi na.

²³ Jasca, yama tsi xo bari, ja qui Dios oquë huëhai nori quëshpi na. Yama tsi xo oxë ri, Cordero jahuë lampara nori quëshpi na.

²⁴ Ja huëhai cató tsi bohocaxëcni quiha maí ca nohiria bo. Ja qui jato jahuëmishni bo, parata, tihí cabo bocaxëcni quiha maí ca chama bo.

²⁵ Barihaní tsi mapahacatimaxëni ixëhi quiha jahuë caiti bo. Yamaxëhi quiha jahá ca baquicha.

²⁶ Toa yaca qui jato jahuëmishni bo, jato parata, tihí cabo boyocaxëcni quiha maí ca nohiria bo ri.

²⁷ Jama, ja qui jicotimaxënia tsi xo toa jocha jaya cabo. Jicoyamacaxëcni quiha quiacanaibo, yoyoxëni cabo ri. Ja qui jicocanaibo tsi xo toa xabahama-hacanish caba libro ó ca quënëhacanish ca janë jaya cabo.

22

¹ Jaquirëquë toá ca xabahamahi ca aní ca jënë ángel ëa jismaquë. Shërëmëria toa jënë iqui quiha. Dios, Cordero, tihí caba trono quima ax ja joquë.

² Johax calle-calleriá ca nëpax tsi quiha toa jënë huahuquë. Jasca, ani quëmapó tsi xabahamahi ca jihui bo mani iquë. Jatiroha ca oxë bimi paxa ca saihuacani quiha. Jasca, jahuë pëhi bo ri tsi xo toa maí ca nohiria bo jënimahuahaina.

³ Toa yaca qui jicoyamaxëhi quiha jahuëcara ca yoshihuahacahax cato. Yacatá tsi ixëhi quiha Dios trono, Cordero trono ri. Jatsi Cordero qui aracaxëcni quiha jahuë yonati bo.

⁴ Toa ax tsi xoama tsi Dios bëchinayocaxëcaqui. Jato bëpara ó tsi quënëhacaxëhi quiha jahuë janë.

⁵ Jasca, toa yamaxëqui tsëmohaina. Pëxë baayamacaxëcni quiha, Dios jato qui huahuahi ca nori quëshpi na. Bari yopayamacaxëcni quiha. Toa xo tsi yonapaocaxëcni quiha chahuacanaibo ra.

Basima tsi xo Jesucristo johaina

⁶ Jatsi ë qui ángel chaniquë.

—Jabi ja tsi xo naa ë yoahana. Ja qui mi chitimiti xo. Jabi ëa Ibo Diós, naa Dios Chani yoapaonish cabo chamahuanish cató raaquë jahuë yonati bo jahuë Chani yoati. Tsëquëti basima ca jahuë bo jato ë jismaxëti xo ra —i ë qui ángel quë.

⁷ Jatsi,

—Jaha bësopa. Basima tsi xo ë johaina ra. Shoma tsi xo toa naa libro ó ca quënëhacahax ca chani nicacanaibo ra —i ë qui Ibo quë.

⁸ Jatsi tihi tsi ë nicaquë. Tihi tsi ë tsayaquë naa Juan icanai cato. Tsayahax naa jahuë bo jismahax ca ángel bësojó tsi ë mëniquë ja qui araxëna.

⁹ Jama, ë qui ángel chaniquë:

–Tocayamatsihuë. Dios qui mi arati xo ra. Mi yonati roha ca ëa xo naa. Mibë xatë bo, naa Dios Chani yoatí ibo bo, naa libro ó ca quënëhacahax ca nicacanaibo tëquë, tihi cabo mëbiti ibo ca ëa xo naa ra –i ë qui ángel quë.

¹⁰ Jatsi ja nëcaquë:

–Yoahacaxëti xo naa libro ó ca quënëhacahax ca Chani ra, tsëquëti basima ja nori quëshpi na.

¹¹ Jatsi jochacanaibo jënëyamacana. Rarinatimaxëni ca jabi jayacani quiha pë. Yoi ca shinacanaibo quëtiamacana. Rarinatimaxëni ca xo jato ri pë. Jama, jari jia ca axëti xo toa jia ca acai cato. Mëstë ca jabi jari jayaxëti xo toa mëstëxëni cato.

¹² Jaha bësopa. Basima tsi xo ë johaina ra. Johax premio bo boxëquia jatiroha cabo qui ati, ja ayocana quëshpi na.

¹³ Jahuë chitahë, jahuë rëso, tihi cabo xo ëa ra, naa letra bo A y Z jascaria.

¹⁴ Shoma tsi xo toa chocahacacahax ca sahuëti jaya cabo. Xabahamati jihui bimi piti iipicaqui. Jasca, toa caiti nacopicaqui yaca qui jicoti.

¹⁵ Yaca cacha tsi xo toa jochahuaxëniria cabo, naa, yobë bo, chotamixëni cabo, ati ibo bo, mahitsa ca dios bo qui aracanaibo, quiaxëni cabo, paracanaibo. Tihi cabo tsi xo toa jicoyamahaina –i ë qui ángel quë.

¹⁶ Jatsi,

–Noho ángel mi qui raati ibo ca ëa xo naa, iglesiá ca chahahuacanaibá naa chani cahëno iguish na. Ea ti tsi xo David yamaba चाहितaxocobo yoi cato. “Huishti Bëro Shini” quënahacahai ca ëa xo naa ra –i ë qui Jesu quë ra.

¹⁷ Jaquirëquë Espíritu Santo, Cordero ahuini, tihi cabo ë qui chaniquë:

–Bëcahuë –iquiina.

–Bëcahuë –iyyocani quiha nicacanaibo ri.

Jatsi tëshinapihi tsi bëcana. Copixoma tsi xabahamati jënë bicana. Jaha quëëcanaibo qui acacaxëti xo.

¹⁸ Jatiroha cabo, naa libro ó ca Dios Chani nicacanaibo yobaparicasquia. Quiniacaxëcahuë. Tsohuëcaracá naa libro ó ca Chani qui mániano tsi ja qui naa libro ó ca tënëti bo mániacaxëqui Dios ra.

¹⁹ Jasca, tsohuëcaracá pi naa libro ó ca Chani jahuëcara ca másano tsi jahuë naipá ca premio mëbixëhi quiha Dios ra. Toa xabahamati jihui bimi piyamaxëhi quiha. Yaca-yacaria qui jicopistiyamariaxëhi quiha. Tihi ca libro ó ca jahuë bo xatënyamaxëhi quiha rë. Tihi ca tsi iquia, naa chani quënëti ibo.

²⁰ Jarohari tsi,

–Parayamaquia. Basima tsi xo ë johaina ra –ii quiha ë quënëha ca jahuë bo obësoti ibo.

Jatsi,

–Jahuë. Mi jono ra, Ibo Jesús –iqui noa noqui ri.

²¹ Jia noba Ibo Jesús mato shomahuano ra. Amén.